

BOLLETI
DE LA
SOCIETAT ARQUEÒLOGICA
LULIANA
REVISTA D'ESTUDIS HISTÒRICS

ANYS XLVIII · XLIX (1932 - 1933)

TOM XXIV

CIUTAT DE MALLORCA
ESTAMPA D'EN GUASP

1933

T A U L A

	Pàgs.		Pàgs.
† Aguiló, Estanislau de K.		Fajarnés, Enric	
Sobre el fet d'unes galeres genoveses (1337 1338)	300	Sobre coleccionar e imprimir órdenes archivadas (1770)	240
Amorós, Lluís R.		Festejos en Palma por haber sido preconizado cardenal D. Antonio Despuig (1803)	267
Bibliografía: Un nou estudi de Mr. Hemp sobre la prehistòria balear (<i>The Navetas of Majorca</i>)	119	Numismática mallorquina. Tarifa del valor de las monedas francesas de oro (1812)	268
Museu de la Societat Arqueològica Luliana. Relació d'objectes ingressats durant el quart trimestre de 1932. .	252	Id. Sobre circulación de moneda no acuñada en Mallorca (siglos XV al XVIII). I-Los florines (1467). II-Los Karlinos (1468) III-Reales nuevos de plata castellanos (1500)	281
Anònims		Id. IV. Los ducados (1528).—V. Sobre impedir la extracción de reales castellanos (1573).—VI. Moneda del Perú (1650)	282
Davant el Centenari lul·lià	25	Id. VII. Proponiendo la admisión en el comercio de la moneda de pilaret (1694).—VIII. Acuerdo del G. y G. Consejo admitiendo en el comercio la moneda, así doble como sencilla, llamada de pilaret (1695).—IX. Moneda portuguesa (1708)	284
Lul·lisme. Certamen lul·lià. Circular LIV del «Boletín Oficial del Obispado de Mallorca» 30 desembre 1931	48	Id. X. Bando prohibiendo la introducción de monedas llamadas «ardites» de Cataluña i «dinerets de creueta» de Aragón (1718)	286
Ramon Lull Doctor Il·luminat.	376	Id. XI. Suplicando la prohibición del curso y uso de la moneda de vellón de Aragón y Cataluña (1719).—XII. Que se denuncien las monedas de oro y plata cercenadas (1735)	288
Avinyó, Joan		Id. XIII. Oponiéndose a la introducción en Mallorca de moneda de vellón (1746).—XIV. Prohibiendo la introducción y curso de la moneda llamada diez y ochens, vulgo onsens (1747)	289
Respostes a una enquesta: Davant el Centenari lul·lià.	121	Id. XV. Bando mandando recoger la	
Busquets, Jaume			
Epigrafia aràbiga. Una nova làpida sepulcral musulmana.	336		
Canyelles, Agustí			
Tall per una armada contra corsaris(1449)	8		
Carreras Artau, Tomás			
Respostes a una enquesta: Centenari del naixement de R. Lull.	79		
Esplugues, P. Miquel de, O. M. Cap.			
Respostes a una enquesta: Davant el Centenari lul·lià.	161		

VI

	<u>Pàgs.</u>		<u>Pàgs.</u>
moneda de diez y ochenos y prohibiendo su uso en el comercio (1747)	290	VII Congrès Internacional de Ciències Històriques de Varsòvia, del 21 al 28 agost 1933 sota el Patronat de l'Excm. Sr. President de la República de Polònia	94
Id. XVI. Prohibiendo el curso de la moneda remarcada introducido en Mallorca (1752).	291	L'Arxiu de l'ex-Reial Patrimoni.	94
Documents, I. Nou mestre de la Zeca (1499).	414	Decret constituent a Madrid, amb caràcter oficial, un Institut per a la investigació i publicació de les fonts de la Història medieval d'Espanya i l'edició dels «Monumenta Hispaniae Històrica»	95
Id. II. Pregón sobre el derribo de edificis contigus a la muralla (1414)	415	Societat Bibliòfila Mallorquina.	120
Id. III. El Santuario de Lluch en la isla de Mallorca, V. Limosna de 25 libras de los Jurados al Colegio (s. XVII ?); VI. Los Colegiales de la Casa de Lluch eligen al Rdo. Llorens Jaume Pro. maestro de canto de Inca.	416	Longpré, Fr. Ephrem, O. F. M.	
Id. V. Una leva famosa (1636).	416	Le B. Raymond Lulle et Raymond Martí, O.P.	270
Id. VI. Mallorca afligida por la carestía (1648). VII. Prohibiendo a griegos, armenios y monges del Sinaí pedir limosna por los Santos Lugares de Jerusalem (1654)	417	Llabrés Bernal, Joan	
Id. VIII. El aragonés Rigal fabricante de vidrio en Mallorca (1719).—IX. Sobre la provisión de azúcar para las farmacias de Palma (1721).	418	Ultimos dias de Jovellanos en Mallorca (5 abril a 19 mayo 1808)	163
Id. X. Reforma de la Casa de las Comedias (1788).—XI. Celebración perpetua de Cuarenta Horas el domingo de Pasión en San Francisco (1802).—XII. Sobre el establecimiento del instituto de San Camilo de Lelis en Palma (1805)	419	Noticia de algunas antigüedades romanas descubiertas en la isla de Mallorca. Bronces	201, 302
		Papeles referentes a las Baleares que se conservan en el Museo Británico	382, 412
Ferbal i Campo, Lluís		Lladó i Ferragut, Jaume	
Descripción de las monedas de la República Romana (932-1011).	38	Datos para la historia de las Bellas Artes en Mallorca. Los escultores Antonio Carbonell y Martín Bonet (1653)	343
Id. (1012-1113).	89	Miralles i Sbert, Josep	
Id. (1114-1161).	116	Carta del Excmo. y Rdo. Sr. Arzobispo-Obispo de Mallorca con motivo del séptimo Centenario del nacimiento de Ramon Lull	173
Id. (1162-1262).	150	Monbeig, Pierre	
Id. (1263-1411).	208	La révolution économique de Majorque et Minorque au 18. ^{me} siècle	189
Id. (1412-1441).	232	Muntaner, Joan	
Galmés, Salvador		Sobre el Castellà del Palau de Valldemossa (1348)	110
Respostes a una enquesta: Davant el Centenari lul·lià	49	Forces militars de la Universitat de Valldemossa a principis del segle XVIII. Acta d'una mostra militar (1700).	239
Catleg d'obres i documents lul·lians a Roma (Col·legi de Sant Isidor).	99	Id. Cavalls al servei del Rei.	239
Notes de bibliografia lul·liana	334	Id. Recull d'armes (1715)	240
Informació			
Conferència Internacional de la Conservació de Monuments.	47		

VII

	<u>Pàgs.</u>		<u>Pàgs.</u>
De la jurisdicció del Batle de Valldemossa a Deià (1391-1396)	265	Id. Davant qui deuen fer-se a Eivissa les primeres apel·lacions (1303)	258
Confirmació de la salvaguarda real a la Cartoixa de Valldemossa (1577)	298	Id. Els sacraments al Call jueu.—Sobre enterrament de cadàvers.—Pagament de drets marítims a Provença (1305)	258
Capítols fets i fermats per lo Rvmo. Sr. lo Sr. D. Anton de Rojas, bisbe de Mallorca, de una parte Jacme Bennisser mercader e Jacme Irdís llibrater de part altra sobre los missals (1499)	300	Id. Comportament de la Curia reial amb el clergat i llegats piadosos (1305)	259
Registre de l'Arca i papers del B. Ramon Lull (1747)	342	Id. Els bens temporals i les capellanies (1305)	259
Edictes episcopals. I Edicte contra los qui tenen llibres, breus, etc. de sortilegis (1499).	456	Id. Super facto supplicacionum que offeruntur Domino Regi vel locum suum tenenti in qua curia debeant terminari (1305)	260
Id. II.—Contra los qui compraran alum dels turcs (1501). III.—Edicte pels clergues (1509)	457	Id. Super facto laudemiorum (1305)	260
Id. IV.—Contra las representacions (1517)	418	Id. Contractes en les feines del camp (1305)	260
Peers, E. Allison			
Respostes a una enquesta: Davant el Centenari lul·lià.	121	Id. Fi d'un plet matrimonial (1306)	261
Pons i Marqués, Joan			
Mossèn Alcover.	1	Id. Separació marital (1306)	261
Bibliografia de la col·laboració de Mossèn Antoni Maria Alcover en el Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana	4	Id. Als mercaders mallorquins qui mercadetgen a Bugia que paguin el quart (1307)	262
Lul·lisme (Bibliografia lul·liana i notícies)	476	Id. sobre el fet de l'habillament de les senyores (1307)	272
Bibliografia lul·liana, a partir de 1915	244	Id. Sobre el fet dels vestits i joies de les senyores mallorquines (1308)	272
Ordinacions de la Inquisició (1535)	262	Id. Sobre el fet de Mestre G. de Coscoia, possessor de moneda falsa (1308)	273
La nostra commemoració [del Centenari de la Renaixença]	325	Id. Alongament de deutes als sollerics per motiu de tempestat i damnificació d'olivars (1308)	273
Correspondència de Pau Piferrer i Tomàs Aguiló.	325, 365	Id. Super furnis seu fornellis non tenendis super equis extrahendis a terra (1309)	274
Ramon Lull Doctor Il·luminat (traducció)	376	Id. Per l'obra de la Seu (1309).	274
Pons, Antoni			
Dietari del Doctor Fiol (1782)	23, 33	Id. Us i empriu d'un pou de Cabocorp (1309)	274
Id. (1784)	71, 110	Id. Es concedit un canó d'aigua als jueus. Disposicions sobre els sacerdots que entren al Call per predicar i fer el salpàs (1309)	275
Id. (1785)	111, 155, 186, 204	Id. Disposicions tocants a molts de caps (1309?)	275
El Doctor Fiol i el seu Dietari.	217	Id. Elecció de Jurats (1312).	278
Constitucions e Ordinacions del Regne de Mallorca. Elecció de Còsols (1287)	256	Id. Infrascripta Constitutio fuit facta per Dominum Regem super absentatione Campsorum et hodie registrata de mandato domini Locumtenentis, Idus Julii anno Domini 1314.	278
Id Mutació de la Riera (1303).	257	Id. Creació Oficii Consulatus (1325).	278
Id. Sobre compres de fruits fetes abans de temps (1303)	257	Id. Pel descans dominical (1348)	279
		Id. Ordinacions sobre bestiar vagant. El	

VIII

<u>Pàgs.</u>	<u>Pàgs.</u>
jornal en la feina del camp. Notaris. (1348)	
279	Dos actes de reconciliació de renegats amb la Fe Catòlica (1481-1482)
Id. Capítols de Ordinacions fetes pel Sr. Rei pertocants al règim de la casa de la Juraria de Mallorca (1373)	83
315 344	Sobre predicar el Prior del Carme a l'esglèsia de l'Hospital el diumenge de Septuagèsima (1482)
Id. Sobre la guarda del bestiar (1378)	84
350	Circular episcopal recomanant les predicacions de Fra Francesc Benet O. B. M. A. (1482)
Id. Pragmàtica del Sindicat de fora (1387)	84
352	Llicències per dar la comunió a il·lustres dames: a l'esposa del Lloctinent Blanes Berenguer (1483).
Id. Afegitó a la Pragmàtica sobre el Sindicat de fora (1392)	108
360	Id. a la muller de Jaume de Galiana, donzell (1484)
Id. Pragmàtica sobre abreviació de plets (1398)	109
391	Ordinacions corals de l'esglèsia de Pollença (1484)
Id. Ordinacions sobre l'ofici de la Correcció e Crida reial (1400)	109
401	Creus de terme: la de la porta del Camp (1483).
Id. Per la comunitat de conversos (1410)	148
402	Id. La de Muro, en el camí de Ciutat (1483).
420	149
Id. Ordinacions fetes per els Jueus de Mallorques (1413).	Confraries religioses en Mallorca. Anys 1478-1484. I. Ordinacions de la Confraria de Sant Sebastià, Parròquia de Porreres (1478).
421	196
Id. Regiment de Sach e de Sort (1447)	Id. II. Concessió d'una capella dedicada a Sant Jaume Apòstol en la Parròquia de Santa Creu a la Confraria dels pescadors (1478).
424	199
459	Id. III. Ordinacions de la Confraria de Sant Bartomeu, Parròquia d'Artà (1479).
Dietari del Doctor Fiol (1786).	234
469	Id. IV. Ordinacions de la Confraria de Sant Miquel en la parròquia d'aquest nom, en Ciutat (1479)
	237
	Id. V. Orde episcopal per tolre dissensions entre les confraries de Santa Lluçia i de Sant Bartomeu, d'Artà, sobre seure en les capelles de la parròquia d'aquesta vila (1479)
	238
	Id. VI. Indulgències atorgades als devots i benefactors de l'Angel Custodi, de Pollença, i que se publiquin sempre que ho demani sa confraria (1479).
	253
	Id. VII. Orde d'un dels Vicaris generals aprovant la modificació del capítol de les Ordinacions de la Confraria de Sant Antoni de Viana de Lluchmajor, acordada pel Consell d'aquesta vila, sobre elecció dels obrers de tal confraria (1479)
	254
	Id. VIII. Indulgències als confreres dels

Ramis d'Ayeflor i Sureda, Josep

Antigues possessions d'Artà. Notícies de les mateixes i dels seus Senyors en els segles XIII, XIV i XV.-II. Morel o Murel (Morell). Senyors: Descolombers i Sureda	26, 53, 122, 309
Id. Apèndix	315
Relació de persones que formaven l'estament militar de Mallorca a l'entrada de Pere IV. (1343)	241

Salvá, Jaume

La Carta de Franqueza del Reino de Mallorca.	437
--	-----

Sans, Elvir

El IV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó	88
Bibliografia: Angelo Ghirelli, <i>Apuntes de Prehistoria Norte-Marroquí</i>	402

Sanxo, Pere Antoni

Venguda a Mallorca de Fra Leonard Bisbe Darbensis (1478)	32
Desaparició d'objectes del Palau Episcopal de Mallorca (1478)	83
Comerç de Mallorca amb Berberia (1481)	83

IX

	<u>Pàgs.</u>
Sants Cosme i Damià, parròquia de Pollença (1479)	255
Id. IX. Restauració de la confraria de Sant Jordi, parròquia d'Artà (1480).	255
Id. X. Ordinacions de la confraria de l'Assunció de Nosta Dona, parròquia de Costig (1481)	292
Id. XI. Ordinacions de la confraria de la Nativitat de Nostra Dona de Fornalug (1481)	293
Id. XII. Ordinacions de la confraria de Nostra Dona dels Angels, en Ciutat (1482).	295
Id. XIII. Ordinacions de la confraria de la l'Assumpció de la Mare de Déu, parròquia de Manacor (1482).	322
Id. XIV. Ordinacions de la Confraria de la Santa Trinitat e per devoció del Benaventurat Sant Sebastià, parròquia de Muro (1483)	337
Id. XV. Que sia colenda, en Muro, la festa de S. Cristòfol, sots patronatge del qual estava constituïda en aquella vila una confraria (1483).	339
Id. XVI. Ordinacions de la confraria de Sant Cristòfol en Sant Antoni de Padua, en Ciutat, (1483).	341
Id. XVIII. Ordinacions de la confraria de la Visitació de Nostra Dona, parròquia de Petra (1484)	405
Id. XIX. Un calze, propi de la confraria dels pellissers, se dona en comanda o custòdia al monestir del Sant Esperit, en Ciutat (1484)	409
Id. Apèndix, I (1481).	409
Id. Id. II (1481)	410

Zaforteza i Musoles, Diego

Venda de la Casa de la Moneda a favor de l'Honor Pere Dezcallar en nom del Rei (1446).	29
Relación de toda la Artillería de bronce y yerro que tienen los baluartes de esta plaza de Palma, con los castillos de S. Carlos, Belver, Torre de Portopí y la ysla de Cabrera y de todas	

	<u>Pàgs.</u>
las municiones y demás pertrechos que necesitan tener de repuesto, como diferentes troneras que hay bacías y de los cañones que se deven poner de reserva (1718).	146
Elecció de la Casa de la Misericòrdia per los pobres (1677)	200
Una carta del Gran Mestre Despuig al Marquès de Bellpuig (1737)	201

Secció Oficial

Societat Arqueològica Luliana. Jun a general extraordinària del dia 9 de desembre de 1928	42
Junta General ordinària de 27 de gener de 1929	44
Nova Junta de Govern	47
Junta general ordinària de 26 de gener de 1930	85
Junta general ordinària de 1 de febrer de 1931.	87
Inauguració del nou local de l'Arqueològica (5 desembre 1932)	250
Junta general ordinària de 31 gener 1932	303
Junta general extraordinària del 10 de juny de 1932	305
Excursió a la regió llewantina de Mallorca	363
Excursió a Eivissa	403

Làmines

CLXXIX. I. Atleta del tipo del <i>Doriphoros</i> de Policeto, bronze romano hallado en Mallorca. Museo Arqueológico Nacional.	202
CLXXX. II. Efebo o atleta victorioso, bronze romano, de tipo praxiteliano, hallado en Mallorca. Museo Arqueológico Nacional	302
CLXXXI. Làpida sepulcral musulmana trobada a Randa	336

Amb aquest tom s'han repartit, en entregues apart, les 1 a 12 de la Història de Lluchmajor del Paborde Terrassa, completada pel Doctor Francesc Talladas.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

M O S S È N A L C O V E R

Dia 8 de gener morí en aquesta ciutat, víctima de ràpida malaltia, el M. I. senyor Antoni Maria Alcover i Sureda. Nom conegut arreu i assenyalat en més d'una disciplina literària, el de Mossèn Alcover, familiar durant llarg temps a les columnes del BOLLETÍ, no compliria aquest son deure ni seria fidel a la pròpia tradició, si no dedicàs el degut comentari a la seva memòria.

La seva biografia, divulgada ara amb motiu del seu traspàs, i que ha de constar també aquí, és l'escalonament, en un cicle de dates pròximes, d'una carrera brillant. Nascut a Manacor el 2 de febrer de 1862, estudià amb lluïment la carrera eclesiàstica en el Seminari de Sant Pere, essent ordenat prevere en 18 desembre 1886. Es llicencià en Sagrada Teologia i Dret Canònic en el Seminari Central de València. Exercí per un any de coadjutor en el seu poble nadiu, i en 1888 passà ja a viure a Palma, professor del Seminari, on explicà Història Eclesiàstica i Llocs Teològics, Oratòria Sagrada, i professà, fins pocs anys abans de morir, una de les noves càtedres creades pel Bisbe Campins en la Ratio Studiorum Diocesana de 1898, de Llengua i Literatura mallorquines i de Història de Mallorca. El mateix any de 1898 fou nomenat Provisor i Vicari general de la diòcesi mallorquina, càrrec que exercí durant desset anys, fins 1915 que, a la mort del citat Bisbe Campins, fou no-

menat Vicari Capitular S. V. En 6 octubre 1916 fou nomenat Governador eclesiàstic S. P. de que exercí durant vint dies. En 1905 havia guanyada per oposició la dignitat de Canonge Magistral de la nostra Seu, del Capítol de la qual fou nomenat Degà en 1921.

Tal és l'expedient oficial de la carrera eclesiàstica de don Antoni Maria. Al costat d'aquest expedient s'obri des de la primera hora, no tant concretament fitat però més interessant pels profans, l'altre, feixug de mèrits i d'empreses, de la seva carrera literària i a la base d'aquesta, la seva notòria devoció, també desperta des de la primera hora, a la llengua materna.

La devoció al català de Mallorca i a la major glòria d'aquesta llengua fou tota la vida un dels principals, el major indubtablement, dels ideals motors de la seva infatigable i constant activitat literària. «Jo, amb tot el greu de la meua ànima d'enamorat, seny a perdre, de la nostra llengua» exclama en el llarg pròleg de la Gramàtica Catalana de D. Tomàs Forteza. La noble passió que aquest amor entranyava tenia el seu antecedent més il·lustre en el mallorquí Marian Aguiló. Els temps eren uns altres, però, que no els de n'Aguiló i una altra havia d'ésser també l'obra. La llengua nostra, renascuda per obra i gràcia dels poetes, estava a punt per ésser fixada pels gramàtics. L'hora d'aquests era arribada. De la filologia com

parada o ciència del llenguatge, resultant dels estudis del savi jesuïta espanyol expulsat per Carles III. Hervás i Panduro, Adelung, Schlegel i Bopp, s'era despresa com una branca la filologia romànica, fundada més pròpiament per Frederic Diez amb les seves obres, a mitjans del segle passat; ciència nova introduïda a Espanya sobretot per Manuel Milà i Fontanals, i iniciada a Mallorca pels estudis de l'eminent gramàtic ja citat, D. Tomàs Forteza.

Deixeble en sentit ample d'aquest, Mossèn Alcover comprengué aviat que la tasca per ell entrevista a favor i a homeinatge de la llengua nostra l'obligava a fer-se filòleg. I es va fer filòleg. I s'hi va fer tot sol, que era potser aleshores l'única manera que tenia. «Fins a l'any 1908, diu, (1) tots els qui ens dedicavem a la lingüística catalana ens havíem d'enginyar i desteixinar nosaltres mateixos i fer els nostres possibles tots sols per adquirir la formació científica que s'és mester per navegar polit dins el camp de la filologia.»

El seu treball en aquest camp, ha d'ésser escandit i apreciat en el seu just i no escàs valor per imparcials especialistes en la matèria. La seva tasca filològica, extensa i variada, està contenguda en els 14 toms del seu *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (1901-1926), en les pàgines del qual la destorben, adesiara, excursions del redactor per terrenys sense afinitat directa amb la filologia que es troben en la col·lecció i en distreuen la serietat científica.

L'actuació filològica de Mossèn Alcover tengué, d'altra banda, dos aspectes: el de gabinet i estudi, i un altre, més espectacular i extern, de propaganda i d'actuació pública. Aquesta s'inicià l'any 1901 amb la publicació de la famosa *Lletra de Convit* pel Diccionari de la Llengua Catalana. El document fou com el mot d'ordre d'una croada gloriosa, de la qual don Antoni Maria fou, com s'ha dit, el Pere l'Ermità; croada que culminà amb caràcters apoteòsics en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906. L'any

primer del present segle, doncs, havia pres cos en la ment de l'autor la idea del *Diccionari*, del qual fins l'any 1930 no en quedà enllestit el primer volum, i seguia, a la mort de l'autor, la publicació, en fascicles, del segon. L'obra del Diccionari ha passat, en els darrers trenta anys, per diferents estadis d'opinió, en el criteri de l'autor i en l'apreciació pública. Ressenyar aquestes variacions i aventurar-ne amb la possible justícia una explicació haurà d'ésser part indispensable, i no la menys interessant i apassionadora, sens dubte, de tota biografia de Mossèn Alcover que no s'excusi d'ésser incompleta, com ho és, va sense dir, la present nota.

Les aficions filològiques no anaren, mai però, en ell, deslligades de l'amor a les altres coses de la terra. Basta donar un cop d'ull al sumari bibliogràfic de la seva copiosa producció, per destriar en la mateixa les tres direccions principals de les seves activitats literàries: la religiosa o apologètica, la folk-lòrico-filològica i la histórico arqueològica. Per la primera, parlin altres, per més que el temps, aquí com en tot és qui té la darrera paraula, del valor d'obres com *Desatinos de un protestante*, que assolí tres edicions, (1893, 1894 i 1899); *Don Jusep M.ª Quadrado* (Palma 1919), així com de les campanyes en defensa de la Religió sostengudes des de les columnes setmanals de *L'Aurora* (1910-1916), publicació que si no fou per ell fundada en fou aviat l'ànima i el redactor gairebé únic durant molt de temps.

Els qui duim a dins i sentim en nosaltres com qualche cosa que ens fer al viu la gelosia per la nostra llengua, ens hem de descobrir sempre davant la tasca de recol·lecció i salvament d'un tresor imperial que se'n anava, duita a terme per don Antoni Maria amb la publicació de les seves *Rondalles mallorquines*. El mèrit d'aquesta col·lecció, universalment atorgat, no és ni desconegut, ni disminuït, ni regatejat. Ningú no posa en dubte el seu valor intrínsec ni el seu poder de penetració, ni el mèrits contrets per l'eficàcia amb que han servit al coneixement del matern idioma; creim amb sinceritat que és aquesta una de les obres, la que més

(1) Pròleg a la *Gramàtica Catalana* de T. Forteza, Palma 1915, p. LXXVII.

de totes potser, ha d'assegurar una més llarga durada al seu nom, sota el transparent pseudonimat d'En Jordi d'es Recó. Amb la mateixa sinceritat, però, hem de poder expressar la nostra recança de pensar si una altra no podria ésser, perventura, la sort actual d'aquell llenguatge en la societat mallorquina, integralment considerada, i en l'acció lenta i constant de contenció de la força d'inèrcia i de rutina que representen els llargs segles d'influència castellana, si l'immens tresor de les nostres rondalles hagués arribat al públic passat per les mans d'un folklorista que hagués comptat amb l'instint natural i l'educació afinada del poeta.

Aquest instint, en certa manera infalible, com tots els instints, hauria eliminat d'antuvi la única objecció possible al recull alcoverià de les Rondalles. S'ha volgut minimitzar, reduïnt-la a una esterilitzada ironia, aquella frase de l'altre Alcover, sobre ésser el poeta «probablement l'únic que veu just», admirable elogi de la poesia i, ironia i tot, paraules plenes de veritat. Altraient, el retret no és d'ara. El formulava en 1903 Miquel S. Oliver (1); i devuit anys enrera, al sortir a llum la primera edició d'una obra ben afí de les Rondalles, les *Contarelles* (Palma, 1885), algú que sabia de què anava i resta avui oblidat el seu nom darrera una simple C. per tota firma, l'expressava veladament en el comentari que damunt aquestes mateixes columnes posava. (2)

La història i l'arqueologia de la nostra

(1) *La Literatura en Mallorca*, p. 277: «Pero juzgo que en el caso presente, hubiera sido posible acercar el lenguaje al término medio general del lenguaje de las islas, quitándole el sello particularísimo de una pequeña comarca de Mallorca, y depurarlo y hacerlo más suave sin mengua de su sencillez y rusticidad.»

(2) *Bol. Soc. Arqueológica Luliana*, Any I, (1885) n.º 6, p. 8, Sección de Noticias: «La crítica podrá echar de menos el arte en tales escenas, pero no habrá seguramente ningún crítico que no trueque a menudo el ceño por la sonrisa, al recorrer aquellas páginas, cuyos donaires hacen resaltar la misma falta de artificio.»

«El joven Alcover ha dado muestra de ser minucioso observador y diligentísimo apasionado del *Folk-lore* hoy tan en boga. Ha espigado además en el campo de nuestra lengua popular, recogiendo sendos manojos de vocablos utilizables (bien que no todos) para cuando se haga un buen diccionario mallorquín.»

terra tengueren sempre un lloc en l'atenció del prolífic escriptor. Zona cara a les seves exploracions fou la de les civilitzacions cristianes insulars anteriors a la conquesta o colonització catalana del Rei En Jaume en el segle XIII. Els moçarabs balears, negligits dels nostres historiadors, foren objecte preferent i profitós del seu estudi, així com les fonts de coneixement del nostre passat. Les seves aficions arqueològiques el dugueren fins a intervenir directament en la traça de certes construccions, com la capelleta que's troba pujant a Sant Salvador de Felanitx; el petit oratori de la Pedra Sagrada, construït en 1929 amb motiu de la commemoració del VIIe centenari de la Conquesta — commemoració de la qual ell dugué, amb el pes, la iniciativa i la responsibilitat, — i en obres de major importància que aquestes, com les esglésies de So'n Carrió i alguna altra.

Com esmentavem al principi, el nom de l'il·lustre desaparegut havia estat per llarg temps estretament lligat amb la Societat Arqueològica. El seu primer contacte amb ella data de 1886, segon any de publicació del nostre BULLETÍ, en el n.º 34 del primer volum del qual figura el nom de Mossèn Alcover, al peu d'una estrofa datada el 7 de setembre de 1882, *Fulla de l'Album de la Mare de Déu del Puig de Pollença*. Una altra poesia seva: *Les Creus de Pedra*, figura encara amb el seu nom en el volum tercer (1889-90), i ja a partir de l'any següent, la seva col·laboració es fa constant, repartida entre temes històrics, folklòrics o filològics, com és bo de veure en la nota bibliogràfica que segueix al present article, donada amb el desig d'ajudar a la copiosa bibliografia general de l'abundós escriptor que haurà de fer-se un dia o altre.

Apart d'aquesta col·laboració, tan intensa com variada, ell havia dirigida la publicació del BULLETÍ pels anys 1916 i 1917, i intervingut directament en la vida de la Societat, de la qual figura ja en 1901 com a vice-president, càrrec que exercí fins a 1923. Tots els qui hagin viscut poc o molt la vida de l'Arqueològica en el que va de segle, recorden l'assiduitat amb que omplí per temps bona part del de les juntes generals consuetudinàries, donant

compte de la gestació lenta i laboriosa de l'obra del Diccionari, la seva empresa capdal. I és que, segons paraules seves, la idea inicial mateixa d'aquesta obra anava lligada a l'Arqueològica, (1) en el si de la qual trobà sempre, fins a la seva ruptura amb ella, el calor de solidària efusió i l'ambient de comprensiva simpatia que no l'acompanyà, potser, a moltes d'altres bandes.

La darrera vegada que apareix el seu nom al peu d'un article en les pàgines d'aquest BOLLETÍ és en 1919, número de gener-febrer, signant la transcripció d'un tros del capítol IV del llibre III de la Història de Mallorca de Binimelis en el còdex Serra Cortada, que ell tenia i transcrivia, i que deixà interromput en aquest punt impeding la ulterior continuació del mateix treball.

Què havia passat? La ruptura de Mossèn Alcover amb l'Arqueològica quedava iniciada. Es prest encara per posar les coses totes al seu punt amb una objectivitat i imparcialitat d'apreciació que el temps ajudarà molt a fer possible. Apuntem només com a cosa certa, indesmentible, que al canvi inicial de posició de Mossèn Alcover respecte del Bolletí i de la Societat, no fou estranya l'aparició en el número de juliol de 1918, (p. 112 del tom), d'una gazetilla (2) sobre les diferències de don Antoni Maria amb l'Institut d'Estudis Catalans, ressenyades en el número que acabava de sortir del «Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana».

Amb posterioritat de bastants d'anys, cap a 1927, la nostra Societat vegé torbat el curs de la seva normal existència per dificultats reals, la rel litigiosa, diguem-ho així, de les quals s'omplí aviat d'adherències estranyes involucrades en el con-

flicte, en gran part ja feliçment solucionat a hores d'ara i en vies de cordial ajustament pel que resta. A res de tot aquest passat recent, que no ha arribat encara l'hora, ni seria aquesta mai l'ocasió, de ressenyar, no fou extrany el nom d'aquesta personalitat tant interessant, que, depassant la mida corrent, acaba de baixar a la tomba carregat de títols i d'obres, amb el cos envellit potser, més que no pels anys pel llarg i intens treballar de tota la seva vida.

Més enllà i per sobre de totes les diferències i humanes mesquineses ara, que el Senyor hagi acollida la seva ànima i llueixi per ell la llum perpètua.

JOAN PONS I MARQUÉS

BIBLIOGRAFIA

de la col·laboració de Mossèn Antoni Maria Alcover en el BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

Tom I (1885-1886)

Fulles de l'Album de la Mare de Déu del Puig de Pollença. I. (datada 7 setembre 1882). Any II, 23 maig, n.º 34, p. 15.

Tom III (1889-1890)

Les Creus de Pedra (poesia), p. 197.

Tom IV (1891-1892)

Tradicions populars de Sant Vicens Ferrer, p. 226.

Tom V (1893-1894)

Estudios sobre la historia de Mallorca antes del siglo XIII: I Observaciones sobre el primer capítulo de una obra de A. Lecoy de la Marche. Noticias y vestigios de monumentos árabes en Palma, p. 33.

II Las antiguas sedes Baleares, p. 226.

I Errores sobre este punto de D. Vicente Mut y del P. Cayetano de Mallorca, p. 227.

II ¿Consta la venida de S. Pedro a España y a nuestras islas en que se apoyaron aquellos? —La autoridad de Simeón Metafraste que la testifica, pp. 245 y 265.

(1) En l'acta de la Junta General de 26 gener de 1908 es llegeix que: «aprofità l'ocasió per parlar de l'obra del Diccionari de la Llengua Catalana, lo qual no creu improcedent, puis la idea nasqué i se nodrí dins la Societat Arqueològica». —(B. S. A. L., Tom XII, p. 50).

(2) En la secció de Notícies, i signada: G. R. inicials fàcilment identificables amb el nom del malaguanyat i enyorat Guillem Reynés, aleshores Conservador del Museu de l'Arqueològica.

III Como debe ser juzgado Metafraste y valor que la crítica puede conceder a su testimonio, pp. 281, i 340.

IV Examen de la Vida de S. Pedro en que Metafraste afirma que el príncipe de los Apóstoles vino a España, pp. 342, i 377.

V Examen del pasaje de la Vida en que se afirma la venida de S. Pedro, p. 397.

Folk-lore mallorquí: Rondaya dels set ces, p. 10.

Id. Rondaya d'en Vit. p. 79.

Tom VII (1897-1898)

Estudios sobre la historia de Mallorca antes del siglo XIII: II Las antiguas sedes baleares (continuación):

3 ¿Vino S. Pedro a España y a las Baleares? La autoridad del Cronicón de Flavio Dextro. p. 53.

I Qué noticias se tuvieron hasta el siglo XIX de Dextro y su Historia, p. 54.

II La primera salida, p. 73.

III Lo de S. Tirsó y los *plomos de Granada*, p. 93.

IV Extraña conducta de Higuera en la cuestión de la venida de Santiago a España, p. 113.

V Palomas mensageras y ocupación del P. Román, p. 153.

VI Nueva confección del pastel, pp. 173 i 193.

VII La segunda salida, pp. 373 i 405.

VIII Publicación de los Cronicones. Defensores e impugnadores, p. 406.

Folk-lore balear. Tradicions populars mallorquines: I Es cans i ses llebres, p. 208.—II Com és que es capxerigany's duen corona, p. 208.—III Com és que es bous llauren sense coixí, p. 209.—IV Com és que no troben nius de cap cega, p. 209.—V Com és que ses beies en picar, se moren, p. 209.—VI Com és que ses mules llauren amb coixí, i que no fan mulats, p. 229.—VII Com és que d'es tres reis des «Betlem» n'hi ha un amb sa barba blanca, p. 230.—VIII Com és que ses caderner's tenen plomes vermeies an es coll, p. 230.—IX Es jai de sa lluna, p. 230.—X De com Noè feia l'Arca, p. 231.—XI Sa roca des Castellet i l'encantament que hi ha, p. 246.—XII De com en Lutero i Séneca estudiaven a sa cova de Salamanca, p. 247.—XIII De com Séneca va confondre en Lutero, p. 273.—XIV De com és que a totes ses festes de la Mare de Déu hi ha

romanins florits, p. 274.—XV Com és que ses serres entrescades serren millor, p. 290.—XVI De com es porcs enganyaren el dimoni, p. 290.—XVII De com el dimoni comprà un ruc, p. 291.—XVIII Les oronelles, p. 291.—XIX Com és que se diu que es blat te sa cara del Bon Jesús, p. 292.—XX Es Puig de Randa, p. 308.—XXI Es Puig de sa Font, p. 308.—XXII Com és que els ametllers floreixen primer que tots els arbres, p. 309.—XXIII Sa sopegada d'es gigant, p. 309.—XXIV Perquè ses beis no van casí mai a ses argelagues ni a ses gatoves p. 309.—XXV De com es sol i es vent se provaren p. 309.—XXVI Sa mare de S. Pere, p. 317.—XXVII Les Témpores de S. Tomàs, p. 318.—XXVIII Es pastor de Sa Llapassa, p. 318.—XXIX S'oguer de Sa Llapassa, p. 318.—XXX Com es que en sa corema toquen vespres abans de migdia, p. 320.

† Don Tomás Forteza, pp. 329 i 343.

Tom VIII (1899-1900)

Estudios sobre la Historia de Mallorca antes del siglo XIII:—II Las antiguas Sedes baleares (continuación):—3 ¿Vino S. Pedro a España y a las Baleares?—La autoridad del Cronicón de Flavio Dextro. VIII. Publicación de los Cronicones. Defensores e impugnadores (continuación) pp. 1, 37. IX. Los últimos fuegos, p. 53.

Folk-lore balear. Tradicions populars mallorquines:

XXXI Com és que tots els disapt'es fa sol, p. 69.—XXXII Eclipse de lluna, p. 69.—XXXIII Com és que ses esglèsies solen estar girades an es ponent, p. 69.—XXXIV L'Arca de Noè tapada de neu, p. 70.—XXXV. S'ànima d'es recó d' En Vives, p. 70.—XXXVI. Sa cuca de Sa Mola, p. 70.—XXXVII. Per què és que no convé tallar-se es pel de s'esquena, p. 70.—XXXVIII. No convé deixar perdre res, p. 70.—XXXIX. Sa flor de falguera i es dimonis boiets, p. 101.—XL. Els aglans, ses carabasses i Sant Pere, p. 121.—XLI. Es Puig de Les Bruixes i el Rei En Jaume, p. 122.—XLII. Sa llenegada des cavall del Rei En Jaume, p. 123.—XLIII. Ses potades des cavall del Rei en Jaume, p. 123.—XLIV. Es Puig de Retx, p. 194.—XLV. De com el Bon Jesús criava el món, i el dimoni hi vo'gué posar sa ditada, p. 194.—XLVI. Es tresor des Puig de Na Fàtima, p. 214.—XLVII. Sa por de Mancor, p. 242.—XLVIII. Es poll des penyai de

ca'n Vicens, p. 249.—XLIX. L'amo en Biel Perxanc i la dona d'aigo, p. 249.

Tom IX (1901-1902)

Diccionari de la Llengua Catalana. Lletra de Convit:

I. Proposta del pensament, p. 73.

II. Que és lo que volem fer, p. 75.

III. Manera de realitzar el pensament:—1. Com han d'ésser les cédules, p. 75.—2. Les Seccions: Secció de monuments escrits, p. 76.—3. Mostra de les cédules de la secció de monuments escrits, p. 78.—4. Seccions del llenguatge vivent, p. 90.—5. Llista de les seccions del llenguatge vivent, p. 91.—6. Manera com aquestas seccions han de treballar, p. 103.—7. Mostra de les cédules de les seccions del llenguatge vivent, p. 104.—8. Manera de funcionar les diferents seccions i el conjunt, p. 109.

IV Els Secretaris, p. 110.

V Els corresponsals, p. 111.

VI Elements amb que contam, p. 114.

VII Conclusió, p. 114.

Folk-lore balear. Tradicions populars mallorquines: L. S'encantament des Puig de ses Talaies, p. 181.—LI. S'encantament de so'n Lluc, p. 182.—LII. El Bon Jesús i S. Pere i en Bruixa, p. 205.—LIII. Senyes del Judici Final, p. 208.—LIV. Sa bubota blanca, p. 209.—LV. Com és que mai plou fort de grec, p. 210.—LVI. Sa torre de Babilònia, p. 210.—LVII. El Rei en Jaume i es Teix, p. 211.—LVIII. S'aigo, es vent i sa vergonya, p. 211.

Tom. X (1903-1904)

Folk-lore Balear. Tradicions populars mallorquines: LIX. De com el Rei en Jaume va prendre es castell d'Alaró, p. 33.—LX. Es Salt d'en Fenoy, p. 34.—LXI. Com és que ses dones tenen més poc cervell qu'ets homos, p. 35.—LXII. Es gegant d'es Puig de Sant Salvador de Felanitx, p. 35.—LXIII. Que fan es sembrats per Sant Gregori, p. 36.—LXIV. Com és que es campanar de Sineu està una mica decantat de l'església, p. 36.—LXV. Ses aranyes del Bon Jesús, p. 37.—LXVI. Es cavall de Mahoma, p. 37.—LXVII. Es negret de sa Coma, p. 65.—LXVIII. Sa diada de S. Joan, p. 66.—LXIX. Sa cova de so'n Curt d'Alaró, p. 67.—LXX. Es canet de Sant Llatzer, p. 67.—LXXI. La sirena de la mar, p. 67.—LXXII. Es peix Nicolau, p. 68.—LXXIII. Ses serps de Mallorca, p. 68.—LXXIV. L'abat de la Real,

p. 68.—LXXV. Ses cames d'es retgidors de Porreres, p. 117.—LXXVI. Sa cova de na Joana, p. 118.—LXXVII. De com ets andritxols anaren a un misser de ciutat per un consell, p. 119.—LXXVIII. Un consell de Salomó, p. 121.—LXXIX. Presa d'es castell de Santueri, p. 121.—LXXX. En Planiol es glosador, p. 122.—LXXXI. Sant Vicens Ferrer i un carboneret, p. 123.

Publicació de les Obres de Ramon Lull. Un mot an els bons mallorquins sobre les Obres del Beat Ramon Lull, Màrtir i Confessor de la nostra Santa Fe, p. 322.

Tom XI (1905 a 1907)

Folk-lore Balear, Tradicions populars mallorquines: LXXXII. Sa por d'es *Putget*, p. 1. LXXXIII. Sa cova d'es castell d'Alaró, p. 2.—LXXXIV. Un pont que es moros volien fer, p. 2.—LXXXV. Es castell d'Alaró, es Puig de s'Aucadena i ses bruixes, p. 3.—LXXXVI. Es peu de Sant Cristòfol, p. 3.—LXXXVII. S'avenc d'en Corbera, p. 3.—LXXXVIII. Com va ésser que es va fer es Puig de Randa, p. 4.

Tom XII (1908-1909)

Folk-lore Balear. Tradicions populars mallorquines: LXXXIX. De com Sant Vicens Ferrer predicà a so'n Gual de Valldemossa, p. 11.—XC. Sant Vicens Ferrer i un taverner que es torrent li prenia es serró, p. 11.—XCI. Sa caseta de Sant Vicens de Valldemossa, p. 11.—XCII. Petjades des cavall de Sant Jordi, p. 12.—XCIII. De com S. Pere va voler calar així com el Bon Jesús, p. 12.—XCIV. Lo que succeïan es moros una vegada a Valldemossa, p. 12.—XCV. Com és que hi ha pobres i rics en el món, p. 13.—XCVI. En Tià de Sa Real, pp. 93-96, 110-112, 124-127, 157-160, 175-76, 191-92, 204.—XCVIII. La primera proesa del Rei en Jaume, p. 205.—XCIX. Una àguila i el Rei En Jaume, p. 206.—C. Sa pica des cavall del Rei En Jaume, p. 206.—CI. Sa primera missa en el Pantaleu, p. 206.—CII. Sa pedra sagrada, p. 206.—CIII. Les muntanyes des tresor, p. 206.—CIV. Lo que va succeir com el Rei En Jaume estava a ses portes de la mort, p. 207.—CV. Lo que comanava el Rei En Jaume com se moria i lo que succeï com va ésser mort, p. 207.—CVI. Sobre es sembrar, p. 208.—CVII. Fora tair sa pasta amb cap eina de tail, p. 208.—CVIII. Es pas d'es ret-

gidors de Sant Joan, p. 208.—CIX. Alerta en fer escudella de llet formatjada! p. 223.—CX. Un mul que es va beure es sol, p. 223.—CXI. Una cusseta negra i un moix negra, p. 223.—CXII. Es pas del Rei Salomó, p. 254.—CXIII. La Mare de Déu de Sant Llorenç des Cardessar, p. 255.—CXIV. Sa llagosta envers la Mare de Déu, i S. Jusep, p. 270.—CXV. Lo que succeí a Samsó com li hagueren tallats es cabeis, p. 270.—CXVI. Com acabà Samsó, p. 271.—CXVII. Es dimonis boiets de Mainou, p. 271.—CXVIII. Es corp de *ses puntes*, p. 302.—CXIX. Lo que diuen es galls en cantar, p. 303.—CXX. Es tresor d'Aufabi, p. 303.—CXXI. Una pedra de Biniforani, p. 303.—CXXII. Recordances del Rei En Jaume dalt es Teix, p. 303.—CXXIII. Es do que demanà el Rei David a Déu, p. 303.—CXXIV. Una herba que deixaren es moros, p. 303.—CXXV. Es llop des Puig de Sa Cova Negra, p. 319.—CXXVI. S. Vicens Ferrer i un picapedrer que guanyava set sous de jornal, p. 334.—CXXVII. Sant Vicens Ferrer i En Simonet, p. 334.—CXXVIII. Sa Font de Xorrigo, p. 334.—CXXIX. Es tresor de sa cova d'ets Armassets de So'n Noguera, p. 335.—CXXX. El Rei En Jaume an es Teix, p. 335.—CXXXI. Sa por de so'n Forteza, p. 335.—CXXXII. Es comte Mal, p. 349.—CXXXIII. Mes d'es Puig i d'es tresor de Na Fàtima, p. 349.—CXXXIV. Es gall de foc de so'n Bru, p. 350.—CXXXV. S'hortoià de so'n Net, p. 351.—CXXXVI. Sa por de so'n Cotoner, p. 350.—CXXXVII. Un enginy per ses dones que tenen sa coa curta, p. 351.—CXXXVIII. Sa por des ratolí, p. 351.—CXXXIX. Una pedra potxosa, p. 351.—CXL. La ciutat de Troia, p. 351.—CXLI. De la Passió i Mort del Bon Jesús, p. 366.—CXLII. Es dijuni de Sant Llorenç, p. 376.—CXLIII. La ciutat de Paradella, p. 376.—CXLIV. Na Pontons, p. 376.—CXLV. Temps bo per aregar ses bísties, p. 377.—CXLVI. Ets atlots de so'n Porc, p. 377.—CXLVII. El Bon Jesús i Sant Eloi, p. 378.—CXLVIII. Com és que S. Pere era pelat, p. 380.

Discurso en la velada al Rey D. Jaime I, p. 30.

Tom XIII (1910 - 1911)

El Ilmo. Sr. D. Juan Maura, Obispo de Orihuela, p. 36.

En Mateu Obrador i Bennàsser, p. 81.

Tom XIV (1912 - 1913)

Don Josep Maria Quadrado com apologista de la Fe catòlica.

Estudi presentat al Congrés de Apologètica que 's celebrà a Vich amb motiu del centenari del naixement d' En Balmes. Pp. 101, 118, 135, 151, 168, 180, 198, 233, 257, 303, 315, 327, 337, i 369.

Tom XV (1914 - 1915)

Don Josep Maria Quadrado com apologista de la Fe catòlica (continuació), pp. 46, 62 i 203.

El Dr. Miralles i Sbert, Bisbe de Lleida; noticia biogràfica i bibliogràfica, sortida dalt *La Aurora*, p. 50.

El Bisbe Campins, pp. 257 i 321.

Crònica de les Festes del VI Centenari del Bt. Ramon Lull (Diligències preliminars, Juntes i Comissions de Festes, Peregrinacions i misses de comunió en el Sepulcre del Beat Ramon, Peregrinacions a Cura, Miramar i La Real. Acta del reconeixement dels ossos del Bt. Ramon (12 juny). Triduu i Festes del Bt. Ramon per les viles. Conferències lul·lianes a la Sala de la Ciutat. Exposició lul·liana en el Col·legi de la Sapiència. Grans festes del dia 3 i 4 de juliol a Sant Francesc i a la Seu. Homenatges an el Beat Ramon. Primera pedra de la Cripta per guardar els ossos del Bt. Ramón. Solemnitats lul·lianes durant agost, setembre, octubre i novembre. Primera pedra del novell Santuari de *Cura*. Acabatall del Centenari) p. 377.

† Exm. Senyor Don Pere Sampol i Roselló, (anònim) p. 64.

El Doctor Miralles i Sbert. Noticia biogràfica i bibliogràfica, (anònima, presa de *La Aurora*), p. 50.

Tom XVI (1916 - 1917)

Galeria de Balears il·lustres. Mot preliminar, p. 1.

La Santa Iglesia Catedral de Mallorca, II, Capillas, Sepulcros. Retablos. Tesoro de la Sacristia. Archivo. Biblioteca, p. 17.

Discurs que l' Ilm. Sr. Vicari Capítular pronuncià en la inauguració oficial del Museu Arqueològic Diocesà, p. 31.

Don Josep M.ª Quadrado com apologista de la Fe Catòlica, pp. 49 i 97.

Mn. Josep Rullan i Mir com escriptor (1829-1912), p. 82.

Pintura mural en Manacor, p. 140.

Benvinguda an el Rdm. Sr. Bisbe de Mallorca, p. 159.

La llengua catalana dins la Història del Dr. Mn. Joan Binimelis, p. 192.

Història de Mallorca del Dr. Mn. Joan Binimelis. Allò que queda de la redacció catalana segons el codi Serra-Cortada, pp. 211, 266, 316, 329, 343 i 347.

Les obres del Dr Binimelis, p. 221.

¿De quina vila era el Dr Binimelis? p. 221.

Més sobre la redacció catalana de la Història de Mallorca, del Dr Binimelis, p. 222.

Conferències en el Museu Arqueològic Diocesà, pp. 235 i 274.

Folk-lore Balear. Tradicions populars mallorquines, CXLIX. D'on venien els «rebozillos» tan grossos d'un temps, p. 240.—CL. De com S. Vicens Ferrer anà a predicar a Sa Pobla, p. 260.

N'Estanislau Aguiló, M. I. Mn. Macià Comany, N'Eusebi Estada, p. 244

M. I. Mn. Josep Oliver, p. 276.

L'Amo En Llorenç Caldentey i Perelló de Ca n' Aulesa, p. 336.

Rnt. P. Joan Mir i Noguera, p. 379.

Crònica. pp. 15, 47, 95, 143, 159, 176, 223, 241 i 258. (Comença aquesta Crònica en gener 1916 i arriba fins abril 1917).

Advertències, pp. 143, 175, 244, 276 i 324.

Tom (XVII 1918 i 1919)

Història de Mallorca del D.^r Mn. Joan Binimelis. Codex Serra Cortada, pp. 130, 149, 168, 186 i 212. (La publicació d'aquest Codex quedà interrompuda aquí, amb un *Se continuarà*, en el Llib. III, Cap IV.)

TALL PER UNA ARMADA CONTRA CORSARIS

1449

Die lune XV mensis Septembris anno a Natiuitate Domini MCCCXXXX nono.

Tall o compertiment fet per lo Magnífich Loctinent general e los honrats Jurats e foren per ells elets en tatxadors moss. Jordi Sant Johan, Arnau de Pachs, Berenguer Talens, Johan Gerones, Gabriel Muntaner, Andreu Massot Per pagar les messions fetes en la armada contra Cossaris feta de dues naus e una galea munta per capita moss. Johan de Galiana Jurat.

SANCTA EULALIA

Illa den Berenguer Servia

Domingo Moragues fuster	x	⊕
En Dalmau tander	x	»
Guillem Coll tander.	x	»
Pau Vila sartra	x	»
La dona vanouera	x	»

Illa den Rausell

(¹) *Illa den Miquel Rausell* *

Narmant corretger	x	⊕
Jacme Stela tirater	I	⊕

Saluador March guixer	xv	⊕
Anthoni Coll	x	»
Norlando pascador	x	»
Barthomeu Cifre.	xv	»
La dona Mireta.	xv	»
Anthoni Ventayol farrer.	xv	»
Pere Clar farrer.	x	»
La dona Raffarda	x	»
Johan Labres	xv	»
Père Sitjes notari	I	⊕ x

Illa den Jacme Sala

Illa den Jacme Sala notari *

En Castell sirurgia	x	⊕
Johan Darago sartre.	I	⊕
Urgell barber	x	»

Illa de moss. Castell

Illa de moss. Antoni Castell *

Gilbert Torrella sastre	I	⊕
Moss. Antoni Castell	xii	»
Luis Torrella	xv	⊕
Arnau Trobat sabater	x	»

Illa den Nater

Illa den Farran Patiner *

Saluador Sabater scriuent	xv	»
-------------------------------------	----	---

(1) (Dins el quadern que conté el present tall, ni ha una llista contenguent solament els noms de les illetes; posam aquests noms que són variants, signades amb un*)

Bernat Sartre x 6
An Font barber. x »

Illa den Francesch Perera

*Illa den Alaxandri **

Saluador Mestre spacier. III 6
En Rauell botiguer x 6
Thomas Viuo tender. x »
Mestra Barthomeu Salto barber x »

Illa de la Sala

Moss. Pau Sureda xx 6
Johan Moix. VIII »
Arnau Moix. II »
La Mare den Johan Moix. II »
Johan Parets notari. xv 6
Bernat Pons notari I »
Bernat Mulet tixedor. x »
Barthomeu Saragossa porter del
castell x »
La heretat den Berenguer Viuot. III »
Jacme Canet cirurgia I » x »
La dona Eulalia uanouera xv »
La mare den Nicholau Viuot. I » x »

*Illa den Johan Fuster olim de
moss. Anthoni Morro*

*Illa de micer Anthoni Morro **

Madona de moss. Ramon Safor-
tesa ab dos fills poch VIII 6
La fila manor den Pere Lorens. I »
Johan Surreda dotze lliures XII »
Moss. Pere Ramon xv »
Johan Fuster xx »
Ffalip Fuster III »
Lo fill de moss. Berenguer Dolms I » x 6
Blay de Junyer II »
Los hereus den Pere Speraneu VI »
Pere Albons vint sous I »
Johan de Burgos x »
Antoni de Montornes II »
Gispert de Montornes xv »

Illa de micer Arnau Sala

Matheu Sala v 6
Luis Berard v »
Bonemat Pasqual I »
Uguet Fabrer III »
Mestre Uguet Barxa. xv 6
La dona den Miquel Sabater. I »
Guillem Mas. x »

Illa de moss. Guillem Sant Johan

Moss. Guillem Sant Johan caualer VIII 6
Johan Bordils e son fill xv »

Illa de moss. Berenguer Unis

*Illa de la Seu **

Moss. Berenguer Unis o la he-
retat v 6

Illa de micer Bernat de Oleza

Moss. Raffell Dauleza x 6
Lo fill den Jacme Dauleza I »
Barthomeu Colom III »
Anthoni Colom. II »
Pasqual Cama II »
La heretat de la muller den Ra-
mon Nadal notari III »
Johan de Sales I »
Anthoni Canyeles notari I »
Gabriel Mersal notari maior. III »
Gabriel Mersal joue dues lliures. II »
Los hereus den Johan de Sales II »
La mare de misser Johan Berard. III »
Francesch Asselm II »
Misser Johan Berard x »
Miquel Berard vint sous. I »
Los hereus de Matheu Colom. x »
Moss. Huch de Sent Johan x »
Raffell Valmaior III »

Illa del Palau del Bisbe

Anthoni Mora tixedor x 6
Gabriel e Raffel Garcia 3 6
La muller de misser Gabriel
Garcia quondam II »
Misser Anthoni Garcia II »
Uguet Borrassa II »
Johan Graduli notari. II »

Illa den Jacme de Galiana

Johan Marti. I 6 x 6
Raffell Armadans VIII »
Barthomeu Çaguals. x »
La heretat de la muller de micer
Johan Armadans. I »
La dona Pereta Tagamanent. VI »
Perico Busquet I »
Moss. Bernat Tagamanent III »
Johan de Tagamanent VII »
Moss. Anthoni de Galiana x »
Guillem de Tagamanent. II »
Jacme de Galiana II »

Johan de Galiana nores.		
Luis Soldeuila	I 6	x 6
Jacme de Galiana menor nores		
La heretat den Julia Piça.	I »	x »

Illa de misser Francesch Morro

Micer Bonifaci Morro	x 6
--------------------------------	-----

*Illa den Ramon de Monso**Illa den Johan de Sales **

Lo net den Ramon de Monso.	I 6	
Bernat Bennasser sabater.		x 6
Pere Morro notari	I »	
Pere Andreu sirurgia	I »	
Barthomeu des cors.	VI »	
Jordi Cha	I »	x »
Moss. Salvador Sureda	VII »	
Thomas Clauell notari		x »
Andreu Massot	II »	
Johan Çaralta	III »	
Na Eulalia tauarnera		x »
Miquel del Canyis		x »
Pere Planella vint sols	I »	
Jordi de Sales vint sols	I »	

*Illa den Luis Sagarra**Illa de moss. Umbert des Fonoyar ***Illa de moss. Thomas des bach **

Luis Sagarra dues lliures	I 6	
Antoni Busquet.	I »	x 6
Matheu Balaster.		x »
Los hereus de moss. Johan Desbach	VII »	x »
Lo fill den Johan Desbach haver den Barrera.	VI »	
Domingo Pamies	II »	
La muller den Jacme Vinyoles.	III »	
La muller de moss. Borrassa.	I »	
Los hereus de misser Pere Sent Johan	VII »	
Micer Raffel Parere?	II »	
En Cessa conuers		x »
Raffel Gilabert.		x »
La muller de moss. Johan Desbach	III »	

Illa de la esglesia de Sancta Eulaha

Luqui conuers veler.		x 6
Authoni Salt o son hereu.	v 6	
Macia Parere procurador de moss. Johan de Veri	III »	
Agosti Miro forner		x »
La muller den Jordi Tagamanent	II »	

*Illa den Nicholau Terill**Illa den Burguet ***Illa den Falip Umbert **

Palay Unis hereu de Guillem Unis.	VII 6
Anthoni Salzet	I »
Micer Nicholau Salzet	III »

Illa de moss. Johan Alberti

Jordi Burguet	III 6
Moss. Johan Alberti.	VII »
Johan Sora e son sogre	II »
Micer Barthomeu Alberti.	x »

Illa de moss. Arnau Alberti

Jordi Alberti	v 6	
Lo hereu den Johan Alberti.	VIII »	
Arnau Alberti	I »	
Gabriel Morell	I »	
Jacme Riera notari	I »	
Lo hereu den Johan Gilabert.	II »	x 6
Miquel Bartos notari.		x »
La muller e fills de Johan Umbert	III »	

Illa den Pere Çauila

La dona Callara mare de moss. Pere Catlar	II 6
Jacme Campfullos notari.	III »

Illa de moss. Pere Catlar

Francesch de Pachs.	I 6	x 6
Antoni Rexach e son genra	II »	
Johan des Catlar.	VII »	
La muller de moss. Tagamanent.		x »
Johan Dezmas e son fill.	v »	
Guillem de Puigdorfilà	I »	
Pau Nadal tintorer		x »
Los dos germans Frigoles	II »	
Periquo Catlar	XII »	
Jordi Catlar.	v »	
La muller de mossen Guillem Callar	II »	
Pere Salto notari.		x »
En Cunileres mercader	II »	
Arnau de Pachs e son fill.	v »	

*Illa de Sant Francesch ***Illa den Matheu de Loschos ***Illa den Pisa ***Illa den Guarau Tarragona ***Illa den Lorens Colom ***Illa den Bartomeu de Moya ***Illa den Anthoni Sala **

Illa den Bernat Tudela

Marti Çagranade	III	⊞	
Pasqual Brondo	II	»	
Nicholau Luqui.	I	»	x ⊞
Moss. Lucia Tudela.	I	»	x »
La muller de Christofol Axelo e sa nabode	II	»	
Pere Miro ciutada	I	»	
Manuel Pinya	I	»	
Barthomeu Rusinyol	I	»	
La muller den Barthomeu Gill notari	II	»	
Pere Mulet sartre	I	»	
Jacme Roger	I	»	

Illa den Arnau Forner

La muller den Arnau Ferer for- ner.	VI	⊞	
En Sarda forner.	I	»	
La muller den Anthoni Poquet .			x ⊞
Asteua Agost tixedor.	I	»	

Illa de micer Bernat Descos

Micer Bernat Des Cors trenta sols	I	⊞	x ⊞
Anthoni Sala	III	»	
Jacme Sala.	III	»	
Francesch Axelo franch per raho del prestech de mil lliures sens interessar per la armada.			
Francesch Des Cors	I	»	
Johan de Torrella manor e sa muller			x »
Steuva Des Cors.	I	»	
Ramon de Moya.	III	»	x »

Illa de Sancta Clara

Baltazar Claret			x ⊞
Lo hereu den Anthoni Basso. .			x »

*Illa de mossen Anthoni Marcader**Illa del forn de Sancta Clara **

Gregori Abeyar notari	I	⊞	
Julia Abeyar barber.			x ⊞
Gabriel Saura perayre	II	»	
Siluestre Jaubert.			x »
La muller den Johan Uya			x »
Johan Cortal guixer.			x »
Johan Costa guixer			x »
Francesch Fabregues perayre. .			x »

*Illa de la Sglesta del Cal**Illa de la Esgleya del Cal **

Pere Soler o sos hereus.	I	⊞	
----------------------------------	---	---	--

La hereua de la muller de mos-

sen Gregori Burgues.	VII	⊞	x ⊞
Pere Palagri.			x »
Pere Uguet perayre.			x »
La muller de Johan Luffriu . . .	I	»	
Jacme Viabrera pallicer.	I	»	x »
Jacme Salua tixedor.			x »
Pons Berart.	I	»	x »

Illa den Pere Çananal

La muller den Lorens Colom. . .	I	⊞	x ⊞
Matheu Giger corredor	I	»	x »
La dona muller den Pere Ça- nanal	I	»	
Anthoni Roqua hereu de la mu- ller den Anthoni Salom	I	»	
Thomas Sananal.	II	»	
Los hereus den Gabriel Valla- riolla e la muller	III	»	
La muller den Gonsaluo argenter			x »
Jacme Mollet	I	»	

Illa den Guillem Blanch

Pau Arnau corrador	I	⊞	
Lorens Gener e son fill	II	»	
Pau Brondo sartre			x »
Francesch Losano			x »
Pau Luqui corrador			x »
Pere Muntaner sartre			x »
Anthoni Sagrera picapedres. . .			x »
Jacme Dezmas	III	»	
Pau Banet	I	»	
La muller den Pau Losano . . .	I	»	

Illa de la Sinagoga

Nicholau Torres pragaminer. . .			x ⊞
Daniell Luqui juponer			x »

Illa den Saguals

Jacme Frau blanquer			x ⊞
-------------------------------	--	--	-----

Illa de la Torra dela Mor

La muller den Pere Steua blan- quer.			x ⊞
Los fills e hereus den Jacme Steva	I	⊞	
Bernat Monpaho			x »
Luis Cortal blanquer.	II	»	
Pasqual Piris tixedor			x »
Pasqual Johan			x »
Pere Saserra.			x »

Illa den Johan de Sant Pere

Jacme Arnau mercer	
Anthoni Domenech e son fill III	
lliures	III 6
Marcho saboner.	I »
Pau Moya	
Anthoni Frau blanquer.	I »

Illa del Rertor de Sante Fe

En Masquaro qui esta a la porta.	x 6
----------------------------------	-----

Illa den Pomar

Guillem Domenech blanquer.	I 6
Guillem Domenech menor	I »
Luch Domenech	x 6

Illa den Ripoll Blanquer

La muller e fills den Pere Jofre	
quondam	II 6
Lo fill menor den Pere Jofre.	I »
Lo fill den Pere Abella blanquer.	I »
En Benimelis blanquer	x 6

Illa del Temple

Barthomeu Fuster çaboner	I 6	x 6
Los hereus den Terrades.	I »	x »
Guillem Prunes gerrer	III »	
Johan Çananal sartra		x »
Bernat Johan de Campos.		x »
Lo forner del Temple		x »

Illa den Poquet

Bernat Thomas texidor	x 6
Marti Falco texidor.	x »
Johan Gran farrer	x »
La heretat den Guillem Canals	
ferrer	I 6
Lo fill den Brossa	x »

Illa den Dols

Pere Julia farrer.	I 6
Jacme Amat	x 6
Blay Pug texidor	x »
Guillem Linas	I »
Gabriel Granyans	I »

*Illa den Borrás**Illa den Castanya ***Illa del hereu den Borrás **

Gabriel Jordi	I 6
-------------------------	-----

Illa den Barthomeu Fuster

La muller den Barthomeu Fuster	
quondam	II 6
Nicholau Bach flasader.	x 6
La heretat den Johan Rossell.	v »
Barthomeu Botelles.	v »
Matheu Perets fuster o son hereu	
Guillem Pons Jacme Seruera.	I »
Johan Sunyer picapedres	x »
Barthomeu Bastard de Beniçalem.	III »

*Illa den Pere Manresa**Illa den Jacme Sagranada **

Anthoni Catany notari e per la	
heretat de la dona Catanya.	v 6
Johan Prohensal conuers	II »
La heretat den Johan de Sories.	x 6
Barthomeu Ferrando.	x »
Gabriel Dalmau texidor.	x »
Johan Torner perayre	x »
Jacme Johan e Gregori Johan	xxv »
Gabriel Pons guixer.	x »
Lorens Mersal	I »
Arnau Genouard e son fill	x »
Pere Mayrata de Sineu	III »

Illa de mossen Pere de Mora

Mossen Lorengo de Mari.	xv 6
Thomas Gual alies saynt e son	
fill	xx »
La muller den Andreu Miret	x »
Bernat Paditga perayre	x »

Illa den Johan Luffriu

Johan Pere.	x 6
Falip Dezmas hostaler	x »

Illa den Cotoner

Miquel Saynt	I 6
Pere Martorell notari	I »
Miquel Stallella	x 6
Anthoni Boga baster.	xv »
Matheu Cesteyo.	I »

*Illa den Guillem Calaf**Illa den Torrella sabater ***Illa den Jacme Alexandri ***Illa den Carbo **

Guillem Calaf spacier	II 6
Lo fill den Calaf	I »
Gabriel Jacme spacier	I »

Illa den Company

Francesch Romaguera s'rtre . . .	x ⚡
Anthoni Figuera spacier. . .	x »
En Siluestre Sabater per ell e son pare.	1 ⚡
Gabriel Malfarit.	x »
En Pinya botiguer	x »
Bernat Padrolo perayre	x »
Bonanat Demeto sabater	x »

*Illa de mossen Pere Munar**Illa den Fiol **

Jacme Deulosal, sabater.	1 ⚡	x ⚡
Jordi Balaguer forner		x »
Anthoni Girart perayre	1 »	
Anthoni Balasrer perayre		x »
Pere Galbes carnisser		x »
Luis Arnau abaxador.		x »

*Illa de la Gloriosa**Illa den Johan Juliu **

En Colom corretger	x ⚡
------------------------------	-----

Illa den Jacme Valenti

Bernat Piquer candaler.	1 ⚡	
Pere Veri candeler e sa muller . .	1 »	
Mestre Berenguer Piquer.	1 »	
Daniel Velleriola	II »	
Micer Fferrando Valenti	III »	
Miquel Mecia perayre		x ⚡
Bernat Ferrer notari		x »
Galceran Rabassa pellicer		x »
En Canterellas perayre	1 »	
Bernat Cabrer mercader.		x »
Marti Caler	1 »	
Bernat Oliuer candeler	1 »	
Anthoni Busquet barber		x »
En Bennaser conuers pelliser. . .		x »
Johan Bennasser vint ss.	1 »	
Huguet perayre,		x »
Baltassar Torrella	1 »	
Guillem Benhaïam notari.	1 »	x »
Miquel Muntanyans.	x »	

Illa de micer Jacme Bru

Gabriel Genouard	1 ⚡	
Matheu Vaquer.	VI »	
Jacme Palisser	1 »	
Johan Fonch spacier		x ⚡
Muntanyans genreden Barthomeu Lorens.	1 »	

Illa den Gregori Terriola

Johan Domenge perayre	x ⚡
Anthoni Arnau e sos fills.	viii ⚡

*Illa den Pere Genouera**Illa den Pere Genouard **

Miquel Domingo perayre	II ⚡
Johan Vicens	III »
Guillem Gual formenter.	xv ⚡

Illa de mossen Macia Borrassa

Mossen Macia Borrassa o son do- natari	III ⚡
En Vari.	1 »

Illa den Anthoni Mestre

Pere Mirales	x ⚡
En Tauarner mesurador.	x »

*Illa den Coll flasader**Illa den Johan Coyl ffasader **

Jacme Lops.	II ⚡
La muller den Uguet Lops	1 »
Johan Lops fill menor	x ⚡
Narmangol perayre.	x »

Illa den Algavde

Gabriel Xanari.	I ⚡
Pere Marti ferrer	x ⚡

*Illa den Orell**Illa den Roses ***Illa den Verd **

Jacme Campa fuster	x ⚡
------------------------------	-----

*Illa den Caualler flasader**Illa den Julia Nabot ***Illa den Estalrich **

Anthoni Sunyer flasader.	x ⚡
Johan Guerau	x »
Galceran Fuster e son fill	x »

Illa den Esteua Fuig

Bernat Colomer carnisser	x ⚡
------------------------------------	-----

Illa den Berenguer Mates

Miquel Macip capeller	1 ⚡
Andreu Balaster perayre	x ⚡
Johan Roses capeller	x »

*Illa den Sureda**Illa den Brondo **

La muller den Johan March hostaler.	x ⚡
Guillem Gibert pastor	x »

*Illa den Collell**Illa den Berenguer Vadel **

Pere Terrago	x ⚡
------------------------	-----

Illa den Ferrando Ley

Parianço Piris	II ⚡	x ⚡
Guillem Orrach		x »
En Vaquer vehyn den Orrach	I »	x »
Barthomeu Prats menescal	XV »	x »
En Burguera baster.		x »
Nicholau Genouard hostaler.		x »
Jacme Uguet	VI »	x »
Gabriel Trobat hostaler.		x »
Arnau Ferrer perayre	II »	x »
En Balaster de Manachor		x »

Illa den Salzet notari

Los hereus den Nicholau Gener conuers	I ⚡
--	-----

*Illa den Johan Amades**Illa den Miquel Farrer **

Johan Amades	V ⚡
------------------------	-----

Illa den Nicholau Derego

En Garcia gerrer	x ⚡
----------------------------	-----

*Illa den Johan Fouals**Illa den Johan Fouals **

Bernat Balaguer forner	III ⚡
----------------------------------	-------

Illa den Nicholau Mari

Pere Gilabert	x ⚡
La muller den Andreu torner.	x »
Matheu Cases notari.	x »
Lo hereu den Pages perayre.	x »

Illa den Amat guixer

Johan Dalmau guixer	xv ⚡
-------------------------------	------

Illa den Salvador Ferrer

La mare den Miquel Malfarit.	I ⚡
Matheu Carbo perayre	x ⚡

*Illa de medo Blanca Valentina**La heretat den Anthoni Johan*

notari e sa muller	III ⚡
Rodrigo de Sent Marti	III »
Ferrer de Galiana	x »

Illa den Barthomeu Seue notari

Bernat Aymarich barber	x ⚡
Anthoni Sabet formenter	I ⚡
Jacme Sabater muliner	x »
Gabriel Marti muliner	x »
En Bausa hereu de Meyans	III »
Lo fill den Beusa	I »

Illa den Marti Masquero

Gabriel Malferit baster	x ⚡
Colom Puig sartre	I ⚡
Pere Malferit alies Tristany sartre	II »
Pere Masquero o sa muller	I »
Barthomeu Riera	x

Illa den Sabet barber

Anthoni Mercer spardenyer.	I ⚡
Pau Velleriola	I »
Johan Siluestra sabater	I »
Johan Puigdorfla sparter.	I »

Illa den Sabet notari

Andreu Dez Portel	I ⚡
Pere Pastor notari	x ⚡

Illa den Nicholau Aguilo

Gregori Scarp perayre	I ⚡
Les hereus den Thomas Rotlan quondam	III »
Baranguer Mas sabater	x ⚡
Andreu Bouer	II »
Barthomeu Torres sabater	xv »
Marti Oliuer pentinador.	x »
Pere Sagura notari	I »
Micer Johan Armadans	III »
En Baulenas	x »

Illa den Valmaior

Johan Sabater barber	I ⚡
En Pasquolet spacier.	I »

Illa den Pau Sagura

Pau Sagura draper	III ⚡
-----------------------------	-------

Illa de mossen Palay Unis

Domingo Miro.	viii ⚡
Micer Vicens Salzet	xv »

Johan Curtig	II 6	
Anthoni Nible sabater		x 6
Francesch Mir notari	II »	
Pere Matheu e son fill	v »	
Jacme Viues notari.	I »	
Guillem Palau		x »
Anthoni Sabater barber.		xv »

Illa den Fohan Nicholau

Pere Molins sabater.		x 6
Jacme Company apotecari	III 6	
Miquel Johan carnicer		xv »

Illa den Anthoni Oliva

Onorat Costa cirurgia e son fill.	III 6	
Pere Parades argenter		x 6

Illa den Fohan de Moya

Barthomeu Ripoll		x 6
Simon de Tarrago palicer	I 6	
Gabriel Cabrera sartre		xv »
Miquel Brondo.		xv »
Anthoni Saluador	VI »	
Johan Oliuer argenter	I »	x »
Francesch Jordi		x »
Marti Cases mariner		x »
Nicholau Armangol.		x »

Illa den Gonsalbo

*Illa den Francesch Marti **

Francesch Grua librater.		x 6
La heretat den Steua Costa	III 6	
Pere Sale oripeler		x »
Pau Morim	I »	

Illa den Saragossa

Lorens Betnasser sartre.		x 6
Gaspar Saragossa	II 6	
Gabriel Abeyar notari	I »	x »

Illa den Ribes perayre

Johan Mir sartre		x 6
Narcis sartre		x »

Illa den Val foguo

Galceran Ça portella.	I 6	
Gabriel Nicholau ortola	I »	
Anthoni Texidor capdeguayte		x 6

Illa den Gruat prop la cort

Pasqual Guerau.		xv 6
Barthomeu Casteyo.	I 6	

Persones foranes qui deuen pagar en Ciutat

Guillem Denus sta Alaro	I 6	
Los hereus den Sunyer	I »	
En Rabassa ostaler sta al ostal den Consell.		x 6

PARROQUIA DE SENT NICOLAU (1)

Illa den Pere Valenti

Lo fill den Galceran Thomas.		x 6
Vidal Paumer	I 6	x »
Johan Torrella donçell lo negra.	I »	
Pere Valenti	v »	
Marti Piris e son fill	I »	
Andreu Amigo perayre.	I »	
Bonsenyor? sabater.		x »
Johan Font.		x »
Pere Cardona procurador		xv »
Barthomeu Mas picapedres		x »
Joham Campa fuster.		x »
Lo fill den Barthomeu Mas		x »
En Luis saboner.		xv »
Genis Mianes notari	I »	
En Canyet scriuent.		x »
Jordi Cantarellas perayre		x »

Illa aen Thomas Çalia

*Illa den Matheu Parets fuster **

*Illa den Fohan Sa flor **

La muller den Thomas Çalia e son fill	v 6	
Saluat Macia de Manachor		x 6
Macia Nadal perayre		x »
La heretat den Guillem Çacosta.	I »	
Galceran Pinya.		x »
Lorens Mianes notari	I »	
Daniel Pinya		x »
Anthoni Salom.	I »	

Illa de micer Arnau Dezmur

Micer Barthomeu de Veri	II 6	
La heretat de la muller de micer Arnau Dezmur	II »	
En Rubert mestre de sochs		x 6
Gabriel Torres ssabater.		xv »
Johan Saragosa	I »	
En Rotlan spacier	I »	
Luis Prats draper	II »	x »

(1) En la llista després de Santa Eulalia segueix Sant Miquel i llavors Sant Nicolau.

Steua Font. I ⑥
 Guillem Monserrat sartre. x ⑥
 En Sagrau botiguer. I »

Illa den Cauelles

Johan de Cauelles vi ⑥
 La heretat den Jacme Sbert e sa
 muller I »
 Raffell de Cauelles e se mara. II »
 Guillem de Puials II »
 Nicholau Umbert II »
 Mossen Bernat de Pachs. xv »
 Miquel de Pachs. x »
 Uguet de Pachs vii » x ⑥
 La muller den Huguet de Pachs
 quondam III »
 Micer Johan Dez Portel. x »

Illa den Alberti Demeto

Johan Demeto xv ⑥
 Damia Demeto. viii »
 Nicholau de Pachs. vii » x ⑥
 Nicoli Demeto. III »

Illa den Jacme de Pachs

La muller e hereus den Jacme de
 Pachs I ⑥
 Ramon Cros x ⑥
 Pere Johan perayre. x »
 La dona Reyala. x »
 Raffell Pachs v »
 La muller den Agosti de Mora I »

Illa den Clapes

*Illa de mossen Bernat Fabrer **

*Illa den Nicolau Petro **

La muller den Jacme Sagner. x ⑥
 Guillem Albanel x »
 Nicholau Marti sartre I ⑥ x »

Illa den Brossa

La muller den Pere Serda xv ⑥
 Anthonet calsater x »
 Lo fill den Gaspar Brossa III ⑥
 Francesch Riudevets sartre I »
 Barthomeu Lorens sartre. I »
 La muller den Pasqual Angla-
 de quondam III »
 Guillem Mateu tapiner x »

Illa de micer Bernat Dez Vilar

*Illa den Cifre **

Asbert de Parets palisser. x ⑥
 Anthoni Dureta. III ⑥

Lo fill del dit Dureta I ⑥
 Johan Sorell palicer x ⑥
 Pere Oliveres mercader. II »
 Johan Ramon cap de guayta xv »

Illa den Bernat Canal

*Illa den Bernat Sevayl **

Jordi Penya sabater. x ⑥
 La muller de Felip Pere tender. x »
 Bernat Albons I ⑥
 La muller den Bernat Canal. x »
 La muller den Simon Sent Johan x »

Illa den Nicolau Senera notari

Agosti Pera fita. I ⑥ x ⑥
 Johan Demeto e sos fills. I »
 Pere Mates sabater x »
 Bernat Stalrich texidor x »
 En Guixa sabater I »
 Vicens Castenyet I »

Illa de mossen Blay Tagamanent

*Illa de moss. Barenguer de Taguanament **

Nicholau Cotoner I ⑥
 Anthoni Brondo. II »
 La muller den Steua Ribera
 patiner. xv ⑥
 Los hereus den Nicholau de
 Quint xxx
 La muller den Nicholau de Quint III »
 Agosti Pasqual. x »
 Mestre Bandet sabater I »
 Bernat Vila forner I »
 Anthoni Xaupes I »
 Andreu Moragues x »
 Johan Despon II »
 Jacme Marti courer. x »
 Johan alies Ram sirurgia x »

Illa den Johan Olivella

Johan de Rodes forner x ⑥
 Barthomeu Benhaïam perayre I ⑥
 Johan Cardils sabater xv »
 Anthoni Arruffat sabater. x »
 Los hereus den Ramon Altamir. II »
 Barthomeu Fornis x »
 Barthomeu Font corder. I »
 Jacme Garrel x »

Illa de mestre Blay Casteyo

Marti Steua colteller. xv ⑥
 Jordi Brondo III ⑥
 Anthoni Oliuar sabater. x »
 Francesch Gener I »

Illa den Poli Brondo

Raffell Brondo II ⑥
 Los hereus den Bernat Bru x ⑥

Illa den Pons Ramis

Barthomeu Miro mercader II ⑥
 Rossell de Belpuig I »
 Mestre Anthoni Sabet I »
 Galceran Saynt II »
 Franci Sunyer II »
 La muller den Pons Ramis x ⑥
 La muller den Colomer payre
 e son fill I »
 La dona Agostina muller den
 Marsol I »
 Pasqual Guerau III »
 Ferrer Marti I »
 Bernat Serra palisser I »
 Johan Pages I »
 La dona Ortolana I »
 Johan Vilalbe notari I » x »

*Illa den Nicholau Piquer**Illa de la Longe dels Janouesos ***Illa den Johan Bru **

Raffell Senya x ⑥
 Mestre Alfonso x ⑥
 Johan Auget payre I »

Illa den Bernat Portal

En Puig Oliuer candaler x ⑥
 Anthoni Morel spacier I ⑥
 En Fariol argenter x »

Illa den Julia Stany

Barthomeu Puiol fuster x ⑥
 Bernat Oliuer fuster x »
 March Riudemeya ffasader I ⑥
 En Garriga ferrer x »

*Illa de la Carnisseria deual**Illa de la Carnaseria de vayl **

Pere Canet forner x ⑥
 La muller den Jacme Gruat I ⑥

*Illa den Christofol Vaquer**Illa den Jacme Casteyo **

Domingo Padrolo x ⑥
 Christofol Vaquer e son fill III ⑥
 La muller den Sitjar forner x »

Illa den Miquel Febrer

Bernat calsiner x »

PARROQUIA DE SENT MIQUEL

Illa den Miquel Bennasser

La muller den Guillem Bennas-
 ser e per la heretat de son
 frare v ⑥
 Miquel Bennasser II »
 Johan de Torrella de Morneta III »
 Francesch Corro notari I » x ⑥
 Nicolau Cases cirurgia x »
 Bernat Totxo de Polenza xv »

*Illa den Marti Pons**Illa de mossen Pau de Sant Marti ***Illa den Nicolau ***Illa den Miquel Borrel ***Illa den Marti Pons **

La dona muller den Marti Pons III ⑥

*Illa de Senta Margarita**Illa den Valenti Sard ***Illa de na Margalida ***Illa den Guillem Jordi ***Illa del Carme ***Illa de Sancta Margalida*

Pere Granyana calsiner I ⑥

Illa den Sala vedrier

La muller den Pere Sala vedrier II ⑥

Illa de la Rectoria

En Padrutxo I ⑥

*Illa den Arrufat**Illa den Jacme Moret ***Illa den Salvador Torner **

Johan Borrás manascal e son fill III ⑥

Illa den Granade

Los hereus den Fransoi Piris
 quondam I ⑥

*Illa de Sent Anthoni**Illa den Anthoni Borrás ***Illa den Johan Sot ***Illa den Anthem Blanch ***Illa den Gabriel Sobiros ***Illa den Saragosa **

Los fills den Pere Pons de la
 Terra II ⑥

En Ripoll genre den Silvestre.	x ⚡
Christofol Monpaho.	x »
Pons Osona perayre	I ⚡ x »
Pere Sala perayre	I »
Jacme Ripoll	x »

Illa den Deulovol

Nadal Mas.	x ⚡
Jacme Diego ortola.	x »
Johan Banus	x »

Illa den Monso

Marti Monso	I ⚡
La muller den Gabriel Sunyer	x ⚡
Christofol Rosell	I
Nicolau Terrasse notari.	I x »

*Illa den Johan de Torrella**Illa den Albusa **

Johan Torrella menor	III ⚡
Francesch Mari.	x ⚡
Pere Gilabert perayre	x »
Banet fuster	I »

*Illa den Miquel Domingo**Illa den Benet Fuster ***Illa den Farrando ***Illa den Simon Paralta ***Illa den Johan Rubert **

Gaspar Roger barber	x ⚡
-------------------------------	-----

Illa del Sant Spirit

Joha Rabassa texidor.	x ⚡
Los hereus de la muller den Arnau de Torrella	I ⚡

Illa de la Tauerna Noua

Anthoni Forns perayre	x ⚡
---------------------------------	-----

*Illa den Barthomeu Terrasse**Illa den Salvador ***Illa den Guilem Johan ***Illa den Anthoni Perpinya ***Illa den Perè Salete ***Illa den Barthomeu Tortosa **

Jacme Bouera ortola	x ⚡
-------------------------------	-----

*Illa de Sent Anthoni**Illa de la Murada **

Dionis Reyat	I ⚡ x ⚡
Guillem Guardia	x »

PARROQUIA DE SENT JACME

Illa den Jordi Roig

Pere Burgues perayre e son fill	I ⚡
La muller den Anthoni Castanyer	x ⚡
La muller den Jordi Ferrer	x »
Pere Abayar tintorer.	I »
Anthoni Jacme	I »
Nicholau Ciffre perayre.	I »
La heretat den Anthoni Borrassa.	I »
Lo germa den Barthomeu Clauer.	I » x »
Johan Panedes perayre	x »
Guillem Barsalo	x »
La dona Romia muller de Gabriel Clauer.	x »

*Illa den Puials sa roca**Illa den Fuials sa rocha **

Jacme Torrella	I ⚡
Francesch Prats.	I »
Pere Guitard	I »
En Castellar barber.	x ⚡
La muller den Macia Marcer.	I » x »
Pere Alis	x »
Lo hereu den Gregori Guielseny.	II »
La muller den Pere Reyat	VI »
Nicholau Samate	x »
Los hereus den Jordi Vilalonga	II » x »
Johan Ranouart e se mare	II »

*Illa den Pere Monels**Illa den Anthoni Rauzel ***Illa den Berenguer Renouard **

Daniel Cha.	I ⚡
---------------------	-----

Illa de mossen Ramon Çaforteza

Johan Çaforteza donzell.	xvi ⚡
Ferrer de Termens	II »
Jacme Garcia procurador de Johan Çaforteza	xv ⚡
Macia Morro	I » x »
La muller den Johan Çabet.	III »
Gaspar de Pachs.	vii » x »

Illa den Berenguer Vida

Vicens Roig	III ⚡
Matheu Vida	II »
La muller den Johan Çafont	x ⚡
Johan Piris perayre.	I »
Guillem Guitard	x »
Miquel Marcer.	x »
Bernat Umbert.	x »

Illa den Jacme Çacoma

Los hereus den Nicholau Çacoma VI ⑥

Illa den Berenguer Talents

Berenguer Talents e son fill. V ⑥
Bernat Morell II »

Illa den Barthomeu Reyat

Barthomeu Reyat III ⑥
Berenguer Pera. II »
Pere Morro. I »
Pons Dez Laners III »
Arnau Net.

Illa den Torrabadal

Johan Terriola. VIII ⑥

Illa den Andreu Rosinyol

Gabriel Genouard ciutada III ⑥
La muller den Andreu Rosinyol. IIII »
La dona Rosinyola. II »
Andreu Rosinyol IIII »
Jacme Rosinyol II »
Luch Oliver III »
Jacme Rossello.
Johan Arbocies. I
Luis Dez Lado maior VIII »
Luis Dez Lado menor III »
Los fils menos den Andreu Rosinyol I »

*Illa den Pere Arbocies**Illa den Pere Darbucies*

La muller den Gaspar Genouard. I ⑥
Los hereus den Gaspar Genouard IIII »
La filla menor den Gabriel Vicens IIII »
Pau Terriola I »
Guillem Cala IIII »
Jacme Riera perayre. V »
Pere Çauila. II »

Illa de mossen Jordi Sent Johan

Berenguer Sent johan VI ⑥
Johan Cifre mercader I
Falip Rosell. I
Johan Jolit. I
Thomas Serra e son fill. III »
Gaspat Castellar IIII »
La dona Joualua
Bernat Sala notari
Johan Terriola notari I »
Miquel Gari perayre. I »

Illa den Thomas Reya

Thomas Reya e se mare. II ⑥
Pere Coste sartre I »
Julia Quintane. x ⑥
Francesch Vilagut I »
La heretat den Johan Bisquera . III » x »

Illa del Sepulcra

Ffalip Dez Portell I ⑥
Jacme Portel e son frare I »

Illa den Forteza Marti

x ⑥ La dona Castellare. VI ⑥
Matheu Roig IIII »
Na Lucia tauernera x ⑥
La muller den Johan Gual e sos
fills. V »
Miquel Marjues. I »
Bernat Cotoner. II »
Thomas Jacme forner x »

Illa den Gaspar Termens

Pere Çaforteza. VI ⑥
x ⑥ La muller den Guillem Pons perayre x ⑥
x » Gabriel Gual II

*Illa den Johan Çaforteza**Illa den Pere Çaforteza **

Luch Portel. II ⑥
Luis Bacho. II »
En Riuclar perayre. x ⑥
La muller den Arnau Cirera. I »
Lo hereu den Arnau Cirera. IIII »
Guillem de Sent Johan maior II »
La muller den Guillem Sent
Johan I »
La done Blanche Stale. I »
Nalzina perayre. x »

*Illa de la Monederia**Illa de Vicens Garsia **

Saluador Caselles I ⑥
Bernat Gili de Fontanes. I »

*Illa den Bernat Berga**Illa den Bertran Roig ***Illa den Guillem Bramona ***Illa den Johan Des Coyl ***Illa de la dona Ranouarda **

Bernat Berga IIII ⑥

Illa den Pere Borrassa

Ramon Gual lo prohóm.	III	⊗
Ramonet Gual.	III	»
Ffransoy Puig.	I	»
Berenguer Terrassa,	I	»
Mossen Jordi Sent Johan.	II	»

*Illa den Matheu Monge**Illa den Johan de Berenguer ***Illa den Guillem Monge **

Quarlet Moragues	x	⊗
----------------------------	---	---

Illa den Francesch de Pachs

Jacme Mates picapedres.	x	⊗
Antoni Çamora perayre.	I	⊗
Simon Coblaura.	x	»
Johan Lorens	I	»
Johan Miro.	I	»
Gabriel Salua	I	»
Pere Portel.	x	»

Illa de Sent Facme

La mare den Jacme Massanet	I	⊗
Jacme Massanet.	III	»
Johan Massanet.	III	»
Rodrigo Torrelle	III	»

*Illa den Pere Senglade**Illa den Matheu Santglade*

Matheu Sanglade	xxx	⊗
Pere Viuot.	v	»
La filla den Francesch Moix.	III	»
Miquel Umbert.	xxx	»

Illa den Bernat Dez Vilar

La muller den Thomas Segure	x	⊗
Mossen Bernat Dez Vilar	III	⊗
La muller den Guillem Salua,	I	»
Nicholau Sunyer.	III	»
Jacme Pasqual	x	»
Raffel Parera	I	»

*Illa den Guillem Huc**Illa den Guillem Uch*

Pau Çabet perayre	x	⊗
Bernat Steua barber.	x	»

*Illa den Luis Umbert**Illa don Nicolau Umbert **

La muller den Luis Umbert.	I	⊗
Johan Iuyet.	II	»

Illa de mossen Anthoni de Puigdorfla

Rafell de Puigdorfla.	I	⊗
Raffell Dez Pi	II	»
Los hereus den March Dez Pi	III	»
Los hereus den Macia Sent Johan	III	»
Anthoni de Puigdorfla	II	»
Antoni Cirera	I	»
Los hereus de mestre Ramon Puig.	I	»
La muller den Macia Sent Johan.	III	»

Illa de mossen Ramon Sent Marti

La muller de mossen Ramon Sent Marti	II	⊗
Ramon Sent Marti	III	»
Gil de Sent Marti	III	»
Johan Anglade perayre e son fill.	x	⊗

*Illa de Sent Francesch patit**Illa den Guels **

Johan Alomar	x	⊗
Johan Gerones	III	⊗
La dona Barbere Comeles	x	»
Madona Nicolaua Ludrigo	x	»

Illa den Simon Dez Camps

Marti Cifre perayre	III	⊗
Antoni Duran.	II	»
Gabriel Muntaner	I	»
La muller den Johan Morel	I	»
Nicholau Fontcuberta	I	»
Miquel Morell	I	»
Francesch Morell	II	»

*Illa de mossen Ramon Sent Marti**Illa de mossen Ramon de Sent Marti pus jove **

Pere Ribere	x	⊗
-----------------------	---	---

*Illa den Pere Clara**Illa den Pere de Clara **

La muller den Bernat Fuster	II	⊗
Pere Caraboti	I	»

PARROQUIA DE SENTA CREU

Illa de la Deressana

La muller den Johan Pardo	x	⊗
Antoni Moragues	I	⊗
Barthomeu Rouira	III	»
En Caualler boter	x	»
Jacme Marcer	III	»
Lo hereu den Pere Vidal.	VIII	»
La muller den Gil Catlar.	I	»
Berenguer Morey	I	»

Illa de Sent Johan

Barthomeu Çalva cirurgia . . .	I	⊗
Pere Perera cirurgia . . .	x	⊗
Nicolau Sabater boter . . .	x	»
En Senra mariner . . .	x	»

Illa den Gabriel Marti

Nicolau Marti perayre . . .	I	⊗
Gaspàr Oliver . . .	x	⊗
Gabriel Marti boter. . .	x	»

Illa den Jacme Prats

La muller den Deviu Gallonia . .	x	⊗
Nartes boter . . .	x	»

*Illa den Ballaro**Illa den Jacme Balero*

En Longanj e son genre. . .	I	⊗
-----------------------------	---	---

Illa den Pere Pardo

Jacme Alamany conuers. . .	III	⊗
Johan Garriga farrer . . .	I	»
Gabriel Soler buxoler . . .	I	»
Arnau Riera draper. . .	I	»
Jacme Çabater . . .	I	»
Johan Pasqual . . .	x	»
Johan Reya sartre . . .	I	»

Illa den Bacho

Los hereus den Francesch Pardo	v	⊗
Galceran Miro . . .	II	»
La muller den Luis Forteza. . .	x	⊗
Johan Oller picapedres . . .	x	»
Pau Martorell . . .	I	»
La muller de mestre Francesch Bartran. . .	x	»
Luis Beluira . . .	xv	»
Luis Beluire menor e son germa.	v	»

Illa dels Consols

Barthomeu Perera . . .	I	⊗
Galceran Raffell e sa mare . .	vi	»
Thomas Pardo . . .	I	»
Climent Bertran . . .	x	⊗

Illa den Moragues

La filla de Johan Dez Puig . .	x	⊗
Pere de Perets . . .	I	⊗

Illa den Uguet Pont

La muller e hereus den Huguet Pont. . .	vi	⊗
Gilabert Torrella sartre. . .	x	⊗
Johan Marcer dues lliures . .	II	»
Nicolau Burgues perayre. . .	x	»
Gabriel Vidal . . .	I	»

La done Massane . . .	II	⊗
Pons Massane . . .	I	»
En Planes forner. . .	x	⊗
Anthoni Castanesa . . .	I	»

Illa den Luis Çauila

Arnau Mir . . .	I	⊗
Macia Farrer . . .	I	»
Lo fill den Arnau Mir . . .	x	⊗
Arnau Mestre . . .	III	»
Johan Dez Toro . . .	x	»
Franci de Pedralbes. . .	I	»

*Illa de la Reetoria**Illa den Tolra ***Illa den Pasqual del vi **

Jordi Demeto . . .	I	⊗
Nicolau Oliuer e son genre . .	I	»
Luis Lana . . .	I	»
Los hereus den Auiyo e sa muller . . .	I	»
Francesch Mates. . .	x	⊗
Agosti Sard pescador . . .	x	»
Simon Vicens uint sols . . .	I	»

Illa den Fordi Pont

Anthoni Negre. . .	I	⊗
Daniel Pardo manor. . .	x	⊗
Jordi Pont e son fill. . .	xx	»
Anthoni Perera. . .	I	»
La heretat den Bernat Dolzet alias Serda . . .	vi	»
Francesch de Comeles . . .	III	»
Johan dez Bach e son fill hereu den Anthoni de Quint . .	III	»
La heretat den Pere Net e sa muller . . .	v	»
Matheu Net. . .	III	»
La muller den Pont dincha . .	v	»
La heretat den Farrer Miro . .	III	»

Illa den Nicolau Oliuer

Anthoni Oliuer. . .	II	⊗
La muller den Gispert Massana.	x	»
La muller den Vilafrancha . .	I	»
La dona Olera . . .	x	»

*Illa den Francesch Burgues**Illa de Mossen Johan Viuot **

Johan Spanyol . . .	I	⊗
Pedro Bertran . . .	II	»
Guillem Matheu. . .	I	»
Johan Barthomeu . . .	III	»
Gabriel Mari perayre. . .	I	»
Ramon Vidal . . .	III	»

Tadeo Dangelo	I 6
La heretat den Guillem de Pachs	III »
En Garret marcader	I »
Marti Gual	II »
Johan Massane	I »
Pau Pardo	XXX »

Illa den Luis Anglade

La muller den Luis Anglade e la heretat	v 6
Los hereus den Pere de Buadella	I »
Bernat de Juny e sa mare.	II »
Franci Dez Brull	II »
La muller de mestre Pere Font	v »

Illa de la Lengua de Sent Feliu

Guillem Cabrer perayre,	x 6
La muller den Bernat Serra.	I 6
Guillem Busquet.	I »
Pere Forner.	x »
Johan Dez Brull	II »
La dona Toreyona e son fill.	III »
Perico Dez Brull	I »
La muller den Pere Dez Brull	I »
Pau Borrell	x »
Micer Gabriel Castanyer	v »
Barthomeu Fabrer	II »
La heretat den Pere de Juny.	I »
Los hereus de mossen Anthoni de Pujals	III »
Guillem de Togores.	I »
Miquel Maxella vi lliures	VI »

*Illa de micer Marti Dez Brull**Illa de micer Johan dez Brull **

La heretat de micer Marti Dez Brull	III 6
La muller de Johan de Ledo.	x 6
Pere Spanyol	III »

Illa de la Sgleya de Sente Creu

Antelm Camos	x 6
Lo fill den Camos	x »
Lorens Brulaygo mariner.	x »
Lo fill den Lorens Brulaygo.	x »
Guillem de Deu perayre.	x »
Falip Balaster	I 6
Pere Bofi forner.	x »
Johan Seruia pasquador.	x »
Jacme Alamay pasquador	x »

*Illa den Truyols**Illa den Pinya ***Illa den Pons **

Arnau Pastor	I 6
------------------------	-----

*Illa den Bosco Cap de Bou**Illa den Bosch **

La muller den Jordi Forner barbut	x 6
En Cadena pasquador	x »
Pere Johan pasquador	x »
Simon Viguet	x »
Christofol Graset.	x »
En Nasut mesurador.	x »

*Illa den Johan de Cunilers**Illa den Cap de Bou ***Illa den Marti ***Illa den Maymon Piris **

En Sinchclaus	x 6
Johan de Conillers	x 6
La heretat den Jordi de Pachs	VI »
Lo fill den Francesch Mas	x »
La muller e fills den Pere Serra	I »

Illa den Marcer

Antoniol Burguera	x 6
-----------------------------	-----

Illa den March Dez Pont

Johan Panades	I 6
-------------------------	-----

Illa den Serda

En Tarrago mestre daxa.	I 6
Johan Bolaix	x 6
Gabriel Valles	x »
Johan Climent	x »
Thomas Angelats	I »
La muller den Pere Gener	x »
Johan Ballets calafat.	I »
En Perpinya mariner.	x »
Thomas Angelats	I »

*Lo pla de la Ciutat**Illa de mado Nagrella **

Los hereus den Bernat Samata	x 6
Anthoni Oliuer.	x »
Anthoni Ferregut	x »

Translatum huius precedentis Tallii in hijs viginti una papiri foliis continuati, fuit fideliter sumptum et translattatum a quondam quaterno facto et continuato pretextu dicti tallij, et in archivo domus dicte Uniuersitatis reperto. Et ut eidem translato cum dicto suo originali fideliter comprobato fides plenior ubique impendatur fuit hic appositum sigillum intus scribanie domus dicte Uniuersitatis Maioricarum et impressum.

PER LA COPIA

AGUSTÍ CANYELLES

DIETARI DEL DR FIOU

(1782)

A las 4 mon onclo es partit a Son Castello per Soller.

He pagat a Pera Juan Jaume fuster a compta de la lleña y feina de las cases, una dobla redona 24 lliures 3 sous 5 d.

16. He asistit a Sant Domingo a la accio de gracias de la Audiencia; el Acuerdo ab el Comendant es vingut en cotxos voltant per Plase y los Musichs de Dragons: pero los Advocats havem aguardat als Polls y alli los han rebut y despedit: lo ofici es estat ab Musica.

Al matí es arribat venint de Madrid Don Francesch Dameto y ha aportat la noticia de ser Vilalba Comendant propietari.

Este dia que es el terser de lluminarias es estat el refresch de Case del Marques de Sollerich

Catharina de Valldemosa es vinguda per ocasio de las 40 horas de las Nofres y queda.

17. A la tarde son tornades de Menorca las 2 fragatas y tres Xabechs de Rey.

18. He comprat dues quarteras de guix de la má des Moro; y anant a 5 sous me han fet pagar 12 sous.

Antes de dinar som anat a Case de me Mare y li he entregat la mesade ab dotze dures de Carlos, dues pesetas y 4 mallas de 1 sou: tot 20 lliures.

20. He asistit a les Completas de la festa dels Advocats, en que fent Preste D.ⁿ Francesch Togores han asistit del Real Acuerdo Mon Moscoso, Fiscal: han comensat a las 6 y han acabat a las 7 y dos quarts.

21. Combreg a la Misio; y asistesch a la festa en Montesion en que ha oficiat el Canonge D.ⁿ Francesch Togores, Bisquerra y un Capella; ha predicat el canonge Lobo y han asistit el Comendant, Mon, La Hoz, Moscoso, Fiscal: acabat a 3 quarts per la una; aigua y trons.

Venint de la Misio som anat a Case del Sr Jaume Bauzá a mediar per la llibertad del seu fill pres.

22. He asistit al aniversari, en que ha oficiat el Dr Mulet y dos Capellans.

A mitx dia son vinguts el Dr Contestí y el Dr Borrás donantme noticia de haverme elegit

Decano del Collegi; y a la tarde he rebut la esquila de ofici ab que el Secretari avisa la Eleccio; luego som anat a acceptar en case de Malla.

El Sr Jaume Bauza me ha entregat present el Dr Torello 32 sous per aliment de son fill a rao de 4 sous cade die. Estos los he entregat al qui fa la Olla dels Pobres de la Preso.

23. Este mati en Santa Clara es estada la funcio de ofici y sagrament y Tedeum en accio de gracias de la Princesa per el Regiment de Milicias. Han oficiat D.ⁿ Juan Togores, D.ⁿ Juan Dameto; comensa a 11 dos quarts acaba 12 dos quarts ha asistit el Comendant amb la Ciutat y tribuna los Inquisidors y aparte los Judges de Audiencia.

A la nit en Case del Coronell Condé de Ayamans ey ha hagut sarau a que he asistit; el ball ha durat fins demetinade.

24. Som estat a oferirme (com a Decano) al Comendant, Roca, Riega, La Hoz, fiscal, Mon y Moscoso; y a Xacon en case del Comendant.

He comprat 29 palms de cañem de sach per afegir a la tela de la Alcova.

Es vingut a donar la enhora bona el Dr Malla que surti de Decano.

Tota la tarde ha plogut casi seguit y fort.

26. A las 9 del mati he fet cap en la funcio de la Iglesia, en la accio de gracias per el feliz part: ha oficiat el Dr Mulet ab Musica; y ha plogut fort fins a mitx dia.

A la nit es vingut el Secretari Dr Bauza a donar compta de un pediment del Dr Bover.

30. Es vinguda la dona qui esta de lloguer dins la entrada del D.^r y entre altres coses me ha dit que anit pasade diferents Cavallers feren Musica en el carrer y dalt oi que el D.^r corria sobra ella.

2 octubre. De bon mati obrin la Portella, y diuen si sols es per pujar canons al bastio.

Concluex a las 4 la obra de las Cases ahont esta el Jutge; salvo que falten las finestretas que no estan acabadas.

No he volgut asentir que el Dr Ferragut sembras en el jardí una parre que ha dit desitjave pujar alt el terrat.

4. A la tarde es vingut el Dr Ferragut y el Dr March, y havent el primer posat de manifest el testament de D.ⁿ Antoni Gual, havem los tres rubricat la copia.

He pagat al tira terra per las somades sen dugue que diu foren 30 senalles vuit sous.

6. Desde las 8 del mati a las onze he dictat a el Dr March el Paper en dret ab cit s sobre el fideicomis progresiu de D.ⁿ Antoni Gual.

He pagat al Vidrier per los 18 vidres de las dos finestres dela Alcova y lligador 2 lliures 2 sous.

14. A las set dos quarts de la nit el Dr Christofol Malla per quatre bestaxos ha enviat la Arca del Collegi, acompanyarlos el Conserge: ell haura pagat los bastaxos que seran 12 sous.

15. El jutge Moscoso de las onze y mitge fins a la una me ha fet visita a mon Estudi; ha dit que solament lo incomodave la veu de la mia S.^{ra} en la nit.

A la nit me ha enviat Llorens les deu Cadiras, a rao de 15 sous cada una.

He pagat a Llorens mon germa 9 lliures 15 sous; y son per un bufet 2 lliures 5 sous y 7 lliures 10 sous per deu cadires negres.

He pagat a el Sr Juan Baldu llibrater 15 sous per enquadrernar el tom de Mayol de Jure sup.^o per regalar a Moscoso.

19. He regalat al Sor Jutge Moscoso el tom nou en fol intitulat Mayol de J. S.

Som anat ai hospital a servir el dinar que ha donat la germendat de S. Francesch, alli he fet charitat de 12 sous en tot.

Antes de mitx dia he entregat a me Mare present Llorens dins la quadre sua les 20 lliures que son una dobla de onze nova, una de sinch de cordo, un duret y sis sous y quatre de Plate y doblers.

20. Som anat a la Universidat a dictar proseguint la Materia de Prebendis.

La Mare Priora de Santa Catharina ha enviat una ribelleta de Buñols comuns.

A la tarde es vingut el Dr Pujals, havem perlat sobre la liquidació de Rosiñol Contesti; I mes sobre de Suau; y ha proposat per ultim medi se fes transaccio, y que un no hagues de refer cosa al altre: he dit que donantme 500 lliures o los llibres, retornantme la llista, tal volta convendria.

22. Llorens mon germa es vingut al estudi;

li he donat noticia del estat del ajust que proposa el Dr Pujals; y ha respost que no dilatás admetrer el partit.

He emprerat a la S.^{ra} Juana Llinas una peseta; are son 8 pesetes que deu.

He emprerat a la Mare del D.^r vuy un duret.

24. La Mare del D.^{or} es vinguda a la tarde donantme noticia que la Nora la havia atupade ab un manech de espolsador, y que el D.^r consequentment la havia tambe maltractade de paraules, y tambe la Criade: y tot per haver entrat en el quarto de ella quant el Metja Terres ey hera

Barthomeu Ripoll me envia dos covos de olivas verdas y dins un una salsera de mel fresca; dat resolis, berenar y 3 sous.

He comprat unas calces negras de seda filade de case de Vanmarch de Cort per 34 sous.

27. Surtint de la Misa de mitx dia, me ha dat la noticia el Dr Bauza Secretari del recurs que ahir a la nit diumenje li dexa en case el Escriva; es del Dr Caimari.

Antes de acabar vespres som anat a la Seu, y alli detras del Altar major he perlat ab el Canonge D.ⁿ Francesch Togores sobre el informe del Dr Ferrer Metja, sobre el plet del Pintor Caimari; y a lo ultim li he demenat y ha concedit per Canals el grau del B. Ramon de janer.

ANTONI PONS.

(Continuad)

Aquest BOLLETÍ es creu amb el deure de fer constar la seva protesta per la recent destrucció de cinc Creus de terme a Inca, i de demanar al mateix temps a les autoritats, a qui correspon la custòdia i defensa dels monuments públics, la reparació dels desperfectes causats en les dites Creus, així com la reposició de la que s'alçava vora allà on fou l'antiga Porta del Camp d'aquesta ciutat, i la restauració de la estàtua del Beat Ramon Lull vora l'Institut Nacional de 2.ª Ensenyança, escapçada llastimosament per abril de l'any passat i no reparada encara.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

DAVANT EL CENTENARI LUL·LIÀ

Ès el d'enguany, 1932, el primer dels diversos anys que poden pretenir a la glòria d'incloure el VIIe centenari del naixement del nostre gran polígraf i benaventurat Màrtir Ramon Lull. Això vol dir com s'acosta l'hora de preparar-ne la celebració.

Quin any va néixer el fill tardà de Ramon Lull i d'Elizabeth d'Erill? Con lo vostre servidor el vostre sotsmès aja entorn xl anys .. diu en el magne llibre de *Contemplació en Déu*. Entorn quaranta anys. I quan fou escrit el llibre? Devers l any 1272, contesta l'investigació. Entorn, devers... És tot el que han pogut esbrinar fins avui els lu listes sobre aquesta i moltes d'altres qüestions. És a dir, que de la personalitat de Ramon Lull no en tenim encara una biografia completa, a l'altura del nostre desig i de la nostra ambició.

I si la figura humana de Lull ens escapa, no és que poguem copsar amb facilitat, d'altra banda, la seva íntegra i definida personalitat filosòfica, ni, encara, el concepte clar de la seva personalitat religiosa. Ni mite ni realitat, el personatge històric es dreça encara avui davant la nostra imaginació i la nostra enquermerada curiositat amb un peu indecís entre la tradició i la llegenda. No hem arribat al personatge críticament, documentalment històric. No estam encara en possessió del coneixement exacte del valor i de la substància de la ciència lul·liana que ens permeti d'aquilatar les actuals possibilitats del lul·lisme.

Aquest Ramon Lull i aquest coneixement és el que pretenim, —l'home, el savi, el sant,— amb un desig fervent, natural en els fills d'una cultura respecte del més alt i reulat en el temps dels exponents de la seva grandesa. Més modestament i més concretament, demanam avui, dels qui poden il·lustrar-nos, el camí que mení a la consecució d'aquell nostre desig. Els lul·listes d'en temps passat, de casa i de fora, del Renaixement ençà, Salzinger, Sollier, Custurer, Pasqual, i més a la vora el Bisbe Torras, Gottron, Longpré, De Gaiffier, Probsts, Obrador, Otaviano, Bové i tants d'altres, han empès la qüestió. La publicació dels textos originals, ininterrompuda i avançada contra dificultats i desdenys, facilita cada dia més les eines de treball. El que manca són operaris, i més que res potser, l'estímul que els atregui a la tasca obscura i feixuga.

Voldriem que la pròxima commemoració del centenari, aspirant a qualque cosa més que no a desempolvar l'estereotipada imatge del Ramon Lull avesat i a renovar els antics llorers de la seva anomenada, pervengués, bo i fent reverdir aquells llorers i homenatjant aquella imatge, a fer avançar tota la tasca que resta, que no és poca.

A tal fi, el Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana obri una enquesta sobre aquests dos punts concrets:

I.— Què cal fer i com, per posar a la cultura catalana en camí d'arribar a l'adquisició d'un concepte científic de Ramon Lull, en el triple aspecte humà, cultural i religiós, i de les possibilitats actuals del lul·lisme?

II.— Apart de l'endegament de la pregunta anterior, que tendriem per la millor celebració possible del centenari, quina solemnitat i externa dignitat caldria donar a la commemoració d'aquest en els nostres dies?

La nostra revista s'honora per endavant d'acollir en les seves columnes totes les iniciatives, opinions i suggerències que sobre el particular li voldran ésser graciosament trameses.

ANTIGUES POSSESSIONS D'ARTA

NOTICIES DE LES MATEIXES I DELS SEUS SENYORS

EN ELS SEGLES XIII, XIV I XV.

II

MOREL O MUREL (MOREIL)

SENYORS: DESCOLOMBERS I SUREDA

ENS plau poder estudiar en aquest capítol, encara que subjectant-nos al concís pla adoptat, una de les alqueries de més vella nissaga històrica, i al propi temps i per rara coincidència també amb l'historial dels seus senyors durant les esmentades tres centúries XIII, XIV i XV: el de dues famílies pròcers originàries de Catalunya, la primera de pura rel conqueridora, porcionera de l'illa per aquella gesta, formant part del seu primer establiment militar durant l'indicada edat mitjana, i la segona, que per sang la succeï en la Casa troncal, altre llinatge tan preminent que arriba pel transcurs del temps i estenguent-se llurs branques, a ésser amb elles un dels que més pròpiament se pot dir que fan la nostra història.

Descolomers i Sureda foren els senyors de *Morel*, que per successió hereditària i familiar posseïren aquesta alqueria des del repartiment de Mallorca (1230)

fins a les darreries del segle XV que, per vicissituds del temps, obligà als que aleshores tenien son domini directe i n'estaven en possessió a traspassar-la a persones que si bé de llunyà parentesc eren estranyes al seu primer senyor del gloriós llinatge de Descolomers, que representava en aquella època aquesta Casa, troncal i primogènita de Sureda, com es veurà clarament pels documents que són font històrica i feient del present capítol.

Pareix que a mitjan centúria XIV.^a, s'agregaren a l'alqueria *Morel* possessions i rafals procedents de l'antiga *Devesa de Ferruix*, que, com és sabut, havia pertenescut a la Casa Reial mallorquina, destinada a caçera dels nostres reis.

Consta que l'any 1353 En Gil Descolomers, Cavaller de Mallorca, besnet de l'esmentat conqueridor Joan, posseïa amb En Julià Ferrer l'anomenada *Devesa*, regularment adquirida per ells al ésser

venuts béns propís de la mateixa Reial Casa, i que uniria més tard la seva part, destriada, a l'alqueria *Morel* com a rafals i agregats seus. (1)

L'altra part o sia la d' En Ferrer passaria després als Morey. (2)

Dia 31 de març de 1413 l'honorable dona Magdalena Descolomers, hereva de tots els béns de son pare, el referit Gil i viuda aleshores d' En Guillem Moger, feu donació d'aquells a sos gendres Antoni i Joan Sureda, de la Casa troncal de son llinatge d'aquesta illa, marits respectius de ses filles Catarina i Cília Moger Descolomers, raó per la qual entraren a la dels susdits germans els referits béns: l'alqueria *Morel* segellada amb la característica d'heretat porcionera de conquesta i les restants possessions i rafals que recordaven una època esplendorosa de la Cort Reial mallorquina com a procedents de la mateixa.

Per indivís següiren posseïnt tota la susdita heretat els referits germans Sureda, essent pel motiu indicat senyors alodials de *Morel* i d'altres alqueries i terres del terme d'Artà en el que fixaren la seva residència, abandonant la primitiva i pairal de Manacor.

Temps després, pareix que s'adjudicà *Morel* a Guillem Sureda i Moger-Descolomers, fill de Joan i de Cília, motivant tal ajust que sortís de la Casa major de son nom la referida heretat, quedant emperò en aquella i en persona de son cosí-germà N' Antoni Sureda la representació per primogenitura de sang de l'abans anomenat porcioner, com a primer fill mascle de Catarina, filla major de l'honrada senyora Magdalena Descolomers, darrera descendent per via directa varonil d'aquell conqueridor.

Altre partió recaigué entre els fills del susdit Guillem Sureda i per ella sembla

que correspongueren al primogènit Joan Sureda i Cabrer els béns derivants de la Casa Reial mallorquina amb part de *Morel*, i a son germà Arnau la pròpia alqueria que duu aquest nom. (3)

Els descendents i successors del primer alienaren en distintes èpoques les heretats que aquell havia obtengudes, essent una de les darreres vendes la que s'atorgà del rafal *Pai* i la possessió l'*Estany* per Guillem Sureda i Johan de Planici a favor de Nicolau de Quint i Moix en el segon terç del segle XVI. (4)

N' Arnau Sureda i Cabrer, senyor de *Morel*, mort l'any 1494, deixà tan minvat son patrimoni que obligà als seus fills i gendres a desprender-se de tots els immobles que l'integraven, i entre ells, naturalment, hagué de contar-se l'alqueria *Morel*, traspassada per venda en 1497, a Antoni

(1) En les centúries XV i XVI veim anomenada amb el de *Morel* casi tota la part de la *Devesa de Ferruitx* adquirida pels Descolomers, cosa que indueix i confirma a creure lo dit abans de que s'unirien a dita alqueria les extensives imes terres procedents d'aquella reial possessió.

Per tal motiu devem destriar moltes notícies i fets històrics, omitint-los en el present capítol, per creure més indicat continuar-los en el destinat a tractar de l'esmentada *Devesa de Ferruitx*.

CXLIX

(2) Lo loctinent general.

Balle de alta exposat es stat deuant nos per lo magnífich nichelau de quint donzell dient que e lha comprade la possessió del stany de Guillem Sureda e per aquell serien stats venuts certs puig o tros de pinar e los compradors de aquell tallauen dits pins e en lo tallat de aquells faien gran dan en lo dit pinar e possessio del stany per hon nos ha suplicat delas presents ab tenor de les quals vos diem etc. que vistes etc. intimeu e maneu a tots los qui han comprat lo dit pinar sobreseguen en lo tallar dels dits pins e si los compradors rahons etc.

Dat. en Mallorca a xxij de mars MDxxxviii.— de Ferrera R.

ARCH. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1539-40, fol 28, n.º 299.

Venda atorgada en la Escriuania de Cartes Reials dia 25 de septembre de 1539 de cert rafal situat en el terme d'Artà tengut en aïou Reial i confrontant amb terra et garrigia meis dicti stabilitoris de pertinentis possessionis de Morell, et ex alia parte ad litore maris, et ex alia parte cum possessionem Anthonio Serre, et ex alia parte cum reffallo dicto rafal pay mei dicti stabilitoris amb pacte de prestar dit Quint i sos successors al citat Sureda i los seus 6 lliures censals portades a sa casa habitació.

ARCH. DE PROTOCOLS. — C. R.—*Artà*.

(1) ARCH. HIST. DE MALLORCA.—Lletra missiva dirigida al batlle d'Artà pel Governador d'aquest Reine En Gilabert de Centelles. Se publica més tard en el capítol en que tractarem dels susdits béns reials (*Devesa de Ferruitx*) radicats en el terme ja dit.

(2) Comprénis l'alqueria *Biniatgorfa* (avui *Bellelem*) contenguent l'*Ermita d'Artà* aixecada en les pròpies cases d'aquella alqueria, part de la *Devesa* vèina de la mateixa i altres terres.

i Tomàs Forns i Martí Andreu Basset (1) dels quals l'adquirí en igual forma l'any 1500 En Nicolau de Quint. (2) reunint aquest per les expressades compres bona part, la major i més important, de l'antic patrimoni de la Casa primogènita dels Descolomers, assumida pels Sureda, com queda expressat.

L'heretat així compresa fou coneguda amb el temps per *El clot de Morel*, de tan notòria importància que amb tal adita-

ment se conegué i anomenà des del segle XVI la branca de la família que la posseïa, diguent-se Quint de Morell.

Era aquesta vella alqueria una de les que ja formada i constituïda com a tal durant la dominació sarraïna se donà, segons queda dit, al cavaller conqueridor, tantes vegades anomenat, Joan Descolomers, natural de Barcelona.

Si bé era primitivament d'extensió de sols cinc jovades, anaren sos senyors en-

(1) 13 abril 1497.

Nos Guillem Morey, Caterina se muller, de la vila d'Artà, Antoni Canoves menor de dies de Mossa, Saurina se muller, Joan Canoves també de Mossa, Isabel se muller, de la parroquia de Sant Pere de Scorça, Bernadi, Joana, donella i Francesch Sureda, fills i hereus interessats amb les dites Catarina, Saurina i Isabel de Arnau Sureda pare seu difunt; atant que entre els bens de dit son pare se troba la mitat de la possessió vulgarment anomenada de *Morel* (a) ensemps amb diversos rafals a ella continguts de la altre mitat tenguda per Joan Sureda onclo dels referits otorgants (b) abdós succeint al honorable Guillem Sureda difunt i dividida per ells, atant que als molts d'acreedors i deutes que pesan sobre dita heretat, entervenguent la auctoritat del Batlle d'aquesta ciutat, venen als honorables Antoni i Tomás Forns, germans, la referida meitat de dita alqueria o possessió de *Morel* procedida de la referida part del dit Arnau Sureda juntament ab son plou i ab los rafals a ella continguts, situada en lo terme de la vila d'Artà i confrontant; d'una part ab residuu de l'altre meitat que ales hores es del honorable Martí Basset, ciutadà de Mallorca, Item d'altre part ab possessió de Joan Sureda. Item d'altre part ab possessió dels *Cabanells*. Item d'altre part ab possessió de Joan Lull. Item d'altre part ab possessió d'En Guillem Burguny. Item d'altre part ab possessió den Joan Janer alies *pentinat*. Estava gravada amb molts de censals.

Se ven pel preu de 580 lliures.

Edat que tenian els otorgants menors:

Francesc, major de 14 anys, Joana, major de 16, Bernadi, major de 18, Isabel tenia 22 anys, Saurina en tenia 23.

20 maig 1497.

Tomàs Forns, notari d'una part i Martí Basset alies Andreu, ciutadà de Mallorca fan concordia per certa qüestió haguda de resultes de la companyia que havia tenguda dit notari ab els jermans Arnau i Joan Sureda d'Artà sobre arrendament. Las ovelles de *Morel* eran mil vuitante.

Dit dia:

Martí Basset alies Andreu, ciutadà de Mallorca, Sclaramonda se muller, i Eulalia viuda d'Antoni Basset més vell, per satisfer al notari Tomàs Forns las canti-

(a) La pròpia i primitiva alqueria *Morel*.

(b) Aquests procedents de la *Devesa de Ferrutx* de la Casa Real de Mallorca.

tats que relacionan: Preu de ovelles citades en la escritura anterior 432 lliures, arrendament de dites ovelles, etc. etc. etc., fundon un censal de 48 lliures qu'imposan per general obligació i especialment demunt *Morell*.

20 maig 1497.

Antoni Forns i Tomás Forns notari, stableixen al honorable Martí Basset present «Illaorum porcionem nobis pertinente in medietate possessionis de Morell partis Arnaldi Sureda quondam, nobis vendite mediante instrumto facto in posse nort, infrascripti sub die tercia decima mensis aprilis proximo lapso confrontata prout in dicto instrumto... gravada com està i a més amb un censal de 8 lliures anuals pagadores el dia de Sant Bernat al venedor i los seus.

ARX. DE PROTOCOLS.— *Instruments del notari Joan Crespi*, tom que compren els anys de 1489 a 99.

CL

Lo loctinent general. Artà.

Balle de arta. Asuplicacio de Joan moll de vostre batliu acreedor segons aferme en los bens e aretat den arnau sureda quondam vos deim etc. que vistes les presents si a vos constara lo dit moll esser creador en los bens e heretat del dit sureda intimeu etc al honorable eu Martí beset que dins deu dies apres que la present li será intimada age depositat en poder del depositari de les corts lo restant preu de la possessio apellade morell la qual ha comprade dels fills e arens del dit Arnau sureda. E per res no feseu lo contrari etc. Dat. en Mallorca a v de juliol any MCCCClxxxvij. — Dornos R.

ARX. HIST. DE MALLORCA.— *Lib. de Lletres Comunes* de 1497, n.º 226, fol. 127, v.º

CLII

(2) Die sabbati v mensis septembris. (1500)

Nos debet continuare stabilimentum factum per honorabili Martinum Baset et Sclaramundam eius vxor. magnifico Nicolao de quint de Alcharea siue possessione dicta de Morell prout inceda.

ARX. DE PROTOCOLS.— *Lib. de Instruments del notari Mateu Moranta*, del any 1500, sens foliar.

CLIII

Die xxxj mensis Maij anno predicto. (1518)

Magnificus anthonius de quint domicellus de Majoricis denunciauit habere et possidere quondam possessionem vulgo dictam morell scituata in termino parrochie de artha tenta sub alodio suo proprio. Et affrontatur ex una parte cum littore mari, ex alia parte cum raffallo vulgo dicto lo Rafall pay, ex alia parte cum possessione vulgo dicta Cabanells qui est magnifici petri

grandint-la amb l'adquisició de terres i possessions fins arribar-ne a fer una de les alqueries més importants del terme d'Artà, poblada de olivars, amb horts i altres cultius, essent en l'edat mitjeval un dels seus més considerables rendiments el que produïen les guardes de diferents bestiaris: 1800 caps integrava la d'ovelles, (3) i tenyent amb aquella bona relació se contaven les guardes de bous, vaques, porcs i senglars, i la de cabres formada per 1000 caps.

La muntanya coneguda per *bec de Ferruix* par que guard i vet-li l'heretat esmentada al temps que la ratlla del terme d'Artà a la part dels de Santa Margarida

de sanct Iohanne, et ex alia parte cum possessione dicta la cabana qui fuit petri nauato, et ex alia parte cum possessione dicta la Begna qui est magnifici Johannete michaelis de togores, ex cum possessione Guillermi Burguny qui est dicti togors et cum possessione magnifici Johannis safortesa, ex alia parte cum quadam possessione sua vulgo dicto ferruix sive la deuesa quamquidem possessionem vna cum dicto alodio apare possidere illam titulo donacionis sibi facte per magnificum nicholaum de quint genitorem meum cum instrumento firmato in posse discreti Georgij metge notarii Maj. sub iiij mensis nouembris anno M D v.º et dictus genitor

i Petra per on comensaven les contigües possessions que formaven l'històrica heretat dels Descolomers i Suredes.

El casal major d'aquella era l'antic solar de *Morel* o *Murel* (*Morell*), tan ben situat dins la comarca, amb la seva torre de defensa, la seva capella oberta a tots els habitants de les possessions confrontats, solar sempre altiu i fort, tant transcorreguent l'edat mitja baix el domini directe i senyorial d'aquelles dues qualificades famílies de Mallorca com, més tard, en la moderna, completament reformat, baix el dels seus nous adquirents els Quints.

JOSEP RAMIS D'AYREFLOR I SUREDA,

(Continuará)

meus illam possidebat titulo emptionis per ipsum facte ab honorabili martino Basset cine Majoricarum mediante instrumento facto et firmato in posse discreti Mathei moranta nott. publico Majoricarum sub... mensis... anno Mº Dº.—Quare etc.

ARX. DE PROTOCOLS.—*Lib. de Capbreuacions de Magnats* que comprén els anys de 1516 a 1636, fol 27, n.º 313.

(3) Escritura de 20 maig 1497 en poder del notari Joan Crespi —ARX. DE PROTOCOLS tom d'instruments de dit notari dels anys 1489 a 1499.

D O C U M E N T S

VENDA DE LA CASA DE LA MONEDA A FAVOR DE L'HONOR PERE DESCALLAR EN NOM DEL REI,

ANY 1446

Penes discretum Petrum Segura nottarium publicum Majoricarum quondam.

Die XV mensis septembris anno a nativitate domini M. CCCC. xxxv. vi.- Noverint universi quod ego Joannes Puig scriptor Maioricarum non dolo vi vel metu inductus seductus nec in aliquo circumventus sed gratis et scienter per me et meos presentes pariterque futuros vendo et titulo venditionis huiusmodi concedo et trado vobis honorabili Petro Dez Callar militi Maiori-

carum magistroque sechæ Civitatis predictæ Maioricarum ementi nomine domini Regis et ad opus faciendi construendi et edificandi secham in qua cudi debent monetae Regni presentis vigore potestatis vobis attribute per dominum nostrum Alfonso Aragonum Regem date et attribute mediante littera ipsius serenissimi domini Regis in dorso sigilo secreto sigillata continencie subsequentis.

Nalfonso per la gratia de Deu Rey Darago

Cicilia e de la faç de Valencia, de Ungaria, de Hierusalem, de Mallorques, de Cerdenia e de Corcega, Compte de Barcelona, Duch de Atenas e de Neopatria e encara compta de Rosello e de Cerdenia, al faiel e amat conseller e amic nostre mossen Pera Dez Callar mestra de secha de la moneda que bat en lo Regne de Mallorques saluts e dilectio. Perço com som stats informats que la casa de la secha aon se fan los batiments de les monedas dor e dargent en la Ciutat de Mallorca sta en lloch molt apartat en la dita ciutat e desument e molt luni axi per los mercaders qui aportèn lor e largent en la dita secha per fer batre moneda com encara als monaders e obres e altres oficials los quals fan lo exersisi de les monedes, e encara so que pitjor es molt perilosa cosa de robar algun vespre la dita casa e als obres e monedes anant e tornant en les nits e matinades portant or e argent per fer moneda de aquell que no sien per algunes males persones invehits desrobats e dampnificats, per la cual cosa esta en gran peril e dampnatje no solament dels damunt dits mes encara nostre e dela universitat de la dita Ciutat perque volens ab temps provehir e avitar tal peril e inconvenients confiant apart de la fidelitat e industria de vos dit Mossen Pere dez Callar el qual se sguard al present les demunt dites coses vos commatem e donam plena potestat e carrech que en cerquets algun lloch o casa sufficient dins la dita ciutat per fer los dits batiments lo qual sia segur e augment a les persones e cosas damunt dites e aquell atrobat puscats comprar e aquell adobar e obrar segons sera necessari per fer los dits batiments e totes altres coses e aquell pagar del preu procehidor de la venda la qual fareu de la casa ha hon de presentsse bat la dita moneda con abla present vos donam tota potestat e facultat de vendre aquella axi com nosaltres poriem fer si personalment hi eram constituïts, manat ab les presents al procurador nostres de aquel Regne e a tots altres oficials nostres que de les dites coses o alguna de aquelles nos deguen entremetre ne a vos perturbar abdicantlos tot poder de fer lo contrari, e a maior cauthela Nos per aquesta matexa fetes les diligencies possibles de venda de casas per la causa damunt dita ara per leuors aquells lloam approbam e confirmam e volem esser de tanta efficatia e valor com si per vos fossen fetes dat en Gaieta a xxvij de mais M CCCC. xxxi. Rex Alfonsus vicesimo quarto Jacobus Peragrinus vicecancelarius quoddam hospicium meum quod

titulo donationis mihi facte per Petrum Canoves habitorem Parrochie de Luchomajori, cum instrumento facto et firmato in posse discreti Joannis Rubei nottarius publicus Maioricarum quondam sub die vicesima martii anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo habeo et posideo intus Civitatem Maioricarum in Parrochia Sancte Eulalie prope monasterium Sancti Francisci quod quidem hospicium dictus Petrus Canoves habuit titulo emptionis quam inde fecit a venerabile Joanni Dezmas et Joanneto de Monço eius nepote curatoribus Francisci Dezmas cum instrumento facto et firmato in posse discreti Petri Martorilli nottarius Maioricarum sub die decima septima mensis Junii anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo nono et tenetur dictum hospicium sub allodio dominio et jurisdictione venerabili Ferdinandi Valentini Legum doctoris ad sextum de laudimio in quam tenetur per venerabili Guillermm Tagamanet domicellum de Maiorica ad censum octo solidorum anno quolibet solvendorum in certo anni termino nec non tenetur per venerabili Joannem Dezmas ad censum quatuor librarum anno quolibet solvendorum in festo Sancti Joannis Junii pro ut affrontat dictus hospicius ex una parte cum hospicio venerabili Guillermi de Puigdorfila et ex alia parte cum hospicio vestri dicti emptoris et ex alia parte cum quodam currallo vestri dicti emptoris et ex alia parte cum hospicio venerabili Guillermi Dezmas. Predictum itaque hospicium pro ut superius affrontatur includitur et terminatur cum omnibus integritatibus et proprietatibus terminis tenedonibus pertinentis introhitibus et exitibus suis et generaliter cum omnibus aliis universis et singulis dicto hospicio pertinentibus et pertinere debentibus aliquibus juriis sive modis vobis dicto honor Petro Dez Callar militi Maioricarum presenti ementique ut dictum est nomine dicti domini Regis vendo et titulo venditionis hujus modi concedo et trado ut dictum est superius pretio videlicet quinquaginta librarum monete maioricarum quitiarum ab omnibus missionibus quas a vobis habui et numerando recepi voluntati mee seu verius de et ex illis dedistis et solvistis seu dare solvere debetis et tenemini honor Joanni Dez Callar clavario Maioricarum in solutum et satisfactionem consimiles pecunie quantitates sibi debite pretextu et occasione emptionis cuiusdam molitgie Parrochie de Bunnola per me adicta universitate empta pro

pretio quinquaginta librarum dicte monete unde Renuncians exceptioni dicta pecunie non numerate non habite et non recepte seu per modum predictum non soluta et penes vos non retente et doli mali et in factum actioni ac legi que subvenit deceptis ultra dimidium justipretii remitto et do vobis dicto nomine si quid hec venditio modo plus valet aut amodo valebi de pretio ante dicto et sic in presenti et ex nunch constituo me predictum hospicium quod vobis vendo interim vestro nomine amodo tenere et possidere donec inde vos dicto nomine possessione apprehenderitis corporalem vel aliam quamcumque de jure vel de facto quam liceat vobis dicto nomine apprehendere et adhipisci vestra propria auctoritate quandocunque volueritis et adeptam penes vos nomine et autoritate predicta retinere et Titulo et ex causa huiusmodi venditionis do et cedo vobis dicto nomine omnia loca et jura mea omnesque voces vices rationes et acciones reales et personales utiles mixtas et directas rei que persecutorias et alias quasque mihi et meis in predicto hospicio quod vobis dicto nomine vendo competentes et competituras ac debentes competere quoquo modo, constituens etiam vos eodem nomine ibi et inde dominos veros et procuratores ut in rem dicti dominum Regis propiam ad agendum videlicet et deffendendum utendum fruendum experiendum dandum vendendum impignorandum et aliter alienandum indeque faciendum de predicto hospicio vestras et dicti domini. Regis omnimodas voluntates salvo tamen semper in predictis iure directo alodiali dominio laudimio faticha dicti venerabili Ferdinandi Valentini et suorum et salvo censu dictorum sensu aliorum et suorum. Promittens et bona fide conveniens vobis dicto nomine quod predictum hospicium quod vobis vendo faciam vos dicto nomine et dictum dominum Regem semper habere tenere et in sana pace perpetuo possidere pacifice et quiete contra omnes personas et teneor inde vobis dicto nomine ac firmiter teneri Promitto de evictione et omni dampno ac etiam interesse litoris et extra sive obtinueritis in causa vel causis sive subcubueritis in eisdem Proquibus omnibus et singulis supradictis sic complendis et firmiter attendendis tendendis et observandis obligo vobis dicto nomine omnia et singula bona mea mobilia et immobilia ubique sint presentia et futura Adhec ego Bartholomeus Thomas habitator parochia de Luchomaiori minor dierum his presens ratis precibus et amore

dicti Joannis Puig constituo me in predictis fideiussorum et principalem responsurum et promitto una cum illo et sine et principaliter et in solidum teneri et in premisis fore obligatum et pro predictis omnibus et singulis supradictis sic complendis et firmiter attendendis tenendis et observandis obligo vobis dicto nomine omnia bona mea mobilia et immobilia presentia et futura Renunciantes quantum ad hec novarum constitutionum et dividendarum actionum beneficiis ac legi et franchesi e Maioricarum de principali prius conveniendo nec non insimul Renunciamus libelli oblationi a cordio unius diei firme jurisdictione pigneris ad decem dies et spacio quadrimestri temporis quod conceditur in Maiorica bona mobilia non habentibus pro immobilibus bonis substandis et vendendis et omnibus graciis induciis guidaticis privilegiis et elongamentis quibusunque concessis et concedendis sive motu proprio sive ad instantiam partis et etiam gratie maioris partis creditorum nostrorum in cumulo debitorum et rebus nostris privilegiatis et non privilegiatis et foro nostro et privilegio fori submittentes nos et omnia bona nostra foro districtui et jurisdictioni illius iudicis seu curie apud quem seu quam nos pro premisis malueritis convenire eorum iurisdictionem in nos prorogando et concenciendo et omnibus aliis iuribus et iurium cautelis hiis obviantibus quoquo modo. Actum est hoc in civitate Maioricarum quinta decima die mensis septembris anno a nativitate Domini millesimo quadragesimo quadragesimo sexto. Sig—num mei Joannis Puig venditoris. Sig—num mei Bartholomei Thomas fideiubentis predictorum qui hec laudamus concedimus et firmamus.

Ferrandus Valentinus allodiarus predictus laudans et firmans predicta salvis semper mee dominio et faticha laudimioque mihi et meorum pertinentibus in cuius rei testimonium aposuit armorum suorum Sig—num ad obtentiones veri et directi sui domini quod est tale. [*Escut amb tres torres*].

Testes huius rei sunt ven. Gabriel Castanier jurisperitus dictus Joannes Sora notarius Franciscus Descors et Guillelmus Dezmas testes firme dicti Bartholomei Thomas qui predicta firmavit die quinta martii anno millesimo quadragesimo quadragesimo septimo fuerut Guillelmus Salom et Petrus Sanoguera de Luchomaiori ac discretus Thomas Pelegri notarius qui dictas firmas nomine et vice notarii

infrascritti recepit vigore commissionis litterarie.

Copia huismodi elongati instrumenti in his duobus papiri folei huius forme sumpta et extracta fuit ex actis et notis discreti Petri Segura notarius publici Maioricarum quondam et prout decet comprobata per me Andream Ferregut autoritate Regia notarium publicum Maioricarum notas predictas emptionis titulo posidentem qua propter ut presenti copia manu mea exarate hic et ubique locorum adhibeatur fides fuit munita ut infra meo die videlicet decima tertia mensis julii anno a nativitate domini

millesimo sexcentesimo trigésimo quinto constat de supraposito in L. 21. fol 1.º pag. 2 ubi legit debentibus.—Sig—no.

Nosaltres de bax firmats fem fe y testimoni com lo sobre dit Ferregut es nottari y se dona plena fe a tots los seus actes a qualsevol juy, fet ut supra.—Don Rafel de Veri. Don Ramon de Veri.

ARCH. QUINT ZAFORTEZA, PALMA, *caja II*, n.º 119.

POR LA TRANSCRIPCIÓN
DIEGO ZAFORTEZA y MUSOLES
Catedrático

VENGUDA A MALLORCA DE FRA LEONARD, BISBE DARBENSIS

(1478)

El Bisbe Reverendíssim Senyor D. Didac d'Avellaneda regí la diòcesi mallorquina de maig de 1477 fins a les darreries de 1488, amb gran zel apostòlic; procurà el compliment estricte del que mana la Santa Mare Església, extengué i protegí la formació de confraries religioses i exigí l'observància rigorosa de tota mena de disciplina. Sia per obligacions de son càrrec de canceller del Rei d'Aragó, entre elles, tal volta, el prendre possessor de la diòcesi de Barcelona en nom i com a procurador de son propi Bisbe D. Gonzal Fernández de Heredia, segons diu Villanueva, (1) sia per afecte a Valladolid de on era nadiu i a on morí en 1488, resultant d'altra banda ésser el primer prelat castellà que regí la nostra seu episcopal, el cert és que estigué bastant de temps fora Mallorca. Mort o partit de l'illa Pere de Pilarí Bisbe *Bonenollense* o *Bovevöllense*, citat també per Villanueva (2), desitjant sortir cap al continent per primera volta après de presa possessió de la dignitat el Reverendíssim Avellaneda, i volguent, mogut per son zel, deixar en la

pròpia diòcesi qui complís els oficis pontificals, ço és l'administració dels sagraments que sols pot exercir qui gaudeix de consagració episcopal, envià a Sicilia Fra Joan Loret, del orde de predicadors, per a que, en cas de no haver obtingut resultat favorable la comanda que havia donada al Secretari del Virrei de dita illa. Lluís Salvador, de cercar en Sardenya o en Sicilia un prelat que tengués a son càrrec a Mallorca les funcions a dalt esmentades, fes lo possible Fra Loret per convèncer Mestre Fra Leonard, Bisbe *Darbensis*, que residia llavors en el monestir de dominics de Palerm, que passàs a la nostra illa a complir tot quant el propi Bisbe li volia comanar. En efecte vengué Fra Leonard i exercí funcions episcopals, ausent o no el Prelat Avellaneda, fins a mitjan any 1482. Seguí haguent-hi a Mallorca el que en certa manera podem dir bisbe auxiliar, ja que après de Fra Leonard veim que aquí dóna ordes sagrades Fra Joan de Déu, *Episcopus Tarsiensis*, segons assegura el mateix Villanueva. (3)

Pera major intel·ligència del document que abaix transcrivim, hem cregut im-

(1) Viaje literario a las iglesias de España, t. xxii, pág. 86.

(2) Id. id. pág. id.

(3) Id. id. pág. 87.

prescindible donar les anteriors explicacions.

Reuerende in Christo frater carissime: lator presentium frater Joannes Loret nominatus fuit per me satis ample informatus de quibusdam negotiis meis vobis explicandis, deprecor propterea paternitatem vestram vt omnibus per eundem fratrem Joannem Loret nomine nostri vobis dicendis et promittendis plenissimam fidem adhibere velit, omni dubitatione sedlusa; et si quid vestra Reuerendissima fraternitas ad has partes beneplacitum habeat fiducialiter michi rescribere curet; et valeat indomino dominatio vestra. Es Maioricis die [*Manquen aqui a l'original la xifra del die, el mes i l' any.*]

Reuerendo magistro Leonardo, Episcopo Darbensis.

Instruccions fetas per Reuerent senyor Don Diego, bisbe de Mallorca. Al religios frare Joan Loret, del orde depreycadors, per lo que te defer en Sicilia.

Et primo que quant sia junt en Sicilia, que lo pus prest li sia possible parle ab lo Secretari del senyor visrey de Sicilia quis diu Luis Saluador, e lo dit Luis si ha haut bisbe negun de Sardenya o de Sicilia, segons perlo dit senyor bisbe li era stat donat carrech, eques informa ab dit Luis si hagut na haura com ne enquina manera, eaximatex quant te uoluntat de venir asi, e hauent ne hagut lo dit Luis en tal cas no cal ames procehir ne donar la letra del bisbe, sino sols rescriure de tot lo qui fet sera.

Item que posito lo dit Luis no hage hagut bisbe o no trobant lo dit frare Joan Loret lo Luis Saluador en Sicilia, en lehun de tals casos vage parlar ab lo bisbe de Arbensis qui sta en lo monastir de preycadors de Palerm. Don li letre del Reuerent senyor bisbe e pregant lo

depart dese Senyoria vuulle pendre carrech de venir en Mallorca per regir lo bisbat in-spiritualibus, e offera li de voluntat de senyor bisbe qui ab les presents li offer e promet per sos trebals Cent liures mallorquines etotes les a venturas, les quals cent lliures li seran plenament eintegra per lo dit senyor bisbe pegades.

Item que per quant lo dit Reuerent senyor bisbe ha aquest any fetsa visita per la major part dela ylla, lo dit senyor bisbe, per que ell no sia defraudat en le venguda sua, peraquest any li ofer e promet pegar peraquest primer any en loch deles a ventures e emoluments Sinquanta liures, e axi per lo primer any haura cent sinquante liures e elos altres anys següents cent liures eles a ventures, segons demunt es dit.

Item et finaliter que depart del dit Reuerent senyor bisbe prega afectuosament lo dit bisbe, si concordat haura, que per traure de carrech lo dit senyor bisbe que ab lo primer bon pessatge vuulla passar e venir en le present ylla per fer dit regiment e seruitut del dit bisbat, com de tal cosa fara grandissimo pler aldit Reuerent senyor bisbe; e ab les presents instruccions lo dit Reuerendissimo senyor bisbe dona plenissima potestat aldit frare deprometra e de fermar les coses promeses sobredites ab lo bisbe demunt dit o, en defecta deaquell, ab qual seulla altre bisbe qui en le present ylla volra venir e per lo dit frare li seran dites promeses fetas, eles dites coses tendra e seruara lo dit Reuerent senyor bisbe sens dubitacio alguna.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1478 - 80, fol. 38 v.º entre diligencies de set i vuit maig 1478.*)

P. A. SANXO.

DIETARI DEL DR FIOU

(1782)

28. A las dues demetinade entrant este dia dels Sants Apostols he pasat per forsa a la S.^{ra} desde el quarto del terrat a el quarto rebost baitx el pis de la torra: he treballat fins a las 4 alli dalt per ferla aquietar.

Antes de mitx dia he enviat a el Sor Miquel

a dir a las S.^{ras} de Case del Jutje, que ya estaven servidas de lo que ahir per el dit me enviaren a demanar, que era mudas la S.^{ra}

Han aportat una salsera de Mel del Moll que el Dr Balanzat me envia de Ivisa.

Tota la tarde ha plogut fort y tronat, per

lo que no som pogut anar a la Junta de Sant Francesch.

Ha canviat el Tauler Geroni Palou sis doblas de vint, las sinch ab escutets y una pesetas y mitjas pesetas.

29. De les nou a las onze del mati, he tingut junta en mon estudi de los oficials del Collegi de Advocats; esto es Malla, mon onclo, Bestard, Amer, Espinosa y Bauza sobre el recurs de Caimari y el pediment del Dr Bover.

Som anat a las 4 a la Lloge, som surtits de la Audiencia llums encesos esenthi en lloch de consol major Geroni Palou tauler.

30. A las 9 del mati he assistit a la Universitat intervenint en les Matriculas de los estudiants de lleis.

Primer novembre. A las 4 de la tarde he assistit a la Junta de la germenat, en que se ha dat el sermo de Sant Roch y Niño perdido, se ha elegit infermer major Capella y el deurar el quadro de la Mare de Deu de las angustias.

He pagat a Pera Juan fister una dobla de cordo a compta de la feina de Cases.

2. Per ser Diumenge no ha entrat el dia dels morts: som anat a la Misio.

Antes de vespres la S.^{ra} del jutje ha enviat las 12 estampes dels mesos, y las 8 de Joseph el Just que ha desficades mias.

He enviat a Sor Maria Ignacia dotze rosquillas de Sineu y dues formatjades paste real.

Som anat ab mon onclo desde la Seu en cocho a donar los dias de Sant Carlos al Conde de Ayamans, que assistex de Comendant desde dia 2.

He comprat una pica de pedreny de Sant agni per el Pou de Case del jutge: he pagat valor 37 sous, port 1 sou 8 diners.

Ahir vatx enviar a mon Onclo Onofre en retorn de las Olivas 36 panets de mort valor 12 sous.

6. A las 3 dos quarts de la tarde he assistit en la Preso a la publicacio de la sentencia de Forca notificada al Mariner Christofol de Alba, present tambe el P. Genestar Dominic: lo he animat y he fet alli el Pediment de apellacio que ell matex ha presentat.

A la nit som anat a la Comedia *Aristomenes el mas justo Rey de Grecia*.

7. A la tarde es vingut el D.^{or} Ferragut y me ha expresat estar convenut sobre el Progres del fideicomis de Gual a favor de Berard y me ha encomenat allargas la sentencia Arbitral.

A oracio de las Animas es vingut Barthomeu

Ripoll per assistir dema al vel de la Sureda: ha aportat un covonet Pomas.

8. Es estat a la tarde el Vel de la Sureda de Arta: y me germane ha enviat una olleta de escudella dolsa, un Pa den Pou y un cor de pasta lustrat.

15. Antes de mitx dia Sor Maria Josepha Sureda de Santa Catharina envia una tortadeta de confitura, valdria 12 sous.

He comprat 24 palms tela de corder per una marfega de la S.^{ra} a 7 sous 4 diners: y llandera per el porxo tot ha costat un dret de or.

Me Mare entre mitx dia y vespres es vinguda; y me ha demanat teyaduras de retina verda de la bata que li doni. Ab el surtu de retina que envii lo any passat lo te cumplit

16. He entregat a el Sor Barthomeu de las Monges el llibre que yo tenia en que esta la fundacio y altres noticias.

A la nit me germana Maria Ignacia me ha enviat un gubellet de confitura.

El xabech correu se es partit a la nit

17. He estat en Case de D.ⁿ Antoni Barceló (que vingue a Mallorca ahir a las deu de la nit) y li he donat la enhora bona.

Tambe som anat a Case Belloto cuyo fill vingue.

18. Som anat a visitar a D.ⁿ Antoni Barcelo menor que vingue ab son Pare, y es coronell agregat a Milicias.

19. A la tarde se es casat el Marques de la Torre Truyol ab la Vilalonga; no som estat convidat; y a las 10 de la nit han aportat la Novia ab cochos.

El arrendador del Predi la Aguila del Marques de Vilafranca me ha entregat una dobla per las defensas sobre excomunio de que fonch absolt ahir.

De esta dobla he comprat nou palms frista verda per el tapete del tercer estudi a 3 sous 10 diners y lo demes per una camisa y faldetas blancas de la S.^{ra}

20. Som anat a visitar a la novia del Marques de la Torre el mati; pero no som volgut anar al refresch.

21. A las tres de la tarde he assistit a la junta de los 4 claustros en la Universitat en que se ha llegit el Pediment de D.ⁿ Joseph Cugullade sobre volerli llevar la espase; se havien escrits vots diferents y convenint en que se borrassen, se ha acordat que el Dr Mulet, Dr Borrás, Dr Togores vesen y fesen treurer los Privilegis y que se proposas en altre Junta y

entonces deliberaria la Universidad sostenir la causa de cugullade.

23. Tota la tarde he empleade ab D.ⁿ Pau Palou corregint las materias que repase per grau. D.ⁿ Francesch Berard entrade de nit fins a las 8 ha conferenciat ab mi en mon estudi sobre papers de Gual Berard; y me he quedat ab alguns albarans per las liquidacions.

27. Al mati desde las deu fins mitx dia tocat he tingut Audiencia a la Llonge sobre tapers y bastiment sequestrat.

28. A la tarde desde las dues a las tres he assistit a la Universidad a la visura y estimacio de los quadros pintats per Riutord.

Primer desembre. Al mati se es vist dar fondo la fragata que aporta a Menorca el primer Batallo de Cordova.

He enviat a Sor Maria Ignacia sis megranes de Cartoxa.

4. A las deu del mati fins a mitx dia he tingut en Case Junta del Collegi, concurrint Malla, Bestard, Amer y Bauza; se ha resolt en vista del Proces y multa del Dr Bibiloni de 25 lliures sobre el proces de Biniatsent, se escriga per el secretari a el Dr Coll en Madrid para que tantee el vado per seber si el Collegi de Madrid admetra la incorporacio de este collegi de Mallorca. Mes se ha llegit la informacio del Pretendent Tries y per no estar tots los vocals se ha diferit la vista.

He pagat al vidrier set lliures per las vidrieres de la finestra y del balco que vuy se han posat en case del Jutge.

La Mare del D.^r a la tarde me ha dit que este y la Nora son estats 3 dias a vega en Alfabia, y que ahir a la nit tornaren, y que anit hey hague gran sopade en case.

Li he entregat un duret; y poch despres es vingut Pou, y me lo ha tornat: estam iguals

A la nit es vingut el Dr Guillem Roca y el Procurador Macia Cirer y fins a las 8 havem perlat y acordat los punts de liquidacio de Obradors.

5. Antes de mitx dia la Mare del D.^r me ha regalat un brollador de Paste real; he dat a la Criade 6 sous.

Lamo Verd de Andraitx me ha regalat dos trossos de bresca de Mel.

Vaitx a visitar el Regent Reig y a D.ⁿ Juan Fortesa vinguts en lo correu.

He comprat de Roselio una lliura carbasat per 8 sous.

13. Este mati es estade la funcio en la Ca-

thedral de accio de gracias per el part de la Princesa; ha predicat el P. Josep de Leonisa Capuchi y en el Tedeum ha assistit el Comendant, el Regent (Puig que vuy ha jurat) y Corregidor.

He pagat a Joseph Pou per el Pintor Francesch Riutort 7 lliures 15 sous.

14. Sor Maria Ignacia me ha enviat dins un test mitganser, murteretes.

Aquest dia que es el segon de luminarias ha plogut tota la nit.

15. Al mati es estade en la Cathedral la festa de los gremis, ha predicat el P. F. Escarrer assistint la Ciutat. A la tarde ey ha hagut Corona a que ha assistit el Capitol y Bisbe ab Capes; es entrade la Processo a las sis de la nit.

18. A las nou del mati he tingut junta en el Archiu superior del Capitol ab el Dr Bestard y Dr Cave, present el Canonge Bisquerra y Canonge Juan Callar sobre bens de Desbach: me han dat alli dins paperina 4 pesetas propina.

Venint de Misa som anat a Case de me Mare y haventla trobada dinant he entregat demunt la taula las 20 lliures de la mesade, que son 12 durets de Phelip, dues pesetas, un real mallorqui y dues mallas de un sou.

22. He enviat a Margarita Monje me germane dos capons color de or molt grosos.

He enviat a las Capuchinas dos capons molt pintats, y una bugia per el Belem.

He enviat a los PP. Capuchins dos capons rossos bcns, y una bugia per el Belem.

A las 3 de la tarde som anat a Santa Cathalina de Sena: he parlat ab la Priora y ab me germane y a esta li he entregat las 10 lliures de la Advocacio canviades en dos duros de Plate y pesetes de cordó paraque las posas en el Deposit del Convent per alguna Alaca.

A las 3 de la tarde Fistoletada en la Plaseta, brega.

24. He pagat a Juan Bujosa criat de Bonaventura 50 sous per la conducta de la barba; y mes un gall capo blanch.

He enviat a me Mare un flasco de 4 caires de vi blanch de Planisie.

He enviat a mon onclo Onofre el covo seu y dins de ell, castañes, vellanes, dos barras de Torrons, dues cocas grossats de paste ferma y 25 neulas de sucre.

Joseph figarra dit de ses aigos me ha enviat un flasquet de resolis y un paper de rollets.

Som anat a Matines a Sant Francesch acompaniat del Criat y de Medo Vicensa Criade.

Som anat a Case de Pelou dexeble, y li he entregat la llisso de mitga hora Canonica antes de mitx dia.

26. Vui demati a cosa de las vuit es caigut del Orga de la Seu un cano de estany dels mes grosos.

28. Diumenje, El mati de este dia a las deu es estade la misa nova del nebot del Dr Torrello que es capuchi.

A mitx dia he dinat en el refetor en que han dinat diferents Cavallers y altre gent que serian mes de 30, y mes avall la Comunitat. Noto: que yo ahir vatx regalar a dit Dr Torrello un indiot el millor, y mes el marsepa de Paste real.

29. He dictat el vot que ha de donar D.ⁿ Eliseo Belloto a la ciutat, paraque se fase Diputacio de enhora bona ab Massas a D.ⁿ Antoni Barcelo.

He firmat las liquidacions de Contestins per part de D.ⁿ Miquel Rosiñol y van en fecha de 15 de esta; es mon salari 120 lliures.

Es vingut el Sor Miquel Pve del Marques del Reguer, y me ha entregat 20 lliures 10 sous per tres pensions del cens fa a D.^{na} Catharina.

30. Ha amanascut penjat per los peus dins la sua celda el Religios del Socos germa del Dr Llull Pre, pero haventlo sangrat, se diu no sera de cuidado.

Tinch entes que la tarde de este dia se han fet les eleccions de Diputats y Personer: este en persona del Dr Sebastia Ballester y aquells en la de Juan Seguí Procurador y Salom Calatravi.

31. Es estat cap de la Cohalcade D.ⁿ Jordi Fortuny y D.ⁿ Puigdorfil de devant la Porteria el menor; y son estats setze Cavallers.

Me Mare ab Llorens y Criade son vinguts a dinar ab mi. Mes li he regalat unas Ulleras cercols de Plate; y a Llorens un barret de coto dels nous, sinch barratinas y sinch collarinas mias.

He comprat quatre Cadires de corda de paumes sens respalte ventureras a 3 sous 4 diners cade una costan 13 sous 4 d.

(1784)

Dia primer janer. Dijous. Som anat a combrregar a la Misio: y de alli a donar el principi de any a me Mare.

A la tarde som anat a Case del Sor Regent a qui entregui un exemplar de los statuts del Collegi cubertas deurades.

He entregat a Pau Palou la llisso grossa Canonica no del tot concluida.

Entre mitx dia y vespres era vingude me Mare; y he compost a Juana criade a la que yo estave resolt a engegar per haver ahir romput la sopera blanca inglesa, indiscreta

2. He enviat a Juanet Ripoll un paner nou y dins de ell dues lliures patates, una ruda de confitons de Joseph de ses Aiguos mes dues casques, un cor gros de paste real amplaria del paner; y demunt per caram sis congrets redons de Sineu.

Se han sembrat las dos parres que aporta el Sr Miquel, una de rel, y altre mes llargue sens rel, en el carrero de las mias Cases.

A la nit he sebut que ahir se moriren de sed o de fam las 4 famellas de la cria per haverse descuidat el Sor Miquel quant parti a la vila deixarlos menjar y beurer.

4. A las nou del mati som anat a Case del Jutge Moscoso y li he entregat un exemplar impres de los statuts del Collegi.

Despres som anat a Case del Sr Riega, y li he entregat altre exemplar.

A la tarde som anat a fer volta al cami de Jesus; y he parlat en el carrer ab la Tia de Ines, significantli la dificultat.

Dit mati estant en el estudi el Dr Bestard es vinguda la Mare del D.^r dientme que los 3 jermans havien dormit en case; y seguidament he proposat el cas a dit Bestard.

6 El mati de este dia es estade la profesio en las Capuchinas de la filla de D.ⁿ Jordi Callar, en que se ha endomesat desde la gornisa tota la iglesia y el Bisbe ha predicat.

Es mort casi de repente de una colica D.ⁿ Joachim Oms parent de dita Monjeta, cuyo fill havia dit la Misa del vel.

Som anat a la Universitat a dictar y no he trobat estudiants.

12. Al mati, es vingut el Dr Sureda, y me ha requerit que com a Decano citas junta, per remediar la novedad de los asientos que ha fet construir la Audiencia per los Advocats y despres me ha presentat pediment en forma.

14. A las 9 del mati he assistit de Padri a las conclusions de Canons y lleis que ha defensat D.ⁿ Pau Palou; li han argumentat Borrás, Serra, Ferrer, Aulí; el Mayol me ha dit que dema em daria la propina, a la tarde som anat a ferli dir la llisso.

15. A las nou del mati ha dit la llisso de Punts D.ⁿ Pau Palou sobre el capitol *Aferte* 2.

ae presump. lo han tentat Borrás, Serra y Aulí.

Bernat Flux ha pagat 15 lliures de la annua merse del hort prop lo olivar.

He sabut a mitx dia que anit pasade el meu criat senti ruido dins la quadre del carrero; y havent ubert la entrada a la una de la nit feu venir los centinelas; pero en realitat seria el vent fort que se mogue.

16. He sebut que ahir tarde el vent fort de Mestral toma en el meu hort prop lo Olivar un tros de mitjenade mitjera entre el corral del Mestre Major.

19. He entregat en ma de me Mare a la Sala present Llorens antes de mitx dia las 20 lliuras de la Mesade que son 12 durets de Carlos 4 castellans y 2 mallorquins.

He comprat 15 palms de indiane retxas vermeyas per la S.^{ra} a 3 sous 2 diners y ab la ferma costen 54 sous.

20. Surtint de la Universitat de donar punts a Auli som anat a Case de Pujals per expresarli excusas el entrar a informar en estrados fins se resolgues per el collegi lo convenient sobre asiento.

A las 5 som anat a Case de Auli a ferli provar la lliso y a mi y Dols Pre. nos han tret xoquolate.

21. A las 8 y mitje ha pres punts Pau Palou; y immediatement ha dit la sua lliso Francesch Auli sobre la llei *si quis diuturno* 10 D. *si servitus vindicet*, y sobre el cap. *ex literis ult. de vita et honestate cleric*, foren los tentans Bestard, Bisquerra, D.ⁿ Antoni Serra y D.ⁿ Baptista Roca; li han argumentat Borrás, Serra, Malla, Garau. La propina que son 37 sous la he entregade a la germane del Graudant; y alli han tret refresch de essas, enseimades y vins blancs.

25. He assistit a la festa en que han oficiat Lobo y Barcelo Juan; ha predicat el Dr Noceras Mestra de Ceremonias bon sermo a la Moda; acaba a las 12 $\frac{3}{4}$.

26. He assistit a las nou al Aniversari en Sant Francesch, en que han assistit (com tambe ahir a el Grau) los Dominicos; ha oficiat Barcelo y Lobo Ministre.

27. A las 5 de la tarde he tingut junta de Advocats, en que entre tots som estats 14 y se ha resolt representar sobre la novedad de la Audiencia en punt de los Asientos dels Advocats informants.

Llorens envia una formatjade de quema: y

li dech pagar el valor de dues cadires negres clavaso de llauto veyes, y el adob de tres cadires de vaqueta.

31. Essent vingut Llorens a mon estudi, li he entregat 45 sous per las dues cadires negres, y de la anterior cadire vermella claus vuitenvats que li compri a rao de 15 sous cade una.

5. Despres de dinar se es partit per Fornalutx Ripoll: no ha volgut sino dues enseimades.

He beretat una trompa de 4 canons negre nova, ab una trompa grossa color verd de 5 canons usade.

Vuy demeti som estat a Casa de Malla per haver tingut insulto demetinade.

8 Diumenge. Som anat a Palacio del Bisbe. y li he entregat un exemplar Paper deurat de los estatuts del Collegi y dos exemplars. Nominas.

Despres de oir la Misa a el Dr. Quetglas en la Capella de Sant Pera, li he encarregat el Sermo de la festa de Septiembre y ha respost alli matex lo aceptave.

11. A las sis del mati es mort el Dr Malla, Diputat primer del Collegi: he estat en se Case ab el secretari el mati.

A la una de la tarde es vinguda y ha quedat per Cuinera Margarita Pasqual fadrina de Alero: guaña 10 lliures de soldade.

A la tarde he dictat a un licenciado la prosecucio de la sentencia Arbitral de Berard.

12. A las deu $\frac{3}{4}$ del mati som anat al enterro del Dr Malla: lo havem aportat desde el quarto fins al carrer, yo, Dr Bestard, Dr Frontera, Dr Bennasser, Dr Ferragut, Dr Pelegri y seguidament en la iglesia del Socos al ofici: acaba a las 12. Despres los vocals y Dr Auli som anats a donar el pesame y oferirnos de nou.

16. A las 8 y mitja del mati som anat a visitar me germane Margarita y me ha recomenat fes lo posible para que el Sr. Bisbe entenga no ser convenient profes la filla del Mariner del costat de Sant Felip Neri.

A les onze del mati som anat a casa del difunt Dr. Malla. y alli he estat fins a mitx dia, y me he oferit com a Decano segons prevenen los estatuts.

19 dijous llarder. Poch antes de mitx dia som anat a visitar a me mare y alli present Llorens dins la quadre de la Alcova li he entregat la Mesade de 20 lliures y son 12 durets nous, 2 pesetas, mitja, y dos tresetas.

A la tarde a las 4 ¹/₄ som anat a visitar a la M. Priora de Santa Catharina; li he llegit el Proce de Veri: y despres he entregat a me germane dues retjoles de xoquolate de lliure cade una.

20. Per ma del Criat he enviat a Sor Maria Ignacia me germane dues enseimades. Ella en retorn ha enviat dos robiols de dues solas cuits a se pella. De estos he enviat un a me Mare royat de mel.

He comprat dos mocadors de fil bians per 22 sous de case de Medo Planes.

23. De las deu a las 12 ¹/₄ ha durat la junta en case del Marques Bellpuig sobre assumpto de Xacon: eran D.ⁿ Antoni Serra, yo, Noguera, Bibiloni, Roca.

24. He donat la charitat de dos bulas de Difunts escritas per mos Avis, y per mon Pare y germanes. Mes la de sis de vius escritas per mi, S.^{ra}, Sr Miquel, Vicensa, Margarita y Pera Joseph criat.

26. Antes de mitx dia he entregat a la dona enviade per la Mare del D.^r un duret, y esta dona me ha dit de la pendencia que antes de ahir ey hage dins la entrade entre el Miliciano y un foraster que havia oit el ruido de alt.

He escrit carta per el llaud de mitx dia a la Marquesa Semmenat.

Han combregat el hermano Mariano en la Posade o mes ver a la nit pasade lo combregaren.

29. Han sangrat a me Mare el mati de este dia, y som anat a visitarla per estar avisat.

A mitx dia Diumenge primer de quaresma es mort dit hermano Mariano Cartuxo, trobatme yo alli. Som tornat alli a la nit y demetinade el sen aportaren a Cartuxa.

ANTONI PONS.

(Continuarà)

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

REPUBLICA ROMANA

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

932. Denario. Anverso del n.º anterior: a veces en lugar del lituo DIVI F y todo en corona de encina. Reverso. Augusto velado y laureado de pié y detrás Agripa con corona rostral y mural: delante de cada uno altar: C MARIVS CF TRO IIIVIR V. a. 100
933. Aureo. Cabeza de Augusto a derecha: detrás simpulo y lituo: CAESAR AVGVSTVS. Reverso. Colono guiando yunta de bueyes a derecha bajo los muros de una ciudad: C MARIVS TROIIIVIR V a. 1500
934. Denario: anverso como los denarios anteriores. Reverso. Cabeza de Julia a derecha con corona de encina entre las cabezas de Cayo y Lucio a derecha: C MARS IVTROIIVIR. V. a 300.
935. Denario. Cabeza de Augusto a derecha: detrás lituo; AVGVS TVS. Reverso. Cabeza de Julia a derecha con arco y carcaj como Diana: C MARIVS TRO III VIR. V. a. 120.
- Familia Matiena.* Se señalan dos magistrados de esta familia aunque los denarios atribuidos al primero pudieran pertenecer a dos distintas épocas.
- 1.º MATI(enus).
936. Denario de los Dioscuros con a MATI o MAT; Victoriato, As,

943. Semis, Triens, Quadrans, Sextans con MAT con variantes en la colocación V. a. 10, 2, 10, 1, 3, 3, 8, 12.
2.º P MAT(ienus).
944. Quadrans normal con PMAT sin marca de valor en el anverso. V. a. 15.
Familia Memmia. Ofrece monedas de 4 magistrados.
1.º L MEMMI(us).
945. Denario. Anverso. Cabeza joven coronada de encina a derecha: X. Reverso. Los Dioscuros de frente teniendo sus caballos por las riendas: encima de las cabezas estrellas: LMEMMI V. a. 2.
2.º L MEMMI(us) GAL(eria). Debió acuñar, su denario es dentado, en España como cuestor durante la guerra de Sertorio. La cabeza de Saturno hace referencia al cargo de cuestor y el reverso recuerda hechos familiares.
946. Denario. Cabeza laureada de Saturno a izquierda: detrás hay ROMA: signo variable. Reverso. Venus con cetro coronada por el Amor que vuela, en biga al paso a derecha: L MEMMI GAL V. a. 1
947. As, Semis, Quadrans normales: a en el reverso la marca de valor
949. está sustituida por el Amor que corona la proa que acaba en cabeza de Venus: L MEMMI. V. a. 40.12.18.
3.º C MEMIES LF GAL(eria). Acuña con el anterior un denario también dentado, como cuestor en España y con autorización del Senado.
950. Denario. Como el n.º anterior: en el anverso en lugar de ROMA se lee EXSC y en el reverso L. C. MEMIESLF GAL V. a. 2.
4.º C NEMMI(us) CF. Sus monedas recuerdan tradiciones de familia.
951. Denario. Cabeza barbuda y laureada de Rómulo a derecha: QVIRINVS: C MEMMI C F. Reverso. Ceres sentada a derecha con tres espigas y antorcha: delante dragón: MEMMIVS AED CERI ALIA PREIMVS FECIT. V. a. 3.
952. Denario. Cabeza de Ceres coronada de espigas a derecha: C MEMMI CF. Reverso. Trofeo de armas orientales: al pie cautivo con las manos atadas a la espalda: C MEMMIVS IMPERATOR. V. a. 3.
Familia Mescinia. Solo se conocen monedas de L MESCINIVS RVFVS. Sus tipos se refieren a los juegos seculares del año 17 a C.
953. Denario. Cabeza laureada de Augusto a derecha: CAESAR AVGVSTVS TR POT. Reverso. Marte con casco, lanza y parazonio a izquierda sobre cipo en que se lee SPQR VS PROSET - RED AVG: alrededor L MESCINIVS RVFVS IIIVIR. V. a. 30
954. Denario. Cabeza imberbe de frente de Octavio en un clipeo redondo rodeado de corona de laurel: SC OBRP CVM SALVTI IMP CAES AVGCONS. Reverso como el n.º anterior. V. a. 200
955. Aureo. cabeza laureada de Octavio a derecha IMP CAESAR TR POT IIX. Reverso. Octavio sentado a izquierda en trono sobre un estrado y haciendo distribución a dos togados de pie delante de él: a sus pies vasija: en el zócalo del estrado LVDS: exergo AVG SVF P: alrededor L MESCINIVS V. a. 1500
956. Denario. Anverso como el primer denario descrito. Reverso. Cipo en que se lee IMP CAES AVGLVD SAEC: en el área a los lados XV y SF: alrededor L MESCINIVS RVFVS IIIVIR V. a. 80

957. Denario, En corona de laurel IOM.SPQRVS-PR S IMP CAE. QVOD PER EV-RP INAMP-ATQ TRAN. Reverso. Cipo entre S y C: en él se lee IMP-CAES-AVG-Comm. CONS: alrededor L MESCINIVS RV-FVS IIIVIR V. a. 120
958. Denario. Cabeza de Octavio laureada a derecha. Reverso. Marte con casco lanza y parazonio a izquierda sobre cipo sobre él que se lee SPQR-V. P. R. ED-CAES: alrededor L MESCINIVS RVFVS. V. a. 20
Familia Mettia. Las monedas del único magistrado de esta familia aluden a su procedencia de Lanuvio.
959. Quinario. Cabeza, tocada con piel de cabra, de Juno a derecha detrás serpiente. Reverso. Biga de la Victoria con látigo al galope a derecha: M METTI. V. a. 50.
960. Sextercio. Cabeza diademada de Venus a derecha. Reverso. Joven alimentando serpiente a derecha M METTI. V. a. 80.
961. Denario. Cabeza desnuda de César a derecha; detrás lituo: CAESAR DICT QVART. Reverso. Juno con clipeo lanzando jabalina en biga al galope a derecha: M METTIVS. V. a. 40
962. Denario. Cabeza del n.º anterior: detrás stmpulo y lituo CAESAR IMP (o IMPER) en varias disposiciones. Reverso. Venus a izquierda con cetro y victoriola apoyada en clipeo puesto sobre globo: letra variable: M METTIVS. V. a. 15.
Familia Minatia. M Minacio acuñó en España y los tipos de sus denarios se refieren a hechos de Pompeyo.
963. Denario. Cabeza desnuda de Pompeyo padre a derecha: CN MAGNVS (o MAGN) IMP (o IMPF). Reverso. Cneo desembarcando da la mano al genio de la Bética coronado de torres con lanza y de pié sobre armas: M MINAT SABIN PROQ. V. a. 300.
964. Denario: cabeza del n.º 963: CN MAGN IMP (o IMPF). Reverso. Cneo entre el genio de la Bética y el de la Tarraconense que, rodilla en tierra, rinde las armas: leyenda del n.º 964. V. a. 300.
965. Denario: anverso del n.º 964 sin F. Reverso. Como el del n.º 964 pero Pompeyo sale de una nave. V. a. 300.
966. Denario: anverso del n.º 965. Reverso. Cneo entre el genio de la Bética con caduceo y el de la Tarraconense con trofeo al hombro que corona a Pompeyo: leyenda del n.º 965 V. a. 300.
Familia Minucia. Acuñaron los siguientes:
1.º Q MINV(cius) RVF(us).
967. Denario. de los Dioscuros con a X RVF en el anverso y Q MINV
968. en el reverso y quadrans normal con Q MINVRVF V a. 1, 2.
2.º C (Minucius) AVG (urinus). Sus monedas recuerdan el aprovisionamiento de Roma por un antepasado.
969. Denario. Anverso normal con X ROMA. Reverso Columna con la base adornada de espigas y cabezas de león: sobre ella estatua con espigas y cetro: a los lados del capitel cuelgan dos campanillas. A derecha mirando la estatua un togado con un pan y un plato: a izquierda otro con lituo: C AVG. V. a. 2.
970. Semis, triens, quadrans, sextans, a uncia normales con C AVG. V.
974. a. 3, 12, 6, 20, 50.
3.º TI MINVCI(us) C F AVGV-RIN(us). Sus monedas recuerdan los mismos hechos que el anterior.
975. Denario. anverso ordinario: Reverso. Tipo del n.º 969 TI MINVCI CF AVGVRIINI (o AVGVRIINI). V. a. 2.
976. Semis, triens, quadrans norma-

- a les con TAVGVRI (o AVGVV
 978. o AVGVVRIINI el semis). V. a.
 8. 3. 3.
 4.º L MINVCI(us)
- 979 Denario: cabeza ordinaria de-
 trás * los pendientes son racimos
 de uva. Reverso. Júpiter con
 rayo y cetro en cuadriga al galo-
 pe a derecha: L MINVCI RO
 MA. V. a. 1.
- 980 Semis, triens, quadrans norma-
 les con L MINVCI V. a. 8.
982. 15. 4.
 5.º Q (Minucius) THERM(us)
 M F, el denario hace referen-
 cia a la muerte de un ante-
 pasado en las guerras contra los
 tracios.
- 983 Denario: cabeza de Roma con
 casco con cimera y plumas a
 derecha. Reverso. Dos guerreros
 luchando y entre ellos otro caí-
 do: Q THERM MF V. a. 2.
Familia Mucia Ver la familia
 Fufia.
Familia Munacia. Tiene un solo
 magistrado que acuñó en tres
 ocasiones como prefecto urbano,
 como gobernador de la Galia y
 como procónsul en Asia.
984. Aureo y medio áureo. Busto
 alado de la Victoria con los ras-
 gos de Calpurnia: C CAESAR
 DIC TER. Reverso. Preferículo
 a izquierda L PLANC PRA-
 EF (o PR en el áureo) VRB. V.
 a. 100, 350.
985. Bronces acuñados en la Galia
 con L MVNAT.
986. Denario. Lítuo y preferículo: M
 ANTON IMP AVG IIIVIR-
 RPC. Reverso. Rayo alado, pre-
 ferículo y caduceo: L PLAN
 CVS IMP ITER. V. a. 40.
987. Aureo y denario como el n.º 986
 pero en el reverso las inscrip-
 ciones L PLANCVS, PROCOS.
 V. a. 600, 50.
Familia Mussidia. Acuñó un
 solo magistrado de esta familia
 como IIIIVir.
988. Aureo. Cabeza de Ceres coro-
 nada de espigas a derecha: L
 MVSSDIVS (o MVSSIDI) LON-
 GVS o L MVSSIDI LONGI V.
 a. 300.
989. Denario. Busto alado de la Vic-
 toria a derecha con los rasgos
 de Fulvia. Reverso. Victoria en
 biga al galope a derecha: L
 MVSSIDIVS LONGVS. V. a. 10.
990. Denario. Cabeza velada y dia-
 demada de la Concordia a dere-
 cha: CONCORDIA. Reverso.
 Dos manos enlazadas sostenien-
 do un caduceo: L MVSSIDIVS
 LONGVS. V. a. 8.
991. Denario: Anverso del n.º 990
 con algunas veces creciente o
 estrella delante de la cabeza,
 Reverso. Rómulo y Tacio en-
 frente uno de otro con la mano
 puesta sobre un cipo, de pié so-
 bre una nave con la proa adorna-
 da con un acrostolio; en la
 nave CLOACIN. Alrededor L
 MVSSIDIVS LONGVS V. a. 3.
992. Denario. Busto radiado del Sol
 de frente. Reverso del n.º 991
 V. a. 4.
993. Denario. Cabeza laureada de
 César a derecha. Reverso. Ti-
 món, globo, cornucopia, cadu-
 ceo alado y ápice: LMVSSIDI
 US LONGVS. V. a. 12.
994. Aureo. Cabeza de Octavio a
 derecha: C CAESAR III VIR
 RPC. Reverso. Cornucopia:
 LMVSSIDIVS LONGVS. V. a.
 350.
995. Aureo: anverso del n.º 994.
 Reverso. Marte desnudo con
 casco, lanza, parazonio y el pié
 sobre clipeo a derecha: LMVS
 SIDIVS TF LONGUS IIII VIR
 APF. V. a. 250.
996. Aureo. Cabeza de Lépido a
 izquierda: MLEPIDVS IIIIVIR
 RPC. Reverso como el n.º 994.
 V. a. 1200.
997. Aureo: anverso del n.º 996 y
 reverso del n.º 995. V. a. 1000.
998. Aureo. Cabeza con barba de
 Antonio a derecha; M ANTO
 NIVS III VIRRPC. Reverso del
 n.º 994. V. a. 500.

999. Aureo: anverso del n.º 998 y reverso del n.º 995. V. a. 500. Hay variantes en la disposición de la leyenda del reverso.
Familia Naevia. Tenemos monedas de 4 magistrados.
1.º (Naevius) BAL(bus).
1000. As, semis, quadrans, sextans a normales con BAL sobre la proa. V. a. 1, 2, 2, 2, 10.
1004. 2.º CNAE(vius) BALB(us). Acuñó por orden del Senado: S. C.
1005. Denario dentado. Cabeza diademada de Venus a derecha: SC y a veces letra variable. Reverso. La Victoria en triga al galope a derecha: a veces cifra variable: CNAE BALB. V. a. 1.
3.º L NAEVIVS SVRDINVS.
1006. Gran bronce y mediano bronce a del tipo de la corona y mediano
1008. con cabeza de Octavio a derecha o a izquierna. La leyenda del reverso es L NAEVIVS SVRDINVS para la pieza mayor y solo L SVRDINVS para los otros. V. a. 5, 2.
4.º C NAEVIVS CAPELLA.
1009. Pequeño bronce normal con el yunque y C NAEVIVS CAPELLA. V. a. 1.
Familia Nasidia. Quinto Nasidio acuñó en España.
1010. Denario. Cabeza de Pompeyo a derecha; NEPTVNI: delante tridente, debajo delfín. Reverso. Galera con remeros y piloto: encima estrella: Q NASIDIVS (o NASIDIV). V. a. 25.
1011. Denario: Anverso del n.º 1010 pero la cabeza a izquierda. Reverso. Cuatro galeras con remeros: Q NASIDIVS. V. a. 500.
Familia Aeria. Un questor urbano de esta familia acuñó en Oriente. Sus monedas no llevan siempre su nombre.

LUIS FERBAL Y CAMPO

(Continuaré)

SECCIÓ OFICIAL

SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

JUNTA GENERAL EXTRAORDINARIA DEL DIA 9 DE DESEMBRE DE 1928

En el Convent de Sant Francesc de la Ciutat de Mallorca i amb l'assistència dels Senyors Sanxo, Garau, Forteza (G.), Salvà, Ramis d'Ayreflor (Josep), Lull, Aguiló, Ferbal, Oleza (Jaume), Lladó, Oleza (Josep), Busquets, Sureda Blanes (M.), Amorós, Morell i Gual, Verger, Valentí, Crespi, Furió, Valldeu, Colom, Vidal, Ferrando, Frontera, Ferrà, Quiñones, Roca Waring, Pellicer, Borobia, Ramis d'Ayreflor (Joan), Aguiló (A.), Ribas de Pina, Singala, Morell i Tacón, Cañelles, Darder, Sans, sota la presidència de D. Pere A. Sanxo i actuant de secretari D. Elvir Sans i Rosselló, tengué lloc la Junta General extraordinària de la Societat

Arqueològica Luliana, prèviament i reglamentàriament convocada.

Acte seguit el Secretari dóna lectura a l'acta de la sessió extraordinària anterior, la qual fou aprovada per unanimitat.

El Sr. President dóna compte dels motius que ha tengut la Junta de Govern per acordar la convocatòria de la present reunió; diu que després de la darrera Junta General, corresponent al dia 25 de novembre darrer, se reuní la Junta de Govern el dia 4 d'aquest mes, en la qual es donà lectura a una carta del Vocal de la mateixa junta M. I. Sr. D. Francesc Esteve, que textualment diu:

«Curia Episcopal de Mallorca, 4 desembre 1928.—Sr. D. P. A. Sanxo.—Molt apreciat Sr. i amic: sent molt no poder assistir a la reu-

nió d'aquesta tarda. Desig com cap altra el restabliment de l'harmonia. Si és necessari per aconseguir-ho sacrificar-nos de nou i convocar una altra reunió de la Junta General per proposar la modificació de l'article del Reglament de què se tractà a l'anterior, o sia que tota modificació del Reglament s'hagi de subjectar a l'aprovació del Sr. Bisbe, endavant, jo hi venc a bé. Realment, sense aquest article, se podrien frustrar els altres dos, encara que està de qualque manera implícit en ells, i sols la malficia o mala fe s'atreveria a cometre un tal atentat. Però, ¿què hem de fer? Tenim un sector de la Junta General que no consent la modificació dels dos articles primers sense la d'aquest tercer. =Entretant, prec a Déu que tot se pugui arreglar. =Son alf. en Cristo. =Francesc Esteve, Pvre. rubricat »

Aquesta carta, com pot veure la Junta General, seguí dient el Sr. President, es refereix a la proposta que el soci Sr. Singala féu en la Junta General del dia 25 de novembre darrer, ampliant la proposta de modificació del Reglament acordada per la Junta de Govern i amb assentiment del propi Sr. Esteve. En vista de l'escrit de què he donat compte i tenguent present que la proposta de la dita modificació del Reglament feta per la Junta de Govern era producte del convengut entre aquesta i el Sr. Esteve, el qual havia manifestat que duia la representació de l'Illm. Senyor Bisbe, i que aquest, per conducte del seu representant, no havia demanat l'ampliació que després havia proposat el Sr. Singala; tenguent en compte també que el Sr. Esteve, en la seva carta, no anomena per res al Sr. Bisbe, però es manifesta d'acord amb el Sr. Singala, en vista de tot això i de la diferència de criteri imperant entre la Junta i el Vocal Sr. Esteve, la Junta de Govern acordà per unanimitat presentar a la General i amb caràcter d'irrevocable la seva total dimissió, cosa que tenc el sentiment de fer en nom de la mateixa.

El Sr. Singala demana la paraula i fent us d'ella explica a la Junta General l'abast de la proposta que féu en la darrera reunió, sentint, digué, que no hagués estat ben interpretada i hagués estat causa de la dimissió de la Junta de Govern. Demanà a la Junta de Govern que retirés la dimissió i proposà que per arreglar la situació present fos nomenada una comissió de tres, encarregada d'entrevistar-se amb l'Illm. Sr. Bisbe a fi de veure si era possible una solució harmònica.

El Sr. President, contestant al Sr. Singala, diu que la dimissió de la Junta de Govern havia estat presentada amb caràcter d'irrevocable i per tant no podia desdir-se del seu acord.

El Sr. Singala, aleshores, demana que passi a votació si s'accepta o no la dimissió de la Junta de Govern.

El Sr. Forteza protesta de la proposta del Sr. Singala i diu que quan una Junta presenta la dimissió amb caràcter d'irrevocable no hi ha lloc a discutir si aquesta s'accepta o no, i que la Junta General vé obligada a acceptar-la.

El Sr. Singala diu que desitja que la Junta de Govern li expliqui més detalladament els motius en què funda la dimissió.

El Sr. Sans fa una llarga relació de tots els fets que s'han anat acumulant durant aquests darrers temps i que han duit com a conseqüència la present actitud de la Junta de Govern, que es creu sense autoritat moral per a poder continuar en el seu lloc.

Per fi s'acorda per la Junta General consignar un vot de gràcies a la Junta de Govern per la seva gestió i acceptar-li la dimissió total.

Acte seguit, i constituïda la presidència per l'Excm. Sr. D. Jaume Lluís Garau, com a més vell, actuant de secretaris d'escrutini els Senyors Joan I. Valenti i Lluís R. Amorós, com a més joves, es procedí a l'elecció de nova Junta de Govern. Votaren tots els Srs. presents, exceptuat els Senyors Frontera, Pvre. i Ribas de Pina, que sortiren de la sala.

La votació donà el següent resultat: President, D. Faust Morell i Gual, 27 vots. Vice-President, D. Damà Vidal i Burdils, 33 vots. Director del Museu, D. Vicens Furió i Kobs, 34 vots. Director del BOLLETÍ, D. Andreu Crespi i Salom, 32 vots. Secretari-Bibliotecari, D. Guillem Colom i Ferrà, 33 vots. Vocals. D. Josep Quiñones i Veny, 34 vots; D. Jaume Busquets i Mulet, 34 vots; D. Joan A. Fuster i Valiente, 34 vots; D. Lluís Ferbal i Campo, 26 vots; D. Bartomeu Ferrà i Juan, 34 vots; Don Vicens Juan i Serra, 34 vots; D. Lluís R. Amorós i Amorós, 28 vots; D. Antoni Salvà i Ripoll, 33 vots; D. Antoni Mulet i Gomila, 33 vots; i D. Vicens Ferrer de Sant Jordi i Sàenz, 34 vots.

Hi hagué també altres Srs. que tengueren alguns vots, si bé no els suficients per resultar elegits. A mes es registraren dues paperetes en blanc.

Acte seguit prengué possessió la nova Junta

nomenada, i el Sr. President donà, en nom dels elegits i propi, les gràcies a la Junta General afegint que sentia molt l'haver de substituir a tan dignes Srs. com fins aleshores havien representat la Societat Arqueològica Luliana. Digué, a més, que procurarien posar, ell i els seus companys de Junta, tota la seva activitat i bona voluntat per a resoldre les qüestions que hi havia pendents i continuar després els mateixos motllos que sempre havien estat la norma històrica social. Donà les gràcies a la Comunitat de Frares Franciscans per l'hostatge que tan amablement proporcionaven a la Societat per a la celebració dels seus actes, i seguidament, no havent'hi més assumptes per tractar ni altre Sr. que volgués fer us de la paraula, s'aixecà la sessió. —G. C.

JUNTA GENERAL ORDINARIA DE 27 DE GENER DE 1929

En el convent de Sant Francesc de la Ciutat de Mallorca, dia 27 de gener de 1929, a migdia, es reuní la Junta General ordinària de la Societat Arqueològica Luliana, reglamentàriament convocada, sota la presidència de Don Faust Morell i Gual, i amb l'assistència dels Senyors: Fuster Valiente, Colom, Amorós, Juan Ribas, Ferrà, (B.) Salvà (A.) Ferbal, Furió, Mulet, Ferrer de Sant Jordi, Vidal, Crespi, Gómez Ibañez, Lladó, Verger, Singala, Salvà (Jaume), Colom (B.) Rosselló de So'n Forteza, (A.) Sacristà, (A.) Sacristà, (F.) Oleza, (J.) Sacaneli, Sureda (Jacobo), Ramis de Ayreflor, (Josep), Blanes Viale, Valentí, Aguiló (F. de Sales), Massutí, Forteza (Guillem), Quetglas (Gabriel), Obrador (Bernat), Lull, Valldeneu, Ramis d'Ayreflor (Joan), Sancho (P. A.), Jimenez, Sans (Elvir,) i actuant de secretari el que subscriu, Guillem Colom.

Per ordre del Sr. President, el Secretari dóna lectura a l'acta de la Junta General ordinària corresponent a l'any anterior, en ses dues sessions de 29 de gener i 10 d'abril, i a l'acta de la General extraordinària de dia 9 de desembre del mateix any; són aprovades per unanimitat, salvant son vot el Sr. Singala després de demanar, inútilment, fos retirada del text de l'acta del 10 d'abril la paraula *embus*, pronunciada pel soci P. Miquel Alcover en ocasió de impugnar que l'Illm. Sr. Bisbe fos President honorari d'aquesta societat.

Seguidament el Sr. President després de breu

alutació, dóna compte dels Srs. Socis que han traspassat d'aquesta vida durant l'any. Parla de D. Gabriel Llabrés i Quintana, President que fou durant molts d'anys d'aquesta Societat i Soci de mèrit de la mateixa, historiador i arqueòleg, que féu excavacions en les ruïnes de la antiga *Pollentia* i regirà tots els nostres arxius. Dóna les gràcies per l'article necrològic que amb motiu de la mort de son pare, D. Faust Morell i Bellet, publicà el Bolletí d'aquesta Societat. Parla de l'Illm. Sr. Dr. D. Gabriel Llompert i Jaume, traspassat el 9 de desembre de l'any passat, Pastor zelós del bé de les ànimes. Dóna també compte de la mort del soci D. Pere Monlau.

El Sr. Mulet, Tresorer, dóna compte de l'estat econòmic de la Societat durant el finit exercici, que és aprovat per unanimitat.

Es dóna compte del moviment de socis nous.

Es dóna compte d'haver-se rebut un ofici amb data 8 de gener 1929 de la secció especialisada «El Arte en España» de l'Exposició Internacional de Barcelona 1929, representada pel delegat de la secció històrica i d'art d'aquella Mn. Francesc Sureda i Blanes, invitant a la *Societat Arqueològica Luliana* a que presenti en el Palau Nacional sa quantiosa riquesa artística, amb totes les garanties especificades en el Reglament, a la consideració i estudi de les classes intel·lectuals cosmopolites que han de visitar Barcelona durant l'Exposició. Es nomena a l'objecte una comissió integrada pel director del Museu i dos adjunts: D. Vicens Juan Ribas i D. Joan A. Fuster Valiente. Es dóna compte d'un ofici del III Congrés d'Història de la Corona d'Aragó comissionat a la *Societat Arqueològica Luliana* per a la convocatòria del IV Congrés i treballs d'organització. La Junta General acorda per unanimitat atorgar un vot de confiança a la Presidència per tot el referent a l'assumpte. S'acorda, en vista del poc temps disponible, celebrar-lo apart de la commemoració del centenari de la Conquesta de Mallorca, no com un número més de son programa. El Sr. Sanxo, D. Pere Antoni, proposa que sia celebrat per la commemoració de la segona venguda del Rei En Jaume a Mallorca (1931). S'aprova per unanimitat.

El Sr. President protesta de part d'aquesta Societat, creada principalment per la defensa dels interessos artístics de Mallorca, de la forma com es va duent a terme l'apertura dels finestrals de la Seu. Proposa d'acudir a qui pugui evitar el desastre artístic que s'està consumant. —El Sr.

Singala: A qui pensa Vostè acudir?—**El President:** A qui puga millor complaure'ns. El senyor Singala salva son vot cas d'acudir-se a alguna Autoritat que no sia eclesiàstica.—**El Sr. Forteza,** impugnant certs rumors que, diu, l'han acusat de no haver usat en aquest respecte de procediments correctes i d'haver fet denúncies falses, fa una exposició dels fets. Explica que trobant-se a Madrid anà a entrevistar-se amb el Director de Belles Arts, Comte de las Infantas, informant-lo de la manera precipitada com s'avenia a obrir els ventanals de la nostra Seu a base d'uns esbossos lamentabilíssims. Que aquell ordenà un viatge d'informació a D. Antoni Florez Urdapilleta, arquitecte del Ministeri d'Instrucció Pública, el qual s'entrevistà aquí amb l'Ilm. Sr. Bisbe, ignorant el Sr. Forteza el resultat de aquesta entrevista. Diu el Sr. Forteza que acudí també a D. Manuel Gómez Moreno, Director del *Instituto de Valencia de D. Juan*, Vocal de la *Junta de Patronato del Tesoro Artístico Nacional* qui l'instà a que fes a aquesta entitat una instància informativa, com així ho féu, reunint-se a l'objecte la Junta d'aquell Patronat. Parla el Sr. Forteza de ses gestions amb el President de l'Acadèmia de Sant Ferran, Sr. Comte de Romanones, qui convocà a un ple de l'Acadèmia al Sr. Forteza com acadèmic corresponent perquè fes una exposició dels fets referents a l'obra d'obertura dels finestrals de la nostra Seu. Presidí la sessió, molt concorreguda, D. Josep Ramon Mérida, Vice President de l'Acadèmia de Sant Ferran ja citada, per indisposició del Sr. Comte de Romanones. El Sr. Mérida digué que, essent la missió de l'Acadèmia merament informativa i no coercitiva, la solució era que l'Acadèmia de Sant Ferran demanàs en son informe la declaració de la Catedral de Palma de Mallorca Monument Nacional. Subralla el Sr. Forteza per les precedents declaracions que l'idea de declarar la nostra Seu Monument Nacional no fou per *indicació* seva sinó criteri espontani de l'Acadèmia de Sant Ferran. Diu que posteriorment el Comte de Casa, acadèmic de Sant Ferran, vengué a Mallorca i veient amb alarma l'obra dels finestrals com es duia a terme, féu activar els tràmits de l'informe de l'Acadèmia. Continúa dient el Sr. Forteza que acudí també a l'Acadèmia de la Història, interessant-hi el Duc d'Alba qui l'acollí efusivament prometent-li que se'n ocuparia. Agraeix també el Sr. Forteza l'interés que s'hi prengué personalment el Comte de Pelarada. Diu que

l'Acadèmia de la Història informà també favorablement la petició de declaració de Monument Nacional.—**El Sr. Sans** proposa un vot de gràcies al Sr. Forteza per les seves gestions, i un a la Junta de Govern per la seva valenta actitud contra l'obertura dels ventanals de la nostra Seu tal i com es practica. S'accepta per unanimitat, salvant son vot en contra el Sr. Singala.

Es dóna lectura a un ofici comunicant al President del Patronat del Museu Arqueològic Diocesà l'elecció de D. Vicens Furió com a Director del nostre Museu en Junta General extraordinària de 9 desembre de 1928, llegint-se també la corresponent contestació del President de la Junta de Patronat, segons ofici de 26 de gener de 1929, que textualment diu:

«En contestación a su atenta de dia 16 del corriente, cúmpleme manifestarle:

1.º Que según el Reglamento impuesto por el Ordinario a este Museo Arqueológico Diocesano desde el dia de su fundación en 1915, no existe aquí el cargo de «Director», sinó el de «Conservador» del Museo, que es de nombramiento del Ordinario al tenor del artículo V de dicho Reglamento; y

2.º Que los vocales de la Junta de Patronato de este Museo, según el artículo 8 del mismo Reglamento, para actuar de tales, necesitan la confirmación del Ordinario.

Dios guarde a V. S. muchos años.—Palma 26 de Enero de 1929.—Antonio M.ª Alcover, Pbro. Presidente. (Rubricat).—Sr. D. Fausto Morell y Gual, Presidente de la Sociedad Arqueológica Luliana.»

A continuació el Sr. President, i en vista d'aquest ofici, llegí la nota que segueix:

«Aquesta Junta de Govern, quan prengué possessori de la direcció d'aquesta Societat, deliberà sobre el problema, plantejat per una reduïda minoria, relatiu a la reforma del Reglament, problema que no havia pogut resoldre la Junta de Govern anterior, malgrat la seva bona disposició i les fórmules de màxima transigència per ella proposades. Cregué la que avui té l'honor de dirigir-se a la General, que aquell problema era inexistent mentre els socis discrepans no el presentassin de bell nou, ja que era ben clar el parer de la Junta General. Una trista coincidència—la mort de l'Ilm. Sr. Bisbe Dr. Llopart, de bona memòria—venia, a més, a fer creure que si qualche soci encara opinava que aquella enutjosa qüestió no havia estat prou

debatuda, no la plantejaria per ara, per elemental sentit de delicadesa, ja que afectava directa i personalíssimament a qui vengués a ocupar el Bisbat. La Junta de Govern ha de fer constar que aquesta suposició se va s'ha vist confirmada: cap soci no ha insistit en tractar novament el problema de la reforma del Reglament, feta fa 8 anys.

»Però aquesta Junta, complint un imprescindible deure de no deixar abandonada per la seva part la propietat dels objectes d'aquesta Societat depositats en el Museu Arqueològic Diocesà, havia de notificar, com ho ha fet, a la Junta de Patronat d'aquest l'elecció de la digníssima persona de D. Vicens Furió i Kobs per a formar part de dit Patronat en representació de la nostra Societat. A l'efecte dirigí el corresponent ofici, seguit de delicades gestions particulars del nostre digne President, a les que fou contestat que el camí a seguir per part nostra era el que preceptua l'antic Reglament, cosa evidentment impossible de complir per part d'aquesta Junta Directiva que es sent lligada al nou Reglament, a l'ombra del qual va néixer.

»Amb sentiment i sorpresa hem vist que el nomenament del nostre estimat company Sr. Furió no ha estat acceptat, fet que estimam ofereix una importància trascendental, ja que gran part dels objectes del Museu Diocesà són propietat de la SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA. Aquest fet vé a trencar manifestament les relacions d'harmonia que aquesta Junta desitjava conservar. Davant la gravetat d'aquesta negativa, estima la Junta de Govern que és la Genetal qui en definitiva ha de decidir el cas.—Palma, 27 de gener de 1929.—El President, Faust Morrell, Rubricat.—El Secretari, Guillem Colom, Rubricat».

El Sr. Sans diu que l'ofici del President de la Junta de Patronat del Museu Diocesà vé a declarar la ruptura de les nostres relacions. Demana si per aquets fet la nostra Societat ha de rompre també amb aquella. Se'n declara partidari.—El Sr. Singala: crec que no vé el cas.—El Sr. President explica que el Bisbat o sos representants parteixen, es veu, del Reglament antic d'aquesta Societat i que així l'ofici del President de la Junta del Patronat és lògic.—El Sr. Obrador fa constar enèrgicament que no existeix oposició, per part de la Junta General amb el Bisbat i proposa, per tant, que es doni resolt tot quant es discuteix, al Sr. Bisbe

que vengui a fi de no deixar-li conflictes plantejats.—El Sr. President diu que la Junta de Govern no es pronuncia i fa constar sa disconformitat amb l'aprovació del Reglament nou que es féu, diu, en una forma anfibològica. Fa constar en acta que el dia que vengui un nou Bisbe a la Diòcesi li vol sotmetre el nou Reglament amb tota lleialtat, dimitint si no l'accepta. La Junta de Govern acorda unànimament el mateix.

El Sr. Sans considera que a l'acceptació de D. Vicens Furió va involucrada l'admissió del Reglament nou per part de la Junta de Patronat del Museu Diocesà, que la resolució d'una cosa duu la de l'altra.—Intervé el Sr. Valentí, excitant a que s'estudiï el que sia més conduent pels interessos del Museu.—El Sr. Crespi proposa, vist que el Sr. Furió no és acceptat, no poguent, per tant, mirar pels interessos d'aquesta Societat dins el Museu, que es retirin els objectes d'aquell que siguin propietat de la Societat Arqueològica Luliana.—El Sr. Forteza: no es tracta tampoc d'una demilitació de propietat.—El Sr. President explica ses múltiples gestions particulars perquè la Junta de Patronat del Museu Diocesà acceptàs el Sr. Furió, encara que només fos interinament, fins que vengués un nou Bisbe.—El Sr. Gómez Ibáñez diu que es retirin d'una vegada del Museu Diocesà els objectes propietat de la Societat Arqueològica Luliana, protestant que aquesta Societat estiga a mercè de l'humor de certs elements.—El Sr. President explica com es formà el Museu, o sia a base de peces de procedència eclesiàstica, donanes amb autorisació del Bisbe.—El Sr. Aguiló, (Francisc de S.), considera que de totes maneres la ruptura de la Junta de Patronat del Museu Diocesà amb la Societat Arqueològica Luliana és un fet, i no precisament provocat, diu, per la Societat Arqueològica Luliana.—El Sr. President explica que la Junta de Patronat del Museu Diocesà no refusa de cap manera la persona del Sr. Furió, sinó la seva intervenció en el Museu com a Director del mateix.—El Sr. Singala lamenta que no haja estat acceptat, però que si certes persones es solidarisen amb el Bisbe, no podem tampoc rompre amb elles fàcilment.—El Sr. Obrador insisteix que aquesta Societat no té ni admet cap qüestió amb el Sr. Bisbe, i proposa la ruptura amb certs elements que no són ni han estat mai el Bisbe, per evitar conflictes precisament al nou Bisbe que vengui.—El Sr. President: s'acorda, doncs, desglosar els interessos de

la Societat Arqueològica Luliana de la qüestió general de son Reglament? Veus: Si.—El Sr. Forzeza: Que es resolgui definitivament la qüestió.—S'aprova per assentiment unànim desglosar els interessos de la Societat Arqueològica Luliana en el Museu Diocesà de la qüestió general del Reglament, retirant tots els objectes que tengui aquesta Societat depositats en el Museu Diocesà, donant la Junta General per tot el referent a aquesta qüestió un vot de confiança a la Junta de Govern.—S'acorda per unanimitat un vot de gràcies a D. Lluís Ferbal, Catedràtic de l'Institut, per la donació an aquesta Societat de 18 monedes púniques procedents d'Eivissa, totes en molt bon estat de conservació.

I no havent-hi més assumptes a tractar i no desitjant cap altre dels socis reunits fer us de la paraula, aixeca el President la sessió de la que s'estén la present acta que amb mi firma i que amb el segell de la Societat certifico.

Ciutat de Mallorca 27 de gener de 1929.—G. C.

NOVA JUNTA DE GOVERN

En la Junta General ordinària de la Societat Arqueològica Luliana, tenguda el 31 de gener pp, aprovada la renovació reglamentària de la Junta de Govern, quedà aquesta constituïda en la següent forma:

President.—Sr. Faust Morell i Gual.

Vice-president.—Sr. Antoni Salvà i Ripoll.

Secretari.—Sr. Lluís R. Amorós i Amorós.

Vice secretari.—Sr. Guillem Colom i Ferrà.

Tresorer.—Sr. Vicens Juan i Serra.

Director del Bolletí.—Sr. Joan Pons i Marquès.

Conservador del Museu.—Sr. Vicens Furió i Kobs.

Vocals.—Excm. Sr. Jaume Lluís Garau i Montaner; Srs.: Pere A. Sanxo i Vicens, Josep Ramis d'Ayreflor i Sureda, Bartomeu Ferrà i Juan, Joan A. Fuster i Valiente, Antoni Jimenez i Vidal, Antoni Mulet i Gomila, i Elvir Sans i Rosselló.

I N F O R M A C I Ó

CONFERÈNCIA INTERNACIONAL DE LA CONSERVACIÓ DELS MONUMENTS

Del número de febrer 1932 de la *Gazette des Beaux Art* extractam (1) un raport de Louis Hauteœur sobre la CONFERÈNCIA INTERNACIONAL d'EXPERTS per la protecció i conservació dels monuments de l'Art i de la Història, tenguda a Atenes del 21 al 30 d'octubre 1931.

La conferència era organitzada, com ho havia estat ja la de l'any 1930 a Roma, per l'Institut de Cooperació Intel·lectual de la Societat de Nacions.

Hi estigueren representats: Bèlgica, Alemanya, Anglaterra, Holanda, Suïssa, Rumania, Itàlia, Egipte, Àustria, Polònia, França, Noruega, i Espanya, en nom de la qual hi assistiren els Srs. Sánchez Cantón, Torres Balbas, Emili Mora i Joan Arrate.

El tema de la conferència era l'estudi dels

mètodes i mitjans de conservació dels monuments històrics.

L'orde del dia establerta distingia els següents sis punts:

1.er—*Exposició de les diverses legislacions vigents.* Fou constatat el progrés en aquest sentit, d'una quinzena d'anys ençà, i estimat que les dificultats estaven amb conciliar el dret públic amb el dels partidulars.

La Conferència emeté el vot que aquests haguessin d'ésser compensats equitativament; que l'Estat tengués dret a prendre, en cas d'urgència, mesures de conservació, i encarregà a l'O. I de Museus de publicar un estudi comparatiu de les distintes legislacions.

2.^{on}—*Restauració dels monuments. Principis generals. Estudi comparatiu de les doctrines.* Les diverses exposicions fetes coincidiren a admetre uns mateixos principis: abandó de les restitucions integrals de Viollet-le-Duc; necessitat de conservar les obres del passat, àdhuc les obres

(1) El text íntegre de les conclusions adoptades per la Conferència pot veure's en el n.º 10 (març 1932) del *Bulletí dels Museus d'Art de Barcelona*, pp. 88-91.—N. de R.

anexes l'estil de les quals difereix de la principal; utilitat de vivificar els monuments afectant-los a destins que respectin llur caràcter històric o artístic.

3.er — *Degradació dels monuments Exemples característics Us de materials nous. Procediments tècnics. Conservació de l'estatuària i de l'escultura ornamental.* Es votà per una col·laboració dels arquitectes amb els físics i químics per estudiar les malalties de les pedres, i determinar, abans d'ésser usats, els materials de més durada. Els resultats d'aquets estudis seran publicats per la revista *Museion*. Fou acordat que l'escultura havia de quedar, sempre que fos possible, al lloc pel qual fou feta. Aprovà l'us de materials moderns, i particularment del ciment armat, per la consolidació d'edificis antics, especificant, però, que aquests mitjans «reforçadors» havien d'ésser disimulats per tal de no alterar l'esperit i el caràcter de l'edifici. A propòsit d'això, el restaurador del Partenon, M. Balanos, exposà la seva tasca, que's posà a discussió, i en resum s'aprovà el següent vot: «Tractant-se de ruïnes, s'imposa una conservació escrupolosa, col·locant cada element en son lloc sempre que sia possible; els materials nous necessaris per això han d'ésser sempre coneixedors.

»Quan la conservació d'unes ruïnes és reconeguda impossible, s'aconsella d'enterrar-les de bell nou, després de haver-ne pres mides precises. La tècnica i conservació d'una excavació imposen, va sense dir, l'estreta col·laboració de l'arqueòleg i l'arquitecte.»

Es discutí molt sobre l'us del ferro, i encara que ben amagat dins el ciment allunya els perills de l'oxidació, que dilata i rebenta els materials, fou recomanat pels monuments històrics l'us del bronze.

4.^t — *Veïnatge dels Monuments.* No s'arribà més que a un vot general: la recomanació de suprimir tota publicitat, tota presència abusiva de fils telegràfics, tota indústria re nouera, i fins les xemeneies altes al volt dels monuments. Un dels representants grecs anuncià que el seu Govern havia renunciat al projecte d'edificar un Palau nou de Justícia devora l'Acròpolis.

5.^t — *Utilització dels Monuments.* Cap comunicació sobre aquest punt, tractat incidentalment en el 2.ⁿ

6.^t — *Sobre quins punts especials seria desitjable que l'Oficina Internacional de Museus prengués una iniciativa d'estudi o d'acció?* — Tres comunicacions: la 1.ª sobre intervenció en la conservació d'edificis d'interés internacional, remès a la O. I. de C. I.; la 2.ª sobre una publicació sistemàtica de plans i fotografies dels Monuments històrics, constituint cada Estat l'arxiu dels seus i publicant-ne l'inventari, aprovada; i la 3.ª, aprovada també, sobre recomanar als educadors d'avesar els infants al respecte i a l'interés pels Monuments.

La conferència feu patent, en conjunt, una notable unitat de legislacions, mètodes i doctrines relatives a la conservació dels Monuments.

L U L · L I S M E

Certamen Lul·lià

Copiam del «Boletín Oficial del Obispado de Mallorca». (Any LXXI, Circular LIV, p. 356:

«Animado por el consolador crecimiento de culto a Santa Catalina Thomás desde la fecha gloriosa de su canonización, e intentando lo propio para el Iluminado Doctor Beato Ramón Lull, como labor preliminar hemos resuelto abrir un Certamen, al que podrán concurrir nuestros Sacerdotes y seminaristas, sobre el tema «pruebas sólidas de su martirio en defensa de la augusta Fe católica». El premio, único, será de mil pesetas; el plazo, todo el año 1932; y el Tribunal calificador, el M. I. Sr. Rector

del Seminario (a quien irán dirigidas, en la forma de costumbre, las composiciones) y los Profesores de Teología Dogmática, Derecho Canónico e Historia Eclesiástica.

Palma, 30 de Diciembre de 1931. — † El Arzobispo Obispo.»

Interessa a aquest Bolletí fer constar que el document original del «Tall per una armada contra corsaris (1449)» publicat en les pp. 8 22 del número anterior, perteneix i es troba a l'Arxiu de l'Audiència de Palma, contengut en un quadern de 26 folis, dels quals els cinc darrers són en blanc. — N. de la D.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

RESPOSTES A UNA ENQUESTA

DAVANT EL CENTENARI LULLIÀ

Per Mossèn SALVADOR GALMÉS, Director i Editor de les *Obres originals de Ramon Lull*.

La costum, expandida arreu, de celebrar centenàriament les dates capitals *virorum nominatorum*, ens imposa d'una manera categòrica, el deure de commemorar el VIIe centenari de la naixença d'aquell gran geni qui es dreça com un factor històric de la cultura i l'espiritualitat del seu temps i en fou el símbol, potser, més característic.

Tota la vitalitat expansiva, tota la inquietut i daler de les mudances ascensionals d'edat, tota la fervor religiosa i d'apostolat d'aquell vibrant segle XIIIe, qui del brostim hirsut de l'arbre de l'Història, podat a l'edat de ferre, en destriava i n'afaiçonava les branques mestres, tot aquell afany de vida s'encarnà plàsticament en la hiperbòlica figura de RAMON LULL.

L'estadi del seu dinamisme fou tot el món conegut; el seu utilatge, la paraula en el més ample sentit d'universalitat: oral, escrita, muda; el camp del seu pensament, la ciència universal; l'objecte de la seva amor, l'humanitat entera coordinada entre si i subordinada a la Veritat i Amor essencials, a saber, Déu, única finalitat motora i rectora del món de la natura i del món de l'esperit.

La seva personalitat és una de les més complexes.

Era un foll? Ell mateix s'ho deia i, generalment, és considerat un utòpic. Però la seva observació deductiva li feia pressentir l'existència d'un continent occidental que servís de contrafort a l'arc de la mar d'Anglaterra (Atlàntica); la seva visió polític-religiosa li feia propugnar el sistema de croada espiritual a l'Àfrica per la persuasió i la convenció, o, en termes moderns, de penetració pacífica; el seu zel missional li feia concebre la magna obra de *Propaganda Fide* a l'Àsia i a tot el món no cristià.

Era un savi? Ell mateix se donava el nom de *mestre* i creia haver rebuda ciència per il·lustració divina. Els seus devots li donaren el nom de *Doctor il·luminat* i arribaren a la hipèrbole de que

Només tres savis hi hagué al món:

Adam, Salomó i Ramon.

Però el seu sistema científic, tot i el favor oficial que assolí en els segles XVe i XVIe, i d'alguna temptativa moderna, resta, sembla, definitivament arreu. Era una cosa inútil, doncs? Res no hi ha inútil en l'evolució del pensament humà. Era la seva filosofia un joc puèril? No ens interessa ara escatir la seva valor absoluta ni àdhuc relativa; cal fer constar, però,

amb Vittorio Longo, (1) que «egli non fu una personalità mediocre, una celebrità non riconosciuta: basta pensare che dalla folla di *Magistri* insegnanti, nell'orbita ancora viva e gigante del d'Aquino, egli solo, in questo periodo, con Scoto e Bacon, emerse e s'impose con la sua fisionomia distinta, profonda, singolare, come una delle figure principali dei bassirilievi dei Pisano», i que ell «fu uno dei salvatori piu attivi del Pensiero della civiltà latina, contro le infiltrazioni maomettane». (2)

Cal notar, amb el Dr. T. Carreras i Artau, (3) que la filosofia de Ramon Lull és una mescla paradòxica de racionalisme, criticisme i misticisme. La tendència racionalista obeeix a un impuls apologètic, molt viu a Catalunya per la convivència de cristians amb sarraïns i jueus; però aquella tendència era purament circumstancial i accésoria, que mirava només a satisfacer necessitats peremptòries de l'època. El seu criticisme no passava de provisional i era solament «un pas enrera per a prendre arrencada i escometre, amb un braó inusitat, la via contemplativa de l'amor», el misticisme. Aquest és el que constitueix el substratum natural de la Filosofia lul·liana. «Una grandiosa filosofia de l'amor, teològica, metafísica, psicològica i moral a la vegada» és la que «anima i escalfa tot l'opus lul·lià». (4) «La sua figura, diu encara Longo, palpita di profunda humanità e s'erige, maestosa, sullo sfondo dinamico di quell'epoca, che nel suo sviluppo quasi fulmineo raccoglieva nel suo seno non pochi elementi disparati ed infirmi. Ma l'afflato mistico, era il centro ed il segreto di questo civile rinnovamento». (5)

Pel que fa al nostre propòsit, basta fer notar que el nom i el sistema de Ramon

Lull estan incorporats definitivament a la Història de la Filosofia, i que sabé crear un llenguatge filosòfic vernacular. D'altre caire, el nom i l'obra literària de Ramon Lull, resten incorporats a la Història de la Literatura i, a fe, amb un caràcter ben nostrat: ell plasmà el nostre idioma i compilà una producció d'ingència variadíssima, corprenent i marejadora, que encara ara concentra l'atenció i les activitats de persones estudioses a tots els països europeus. L'*Art d'atobar veritat* o *Art major* (Ars magna) i l'*Arbre de Sciència* en filosofia, per la sola tendència d'unificació del saber universal, prescindint de l'èxit; el gran *Libre de Contemplació*, ple a veure de confessions personals, vasta enciclopèdia de l'amor, magne monument, i el més interessant, potser, de la literatura místico-filosòfica migeval; el *Blanquerna* i el *Llibre de meravelles*, projeccions lluminoses de tots els estaments d'aquella societat adalorada, tendents a redreçar els homes a via de perfecció, són obres, cada una de les quals bastaria tota sola a consagrar un nom dins la història de qualsevol època i a aflamar d'entusiasme devot un poble qualsevulla. I si assentam aquests carreus magnífics de construcció, sobre tantes i tantes altres obres personalíssimes i plenes d'interés com brollaren d'aquella ploma, font inexhaurible — *Libre de Sancta Maria*, *Arbre de filosofia d'amor*, *Libre de intenció*, *Art amativa de bé*, *Libre de oracions*, *Doctrina pueril*, *Libre del Nadal del minyonet Jesús*, (6) *Proverbis de Ramon*, *Libre de demostracions*, *Art inventiva*, *Desconhort*, per no esmentar-ne d'altres — que formen, totes, un basament indestructible, i hi posam per coronament i cimera aquella flor delicadíssima i roent que és el *Libre d'amic i Amat* (7) regada amb sang martirial, podem oferir al món enter

(1) *Un originale filosofo medioevale: Raimondo Lull.* — Torino, 1926: pág. 18.

(2) *Ib.* pág. 19.

(3) *Introducció a la Història del pensament filosòfic a Catalunya*, Barcelona, 1931, on l'autor enfoca i situa de manera original i encertadíssima la gran figura de Ramon Lull.

(4) *Ib.* pp. 42 i 44.

(5) *Op. cit.* pág. 17.

(6) Aquesta obra, de la qual no en coneixem el text català, porta en llatí el títol de *L. de natali parvuli pueri Jesu*.

(7) Sabem que se'n preparen dues traduccions: a commemoració d'aquest centenari: una alemanya, del Dr. L. Klüber, bibliotecari de l'Universitat de Friburg (Brisgòvia) i altra italiana, del professor Eugeni Melé, de Nàpols.

un dels més bells i robusts monuments de cultura, revelador d'una forta personalitat nacional i glòria de tota una civilització.

A més, des del punt de vista cristià, no podem prescindir de la seva santedat, tot i que ell se tenia per pecador i que els seus detractors, mig segle després de mort, el titllaren d'heretge. No es pot presentar una vida més exclusivament, i tenaçment i activament votada al «gran negoci» de fer conèixer, amar i servir a Déu, que la d'aquell pecador convertit; ni s'han escrites encara pàgines més aflamades d'amor divina, ni s'ha manifestat amb més vehemència la fam de martiri, amb sofrència de treballs i vessament de sang per l'Amat, que el d'aquell heretge pòstum qui posava les seves obres sobre l'altar de Sant Pere de Roma en ofrena humil a Déu i al Vicari de Jesucrist, i que les sotsmetia totes al judici i correcció de «Sancta Mare Sgleya», a la qual ell mai contrastà, reconeixent-li sempre el magisteri i el rectoratge únic i exclusiu.

Un autor protestant, Samuel M. Swemer, ha publicat la seva vida, en anglès i aràbic, reconeixent-lo el primer missioner de l'Àfrica. M. Menéndez y Pelayo el proclama el primer dels místics espanyols. L'Església catòlica ha autoritzat el seu culte.

De títols mereixedors d'una commemoració poliseccular ningú no en presentarà més ni de més legítims, i seria una llàstima, i una vergonya també, que la seva celebració es reduís a la limitada àrea geogràfica de la seva *pàtria petita*, i al petit cenacle dels quatre entusiastes de les glòries passades, i al brogit fugisser d'una vetllada i quatre discursos.

La qualificació de «mallorquí» aplicada a Ramon Lull, sembla una limitació de la seva glòria i empetiteix la seva figura gegantina. Ramon Lull no té *pàtria petita*. Nasqué i morí a Mallorca; el seu pensament, però, la seva actuació, el seu ideal, la seva activitat rebasaven totes les fronteres. Com home és el representant del geni nacional de Catalunya imperialista, que assolí a les hores l'hegemonia de la Mar mediterrània; com a savi encarnà la civilització d'occident en una modalitat meridional centrada en el *mare nostrum* i dreçada a revelar els secrets del pensa-

ment, a la vulgarització del saber, a la democratització de la filosofia, a fer la veritat amable i assequible a tothom; com a sant simbolitza el catolicisme irradiat de Roma, la gran metròpoli mediterrània, a tota la cristiandat i tendint a envair tot el món pagà. Si calia limitar geogràficament la figura de Ramon Lull, l'enquadrariem dins el món mediterrani. Ell l'omplí tot; les seves obres estan datades a tots els seus indrets, en mar i en terra, des d'Al·leàs (Armènia) i Famagosta (Xipre) a Barcelona i Mallorca, des de Roma i Montpeller a Tunís, i tenim el cas curiós de la *Taula general* començada en mar en el port de Tunís i acabada, quatre mesos després, a Nàpols, com si l'Autor no hagués fet més que mudar-se de cambra.

Així, doncs, a Mallorca, bressol i tomba de Ramon Lull, pertoca, al més, la iniciativa i la centració del centenari; resultaria, però, migrat si es limitava a la nostra illa. Així com no podríem considerar-nos externs - i ens doldria que ens hi considerassin - a un homenatge a Sant Ramon de Penyafort, a Ausiàs March, a Lluís Vives, a Ramon de Sibiude, a Bernat Metge, a fra Eximenis, a Jaume Balmes, així ni Catalunya, ni el Rosselló i la Cerdanya, ni València, no poden excloure's ni inhibir-se d'aquest deure patriòtic. Es un deure, però és també una glòria. Tenim, de Ramon Lull, una tradició científica vernacular la primera d'Europa, en tenim una tradició literària nostrada de les més primerenques, i és un orgull legítim i una satisfacció íntima proclamar-ho a tot vent, que ho sàpia tothom. Encara més: L'Occitània té un dret preferent a associar-s hi com a participant actiu, i especialment la Ciutat de Montpeller, bressol del *Blanquerna* i centre diuturn d'activitat lul·liana, i la seva Universitat, primera càtedra del Mestre. Adhuc hi té dret propi la Sorbona de París on professà públicament i rebé el mestratge, sojornant hi llargues temporades i escrivint allà el *Libre de Meravelles*.

La perennitat de la glòria de Ramon Lull, qui, a través dels segles, desafia oblits i contradiccions, palpitant de profunda humanitat i concentrant amors i admiracions més fortes que no els odís i

les impugnes, demana un homenatge també sòlid i permanent, a prova de vicissituds i capaç de «posar la cultura catalana en camí d'arribar a l'adquisició d'un concepte integral, més que científic, de Ramon Lull en tots els aspectes». Aquest homenatge-monument ha d'ésser la publicació de les seves obres. Solament a través d'elles, i especialment en llur text original, es pot albirar tota la magnitud de la seva personalitat robusta i corpulent, Es una tasca feixuga i sobrada, a la qual hem dedicat vint anys de la nostra vida, disposats a dedicar-hi els que ens resten malgrat les dificultats i desenganys que ens aclaparen seguit i arreu. Al cap d'avall no arriben encara als que sofrí la indomptable energia del Mestre.

Quant a la solemnitat i dignitat externa de la commemoració, voldriem també una cosa permanent. Havíem somniat, anys enrera, la fundació d'una Biblioteca-Museu, «Casal de Ramon Lull» on arreplegar el gran fons de manuscrits lul·lians que es conserven a Mallorca (Biblioteca Provincial, la Sapiència, Arqueològica Lul·liana, i biblioteques particulars), les fotocòpies de tots els escampats arreu del món (Munic, Milà, Roma, Londres, París, Oxford), totes les edicions que se n'han fetes, la bibliografia lul·liana, la iconografia, tota cosa relacionada, de prop o de lluny, amb la persona o amb la memòria de Ramon Lull; i ens afalagava l'esperança de que la seva inauguració fos la solemnitat externa del centenari. La fantasia a lloure, àdhuc imaginàvem un edifici a posta, d'arquitectura noble i digna, presidit per l'estàtua que ornamenta el portal de la parròquia de Sant Miquel, situat a la Plaça Major, vora el lloc que la tradició senya-

la com a solar pairal de Ramon Lull, en el cor mateix de la Ciutat, envoltat de pau i de verdor; i que almenys la col·locació de la primera pedra fos un acte de les festes centenàries, bastint-se després l'edifici poc a poc i seguit seguit, a despeses de la Ciutat, i de tota Mallorca, i de tota la Catalunya gran, des de València al Rosselló, i àdhuc de tota l'Ibèria. La fredor amb que acolliren les nostres suggestions els elements representatius que creiem més inflamables a la idea, ens feu veure que l'ànima que n'havia d'ésser l'energia motora, amb prou penes vibrava, i que tota la nostra pensada era pura utopia. Una esperança eixalada! Tant se val!

Encara podria ésser una cosa digna la publicació en llatí d'algunes obres de les que no en coneixem el text original, com és ara, l'*Ars magna*, fonament de la filosofia lul·liana, a càrrec dels centres d'ensenyament, representats per les Universitats de Barcelona i València; i l'*Ars major predicationis*, obra interessantíssima i reveladora d'un caire poc conegut del Beat Ramon, a càrrec de l'Església a Catalunya integrada per les províncies eclesiàstiques de Tarragona i València, i per la diòcesi d'Elna (Catalunya francesa).

Ara, si ni a això podem arribar, aconhortem-nos dels treballs que, com esperam, plomes ben tallades publicaran en aquest BOLLETÍ, amb un acte íntim i senzill de recensió, sense oriflames ni perturbacions oficials, com una cerimònia domèstica de colgar el caliu que demà, potser, calarà foc d'entusiasme i de fervor a una generació novella, ni tan descastada ni tan insensible com demostraria ésser la nostra.

RAMON LULL! Serà la vostra pitjor desgràcia haver nascut català de Mallorca?

ANTIGUES POSSESSIONS D'ARTA

NOTICIES DE LES MATEIXES I DELS SEUS SENYORS

EN ELS SEGLES XIII, XIV I XV.

II

MOREL O MUREL (MORELL)

SENYORS: DESCOLOMBERS I SUREDA

DESCOLOMBERS

Es sens dubte poc coneguda avui la família del llinatge Descolomers, tan honorada, que formava part des de la conquesta de Mallorca del seu primer estament, porcionera de l'illa i heretada en el terme d'Artà, aon noblement se radicà llavors la Casa primogènita, succeint-se cinc generacions varonils i acabant amb la sexta, única filla de l'últim senyor d'aquella.

Té per consegüent el seu estudi històrico-genealògic un encís comprensible per tota persona propensa a saber afegir a son just valor el que li aporta lo inèdit del mateix estudi; tal passa, doncs, amb l'historial d'aquesta Casa, catalana d'origen i ben mallorquina en la seva expansió i desenrotllament a través dels anys.

La podem considerar com exemplar interessant entre les del nostre reduït braç de cavallers dels segles XIII i XIV.

Aferrada al seu feu i jamai abdicant de la seva condició social que l'honorava amb moltes de franqueses i ambicionats privilegis, encara que no compartint amb parents del seu llinatge la vida ciutadana.

Ni pels uns ni pels altres corria molt serenós el temps al trascurs dels dos primers terços de la centúria XIV^a, doncs els que habitaven en aquesta ciutat veien sentenciar a mort l'any 1320 inculpat de la d'En Guillem de Pontirò, En Nicolau Descolomers, (fill d'En Ferrari, ciutadà de

Mallorca, ja difunt) (1) empresonat des de l'any 1317, pel qual demanava clemència sa mare la dona Blanca; cosa que per fi obtenia del Rei Sanxo, des de Perpinyà, per Reial Cèdula de mitigament de pena fundada en distintes i desiguals sentències donades per diferents jurisperits, pròcers i assessors en judicis celebrats a dit efecte.

De resultes de brega caigué mort En Jaume de Pontiró; clarament consta pels documents que més envant transcrivim que en aquella prengué part també En Pere Descolomers, germà de l'inculpat i tal vegada el propi matador.

Seria ben sonada en aquesta ciutat la susdita baralla, i entre els jurisperits, assessors, jutges, els pròcers que en raó de la qualitat dels combatents intervingueren en les tres sentències que varen recaure en el procés, se mogué tal confusió i discrepàncies que sols la Reial disposició de Don Sanxo pogué resoldre. (2)

Vegem com exposa al Rei l'atribulada mare en la seva súplica la ressonant baralla

(1) Pel còmput de dates i instruments creim seria dit Ferrari net del conqueridor Joan Descolomers, tenguent sa residència en aquesta ciutat i que d'ell mateix descendia el Reverend Cristofol Descolomers, prevere i beneficiat en la parròquia de Sant Jaume, hereu del Patronat de cert benefici fundat a la nostra Seu, capella de Santa Anna per la Venerable Senyora Magdalena, muller que fonc d'En Llorenç de Puig Prrdines, Ciutadà de Mallorca, segons acta que davant En Genis Mianes, notari, firmà l'expressat sacerdot dia 27 febrer de 1450.

(2) V. Documents n.º CLVII i CLVIII.

diguent: «que feta, en virtut de la vostra sentència, una informació, després de la mort d'En Pere Pontiró, contra En Nicolau Descolomers, fill de dita Blanca, qui havent estat agafat quedà detingut després de la predita mort, dictada primerament sentència definitiva en la mateixa informació pel Senyor Batlle de les Mallorques o Berenguer Fuster son assessor i vicegerent en la qual sentència el dit Nicolau fou condemnat a desterro perpetu i absolt de la pena de la llei Cornèlia referent als assessors, per la causa de no haver estat trobat en culpa tanta que haja de morir o ésser condemnat a mort perquè ningun mal feu o va cometre en la brega en que morí lo dit Pere de Pontiró, ans bé testimoni hi ha que diuen que evità tot quant pogué que allà s'hi fes més mal, tenguent sols la culpa de trobar-se allà amb son germà En Pere Descolomers, qui segons se diu, però no s'ha provat, matà el dit Pere Pontiró, i per quant el Procurador del Fisc de la dita sentència apel·là i en la causa d'apel·lació fou dictada sentència pel discret En Guillem de Verdera, jutge de la mateixa causa d'apel·lació, que malgrat les opinions i declaracions de certs testimonis falsos i reprovats presentats per los adversaris, això és la muller i el fill de dit Pere Pontiró, confirmà la sentència del dit Berenguer Fuster jutge de la causa principal, i en la mateixa causa d'apel·lació foren delegats per jutges Jaume Cerdó i Huc de Sala, jurisperits, els quals havent reunit repetides vegades el consell dels pròcers no pogueren concordar i dictar una sentència, fins i tant que als dos esmentats jutges els ne fou afegit un tercer en la persona d'En Guillem Carbonell jurisperit, i així foren tres jutges delegats en la causa d'apel·lació, pels quals hagut el consell que és de costum i de franquesa de les Mallorques, ço és dos dels tres jutges i vuit pròcers concordant unànimement confirmaren les anteriors sentències, i pel contrari el dit Jaume Cerdó sens motiu ans bé contra dret i contra tota justícia no volgué concordar amb els dos jutges i els vuit pròcers, i hagut consell entre ell i els tres pròcers discrepans dels vuit companys aquests quatre condemnaren a mort l'esmentat

Nicolau, pel que Excellentíssim Senyor essent de dret que si entre jutges iguals en nombre se dicten sentències diverses ha de prevaler la que és favorable al reu *ut de re judicata legitur inter pores*, amb molta més raó ha de prevaler una sentència que a favor tenga més jutges que l'altra contrària, com s'esdevé en la present causa, sien els jutges ordinaris sien delegats, així és que, en el nostre cas ha de prevaler la sentència que té a son favor dos jutges i un en contra i a més dels onze pròcers vuit a favor i tres en contra; per consegüent ha d'ésser vàlida la sentència donada a favor del dit Nicolau Descolomers, per més humana i més conforme a la bona i antiquíssima costum d'inclinarse a la sentència dictada per la major part de jutges i de pròcers, camí el més segur quan no tots els jutges concorden: en conseqüència la susdita Blanca mare del dit Nicolau suplica humilment a la vostra Reial magestat manar sien executades les dues primeres sentències i la darrera donada pels dos jutges i els vuit pròcers concordants a favor d'En Nicolau Descolomers, atenant que els dos primers jutges que concordaren amb tot i amb els pròcers tots ells bones persones, i els altres dos jutges, als quals uniren els vuit pròcers són majors en nombre i més savis que no el predit Jaume Cerdó, puis els primers jutges, és a dir Berenguer Fuster i Guillem de Verdera, són jutges o assessors de las cúries vostres en la Ciutat, i aquests dos últims savis i entesos en lleis, i s'haja d'estar més pels molts que no pels pocs, i pels més savis que no pels manco savis, i màxime que s'ha d'ésser més prompte a absoldre que no a condemnar, i atenant al mateix temps que aquells tres pròcers que concordaren amb En Jaume Cerdó són de la parentela del dit Pere Pontiró i de sa esposa i son fill i molt amics seus i l'amic de l'inimic meu inimic meu és com diu el dret, i a més que els dits tres pròcers diuen que ells jamai no assentiren a la sentència del dit Jaume Cerdó, i per tant, Sereníssim Príncep l'esmentada mare suplica que Vostra Reial majestat se digni solucionar com més aviat possible aquest negoci a fi que sien executades les sentències donades pels quatre

judges, i anulada la sentència del dit Jaume Cerdó, pagant emperò la mare esmentada i son fill mateix qui fa dos anys i mig està detingut dins la presò, tot lo que hi haja a pagar per presons i sentències.»

I transcorreguent l'any 1356 apareix també inculpat de la mort d'En Gil Garcia de la vila d'Artà, En Joan Descolomers, juntament amb En Jaume i En Gabriel Romeu, tots habitants de la referida parròquia, els quals foren desterrats de Mallorca; i com segons costum o llei del Regne passat un any i un dia o a causa d'ausència havien de perdre sos béns, confiscats en benefici de l'erari reial, el rei En Pere IV per Cèdula de 12 juny del referit any firmada a Colliure, concedeix als susdits inculpats pròrroga perquè puguén aquests cercar i nomenar sos representants davant dels tribunals o oficials que han d'entendre de la causa, en llur defensa i també de la confiscació dels seus béns.

No sempre cal veure en aquests actes la simple maldat que en si suposen; és precís al jutjarlos avui, pasades sis centúries, fer-ho amb totes aquelles consideracions que deuen adduhir-se ben relacionades amb l'època i amb l'ambient d'aquella societat.

La major part de tals morts entre persones d'estament obeïen, casi sempre, a bregues o desafios, no essent, per conseqüència vulgars i punibles assassinats, i així s'esdevenia amb els referits.

Difícilment s'avenien aquells néts de cavallers de l'host del Conqueridor a transigir, no essent amb les armes, ofenses rebudes o injustícies dels homes; la sang de la seva raça els impulsava sovint a tan fatals acabaments.

De la mateixa Casa troncal dels Descolomers se despregueren a principi de la centúria XIV^a algunes branques que passant temps s'anaren dilatant de tal manera que formaren cada una d'elles família pròpia. Tal passa amb la que va ésser més tard de molt relleu i senyora de *Salma*, entre altres importants béns, fundada segurament per En Pere Gili Descolomers, Batlle Reial d'Artà els anys 1343 i 60 i que llurs descendents anteposaren a son llinatge el patronímic de Gili, que

més tard quedà tot sol deixant el primitiu de Descolomers. (1)

Per igual raó creim que l'antiga Casa de Gili d'Artà era descendent llegendària de la de Descolomers, com veurem en altra ocasió.

Desempenyaven els membres d'aquesta Casa en les expressades centúries principals càrrecs privatis de l'estament noble de Mallorca; i eren Capitans a guerra, Comandants de districtes militars i alcaids de Castell Reial, tots els referits oficis compatibles amb la seva residència, ja que visquent fora de la ciutat tal circumstància els impedia d'exercir els més qualificats propis de la seva jerarquia dins el règim municipal del present Regne.

Entre els cavallers que acompanyaren al Rei En Jaume I, a la conquesta de Mallorca formant part de les seves hosts figura En Joan Descolomers, cap i fundador de una família que tengué son principal solar en l'antiga vila d'Artà ramificada en la present ciutat.

Bé ho expresa que en aquella regió fou son primitiu heretament la clàusula que se llegeix en el llibre del repartiment de les terres de Mallorca, que diu així:

Del terme de Jartan

Aquests son los pobladors los quals son poblats en lo terme de Arta, els noms dels pobladors e de les alqueries.

Alqueria Morel v jovades e es den Joan des colomers de Barcelona. (1)

Gloriós comensament d'una stirp mallorquina és poder-la encapçalar amb persona tan benemèrita, mereixedora de premis i recompenses per sos bons serveis prestats en aquella gesta, com és la de l'esmentat conqueridor.

Prova ben clara de l'apreci i distinció que mereixia a l'ínclit Rei En Jaume és la concessió del privilegi militar que li otorgà trobant-se a Mallorca en una de les seves vengudes, honorant-lo més d'aquesta

(1) Aquesta família s'haurà d'estudiar al fer referència de l'expressada alqueria *Salma*.

(2) ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib del Repartiment de Mallorca*, (1230) fol 15 v. i 16 r.

manera i il·lustrant perpètuament la seva Casa i descendència que seguí gaudint les prerrogatives emanades d'aquella mercè. (1)

Succeí a l'esmentat Joan en la representació de la seva Casa son fill En Gil Descolomers que fonc Senyor de *Morel* i en l'interessant document que ho prova figura ja mort aleshores. Es aquell l'escriptura de compra-venta feta l'any 1308 per la qual el Sereníssim Rei de Mallorca Jaume II, fill del Conqueridor, adquireix d'En Maymon Pascual, rafals i bona extensió de terres de la comarca de *Ferruitx*, veïna a l'alqueria *Morel*, expressant-se al confessar les confrontes de la propietat que se traspassa, que n'és una la susdita heretat, allavors pròpia dels fills i successors de l'avant nomenat Gil.

Joan degué anomenar-se el primogènit per seguir la costum i us de la terra de portar el nét primogènit el mateix nom de l'avi, així és que per éll o sia pel major dels successors del referit Gil que figuren en la susdita escriptura de 1308 s'ha de continuar la Casa principal de son llinatge a la que anava unida, evidentment, el feu de la mateixa.

Creim que germà de dit Joan era En Ferrari Descolomers, ciutadà de Mallorca, mort a principis del 1300, i per consegüent un dels citats en dita escriptura, que establert en aquesta ciutat fonc cap de la branca esmentada abans.

Néts del susdit Gil eren segurament En Gil, N'Alamany i En Ramon Descolomers, nats tots ells els darrers anys de la centúria XIII.

N'Alamany i En Ramon Descolomers foren contutors dels fills pupils que deixà a la seva mort prematura el seu germà major En Gil. Abdós exerciren, entre altres, el càrrec de Batlle Reial d'Artà, el primer l'any 1338 i el segon en 1345 i gaudiren del privilegi de la seva Casa. Pareix que els susdits contutors N'Alamany i En Ramon Descolomers no anaven de complet acord en l'administració de l'heretat de son nebot, impugnant el darrer la forma com havien estat arrendades

l'any 1341 l'alqueria i possessions d'aquest i demanant al Governador de Mallorca «que per més utilitat del dit pupil les coses que s'han de vendre (arrendar) sien subhastades públicament».

Així es va fer i al major postor, N'Arnau Çacanal, se li adjudicaren per nou anys tots els béns de l'heretat amb l'obligació de prestar el cavall armat a que la mateixa venia subjeta, encara que deurien els senyors del feu facilitar-li les degudes armes «per si (N'Arnau Çacanal) i pel cavall».

Aquest extrem o condició no sempre complida pels esmentats tutors motivà en distintes ocasions que reclamàs davant l'autoritat competent les armes i armadures precises per prestar el degut servei en defensa de l'illa.

En Gil Descolomers, III d'aquest nom, Senyor de *Morel*, i cavaller de Mallorca, hagué de nèixer pels anys de 1325 a 1327. Doncs de pupilar edat era en 1341, tenguent més de 14 anys quan els seus oncles paternals N'Alamany i En Ramon administraven sos béns com a tutors seus i de sa germana Joaneta, i en juliol de 1353, pel document que duu aquesta data veim que en nom propi recorre davant el Governador suplicant-li remei al damnatge que sofreixen les seves terres de la *Devesa*.

Va ésser hereu del seu pare (1) i com a tal li pertangueren les heretats de conquesta que aquell en vida posseí.

Adquirí amb En Julià Ferrer la gran alqueria que havia pertangut a la Casa Reial mallorquina (2) anomenada *Devesa de Ferruitx* de la qual, una vegada destriades les terres que la formaven, s'adjudicà a la seva part una gran extensió confrontant amb *Morel*, que més tard va donà origen a distintes possessions, com ja abans hem dit, i d'elles parlarem en altre capítol.

En certa ocasió havent citat el Governador de Mallorca, aleshores N'Arnau

(1) V. document n.º CLXIX.

(2) Lletre missiva d'En Gilabert de Centelles, Governador de Mallorca, datada a 16 juliol de 1353 - ARX. HIST. DE MALLORCA - Lib. de Lletres Comunes, n.º 13.

(1) V. el document n.º CLXIX que reproduïm més envant.

d' Eril, perquè se presentàssen en el Castell Reial tots els cavalls armats de l'illa a l'objecte de revistar-los, deixà de comparèixer el del cavaller En Gil Descolomers, cosa que irrità de tal manera aquella autoritat que, valent-se de les grans prerrogatives i poders de que estava investit, decretà en carta dirigida al Batlle Reial d' Artà *quod non permitteretis ipsum Egidium pupillum nec suos de cetero uti privilegio militari quod eidem Egidio patri quondam et suis extitit concessum per inclitum Jacobum olim Regem Maioricarum residentem olim in ipso Regno.*

Però tal càstig que involucrava l'incompliment d'un deure no podia persistir perquè venia a privar aquesta Casa de les franquesses a ella concedides per l'inclit Rei, i trobant-ho així el Governador i Reformador del Regne En Felip de Boil, a suplicació d' En Ramon Descolomers en nom de l'esmentat son pupil i nebot En Gil, prèvia intervenció de son assessor i Jutge delegat en tal afer, dictà resolució favorable i per ella mana que sia reintegrat al mateix estat, permetent-li l'ús del dit privilegi militar lliurament com estava acostumat de fer abans del dit manament o càstig imposat per son antecessor en el càrrec, i que se restituís al mateix pupil o a son predit tutor el que d'ells s'havia rebut per impost o contribució a que no estaven obligats en virtut del referit privilegi.

Correguent el temps, ja d'edat apropiada, meresqué la distinció d' ésser anomenat per exercir el càrrec de capità a guerra del districte militar de Capdepera (1) tengut per un dels més importants de l'illa en raó de la gran extensió de marina que abarcava, implicant en conseqüència una seguida vigilància i en moltes ocasions vertaders perills la defensa de les mateixes de les incursions de pirates turcs i africans.

Avesat a aquesta vida guerrera i aspra, rodejat d'esclaus que amb altres habitants de les seves extensíssimes possessions li

formaven guàrdia especial, vivia aquest cavaller veritablement la seva època; una casa forta per alberg, un feu per residència, soldats, escuders, esclaus i setmaners per subordinats, vestit de fort casi sempre i correuent a cavall d'una part a l'altre de sos dominis

En una d'aquestes corredisses acompanyat de la seva guàrdia topa dins propi territori amb persones estranyes que no li mereixen cap respecte; la seva companyia i ell els envesteixen i nafren, són els ferits En Nicolau i En Bartomeu Godany de Menorca que segurament amb altres companys passaven o caçaven per dins les possessions de l'adust cavaller.

Reclamen els menorquins davant el Lloctinent per tan forta agressió, posant preu a les nafres i més encara a la injúria, estimant que per unes i altres deuen ésser indemnitzats: que damunt tots dans e interéssers per ells són tenguts per raó e ocasió de les dites nafres, e encara 200 lliures de reials de Mallorques menuts a les quals dites 200 lliures estima la dita injúria

El Lloctinent admetent la demanda dóna trasllat d'ella al cavaller demandat i tres dies de terme per respondre i constituir son legítim procurador, juntament amb el qual puga el dels nomenats germans Godany «anantar e procehir».

No coneixem la sentència recaiguda, ignorant, per consegüent, si valgueren o influïren davant la més alta autoritat de Mallorca els serveis personals prestats en bé de son Rei i les prerrogatives heretades dels seus avantpassats que gaudia, per rebaixar la pena incursa en tal fet o absoldre'l completament cas d'haver pogut acreditar atenuants que explicassen el perquè d'aquella agressió.

L'any 1394 se despreguè de possessions i drets territorials que tenia en el terme de Manacor, establint a 9 de gener, per enfiteusis perpètua, a Bernat Ramon i Bartomeu Ramon son fill una antiga alqueria i els drets que tenia damunt el *Rafal den Boga*. (1)

(1) Abarcava aquest districte en son territori les costes marítimes compreses des d'Alcúdia a Manacor.

(1) 9 gener 1394.
Gil Descolomers habitador de la parroquia d'Artà estableix per enfiteusis perpètua per millora i no pit-

Tres anys més tard, (1397) quan ja en contava En Gil Descolomers uns setanta, rebé d'En Berenguer de Montegut, en aquell temps Governador de l'illa, llicència de poder caçar o fer caçar amb ca de mostra per tot el dilatat terme de la parròquia d'Artà, prova vertadera de la consideració, mai menyscabada, que sa persona mereixia a la susdita autoritat. (4)

Es la referida llicència el darrer document que tenim d'aquest representant de la casa primogènita dels Descolomers. Per altre, datat a 8 març de 1393, consta la seva mort ocorreguda segurament poc abans o siga l'any 1398.

Fonc casat amb Catarina Lombarda, de llinatge antic i noble, d'estament de Ciutadans de Mallorca, (5) i d'ella sols

jor a Bernat Ramon cognominat ferrary? i Bartomeu Ramon son fill emancipat, certa alqueria seva i tota part i dret sobre cert Rafal anomenat *den boga* unit a dita alqueria, situats en el terme de Manacor porció que fonc de Nunyo Sanç ara del Rei, tenguda dita alqueria a la prestació de 21 quarteres blat a Francesc Moix de Manacor i pel dret de dit *Rafal d'en boga* tengut a dit Francesc Moix a cens de dues quarteres blat portades en la ciutat en l'hospici de dit Moix, censals que pagarà l'establidor a més d'un a dit Gil Descolomers de sis quarteres blat portades en l'hospici seu i dels seus que elegirà en la vila de Manacor.

Afronta dita possessió i rafal: d'una part amb alqueria de l'Hospici de Sant Joan de Jerusalem, d'altra amb possessió abans d'En Guillem Joan i ara de N'Arnau Sureda i Miquel de Benimelis, d'altra amb possessió d'En Ramon Valluoll abans d'En Bononat Comes, d'altra amb dit *Rafal d'en boga* i d'altra part amb alqueria d'En Conilles.

ARX. DE PROT.—C. R. de Manacor tom de 1391 a 96.

CLIII

(2) Arta.

En Berenguer de Montegut etc. Alamat lo batle dartao a son lochtinent saluts e dileccio. Com nos haiam dada llicencia en Gili descolomers daqueixa parroquia que sons incurrement de alcuna pena puxe cassar o fer cassar ab hun can de mostra per tota aqueixa parroquia per tant vos deim e manam que la dita llicencia obseruets e contra noy vingats per alcuna raho. Dat en Mallorca a iij dies d'abril any MCCCxviiij.—Vidit Berenguer de Montegut

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib de Lletres Comunes* de 1397, n.º 72.

CLIV

(3) vj kalendas marcij prima die bisexti anno predicto. (1343)

De nos Narnau de Erill etc. Alamat lo batle de Artha o a son lochtinent saluts e dileccio. Per part de na sena

deixà una filla anomenada Magdalena, que heretà tot el patrimoni d'aquesta Casa.

Va ésser doncs l'esmentada Magdalena Descolomers i Lombarda successora en tots els béns, alous, directes dominis, i demés drets senyorials de la Casa de son pare, com també de totes les franquesses i antics privilegis que gaudia aquella família des de la conquesta de Mallorca.

Casà a l'entorn de l'any 1389 amb En Guillem Moger, d'antic llinatge originari de Manacor, (6) i d'aquest matrimoni nasqueren un fill i tres filles: Pere Moger Descolomers, ciutadà de Mallorca, (7) Catarina, Cília i Joaneta.

muller den Arnau lombarda ciutada de Mallorques es stat anos suplicat quen Bernat sala dela vostra parroquia es tengut e obligat a la dita sena axi com a procuradora de son marit en diuerses quantitats de diners ab obligacio romanents a pagar de majors quantitats per les quals li ha consignades penyores en poder vostre segons que letra vostra hauem vist contenir. Emperço a vos manam espressament quen continent fassats execucio de les penyores damunt dites entro asatisfaccio paga dela quantitat per lo dit Bernat a la dita dona deguda liurant la moneda al saig portador dela present per nom de la dita dona e faent satisfer lo dit saig en son peatge en messions justes daquen fetes hauen nos en tal manera que per defelliment de justicia en uos trobada a nos altra vegada no haya arecorrer. Dat. vt supra,

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1343, fol 333, n.º 4.

(4) Per document datat a 22 abril de 1411, son fill Pere reclamant davant el Governador per danys soferts en les seues possessions i marines d'Artà, el que prova hauria mort aleshores el referit Guillem.

Hem de fer constar que en documents d'aquesta família no veim sempre escrit de la mateixa manera el seu llinatge, lletgint-se en alguns *Monge*.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib de Lletres Comunes* tom n.º 89.

CLV

(5) Secunda die mensis dezembris Anno predicto M^oCCCC^oxxxvij^o.

Nouerint vniuersi quod ego Petrus moge, ciuis Majoricarum, procurator et administrator hospitalis sancte Marie Magdalene Ciuitati Majoricarum ec cum plenissima potestate michi ad infra scripta ec alia per venerabilis Juratos dicte Ciuitatis Majoricarum attributa prout constant scriptura continuata in libro extrahordinario scribanie domus dicte ciuitate sup. xv die mensis ffebruarij Anno anatiuitate domini Millesimo Quadringentesimo tricesimo quarto. Gratis... (quitació d'un censal de sis quarteres i mitja de blat a favor de Ramon Lull, de Manacor).

ARX. DE PROTOCOLS.—C. R. Manacor de 1431 a 1432, n.º 674.

Exercí el referit Pere, el càrrec de Síndic Clavari en aquesta Ciutat de tota la part forana de l'illa l'any 1441, de Conseller del Gran i General del Regne en 1440 i altres oficis honorífics. De la seva esposa Joaneta Parera, filla d'Andreu i Maria, no deixà successió. Morí per l'any 1471, havent anomenat hereus seus universals a sos nebots carnals Guillem i Salvador Sureda, fills de la seva germana Cília.

Residí la susdita senyora Magdalena Descolomers en el feu de *Morel* en companyia de son fill Pere i de la filla menor Joaneta fins la segona meitat de l'any 1412, doncs consta categòricament que en el mes de setembre del mateix ja havian mudat son domicili passant, segurament, a viure en altre lloc o alqueria de l'heretat de son difunt espòs.

Aleshores el potentat cavaller de Mallorca N'Arnau Sureda, ja Senyor de *Sant Martí d'Alanzell*, oncle dels genres de la referida Magdalena Descolomers, anomenats Antoni i Joan, tenia en l'heretat de *Morel* grandíssimes guardes de bestiar «que pujan a gran cantitat» (1) segons ell mateix expressa al demanar al Lloctinent Pelai Uniç que ordén al batlle d'Artà fassa posar homes en dit lloc «en guarda dell alberch e bastians qui» allà eren.

Molt grat seria a l'honorable dona Magdalena Descolomers el matrimoni que les seves filles Catarina i Cília havien contrret amb els germans Antoni i Joan Sureda quan directament a n'aquets, amb escriptura pública de 31 de març de l'any següent 1413, autoritzada pel notari Francesc Gili, fa donació universal de tot el patrimoni de la seva Casa que havia heretat del cavaller En Gil son pare, venguent per aquest acte a assumir aquella completament els referits Sureda.

Tal volta no seria estrany a n'aquesta donació el susdit Arnau Sureda aconsellant-la, o potser d'abans concertada, per què amb zel i molt d'interés havia cuidat des de la prematura mort de son germà major Antoni, dels interessers del seus nebots els fills impúbres que deixà aquell.

Armes d'aquesta estirp: D'or el lliri d'atzur, a la punta les ones de la mar. (1)

Fonts històriques que justifiquen lo referit són els documents que a continuació transcrivim.

(1) Creim que són aquestes les armes que cal donar als Descolomers de Mallorca, armes que apareixen des d'antic en el claustre de Sant Francesc d'aquesta ciutat en la sepultura d'En Bernat Gili, que fonc l'any 1374 primer jurat per l'estament de ciutadans militars i testà en poder de N'Antoni Cadell, notari, a 20 febrer de 1385 (*); perque distintes raons i fonts històriques ens confirmen en la creença que des de la segona meitat d-el segle XIV molts dels descendents d'En Gil Descolomers, mort a les darreries del 1200 adoptaren per llinatge el patronímic de Gili.

En el repartiment de Mallorca no figura cap persona duguent el referit llinatge de Gili; entre els que l'any 1285 com a Síndics de la ciutat i de les parroquies foranes de l'illa feren sagrament i homenatge a N'al-fons III d'Aragó com a Rei de Mallorca, ni en les que intervingueren en llurs eleccions tampoc no n'apareix cap que duga dit llinatge, així és que fins en 1343 no el veim usat. Aquest any Pere Gili de l'estament de mercaders de la present ciutat, tan poderós aleshores, jurà fidelitat al Rei En Pere IV.

Ara bé, unida a aquestes raons la poderosa de no aparèixer l'esmentat llinatge en els Nobiliaris consultats amb aquest fi (2) i si veure usades les descrites armes des de l'edat mitjana per branques de la família troncal, encara que havent ja adoptat per llinatge el patronímic de Gili ens confirma en la creença que les referides i no altres són les que devem tenir per propietats dels Descolomers de Mallorca.

(*) ARX. D' OLESA.—Fra Ramon Calafat, en son Nobiliari manuscrit.

(2) Obres consultades en que no apareix relacionat el llinatge Descolomers o Colomers.

Nobiliaris mallorquins:

Calafat (Arx. Olesa).

P. Ramis (Arx. Formiguera).

Descatllar (Arx. Zaforteza-Musoles).

Bover.

Tots ells continuen el llinatge Gili d'aquesta illa.

Nobiliaris catalans:

Garma

Alós i de Dou, inèdit (Arx. particular).

Costa, Guimera, Mestre, Blanch, Escalante, Colomer i Barberi (Biblioteca Catalunya).

Mossen Febrer; Troves;

Piferrer; Nobiliario de los Reinos y Señorios de España.

(1) 1500. ovelles, 1000 cabres «mes vltra vaques e porcs».

TAULA GENEALOGICA PARCIAL

Descolomers - Sureda

I

I JOAN DESCOLOMBERS, natural de Barcelona, conqueridor de Mallorca, porcioner en el Repartiment de l'illa, heretat amb l'alqueria *Morel* del terme d'Artà, (1210) i armat cavaller per privilegi del Rei En Jaume I.

II GIL DESCOLOMBERS, cavaller de Mallorca, Senyor de *Morel*.
† últims del 1200

III JOAN ? DESCOLOMBERS, cavaller de Mallorca, Senyor de *Morel*, l'any 1308.

FERRARI DESCOLOMBERS, Ciutadà de Mallorca, casat amb BLANCA. † abans de 1320.

AIEMANY DESCOLOMBERS, Batlle Reial d'Artà l'any 1338, tutor dels fills menors de son germà GIL.

RAMON DESCOLOMBERS, Lloch de Batlle Reial d'Artà l'any 1345, tutor dels fills menors de son germà GIL.

IV GIL DESCOLOMBERS, cavaller de Mallorca, Senyor de *Morel*. † l'any 1338 deixant menors de edat sos fills.

PERE GILI DESCOLOMBERS, Batlle reial d'Artà l'any 1343 i 60

NICOLAU DESCOLOMBERS.

PERE DESCOLOMBERS.

Altres fills i sis filles, quatre d'elles casades abans de 1320.

JOAN DESCOLOMBERS.

V GIL DESCOLOMBERS, cavaller de Mallorca, Senyor de *Morel*, Capità a guerra del districte militar de Capdepera (1365). Casà amb ATARINA LOMBARDA † l'any 1398.

JOANETA DESCOLOMBERS, Casà amb FELIP SES ESGLEYES, Ciutadà de Mallorca.

VI MAGDALENA DESCOLOMBERS, Senyora de *Morel*; heretada també de son pare la part que aquest havia adquirida dels béns de la Casa Reial mallorquina radicats en el terme d'Artà (*Devesa de Ferruitx*) Casà amb GUILLEM MOGER. Feu donació universal a sos gendres ANTONI i JOAN SUREDA, germans. † l'any 1414.

PERE MOGER DESCOLOMBERS, Ciutadà de Mallorca, Síndic Clavari l'any 1441. Casà amb JOANETA PERERA. † sens deixar successió.

VII CATARINA MOGER - DESCOLOMBERS, n. l'any 1391. Casà amb ANTONI SUREDA, Senyor de *Morel*, (1413) germà de JOAN marit de Cília. † 1460.

VII CILIA MOGER-DESCOLOMBERS, n. 1493. Casà amb JOAN SUREDA, fill d'ANTONI i JOANETA, Senyor de *Morel*. (1413) v. T. G. II

JOANETA MOGER-DESCOLOMBERS. Casà l'any 1413 amb JOAN ALBERTI, Ciutadà de Mallorca.

VIII ANTONI SUREDA i MOGER DESCOLOMBERS, continuador de la Casa troncal de Sureda i representant per primogenitura de sang de la del cavaller conqueridor de Mallorca En JOAN DESCOLOMBERS. † l'any 1474

CLVI

(1308)

Acta de venda de part indivisa de rafals de l'alqueria *Ferruix* a favor del Rei de Mallorca Jaume II, constant en la mateixa la segona i tercera generació dels Descolomers que foren senyors de *Morel*, alqueria confrontant amb les terres traspassades.

Marimundus paschalis curator datus per curiam bonis petri paschalis qui aliter vocabatur de solor auctoritate dicte cure qua fungor per me et meos heredes et successores dicti petri paschalis *pp* de soluenda debita que debebat et quibus erat obligatus, vendo et trado seu quasi illustrissimo domino Jacobo Dei gratia Regi Majoricarum domino Rossilionis et Ceritanie ac domino Montispesulanij, et notario infrascripto ejus nomine stipulanti et recipienti e suis sucesoribus imperpetuum medietatem pro indiviso quam dictus Petrus paschalis habebat in quodam rafallo qui est in parrochia de artano in termino de ferutg sub dominio dicti domini Regis et in quodam rafallo Bartolomei borracij et aliam medietatem quam quidem medietatem predicti rafallis dicti petri paschalis jam in vita sua vendiderat et inde faticam presentaverat et instrumentum dicte vendicionis modum facerat. Afrontat autem dictus rafallus insimul pro indiviso ex una parte in honore Luche blanquerij et qui fuit Petri garcie, et ex alia parte in honore algarie vocate moreil qui est heredum Egidij de columbarijs, et ex duabus partibus in termino alquarie de ferutg predictam itaque medietatem pro indiviso proiecta rafalli et omnium terminorum et pertinenciarum suarum cum omnibus et casis scilicet casalibus ortis ortalibres et vineis arboribus et plantis et introitibus et exitibus suis et alijs omnibus ac dicto domino Regi et suis sucesoribus et notario infrascripto et suis vendendo proposito pretio videlicet duodecim librarum Regalium Maioricarum minorum monete pecunie quitiarum. De quibus in bona pace etc. Renuncians etc. Et si plus valet hec venditio etc. Exens etc. ad habendum tenendum et dandum etc. De eutione aut etc. obligo etiam auctoritate dicte curre omnia alia bona que sunt danda Petro paschalis etc. Renuncians etc.

V.º idus madij anno Domini Mº CCCº octavo.

Testes P. de villarrassa, P. de galbes et Berengarius de montso.

ARX. DEL REIAL PATRIMONI.—*Lib. de compres fetes pel Senyor Rey* de 1290 a 1329, fol 38.

CLVII

(1320)

Súplica de la dona Blanca, viuda d'En Ferrari Descolomers, Ciudadá de Mallorca, en defensa de son fill Nicolau Descolomers, inculpat de la mort d'En Jaume de Pontiró.

Excellentissima Regie magestati vestri Serenissimi Domini Sancij Dei gratia Rex Majoricarum Comitis Rossilionis et Ceritanie et dominus Montispesulani. Significat humiliter Blanca vxor Fferrarij de columbarijs quondam cuius Majoricarum humilis sententia vestra quod facta inquisitione post mortem Petri pontironi quondam contra Nicholaum de columbarijs filium dicte Blanche qui captus detinetur post mortem predictam fuit primo lata sententia difinitiva in ipsa inquisitione per dominum bajulum Majoricarum seu Berengarius fusterij eius assessorem et ipsius bajuli vices gerentis inqua dictus Nicholaus fuit ad perpetuum exilium condemnatus et a pena lejis cornelie de siccaris absolutus cum non esset in tali culpa quod mori debetur seu condemnari ad mortem quia nullum malum fecit seu comissit in brica in qua mortus est dictus Petrus pontironij ymmo vt dicunt testes prohibuit in quantum potuit aliquod malum ibi fieri set solum quare ibi erat cum Petro de columbarijs fratre suo quit vt dicitur set probatum non est interfecit dictum Petrum pontironij et quare procurator fisci ab ipsa sententia appellauit et fuit in causa appellacionis lata sententia per discretum Guillelmum de viridaria iudicem ipsius cause appellacionis qni non obstantibus dictis et depositionibus quorundam falsorum et reprobatorum testium a parte aduersa productorum scilicet ab vxore et filio dicti Petri pontironi confirmavit sententiam dicti Berengarij fusterij iudicis cause principalis et in ipsa causa appellacionis fuerunt delegati in iudices Jacobus cerdoni et Hugo sala jurisperiti qui pluries congregato consilio procerum non potuerunt in vnam tandem sententiam concordare licet omnes proceres cum dicto Hugone sala in vnam

sententiam concordarent post quod sunt ipsis duobus iudicibus adjunctus in tertium Guillelmus carbonelli jurisperitus et sic fuerunt in ipsa causa appellacionis tres iudices delegati qui habito proborum hominum consilio ut moris est et de franquesia majoricarum duo scilicet ex dictis tribus iudicibus scilicet Hugo sala et Guillelmus carbonelli in vnam et eandem sententiam cum octo proceribus concordantes predictas priores sententias confirmarunt set dictus Jacobus cerdoni sine causa ymmo contra jus et omnem equitatem et contra franquisiam majoricarum noluit cum dictis duobus iudicibus et octo proceribus concordare ymmo contrasentiens habito vt dicta consilium trium ex vndecim proceribus ad dictum consilium congregatis condempnauit predictum Nicholaum ad mortem vnde Excellentissime domine cum de iure si inter pares iudices numero diuerse sentencie proferantur stari debeat pro reo scilicet quod pervaleat sententia pro reo lata vt. v. de re iudicata. L. inter pares etiam si sint tres iudices vt in presenti causa sive sint ordinarij sive delegati et tercius contra sentiat ex quo adest destari duorum sentencie vt v. de re iudicata. L. duo iudices et in debeant stari sentencie dictorum duorum iudicum et octo procerum facient pro reo scilicet pro dicto Nicholao de columbarijs quare etiam humaniori sententia standum est et secundum bonam consuetudinem longissimam et ab omnibus approbata in sentencijs proferendis maiori parte iudicum et procerum standum sit est procerum consilio quod est forcius sicut iudicibus non concordant, ideo predicta Blanca mater dicti Nicholai suplicat humiliter vestre Regie celsitudini vt amore Dei et justicie dignetur Regia majestas, priores duas sententias et vltimam a duobus iudicibus et octo proceribus in vnam et eandem sententiam concordantibus latam pro predicto Nicholao de columbarijs facere exequcioni mandari attento quod priores duo iudices qui cum omnibus et proceribus bonis hominibus concordarunt et alij duo vltimi iudices quibus octo proceres consenceiunt sunt maioris numero et sunt sapientiores, Jacobo cerdoni predicto primi enim iudices scilicet Berengarij fusterij et Guillelmo de viridaria sunt iudices seu assessores curiarum vestrarum in civitate et dicti duo vltimi sunt satis sapientes et scientes jura et magis standum est pluribus quod paucioribus et sapientioribus quod minus sapientibus et maxime quia promptiores esse

debemus ad absoluendum quod ad condempnandum item illi proceres tres quos dictus Jacobus cerdoni dicit secum conuenisse sunt de parentela dicti Petri pontironi et eius vxoris et filij eorum et valde eorum amici et amicus mei inimici meus inimicus est vt jus dicit atmen dicti tres proceres dicunt se nunquam sentencie dicti Jacobi cerdoni consensisse et ideo Serenissime Princeps suplicat dicta mater vt dignetur Regia magestas hoc negocium breuiter expediri vt sentencie late a dictis iij iudicibus exequcioni mandentur pronunciacione dicti Jacobi cerdoni in aliquo non obstante expendere enim dicta mater quiquid habeat in dictis carceris et sentencijs et in dicto filio suo qui duobus annis et dimidio in carcere est detentus.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Cèdules Reials* de 1320-21, fols 47 i 53.

CLVIII

(1320)

Cedula del Rei Sanxo de Mallorca resolguent la súplica de la dona Blanca, viuda d'En Ferrari Descolomers, Ciudadá de Malloca, manant executar sens tardança la darrera sentencia dictada per En Guillem Carbonell i N'Huc de Sala amb vuit procers deixant fer la d'En Jaume Cerdó qui, amb el concurs de procers ciutadans havia condemnat a mort a Nicolau Descolomers, al qual se li aplicarà la sentencia de desterro perpetu de tal manera que muira si es trobat dins el Regne de Mallorca.

Quarto mensis augusti Anno.
Domini M^oCCC^oxx^o.

Pro Nicholao de columbarijs.

Sancius Dei gratia Rex Majoricarum Comes Rossilionis et Ceritanie et Dominus Montispeulani, Dilecto Dalmacio de banyullis militi tenens locum nostrum in Regno Maioricarum salutem et dileccionem. Ex parte Blanche vxoris quondam Fferrarij de columbarijs cuius Majoricarum pro Nicholao de columbarijs filio suo est nobis oblata suplicatio quam vobis mitimus presentibus interclusam et intellectis quod continentur in ea et hijs que continentur in littera vestra quam nobis super negotio dicte suplicationis missistis nec non et tribus sentencijs in

ea causis super dicto negotio latis ac de ipsis omnibus deliberatione pre habita diligenti cum consilio nostro volumus et vobis mandamus quod ultimam sententiam latam per Guillelmum Carbonelli et Huguetaum Sala cum consilio octe proborum hominum exequamini et executione mandetis visis presentibus sine mora omisa sententia Jacobi serdoni qui cum consilio ciuium proborum hominum tun adjudicauerat dictum Nicholaum ad suspencionem taliter quod moretur nam sententiam exilij perpetui contra dictum Nicholaum latam et vt suspendatur taliter quod moriatur si post modum reperiretur in Regno Majoricarum executioni volumus demandari. Dattam Perpinianij vundecimo kalendas augusti Anno Domini M^oCCC^oxx^o.

Tenor autem suplicationis incluse remisse in dicta littera talis est.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Cédulas Reials* de 1320 a 21, fol 47.

CLIX

(1338)

Com se negás En Gil Descolomers amb motiu de gaudir del privilegi militar de la seva Casa a fer sacrament i manifestació de béns en poder dels prohoms elegits per a rebre-lo en la parròquia d'Artá, atesa la seva calitat mana el Governador que d'ell no's deguen entremetre els esmentats prohoms, doncs ha de fer dit sacrament allá on el faran els altres privilegiats de Mallorca.

De nos en Roger de rouenach etc. al batle darta etc. vista hauem vostra letra per la qual nos fahiets saber que en Gil dez colomers no volia fer sacrament de manifestar sos bens en poder dels prohoms que a reebre lo manifest son deputats en la vostra parroquia per que voliets certificacio nostra sil ne costrenyeriets ho no, a les quals coses vos responem per les presents que per so cor lo dit Gil dezcolomers ha priuilegi militar nous deiat del entrametre en fer lo jurar en poder dels dits prohoms, cor entenem que ell deia fer lo dit sacrament la on los altres priuilegiats lo faran.

Datt. ut supra, xiiij kalendas february anno Domini M^o CCC^o xxx^o viij^o.

ARX. HIST. DE MALLORCA — *Lib. de Lletres Comunes* de 1337-39, n.º 1, fol 229.

CLX

(1338)

Encara que sia el Governador de Mallorca l'autoritat competent per entendre en les causes dels Descolomers atesa sa calitat, per la poca importancia del deute reclamat comet i mana al batlle d'Artá intervenga i fassa justícia en la referida petició.

xvij kalendas augusti anno Domini

M^oCCC^oxxx octhauo.

Denos Nuch de totzo etc. Al batle darta etc. Deuant nos es comparegut en Pere romeu del vostra batliu dient quel hereu den Gil des colomers sa enrera, li es tengut en cinquanta sols o entorn per raho de draps e de promeya e per hauer quells e ademanar deuant nos qui som hordinaris del dit hereu sosuendria greuga e messio esguardant la dita pocha quantitat, per que nos a a instancia del dit Pere romeu cometem e manam a vos que sobre les dites coses fassats ales dites parts compliment de justícia.

Dat. vt. supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1337-39, n.º 1, fol 326, v.

CLXI

(1338)

Havent exposat En Miquel Malferit a n'En Roger de Rovenach Governador del Regne, que En Gil Descolomers que és privilegiat té obligació de pagar 100 sous en raó de decima de bestiar, disposa dita autoritat que'l satisfaga o se convenga amb el mateix Malferit cas d'alegar excusa raonable.

iiij. Idus decembris Anno Domini

M^o CCC^o xxx^o viij^o.

Rogerius de Rouenacho etc. dilecto Baiulo de Artano etc. Quia pro parte Michaelis malferit fuit propositum coram nobis quod Egidius de columbarijs qui priuilegiatus existit sibi tenetur in centum solidos racione decime bestiaris Ideo ad ipsius instanciam vobis dicimus et mandamus quatenus ex parte vestra injungatis dicto Egidio quod soluat dicto Michaeli vel eius procuratori dictos centum solidos vel conueniat cum eodem qui forsan vero allegaret aliquid rationabile quod absistat mandamus vobis quod dicto Egidio assignetis diem compe-

tentem ad comparandum per se vel sum procuratorem legitimum coram nobis preterea mandamus vobis quatenus debite compellatis quoscumque vestre baiule subjectos qui dicto Michaeli racione predicta in aliquo teneantur malicijs et diffugijs super hoc non admissis.

Datt. ut supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes de 1337-39*, n.º 1, fol. 213 v.

CLXII

(1339)

Perqué N'Alemaný Descolomers, tutor del fills d'En Gil Descolomers, difunt, son germá, pagui a n'Anna, grega, abans esclava i aleshores franca, el remanent a ella degut per la soldada de onze lliures anyals que rebia estant de dida en Casa de dit Gil.

Quarto Idus septembris anno Domini
Millesimo cccºxxxº nono.

De nos en Roger de Rouenach etc. alamat en Jacme ferrer balle darta etc. per na anna grega ffrancha es estat proposat deuant nos que ella aestat per dida per dos anys ab en Gil des colomers saentras per cert preu asoldada soes assaber araho de xj ℥. cascun any, de la qual soldada li romanen a pagar segons que diu iijj ℥. x s. perque si asi es manam nos que vos costrengats Nalamany des colomers tudor dels puils del dit Gil des colomers sa enuera de pagar aladita anna oalportador de la present per ella les dites iijj ℥ x s. totes malicies e alongaments remoguts Con la dita soldada li fos degu aquest sent johan proppassat ac ij anys ans de la prouisio per nos tatxada a la dita muller qui fo del dit Gil e assos fiyls. Datt. ut supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes de 1337-39*, n.º 1, fol. 357.

CLXIII

(1341)

Venda per nou anys (arrendament, d'una alqueria i distintes possessions d'En Gil Descolomers, pupil, a Guillem Ferrer, per preu de 42 lliures anyals.

Die mercurij intitulata v kalendas aprilis,
Anno predicto (M.ºCCC.ºxlj.º)

Bernardus de Buadella miles etc. Dilecto baiulo de Arthano salutem et dileccionem. Vitis ac intellectis quibusdam vestris litteris plana

continentibus de modo et forma venditionis ad nouem annos fiende de quadam alcharia et certis possessionibus Egidij de columbarijs pupilli super quibus respondemus vobis ac mandamus quatenus visis presentibus Guillelmo ferrarij ad precium xlij librarum pro anno sicut eas obtulit se daturum predictam in predictis ea vendenda conferatis obstaculo ac impedimento cessantibus quituscumque.

Dat. vt supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes de 1341*, n.º 2, fol. 3, v.

CLXIV

(1341)

Que sia paga' pels tutors d'En Gil Descolomers, pupil, a n' En Guillem Molella, notari d'Artá, alló que li deuen per treballs de son ofici.

Die jouis intitulata.

iiijº Kalendas aprilis M.ºCCC.ºxlj.º

Bernardus de buadella miles etc. Dilecto baiulo de Arthano salutem et dileccionem. Ad instanciam G. morella notarius dicti loci dicimus vobis et mandamus quatenus visis presentibus compellatis tutoris Egidij d columbaris pupilli ad dandum et soluendum dicto Guillelmo totum quicquid eidem debeant tam racione pedagogorum siue laborum quam scripturarum quarum cumque per eundem sustentorum et factorum pro actibus siue uegotijs dicti pupilli pro ut sibi noueritis legitime pertinere. Dat. vt supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes de 1340-41*, n.º 2, fol 5

CLXV

(1341)

En Ramon Descolomers contutor del referit pupil exposa al Llochtinent de Mallorca que diverses persones ofereixen un major preu de renda no oferit abans per ningú, si públicament se subhasten l'alqueria i possessions del mateix pupil, i suplica que per major utilitat així se fassa, a la qual cosa accedeix la referida autoritat salvant la venda feta a Guillem Ferrer i admetent raons de l'altre contutor cas d'oposar-se, senyalant-li dia per compareixer davant dit Llochtinent.

Die jouis intitulata

iiij kalendas M.ºCCC.ºxlj.º

Bernardus de buadella miles etc. Dilecto

bajulo de Arthano salutem et dileccionem. Comparente ac exponente coram nobis Raimundo de columbarijs contutore Egidij de columbarijs pupilli intelleximus quod in alqueria et certis possessionibus eiusdem pupilli vendendis ad nouem annos sunt alicue persone que maius precium quod non fuit oblatum offerent et darent si publice subastarentur quare supplicauit nobis quod per vtilitatem dicti pupilli predictae res vendende subasteretur publice et maius precium offerenti in eisdem fiat vendicione ipsa. Nos vero ipsius pupilli vtilitatem perfecta dicimus vobis et mandamus quatenus non obstante mandato vobis per nos facto quod Guillelmo fferrarij predicta precio xlij librarum traderetis et conferetis et vendenda plus contracto publice subastari faciatur et majus precium offerenti tradi verum si super hoc ob metum per alterum contutorum dicti pupilli confestim ipsii contutoribus ad comparendum coram nobis diem eis perentoriam assignetis. Dat. vt supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes*. de 1340-41, n.º 2, fol 4, v.

CLXVI

(1341)

A instància de N' Arnau Ça Canal perquè se corregixi i esmén l'instrument de venda (arrendament) a ell feta per certs anys dels béns que foren d'En Gil Descolomers, expressant no estar relectat dit instrument conforme els pactes continguts en el primitiu albarà; s'ordena al notari Guillem Molella comparega personalment amb l'esmentada escriptura davant el Governador.

Rogierius etc. Dilecto bajulo de Arthano salutem et dileccionem. Arnaldus Ça canal coram nobis exposuit reuerentes quod cum ipse emerit bona fuerunt Egidi de columbarijs ad tempus certis pactis et conuentionibus in quodam albarano contentis et contra ipsa pacta Guillelmus molella notarius ordinauit instrumentum vendicionis in de facto supplicauit nobis dictus Arnaldo quod dictum instrumentum mandasset reparari corrigi et emendari iuxta pacta dicti albarani, nos vero dicimus vobis et mandamus quatenus visis presentibus dictum Guillelmum molella notarium citetis ad comparendum cum instrumento dicte vendicionis ad diem

lune proximam personaliter coram nobis. Dat. vt supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1340-41, n.º 2, fol 65.

CLXVII

(1342)

Estant obligat dit Arnau Ça Canal a prestar el seruei d'un cavall armat per defensa de Mallorca i en raó de la compra o arrendament feta de tots els béns mobles i immobles dels fills pupils del difunt En Gil Descolomers, ordena a n'aquest o sos tutor deguen suministrar armes pel dit Arnau i pel cavall conforme pacte contingut en el referit instrument.

Die mercurij intitulata viijº kalendas Madij Anno predicto (MºCCCºxlº secundo)

Rogierius etc. Dilecto baiulo de Arthano vel eius locuntenenti salutem etc. Cum nos cogamus Arnaldus sa canal ad prestandum vobis equum armatum quem quidem facere tenetur ad serui-cium Domini nostri Regis et deffencionem insule Majoricarum ex tenore cuiusdam stabilimenti eidem facti de vniuersis bonis tam mobilibus quam immobilibus pupillorum filiorum Egidij de columbarijs cuiusdam iuxta tenore ipsius stabilimenti ipsi pupilli teneatur prestare arma eidem sibi et equo. Propterea dicimus vobis et mandamus quatenus visis presentibus dictos pupillos sen eorum tutoris compellatis ad prestandum et tradendum dicto Arnaldo arma sibi et equo prout dicti iustrumenti serie sunt astrecti. — Dat. vt supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1342, n.º 3, fol 16.

CLXVIII

(1343)

Que s'entregui a N' Arnau Ça Canal poseidor i conductor dels referits béns dels pupils fills d'En Gil Descolomers les degudes armes per aquell son cavall i complement a tenor del disposat amb instumenc públic a tal efecte otorgat, i de no fer-se dins vint dies després de viste les lletres que ho manen que del preu redituat per dits béns se comprin les armes per si i pel cavall i son complement.

Die veneris viij die aprilis (MºCCCºxlº tercio)

Rogierius etc. Dilecto bajulo de Arthano vel

eius locumtenens salutem etc. Relata Arnaldus sacanal intelleximus quad ipse vt possessor et conductor bonorum pupillorum filiorum Egidij de columbarijs cuiusdam non potest habere a tutoribus ipsorum pupillorum arma sibi et equo quod et quem pupilli ipsam tenentus prestare dicto Arnaldo racione illius equi armati quem pro bonis illorum dictorum debent quare supplicauit nobis ipse Arnaldus ut dictos tutores compelli facere dignaremus ad prestandum ipsi Arnaldo dicta arma. Nos vero ad ipsius supplicacionem mandamus vobis quatenus tutoribus ipsis expresse. injuratis ut a receptione presencium instrumentum octo dies in antea computandos tradidisse debeant dicto Arnaldo arma pedicta seu complementum eorundem ab tenore presentium domus dicto Arnaldo in mandatis quod si tutores ipsi dicta arma tradere distulerint aut recusauerint tunc de pretio emptionis dictorum bonorum pertinenti dictis pupillis seu tutoribus emat arma sibi et equo nccia. ac complementum illorum nam illud quod ea de constiterint prorata quantitatis debiti compulari inde volumus in solutum. Dat. vt supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1342-43, n.º 3 fol 267.

CLXIX

(1345)

Essent Governador de Mallorca N'Arnau d'Eril privã a n'En Gil Descolombers que usãs del privilegi militar concedit per l'inclit rei En Jaume, en una de les seves vengudes a n'aquesta illa, a son ascendent (Joan Descolombers), i als seus, privació feta a causa de no haver comparegut a sa presència aquell pupil o son representant amb cavall i armes com estava obligat en virtut del referit privilegi.

Havent suplicat En Ramon Descolombers tutor de son nebot Gil al Governador i Reformador de Mallorca En Felip de Boil la derogació de tal orde i que fos reintegrat dit pupil eu el mateix estat d'abans del manament de N'Arnau d'Eril, disposa i ordena l'esmentat Reformador que el referit Gil Descolombers pupil us del privilegi militar lliurament com de tot el demés, talment com estava acostumat de fer abans de dit manament i que se restitueixi al mateix o a son tutor el que hagués pagat per alguna contribució a la qual no estava obligat en virtut del privilegi dessusdit.

iiij. Idus junij anno predicto. (1345) Pro Egidio d columbarijs de Arthano.

Philippus de boyl miles et consiliarius Illustrissimi Domini Regis Aragonis Refformator et regens officium Gubernationis ciuitatis et Regni Majoricarum ac insularum eidem adjacentium pro eodem Domino Rege. Dilecto bajulo de Arthano vel eius locumtenenti salutem et dileccionem. Cum venerabilis et discretus Jasperius de Tregerano jurisperitus assessor nostri ut iudex a nobis delegatus super quadam petitione seu suplicacione per Raymundum de columbarijs parroquie de Arthano tutorem Egidij de columbarijs filij et heredis Egidij de columbarijs habitatoris quondam dicte parrochie nobis midius presentata cuius tenore postulabat dictus tutor a nobis ipsum pupillum et impuberem vt lesum in integrum restitui a quodam mandato per Nobilem virum Arnaldo de Erillo Gubernatorem dicti Regni olim vobis seu bajulo predecessori vestro litteratorie facto quod non permitteretis ipsum Egidium pupillum nec suos decetero vti priuilegio militari quod eidem Egidio patri quondam et suis extitit concessum per inclitum Jacobum olim Regem Maioricarum residentem olim in ipso Regno eo videlicet quod die certa per dictum Gubernatorem prefixa idem pupillus vel aliquis alius loco sui coram eo cum equo et armis quem facere tenetur pro priuilegio supradicto curauit minime comparere pro monstra faciendã suam protulerit sentenciam seu declaracionem per quam pronunciauit eundem pupillum vt lesum adicto mandato debe in integrum restitui et reduci in eodem statu in quo erat ante uam prefatum mandatum a di to olim Gubernatore emanasset. Quam sentenciam seu declarationem tam ipse tutor quam fisci procurator qui partem facere dicebantur in ea causa emologarunt continuo et aprobarunt idcirco nobis ex parte dicti Domini Regis et auctoritate officij quo fungimur dicimus et mandamus quare dictum Egidium filium et heredem sepefati Egidij de columbarijs dicto priuilegio militari libere uti decetero permitatis prout ante dictum mandatum vti fuerat assuetus ipso mandato quod per presentem reuocandum dicimus in aliquo non obstante Et nichilominus restituatis eidem pupillo seu predicto eius tutori pignora siquis ab eo accepistis pro contribucione aliqua ad quam non teneatur vigore priuilegij memorati. Dat in ciuitate Majoricarum quarto Idus junij anno Domini Millesimo CCC.ºxi. quinto. —vidit .J.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1345, n.º 6, fol 32 v.

CLXX

(1356)

Cédula del Rei Pere IV concedint prorroga a Jaume i Gabriel Romeu i Joan Descolomers inculpats de la mort d'En Gil Garcia (tots habitants d'Artà) perquè puguin presentar persones en defensa de llurs persones i béns.

Pro Jacobo et Gabriele romei et Johanne de colombers de Artano.

Die lune xxij augusti anno anatiuitate Domini M.^oCCC^olvj. Comparens in presenti curie Petrus venrelli nott. vt persona coniuncta infrascriptorum presentauit quandam nostram Regiam tenoris et continentie subsequentis.

Nos Petrus Dei gratia Rex Aragonum etc. Considerantes vos fideles nostros Jacobum romei et Gabrielem romei et Johannem de colombers habitatores loci siue parrochie de Artano fore delatos siue inculpatos de morte perpetrata in persona Egidij garcie de dicta parrochia et propterea banitos fuisse a Regno et insulis Majoricarum congitantes etiam iuxta consuetudinem siue statum ciuitatis jamdicte fore ordinatum in dicta ciuitate quod si aliquis de aliqua morte fuerit inculpatum et per consequens tam propter elapsam temporis vnus anni et unius diei quod propter eius absenciam concessus seu pro confesso habitus de eadem debet amitere bona sua quia propterea nostro erario sunt confiscanda quando ne propter elapsam temporis seu absenciam vestri bona vestra durante tempore superius declarato amitere valeatis nec nostro erario modo aliquo possint confiscari tenore presentis jamdictum temporis vobis prefixum seu datum ad representandum vos ipsius coram nostris officialibus racione predicta durante presente viagio et postea quod unum mensem ex quando remeaveritis cum presenti hostolio ambas partes diutius prorrogandum mandantes quod hanc eandem gubernatoris vicario ciuitatis et Regni Majoricarum vicario forensi Majoricarum aliisque officialibus nostris vel eorum locumtenentibus presentibus et futuris quod prorrogationem nostram huius firmant habeant et obseruent et faciant ab alijs racione in cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro secreto sigillo munitam. Dat. in Caucho libero xij junij anno anatiuitate Domini M.^oCCC^olvj.—Exp. pinosi.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Cèdules Reials* de 1355-56, fol 79.

CLXXI

(1359)

Qüestió entre En Gil Descolomers i son nebot N'Antoni Ses Egleies sobre certa quantitat de que pretén aquest ésser acreedor com a fill de Joaneta Descolomers germana de dit Gil.

Lo Governador etc.

Al amat la batle de arta o a son lochtinent saluts e dileccio. Hauem entes per en Guill Descolomers del vostre batliu que entre ell de vna part e Nanthoni ses esgleyas fill e hereu den Phalip ses esgleyas quondam delaltre part deuant lo honrat veguer de la ciutat es moguda questió per raho de l. lbrs. de manuts les quals lo dit Anthoni afferme aquell Guil a ell esser tengut e deure per raho de prouisio per lo dit pare seu donade e prestada ana Johanete germana del dit guill per ij. anys saltra lo desus dit Guill lo contrari affermant allegant apague daquelles no esser tengut con ja lo dit Anthoni ses esgleyes sia enaquelles l. lbrs. plenerament satisfet per en Ramon descolomers entemps que ere tudor del dit Gil segons aferme apar clarament per los comptes retuts per lo dit R. tudor e lo desusdit Gil a nos sia recorregut soplicant que sobre les dites coses volguesen a ell proueir de remey couinent en altre manera que les dites l. lbrs. per lo dit Ramon des Colombers en nom de susdit donades e pagades al dit Phalip de mentres que viuia per prouisio de la dita Johaneta deguessen a ell retre e restituir per lo dit Ramon des colombers a aquell desseruei o mostrat per autentiques escriptures o legitimes prones aquelles l. lbr. hauer pagades al dit Phalip per la dita rao, E nos la dita suplicacio benignament rebuda ab la present vos manam que citat primerament lo dit Ramon des colombers e oides lurs raons les quals sobre les dites coses volra dar e allagar per son drets si trobarets per cartes albarans o altres scriptures lo dit Felip ses esgleyes en temps que viuia o lo dit Anthoni fill e hereu daquell les dites l. lbrs. que per lo dit Ramon des colombers ens sos comptes se diu hauer pagades al dessusdits Felip de les dites scriptures degats ab letre vostre closa e segelada remetre copia o traslat al dit honrat uaguer de la ciutat per tal que sobre la dita questio puscha fer justicia a les dites parts spatxada, en altre manera si lo dit Ramon alcuna scriptura autentica que plena fe puscha esse

alunda en juy no podra mostrar que lo dit Felip ses esgleyes o Anthoni fill e hereu daquell hauer haudes les dites l. lhrs. per la dita rao ens manam vos que de present sobre asso fassats a les dites parts compliment de justicia breuement e de pla e asso per res encontrari no mudets. Datt, Maioricis xvj die octobris. Anno anatiuitate Domini M.º CCCºlo nono.—vidit G

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1359, sens foliar.

CLXXII

(1365)

Document que acredita que en la referida data En Gil Descolomers exercia l'important càrrec de Capitá a guerra de Capdepera, un dels districtes militars de Mallorca que comprenia els termes d'Artá Capdepera i Santa Margarida, abarcant la costa marítima des d'Alcúdia a Manacor.

Lo portant veus etc.

Al amat an Gili des colomers capita del cap dela pera saluts e dileccio. Hauem reebuda vna letra vostra per en Ramon custura del loch de Artha habitador a nos tremesa e aquella ben entesa graim vos molt so quens hauets fet saber e certificam vos que nos hauem sobre aquen prouehit per tal forma que no senterdrets per pagar con nos hauem ja scrit als lochs auos socorrents per aquella manera quens es stat de vigor. Datt, Maioricis xx die mensis decembris anno anatiuitate Domini MºCCCºlxº quinto (†) fuit sigillo anullo dicti gubernatori.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1365, n.º 30, sens foliar.

CLXXIII

(1375)

Nafrats per En Gil Descolomers o la seva guàrdia dins l'heretat del mateix els germans Nicolau i Bartomeu Godany de l'illa de Menorca, demanen aquests indemnització pels danys i injúries rebu'es, proveïnt l'autoritat del Llochtinent se don translat de la demanda a dit Gil per ésser oït dins tres dies ell o son lilegítim procurador i de no respondre se procedirà com de dret sia faedor.

Arta.

Narnau serdo caualler lochtinent etc. al

amat lo batle del loch darta ho asson lochtinent saluts e dileccio. Deuant nos es comparegut en Ramon Sarth nott. de Mallorques e axi com aprocrador den Nicolau godany e Barthomeu goday. frares habitants de Manorcha los quals foren nafrats per en Gili descolomers e companya sua dins la sua possessio. E en scrits ans presentada vna demanda contra lo dit Gili en la qual li demana en nom que damunt tots dans e interessers pels son tenguts per raho e occasio de les dites nafres e encare cc lbsr. de reysals de Mallorques menuts als quals dites cc lbsr. estima la dita injuria per los dits frares reebuda segons que aquestes coses e altres largament son contengudes e expressades en la dita demanda de la qual en dita demanda dins les presents nos trameteren translat. Empero a vos deim eus manam que encontinent vistes les presents lo dit translat de la dita demanda dejats donar al dit Gili assignantli el que dins tres jorns dega a aquella auer respost ho li manets de part nostra que degue coustituir son legitim procurador justament ab lo qual lo dit Ramon sart pusque anantar e procehir. En altra manera si lo dit Gili a la dita demanda no responia ni alcun legitim procurador subre les dites coses coustituir no volia, Nos en lo dit fet procehiriem axi com de dret trobariem esser faedor. Dat, in ciuitate Maioricarum xxij die octobris anno a natiuitate Domini MºCCCºlxxº quinto.—vidit Jacobus.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1375, n.º 41, sens foliar.

CLXXIV

(1399)

Manament fet per En Berenguer de Montagut, Governador de Mallorca, als batles de les viles d'Artá, terme on radicava la gran heretat dels Descolomers, i als de Manacor, Petra i Santa Margarida de Muro, confrontants amb la mateixa, aleshores propria de l'honrada dona Magdalena, muller de Guillem Moger, filla i sucesora del cavaller En Gil Descolomers, perque tothom qui haja o tenga bestiar dins les possessions de dita heretat los trega dins deu dies comptadors del que sia feta crida en les respectives viles, donant en cas con-

trari especials facultats als senyors d'aquelles possessions per encorralar i matar els bestiar externs que les aparega.

Arta Manacor Petra Santa Margarita de Muro.

En Berenguer de montegut etc. Als amats los batles d'Arta de Manacor de Petra e de Sancta Margarita de Muro o als lochtinents daquells salut e dileccio. Per en Guillem moge d'Arta marit de la dona Magdalena filla e hereva den Gili descolomers quondam es estat deuant nos proposat que molts dels habitants de vostres batliu confrontants en la marina e possessions que foren del dit Gili e ara son de la dita filla e hereua de molt temps ensa han tengut e tenen en la dita marina bous, vaques, porchs, cabres e altres bestiar, les quals bestiar per so com los senyors de qui son no han curat ne curen traure de la dita marina se son ensalvatgits entant que li devoren e li menguen les pestures, e los senyors dels dits bestiar per e sots color daquell bestiar entren souent en la dita marina dient es dupte que en lo dit bestiar non trasquen del bestiar del dit moge e de la muller daquell, perque suplicat a nos sobra asso esser per justicia prouehit a vos e cascun demes batles deim e manam sots pena de xxv que com requestes ne serets fassets fer crida cascun en vostre batliu que tot hom e tota persona qui haie o tenga bestiar alcun en la marina o possessions del dit Guillem moge e de la dona muller daquell, que dins deu jorns apres la dita crida comptadors haien tret o fet treure aquell bestiar de la dita marina e possessions, en altre manera que passats los dits deu dies nos donam licencia al dit Guillem moge que a massio del dit bestiar puxa aquell encorralar. E si fo saluatge e nos puxa encorralar quel puxa ausiure sens incorriment d'alcuna pena. E no res meys que alcun veges entrat en la dita marina per encorralar lur bestiar sens licencia o voluntat del dit Guillem e asso sots pena de cent sols al fisc reyal aplicadors. Com lo dit Guillem sia apperellat dar e assignar los corrals la jornada o jornades que encorralar volran. Dat. en Mallorca a viij dies de mars del any MCCCxC nou.—vidit Jacobus.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1399, n.º 74, sens foliar.

CLXXV

(1412)

La dona Magdalena Descolomers que vivia amb son fill Pere Mojer a l'alqueria de *Morel*, mudà de domicili en aquella data. N'Arnau Sureda, Ciutadà de Mallorca (Senyor de Sant Martí, oncle dels germans Antoni i Joan Sureda, gendres de l'esmentada dona Magdalena), creguent-se perjudicat pel desempar en que quedava l'alqueria susdita, en la que tenia nombroses guardes de bestiar que *pujaven a gran quantitat*, reclama perqué se posin guardes per conservar l'alberg de la possessió i els bestiar expressats en la proposta o demanda.

Arta.

En Pelay vnis etc. Al amat lo batle d'Arta o asson lochtinent salut e dileccio. Per part del honrat Arnau sureda ciutadà de Mallorca es estat dauant nos proposat que en Pere moge districtual vostre e la dona Magdalena mare sua los quals habitavan en la Alqueria o loch de *morell* han desemperat lo dit loch e mudat lur domicili en altre loch entant que lo dit loch de *morell* es romas ronech e sens guardia alcuna que guard l'alberch e los bestiar que hi son qui puguen a gran quantitat, en lo qual loch segons que diu lo dit Arnau ha MD ouelles e M cabres suas vltra moltes vaques e porchs que son en lo dit loch, les quals bestiar no poden en alcuna manera star sens guarda la qual cosa torna en evident dan del dit Arnau sureda e de molts altres creadors del dit pera moge segons que afferma. Empermordaço suplicats anos sobre les dites coses esser proueit de remey de justicia auos dehim e manam sots pena de xxv lbs. al fisch reyal aplicadores que con request saret per lo dit Arnau sureda o altres creadors del dit pere moge matats hun hom o dos en lo dit loch enguarda dell alberch e bestiar qui son per tal que sian conseruats als dits creadors o aquis pertanyara, si empero atrobarets que la dita alqueria sie romana ronegua segons que dit es tatxat a aquell o aquells salari o loguer compatent segons que per justicia atrobarets esser feedor daytant de temps com staran en la dita guarda. Dat. en Mallorca a xxij de setembre any MCCCC xij.—Vidit M. Sala.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1412-1413, sens foliar.

CLXXVI

(1335)

Súplica al Rei Jaume III de Mallorca per En Jaume, En Gil i En Ramon Descolomers i les germanes d'En Nicolau Descolomers llur cosí, perquè se digni alçar el desterro que sofreix a Sevilla, al·legant aquelles les ajudes que de viure a Mallorca podria proporcionar-les donada la seva posició. Contesta el Rei demanant al Lloctinent de Mallorca prompta i clara informació

Idus madij anno Domini M.^o Tricentesimo Tricesimo quinto.

Pro Nicholao de columbarijs,

Jacobus dei gratia Rex Maioricarum, Comes Rossilionis et Ceritanie ac Dominus Montispesulani, Dilecto Petro de pulcro castro militi domino ville longe locum nostrum tenenti in Regno Majoricarum, Salutem et dilectionem, Supplicationem nobis oblatam pro parte parentum et affinum Nicholai de columbarijs de Maioricis vobis mitimus presentibus interclusam mandantes vobis quatenus veritatem contentorum in dicta supplicationem simul cum intentum vestro vobis clare et large quancius poteritis per vestram litteram rescribatis. Dat. Perpiniani decimo Kalendas aprilis anno Domino M.^o Tricentesimo Tricesimo Quinto.

Excellenti, Regie maiestati vestri Serenissime Principis domini Jacobi Dei gratia Regis Maioricarum Comitis Rossilionis et Ceritanie et Domini Montispesulani, Humiliter suplicando significant Jacobus de columbarijs Egidius de columbarijs et Raymundus de columbarijs consanguineij Nicholai de columbarijs absentis a terra Maioricarum et Luciana vxor Jacobi Rocha quondam et Ffrancisca vxor Bernardi de cursano quondam et Caterina vxor Petri sa perayada quondam et Ffraria vxor Ffrancisci correns omnes sorores dicti Nicholai de columbarijs absentis dicentes quod xvij^o anni sunt fluxi et amplius quod dictus Nicholaus de columbarijs fuit accusatus et denunciatus curie vestre in Maioricis de morte que facta fuit de Petro pontironi in quadam alqueriam que est satis prope monasterium de Regali in causa ritxe et pro dicta morte dictus Nicholaus captus fuit et detentus in captione Regia per duos

annos et medium et nihil fuit probatum contra ipsum et licet etiam aliquid non inueniretur ipsum nisi quod in dicta brica fuerat vulneratus septem vulneribus ex quibus erant quinque mortalia fuit sentenciatus per officiales tunc Regios in Maioricis ad exilium perpetuum per tres diffinitiuas sentencias et in dicto exilio stetit et fuit per sexdecim annos vel circa et nunc etiam est, vnde Serenissime Princeps cum dictus Nicholaus homo vestre humilis que nunc ex dicto exilio moratur apud Xibiliam terram domini Regis Castelle et ut dicitur sicut persona bona et bone fame et satis habundans in diuitijs et tres ex dictis sororibus que vidue sunt filijs et filiabus honorate in tantum quod non habent vnde ipsas filias maritare possint et alijs filijs prouidere nisi cum adiutorio aliquorum amicorum suorum et spectent habere adiutorium a dicto Nicholao fratre earum si inter ipsas in Maioricis conuersabatur ideo omnes predicti nomine eorum et aliorum amicorum et affinium eorum et specialiter dicte sororis ex causa predicta humiliter supplicando genibus flexis in terra recurrunt ad vestram Regiam misericordiam quatenus amore Dei et intuitu pietatis dignetur vestra Regia misericordia gratiam sed indulgentiam facere dicto Nicholao absentis pro predictis et predictis suis amicis et affinibus in prescripta petentibus set ipse Nicholaus qui inculpabile fuit de predictis possit in Maioricis redere et stare ibi et in alijs terris vestre Regie celsitudine subiectis ut dicte eius sorores simul cum eo et adiutorio eiusdem possint vitam earum sustentare maxime quia pro predictis ut dictum est extitit exul xvj annis vel circa et de hijs vestra Regia misericordia et clemencia cui proprium est subiectorum comodis mederi et quantum eidem possibile est qui cotidianis hominum peccatis semper ignosceret dignatur et penitentiam suscipere eorundem et ad meliorem statum eis deducte dignetur eis amore Dei et intuitu pietatis in predictis et circa predicta mederi atque prouidere.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Cèdules Reials* de 1332 a 36, fol 118.

JOSEP RAMIS D' AYREFLOR I SUREDA.

(Continuad)

DIETARI DEL DR FIOU

(1784)

Primer mars. Es vinguda la Criade de Serra Frau, ab una dona per Criade: he respost que ya tenia yo criade.

El germa de lamo Esteva Verd de Andraig meha aportat un flasco de Melvasia crua.

He entregat la Provisio del capella Noguera per el Pariatge.

6. No som estat a temps a la Visita, essent axi que estant devant case del rellotjer han tocat las onse.

La Mare Priora de Santa Catharina me ha enviat un pot de confitura, set cochs de bascuit moll estret y dotze dolsetas. Vuy a las deu del mati el Procurador Dameto me ha entregat la copia del pediment fiscal contra Christoval de Alba; essent axi que el dia 9 se ha de relatar.

He enviat a me Mare un mocador vell fi per ajonollador.

El Dr Bauza a las sinch de la tarde es vingut a mostrar el recurs fet a la Audiencia per el Dr Tries: he dit lo enseñas al Dr Bestard paraque respongues.

Respecta a que puch pensar que el Dr Sureda no vol entrar a informar, he fet vellade.

Margarita ha enviat un quarto de platet de confitura codofiat.

8. A las tres es vingut el Relador Vallespir a recullir la relacio de Christoval de Alba; y ab ell el Procurador Dameto dientme que la sala volia que yo entras a informar.

Mati y tarde sens surtir de Case he arreglat el informe de Alba, clos a las 8.

10. Se ha comensat la Relacio de la causa criminal de Christoval de Alba.

11. Se ha concluit la Relacio susdita, he perorat tres quarts, y altres tants el fiscal.

Tota la tarde he empleade dictant a Sastre el pediment de agravis de liquidacio per D.^{na} Catharina Sureda forteza.

14. A mitx dia som anat a dar a me Mare los dias de Santa Florentina.

Tota la tarde fins a las 8 he empleade dictant al Barber Palou el extracte de lo que vatx perorar a favor de Alba.

15. Desde las 8 a las 12 he acabat de dictar el dit extracte a Palou.

A las dotze es vingut Cugullade y el fill de Vallespir y me han enseñat lo Auto publicat vuy y donat dia 13 en que se mane tornar la espase a dit.

Junta en la Universitat a las tres dos quarts a que ne assistit, y tambe Bestard; se ha llegit la carta del Bisbe Mallorquí Frare Francesch en Indias: mes se ha acordat que yo miras la orde citade per Lobo, y determinas si se havian de fer 24 parts per el repartiment dels cathedra-tichs. Mes se me ha diputat para que en la libreria ves ab el Diputat de la Ciutat Cave, si havia papers que fossen pertañents a la Ciutat.

16. El escriba del Acuerdo Onofre Gomi-la a las 8 del mati es vingut en me Case, y me ha dit, que ahir dilluns, havia resolt el Acuerdo, que los Advocats anant a informar vestisen ab la formalidad de golilla.

A la tarde som anat a las 4 a case del Marques del Raguer, y li he dit encontrarme ab orde per instaurar la causa sobre ab intestat: ha respost ves al Dr March, y que vendria a be lo resolguesem per yo quedar be.

Tocade Ave Maria he tingut junta de Advocats del Collegi y los he donat compte del Auto de la Audiencia sobre precissar a dur golilla.

He comprat coranta dues canes que son 4 pesas de animadillo blanch a 10 sous la cana; y he entregat luego las 21 lliures de valor.

18. A las onze en punt som anat al Astillero y he perlat al Ex.^m Barcelo paraque se interesas a que no penjasen a Christofol de Alba Mariner.

Surtint del Astillero he sabut que havien llegit la sentencia de forca a Christofol de Alba ab la clausula, y se execute.

A la tarde he tingut la junta de Frontera, Cave, Espinosa, Cortes, Fornari: se ha examinat a Capo fill del Metja; y es estat nemine discrepante. I fas nota que para votar he fet fer billets de lletras A. y R. estampades y he com-

prat dues Canastretas de Barcelona que han costat 5 sous per Urnas.

Despres som anat a la Preso per seber la resignacio del sentenciat; la que va trobar molt conforme.

19. La nit de este dia a las 10 se es trobat mort de Puñalade a el fill del Dr Auli, junt al portal de la Universitat vella.

20. A la una y mitja han penjat a Christoval de Alba en las forcas novas del Mercat: lo han enterrat en el Carme.

He cobrat per ma de el Escriva substitut del Pariatge 6 lliures 13 sous 4 diners per salari de Provisio entre el capella Barthomeu Noguera y un home de Andraig arrendador que fonch seu.

25. El P. Conrer de Cartoxa me ha enviat un paner de teronges y un coch.

He despachat el correu que sen va dema: en que he escrit a Serra, Bellard, D.^{na} Cathalina y Condesa.

Barthomeu Ripoll ha enviat un Covonet de Teronges novellas.

28. A las 8 del mati es vingut el Dr March y havem conferenciat sobre la liquidacio del forn de la Pescateria per el interes del hospital.

A mitx dia som anat a case de Me mare; y no haventla trobade, he parlat ab francina Criade a la que he promes que yo li afegiria los 20 sous de soldade.

A las 3 de la tarde som estat a la Junta de la germandat de Sant Francesch en que se ha donat posesori al nou Ministre laic D.^{na} Pedro Gual y Barco. Mes se ha perlat sobre la germandat del hospital per haver caigut el cel ras, y se me ha comisionat a mi y Muntaner.

La matexa tarde estant predicant he parlat dins la resacristia ab el Dr Bauza Vicari de Santa Eulalia sobre lo de Sant Geroni, que me havia encomenat me germane: y ha respost que are seria escandol no admetrer a la Cañellas y que el Bisbe sen rigue (etc).

3 *Abril*. Lamon Pera Juan Esteva de Andraix me ha regalat tres pexos Rafels.

Som anat surtint de la Visita a case de me Mare; y he trobat en taule la Neboda y Nebot del capella Bordils de Felanitx.

A las Ave Marias, he tingut Junta de el Collegi. Se ha llegit el Auto de la Audiencia sobre precisar a aportar golillat; mes se ha llegit el informe del Thesorer sobre el sou de las firmas; se ha suspes Resolucio.

4. Antes de vespres me Mare, Llorens y

nebots de Bordils pre de Felanitx son vinguts a veurer la case que habito; los he donat dos rollos grosos y 3 teronges.

He fet aportar al hort al bufetet alt vuitavat, que Llorens envia ahir a nit.

5. A la proceso dels Capuchins he aportat Vara ab el Dr Cave: he tingut al hort la Tia Catharina Ana; y se es escusade de venir la Jutgesa per indisposta: han pujat tambe el Alcait i altres.

He comprat una Pague famella per deu pesetas en Plate.

6. dimars Sant. A las deu del mati som anat a la Audiencia de la Llonge per provehir ab los Consols una peticio de Miserol.

A las 3 de la tarde son vinguts a mon estudi el Relador Fluxa, Frontera y Roca per concordar el fet del Port.

He enviat al Hospital general un Pollastre que costa vuit sous del qual faltave coll y alas.

Despres som anat a casa del Marques de Vilafranca, ahont havem perlat dela compra de Cases de Sureda.

8. Del Marques Pueyo un molto sull blanch.

He enviat a Sant Francesch per el monument el siri matex de la Candelaria.

He donat per rollos al fill major del esculptor 2 sous, y a las ninas de Elena los he fet pesar confits per 2 sous 4 diners.

Som anat a la tarde a visitar iglesias ab Llorens y Miquel Dols Pre.

Maleta es vinguda al mati ab la Xavega de botxa; diven sen va el Comendant.

He rebut del Marquel del Pla del Carme un molto gros bó: dat 3 sous.

10. De Santa Catherina de Sena la Mare Priora envia añella negra: dat 2 sous.

He fet billet al Sacrista del Carme de 20 Misas pro Anima del Dr Cervera.

Som anat a donar las festas a Santa Catharina i altres benefactors.

11. Del Carme aporta el P. Agustí Procurador de la Advocacio, que son 9 lliures 1 sou 4 diners: misa 6 sous.

He dictat a Valles notari en mon estudi a las 9 del mati, la resposta que ha de donar el Marques a Fortesa.

He enviat a Margarita me germane dues panades de Bonaventura y dos flaons y dues llimones grosas.

16. El fill de Elena es vingut: dat Pera confitada y tres taronges.

Som anat al mati al hospital per veurer la obra de la germandat.

A la tarde es vingut el Dr Sureda a perlar sobre venda de las suas Cases al Marques Sureda.

Poch despres es vingut dit Marques, y li he donat noticia del acuerdo del dit D.^r y de que faria la planta de la nova.

20. He pagat per D.^{na} Catharina a Pera Joseph Moya vint y sis lliures cumpliment de 4 anys de cens de las Religiosas de Junqueras.

Som anat a donar la enhora bona del Mascle a case de D.ⁿ Phelip Fuster.

Catharina de Valldemosa es vingude antes de dñar: ha aportat 36 dolsas bescuit.

El P. Prior de la Cartuxa me ha empeñat paraque mon onclo declar el indulto a Alonso Rodríguez refugiat a Cartuxa.

El P. Genestar Dominic me ha empeñat paraque se compongue el Plet de D.ⁿ Pedro Veri ab Santa Catharina vestint a ne Mage.

21. Som anat a case de Bestard a ferli in-sinuacio para la representacio sobre golilla.

Som anat a case de mon Onclo a empeñar-lo per la recomendacio del P. Prior.

A la tarde he tingut junta en mon estudi ab el Dr Cave y tres capellans de Sant Jaume contra el Rector.

22. Me germane de Santa Catharina envia dins un Plat dues llesques de Pape y 4 buñols de vent.

He entregat a el criat de D. Juan Bisquerra el llibre del Dr Puigserver Pre. de Actes sobre el hort que are es dels Capuchins.

Som anat ab Borrás y Serra a veurer la obra de la Germandat del Hospital.

El P. Prior de Cartoxa em regale una coca de juaverd y dolsas dins un platet.

24. He assistit a las 8 del mati a la lliço de punts petita que ha dit Juanot Mir y Noguera sobre la lley *si minor 24, D. de Minoribus*: Propina, 15 sous 10 diners.

Es vingut ab el vaxell lo altre batalló de Suisos al mati: a la tarde sen va llaud.

25. El Dr Mulet pre. de Sant Jaume al mati me ha entregat 48 sous per la junta del dia 21. Y despres de mitx dia he tingut a este y los dos archivers.

He enviat dinar de tot a Margarita Monje respecta a ser estat el vel de Cañellas.

A la tarde som anat a perlar ab la Mare Priora de Santa Catherina despres del Nove-nari; y li he entregat una retjola de xoquolate de lliura per estar sangrade me Germane.

Al mati he assistit a el dinar del Hospital dat per los germans, y a veurer la obra de la germandat.

He pagat per el meu visindari 17 lliures 7 sous.

Primer maig. Entrade de nit es estade la prova de las bombas a la part de llevant, y en tot eran 5 barcas.

Al mati es vingut expres de Barcelona; se diu haver pasat en 18 horas per mar y que ey ha treguas ab el Algeri.

2. diumenge. De bon mati he rebut per la maleta de ahir tarde, carte de la Contesa de Muntaner.

He posat el V. B. a la llista de Mestre Gaspar el qual ahir tarde acaba la obra del Hospital.

He assistit a la festa de me germana Maria Ignacia, ha oficiat el Sr Miquel Dols, y dos que ha buscat. Despres a la grade li he regalat un duro de dos Mons, y 4 llenques de carbesat de una lliura.

He perlat ab el Dr Contesti alla en la Plasetta de Sant Francesch (surtint de las conclusions de un fill Religios de Bestard) sobre lo assumpto de Marques Pueyo y Conde Puig; y me ha dit que dema volia sangrarse; y que esperave un paper per poder deliberar sobre el assumpto: lo mateix sobre el benefici de los Peraires.

3. dilluns. No se ha fet la Proceso de benedicio de fruits per haver ploviscat tota la tarde.

Esta tarde son vinguts a mon estudi Pera Antoni del Cañar Oficial de Milicias y Pera Suau, a ferme a seber que el primer havia acordat casarse ab Catharina Suau: he respost estimave la atensio.

Margarita filla de Medo Vicensa al mati ha parit un mascle: baptisat Vicens.

5. El correu se es partit a la nit, y en ell el Comisari de Sant Francesch, y el Comenador de la Merse. y la Mestrança: les cartes que he enviades son una al Dr Gaspar Coll remententli los Papers per la representacio del Collegi.

6. Vuy demeti dia de Dijous infra octava de Santa Catharina se ha comensat la obra per la part del carrero, per Mestra Gaspar, major, Maño, y un allot: *Deus dirigat.*

Surtint de la Visita de carcel som anat a case del Dr Contesti, convalescent de sangries, a perlar sobre el assumpto de Pueyo, Conde Puig.

A la tarde el P. Superior de la Misio ab el P. Garcia es vingut per demenarme volgues ser Arbitro per ell contra el Dr Verj.

9. A las set de la tarde he tingut junta del Collegi. Se han admes per companeros a los D. D. Sastre y Capo.

10. A las dotze es vingut el Secretari del Acuerdo a dirme que este havia remes a examen al Dr Rossello y Terres.

A la tarde com a Decano del Collegi he rebut el jurament a los dos Advocats admesos Capo y Sastre.

11. A las 4 de la tarde en mon estudi se ha examinat a el Dr March Rossello y Terres per los Drs Cave, Espinosa, Cortes, Bibiloni y yo: despres som anats a fer volta los 1, 3 y 4.

13. He despachat cartes per el llaud de Soller a los Advocats de Madrid, Valladolid, Granade y Barcelona.

El Onclo frare de la Merse es vingut al mati a convidar per la festa de la Beata y ha bereinat de xoquolate y coca.

14. A la tarde es estat el Tedeum a la Merse per la dita beatificacio de la B. Maria Ana de Jesus; ha entonat el Bisbe y ab las Comunitats de Religiosos son surtits per devant los Trinitaris y carrer de Sant Miquel.

Esta tarde he tingut el disgust de haver el Coronel donat un Auto en la Causa de D.ⁿ Antoni Togores dias ha: luego he donat un Auto en que em separ de son conexament.

15. Al mati es estade la primera festa en la Merse: ha asistit la ciutat y el Capitol en forma, y el Bisbe ha fet de Pontifical, pero no ey ha hagut Sermo. Llorens envia la escaparate de Montserrat.

La tarde de este dia han comensat los tencats al Hospital: y tinch entes que un brau maleit es surtit, y fins al born no lo han pogut agafar.

Esta matexa el Bisba ha beneit en el Moll los 36 llanxons del Capita Antoni.

16. Es estade la segona festa a la Merse: ha predicat el Rector de Andraig Obrador: ha durat 3 quarts ultra la Ave Maria.

Lamo Masia Esteva Verd de Andraitx ha aportat un borrarxello de vi blanch mollar.

17. Es estade la tercera festa a la Merse, ha predicat el Dr Binimelis Ayo del Nebot del Bisbe: ha oficiat el Canonge Sard, Ministre Canonge Ferrer, y ahir este digue la Misa y aquel lo Evangeli: ey ha haguda Corona a la nit solemnissima.

18. La matinade de aquest dia dimars a la una se es posat a la vela el gomboi de barcas canoneras que son 36 y el Capita Antoni Barceló per anar a Cartagena.

19. Despres de oida la Misa de mitx dia som anat a Case de me Mare y li he entregat las 20 lliures de la tersa de aliments, que son 12 durets marca F. paseta realets y malla de un sou.

El matex mati era estat en me Case el Dr Bernat Contesti per lo assumpto del Marques Pueyo y despres a la tarde es vingut dit Marques y li he manifestat el medi del ajust: y li he regalat una nomina y cedula.

He pagats dos durets en or a Juan Buñosa per 4 mocadors vermeis.

25. Vuy demeti dia de Dimars se ha comensat la obra del enfront y se va fent bastiment.

Venen a la tarde las 4 galeras de Malta.

En case es vingut un Pago que molts de dias ha va perdut, y se creu ser del Comendant.

28. He pagat 24 sous per la compulsa o copia del expedient de D.ⁿ Joseph Cugullade sobre ceñir espase: dech recobrar esta partida del tesorer del Collegi de Advocats.

29. Son vingudes a la tarde Dotze barcas entre grosas y mes petitas Napolitanes.

31. He pagat a Barthomeu genra de Vicensa dues lliures a compta del pedreny del balcó.

A la tarde ha fet la entrada per la Porta de Jesus el Sor Comendant Cifuentes; havent desembarcat el mati ab lo Correu en Soller: no han disparat los bastions; y es anat a posar en Case del Marques de Sollerich; venian sols Cifuentes y Villalba que sen ha de anar; y 36 calesas.

Tambe es vingut per terra desde Soller el canonge Torrens.

He regalat a me Mare 5 lliures dins una paperina que son tres durets y tresetas, que li he entregat en el carrer den Morey a la tarde per haverlasme demenat el mati.

5 juny. A la tarde he tingut Junta del Collegi. Se han abonat las provas del Doctor March Rossello.

6. A las 4 de la tarde ha prestat el solit jurament el dit Dr Rosello en me Case y queda incorporat en el Collegi.

9. A las 8 del mati he asistit fent cap a un grau de Theologia que se ha conferit a Don Francesch Xavier Gali, pre. cathala.

Este mati es surtit el Decret de la Audiencia paraque el Dr Ferragut pach el salari de las liquidacions de Berard, y esto de resultas de un pediment a nom de D.ⁿ Geroni Berard que vatx corregir.

11. He asistit fent cap a dos Graus de Theologia conferits a Cathalans, Francesch Frigola, Pre y Antonino Llubra Pre.

12. He asistit fent cap a dos graus de Theologia conferits el mati a D.ⁿ Joseph Rosei y a la tarde a D.ⁿ Ramon Puigsellenchs.

14. He asistit fent cap a un grau de Theologia que se ha conferit a Antoni Fabrer Dia-ca Seminarista.

Un home de felanitx casat ab la Muda me ha regalat una Pague vella; li he fet guisar dinar y lo he fet content.

17. A la tarde son vinguts el Dr Frontera y Dr Fornari y havem resolt la pretensio de uns censalistas contra el convent del Carme.

He sabut que Llorens se era sangrat per plenitut.

18. He asistit fent cap a un grau de Theologia que se ha conferit a Jordi Guiscafre, Dia-ca Seminarista.

19. He asistit fent cap a las 8 del mati a un grau de Theologia conferit a Joseph Ferrer Juan, Vicari de Sant Jaume.

D.ⁿ Ignaci Ferrandell es vingut y me ha donat noticia de haver perdut la causa sobre el fideicomis de Fortuny.

20. Este mati a las 6 he sabut que a las 12 de la nit pasada han combregat a mon onclo Antoni Serra; som anat a visitar-lo tres voltas.

22. Al mati he visitat a mon Onclo dos voltas; I intermediament som anat a case del Conde de Ayamans, y a las del Marques de Vilafranca y de Bellpuig a fi de la interinidad.

He comprat una lliura de tabach de potet ha costat 3 lliures 2 sous 7 diners.

He pagat a el Patro Geroni Ribera trenta pesas de 8 dich 34 lliures.

He enviat a dir per el Sor Miquel a el Dr Ferragut a la tarde si em volia entregar las 250 lliuras salvo de las liquidacions de Berard; y la resposta es estat venir a dirme que si lo peño-rava faria relacio *de non sunt bona*.

25. D.ⁿ Antoni Serra mon onclo es mort a las deu de la nit de este dia; yo present.

26. El mati de este dia som anat a case del Sr Comendant a entregarli una relacio de merits per la interinidad.

A las 8 del mati ey ha hagut un grau de

Theologia en la Universitat de Francesch Solivellas, Pre. No he asistit.

A las 7 dos quarts de la tarde es estat el enterro de mon Onclo Serra: y he fet la funcio de Decano en abaxar el cadaver.

27 Diumenge. A las 9 del mati es estat el ofici cos present en Sant Francesch; he asistit per Decano y seguidament som anat a oferirme a la Case.

El Rector de la Universitat D.ⁿ Francesch Togores es vingut el mati a aconsolar: ha vist la Case.

Son vinguts a ferme visitas mos cosins fills de Barthomeu Estade, que ahir demeti entranren Seminaristes.

29. Son vinguts a convidar per la festa del Call los Cavallers joves Eulesa y Berard; ab sos Mestras: los he enseñat la Case.

30. Ha oficiat a la festa de la Ciutat el Canonge Lobo y Togores francisca: ha predicat el Dr Barbari Pre.

A la tarde he asistit a el grau de Theologia que se ha conferit a Pera Roig y Mut: subdiaca Collegial. Padri el Dr Mulet.

El *quamquam* es estat molt ordinari. Propina 4 sous: tinch tambe la de Sindich.

Primer juliol dijous. A la festa del Call ha oficiat el Canonge Lobo y el Canonge Ferrer: ha predicat Binimelis.

4. He cobrat de Bernat flux arrendador del hort prop lo Olivar 15 lliuras per la tersa.

A las 9 del mati som estat en case del Canonge Juan Callar y no haventlo trobat som anat a lo Archiu, ahont present Salva Pre y Dr Colom li he tornat la resposta de convenir Ferrandell a la quitacio de las 16 quarteras blat per 1.000 lliuras netas.

A la tarde he entregat el Proce a Rossello Notari per fer lo acte present Salva.

7. Som anat a Case de Ferrandell ab Salvá Pre y Rossello Notari ahont a las 9 del mati som estat testimoni del acte de transaccio entre dit Ferrandell y D.ⁿ Juan Callar sobre 12 quarteras blat que se han extinguit per mil lliuras que reb.

Despres som anat al hort a dispondre lo corresponent per las festas de Beatificacio.

A la tarde es vingut el Sr Salva Pre y me ha entregat dues dobles de vint antigas de cordo per emplearlas.

10. A la tarde es estat el Tedeum dels Capuchins per comens de las festas de Beatificacio de F. Llorens de brindis: a la nit se ha

repicat y en el terradet ey ha haguts musichs suizcs.

11. Ha predicat a la esta dels Capuchins el Canonge Lobo, y ha oficiat D.ⁿ Antoni Puig.

Entrade de nit ey ha hagut Corona siri cade frare capuchi, molts de pareis de Atxes, y som anat derrera ab el Dr Cave ab atxa que regal.

12. A los Capuchins ha predicat el Dr Barcelo Rector.

A las 4 de la tarde fent cap he assistit a un grau de Theologia, que se ha conferit a Sebastia Mates Vicari de Santa Maria del Pi de Barcelona.

13. El P. Matheu Visitador de la germenat de Capuchins es vingut a convidar per la corona.

14. A las 8 del mati fent cap he assistit a un grau de Theologia que se ha conferit a Felix Riera, Pre. Vicari de Sant Jaume de Barcelona.

Despres som anat a Case de Bonaventura a darli el dia: he pres bolado no mes.

A las 4 de la tarde som anat a case del Regent a enseñarli las llettras del Real Consell de 21 Juny que se llegiren en la Junta de ahir, sobre asiento dels Advocats.

Esta tarde ey havia de haver Corona de germans dels Capuchins; se ha suspes y parex ser de orde del Bisbe.

El Prior del Carme me ha enviat una tortade de plat de Polla y 12 buñols.

16. Som anat a berenar en el Carme. A la nit som anat al refresch en case del Marques del Pla del Carme.

17. A las 8 del mati fent cap som assistit a un grau de Theologia conferit a Joseph Munt y Guillo, Pre. Cathala.

Despres som anat a case del Dr March; y me ha dit que no necesitave Enrich de escriptura, y que mantendria la paraule a mi dade que li assistiria ab dos reals vello diaris.

19. Se ha fet present en el Real Acuerdo de dilluns la Real Provisio del Consell en que se mane inform sobre lo de asientos.

Som anat a dinar a la Case de la Misio, ahont tambe han dinat diferents Cavallers.

24. He assistit fent cap a un grau de Theologia conferit a Antoni Mugnerot, Diaca seminarista.

25. He pagat a Mestre Gaspar Palmer Major la llista de feina 11 lliures 4 diners y al guixer per 3 quarteras guix 15 sous.

He pagat 6 lliures 13 sous 4 diners valor del oli cremat en los 4 vespres de las festas dels Capuchins en el Carrer: ultra dit oli y vi vatx gastar 3 lliures sucresponjat y 2 lliuras bascuit menut y la atxa de 4 blens per anar a la Corona.

27. El Dr Contesti es vingut al mati y havem concordat que el lluisse de Desbach se partis en tres parts, una per el Conje Puig, altre per Pueyo, altre per Dameto.

El P. Conrer de Cartoxa me ha enviat un paneret de pomes vermeyas: dat 6 diners.

He enviat un Pollastre dels veis a Sor Maria Ignaci sangrade de ahir.

28. El D.^{or} Pera Ramis es vingut proseguint la revisio de las liquidacions.

Es vingut a la tarde el Dr Gabriel Verd y me ha dat noticia estar firmade la escriptura ab el Superior de la Misio en que quedan elegits Arbitros Roca, Clar y tercer yo.

Este mati se es casat en el Socos dit D.^{or} Clar.

30. El mati de este dia son vinguts a mos estudis los dos Consuls Vich y Fonticheli y los dos Defenedors Marcel y Montserrat ab el Dr Cave, y havem acordat lo que se ha de informar a el Comendant sobre el memorial de Bossa.

A la tarde som anat a donar la benvingude a D.ⁿ Nicolau Campaner Alcait de Oriola, vingut ab una barca a las Deu del mati.

Se ha posat baitx de la pedra viva del Portal nou a la part de la Portella una Creu de ferro.

Primer Agost Diumenge. Cirer Administrador del tabach mor a las 10 del mati de mal de orina o pedra.

He dictat la instruccio per el Sargent de Inca sobre la escopetade de Mairata que me ha carregat el Major este mati.

He dictat a Salva Pre. present D.ⁿ Juan Callar la peticio contra el Bidel actual y veu la Case.

4. He entregat al xoquolater de junt la Curia dels Canonges sis lliures de xoquolate de retjola del Rector per beretar.

He cobrat de D.ⁿ Miquel Rossiñol 50 lliures a compta de las 120 lliures que em corresponen per salari de liquidacio de Contestins que vatx firmar antes de Nadal.

Me germana de Santa Catharina per ma de la Criade de Case de me Mare envia una olleta de escudella dolsa.

A la tarde es vingut el Dr Pera Ramis a tractar sobre la revisio de las liquidacions de Son Claret.

El mati de este dia se ha posat la primera pedra del Portal esto es la altre branca a la part de Comasema; batx de ella he posat una creveta ab vidrets embutits de reliquias; y tambe una Mare de Deu del Pilar de llauto y una creu de Montserrat (etc.).

7. El xoquolater de Cort qui esta junt la Curia dels Canonges me ha aportat la primera cuita de xoquolate; val 10 lliures, 5 sous 6 diners.

Se ha acabat ab la clau el Portal de la entrada (en nom de Sant Cayetano) y a la part de Marti a llivell de la penultima pedra se ha trobat una piqueta de Santagni ab dos forats y canonades, al pareixer era muntant o compartiment de aguas.

9. El cirugia de Suizos y el caputchi capella del Regiment son vinguts a veurer la Case y los he convidat per dia de Sant Joaquim.

A la tarde es vingut el Dr Pera Ramis y havem conferit sobre que per el entrego de part de Son Claret, se fase estimacio.

De part del Conde Puig se me ha tornat la resposta de convenir en pendrer el ters del lluisse de Desbach.

10. Han ubert la Porta dita la Portella al mati, per proseguir la obra de la Murade.

He pagat al courer Dotze pesetas en Plate per valor de sis poms per los tres balcons nous: pesen 4 lliures dues unses.

14. Ha comprovat Canals la lliso de punts que li entregui ahir sobre la lley 45 *de usu-fructis*.

La tarde de este dia se han acabat de llevar tots los bastiments del carrer, puis ahir ya se posaren las Portas majors.

18. He enviat a me Mare un Paner de figas de Moro: son las primeras duitas en Case.

He dictat a Planes Escriba la representacio del Coronell en assumpto de los profugos per dirigir ab los dos expedients que demane originals el Consell.

He compost a un Miliciano Sabater que viu carrer del Socos porque estiga ab sa Muller, casats dia 4 de Juliol.

He pagat a Vestra Palerm ferrer a compte del ferro dels tres balcons 24 lliures 3 sous 5 diners.

He entregat a me Mare antes de dinar dins la sua quadre las 20 lliuras de la Mesade, estant

Llorens, y son 10 durets nous, 2 de fernando, una peseta vella, tres castellans, dos tresetas.

20. El fill del esculptor de la Pelleteria ha pintat la Capelleta o adornos a la Paret del carrer.

La Priora de Santa Magdalena envia una ccca molt grossa plane ab teyades de cuxot y carbasat: dat 3 sous.

Se ha ences ya el fanalet de la capelleta del carrer.

22. He tingut orquesta en Case de las sis a las 9 dels fills de Antoni ferrer Juanello, dos musichs Dragons y Rollani: han menjat casi tota la coca, concrets, bascuit, vi negre i blanch.

He dat pastilla y casque a les Donades de les Monjes y a el Conserje o Mayol.

He pagat a el Pintor fill del Sor Antoni Ferrer dos Durets en or, per compta de lo que pinta a la germandat del Hospital.

25. He assistit fent cap a un grau de Theologia conferit al cathala Josep Moner; es flaquet: Tambe al que se ha conferit al cathala Isidro Olivaro.

27. A las sinch de la tarde fent cap, he assistit a la Junta dels 4 claustros, en que se ha llegit la orde del Rey, que es la observancia dels 8 capitols que se envian a que deu arreglarse el Censor Regio Sr Fiscal.

La Priora de Santa Catherina me ha enviat un plat de Prunes negres y de Brocal: 6 diners.

He despedit a Pera Joseph Criat despres de haver dinat per haver surtit a la nit y tingut broma.

31. Al mati es vinguda una esquadra de 3 fragates de España un xabec y tres llanxons: en ella es vingut el fill, oficial, del Jutje Moscoso.

Primer septem. La Mare y la S.^{ra} del Metje Serra son vingudes a las dos a veurer la Case: han menjat figas de Moro y los he regalat sis Pomas.

A la tarde es estade la retractacio del Miliciano Lliteras del Carrer nou del Socos en mon estudi.

El Escriba de la Llonge me ha entregat 15 lliuras per salari del Decret de soltura de Arbona.

3. Son estades mati y tarde las oposicions de Medicina, a la Cathedra de Palou que mori: se ha conferit al fill del Metja Jordi: esent estats los opositors Rosello de Plase y Marroig.

El Coronell de Milicias sen es anat esta tarde a Lloseta.

6. Los Menestrals comensan a posar los

bastiments per axeubar la Case en que viu el Jutge.

Antes de ahir vatx pagar los dias que havia guañat Pera Joseph deduits los 20 sous de senaia

Som anat a Case de D.ⁿ Francesch Togores paraque cantas la Misa el dia de la festa: y despres a Case del Canonge Bisquerra pero este se es escusat; y a la tarde en case del canonge D.ⁿ Antoni Puig el qual ha admes cantar el Evangeli

A las 4 de la tarde es vingut y ha romas en Case per criat Jaume Senoguera de ciutat: guañe de soldade un Duro per are.

7. A la tarde a las 5 he tingut Junta del Collegi, en que se han elegit per convidar a los DD. Bibiloni y Amer.

9. He tingut el disgust de haverme dit el Secretari del Collegi, que Bestard volia que les esquelas no se alterasen, si que fosen las matexas dels anys pasats.

10. A las onze del mati som anat ab Bauza Secretari a convidar al Sr Regent per la festa.

A la tarde se han repartit per el conserge las esquelas als Advocats; y aparte per el Mayol de la Universidat se han repartit las novas a las Señoras dels jutjes.

He pagat al sabater per ma de Vicensa un duret de or, per les sabates mias y de la Sr.^a.

He pagat al Barber Palou 6 sous per el treball de escriurer los noms a les esqueles.

11. A las 5 dos quarts han comensat las completas de la festa dels Advocats: a que han asistit el Sr. Regent, Lahoz Mon, Moscoso, fiscal, Xacon.

Al despedirse los Señors han manifestat los havia impacientat la Musica per llarge.

Inmediadament, me ha notificat el Secretari del Acuerdo hauer este manat que la catifa no excedis las cadires de los Señors y que antes de la cadira del Decano medias trast.

12. Som anat a combregar a Santa Eulalia ab V. Llopls.

Han oficiat D.ⁿ Francesch Togores, D.ⁿ Antoni Puig, y Dols Pre. ha predicat el D.^{or} Barthomeu Quetglès: Y han asistit los matexos Señors; acaba a las dotse y un quart.

13. Es estat el Aniversari: ha oficiat el Dr Mulet, el Mestra de Petits, y Dols Pre.

Se ha fet circulo en la Iglesia, se han repartit candeles, y a mi se me ha aportat en case una de una unsa.

A las 4 de la tarde se han fet en me Case las eleccions de oficials: Decano D.^{or} Bibiloni: Diputat 2.^{on} Dr Frontera. D.^r 3.er Dr Contestí, Zelador, Dr Espinosa, Thesorer, Dr Cave, Secretari, Dr Martorell; Advocats per pobres, Ballester, Clar, Mestre de practiques Pujals.

14. Som anat a donar la, enhora bona a Bibiloni: y li he dit li enviaria la Arca.

Som anat a Santa Magdalena a donar la enhora bona a Sor Bennasser Priora elegida ahir demetí.

He treballat la tarde la defensa del soldat Suiz Joseph de Briñas: el oficial me ha donat un duret per el treball.

D. Antoni Ignaci Pueyo es vingut a la nit per informarse per estar avisat per asistir dema al Consei de guerra.

16. Se es partit a la nit el xabech correu y en ell D.ⁿ Manuel el Veinat y tambe el Sr Vallhonesta.

He pagat a Mestra Gaspar Palmer 5 lliures 8 sous per la llista de feina: mes al mitjaner per mitjans de mitjanade 32 sous.

Som anat a veurer a la tarde al Sr. Antoni Ferrer de tercianas y la maquina de trencar Cañum en Case del Dr. Contesti.

20. A la nit he enviat la arca a Case del Dr. Bibiloni he pagat als 4 bastaxos 12 sous: el Sr. Miquel ha acompanyat y el Criat ab lo fanal, y entrega la clau.

Me germane de Santa Catharina ha enviat a la nit del vel de Verina una olleta escudella dolsa, dos panades, una coca rellena, tortadeta y canseladilla: dat 3 sous.

Me Mare entre mitx dia y vespres es vingude a perlar sobre que Llorens la tracte mal de perales.

22. Es vingut el Dr. Pera Ramis per conferenciar sobre Son Claret.

He enviat a Sor Maria Ignacia la capse de tabach que ha costat 15 sous.

La Mare de Dols Pre, despres de dinar sen ha aportat mitja quartera xexa la de Santagni per ferne fideus.

25. He asistit fent cap a las 8 del mati a la Congregacio a un grau de Theologia conferit a Juan Arau Mas cathala. A la tarde a altre grau de Theologia conferit a Domingo Capdevila y Esperó cathala.

Inmediadament llevades las Mesas fent cap he asistit a la Junta en que se ha llegit la Carta del Rey de dia 1 en que demane rogativa per

el part de la Princesa: se ha acordat que será dema a las 9 del mati.

26. He assistit fent cap a las 8 del mati a un grau de theologia conferit a Jaume Sord Boxase cathala.

Inmediadament llevades les Mesas, ey ha hagut Junta del col·legi de Medicina en que han volgut que yo en el meu lloch assistís com a sindich: es sobre graduar de Metje los cathalans que volen venir: he dit que si fan constar haver estudiat los anys que mane la constitucio en escola publica o sino Academia, que certific el Protomedich de Barcelona no trobare inconvenient.

Despres a las 9 dos quarts he assistit fent cap a la Rogativa en la Iglesia: Sagrament patent ha oficiat el Dr. Mulet y dos capellans Musica: vuy fa un any que se canta aquí la Misa en accio de gracia del part y el dia 3 sept. se havia fet la Rogativa.

He assistit a las 4 de la tarde en Case del Decano Bibiloni a los Examens dels Drs. Ferrá y Caneves que han quedat aprovats.

He enviat a Llorens la carta de mon germa Barthomeu escrita en Ferrara paraque la lliuja a me Mare.

27. A las 8 del mati fent cap he assistit a un grau de Theologia conferit al cathala Don Juan Bellvitjes Serra.

A la tarde fent cap he assistit a un grau de theologia conferit a el cathala D.ⁿ Thomás de Vila y Esparo.

29. Al matí he tingut un enfado gran, puis estant a la mia finestra, me ha dit la Jutjesa que no me hauria enviat el alquiler si hagues pensat que are no li fes el balco.

A las onze som anat a Case de Oleza, y me ha dit D.^{na} Mariana, que em faria pasar el diner.

A las 4 de la tarde es estada la rogativa de la Cathedral al hospital per la Princesa: he assistit y no arribaven a 8 los cavallers.

Primer octubre. Me germane Sor Maria Ignacia a la tarde me ha enviat a dir per el Escola major que estave sangrade, y que li envias una taronge: yo li he enviade una grosissima.

2. He enviat a Sor Maria Ignacia un Pollastre, y uua taronge mustia.

Vatx a la Misio y per estar malalt Garcias em comfes ab el cathala.

Es vingut el Secretari del Acuerdo y me ha dit, com esta ausent el Decano, que fes avisar el Col·legi per assistir a la Rogativa que se faria dimars, y acompanyar.

5. He assistit a la Rogativa per la Princesa a las deu en Sant Domingo, he acompanyat de anade y vingude a los Señors Regent, Hoz, Mon, Riega, Moscoso, Fiscal, Xacon: despres del ofici dels frares oratio.

6. El P. Prior de Cartoxa ha enviat un Platet de menjar blanch de San Bruno.

Me Mare entre mitx dia y vespres es vingude per congoxarse sobre lo mal que de paraula la tracta Llorens.

10. He entregat al farrer del carrer dels Paners per la ferramenta del balconet de la Custura dos durets en or.

He pagat per el meu Visindari publicat a 3 Mars al Dr. Espinosa 14 lliures 9 sous 2 diners.

12. A las nou del mati el criat de la Sr.ª Condesa de part del Sr. Conde de Togores, dins una basina de plate me ha regalat una came de vadella y dos trosos de carn crua, tot sera una lliura Dat 2 sous: es avuy el dia de San Zerafi

Despres som anat a la festa de los Dragons del Regiment del Rey a Sant Cayetano: ha predicat el capella del seu Regiment 3 quarts y 10 minuts.

13. El Dr. Pera Suau a las Deu del mati ha enviat a mon estudi el seu Criad fentme saber que ahir a la nit combregaren se tia Sor Catharina.

He assistit poch mes de las deu (sentat a cap de banch) a la Junta de Metjes que se ha tingut presidint el Sr. Rector, en que se han llegit los estatuts trebellats per direccio de la Academia que se intenta erigir de Practicas, ha menat el Sr. Rector que se pasasen al Dr. Mas, al Dr. Xacotot, y a mi com a Sindich paraque per 3 dias cade un exposasem los reparos que tinguesem a el assumpto.

Vuy a las 3 de la tarde es mort el P. Definidor Escarrer.

Vuy a la tarde se ha donat Posesori de mitx son gual a D.ⁿ Geroni Berard.

15. He cobrat de la Thesoreria 14 lliures 13 sous 4 diners per el lloguer de les cases del quarter: o mes ver las me ha aportat el Sr. Estaras Pre. y li he fet retenir per una Misa 5 sous 4 diners.

Lamon Esteva Verd de Andraig aporta un paner de calop per penjar.

He enviat a me Mare sis pomes grosas de la Capella.

17. Me Mare es vingude hora baxe a ferme visita, ha pres xoquolate.

D.ⁿ Pedro Veri demetinade es mort de gota li ha durat dos dias.

19. Som anat a la Universitat a dictar a los Estudiants, y he proseguit la materia de Beneficis.

He entregat a me Mare las vint lliures de la mesade y son 12 durets nous, una malla de un sou lo demes realets de nou doblers.

Catherina de Can Vei es vingude ab lo seu ninet y son onclo capella: ha aportat dins un mocador nous, pomas y codonys. Jo a un y altre hora baxe, los he donat refresch de Suresponjat y xoquolate.

20. La Mare Priora de Santa Magdalena Bennasser me ha enviat dotze enseimades, y vint y quatre panets de paste ferma: dat 4 sous.

21. Tota la tarde y la nit ha plogut y troant a ratos.

22. A las 8 del mati he assistit a las matriculas que se han donat als estudiants de lleis.

24, 25, 26. Estos dias sols son notables per haverlos empleat en treballar el informe contra de la Academia Medico Practica; y a la nit he enviat dit informe a D.ⁿ Francesch Torgores ab fecha del dia 24 octubre.

31. He enviat a Margarita Monje un bruyl oli comprat 5 sous 8 diners.

He empleat tota la tarde rebent la declaracio del cabo Vives de Pollensa pres. Escriva Pla.

Junta del Collegi de Medicina al mati, a que no he volgut assistir.

2 novembre. Som anat ab Llorens y Sor Miquel a Sant Miquel: este ha dit tres Misas; y per el ofici he entregat 21 sous: al poal 3 sous.

Despres som anat a Sant Francesch: he fet dir tres Misas dat 12 sous.

He empleat bona part de la tarde llegint papers que ha aportat el P. Superior de Misio y P. Company sobre el assumpto del Dr. Verd.

3. Som anat a Santa Magdalena a donar la enhorabona a Sor Juana Puig, per esser vingude ahir tarde la noticia de estar elegit Auditor de la Rota D.ⁿ Antoni Puig, y de alli som anat a case del dit y he dexat recado.

4. Som pujat al Archiu del Capitol antes del Te Deum y alli he llegit los dos actes fayents al censal fa la Universitat vella.

5. Se han notificat las lletras del Metropolitana a la tarde, a la Comunitat de Santa Catharina.

6. Antes de anar al mati a dictar a la Universitat som anat a llegir les lletras en copia al

confesor Dr. Pol; y surtint de la visita de Carcel som anat a Santa Catharina.

8. He assistit fent cap a las 3 dos quarts de la tarde en la Universitat a un grau de Theologia conferit a D.ⁿ Salvador cathala Pre.

Sor Sureda de Arta que ha de profesar de ma demeti me ha enviat Olleta de escudella, estel de Pa den Pou, Pastalonet, cor de Paste; estel de paste real, canseladilla y enseimade: dat al escola Major, un castella.

9. dimars He assistit a la profesio de Sor Sureda de Arta, en Santa Catharina; que li ha dat son onclo Dr.

Me ha regalat el germa Miliciano de dita Religiosa una tortada.

Som anat a punt de Vespres a la Preso y he perlat mes de una hora ab el Miliciano pres per la Audiencia sobre a cause de la mort de la Dona de Porreres, 18 mesos fa: tret de apartament dia 8.

He assistit fent cap a las 3 dos quarts a la Universitat a un grau de Theologia conferit al cathala Agusti Castello.

10. Boda de D.ⁿ Juan Antoni Savella ab la filla del Marques de Arianyi.

En la festa de San Avelino ha predicat el capella del Regiment del Rey.

Despres som pujat al Aposento del Proposit y me ha consultat sobre las 1600 lliures de renda de D.ª Maria Sales: he dit que mon parer era se partisen mitat a el Hospici y mitat a Sant Cayetano.

He assistit a la tarde a un grau de Theologia conferit a D.ⁿ Juan Coll, Pre. cathala. Propina 4 sous.

11. He assistit a la tarde fent cap a un grau de Theologia conferit a D.ⁿ Francesch Aymar Pre cathala.

Despres del grau som anat a Santa Catharina de Sena a donar la enhora bona a la Profesa Sor Sureda.

12. He assistit a las 3 dos quarts de la tarde fent cap a un grau de Theologia conferit a D.ⁿ Pelegri Alesan Pre.

He comprat un potet de tabach de lliura costa 3 lliuras 3 sous 2 diners.

He sabut que anit pasade de dins lo estudi del criat robaren la flasade y un llensol.

13. A la tarde he assistit fent cap a un grau de Theologia que se ha conferit a D.ⁿ Francesch Rius Pre.

Despres som anat a case del Coronell en que se ha posat en net el ofici que ha de pasar

el Coronell al Sr. Regent per reclamar a Juan Juan.

Me ha regalat el P. Albertí Dominic Onclo de la Mongeta Roca que ha de profesar dimars en Santa Catharina una tortadeta de plat de menjar, una casque farsida a modo de rollet y una formatjade de paste real.

14. He assistit fent cap a las 8 a un grau de Theologia conferit a D.ⁿ Salvador Vieta cathala.

15. He assistit a las 8 del mati a un grau de Theologia fent cap conferit a D.ⁿ Joseph Creus cathala.

Hora baxe el Sor Joseph Pau me ha entregat per fer las defensas el proces de Juan Gall frances sobre robo de 406 - 12 - 8 executat a 14 de Maig 84.

16. He assistit al vel negre de Sor Roca en Santa Catharina de Sena a las deu del mati.

He assistit desde las deu a la Junta del Collegi de lleis, en que ha intervingut el Dr Pujals, sobre formar la practica judiciaria; tambe ha assistit el Dr Amer, puis se pensave en elegir Secretari en lloch del Dr Martorell.

He regalat a me Mare una Polla cretade la millor per haver sabut no se era axicade per cadarn; y a mitx dia la he visitade.

18. A las deu del mati he assistit a la junta del Collegi de Advocats en que ha intervingut el Dr Pujals per lo de la Practica y se ha acordat que este y los diputats Frontera, Contesti, y Roca arreglen la Practica per presentar; y cada un se es adosat de un dels 4 capitols que yo he disposts. Seguidament despedit dit Pujals se ha pasat a votar secretari entre deu, y ha tingut nou vots el Dr Reyó.

He enviat per Vicensa a Sor Maria Ignacia me germane vuit megranes aubars.

20. A las 10 del mati he assistit a la Universidat a la junta de 4 collegis en que se ha llegit la carta del Rey del part de la Princesa: se ha resolt la accio de gracias dia 28.

Mes se ha llegit la carta de un de Girona graduat en Mallorca demenant que la Universidat acudisca al Consell; som estat del vot del P. M. Pasqual de que el interesat acudisca, y quant se demanera informe per el Consell obrara la Universidat. Es estat Bisquerra de contrari sentir.

Surtint de la Visita de Carcel he perlat llargament ab el Frances Gall pres.

21. diumenge. Este mati es estat en la Catedral el Tedeum per la Princesa, ha oficiat Canonge, y ha assistit el Bisbe al Tedeum.

A las tres de la tarde he assistit a la Junta de la germendat de Sant Francesch en que se han donat los sermons a un D.^r se han fet germans discrets, exactor y se ha resolt junta cade primer Diumenje de Mes.

Esta tarde es estade la funcio de la bolla aerea cami de Jesus: se es cremade.

22. He enviat a la dita Profesa per medi de me germane un potet de vidre ple de Mel clare de Ivisa per terciadas.

Som anat al mati a case del Dr Joseph Brotat a interesarlo paraque despache el Procés del Patro del Correu.

Som anat a la tarde a case de D.ⁿ Nicolau Campaner a repetirme a ses ordes: el qual se embarque a las 5.

27. Lamo Verd de Andraig me ha regalat dos mitjas brescas de mel.

Este dia per la nit he acabat las Defensas de Juan Gall frances en 8 fullas.

28. He assistit a la accio de gracias per el part de la Princesa en la Universidat; es vingut el Dr Bestard: ha oficiat el Dr Mulet, Musica y siri a cade un.

Primer Desembre. He pagat a Vicensa 18 sous, A Margarita 18 sous, a Jaume 33 sous. Ben entes que de estos me he retingut 3 sous a compta de la flasade.

A las 8 del mati ey ha hagut un grau de Theologia en la Universidat: no he assistit per mase demeti y fer mal temps: es de Pau Vidal Pre Vicari de Sant Nicolau.

A la nit es vingut el Nebod de Bordils Pre de felanix y dins un Paner ha duit un corp de tocino fresch, tres blancs de tela y demunt del Paner panses. Mes un paper de sefra; pesat es un quart y mitx.

6. A la tarde es estat el grau de Filosofia en el oratori de la Universidat de Serra Reus. També el de Theologia de Jaume Mas Vidal Subdiaca: no he assistit per ocupat ab el P. Marques: he sabut ser estat aquest en la iglesia ab exordi y quamquam del Lector Puigserver.

7. Junta en la Universidat a las deu del matí en que han assistit el Canonge Bisquerra y Canonge Lobo. Se ha llegit la representacio feta per Bisquerra en nom de la Universidat paraque el Consell declar que los graus de Mallorca pasen per tot. Mes se ha donat poder al Dr Feliu Collegial qui se es oferit pasar a Madrid a dit fi, ben entes que no ha de tenir ni pretenir salari algun ni altre emolument: sols si tendra la representacio que podra darli aquest

encarrech o nom de Procurador de la Universitat. Mes se ha proposat si seria a temps el llevar los quatre graus cuyo deposit integro se queda en la Arca: pero contra el meu vot y de los Misers y Metjas ha superat el parer del Canonge Lobo, a que han seguit los Theolecs y Bisquerra.

8. Es vingut a despedirse el P. Prior de Cartoxa para España; torn visita.

Es vingut a despedirse para Madrid el Barthomeu fill del Sr Juan Muntaner: li he donat poder Verbo.

9. En el portal de Sant Nicolau a la nit han robat el rellotje a la Xacon.

10. A la nit devant case de Moragues Canonge, se ha trebucat el cotxo del Marques de Bellpuig.

Llorens es vingut el mati y me ha entregat un sotacopa de plate mitjanser, y una palanqueta de plate, ab lo billet dei pes que son 28 unes tres octaves a rao de 32 sous 6 diners.

12. Al mati som anat a visitar el Marques de Bellpuig: No tinch en case convit per la prosessó de la tarde.

Despres de vespres es vingut Llorens y li he entregat dins una rudeta 46 lliures 2 sous 4 diners del valor de dita plate ab escutets de or: y mes 8 diners del pesar.

13. He rebut de los Señors Regidors del Hospital 12 lliuras 1 sou 9 diners per la reforma de la liquidacio de D.ⁿ Antoni Ballester, per ma del fill menor de Bonet Notari.

De igual partida que deu pagar D.ⁿ Juan Brondo tinch debitori del Sr Joseph Pou son Procurador.

14. Este mati he dictat al Emanuense de case de Forteza la declaracio que tinch de fer sobre Nobleza de dita case. Es vingut Juan Bujosa a las 3 de la tarde y me ha dit que Bonaventura desde ahir se estave malalt: som anat alla y esentse confesat, he vellat fins a las 12.

15. Al mati han sangrat a las 7 a Bonaventura a la tarde ha dispost en poder de Fonollar Notari present Bestard, sens haverme perlat cosa: A la nit lo han viaticat y esto ab cocho per causa del calabruç.

Lamon Vila del Rafal dels porchs envia dos galls capons.

17. Es mort Bonaventura Serra mon cuñat a las 9 de la nit. Las claus de la llibreria he fet las sen aportas el seu confesor Mestra de Novicis.

He firmat per mi y per los demes Marme-

sors el billet per la cera, y per las 500 Misas de la Cathedral, 200 de los Cayetanos, 200 de San Francisco de Paula, y sens billet diran en Sant Francesch.

18. Es estat lo enterro de Bonaventura oracio de las Animas y han servat dol la Tia Cathalina Ana ab me Mare y diferents Señoras.

La Mare Priora de Santa Magdalena envia una olla envernizada llet de Mellas.

19. El Sr Roca es vingut al mati a aconsolar y despres pasetja la case.

Al mati en la Universitat ey ha hagut un grau de Theologia de Marti Serra: no he assistit per cause del dol.

He cobrat de la taula per ma de Dols prelas 13 lliures 17 sous del salari de Cathedra.

La Medona del Moli de la font per ma de son fill Antoni aporta dos panerets un ab murtons, altre ab nous y 40 lliures.

El Ex.^m D.ⁿ Antoni Barcelo dona fondo ab la sua Balandra sola, a la tarde.

21. El Sor Miquel diu Misa a la capella, barena, y tambe dinen y sopen los de Bonaventura.

He enviat al metge Llabres per la conducta 6 lliures 10 diners.

El canonge Quadrado me ha fet visita y em demane las cases per llogar.

23. El Sor Fonollar Notari a las 8 de la nit envia esquila demenant hora per llegir el testament que se mane publicar a pediment de Pueyo, Montis, Callar: he dit lo publicas quant voldran dits Señors.

24. A las onze del mati estant Miquel y Barthomeu Serra es vingut Fonollar Notari y ha publicat el testament de Bonaventura ya publicat. (1) Y a la tarde presents dits Serras, en poder de dit Fonollar he comensat lo inventari, com a Procurador legitim de Antonina Ana. Luego de enterrat Bonaventura los criats berenan, dinan y sopan ut supra.

25. He pasat la vigilia molt mala nit de modo que pensava morir de flatos. No obstant esto som anat a Misa a Santa Clara; a mitx dia apenas he menjat bosinade: A la tarde es vingut Llorens y me Mare y a esta li he donat sis congrets de Sineu.

ANTONI PONS.

(Continuad)

(1) Veian-lo a l'apendix del volum segon d'aquest Dietari.

DOCUMENTS

DESAPARICIÓ D'OBJECTES DEL PALAU EPISCOPAL DE MALLORCA

(1478)

Depart edemanament del Reuerendissimo en Christ pare esenyor Don Diego, perlegracia Diuina bisbede Mallorques, ainstancia del honorable mossen Marti Venson, majordom del dit Reuerendissimo Senyor, amonestan generalment perle primera, segona, terça e peremptoria monicions totes qualseuulla persones axi en com seculars, de qualseuol condicio o stament sien, qui sapien, tinguen celan o amaguen o altres seber, tenir, celar e amaguar sapien ho haien pres, tret efurtat del palau Episcopal, axi present lo dit Reuerendissimo senyor com encara absent dela present ylla, qualseuulla robes delane, deli, lensols, flassades, matalafos, vanaues, coxins, torcabocas, toualles, toualletes, forment, ordi, avena, ciuade, vi e generalment

qualseuulla altres bens erobes que del dit palau sen haien portades e tretas o en altre manere ocultades, que dins sis dies primes uinents en haien dites robes e bens tornades aldit majordom o al venerable mossen Bernat Duran, domer, denunciades, en altra manera, ara perleuors e leuors per are, lo dit Reuerendissimo Seyor an'les dites persones e cascuna deaquelles sentencia de excomunio en scrits dcna e promulga, leabsolucio deles quals persones lo dit Reuerendissimo Seyor en si tensolament ha reseruaade. Datum Mallorques a vij de Novembre any MCCCClxxviiij.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1478-80, fol 79 bis v.*)

COMERÇ DE MALLORCA AMB BERBERIA

(1481)

En Nicholau Monyos, doctor en decrets, Canonge de Mallorques, del Reuerendissimo en Christ pare e Senyor don Diego etc Als magnifichs tots esengles patrons de Nauilis e persones nauigants als quals les presents peruindran, Salut en nostre Senyor. Com lo honorable en Luis Martines, mercader de Mallorques, tremeta en Barbaria, ab licencia denos obtingude, ab le Nau del magnifich en Bernat Fortesa, donzell, Nou sachs dins los quals ha quinze quintas de arros, tres carratels desofre,

les quals coses ha comprades de dines propis seus, per lequal cose ha anos humilment suplicat li volguessem letres testimonials atorgar, Nos empero attanent ale dita humil suplicacio, lequal es consona araho, lo dit Luis, instant les magnificencies vostras, deles dites coses ne certificam e cercioram. Ab tenor deles presents, Datum Maioricis enlo palau Episcopal Al primer desembra any MCCCClxxx hun.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480 - 84, sens foliar.*)

DOS ACTES DE RECONCILIACIÓ DE RENEGATS AMB LA FE CATÓLICA

(1481-1482)

Et die veneris xviiij Maii [1481] (*) discretus Petrus Trull, presbiter, Ebdomedarius Sedis

Maioricensis, delicentia Reuerendissimi domini Episcopi, informa sancte Matris ecclesie consueti, reconciliauit Joannem Nauarro, loci de Xalbe, diocesis Cesaraugustensis, qui fidem sanctam Catholicam abnegauerat in loco de Al-

(*) Ha d'èsser 1481, perquè en l'original està entre les diligencies d'aquest any

ger in quo vocabatur Abdalla et ad sanctam fidem catholicam reuertit, presentibus venerabile Ludouico Decassedo, bacallaro in Sacra Theologia, Jacobo Pontii, presbitero, insede Maioricensi beneficiato, pro testibus vocatis.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480-84, sens foliar*).

* * *

Didacus etc. Vniuersis et singulis Christi-fidelibus ad quos presentes peruenerint Salutem indomino sempiternam et presentibus fidem indubiam adhibere. Noueritis quod die et anno infra scriptis venerabilis et dilectus in Christo Gabriel Scarp, bacallarius formatus insacra Theologia, presbiter, Ebdomedarius Sedis Maioricensis, delicientia et mandato nostris Sebastianum Forner, loci de' Palamos, qui antea vocabatur Mensor, existentem dudum in loco de

Tunis, terra sarracenorum, fidem Christi abnegauerat et atramitte veritatis de viauerat sectam perfidi Mahometi aprobando iuxta formam Sancte matris ecclesie que nunc claudit gremium redemiri, dum missa major in nostra Maioricensi ecclesia celebraretur, in conspectu populi se reconciliauit et ad veritatem eiusdem ecclesie reduxerat ad fidem sanctam Catholicam humiliter et devote se conuertit, et pro commissis prefato Sebastiano penitentiam imposuit Salutarem. In quorum testimonium presentes literas, sigillo nostre Curie pendenti munitas, predicto Sebastiano humiliter petenti duximus concedendas. Datum Maioricis in nostro Episcopali palatio die viceesima nona mensis Julii anno anatiuitate domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo.

(ARX EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480 84, sens foliar*).

SOBRE PREDICAR EL PRIOR DEL CARME A L'ESGLÈSIA DE L'HOSPITAL EL DIUMENGE DE SEPTUAGÈSSIMA

(1482)

Die dominica septuagesime (*) Reuerendissimus dominus Episcopus cum Consilio sui honorabilis Capituli, Attendentes quia ex ignorantia confratres hospitalis generalis Maioricarum cum magnificis juratis fuerunt congregati indicto hospitali prodiuinis officiis et sermone audiendis, vt moris est quoque anno, credentes posse fieri ipsa die, ad humilem supplicationem per magnificum Philippum de Pachs, administratorem dicti hospitalis, et Julianum Figueres, notarium, Sindicum Uniuersitatis et Regni Maioricarum, concessit hac vice licen-

tiam venerabili priori beate Marie de Carmelo predicandi dicta die dominica indicto hospitali, cum tali conditione et pacto quod de cetero non possit per dictos administratores, presentes et futuros, predictam licentiam deducere ad consequentiam, presentibus prouidis viris discretis Gondisalbo de Auila, milite, et Dominico Munionis, domicello, pro testibus vocatis et rogatis.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480 84, sens foliar*).

CIRCULAR EPISCOPAL RECOMANANT LES PREDICACIONS DE FRA FRANCESC BENET, O. B. M. A.

(1482)

Didacus etc. Vniuersis et singulis dilectis in Christo prioribus, Rectoribus, vicariis perpetuis et aliis presbiteris et clericis per Ciuitatem et

diocesis Maioricensem ad quem seu quos presentes peruenerint et fuerint presentate, Salutem indomino sempiternam et incommissis diligentiam debitam adhibere. Cum itaque, prout accepimus, Reuerendus et dilectus in Christo frater Ffranchiscus Benedicti, ordinis beate Marie Angelorum, ad vos ecclesias vestras et

(*) Ha d' ésser la septuagèssima de 1482, perquè l'orde episcopal que transcrivim se troba entre la documentació d'aquest any.

parrochias declinare intendat causa predicandi verbum Dei populo ad diuina congregato et parandi pacem et tranquillitatem inter Christi fideles et ad nitandum zizanias inter eosdem illum fauorabiliter admittatis et fractetis, et toties quotiens per eundem fueritis requisiti et seu alter vestrum fuerit requisitus cum summa cura et diligentia, pro pace acquirenda, quam nos desideramus, monetis et exortetis populum, vā in villam quam extra villam existentem, vt inomnibus predicationibus fiendis per ipsum Reuerendum fratrem Francischum Benedictum veniant et intersint, et omnes et quascumque personas quas insede vestra moraueriūt ad eas accedatis illasque inducatis ad sermonem audiendum et pacem firmandam prout ea quemadmodum ipse vobis nunciabit,

et contrarium non faciatis si penam Centum fl. fisco nostri cupitis euitare. Quaquidem nos de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confissi vobis et omnibus Christi fidelibus qui premissa adimpleritis xxxx dies de injunctis misericorditer indomino relexamus. Datum Maioricis in nostro Episcopali palatio die tertia Maii [1482]. (*)

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480-84, sens foliar*).

P. A. SANXO.

(*) Ha d'ésser 1482, perquè en el llibre es troba entre la documentació de tal any.

SECCIÓ OFICIAL

SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

JUNTA GENERAL ORDINARIA DE 26 DE GENER DE 1930

En el convent de Sant Francesc d'aquesta Ciutat, dia vint-i-sis de gener de 1930, a migdia, es reuní, reglamentàriament convocada, la Junta General ordinària d'aquesta Societat, sota la presidència de Don Faust Morell i Gual, amb l'assistència dels Srs. socis que s'expressen: Juan Ribas, D. Vicens; Amorós, Don Lluís; Busquets, D. Jaume; Fuster Valiente; Ferrà, D. Bartomeu; Quifones, D. Josep; Crespi, D. Andreu; Furió, D. Vicens; Ferbal, Don Lluís; Salvà, D. Antoni; Mulet; Vidal, D. Damià; Colom, D. Guillem; Singala; Massutí; Valentí; Sureda; Rosselló; Oliver; Ferrando; Jiménez; Pons; Ramis d'Ayreflor i Saura; Ramis d'Ayreflor i Sureda; Lladó; Gómez; Sanxo; Garcia; Vidal Isern, i actuant de secretari el que subscriu.

Per ordre del Sr. President, el secretari dona lectura a l'acta de la Junta General ordinària corresponent a l'any anterior, que és aprovada per unanimitat; demana la paraula el

Sr. Singala suplicant que consti en acta que amb la seva intervenció no pretenia ofendre ningú ni manco ferir susceptibilitats. Es inclosa en acta la petició del Sr. Singala.

A continuació el Sr. Tresorer dona lectura a l'estat de comptes, que són aprovats per unanimitat. El Sr. Secretari dona compte del moviment de socis durant l'any. El Sr. Crespi dona compte dels donatius fets a la Societat durant l'any. El Sr. President proposa un vot de gràcies pels donants, que unànimement és acordat.

A continuació el Sr. President dona compte detallat de les gestions realitzades per la Junta Directiva en el transcurs de l'any, a l'objecte de conseguir retirar el depòsit que aquesta Societat té en el Museu Arqueològic Diocesà. Explica com, no havent donat resultat, la Directiva, usant del vot de confiança que li atorgà la General, acordà sol·licitar de la Nunciatura Apostòlica l'autorització corresponent per a demandar a la Jurisdicció civil l'Ordinari de la Diòcesi i subsidiàriament el Patronat del Museu Arqueològic Diocesà. En contestació,

l' Excm. Sr Nunci Apostòlic aconsellava aquesta Societat de no intentar res mentre estigués vacant la Diòcesi, en espera de trobar la fórmula conciliadora el dia que es provefs.

Amb posterioritat, el M. I. Sr. Provisor d'aquesta Diòcesi oficià a la nostra Societat sol·licitant una llista detallada dels objectes que aquesta «diu que té depositats» (paraules textuales) en el Museu Arqueològic Diocesà. A l'objecte de procedir a la formació d'aquesta llista, una comissió integrada pels Srs. Furió, Ferrà i Crespi es traslladà al Museu Arqueològic Diocesà, on se li negà l'entrada; acte del qual els comissionats feren estendre la corresponent acta notarial, que aixecà el notari d'aquesta ciutat Sr. Unzué, requerit a l'objecte.

El Sr. President diu que ara correspon a la General decidir si la Directiva ha de continuar fent més gestions per aquesta qüestió, o si ha de suspendre tots els tràmits fins i tant no prengui possessió d'aquesta Diòcesi el nomenat Ilm. Sr. Arquebisbe Bisbe de Mallorca Dr. Josep Miralles, soci meritísim d'aquesta Societat.

El Sr. Ramis d'Ayreflor i Sureda opina que ell en aquesta qüestió no procediria fins que el Dr Miralles ocupàs la Diòcesi.—El Sr. Singala s'adhereix a les manifestacions del Sr. Ramis, afegint que ens hem de felicitar pel nomenament del Sr. Arquebisbe.—El Sr. Sanxo demana que la Societat cursi al Sr. Bisbe un telegrama, i així s'acorda unànimament.—Després d'una lleugera intervenció del Sr. Crespi, el Sr. President demana si la General aprova l'opinió apuntada pel Sr. Ramis d'Ayreflor. Es aprovada per unanimitat.

El Sr. Pons, diu que considera necessari fer públiques totes les gestions fetes fins a hores d'ara per retirar els objectes que aquesta Societat té en depòsit al Museu Arqueològic Diocesà. S'aprova donar-ne compte en els periòdics, amb el vot en contra del Sr. Singala.—El Sr. Quiñones diu que creu necessari puntualitzar que si aquesta Societat perllonga la discussió amb el Museu Arqueològic Diocesà no és perquè cregui disminuïts els seus drets, sinó perquè considera que el Sr. Bisbe ha d'ésser favorable als interessos d'aquesta Societat.

El Sr. Pons parla de les subvencions concedides pel Govern per a la compra del Talaiot de les Païsses i per a la restauració del claustre de Sant Francesc. Demana si qualcú pot informar sobre aquest assumpte. El Sr. Ramis d'Ay-

reflor i Sureda diu que la Comissió de Monuments —El Sr. President agraeix al Sr. Pons les indicacions fetes i proposa a més que la Societat Arqueològica Lul·liana demani subvencions per a poder atendre les restauracions i les excavacions que es presentin.—El Sr. Quiñones afegeix que devem excitar el zel de la Comissió de Monuments a fi de salvar al manco els dos darrers plaços de la subvenció.—El Sr. Ramis d'Ayreflor es lamenta de no poder recuperar la quantitat del primer plaç, que considera irremediablement vençut.—El Sr. Pons protesta que s'hagin perdudes tan malhauradament 25.000 pts.—El Sr. Ferbal opina que aquesta quantitat està efectivament perduda i que la única cosa que cap és que el Museu d'Artà sol·liciti la rehabilitació d'aquests diners en el pròxim presupost.—Queda acordat unànimament fer a aquest fi les gestions oportunes.—El Sr. Gómez proposa un vot de censura contra el President de la Comissió de Monuments.—El Sr. Vidal Isern intervé breument en to conciliador.—El Sr. Ferrando parla de l'estat lamentable dels molins típics de Mallorca, i exhorta aquesta Societat per que cuidi de llur conservació. El Sr. President diu que veu amb gust la seva proposició i bona voluntat en favor dels típics molins, però que no arriba a tant l'escassa dotació de l'arqueològica per a poder cuidar-se'n. Que es compti, això sí, per part d'aquesta Societat amb tot l'auxili moral del cas. El Sr. Crespi proposa com a fórmula l'ingrés en qualitat de socis a la Societat en fundació *Els Amics dels Molins*.

Seguidament es dona lectura a una carta del Sr. Capó demanant que la Biblioteca de la Societat tenguí caràcter de circulat per al millor servei dels socis. El Sr. President lamenta no poder atendre la petició, però que la índole especial de molts dels llibres i revistes de la Societat Arqueològica Luliana, alguns d'ells de positiu valor bibliogràfic, impedeixen *per se* llur excessiva circulació que a la llarga seria un dany per a la nostra Biblioteca.

El Sr. Ferrando recorda a la Societat que l' Excm. Ajuntament de Palma prengué certs acords quan l'anomenada *finestra de Carles V*, del carrer de Zavelà, fou desmuntada i venuda pel seu propietari. Demana que aquesta societat faci gestions perquè l'Ajuntament compleixi els seus acords. S'acorda cursar-li el corresponent ofici.

I no havent-hi més assumptes a tractar i no

desitjant cap altre dels socis reunits fer us de la paraula, aixeca el President la sessió, de la que s'extén la present acta que amb mi firma i que amb el segell de la Societat certifico.

Ciutat de Mallorca, 26 de gener de 1930.
—G. C.

JUNTA GENERAL ORDINARIA DE 1 DE FEBRER DE 1931

En la Ciutat de Mallorca, a 1 de febrer de 1931, a migdia, es reuní en el Convent de Sant Francesc, en sessió ordinària, la Junta General d'aquesta Societat, sota la presidència de Don Faust Morell i amb l'assistència dels Srs: Damià Vidal, Vicens Furió, Vicens Juan, Antoni Salvà, Jaume Busquets, Lluís Ferbal, Vicens Ferrer de Sant Jordi, Antoni Mulet, Andreu Crespí, Guillem Colom, Sanxo, (P. Antoni); Valentí, Rey, Vidal Isern, Pol, Oliver, Forteza (Guillem), Ferrà (Bartomeu,) Sans, Llull, Darder, Aguiló (Alfons), Massutí, Ramis d'Ayreflor (Joan), Pons (Joan), Ferrer, Olesa, Obrador (Bernat,) García Sainz, actuant de Secretari el que subscriu G. Colom.

Oberta la sessió pel Sr. President, es dona lectura a l'acta de la darrera Junta General ordinària celebrada, i un cop llegida pel Secretari infrascrit, és aprovada per unanimitat. El senyor Tresorer llegeix l'estat de comptes de la Societat, que és aprovat unànimament.

El Sr. President dona compte d'haver-se commemorat solemnement el primer cinquantenari de la fundació d'aquesta Societat el 30 del prop passat desembre, celebrant-se una missa pels difunts a la capella de la Puritat de Maria de Sant Francesc que guarda les relíquies del nostre ínclit Patró, i un dinar a l'Hotel Victòria amb nombrosa concurrència de socis i representacions de l'Ajuntament i de la Diputació.

Dóna també compte de l'aument de 500 ptes. de subvenció que a favor d'aquesta Societat acordà l'Ajuntament d'aquesta Ciutat en el passat exercici.

Fa notar la nutrida representació d'aquesta Societat en el Congrés Arqueològic d'Alger al que assistiren els socis Srs. Amorós, Crespí i Ferbal d'aquesta Directiva.

El Secretari General del IV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, Sr. Sans, per indicació del Sr. President dona compte de les inscripcions, poques en nombre, fetes fins al present,

com també dels treballs anunciats per a presentar, cap d'ells, fins a les 10 hores, amb caràcter oficial.

El Sr. President exhorta la Junta a fer inscripcions per al dit Congrés, aconsellant d'ajornar-lo davant la impossibilitat material de poder-se ultimar tots els treballs per al pròxim mes de maig.

Així s'acorda unànimament.

S'acorda un vot de gràcies al Director del «Bolletí» d'aquesta Societat per les millores introduïdes, i un altre per haver duit a fi el terme la publicació dels plecs que quedaven dels Adictes a la Germania, restant així l'obra completa.

El Sr. President explica l'actuació de la Junta de Govern respecte als depòsits d'aquesta Societat en el Museu Arqueològic Diocesà. Dóna compte de l'al·legat, redactat pel soci Sr. Vidal, advocat i vice-president d'aquesta Directiva, exposant els fets i tramés al Sr. Bisbe poc temps després d'haver pres possessió d'aquesta Diòcesi. Llegeix a continuació la següent carta de contestació del Sr. Bisbe:

«Palma 29 de Agosto de 1930.—Sr. Don Fausto Morell.—Mi distinguido amigo: Por exceso de ocupaciones no me ha sido posible enterarme hasta esta tarde, del escrito que se sirvió V. traerme en la mañana del lunes 16.

«Todo él ha sido para mí completamente nuevo, pues, aún siendo socio de la Arqueológica desde muchos años antes de mi promoción al Episcopado, la labor pastoral ejercida fuera de aquí desde Dbre. de 1914 no me permitió otra cosa que coleccionar el BOLETÍN de la Sociedad, sin apenas leer más que unas líneas y dejando sin cortar muchos números nuevos. No me enteré pues, de la modificación del Reglamento, que parece haber sido el origen u ocasión de lo acaecido después.

«Por lo que a mí toca siendo ya Pastor de esta Diócesis y continuando como socio de la Arqueológica, no tengo la menor dificultad en que ésta se sustraiga a mi jurisdicción en cuanto a Presidencia Honoraria y a aprobación de determinados Vocales de su Junta. Si fuera lícito el empleo de una frase demasiado vulgar, diría que para mí puede campar por sus respetos, en todo aquello que no afecte a mi cargo de Juez de doctrina y moral.

«En cuanto a Museos, es mi opinión que han de separarse el de la Arqueológica y el Diocesano. Es muy sensible que como dice la Junta

de la Sociedad al Excmo. Sr. Nuncio, no se hiciera inventario, como se concertó con el Ilmo. Sr. Campins, porque ahora la restitución de los objetos ingresados en el Museo no ofrecería la menor dificultad. Ello no obstante, la buena fe y la formalidad pueden suplir tal deficiencia, y muy posible es que la Arqueológica conserve notas de los objetos propios suyos y de los admitidos en depósito e ingresados en el Museo Diocesano. Comisione la Sociedad a quienes quiera, entiéndanse con quienes yo designe, y se estará a lo que unos y otros llegaren a convenir.

«Por mi parte, como se vé, no puede haber mejores disposiciones.

«Y para cuando se logre el resultado, nobleza me obliga a expresarme con toda claridad. Soy socio; pero soy Prelado, y, teniendo Museo Diocesano, es natural que en él se conserven los objetos depositados por las Iglesias de Mallorca en la Sapiencia y luego en la Arqueológica, por no tener depósito propio. Es muy justo que se me facilite lista de tales objetos, para que yo recabe de los Párrocos u ordene a los Ecénomos y Vicarios «in capite» que retiren sus depósitos y los constituyan en el Museo.

«El lunes próximo emprendo la Santa Visita, que durará unos dos meses; durante ella, y a partir de la mañana del miércles, solo estaré en Palma los domingos. Previo aviso, podré recibir a V. y a quienes le acompañen. Entretanto, quedo suyo affino, amigo s. s. y capellán, que le bendice. — El Arzobispo-Obispo (rubricat).»

Dóna compte el Sr. President de la Comissió que nomenà Societat per aquest fi, composta dels Srs. Furió, Ferrà i Amorós i de la llista que enlestiren, no havent-se pogut complir més tràmits a causa de la llarga malaltia del Sr. Bisbe.

El Sr. Elvir Sans diu que veu amb gran gust la gestió de la Junta de Govern, proposant per a ella un vot de gràcies com també la seva reelecció.

El Sr. President agraeix les paraules del Sr. Sans i diu que toca cessar reglamentàriament a tres dels càrrecs i cinc dels vocals de la Junta, i que era acord unànim de la Directiva posar tots els càrrecs a disposició de la Junta General.

El Sr. Sans: De cap manera.—S'adhereixen a les paraules del Sr. Sans els Srs. Olesa i Valentí.—El Sr. Pons, s'hi adhereix també i afegeix: Per una raó d'ordre pràctic; per la Co-

missió nomenada, que entenc ha d'acabar la seva missió.—El Sr. Obrador: Conforme amb el deure de cortesia de la Directiva al posar els seus càrrecs a disposició de la General, però la General vol també tenir la seva no acceptant-li la dimissió.—El Sr. Forteza (Guillem), entén que és una qüestió que està fora de dubte.

Davant les precedents manifestacions, s'acorda unànimament la reelecció de Junta Directiva.

El Sr. President dóna les gràcies i accepta continuar fins que la Comissió hagi acabat la seva missió respecte als depòsits d'aquesta Societat en el Museu Arqueològic Diocesà.

A una indicació del Sr. President sobre la conveniència del canvi de casa de la Societat, la Junta General dóna un vot de confiança a la Directiva per a que resolgui el que millor li sembli.

Davant les noves necessitats de la Societat, el Sr. President proposa, i és acordat, doblar la quota dels socis numeraris, actualment d'una peseta mensual, i pujar fins a 12 pts. la dels socis eventuals, actualment de 8 pts.

A proposta del Sr. Sans s'acorda que la Junta General s'interessi d'ofici per la salut del Sr. Bisbe. Es acordat unànimament.

El Sr. Forteza, (Guillem) proposa un vot de gràcies a l'Excm. Sr. D. Jaume Lluís Garau per l'ajuda valuosa que ha donat a la Comissió per a formar la llista dels depòsits d'aquesta Societat en el Museu Arqueològic Diocesà. És acordat per unanimitat.

I no havent-hi més assumptes a tractar ni cap altre soci que volgés fer us de la paraula, el Sr. President aixecà la sessió de la que s'estén la present acta que amb mi firma i autoritza amb el segell de la Societat, de què certific.— G. C.

EL IV CONGRÈS DE HISTORIA DE LA CORONA D'ARAGÓ

La Societat Arqueològica Luliana—encarregada de l'organització del IV Congrés de Història de la Corona de Aragó, que havia de tenir lloc en aquesta Ciutat el propinent mes de maig—en Junta General ordinària del dia 31 de gener d'enguany, entre d'altres acords, prengué, per unanimitat, el d'ajornar la celebració d'aquest Congrés, fins que les circumstàncies sien més favorables al seu èxit i desitjat esplendor.

La nova data de la seva celebració en temps oportú, serà comunicada a les Entitats, senyors inscrits i demés interessats.

El que es fa public als efectes conseqüents.

Palma de Mallorca 10 de març de 1932.
El Secretari de la Comissió Organitzadora,

ELVIR SANS

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

REPUBLICA ROMANA

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

1012. Denario. Cabeza de Saturno a derecha; detrás hoz; NERI Q VRB. Reverso. Aguila legionaria entre dos insignias militares con H(astati) y P(ríncipes) respectivamente: LLENT C MAR C COS. V. a. 12. A veces se lee Q solo en vez de Q VRB.
1013. Denario. Cabeza de Júpiter joven a derecha; LLENT C MAR C COS. Reverso. Júpiter desnudo con águila y rayo; a derecha altar; a izquierda estrella y la letra Q(uestor). V. a. 4.
Familia Nonia. Solo presenta dos 1.º (M. Nonius) SVFENAS. Acuñó por orden del Senado y sus monedas recuerdan los primeros *Ludi Victoriae*.
1014. Denario. Cabeza de Saturno a derecha; detrás hoz y vaso: SVFENAS SC. Reverso. Diosa Roma sentada a izquierda sobre clipeos, con lanza y espada; detrás Victoria que la corona: SEX NONI PR(aetor) L(udos) V(ictoriae) P(rimus) F(ecit) V. a. 3.
2.º SEX NONIVS QVINCTILIAN(us).
1015. Mediano bronce. Cabeza de Octavio a derecha o a izquierda; CAESAR AVGVST PONT MAX TRIBVNIC POT. Reverso. SC SEX NONIVS QVINCTILIAN IIIVIR AAA FF. V. a. 2.
Familia Norbana. Acuñan dos magistrados.
1.º C NORBANVS cuyas monedas recuerdan el papel desempeñado por un Norbano en la guerra social.
1016. Denario. Cabeza diademada de Venus a derecha; detrás cifra variable: C NORBANVS. Reverso. Proa, haz con hacha, caduceo y espiga. V. a. 6.
1017. Denario: Anverso como el n.º 1016. Reverso. Espiga, haz con hacha y caduceo. V. a. 1.
2.º C NORB(anus); ver la familia Cestia.
Familia Numitoria. Presenta una sola acuñación.
1018. Denario. Anverso normal con X y ROMA. Reverso. Victoria en cuadriga al galope, con lanza, a derecha: C NVMITORI. V. a. 400.
1019. Semis, triens, quadrans y sextans normales con en el reverso
1022. CNVMITORI (los tres primeros) o CNVMITOR o CNVM (un quadrans). V. a. 2, 10, 10, 10, 20.
Familia Numonia. Las monedas

- del único magistrado de esta familia se refieren al valor de un antepasado.
1023. Aureo. Busto alado de la Victoria a derecha bajo los rasgos de Fulvia. Reverso. Guerrero romano atacando una fortificación defendida por dos soldados: CNVMONIVSVA ALA. V. a. 600.
1024. Denario. Cabeza de Numonio a derecha: CNVMONIVS VAA LA. Reverso: tipo del n.º 1023 con solo VAALA. V. a. 150.
Familia Ogulnia: véase la familia Garcilia.
Familia Opimia. Se conocen monedas de 4 Opimios.
1.º OPEIM (ius).
1025. As, semis, triens, quadrans, sextans, uncia normales con el nexo
1030. OPEIM en el reverso. V. a. 2, 4, 20, 3, 20, 20.
2.º OPEI(mius).
1031. As, semis, triens, quadrans, uncia normales con OPEI en
1035. el reverso. V. a. 1, 10, 10, 10, 20.
3.º LOPEIMI(us). Sus monedas hacen referencia a éxitos guerreros de un antepasado.
1036. Denario. Anverso normal con X y corona de laurel. Reverso. La Victoria con corona en cuadriga al galope a derecha: LOPEIMI ROMA. V. a. 3.
1037. Semis normal con una laurea y LCPEIMI en el reverso. V. a. 15.
1038. Quadrans de anverso normal. En el reverso clava en una laurea con LOPEIMI ROMA. V. a. 20.
1039. Quadrans normal con L. OPE ROMA. V. a. 12.
4.º M OPEIMI(us). Su denario hace referencia a funciones sacerdotales de algún antepasado.
1040. Denario. Anverso normal entre trípode y X. Reverso. Apolo con arco flecha y carcaj en biga al galope a derecha: LOPEIMI ROMA. V. a. 3.
Familia Oppia. Se conocen monedas de dos miembros de esta familia.
1.º Q. OPIUS. Acuñó como prefecto de la flota en algun puerto siciliano y mejor tal vez en España.
1041. Mediano Bronce. Cabeza diademada de Venus a derecha: a veces delante creciente o detrás capricornio. La cabeza puede ser a izquierda y entonces no lleva símbolo Reverso. Victoria andando a izquierda con palma y patera con frutas, volviendo la cabeza a derecha: Q OPIVS PR. V. 2, 6 y 10.
1042. Cabeza laureada de Júpiter a derecha. Reverso. Cabeza de Jano laureada en corona: OPPI. Mediano bronce acuñado en Sicilia.
2.º MOPPIVS CAPITO. Acuñó como prefecto de la escuadra en Sicilia.
1043. Cabeza laureada de Hércules a derecha con la clava sobre el hombro; alrededor corona. Reverso. Centauro con ramo en cada mano corriendo a derecha: OPP. Mediano bronce acuñado en Sicilia.
1044. Cabeza laureada de Jano; encima I; todo en corona de laurel; leyenda OP. Reverso. Cabeza laureada de Júpiter a derecha. As. V. a. 20.
Familia Papia. Se conocen de ella dos magistrados.
1.º L PAPI(us). Sus monedas dentadas y muchas veces forradas se refieren al origen de la familia.
1045. Cabeza de Antonio a derecha: MANT IMP TER COS DESIG ITER ETTER III VIR RPC. Reverso. Galera a izquierda: MOPPIVS CAPITO PRAEF-CLASS F. C. Pequeño bronce. V. a. 40.
1046. Cabezas sobrepuestas de Antonio y Octavio a derecha: leyenda del n.º 1045. Reverso. Galera con vela a izquierda de-

- bajo A, trípode y cabeza de la Medusa: MOPPIVS CAPITO PROPR PRAEF CLAS FC. Pequeño bronce. V. a. 40.
1047. Cabezas anteriores pero una frente a la otra y con la misma leyenda. Reverso. Galera con vela; debajo B y gorros de los Dioscuros; leyenda del n.º anterior con CLSS. Gran bronce. V. a. 60.
1048. Como el n.º 1047. Reverso. Antonio y Octavia en cuadriga de caballos marinos a derecha; debajo HS A y altar con leyenda del n.º 1046. Mediano bronce. V. a. 60.
1049. Cabezas sobrepuestas de Antonio y Octavia y en frente la de Octavio; leyenda del n.º 1045. Reverso. Tipo del n.º 1047; debajo F y triquetra y la leyenda del n.º 1046. Gran bronce. V. a. 150.
1050. Denario. Cabeza de Juno con piel de cabra; símbolo; alrededor collar de perlas. Reverso. Quimera corriendo a derecha; símbolo; alrededor collar de perlas: L PAPI. V. a. 2. Este denario debió acuñarse en ceca provincial. 2.º L PAPIVS CELSVS. El tipo de sus monedas se refiere a la fundación legendaria de Lanuvio por Eneas.
1051. Denario. Anverso del n.º 1050 sin símbolos ni collar. Reverso. Loba a derecha poniendo leño en una hoguera cuyo fuego atiza con las alas un águila; CELSVS III VIR L PAPIVS. V. a. 6.
1052. Denario. Cabeza laureada del Triunfo a derecha; detrás trofeo TRIVMPHVS. Reverso del n.º 1051. V. a. 6.
1053. Quinario. Busto alado de la Victoria con las facciones de Calpurnia a derecha. Reverso. Joven de pie a derecha alimentando serpiente L PAPIVS CELSVS V. a. 50.
1054. Sextercio. Cabeza de Mercurio con petaso alado y caduceo sobre el hombro, a derecha: CELSVS. Reverso. Lira. V. a. 50.
1055. Como el n.º 1054 con CELSVS también en el reverso. V. a. 80.
1056. Como el n.º 1055 con LPAPI en el reverso sin CELSVS. V. a. 80. *Familia Papiria.* Los autores señalan dos magistrados. Las monedas del segundo pudieran pertenecer a dos personas distintas. 1.º (Papirius) TVRD(us).
1057. As, semis, triens, quadrans, sextans normales con TVRD. V. a. 1, 8, 12, 12, 15.
1061. 2.º (Papirius) CARB(o) y M (Papirius) CARBO.
1062. Como el n.º anterior sin la palma del anverso y con CARB ROMA en el reverso. V. a. 1.
1063. Semis normal con estrella y CARB en el reverso (sin ROMA) V. a. 25.
1064. Quadrans normal con rayo y CARRO en el reverso. V. a. 6.
1065. Denario. Anverso ordinario entre ramo de laurel y X Reverso. Júpiter con rayo y cetro en cuadriga al galope a derecha: M CARBO ROMA. V. a. 1. *Familia Pedania.* Un Pedanio Costa acuñó en Asia como legado de Bruto.
1066. Denario. Cabeza laureada de la Libertad a derecha: COSTA LEG Reverso. Trofeo con dos lanzas y clipeo: BRVTVS IMP. V. a. 20.
1067. Aureo. Cabeza de Bruto a derecha; M BRVTVS IMP COSTA LEG; todo en corona de encina. Reverso. Cabeza de Bruto el antiguo a derecha: L BRVTVS PRIMCOS; todo en corona de encina. V. a. 1500. *Familia Petilia.* Un Petilio acuñó como cuestor militar del ejército del Senado. Los tipos de sus monedas se refieren al culto de Júpiter Capitolino.
1068. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha: CAPITOLIN-

- VS. Reverso. Templo hexastilo: PETILIVS, V. a. 6.
1069. Denario. Aguila con las alas abiertas sobre rayo: PETILIVS CAPITOLINVS, Reverso, Templo como el n.º 1068 con el frontis con estatuas y a veces entre SF o F, S. V. a. 6.
Familia Petronia. Sus monedas se refieren a Octavio o a leyendas de la historia romana o a recuerdos de familia.
1070. Aureo. Cabeza de Liber coronada de yedra a derecha: TVRPILIANVS III VIR. Reverso, En corona de encina AVGVSTO—OB C. S. V. a. 350.
1071. Aureo. Cabeza de Feronia diademada a derecha: TVRPILIANVS III VIR FERON. Reverso, Como el n.º 1070 pudiendo la leyenda presentar varias disposiciones, V. a. 350.
1072. Denario. Anverso del n.º 1070 leyenda P PETRON TVRPILIANVS, III VIR. Reverso, Octavio con cetro y rama de laurel en biga de elefantes a derecha; CAESAR AVGVSTVS, V. a. 50.
1073. Denario. Anverso del n.º 1071 y reverso del n.º 1072, V. a. 60.
1074. Denario. Anverso del n.º 1071 con leyenda del n.º 1072, Reverso del n.º 1072, V. a. 50.
1075. Aureo. Busto coronado de torres de Feronia a derecha: TVRPILIANVS IIIVIRFERO. Reverso, Corona de encina entre dos palmas: dentro O C-S CAESAR AVGVSTVS, V. a. 450.
1076. Denario. Anverso del n.º 1072 Reverso. Cuadrige al paso a derecha: CAESAR AVGVSTVS S C. V. a. 100.
1077. Denario. Anverso del n.º 1071, Reverso, Guerrero parto de rodillas a derecha presentando signo militar: CAESAR AVGVSTVS SIGN RECE. V. a. 5.
1078. Denario. Anverso del n.º 1070, Reverso n.º 1077, V. a. 5.
1079. Denario, Anverso del n.º 1075 con la leyenda PPETRON TURPILIANVSIIIVIRFERO. Reverso n.º 1077, V. a. 30.
1080. Denario Anverso n.º 1075 Reverso, Armenia con tiara de rodillas a derecha con las manos extendidas: CAESAR DIVIFARME CAPTA, V. a. 30.
1081. Denario, Anverso n.º 1070 y reverso 1080, V. a. 30.
1082. Denario, Anverso n.º 1072 y reverso 1080, V. a. 50.
1083. Denario, Cabeza de Octavio a derecha: CAESAR AVGVSTVS Reverso, Sirena con doble flauta a izquierda, PPETRONIVS TVRPILIANIIIVIR, V. a. 60.
1084. Denario, Anverso n.º 1083, Reverso, Pegaso a derecha: leyenda n.º 1083, V. a. 20.
1085. Denario, Anverso n.º 1083 Reverso, Pan sentado a derecha con doble flauta: leyenda del n.º 1084, V. a. 250.
1086. Denario, Anverso n.º 1085, Reverso, Pan desnudo de pié a izquierda con flauta y *pedum*: leyenda n.º 1085, V. a. 300.
1087. Denario, Anverso, n.º 1086, Reverso, Tarpeya medio sepultada bajo clipeos, levanta las manos al cielo: TVRPILIANVS IIIVIR, V. a. 20.
1088. Denario, Anverso del n.º 1087, Reverso, Creciente y estrella con la leyenda del n.º 1087, V. a. 20.
1089. Aureo Anverso del n.º 1087 con la cabeza laureada, Reverso, Lira; leyenda del n.º 1087, V. a. 400.
Familia Pinaria. Se señalan dos magistrados de esta familia aunque los denarios atribuidos al primero pudieran ser de diferente fecha.
1.º (Pinarius) NATTA o NAT (ta).
1090. Denario normal de la biga de la Victoria con NATTA o NAT, V. a. 3 y 1.
1092. As, semis, triens, quadrans, sextans, uncia normales con NAT

1097. en el reverso. V. a. 1, 2, 10, 2, 15, 20.
2.º LP(inarius) SCARPVS. Este Pinarío acuñó como emperador monedas en Africa con el nombre de Antonio y de Octavio.
1098. Denario, Cabeza de Júpiter Amón a derecha: MANTO o MANTONIO COS III IMP IIII. Reverso. Victoria a derecha con palma y corona; SCARPVSIMP ANTONIO AVG. V. a. 12.
1099. Denario, Anverso del n.º 1098, Reverso. Aguila legionaria entre dos insignias militares: SCARPVS IMP LEGVIII. V. a. 200.
1100. Denario, Mano abierta a izquierda: IMP CAESARIS CARPVS IMP. Reverso. Tipo del n.º 1098: leyenda DIVIF AVA PONT. V. a. 60.
1101. Denario y quinario del tipo n.º y 1100 variando la disposición de las leyendas en cuyo anverso falta IMP CAESARI. V. a. 60.
1102. Denario. Anverso del n.º 1100 y reverso n.º 1100 con la leyenda AVGVSTVS DIVIF. V. a. 60.
- Familia Plaetoria.* Conócense monedas de cuatro Plaetorios.
1.º Q PLAET(orius) Se sospecha que la moneda que se le atribuye sea un semis retocado de la familia Caecilia o de la Opeimia.
2.º L PLAETORI(us) L. F. Acuñó como cuestor por orden del Senado y sus monedas encierran recuerdos familiares.
1104. Denario. Cabeza diademada y con collar de Juno a derecha: MONETA SC. Reverso. Atleta desnudo corriendo a derecha con palma y cesto desatado: delante símbolo; leyenda LPLAETORI L F Q S C. V. a. 3.
3.º M PLAETORIVS MF CESTIANVS. Acuñó como edil curul con permiso del Senado. Sus monedas se refieren al culto de varias divinidades.
1105. Denario. Cabeza coronada de torres de Cibeles a derecha entre globo y fauces de león; CESTIANVS; todo en corona de perlas. Reverso. Silla curul; símbolo variable; leyenda M PLAETORIVS AED CVR EX SC. V. a. 2.
1106. Denario, Busto de Vacuna, con casco de crin coronado de laurel, espigas y adormideras y loto, con alas a derecha: detrás arco y carcaj, delante cornucopia: CESTIANVS SC. Alrededor collar de perlas. Reverso. Aguila con alas abiertas sobre rayo a derecha: M PLAETORIVS MFAED CVR V. a. 3.
1107. Denario. Cabeza joven e imberbe de Bonus Eventus, con el cabello flotante a derecha: detrás símbolo, Reverso. Caduceo alado a izquierda: M PLAETORI CEST EX SC. V. a. 2.
1108. Denario. Cabeza femenil con los cabellos trenzados y levantados en arco sobre una diadema y con pendientes y collar: símbolo, Reverso n.º 1107. V. a. 2.
1109. Denario, Anverso n.º 1108. Reverso. Preferículo y antorcha encendida: leyenda n.º 1107. V. a. 6.
1110. Denario. Cabeza femenil a izquierda con los cabellos levantados sobre la cabeza: símbolo, Reverso. Frontón de templo con el triángulo ocupado por un gigante augúpedo: M PLAETORIVS (o PLAETORI) CEST SC. V. a. 30.
1111. Denario, Anverso n.º 1110 pero con la cabeza hacia derecha, Reverso. Busto de Sors de frente: en cartucho SORS; MPLAETORI CEST SC. V. a. 15.
4.º L PLAET(orius) CEST(ianus), acuñó en oriente como lugarteniente de Bruto.
1112. Busto femenil laureado y velado, tocado con el modio a derecha, L PLAETCEST. Reverso. Hacha y símpulo: BRVTVS IMP,

Aureo y Denario. V. a. 600 y 20.

1113. Denario. Cabeza de Bruto a derecha: BRVT IMP L PLAET CEST Reverso, Faro de la Libertad entre dos puñales: EID MAR. V. a. 350.

Familia Plancia, El tipo de las

monedas de CN Plancio que acuñó como edil curul con permiso del Senado, encierra recuerdos familiares.

LUIS FERBAL Y CAMPO

(Continuará)

I N F O R M A C I Ó

VII^è Congrés Internacional de Ciències Històriques de Varsòvia, del 21 al 28 agost 1933 sota el patronat de l'Excel·lentíssim Sr. President de la República de Pòlonia.

S'ha publicat la 2.ª circular d'aquest Congrés, amb la qual el Comitè organitzador, nomenat pel Comitè Internacional de Ciències Històriques i la Societat Polaca d'Història, es dirigeix a les Acadèmies, Universitats, Arxius i demés Centres d'Estudi invitant-los a prendre part a la reunió.

La quota d'inscripció és de 4 dòllars americans, o el seu equivalent en moneda d'altres països els membres actius i 2 dòllars els acompanyants.

Les sessions tendran lloc en la data fixada, probablement a l'Escola Politècnica de Varsòvia. Les seccions del Congrés són: 1, Ciències auxiliars, arxius, organització del treball històric. 2, Prehistòria i Arqueologia. 3, Història antiga. 4, Edat Mitjana i Bizanci. 5, Història Moderna i Contemporànea. 6, Història de les Religions i història eclesiàstica. 7, Història del Dret i de les Institucions. 8, Història econòmica i social, colonització. 9, Història de les Idees i de la Filosofia. 10, Història de les Ciències (ciències pures i medicina). 11, Història de les Lletres. 12, Història de l'art. 13, Mètode històric i teoria de la història. 14, Ensenyament de la història. 15, Història de l'Europa oriental.

La participació en el Congrés es pot fer per mitjà de *Memòries*—que seran publicades pel «Bulletin of the International Committee of Historical Sciences»—no poguent passar cada

una de 12 pp. en 8.º; *Comunicacions*, per la presentació de les quals disposaran els congressistes de 30 minuts com a màximun; i per *Intervencions*, anunciades prèviament i que no podran passar de 5 minuts. Cap treball no serà admès sinó presentat per conducte de les Comissions dites exteriors del Comitè Internacional. Els membres del Comitè Espanyol són:

R. d'Alós-Monner, secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, Barcelona; i

Dr. R. Altamira, professor, de l'Acadèmia de la Història, membre del tribunal permanent de Justícia Internacional de La Haya, Lagasca, 101, Madrid.

La circular n.º 2, publica en apèndix la llista de les Memòries acceptades pel Comitè organitzador, i de les Comunicacions anunciades al mateix fins dia 1.^r de febrer d'enguany.

L'Arxiu de l'ex reial Patrimoni.

L'any 1873, quan la primera República, per ordre de 15 d'abril publicada en la Gazeta del 16, considerant ja la urgència de traslació dels documents d'aquest arxiu «a establecimientos donde puedan consultarse fácilmente, haciéndose útiles para la historia y ciencias patrias, y evitándose por otro lado el riesgo que corren de perderse,» fou ja manat i disposat que passàs a formar part del nostre Arxiu Històric.

Aquell decret, allavors incomplert, és repetit ara. En la llei relativa a l'administració dels béns que formaven el patrimoni de la Corona, decretada i sancionada per les Corts

Constituentos españoles i publicada en la Gaceta de Madrid de 24 de marzo, figura un artículo, el 12, que diu:

«Artículo 12. El Archivo de la Bailía de Cataluña, así como el de Palma de Mallorca pasarán a depender del Ministerio de Instrucción Pública, para ser incorporados, respectivamente, al Archivo de la Corona de Aragón y al del Reino de Mallorca»

Esperam que aquesta vegada serà un fet, per bé de la cultura, la definitiva incorporació de l'arxiu de la Casa Reial mallorquina a la pública investigació dels estudiosos.

Decret constituïnt a Madrid, amb caràcter oficial, un Institut per a la investigació i publicació de les fonts de la Història Migeval d'España i l'edició dels «Monumenta Hispaniæ Historica».

La investigación histórica de España se resiente de la falta de una labor sistemática y de conjunto que haya hecho accesibles a la utilización de los estudios los materiales que permitan la reconstrucción del pasado. La Historia ha ensanchado su ángulo visual para convertirse de historia política externa en historia íntima de la cultura y, al mismo tiempo, al constituirse como verdadera ciencia, con un método propio, ha extremado el rigor crítico del exámen de sus fuentes de conocimiento. En tal situación, los trabajos de investigación histórica y de publicación de fuentes llegaron a ser en otros pueblos un motivo de atención por parte del Poder público, pues los Gobiernos comprendieron que tales trabajos no debían ser descuidados por la acción oficial, si se quería formar un auténtico espíritu de la propia significación nacional, y sentimiento del destino colectivo.

Durante el siglo XIX, coincidiendo con el movimiento historicista y el robustecimiento de la idea de la nacionalidad, Alemania, Francia, Italia, Inglaterra, Bélgica, Portugal suministraron ejemplo del más alto valor en orden a la preocupación por los estudios de la historia nacional y la investigación, reunión y publicación crítica de las fuentes de la misma. En Alemania se constituye la «Societas aperiens» fontibus rerum germanicarum medioevi» y la tarea magnífica de un grupo de investigadores culmina en la publicación de los «Monumenta

Germaniæ Historica»; Francia e Italia también coleccionan y publican las fuentes de su historia y cerca de nosotros, en Portugal, el esfuerzo del gran espíritu de Alejandro Herculano dió vida a unos «Portugaliæ Monumenta Historica».

España, sin embargo, ha permanecido hasta ahora sin intentar una labor de conjunto destinada a recoger, coleccionar y depurar las riquísimas fuentes de su compleja Historia. La clave, precisamente, de nuestra fisonomía nacional se encuentra en el periodo menos conocido y donde la dificultad en el estudio de las fuentes se hace mayor, en la Edad Media. Sin reunir y publicar los inmensos materiales dispersos por los Archivos, no se darán nunca sino pasos vacilantes en el conocimiento de la historia medieval. Muchos de esos materiales se han perdido; los que quedan—sustraidos no pocos a la vigilancia y custodia del Estado—podrían perderse y sin ellos será imposible que la investigación histórica alcance entre nosotros el fruto sazonado y el florecimiento que ha logrado en otros países. Es, por tanto, imperativo urgente de cultura reunirlos y publicarlos, formar un material de fuentes que pueda constituir en su día una colección de «Monumenta Hispaniæ Historica».

Felizmente ha surgido en España en estos años últimos una pléyade de medievalistas que importa utilizar para los fines culturales a que nos referimos; acreditan la existencia de este grupo preparado, las publicaciones de nuestros arabistas, arqueólogos, filólogos e investigadores de instituciones jurídicas, sociales, políticas y económicas; ese hecho no puede ignorarlo el Estado en un trance cultural como el en que se encuentra nuestro país, y por eso demandábamos hace años que se acometiera la tarea de iniciar los «Monumenta Hispaniæ Historica»; mas semejante empeño, por sus propias dimensiones, sólo puede realizarse mediante el estímulo oficial, porque son precisos viajes frecuentes a los Archivos, facilidades especialísimas para el manejo y consulta de los fondos de los mismos, obtener fotocopias, sufragar los gastos de las ediciones, etc.

La República Española no quiere permanecer indiferente ante esa perspectiva cultural, y se dispone a confiar su realización a los elementos que estima capacitados para ello.

En su virtud, y para llevar a términos de realidad lo anteriormente expuesto, a propuesta

del Ministro de Instrucción pública y de acuerdo con el Consejo de Ministros.

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo 1.º Se constituye en Madrid, por el presente Decreto, con carácter oficial, un Instituto para la investigación y publicación de las fuentes de la Historia Medieval de España, y la edición de los «*Monumenta Hispaniæ Historica*».

Art. 2.º El Instituto creado en virtud del presente Decreto tendrá como misión principal la investigación, depuración y, sobre todo, publicación crítica de las fuentes de la Historia Medieval, y su labor cristalizará en la edición de una colección de esas fuentes que recibirá el nombre de «*Monumenta Hispaniæ Historica*». Esta colección constará de los volúmenes que vaya exigiendo la investigación de las fuentes y de los apéndices periódicos que el avance de la crítica histórica imponga a la labor del Instituto. Este se esforzará en publicar anualmente un tomo en gran formato.

Art. 3.º El Instituto radicará en el Centro de Estudios Históricos y funcionará bajo el patronato y la inspiración del Director del mismo.

Art. 4.º Dentro del Centro de Estudios Históricos, el Instituto estará incorporado a la Sección de Historia de las Instituciones medievales, y funcionará como un organismo dependiente de la misma. La dirección técnica del Instituto y la organización del plan de investigaciones y trabajos estará a cargo del Director de dicha Sección.

Art. 5.º El Instituto constará de una Sección general de dirección de trabajos y Secretaría técnica encargada de la organización de las tareas científicas, de mantener la unidad del espíritu de las mismas, de llevar la gestión de cuanto concierne a la totalidad de la labor a realizar, y de tres Subsecciones encargadas cada una de determinada materia concreta de actividad. Estas Subsecciones serán:

Primera: De «*Leges et Consuetudines*», cuya misión habrá de ser la investigación, reunión y publicación crítica de las fuentes de la historia del Derecho español medieval.

Segunda: De «*Scriptores*», destinada a idéntica labor en lo que concierne a crónicas y fuentes narrativas literarias; y

Tercera: De «*Diplomata et chartae*», encargada del estudio y publicación de los documentos.

Art. 6.º En cada Subsección habrá un Director de trabajos y los colaboradores que se estimen necesarios, los cuales serán nombrados por la Sección general del Instituto de entre Catedráticos, Doctores y Licenciados en Ciencias Históricas, Letras o Derecho, Archiveros, etc., para cada curso académico.

Art. 7.º El Instituto gozará de las facilidades indispensables para la realización de su labor. Los colaboradores del Instituto, en sus viajes por los archivos de España, disfrutará de un permiso especial para el estudio de sus fondos, previa la identificación de su personalidad. El Instituto queda facultado por el presente Decreto, para sacar, mediante recibo, de los Archivos oficiales, y estudiarlos en el domicilio del mismo Instituto, aquellos fondos que estime necesarios. Asimismo, estarán a la disposición del Instituto para la obtención de fotocopias, etc., los laboratorios fotográficos de las Facultades de Filosofía y Letras y Derecho.

Art. 8.º En el presupuesto del Ministerio de Instrucción pública y Bellas Artes, que ha de ser presentado a las Cortes actuales, se consignará la cantidad de 150.000 pesetas con destino a los gastos del Instituto, edición de los «*Monumenta Hispaniæ Historica*», viajes a los archivos de España, y si se cree necesario del extranjero, material (fotográfico, científico, etc.), remuneración de los colaboradores del Instituto, etcétera. La dirección técnica del Instituto tendrá autonomía para distribuir dicha cantidad conforme a las distintas necesidades del Instituto, y rendirá cuentas a la Junta para Ampliación de Estudios. La administración de esta cantidad correrá a cargo de la Habilitación de la Junta para Ampliación de Estudios.

Art. 9.º El Instituto comenzará a organizarse y funcionar a partir de la publicación del presente Decreto y la Sección de Historia de las Instituciones medievales del Centro de Estudios Históricos, queda facultada desde este momento para reglamentar con detalle su organización y funcionamiento interno.

Dado en Madrid a catorce de Enero de mil novecientos treinta y dos.—Niceto Alcalá Zamora y Torres.—El Ministro de Instrucción Pública y Bellas Artes, Fernando de los Ríos Urruti.

(*Gaceta de Madrid*, n.º 16, 16 gener 1932)

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

RESPOSTES A UNA ENQUESTA

CENTENARI DEL NAIXEMENT DE R. LULL

Per TOMÁS CARRERAS ARTAU cate-
dràtic de la Universitat de Barcelona.

El VII^è centenari del naixement de Ramon Lull, més que no el pretext per una nova commemoració, hauria d'ésser, al meu entendre, com l'epíleg del centenari de la mort del polígraf mallorquí tan esplendorosament celebrat l'any 1913

Justifiquen aquesta opinió el poc temps transcorregut de l'un a l'altre centenari i sobretot la bella sembrada d'iniciatives feta des de l'any 1915, moltes de les quals han fruitat esponsorosament. *Continuar i ampliar* la tasca realitzada: tal em semblaria el millor programa per a commemorar la data incerta però propera del VII^è centenari del naixement de R. Lull. Per altra banda, en els darrers anys s'ha vingut abusant, a Espanya i a l'estranger, de les commemoracions centenàries, reduïdes moltes vegades a actes de gran pompa intel·lectual, però que no deixen rastre.

Un programa lul·lià de treball a realitzar amb ocasió de l'esmentat centenari, hauria d'atendre doblement a les exigències de l'alta investigació i a l'obra divulgadora de l'esperit del lul·lisme. Diré quelcom d'aquests dos aspectes de l'assumpte.

Es sabut que l'actual renovació dels estudis lul·lians es deu principalment a dos esdeveniments: la publicació dels textos catalans, iniciada a Mallorca l'any 1859 pel mai prou lloat Geroni Rosselló, i les lliçons sobre Lull i el Lul·lisme pro-

fessades per l'estimat mestre Dr. A. Rubió i Lluch als *Estudis Universitaris Catalans*, especialment durant els anys 1906 i 1910. Ambdues direccions han confluït, i gràcies a elles ha avançat extraordinàriament la reconstitució de l'opus lul·lià; mentre que, per altra banda, s'anava formant un estol d'investigadors professionals, autors de valuosos estudis orientats vers una interpretació històrico-crítica de Lull i el Lul·lisme.

Doncs bé, cal reforçar una i altra direcció, per tal d'aconseguir el màxim rendiment.

Abans que tot, cal augmentar la consignació, perquè avanci ràpidament la publicació dels textos catalans encara inèdits. Cal dotar a l'admirable i abnegat Mm. Salvador Galmés —la modèstia del qual no voldria ofendre— de tots els mitjans de treball per a prosseguir aquella meritíssima i profitosa tasca, auxiliant-se de joves lul·listes, que al seu costat esdevindran ben tost deixebles seus.

Actualment s'està realitzant una veritable revisió del Lull filòsof, amb criteri rigorosament històric. No es tracta pròpiament d'una restauració filosòfica del Lul·lisme, sinó d'estudiar la significació i el procés genètic de la filosofia lul·liana, incorporant-la als grans corrents de la filosofia medieval. Aquesta empresa exi-

geix la publicació urgent d'alguns textos catalans inèdits, per tal de conèixer d'una manera autèntica el pensament del Doctor Il·luminat. Entre aqueixos textos indicariem, en primer lloc, el manuscrit de l'*Art d'atrotbar veritat*, existent a Munich, o sigui el text català de l'*Ars magna*. El text llatí, que per primera i única vegada fou publicat en el volum primer de l'edició maguntina, no ofereix totes les garanties a l'historiador de la Filosofia. Es sabut que els motius íntims de la publicació de la gran edició maguntina són un xic tèrbols, com ha palesat el Dr. A. Gottron. El text de l'*Ars magna*, imprès per Salzinger, és tendenciós, puix va acompanyat de comentaris intercalats, originant-se d'ací la natural confusió. Sols la publicació del text català, que és el primitiu i autèntic de l'*Ars magna*, acabaria per esvaïr els dubtes. Altre text català inèdit, la publicació immediata del qual gosem també recomanar, és el de la *Logica nova*, existent a Halle (1). La *Logica nova* escrita originàriament en llatí a Gènova en 1303 i traduïda al català l'any següent, a Montpeller, és una peça importantíssima per conèixer el darrer moment de l'evolució de l'Art lul·lià.

Quan la publicació de textos lul·lians catalans, sobretot els de més substància filosòfica, estigui més avançada, serà arribada l'hora d'empendre formalment el *Vocabulari filosòfic lul·lià*. Veus ací una iniciativa que a l'emsem que significa l'exploració d'un caire viu del Lul·lisme, vendria a satisfer una necessitat en l'actual estat de la nostra cultura. «L'empresa de bastir un lèxic filosòfic—he escrit en altre lloc (2)—malgrat sigui obra d'una selecció individual, exigeix disposicions col·lectives favorables, i suposa un estat de puresa originària o, en el seu defecte, de depuració portada a bon terme en la llengua parlada. És arribat aquest moment a Catalunya? Afortunadament, comptem amb una experiència acomplida, i és per ella que Ramon Lull pot ésser definit com el

verb de la raça. Sotmetre a una severa revisió el lèxic filosòfic emprat en les obres catalanes de Lull i adaptar-lo a les necessitats actuals del pensament filosòfic, és una tasca la importància de la qual hem assenyalat mantes vegades i en la que portem esmerçats alguns esforços».

Paral·lelament a la publicació del textos catalans inèdits caldria emprendre també la publicació dels textos llatins inèdits encara, alguns d'ells molt importants per conèixer el pensament filosòfic lul·lià en tota la seva extensió. Les indicacions fetes en els catàlegs del P. Longpré i del Dr. Ottaviano, que són els més moderns, i en els treballs bibliogràfics dels senyors Jordi Rubió i Ramon d'Alòs-Moner, ens excusen d'haver d'insistir sobre aquest punt.

Un dels resultats més importants del centenari de la mort de R. Lull, celebrat l'any 1915, fou la gran tasca bibliogràfica lul·liana orientada desde la càtedra de Literatura Catalana dels *Estudis Universitaris Catalans* i patrocinada per l'*Institut d'Estudis Catalans*. Aquesta tasca culmina en la imponent *Bibliografia de les impressions lul·lianes* d'Elies Rogent i Estanislau Duran, eixida a llum l'any 1927. Però aquesta publicació arriba solament fins l'any 1868. Cal continuar-la i completar-la fins posar-la al dia. Ningú més preparat per a fer-ho que el senyor Ramon d'Alòs-Moner, que va prologar, addicionar, fer els índexs i, en una paraula, portar a bon terme la dita *Bibliografia*.

Una tasca mol profitosa escauria a la benemèrita *Societat Arqueològica Lul·liana*, a saber: la publicació d'obres inèdites, amb preferència les de caràcter doctrinal o documental, dels lul·listes mallorquins. La *Biblioteca de Escritores Baleares* de Joaquim Maria Bover conté, sobre aquest punt, precises indicacions. Remembrarem, sols per via d'exemple, l'important servei prestat per la susdita Societat al publicar, en dos volums, en 1890-91, la *Vida del Beato Raimundo Lulio* del P. A. R. Pasqual fins aleshores inèdita.

Palma de Mallorca i Barcelona han esdevingut dos fogars permanents de l'investigació lul·liana, dels quals reben freqüents

(1) Cfr. S. Bové. *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras* de Barcelona, abril-juny de 1915, p. 86.

(2) *Introducció a la Història del pensament filosòfic a Catalunya* (Barcelona, 1931), pp. 94 i 95.

inspiracions els lul·listes peninsulars i estrangers. Seria d'una alta eficàcia concentrar, a base dels dos esmentats fogars, tot l'utilitatge lul·lià. Caldria, al meu entendre, organitzar a Mallorca i a Barcelona respectivament dues grans Biblioteques *expressament* lul·lianes, en constant relació d'inter-canvi, de manera que l'estudiós que es dirigís a qualsevol d'aquells dos centres trobés totes aquelles informacions i mitjans de treball que li aplanessin la seva labor investigadora. Ambdues Biblioteques haurien d'estatjar d'una manera digna els diversos fons lul·lians dispersos a Mallorca i a Catalunya respectivament, ultra les noves adquisicions que anessin realitzant. Si aquesta idea prengués viabilitat, apuntariem altres detalls per a millor articular-la.

S'hauria d'instituir amb caràcter permanent un premi internacional, molt ben dotat, per tal d'estimular els alts estudis lul·lians en tots els seus caires (bio-bibliogràfics, lingüístics, filosòfics, etc.), sigui quina sigui la llengua en què fossin escrits. Aquest premi hauria d'ésser adjudicat periòdicament—cada quatre o cinc anys—, sense tema preconcebut, al millor treball, publicat o inèdit, corresponent al període que seria assenyalat prèviament en cada convocatòria.

Però, com ja hem indicat al principi, cal emprendre una tasca paral·lela de divulgació lul·liana. En general, el nostre Lul·lisme, àdhuc el més ben orientat, ha actuat en un ambient reclus, fins al punt que la massa il·lustrada ha vingut considerant les aficions lul·lianes com un afer exclusiu d'erudits. Venturosament, la be-

nemèrita empresa editorial *Els Nostres Clàssics* ha fet de la publicació gradual de les produccions lul·lianes més característiques, un dels seus primordials objectius

Cal prosseguir per aquest camí, fent gustar la menja saborosa de la poesia i la prosa lul·lianes—tan gracioses, tan instructives, tan populars alhora—als nostres infants ja des de l'escola, mitjançant antologies i petites publicacions adaptades a la seva capacitat de lectura. Però cal sobretot educar, des de l'època joveçana, el gust dels nostres poetes i prosadors. No tinc cap dubte que la difusió de la lectura de les obres cabdals del polígraf mallorquí seria la més eficaç terapèutica contra aqueix preciosisme dels nostres homes de lletres, adalerats per l'adquisició—sense aconseguir-ho—d'una elegància i una distinció personals mitjançant l'assimilació—gairebé sempre imperfecta—de models exòtics. Aquesta darrera operació, precisament per la seva manca d'una base ancestral, exigeix massa sovint el sacrifici d'aquella primera i indispensable qualitat de l'escriptor, això és, l'espontaneïtat. En canvi, difícilment trobaríem un model que, com el Doctor Il·luminat, oferís a la consideració de l'escriptor català la triple qualitat d'ésser *nostre* pel seu bell parlar, *universal* per la volada infinita del seu pensament, alhora que profundament *humà* per la manera emocionada d'enunciar els seus alts i generosos propòsits i els mitjans personals heroics emprats per portar-los a pràctica realització.

Barcelona, maig de 1932.

CATALEG D'OBRES I DOCUMENTS LUL·LIANS A ROMA

A la primeria del s. XVII hi hagué un revivament lul·lià, les causes ocasionals del qual no hem tengut avinentesa d'esbrinar. Ja n'apunten indicis l'any 1589, quan el Regne de Mallorca i el Principat de Catalunya aconseguiren de la Santa

Seu un estudi sobre l'ortodòxia del Bt. Ramon, que el papa Sixte V encomanà a una comissió de cinc cardenals: els dos Colonna, Alano, Robert i Borromeo (St. Carles). Per a aquest estudi, segurament, es feu una remesa, l'any 1591, de llibres

lul·lians al cardenal Ascani Colonna. (1) Mallorca i Catalunya interessaren en sa demanda el rei Felip II, qui recomenà el negoci al Duc de Sessa, embaixador seu a Roma. Aquest feu diligències, per mitjà del seu agent el Dr. Arceo de Herrera, que no resultaren infructuoses, ja que foren excloses de l'Index dels llibres prohibits les obres del Beat i s'obtingueren Lletres compulsorials (8 de març de 1594), en execució de les quals es seguiren procediments a Mallorca (1596), i es trameteren a Roma els documents que feien al cas, amb una bona partida de llibres, sembla, al Dr. Herrera. (2) A més, anys després, es confeccionaren quatre processos (1605, 1607, 1612 i 1617) (3) tendents a la canonització del Beat. Per gestionar el negoci a Roma fou nomenat síndic o procurador el P. Fr. Antoni Busquets, qui es trasladà a la Cort pontifícia a la primavera de 1612, però no assolí resultats coneguts. Tornat a Mallorca, morí l'any 1615. Dos anys després el Gran i General Consell nomenà síndic de la causa de canonització el P. Fr. Joan Riera, de Sineu, qui anà tot d'una a Roma, potser amb més llibres, hostatjant en el Col·legi de S. Isidoro dels Observants Irlandesos. Allà, segurament, aplegà els llibres lul·lians de les remeses primeres i àdhuc en rebé d'altres per a la S. Congregació de l'Inquisició, (4) i després de 15 anys de treball, morí en el mateix Col·legi, dia 4 de juny de 1633, sense haver reeixit. Quedà allà la documentació i els llibres esmentats, dels quals un autor anònim en feu un catàleg complet, precedit de tres *Discursos* (5) i seguit dels Privilegis i aprovacions de la Doctrina lul·liana pels reis d'Aragó i Castella. Tot això forma part del ms. 41 de la Causa Pia,

fols 122-151 (6) D Pere de A. Penya publicada en aquest BOLLETÍ (7) sis documents de *Bibliografia Luliana*, tres dels quals són els que hem citats. No hem tengut lleure de comprovar — ni ens interessa ara — si les obres compreses en aquell són les mateixes del catàleg anònim, si bé ho suposam, en general; però havent-hi, a més, en aquest, moltes altres peces i documents creim que ha de tenir interès la seva publicació Veis-lo ací:

ARMARIO 5. COLLEGII SANCTI ISIDORI

Index librorum, exemplarium, seu actorum in causa Lulli qui ex ordine Senatus Majoricensis (ut creditur, quanvis non constet per instrumentum autenticum) manent in Archiuis, seu armariis Collegii sancti Isidori Romae.

34. Raymundi Lulli lib. Contemplationum Tom, 29.
36. Ejusdem operis. Tom, 4 et 5.
37. Ejusdem Lulli ars demonstratiua fol. 1.
Ejusdem ars brevis, ibidem, fol. 83.
Ejusdem ars mixtiva (1) Theologiæ, et Philosophiæ ibidem fol. 98.
38. Ejusdem liber Natalis pueri parvuli Xri. Jesu, fol. 1.
Ejusdem liber de Deo ignoto, et Mundo ignoto, ibidem, fol 25.
Ejusdem liber faciliis scientiæ. ibidem, fol. 34.
Ejusdem liber de Divina vnitare et pluralitate, ibidem, fol. 38.
Ejusdem liber de eficiente et effectu, ibid. fol. 47.
Ejusdem de Fallaciis, quas non credunt facere aliqui qui credunt esse Philosophantes contra purissimum actum Dei, verissimum, et perfectissimum. ibidem, fol. 53.
Ejusdem, Disputatio Raymundi cum Averroista, ibid. fol. 56.
Ejusdem liber Contraditionis. ibidem, fol. 59.
Ejusdem liber de syllogismis contradictoriis, ibidem, fol. 66.

(1) Vid *Boll. Arq. Lul.* tom III, pp. 102 i 103.

(2) Vid. *Boll. Arq. Lul.* tom I, n.º 37, p. 3, i tom II, p. 134.

(3) Vid. *Disertaciones históricas* del P. Custurer (Mallorca, 1700) pp. 30 i 31, nota 42.

(4) Vid. *Boll. Arq. Lul.* tom II, pp. 230 i 231.

(5) Un sobre la falsetat de la Bul·la de Gregori XI, altre sobre el culte del Bt. Ramon i el tercer de la *serie* i estat de la *Causa*, d'on hem preses les notícies d'aquest proemi.

(6) El catàleg dels llibres i documents ocupa els fols, 142-149.

(7) Llocs citats.

(1) *mistica correigit mixtiva posteriorment.*

- Ejusdem *Sermones contra errores Averrois*, *ibid.*, fol. 75.
 Ejusdem *Demonstratio per æquiparatiã*, *ibid.*, fol. 82.
 Ejusdem liber *Correlatiuorum ignotorum* *ibidem.* fol. 85.
 Ejusdem liber de *Forma Dei*, *ibidem.* fol. 92.
 Ejusdem liber, seu ars de *existentia et agentia Dei*, *ibid.*, fol. 111.
 Ejusdem liber de *questione valde alta et profunda*, *ibid.*, fol. 119.
 39. Ejusdem liber de *Mirabilibus*, fol. 1. Vide aliam copiam, N. 60.
 Ejusdem liber contra *Antichristum*, *ibidem.*, fol. 235.
 Ejusdem *Logica del Gatzell*.
 Alia quædam sine titulo ante pag. 1. et a pag. 271 usque ad finem codicis.
 40. Ejusdem de 14. *Articulis fidei Chatolicæ*
 41. Ejusdem liber de *virtutibus et peccatis*,
 Ejusdem seu alterius tractatus ad *decla- randum Artem Generalem (Generalem)*, fol. 1.
 Ejusdem opusculum de modo aptandi *Medicinam ad Logicam nouam*, *ibidem* fol. 93.
 Alia quædam non Lulli sed alterius *autho- ris artis, et principiorum Medicinæ*, *ibidem.* fol. 94.
 Liber Lulli de *regionibus sanitatis et in- firmitatis*, *ibid.*, fol. 111.
 Ejusdem ars *principiorum et graduum Medicinæ*, *ibid.*, fol. 122.
 Ejusdem *Tabula de ponderositate, et leui- tate*, *ibid.*, fol. 141.
 Ejusdem liber *Medicinæ de arte compen- diosa*, *ibid.*, fol. 148.
 43. Ejusdem liber de *principiis et gradibus Medicinæ lingua Majoricana*,
 44. Ejusdem *Initialia dictata de 7. articulis lingua Majoricana* fol. 1.
 Ejusdem *Orationes* *ibidem* pag. 20.
 45. Ejusdem de *Articulis fidei*.
 Ejusdem *dictata, seu Rythmi de Trinitate de quinque virtutibus, et alia fragmen- ta*, *ibid.* in medio.
 Ejusdem liber de *Intellectu, et alia fra- gmenta*, *ibid.* in fine.
 46. Ejusdem arbor *Philosophiæ desideratæ*,
 47. Ejusdem ars *demonstratiua*.
 48. *Philippi Vlstadi Cælum Philosophorum, seu liber de Secretis Naturæ*.
 49. *Memoria eorum quæ in causa Raymundi Lulli per Ducem Sessanum acta sunt Romæ pro parte Regis Catholici anno 1593, procurante Alphonso Ruiz de Ribera sacerdote Toletano* fol. 1. Vide prosecutionem hujus negotii *ibidem.* fol. 74.
 Lulli ars *vtriusque juris* *ibidem.* fol. 9.
Informatio ad Congregationem S^{ti} Offi- cii de eis, que aliqui authores contra Lullum scripserunt, et Regnum Ba- leare expungi petit *ibidem (ibidem)*, fol. 77.
 Lulli de *Guaste, et Aloma, et Blanquerna eorum filio Italice*, *ibidem.* fol. 114.
 Ejusdem de *Gentili, et tribus Sapientibus*, *ibid.* fol. 203.
 50. Ejusdem liber *Medicinæ in principio mu- tilus*, fol. 1.
 Ejusdem liber de *convenientia quam habet fides, et intellectus cum objecto*, *ibidem.* fol. 18.
 Ejusdem *Demonstratio per equiparantiã*, *ibidem.* fol. 20.
 Ejusdem liber de *Regionibus sanitatis*, *ibid.* fol. 24.
 Ejusdem ars *predicationis*, *ibid.*, fol. 37.
 Ejusdem liber quæ lex *meliior, major, clarior, et verior, habeatur*, *ibidem (ibi- dem)* fol. 47.
 Ejusdem liber de *peccato veniali, et mor- tali*, de veniali peccato incipit, et mor- tali *ibidem.* fol. 50.
 Ejusdem liber de *Sancta Trinitate, et In- carnatione* *ibid.* fol. 56.
 Ejusdem fragmentum de *figuris*, *ibidem.* pag. 66.
 51. Ejusdem ars *Inuentiua veritatis*, fol. 30.
 Ejusdem *Tabula Generalis ad omnes scientias applicabilis* *ibid.* fol. 73.
 Ejusdem ars *expositiua, seu lectura in ar- tem Inuentiuam, et Tabulam Generalem* *ibidem.* fol. 102.
 52. Ejusdem liber de *Deo*.
 53. *Processus informationis coram Ordinario Majoricensi, de Sanctitate, admirabili Vita, Conversione, et Miraculis Ray- mundi Lulli Martiris*,
 54. *Antonii Velberii Apollologia Lullianæ Do- ctrinæ contra Nicholaum Eymericum*.
 55. *Varie scripturæ in causam Raymundi Lul- li Fasciculus primus*.
 Varii *variorum versus lingua Majoricana*

- in laudem Vitæ, Doctrinæ, et Mortis Raymundi Lulli ibidem. fol. 1.
- Fratris Antonii Busquet libellus suplex ad Summum Pontificem pro exprigandis ex Directorio Eymerici falsam Bullam, et alias injurias contra Raymundum Lullum ab eodem Eymerico conflatas. ibidem. fol. 13.
- Doctoris Ariæ de Loyola epist. de statu, et causa Lulli, tam in Curia Regis Catholici, quam in Romana ibidem. fol. 29.
- Informatio sumpta coram Episcopo Majoricensi de Conversione Lulli per apparitionem Crucifixi ipsi facta in festo Conversionis Sancti Pauli ibidem. fol. 35 80. 103.
- Philippi Regis Cristianissimi Litteræ testimoniales virtutum, et commendatitiæ personæ Raymundi Lulli ibidem. fol. 49.
- Alia Francisci de Neapoli Cancellarii Pariziensis Litteræ quibus approbat aliqua opera Lulli ibidem. fol. 49.
- Alia Raymundi Ministri Generalis Ordinis Minorum, quibus Lullum Ministris Provinciarum, et aliis Ordinis Fratibus ad ipsum in negociis juvandum commendat, ibidem. fol. 50.
- Alia Alphonsi Aragonum, et Ciciiliæ Regis in commendationem Artis Lullianæ, et jubentis ut publice doceatur. ibidem. fol. 51.
- Alia Officialis Pariziensis, per quas examinatis testibus, ipse testimonium dat, Doctrinam Lulli Parisiis apud Maturinos publice traditam fuisse, et aliquos ejus libros in Biblioteca Collegii Sorbonæ, et alibi Parisiis in honore habitos fuisse, et sine ulla probatione lectos ibidem. fol. 53.
- Determinatio facta per Seniores Juratos Generalis Concilii Majoricensis in causa Lulli. ibid. fol. 57.
- Alia Determinatio Magni, et Generalis Concilii Regni Majoricensis in eadem causa ibidem. fol. 61.
- Epithome Scripturarum authenticarum quæ compulsandæ presentantur, ut evidenter demonstretur vtilitas Doctrinæ, et librorum Lulli, et avertantur calumniæ Nicholai Eymerici ibid. fol. 63.
- Hugonis Belard procuratoris Regni Majoricarum Memoriale in commendationem Doctrinæ, et personæ Raymundi Lulli ad Regem Catholicum cum ejusdem Regis litteris in fauorem Lulli ad suum oratorem, et quid inde secutum ibidem. fol. 168.
- Joannis Arias de Loyola scripta ad Juratos Regni Majoricensis, quibus monstrat falsitatem Bullæ, et calumniarum confictarum per Nicholaum Eymericum contra Lullum ibidem. fol. 4.
- Instrumentum publicum acusationis contra Nicholaum Eymericum ob multas propositiones erroneas et in fide suspectas ab ipso scriptas ibid. fol. 91. 117.
- Fratris Antonii Busqueti libellus suplex ad Regem Catholicum, ut Sua Majestas velit fauere causæ Raymundi Lulli cum adjunctis probationibus (1) eorum quæ in libello dicta sunt ibidem. fol. 95.
- Bulla confirmationis Confraternitatis B.M. de Bethleen in Ecclesia Majoricensi Fratrum Minorum a Clemente 8. anno 1601. edita ibi. fol. 113.
- Ipsius Lulli narratio de sua conversione ad instantiam amicorum ab eo facta, et scribi per mista (*sic*) (2) ibid. fol. 122.
- Scriptum per quod ex collatione temporum ostenditur concedendum esse in fauorem Lulli quod contra Eymericum petitur. ibidem. fol. 133.
- Quid studia Ducis Sessani Catholici Regis oratoris per Sacram Congregationem Indicis Romæ decretum sit circa libros, et Doctrinam Lulli. ibi. fol. 137.
- Quid porro faciendum expediat ibidem. fol. 138.
- Copia Decreti Sacræ Congregationis qua jubetur fieri processus compulsoriais in partibus ex speciali ordine SS. mi ibidem. fol. 124. a tergo.
- Rationes per Joannem de Herrera, et Doctorem Arias de Loyola, prepositæ ad ostendendum quod Corona Aragoniæ, et presertim Principatus Barcinonen debeant procedere ad defensionem Martiris Raymundi Lulli ibid. fol. 143.
- Alia eorundem, et aliorum informatio ad Regem Catholicum de Lulli vita, Doc-

(1) propositionibus *corregit* probationibus.

(2) *Ha d'esser* permissa Cfr. Vita etc., de B. de Gaiffier (Analecta Bollandiana. Tom. 48. p. 146) n.° 1.

- trina, Virtutibus, et Miraculis *ibid.*, fol. 147.
- Legatum mille librarum monetæ Majoricen, et alia pro Canonizatione ejusdem Raymundi Lulli, *ibidem.* fol. 150.
- Aliæ donationes, seu legata ad ejusdem Lulli Doctrinam promouendam, et publice docendam. *ibid.* fol. 152.
- Testimonium juridicum de perpetuo miraculo, quod singulis annis die 25 Januarii fit in Domo in qua Xrus. Crucifixus apparuit eodem die Raymundo Lulio *ibid.* fol. 176, 197, 281.
- Lullianæ Scholæ Balearicæ eloquium Raymundi Lulli *ibid.* fol. 177.
- Supplicatio porrecta Vicario Generali Majoricen, pro Raymundo Lullo pro parte Vniuersitatis Regni Majoricarum. et processus inde sequutus *ibid.* fol. 180.
- Articuli Vitæ, Virtutum, et Miraculorum ejusdem *ibid.* fol. 188.
- Philippi Regis Chatolici Litteræ ad executionem Litterarum compulsoriarum SS.^{mi} in causa Raymundi Lulli, *ibid.* fol. 200.
- Ipsæ litteræ compulsoriales Marci Antonii Cardinalis Columnæ prefectorum Sacræ Congregationis Indicis *ibid.* fol. 202.
- Epitome scripturarum authenticarum, quæ compulsandæ presentantur contra Nicolaum Eymericum in defensionem Lulli, diuersa ab alia simili fol. 63. supra notata, *ibid.* fol. 208.
- Declaratio centum articulorum, qui Lullo tanquam errores impositi fuerunt *ibid.* fol. 212.
- Petri Ribot Syndici Majoricen in causa Lulli litteræ expostulatoriæ ad Patrem Franciscum Diagon Ordinis Pred.^{rum} de aliquibus, quæ contra Lullum in sua historia Provincie Aragoniæ scripsit *ibidem.* fol. 225.
- Litteræ Joannis Regis Aragoniæ circa extractionem librorum Raymundi Lulli extra Regnum Majoricen *ibid.* fol. 225.
- Litteræ Pontificiæ Regiæ et Inquisitoris Generalis Aragoniæ reuocatoriæ officii Inq.^{ris} et citatoriæ personæ Fratris Guillelmi Caselles Ordinis Pred.^{rum} in Regno Majoricen, nuper Inquisitoris *ibid.* fol. 231.
- Caroli 5. Imperatoris confirmatio privilegiorum a suis predecessoribus Hispanis Regibus concessorum Vniuersitati scholarum Majoricen Doctrinæ (*sic*) Raymundi Lulli, *ibidem.* fol. 236.
- Commentarius, seu notæ ad instructiones Syndicorum, et Concilii Generalis Majoricen ad informandum Regem Catholicum in causa Lulli. *ibi.* fol. 245, 273.
- Francisci Casselli, expostulatio Poetica ad Fratrem Guillelmum Caselli Ordinis Pred.^{rum} Nicolai Eymerici Decretorum Inq.^{rum} in Lulli prejudicium denuocudentem *ibid.* fol. 255.
- Fratris Petri Cabrera libellus supplex porrectus Regi Catholico in causa Lulli nomine Regni Majoricen *ibidem.* fol. 256.
- Mi.^æ officium compositum in honorem Raymundi Lulli *ibid.* 259.
- Antonii Busquets libellus supplex ad Cardinalem Inq.^{rem} Generalem Hispaniæ in causa Raymundi Lulli *ibid.* fol. 261.
- Antonii Belverii epistola ad Jacobum Montagnans contra aduersarios Lulli *ibidem.* fol. 262.
- Epistola juratorum Regni Majoricen ad Franciscum Cardinalem Hispaniarum, et responsio Cardinalis in causa Lulli. *ibidem.* fol. 264.
- Relatio conseruationis corporis, et lignei sarcophagi Raymundi Lulli inter flammam era et marmores depascentes (!) *ibid.* fol. 268.
- Ejusdem conseruationis authenticum testimonium *ibid.* fol. 271.
- Testimonium Visitationis, et visorum vulnerum martirii in capite Lulli anno 1611. *ibidem.* fol. 269.
- Instrumentum authenticum de pluribus effigiebus Raymundi Lulli in variis Templis Majoricen depictis, *ibid.* fol. 275.
- Aliud de miraculoso lentisco, seu arbore Raymundi Lulli scripta foia producente *ibidem.* fol. 277.
- Hymnus, antiphona, versus, et cratic, in honorem Lulli *ibid.* fol. 279.
- De subitanea pluia (*sic*) in summa siccitate. *ibidem.* fol. 282.

(1) era et marmores depascentes *latxat posteriorment.*

- Varii versus latini in laudem Lulli ibidem fol. 284.
- Juratorum Majoricen epistola ad aliquem Cardinalem, ut fouat causa (*sic*) Lulli ibidem fol. 288.
- Epistola Cadinalis (*sic*) Sabelli ad Majoricenses ministros Sacrae Inquisitionis ibidem. fol. 289.
- Philippi Regis Catholici epistola ad Cardinalem Strigonium in eadem causa, eademque forma qua scripsit ad Pontificem, et Cardinales anno 1614. ibid. fol. 299.
- Alia ejusdem ad suum in Vrbe oratorem ibid. fol. 291
- Informatio Fr. Joannis Riera in eadem causa ibid. fol. 294.
- Versus Hispani de nauigatione S.^{ti} Raymundi de Peñafort super suo pallio ibid. fol. 296.
- Antonii Geraldini epigramma ad tumulum Raymundi Lulli ibid. fol. 298.
- Philippi Regis Catholici epistola ad Cardinalem Columnam in causa Lulli anno 1600. ibidem. fol. 299.
- Alia ejusdem (1) ad Cardinalem S.^{ti} Eusebii anno 1614. ibid. fol. 300.
- Himni duo in laudem Lulli ibidem. fol. 302.
- Questio in partem affirmatiuam disputata, an possit fieri transmutatio metallorum imperfectorum in metalla (*sic*) perfecta per artem Lullianam ibidem. fol. 303.
- Varia inventaria, seu catalogi operum Lulli ibid. fol. 309.
- Joannis de Herrera epistola ad Ducem Sessanum in causa Lulli anno 1592. ibid. fol. 315.
- Informatio de studio Regum Aragonum in causa Lulli ibid. fol. 317.
- Belverii litteraria Diatriba publicae disputationi proposita ex Doctrina Lulli ibid. fol. 319
- Antonii Nicolai Syndicis Majoricen epistola, et aliorum plurium ad P. Riera de rebus Lulli ibid. fol. 320.
- Varii libelli supplices ad Summum Pontificem, et alias in causa Lulli ibidem fol. 339.
- Patris Riera variae notae circa propositiones Lulli male intellectas, vel falso impositas ibidem fol. 363.
- Summa eorum quae in laudem, et approbationem Lulli, et ejus Doctrinae extant ibidem fol. 393.
- Aliae notae Patris Riera circa Doctrinam Lulli ibid. fol. 402.
56. *Earumdem scripturarum fasciculus secundus* Cardinalis Paleoti epistola de actis in Concilio Tridentino circa Doctrinam Lulli ibid. fol. 1.
- Regis Catholici alia ad suum oratorem in causa Lulli anno 1595. ibi. fol. 3.
- Breuis informatio eorum quae Regnum Balearicum instat expungi ex quibusdam authoritabus, quae contra Lullum scripserunt ibid. fol. 5
- Libelli supplices ad Pontificem in eadem causa nomine Regis Hispaniarum, et Regni Balearici ibid. fol. 9.
- Oduardi Pinti informatio facti, et juris in eadem causa ibid. fol. 13.
- Expositiones breues Lullianorum textuum ex quibus depromti sunt articuli per Nicolaum Eymiric contra Lullum producti ibid. 17. 56. 151. 215
- Memoriale apologeticum ad Cardinales Sacrae Congregationis contra eosdem articulos per P. Riera ibid. fol. 19.
- Propositiones censuratae in questionibus Lulli super 4 lib. Sent. ibidem. fol. 40.
- Probatio maxima falsitatis Bullae divulgatae anno 6. Pontificatus Greg. 11. contra Lullum ibid. fol. 58. 83. 108. 118.
- Examen operum cujusdam ignoti authoris, quo euidenter opera probatur de Alchimia, et alia quae iam Lullo supposita non esse ipsius ibid. fol. 62.
- Exemplar libelli supplicis dati Regi Catholico experte (1) Coronae Aragoniae pro defensione Doctrinae lullianae ibid. fol. 80.
- Scriptum de iis quae ultra EymERICI dicta Abramus Bzouius contra Lullum vel finxit, vel ficta congescit ad Sacram Congregationem Indicis ibid. fol. 104.
- Aliud scriptum pro Lullo contra Eymericum. ibidem fol. 130.
- Aliud scriptum Sacrae Congregationis proponens mendacia Bzovii, et aliorum contra Lullum ibid. fol. 160.

(1) ejusdem Sancti *tatxat aquest mot.*(1) *Serà ex parte?*

- Lulli aliqui textus, et phrasæ explicata
ibid fol. 176.
- Capita quatuor libri Lulli de Contem-
platione Concilio Viennensi proposita
ex quibus apparet quam sint vtilis ad
conuersionem infidelium illi libri de
contemplatione ibid. fol. 190.
- Patris Riera additiones quibus indigent
pro Lullo dicta ad centum articulos
Eymerici in censuras factas de libris
Lulli sub Paulo 5. ibid. fol. 210.
- Ejusdem ars, seu modus eligendi Romani
Pont. et aliorum ex Lulli Doctrina
desumpta ad Greg. 15. ibid. fol. 225.
- Ferdinandi Regis Catholici institutio, et
concessio priuilegiorum Vniuersitatis
Majoricen Scholæ vbi multa ad laudem
personæ Lulli, et aprobationem ipsius
Doctrinæ. ibid. fol. 239.
- Processus cum sententia juridica, qua
declaratur ficta, et falsa pretensa Bulla
Greg. 11., et quæcumque illius virtute
contra Lullum finxit Nicolaus Eymericus
declariantur nulla, et nullius verita-
tis, aut valoris. ibid. fol. 246.
- Censura super 4. Sent. Raymundi Lulli
ibid. fol. 270.
- Francisci Peña auditoris Rotæ iudicium
de causa Lulli, et notitia status ejus in
Curia Romana ibid. fol. 272.
- Informatio de processu compulsoriali
authoritate Apostolica in partibus facta,
et petitio confirmationis Doctrinæ Lulli
virtute ejusdem processus ibid. fol.
276. 300.
- Responsio Bernardini Scoti in jure ad
difficultates excitatas contra sententiam
latam in fauorem Lulli anno 1419. ibid.
fol. 290. 302.
- Processus compulsorialis variarum scri-
pturarum in causa Lulli ibid. fol. 310.
- Apologia breuis ad Sacram Congregatio-
nem contra ea, quæ Nicolaus Eymericus,
et ejus sequaces damnant in Do-
ctrina Lulli ibid. fol. 324
- Solutio censurarum aliquarum propositio-
num Lulli ibid. fol. 450.
- Variæ ejusdem copiarum in foliis sequenti-
bus etc.
57. Ejusdem libri Blanquerna de quinque
statibus hominis.
58. Memoriale collationis, seu comprobationis
centum articulorum lullianorum per
Fratrem Eymericum in suo olim Direc-
torio compilatorum factæ cum ipsis
atque Typis (1) libris Lulli.
59. Ejusdem Lulli ars Magna, seu ars Gene-
ralis vltima.
60. Ejusdem Lulli de Mirabilibus. Vide aliam
copiam. n. 39.
61. Ejusdem contemplationum volumen pri-
mo impressum.
Ejusdem Blanquerna de amico et amato
ibid. fol. 86.
Ejusdem liber de Laudibus B. M. Virginis.
ibid. post medium.
Ejusdem liber de Nalali pueri Jesu ibid.
fol. 57. post medium.
Ejusdem liber dictus clericus ibid. fol. 61.
Ejusdem liber disputationis Petri Remun-
di dictus Phantasticus ibid. fol. 81.
62. Bernadi de Lauifeta explanatio, et com-
pendiosa applicatio artis Lullianæ ad
omnes Facultates.
63. Ignoti authoris notæ in aliquo opere Lulli.
64. Ejusdem liber ad memoriam confirman-
dam. fol. 1.
Ejusdem ars breuis, seu imago artis Gene-
ralis ibid. fol. 8.
Ejusdem introductorium artis Demonstra-
tiuæ ibid. fol. 47.
Ejusdem ars ipsa Demonstratiua ibid fol.
83.
Ejusdem de elementis, et eorum operatio-
nibus, et corporibus Phisicis ibid. fol.
169.
Ejusdem ars compendiosa principiorum
Philosophiæ ibidem fol. 179.
65. Ejusdem tractatus de Astronomia novus.
Ejusdem liber de Confessione ibid. fol. 45.
Ejusdem ars principiorum juris fol. 59.
Ejusdem liber quæ lex melior, major, cla-
rior, et verior habeatur ibid. fol. 78.
Ejusdem ars de principiis, et gradibus
Medicinæ ibid. fol. 83.
Ejusdem liber de arte Medicinæ compen-
diosæ ibid. fol. 110.
Ejusdem liber de leuitate, et ponderositate
elementorum ibid. fol. 123.
66. Ejusdem introductorium artis fol. 1.
Ejusdem ars breuis, quæ est imago artis
Magnæ fol. 12. ibid.
Ejusdem tractatus de Disputatione intel-
lectus et fidei ibid. fol. 33.

(1) *Será* archetypis

- Ejusdem Apostrophe ad probandum articulos fidei ibid. fol. 78.
- Ejusdem tractatus in quo ostenditur quomodo possumus contemplari Deum per decem modos ibid. fol. 112.
- Ejusdem liber de Anima rationali ibid. fol. 141.
- Ejusdem liber de 12. principiis Philosophiæ ibid. fol. 246.
67. Ejusdem arbor Scientiæ.
Ejusdem introductorium artis Magnæ Generalis ibidem in fine.
68. Ejusdem Disputatio Raymundi et Sarraceni.
69. Ejusdem liber de Gentili, et tribus Sapientibus ibid. fol. 14.
Ejusdem liber de convenientia quam habet fides, et intellectus in objecto ibid. fol. 118.
Ejusdem Disputatio fidei, et intellectus ibid. fol. 121.
Ejusdem liber ad probandum aliquos articulos fidei catholicæ per syllogisticas rationes ibid. fol. 138.
Ejusdem liber de Disputatione fidelis, et infidelis ibid. fol. 149.
Ejusdem cantica, seu Rithmi lingua Majoricana ibid. fol. 189.
Thomæ Lemiesier Proemium in librum Gentilis, et trium Sapientum ibid. fol. 191.
Ejusdem Concilia rithmice ibid. fol. 204.
Ejusdem liber super Symbolum *quicumque vult*, vbi de conversione, et Baptismo cujusdam Tartari ibid. fol. 207.
70. Ejusdem Dialecticæ (*sic*) introductiones. fol. 1.
Ejusdem liber correlatiuorum ibid. fol. 64.
Ejusdem de ascensu, et descensu intellectus ibid. fol. 72.
Ejusdem Lulli vita auctore Nicolao de Pax ibid. fol. 134.
Ejusdem liber de Anima rationali ibid. fol. 138.
71. Ejusdem Declaratio contra aliquorum Philosophorum, et aliorum erroneas opiniones, et damnatas ab Episcopo Pariziensi fol. 1.
Ejusdem liber de existentia, et agentia Dei ibid. fol. 65.
72. Ejusdem Proverbia. fol. 1.
Ejusdem arbor Philosophiæ amoris.
73. Ejusdem ars compendiosa inveniendi veritatem.
74. Antonii Belverii Commentarius in artem breuem Lulli. fol. 1.
Alius ejusdem super questiones Lulli in Magistro Sententiarum ibid. fol. 101.
Ejusdem alius in alias questiones Raymundi ibid. fol. 213.
Ejusdem expositio aliquorum vocabulorum per artem Lulli ibid. fol. 222.
Ejusdem Scholia in Arborem Christianalem Lulli ibid. fol. 228.
Memoriale actorum in Ciuitate Valentia in fauorem Scientiæ Lullianæ ibidem fol. 274.
Ejusdem Belverii Scholia in arborem Diuinam Lulli ibid. fol. 274.
75. Lulli liber de esse Dei fol. 1.
Ejusdem ars inquirendi particularia in vniuersalibus fol. 13.
Ejusdem liber propositionum secundum artem Demonstratiuam ibid. fol. 57.
76. Lulli, et Eremitæ Disputatio super dubiis questionum Sent. Petri Lombardi cum quest. solutivis Thomæ Attrabatensis ibid. fol. 1. et. 106.
Lulli, et Sarraceni Disputatio ibid. fol. 123.
Ejusdem tractatus de Demonstratione per equiparantiam, quod in Diuinis sit distinctio ibid. fol. 161.
Ejusdem Disputatio quinque hominum sapientum ibid. fol. 165.
Ejusdem tractatus de substantia, et accidente in probationem Trinitatis ibid. fol. 206.
Instrumentum, seu sententia retractantes quidquid attentatum est per quoscunque, et qualitercunque etc. autoritate cujusdam assertæ Bulæ Greg. 11 contra Doctrinam Lulli, ipsumque Lullum, ejusque Doctrinam, ut bonam, et catholicam in pristinum statum reducetes ibid. fol. 208.
77. Ejusdem ars Compendiosa ex principiis Philosophiæ.
78. Fratris Antonii Ferrerii comentaria in Logicam breuem, et Logicam nouam Lulli fol. 1.
Ejusdem explicatio artis Lullianæ ibid. fol. 96.
Joannis Herrera explicatio ejusdem artis
79. Lulli investigatio principiorum Philosophiæ. fol. 1.
80. Ejusdem Lectura super figuras artis Demonstratiuæ fol. 1.

- Ejusdem Logica noua *ibid.* fol. 102.
81. Caroli Bovilli explicatio in initium Evangelii S.^{ti} Joannis fol. 1.
Ejusdem epistola de Vita, et scriptis Raymundi Lulli *ibid.* fol. 34.
Ejusdem aliæ aliquot epistolæ Philosophicæ, et historicæ *ibid.* fol. 41.
82. Lulli liber quod debeat homo credere de Deo fol. 1.
Ejusdem liber de centum Dei nominibus *ibid.* fol. 15.
83. Angeli Ingengieri Palidonia argonauticæ contra Alchimiam, et Alchimistas cum ipsa argonautica variis post illis a proprio authore declarata.
84. Lulli quest. in Mag. Sententiarum cum quest. solutiuis Thomæ Attrabatensis.
85. Belverii axiomata in scientias.
86. Ejusdem versus Majoricani ad Regnum Majoricen *ibid.* fol. 35.
Ejusdem liber de Consolatione Eremitæ *ibid.* fol. 39.
87. *Varia opuscula et fragmenta Lulli.*
Liber de ente simpliciter absoluto fol. 1.
Ejusdem de arte, siue principiis aliqua notata *ibid.* fol. 7.
Ejusdem ars Brevis *ibid.* fol. 16.
Ejusdem liber de 24 experimentis totius Naturæ creatæ *ibid.* fol. 29.
Ejusdem tractatus de productione formarum, seu alterius cujuspian hecogogicus artis lullianæ *ibid.* fol. 73
Fragmentum quoddam manus antiquæ *ibid.* fol. 146.
Lulli experimenta *ibidem.* fol. 156.
Arbor operationis ejusdem, seu alterius ipse attributus liber inscriptus Arbor operationis *ibid.* fol. 167.
Francisci Capellet annotationes in aliquas Lulli propositiones male a quibusdam intellectas *ibid.* fol. 181
Joannis Arias de Loyola instructio ad Majoricen de agendis in causa Lulli, et scriptorum ejus. *ibid.* fol. 230.
Fr. Antonii Busquets libelli suplices ad varios in causa Lulli *ibid.* 232.
Joannis Arias Discursus circa Doctrinam Lulli *ibid.* fol. 245.
Ejusdem responsum in causa Lulli *ibid.* fol. 258. vbi sequuntur varia fragmenta.
88. Lulli liber de ente simpliciter absoluto fol. 1.
- Ejusdem de sua Conversione historiola *ibid.* fol. 18.
Ejusdem tractatus de Articulis fidei.
89. Ejusdem Arbor Scientiæ.
Ejusdem introductorium artis Magnæ Generalis *ibid.* fol. 225.
Ejusdem Vita authore Nicolao de Pax *ibid.* fol. 235.
Ejusdem liber de Anima rationali.
90. Gebri arabis libri alchimicæ *ibid.* fol. 208.
Rogeri Baconis Speculum Alchimicæ *ibid.* fol. 208.
Ricardi Anglici Correctorium Alchimicæ *ibid.* fol. 220.
Incerti (?) authoris Rogarius minor Alchimicæ *ibid.* fol. 250.
Calid filii Jaciqui liber secretorum Alchimicæ *ibid.* fol. 274
Hermetis Trismagistri Tabula Smaragdina cum comentariolo Ortulani Philosophi *ibid.* fol. 224.
91. Appertorium opusculum chemicum Lullo male attributum fol. 1.
Practica naturalis *ibid.* fol. 11.
Item de Secretis, seu quinta essentia *ibid.* fol. 16.
Anonimi authoris Dialogi duo exponentes Gebri, et Lulli misteria Alchimicæ *ibidem.* fol. 103.
92. Lulli explicatio artis Generalis ad alias Scientias rithmo Majoricano.
93. Miscellanea varia, et obscura alicujus Lullistæ.
94. Dialogi duo exponentes Gebri, et Lulli Alchimiam editi anno 1548.
95. Lulli ars Magna Generalis impress. Francofurti.
96. Liber Mercuriorum apertorium repertorium artis Intellectuæ theologica, et practica, et Magia naturalis falso attributa Lullo.
97. Liber Creaturarum impressus.
98. Lulli liber de Venalibus fol. 1.
Ejusdem liber de Demonstratione per equiparantiam *ibid.* fol. 17.
Ejusdem liber de Convenientia quam habent intellectus, et fides in objecto *ibid.* fol. 25.
Ejusdem liber de Substantia, et accidente *ibid.* fol. 34.
Ejusdem liber de Vnitate, et Trinitate Dei *ibid.* fol. 39.

- Ejusdem liber de Superiore et inferiore
ibid. fol. 46.
- 99 Francisci Ant. Londinensis Medicinæ Chemicæ, et assertio auri potabilis
100. Alchimia theorica, et practica Lullo male atriuta.
101. Varia Lulli Metra, et prosa in aliis lib. reperita.
102. Lulli Logica parva Ant. Belverii commentariolis illustra (*sic*) impressa.
103. Lulli Vita per Joannem Segui fol. 1.
Ejusdem Lulli tractatus inscriptus Desconsolatio lingua Castellana ibidem post medium.
104. Ejusdem Lulli de Secretis naturæ, siue quinta essentia. ibid. fol. 1.

ARMARIO 5.º

- n.º 55. Se contiene la historia de la Prou.^a (Provincia) de Mallorca del año 1639. a 28 de Mayo, por Fray Guillermo de Sales Ministro Prov.^a, en que se contienen algunas cosas particulares de Lullio, como son, el milagro de la sera, el origen que tuvo, la Oration, y Antiphona que le resan sus deuotos, los epitafios de su sepulcro en que se confirma lo del Martirio, una licencia de pedir limosna del obispo D.ⁿ Fr. Juan Desan-

tander de 30. Julio de 1638 para los gastos desta causa.

En el mismo armario 5. n.º 146. ay otra relacion de la Prou.^a de Mallorca por Fray Hieronimo Ribot anno 1647. die 25. de Julio en que se contiene la Vida de Lulio de P. Armengual y la Bula de concordia de poder enterrar los Regulares en Mallorca.

ARMARIO 2.º

- n.º 70. Continetur Metaphisica noua, et compendiosa Raymundi Lulli a fol. 34. usque ad 73.

ARMARIO 3.º

- n.º 3. Continetur quoddam fragmentum Vitæ Raymundi Lulli,
Decretum Litterarum compulsorialium, et ipsæ Litteræ compulsoriales inveniuntur authentica, (*sic*). en dicto armario quinto.
Murió el P. Riera agente desta causa del Beato Raymundo Lulio en Roma en el Collegio de San Içidoro á 4 de Junio 1633 cujus anima requiescat in pace.

SALVADOR GÁLMES. *transcr.*

LLICÈNCIES PER DAR LA COMUNIÓ A IL·LUSTRES DAMES

I

LLICÈNCIA PER DONAR LA COMUNIÓ EL CANON
GE BUSQUETS A L'ESPOSA DEL LLOCTINENT
BLANES BERENGUER

(1483)

Reuerendissimus in Christo pater et dominus dominus Didacus, diuina miseratione Maioricensis Episcopus, serenissimi illustrissimi domini Regis cancellarius et consiliarius, cum presenti contulit licentiam (*) honorabili Antonio Debusquets, Canonico Maioricensi, vt non obstantibus quibuscumque ordinationibus incontrarium editis possit Sanctum Sacramen-

tum Eucharistie [h]ac vice communicare Magnifice vxori spectabilis et magnifici Blanes de Berenguer, domicelli, locumtenentis generalis et Gubernatoris in Regno et insulis Maioricarum, Minoricarum et Euiçæ pro serenissimo domino nostro Aragonum rege Aragonum. (*sic*) Dat. Maioricis in Episcopali palatio XIII Augusti anno M^o CCCC lxxxiiij.^o

ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de* 1480 - 84, sens foliar.

(*) Aquestes dues paraules repetides indegudament en l'original.

II

LLICÈNCIA PER DONAR LA COMUNIÓ, A S. FRANCESC, A LA MULLER DE JAUME DE GALIANA, DONZELL

(1484)

Reuerendissimus in Christo pater et dominus dominus Didacus, diuina miseratione Maioricensis Episcopus, illustrissimi et serenissimi domini Aragonum Regis Cancellarius et consiliarius, cum presenti, pro certis bonis respec-

tibus atque causis valde necessariis, contulit licentiam Reuerendo fratri Bernardo Benet Genouard, insacra theologia magistro, ordinis minorum, vt in ecclesia dicti monasterii [h]ac vice possit Sanctum Sacramentum eucharistie communicare honorabili domine Bartholomee, vxori magnifici Jacobi de Galiana, domicelli, et hoc sine prejudicio juris parochialis eiusdem. Datum in Episcopali palatio die xxviiiij mensis martii anno MCCCClxxxiiij.

ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480 -84, sens foliar.*

ORDINACIONS CHORALS DE L'ESGLÈSIA DE POLLENSA

(1484)

Com per cause de dir lo Sant Euangeli Diumenja e festes menades se segueschen moltes veguades en chor dela present esg[lesia] de Pollensa entre los preueres deaquella alguns pretenen no esser obligats ne a carrech lur, e axi segueux detriment mor mur en lo poble en edestorp enlos diuinals officis; per tant lo . . . pare esenyor Don Diego, perlegracia diuina [bisbe] de Mallorques, dela Sacra Reyat Mægestat can[celler] e conseller, a Sebude del qual esser dites coses (*) per uengudes, volents se Reuerendissima senyoria sobre aço proua[hir]. Ab les qresents prouahex eordone efa les ordinacions dessus scrites les quals mane aquelles esser obseruades perlos preueras dejus scrits sots pena de Cent sous al fisch dela sua cort aplicadors.

E primerament ordone, vol emane se Reuerendissima Senyoria que sia feta vna taule defust enle qual, en pregami en aquella ab angrut afix, sia posade lepresent ordinacio e enaquella si en scrits tots los noms dels preueres, beni ficiats e no beni ficiats, deaquella, cascu segons son grau, preminencia eedat, exceptats los vene-

rables mossen Pere Angles, mossen Joan Giral, mossen Marti Miret, los quals per lur senectut eprobitat se Reuerendissima senyoria ne reserua.

Item ordone, vol emane lo dit Reuerendissimo Senyor bisbe que cascu del dits preueres dejus scrits qui present sera enle parroquia e esglesia sia tingut Dir lo Sant Euangeli quant li vindra le diade segons le taule, sots pena de Sis dines los quals de continent sia tingut aquells donar epagar, siaquell dir recusara, al preuera qui apres del vindra, si present sera, axicom es demunt dit, sino laltre qui apres vindra e dira lo dit Euangeli aquell, eaxi successiuament los altres qui vindran apres pessant per taule sien tinguts dir lo dit Euangeli sots ledita pena, si donchs ja no era impedit de malaltia o per altre indisposicio de esser regallos en no poder cantar.

E per quant alguns dels dits preueras serueyen algunes confraries enle dita esglesia les quals confraries acostumen los confreres cascu any festiuar aquella en lur altar, esia de raho que aquell tall preuera (**) aquella diade digue lo sant Euangeli enlequal diade dit Euangeli per ventura vendria lo torn a altre preuera, perlequal cose se poria seguir entre aquells discen-

(*) En la fulla solta que copiam manca a dalt un tros per lo qual havem deixat en blanc les paraules que en la falta devien estar contengudes i que amb tota seguritat no hem pogut suplir.

(**) Per la raó exposada en la precedent nota no's pot llegir una *apostilla* que estava a la part esquerra del volt de la fulla que transcrivim.

cio; perso lo dit Reuerendissimo Senyor per totra tota materra de discencio vol, prouahex e ordo na que lo dit preuere que ledita confraria seruiria aquella diade que sera lefesta d'igue lo dit Euangeli, jacsia lo torn no vingues ell. Datum Mallorques en lo palau Episcopal axj deagost any MCCC lxxxiiij.

Lo Nom dels dits preueres son los quis seguxen:

beneficiats.

mossen Pera Exertell mossen Marti Litra
mossen Anthoni Castell mossen Salvador Pre-
degade

non beneficiati.

mossen Joan Matheu mossen Pere Malia
mossen Ramon Guillo mossen Guillem Canaues
mossen Jacme Reynes mossen Arnau Moix
mossen Jacme Martorell mossen Pere Castell
mossen Jacme Serda mossen Jacme Marti

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480-84, sens foliar, fulla solta entre dues diligències de 11 agost 1484*).

P. A. SANXO.

SOBRE EL CASTELLÀ DEL PALAU DE VALLDEMOSSA

(1348)

I

De nos en Bertran de Fonoyet regent l'offici de la Governatio del Regne de Mallorques al amat en Perico Ot fill santras den Pere Ot salut e dilectio. Con nos certificats de la fama e conditio e leyltat de uos dit Perico de lo apte e coninent de regir e tenir lo palau reyal de la psrroquia de Vall de Mussa qui uaga per la mort del dit pare uostre. Emperso per tenor de les presents a vos dit Perico offici cometem e comanam tenidor e regidor per uos a nostre beneplacit per aquella man^{era} forma e conditio que lo dit pare uostre lo dit palau era acustumat de tenir. Manants a tots los sosmesos de la dita parroquia que uos haien e tenguen per Castella del dit palau e uos obeesquin en totes aquelles coses en les quals obehir son tenguts al castella del dit palau. En testimoni de la qual cosa a uos les presents manam segellar ab lo segell nostre de la dita governatio. Dat. Maioric, v idus juny anno Domini M ccc. xl. viij. Jac. ass.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Llib. de Lletres Comunes*, T. 9 - fol. 21 v.

II

De nos en Bertran de Fonoyet etc. al amat en Bernat Font dela parroquia de Vall de Mussa, salut e dilectio. Con nos haiam comanat lo

palau dela dita parroquia an Perico Ot fill den Pere Ot santras castella del dit palau lo qual ha fet segrament e homenatge en poder nostre de tenir e regir be e leyalment lo dit palau. Emperso de part del dit senyor Rey e per autoritat del offici que usam uos dehim eus manam que en continent uistes les presents metats lo dit Perico en possessio del dit palau segons que es acustumat. E no res menys li fets respondre de tots aquells drets e esdeueniments los quals son acustumats de respondre al castella. E asso no mudets. Dat. Maioric, v idus juny anno Domini M ccc xl viij.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Llibre de Lletres Comunes*, T. 9 - fol. 21 v.

III

De nos en P. de Sen Marti etc. Al amat lo batle de Valdemussa salut e dilectio. Dauant nos es uengut en Perico Ot fill den Pere Ot sa enrere castela de Valdemussa dient que per uertut de la comissio que nos a uos hauem feita de leuar les Rendes del senyor Rey en vostre batliu vos leuats los censals e altres drets que de diners se pertanyen al dit senyor Rey los quals censals drets e Rendes pecuniaries ell deu leuar e cuylir per vertut de la dita Castellania e axi o ha acustumat lo dit pare seu de leuar en temps queu Castela. Perque ha supplicat a nos queus

deguessem manar que de les dites Rendes pecuniaries nous entrametats maiorment com daqueles haie lo dit suplicant a retre compte als procuradors Reals perque li es stat comanat. Nos empero la dita supplicatio benignament axi com a rahanablement rebuda a uos dehime expressament manam que de les dites Rendes peccuniaries nous entrametats a cuylir ans daqueles que cuylides haurets retrets compte al dit Castela e

aqueles li liurat de continent e les romanets a cuylir li lexets leuar pacificament e quieta. E asso no mudets Dat. Maioric. Pridie mensis augusti Anno Domini M cccxl viij. Jac. ass.

ARX. HIST. DE MALLORCA — *Llib. de Lletres Comunes*; T 9 - fol. 54.

JOAN MUNTANER.

DIETARI DEL DR FIOI.

(1784 - 1785)

La tarde de este dia he sabut per Pou que la Mare del D.^{or} Pasqual era morta demetinade, y que havia fet mermassors, he dit que dispongues el gasto puís el baulet de or que tinch fa bo dit gasto.

26. El Sor Antoni Miralles me prega per llegir el llibre de la Sociedad.

El D.^{or} Frontera es vingut a dirme haver pensat convenient que el Collegi de Advocats se oferesca, are que se diu de guerras.

Me Mare y Llorens han dinat ab mi; y a la nit li he enviat tot el principi de estufat romas, y un flasquet vi brocas.

Despres de haver sopat Juan y la Criade son entrats dins la mia Alcova; y ha dit dita Criade de Bonaventura no poder romandrer ab mi per haver de estar ab Sevilla.

He pagat a dit Juan Criat 50 sous per la Conducta de ferma la barba.

28. El mati de este dia a las 7 se es posat a la vela el Xabech correu: y en ell el P. Prior: el P. Procurador ha enviat un brocal de vi brocas: dat 1 sou.

He enviat antes de dinar a las Monges Cathelinas Cent neulas de sucre 8 megranas aubars, y un flasco codrat de vi brocas.

He enviat a me Mare 4 magranes grosas agredolsas.

30. He treballat tota la tarde ab Dols Pre y Suau Pre fent llista o inventari.

El Marques Pueyo ha tornat de resposta per Juan que no estas detingut de obrir la llibreria y que agrafia la atensio.

(1785)

Primer janer. Disapte.

Som anat a la Misio confesio amb P. Garcias,

He dictat fins a las deu y mitja de la nit a el Sor Miquel la correccio del inventari de Bonaventura.

2. He dictat fins a las onze y mitja al Sor Miquel al mati la correccio idem.

Som anat no obstant plourer, a las tres a la Junta de la germandat de Sant Francesch y se ha acordat se proseguis donar al andador, real per lliura de la acapta.

He pagat al foser de Sant Francesch per enterrar a Bonaventura 3 lliures.

He pagat a el germa Ramon per la cera que cremá en los 8 dias que guardaren el cos de Bonaventura, ultra los 4 ciris 3 lliures.

3. Es vingut a las 8 dos quarts el Dr Bibiloni Pre demenantme los Papers de capitol y Universitat; he respost los entregaria a Amengual Notari.

Es vingut poch despres el Dr Ripoll Pre y me ha dit que la cuñade convenia a tenir a la germana del Dr Pasqual.

Juan Bujosa a mitx dia me ha entregat una reliquieta de Plate de *linguum Crucis* y Sant Andreu Avelino que aportave Bonaventura.

7. He assistit a las 8 dos quarts del mati a las conclusions previas que ha defensat D. Nicolas Omella y Malla. No ey ha hagut propina per ser Bachiller dese franch per orde Real.

Inmediament ha defensat iguals conclusions previas D. Rafel Socias. Se ha acordat que per ser fill de Advocat no havia de quedarse sens repartir la mitat del Deposit y axi demá se repartirá.

Antes de ditas funcions ha proposat el Sor Rector tendria el gust de que se observas tenir conclusions mensuals; se ha acordat que pasat el B. Ramon se tendria la funcio que apadrinaria Serra, y argüirian los dos majors.

Despres som anat a la Celda del P. Mestra de Novicis de Sant Francesch el qual me ha entregat una boseta de reliquies que aportava quant mori Bonaventura.

A las 3 de la tarde, present el Notari Fonollar y testimonis y Miquel Serra se ha llegit lo inventari o llista feta estos dias dels mobles no tencats; y immediadament el dit P. Mestra me ha entregat las dos claus de los dos quartos de llibreria y sis clavetes en un rest: he ubert dits quartos y tambe la arquimesa ahont havem enconrat dos tomets que eran de Callar, los he entregat a Fonollar, y los dos *in folio* escrits de Ploma los he entregat a el germá Ramon sacrista llech de Sant Francesch per haver tots concordat que este los havia prestat a dit Bonaventura y seguidament se han continuat algunas partides de mobles propis del dit Bonaventura.

8. Despres de haver dinat en Case el Sr Antoni Company som anats a obrir la llibreria y dins la arquimesa he buscat la llista dels llibres llegats a Pueyo: pero inutilment.

A la tarde ha Predicat en Sant Francesch del *Niño Perdido* el Dr de Case de D.ª M.ª Grana.

A la nit han aportat de Case de Bonaventura el bufet forrat de xecarandane de la alcova.

10. A las 9 del mati Mariano Canals ha defensat las conclusions; (apadrinat de mi). Sens disolrerse el Collegi ha proposat el Sor Rector si convenia el Collegi en donar el Bachiller de torn al Dr Feliu Colegial: se ha acordat que si mentres hagues pasat nombre de bachillers de pague.

He enviat a Sor Maria Ignacia me germane una botella mitjansera de vi brocas, sis rosquillas de Sineu y una olleta de mel clare de Ivisa.

14. He posat la vidriera de 9 vidres nous a la finestra alte del quarto de la S.^{ra}, costat 22 sous 6 diners.

A las 8 de la nit es arribat el xabech correu y en ell D.ⁿ Manuel Coll.

15. Es vingut al mati el canonge Quadrado y me ha demenat la Case de alt per D.ⁿ Pedro de Madrid electo Auditor de Guerra de esta.

A la tarde he fet aportar los Plats y ollas y trastos de cuina de Bonaventura a me Case.

La Mare Priora de Sta Catharina envia endivias dins un plat: dat 6 diners.

16. He assistit fent cap a la tarde a un grau de Medicina que se ha conferit a Juan Pelegri y Deya: Ey ha hagut exordi a la trona

ab octave que ha dit un net de Musu petit de 6 a 5 minuts: y esto de sent Juan Baptista: y el Padri Metja Ferrer ha fet el *quamquam* elogis de la Medicina y del graduando

18. Mariano Canals ha pres punts a las 8 dos quartos Despres ha defensat las conclusions de lleis el Dr Andreu Feliu: Padri el Canonge Bisquerra: es el baxiller de gracia per ser el Deze.

Despres ha dit la llisto de punts major Rafel Socias: Padri el Dr Bestard, sobre la llei *sed de pecunia de usuf earum rerum*: y sobre el cap II *de tempore ordin*. li han argumentat Bisquerra, Fiol, Pelegri, Garau: tentans Bisquerra, Fiol, Pelegri, Garau: per haverse anteposat Canals a pendrer los billets de temps.

Despres se ha reunit la junta en que se ha llegit la Carta de la Universidat de Cervera que inclou las lletras del Consell que manen inform esta: se ha acordat que yo form el informe. Mes se ha perlat sobre el despaix de la Polisa a favor dels Aniversaris: se ha acordat se suspenga, y que dins 8 dias yo inform los reparos que tenga per lo contrari.

El mati de este dia se ha comensat la Obra en les cases de Dr Miquel Serra: son Mestra Gaspar major, Portaseta y Maño.

Som anat a la tarde en Case de Canals a ferli provar la llisto ab Dols Pre: nos han dat xoquolate.

19. A las 9 del mati ha dit Mariano Canals la llisto major sobre la llei *fructus 45 de Usuris*: y sobre *elec Clerici I. de Postulando*.

Inmediadament ha llegit la sua llistoneta el Dr Andreu Feliu sobre el Cap: *Ocius de elec*: Tentans Fiol, Borrás, Serra.

20. Es vingut a mon Estudi D.ⁿ Guillem Callar, el qual me ha dit que desitjave ser preferit en la compra de las Medalles de Bonaventura.

21. He assistit a las 8 del mati a la Universidat en que se ha conferit a Rafel Garcies el grau de lleis.

Es vingut a la tarde el Notari Font y Fe, ab un recado que ha dit li acabave de donar D.ⁿ Juan Forteza paraque cabrevas yo son Duran: he dit que li tornaria la resposta.

23. He pagat a Me Gaspar Palmer Major per el primer compta de feina feta en la Case en que mori Bonaventura 4 lliures 2 sous.

He pagat al Milicia Pasamaner Miserol 36 sous per compondrer el capell borla.

24. He assistit a les Completas que han

comensat poch mes de las 4 a que ha assistit el Dr Bestard: ha fet la doma el Canonge Lobo: 2 sous.

25. He assistit fent cap a la festa del mati: oficiants Lobo, y Barceló y Juan Masanet: ha predicat el Dr Verger Vicari dels establiments.

A la tarde he assistit de Padri a el grau de Mariano Canals, en que ha concorregut el Regent y Jutjes. No som anat a el refresch a que dins la iglesia em convida Mariano per estar indispost.

26. He assistit fent cap a las 9 al Aniversari en que han oficiat Barcelo, Lobo y Masanet: se me han entregat dos candelas y 4 sous.

27. Som anat mati y tarde a registrar ab Dols Pre y Juan criat las llibrerias y los Armariis y Caxons, no se ha trobat moneda alguna; si pero las llistas de D.ⁿ Miquel de llibres; y men he aportat a Case dos pots per ma de Juan; en un ey hagut una lliura justa de tabach flac, en altre una lliura y deu unes bo.

28. El graduat Mariano Canals al mati me ha regalat 24 lliures xoquolate de Pastillas, 25 essas de 6 diners totas crivellades de tovas y 7 dotzenas y mitja de escalonets com a congrets; he dat al Criat 6 sous y 2 sous al altre.

Essent vingut a la tarde el D.^{or} Pasqual dientme que la sua germane sen era anade a Case de Terrers, li he dit aguardave pendrer resolucio fins vist el Rector: y li he enseñat la llista dels llibres del Dr Torrello que son 39 toms que rebe al 22 de Juliol 1763. Ha dit los havia tornats a Torrello.

29. He enviat al P. Mestra de Novicis de Sant Francesch L. Gali un potet de tabach ben pitjat de una lliura de nombre del que encontrí de Bonaventura Cuñat, en remuneracio del treball de Agonisarlo: y esto per ma de Juan Bujosa; es vingut a dar gracies.

Som anat a la tarde a perlar a la M. Priora de Santa Catharina; y he entregat a ma germane 20 sous que ha dit necesitave per Rosariets.

Primer febrer. No he pogut anar a la tarde a veurer a Sor Thomase, a causa de la fredor de la Neu de flobias, a que ahir me tenia convidat me Cosina Maria Parets.

He pagat a Mestre Pera Juan Jaume fuster Nou lliures per el baul de Bonaventura.

Han enviat de Sant Francesch un siri de la Candelaria de tres unes; dat 6 diners.

Han enviat de la Cathedral un siri de lliura.

He enviat a Sor Maria Ignacia un flasquet de vi brocas y un colom farsit.

4. He encontrat dins el segon estant de llibres en la quadre a la part del carrer present Barthomeu Serra el llibre en 4.º en que de lletra de Bonaventura se liigen los cathalogos de llibres de la sua llibreria y de la de son Pare: A la tarde som enseñat a son confesor F. Gali dit llibre; y li he fet reparar que se troben borrades 22 partides; y en dita hora de mitx dia he enseñat dit llibre a Juan Criat y a Dols Pre para que fesen memoria de que axi ab dits borrons se acabave de encontrar.

5. Som anat a donar la enhora bona a case de la Tia Catharina Ana; per esser vinguda ahir la gracia a Barthomeu Serra de Secretari de la Inquisicio: ell me lo digue ahir.

He assistit despres a Case del Decano del Collegi a la Junta en que foren Frontera, Bauza y Secretari: se ha fet present el ofici de la Sociedad sobre fer berat de llibres en case de Fortuny llibrater.

A la tarde som anat a Case de Bonaventura: he encontrat un llibre fahent a las noticias de la heretat.

Poch despres som tornat a dita llibreria ab Miquel Serra, y no havem encontrat el llibre de Genealogia.

6. He assistit fent cap a un grau de Theologia conferit al cathala Francesch Duliet Diaca. A la tarde a las 4 $\frac{1}{2}$ a un altre grau de Theologia conferit al cathala Jaume Vila.

Som anat ab Dols Pre. a registrar los Caxons de la llibreria y he encontrat el llibret de Genealogias de Serras: lo he enseñat a Miquel Serra.

7 He assistit a las 8 del mati fent cap a un grau de Theologia conferit al cathala Climent Xicard.

He enviat a Margarita Monge dinar cumplit de arros, 3 tors farsits, carn y un bruyol de oli.

He tornat el llibre al germa Ramon que me empresta al 9 janer y el recibo.

9 He enviat a Sor Maria Ignacia per estar sangrade 3 oliades y mitja lliure retjea que ha demenat.

Som anat al matí a tornar la visita de despedida a D.ⁿ Antoni Puig, que partira ab lo correu.

10. He enviat a me Mare un Pa de figas secas sensa fajas 2 lliures 9 unes.

He enseñat la Case de Bonaventura al Canonge Quadrado.

14. He respost al Marques Pueyo per medi del matex Juan Bujosa que no tenia inconve-

nient en enviarli los dos quadros de Mesquida, y lo demes del llegat excepto los llibres.

La S.^{ra} a las 7 del matí ha demanat xoquolate que ha pres ab coca: y tambe brou y gallina. Crech que ha viscut de Miracle, puis en tres dias cumplits no havia pres res.

Lamo Julia Vila de Santagni aporta un brosat de Ribella.

He enviat a el Marques Pueyo los dos quadrets de Mesquida y la Veneciana per Juan Bujosa.

16. He asistit a las 8 dos quarts del mati a la funcio de conclusions de Canons y Lleis, que ha defensat el Dr Juan Binimelis Pre.

Inmediadament es estade la funcio de conclusions de lleis y canons de D.ⁿ Antoni de la Escalera Nebot del Bisbe.

19. He posat el Mascle vei en la Cria y seran 4 famellas canarias.

Despres de dinar he enviat el Mappa Mundi per posar vasa a Llorens.

Me germane Margarita me ha enviat 24 xucados, dues garroves de Paste y dos bosins de codoñat y figas secas forneras.

28. He asistit a las 8 dos quarts del mati a las conclusions de lleis de D.ⁿ March Truyol.

Ahir me envia o aporta el Dr Canevas'genra de Amengual Notari el Paper impres y altre en escrit sobre el Predi Son Fiol del Socos.

Primer Mars. He asistit a la lliso de Bachiller que ha dit D.ⁿ March sobre la llei *si pupillus de inof. test.*

2. Grau de Theologia conferit a D.ⁿ Juan Binimelis Pre. Grau de lleis conferit a Nicolau Omella y Malla.

8. He asistit a las deu del mati a la junta del Real Collegi extraordinaria, han concorregut Bibiloni, yo, Frontera, Contesti, Bauza, Andreu, y los avisats Bestard, Brotad, March, Fornari, Amer, Bennassar, Serra: se ha resolt per la major part que se solicit del Concell que los Advocats no puguen posar firmas a pediments sino en paper resellat del Collegi; y que entre tant se copria com antes sens acudir per recurs contra los clients los que no vullen pagar de conta de sos Advocats.

11. He asistit a la funcio de lliso de punts a las 3 y mitja de la tarde que ha dit D.ⁿ Antoni de la Escalera Nebot del Bisbe. Arguents yo, Borrás Pelegri, Garau: el dit Pelegri ha tingut la desgracia de faltarli la memoria y apenes ha sabut llegir la primera prova.

14. He asistit a las 8 del mati a un grau

de lleis en la Congregacio, conferit a el Dr Juan Binimelis, Pre.

Despres de dit grau ey ha hagut junta de tots los cathedratichs en que se ha llegit el Auto del Real Acuerdo que mane que tots los cathedratichs pena de privacio vajan a la Universitat a dictar encareque no vajan los Dexeables.

He cobrat del Sastre de Alcudia sis lliures que ha dit haverli entregat el conductor del hort de Alcudia de la heretat de D.ª Miquel Serra.

17. A la tarde a las 4 funcio de grau que se ha conferit a D.ⁿ Antoni de la Escalera: Sa Ilma. que es son oncio es vingut en cotxo y li ha conferit el grau com a Cansiller; ey ha hagut exordi a la trona de la iglesia y son Padri D.ⁿ Antoni Bisquerra ha dit Quamquam de comuni, que son trosos del libret de Graveson.

He comprat del frances de junt case Mutgnerot unes calses de seda filade negres per 36 sous.

21. Es estade la Proceso del Dilluns sant: y per no haverme convidat per portar vara, no he ubert.

22. He aportat vara ab el Dr Miquel Borrás a la Proceso de Sant Francesch junt al Nazareno.

Aportan de Case de Ventura la roba vella de dins el tinell per fer camisas per Antonina Ana.

26. He pagat al mitjaner del Moll Mestre Frontera per gracia 8 lliures per to pesses mitja pedra de la mitjanade de la sala.

Se ha concluida la obra dels alts de las Cases den Calafat y ultra darlos beurer dols, he regalat a Gaspar una capse nova de risola de tabach exquisit.

29. He asistit a la Misa nova als Capuchins que ha celebrat el fill del torner Suñer.

Me Mare es vingude a dinar ab mi y havem tingut rostit y 2 principis.

Tota la tarde he empleade ab Dols Pre y Bujosa fent inventari de la llibreria de xecarandana.

31. Tot el mati y tarde he empleat ab Dols Pre y Bujosa continuant lo inventari de las llibrerias.

Esta nit he tingut la noticia de que este mati era mort en la sua posesio prop de Llorito el inquisidor major D.ⁿ Jaume Fabregues, sens sacraments.

2 Abril. Se ha concluit a la tarde la obra de las cases den Calafat, y fet net a excepcio solament dels dos estudis.

He empleat tot el mati y tota la tarde hasta las 9 dictant al Procurador present el P. Marques del Carme la resposta a las 21 fulles de Sant Domingo y Confraria.

5. A las 8 dos quarts lliso de punts de Sebastia Sala.

Despres conclusions de Pau Coll Salom.

La tarde la he empleade tota continuant lo inventari.

8. Tota la tarde he proseguit la descripcio de la llibreria.

Lliso de punts que ha recitat Verd sobre la llei *inter virum de donacione inter virum et uxorem*.

Junta del Collegi de lleis se celebra ahir mati a que no vax assistir a las deu del mati: en que he sabut se llegi el Auto de la Audiencia en que se mane se admete a el Dr Joseph Tries. Jura tambe ahir de collegiat de Lleis D.^{na} Juan Socies per mort de Fabregues.

10. Esta nit es partit el xabech correu y en ell el canonge Pasqual Callar.

Despres de despachat el correu essent Diu menje he proseguit el treball en escriurer ab Dols las llibrerias y essent vingut Bennaser Pre li he dextat a D.^{na} Geroni el segon tom del Palomino.

11. Som anat a proseguir dictar a la Universitat (obeint la orde de la Audiencia de dias antes) y havem enconrat alli a Garcies, que ha dit era substitut de Bestard; li he dit que pasats los 15 dias de la Constitucio, no consentiria substituits.

Antes de anar a dictar he concluit la descripcio de las llibrerias de Bonaventura y axi queda clos el treball de tots mobles.

He beretat ab el xoquolater sinch lliures y mitja de xoquolate de ahir: perque la mitja lliure emprade o begude me ha enmalaltit per rao de la bainilla.

He sebut que este mati sen son anats fora los de Case de Gallard al Cañar, y que anit pasada se desposa el Milicia ab Catherina Suau: no lo ha participat.

12. Este dia complexen 60 dias utils desde la mort de Bonaventura Serra: y segons lleis tench per poder clourer lo inventari fins als 23 Maig que complexen los 90

13. Hora baxe es vingut Pelegro Fonticelli a participarme que Andreu Parets y Carrio havia demenat per esposa a se filla: he respost que contra Parets no me estave be dir res per ser Parent, y que una vegade que quedave per altre part informat de la igualdat, yo me alegro.

Es vingut el mati el P. Visitador de la germenat de Sant Francesch dientme que Bonaventura devia a la germenat 140 lliures, y tambe es vingut el Potecari Melia dientme li devia las medicinas de anys.

He treballat mati y tarde com y tambe ahir per coordinar lo inventari o copiar ab el Sr Dols Pre.

14. Grau de Theologia a Juan Lull Reyes Diaca.

El Sor Rector antes del grau me ha cridat aparte y se es volgut informar de lo que vax dir a Garcias dia 11. He observat no haver dit mes que lo que esta alla notat, y que el dia, ell voluntariament surti de la Escola, quant yo estave per entrar.

15. Som anat a visitar a me Mare que he enconrat en el llit sangrade per plenitut o sarn.

He firmat a la tarde en poder de Fonollar Notari la conclusio del inventari de Bonaventura (cuya ordinacio vax concluir ahir a nit a las 9) son los testimonis Dols Pre y Juan Bujosa. Antes bona part de la tarde he fet mirar ab espai a dit Fonollar los caxons de llibres, calaxos de cantaranos y demes que se resa en lo inventari.

Este dia se ha limpiat la entrade de Calafat de la terra de la obra per en Macia Puigserver; el qual tambe ab las dos Mules ha tresbalsat en me Case les retjolas desfetas del terrat de Calafat.

16. El Sr Geroni Estades ha pagat 4 lliures 10 sous per mitx any de lloguer dels estudis de batx case del Jutje y comensa dit mitx any als primer janer ultim. I fas nota que encaraque ha pretes que yo li monprengues el valor dels dos finestrons de vidres posats a la finestra de la cambre, no he consentit a esto, pero he promes que quant sesas de habitarlos los admestia per lo que valdran, puis ell no paga mes per dita comoditat.

17. Som anat a case de D.^{na} Josep Pueyo Marques a manifestarli haver firmat el inventari dia 15 y dirli que quant voldria podia enviar per los quadros, estanpes, llibres: ha respost que per are no li feia falta res per estar indispost y que sols la Flora (etc).

He enviat a dit Marques a mitx dia luego de tornat a Case los dos toms enquadernacio deurada en folio de Bonaventura, Flora Balear, per ma de Juan.

18. Esent anat a dictar en punt de 3 quarts per las onze he trobat a Garcias dictant y sens

axicarse ha respost que yo me aguardas, que ell prest surtiria: he aguardat mitx quart y men som anat sens dictar.

Despres som anat a Case de D.ⁿ Guillem Descallar a participarli estar concluit lo inventari y que estave prompta en entregar el recibo los quadros, produccions naturals etc. me ha insinuat sobre el *cocodrilo*, a que he respost no estar en inteligencia que fos produccio natural etc.

Me Mare ha enviat antes de Vespres a la ferrera per dirme que havian sangrat a Llorens per Plenitut.

Un tal Salom de Sant Agni me ha regalat un brosat gros de Ribella.

20. Antes de las deu som anat a Case de

D.ⁿ Antoni Montis: no lo he encontrat: pero antes de mitx dia sortint del quarto del Coronel (que esta sangrat) lo he encontrat y li he dit envias per el llegat.

21. He entregat a D.ⁿ Antoni Montis el mati (havent enviat criats) el llegat li feu Bonaventura esto es, 20 toms de las causas celebres de Piraval deurats, los dos toms nous en fol; *lexicon Calvini*, los tres toms de Graciano *super jus civile et Canonicum* (que son de la llibreria de D.ⁿ Miquel) y los 4 quadros dels D.^{ors} de la Iglesia nous.

ANTONI PONS.

(Continuará)

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

REPUBLICA ROMANA

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

1114. Denario. Cabeza de Diana con petaso macedonio, collar y pendientes: CN PLANCIVS AED CVR SC. Reverso. Cabritillo cretense a derecha: detrás arco y carcaj. V. a. 3.
Familia Plautia. Presenta monedas de varios magistrados.
1.º L P(lautius) H(ypsalus), lectura probable de un monograma que llevan las monedas
1115. Denario de los Dioscuros, As, a semis, triens, quadrans sextans
1120. normales. V. a. 5 a 15, 10, 15, 15, 15, 15.
El denario es más raro con el nexa encima de los Dioscuros.
2.º P(Plautius) HYP(SAE(us))
Acuñó solo o con un colega como edil curul y con autorización del Senado. Sus monedas celebran triunfos familiares (véase familia Emilia).
1121. Denario. Cabeza de Neptuno a derecha: detrás tridente: P YPSAESC. Reverso. Júpiter con rayo en cuadriga al galope a izquierda: debajo escorpión: C YPSAE COS PRIV CEPIT V. a. 3.
1122. Denario. Cabeza de Leuconoe diademada a derecha, detrás del fin; P YPSAE SC. Reverso del n.º 1121 pudiendo faltar el escorpión. V. a. 3.
3.º A PLAVTIVS. Acuñó también como edil curul y recuerda en sus monedas triunfos obtenidos en Oriente.
1123. Denario. Cabeza turrada de Cibele a derecha: A PLAVTIVS AED CVR SC. Reverso. Baco de rodillas a derecha llevando camello por la brida, revestido con manto y con rama de olivo en la diestra;

- BACCHIVS IVDAEVS. V.
a. 2.
4.º L PLAVTIVS PLANCVS.
Su moneda se refiere a recuerdos familiares.
1124. Denario. Máscara de frente con los cabellos extendidos y a veces mezclados con serpientes: L PLAVTIVS. Reverso. Aurora con antorcha guiando de frente la cuadríga del Sol: PLANCVS. V. a. 1.
5.º C PLOTIVS RVFVS. Véase la familia Calpurnia y la Nævia.
1125. Grandes bronzes y medianos a bronzes del tipo ordinario de la época de Octavio con C PLOTIVS RVFVS. y con cabeza de Octavio o sin ella. V. a. 100, 6, 2, 2.
Familia Plutia, confundida frecuentemente con la Plautia.
1129. Denario normal de los Dioscuros con C PLVTI(us) V. a. 5.
Familia Poblícia. Presenta cinco acuñaciones.
1.º C (Poblicius) MALLE(olus) C. F. Acuñó moneda dentada con L Lic(inio) y Cn Dom(icio).
1130. Denario dentado. Anverso normal con X C MALLE CF Reverso. Marte desnudo con trompeta y clipeo, lanzando venablo en biga al galope a derecha; LLIC CN DOM. V. a. 1.
2.º C (Poblicius) MALL(eolus). Véase familia Caecilia y Postumia.
1131. Denario. Cabeza laureada de Apolo a derecha. Reverso. Roma sentada a izquierda sobre ascuas, con lanza y espada y coronada por la Victoria de pie detrás de ella: C MALL (que puede faltar, en cuyo caso hay una estrella detrás del anverso) ROMA. V. a. 2.
1132. Denario. Cabeza de Marte con casco con cimera a derecha encima mazo: X Reverso. Héroe desnudo con clámide y venablo, el pie sobre una coraza y delante de él trofeo: detrás proa con caduceo o saltamontes: C MAL. V. a. 6.
1133. Denario como el n.º 1132: en lugar de la proa tablilla con dos huecos con P y C MAL. A veces solo P en la tablilla y C MAL al lado. V. a. 6.
3.º C POBLICI(us) Q. F. Acuñó moneda dentada cuyos tipos se refieren a la Italia meridional.
1134. Denario dentado. Busto de Roma a derecha con casco adornado con una cabeza de águila y dos plumas; ROMA Reverso. Hércules ahogando al león a izquierda; a sus pies clava y delante arco y carcaj: C POBLICI Q F. V. a. 1.
4.º M POBLICI(us). Acuñó en España como lugarteniente de Pompeyo hijo.
1135. Denario. Cabeza con casco con penacho a derecha M POBLICI LEG PROPR. Reverso. Cneo con vestido militar y el pie sobre proa a izquierda da una palma a la Bética que lleva clipeo y dos venablos: CN MAGNVS IMP. V. a. 4.
Familia Pompeya. Hay acuñaciones de seis personas de esta celeberrima familia.
1.º SEX POM(peius) FOSTLVS. Sus monedas aluden al origen mitológico de la familia.
1136. Denario. Cabeza normal entre vaso y X. Reverso. La loba con los gemelos, la higuera ruminal con tres pájaros y el pastor Faustulo apoyado sobre su palo: SEX PO FOSTLVS ROMA. V. a. 1.
1137. Semis y quadrans normales con a vaso detrás de la cabeza y SEX
1138. POM en el reverso. El anverso del semis no lleva S. V. a. 8, 20.
2.º Q POMPEI(us) RVF(us). Sus monedas citan el nombre de sus abuelos los cónsules Sila y Rufo.
1139. Denario. Cabeza del consul Rufo a derecha; RVFVS COS Q POM RVFI. Reverso. Cabeza

- de Sila a derecha: SVLLA COS. V. a. 6.
1140. Denario. Silla curul entre flecha y ramo de laurel: Q POMPEI Q F RVFVS COS Reverso. Silla curul entre corona de laurel y lituo: SVLLA COS Q POMPEI RVF. V. a. 5.
3.º (Un Pompeius) MAGNVS. Es el célebre rival de César.
1141. Aureo. Cabeza de Africa tocada por la piel de elefante entre lituo y preferfculo: MAGNVS. Reverso, Pompeyo en cuadriga al paso a derecha llevando ramo de laurel y coronado por la Victoria: sobre uno de los caballos está su hijo Cneo llevando también rama de laurel: PRO COS. V. a. 1500.
4.º CN MAG(nus). Es el hijo mayor del anterior: acuñó en España.
1142. As normal sin ROMA y con CN MAG IMP. V. a. 20.
5.º SEX(Pompeius) MAGNVS. Es hermano de Cneo. Acuñó primero en España y después en Sicilia.
1143. Denario. Cabeza de Pompeyo padre a derecha: SEX MAG PIVS. IMP Reverso. La Piedad a izquierda con ramo de olivo y cetro: PIETAS. V. a. 120.
1144. Denario. Como el n.º 1143 pero la inscripción del anverso es: SEX MAGN PIVS IMP SAL o SEX MAGNVS SAL IMP o SEX MAGNVSIMPSAL o SEX MAGN IMP SAL. V. a. 120.
1145. As normal sin marca de valor ni ROMA: en el anverso MAGNVS (o MAGN); en el reverso PIVS IMP. V. a. 6.
1146. Denario. Cabeza de Neptuno a derecha con tridente sobre el hombro: MAG PIVS IMP ITER. Reverso. Trofeo naval con tridente, proas, áncora y los monstruos Caribdis y Scila: PRAEF CLAS ET ORAE MARIT EX SC. V. a. 30.
1147. Faro con estatua de Neptuno encima: delante del faro galera con águila legionaria y acrostolio, tridente y tirso: MAG PIVS IMP ITER. Reverso. Monstruo Scila amenazando con un timón; el monstruo termina en dos colas de pez y tres perros: leyenda n.º 1146 o PRAEF ORAE MARIT ET CLAS SC V. a. 30. Es un denario.
1148. Aureo. Cabeza de Pompeyo (Sexto) entre preferfculo y lituo: MAG PIVS IMP ITER. La cabeza con barba y todo en corona de encina. Reverso. Cabezas en frente una de otra de Pompeyo padre y de Cneo hijo entre lituo y trípode: PRAEF CLAS ET ORAE MARIT EX S. C. V. a. 600.
1149. Denario. Cabeza de Pompeyo padre a derecha entre preferfculo y lituo: MAG PIVS IMPLITER. Reverso. Anapias y Anfi-siomo llevando en hombros a sus padres: entre ellos Neptuno a izquierda con acrostolio y el pié sobre proa: PRAEF ORAE MARIT ET CLAS EX SC (o solo SC) o PRAEFCLAS ET ORAE MARIT EX SC. V. a. 30, 15.
Un quinario de oro con SC atribuido a Pompeyo parece falso y no lo describimos.
Familia Pomponia. El nombre abreviado de algunos de sus magistrados se presta a confusiones con la familia Pompeya. Parecen pertenecer seguramente a la familia Pomponia:
1.º L. POMI(onius).
1150. As, semis, triens, quadrans, sextans normales con LPOMP con las dos primeros y dos últimas letras enlazadas: V. a. 3, 3, 3, 3, 12.
2.º LPOMPON(nius) MOLO. Su denario se refiere al origen fabuloso de los Pomponios.
1115. Denario. Cabeza laureada de Apolo a derecha: LPOMPON MOLO. Reverso. Numa a de-

- recha con Ítuo sacrificando un macho cabrío en altar encendido: un victimario lleva la víctima: NVM POMPIL, V. a. 12.
2.º L POMPONI(us) CN F. Acunó sus monedas dentadas,
1156. Denario dentado. Cabeza ordinaria: X LPOMPONI CNF. Reverso. Guerrero galo en biga al galope a derecha con clipeo y trompeta y lanzando jabalina: LLIC CN DOM, V. a. 1.
4.º POMPONI(us) MVSA. Sus monedas aluden a su sobre nombre.
1157. Denario. Cabeza diademada de Apolo a derecha con los cabellos largos: Q POMPONI MVSA. Reverso. Hércules desnudo con la piel de león y clava al lado tocando la lira a derecha: HERCVLES MVSARVM, V. a. 10.
1158. Denario. Cabeza laureada de Apolo: detrás lira. Reverso. Calliope a derecha tocando lira puesta sobre cipo: Q POMPONI MVSA V. a. 5.
1159. Denario. Como el n.º 1158 pero volumen en vez de lira. Reverso. Clio de pie a izquierda con volumen y apoyada sobre cipo: leyenda del n.º 1158, V. a. 5.
1160. Denario. Como el n.º 1158 pero flor en vez de lira. Reverso. Erato de frente tocando lira: leyenda n.º 1158, V. a. 100.
1161. Denario. Como el n.º 1158 pero dos flautas cruzadas en vez de lira. Reverso. Euterpe con dos flautas apoyada sobre cipo: leyenda n.º 1158 V. a. 5.

LUIS FERREAL Y CAMPO

(Continuará)

B I B L I O G R A F I A

Un nou estudi de Mr. Hemp sobre la Prehistòria Balear

A *The Antiquaries Journal* (vol. XII, n.º 2, Abril 1932, pag. 127 i següents) Mr. W. J. Hemp F. S. A. publica un treball titulat «The Navetas of Majorca» força interessant per la millor coneixença de la prehistòria de les Balears.

En aquest segon estudi de l'edat del Bronze a Balears, il·lustrat amb plans precisos i fotografies excel·lents, (1) una observació intel·ligent i acurada de la naveta des Tudons i de les del Rafal Rubí, que nomena 1.ª i 2.ª permet a l'autor anglès de relacionar fortament aquestes sepultures megalítiques amb les coves mallorquines d'enterrament i amb els

longs-barrows i cambres megalítiques tumulars d'Anglaterra i Irlanda.

Els plans i seccions de les navetes citades foren publicats per Emile Cartailhac en 1892 en *Monuments Pimitifs des Illes Baléares*, però en l'estudi de l'autor anglès apareixen addicionats amb certs detalls desconeguts fins ara i de la major importància pel que fa a aquelles relacions. En la naveta dels Tudons l'antecambra és dibuixada de bell nou; i el *forecourt* d'enfront de l'entrada exterior, i una regata en el pis exterior de la mateixa, es mostren per primera vegada, venint a reforçar la semblança d'aquests edificis amb les coves mallorquines, especialment amb les tallades al flanc dels turons, com algunes de la cala de S Vicens, i també amb la Grotte des Féés, a Ariés, Provença. Una mena de prestatge en forma de mitja lluna que hi ha al fons de la cambra de la naveta és un tret molt freqüent a les coves, figurant com nínxol final; mes els bancs dels costats de la cambra, tan usuals en les coves, no estan representats a cap de les navetes conegudes.

(1) En 1927 publicà el mateix autor una Comunicació a la Society of Antiquaries, Oxford, titulada *Some Rock-cut Tombs and Habitation Caves in Mallorca*, detalladíssim treball que és necessari conèixer per l'estudi dels primers temps de l'Edat del Bronze a Balears.

En les navetes del Rafal Rubí cal remarcar que no hi ha traces visibles d'un *forecourt* exterior ni cap regata al sol exterior de l'entrada; però el portal d'entrada de la cambra en abdues navetes està provist d'una regata acanalada resseguint tot el portal per contenir una llosa. Molt curiosa és la posició asimètrica de l'entrada al front de la naveta 1.ª i força interessants les emprentes de mescla que poden observar-se en el corredor de l'entrada, restes probables del segellat de la tomba.

Respecte al mètode usat per tancar les navetes, encara que no hi hagi cap precedent, l'evidència que resta és suggestiva. En les dues navetes del Rafal Rubí l'entrada a la cambra mostra una regata acanalada, com queda dit, destinada a contenir una llosa, com més clarament es troba també indicat en algunes coves d'enterraments de la cala de S. Vicens, i encara que l'entrada exterior no ofereixi una tècnica igual, costa molt de creure que tombes construïdes tan curosament com ho foren aquestes, poguessin ésser deixades tan fàcilment accessibles; és molt més segur que el vestibul fos omplert d'enderroc i la porta tapiada per una sola llosa que no es distingís de les que la rodejaven, dissimulant així la posició de l'entrada.

En el cas de les coves a que es baixa per una rampa corredor amb dos compartiments, el darrer era certament reomplert i l'entrada soterrada.

En la naveta dels Tudons, on la regata per contenir la llosa de la porta és a l'entrada exterior, existeix la possibilitat que un bloc de pedres es construís en el *forecourt* per disfressar la entrada de la tomba i també tal volta amb l'intenció de fer les dues extremitats de l'edifici més o menys simètriques.

Com diu també Mr. Hemp, que per aquells que comparteixen amb ell l'opinió que els *longs-barrows* i les cambres megalítiques tumulars són essencialment degudes al determini de llurs constructors de construir coves d'enterrament en la tradició Mediterrània, en terres on manca la pedra apropiada, i que molts dels seus treballats detalls tenien pels constructors un valor més bé cerimonial que no estructural encara que representassin detalls oblidats d'una primitiva tècnica constructiva, és temptador de considerar les Navetes primitius exemples de transició en tipus, ja que no en el temps.

Quant al problema local del seu origen, és difícil de resoldre per la senzilla raó que la pedra adequada per la construcció de les coves, és molt abundant a Mallorca i Menorca. Així que el canvi en el mètode de construcció de les sepultures no hi ha cap dubte que és deliberat. També és un fet curiós que mentres les construccions en forma de navetes se troben a Mallorca amb certa freqüència, no hi ha memòria que coves d'enterrament similars, sobretot dels tipus de la cala de S. Vicens hagin estat descobertes fins ara a Menorca.

Per últim, creu Mr. Hemp, que alguna llum en el problema de la coexistència dels dos tipus de sepultures ens poden donar els costums d'enterraments de Cerdenya, on a la plena Edat del Bronze, mentres la tomba megalítica del Gegant és la tomba del Cap, el poble seguia encara enterrant-se en tombes d'un tipus anterior; semblant costum és probable s'usàs a les Balears al mateix període.

LLUIS R. AMORÓS.

I N F O R M A C I Ó

Ha estat constituïda a la nostra ciutat una associació amb el nom de *Bibliòfila Mallorquina*, l'objecte de la qual és la publicació, en edició limitada als seus adherits, dels manuscrits inèdits, obres rares o exhaurides, traduccions, reproduccions de mapes i plans, gravats, documents, etc. que afecten a la història, institucions, literatura, mística, usos i costums que es refereixen o es relacionen amb la cultura de l'antic Regne de Mallorca.

La nova entitat té el seu domicili social en el de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. El nombre d'adherits és limitat a 125.

La junta directiva està presidida pel Senyor D. Zaforteza Musoles, i formada pels Senyors: Faust Morell Tacón, vice president; Antoni Mulet Gomila, tresorer contador, i Joan Llabrés Bernal, secretari-bibliotecari.

El Consell de Publicacions de l'Associació està integrat pels Srs: D. Zaforteza, Vicens Furió, Faust Morell Tacón, Antoni Mulet Gomila, Joan Pons Marquès, Salvador Ros Ramonell i Pere Sampol Ripoll.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

RESPOSTES A UNA ENQUESTA

DAVANT EL CENTENARI LUL·LIA

Per E. ALLISON PEERS, Professor a la Universitat de Liverpool, autor de la versió anglesa del *Blanquerna*, d'una *Biografia de Ramon Lull*, etc.

Corresponent a la invitació del BOLLETÍ, vetaquí la meua idea sobre el pròxim centenari lul·lià:

I.—Quant a la data de celebració tenc per la més convenient la tardor o l'hivern de 1933 o bé la primavera de 1934. Fixar-la en 1932 o 1935 equivaldria a fer bons els arguments dels partidaris d'una d'aquestes dues dates (1932 o 1935). I la commemoració d'un centenari no té res a veure, al meu entendre, amb tals arguments. Per tal que la commemoració sia digna cal preparar-la amb temps, i dupto que n'hi hagi abastament si es fixa abans de 1933. Pel que fa a 1935, és l'any del tercer centenari de la mort de Lope de Vega. Tot sembla indicar, doncs, el 1934, any que té, d'altra banda, la ventatge que ens dona dos anys per a la preparació. Així podria anunciar-se des d'ara la data 1932-1935, que sembla la manera més encertada.

II.—La forma de celebració ha d'atènyer-se al triple aspecte del geni de Ramon Lull—«l'home, el savi, el sant»—és a dir, voldria la celebració religiosa estretament unida amb la cultural i l'acadèmica.

III.—Aquesta darrera celebració caldria que fos *internacional*. Atreure a Mallorca, si possible fos, lul·listes de tots els

països, a fi que cada terra rendís tribut al gran mallorquí. I publicar en un gran volum d' *Homenatge Internacional* els panegírics o articles que cada un escrigués sobre el Beat Ramon.

Per MOSSÈN JOAN AVINYÓ, autor d'una *Vida del Beat Ramon Lull*, i d'una *Història del Lul·lisme*.

Crec, primerament que s'imposa una revisió per tal d'assegurar l'autenticitat de tots els documents que fan referència a la personalitat del Beat Ramon Lull; perquè, si bé sembla que no cap dubte respecte de la vida anònima i coetànea, del testament i d'altres, en canvi, alguns dels publicats pel P. Custurer i pel P. Pascual ja no són tan fermes, puix que han estat impugnats; entre els darrers està un bon xic trontollat el que's refereix al seu martiri i a la seva mort.

En segon lloc, seria molt necessari tenir inventariats tots els manuscrits de les seves obres que's troben dispersos per diferents arxius arreu del món, i singularment els de Palma i d'altres indrets de Catalunya, València, Barcelona, Montpeller, Perpinyà, etc. que caldria afegir als molts i meritisims treballs que de fons estrangers han portat a cap recercadors competentíssims.

Al mateix temps s'hauria de fer un acurat estudi dels diversos còdexs i establir entre ells una interdependència, per tal de fixar la lliçó autèntica i moltes d'altres avantatges que una tal compulsa proporcionaria. Així per exemple, algunes de les obres que hom dóna com sortides de la ploma del Beat, ens resultarien que no són més que uns resums o parts separades d'aquelles o bé les lliçons del Mestre escrites per algun dels seus deixebles. Oï més, podríem fixar la cronologia de la seva producció, establir la personalitat dels primers lul'lians, etc. etc.

En tercer lloc, a més de la tasca, mai prou lloada, de la Comissió editora dels textos catalans hauria de seguir la publicació dels textos originals llatins encara inèdits.

I finalment, crec seria cosa molt con-

venient i necessària la publicació d'edicions crítiques de les obres científiques de Lull vertides al llenguatge català modern, per tal de fer més coneguda la ideologia del Beat en els cercles intel·lectuals, i obtenir per les seves doctrines i sos mètodes una major divulgació.

Sobre aquestes bases hom podria bastir un estudi definitiu de l'home, del savi, del sant; del contrari sempre estem exposats a constants rectificacions.

Respecte al segon punt de l'enquesta, s'haurien d'iniciar d'una manera ben solemne, és a dir, que la gent se'n adonés, les gestions per bastir un monument a Barcelona que fos digne de la més gran personalitat catalana que homenatgem i de la capitalitat de Catalunya; i portar-lo a terme a la major brevetat possible

ANTIGUES POSSESSIONS D'ARTA

NOTICIES DE LES MATEIXES I DELS SEUS SENYORS

EN ELS SEGLES XIII, XIV I XV.

II

MOREL O MUREL (MORELL)

SENYORS: DESCOLOMBERS I SUREDA

SUREDA

Creim convenient en aquesta ocasió limitar-nos a tractar sols dels Sureda que durant la centúria XV.^a foren senyors del feu de *Morel*, ja que precisa per seguir la norma traçada en el present estudi continuar-lo fins començada l'edat mitjana o sia les primeries del següent segle XVIe (1)

Aniran per tal raó transcrits únicament

els documents o clàusules dels mateixos que sien fonts històriques, a les que recorrem amb gran plaer en el present estudi perquè són el fonament més solid, millor dit únic, del mateix.

Dels quatre infants mascles que a la seva mort prematura deixà N'Antoni Sureda, fill major del ciutadà de Mallorca amb honors de cavaller Salvador Sureda, foren N'Antoni i En Joan, nats respectivament en tercer i quart lloc d'entre dels que li donà l'honorable senyora Joaneta, la seva esposa. (1)

(1) Com tenim en preparació una història genealògica crítica i documentada de la família de Sureda deixam per aquella el seu estudi, tan complet com podem, des de son arrelament en aquesta illa.

(1) Salvador i Miquel se deien el primer i segon. Mort aquell molt jove, (n. 1379 † 1401) del matrimoni que havia contret amb la rica i qualificada donzella Jau-

Hagueren de venir al món pels anys 1382 a 1385 i casaren abans de 1408 amb les germanes Catarina i Cília Moger-Descolomers, com queda referit. (1)

Ben lligada dugueren sempre llur vida els dos esmentats germans, més reforçada aquella lliga pel matrimoni que contragueren. Sols la mort rompé tan exemplar germandat.

Després de la indicada data, 1408, comensen a desprender-se de bona part dels béns que posseïen a Manacor (2) redimeixen censals i altres drets heretats de son pare i donen suficient poder a Miquel son germà resident en dita vila perquè en nom seu pugua concertar vendes i establiments i firmar les corresponents escriptures. Du-

meta Rot an Reial i de Fàbregues deixà solament una filla anomenada Blanca, que casà amb el noble Guillelm Sala i Safont, duquent per tal motiu a la Casa de Sala, amb la seva sang, el seu important patrimoni.

En Miquel, casat per l'any 1406 amb Mateva de Belloch traspassà d'aquest món també jove en 1416 amb sols dos fills qu'es deien Salvador i Joan (a) finits de pocs anys el primer i de pupilar edat el segon.

(1) Segons escriptura de 5 gener de 1408 autoritzada en l'Escrivania de Cartes Reials de Manacor figura com a testimoni el referit Joan Sureda ja resident a Artà

(2) xx die mensis martij anno predicto. (1408)

Nouerint uniuersi. Quod constitutos in iudicio curie Regie parrochie de Manacor Laurencius rotlandi habitator dicte parrochie de Manechor donatarius omnium bonorum Jacobi de seua notarium Maioricarum quondam et per soluendis et satisfacendis illis quadraginta quatuor quarterijs frumenti debitis Michaeli Anthonio et Johanni sureda fratribus et heredibus Anthonij sureda quondam racione census temporis preteriti racione et occasione illarum duarum quarteriarum frumenti censualium quas dictus Jacobus de seua not. quondam quolibet in festo sanctorum Petri et Felicis augusti faciebat dictis heredibus de censu pro quadam sorte terre ipsius per Jacobi de seua infra scripta dedit et assignauit at subastandum et vendendum espacio quatuor m. n. suum p sequestrum dictam sortem terre situata in dicta parrochia de Manechor in termino alquarie vulgariter dicta le taffall.

(Substa i venta de terra per satisfer vençuts de censal als germans Miquel, Antoni i Joan Sureda, fills d'Antoni Sureda, major.)

ARX. DE PROTOCOLS.—*Lib. de Cartes Reials de Manacor* de 1400-1409, sens foliar.

(a) ARX. DE PROTOCOLS.—*Tom de Cartes Reials de Manacor* que comprén els anys de 1412 a 1430, n.º 672. Escripura de 5 d'agost de 1416.

rant desset anys alienen cases, terres, censals i altres drets a ells pertanyents per herència dels seus avantpassats. (1)

Des de la seva infantesa, mort el seu pare, compartí amb sa mare la cura i administració de la Casa paterna son oncle N'Arnau Sureda, Senyor de *Sant Martí*, quedant comprovat per distints fets i resolucions son zel i bona voluntat pels seus nebots orfes.

Bon comprovant n'és, entre molts d'altres, veure que fins i tot adquiria dit Arnau terres durant la menor edat dels repetits sos nebots, fent-se constar en les escriptures que quedaven per indivís entre ell i aquells. (2)

Tal vegada el propi cavaller, com abans hem insinuat, no fou estrany a la donació universal que dimars 31 de gener de l'any 1413 atorgà l'honorable senyora Magdalena Descolomers, per la qual traspassava tots els béns i la representació de la seva Casa al referits germans sos gendres.

Passà tan important document davant el notari i escrivà de la Cúria Reial d'Artà En Francesc Gili; però les seves notes no apareixen en l'arxiu de Protocols de la present ciutat. No obstant això són en tan gran nombre els documents atorgats pels susdits donataris expressant i fonamentant-se en la referida donació i confirmant-la que fan inneceri aquell original. (3)

(1) V. Document n.º CLXXVIII

(2) xxi mensis marcij anno anativitate Domini Mº CCC x C septimo.

Nouerint uniuersi. Quod nos Nicholaus philipo et Gratia conjuges habitatores ville de Manacor gratis et ex certa scientia et spontanea voluntate non dolo vi vel metu inducti nec in aliquo circumuenti aut errore prolapsis utriusque nostram solidum vendimus et titulo vendicionis concedimus et tradimus vobis Arnaldo Sureda ciui Maioricarum et filij; et heredibus Anthonij sureda quondam fratris vestri pro indiuiso et vestris perpetuo duo trocea terre.

ARX. DE PROTOCOLS.—*Tom de Cartes Reials de Manacor* de 1391 a 1396.

(3) Die martis xxvij mensis augusti Anno predicto CCCCº xvº.

Nouerint uniuersi. Quod nos Anthonius sureda et Johannes sureda fratres, habitatores parrochie de Arthano donatarius omnium bonorum que fuerunt domine Magdalene vxoris Guillermi moge quondam dicte parrochie habitatoris et filie et heredis Egidij de columba-

Assumida, doncs, pels susdits Antoni i Joan Sureda, la Casa primogènita i troncal que fundà el cavaller i conqueridor de Mallorca, En Joan Descolomers, fonc la causa, ben lògica i raonable del traslat definitiu de sa residència a l'esmentada vila d'Artà, a on quedà radicada la seva pròpia Casa de Sureda, primogènita i troncal del seu llinatge.

Durant la primera meitat de la centúria XV.^a a tot arreu sorgien en aquesta illa nombroses bandositats i com ja en altra ocasió referirem (1) d'elles no se pogué sostreure la regió llevantina. A Artà se'n mogueren de vertadera importància lluitant els dos germans Sureda units amb els Colells i altres contra el poderós Batlle Reial Joan Guiscafè, Salvador Escofet (llur remot parent) i amics i parcials d'aquests.

El dia 1 d'octubre de 1420 cregueren convenient abdós germans pel que es pogués esdevenir i especialment pel cas de la divisió de son patrimoni, fer explícita declaració i confesar-se mutuament que tots els béns que poseïen, tant mobles, com immobles, com semovents, eren entre ells comuns, com ho eren les càrregues que sobre els mateixos pesaven.

Formaven son patrimoni a més dels béns territorials, molts de censals, alous, directes dominis i altres drets senyoriais, alguns tenguts damunt les seves pròpies heretats, com era l'alou de *Morel*, i altres

rijs quondam patris sui, vt constat de dicta donacione nobis facta instrumento facto et firmato in posse discreti Ffrancisci gili nottarij quondam sub die martis tricesima (prima) mensis januarj Anno Anatiuitate Domini M.^o CCCC xiiij^o, et Caterina vxor dicti Anthonij sureda ac Cilia vxor dicti Johannis sureda. Gratis et ex certa scientia quisque nostrum insolidum vendimur et titulo vendicionis cedimus concedimus et tradimus seu quasi vobis Laurentio colleli maiore dierum habitatori dicte parrochie de Arthano presenti et vestris Quinque libras et xedem solidos et vnum par gallinarum censuales perpetuales quas persone infrascripte nobis faciunt et facere tenentur et prestare annue in diuersis terminis siue festis per eorum possessionibus infrascriptis

Inadvertitamen! s'ha citada aquesta donació més amunt amb dia equivocat: 31 març per dimarts 31 gener. V pp. 27 i 59.

ARX. DE PROTOCOLS.—*Tom d' Instruments del notari Genis Mianes de 1415 a 1417.*

(1) V. B. A. L., Tom XXII, (any 1928) pàg. 115.

que pesaven demunt distintes alqueries de les quals no tenien el domini útil i si el directe (1)

El 15 de gener de 1422 declarà En Pere Moger Descolomers estar complit i satisfet de sos esmentats cunyats de tot lo just en i sobre la total provisió i aliments de la mare i sogra respectiva, la Senyora Magdalena Descolomers, durant el temps viscut en companyia de dit Pere. Se comprèn tal declaració a causa de la donació universal feta per aquella a favor de sos gendres el dits Antoni i Joan Sureda, ja que per la mateixa excluf son expressat fill de la successió de la heretat de la Casa Descolomers.

(1) 23 gener 1417.

Sit omnibus notum. Quod Ego Michael Osseres habitator parrochie de Arthano sciens et attendens vos Petrum moge Johannetam vxorem vestram et Anthonium sur-da habitatores dicte parrochie vendidisse et titulo vendicionis concessisse et tradisse michi instrumento gracia redimendi mediante, Quatuor quarteries frumenti censuales illasque imposuissse et carricasse in et super toto alodio et directo dominio dicti Anthonij sureda cuiusdam alquerie de morell vel Johannis janerij solendas annue in festo sanctorum petris et felix augusti, predictam itaque vendicionis de dictis quatuor quarterijs frumenti censualibus vos pre-nominati venditores michi fecistis precio videlicet Triginta duarum librarum Regalium Maioricarum minorum quas confessi fuistis ame habuisse et recepisse sicut de facto habuistis et recepistis numerando prout hec et plura alia continentur in dicto instrumento siue empcionis facto et firmato in posse discreti Ffrancisci egidij nott Maioricarum quondam sub quinta mensis nouembris Anno Anatiuitate Domini M^o CCCC xiiij^o

ARX. DE PROTOCOLS.—*Tom d' Instruments del notari Genis Mianes del any 1416, sens foliar*

29 agost 1415.

Nouerint vniuersi. Quod Ego Laurentius colleli maior dierum habitatorem ville de artano sciens et attendens vos Anthonium sureda Catherina eius vxoris et Johanne sureda et Cilia eius vxoris habitatores dicte parrochie vendidisse in instrumento gracia redimendi mediante Quatuor quarteries frumenti censuales quas annuo solendas in festorum petri et felix augusti oneratis super alodio vostro alquerie Guillelmi Monflor scituata in dicta parrochia de Artano, predictam itaque vendicionis michi facistis precio Triginta duarum librarum Regalium Maioricarum minorum quas ame confessi fuistis habuisse et recepisse numerando sicut de facto habuissis et recepissis vt constant de dicta uostra vendicione instrumento facto in posse discreti Ffranciscis Egidij notarij publici Maioricarum sub secunda mensis februarj Anno Anatiuitate Domini M^o CCCC nono

ARX. DE PROTOCOLS.—*Instruments del notari Genis Mianes de 1415 a 1417, sens foliar.*

Mort a l'entorn de 1424 En Joan Sureda, tronc de la seva branca, son germà Antoni fonc elegit tutor del fills que deixà dit Joan anomenats Guillem i Salvador Sureda i Moger-Descolomers, (1) al primer dels quals feu carta de fi, dos anys abans de morir en poder del notari Nicolau Gili. Obeiria segurament aquella formalitat a la divisió i adjudicació de béns temps enera feta de l'heretat materna, ja que per ella passà a dit Guillem el patrimoni dels Descolomers mitjançant importants sumes de moneda i censals a favor del susdit Antoni. (2)

Fonc també aquest hereu abintestat dels fills pupils de son germà Miguel Sureda, espòs de Mateva de Bel'loch, com consta per escriptura que passà davant el notari Nicolau Mianes, datada a 20 de maig de 1425.

(1) Quarta die mensis januarij anno a natiuitate Domini M^oC CCC^o vicesimo octauo.

Sit omnibus no um Quod ego Antonius Sureda filius et heres pro certa parte bonorum et hereditatis Anthonij Sureda et Johanne eius vxoris parentum meorum quondam parrochie de Manachor tam nomine meo proprio quam hereditario predicto quam etiam nomine tutorio frutorum et heredum Johannis Sureda fratris mei quoniam gratis et excerta scientia per me et meos presentes et futuros vendo et titulo vendicionis trado seu quasi vobis discreto Antonio badia Nott, degenti in dicta parrochia de Manachor presenti et vestris ac quibus volueritis perpetuo illas vniam quarteriam et mediam frumenti censuales quas recipio et jus recipiendi habeo non minus predictis quolibet anno de censu in festo sanctorum Petri et Felcis mensis augusti in et super quodam pecia terre et garrigue sine mitge olim heredum Guillelmum masqueroni et domine Saluacione eius vxoris quondam dicte parrochie de Manachor et nunc vestra titulo vendicionis per ipsos heredes facte. . . . (Venda d'una quartera i mitja de blat censal anual)

ARX. DE PROTOCOLS. — *Lib. de Cartes Reials de Manacor* de 1412 a 1430, sens foliar.

(2) Entre altres censals se n'hi creà un de vuitanta lliures damunt la pròpia alqueria *Morèl*, segons consta amb escriptura pública de 4 abril de 1458 en poder del susdit notari.

ARX. DE PROTOCOLS — *Tom d' Instruments de Nicolau Gili* de 1455 a 1460. (a)

(a) Segons expressa D. Josep M.ª Quadrado en la seva magistral obra *Forenses y Ciudadanos*, pàg. 42, equivalia allavors un censal de 80 ll. a un de 500 de mitjan segle XIX, i avui, per consegüent, encara cal augmentar notablement aquesta darrera comparació, donat el valor actual de la moneda.

Per ella i altres documents queda provada l'extinció de la descendència masculina de son germà major el referit Miguel (1), i en sa conseqüència el venir a dit Antoni la representació capdal de tota la família de son llinatge de Mallorca, doncs, com tenim expressat, En Salvador Sureda, germà primogènit, deixà tan sols una filla.

I se donà el cas que encara que representàs aleshores cases tan qualificades i reconegudes com eren la de la seva sogra i la seva pròpia, en aquella època ja tant honorada pels seus oncle i cosins germans en aquesta ciutat, ell seguia la tradició de sos ascendents i no rebutjava els continuats nomenaments que pel govern de la Universitat forana de l'illa se feien en la seva persona. Els anys 1426, 1428 i 1434 forma part del Gran i General Consell de Mallorca, anul·lada la pragmàtica sanció del Virrei Huc d'Anglesola i restablert el regim de franquesa; el 18 gener 1427 és elegit Batlle Reial d'Artà, al propi temps que ho era per jurat major d'aquella universitat son cunyat En Pere Moger-Descolomers i pel càrrec de conseller en la present ciutat per la mateixa vila el parent de sa muller l'honrat En Joan (Colombés) Descolomers, més tard Alcait del Castell de Capdepera pel Rei Alfons V. (2)

(1) Dels seus dos fills Salvat i Joanet va ésser primerament tutor el *Venerable* Pere Andreu dat e assignat per la Cúria Reial de Manacor el dia 21 de juliol de 1416. Més tard, finit el primogènit la mateixa Cúria anomenà tutor i curador de l'altre germà, a son oncle En Joan Sureda.

ARX. DE PROTOCOLS. — *Libs. de Cartes Reials de Manacor* de 1415-19, n.º 672-73, i d' *Instruments del notari Genís Mianes* de 1410. (3 maig 1418-25 gener 1419-15 febrer 1419)

(2) 18 gener 1427. «anulada la Pragmatica sancio e ordinacions per lo noble mos. Huc Danglesola q.^a axi com a Virrey en lo dit Regne fetes sobre lo vniuersal regiment de aquell hage provehit e manat (En Latzar de Lloscos) que daqui avant les eleccions de jurats e consellers e daltres pertanyents el Consell del dit Regne se hagen affer segons forma de la ffranquesa dagueu feta e per lo llustre Senyor Rey en Jacme de bona memoria qui lo dit Regne leva de ma e poder de moros als prohoms de vniuersitat del dit Regne graciosament otorgada»

Datt, en Mallorca a xviii dies del mes de janer del any MCCC Cxxvij a visa de muro.

Per tractar pau entre els bandejats d'aquella regió llevantina anomenà l'any 1433 el Lloctinent de Mallorca Joan Desfar, al cavaller Joan Vivot, Senyor de *Bellpuig*, als jurats de la parròquia d'Artà i l'esmentat Antoni Sureda, a qui aleshores hem de suposar retirat de les que sostenia vint anys enrera, segons tenim expressat. (1)

En tan notori valiment d'ell i els seus bé cal veure i remarcar la constatació i continuada protecció, bona voluntat o interès envers d'ell dispensats des de la seva curta infantesa pel tantes vegades anomenat son oncle N' Arnau Sureda, definitivament domiciliat en aquesta ciutat des del començament de la centúria, i persona tan influent aquí que era àrbitre amb el seu contrincant Pere Catlar en el maneig i en l'actuació del govern de la ciutat i regne. (2)

D'ell parlarem en altra ocasió, llargament, per ésser un dels membres més benemèrits de la família de Sureda.

En tota ocasió aportava Antoni Sureda la seva ajuda moral i material pel que beneficià l'històrica vila d'Artà, perquè encara que nat en altra població se considerava com a fill d'ella, per l'entronc que havia realitzat i representació que duia de la Casa Descolomers.

Dia 2 de març de 1442 juntament amb Miquel Umbert, ciutadà de Mallorca, els Síndics-Procuradors de dita vila Jaume Morey i Guillem Sureda, son nebot, Damià Dameto, Salvador Sureda també nebot seu i altres sis prohoms, per necessitat perentòria d'aquella Universitat no dubte d'encarregar-se d'important censal a favor de la companyia o societat que formaven en aquella època Antoni de Veri i Huguet Serra. (3)

Quedaren elegits en Artà:

Anthoni Sureda, batlle.

P. Moge.

Johan Torroge

P. Vila.

Jacme Genovart.

Conseller: Joan Descolomers.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1424-29, n.º 102, en part foliat.

(1) V. B. A. L. Tom XXII, any 1928, pág. 113.

(2) V. QUADRADO.—*Forenses y Ciudadanos*.

(3) DESBRULL.—Notes extretes del *Protocol de Gabriel Abayar, notari de Mallorca*.

Dels quatre germans fonc el referit Antoni l'únic que arribà a la vellesa. Consta que el 15 d'octubre de 1460 ja havia traspassat d'aquest món i que aleshores representava la seva Casa el seu fill i hereu del mateix nom. (4)

En Guillem Sureda i Moger Descolomers, fill major d'En Joan i de sa muller Cília, nebot dels susdits Antoni i Catarina Moger Descolomers, heretà en virtut de conveni o ajust ja esmentat, part de la *Devesa de Ferruitx* procedent de la Casa Reial mallorquina, fonc Senyor de *Morel* i alodial d'altres terres i possessions del terme d'Artà (5) i mes tard, pel matrimoni que efectuà amb Catarina Cabrer, Senyor de la Cavalleria Adzon i Adzona. (6)

L'any 1438 obtengué del Governador En Bernat de Llupià ampla llicència per portar armes vedades, extensiva aquesta mercè a altra persona que li servís de guàrdia o companyó, expressant-se en l'interessant document que va dirigit al Batlle i Veguers d'aquesta ciutat i de fora i als batlles de totes les viles de Mallorca, que se concedeix la gràcia a «pregaries de algunes notables persones de aquesta ciutat» i fentse constar que puguen portar dites armes tan dins aquesta com fora d'ella.

Seguí com el seu oncle Antoni la vida activa i suntuosa de prohoms de la universitat forana de Mallorca exercint per la mateixa càrrecs en el Gran i General Consell i en el Sindicat d'aquesta ciutat. Com aquell, rebé en distintes ocasions sinceres mostres d'apreci que li dispensaven els parents de son llinatge tan preeminents allavors. (7)

Sempre disposat a la conciliació o concòrdia entre el noble estament al que per sang pertanyia i el forà que per residència representava, no dubtà, en les calamitoses circumstàncies provocades per la sedició dels pagesos, d'intervenir com a representant d'Artà, ja intercedint amb el Gover-

(4) ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes*, n.º 166.

(5) V. Document n.º CLXXXIX.

(6) V. OLEZA.—*Caballerias de Mallorca*.—B. A. L., tom XXIII, pág. 19.

(7) V. Document n.º CLXXXVIII.

nador a favor d'aquells com per firmar el compromís acceptant la sentència dictada per dita autoritat. (1)

Lleial i feal En Guillem Sureda al Rei N'Alfons V i a les autoritats que en nom seu governaven Mallorca durant les referides dissensions de mitjan segle XVe mogudes pels pagesos contra la ciutat, fonc un dels pocs seguidors que formaren la guàrdia del Lloctinent Jaume Cadell en la desgraciada expedició contra els sediciosos que tan mala fi tingué en la vila de Muro el primer de maig de 1451.

Retirat amb aquell a l'antic palau dels Comptes d'Ampúries, llavors dels Sant Johans, a mercè del victoriós capità de la sedició En Simó Tort Ballester, que exigia les persones d'aquells pocs prohoms «torrenses» que formaren la guàrdia d'En Cadell per disposar de llurs vides i degollarlos, vegé trascorrer aquella nit amb probabilitats que fos la darrera de la seva existència. Però concordada la forma del retorn a la ciutat del Lloctinent i demés persones exigí aquella autoritat el complet respecte a sos lleials, doncs del contrari abans d'abandonar a qualcun de sos companys d'infortuni «ell sabés esser spasetjat e sabés morir ab l'aspasa en la mà». (2)

Concedida la vida i llibertat hagué d'en-

(1) Als poc coneixedors de la societat d'aquella època i per conseqüència ignorants de les gentes que formaven allavors la principal i pròcer fora les murades de la ciutat, hem d'advertir que no cal imaginar el dit Guillem Sureda en aquelles ocasions formant part del tropell d'homes i dones mig despullats que clamaven demanant *Misericòrdia* davant el Governador, i si demanant-la representant la seva universitat amb tot decor i dignitat, en igual forma que tants d'altres síndics de viles de Mallorca, debent coneguda ascendència i condició, com adverteix el propi Quadrado en nota posada al document de la redacció del qual no assegura l'imparcialitat.

Així devem considerar als propis parents del referit Guillem Sureda: els Truyols i Andreus de Manacor, En Salvador Cerdà, *miles*, i ei que fonc més tart son consogre el ciutadà de Mallorca Francesc Albertí ambdós veïns representants en aquell acte de Santa Margarida, En Bartomeu Mosqueroles, els Palous, N'Esteva Moragues, En Gabriel de Vich, N'Antoni Axartell i tants d'altres de notòria condició.

(2) QUADRADO.—*Forenses y Ciudadanos*, Capitulo XII, i pàgs. 363 i 374.

trar a la ciutat amb el Lloctinent el dia 2 del referit mes, encara que ni la derrota, ni els perills soferts, ni les humiliacions rebudes doblegassen son caràcter a sotmeter-se, i tenir per presó els murs de la capital com havia imposat per condició l'envanit Tort Ballester.

Com queda dit, casà En Guillem Sureda, Senyor de *Morel*, molt principalment amb la Senyora Catarina Cabrer filla dels *Venerables* Pere i Catarina.

Era aleshores viuda d'En Julià Truyols, mort abans de 1430, del que tingué un fill anomenat Jaume.

Va ésser hereu universal del seu pare i aquest ho fonc del seu, Bernat Cabrer, qui a les darreries del segle XIV adquirí per subhasta d'En Pere Desportell, ciutadà de Mallorca, pel preu de 1300 lliures l'esmentada Cavalleria d'*Adzon i Adzona*, situada en el terme de Manacor, que vené dita senyora amb el referit son espòs al *Venerable* Joan Paretó dia 4 de desembre de 1445. (1)

Tingué En Guillem Sureda de l'expressada senyora quatre fills anomenats Joan, Arnau, Guillem i Isabel.

Del primer i de la sua descendència fins començada la centúria XVI^a, n'haurem de parlar en el capítol que tractarem dels béns procedents de la Casa Reial mallorquina (*Devesa de Ferruitx*) ja que a ell anaren a parar succeïnt al referit Guillem.

Guillem s'anomenà son fill tercer, que morí molt jove al poc temps de casat amb la senyora Clara, de la qual ignoram el llinatge. Va testà ell en poder de Joan Gilí, notari d'Artà, a 4 novembre de 1472, morint seguidament sens deixar successió.

Isabel Sureda i Cabrer, germana de l'anterior, casà molt principalment en 1460 amb el seu parent Francesc Albertí, ciutadà militar de Mallorca, essent dit matrimoni tan agradable a la Casa del nuvi que el pare d'aquest, anomenat també Francesc, amb escriptura pública de 15 juny del referit any li feu donació universal amb motiu del referit casament, de la meitat de

(1) Des d'aquella data començà a conèixer-se vulgarment dita Cavalleria amb el nom de *Son Peretó*, de la que foren Senyors més tard els Oliva.

tots sos béns. (1) Els pares de la núvia la dotaren de moment en cinc centes lliures, moneda de Mallorca.

En Salvador Sureda i Moger-Descolomers, germà de Guillem, va ésser amb ell hereu de son oncle matern En Pere Moger-Descolomers. (2) Casà l'any 1437 amb la senyora Antònia Axartell, filla de l'honorat N'Antoni Axartell i germana d'altre Antoni (3) ben conegut aquest per la seva condició, la més caracteritzada d'Alcúdia i per la seva actuació davant les dissensions de mitjan segle XVe. contra el pagesos alçats a les ordes d'En Tort Ballester. (4)

Diferents documents ens revelen a través dels segles el seu caràcter impetuós i altiu; basten per mostra les cartes missives que es creuaren entre el Governador i la Batllia d'Artà amb motiu de la suspensió en aquella vila de la festa «del benaventurat mossèn Sent Jordi» l'any 1437, de la qual obreria n'era Obrer major aleshores, amb gran oposició d'En Geroni d'Orpi, persona molt qualificada d'aquella comarca, que intentava la separació del referit Salvat.

(1) Die dominica xv junij anno anatiuitate domini M^oCCCC^olx.^o

In Dei nomine et eius gratia amen. Sit omnibus notu etc. Ego Franciscus albertini Ciuis Maioricarum habens possessiones in parrochia Sancte Margarete de Muro. Gratia et expontanea voluntate contemplatione matrimonij que Domino concedente fieri debet inter vos Franciscum Albertini filium meum dilectum et Isabellem domicellam filiam Guillelmi Sureda habitatoris parrochie de Artano dono vobis dicto filio meo et titulo donationis pure mere simplicis et irrevocabiliter facte post tamen obitum meum et non aliter mediatam omnium bonorum meorum mobilium et immobilium ac sempentium jurium et accionum michi pertinentium et pertinere debentium presentum et futurorum. . . .

(Donació propter nuptias.)

ARX. DE PROTOCOLS.—*Instruments del notari Nicolau Gilí*, tom de 1457 a 1460, sens foliar.

(2) Consta, entre altres documents, per acta de partió de béns derivants de dita heretat, autoritzada pel notari Nicolau Mianes dia 17 gener de 1472.—ARX. DE PROTOCOLS.

(3) Constitució dotal de 31 agost 1437 en poder de Felícia Ferrer, notari d'Alcúdia i acte davant En Nicolau Mianes, de 23 febrer 1472.—ARX. DE PROTOCOLS.

(4) V. QUADRADO.—*Forenses y Ciudadanos*, capítol VIII.

Obtengué l'any 1461 certs permisos per reprimir desobediències de sos esclaus (1)

Les conseqüències dimanades de les dissensions referides mogudes pels pagesos a mitjan centúria XV.^a, que tan fatals resultats causaren a moltes de principals famílies en aquella època residents a la part forana de l'illa, caigueren de ple damunt la d'En Salvat Sureda d'Artà, causant la total ruïna de la mateixa.

Creim extingida amb son fill Joan la seva descendència masculina,

N'Arnau Sureda i Cabrer, fill segon del matrimoni contret pels referit Guillem i Catarina Cabrer, viuda de Julià Truyols, hagué de viure la segona meitat de la centúria XV.^a, la calamitosa època que castigà en gran manera, com tenim dit, moltes de principals famílies residents aleshores fora dels murs de la ciutat de Mallorca. (2)

No és estrany, doncs, que seguís la sort de la major part d'honorables cases, parentes de la seva algunes, que per distintes raons o conveniències de moment no trasladaren, com moltes altres d'iguals circumstàncies, la seva residència a n'aquesta ciutat, seguint en els seus antics solars o viles de l'illa, havent de sofrir totes les conseqüències derivants de les dissensions dels pagesos des de l'any 1450.

Casat N'Arnau Sureda molt noblement amb senyora de Ciutadella de Menorca a l'entorn de l'any 1470, no obstant això i contant ella important patrimoni, continuades qüestions i plets començats després de la mort de son sogre (1486) impediren gaudir d'aquella heretat al referit matrimoni i sos fills.

(1) ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Llts. de Lletres Comunes*, n.º 168 i 169.

(2) V. Document n.^o CXCVIII.

Aquestes grans famílies «forenses» rivalitzaven amb moltes de ciutadanes i representaven dignament per la seva independència i prestigi els interessers «forenses» el Gran i General Consell.

Després de 1450 els gravamens i multes que caigueren damunt les viles aconsellaren als principals veïns la mudança de domicili per fugir així del vençor mal reprimint i cobejosa enveja del proletariats com de les exaccions del Fisc.

QUADRADO.—*Forenses y Ciudadanos*.

S'anomenava dita senyora Joaneta Gomila; era filla de l'honorable En Miquel Gomila, pertanyent a la qualificada Casa de son llinatge de la susdita illa, honorada amb molts de privilegis de l'estament militar, (1) i fonc amb sa germana Magdalena, esposa del cavaller Joan Rossinyol, hereva de llur pare.

L'any 1483 hagué de començar N' Arnau Sureda en nom de sa muller els plets contra els honorables Joan Martorell i Pere Gomila, fill de Monserrat, per haver estada aquella juntament amb sa germana esmentada «tretes e despullades de la possessió que tenien en los béns de la dita heretat». I mort el dit Arnau, sos fills i hereus en 1495 recorrien al Governador, i aquest accedia, a que es fés execució en els béns de la seva tia Magdalena, viuda allavors del susdit Rossinyol, a l'intent de cobrar els interessers a que eren creditors, procedents de l'herència maternal.

L'any següent, 1496, N' Alvar Uniç Governador d'aquest Regne encara havia de manar per mediació del Lloctinent de Menorca, amenaçant amb grans penes, al batlle d'Alaior perquè complimentàs lo manat fent execució en els béns de la referida senyora, tia dels susdits fills i hereus de N' Arnau Sureda.

A principis de 1494 hagué de traspassar d'aquesta vida N' Arnau Sureda i Cabrer, que havia estat Senyor de *Morel* en virtut de repartiment i adjudicació de l'heretat paterna, concordada amb son germà major En Joan, el qual per la mateixa entrà a posseir, com tenim expressat, la part d'herència procedent de la Casa Reial mallorquina: *Devesa de Ferruix*. (2)

De l'estat decaigut en que trobaren la gravada heretat donen bon testimoni els documents que transcrivim i que fan referència a les determinacions que hagueren de prendre sos fills i gendres per salvar

drets insignificants que damunt la mateixa els competien.

Morta poc temps després de son marit l'honorable senyora Joaneta Gomila, intenten sos fill i successors amparar la part dels drets dotals de la mateixa com a primers i de millor dret a altres acree dors, que de tota casta i condició en surten: jornalers, pastors i setmaners, proveïdors o venedors de grans, censalistes, tots a la una exigint d'aquells complida paga de sos deutes.

Gràcies que ben casades les filles majors de l'expressat matrimoni poden els seus marits afrontar la situació, ja que en aquella data eren menors d'edat els dos fills mascles que deixà N' Arnau Sureda. (3)

Havia casat la seva filla major, Catarina, l'any 1491 amb l'honrat Guillem Morey, persona de molt de relleu i ben entroncada amb principals famílies de valiment en aquella època (4) i fonc ell qui, mort son sogre, amb l'ajuda dels marits de ses cunyades Saurina i Isabel, els germans Antoni i Joan Cànaves de Mossa, feren front a l'angoixosa situació en que se trobava la família, comprant de moment la vella alqueria *Morel* i altres béns el susdit Antoni Cànaves de Mossa (5) passant des-

(1) En Bernadí, nat l'any 1478, se trasladà més tard a la vila de Pollença, ignorant si formà família o motí fadri; el seu germà Franc-se morí fadri abans de l'any 1510, havent fet donació universal a la referida Catarina sa germana.

(2) Die martis vj mensis septembris Anno anatiuitate Dñj M^oCCCC^oxxxvj^o

In Dei nomine et eius gracia amen. Sit omnibus Notum Quod Ego Guillelmus Morey filius Guillelmi Morey habitator parrochie de artano sciens et attendens quator anni et sex menses sunt lapsus vel inde circa vos dominam Caterinam vxorem meam filiamq. venerabilis Arnaldi Surede habitatoris dicte parrochie de artano quondam collocasce me cum in matrimonium et legalem vxorem et constituise et tradisse michi in dotem et nomine dotis vestre ducentas quinquaginta libras Regalium Maioricarum... (Regoneixement de dot i augment de la quarta.)

ARX. MUNICIPAL D'ARTA. Ll. *Manuscripts* de 1471-79, n.º 1, Notes de Nicolau Gili, notari.

(3) Aquest és el mateix que cita En Quadrado en la seva obra tantes vegades referida, *Forensis y Ciudadanos*, com una de les poques persones riques de la part forana, contrastant amb la pobresa general que se patia en la mateixa aleshores fins i tot entre qualificades famílies.

(1) Llorenç Gomila, *miles*, natural de Ciutadella, curador d'En Gil Martorell, fill i hereu d'En Guillem Martorell.—ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib de Lletres Comunes* de 1581-82, n.º 349, fol 40.

Angela Gomila esposa del noble Gabriel Saura i Morell. (s XVII)

(2) D'ell i de la seva descendència haurem de parlar en el capítol referent a tan històrica regió i possessions que amb el temps s'anaren formant de la mateixa.

TAULA GENEALOGICA PARCIAL

Sureda

II

VII ANTONI SUREDA, casat amb CATARINA MOGER-DESCOLOMBERS germada major de CILIA, esposa de JOAN SUREDA i amb ell Senyor de *Morel*. (1413) Continuator de la Casa troncal de SUREDA. † 1460. V. T. G. I.

VII JOAN SUREDA, casat amb CILIA MOGER - DESCOLOMBERS, nada 1393, germà menor d'ANTONI SUREDA i amb ell Senyor de *Morel* (1413) per donació de llur sogra MAGDALENA DESCOLOMBERS. † v. 1424, V. T. G. I.

VIII GUILLEM SUREDA I MOGER-DESCOLOMBERS, Senyor de *Morel* Casà amb CATARINA CABRER, Senyora de la Cavalleria Adzon i Adzona, viuda de JULIÀ TRUYOLS. † v. 1484.

SALVADOR SUREDA I MOGER-DESCOLOMBERS. Casà l'any 1437 amb ANTONINA AXARTELL.

IX JOAN SUREDA I CABRER, heretà de son pare la part de la *Devesa de Ferruitx* procedent de la Casa Reial mallorquina, que aquell tenia succeint als DESCOLOMBERS. Casà: 1.º amb GABRIELA CERDÀ, filla de SALVADOR, *miles*, i neboda neta del Em. Cardenal de la S. I. R. ANTONI CERDÀ i de LLOSCOS; 2.º amb PERICONA GILI, filla de JOAN i INES RIERA. † v. 1514. V. T. G. III.

IX ARNAU SUREDA I CABRER, Senyor de *Morel*. Casà amb JOANETA GOMILA de Ciutadella, filla de MIQUEL, *miles*. † l'any 1494.

GUILLEM SUREDA I CABRER. Casà amb CLARA Testà en poder de JOAN GILI, notari a 4 novembre de 1472. † dits mes i any sens deixar successió

ISABEL SUREDA I CABRER. Casà l'any 1460 amb FRANCESC ALBERTÍ, Ciutadà de Mallorca.

X CATARINA SUREDA I GOMILA, casà l'any 1491 amb GUILLEM MOREY.

SAURINA SUREDA I GOMILA, n. 1473. Casà amb ANTONI CANAVES DE MOSSA

ISABEL SUREDA I GOMILA, n. 1475 Casà amb JOAN CANAVES DE MOSSA, germà d'ANTONI.

BERNADÍ SUREDA I GOMILA, n. 1478. Domiciliat a Pollença; s'ignora si formà família.

JOANA SUREDA I GOMILA, n. 1480.

FRANCESC SUREDA I GOMILA, n. 1482. Feu donació a sa germana CATARINA. † fadit.

prés, per pocs anys, als Forns i Andreu-Basset de qui l'adquirí, com tenim referit, l'any 1500 el Magnífic Nicolau de Quint.

Així sortí la històrica alqueria de la stirp que per successió de sang la tenia amb tots els seus honors de feu de conquista. No pogué aquesta branca dels Sureda resistir l'infortuni de la referida època, com ho feu la troncal en aquella mateixa regió i sobretot la gran branca de que fonc cap el tantes vegades citat cavaller N' Arnau Sureda, establert en aquesta ciutat, personalitat de les més importants de Mallorca durant la primera meitat de la centúria XV.^a

Porten per armes els Sureda: d'or el surer arrancat.

Documents que confirmen tot l'expressat:

CLXXVII

(1412)

Perque els districtuals de Manacor que detenen escriptures o cartes albarans interessants per defensió dels béns procedents del difunt N' Antoni Sureda, fassen d'elles entrega a sos hereus. (Blanca sa neta, filla de Salvador, difunt, i sos fills Miquel, Antoni i Joan)

Manacor.

En palay Vnis caualler lochtinent del Noble Baro Mossen Roger de Muncada Governador del Regne de Mallorques. Al amat lo batle de Menacor o ason lochtinent. Saluts e dileccio. Per part dels hereus den Anthoni Sureda quondam es stat deuant nos propposat que com als-cuns districtuals vostres tenguen devers ells als-cunes cartes albarans e altres scripturas fahents per los dits hereus les quals cartes e scripturas los dits hereus per deffensio de lur heretat hauer no poden per que suplicant anos que sobre les ditas deguessen prouehir de remey couinent. Nos la dita supplicacio admetent com ajusta. A vos dehim e manam sots pena de xxv lls. que com request ne serets ab sagrament ab imposicions de penas e exacions de aquellas e ab altres remeys de drets forçets e destrengats tots aquells qui per part dels dits hereus vos seran anomenats adar e restituyr als

dits hereus les cartes albarans e qualseuols scripturas que haien o tenguen qui façen per los dits hereus lo dits hereus pero satisfent, ço que per justicia a trobarets esser los tenguts per raho de les dites scrtpturas. Datt. en Mallorques a xv dies de Març En lany de la nativitat de nostre senyor MCCCC dotze. Vidit Arnaldus Sala.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1412-13, n.º 91, sens foliar.

CLXXVIII

(1412)

En Miquel Sureda de la parroquia de Manacor procurador de sos germans Antoni i Joan Sureda d' Artã amb sufficient poder d' ells, dóna en establiment a Joan Tartra i Antonina sa muller dues cases amb algorfa, situades en la vila de Manacor; preu 12 lliures i un censal anual de 2 quarteres blat pagadores a dits Antoni i Joan Sureda.

iiij die mensis julij M.º CCCCº xij.º

Ego Michael sureda parrochie de Manechor procurator Anthoni et Johannis sureda fratrum meorum de Artano et habetis plenum posse per publicum instrumentum factum in posse discreti Anthonij badia nott. sub. gratis do stabilio ad bene meliorandum vobis Johanni tartra et Anthonine vxor vestre et vestris duas domos cum algorfa scituatas intus villam de Manechor sub alodio domini Regis ad vicesium de laudimio. Hem tenetur per Bernardum et Arnaldum sans fratris ad censum xx solidorum in certo termino anni etc. quos etc. prout afrontantur ex vna parte cum caminus publicus et ex alia parte cum honorum heredum Jacobus lobet quondam, et ex alia parte cum honorum vestrum dictorum adquisitionum et ex cum quadam domo petri fabrer hoc auxe stabilimentum vobis facto sub pacto q. soluat. ductis fratribus meis quolibet anno de proximo venture festo sanctorum petri et felicis ad vnum annum et ab inde anno quolibet duas quarterias frumenti boni pulcri etc. intus villam etc. quas redimere postis quan docunque p. vna vice. per xij libris franquis etc. in huius etc. promi etc obli omnia bona dictorum fratrum meorum etc. et teneri de euiccionem etc. Ad hoc

nos Johannes tartra et Anthonina eius vxor recipientis etc. promi etc. pro intrata videlicet tdi. habuisse iij libris incaatatas etc.

Testes Gabriel domenge, Felicius hallesterij, Franciscus ballesterij et Michael fusterij.

ARX. DE PROTOCOLS. — *Tom de Cartes Reials de Manacor* de 1410 - 14, n.º 671, sens foliar.

CLXXIX

(1415)

Antoni i Joan Sureda, germans, donataris universals de l'honrada dona Magdalena Descolomers, difunta, sa sogra, i com a tals de tots els béns que foron d'En Gil Descolomers, difunt, del qual la dita Magdalena era filla i hereva, constant dita donació amb instrument fet i firmat en poder d'En Francesc Gili, notari de Mallorca, de dimarts 31 de gener de 1413, juntament amb Catarina, esposa de dit Antoni i Cilia muller de dit Joan, redimeixen cert censal de 15 quarteres blat que prestaven Joan Guiscafré i Joan Guiscafré son fill, detentors aleshores de la alqueria que fonc d'En Pere Blanquer, difunt. Preu 160 lliures.

Die martis xxvij mensis augusti Anno predicto CCCCº xvº

Nouerint vniuersi presentes litteras inspeuri. Quod Nos Anthonins sureda et Johannes sureda fratres habitatores parrochie d' Artano donatarij bonorum omnium domine Magdalene quondam vxoris Guillelmi moge quondam dicte parrochie socerum nostrorum et bonorum omnium que fuerunt Egidij de columbarijs quondam cuius dicta domina Magdalena est filia et heres vt constat de dicta nostra donacione instrumento facto et firmato in posse discreti Ffrancisci gili notarij Maioricarum sub die Martis xxxj mensis januarij Anno Anatiuitate Domini Mº CCCCº xiiijº. Et Caterina vxor dicti Anthonij sureda ac Cilia vxor dicti Johannis sureda scientes et attendentes Egidium de columbarij patrem dicte domine Magdalene emisse a curia Regia de Artano vendente ad instanciam creditorum frue et heredis Mathei de orpino quondam Quindecim quarterias frumenti quas Petrus bianquerij quondam faciebat et facere tenebatur annue in festo sanctorum Petri et Felicis mensis augusti, pro quadam alqueria sua situata in parrochia de Artano que

tenebatur sub alodio et directo dominio dicti Mathei de orpino quondam, precio Nonaginta vnius librarum et quinque solidorum Regalium Maioricarum mimitorum vt constat de dicta emptione instrumento facto in posse discreti Jacobi martelli notarij Maioricarum nomine et vice notarij et scribe curie venerabilis vicarij forensis sub vº kalendas aprilis Anno Domini Millesimo Trecentesimo tricesimo secundo, Scientes eciam et attendentes vos Johannem guiscafredi et Johannem guiscafreñi eius filium habitatores dicte parrochie de Artano nunc detentores et possessores dicte Alquerie que fuit dicti Petri bianquerij rogasse nobis vt dictas Quindecim quarterias frumenti censuales a nobis redimeritis dando nobis Centum sexaginta libras dicte monete Regalium Maioricarum mimitorum quitias ab omnibus missionibus et expensis pro precio ipsarum pro quo nobiscum conuenistis cum facte perpetuatas. Ideo nos dictis rogaminibus inclinati Gratis et excerta scientia confitemur et in veritate recognoscimus vobis dictis Johanni guiscafredi et Johanni guiscafredi filio vestro presentibus et vestris Quod pro redempcione lucione et quitacione predictarum Quindecim quarteriarum frumenti censualium dedistis tradidistis et soluistis nobis et nos a nobis habuimus et recepimus numerando predictas Centum sexaginta libras dicte monete franquas et quitias ab omnibus missionibus vt predictur et totum censum vsque nunc debitum earum amovere Quare Renunciantes exceptione pecunie non numerate non habite et non recepte et doli mali et in factum accioni facimus vobis et vestris de predictis Centum sexaginta libris dicte monete et censu vsque nunc debito vt dictum est bonum finem perpetuum et pactam validum et solempne de viterius non petendo sine de non agendo amodo promissis prout melius fieri et dictari poterit ad vestri et vestrorum comodum et vtilitatem. Liberantes et absoluentes vos et vestros et omnia bona vestra et vestrorum et dictam vestram alqueriam ab annum solucione onere et contributione predictarum Quindecim quarteriarum frumenti censualem et ab omni actione petitione et demanda quas nos et nostri facere possemus premissorum omnium. Et tenemur et teneri promittimus inde vobis et vestris firmiter de euicione et omnibus dampnis missionibus interece et expensis littis et extra littem eciam et vbique vobis pro contractibus et obligationibus nostris propijs et dictorum Egi-

diſ de columbarijs et domine Magdalene eius filie et heredis et non aliter Promittentes quique nostrum in solidum predictas firme redemptionem lutionem et quitacionem ac omnia alia et singula supra dicta semper habere rata grata valida atque firma et contra ea non veniemur seu venire promitemus de jure vel de facto aliqua ratione, jure titulo sine causa sub obligacione omnium bonorum nostrorum vbi que habitorum et habiturorum Renunciantes quantum ad hec nouarum constitutionum et diuidentiarum accionum et espletorum diuidiani beneficijs nec non legi et ranque sue Majoricarum de principali prius conueniendo. Et nos dicte mulieres certificate de juribus nostris per notarium infrascriptum Renunciamus beneficio valleyani senatus consulti et juri hypothecarum nostrarum et omnibus alijs juribus contra hec venientibus quouis modo. Et quia nos dicte Catherina et Cilia sorores sumus minores vnginti quinque annis majores tamen videlicet ego dicta Catherina vnginti tribus annis et ego dicta Cilia vnginti duobus annis juramus per Deum et eius sancta quatuor euangelia nostris manibus sponte tacta contra predicta non venire racione minoris etatis. Tradentes vobis dictum Instrumentum empcionis dictarum Quindeim quarteriarum frumenti censualium facta a dicta curia de Artano per dictum Egidium de columbarijs in suam formam. Actum est hoc in villa de Artano die Martis xxvij mensis augusti Anno Anatiuitate Domini M^o C. CC^o xv^o. Sig^{na} nostrum Anthonij sureda et Johannis sureda ac Catherine vxoris dicti Anthonij et Cilie vxoris dicti Johannis sureda predictorum Qui hoc laudamus concedimus et firmamus.

Testes inde sunt Johannes forns, Anthonius Sbert et Michael villaſta sartor habitatores dicte ville.

ARX. DE PROTOCOLS. — *Instruments del notari Genis Mianes dels anys 1415 a 1416*, sens foliar.

CLXXX

(1417)

Intervenció dels germans Antoni i Joan Sureda en les bandositats que existien en la regió d'Artà durant el primer quart del segle XV *

Arta.

En Berenguer dolms caualler lochtinent del noble mossen olfo de proxida Governador del

Regne de Mallorca durant la absentia del honorable mossen Palay vnís caualler als amats los jurats e concell de la parroquia de Arta salutis e dileccio Per en Johan torroge hun de vos dits jurats es stat deuant nos proposat que per so con en Johan surede hun dels tatzadors daqueixa parroquia no pot entendre ab sos companys en lo dit offici per raho de la bandositat qui es entre aquell Johan e en colell d'vna part e en Jacme forns e nascofet dela altra, los altres tatzadors no poden entendre en los negotis tocants lur offici de quala dicta parroquia sense grans dans per los carrechs que sosten los quals per via de taves sa han pagar, perque suplicat a uos sobra asso esser prouehit per squiuar les penes de la pracmatica sancio a vos dehim e manam que si lo dit Johan surede per la dita raho es per tal forma empexat que no pus que entendra en sen offici ab los altres tatzadors procehisseeu elegir altre en loch del dit Johan segons forma dela dita pracmatica sancio lo qual tatzador axi elagit e durant la absentia o empexament del dit Johan surede ab los altres tatzadors procesqueut en fer taves e altres coses lur offici tocants. Datt. en Mallorca a xj dies de agost del any MCCCxvij. — (de Leor. assessor.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes. de 1416-17*, n.º 94, sens foliar.

CLXXXI

(1417)

Arta.

En Berenguer dolms caualler lochtinent del noble mossen olfo de proxida Governador del Regne de Mallorca durant la absentia del honorable mossen Palay vnís caualler, al amat en Gabriel torroge dela parroquia de arta salutis e dileccio. Con per raho de les suspites allagades per part den Anttonisureda Johan sureda Lorens colell maior de dies Lorens colell menor de dies Johan fe, Jordi cursach, Pere benimelis, Fransey soler, Guiemo pont Joan company contra en Johan Guiscafre batle lany present de aquexa parroquia e entre les altres causes per so con lo fill del dit Jooan Guiscafre xa te proseuda ab en Salvador escofet enemich capital e contrari dels damunt anomenats vos haia donat e assignat en batle en totes causes ciuils e criminals tocants en qualseuol manera axi en damenants

con en dafanents los damunt anomenats mullers fills e companyes lurs Em par amor daso avos dehim e manam sots pena de L lbsr. al fisch Reyal aplicadores que en los dits fets tocant los damunt anomenats axi en demenant com en dafanent mullers fills e companyes lurs siats batle o fassats a aquells compliment da justicia manants al dit Johan guiscafre que en naguna manera nons empaix nec entremeta dels damunt anomenats mullers fills e compaiyes lurs manants no res meyns al scriua saig e altres officials de la dita parroquia que vos dit Gebriel terrage haguesen tengut per batle dels damunt anomenats mullers fills e comppayes lurs e altres vostres manaments los damunt anomenats tocants obesquen. Datt. en Mallorques a quatra dies de setembre del any MCCCCxvij.—Berenguer dolms.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib de Lletres Comunes* a 1416-17, n.º 94, sens foliar.

CLXXXII

(1420)

Mútua declaració de ls germans Antoni i Joan Sureda que tots els béns que poseeixen en el terme d'Artá són comuns entre ells, com ho són les càrregues i obligacions que graven als mateixos i que al dividir se s'ha de fer meitat per meitat

Die prima mensis octobris Anno Anatiuitate Domini Mº CCCCº xx.

Sit omnibus notum Quod Nos Anthonius sureda habitador parrochie de Artano ex vna parte et Johannes sureda fratres habitador dicte parrochie ex altera parte gratis et scienter bono animo et spontanea voluntate confitemur alter alteri ad inuicem et vicissim Quod omnia bona nostra mobilia et inmobilia ac semouencia sunt inter nos comunia et de ductis oneribus ad quos tenti et obnoxij ac etiam obligati sumus ac missionibus inter fratres fiendis predicta bona debent diuidi mediam promedio iuter nos.

ARX. DE PROTOCOLS.—*Instruments del notari Genis Mianes*, tom de lany 1420

CLXXXIII

(1422)

En Pere Moger fill de la senyora Magdalena Descolomers, acreeador en els béns de la mateixa per raó d'aliments i provissions a ella sumministrats durant sa vida, confesa i regoneix a sos cunyats Antoni i Joan Sureda, donataris universals d'aquella, estar complit i satisfet integrament pel referit concepte.

15 janer 1422 · devant Genis Mianes, nottari.

Sit omnibus. Quod Ego petrus moge habitator parrochie de Artano creditor in bonis domine Magdalene vxor Guillelmi moge quondam habitatoris dicte parrochie de Artano pro causa mortis certis de causis gratis et excerta scientia confiteor et in veritate recógnosco vobis Antonio et Johanni Sureda fratribus habitatoribus dicte parrochie de Artano detentoribus et possessoribus dictorum bonorum presentibus et vestris. Quod dedistis et satisfecistis michi plenarie et integre in et super tota prouisione et alimentis dicte domine Magdalene debitis et pertinentibus super bonis vestris vsque ad diem mortis ipsius domine Magdalene. Quare. Renun. excepcione dicte solucionis et satisfaccionis per vos dicta causa non faciar. et doli.

ARX. DE PROTOCOLS.—*Tom del any 1422.*

CLXXXIV

(1425)

Document que prova la successió d'Antoni Sureda a l'heretat de son germà major Miquel, per mort del darrer fill d'aquest anomenat Joan Sureda i de Bel-loch; com també que en aquella data era ja mort l'altre germà Joan Sureda espòs de Cilia Moger-Descolomers.

Die xx mensis madij Anno predicto. (1425).

Sit omnibus Notum Quod Ego Antonius sureda habitador parrochie de Artano heres ab intestato Johanneti sureda quondam filij et heredis Michaelis sureda quondam habitatoris parrochie de Manacor sciens et attendens vos

Anthonium balaguerij habitorem dicte parrochie de Artano vnacum alijs vendidisse Johanni sureda quondam fratri meo curatori dicti Johanneti sureda quondam et titulo vendicionis concessisse nomine et ad opus et de propria pecunia dicto Johanneti sureda quondam Quatuor libras Regalium Maioricarum minorum censuales et rendales precio Quinquaginta libris dicte monete Illas quas onerasse et imposuisse in et super quandam alodialim alqueriam vestram sub diuersis confrontacionibus confrontatam Prout patet instrumento facto in posse nott. infrascripti sub

Sciens et attendens vos requisivisse michi dicto nomine quatenus virtute et racione redimendi vobis facte recuperare a vobis predictas Quinquaginta libras et censum debitum eius occasione et facerem et firmarem vobis presens instrumentum redemptionis et qntacionis. Ideo gratis et excerta scientia confiteor et in veritate recognosco vobis dicto Antonio balaguerij presenti et vestris Quod per redemptionem luicionem et quitacionem predictarum Quatuor librarum censualium dedistis et solvistis michi numerando predictas Quinquaginta libras dicte monete precium dicte censuales et censum debitum eorum occasione. Vnde renunciens excepcioni pecunie non numerata non habite et non recepte et doli facio vobis et vestris de predictis Quinquaginta libris dicte monete precium dicti censualis et censu debito eius occasione honorum firme perpetuum et pactum validum et solemnem de vterius non petendo sine de non egendo amodo per promissos prout melius fieri et dictari poterit ad vestri comodum et vtilitatem liberans et absoluens vos et vestros et omnia bona vestra et vestrorum et dictum alodium ab omnium annua solucione questione petitionem et demanda qui et quas ego dicto nomine facere possem occasione prouisionem solemnem michi et meis impono sempiternum et vestra agendi perclusam ec. volo et iubeo Et teneor ac teneri promitto inde vobis et vestres firmiter de euiccionem et omium dampno interesse et expensis littis et extra littem prefactis contractibus et obligacionibus dicte hereditatis et meis propriis et non aliter Et pro predictis omnibus et singulis. . . . attendendis seruandis et complendis obligo inde vobis et vestris omnia bona mea habita et habenda vbique. Actum est in villa de Artano vicesima die mensis Madij Anno Anatiuitate domini Millesimo

Quadragesimo Quinto. Sig+num mei Anthonij sureda Qui nomine hereditario predicto hec laudo concedo et firmo.

Tradem vobis instrumentum dicte vendicionis dicti censualis in quo: forma volens et mandans not.º presenti quatenus dictum instrumentum in eius notula cancellet et anullet scriuit ego ipsum procancellato et nullo habeo et habere, iudeo.

Testes inde sunt Bernardus coll, Matheus floriana et Johannes caselles minor habitores dicte parrochie.

ARX. DE PROTOCOLS. — *Actes de Nicolau Mianes, nott.* de 1425 a 27, sens foliar.

CLXXXV

(1437)

L'Obreria del benaventurat mossén Sant Jordi de la paròquia d'Artà i l'honrat Salvat Sureda i Moger-Descolomers.

Artà.

En Bernat de Lupia caualler etc. Al amat lo batle darta o a son lochtinent saluts e dileccio. Com a sabuda nostra sia prevengut que per los macips de vostra parroquia se acostuma fer festa en aqueixa parroquia del benaventurat mossen sent Jordi cascun any E per los jurats daquexa parroquia sia contradict e contradegut que la dita festa nos faça enguany, e segons per relacio a nos feta sia a sabuda nostra la dita festa cascun any esser acostumada fer en vostra parroquia per los dits macips. Per tant instant lo honrat Saluat sureda e Xristoffol cabrer obres de la capella de sent Jordi en vostra parroquia a vos dehim e manam sots pena de xxv $\bar{\text{t}}$. al fisch reyal aplicadores que encontinent vistes les presents los manam sots la dita pena deguen fer o lezar fer la festa del dit mossen sent Jordi segons los anys passats es acostumat y contra aquella no venguent sots incontinent de la dita pena. E aço no mudets si la dita pena desigats squiar. Dat, en Mallorques a onçe de abril any MCCCC xxxvij.— Bnt. de Lupia.

ARX. HIST. DE MALLORCA.— *Lib. de Lletres Comunes* de 1437, n.º 123, sens foliar.

CLXXXVI

(1437)

Artà.

En Bernat de Lupia Caualler etc. Alamat lo batle de Arta o asson lochtinent saluts e dileccio. Com ahuna suplicacio sie stat deuant nos querulosament exposat per en Saluat sureda e Xristofol cabrer del vostra batliu dos dels obres de la capella de sent Jordi de vostra parroquia dients que per en Geroni dorpi altre conobrer lur sens voluntat e consentiment dels dits exposans haia elegits altres obres de la dita capella fahent liurar les claus e foragitant los dits suplicants de lur possessio ans de temps e sens causa justa alguna de que han anos raquests que per delta de justicia daguesam a aquells de remeys compatents atessa la manera per lo dit Geroni tenguda lo qual guax en gran menyspreu dels dits exposants ha aquells despullats prouehir. Empar amor de asso auos dehim e manam sots pena de sinquanta ₯ , al fisch reyal aplicadores e de bens vestres e fermances per vos dades haedores si trobarets les dites coses axi seguides e fetes per lo dit Geroni de continent e sens altra dilacio e tota pellacio remoguda e recosors denegats fets e tormats los dits Saluat sureda e Xristofol cabrer en lur possessori del dit offici de obres fahent a aquells restituir les claus e altres joyes e coses segons que ans de la dita inhibicio feta per lo dit Geroni eran. Easso no mudets si en la dita pena no volets esser incorregut als. adan e messio vostra ho farem complir per comissari lo qual en vostra desidia la dita pena de bens vestres exeqtara e haura sen gracia alguna. Dat, en Mallorques a vij de maig any MCCCC xxxvij.—Vidi Regens.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. Lletres Comunes* de 1437, n.º 123, sens foliar.

CLXXXVII

(1437)

Arta.

En Bernat de Lupia Caualler etc. Alamat lo batle de Arta o asson lochtinent saluts e dileccio. Com ab vna letra de nostre cort procedida data en Mallorques a vij del mes present

vos haguessem manat sens altre dilacio e tota apellacio remoguda tornassets lo honrat en Saluat sureda Xristofol cabrer en lur possessori del offici de obres de la capella del benaventurat mossen sent Jordi fahent aquells restituir les claus e joyes e coses segons que en la priuacio feta per en Geroni dorpi Easso pertant com aguests compereguts deuant nos los dits Saluat sureda e Xristofol cabrer expossant e afermant dient que per lo dit Geroni altre recobrar sens lur voluntat e consentiment dels dits expossants hauien elets altres obres de la dita capella segons en la dita letra les dites coses e altres son largament contengudes, E lo die present deuant nos es estat exposat per part dels dits obres elets so es Johan domenga Johan gener Anthoni gener que la dita letra es stada subreiciament impetrada per ço com ells son stats ellets en ple consell de tots aquells los quals e ultre dites coses acustumen en lo dit fer cascu any enteruenir e sitant priuadament lo dit Saluat sureda e Xristofol cabrer e ells presents e no dissintents haien anos suplicat que sobre les dites coses de justicia prouehir los deguam, per tant nos de justicia prouehints a vos dehim e manam sots pena de sinquanta ₯ , al fisch del senyor Rey aplicadoras si contrari farets de vestres bens haedores que si axi es decontinent sia prouehit de la dita letra en res hauets anen tort aquelles coses tornets a loch, E apres resebuda sumaria informacio per cascuna de les parts fessats entre aquelles justicia spetxada la sola veritat del fet atessa diffugis recosors appellacions friuoles no contestants procehint en los dits actes per tal manera que alguna de les parts en culpa vostra no conuenga a nos hauer recos ne scandol nos seguescha E asso no mudets en alguna manera si la dita pena designats squiuar. Dat, en Mallorques a xj de maig any MCCCC xxxvij.—Vidi Regens.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1437, n.º 124, sens foliar.

CLXXXVIII

(1438)

El Governador de Mallorca notifica als Batlle i Veguers de la ciutat i a tots els batlles de les viles de Mallorca haver concedit llicencia a Guillem Sureda (i Moger-Descolombeis) habitador

de la parròquia d' Artã, per portar armes vedades ell i altre companyó o guarda de la seva persona, tant dins la ciutat com per fora, fent-se contar que tal gràcia és a prces de notables persones d'aquesta ciutat (els parents de l'interestat) i per certes causes e rahons les qual: assi no curam explicara

Nos en Bernat de lupia etc. Als amats los batla e vaguers dela ciutat e deffora e als batles de arta e de qual se vulla parroquies de la part forana e atots altres officials axi dins la ciutat com deffora e als lochtinents de aquells saluts e dileccio. Com nos per certes causes e rahons les quals assi no curam explicat a pregaries de algunes notables persones de aquesta ciutat haïam dade licencia e facultat an Guillem Sureda habitador de la parroquia de arta que ell ab vn altre seu companyo per deffencio de lurs persones puxen aportar qualse vulla armes vedades axi dins la ciutat com deffora ab lum e sens lum de dia e de nit pertant a cascun de vosaltres dehim e manam sots pena de CC ₧. al fisch reyal aplicadores que la dita nostra licencia seruets e seruar fassats als dits Guillem Sureda e asson companyo si la dita pena desi gats squiar en testimoni de les quals coses hauem menades les presents esser fetes en los dos segellants ab lo segel manor de nostra cort e en la fe de nostra propia ma subsignades. Dade en Mallorques a xxij dagost any MCCCCxxviiij. — Bernat de lupia.

ARX. HIST. DE MALLORCA — *Lib de Lletres Comunes* de 1438, n.º 126, sens foliar.

CLXXXIX

(1446)

Guillem Sureda i Moger-Descolombers Senyor alodial d'alqueries d'Artã.

En Berenguer dolms caualler etc. Al amat lo batle darta o a son lochtinent saluts e dileccio. Exosat es stat deuant nos per Nesteue guinart de vostre batliu dient que com vna possessio o alqueria apellada benajam en aquexa parroquia situada tenguda en alou den Guillem Sureda sia stada venuda la fadiga de lo qual fou otorgada per lo dit Guillem al dit axposant en presencia de certes persons dignes de fe segons preten e ara per part de Salvador seruera de aquexa parroquia pretenent axi matex hauer la dita fadiga sie stada impetrada de part nostra

vna lletra ab la qual se vol ffforsar entrar en possessio de la dita alqueria e remoure lo dit ginart de aquella en gran dany e periudici seu per la qual raho es stat per aquell a nos suplicat li deguessem prouehir de la present, per tant a vos dehim e manam sots pena de cent ₧. al fisch reyal aplicadors que vistes les presents rebuda tota informacio que lo dit ginart dar volra sobre lo dit negoci fets e administrats aquells justicie spatxada sumariament e de pla la sola veritat del fet atesa malicies e diffugis cessants Entretant empero que seruats aquell en sa possessio la qual ha de la dita alqueria e en periudici de aquella en alguna cosa qontre lo dit Steue no procehiscats fins per justicie se sia prouehit Dat. en Mallorca a xxviiij de Mars any MCCCC xxxxvj.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1446, n.º 143, sens foliar.

CXC

(1459)

Die martis xiiij ffebruarij. anno annat. Dni. Mº CCCCº lviiiº.

Sit omnibus notum Quod Ego Johannes sbert Habitator parrochie de Artano sciens et attendens p. ego dictus Johannes sbert teneo et posideo pro indiuiso vobiscum Gasparo sbert filio meo quanda Alqueria scituata in termino dicte parrochie vocata benajam Et tenetur dicta Alqueria sub alodio et directo dominio venerabili Guilhelmi sureda habitatoris dicte parrochie de artano ac laudimium et ffaticha prout in instrumentis indefactis continetur

ARX. DE PROTOCOLS. — *Instruments de Nicolau Gili, nott.* de 1457 a 1460, sens foliar.

CXCI

(1458)

Finiment de l'heretat que per indivis tenien els donataris de l'honrada senyora Magdalena Descolombers, sos gendres Antoni i Joan Sureda, firmat per dit Antoni a son nebot Guillem Sureda i Moger-Descolombers, fill de l'esmentat Joan.

Die martis x januarij anno anatiuitate Domini MºCCCClviiº.
Sit omnibus notum Quod Ego Anthonius Su-

reda maior dierum habitator parrochie de Artano gratis et excerta scientia confiteor et in veritate recognosco vobis Guillelmo Sureda neboto meo siue nebot habitatori dicte parrochie presenti et vestris quod dedistis et soluistis michi et ego a vobis habui et recepi numerando integritate et complete per diuersas vices et soluciones omnes illas Quadringentas quinquaginta libras Regalium Maioricarum minorum in quibus michi cum instrumento inde facto et firmato in posse discreti Petri risso notarii quondam quodquidem instrumentum volo deinde esse cassum et nullum ac nullius efficacie seu valoris taliter quod nec vobis vel vestris obesse. Vnde renunciando excepcioni dicte pecunie non numerate et a vobis non habite et non recepte vt predictur et doli ffacio verba dicto Guillelmo Suredi et vestris de predictis Quadringentas Quinquaginta libras bonorum finem perpetuum et pactud validum et solepne de aliquid vltorius non petendo sive agendo per promissis. Actus est in villa Almudayne parrochie de Artano die martis decima mensis januarij anno anatiuitate Domini Millesimo Quadringentesimo Quinquagesimo octauo. Sig+num mei Anthonij Suredi predicti qui hoc laudo concedo et firmo.

Testes inde sunt discretus Arnaldus moragues presbiter, Petrus moger et Johannes riera habitatores dicte parrochie de Artano.

ARX. DE PROTOCOLS. — *Instruments del notari Nicolau Gili* de 1457 a 1460.

CXCII

(1459)

Començat pels fills i hereus de N' Antoni Sureda, major, a principis del segle XV un llarg plet amb els Ballester de Manacor encara seguien en 1459 derivacions de la transacció firmada pels germans Antoni i Joan Sureda i la seva neboda Blanca Sureda, filla de Salvat, en aquella época donzella i en aquesta data esposa del cavaller Guillem Sala i Safont. Mana el Governador distribució del preu procedent de la venda de l'alqueria *El Carritxar*, que fouc d' En Guillem Ballester, per pagar l'estipulat amb els Sureda a dit Sala i altres acreedors dels Ballester.

Manacor.

En Vidal Castella doriz etc. Al amat lo batle de Manacor o ason lochtinent saluts e

dileccio. Com per virtut de certa carta de transaccio feta e fermada entre Nanthoni Sureda e Johan Sureda e Blanqua donzella filla de Saluador Sureda quondam de vna part E en Guillem balester fill e hereu vniuersal de Jacme Balester fill e hereu vniuersal de Jacme Balester del carritxar quondam de la part alre sia stat promes per lo dit Guillem Balester donar e pagar als dits Anthoni Sureda e Johan Sureda e Blanca filla del dit Saluador Sureda Dlxixx **℥**. *Reg Maj min.* en la forma e manera seguent so es en la primera lauors vinent festa de Sent Miguell cent **℥**, e en la festa de pascha primera altres cent **℥**. E de la dita lauors primera vinent festa de Sent Miguell ahun any cincuant **℥**, e de la dita festa de Sent Miguell lauors vinent ahun any altres cincuant **℥** e axi cascun any fins a quant les dites D noranta **℥**, integrament fosen pagades segons en la dita carta de transaccio composicio e vinenta entre les dites parts feta e fermada en poder del discret en Johan Meyrach nott de Malorques quondam sots a tres de juny any MCCCCxviii^o de la qual nos es estada feta propta fe largament es contengut E apres per virtut de certa sentencia per vos o per vostre predecessor donada e apres per nos confirmada en cosa pasada indrada. Lo possedor de la possessio del carritxar sia stat condempnat pagar e satisfier al honrat en Guillem Sala marit e procurador de la dita dona Blanca les dites quantitats en la demanda, e en la dita carta de transaccio contengudes e messions E per consequent als no rest sino del preu en poder de vostra cort depossat procehit de la dita possessio del carritxar de manement nostra venuda per virtut de la dita nostra sentencia en cosa iutgada passada fer pagar e satisfier al dit honrat Guillem Sala o en Barthomeu bausa procurador seu les dites quantitats e messions axi per nos taxades com altres pertant a suplicacio per part de aquell sobre asso a nos feta a vos dehim e manam sots pena de docentes **℥** al fisch Real aplicadores que en continent vistes les presents distribuiscats e adjudiquets lo dit preu entre aquelles que atrobarets esser hi primers en temps e millors en dret E de aquell pagats altres primers creedors en son loch en (*blanc*) fets pagar e satisfier al dit Guillem Sala o al dit seu procurador les dites quantitats e messions encumps ab lo salari del portador e quatre sous per les presents e tales altres instes messions. E aço fets e complits tota apelacio remoguda recursos

denegats difugis e maliciēs qualseuol cessants als. et. disidia vostra prouehirem sobre les dites coses per justicia. E no res menys farem fer execucio en vostres bens per la dita pena sens tota gracia e merse. Dat. en Mallorca a xxvj de setembre any MCCCCviiiijº.—E aço fets sens preiudici dels interesses deles dites quantitats deuant nos demanades sobre les quals nos retem major deliberacio. Dat. vt supra.—M. Çabrugada.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1459, n.º 164, sens foliar.

CXCIII

(1473)

Empenyorament de catiu d'En Salvat Sureda.

Arta.

En francesch berenguer de blanes donzell etc. Alamat lo batle de Arta etc. Com Naloy janer capdeguayte ab commissio nostra hagues aqui penyorat hun sclau den Saluador sureda de vostre batliu appellat Jordi a instancia del honorable en Jacme cortey mercader de aquesta Ciutat per occasio de L. 6. moneda mallorquina en que restants de maior quantitat li es tengut e obligat saluo just compte com a consignacio hauent den Pere steua de aqui mateix, sobre e per la qual penyora se seria a nos appellat lo dit sureda la qual apelacio nos hoydes les dues parts ço es lo dit cortey e lo discret en Nicholau mianes nott. procurador del dit Salvat sureda hauem de paraula prouehit ab consell de nostre honorable lochtinent de assessor no deuia obstar a la dita execucio, per tant suplicats per part del dit honorable Jacme cortey a vos dit batle per execucio de la dita nostra verbal prouisio deym e manam en pena de CC 6. al fisch Rey al aplicadores que vistes les presents encontinent haiam a mans vostres lo dit sclau del dit sureda e de aquell com dit es penyorat e aquell haud al pus segur que poreu nos rematau dins las carcens Reyals de la present ciutat assignant certa jornada dins tres jorns apres següents al dit sureda senyor de aquell a esser aci per veure lliurar aquell sots e ab contencio que aquella diada lo dit sclau se vendra, la sua ausencia no obstant, fahent pagar al portador son salari cascu jorn ab quatre sous per les presents vltra altres justes

messions. E no fassau lo contrari la dita apelacio en manera alguna no obstant e tota altre remoguda recursos denegas diffugis e maliciēs cessants als vos ferem per la dita pena exequitar e les dites coses a degut efecte deduhit mitgensant commissari. Dat. en Mallorca a iij de setembre any MCCCC lxxij.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1473, n.º 189, sens foliar.

CXCIV

(1483)

Sobre catius d'En Guillem Sureda i Moger-Descolomers.

Arta.

En blanes etc. Al amat lo batle de Arta etc. Deuant nos es comperegut lo honorable en Pere marti Ciutada de la dita ciutat dihent e affermant que com per altra letra per nos prouehida sots a viij de mars proppassat ab la qual era menat manassets an Guillem sureda daqueix batliu que de continent donas lo catiu de la heretat den Francesch alberti quondam attes que sots virtut de sagrament e homenatge hauia amenar lo dit sclau de alli a diuenres vinent e per quant no hauria obtemperat e obseruat lo dit homenatge per nos en la dita letra es stat manat que si decontinent no dona aquell fos pres hun altre catiu del dit sureda en loch de aquell e o de altres bens d'aquell en los quals pogues esser feta la dita execucio en los bens de la heretat del dit quondam Francesch albarti a instancia del dit Pere marti requeste. E com lo dit sclau fins asi no ses dat ans se diu seria fuyt de la present ylla segons per la resposta al peu de la dita letra appar ab molta instancia hare recorregut a nos suplicant e per amordaso a vos dit commissari diem remetem e manam sots pene de CC 6. que puig lo dit Guillem sureda no ha dat lo dit sclau segons per virtut de sagrament e homenatge per aquell prestat havia promes era obligat que encontinent prengats hun sclau del dit sureda equialent al desudit e aquell rametats a la present Ciutat per so que del procehit de aquell puxa esser feta solucio e paga al dit Pere marti del que degut lies e messions e si contra vos atrobariade aquell dit sureda pendrets tants de bans e penyores de aquell e almes donant liurets aquell dit sureda

absent o present ffahent pagar al portador son salari quatre sols per les presents etc. E aço fets e complits tota appellacio remoguda. Dat. en Mallorca a viij de abril any MCCCClxxxiiij. —Jo. dusay.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1483, n.º 199, fol. LX.

CXCv

(1483)

Es ordenat pel Governador de Mallorca En Blanes de Berenguer en forma molt categòrica i sots pena de 500 lliures cas de contrafer lo manat, se torn i restitueixi a N' Arnau Sureda i Cabrer com a marit de l'honorable dona Joaneta Gomila, en possessió dels béns d'aquesta radicats en l'illa de Menorca dels que fonc treta i despullada, sens coneguda de dret e no citada, juntament ab sa germana Magdalena, esposa de Joan Rossinyol, pels Martorell i Gomila de dita illa.

Manorcha.

En Blanes de berenguer etc. Als magnífichs e honorables Governador batle general e altres qualseuol oficial aquis pertagna en la ylla de Manorcha constituïts o als lochtinents de aquells saluts e houor. Com essent nos enaqueixa ylla sobre la diferència que entre lo honorable Narnau sureda com a procurador de la honorable dona Johaneta sa muller altre de les hereues del honorable en Miquel gomila quondam de vna part e lo honorable en Johan martorell dels redons e pere gomila fill del honorable en monserrat gomila de aqueixa ylla dela part altre per les causes a rahons en aquella contengudes. Attes que la dita dona Johaneta ensemps ab la muller del honorable en Johan rossinyol altre de les dues hereues sens conegude de dret e no citades ni hoydes en lurs dettencions eren stades tretes e despullades de la possessio que tenien dels béns de la dita heretat ab consell del honorable misser Thomas armadans doctor en leys de nostre magnífich assessor lochtinent haïam pronunciat e declarat la dita dona Johaneta deure esser tornada e restituhida en aquella possessio enque era ans que de aquella fos treta e foragitada e que li fos repost dels fruïts procehïts e procehidors de la dita heretat e de la porcio tocant e perta-

nyent a aquella la qual sentència esser passada en cosa jutgada e taxades per nos les despeses hauem manat ab nostre executoria la dita sentència fos executada segons serie e tenor de aquella e adeguda fi fos aportada apres de la qual sentència e executoria por nos axi prouehida hauem entes per clamor quens es stada feta que nostres manaments no hauem volgut obstemperar so que certament es cosa de admiracio e que apenes podem creure per la qual raho considerada nos la dita clamor e suplicacio de que nes feta esser justa hauem prouehit manat cer fetes les presents ab les quals auos e cascun de vos deim e manam en pena de D ₧ e de bens del contraffahent irremissiblement hauedores que encontinent vistes les presents seguint la forma de la dita nostra sentència en cosa jutgada passada segons sa serie e tenor torneu e restituhiscau tornar e restituhir fassau lo dit Arnau sureda en lo dit nom en aquella possessio en que era de la part de la dita se muller tocant en la dita heretat ensemps ab los fruïts procehïts e procehidors com dit es fent pagar son salari acostumat x sous per les presents e totes altres justes messions ensemps ab les messions per asso taxades e aço fets e complits tota appellacio remoguda recursos denegats malicies e diffugis cessants per quant en la dita pena desigau no incorrer de la qual no menchara prompta e rigorosa execucio dels béns del contraffahedor vltra la qual si nostres manaments seruar no volreu vos farem conixer quant nos es greu sien apart possats e no obehïts. Dat. en Mallorca a vij de octubre any MCCCClxxxiiij. — Blanes de berenguer. — Thomas armaduus.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1483, fol. Clxxxvij, n.º 199.

CXCvi

(1486)

Mal estat econòmic de N' Arnau Sureda i Cabrer; li són reclamats jornals de segar en l'alqueria Morel per un home d' Alcúdia.

Arta.

Naluaró vniz caualler al amat lo batle de arta o asson lochtinent saluts e dileccio. Com Narnau sureda de morel sia tengut e obligat a

nen Jacme capdebou de xxiiij € per resta de segar en casa sua per les quals ha requesta execucio en los bens de aquell mitjensant letres procehides de la cort del batle de alcudia e apres de hauer assignade penyora e fetes promeses de pagar ha pasat lo dit capdebou per per moltes dileccions en manera que fins ara no la pogut esser paga ampermes diferir la dita paga ser auos apellar e sobre asso es recorregut a uos lo dit instant suplicant nos ates que lo dit deute es de jornals e cosa tant pocha que promptament lo volguessem prouehir, a vos per ço dihem e manam etc. exegiat e complint les letres de execucio que aquell procehits segons lur forsa e tenor fets promta e rigorosa execucio primer de la penyora assignada e apres de tants altres bens e penyores del dit sureda aquell present o abzent liurant al mes donant fins los preus abasten e complida paga de la dita quantitat selari del portador iiij € , per les presents e totes altres justes massions E asso fets e complits etc. Dat. en Mallorca a xxvj de octubre any Mil CCCC lxxxvj. —Jo. dusay.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1486, n.º 206, fol CC lxij, v.º

CXCVII

(1491)

Ruina i destrucció dels bens d'En Salvat Sureda d'Artá

Arta.

En Ximenes peres etc. alarmat lo batle d'arta o son lochtinent etc. Deuant nos es comperagut Narnau sureda daqui dient que ell com asusccehint per certs titolls en los bens den Guillem sureda germa seu quondam seria stat en los dies passats molestat per crehedors den Pere moger quondam del qual ereu hereus lo dit quondam son germa e Saluat sureda lo quall per hauer dicipat e destruits sos bens es stat necessari al dit sureda per la porcio per ell pagade anar contre terces posshedors dels bens del dit Saluat E com alguns dels detenidors dels dits bens hagen renunciat lo que posse... al dit sureda lo quall sumant no bestaran pagar sos credits nos ha suplicats retesem aquells i li donas en paga de sos credits suplicants per ço que li sia licit

anar contre altres terces possehidors e detenidors dels dits bens per tant etc. en pena de CC € . etc. que vistes les presents spetxets mitjensant dos prohoms tots aquells bens los quals seran stats renunciats he de aqui auant se renunciaran per la dita donacio los quals donarau e liurarau al dit sureda en paga porrata de cor credits saluat dret al Senyor Procurador Reyall per lo luisme e deller dites coses suplicants etc. E no fassats lo contrari etc. Dat. en Mallorca a xvij de julioll any Mill CCCC lxxxj. M. Arm.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1491-n.º 215 fol. 152 v.º

CXCVIII

(1491)

Arta.

En Ximenes peres etc. al amat lo batle de arta etc. Comparagut es deuant nos Narnau sureda daqui dient que ell com asuccehint per certs titolls e causes en los bens den Guillem sureda quondam jerma seu seria stat en los dies passats molestat per crehedors den Pere moger quondam del que hereus eran lo dit son germa y en Saluat sureda lo quall per so disipats e destruits sos bens no ha poguda pagar la porcio que li tocava E per ço es stat necessari al dit sureda per la porcio pagada per lo dit Saluat na dol anar contra tercer possehidors dels bens de aquell E com alguns detenidors dels dits bens hagen renunciat lo que possehia al dit sureda lo quall sumant no bastarian pagar sos credits nos ha suplicats rretassen aquells que li donas sa part en paga de credits per ço que sia licit al dit Arnau sureda anar diens altres terces possehidors e detenidors dels dits bens per tant vos manam en pena de CC € . etc. que vistes les presents serets mitjensant dos prohoms tots aquells bens lo que ells seran stats renunciats etc. de aqui auant renunciaran per la dita donacio los quals de are se liuraren al dit Arnau sureda en paga porrata de sos credits saluat dret al Rey nostre senyor per lo luisme li perteneyara e no fessat lo contrari. Dat. en Mallorca a xxx de agost any mil CCCC lxxxj.—R. armadans.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1491, n.º 215, fol 185.

CXCIX

(1494)

Liquidació de l'heretat de N' Arnau Sureda i Cabrer
Demandes de salaris, deutes i altres obligacions als seus fills i successors.

Artha.

Nos Johan aymerich etc. Amat lo balle de artha etc. p. humil exposicio a uos feta p. en Pere monsserrat habitant en la parroquia de menchor havien entes com ell sia crehedor en e sobre la heretat den Arnau sureda q.º de aqueixa parroquia en certe quantitat de forment preten hauer pagada per aquell ecom fins açi nos hage atrobat algu quis vulia anomenar hereu del dit q.º Arnau sureda ab lo qual el dit monsserrat puge legittimar son credit perso suplicat per aquell anos lo volguessen de remey de justicia sobre aço provahir, hauem manades les presents ab las quals avos diem emanam sots pena de cc ⑥ etc. que encotinet, vistes les presents e tota hora equant per lodit monsserrat requests serets si a vos costara que en la dita heretat nos mostra ne apregue algun hereu en tal cars en la forma acostumada assignereu a la dita heretat algun ydoneu curado aplets ab lo qual lo dit monsserrat puige exercir sos drets e acicons li competex en vers y contra la dita heretat e constant a vos legitimament del credit del dit monsserrat fareu aquell pagar dels bens daquella E no fresseu lo contrari etc. Dat, en Pollensa a xxxj de maig del any lxxxxviiiij.º—Bofill, (1494).

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1494, fol Cxiiij, v.º

CC

(1494)

Arta.

Nos Joan aymerich etc. amat lo balle de arta etc. Segons hauer entes per expositio a nos feta per en Miguell gilabert certa execucio que ainstancia sua se requer e inste contra los fills de Arnau sureda q.º fins açi seya stada dffeyda per no trobar se bens mobles dels sobredits per la qual reho etc. a vos dit balle manam etc. en pena de cc ⑥ q. vistes les presents dels fills del dit q.º Arnau sureda bens mobles nos troberan etc. nil vos seguint los de c'ret procehireu a vendi-

cio de immobles fins lo dit gelabert sia integrament pagat etc. E a vós manam fer complir tota appellacio remogude etc. farau pagar el portedor . . . Juan son salari acceptant . . . per les pnts. Dat, en Mallorca a xvij de nohembre de lxxxxiiij.—Bofill R.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1494, fol C lxxxxiiij

CCI

Arta.

Nos Joan aymerich etc. al amat lo balle de artha etc. Afermat es stat deuant nos per Anthoni pastor que ell hauie stat cert temps llogat ab Narnau sureda per fer feyna en la possessio de aquell per lo qual temps le serien degudas sis lliures y per be ell hage aquelles demanades als hereus de dit quondam Arnau sureda aquelles empero fins assi li son stades diferides en no poch dan e jactura sua per la qual cosa hagu per ell a nos recors e suplicarlo prouehissam de justicia hauem manades les presents ab les quals a vos dihem e manam etc. que encontinent vistes les presents citets deuant vos los dits hereus o aquell daqui es intereser y hoyts aquells e lo dit pastor si a vos constara lo que per aquell es stat pretes per la dita quantitat fereu prompta execucio en los bens de aquells e de la dita heretat procehint en aço ab tote promptitut y tota dilacio cessant axi com en talls deutes se requer fins a tant lo dit actor sia satisfet en son deute y messions per forma que aculpa vostra aquell no hage anos mes recorrer altrement per capdeguayta etc. Dat, en Mallorca a xij de janer any Mil CCCCLxxxv.—A. sala.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1495, n.º 223, fol 10 v.º.

CCII

(1495)

Manament al Governador de Menorca perquè fassa satisfet per medi de les autoritats competents amb pena de 500 lliures per elles pagadores cas d' incompliment, a la dona Magdalena Gomila, viuda de Joan Rossinyol, els interessers que deu a sos nebots Sureda fills de la seva difunta germana Joaneta Gomila.

Nalvaro Vniç etc. Al amat y fael del Rey nostre senyor lo magnifich governador de la

ylla de Menorcha o lo dit offici regent e altres qualseuol oficials de la dita ylla al qual o als quals las presents peruindran o seran presentadas o pertanyeran e als lochstnents de aquells saluts. Per occasio de certs interessers a judicats als fills e hereus de la dona Joaneta muller quondam den Arnau sureda mitgensant sentència per nos o nostre predecessor donada y en cosa jutjada passade e apres de vna letra de sobrasahiment de la present cort per las causas e rahons en aquella expressadas emanda en fauor de la dona Magdalena muller quondam den Joan rossinyol sots a xxvj de octubre de lxxxviiiij son stadas deliberadament prouehidas duas letras prouocatorias del dit sobrasahiment segons en aquellas la derrera de las quals hoydas las parts fonch prouahida asis de maig del any lxxxv aquestas cosas e altres etasament se poden. E per quant fins assis dels dits interessers los hereus desus dits segons afferman paga alguna no han poscuda aconseguir recorregut anos per part de aquells hauem prouehidas e manadas las presents ab tenor de las quals avosaltres e acadahu de vosaltres aqui pertenyara de hun y menam en pena de D **℥**. al fisch del Rey nostre Senyor aplicadores que vistas les presents per tot so e quant sia degut als dits hereus per occasio dels dits interessers enaqueils com dit es adjudicats no obstant qualseuol sobrasahiment fassats execucio prompta y expedita en los bens de la dita dona Magdalena present aquella o absent fins los dits hereus sian integrament pagats de tot ço e quant vertaderament los sia degut axi per lo deuta principal com per las massions daquell fetas e subregudas. E aço us mana fer y complir tota apellacio remoguda recorsos etc. fahent pagar al portador son salari acustumal x **℥**. per les presents etc. Dat. en Mallorca a xxviiij satembre Mil CCCClxxxv. — Aluaro Vniz.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1495, n.º 223, fol 199.

CCIII

(1496)

Demanen «no en gran querella» al Lloctinet N' Alvaro Uniz els fills i hereus de la difunta dona Joaneta Go-

mila, viuda de N' Arnau Sureda d' Artā, se fassa execucio prompta i expedita en els bens de la dona Magdalena Gomila, viuda d' En Joan Rossinyol, llur tia, resident en Menorca. S' ordena al Governador de dita illa man al Batlle d' Alayor se duga a efecte dita execucio.

Manorcha.

Nalvaro vniz etc. al amat e feel del rey nostre senyor lo magnific Governador dela Illa de Manorcha e altres qualseuol oficial etc. Sapiau que no sens gran querella es stat deuant exposat per part dels fills e hereus de la dona Joaneta muller quondam den Arnau Sureda que jassia per nos vltimadament per excencio de altres prouissions e letres a xxviiij de setembre proppassat mediant letra de nostra cort expedita sia stat e manat espresament ab impositio de grans penes en aquella expressades fos feta execucio prompta y expedita en los bens de la dona Magdalena muller quondam den Joan rossinyol Em pero segons es pretes lo batle de Aleyor al qual principalment lo ceruey de aquesta execucio incumbeix per lo comant de nostres manaments dona loch que aquella sia differida volent que seus donadas asubastar e vendra correnguts per spai de quatre mesos forma de la obligacio e contracta entre els fes en lo que sa pretes es stat al dit spay renunciat. E per lo semblant jadic que haguesses impedirets sa procura perque lo actor o procurador dels dits hereus desistesca de la prosecucio de la execucio desudita emes poch dan dels dits hereus per part dels susdits humilment suplicats a vos dit magnific gouernador manam en pena dosentes **℥**. que vistas les presents si a vos condesat sia stat al dit spay de quatre mesos renunciat com sta dit maneu de part nostra al dit balle de alayorsots la dita pena que en ladita execucio de prompta expedita e deferent o negligint o aquell en desidia sua manant a vos dit magnific gouernador e altre qualque official que presentada e presa en sia la dita execucio fassa e continua aquella tota trigue etc. Eaço sots aquella remoguda etc. E faent pagar etc. que per les presents e totes altres justes messions. Dat. en Mallorca a xxviiij de janer Mil CCCClxxxvj. — Aluaro vniz.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. de Lletres Comunes* de 1496, n.º 224, fol 22.

CCIV

(1496)

Provat que N' Antoni Cànaves de Mossa hagués comprat *Morel* se mana al Batlle d' Artà que per ell i' escrivà Reial d' aquella cort sien rebuts testimonis sobre el particular i segons interrogatoris que los seran donats

Arta.

Nos Joan aymerich etc. Al amat lo batle de arta etc. Com nos haïam en dies xij Pere armen-gol procurador den stelrich de aquí en prouat que la possessio de morell es stada comprada per en Thoni canoues de mossa e que del preu de aquella ha fets alguns pagaments per ço a vos dit batle manam en pena de CC 16, etc. que vistes les presents rebran e per lo notari e scriua de vostra cort rebra y exhaminat fassan tots aquells testimonis que sobre los dits articles relados vos seran anomenats si e segons los interrogatoris vos seran donats les deposicions de sus lletre closes e segellades nos rematren etc. certificantnos etc. fassetu urgent que de manament nostra es stat assignat el discret en Marti terres notari procurador del dit Canaves a veure jurar testimonis e fer interrogatoris a dilluns proxim vinent hore de tercia E. pro Regi etc. Dat. en Mallorca a xvj de juny de lxxxvj. —Dornos Regens.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes.* de 1496, n.º 225, fol 115.

CCV

(1497)

Els fills i hereus del dit N' Arnau Sureda volen amparar la part dels drets dotals de sa mare difunta l' honrada senyora Joaneta Gomila i exigir del que fonc curador de tres d' ells i procurador dels altres, En Gabriel Cervera, que don compte i raó de la seva administració.

Lo Lochtinent general. Arta.

Balle de Arta per los fils e areus den Arnau sureda quondam nos estat humilment significat que a instancia de alguns pressors crehedors de dite heretat de la qual afferma no poseyr bens alguns serien molestats e vos dit balle ja-

mes hauer curat prouhir sobre les cosses per els deduydes amostrar e verificar com no poseex bens alguns de dita qui sien suficients en pagar la ceste part dels drets dotals de la muller del dit quondam Arnau sureda aquí segons pretenen suchsexen per la qual cosa r corregut a uos los dits hereus o per lur part a vos dit batle diem etc. que vistes los presents citats he oyts los dits hereus e los dits precessors crehedors y entesos y exeminats los drets de aquells fassat y administret expexat compliment de justicia E entretant empero fins que vos sobre les dites coses no legitimament procehit sobreseuren en tot acte de ex. cucion contre aquells requeste e per ves no feseu lo contrari etc. Dat. en Mallorca a xx de juliol de lxxxx vij. —Dornos. R.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1497, n.º 227, fol 141.

CCVI

(1498)

Arta.

Balle de arta per part dels fils e hereus de la dona Joaneta muller den Arnau sureda de aquí som informats que en Gabriel seruere de aquí olim curador de tres dels fils e hereus de la dita dona e procurador dels altres sens donar a aquells compte e reho de la dite heretat obens de aquells per ell administrats per los seus salaris a ell constituits histeria execucio que los dits hereus recussant donar compte de dite administracio jac sia request per aquells molte e diuerses vegades, per ço a suplicacio dels dits hereus les presents hauem prouahides ab les quals vos diem etc. que vistes les presents citats y hoyts los dits Gabriel seruere de vna part e los dits hereus de la part altre sobre los merits de la que-rela de sus dite e entre aquells prouahiren per justicia de manera que si lo dit seruere no haura donat compte e reho de la dita sua administracio que aquell fent entre aquells tot compliment de justicia sumariament etc. En lo entretant empero sabreseureu en la dite execucio per lo dit seruere contre los dits hereus instade fins atant que per vos entre aquells sera prouahit. E no feseu etc. Dat. en Mallorca es xxviii de mars del lxxxx viij.—Dornos Regens.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes.* de 1498, tom 30, fol 62, v.º

CCVII

(1497)

Havent estat venuda a instància d'En Guillem Morey i altres l'alqueria *Morel* que fonc de N' Arnau Sureda son sogre, pretén aquell ésser primer creditor. D'orde del Lloctinent ha d'anomenar el Batlle d'Artà un curador a l'heretat del refetit Sureda, per poder legitimar els crèdits que damunt la mateixa pesen.

Lo Lloctinent general. Arta.

Balle de arta. Nos es comperegut en Guillem morey de aqui dient com a instancia sua e altres seria stada vanuda vna allqueria della heretat den Arnau sureda quondam de aquexa parroquia mitjensant la cort com apres per allgus altres precesos crehedors e feta extossio contra los dits moreys e altres a instancia dells qualls es stada feta venuda de dita alqueria prenent esser primes crehedors della quall prioritat fins assi no conste per ço corregut a nos asuplicat deguessem prohuehir pertant vos diem e manam en pena de CC ₆ al fisch Rey al aplicadores que vistes las presents assignets vn curador a la dita heretat ab lo quall se puguen legitimar e liquidar los credits de quallseuol prenent e esser creditor en aquella la quall legitimacio durant sobre ceure en quallseuol acte de execucio contre los dits morey e llurs ereus dell dit sureda E no fessou lo contrari per quant dita pena desigau no incorrer. Dat. en Mallorca a xxvj de agost any mill CCClxxxvij.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1497, n.º 227, fol 180.

CCVIII

(1497)

Com En Joan Moll hagués pagades cantitats per satisfer deutes de l'heretat de N' Arnau Sureda s'ordena al comprador de *Morel* pag del preu de la susdita alqueria a dit Moll lo que ha bestret.

Lo Lloctinent general. Arta.

Balle de Arta degudes son anen Joan moll de aqui les quals ha pagades per Narnau sureda quondam anen Mateu lobet nou lliures xvj ₆ . per las quals de aquell te cessio E daltre part deu quortereres de forment per aquell pagades a la senyora moxa per totas les quals quantitats ha emparat al honorable en Marti basset ciutadà lo preu de la possessio de morell venuda per los hercus del dit quondam Arnau surede e sie cosa justa y reonable que les dites quantitats sien donades e pagades al dit moll per ço a vos dit balle diem y manam en pena de CC ₆ . al fisch del Rey uostre senyor aplicadores que vistes las presents donade primer caucio per lo dit Joan moll de star a dret a primer acreedor compellieu per capsio de penyores edistraccio de aquellas lo dit honorable en Marti basset en pegar de vna part les dites nou lliures setse sous e daltre part viij cuartereres ii barcelles de forment de nombre de las dites deu quortereres com la restant quantitat li hage segons prenent promete pegar en Guillem morey de aqui. E per res no fesat lo contrari si la dita pena euitar desijau. Dat. en Mallorca a xviiiij de setembre any Mill CCC lxxxvij.

Pos datam fareu pegar al dit moll totes las despeses que per la dita ocasio hauia pegades e fetes donades primer la dita caucio. Dat. en Mallorca vt supra. Dornos, Regens.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. de Lletres Comunes* de 1497, n.º 226, fol 190 v.º

(Continuad)

JOSEP RAMIS D'AYREFLOR I SUREDA.

D O C U M E N T O S

RELACION DE TODA LA ARTILLERIA DE BRONCE Y YERRO

QUE TIENEN LOS BALUARTES DE ESTA PLAZA DE PALMA CON LOS CASTILLOS DE S. CARLOS, BELVER, THORRE DE PORTHO PI Y LA YSLA DE CAVRERA Y DE TODAS LAS MUNICIONES Y DEMÁS PERTRECHOS QUE NECESITAN TENER DE REPUESTO, COMO DIFERENTES TRONERAS QUE HAY BACIAS, Y DE LOS CAÑONES QUE SE DEVEN PONER DE RESERVA

Baluarte del Rosario

Bronce	Calibres
5 cañones de a	5
3 cañones.	5 1/2
2 cañones.	3
1 cañón	18
1 cañón	16
1 cañón	13
1 cañón	40

14; hay otro cañón de 4 desmontado y desfogando y se ha de sacar el 5 1/2 para poner de rreserva 20 Barriles de polvora, 500 Balas de cañón, 5 cajones de Balas de fusil 3 quintales de mecha, 50 palas, 50 picos y 50 espuestas.

Baluarte del Socorredor

Yerro	Calibres
3 cañones de	14
1 cañón de	22

4; Tiene este Baluarte 7 troneras bacias en donde se pueden poner cañones: 100 barriles de polvora, 200 Balas de cañón, 10 cajones de balas de fusil, 2 quintales de mecha, 100 palas, 100 picos, y 100 espuestas.

Baluarte del Sichar

Bronce	Calibres
1 cañón de	28
1 cañón de	18

Yerro	Calibres
1 cañón de	21

Necesita de 150 Balas de cañón, tiene 7

troneras bacias en donde se pueden poner cañones, y no tiene para polvora.

Thorre de Portho-pi

Yerro	Calibres
1 cañón de	18
1 cañón de	12

2; Necesita de dos barriles de polvora, 50 Balas de cañón, media arroba de mecha, 6 palas, 6 picos, y 6 espuestas. necesitan de componer la puerta y poner una llave.

Baluarte de Belarte

Bronce	Calibres
1 cañón de.	36
1 cañón de	28
1 cañón de	13
1 cañón de	4

4, 50 barriles de polvora, 150 Balas de cañón, 5 cajones de Balas de fusil, 3 quintales de mecha, 50 palas, 50 picos y 50 espuestas.

Baluarte de San Antonio

Bronce	Calibres
1 cañón de	21
1 cañón de	13

2, 100 Balas de Cañón, no tiene donde poner polvora y se ha de proveer del Socorredor.

Baluarte de Morante

Bronce	Calibres
1 cañón de	12

Necesita de 50 Balas de cañón tiene 9 troneras en donde se pueden poner cañones y no tiene para polvora.

Castillo de San Carlos

Bronce	Calibres
1 cañón pedrero de	12
1 cañón	13
3 cañones.	40

Yerro	Calibres
6 cañones.	14

Necesita de 15 Barriles de polbora 1 quintal de mecha 25 palas, 25 picos, 25 esptas y de componer la cábría lanada, achares y atacadores.

Bateria debajo Belarde

Yerro	Calibres
4 cañones de	<u>20</u>

Se han de poner 200 Balas de cañón, no tiene donde poner la polvora.

Baluarte de la noguera

Bronce	Calibres
1 cañón de	19
1 cañón de	18
Yerro	
1 cañón de	21
1 cañón de	14
2 cañones de. . . .	<u>13</u>

6 300 balas de cañón, no tiene donde poner polvora.

Baluarte de Santa Cruz

Bronce	Calibres
1 cañón de	12
Yerro	
4 cañones de	20
1 cañón de	22
2 cañones de. . . .	<u>14</u>

8 Necesita 400 Balas de cañón, un quintal de mecha, 50 picos, 50 palas y 50 espuertas.

Castillo de Bellver

Bronce	Calibres
1 cañón de	9
1 cañón de	3
1 cañón de	13
1 cañón de	24
Yerro	
6 cañones de. . . .	<u>14</u>

10 Necesitase repitrar las municiones y pertrechos y ber lo que falta.

Baluarte del Príncipe

Bronce	Calibres
2 cañones de	44
2 cañones de. . . .	43

Bronce	Calibre
3 cañones de	40
1 cañón de	38
2 cañones de	14 y 15
4 cañones de	10 y 11
3 cañones de	6
2 cañones de. . . .	<u>5 1/2 y 6 1/2</u>

19 Anse de poner de reserva un cañón de 5 y 1/2 y otro de 6; Pólvora 8 Barriles, 1000 Balas de cañón, 10 caxas de Balas de fusil, 3 quintales de mecha, 100 palas, 100 picos, y 100 esptas.

Baluarte de Santa Margarita

Bronce	Calibres
1 cañón de	20
Yerro	
2 cañones de. . . .	14
1 cañón de	<u>20</u>

4 200 Balas de cañón y 1 quintal de mecha, tiene 7 troneras bacias en donde se pueden poner cañones.

Baluarte del Muelle

Bronce	Calibres
2 cañones de. . . .	21
2 cañones de. . . .	6 y 1 1/2
Yerro	
3 cañones de. . . .	<u>14</u>

7 Necesita de 350 balas de cañón, 50 palas, 50, picos, y 1 quintal de mecha.

Isla de Cabrera

Bronce	Calibres
4 cañones de. . . .	9
2 cañones de. . . .	<u>5</u>

6 Se necesita de remitir, ocho barriles de pólvora y sacar la que está allá y secarla al sol quintal a quintal y que los artilleros la refinen.

Baluarte de San Gerónimo

Yerro	Calibres
2 cañones de. . . .	<u>15</u>

2 Se han de poner 100 balas de cañón, no tiene donde poner la pólvora y se ha de proveer del Socorredor,

Baluart de Jesús

Yerro	Calibres
1 cañón de	20
1 cañón de 1. . . .	16
1 cañón de 14. . . .	14
<hr/> 3	<hr/>

Necesita de 15 Balas de cañón, tiene 9 troneras bacias en donde se pueden poner cañones y no ay para pólbora.

Media luna de la Coronada

Bronce	Calibres
2 cañones de	9
1 cañón de	3
<hr/> 3	<hr/>

Los cañones de 9 se han de sacar para ponerlos en la muralla y el de attres poner de reserva.

Cañones de reserva

Bronce	Calibres
1 cañón del Rosario	5 1/2
1 cañón del Príncipe	5 1/2
1 cañón del Príncipe	6
1 cañón de la media luna.	3
2 cañones del Almudín	6 1/2
<hr/> 6	<hr/>

Todas las otras Piezas tienen sus Armas Complettas y Compuesttas, eszepto las de los Castillos, thorre y Cavrera; que La Artilleria en estado de por ahora poder servir. Palma y Septiembre 16 de 1718.

Archivo Quint-Zaforteza, Palma. — Caja 49, n.º 28.

Por la transcripción,

DIEGO ZAFORTEZA Y MUSOLES

CREUS DE TERME

LA DE LA PORTA DEL CAMP

(1483)

Entre els petits monuments composts de creus de pedra damunt pilars isolats que tan sovintejaven a Mallorca a vora dels camins, per senyalar els termes de les viles, o a l'entrada de

les poblacions o dels monestirs, en romanen encara sortosament alguns a la nostra illa. Del que existia a la porta del Camp d'aquesta ciutat, après de travessar el pont de damunt el vall de la murada, queda la part més artística, ja que manca la creu, que és el menys sensible com obra corrent de mitjan segle XIX.

La disposició del monument, que és la més general a Mallorca en tals construccions, consisteix en una graonada de planta octogonal, composta de sis graons, sortint de damunt el darrer la base d'una columna cilíndrica amb el capiteil en forma que es diu de *tambor*; dins dels nínxols de que està rodejat se veuen diferents estatuetes i els escuts de Balles ter i de l'orde carmelitana. Les figures d'aquestes estatuetes representen Santa Catarina Màrtir, S. Joan Bautista, S. Antoni Abat, S. Cristòfol, S. Miquel o S. Jordi i una Santa que ignoram quina puga ésser. Els elements que componen el capiteil pertanyen a l'època del renaixement, l'estat de conservació d'ell no és del tot bo; la banda que mira al Nord és més íntegra i visible que la dirigida al Sur combatuda per la salabror i oratges del mar, del que no està molt llunyana.

De fa alguns anys, i no sabem el motiu, ha desaparecut la creu que, substituint segurament a una altra més antiga, fou construïda per disposició del lullista i ex-col·legial de la Sapíència D. Estanislau Lluís Piñano i Vilella, en el temps que tengué a son càrrec l'al caldia de Palma (1863-64). Desitjam verament que si la tirada de les illetes de cases que s'ullà s'aixecaran no permet que puga permanèixer en el lloc en que avui el reste de tal monument se troba, sia col·locat en altre siti prop, que no destorbi per res, i que també sia reposada la creu, la mateixa si se troba, o una altra nova que no desdiga del que ara se conserva del monument

D'ell en parla en la pàg. 31 de son «Panorama óptico histórico artístico de las Islas Baleares» D. Antoni Furió, qui no tenguent en compte el gust arquitectònic i mogut per l'existència dels escuts de que més amunthavem tractat, considerà la creu i columna com obres del segle XIV, suposant-les costejades pel Reverendíssim D. Joan Ballester, mallorquí, prior general de tota l'orde del Carme, qui, segons el mateix Furió i D. Joaquím M.ª Bover en son «Nobiliario Mallorquín», pàg. 43, morí a 30 de setembre de 1374; i si bè és cert que hi ha

en el monument, com hem dit ja, els escuts del Carme i de Ballester, tal volta se refereixen a alguna altra personalitat de dit llinatge que hagi pertenescut a l'orde Carmelítana.

Pel document a baix inserit se prova quel dia 7 de juliol de l'any 1483 se benef pel Canonge Antoni de Busquet una creu de pedra *ante portale Sancte Fidei*, o sia la recentment enderrocada porta del Camp: fonc feta la creu a costes i despeses de l'assaonador Jaume Domingo, i assistiren processionalment a l'acte de benedicció els preveres de l'església de Santa Eulàlia, a la qual parròquia, fins fa pocs anys, perteneixien aquells terrenys.

Considerant l'endarreriment amb que a Mallorca vengué el renaixement en tota manifestació arquitectònica, presentant el monument del que en part avui existeix fora la repetida enderrocada porta els elements propis de la renaixença, en el que entre els escuts de son capitell manca el de la família Domenec o Domingo, llinatge del benefactor que costejà el de 1483, no podem en manera alguna identificar ambdues construccions.

Respecte a les paraules *Pro cruce templi* amb que s'encapçala l'acta de benedicció que transcrivim, creim que no's refereixen a la porta aràbiga que existia darrera el Temple i que donava al fosso, perquè més abaix s'expressa amb toda claredat en l'esmentada acta *ante portale Sancte Fidei*. D'altra banda creim explicable la confusió per ésser la distància entre aquesta església i el Temple, com tots sabem, bastant curta

Pro cruce templi.

Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio, die Vero dominica septima mensis iulii, hora vesperarum, honorabilis Anthonius de Busquet, canonicus Maioricensis, ex comissione facta sibi per Reuerendissimum in Christo patrem et dominum dominum Didacum, diuina miseratione Maioricensem Episcopum, serenissimi domini Aragonum Regis Cancellarium et consiliarium, ad suplicationem sibi factam per Jacobum Domingo, blanquerium, qui crucem lapideam Ante portale Sancte Fidei fieri fecit, illam in presentia plurimarum personarum benedixit, veniendo ad eam cum cruce erecta processiona-

liter cum prebiteris ecclesie Sancte Eulalie, presentibus pro testibus Jacobo Roig et Andreas Solares, presbiteris?

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480 - 84, sens foliar*).

LA DE MURO, EN EL CAMI DE CIUTAT

(1483)

Didacus etc. honorabili et dilecto in Christo Michaeli Olmis, Canonico nostre Maioricensis ecclesie, Rectori ecclesie Sancti Joannis de Muro vel eius vicario, Salutem indomino sempiternam. Sincere devotionis affectus quem ad ecclesiam Sanctam gerit honorabilis et dilectus in Cristo Joannes de Soldeuila, decretorum doctor, Canonicus nostre Maioricensis ecclesie, non indigne meretur vt petitionibus suis, illas presertim quas ex deuotionis feruore prodire conspicimus, quantum cum Deo possimus fauorabiliter annueramus, hinc est, prout accepimus, parentes ipsius Joannis nuper crucem lapideam cum signo et armis eorum fecerint illamque posuerint exiendo de dicta villa de Muro veniendo ad Ciuitatem, in quo denouo canonum fecit ipsumque de dicta villa ad dictum locum deferre intendit die dominica venienti, et seu in alio sequenti, celebratis diuinis officiis, supplicauit nobis vt omnibus Christi fidelibus qui ad portandum ipsum canonum manus suas porrexerint ad inuices et deinde deuote ipsam crucem visitauerint orationemque fecerint, quadraginta dies deinjunctis eis penitentiis misericorditer indulgeremus. Nos vero supplicationibus ipsius Joannis annuere volentes, omnibus et singulis Christi fidelibus que premissa ad impleuerint et dictam crucem devote visitauerint orationemque fecerint, pro quacumque vice, quadraginta dies deiunctis eis penitentiis per gratiam Sancti Spiritus nudum indomino releuamus presentibus, perpetuis temporibus valituris. Datum Maioricis in nostro Episcopali palatio die xiiij Martii anno MCCCClxxxiiijº.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. de Colacions de 1480 - 84, sens foliar*).

P. A. SANXO.

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

R E P U B L I C A R O M A N A

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

1162. Denario. Como el n.º 1158 pero cetro en vez de lira. Reverso. Melpomene a derecha con máscara y clava: leyenda n.º 1158 V. a. 5.
1163. Denario. Como el n.º 1158 pero corona en vez de lira. Reverso. Polimnia de frente con manto y corona: leyenda n.º 1158. V. a. 5.
1164. Denario. Como el n.º 1158 pero plectro o tortuga en vez de lira. Reverso. Terpsícore con plectro tocando lira a derecha: leyenda n.º 1158. V. a. 5.
1165. Denario. Como el n.º 1158 pero coturno en vez de lira. Reverso. Talía a izquierda con máscara apoyada sobre cipo: leyenda n.º 1158. V. a. 5.
1166. Denario. Como el n.º 1165 pero Talía lleva además el *pedum* V. a. 5.
1167. Denario. Como el n.º 1165 pero estrella en vez de lira. Reverso. Urania a izquierda con vara señala un globo sobre cipo: leyenda 1158. V. a. 5.
5.º Q POMPONI(us) RVFVS. Acuñó con licencia del Senado.
1168. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha: RVFVS. SC. Reverso. Aguila con las alas abiertas a derecha con corona en las garras: símbolo variable: Q POMPONI. V. a. 50.
Familia Porcia. De esta familia a que perteneció el célebre Cato, acuñaron varios magistrados.
- 1.º C (Porcius) CATO.
1169. Denario de la biga de la Victoria y quadrans normales con
1170. C CATO. V, a. 1 y 15.
2.º M PORC(ius) LAECA. Sus monedas recuerdan tradiciones de la familia.
1171. Denario. Anverso ordinario con X LAECA. Reverso. La Libertad con gorro y cetro en cuadriga al galope a derecha coronada por Victoria que vuela: MPORC. ROMA. V. a. I.
3.º P (Porcius) LAECA. Recuerdan sus monedas hechos análogos a los que recuerdan los anteriores.
1172. Denario. Anverso ordinario con X PLAECA Reverso. Guerrero con corona y espada seguido por un lictor con haces y vuelto a izquierda extiende la mano sobre un togado: PROVOCO. V. a. 6
4.º M (Porcius) CATO.
1173. Denario. Cabeza diademada de la libertad a derecha: ROMA MCATO Reverso. Victoria sentada a derecha con patera y palma: debajo a veces ST; en el exergo VICTRIX. V a. I.
1174. Quinario. Como el n.º 1173 sin ROMA ni ST. V. a. 1.
5.º L PORCI(us) LICI(nus). Su denario es dentado.
1175. Denario dentado. Anverso ordinario con X LFORCI LICI. Reverso. Marte desnudo con clipeo y trompeta lanzando venablo en biga al galope a dere-

- cha: LLIC CN DOM. V. a. 1.
6.º C (Porcius) CATO. Acuñó en Utica como propretor.
1176. Denario como el n.º 1173 sin ST, con M CATO PROPR y a veces ROMA. En ocasiones la Victoria lleva corona en vez de patera V. a. 3, 2.
1177. Quinario como el n.º 1174 con MCATO PROCR. V. a. 2
Familia Postumia. Acuñaron monedas:
1.º L COST(umius) ALB(inus).
1178. Denario. Anverso ordinario entre ápice y X Reverso Marte con casco, lanza, clipeo y trofeo en cuadriga al galope a derecha: L POST ALB ROMA, V. a. 2, 2.º A(Postumius) ALBINVS SF, Ver las familias Cecilia y Publicia.
1179. Denario. Busto de Diana con arco y carcaj sobre el hombro a derecha: ROMA. Reverso. Tres ginetes al galope a izquierda en ristre y clipeos redondos: delante guerrero en tierra y los extremos de dos insignias militares: A ALBINVS SF V. a. 4.
1180. Denario. Cabeza laureada de Apolo entre estrella y X. Reverso.
1181. Castor y Polux a izquierda haciendo beber a sus caballos en una fuente: encima creciente: A ALBINVS SF V. a. 6.
Debajo de la cabeza ROMA o R.
3.º A POST(umius) AF SN ALBIN(us). Acuñó monedas dentadas cuyos tipos recuerdan hechos gloriosos de sus antepasados en España.
1182. Denario dentado. Busto de Diana con arco y carcaj sobre el hombro a derecha: encima cabeza de toro. Reverso. Sacrificador con toga de pie a izquierda sobre marte, cerca de altar encendido, rociando un toro destinado al sacrificio. A POST AF SN ALBIN, V. a. 3.
1183. Denario dentado. Cabeza de España desgreñada y medio vela da a derecha: HISPAN. Reverso. Togado a derecha extiende manos sobre un águila legionaria: detrás haz con hacha: A POST AF SN ALBIN, V. a. 3
4.º C POSTVMI(us) ATA...
1184. Denario. Anverso n.º 1182 sin la cabeza de toro. Reverso. Perro corriendo a derecha sobre venablo: C POSTVMI AT (o TA en nexo) V. a. 2.
5.º (Postumius) ALBINVS BRVTIF. Ver familia Iunia.
Familia Procilia. Lucio Procilio acuñó por orden del Senado denarios dentados o no.
1185. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha: SC. Reverso. Juno a derecha con lanza y clipeo, cubierta con la piel de cabra y dragón a sus pies: L PROCILIF, V. a. 2.
1186. Denario dentado. Cabeza de Juno tocada con piel de cabra a derecha: SC. Reverso. Juno cubierta con piel de cabra, con lanza y clipeo en biga al galope a derecha: debajo dragón L PROCILIF, V. a. 2.
Familia Proculia Sus monedas acuñadas en Corcira debieran segregarse de las que estudiamos
1187. Mediano bronce. Cabeza de Júpiter en Terme a derecha: cK. Reverso. Raya(pez): C PROCVLEI(us) LF, V. a. 40.
1188. Pequeño bronce. Cabeza laureada y barbuda de Júpiter a derecha: cK. Reverso. Doble hacha: L PROCVLEI LF V. a. 40.
Familia Quintia. Las monedas que atribuimos a los n.ºs 1 y 2 pudieran estar acuñadas por alguna ceca provincial.
1.º Q(uinctius)?
1189. Quinario de los Dioscuros y victoriatos normales con una Q en el reverso. V. a. 2, 5.
2.º Q(uinctius)?
1191. As, semis, triens, quadrans, sextans normales con un áncora y Q en el reverso. V. a. 1, 1, 5, 2, 1.

- 3.º T QVINCTI(us). Acuñó como *imperator* en Grecia.
1196. Aureo. Cabeza barbuda de Quinctio a derecha. Reverso. Victoria a izquierda con palma y corona: T QVINCTI. V. a. 2000.
- 4.º T Q(uinctius)
1197. Denario Cabeza ordinaria entre ápice y X. Reverso de los Dioscuros con un clípeo: T Q ROMA. V. a. 3.
1198. Semis, triens, quadrans normales con T Q. V. a. 2 cada uno.
1200. 5.º TI Q(uinctius). Acuñó por orden del Senado.
1201. Denario. Busto de Hércules visto de espaldas con la clava sobre el hombro a izquierda. Reverso. Ginete desnudo llevando dos caballos al galope a izquierda: debajo ratón y en tablilla DSS: TIQ. V. a. 3.
- 6.º T QVINCTIVS CRISPINVS SVLPICIANVS. Acuñó en la época de Octavio.
1202. Gran bronce del tipo corriente con T QVINCTIVS (o QVINCTI) CRISPINVS (o CRISPIN) SVLPIC (o SVLPI) o T QVINCTIVS CRISPINVS o T CRISPINVS TF SVLPICIAN. V. a. 5. 2.
1203. Mediano bronce del tipo corriente sin cabeza con T CRISPINVS o T CRISPINVS SVLPICIANVS (o SVLPICIAN) o T QVINCTIVS CRISPINVS (o CRISP). V. a. 2.
1204. Mediano bronce con la cabeza a izquierda de Octavio, del tipo corriente con T CRISPINVS. V. a. 10.
Familia Quinctilia. Se le atribuye una moneda.
1205. Denario normal de los Dioscuros con S XQV. a. 20.
Familia Renia. Acuñó las monedas que siguen.
1206. Denario. Anverso normal. Reverso. Júpiter con estola cetro y látigo en biga de machos cabrios a derecha al galope: C RENI ROMA. V. a. 1.
1207. Semis y quadrans normales sin valor en el reverso que lleva un macho cabrío sobre la proa y
1208. CRENI. V. a. 20. El quadrans lleva los tres puntos del reverso.
Familia Roscia. Las monedas del n.º 1 son de dudosa atribución.
1.º L R(oscius); véase la familia Fabia.
2.º L ROSCI(us) FABAT(us). Sus monedas se refieren a recuerdos familiares.
1209. Denario dentado. Cabeza de Juno con piel de cabra a derecha, detrás símbolo: L ROSCI. Reverso. Joven a derecha alimentando serpiente erguida, detrás símbolo: FABATI. V. a. 2.
Familia Rubellia. Se conoce solo de ella
1210. Pequeño bronce. Yunque: AAA FF III VIR SC. Reverso. Yunque C RVB ELLIVS BLANDVS. V. a. 1.
Familia Rubria. Las monedas de L Rubrio aluden a juegos y fiestas populares en que intervinieron sus antepasados. Otro Rubrio acuñó en la Italia meridional.
1211. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha con el cetro sobre el hombro: DOSSEN Reverso. Carro triunfal, con cuatro caballos al paso a derecha, adornado con el rayo y encima victoria volando con corona: L RVBRI V. a. 3.
1212. Denario. Cabeza diademada y velada de Juno a derecha con el cetro sobre el hombro: DOS. Reverso n.º 1211. V. a. 3
1213. Denario. Busto con casco de Roma a derecha: DOS. Reverso análogo al n.º 1211. V. a. 3.
1214. Quinario. Cabeza laureada de Neptuno a derecha con tridente sobre el hombro: DOSSEN. Reverso Victoria andando a dere-

- cha con palma; delante altar con serpiente: L RVBRI. V. a. 3.
1215. Cabeza doble de Jano: entre las dos cabezas altar con serpiente alrededor. Reverso: el normal del as sin ROMA y con L RVBRI DOSSEN. V. a. 5.
1216. As. Doble cabeza de Hércules con piel de león y Mercurio con petaso alado a veces entre clava y caduceo. Reverso. Proa a derecha cubierta en parte por templo dístico en que se ve un altar con una serpiente. L RVBRI DOSSEN. V. a. 60.
1217. Semis normal con DOS y sin ROMA. V. a. 3.
1218. Quadrans normal con L RVBRI y sin ROMA. V. a. 12.
1219. Sextans. Cabeza de Mercurio a derecha con el petaso alado, delante caduceo: signo de valor. Reverso. Tipo n.º 1216 con L RVBRI. V. a. 40.
1220. Bronces acuñados en Italia con RVB. Deben excluirse de estas series.
Familia Rustia. Nos presenta dos acuñaciones.
1.º L RVSTI(us) Acuñó con permiso del Senado.
1221. Denario. Cabeza con casco de Marte a derecha: X SC. Reverso. Carnero a derecha: L RVSTI. V. a. 2.
2.º Q RVSTIVS Acuñó también por orden del Senado.
1222. Aureo Cabezas afrontadas de las Fortunas feliz y valerosa: Q RVSTIVS FORTVNAE. Reverso. Victoria con las alas abiertas y con estola sostiene sobre cipo clípeo en que se lee S C. CAESARI AVGVSTO. V. a. 1000.
1223. Denario. Cabezas sobrepuestas de las dos fortunas sobre base que termina en cabezas de carnero: Q RVSTIVS FORTVNAE ANTIAT. Reverso. Altar con FORRE: SC CAESARI AVGVSTO. V. a. 10.
Familia Rutilia.
1224. Denario de la biga de la Victoria normal sin valor ni ROMA con L RVTILI. V. a. 3.
Familia Salvia. Sus magistrados pertenecen a la época de Octavio.
1.º Q SALVIVS.
1225. Denario. Cabeza de Octavio a derecha: detrás C CAESARIII delante VIR RPC. Reverso. Rayo alado: 2 SALVIVS IMP COS DESIG (o DESG) V. a. 5.
2.º M SALVIVS OTHO. Debe ser el abuelo del emperador Otón.
1226. Mediano bronce normal con cabeza de Octavio a derecha o a izquierda: leyenda anverso CAESAR AVGVST PONT MAX TRIBVNIC POT; leyenda reverso M SALVIVS OTHO, etc. V. a. 2.
1227. Gran bronce como el n.º 1226 pero la cabeza suelta a izquierda y detrás Victoria que la corona. Hay también mediano bronce. V. a. 100, 60.
Familia Sanquinia. Acuñó en la época de Octavio.
1228. Aureo, denario. Cabeza laureada de César joven a derecha, encima cometa: M SANQVINIVIS III VIR. Reverso Sacerdote salio a izquierda con estola, casco con dos plumas, caduceo y clípeo redondo: AVGVSTVS DIVIF LVDOS SAEC. V. a. 1200, 35.
1229. Denario, Como n.º 1228. Reverso. Cabeza de Octavio a derecha: AVGVSTVS DIVI F. V. a. 30.
1230. Gran bronce sin cabeza y medianos bronces sin cabeza o con cabeza a izquierda de Octavio del tipo corriente con M SANQVINIVS Q F etc. V. a. 6, 3. 6.
Familia Satriena. Solo presenta una moneda.
1233. Denario. Cabeza con casco de Roma a derecha: número variable. Reverso. Loba a izquierda: P SATRIENVS ROMA V. a. 2.
Familia Saufcia.

1234. Denario de la biga de la Victoria, as, semis, triens, quadrans
1238. normales con L. SAVF. El reverso salvo el denario lleva un creciente. V. a. 1, 1, 3, 3, 3.
Familia Scribonia. Acuñaron dos magistrados de esta familia.
1.º C SCR(ibonius)
1239. Denario de los Dioscuros, As, a Semis, Triens, Quadrans, Sextans y Uncia normales con C
1245. SCR V. a. 2. 1, 10, 3, 12, 18, 25.
2.º (L) SCRIBON(ius) LIBO. El tipo de sus monedas recuerda leyendas familiares.
1246. Denario. Cabeza diademada de *Bonus Eventus* a derecha: BON EVENT LIBO. Reverso. Brocal de pozo adornado con guirnalda de laurel y dos liras: en martillo, tenazas o gorro de Vulcano: PVTEAL SCRIBON. V. a. 2.
Para otras monedas véase la familia Emilia.
Familia Sempronia. Acuñaron cinco magistrados.
1.º (Ti Sempronius) GR(acchus).
1247. Denario normal de los Dioscuros con GR V. a. 15.
2.º L SEMP(ronius) PITIO.
1248. Denario de los Dioscuros. As a normales con PITIO en el anverso y L SEMP en el reverso.
1249. V. a. 1, 1.
1250. As, Semis, Triens, Quadrans. a Sextans normales con L SEMP
1254. en el reverso. V. a. 20. 3, 3, 3, 10. Variedad del triens, con L SEMPR.
3.º TI SEMPRONIVS GRACCVS. Acuñó siendo cuestor designado mencionando a veces la orden del Senado: SC.
1255. Denario. Cabeza laureada de César a derecha: SC. Reverso. Insignia militar, águila legionaria, arado y cetro: TISEMPRONIVS GRA CC VS Q DESIG. V. a. 12. Variante con DES y la SC. en el reverso.
1256. Aureo. Cabeza desnuda y barbuda de Octavio a derecha: DIVI IVLIVS. Reverso. La Fortuna a izquierda con cornucopia y timón: TISEMPRONORA CCVS IIIIVIR Q D V. a. 400.
1257. Denario. Anverso como el n.º anterior. Reverso: leyenda del n.º anterior con el tipo del denario ya descrito. V. a. 30.
4.º L (Sempronius) ATRATINVS. Acuñó como lugarteniente de Antonio tomando frecuentemente el título de prefecto de la escuadra o consul designado y siempre el de augur. La mayor parte de sus monedas fué acuñada en Sicilia.
1258. Mediano Bronce. Tipo del As sin valor ni ROMA, en el reverso: en el anverso LATRATINVS AVGVIR: en el reverso ANTONIVS IMP. V. a. 50.
1259. Gran bronce. Cabezas de Antonio y Octavio una enfrente de otra; MANT IMP TER COS DESITERETTER IIIIVIR RPC Reverso. Antonio y Octavio en cuadriga de hipocampos a derecha: HS, altar encendido, A: L ATRATINVS AVGVIR PRAEF CLASS FC o LATRATINVS AVGVIR COS DESIG V. a. 100.
1260. Gran Bronce y Mediano Bronce. Anverso del n.º anterior. Reverso. Dos galeras con vela a izquierda: LATRATINVS AVGVIR PRAEF CLASS FC (Gran Bronce) o LATRATINVS AVGVIR COS DESIG. V. a. 100, 100, 50.
5.º TI SEMPRONIVS GRACCVS.
1261. Gran Bronce y Mediano bronce a del tipo de la corona con TI
1262. SEMPRONIVS GRACCVS. V. a. 6, 3.

LUIS FERBAL Y CAMPO

(Continuad)

DIETARI DEL DR FIOU

(1785)

He enviat a mitx dia al Dr. Llabres el quadro ab vase del B.^{to} Ramon.

He fet aportar en me Case las 12 cadires de Vaqueta, los 16 banquillos, la poca roba blanca encontrade en las Caxes y Canteranos, y los quadrets de estrado y capsal del llit, o mes ver ahir.

22. He adobat ab agua cuita ab tota paciencia y cuidado los dos quadrets vase negra que son la Crucificio y devallament cuyo ultim esta tot trosos el vidre.

Entrade de nit es vingut Miquel Serra y me ha dit no tenir inconvenient en que yo a solas entregas el Colombar y terras agregades; sols advertia si se devia entregar a se Mare que es la hereva de son Pare.

23. Som anat al matí a visitar a la Tia Catharina Anna y havem perlat sobre entrego del Colombar: hem quedat que el entrego se fase a ella y fills.

24. Havent jurat este mati el empleo de Rector de la Universitat el Paborde Reus (que fonch elegit per la ciutat ahir) som anat ab Barthomeu Serra a donarli la enhora bona.

Es vingut el xabech correu a mitx dia: he rebut carta de Bellard y de la Condesa; tinch entes que ha aportat 3 millons de reals, los dos per la Thesoreria y lo un per los Marinos.

A la tarde he fet aportar de Casa de Ventura el Plat, safe y sis platets tot de Xina; y tambe algunas midas y reliquias inventariades.

25. Som anat al mati a donar la enhorabona y benvinguda al Auditor de Guerra; y despres ab Barthomeu Serra al Prior Serra, y Vicari general Bennasser.

Es vingut a veurer la Case el Tinent Coronell de Dragons vingut ab lo correu.

26. El Onclo Onofre Estrades me ha enviat per Juan el llit de Noguier que yo li havia demenat fes fer: de son valor que judich ser 12 lliuras sols he entregat 7 lliuras a Juan puis lo demes es lleña sua. Per refrescar li he donat 6 sous.

Llorens me ha dit que volia llogar los estudis de la Portase de Montesion a el Dr. Mulet.

He pagat a Barthomeu tixedor alias Petit un duret de or per los dias que vellá a Bonaventura Serra.

28. Este dia se ha concluit la obra de los estudis y baxos de Case de Calafat.

30. Esent disapte no ey ha hagut visita per haver fet correr la vila a un home qui fugt del Xabech anant a desterro.

Este dia se ha donat compta a la Audiencia de las peticions contra el Marques del Reguer per D.ª Catharina.

2 maig. Juan Bujosa es tornat de Sineu en que era anat a fira ab el Sr. Honorat.

He pagat al sabater sargent 24 sous per sabates noves.

Vatx pagar ahir al fuster de la Porta de Sant Antoni 34 sous per adob de la sinia de Bonaventura.

He pagat a Juan Bujosa una Dobra de 6 lliures 10 sous a compte del deute de Bonaventura.

4. He asistit a el refresch de case de don Geroni Palou de Comasema a la nit ab motiu del matrimoni de son fill este mati a punta de dia: som anat el mati ab Llorens a donarlos la enhora bona; y he dexat el dol per esta funcio segons estil.

7. Havent enviat D.ⁿ Guillem Callar dos Criats sen han aportat el llegat que consistex ab 14 toms de Flores España Sagrada de plegami, un tomet deurat diccionari de antiguedats, un quadro de la Europa, y las produccions de mar y terra inventariades (y haventse entregat tambe el tom Consil. Illiberitanum, lo ha retornat per dir no ser seu). Y haventme enviat a dir per sos Criats y per Juan Bujosa que desitjaria tenir el *cocodrillo* pagant son va'or ley he enviat ab las borlas; y ab la matexa inteligencia las 3 medallas de Plate, las 138 de bronzo, estatuetas (etc).

9. He entregat al Majordom de Case de D.ⁿ Joseph Pueyo del llegat el Quadro del Con-falo, el de la fuita de Egipta y las estampas finas de dins el canterano; y he dit que antes de entregar los llibres desitjave parlar ab D. Joseph.

11. Es vingut el dit Majordom de Pueyo dientme que D.ⁿ Nicolau me aguardaria fins a las 5 si volia anar a parlar sobre llibres puis son germa li havia donat la comisio. He respost que no podia esta tarde, y que dins dos o tres dias faria de veurerlo.

Es vingut a la tarde a veurer las Cases de Ventura el Auditor de Guerra y se Muller ab el Criat: despres son vinguts a veurer la mia Case que habit y li he regalat a dita 4 teronges grosas.

Han aportat de Case de Bonaventura el rellotje, y las notas de Notaris; y ahir aportaren el guardarobas y el Armari per posarlas.

12. He pag. t 25 liuras 10 sous a el P. Domingo Ferrer dels Angels per las Misas de la S.^{ra} Margarita Mas y Pasqual de mos diners

Es vingut el P. Visitador de la germandat de Sant Francesch ha vist el Armari o Archiu, li ha agradat y ha dit enviaria per ell.

He assistit a las 9 del mati a las dos conclusions de Canons que han defensat los dos cathalans Joseph Barnola y Ignasi Tarrus. Havent-se acordat que essent solament de Canons el Bachiller (puis el primer tenia ya el Bachiller de lleis en Cervera y el segon en la de Huesca) fos mitat el Deposit; y axi per un argument 4 sous 9 diners y del vot 3 sous 1 diner: esto se repartira dema.

13. Han llegit la sua mitja hora de lliso de Punts desde las 8 del mati los dos Cathalans Barnola y Tarrus; el primer sobre el cap *quia nos 9 de testamentis* y el segon sobre el cap *si diligenti 12 de foro comp.* Y son estats los cathedratichs Bestard, yo, Borrás esent estat plena la propina que son 31 sous 6 diners.

A la tarde grau de Theologia de Juan Siquier.

14. He assistit desde las set del mati a la lliso major que han dit los expresats cathalans: el Punt Canonich es estat el matex de ahir: pero el civil es estat de Barnola la llei *in commodato 17, 3 D comod. vel contra* y de Tarrus la llei *nam etsi 15 de inof testam.* Propina dos dures de or y tres de Plata.

15. A las 4 de la tarde grau de Canons de Barnola.

Llorens me ha enviat adobade la creu de Pedra marbre, dat a la Criade 1 sou 6 diners.

16. A las 8 mati grau de canons a Tarrus. Despues del grau ey ha hagut Junta de los 4 collegis: en que per pluralidad de vots contra el meu y de tots els de lleis se ha resolt que el

Metja cathala que ha escrit no necesita aportar lo acte del Bachiller de Zaragoza, si sols la certificacio del Protomedich que diga que lo ha vist.

Es vingut a la tarde Miquel Serra y dient que per tres dias anave a Alero me ha recomenat las Curias de Censos y Temporal.

18. He tingut Audiencia per la Curia de Censos per eversen anat a Alero Miquel Serra, pero es estat en mon estudi a la tarde.

Grau de theologia al cathala D.ⁿ Pau Olivella. Altre a la tarde de Juan Galtes Diaca tambe cathala.

Despues del Grau ey ha hagut junta de los cathedratichs y Collegiats, en que se ha llegit per mi el informe sobre la Universidad de Cervera (treball de Bisquerra) se ha acordat se envias dema per el correu.

Tambe he fet present que la Audiencia demenave informe sobre lo matex, a cuyo fi me havia pasat el expedient dirigit per el Consell que ha aportat el Escriba del Acuerdo; se ha resolt que yo fes el informe ab justificants.

19. El correu se es partit esta nit, y en ell sen es anat el Comisari de Marina, Carxena; y tambe el meu criat Jaume Senoguera; pagats los 19 sous del mes: li he condonat lo de la flasade y llensol.

20. El rellotger Mugnerot es vingut a la tarde y despues per Juan li he enviat el rellotje de quadret para que ajustas les pesas desfetas.

21. Lliso de punts dita per Sebastia Sale y Roca sobre la llei *si cum venderet 13 de Pignoracione.* Inmediatament ha llegit Andreu Verd Roig sobre qui *a furioso 2* de la ley *7 de Publiciana actione.*

Grau de Theologia del cathala Sebastia Llorens Pvre.

23. El criat del Marques Pueyo de part de D.ⁿ Nicolau me ha enviat una bona part de estampas, dient que no eran finas y que las me regalave: he dat al criat 2 sous.

Dit mati y en la matexa ocasio el seu Majordom me ha dat el recado de que se era informat, y que entenia que los caxons de llibrerias se comprenfen en el llegat de la llibreria; he respost que per concordar este y los demes duptes me aseñalas Advocat ab qui poder conferenciar y resoldre.

24. Grau de lleis conferit a Sebastia Sala Roca.

He pagat al Rellotger Mugnerot 12 sous per adop del Rellotje de quadro de Serra.

A la tarde ab Planes he rebut en el quarter la declaracio a los sis Milicians de Llumajor.

25. Grau de lleis a Andreu Verd Roig.

A la tarde desde las 3 a las 8 he tingut los Careos dels Milicians presos de Llumajor.

He pagat a el Rellotger Mugnerot dos durets en or per hauer mudat la esfera del Rellotje de Plate, que antes era tambe de Plate, y are es de Porcelana.

27. He cobrat 3 lliures 12 sous per ma del Auditor de Guerra per el valor de sis cadires verdas de Bova mias que sen aporta.

Es vingut a las deu del mati el Majordom de Pueyo dientme que esperave D. Nicolau lo avisas per enviar a triar los llibres.

He tingut el enfado de eserse mort el canari vei en el terrat y el bo en la cria.

He dictat mati y tarde la minuta del Proces sobre la mort de Miquel Auli a el Barber Palou.

31. Al mati desde las 8 a las 12 y dos quarts he estat a la Preso a explorar los sinch presos per dita causa.

A la tarde desde las 3 a las 5 he estat en case del Dr Bestard ab el Dr Contesti y Bibiloni per el Convent del Carme y respectivament sobre case de Net.

2 juny. Un moro anomenat Casi esclau de D.ⁿ Miquel Gelebert acompanyat de un sirvent de D.ⁿ Lucas, Mestre de Guaita es vingut a ampararse de mi; he dit lo tingues guardat a la mia disposicio. A la tarde es vingut el Nebot de dit D.ⁿ Miquel.

5. D.ⁿ Lluch de la Meca al mati es vingut ab lo Moro.

Despres a la nit es tornat y he fet un sermonec o apercibiment al dit Moro que ha acompanyat.

A las 9 del matí es vingut altre vegade este matí D. Miquel al qui he fet entrego del moro: Antes he enviat per mon Criat a dit D. Lucas dos durets en or.

Es vingut a las 12 el criat del Marques Pueyo dientme que D.ⁿ Nicolau se era informat y que volia las llibrerias y los llibres: he respost que ya veuriem sobre las llibrerias a son temps; que los llibres del Catalogo estant copiats los cathalagos (etc).

7. He entregat a modo de restitucio prematura o per via de regalo a Barthomeu Serra mon cosi el sello de Serra de D.ⁿ Miquel y el trempa plomes de nova invencio fet del serraller Leonart que es de D.ⁿ Miquel y algunas estampas.

Es vingut a cosa de la una D.ⁿ Lucas ab lo Moro Casi de D.ⁿ Miquel Gelabert qui ha dit esser fuit per haverlo atupat ab garrot.

11. He pagat a el Pasamaner Dotze pesetas en Plate y quatre sous per el valor de las bollas y bolletas dels dos mirais redons no obstant que als 18 Desembre 81 en costaren menos las que va fer per los dos miralls quadrats; las set canes de veta de seda carmesina y las 7 canes cordeta veta han costat aparte un duro menos alguns doblers.

12. El Cavaller D.ⁿ Guillem Callar me ha trobat dins el carrer o polls de Sant Domingo, y despres de haver perlat de las Monedas y *codrilo* me ha dit que yo tenia raho en no entregar los llibres de D.ⁿ Miquel y Caxons y que las 500 lliures que havien de reemplaçarse era rao se pagassen dels llibres.

13. Han aportat de Case de Bonaventura el quadro de la Purissima gran sens vase, el quadro de Sant Bruno gran llarguer o sens vase; y mes el quadro mitjanser figura del Devellament, que te verguerons a la Romana; y los he posats.

El Escriba Planes me ha entregat 13 lliures 6 sous 6 diners per salari de sentencia entre el sargent Sanso y un tal Cabanellas Criat de Dameto.

17. He assistit a la Junta en case del Marques de Bellpuig a las 8 y 2 quarts en que han concorregut el Dr. Noguera, Roca, Bibiloni, Fornari y Miquel Serra; som surtits a las 12 y 2 quarts al surtir ha entregat el Capella a cade un dels sis Advocats una dobla de cordo.

18. El criat de Case del Marques Pueyo es vingut a mitx dia: li he dit que no poria señalar dia yo per el entrego de llibres; y que la llista no lei podia enviar puis faltava comprovar.

Surtint de la visita de carcel he dit a el Relador Fluxa que son fill estava molt atrasat en seber la Instituta.

19. Grau de Theologia al clerga cathala Antoni Roquer Masdeu.

Grau de Theologia al cathala Thomas Cathala Terres. El graduando ivisench no te la mia aprobacio.

21. Es vingut el Criat de part de Dn. Nicolau Pueyo dientme que si yo de aqui a Diu-menge no señalave dia per entregar los llibres usaria de son Dret; he dit que yo deliberaria.

Son vinguts a la tarde a mon estudi el Dr Mulet Pre y tres capellans de Sant Jaume interesantse sobre el assumpto del comu sobre re-

cursos de que ahir aportaren la copia del proces y 22 fulles de instruccio.

22. Grau de Theologia a Juan Piloto Clerga de Barcelona.

Desde las 3 dos quarts fins a las deu dos quarts he dictat a Juan Muntaner onze fulles per Sant Jaume.

23. He sabut a mitx dia que ab lo correu vingueren a Barthomeu Serra los Despachos de Secretari del Sant Ofici: Jura ahir.

28. He comprat roba de xamellot de case del Botiguer de devant la Sala y roba blanca per enforro de juba y calsons, que me ha costat dues doblas y mitje.

Han combregat esta nit a las 9 al Sor Marques Pueyo.

29. Som anat al mati a Case del Sor Marques Pueyo y he perlat ab sos germans.

He treballat y entregat a el Mayol el pla per arreglar las Propinas de totas las funcions.

30. Ha predicat en la festa de la ciutat un tal Lector Barcelo minim.

A la tarde grau de Theologia conferit a Francesch Rullan y Gari, germa del secretari del Bisba, collegial. El *quamquam* al principi es estat un bon tros de invectiva contra la Universitat de Cervera; y havent fet la salutacio no lo ha repetit; si ha dit lo corresponent del B. Ramon: el exordi a la trona lo ha dit un allot del Sor Toni Bover.

Lamon Cosma de Son Fuster a mitx dia se es partit a Son Duran per fer batrer.

He concluit antes de Avemarias las Defensas de Francesch Ferrer sobre la mort de Miquel Auli.

3 juliol. Lliso de punts dita per el Dega D.ⁿ Marti Tous.

He pagat a Juan Bujosa 27 sous de realets per mitx any de haverme afeitat.

5. Es mort de malaltia a las nou de la nit D.ⁿ Joseph Pueyo Marques de Campo franco dia de dimars 6 mesos 18 dias despres de Bonaventura.

6. Som anat ab Miquel Serra al mati a aconsolar; y a la tarde al enterro.

Ahir vingue a la tarde el major y el Coronell de Milicias en mon estudi per perlar sobre el sorteo de Pollensa.

7. Es arribat a esta isla ab una barca francesa el grande de España de 1.ª clase inspector de Dragons.

He asistit a las 5 de la tarde a la Junta de 4 claustros en que per uniformidad de 3 collegis

y del Dr Bennasar del de lleis, contra el vot de Bestard, meu, Borrás, Serra, Garau y Pelegri, se ha acordat se don preferencia en el asiento a D.ⁿ Juan Socies: havem protestat de nullidad per no existir facultats per interpretar la constitucio, ni extendrerla mes alla de las personas expresades per ser cosa odiosa sin exemplar en Universitat alguna.

He pagat 26 sous 6 diners a Ramon Rosello per la cabrevacio y peatge de las cabrevacions que vax otorgar en mesos passats de las cases mias y de Serres en la Escrivania del Paborde de Tarragona.

8. Es vingut el Procurador de Cerda de part de D.ⁿ Antoni Montis, de Callar, y de Bestard dientme que si dins 8 dies no enseñave recibos de estar adimplida la obra Pia de Bonaventura usarien de sos Drets: he respost que lo tenia entes.

10 He pagat a Mestre Arbona Sastre de Plase una dobla de onze de cordo per las mans y enforro del vestit de destiu que vax comprar als 28 juny.

11 Es vingude barca correu, y en ella el nou Administrador del Tabach y Provincial del Carme, y noticias certas de la Pau ab los Algerins.

12. Es vingut antes de mitx dia el Dr Cave y havem perlat sobre el assumpto del Regidor D.ⁿ Juan Socies sobre precedencia y em som explicat.

Juan Criat de Bonaventura no es vingut a dinar ni a sopar: Y parex ha pres el punt perque al mati quant es vingut a berenar ha trobat en la Escala al Barber qui acabave de afeitarme: y seguidament es entrat en el meu quarto, y me ha dit que axo volia dir que yo no lo havia manester, a que he respost que era molt distint el meu modo de pensar: ha berenat.

A la tarde es vingude la Criade que estave ab Bonaventura per doblers: li he respost que a son temps la tindria present.

14. A la tarde a las 3 es vingut el P. Garcias a qui he dit que no aniria yo a dinar alli el dia de la festa per mes que em convidas.

A las Avemarias es vingut D.ⁿ Juan Socies a parlarme sobre el assumpto que sabia se anave a justificarse contra son fill cadete: li he respost conforme correspon a mon empleo. Poch despres es vingut Arrom ab Mare y filla instant contra dit cadete y me han informat fins a las deu.

15. Aquest mati he dictat el Auto el que el

Coronell ha fet posar pres en Banderes a dit Cadete.

A la tarde he rebut la Declaracio de la mare de Isabel Ferrer sobre dit Cadete; seguidament la de la veinade muller del Contralor y ultimament la de D.ª Isabel fins a las 8.

16. Som anat a berenar a el Carme; he regalat al P. Provincial un impres de la conversio del judio de las 3 regalades de Frau.

Tota la tarde he rebut Declaracio al Cadete Socios en el quarter; y despres som anat al refresch de Case del Marques del Pla del Carme.

17. Desde las 3 a las deu de la nit he rebut declaracio al Cadete Socios en el quarter.

Despres fins mes de las onze he perlat en me Case a la Isabel y se Mare.

El Tinent de Marina D.ⁿ Joseph Llanos mati y tarde ha declarat sobre el assumpto del Cadete Socios. I a la nit he desengañat a la Isabel no pensas que dit Socios convingues a casament.

21. He assistit a las 5 de la tarde fent cap colateral al Sor Rector a la junta de tots los Metjes: en que se ha donat Comisio a los Cathedratichs Ferrer y Barcelo per arreglar los Estatuts de la Academia Medico Practica.

22. Es vingut a mitx dia D.ⁿ Guillem Callar y haventme preguntat sobre las Misas de Bona ventura he dit estar repartidas totas y en part pagadas; ha dit tornaria el *cododrilo* y de las medallas ha dit faria dir Misas.

Es vingut a la tarde en mon estudi D.ⁿ Antoni Montis, a qui he dit que buscaria las noticias que ha dit necessitar de la Patria del Cardenal Pou

He manllevat a D.ⁿ Miquel Rosifol un tom de la historia de Binimelis per empeño de Baldu, a qui lo he enviat.

23. Es mort el Cabiscol Puig a las nou, era molt devot de Pobres.

A la tarde he escrit esquila a el P. Marques demenantli un escapulari de M.^a SS.^a beneit del Provincial; ha respost me lo enviaria.

Som anat a case del Regent y li he enviat per ma de Dols Pre. el tom de Mr Coch dels ultims viatjes.

He dictat la peticio de Belloto a la Real Audiencia per aprovacio del Dot de se filla.

26. He tingut en Case a la Isabel Ferrer y a Isidoro Socios desde las 4 a las 8 de la tarde per la diligencia del Careo, en que se es desmeiada y anat Socios firme.

27. Grau de Theologia al cathala D.ⁿ Jaume Creus, cathedratich de Filosofia. A la tarde altre grau al cathala D.ⁿ Pau Camps.

Es mort a las 9 de la nit el Canonge D.ⁿ Francesch Truyols: reb los Sagraments.

28. He assistit a un grau de Theologia conferit a D.ⁿ Juan Puig. Som anat despres a Case de D.ⁿ Antoni Montis dient tenir copia que el Cardenal Pou fonch mallorqui.

He comprat catorze Canes de llista per dos Metalasos a un Tixador a rao de 11 sous: han costat 7 lliures 14 sous retxes blaus.

30. No ey ha hagut Visita per haver corregut la Vila el jove de Felanitx que matá son companyó

He pagat al Sastre de Plase 4 lliures 12 sous 6 diners per roba y mans de uns calsons manto de Cabú (?)

He comprat dos parells de calses al Sargent Calseter per vint pesetas y Armes.

Primer Agost. D.ⁿ Guillem Callar a mitx dia per ma de son Criat Milicia (present el Señor Juan Muntaner) me envia un recibo de quinze Misas que diu 3 lliures 7 sous 6 diners el que he degut admetrer per la nota de ma de dit Callar, per el valor de las monedas antigues.

He tingut una diaria semblant a terciaria que no me ha dexat dormir.

2. Ha continuat la diaria que no me ha permes surtir de Case: no he fet llit: pero ahir vatx anar a guañar el jubileu.

La Mare Piora de Santa Catharina me ha enviat Panets de Sant Domingo, esto es 6 cocas 8 rosquillas.

5. Conclusiones previas defensades per Jaume Riutort y Palou.

He enviat per ma de Dols pre. a Miquel Serra el tom en 4.º de Bonaventura Adarga Balear.

Es vingut el Prior del Hospital demenantme las 50 lluras del llegat fet per Bonaventura: he respost que era el salari de compres del Forn de la Pescateria, y la Advocacio de mes de devant y de antes: y feta compensacio se entendria.

13. He rebut la declaracio al sargent Sacares y a se Muller al mati.

He assistit a la entrade o vel blanch en Santa Catharina de Sena de la germane del Secretari del Bisbe: se diu Rullan.

Som anat hora baxe a la Celda del P. Prior del Carme a demenar lo habit per Pera Joseph Moya mon Criat: ha respost que tornat que sia de Menorca el P. Provincial se obrirá examen.

He encarregat a dit Pera Joseph el Secret: li he regalat uns guardapits de fil y seda.

14. Son vinguts a mitx dia el Relator Va- llespir, y Miquel Serra acompanyant aquell a son fill y este a son germa per Urbanidad del Examen que sera dimars.

He pagat al fill del calseter del Mercat vint pesetas en Plate per los dos parells de calses negras.

Es vingut el Sr Juan Muntaner Pintor a qui he dictat proposicio que deu fer a se Mare per composicio.

He emprestat al Sr Juan Baldu el segon tom de historia de Binimelis que me ha dexat D.^{na} Miquel Rosiñol per alguns dias.

15. Lamon Verd de Andraitx me ha regalat una cabridete, dos manades de siurons.

16. He assistit a la tarde a las 4 dos quarts al estudi del Decano en que es estat el examen del Personer fill del Relador Vaillespir: seguidament me som despedit, y es entrat a examen Barthomeu Serra mon Cosi.

Vuy es comensade la obra del Padris del jardinet y ausellera.

18. He dictat vuy y ahir a Barthomeu Serra las relacions de dos Procesos per examen.

Es morta de Apoplexia en menos de 30 horas al mati la Marquesa Pueyo.

19. Despres de la Visita de Carcel som anat al enterro de dita Marquesa, arribant tard.

He entregat a me Mare antes de dinar las 20 lliures de la Mesade; esto es 4 dures dels nous y una peseta nova a Llorens, y los 8 dures 3 castellans y dos tresetas a me Mare, y se son escoblejats.

He pagat al xocolater de Cort per una Cuita sensera 9 lliuras 5 sous, es bó.

21. El onclo Onofre ha enviat una añella o recorda.

Es vingut a la tarde el P. Garcies y el Señor Camin a demenarme los prestas el llibre de Don Nicolas Antonio *Biblioteca vetus*.

22. Es vingut el xabech correu de bon mati y en ell D.^{na} Thomas Veri, y Piella Comisari.

A la tarde de las 4 a las sis o poch menos he perlat ab Isidoro Socies en lo aposento que habita de la torra del Angel.

24. He pagat de mon diner propi al P. Ferrer Procurador del Convent de Sant Francesch 64 lliures a compta de las Misas aplicades temps ha per Bonaventura; y me ha fet espera per lo demes fins pasat el dia de Sant Miquel.

No som anat sino tard a donar el bon dia a Barthomeu Serra, porque no vingue a berenar el dia del meu Sant.

26. A las 4 de la tarde he tingut en Case a D.^{na} Isidoro Socies y a Isabel: se han careat devant mi y sens escrivir: y havent despres criat al Escriba Muntaner sols han dit poques paraulas per estar composts entre si com tinch entes; y en me presencia han ratificat los E sponsals; se me ha entregat una esquila (que anuncia lo matex) dirigida a D.^{na} Juan Cugulla de de ma de dit Isidoro escrita, y vinguda per ma de Isabel antes.

28. Diumenje. Catharina de Valldemosa sen es anada a la vila de bon mati: li he umplit un Paner ab arros, Pa doble blanch y tres esas ensucrades: y li he regalat un rosari de la ma y altra del coll, que ahir me envia me germane.

Som anat a la Celda del P. Lector Cañellas de Sant Francisco y havem acordat en secret lo assumpto de Isidoro Socies.

Antes de mitx dia he admes en Case en calidad de Depositada a Isabel Maria filla del Picapedrer; he fet a seber a son Pare per medi de Dols Pre el seu paradero; y despres de vespres, es vingut son Pare: y alla a las sis son germa menor y son Cuñat los dos Milicians; y a la nit es tornat el Cuñat y el germa menor: y al parer no estan sentits.

ANTONI PONS.

(Continuad)

* * *

Començam en aquest número la publicació de la Història de Lluchmajor, inèdita, que amb el títol de: Crónica Relación de la Villa de Lluchmayor, es crigué en 1770 el Paborde Guillem Terrassa, i aumentà amb un suplement en 1811 el doctor Francesc Talladas.

La publicació es farà en fulls de 16 pàgines com el present. no inclosos en la numeració general de tom del Bolletí, pera ésser relligats apart Abans del darrer full donarem la portada i una advertència preliminar a la nostra present edició.

N. de la D.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

RESPOSTES A UNA ENQUESTA

DAVANT EL CENTENARI LUL·LIA

Pel R. P. MIQUEL D'ESPLUGUES
O. M. Caputxí, Director de «Cri-
terion»

Conec Llull molt imperfectament. Desconeixement de l'home, desconeixement del polígraf. Amb considerables deficiències, àdhuc dins les possibilitats hodiernes de l'*opus* lul·lià. Em semblaria, doncs, bastant arriscat de respondre massa directament als dos extensos de l'enquesta pro centenari, posats a debat per la Societat Arqueològica. Bastant al marge, gosaré insinuar tan sols:

a). La urgència d'incorporar el Beat Llull a la «Bibliothèque des grans Philosophes» que edita la casa Alcan de París i dirigeix l'Abbé Piat. *Ab initio*, com és sabut, la Biblioteca tingué un gran esclat i encara usufructua un prestigi mundial incompartit. Incloure-hi Ramon Llull és redimir-lo d'una vegada. D'altra banda hi figuren filòsofs, Maine de Byran per exemple, notòriament inferiors a l'autor de l'*Ars Magna*. Les dades en ferm que ja posseïm devers la vida i obres del Beat em semblen més que suficients per a redactar la biografia i l'esquema ideàric en forma tal que no desentoni de les altres grans figures. Es dintre una col·lecció així i a la llum obligada d'un relativisme històric que es farà visible de tamany natural aquest «imaginatiu d'espantosa volada», (Forras i Bages Tradició catalana). Si hom,

mera suposició, topava amb dificultats invencibles per incorporar-lo allí, una altra gran biblioteca: «Études de Philosophie Médiévale», que dirigeix Etienne Gilson, seria un lloc tan avinent o més. El volum, en tot cas, podria ésser completat i, si calia, rectificat parcialment en noves edicions, més conegut que fos ja tot Llull i la seva obra. Poques tasques em semblen de més urgència i més positivament enaltidores del Beat. La monografia simultàniament podria publicar-se en català i en francès. En fi, no manquen destacades personalitats del món filosòfic, nostre o exterior, les quals avui per avui podrien prendre-se-la pel seu compte amb ferma confiança de reeixir. Obrir un concurs mundial, a base d'un gran premi en metàl·lic a la monografia més enquadrada en els motllos de la dita Biblioteca, fóra potser una via més garantida?

b). Això apart, segurament el més essencial, em semblaria també de positiu resultat constituir una Societat Lul·liana, —millor potser una simple comissió de caràcter pan-català, com és de justícia, però sense pretensions — amb residència a Barcelona i amb finalitats complementàries de l'Arqueològica de Palma. Hauria de vetllar, en primer terme, per la desapa-

rició progressiva del lul·lisme com a escola a la manera i, si hem d'atendre el veredicte de la història, evidentment inferior a d'altres escoles medievals, com és ara l'escotista o la tomista. Apremiament declarat filosofia oficial de l'Església, fóra greu error seguir oposant al tomisme sistema, un sistema lul·lista. Tot té el seu temps i aquest lul·lisme, pintoresc per més d'un concepte, eclesiàsticament està ben llest. Molt més ho està, no cal dir-ho, en el món filosòfic extern a l'Església. D'altra banda, bella part de la dissort de Lull prové d'ell. Ha estat producte d'un parasitisme ingenu que, tot vivint de la glòria fulgurant del Mestre, no ha donat cap gran nom a la filosofia. (Fem-li justícia; tanmateix li devem la perpetuació del culte al gran polígraf i la conservació dels seus textos). Tret d'això, em sembla notori que avui per avui no pot interessar corejar d'esma Ramon Lull autor de sistema, sinó conèixer-lo a fons en si mateix i en relació a les grans escoles i grans mestres. No el sistema, sinó l'home, el pensador i la plaça que ocupa en la història del pensament.

c). Dins un estat d'opinió francament advers al lul·lisme-escola, hom encara hauria de mostrar-se més francament advers a la il·luminació sobrenatural del Beat, més fermament decidit a desarla com argument de pes a favor del sistema. «En aquest sentit presten un flac servei a Ramon Lull els vindicadors, estrenus i ingenus, de la seva il·luminació sobrenatural» deïem suara (1) tot exposant les tendències purament racionals que han de prevaler en tota filosofia, en tant que filosofia. No cal dir en tant que filosofia lul·liana. Si quotitzar poc o molt el suposat origen sobrenatural d'un sistema filosòfic, és una posició filosòficament tan incòmoda, quan aquesta filosofia es proposa demostrar, no gens menys que per raons necessàries, els misteris més alts de la fe, no la trobeu encara més incongruent? Cal, doncs, explicar i *disculpar*, més que no pas prear, aquella il·luminació sobrenatural. Cal arreconar

d'un cop les imaginades raons necessàries, pel que tenen de ingénues, més que no pel que, desorbitades, puguin fer l'efecte d'herodoxes.

d). Aqueixa actitud francament adversa a un lul·lisme caduc i parasitari no implicaria la reviviscència de nous Aymereichs, ni caldria que en tinguessin l'esperit els hipotètics individus de la dita Societat. L'ambient modern, asfixiador per a semblants parasitismes, no el deixaria prosperar. I hom acabaria d'anul·lar-lo si la Comissió promovia amb zel indeficient l'edició completa de les obres del Beat, intervenia els diccionaris filosòfics, teològics o senzillament enciclopèdics del món perquè hi fossin incorporades, o segons com rectificades, les monografies sobre el gran polígraf, fiscalitzava en el mateix sentit les noves publicacions de la filosofia, feia per últim que la *bona olor* cristiana de Lull, conseqüència obligada del culte que l'Església consent que se li tributi, arribi a permejar l'ambient catòlic universal fins les esferes eclesiàstiques més elevades. Sortosament el nostre santíssim Pare Pius XI, ha parlat *urbi et orbi* amb gran elogi de Ramon Lull, Després de sis segles d'os·tracisme, o quasi ostracisme, és molt, evidentment; però és bastant més el que manca aconseguir. Hi donen dret cinquanta anys d'un apostolat intel·lectual coronat pel martiri, i dels més destacats en l'Església medieval.

Resumint; cal desamortitzar Lull. Tots hi estem d'acord. Però la tasca desamortitzadora d'aqueixa gran valor històrica medieval, que per a Catalunya ideàricament i lingüísticament és la seva primera valor, serà migradíssima o nul·la si no emmarquem dins aqueixes línies generals el que es projecti no sols pro-centenari sinó de cara a l'avenir. Posat que Ramon Lull és per tants de conceptes una valor mundial de les més autèntiques i segons com de les més actuals, fem-lo conèixer gradualment tal com és; no tal com el venia presentant el dit parasitisme devot o tal com maldà aferrissadament per emmarcar-lo, amb la pruija d'inutilitzar-lo, un sectarisme entretingut durant segles a rosegat el seu pedestal gloriós.

(1) CRITERION: Balmes encara i el seu «dogmatisme» epistemològic.—Abril-juny, 1932.

ULTIMOS DIAS DE JOVELLANOS EN MALLORCA

(5 de Abril a 19 de mayo de 1808)

En el número de este BOLLETI correspondiente a los meses de noviembre y diciembre del año 1929 y en casi todos los del siguiente insertamos el fragmento que ha llegado hasta nosotros del interesante *Diario* del ilustre Jovellanos, comprensivo de casi un año (20 febrero 1806 24 enero 1807) de los seis que duró su infame prisión en el castillo de Bellver.

Hoy, y como complemento de aquel escrito, publicamos el último trozo de su *Diario* referente a la estancia en Mallorca que nos dá a conocer su vida durante los días de su libertad y en su breve transcurso, su viaje a Valldemosa a abrazar a aquellos humildes frailes de aldea en quienes años antes encontrara atenciones y cuidados, su excursión por algunas villas del interior de la isla, su visita a Palma y a cuanto de notable se encerraba en ella, siempre agasajado y aclamado; su marcha al fin de la tierra de proscripción que vino a serle su patria efectiva....

Martes, 5.— A las ocho de la noche subió el Sr. General y entregó a S. E. la orden de S. M., reducida a que había mandado alzar su arresto, y permitirle que pudiese pasar a la Corte. Instó el General que bajase luego a la ciudad; pero S. E. respondió que su propósito era ir antes a la Cartuja de donde había salido, para dar gracias a Dios por su libertad, e implorar su protección en favor del nuevo rey.

Miércoles, 6.— Después de comer, pasó S. E. a dormir en la Cartuja, acompañado del Dr. Bas y don Manuel (Martínez Marina) en medio de muchos oficiales amigos suyos hasta la *Puerta de Jesús*, donde tomó el coche de don Antonio Salas, y fué recibido de los criados del Monasterio y gentes de la villa, con salvas y vivas.

Jueves, 7, Viernes 8, Sábado 9, y Domingo de Ramos 20, en la Cartuja despachando el correo.

Lunes Santo, 11.— Salida de la Cartuja con el señor doctor Bas, padre fray Josef, y comitiva del margen por el camino de la costa (Valldemosa: 1.º Son Moragues; 2.º Son Galcerán; 3.º Miramar; Fuente de San Ramon), que no es

tan fiero como lo pintan. Observaciones: chozreaduras de la superficie de las piedras: en su materia predominan a trechos la aluminosa y caliza; en otras, la areniza y mucha piedra compuesta, y esto, casi por todo el camino hasta Sóller. Primer puehlo del término de *Deyá*, (Deyá. 1.º Son Gallard; 2.º Son Rollan; 3.º Son Marroig; 4.º La Padrlsa; 5.º Son Bujosa) *Son Gallard*; por todas partes muchas márgenes, buen cultivo, y en las alturas, encinas y olivos cuidados con esmero: sobre todo, el pequeño, pero hermoso y fertilísimo valle de *Deyá* (Después de Deyá: 1.º El Molino; 2.º Can la Abat; 3.º Son Canals, Lluch Alcari (tres predios), Can Parets, Can Capitá, Can..), dividido en pequeños huertos de frutales parte regados por el torrente, y poco, por *sa fareix*. Sus frutos, al margen. Cerca de *Son Salas* y *Can Bleda*, gran filón de piedra yesosa bastante dura para sostener los marjales, y con bastantes señales de correr en largo y ancho, por mucho espacio. Por todo, las hay también, pues la parte montuosa puede ser volcánica. Llegada a las doce a la villa *Sóller* (Sóller: Can Nova, Can Bleda, Son Pro, Can Estada, Son Salas, Son Angelats, La Villa; el hermoso huerto de Puig de Ros, La ermita, Son Nadal, Son Vides, Bini Basi, Fuente de S'Olla.—Las naranjas que se embarcan cada año, (de 24 a 26 cargas) y casa de don Tomás Veri, con harto calor, y el amo, derrengado por el mal paso de la cabalgadura, y el camino, y falta de uso y de fuerzas. La descripción del valle merece mas espacio. La de la Villa, nada ofrece particular, sino su iglesia, remodelada con-gusto; adornada con la nueva hermosa capilla mayor, cuyo presbiterio se extiende y adorna de nuevo; buenos ornamentos, buen órgano, etc. Después de comer, que fue como de mesa desprevénida, se recorrieron los predios del margen. Vuelta a casa, a la oración. La señora Salas, avisó a la casera para que si veníamos a ésta, ofreciese cuanto hay en ella. Se escribió a la señora, pidiéndole perdón de haberla ocupado sin previo aviso, en prueba de nuestra confianza en su favor. También se escribió a don Domingo. M. Schwiter, comió, cenó, y nos acompañó todo el día. Por la tarde, M. Voleven,

el párroco don Pedro Gamundí, antes familiar del Obispo, instruido, con buen gusto, de trato amable, natural de la Villa, con muchos sacerdotes y algunos seglares, a cuyo frente el teniente bayle. El clero, hizo su cumplido por la mañana; ya de noche, el Ayuntamiento. En cama a las once.

Martes 12 (Sóller).— Se durmió potentemente. En pie a las ocho; se proyectaba bajar al puerto. Exigiendo esta expedición cuatro horas, no pudiendo salirse a ella hasta recibir los cumplidos de la Comunidad franciscana de la Villa, y los representantes de *Fornaluchs*, y hallándose el amo todavía cansado, se dejó este proyecto. Después del chocolate, y de las diez, se salió a correrla. Visita al excelente huerto naranjal de *Fuig de Ros*, el mejor plantado dentro de la Villa, con mucho riego, y de extraordinario producto, que se calcula de mil duros al año. Se halla en la calle de... De allí casi siguiendo el agua, a la fuente, o más bien, fuentes de la *Holla*, a cuyo primer origen subimos, y se examinó la bóveda natural de piedra, de la cual se recogió un pedazo marcado para examen de los mineralogistas: su color, blanquecino, con muchos puntos brillantes; dureza, media; superficie, una costra roja de una a dos líneas de espesor. En las grietas, algunas estalactitas de varias formas, la mayor, de un palmo larga, y forma de una espada ancha. La raya de la superficie, igual a la del anterior. A la vuelta se vieron los predios del margen, desde cuya altura vimos gran parte de la falda de los montes, que miran y vierten al mediodía: llena de olivos desde la cima, de márgenes y cultivo al medio, y de huertos al pie y por todo el fondo del valle, que allí es ancho, amensísimo y en extremo bien cultivado en naranjal, que forma un bosque espesísimo de esta hermosa fruta, cuyo producto y valor se verá al margen. Vimos el convento de Jesús, nuevo y a medio hacer trasladado de un sitio vecino en 1758, y ahora, a medio acabar. La iglesia, medio hecha, y en uso, de arquitectura moderna, aunpue no del mas puro gusto. Capilla del Santo Cristo, tenido aquí por tan milagroso: subimos a reconocerle al nivel y espalda de su nicho. Tendrá media vara de alto, escultura de medio tiempo, y mala, para en cualquiera. Parece obra reparada, como si la cabeza hubiese estado quebrada, y de nuevo pegada al cuerpo. Es de madera, con sus enaguillas de terciopelo morado, bordadas de oro, con los símbolos de la Pasión. La tradición es

de que, sirviendo para agonizar a un pecador impenitente, lloró esta imagen sangre —En casa a mediodía. A comer, (con) M. Schwiter, y Voleven, F. N. Marqués, hermano del Cartujo fray Bruno, y Notario, que nos obsequió mucho. No se pasó mal, aunque la comida fué como de camino. *Tarde*: se abandonó también el reconocimiento del puerto, temiendo el calor y el cansancio. Paseo a la fuente de *Villalonga* cuyo nacimiento vimos, atravesando antes el huerto de *Bordils*, y de una altura a aquella parte, vimos la otra porción del Valle que corre hacia el puerto, y es, al parecer, el mas ancho y último seno de toda la conca de Sóller. También cerca de este punto, se reúnen ya todas las aguas que refluyen de otros muchos al torrente para entrar en el mar. De vuelta pasamos por *Can Tamany* donde existe arrinconada una bien sencilla anti gualla, y es una grosera estaca, con la cual se dice que una mujer mató a dos moros cuando la invasión que hicieron en esta villa, cuya descripción se puede ver en Mut. A casa, temprano, a escribir y a la cama, después de una breve tertulia en que nos acompañó el párroco, así como por la mañana a chocolate, y a toda la correría a los varios puntos que reconocimos. Habíamos estado por la mañana a dejar un recado en casa del teniente Alcalde: fuimos después a la de este digno eclesiástico, que es aseada y cómoda, sobre todo, su cuarto y estudio, con una pequeña, pero escogida librería, cuyos autores preferidos, indican bien la razón por qué el vulgo teológico y *moralista* susurra que es *jansenista*, cuya tacha, sólo quiere decir, que estudia en las fuentes teológicas con aquella justa crítica que por desgracia hace falta todavía, para purgar el estudio teológico de las heces que quedan en él, de escolásticos y casuistas.

Miércoles, 13.—Schwiter, nos acompañó a chocolate, y nos siguió a pié, despidiéndose al tomar los caballos, fuera de la villa. Muy luego empezó la larga cuesta de Sóller, molesta por esto, y su empedrado de piedra dura resbaladiza, que sube por la ladera derecha del torrente, con algunas vueltas, pero sin tomar las de los ángulos entrantes y salientes, con lo cual se podría hacer un camino más costoso y largo, si, pero también más cómodo, que es lo que importa para la facilidad del tiro, y de consiguiente, para la ventaja del comercio de una villa tan rica. La población de su parroquia es de 7 a 8.000 almas, sin contar la hijuela de *Fornaluchs*, que es jurisdicción separada, aun-

que pedánea y sometida al bañiage de Sóller, con un teniente baile y dos regidores y un vicario, pero si la de las aldeas. Su cultivo, la naranja, en huertos de regadío y de diferente extensión que, mirados desde la altura, aparecen como un bosque espesísimo de naranjos que ocupan también la parte inferior de las dos laderas en bancales perfectamente levantados para sacar la tierra de entre las mismas peñas para rellenarlas hasta formar diferentes planos. De granos y otras frutas, poquísimos respectivamente, pero los olivos ingertos en acebuche ocupan hasta las cimas, casi siempre espesos, sobre todo en los centros de los ángulos entrantes, y con preferencia, en las montañas expuestas á Oriente y Norte. La cosecha de naranja es, sin contar la del consumo del país, de 24 á 26.000 cargas de 500 naranjas, y del valor de dos á tres libras cada una, exportadas á las costas de Cataluña y Francia. La priesa y escasez de noticias no permitieron otros cálculos. Cada cuarterada de plantío de naranja produce al año 300 cargas. Volvamos al camino, donde se encuéntra una nueva posesion del señor Obispo, sin cultivo, porque es toda de monte y arbolado de olivos y encinas: se crían muchos puercos; y dicen ser de bastante extensión y producto. A la parte opuesta de la montaña, así como en ésta, las rocas tienen varias marcas de chorreaduras de agua, fuertemente expresadas y según la dirección de los varios planos de su superficie; y por varias partes se encuentran algunas de varias piedras y materias que hacen su composición sin plano ni situación determinado, sino esparcidas ó reunidas en grupo. Llegamos á *Alfavia*. Allí Castelmaure y don Juan Vallori, que de Palma subieron á encontrarnos sin aviso. Bella casa, buen jardín, gran huerta de naranja y menos tierra cultivable. Un burlador, y otros juegos de agua, y de ésta cuanto pueda desear el riego. De allí á *Ratcha*, donde nos recibió don Ramón Despuig. Al depósito de las estatuas: poco del legítimo antiguo: del dudoso, o de época y autor incierto, bastante para formar un decente Museo. Muchos bustos, algunos bajo relieves y otras piezas, instrumentos y antigallas y, salvo algunos objetos, todo restaurado y colocado sobre pedestales, columnas o bases de hermosos mármoles del término de *Ratcha*. Casa grande y una hermosa habitación hecha por el Obispo de Mallorca, que era de la familia, con una graciosa galería. Lo demás,

limpio y bien adornado con estampas. Comida de confianza, pero abundante y bien sazónada. Vistos los contornos de la casa, en que se trabaja mucho en objetos de utilidad, pasamos a caballo á la nueva posesión que tiene el mismo nombre, por ser una división de la antigua, donde se trabaja con el mismo objeto que el *Ratcha vieja*. Sobre todo, en un conducto abierto para traer a ella y a la otra, una buena porción de agua, comprada a la casa *Pastorichs* y resto de la suya; obra de más utilidad que costo, aunque no es poco y parece bien dirigida. Allí, los caballos hasta el camino real; y de él, a pie, hasta el Monasterio. La noche, ocupada en el *Diario* y frioleras, salvo una larga visita del Mariscal Traggia.

Jueves Santo, 14.—(Valldemosa).—A los Oficios desde la tribuna. Visita del cirujano Samaniego, que subió a confesar; después al padre Prior y al fin reunimos todos a comer; y ahora, pasada la cabeza hasta el cráneo, y transido de frio hasta los huesos, volvemos al cuarto.

Viernes Santo, 15.—(Valldemosa).—A los Oficios, y visitas, corriendo las celdas para la despedida. Dejamos enfermo al padre don Juan Bautista, que me hace mucha compasión, atacado el pecho con una hinchazón baja, que aparece y desaparece por los extremos. Creo que su principio es haberse interceptado el habitual sudor de pies: le aconsejé pediluvios, para llamar abajo el sudor, y recobrarle: si no basta, creo que una fuente le pondría bueno. Reunión, a la comida, con el señor Coronel de Húsares que fué, y Samaniego, en conversación de Historia natural y Geología, en que nada entendemos unos ni otros. Siguiéron las visitas sin acabarse. Se pidió el calesín del señor Salas para partir mañana, y la respuesta fué de que estaria en *Son Bibiloni*. Resolvióse, por tanto, no partir por la mañana, y avisar el calesín para que subiese a *Son Viscos*.

Sábado, 16.—Disposiciones para arreglar el petate. Un aprendiz de ebanista habia regalado por medio del Padre Prior, un cuadro de embutidos harto inferior, pidiendo por coleta socorro para recibir el título de Maestro, que si ensambla como embute, no logrará, pero al fin se pilló veinte duros y se quedó con el cuadro. Aparicion del Oidor Campaner hablando en griego, con su coche; proyectó de llevarnos en él, anuncio de licencia y viaje para Madrid, y *si aciertas lo que llevo...* etc. Concluimos, y

apenas, las visitas. Repartióse dinero a pobres criados de la casa según la nota del margen. Comida en reunión, en que hubo textos á porrillo. Despedida por entre un diluvio de piélgas, y saliendo al camino nuevo, tomamos el coche, con mucha gana de descansar. Pero el General nos salió al paso hacia el camino de Jesús y fué preciso tomar su coche hasta cerca del Castillo, donde entró con su sobrino y allí descansaron un rato. Era mi deseo entrar en *Palma* el día 18, aniversario de mi primera triste entrada siete años ha; pero S. E., por mejor decir, su señora, que le había hecho el encargo, me forzó a hacerla mañana domingo, y a regañadientes condescendí y aun también en acompañarle a comer. *Noche:* conversación con don Domingo sobre disposiciones para despojo de la casa y con M. Estenóz para los regalos y ceremonias de los cumplidos. Cena de *destacamento*.

Domingo, 17, Pascua de Resurrección. — Mi sa de *destacamento* y de tertulia de chocolate, idem, a que asistieron M. San Cric, de pólvora, y M. Parent destacado, porque nuestro amigo el capitán Estenóz había bajado a diligencias. Trajones despues tres relojes de oro, de 40 pesos para el Capitan y de 36 para los dos subalternos. El vestirse, separar algunos libros prestados o regalables y atender a otras impertinencias, consumió el tiempo hasta las once, en que estaba pedido el coche. Era la berlina del señor Veri. A casa del General, que estaba en la Corte. Hecha la entrada, visita a la Generala. De allí a la Cartuja, o casa de su Procura, donde se recibió el cumplido de los cuerpos: *Suizos, Voluntarios de Aragón y Borbón*. Despues la Ciudad y varios caballeros particulares, y la señora doña Onofra Dezcallar, mujer del capitán de artillería, Mor. Se recibió (se puso) una guardia de honor de compañía, con bandera y música. Se regalaron tres relojes de oro a los oficiales suizos, Capitán don Julio Cristen, Teniente don Sebastián Ihst, y Alférez don ... con gratificación a la tropa y música. Diluvio de visitas, y despachadas, al coche, para las presentaciones a los señores segundo General O'Neill; Obispo don Bernardo Nadal; Intendente don Josef Jáudenes, y Regente don Josef Cava. A comer con el General, que a pesar de mis ruegos y sus palabras tuvo un convite, aunque no de muchas gentes. Despues a casa de Salas, donde estaba toda la familia. De allí, por la Muralla, a la Procura, y vuelta hasta el Castillo con varias

personas que se agregaron, entre otros el Marqués de la Bastida y don Antonio Desbrull. Nos dejaron para reunirnos a nuestros amigos *Borbones*, con quienes volvimos al Castillo. El Cabildo ha pedido hora para su cumplido.

Lunes, 18. — Despues de misa y chocolate y algún trasiego de libros, visita de los Doctores Bas, y Barberf, y de don Guillermin Montis, hasta la hora de partir a Palma. A casa. Cumplido de ceremonia del Cabildo; la voz de don Onofre Barceló, *echando la gavita* el canónigo Vich. El Inquisidor Rosselló, como canónigo, entró a la parte y se citó para conversación en el Castillo. Visita de la Ignacita, digo, Maria Francisca Fuster, con su tia y hermanos, y muchas otras de hombres. Se volvió las de los jefes de los cuerpos, Artillería, Ingenieros, *Suizos, Aragón y Borbón*. También casa de Vivot, Montenegro, Generala; y a comer en casa del señor O'Neill, los tres solos y meramente en familia, y tal fué la comida, aunque exquisita y bien sazónada. Antes y allí, noticias venidas por los varios *bous y llaúdes* de Valencia y Barcelona: Viaje de S. M. a Burgos para recibir a Napoleón. Nombramientos a los Ministros de Gracia y Justicia y Guerra, a don Sebastián Piñuela, y General O'Farril. Comandancia de Artillería, General Ezpeleta, con retención de Barcelona; Ministerio de Berlín, a Vargas; Tesorero general a don Juan Caamaño. *Tarde:* visita a Madama Lancti; a la Procura; en coche hasta el puente y vuelta, con capa, a Bellver. El Conde del Pinar, nombrado con Inguanzo, para formar la causa a don Diego Godoy; y nuestro La Saúca para la del bribon Viguri, noticia segura que envió nuestro amigo Salas. Destacamento; Capitan Kenel y Alférez Nenis.

Martes, 19. — En coche a las diez y media: a la Procura; cumplido de la Ciudad, hecho en Ayuntamiento pleno, en medio de un millón de gentes que rodeaban sus puertas y manifestaron su gozo con grandes aclamaciones al entrar y salir. Vuelta a casa. Visita del Consulado y la Sociedad, con grande afluencia de visitas, antes y despues. Vuelta a salir y empezar la corrida de visitas de señoras. A comer, casa de Salas en familia, y en ella, Madamas La Romana y Veri. Allí hasta las cinco entretenidos en conversación de literatura con el Brigadier Salas, donde entre otras cosas curiosas, vimos la lámina original de la *clientela de los Bocolos*, explicada por don Ventura Serra. A casa con el Doctor Bas, que entró al convite; ya de noche, y a pie con el

mismo, visitas en casa del Marqués de España, donde su hija y nuera; de la tesorera Pizarro, que estaba sola; Marquesa viuda de Vivot, y casa de las Generales; y a dormir en la Procura.

Miércoles, 20.—Cumplido de la Universidad y de los prelados de Santo Domingo, Mínimos, Agustinos, Capuchinos y al fin Franciscanos. Salida, a volver la visita del Cabildo, recibida en el pleno y Sala Capitular. Vuelta, entre muchas gentes, como a la entrada. Tanda de visitas entre ellas las de los Inquisidores. El Mayor pintaba no mal para mera afición y sin dibujo. Casa del Oidor Campaner, y a comer en casa del Conde de Montenegro, también en familia, y aun menguada, porque Capiscol y hermanos, estaban en un convite de escote. Después de comer, revista rápida de las pinturas y piezas de escultura, y libros hacinados, y las obras proyectadas y empezadas para Museo y Biblioteca. A casa de don Antonio Desbrull, para tratar del viaje a *Pollenza* y *Alcudia*, aplazado para mañana, y luego a la de Salas, para acordar hora y ruta. Nos seguirán el doctor Bas y creo que yo (Martinez Marina) seré de la partida. Tal vez Juan (Mallén) también. Vuelta al Castillo, donde llegó el Amo con la cabeza pasada del frío y fatigado del ajeteo del día. Una carta recibida de Valencia, de don B. Iriarte, con otra de Cean del 30 de Marzo, recibida hoy, anuncian la partida del primero a Madrid y la restitución del segundo a su plaza, con su antigüedad y sueldo. Recibió el Amo la noticia con lágrimas. ¡Gracias a Dios por tan clara protección a los inocentes! A la cama a las diez.

Jueves, 21.—Salimos del Castillo a las ocho y nos esperaban los señores Salas y Desbrull (don Antonio). ¡Adios plan hecho antes! Ya no pudo venir el doctor Bas, y yo solo partí con S. E., quedando don Domingo y Juan en Palma, para disponer de algunos trebejos que vinieron por un tragnero, menos la cama que se creyó excusada y algunas menudencias que nos hacen mucha falta. La campiña del término de la ciudad es rica en sembrados y arbolados, sobre todo en almendros, que le conviene con preferencia y así toda, casi hasta el término de *Benisalem*. Antes de él, entramos en el gran predio de *Son Salas*, partido por concordia judicial entre este caballero y don Tomás Verí, casi por el medio, con intervención de los amigos de entreambos y aprobación judicial, con una armonía sin ejemplo. A *Benisalem*, a cuya entrada se empieza a conocer el viñedo cultivado con

esmero, pues que cada año se poda, ara y cava dos veces: no es menos cuidado el cultivo de granos, ni menos rico por su arbolado de almendros y frutales. Su Iglesia, grande y rica, y toda de mármoles de la isla. El retablo nuevo que se hace para la Venerable Catalina, también de mármol y gusto moderno, y tolerable arquitectura. En el mayor, rico por la abundancia y variedad de sus mármoles, la idea es pésima por sus entradas y salidas para acomodarse al plano que es semi circular y por la desproporción del segundo cuerpo, que quiere tocar con la bóveda. Los Ferreres, hijos y padre, se presentaron y ofrecieron su casa: visita a su familia, y al coche, para comer en *Son Pelay*. Allí madama La Romana que vino del predio de *Son Forteza*, donde tiene a sus hijos, huyendo de la tos epidémica de Palma. Al coche: camino y escenas empiezan a variar; aquel, malo, desde el sitio llamado *El Fangar* hasta dos leguas de (*Pollenza*) sobre una piedra esquistosa llena de carriles y desigualdades. Pasámosle a pie y en coche, y se hizo mas penoso sobreviniendo la noche, y a mas de las nueve y cuarto de ella, habiendo pasado calor, fresco y sereno, llegamos hartos molidos a casa del señor Desbrull (*Pollenza*) donde apareció muy luego el prior de Santo Domingo, que está al frente; el Rector y un capellan de la Villa, que parece muy amigo de la casa, así como un lego gordo y cojo, de la dicha comunidad. Cartas al doctor Bas y don Domingo; conversación en la chimenea, cena y a la cama después de media noche.

Viernes 22 —(*Pollenza*). El Amo no durmió, o de fatiga o por el efecto del calor y la humedad de ayer, amaneciendo algo constipado. Cumplidos del Ayuntamiento y clero. A misa en Santo Domingo: de allí, a ver la parroquial: Iglesia grande, alta, de seis claves, sin las que ocupan el clero y presbiterio, pero sin ningún ornato; algunos retablos del siglo XVII, ya en decadencia; tal cual cuadro mediano; lo demás, en cuanto a las nobles artes, sin cosa que lo sea. Al colegio de Jesuitas, hoy cuartel todo derrotado: Iglesia grande con tribuna, al estilo de la Orden, con buenos adornos, sin gran gusto: pero toda la parte baja, sucia y maltratada. Al Calvario: es una rampa empedrada en escala, que sube en línea recta hasta la cumbre de un cerruelo y descansa en una plazoleta cuadrada con asientos de respaldo, y a frente de ella, una capilla bastante graciosa con su altar y retablo, dedicados a *Cristo Crucificado*. En la Cruz del

Señor, se hallan copiadas las dos inscripciones que tenemos copiadas del P. Campamar, y que sobre su fé, excusamos de copiar, aunque a estar con menos prisa, hubiéramos comprobado, porque siempre me pareció algo sospechosa la fecha. Hay otra a la espalda, que también tenemos de aquel padre. A casa y a comer. Entre la comitiva del Cabildo que nos acompañó venían el Gobernador Pumariño y el Alférez de *Borbón* M. Casanave, a quienes el señor Desbrull convidó a comer. Después de comer, había idea de ver el Puerto y las ruinas de *Bocar*, donde estaba el pueblo *bocchoritano*, pero se revocó, porque antes empezara una lluvia de tormenta con mal cariz. Pasado tiempo, aclaró bastante para emprender la subida del *Puig*, donde existe el antiguo convento de monjas de la Concepción, trasladado después a Palma, donde hoy está; pero la tormenta volvió a formarse hacia el S. O., y a la mitad de camino, hubimos de volver a carrera sobre nuestro paso. Por fortuna, una casita abandonada nos dió abrigo, y después de un rato en que el tiempo se levantó un poco, salimos dejando un pequeño socorro a una viuda a quien pertenece y que trabajaba en una tierra vecina. Llegamos a casa llenos de barro y algo rociados, pero dando gracias a Dios porque luego volvió otro largo chaparrón. El resto de tarde y noche, en conversación a la chimenea. Ahora empieza una partidita de malilla en que vamos a tomar parte, para cenar temprano, reparar la falta de sueño y madrugar para el viaje de Alcudia, *si Dio vuole e non piove*.

Sábado 23.—En pie a las seis. Misa en Santo Domingo, chocolate, y a caballo. Nos sigue el Gobernador Alas Pumariño. Camino llano, pero pedregoso, costeano, por lo alto la *Albufereta* que está al E. de *Alcudia*. A la misma playa, se ve a distancia la dirección del monte que acaba en *Cabo Formentor*. Esta *Albufera* es de la casa de Martorell, y parece que comunica con el mar. A *Alcudia*, donde visitamos la Iglesia, de gótico simple sin cosa notable. Luego la Muralla, donde ya nos acompañaban M. Tiruel, el párroco, y otros varios. Allí, Negrete, que pasa destacado a Mahón. Visita a Madama Tiruel que quiso seguirnos, pero se volvió y despidió: los demás a reconocer el *Anfiteatro*. Está conforme al dibujo de Straw, en el plano que debía ocupar una cerca que le corta, y bajo de ella, un plano que sigue por una y otra parte, está sembrado y no manifiesta vestigio alguno: esta vara y media más bajo que el de la parte

descubierta de la galería, y está sin otra obra que estar cortada en la roca de asperón. De allí, a buscar las caballerías, entre silogismos del párroco, y apologías de los alcudianos hasta el estanque llamado de *Santa Ana*, que es parte de la grande *Albufera*, y una especie de ancho canal natural por donde penetran sus aguas. Seguimos costeano la grande *Albufera* por la orilla del N. y NO. donde se empiezan a ver muchos cañales y eneas con no pocos terrenos anegados y sin fondo: y siguiendo la vuelta por el O. a la *Casa de la Albufera*, que mira al E. y O. hecha por doña Maria Caro de Lancti, a quien hoy pertenece. Nuestros fiambres, se unieron a los ricos platos de una especie de pescado llamado *llop*, y otra, de anguila grande, con nombre de *polla garau*. El procurador de Madama Lancti, don Mariano Barbier, se hallaba allí para franquear cuanto fuese menester. Nos embarcamos casi al pié de la casa en uno de los barquitos chatos de la *Albufera*, y siguiendo la corriente de unos de los canales que la abastecen con las aguas de varios torrentes que caen a ella, y saliendo a su lago le cortamos, viendo entre los cañales y aguas de la orilla gran número de patos, y en el fondo, muchos peces de la especie *lisas*, que al acercarse los barcos saltaban al aire de una y otra parte, y uno dió con el hocico un gran golpe en mi costado, siendo esto, y aun al caer en los barcos, harto frecuente. Las aguas son transparentes; el fondo es una vasa blanquecina y limpia, fuera de las orillas, que están llenas de cañas pequeñas, eneas y algunos juncos, que convidan a la formación de marjales. Los canales, que son varios, se limpian dos veces al año. Pasamos de un lado a otro por uno muy ancho, hacia cuya orilla hallamos los excelentes marjales sitios ya en el término de *Muro*. Son unas fajas de tierra, estrechas y de más o menos largura, divididas por zanjas, y levantadas sobre ellas, con un cultivo que admira, así por su esmero, como por su extraordinario producto. Estaban cubiertos de trigos, habares, linares y cañamares, todo lozanísimo, según el estado de su crecimiento. Fuera de ellos, dejamos el barco, con no poco sentimiento de abandonar tan extraño espectáculo. Tomamos el coche, atravesamos la villa de *Muro* que nada ofrecía para detenernos, y por un camino poco cómodo para el carruaje tiramos al predio de *Roqueta*, cuya casa está a medio cuarto de hora del pueblito de *María*. Es de los señores don José y don

Antonio Desbrull. Este, que nos acompañaba nos alojó y trató con toda delicadeza y comodidad, como franqueza y familiaridad. Magnífica escalera, muchas y cómodas habitaciones adornadas con ligereza y gusto, un cuarto octógono delicioso con dos pajareras, una chimenea, y un repuesto para papeles e instrumentos de música, y dos puertas fronterizas, una que viene del interior y otra que sale al jardín; los otros cuatro y mayores frentes del octógono, pintados con lindos paisajes y el todo de perfecta armonía. Cenamos temprano, y a la cama.

Domingo, 24. —Misa, y al coche para la larga jornada. A *Sineu*, villa rica, sin cosa más notable que una grande obra de iglesia, y accesorios que hacen los frailes Mínimos. Hay unas monjas muy nombradas por las excelentes pastas que hacen para el chocolate. Por varios caminos y rodeos fuimos tropicando con el coche hasta *Son Forteza*, predio de madama La Romana, que está cerca de la villa de *Alaró*. Llegamos a las tres. Allí el correo, de que sólo abrió el Amo en tal cual carta. Comimos tarde; bien, pero con tal frío, así por el desabrigo de la casa, que nuestras cabezas y cuerpos se pasaron. En coche a las cinco y cuarto, por un excelente camino, pero muy descuidado. Pasamos el puente llamado de *Inca* que lleva el copioso y peligroso torrente, hoy seco, y cuyos recientes extragos se ven acá y allá. Al pasar por fuera de la ciudad, (*Palma*) vimos que un puñado de holgazanes quemaba el coche de don N. Mayol, Comisionado del Banco y la consignación. Igual escena se hiciera en los días anteriores, con los de don Miguel Monserrat, Administrador general, y don Josef Cava, Regente, cuñados del ministro Soler, que *a novo muerto gran lanzada*. No es el pueblo, si no algunos instigadores, que se nombran, quien hace estos excesos. El General, trabaja con celo, pero nadie le ayuda. Paramos al pie del cerro y subimos a descansar al Castillo (*Bellver*).

Ya faltó al orden de mis *Diarios*, por el desorden con que hemos vivido en estos días, arrastrados a todas horas por cumplidos e impertinencias: apuntaremos, pues algo de lo mucho que hemos visto. La iglesia de *Santo Domingo* cual la habíamos concebido en nuestro *Apéndice*. La portada de *San Francisco*, aunque no del mejor gusto de arquitectura, de harto mérito en la escultura, así de estatuas, como de los adornos, que son de gracioso dibujo y eje-

cución. Dentro, el sepulcro de Lull, no tan magnífico como habíamos concebido. En la capilla del B. Ramón Lull, se renueva la bóveda, y ya faltan en la primera clavecita las armas de Bru, y las de Lull solo están en las del retablo. Si con intención o no, los frailes lo sabrán. La iglesia de *Monte-Sión*, afeada con gámbainas modernas, pero atestadas sus capillas de buenas pinturas romanas, pues que no descubre por parte alguna, casta española. En el presbiterio (lado del Evangelio), magnífico sepulcro del Bailio Verí, de mármoles, con estatua encima, en que la lechuguilla iba creciendo, y aun no está a medio tamaño de la marquesita. Sospéchole de la entrada del XVII. La inscripción de la muerte del héroe en 20 de Julio de 1599. Magnífico cuadro del pintor Bestard, *Los angeles sirviendo frutas al Salvador*, gran carácter de dibujo, aunque no sin alguna imperfección, bello colorido, y buena composición. En la parroquial de *Santa Eulalia*, comparable con una catedral, las columnas de dos claves son octogonas, y lisas las restantes: se ven estriadas, porque las canales que hay en el frente, y costados de los arcos que cargan en ellas, bajan por las faces del fuste hasta su pie. Parecen todas reforzadas por abajo. Las naves laterales, corren por tras del presbiterio con sus capillas. En una de éstas, el famoso cuadro de C. Maratta, de *la Virgen (V). del Gonfalon* que dicen ser estimado por el autor como su *chef d'œuvre*. Hay también en la Capilla de los *Sureda*, tres de su discípulo Mesquida, muy bellos; y en una capilla del lado de la Epístola, un hermoso cuadro de la *Circuncisión*, de mano de un autor milanés que pintó en Mallorca, de quien dicen que son unos techos de casa del *Marqués de Vivot*. En casa de don Jorge Dezcallar, una hermosa *Virgen con el Niño*, de Cerezo. En la de Villalonga Mir, un precioso *Descanso de la Virgen, con el Niño y San José*, de lo mejor de Ribera, y un excelente *Sansón* que parece ser hecho por el natural, y es como una *academia*. En la de Villalonga Priam unos *Baños de Diana*, que se tienen por de Rafael: es cuadrado de gran mérito, pero el colorido no me parece de tal autor. El señor Brigadier don Juan de Salas, tiene un bellissimo cuadro del mismo autor, en que no me parece que cabe duda: es como de vara de alto, y representa a *Jesucristo en la Cruz entre los ladrones*: otros dos apaisados de Tizziano, cuyo colorido es digno de tal nombre; y *Un mozo*, atribuido al ya citado Bestard, que se pudiera

decir de Orrente, y es de una manera distinta de la del cuadro de *Monte Sión*. Esto visto hasta ahora: faltan las casas de los marqueses de Ariany (*Cotoner*), y de Vivot (*Sureda*).

Sábado, 7.—Revista de las pinturas de casa del caballero Togores: muchas; nada mediano; dos grandes cuadros de gran composición, que representan la *Ceremonia del matrimonio del Dux de Venecia*, y la *Disputa del paso del puente de...* no sé donde, con infinitas figuras en acción pintado con franqueza y buena expresión y buena perspectiva. Excelentes *perspectivas*, entre ellas, una del *Interior del templo Vaticano*. Dos bellísimos *países* de gusto flamenco, y buenos *retratos*, etc.

Domingo, 8.—Casa del marqués de Vivot (*Sureda*). Todas sus cuadras, con bóvedas pintadas al fresco por un milanés llamado Dardanone (autor del bello cuadro *La Circuncisión*, en Santa Eulalia), mucho fuego en ellas, buena composición, valiente dibujo, pero el colorido, poco brillante. Por la tarde, la casa del marqués de Ariany, donde la más copiosa colección, aunque no tan bien conservadas las pinturas, como en la de Togores. Mucho atribuido al caballero Matias lo más escogido de ello, *Apeles retratando a Campaspe*. Yo no sé que aire me hizo sospechar que fuesen imitaciones de Jordán; *San Roque* y *San Sebastián*, de gran mérito, estilo un poco aborronado, y carnes azuladas, acaso en demasía, pues parecen lívidas. Hay algunas que tienen aire de Tintoretto, algunas del Veronés, uno, de Van Dyck, que tengo por cierto, y una *Fragua de Vulcano*, con *Venus pidiendo el escudo que fabrica*. Por la misma tarde, y casa, vimos la procesión de Rogativa, por la prosperidad del nuevo reinado; Gremios, Comunidades, Regulares, Clero numeroso, Cabildo de respetable representación por las mucetas moradas y carmesies, y Ayuntamiento, también lucido y numeroso. Ayer entramos en las iglesias del *Carmen* y *Capuchinas*: vimos la de las *Magdalenas*, con la capilla nueva para la *Beata Catalina Tomás* que costea el eminentísimo Despuig. Cuatro columnas de frente, paralelas al muro de la Epístola de la iglesia: otras cuatro, dos a cada lado, que con el muro en que ha de estar colocado el cuerpo de la Beata formarán un cuadrilongo. Dicen que estará cerrado, y con doble reja a la parte de la iglesia, y sólo comunicable por dentro para las monjas. Estas rejas, deslucirán la obra. Las columnas, estriadas: los capiteles, corintios, de madera y

dorados: el techo, de artesonado, con casetones, y también de madera, que será de blanco y oro. Esta mañana, vimos iglesia y convento de *Capuchinos*, dirigidos por el P. Miquel Petra y su librería donde hay un *Breviario Mayoricense*, manuscrito raro y precioso; el *Misal Mayoricense*, impreso en Venecia, y un excelente *Plinio* edición allí, en 1469.

Martes 10.—Salida del Castillo; a medio día, a comer en casa de Salas luego en el coche a la quinta *Gaudens*, situada a tres y medio cuartos de hora al Oriente de Palma. Mucha garriga, mucho bosque de pino, mucha, pero mediana tierra de labor, y gran porción de buen viñedo, con una cantera de grande extensión, y fondo de piedra asperón, color blanquecino, y grano grueso con puntos negros, confundida a la vista con la berroqueña de iguales signos. La casa, antigua, grande y buena. Fué de la partida el señor Brigadier, que es un pozo de erudición antigua y moderna, con gran genio y facilidad para la poesía, bellísima dicción, no sin descuidos en el ritmo. Opina que el nombre de *Cide Amete Benengeli* es anagrama de Miguel de Cervantes.

Miércoles, 11.—A ver la villa de *Algaida*, y su iglesia, que nada presentan digno de observarse: pero a medida que el camino se acerca a una de las montañas que afrontan con la de *Randa*, se nota que toda la peña es compuesta de muchos guijarros de varios tamaños y colores, pero todos rodados. A comer a esta de *Gaudens*. Por la tarde, a ver el monte de *Randa*. De camino, se vió al lado oriental de la montaña, que asienta sobre la profunda cantera, con apariencia de un cono de roca pero compuesto de tongadas que suben perpendicularmente desde la base hasta lo más alto. Siguiendo el cono extiende el lado septentrional desde su mitad, a comunicar con otras montañuelas, por cuyo medio se une al gran monte de *Randa*. Al pie de éste, está la aldeita que le da (o toma de él) nombre, erigida en sucursal de ocho años acá, con un Vicario dotado con cien libras. Compónese de sesenta casas reunidas, que con las dispersas, forman un vecindario hasta cien, y pasan de 400 almas. Acompañados del Vicario, subí a caballo el monte, con el señor don Antonio de Salas, aunque el señor Brigadier (don Juan) le venció a pie. El camino, tomado en varios *zig-zags*, no es muy áspero, aunque sí muy alto porque va sobre piedra. El dice, que el núcleo es todo de ella, abajo, con

pedras rodadas, y a medida que se sube, la materia es mas homogénea: esta es una piedra blanquecina, de grano grueso, sonido vidrioso, en que parece que predomina el cilice; tiene tal cual puntito negro, y algun otro brillante; pero debe de estar mezclada con bastante materia caliza, porque dicen que se han hecho por allí algunos caleros, bien que de corto producto y no buena cal; y en el lecho sobre que los niños, de que hablaremos, hacen sus enormes lumbradas en la fiesta de Santa Catalina, se ven muchos residuos de la calcinación de la piedra en la mayor altura. Acaso dará mejor idea a la naturaleza de esta piedra el ser preferida para la construcción de los hornos de la ciudad y villas de la redonda, como la mas firme y resistente al fuego. En esta grande altura que acaba en plano, sin pico conocido, el *Colegio de Randa*, donde se enseñan las primeras letras y latinidad, por un solo maestro sacerdote, llamado don Juan Bauzá. Enseña por el Samperio: se le aconsejó que prefiriese el Iriarte; tiene de 40 a 50 discípulos, de 7 hasta 12 años, salvo tal cual de mas o menos: dice que de dos y medio a tres y medio años vuelven enseñados. Viven en celdillas, divididos en tandas de tres o cuatro, que comen por ranchos costeándose por semanas cada uno, y con mas o menos alimento según sus posibles. Allí, una capilla donde oyen misa, y celebran la fiesta de Santa Catalina. Desde la altura, volviéndose a las cuatro plagas, se descubre al *Poniente*, la ciudad y su bahía: al *Norte*, todos los montes de la Isla; al *Oriente* el mar con los dos grandes cabos de Formentor y Ferruch que contienen las bahías de *Pollenza*, *Alcudia* y *Santa Margarita*: y al *Sur* la costa que afronta con *Cabrera* y esta isla. El tiempo hacia todas partes con bastante *catina* para que la vista no gozase bien los extremos. Pero en el centro, se descubren en torno las soberbias y hermosas campiñas de las villas del margen como solo interrumpidas por tal cual altura de piedra, salvo los montes del punto en que estabamos, que de paso advertiré que se presentan con la unión de sus faldas y picos formando un círculo harto abierto, para dejar en medio una graciosa campiñita y indicar las varias bocas de volcanes que pudieron formarlos. El de *Randa* tiene dos cabezas de casi igual altura, y a lo que aparece, de la misma materia y forma que el principal, aunque con menos señales de vejez y degradación que este. Comunicanse por su falda bastante elevada, Siguiendo la del

primero, como por el SE. pasamos el Eremitorio de *San Honorato* antes tan célebre. Allí, la lápida de su reconstrucción por Arnaldo Brull, bajo el Opispo don Luis, que pudo ser de Prades, aunque señala el 1440. Ofrecieronme copia. Buena iglesita. Sólo tres ermitaños ocupados en rezar *padrenuestros*, hacer cucharas de algarrobo y olivo, y pedir o recibir alguna limosna, de que viven muy pobremente. Diles tres duros. De allí por un camino que ellos formaron bajamos a dar en otro que sube desde la campiña al Santuario de *Nuestra Señora de Gracia*, de gran devoción para los pueblos contérminos. Doblamos hacia el E. para verle. Bonita iglesia, harto capaz y limpia, con su casa de *novenas*, como para seis devotos, demorantes allí; cuidado el todo por un frero casado. Lo admirable, es aquella parte de la gran montaña cortada de alto a bajo por sucesivos desmoronamientos que hacen dirigirse la perpendicular del corte a dentro, ó a fuera, según la flaqueza de la materia. Allí es donde se debe estudiar el núcleo del monte. Toda su materia esta dispuesta en tongadas horizontales con poca declinación y esta, uniforme a la caída de las faldas. Tendrán de espesor, como de tres a cuatro pulgadas cada una: mas lo singular y raro es, que cada tongada está subdividida por líneas o cortes perpendiculares, de forma que presentan un aspecto cual seria una serie de libros de un mismo volumen, colocados en un enorme estante de varios andenes. La anchura de cada piedra de la subdivisión, será poco más o menos igual a la de las tongadas madres horizontales. Esta misma forma, es la interior, pues que en el camino que baja del monte, se descubren algunas tongadas horizontales, y en ellas las piedras cortadas en el interior por varias líneas, dejándolas reducidas a una forma que se acerca al cuadrilongo. La cueva en que se dice haber estado Lull, deshecha por un desmoronamiento de la piedra que la cubria. El lentisco (?) literato, desapareció, y sueñan que fué quemado por un maestro del Colegio. La fiesta del Beato se celebra en la iglesita de la aldea de *Randa*. Bajamos a ella, ya con luna y siempre a pie, salvo el patrón de la expedición. Hallamos el correo; muy triste, en verdad, por lo que se anuncia de las intenciones galicanas. Hay quien dice que caemos bajo su fuerza y perfidia; quien, que vuelve al Reino el Rey Padre; quien, que se desmenbraran las provincias *Ultra-Iberum*; y quien, que todo se compondrá con boda; y és-

te, el último deseo de nuestra pobre Nación. ¡Dichoso el que en tal crisis pueda vivir en obscuridad! A la vuelta, nos dijeron que la villa de Lluchmayor, viniera a hacer cumplido a Su Excelencia.—¡Ay! una carta anuncia en obscuro la muerte de la incomparable Condesa de Montijo. ¡Qué pérdida para su familia, para sus amigos, para todos los afligidos y infelices de quien lo era, y aun madre protectora y consoladora! Murió la mejor mujer que conocí en España, la amiga de veinte años, por la mayor parte en ausencia, y siempre activa y constante en sus oficios. ¡Qué otro consuelo, sino la certeza de que gozará en el seno del Criador, del premio de una virtud que el mundo no acierta a conocer, ni es capaz de recompensar!

Jueves, 12.—Harto mala noche, por unos tos de cabeza más tenaz que ningún otro día, y el desvelo producido por las tristes recientes noticias.

Lunes, 16.—Última despedida en *Palma* de los amigos que subieron en la mañana. Partida en un coche con los señores hermanos Salas; otro, los PP. Prior y Fray Josef; y otro los *Borbones* Estenóz, Ducrós y Chebrón, y el coronel don Bartolomé Solano. Estos, separados cerca de *Son Bibiloni*, donde hizo pequeña detención, y se siguió a *Bini-Afxa* a comer. Allí Madama La Romana, que vino desde *Son Forteza*, y luego don Ramón Despuig con su Fr. Juan desde *Ratcha*. Despedida, y tomados los caballos en *Söller* á cosa de la oración. Allí los amigos Schwiter, y Straw, que nos salieron al encuentro. Breve conversación con dichos, Párroco, y algunos otros. Se olvidaba que nuestro doctor Bas fué de la partida, y nos acompaña aún. Estamos en la casa de don Tomás Veri.

Martes, 27.—Madrugada, y después del chocolate, al *Puerto* con los señores de la comitiva, y amigos citados, y el Gobernador del castillo. Barco a la vista, y Píeras anuncia que comeremos aquí. Se pasó la mañana en buena conversación, guarecidos del Sol en la ermita de *Santa Catalina*, y su casa. Balcón en ella pendiente sobre el mar perpendicularmente a veinte y cuatro brazas de altura y cuatro de fondo de agua. Por todas partes se ven las cimas de las montañas que rodean el puerto, derrumbadas en lo alto, descubierto su interior en los escarpes, y de estos acaban, tendidos en peana, los escombros y peñas derrumbadas, forman todos un círculo, cual si fuese el cráter formado por los volcanes de do fue-

ron arrojados en torno, tantas y tan enormes masas. Su materia, muy heterogénea y compuesta de porciones de rocas y piedras antiguas, mezcladas en la que pudo ser de los volcanes; en ésta, predomina la materia caliza; y la piedra resultante de ella, durísima y de color muy oscuro. Dos solas gargantas: la que recibe al mar, que entra en el círculo del *Puerto*, por el N. NO.; y la que trae á él las aguas del interior de las alturas, por la madre que reúne sus varios torrentes, y viene de la parte del Mediodía. Comida campestre en *Santa Catalina*: reposo y conversación por la tarde: Proyecto de salir a reconocer el exterior de las costas; última despedida de los señores Salas, y Bàs; y á tomar el barco en el *Muelle-nuevo*, que está situado á la parte derecha de la salida del *Puerto*, y es pequeño, obra reciente y no acabada, ni digna de las buenas proporciones del puerto. Salida del puerto con los señores Straw, y Schwiter; sobre la derecha, á la parte exterior de él una cueva llamada *El Bujador*. El mar, en tiempo grueso, entrando con impetu, y hallando en lo alto un ancho respiradero, se precipita por él á tan grande altura, que sus aguas, arrebatadas después por el viento, vuelan por sobre las cimas de los montes a caer de la otra parte en lluvia, que se dice ser funesta a los territorios de *Santa Maria* y *Binisalem*. Mas adelante, un hundimiento llamado *El Single des Ports*, de bastante extensión y bien marcado. Vuelta á la costa opuesta, que es muy escarpada, con aspecto de grandes derrumbamientos, muchas cavernas de diferentes cabidas y formas, y una, sobre todo, llamada *La Séu*. En ella desembarcamos los señores Straw, Schwiter, Juan, dos marineros, y yo, y trepamos por la peña á una parte de su altura donde toma más capacidad y descubre varios centros alguno de los cuales penetra el corazón de la montaña, hasta buscar el cielo opuesto. El Amo, desde el barco, observándonos en la altura con los marineros y Juan, que gateaban y subían por varios puntos, vió un país que dijo parecerle muy digno de dibujarse por lo bello y terrible que presentaba aquella situación. La caverna, por su altura y anchura, puede admitir una fragata. Su penetración, en el plano del mar, poca; desde la altura que tomamos, grande; nunca proporcionada á las otras medidas, salvo en los varios senos que forman.—Vuelta al puerto: paseo á pie por la heredad que llaman *del Puerto*, cuyo dueño, aunque

ríquísimo, es un palurdo que apenas respondió al saludo que le hicimos, ni se puso en pie, hallándose sentado debajo de un almet. Vuelta a casa: cena, y á dormir en el cuartito de Sanidad que está sobre el Muelle.

Miércoles, 18.—Calma: el enemigo a la vista y Pieras quieto. La mañana, entretenida en la conversación de nuestros amigos que aun participan de la estadia en este destierro y la hacen llevadera. También con la vista de las maniobras del corsario. A medio día, nos dieron la noticia de que venia el laud despachado de Palma. Arribó, pero solo con dos balijas. El lunes 16, en que salió, todo tranquilo en Barcelona y nada añade á lo sabido. Se escribió con el húsar al oficial del correo y envió un propio para traer nuestras cartas. ¡Quiera Dios que lleguen a tiempo de leerlas en el barco de Pieras! Paseo al campo llamado *del mar*, y con razón, porque ocupa el espacio que allá en luengos siglos cubrió aquel y en ellos se fué reilenando con las arenas y escombros acumulados en la playa y divididos en torno de ellas por las olas. Es estéril cerca de la orilla, fertilísimo a medida que se aleja de ella, y por todas partes hermoso y frondoso en extremo. Varias mieses, álamos altísimos orillas de las zanjas, manzanos, naranjos, membrillos y toda especie de frutales, plantados tan espesos como los dedos de la mano. Entre ellos, las parras, arriadas a un grueso rodrigón sobre el cual toman la forma de árbol, o bien extienden sus sarmientos para enlazarse en los que hallan vecinos. Predominan, sobre todo, las moreras, que sirven a cierta gran porción de gusanos de seda, y en esto y en todo, remedan el cultivo de Valencia, salvo que aquí el riego es de noria. Paseo de vuelta rodeando la playa (fuimos embarcados

hasta la punta del Muelle nuevo, cuya obra, sólida y bien hecha, aunque inventada sin previsión ni espíritu, observamos. Sirve principalmente para el comercio de la naranja, que es reciente, puesto que se dice que el primer cargamento que se hizo aquí de naranja, fué habra sesenta años, por un buque francés que las hacia coger, empapelar y encajonar, para llevar a su país. Parece que el cultivo preferia antes las moreras para la cosecha de seda, que menguó en razón inversa de la naranja. Mas la de aceite creció siempre y es la que compitió y compite con las demás, pues que no hay punto desde el pie a las más altas cimas de los montes que no admita los olivos, o por mejor decir, que no los produzca, pues que todos son ingertos en acebuche. Un octogenario que vive en esta casa de *Santa Catalina*, acaba de confirmarnos estas noticias. Ya es tiempo de que dejemos esto y pensemos en cenar.

Jueves 19.—Despedida de los amigos Straw y Schwiter, y embarco en el correo de Gabriel Pieras, a las diez del día, con don Domingo, Marina, Ramón y el voluntario Juan Malleu. Iba un pasajero por recomendación del general Vives, que se decia comerciante griego... Buen tiempo y buena navegación; mareados don Domingo y Ramón; los demás, firmes, incluso el Principal que hizo la travesía tendido en su colchón, sin comer más que un gazpacho, aunque con su tos.

Viernes 20. (Barcelona).—Al amanecer, sobre tierra. Gran niebla: nos hallamos derivados hacia Poniente; tomóse lengua y bogóse hasta el puerto de *Barcelona*. Desembarco a las diez. Esperaba una berlina del general Ezpeleta. A su casa.

Por la copia

JUAN LLABRÉS BERNAL.

CARTA DEL EXCMO. Y RVMO. SR. ARZOBISPO DE MALLORCA

CON MOTIVO DEL SÉPTIMO CENTENARIO DEL NACIMIENTO DEL BEATO RAMÓN LULL (1)

Nós el Dr. José Miralles y Sbert, por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica Arzobispo-Obispo de Mallorca.

(1) El número 14, 30 de juny 1932, del «Boletín Oficial del Obispado de Mallorca» publica aquesta Pastoral del nostre Prelat, que ha estat reproduïda per la premsa local i que, pel tema que tracta i per expressar la forma amb que l'Església mallorquina commemorarà el centenari lul·lià hem cregut deure nostre de consignar en aquestes pàgines. N. de la D.

Al Ilmo. Cabildo Catedral, al restante Venerable Clero diocesano y a los alumnos teólogos del Seminario mayor, salud y paz en Nuestro Señor Jesucristo.

Nullam requiem habuit caro nostra. Ningún sosiego tuvo nuestro cuerpo (II a los Corintios, VII, 5)

Venerables Hermanos y amados hijos:

El piadoso viajero que recorra en peregrinación artística los monumentos de Italia, si des-

pues de haber visto las líneas correctas rígidas y desprovistas de pasión de la Catedral de Florencia, y después de sentida la paz deliciosa, la tranquila belleza y la superior y a la vez humana armonía que produce la Catedral de Sena, dirige sus pasos al famoso *Duomo* de Milán, no podrá menos, a no ser incapaz para el éxtasis artístico, de sentirse sobrecogido de pasmo rayano en los límites de la verdadera sublimidad. Allí, como dice docto escritor, «domina el ímpetu místico, la pasión de lo infinito, la aspiración gigantesca»; allí todo «convida a las luchas ardientes, a los heroicos combates, de esos violentos»— para usar la frase de la sagrada Escritura— «a quienes está prometido el triunfo definitivo.» «La inmensa nave se extiende ante nuestra vista, majestuosa, sorprendente. . . el altar iluminado parece que se va retirando hacia inaccesible lontananza; los graves sonidos del órgano repercuten en las bóvedas, y su lenta melopea deja tras de sí sordo ruido, semejante al que se oye a cierta distancia de la playa en las tempestades marítimas. Desde que se ha entrado allí, preciso es tener muy poco sentimiento del Arte para no ser presa de religioso respeto, porque en vuestro derredor las piedras adoran y os invitan a exhalar la plegaria. Naturalmente la mirada se abalanza hacia arriba; allá la conducen de un vuelo las gigantes columnas que se yergen de un golpe como los grandes pinos de las antiguas selvas. Por instintivo movimiento del alma, el pensamiento sucede a la mirada, vuela a su vez para espaciarse en el cielo con las molduras y follajes de las bóvedas, y se cierne en alturas ideales desde donde desaparecen las cosas de este mundo, y aun el mismo hombre, desproporcionado para tamañas masas, parece harto pequeño y en demasia mezquino, pero no por ello abrumado, porque le resta todavía un sendero para subir y remontarse hasta las cumbres. Aquello es el *sursum corda* escrito con bloques de mármol. El hombre ha esparcido allí pasmosa profusión de riquezas, mas no las ha enterrado torpemente; porque con ellas se ha formado un pedestal, una misteriosa escala para conducir hasta el trono de Dios sus pensamientos y las ardorosas expansiones de su corazón» (1)

(1) Antonio D. Sertillanges, O. P., Miembro del Instituto de Francia; *Un pèlerinage artistique à Florence*, en *Revue Thomiste*, 1893; pp. 709-710.—Reimpreso en 1931, en Lieja, «La pensée catholique», formando volumen de 168 páginas con 104 grabados.

Lo que acontece en el orden material a la vista del *Duomo* milanés, experimentará, sin duda, en el orden humano, quien, sin preveniciones ni apasionamientos, contemple la excelsa figura de la mayor de las glorias mallorquinas en el orden del apostolado intelectual y religioso. Del mármol de la frágil naturaleza de los hijos de Adán, tallado en la cantera de increíble penitencia, el espíritu de Dios formó y modeló a imagen de su Amor un templo augusto en donde la sabiduría se lanza a desvanecedoras especulaciones, la caridad se remonta a sublimes éxtasis y en ellos se explaya, confunde y derrite, y la vida entera se ofrece en holocausto y se entrega en sacrificio para satisfacer inextinguibles ansias y alcanzar perdurable e imperecedera existencia. Todo es allí imponente, y todo convida allí al pasmo y a la adoración; y, sin embargo, nada allí abruma, aunque aturda, porque en su excelsitud se ve siempre lo humano transformado por la gracia soberana y mostrando en su misma sublimidad la armonía que reduce a unidad todas las partes de aquel peregrino compuesto. Armonía con el carácter de su raza y con la edad caballescica en que le tocó vivir; armonía entre la contemplación, la vida activa y el martirio; armonía, la mayor que conocemos entre padecer, especular y amar hasta el extremo; armonía gigantesca por su rapidez en unirse a Dios, el celo por defender sus derechos y dilatar su adorable nombre. y el entusiasmo en derramar por su fe la sangre generosa; armonía entre Marta y Magdalena en sus varios aspectos de asceta, misionero, sabio, controversista y víctima: he aquí lo que se descubre en Ramón Lull, y lo que hace de él un ser a la vez excepcional y perfectamente humano, un santo en quien la belleza y la bondad se conciertan y unifican por admirable manera; en una palabra, ese luchador en quien se hermanan hermosura, honestidad y bien purísimo y que, con expresión llena de misterioso sentido, ahora imposible de ser desentrañado, llama San Pablo «un buen soldado de Cristo», o, como mejor precisa el original griego, *kálos stratiótes Jesou Xristou*. (2)

Setecientos años se cumplen en el presente, si hemos de dar crédito a concienzudos histo-

(2) II a timoteo, II, 3.

riadores (*), del advenimiento a este mundo de aquella armonía viviente, y Mallorca, que tanto se gloria de haberla poseído, no puede permanecer indiferente a este fausto centenario. Justo será, pues, que, en nombre de la Iglesia mallorquina, le tributemos agradecido recuerdo y, en la manera posible a nuestra menguada capacidad, tratemos de entrever su hasta ahora no superada grandeza, y, al intentarlo, empezar por hacer nuestras las palabras de quien estudió, profundamente a nuestro paisano, y que, como síntesis de su estudio, así se expresaba «Raimundo Lulio es un sér tan armónico como su filosofía, el sabio no es más que una manifestación del santo» (4) Precisamente por haber olvidado esto se forjaron acerca de él, y perduran y se reproducen con casi cronométricos ciclos, errores tan monstruosos como de todo punto intolerables. Y es que, como atestigua en todas sus páginas la historia del lulismo, por regla general se ha estudiado a Lull como simple sabio, prescindiendo de su elevada santidad; se han examinado sus doctrinas y afirmaciones sin tener en cuenta el subido fin que la inspiró y el vastísimo plan de propaganda católica de que formaban parte integrante; se ha hecho caso omiso de su rápida y radical conversión, de su apostolado realmente maravilloso y de su gloriosísimo martirio; se ha prestado crédito a declamaciones y ataques propios de caracteres atrabiliarios movidos por odiosos prejuicios y reprensibles rivalidades de escuela; y se le ha despojado de la aureola de sobrenaturalismo que le circunda e ilumina su majestuosa frente, para reducirle a la abyecta categoría de visionario y soñador, de aventurero sin disciplina ni norte fijo, de innovador peligroso y pensador de sospechosa ortodoxia e influencia pasajera y nada honda en el campo de la cultura intelectual en sus variados órdenes y múltiples aspectos.

No es así, V. H. y A. H., nuestro Ramón Lull, y esperamos que podréis verlo sin el menor esfuerzo.

(3) Pascual (Antonio Raimundo), *Vida del Beato Lulio, Mártir y Doctor Iluminado*, I, 7 y siguientes; Palma, Juan Villalouga, 1892.—Avinyó (Juan), *El Terciari franciscà Beat Ramon Lull, Doctor Arcangèlic y Martre de Crist*, p. 5; Igualada, Nicolau Poncell, 1911.

(4) P. Conrado Muñoz Sáenz, *Panegirico del Beato Raimundo Lulio*, p. 36; Palma, Bartolomé Rotger, 1895.

No siempre acontece que los hombres destinados a ser grandes y a honrar a los pueblos que les vieron nacer manifiesten desde sus primeros años los signos especiales de la misión que Dios les ha confiado y para la cual ha difundido en ellos su Espíritu vivificador. Si a unos previene con las bendiciones de su dulzura, a otros unge con el óleo de su misericordia, y, levantándolos de la postración moral en que por su propia culpa estaban sumidos, les convierte en vasos de elección, para hacer brillar en ellos la magnanimidad infinita y el excelso poder de su gracia regeneradora. (5) En estos últimos la reacción se presenta con caracteres de energía e impetuosidad incontrastables, y al amor plácido y contemplativo de los primeros añaden la vehemencia de fe, el ardor de reparación, la viveza de apostolado, las ansias del martirio, el apremiante anhelo de restablecer por toda suerte de medios el reino de Dios en la tierra y de volver por los fueros de Cristo con la misma y aun mayor impaciencia con que antes los desconocieron y conculcaron.

Que en esta postrera categoría haya de ser colocado Ramón Lull, so pena de incurrir en notoria injusticia, lo persuaden y convencen la lectura de sus obras, en cuya edición catalana tuvimos que intervenir como Miembro de la Comisión editora; el estudio sereno de sus biografías, desde la del anónimo autor coetáneo (6) y las del sabio Antonio Raimundo Pascual (7), hasta las más recientes de Mario André (8) y del Rdo. D. Juan Avinyó (9) y aun de otras novísimas que fuera prolijo enumerar (10); y, sobre todo, los macizos infolios de los Procesos dio-

(5) Desenvuelve magistralment este concepto el Cardenal Newman en su Conferencia «Pureza y amor». («Revista Religiosa de «El Siglo Futuro» 1880, pp. 408-422).

(6) Según la Comisión editora, había de formar parte complementaria de la colección *Obres originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Lull*.

(7) *Vita De Raimundi Lulli. Martyris* (pp. 1 a 430 de sus *Vindiciae Lullianae*; Aviñón, J. Garrigan, 1778); y la *Vida* citada en la nota número 3.

(8) *Le Bienheureux Raymond Lulle* (1232-1415); Paris, V. Lecoffre, 1909.

(9) Citada en la nota número 3.

(10) Por ejemplo, las dos del Rdo. Sr. D. Lorenzo Ribet, *Vida i actes del Reverent Mestre i Benaventurat Martir Ramon Lull* (Palma, José Tous, 1916) y *Raimundo Lulio* (Barcelona, Editorial F. T. D., 1926).

cesanos que, originales, conservamos durante varios años, que, para evitar su pérdida y al ser elevados a la Sede ildense, confiamos a nuestro dignísimo Predecesor en ésta el Reverendísimo Sr. D. Pedro Juan Campins y Barceló, y cuya custodia recobramos al tomar canónica posesión del Obispado mallorquín.

De todas estas fuentes históricas se desprende con meridiana evidencia que, por insondable disposición de lo Alto, el antiguo senescal de Jaime II descendió hasta el fondo del abismo, para conocer más tarde la vanidad de los deseos que atosigan y matan el alma y prepararle mejor para los deseos que rehabilitan, engrandecen y dignifican. Nobleza de nacimiento, hermosura y bizarría corporales, ingenio vivo y despejado, esmero de educación, irresistibles inclinaciones a la liberalidad y misericordia, aptitud para estudios serios y levantados, inspiración poética amaestrada en los autores provenzales, refinamiento de cultura con el trato de la Corte y las amistades con los notables personajes de su época, elevados empleos en el palacio mismo del Rey, abundancia de bienes materiales, digna esposa y amantes hijos: todo le fué concedido con estupendo ecuanime concierto, y todo lo malogró con su ligereza y devaneos, con su hervor de pasiones y su olvido de la propia dignidad y de los vínculos del deber, llegando al extremo, como él mismo dice—y la propia confesión nos releva de mayor prueba—, de que «pecó en todos los modos de pecar»⁽¹¹⁾, de que «su culpa y su ingratitude fueron mayores en él que en otro hombre cualquiera»⁽¹²⁾, y de que —según escribe en el núm. 23, cap. V. del *Libre de contemplació en Deu*—«quien quiera ver a un hombre en el cual quepa más traición, falsedad y vileza que en otro, venga a verme, porque estoy del todo lleno y henchido de defecciones».⁽¹³⁾

Pero vino un día, cuando contaba treinta años de edad, en que se operó en él absoluta

transformación. Lapidariamente la refiere al decir, en el número primero de su *Cant*:

Jesús me vench crucificat,

volch que Deu fos per mi amat; ⁽¹⁴⁾

y entonces despertó para siempre a la vida de la gracia el que antes estaba muerto y sepultado en la sima de aquella miseria que él declara, en el *Libre de Amich e Amat*, consistir en «el cumplimiento, en este mundo, de sus deseos»⁽¹⁵⁾ y torcidas inclinaciones.

¡Y qué despertar aquél, V. H. y A. H! De repente—y advertid que repetimos sus propias palabras, ahorrando la puntualización de citas—vió enriquecido y poblado su corazón «de pensamientos, deseos, suspiros y desfallecimientos» y llenos sus ojos «de lágrimas y llantos»⁽¹⁶⁾; confesó con toda humildad y contrición sus pecados, y se decidió a la plena reparación que indicaba cuando decía a su amante Dios: «¡Señor glorioso! Si yo pequé en todos los modos de pecar, me es necesario hacer penitencia en todos los modos que un hombre pueda hacerla; porque a todos los modos de penitencia me obligué cuando pequé en todos los modos de pecar. Pero, Señor, como yo sea tan frágil y miserable, que sin tu ayuda de ningún modo pudiera hacer penitencia, y, por otra parte, esté obligado a hacerla de tantos pecados, ¿quién pudiera comprender cuán necesaria me es tu ayuda para hacer penitencia?»⁽¹⁷⁾ Y el Señor—prosigue diciendo—vino en auxilio de su siervo, y le dió «el don de lágrimas, suspiros, penas, pensamientos y

(14). Página 365 de *Obras rimadas de Ramón Lull*... publicadas por primera vez... por Jerónimo Rosselló; Palma, Pedro José Gelabert, 1859

(15) «Demanaren al amich. ¿quina cosa es miseria?—E respos: Complir en est mon sos desiys... (N. 65; p. 64 de la edición publicada por D. Mateo Obrador Bennassar, Palma, Amengual y Muntaner, 1990).

(16) «...enriquehi e m poblá mon cor de pensaments, desirers sospirs e languimens, e abondá mos ulls de lagremes e de plors» (N. 79; p. 68 de la ed. cit.)

(17) Senyor gloriós! Si jo he peccat en totes maneres, de necessitat mes que en aitanes de maneres com hom pusca fer penitencia, que en aitanes la fassa; car a totes quantes maneres de penitencia son, fui obligat, Sényer, encontinent que pequé par totes maneres de peccats. Con jo, Sényer, sia tan frévol cosa e tan mesquina que sens ajuda vostra no puria en poc ni en molt fer penitencia, e con jo sia ubligat a fer penitencia, de tants peccats, ¡qui poria aestmar. Sényer, lo gran obs que a mi fa la vostra ajuda, que m'ajut a fer penitencia!» (Cap. LXXXVI, n. 25, ya citado, del *Libre de contemplació en Deu*).

(11) «H» peccat en totes maneres de peccats...» (*Libre de contemplació en Deu*, cap. LXXXVI, n. 25; tomo II, p. 148 de la edición de Palma de Mallorca, 1906-1914, tip. de Amengual y Muntaner).

(12) «...sa culpa e sa desconexensa es estada major en ell (lo vostre servu) que en altre hom» (Idem, cap. XXV, n. 22; tomo I, p. 173 de la ed. cit.)

(13) «Qui vol veer home on cap mes de traició e de viltat que en altre, venga veer mi: car jo son tot ple e farsit de fallimens.» (Id., c. V, n. 22; tomo cit., p. 25).

dolores» (18); y Ramón no perdonó medio alguno para desagaviar a Quien por antonomasia llamaba *el Amado*, entregándose a la mortificación y a continuas plegarias en el Monasterio de la Real y en las breñas del monte de Randa, atravesó la Península para ir en romería a Compostela, y subió a las cumbres de Nuestra Señora de Rocatallada, llorando y gimiendo, demandando limosna y sufriendo cansancio y desvíos, hasta poder cantar, con su contemporáneo el altísimo poeta, «volví del santísimo baño como hombre nuevo, cual plantas remozadas por la salida de nuevas hojas:

Io ritornai dalla santissim' onda
rifatto sí, come piante novelle
rinnovellate di novella fronda.» (19)

Desde entonces sube su renovado corazón al compás de superiores ilustraciones, esclárese las tinieblas de la inteligencia, adquiere la voluntad indomables energías, y se levanta y queda sublimado el venturoso sér. Y desde entonces—como dice su primer biógrafo, cuyas palabras reproducimos—«encendido en la caridad de Cristo, empezó a tratar en su pensamiento que acto o servicio podía hacer para Dios que fuese más acepto y agradable a Cristo crucificado», resolviendo después de larga consideración, dar la vida por su *Amat...* «y para ello, procurar que los infieles, e incrédulos se convirtiesen a la unidad de la santa Fe católica; pues, ocupándose en esto entre infieles, se exponía a recibir la muerte por Cristo.» (20)

Este generoso pensamiento nos da la clave para entender su vida de acción incesante, de pasmoso apostolado, de sobrenatural grandeza y desvanecedora sublimidad. Con intuición maravillosa esparció su mirada por el ancho mundo y vió los estragos del proselitismo mahometano, midió en toda su profundidad las infiltraciones de la propaganda averroísta en las Universidades europeas, adivinó los peligros que a la misma Europa podrían sobrevenir si el naciente y ya poderoso Imperio de los tártaro-mongoles recibía la civilización del Korán y rechazaba la doctrina del Catolicismo, con-

templó los males que a la Iglesia causaban las sectas cismáticas de Levante; y animoso, magnánimo, intrépido, se lanzó a la conversión de sus hermanos para atraer a todos al conocimiento de la fe verdadera y a la unión halagadora que formaría de todos un solo rebaño bajo el cayado de un solo Pastor. De aquí nacieron sus estudios teológicos, filosóficos y lingüísticos; de aquí su afán por la sabiduría, que imploraba de continuo y adquirió por extraordinaria manera; de aquí sus vastos planes, sus prodigiosos viajes y sus prolijas disputas y controversias con los adversarios de sus convicciones y los enemigos de sus vívidos amores. De aquí también sus demandas a los Reyes, sus súplicas a los Romanos Pontífices, su presencia en Capítulos generales de Órdenes Religiosas y en Concilios ecuménicos, sus enseñanzas en Universidades, sus libros y sus poemas, su persistencia a pesar de enormes desengaños, su desprecio de tribulaciones y serias amenazas de muerte cruelísima, y, por fin, aquel estado de alma, sin precedente ni rival que conozcamos, que le movía a escribir libros para exponer sus ideales y, a la vez, le apremiaba a terminarlos para entregarse enseguida al filo de la cuchilla inmoladora, de la cual es prueba—y lo citamos por tratarse de cosa admirabilísima—este decisivo texto: «¡Oh, Señor ayudador! Hasta que este *Libro de Contemplación* esté acabado, yo, tu siervo, no podré gozosamente ir a tierra de moros a dar alabanza de tu glorioso nombre, porque estoy tan ocupado en esta obra que hago por tu amor, que no puedo aplicarme a otra cosa; por lo que te pido, Señor, la gracia que me ayudes de tal suerte, que en breve la acabe, para que presto pueda ir a recibir el martirio por tu amor, si es que te place que yo sea digno de él.» (21)

Tres proyectos principales le atrajeron y cautivaron: la fundación de Colegios de lenguas orientales donde se instruyeran hombres religiosos y seglarés que quisiesen sufrir la

(18) «Benefici doná l'amata a son amich, de plors, sospirs, langors, pensaments e dolors...» (*Libre de Amich e Amat*, n. 103, p. 75 de la ed. cit.)

(19) Dante, *La Divina Commedia*, Purgatorio, XXXIII, 142-144; p. 562 de la edición del R. P. Juan María Cornoldi, S. J.; Roma, A. Befani, 1888.

(20) Pascual, *Vida del Beato Raymundo Lulio*, antes citada, I, 75.

(21) «Ah Senyor ajudable! Ja tro que aquest libre de *Contemplació* sia acabat lo vostre servidor el vostre benevolent no rorá anar en terra de sarrayns donar lao del vostre nom gloriós; car tan son ocupat per esta obra qui s'fa e s'tracta a honor de vos, que en altres coses no puc entendre: perque jo us clam merce, Sényer, que vos ajudets al vostre escriba e al vostre sotsmés, en tal manera que en breu de temps aja esplegada esta obra, per tal que yvassosament pusca anar pendre martyre per la vostra amor, si tant es que a vos placia que ell ne sia degne.» (Cap CXXXI, n. 31; tomo III, p. 188).

muerte para honrar a Dios nuestro Señor y que, iluminados por la doctrina, fueran a esparcir por todo el mundo las verdades del Euangelio; la unión de todas las Órdenes religiosas militares en una sola, para la reconquista del Santo Sepulcro y para dirigir todos sus esfuerzos contra los infieles de Oriente, España y Marruecos, y a cuyas necesidades se aplicara la décima de los bienes eclesiásticos; y saludable reforma en la Iglesia que purificara las costumbres y multiplicación de prebendas en una misma persona, facilitara la destrucción de los cismas, reprimiera el vicio de la usura, organizara la administración de justicia y la práctica de la Medicina, y combatiera los errores filosóficos opuestos a la Teología y enemigos jurados de la pureza de la Religión. Y para hacer triunfar tales proyectos y satisfacer sus ansias de apostolado y martirio, despliega, durante medio siglo, una actividad tan portentosa que de ella no registran igual ni semejante las dilatadas páginas de la Historia universal. (21) En Palma, y entre árabes y judíos, empieza su misión evangélica, llegando al punto de exponer su vida a manos de su propio esclavo sarraceno, por quien se hacía instruir en la lengua árabe; consigue de Jaime II el establecimiento del Colegio de Misioneros en Miramar; se desprende de la mayor parte de su fortuna y de los lazos de carne y sangre; marcha a Montpellier para enseñar su *Arte general*; pasa a Roma, en 1278, para pedir al Papa el permiso para ir a tierra de infieles; interesa en sus proyectos al Emperador de Alemania, y recorre el Norte de aquel vasto territorio a fin de destruir la idolatría; predica la fe de Cristo a los mongoles; llega en su propaganda a los límites de Indostán; peregrina por Asia Menor, y besa con efusión y riega con ardientes lágrimas los Lugares santos de Palestina; se interna por Egipto hasta los confines de la Etiopía; atraviesa, en medio de indecibles sufrimientos, Berbería y los países marroqueses; arrojado de ellos, se embarca para Inglaterra con el objeto de ganar a su causa, aunque en vano, al Monarca anglo-normando; regresa a España por Lisboa y se encamina a Andalucía; marcha de nuevo a Perpignan; vuelve a Roma para impetrar de Honorio IV la erección de un Colegio de lenguas orientales en la Ciudad Eterna; sube a París para asom-

brar con su ciencia a los estudiantes de la Sorbona; retorna a la capital del mundo católico con objeto de pedir a Nicolás IV el envío de embajadores y misioneros a Tartaria y Africa; reanuda sus enseñanzas en Montpellier; desde Génova sale para Túnez, y, después de encarcelamiento y temores de muerte, es embarcado para Italia; se detiene en Nápoles, a fin de terminar varios de sus libros; reitera sus peticiones a Celestino V y a Bonifacio VIII; se presenta otra vez en París, tras de llorar en el *Desconort* sus grandes decepciones, y por Barcelona va a Mallorca para gemir sobre las ruinas de su Colegio de Miramar; a la nueva de la invasión de Siria por los tártaros, viaja hacia Chipre, y, viendo desmentida tal noticia, recorre Armenia, Rodas, Malta y Francia; abre su alma, en Lyon, a Clemente V, y en París a Juan Duns Escoto; descansa por corto tiempo en Pisa y Mallorca; por tercera vez ejerce su apostolado en Africa, y el más ilustre de sus conversos le libra de seguro martirio y le envía a las costas italianas; y vuelto a su patria, a los ochenta y un años de existencia se le acrecienta su fiebre propagandista y su sed de morir por Cristo, saliendo para Bugía, donde es reconocido y encarcelado, donde dos golpes de cimitarra y un diluvio de piedras le derriban y dejan moribundo, y desde donde lo recogen exánime los genoveses Esteban Colón y Luis de Pastorga para exhalar el último suspiro, a la vista de las costas mallorquinas, en 30 de Junio de 1315, y obtener, bajo las bóvedas de la Iglesia de San Francisco de Asís donde un día se afirmara su conversión, el descanso que nunca había conocido (*nullam requiem habuit caro nostra*) y el comienzo de una gloria póstuma que nadie menos que nosotros le puede regatear y que fuera crimen de lesa cultura proponerse disminuir.

Quien así siente y tan altos proyectos concibe; quien de este modo obra y por tan excepcional manera se agita y prodiga; quien sabe dar su vida por la caridad hacia Dios y hacia sus hermanos; quien tan remontado pone el nombre de su patria a los pocos años de ser redimida por las armas y regenerada por la cultura del Principado catalán; quien por subidísima manera sintetiza y da a conocer al mundo el carácter expansivo, propagandista y democrático de su raza; quien inmortaliza a su país, recién reconstituido para entrar en el concierto de los pueblos civilizados, haciendo que

(21) En las indicaciones que siguen no hacemos más que extractar largos capítulos del Rdm. P. Pascual.

Mallorca y Lull vayan desde entonces indisolublemente unidos y signifiquen algo levantado y digno, ¿no es, por ventura, uno de esos varones a quienes ha de aplicarse, en todo el rigor del vocablo, el título de «grandes hombres»? ¿no es, sin duda alguna, una de nuestras primeras y mejores glorias, la honra y prez de nuestro dichoso linaje?

Pero si esto es el Beato Ramón Lull como asceta, apóstol y mártir, lo es también como sabio de primera magnitud, como eminencia en el campo de la cultura intelectual en sus variados órdenes y aspectos.

II

Fácil es comprender, V. H. y A. H., después de lo dicho hasta ahora, que toda la ciencia luliana tuvo carácter marcadamente apolo-gético, como que para su autor no era sino medio de apostolado de su fe ardentísima, panacea contra los errores difundidos en el campo católico, y a modo de espejo que recogiera todos los rayos de luz desprendidos de las diversas disciplinas intelectuales, y los mostrara concentrados en su superficie, y, reducidos a maravillosa unidad, los derramara luego, con esta superior unificación, por el variado mundo de la ciencia en cuanto pasa a ser viviente práctica del humano entendimiento en todos los órdenes de la vida. Para este fin pidió al Señor la ciencia con vivas ansias y ruegos, para recibirla se preparó largamente en Randa y Miramar, y en el primero de estos dos retiros declara haberla adquirido, como se expresa acerca de ella en los siguientes términos de *Lo Cant de Ramón*: «Nueva ciencia he hallado, por la cual puede el hombre conocer la verdad y destruir la falsedad; por la ciencia que Dios me ha dado serán bautizados sarracenos, judíos y muchos que van errados.»⁽²³⁾ Fué en él la ciencia fruto del estudio y de la oración; y como para él era forma de apostolado, según hemos dicho, no os maraville que la cultivara en medio de sus viajes y predicaciones; que no la dejara ni un solo instante durante medio siglo; que volviera una y otra vez sobre ella para

penetrarla mejor y hacerla más accesible al vulgo; que recurriera a todo procedimiento docente, al diálogo, a la rima, al apólogo y a los árboles esquemáticos, a fin de hacerse comprensible y fijar por indeleble manera sus ideas en cuantos leyesen sus escritos; que compusiera éstos en árabe, en catalán y en latín, para que todos pudiesen aprovecharse de sus enseñanzas y hallaran modo y recurso de asimilárselas y convertirlas en jugo y substancia propios; y que sea tan vasto el número de sus obras que llene diez tomos, en gran folio, de la edición latina de Ivo Salzinger y diez y ocho, en cuarto mayor, de la edición catalana de Don Jerónimo Rosselló y sus continuadores, y ni aun con esto se agoten, ni mucho menos, los copiosos catálogos de Alfonso de Proaza, Nicolás Antonio, Antonio Raimundo Pascual y tantos otros como sería excesivo enumerar.⁽²⁴⁾

Contra dos especies de enemigos dirige su potente panoplia científica: contra los infieles de todas clases, y sobre todo contra los islamitas, para hacer brillar en sus inteligencias la verdad revelada; y contra la influencia del averroísmo, que se dejaba sentir entre los propios cristianos y tenía seguidores en la misma Universidad parisiense, causando desastrosos efectos entre los doctos por establecer perfecto divorcio entre fe y razón al pretender que una doctrina puede ser verdadera en Teología y falsa en los dominios de la ciencia filosófica. La no admisión, por los primeros, de argumentos de autoridad divina y eclesiástica, y el uso, por los segundos, de la razón pura, explican su Sistema y lo justifican de acusaciones que en todos tiempos se le han dirigido y que, si alguna vez y mirando aisladamente asunto por asunto, pueden parecer bien fundadas, no lo son ni lo serán jamás si se atiende a las altas miras en que se inspiró, a los ideales a que hubo de aplicar sus energías, y al conjunto armónico y completo de sus maravillosas lucubraciones.

Quien así no considere el sistema luliano, lo rebaja, empequeñece y desdora. Imposible descender a pormenores en labor tan ceñida como la presente; pero perdonadnos, V. H. y

(23) Estrofa octava (p. 366 de la edición de Rosselló).
Novell saber hay atrobat,
pot n'hom coneixer veritat,
e destruir la falsetat;
sarrains seráu batetjat.
tartes, jueus, e mant errat,
per lo saber que Deus m'ha dat.

(24) El Rdo. Sr. D. Juan Avinyó, en «Estudis Franciscans», cuaderno de Enero a Marzo de 1932, páginas 48-75, anuncia la próxima publicación de nuevo Inventario de obras lulianas, y da noticia de 195, proponiéndose continuar la enumeración. Sólo las inéditas latinas llegan a unas 139. Calcúlese el número de todas ellas.

A. H., que aduzcamos un solo ejemplo. Se ha dicho y sostenido, haciéndole por ello gravísimos cargos, que Ramón Lull trató de demostrar apodícticamente los Misterios, o sean, aquellas verdades que trascienden la capacidad del humano entendimiento y son, no obstante, admitidas por fe divina, como por fe humana se admiten multitud de verdades del mundo material, los postulados de la Geometría y tantos otros conocimientos sin los cuales no fuera posible un solo paso en el orden de las ideas. Pues bien: poseemos copia fotográfica de la primera página de un códice lulliano existente en la Biblioteca Marciana de Venecia y con dedicatoria autógrafa de Lull al Dux Gradénigo, y en dicha página leemos estas textuales palabras: «todas las razones que yo presento de los artículos de la fe y demás verdades pertenecientes a la misma que exceden las fuerzas del entendimiento *non sunt demonstrationes, sed solum persuasibiles rationes*;⁽²⁵⁾ no son demostraciones, sino tan sólo persuasivas razones», esto es, argumentos de congruencia o de pura conveniencia, como los usados mil veces por Santo Tomás, el rey de los filósofos, y teólogos, y por los apologistas de todos tiempos, y de que en nuestros días se ha servido Monseñor Bougaud hasta llegar al exceso, aunque haciendo amabilísimo aquello mismo cuya conveniencia intentaba poner en muy alto relieve.

(25) Hállase entre páginas 430 y 431 de la *Revista del Clero Español*, año 1914, publicada por el Seminario Conciliar de Madrid, y está presentada en las páginas 428 a 430 por el malogrado Magistral y ferviente lullista M. I. Sr. Lic. D. Salvador Bové y Salvador en el artículo «La demostrabilidad de los Misterios según el Beato Raimundo Lulio».

He aquí, sin las abreviaturas propias de la época, copia literal del texto: «Ne secundum sententiam Salvatoris, dicentis in Evangelio, «Vehomini illi per quem scandalum venit», liber iste generaret scandalum, ex nomine libri qui intitullatur «Ars demonstrativa», in cordibus in ipso legentium qui forte crederent quod intentionis instituentis hunc librum esset demonstrare ea que sunt Fidei catholice demonstratione propter quid en quia, scilicet, Articulis Fidei et Sacramenta Ecclesie et alia que excedunt capacitatem intellectus; remittere curavi meam intentionem, scilicet, quod omnes rationes facte de Articulis Fidei et de aliis pertinentibus ad ipsam Fidem humanum intellectum excedentibus, *non sunt demonstrationes, sed sunt persuasibiles rationes*»

Sobre estos argumentos de congruencia, llamados por Lull «razones necesarias», puede verse el artículo del Rdo. Avinyó *L'heterodoxia lull·liana, encara?*, en la Revista barcelonesa «*Criterion*», 193, páginas 166-174).

Tampoco es apto para juzgar el sistema lulliano quien desconoce o echa en olvido su carácter eminentemente popular. «Ramón Lull — ha escrito el Rvmo. Sr. Doctor Torras y Bages — era fecundísimo y amante de vulgarizar, y no quería reducido el movimiento intelectual a sólo los literatos, sino que, movido de una especie de democracia literaria, quería tornarlo fácil, ponerlo a los alcances de todos y difundirlo por el mundo entero»⁽²⁶⁾ Asombra el esqueleto de su concepción, y produce a las veces el vértigo desvanecedor de las alturas; pero sus argumentos con sencillos y asequibles, y, como insinuamos, para exponerlos acude a toda clase de recursos e ingeniosidades. Teólogo en el libro *De Trinitate et Incarnatione*, místico en el *Libre d'Amic y Amat*, apologista en el *Libre del gentil e los tres savis*, orador en el *Ars magna praedicationis*, sublime metafísico en el *Ars demonstrativa*, filósofo natural en el *Félix de les maravelles del mon*, sociólogo en el *Libre de contemplació*, pedagogo en *Doctrina pueril*, matemático en *De nova et compendiosa Geometría*, químico en el *Libre de quinta essencia*, naturalista en el *Chaos*, jurista en el *Ars juris naturalis*, tratadista médico en el *Ars compendiosa Medicinae*, novelista en *Blanquerna* y poeta en los *Cent noms de Deu*, nada escapa a su penetración, ni nada hay que no procure democratizar en bien de los ignorantes y de los humildes, para instruir a los primeros, para levantar a los segundos y para transundir en todos los anhelos que le devoraban y el espíritu de ascensión en que se hallaba de continuo absorto.

Y por encima de esto, su sistema es el más armónico que cabe imaginar: el Arte demostrativa sirve de enlace a la Metafísica y a la Lógica, no por confusión pantefística, ni por yuxtaposición estéril, sino por composición fecunda y admirable, aceptando la inducción aristotélica y la deducción platoniana y completando esta última con el *Arte general*, que es el más atrevido vuelo de entendimiento filosófico y el más estupendo ensayo de esa Ciencia universal que ha agitado y atraído siempre a los pensadores de todas las épocas y de todas las escuelas. Es un sistema crítico; no con el criticismo corrosivo que empieza por la duda negativa y llena de desconfianza para acabar por el desconsolador escepticismo, sino con la crítica positiva, que

(26) *La Tradició Catalana*, p. 288; Barcelona, Fidel Giró, 1892.

no admite otra autoridad sino la revelada y acepta en lo demás lo que es fruto de detenido examen y de plena comprobación. Es, en fin, un sistema que concede la debida importancia a la observación psicológica; un sistema moderado, conservador, enemigo de toda utopía y refractario a innovaciones perturbadoras; un sistema práctico e independiente, conforme al genio de nuestro pueblo y en nada opuesto al espíritu católico así en sus principios fundamentales como en sus aplicaciones próximas y en sus más remotas derivaciones.

Por más voluntad que tengamos, no hay manera de exponer circunstanciadamente tal sistema; si queréis verlo declarado por un protestante, leed a Juan Enrique Probst en su *Carácter y origen de las ideas del Bienaventurado Ramón Lull*; (27) si por un católico recorred los libros del difunto Magistral de Urgel *El Sistema Científico Luliano* (28) *Santo Tomás de Aquino y el descenso del entendimiento*; (29) y si amáis la exposición llana y sumarsima, no dejéis de fijaros en los capítulos XI XII de *El Terciari francescá Beat Ramón Lull* del Reverendo Juan Avinyó. Y después de leer estas síntesis, ya no os causará extrañeza que la Universidad de París, habiendo oído exponerlo y comentarlo, galardonara a su autor, en 1286, con el codiciado título de Maestro, y que en 1309 concurrieran a oírle en aquella *Alma mater de las ciencias*, no sólo los escolares, sino los mismos Profesores, honrándole así con distinción sin igual en aquel centro académico; ni hallaréis excesivo que lo aprobaran y recomendaran Monarcas y Colegios de Doctores, Pontífices y Cardenales, Ordenes religiosas y Capítulos generales, Congregaciones Romanas y Tribunales Eclesiásticos; ni os parecerá cosa fuera de razón que, a la muerte del Maestro, se formara nutrida falange de discípulos, y erigieran cátedras de lulismo, y pasaran a formar parte del Derecho Canónico no pocos de sus ardorosos proyectos de reforma disciplinar.

Y quien de esta suerte escribe y enseña; quien compone por centenares obras llenas de principios nuevos y de fecundas aplicaciones; quien da extensión e intensidad a la lengua ca-

talana, y en el orden científico hace con ella, y con ventaja, lo que Alfonso X con la lengua castellana; quien se adelanta a los siglos venideros, y por el poder de sus inducciones se anticipa al descubrimiento efectivo del Nuevo Mundo; quien proclama la universalidad de la ciencia y ensancha los dominios de las dos escuelas filosóficas perpetuamente rivales, ¿no tiene perfectísimo derecho a la admiración, el amor y la veneración de sus compatriotas, es decir, de cuantos pertenecemos a su estirpe etnográfica y hablamos su propio lenguaje materno?

III

Tuvo, sí, en todos tiempos nuestro insigne polígrafo acérrimos adversarios de sus virtudes y sus doctrinas, y desde los lejanos tiempos de Eymerich hasta los más recientes de Feijóo y hasta los actuales (y aquí, por caridad, callaremos nombres), ha sido tal vez el varón ilustre menos comprendido y el pensador más desdichadamente deformado. La historia de las injusticias hechas a Ramón Lull es casi tan vasta como la de su gloriosa escuela; pero, si no una reacción total a su favor, por lo menos desde hace tres cuartos de siglo se ha iniciado lo que podemos llamar «movimiento luliano», cuya bibliografía llega a imponente por lo numerosa y en nuestros últimos tiempos ha logrado ser verdaderamente notable. Ni siquiera acerca de tal movimiento es posible dar aquí sino unas cuantas muestras. En 1858 inician esta nueva fase el alemán Helfferich con su «Ramón Lull y los comienzos de la Literatura catalana», (30) y el español P. José Fernández Cuevas con áureas páginas de su «Historia Philosophiæ»; (31) y desde entonces, como dice Menéndez Pelayo, «ya no se tiene a Ramón Lull por un visionario o a lo sumo, por inventor de nuevas formas lógicas, sino por pensador profundo y original..., por verdadero enciclopedista, por observador sagaz de la naturaleza..., por egregio poeta y novelista..., y finalmente, por texto y modelo de lengua en la suya nativa.» (32) Laverde Ruiz nuestra su estima por nuestro polígrafo, el de-

(27). *Caractère et origine des idées du Bienheureux Raymond Lulle (Ramón Lull)*; Tolosa, Eduardo Privat, 1912.

(28) Barcelona, Tip. Católica, 1908.

(29) Palma de Mallorca, Felipe Guasp, 1911.

(30) Estudio citado por Menéndez y Pelayo, *Historia de los heterodoxos españoles*, I, 313, nota; Madrid, F. Maroto, 1880.

(31) Páginas 234-242 y 247-248; Madrid, Eusebio Aguado, 1858.

(32) Obra y vol. cit., pp. 513-514.

seo de ver sublimada su figura, y el anhelo de que se funde una cátedra universitaria de lulismo. (33) D. Jerónimo Rosselló publica las *Obres rimades*, del gran mallorquín, compone la por desgracia inédita *Biblioteca luliana*, sostiene polémicas y pronuncia conferencias sobre su saber químico y sus textos originales, y emprende la edición de estos, que grave dolencia le impide proseguir. (34) Amador de los Ríos le considera principalmente como literato, (35) y no tiene para él sinó magnos elogios. Weyler y Laviña le estudia en grueso volumen (36); aunque acerca del mismo convenga guardar piadoso silencio. Vidart le recuerda en párrafos tan elegantes y entusiastas como superficiales y de factura periodística. (37) D. Francisco de Paula Canalejas, no obstante sus prejuicios, le trata con delicadeza de respetuoso y perfecto creyente. (38) Luanco le dedica una monografía que es dechado de crítica científica por lo tocante a la especialidad del catedrático de Barcelona. (39) D. José María Quadrado empieza a escribir una Biografía de Lull, (40) que es lástima abandonara luego, porque con ella poseeríamos la vida definitiva del Beato. El Archi-

duque Luis Salvador congrega en Miramar a lo más selecto de la ciencia y literatura de Mallorca, y de aquel acto sale el libro *Homenaje*, que es acabada apoteosis del santo y del sabio. (41) Nuestro Maestro el Ilustrísimo Sr. Dr. D. Juan Maura, desde su prebenda electoral de Mallorca y su Sede de Orihuela, estudia la filosofía luliana, expone el recto sentido del optimismo de nuestro filósofo, y muestra la sorprendente analogía de sus doctrinas psicológicas con los novísimos resultados de la psico-física (42). Menéndez y Pe'ayo, en sus *Heterodoxos* (43) y en su *Ciencia Española* (44), en su Discurso de ingreso en la Academia Española (45), y en su prólogo al *Blanquerna*, (46) en sus *Estudios filosóficos*, (47) en sus *Ideas Estéticas* (48) y en sus *Orígenes de la novela*, (49) hace en favor del solitario de Randa lo que ningún otro escritor contemporáneo nuestro. Emilia Pardo Bazán le tributa filigranas de ingenio en el segundo volumen de su *San Francisco de Asís*. (50) Mario André escribe una biografía que parece una página de Montalembert y un capti-

(41) *Homenaje al Beato Raimundo Lull en el sexto Centenario de la fundación del Colegio de Miramar*; Palma, Pedro J. Gelabert, 1877.

(42) *El Arte Magna*. Conferencia publicada en el vol. I, pp. 25-32 y 49-56 de la *Revista Luliana*, Barcelona, Fidel Giró, 1901-1905.

Psicología Luliana. En la misma Revista: I, 349-360; II, 1-6; III, 129-138, 161-171; 225-237; IV, 1-8, 33-37, 49-77.

El Optimismo del Beato Raimundo Lullio; Barcelona, Fidel Giró, 1904. (Publicado antes en dicha Revista).

(43) Vol. I, pp. 513-539.

(44) *Ramón Lull (Raimundo Lullio)* Discurso leído en 1 de Mayo de 1884 en el Instituto de Baleares Tercera edición, vol. III, pp. 7-37; Madrid, Pérez Dubrull, 1888. Antes había sido publicado en Palma, en opúsculo en 4.º, imp. de la Biblioteca Popular, 1884.

(45) *De la Poesía mística*; pp. 28-35 de la primera serie de *Estudios de crítica literaria*, Madrid, Pérez Dubrull, 1884.

(46) Edición de la «Revista de Madrid», vol. I pp. XVII-XLVII; Madrid, Aguado, 1881.

(47) Páginas 75-80 del discurso *De las vicisitudes de la Filosofía Platónica en España* (En los *Ensayos de crítica filosófica*; Madrid, Suc. de Rivadeneyra, 1892).

(48) *Historia de las ideas estéticas en España*, I, 357-374, Madrid, Pérez Dubrull, 1883.

(49) Vol. I, pp. LXXI-LXXVIII; Madrid, Bailly-Baillière, 1905.

(50) Págs. 345-356; Madrid, Gómez Fuentenebro, 1882.

(33) *Ensayos sobre Filosofía, Literatura e Instrucción pública*, páginas 11, 15, 26, 27, 27, 27, 284, 285, 338, 366, etc.; Lugo, Soto Freire, 1868.—La cátedra llegó a fundarse en la Universidad de Barcelona, por Real Orden de 31 de Mayo de 1929 (*Gaceta de Madrid*, 9. 6. 1929, p. 1464); pero no funciona, ni, tal como se fundó, creemos que funcionará.

(34) Puntualizamos todo lo relativo a la producción luliana del señor Rosselló en la Conferencia «Movimiento Luliano» leída en el colegio de Nuestra Señora de la Sapiencia de Palma, en 25 de Enero de 1913. Hacerlo aquí, sería demasiado prolijo.

(35) *Historia crítica de la Literatura Española*, vol. IV, pp. 103-120; Madrid, José Fernández Cancela, 1863.

(36) *Raimundo Lullio juzgado por sí mismo*, o con sideraciones crítico-científico-comparativas sobre varias de las doctrinas que profesaba este Iluminado Doctor, según se leen en sus numerosos libros; Palma de Mallorca, Pedro J. Gelabert, 1866.

(37) *La Filosofía española: indicaciones bibliográficas*; pp. 47-55; Madrid, tip. Europea, 1866.

(38) *Las doctrinas del Doctor Iluminado Raimundo Lullio*; Madrid, Imp. española de Crédito comercial, 1870.

(39) *Ramón Lull (Raimundo Lullio) considerado como alquimista*; Barcelona, Jaime Jepús, 1870.

(40) Publicó un fragmento en 1870, en el número 70, vol. II, páginas 139-143, del periódico palmesano *La Unidad Católica*; y otro en el vol. I, pp. 387-396, del *Buseo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes*.

tulo de *I Fioretti*.⁽⁵¹⁾ Torras y Bages dice maravillas de él en uno de sus mejores estudios monográficos de *La Tradició Catalana*;⁽⁵²⁾ Bofarull desentierra y publica su testamento; ⁽⁵³⁾ Rubió y Lluch⁽⁵⁴⁾ y Finke⁽⁵⁵⁾ divulgan documentos que proyectan rayos de luz sobre su figura; Gazulla desvanece tradicionales errores históricos sobre su persona; ⁽⁵⁶⁾ Bové y Salvadó le consagra toda una vida de intenso trabajo; ⁽⁵⁷⁾ Obrador y Bennassar dirige la edición catalana de sus códices y le muestra como sociólogo y afortunado pedagogo; ⁽⁵⁸⁾ y así siguiendo, V. H. y A. H., (porque la enumeración sería tan larga como fatigosa) por el Cardenal

González⁽⁵⁹⁾ y por Keicher,⁽⁶⁰⁾ por From⁽⁶¹⁾ y por Probst,⁽⁶²⁾ por los agustinos Muñíos,⁽⁶³⁾ Blanco⁽⁶⁴⁾ y Vélez,⁽⁶⁵⁾ por Gelabert⁽⁶⁶⁾ y por Borrás,⁽⁶⁷⁾ por los animosos pensionados del *Institut d'Estudis Catalans*⁽⁶⁸⁾ y por Carreras y Artau,⁽⁶⁹⁾ y tened entendido que tan cortos nos quedamos que ya nos causa rubor haber dado principio a esta no corta lista.⁽⁷⁰⁾

(51) Ya citada. Forma parte de la colección «Le Saints».

(52) Cap. II del libro II, pp. 284-382; Barcelona, F. Giró, 1892.

(53) *El Testamento de Ramón Lull y la Escuela Luliana en Barcelona*, por Francisco Bofarull y Sans; Barcelona, Jaime Jepús, 1896; 45 páginas y un facsímil del testamento reducido a la cuarta parte del original.

(54) *Documents per l'Historia de la Cultura Catalana Mígeval*; Barcelona L'Avenç, 1908.—Tratan de Lull las páginas 3, 4, 9, 13, 14, 39, 41, 62, 65-67, 222, 223, 241, 259, 268, 269, 336, 337, 347, 448, 352, 358, 359, 268-370. (Esta nota y la siguiente son debidas a la bondad del amigo D. Pedro Antonio Sancho y Vicens ex-Jefe del Archivo del Reino de Mallorca)—Ez, además, autor de *Ramon Lull: sumari d'unas lliçons en els Estudis Universitaris Catalans*, que, a juicio de Carreras y Artau, (*Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, 1932, p. 97), es uno de los motivos principales de la actual renovación de los estudios lulianos.

(55) *Acta Aragonensia Quellen Zur deutschen, italienischen, französischen, spanischen, der Kirchen und Kulturgeschichte aus der diplomatischen Korrespondenz Jayme II (1291-1327)*, herausgegeben von Dr. Heinrich Finke. Berlin und Leipzig, Dr. Walter Rothschild, 1807.—Hablan de Lull las páginas 878 a 880 y 899 a 902.

(56) *Historia de lo falsa Bula a nombre dal Papa Gregorio XI inventada por el Dominico Fray Nicolás Aymerich contra las doctrinas Lulianas*; Palma, F. Guasp, 1910.

(57) Además de las obras citadas y las muchas que dejó inéditas, pueden citarse: su *Revista Luliana* en cuatro volúmenes; *Les Doctrines lulianes en lo Congrès Universitari català*, Barcelona, F. Giró, 1904; *Al margen de un discurso*, Seo de Urgel, José Burés, 1912.

(58) *Reseña de Códices y libros de Ramón Lull (con facsímil de su autógrafo)*; Palma, F. Guasp, 1900.—*Estudi de les doctrines sociològiques de Ramón Lull*; Palma, Amengual y Muntaner, 1905.—Prólogos a las ediciones especiales del libro *Doctrina pueril y Libre d'Amic e Amat*.

(59) *Raymundo Lulio*. (En la Revista madrileña *La Ciencia Cristiana*, primera serie, VI, 210-216; año 1878).

(60) De la Orden de Menores. Titúlase su obra: *Raimundus Lullus und seine Stellung zur arabischen Philosophie* (Ramón Lull y su posición enfrente a la filosofía árabe); Münster, 1910. Como suplemento, imprime por primera vez la «*Declaratio Raymundi per modum dialogi edita*».

(61) *The «Art de Contemplació» of Ramón Lull. Published with and Introduction and a Study of the Language of the Author*. (Tesis Doctoral). Baltimore, John Murphy company, 1903.

(62) Obra citada, y *Le Lulisme de Raymond de Sebonde (Ramón de Sebide)*, Tolosa, Eduardo Privat, 1912.

(63) Panegirico citado, digno de especial elogio.

(64) Varios estudios publicados en Revistas y coleccionados ahora con el título de *Estudios de Bibliografía Luliana* por el P. Pedro Blanco Soto, Agustino; Madrid, imp. de la Revista de Archivos, 1916.

(65) *La Ciencia Universal. Doctrina de Santo Tomás y Lull*. (En la *Revista España y America*, 1906 y 1908; reproducido por el *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana* en el último de dichos años, páginas 160-164, 177-186).

(66) Numerosos artículos en la *Revista Luliana*; y *Novenari del B. Ramón Lull, Màrtir*, publicación póstuma por los Colegiales de la Sapiencia, en Palma, tip «La Esperanza», 1915.

(67) *Maria Santísima y el Romano Pontífice en las Obras del Beato Ramón Lull*; Sóller, imp. «La Sinceridad», 1908.

Espiritu del Beato Ramón Lull, Palma, F. Guasp, 1909.

Vida popular del Beato Ramón Lull, Palma, Amengual y Muntaner, 1915.

Sistema Científico luliano; Palma, J. Tous, 1916.

(68) *Las ediciones lulianas de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, por Elias Rogent y Estanislau Duran; Barcelona, tip. L'Avenç, 1913.—*L'Edició maguntina de Ramón Lull*, por Dr. A. Grotton; Barcelona, Institut d'E. C., 1912.—*Bibliografía de les impressions lulianes*, por Rogent y Duran; id., 1917.

(69) *Curso especial sobre Concepciones éticas en España; Ramón Lull (1235-1315)*. Sólo hemos visto el Programa.—*Introducció a la Historia del pensament filosòfic a Catalunya*; Barcelona, Llib. Catalònia, 1931, p. 38 y sig.

(70) Prueba de que nos quedamos cortos son, entre muchos, estos trabajos:

IV

Ante el movimiento luliano de que acabamos de dar breves muestras, y ante el hecho del Centenario, entendemos, V. H. y A. H., que nos corresponde fomentar el conocimiento de la magna figura del polígrafo, intensificar el amor al mártir de Cristo y difundir las ideas madres que originaron su labor científica, produjeron su elevada santidad y le llevaron a dar su vida en testimonio de la verdad de su fe ardentísima.

En lo primero vamos de perfecto acuerdo con doctos escritores que han propugnado la prosecución, inmediata y activa, de la obra de editar los textos originales lulianos, (71) obra que comenzó en Palma el literato Roselló, (72) tomó después a su cargo la Comisión editora presidida por el llorado Deán Alcover (73) y prosigue laudablemente el Rdo. Sr. D. Salvador Galmés y Sancho, (74) y que en la capital de Cataluña y en la Francia ha tenido halagüeñas repercusiones, (75) Aparte de los catá

Morel-Fatio (A): *Proverbes rimés de Raymond Lull* (Extract de «Romania», t. XI.

Casadesús (Rdo. José) *El Arte Magna de Raimundo Lullio Doctor Iluminado y Mártir*; Barcelona tip. la Academia, 1917.

Serra de Martínez (Josep M.): *La Medicina luliana*; Barcelona, Estudis Franciscans, 1924.

Alós-Moner (Ramon d'): *Ramon Lull - Poesies*; Barcelona, Els Nostres Clássics, 1924.

Avinyó (Mossén Joan): *Història del Lulisme*; Vilanova i Geltrú, imp. Social, 1925. — *Moderna visió del Lulisme*; Barcelona, 1929.

March (José M.ª, S. J.): *San Ignacio de Loyola y el Beato Ramón Lull. semejanzas doctrinales*; Bilbao, Edit. Vizcaína, 1926.

Canals (Miguel): *Ramón Lull eminente pedagogo*; Palma, esc. tipográfica p.º., 1929.

Bertrán i Güell: *Influencias Lulianas en el sistema de Descartes*; Barcelona, tip. Galve, 1930.

Ottaviano (Carmelo): *Ars compendiosa de Raymond Lulle, avec une etude sur la bibliographie et le fond ambrosien de Lulle*; Paris, L. Vrin.

(71) Véase la encuesta promovida por el Sr. Director del *Bollett de la Societat Arqueològica Luliana* (números de Febrero a Mayo de este año); y al Rdo. Juan Avinyó, *VII Centenari de la naixença de Ramón Lull* (en «Estudis Franciscans», 1932, pp. 48 y siguientes).

(72) Tres volúmenes.

(73) Ocho tomos.

(74) Siete volúmenes, el primero en colaboración con D. Miguel R. Ferrá.

(75) Especialmente en la colección «Els Nostres Clássics».

logos conocidos, el que acaba de publicarse acerca de obras y documentos conservados en Roma (76) y el que está imprimiendo el Reverendo Avinyó (77) proyectan viva luz sobre este grato asunto, y de esperar es que sean aprovechados con fruto y en plazo no lejano. El terreno es propicio entre vosotros, porque —justo es recordarlo— la afición a los escritos del Beato es corriente en nuestro Clero joven, merced a iniciativas y persistencias de las cuales se ha hecho poco menos que el silencio: nos referimos a los Certámenes anuales que introdujo en nuestro Seminario Conciliar de San Pedro el clarividente Obispo Rvmo. Señor Campins y que se han celebrado durante treinta y tres años. (78) En estas justas científico literarias ha entrado siempre, cuando menos, el desenvolvimiento de un tema luliano, ora de estudio de algún libro, ora de comentario de alguna doctrina, o ya también de colección y cotejo de textos sobre determinada materia de las que apasionaron la mente y el corazón del eximio pensador mallorquín. Con ello, no sólo aumentaría grandemente la producción luliana, sino que acabaría por atraer a los historiadores de Filosofía y a los tratadistas de Ciencias teológicas y dejarían de escribirse estudios biográfico-expositivos que apenas por su pobreza (79) de citarse errores tan desprovistos de verdad como de sana crítica histórica. (80) No

(76) *Bollett* ya citado, Mayo último.

(77) Artículo citado en la nota 71.

(78) Escribiendo para el Clero, innecesario es citar el «Boletín oficial» de este Obispado, donde se encuentran las convocatorias y casi todas las actas de celebración. Si, contando con recursos económicos, se coleccionaran tales trabajos en unas «Misceláneas Lulianas», el conjunto produciría verdadero asombro.

(79) Como ejemplo de ello, pueden verse las páginas que a Ramón Lull dedican dos eminencias en Historia filosófica medioeval: el Profesor de la Universidad católica de Lorena Maurice de Wulf en su *Histoire de la Philosophie médiévale*, II, 143-146 (Louvain, Institute Philosophie, 1925) y el Profesor del Colegio de Francia Esteban Gilson, en *La Philosophie au Moyen Age de Scot Origene à G. d'Occam*, pp. 220-225 (Paris, Payot, 1930).

(80) Muy conocida es aquí la advertencia de un alumno mallorquín del Colegio español a sapientísimo teólogo de la Universidad Gregoriana sobre determinada cita antilulista en una de sus obras de fama mundial, y la edificante respuesta del Profesor acerca de la fuente, turbia, en que había bebido su erudición histórica.

dejemos, pues, V. H. y A. H., de asociarnos, con nuestro favor y nuestra actividad, a esta tarea divulgadora de una legítima gloria isleña y propulsora de notable prestigio nuestro ante el mundo civilizado.

Respecto a lo segundo, no olvidemos, V. H. y A. H., la advertencia de notable orador agustiniano, citado al principio de esta Carta, sobre la sabiduría de Ramón Lull como manifestación de su santidad, «a pesar de lo cual—segua diciendo con evidente acierto—son muchos los que lo conocen como filósofo, y pocos los que le rezan un Padre nuestro». Difundamos, pues, la noticia de sus virtudes, exaltemos los fines y el valor de su apostolado, procuremos consolidar la verdad de su martirio, y estemos esperanzados de que, obrando así, la Iglesia acabará por ratificar solemnemente el título que nuestra devoción da a Ramón Lull, aumentará y robustecerá su culto, lo difundirá en todo el orbe católico y acabará tal vez por hacerle idéntico objeto de las preferencias que hace algunos años tuvo con Santa Rita de Casia y que ahora mismo acaba de tener con el nuevo Doctor San Alberto el Grande. No decaigan de esplendor, no obstante la conducta del último Ayuntamiento palmesano, los obsequios anuales en la Iglesia de San Francisco de Asís, e investiguemos en archivos y colecciones de documentos para contribuir al resultado que nos animó, en 30 de Diciembre último, a convocar un Certamen, entre vosotros, para enviar a la Sagrada Congregación de Ritos «pruebas sólidas del martirio de nuestro paisano en defensa de la augusta Fe católica». Cierzo es que Dios se reserva el día para glorificar en la tierra a sus escogidos, y que lo nebuloso se hace diáfano al llegar dicho día, y no antes; pero también lo es que el Señor pide para ello nuestra insistente colaboración, y muy claro lo ha demostrado en nuestros días al terminar, pronta y favorablemente, el Proceso de Santa Catalina Thomás, iniciado poco después de su beatificación en 1792.

Y por lo que toca a lo tercero y último, consideramos obligación vuestra y nuestra, sobre todo en los difíciles tiempos que hemos alcanzado, difundir en la Diócesis, y poner de relieve y a los alcances de todos, las orientaciones seguidas por nuestro Beato en su obra apostólica y que fueron anhelo de su vida, robustez de su santidad y estímulo para su martirio: el mayor conocimiento, la más extensa propagación y el arraigo en las almas de las

sacrosantas creencias cristianas. Cada apóstol de la fe tiene su fisonomía peculiar, sus ideas preferentes, sus métodos predilectos, y todo esto conservando identidad en el fondo de sus ideales y en el anhelo de su labor caritativa. No será, pues, fuera de propósito, después de la solemnidad del próximo 3 de Julio, precisar aquellas orientaciones y convertirlas en temas para ser tratados en una Semana apologética—ya que carácter marcadamente apologético dió, como antes observamos, a sus empresas nuestro Ramón—, que podría celebrarse en esta ciudad, junto al sepulcro del mártir, en el mes de Noviembre del presente año, y para preparar la cual nos place designar, rogándoles que acepten nuestro encargo, a los M. I. Sres. Lectoral y Magistral y al Terciario Regular R. P. Pedro J. Cerdá.

Fuerza es concluir, V. H. y A. H., y hagámoslo con unas palabras de un Doctor en Filosofía, francés y protestante, cuyos estudios seguimos siendo Canónigo-Archivero y de cuya Tesis recibimos entonces el obsequio de un ejemplar. Llama Probst al Beato Ramón «poderoso y genial, y aun singular por la forma colorida de sus obras» (81) dice que «une la ciencia y el orientalismo de Roger Bacon a la teología y la filosofía de Alejandro de Halés y a la mística de San Buenaventura» (82); y agrega que «sobrepaja a sus maestros en su propia especialidad, y trata, además, todos los asuntos pedagógicos, morales y sociales de su tiempo; se muestra literato de primer orden, así en prosa como en verso; es enciclopédico, universal, contemplativo y la vez hombre de acción; y tiene el raro mérito de acometer con infatigable energía empresas diversas y formidables para su tiempo, y escribir numerosos y enormes tratados en estilo atractivo y variado como los asuntos que trata» (83); y termina diciendo: «Pueda el Santo Mallorquín, por largo tiempo calumniado... por los mismos españoles (que deberían enorgullecerse de contarle entre sus compatriotas), ser definitivamente rehabilitado ante los sabios, y ofrecido, como ejemplo de entusiasmo, de valor, de paciente trabajo, de constancia, de humildad y de elegancia de lenguaje, a los jóvenes de nuestros días, harto pronto atemorizados ante los obstáculos de la

(81) Obra citada, p. 301.

(82) *Ibidem*.

(83) *Ibidem*.

vida y con frecuencia sobrado incapaces de iniciativa y de acción» (84). Realcemos estas palabras con toques de sobrenaturalismo, por tratarse de un héroe de la Iglesia, y acabaremos de expresar nuestro pensamiento en la actual conmemoración centenaria, con cuyo

motivo nos complacemos en bendeciros una vez más, V. H. y A. H., en nombre del † Padre y del † Hijo y del † Espíritu Santo.

Dada en Palma, a 19 de Junio de 1932.

† JOSÉ, ARZOBISPO-OBISPO DE MALLORCA

DIETARI DEL D.^R FIO L

(1785)

He fet que la Margarita del Sitjar que la ha acompanyade romangues a dinar.

29. Es vingut en mon estudi a las 5 el Pare Lector Cañellas, y poch despres el Dr Juan Cugullade: y entre los tres havem acordat se escriga dema per la dispensa de Socias; y se lleve la instancia per se Mare.

Es vingut a despedirse el Dr Bernat Contesti, el qual sen va a Madrid ab comisio de la Ciutat sobre agua.

30. Es vingut antes de vespres y despres a la nit en Thomas germa de ne Isabel y pretenia aportarlesen: yo he respost que no volent ella, yo no consentiria.

31. He asistit a las 8 del mati en la Case del Sindicat al juratori del nou sindich D.ⁿ Joseph Torello, y despres al berenar.

Som anat despres a la Case del Alcait a interesarlo per el despaix de la Isabet.

Es vingut antes de vespres el Pare y germane casade de Isabet y sen son anats enfadats per no dursen a Isabet y son tornats a la nit ab la mateixa pretensio.

A la tarde he treballat y presentat per Juan Muntaner la peticio al Alcait per Isabet demanant el consentiment patern.

2 *septembre*. Grau de Medicina a Josep Jacotot.

He posat en comunicacio a la tarde al Cadete Socias, per haver fet present el Escrivá el pediment de renuncia presentat per la que relant.

Es vingut a la tarde el Pesador de Carbo Valls; y me ha promes faria que el Pare de Isabet prestas el consentiment.

Es vingut un xabech ab plech.

3. Es vingude per via de Andraix la Marquesa de la Romana y sos fills y D.ⁿ Antoni Torgores menor.

Lliso de punts de lleis que ha dit Jaume Riutort.

Immediadament son estades les conclusions del Dr Antoni Contesti.

4. Grau de Filosofia de un cathala:

Llisoneta del Dr Contesti. Grau de Theologia conferit al cathala Domingo Roaig.

Antes de vespres es vingude una tia de Isabet y son germa; no los he dexat parlar ab ella.

6. Acaban de aportar las librerias de Case de Bonaventura ahir y vuy.

He entregat a la Germendad de Sant Francesch el Armari ab portes y Pany que es arxiu ab lo peu baix a modo de llibraria; y se ha de compensar per son valor 6 lliures 10 diners.

He fet lo allegat de ben provat per Isabet en vista de las declaraciones dels testimonis.

9. El Pare de Isabet ha tocat acte de renuncia, y ha prestat el consentiment per el matrimoni: he dictat el Pediment de acceptacio.

10. He manat soltar del quarter al Milicia Roca per Providencia de ahir.

A la tarde es vingut el Pare de Isabet y li ha perdonat y donat a besar la ma.

He asistit a las completas del Real Collegi: y sols es vingut el S.^r la Hoz, Mon, Fiscal, Xacon: ha fet la doma el Canonge Ferrer.

11. He asistit a la festa, en que sols es vingut el Regent y Riega y fiscal: ha oficiat el canonge Ferrer, el canonge Quadrado y Dols P.^{re}; ha predicat el Rector de Sant Jaume Doctor Mas y ha durat dos quarts y mitx: es estat el concurs poquisim.

12. He asistit a la solemnidad del Aniversari en que ha oficiat el Dr Mulet y dos colegials.

(84) *Ibidem*.

A la tarde a las 5 dos quarts son estades les eleccions en case de Bibiloni, es surtit Decano Bestard, Zelador Frontera, Diputat 3.^{or} Verd, secretari Ramis tots per 4 vots y per tots Thresorer Serra.

Despres som anat a Case de Contesti, y lo he acompanyat fins a la llengua de Aigua derrera la llenterna del Moll en que se es embarcat per Alicant a Madrid.

Allí en el Moll el Sor Mon me ha recomanat primera volta noticias de carbo de Pedra.

16. Som anat a visitar el mati al Vicari General y me ha concedit dispensacio de las 24 horas.

Antes es estade la resolucio de Isabet y segons esta se podra casar dia 21 del corrent.

Antes de Ave Maria es vingut el Criat de D.ⁿ Joachim Pueyo y me ha demanat los llibres del llegat; he respost estar prompta, presehint conferir ab son advocat.

Me Mare es vingude Ave Maria ab el Mantell; no ha volgut berenar y se es aseguda a la Sala: queexas contra Llorens.

19. He bastret a Vicensa dos durets que son 3 lliuras 4 sous per pagar la sinta que vuy ha comprada.

Som anat a la tarde a las 5 a Case del Sor Regent, y li he dit que la *Flora española* la tenia el Metja Evinent per ma de Pueyo.

20. He cobrat del Comu de Sant Jaume per ma del Dr Mulet P.^{re} tres dobles en or per peticions.

He regalat a Bet Llaneras alguns rosariets petenes y menudencias dins un covoneto de Barcelona ya que case dema.

Es vingut a mitx dia el Criat de Pueyo, y ha dit que acudiria a la Audiencia si yo no aseñalave dia per entregar los llibres, y he respost que aniria a besarli las mans.

A las nou del mati es vingut el Sor Regent a veurer la llibreria de Bonaventura y li he dexat el tomet Biblioteca Serrariana.

21. Es estade la funcio del matrimoni de Isabet Llaneras ab Antoni Milicia entre dos Ave Marias en la Sacristia de Santa Eulalia per el Vicari Bauza, a que som estat testimoni ab Dols, P.^{re}. Despres som anat a Case sua ahont he pres xoquolate: noto que el mati de este dia despres de venir de confesarse he donat xoquolate a dits Antoni y Isabet, que han berenat ab Vicensa.

22. He cobrat del Tinent Coronell de Dragons D.ⁿ Pedro Buch 370 reals que son una

dobla de vint redona y tres Durets menos 4 pesetas en Plate.

He fet las Defensas per el fill del satx de Sineu que es soldat desertor y falsari, en revista en la Real Audiencia.

Surtint de la Visita de Carcel, alla als escalons de la Sala he perlat ab D.ⁿ Joachim Pueyo sobre la llibreria y havem quedat que veuria al Dr Nicolau Bennasser ab el qual podria yo allanar las dificultats.

24. He emprestat a D.ⁿ Geroni Berard per tres dias el llibre manuscrit que es el segon tom de Glorias de Mallorca.

He dictat a el Sr Juan Amengual el informe per graduar a un menorqui.

25. Grau de lleis conferit a Jaume Riutord Palou: ha assistit al Presbiteri en Cadires y Catifa el Sor Mon y altres. Es estat el casament per el mati de la filla de Pelegro Fonticheli ab Andreu Parets Menor; encara que era convidat per el Criat per la tarde, no he assistit per haver sabut que Pelegro era anat en persona a convidar a Case de Serra per las 7 del mati a los Desposoris, per el dinar. Ells han assistit a tot. Es venguda la Isabet Novia tornade de Lluch.

A la tarde a las 4 es vingut el Dr Nicolau Bennasser y havem vist los llibres de Bonaventura sens treurerne y tambe havem discorregut les dificultats.

30. A las 4 de la tarde he assistit fent cap a la Universidat a la junta dels 4 claustros: en que en vista del ofici del Sor Fiscal y per obviar perjudicis, se ha anomenat Bibliotecari primer al Dr. Mulet Pre. y en 2.^{on} bibliotecari a Juan Baldu: despres som pujat al aposento del Secretari ahont he allargat la junta, y dictat el ofici responsiu del Sor Rector: es estat precis aportar llum per acabarlo.

El mati de este dia es vingut y ha berenat el Criat nou; se diu Jaume Reynes fadri; guaño de soldada la matexa que li dava D.ⁿ Joseph Fornari, que son 30 sous.

3 octubre. Estant oint el Tedeum de Matines de Sant Francesch me ha donat part el sirugia Macia Bover de la fatalidat de Juan Muntaner; som anat a reberli la declaracio de ferit y som vingut a las deu

4. Som anat al quarter a reber la declaracio del Milicia cabo Miralles a la tarde.

6 No se me ha enviat de Cartoxa el plat de menjar blanch y axi entench estar del tot escusat de Advocat.

Hora baixa es vingut el Criat picador de Case Pueyo dientme que D.ⁿ Joaquim estava esperant lo avisa per estimar las fustas de llibrerias: he dit lo avisaria.

7. Es vingut D.ⁿ Francesch Cotoner el qual me ha demanat suspengues reber testimonis en la causa del Cabo Miralles per escusar gastos: y se es esplicat en termes de que yo necesitava de pase del Tinent Coronell; he respost que no necesitava ausent el Coronell, y que axí lo ensenya el Casaneo Cathal, glor. mundi V. Asesor.

Despres a Plase he parlat ab el Tinent Coronell el qual me ha enseñat una carta en que diu que en la causa de Saurina contra Comellas ha decretat que Saurina acudisca a Villalba. He assistit a las deu a la junta del Collegi de Advocats, Bestard, yo, Serra, Andreu, Ramis: se ha acordat se acudis a la Audiencia insistent sobre comunicacio del Proces de Ramonell.

Som anat a donar la benvinguda a Gaspar Coll vingut de Madrid dia 5.

Fas nota: que el día 5 de este per el mati vaxx eser convidat a berenar en el Carme: y despres se ha donat lo habit en el Altar major a Pera Joseph Moya mon Criat; lo que li he regalat es una caxeta, una tauleta, un Cristet catorze estampes de color, una Conclusio de seda, dos estampas negras, un tinter de Pedra jaspe ab araner.

El Sor Regent ha enviat ab billet per el tou del Consolat vell, y per el de ortografia de la llengua Española; te tambe sens billet el tomet a la broxe dels ultims viatjes de Musur Cok.

Sor Maria Ignacia me envia del vel de la Monje de obediencia de ahir, una tortadeta, un Pa den Pou, un cor de lo matex, y un rosari de esabeja petena de Sant Joachim: dat 1 sou.

9. Plou fort casi tot el mati y a la nit.

Grau de Metja de Antoni Vives y Galera He pagat a F. Ferrer Procurador de Sant Francesch 56 lliures 10 sous compliment de las Misas de Bonaventura; lo demes es a 23 Agost.

He pagat al Dr Puigserver Pre. Custos de Vermeis de la Seu 52 lliures 13 sous 4 diners compliment de las Misas de Bonaventura: lo demes lo paguí a 10 setembre.

He pagat a F. Sebastia Cladera Sacrista de Sant Francisco de Paula 45 lliuras per les misas celebrades per Bonaventura.

He assistit fent cap Bestard a las 4 a la junta dels 4 Collegis, en que se ha aprovat el paper pasat al Sor Fiscal resolt en la junta anterior; y tambe se ha aprovat el meu informe que es no donar poder al Dr Feliu: mes se ha acordat que se donas alguna intelligencia a la ciutat sobre assumpto de la llibreria: y tambe se ha acordat a excepcio de Avinent que las eleccions se dilatasen per la octava de Pasqua com diu la Constitucio.

El criat de Case de Pueyo es vingut a mitx dia dient que acudiria a la Audiencia si no donave yo dia per el entrego: he respost que esta semana em veuria ab el Dr Bennassar y acordariem los Capitols de la transaccio.

Es vingut antes de mix dia a ferme visita el Secretari del Bisbe de Barcelona.

12. Som anat a fer visita al mati a el Secretari de S. I. de Barcelona.

He sabut que este mati ey ha hagut junta en Case del Decano (a que no he assistit) y se ha acordat obeir a la Audiencia sobre la admisio de Ramonell; y despres han Jurat Vallespir y Serra a qui se han abonat las provas de dita Junta.

A la tarde es vingut D.ⁿ Joachim de Pueyo, y havem quedat que em veuria ab el Dr Bennasser per acordar los capitols.

13. Es vingut al mati el expresat D.ⁿ Joachim accompanyat del Dr Nicolau Bennasser, y se formarán los capitols.

He cobrat de un tal Esteva de Alcudia per ma de D.ⁿ Pera Antoni Gallard del Cañar deu lliuras per la renda de la terra Santa Ana.

14. Es vingude me Mare ab pretexte de cosirse ab Vicensa unes faldetes de indiana retxada; ha dinat ab mi.

A la tarde es vingut el Ajudant Bolo y me ha dit que el Tinent Coronell havia notat que se hagues proseguit la causa contra Comellas; he respost que desde lo que em digue a Plase, no innovaria.

Se ha notificat la sentencia contra el frances Gall.

ANTONI PONS.

(Continuad)

ERRATA

Pág. 161, columna 1.ª, on diu: extensos, ha de dir: extrems.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

LA REVOLUTION ECONOMIQUE DE MAJORQUE & MINORQUE AU 18e SIECLE (1)

On connaît les intéressantes études publiées récemment sur les pays catalans et les îles Baléares. Mais tous ces travaux portent sur l'époque glorieuse du Moyen Age. Si l'on a quelque idée du passé des Baléares c'est en sautant des frondeurs d'Hannibal à la conquête chrétienne de Jaime I et à l'étonnante activité commerciale de Majorque depuis 1229 jusqu'au moment où la Méditerranée fut abandonnée pour l'Atlantique. On se limite aux siècles de prospérité et il semble que l'histoire de Majorque et Minorque passe miraculeusement du Moyen Age au séjour de Georges Sand et Chopin et au tourisme contemporain. L'hivernant va chercher des souvenirs romantiques et trouve de belles campagnes couvertes d'arbres fruitiers. Car en effet, à partir au XVe siècle environ, le port de Palma ne fut plus visité par les marchands méditerranéens: les trafiquants italiens disparurent et l'on abandonna les relations avec les oasis sahariennes; les Majorcains des champs se révoltèrent contre la domination financière des citadins, le rattachement de plus en plus étroit à la puissance castillane fut

accompagné par une sévère législation commerciale et les îles durent subsister repliées sur elles-mêmes. Mais aujourd'hui si l'industrie et le commerce de la reconquête sont disparus, l'arboriculture est devenue la grande richesse. Il y a donc eu une complète transformation de l'économie des îles et nous verrons comment après deux longs siècles confus de luttes locales, Minorque et Majorque ont reçu de l'étranger plus ou moins directement un élan nouveau pendant le XVIIIe siècle.

Pendant à peu près 100 ans, Minorque (2) fut occupée par les troupes françaises et surtout anglaises qui marquèrent profondément la civilisation locale. (3) D'une part, l'homme s'efforça de tirer parti des faibles ressources naturelles et d'autre part, l'industrie et le commerce, grâce à une situation politique plus favorable, purent s'exercer en toute sécurité et liberté. La terre de Minorque fut proprement mise en culture au XVIIIe siècle. Jusqu'alors, en effet, les pay-

(1) La documentation de cette étude a été réunie pendant trois séjours aux Baléares effectués dans les années 1930 et 1931. Sur beaucoup de points nos connaissances sont encore imprécises: les archives, parfois mal classées et souvent non classées en sont responsables et nous espérons pouvoir préciser l'histoire économique des Baléares dans un travail plus important. Nous tenons à remercier tous ceux qui facilitèrent notre travail: qu'ils veuillent bien trouver, dans cette modeste contribution à l'histoire de leur pays, la preuve de notre reconnaissance et de notre amitié.

(1) Mr. Hernandez Sanz, archiviste de Mahon a classé soigneusement et inlassablement les archives de l'île et nous a obligamment guidé dans notre travail. L'essentiel sur Minorque se trouve dans son livre: *Compendio de Geografia e Historia de la isla de Menorca*, et dans l'étude qu'il a inspirée de A. Victory: *Gobierno de Sir Richard Kane en Menorca (1712-1736)*. Mahon 1924, in 8.º

(2) L'article 15 du traité d'Utrecht remit l'île aux Anglais qui la conserverent jusqu'en 1756. Les Français leur succédèrent jusqu'en 1763; à cette date Minorque revint aux Anglais pour 19 ans, puis aux Espagnols qui la perdirent à nouveau de 1798 à 1802 où elle leur fut restituée définitivement.

sans, menacés par les incursions des pirates Barbaresques, ne cultivaient que les terres du centre dites de «Mitjania» laissant incultes et couvertes de pierres celles du Nord et du Sud de l'île. Le sol rapportait peu et la production des graines était insuffisante pour nourrir, malgré son faible niveau de vie, une population peu nombreuse. Le bétail était réduit à peu près aux chèvres. (1)

L'absence de bonnes routes entravait les communications et une réglementation sévère pesait sur les transactions commerciales. Les habitants, peu fortunés, travaillaient médiocrement sous la direction des propriétaires, dans un régime quasi patriarcal.

L'oeuvre anglaise—on pourrait dire l'oeuvre de Sir Richard Kane qui fut gouverneur de l'île de 1712 à 1736—parvint à changer du tout au tout cet état de choses. (2) Une condition essentielle pour permettre le libre développement du pays, se trouva réalisée par la domination de la flotte anglaise: les Barbaresques cessèrent d'être redoutables et, la sécurité revenue, il fut possible de défricher le pourtour de Minorque. Des travaux de dessèchement des parties basses et marécageuses furent menés à bien au voisinage de Mahon et Kane fonda un village à Villa Nueva de San Carlos, exemple suivi quelques années plus tard par les Français avec la fondation de San Luis non loin de Mahon. Le paysan se mit à épier ses champs en construisant des murs de clôture formés de gros blocs de pierre grise, ouverts par des barrières rudimentaires et qui protègent les arbres de la Tramontane. Grâce à ces travaux, non seulement l'étendue cultivable fut accrue, mais le travail fut facilité et le rendement du sol augmenta: en effet, quoique la population fut passée de 16.082 habitants en 1723 à 20.815 en 1749, sans compter le clergé et une garnison plus forte, la quantité de blé resta la même. Kane ayant compris parfaitement les possibilités agricoles du pays, c'est-à-dire culture simple des céréales dans la campagne pierreuse et battue des vents et utilisation du moindre va-

llonement pour le jardinage, (3) fit introduire différentes cultures nouvelles, des pommes, des plants de vigne et le trèfle. La huerta de Mahon fut plantée d'arbres. Le territoire de San Carlos fut divisé en exploitations plantées en vignes que le cadastre de 1785 y indique en majorité, chacune ayant de 6 à 10.000 cepes en moyenne. (4) Le gouverneur anglais s'efforça également de protéger l'élevage: le bétail subsistait dans un état déplorable car le paysan s'occupait des bêtes indiquées dans le contrat de métayage, la «mota», et laissait les autres dites de «mal profit» passer l'hiver dans les guarri-gues. (5) Après consultation des propriétaires, on fit venir de Berbérie des bœufs et des moutons, de la Sardaigne des porcs qui furent répartis entre les cultivateurs. Pour compléter ce labeur de reconstruction, l'établissement d'une route fut commencée en 1713 et achevée en 1720 pour relier les deux marchés de Ciudadela et de Mahon (6) Enfin l'action de Kane se porta sur le commerce des produits agricoles. Ses règlements commerciaux étaient en même temps de sages prescriptions, des conseils impératifs adressés aux paysans. Chacune de ses ordonnances comporte une partie purement agricole et une partie traitant du trafic. L'ordonnance sur le bétail débute par quelques recommandations énergiques sur les heures de pâture en été et s'achève par la fixation des prix de vente (7) On en vit le résultat dans le développement de la faible exportation de fromage vers l'Italie dont le produit annuel atteignit 800 L. (8) Le 12 Juillet 1728 était publiée une ordonnance sur les vins: (9) au début ce sont des prescriptions de technique vinicole, pour empêcher le vin de surir, pour le nettoyage des fûts; ensuite vient l'interdiction d'exporter le vin jusqu'à ce que

(1) Victory, ouv. cit. p. 52-53.

(2) Archives de Mahon: Padron du nombre des habitants de la Nova Vila Carlos daté du 22 août 1785.

(3) Cf. P. Mir y Mir: *Influencia del cultivo de la Zulla en Menorca*: Rev. Menorca, año X quinta época t. 1—1906 p. 65.

(4) Cf. Hernandez Sans: ouv. cit.

(5) Cf. Victory ouv. cit et pour le texte exact: Arch Mahon: Disposicions del Governador, 1539 a 1730 Mai 1723.

(6) Cf. Armstrong, John: *The history of the Island of Minorca*, London 1752.

(7) Cf. Victory et Arx. Mahon: Disposicions.

(1) Julia Soler: *Exposicio de lo estad actual l' Agricultura en la isla de Menorca*, Mahon 1857 in 8.

(2) A. Victory ouv. cit. et; Lucas Carreras Riera: *Avance de un estudio sobre comercio e industria de Menorca*. Revista de Menorca, año XX, quinta época t. XI 1916 p. 295.

la production locale suffise au besoin des naturels et du corps d'occupation; la fixation des prix était confiée aux jurés. Nous avons vu l'essor que prit alors le vignoble et Armstrong indique pour la récolte annuelle de vin, le chiffre de 13.000 arrobas; les parts de la consommation de l'été faite, restèrent 10.000 arrobas vendues aux troupes soit 17.500 d'argent comptant. (1) Un autre décret en 1728 proclama, avec quelques conseils agricoles, la liberté du commerce des grains (2) Mais la production étant insuffisante, il en coutait annuellement 15.750 aux insulaires pour l'achat du stock complémentaire. (3)

Enfin la conquête amena une modification curieuse dans le régime des terres. On sait que les Anglais, avant tout soucieux d'un port de guerre, transportèrent la capitale de Ciudadela à Mahon qui fut embellie et agrandie. La nouvelle capitale attira les riches propriétaires qui, délaissant leurs terres, les confièrent aux fermiers. De 389 en 1712, le nombre des « possessions » de l'île (grande propriété) passa de 520 en 1794 et 568 en 1815, avec seulement 434 casolans et estancias (petite propriétés) situées dans les huertas de Mahon et Mercadal. (4) Les contrats de métayage se multiplièrent et ils sont révélateurs du caractère primitif de cette organisation sociale: les clauses sont celles de tout contrat de métayage avec un état des lieux et la fixation des redevances et prestations en nature; et le métayer s'engage honnêtement à cultiver « a us y costum de bon conrador », ce que les Minorcains traduisent eux mêmes en « bon père de famille ». Mais les possesseurs du sol installés dans la capitale, perdirent bien vite contact avec leurs métayers et le régime agraire demeura sans progrès jusqu'à la fin du XIX siècle.

Ainsi il avait fallu le gouvernement de l'anglais Kane pour amener les Minorcains à dominer les mauvaises conditions naturelles et éveiller l'agriculture. La même influence éner-

gique fit utiliser le port de Mahon et la situation de l'île pour faire sortir le commerce et l'industrie de la médiocrité où ils étaient abandonnés depuis la fin du Moyen Age.

Les gouverneurs anglais protégèrent à Mahon l'établissement d'un noyau de Juifs et de Grecs qui a été scrupuleusement étudiée par l'archiviste de Mahon (1) Ce groupe de 200 familles de commerçants et marins comprenait 21 capitaines en relation avec Majorque, Afrique du Nord et le Levant; d'autres vinrent avec leurs femmes italiennes ou corfiotes. Ils furent autorisés par le gouverneur Berkeley en 1753 à exploiter des salines, cultiver quelques jardins et construire des magasins; mais le retour des Espagnols en 1782 fut accompagné de la confiscation des biens et même destruction de ces travaux. Mais ce petit élément exotique, si actif fut-il, n'eut rien fait sans l'élan donné à l'industrie et au trafic maritime. Une enquête effectuée en 1712 indiquait seulement la présence de quelques artisans indispensables, cordonniers, tailleurs, maçons et charpentiers. Dans le courant du siècle, les éléments juifs développèrent l'industrie de l'argenterie que leurs corréligionnaires avaient déjà installée à Palma de Majorque: en 1784, on comptait 18 « plateros » à Mahon, deux à Alayor et un à Ciudadela. (2) L'ouverture du commerce avec le Levant et l'Angleterre fit connaître aux menuisiers et ébénistes de nouveaux procédés et de nouveaux styles et Minorque exporta ses meubles à Gènes et à Livourne. (3) Le port, grâce à la flotte de guerre et à l'arsenal suscita un trafic important et détermina un gros apport de richesses. Les chiffres de la Matricula del Mar (4) montrent le goût du minorcain pour la mer: en 1783, 13 patrons et 65 marins étaient absents de l'île; la même année, le bourg de San Carlos comptait 38 patrons, 149 marins et 21 ouvriers de l'arsenal; à Mahon, on dénombrait 36 patrons, 97 marins et 60 ouvriers. Et l'effectif passait en 1787 à 58 patrons et 251 pêcheurs. Les guerres continuelles mirent en honneur la course et les Anglais protégè-

(1) Victory ouv. cit. et Arch Mahon: Libro de Ordenanzas del Governador Don Ricardo Kane.

(2) Armstrong ouv. cit. et Lucas Carreras article cité.

(3) Cf: T Soler ouv. cit. J. Ramis y Ramis: *Alquerias o Posesiones de Menorca en el año 1815*, Madrid 1815—27 pages.

(4) Cf. P. Mir y Mir: *La Aparcería en Menorca* Rev. Menorca, quinta época año XXI-1917 p. 205.

(1) Hernandez Sanz: *La colonia griega en Mahon en Rev. Menorca, año XXIX, quinta época-tomo XX, 1925.*

(2) Lafuente Vanrell—*La industria platera en Menorca* Rev. Menorca quinta época t. XIII-1918, p. 201.

(3) Lucas Carreras, art. cité.

(4) Arch Mahon: Navegacion, Matricula del Mar.

rent les corsaires. (1) Du 17 septembre 1778 au 16 Novembre 1780 on arma 46 corsaires qui firent 236 prises, auxquelles il faut ajouter 59 captures qui, non effectuées par des corsaires minorcains, furent conduites à Mahon. Pour approvisionner ces corsaires, la flotte de guerre et la garnison britanniques, les quais du port de Mahon se couvrirent de magasins où affluèrent les marchandises. Armstrong donne des renseignements qu'il faut accepter pour exacts au moins provisoirement sur le commerce du port à cette époque: les exportations de fromage, vin, miel, cire et laine atteignaient, bon an mal an 18.100 livres alors que les importations de blé, huile, sucre, riz, vêtements, instruments et équipements navals s'élevaient à 71.200 livres. Il est probable que ce solde déficitaire se trouvait atténué par le transit des grains du Levant qu'effectuaient les Minorcains, sous la sauvegarde des navires de guerre anglais. Nous ne pouvons fixer aucun chiffre précis, mais il est certain que ce rôle de transitaires et intermédiaires n'était pas négligeable car, après le retour de l'Espagne et le rétablissement du protectionnisme, les jurés de Mahon protestèrent auprès du roi, le 6 mars 1787: (2) «El principal comercio consiste en comprar granos y otros efectos en Berberia y transportarlos en España y otros países. Haviendo cesado ahora este comercio y no conociendo otro...» Le retour à l'Espagne mit donc fin à ce fructueux transport des grains. Il est d'autre part certain que même avec une défectueuse balance commerciale, la population de Minorque s'enrichit considérablement pendant l'occupation anglaise: l'argent y fut largement dépensé et une banque madrilène fonda une succursale à Mahon dès le départ des étrangers. D'où vint cette fortune? Pour beaucoup, des sommes prodiguées par les marins et soldats anglais et, en outre, des prises de courses. Grâce aux corsaires, un capital important entra dans l'île jusqu'alors dépourvue de numéraire. Sans compter les prises de neutres ou effectuées par des navires non armés à Minorque mais dont les cargaisons et richesses y entraient, les valeurs des bâtiments français et espagnols conduits dans l'île de 1778 à 1780

dépasa 2 millions de pesos. (3) Ce fut l'âge d'or de Minorque.

Mais le 4 février 1782, la garnison anglaise du château de San Felipe se rendit au duc de Crillon qui commandait l'armée franco-espagnole et le traité de Versailles restitua Minorque à l'Espagne.

Le nouveau gouverneur Conde de Cifuentes appliqua à l'île les mêmes mesures lois et règlements qu'au royaume péninsulaire, et comme au XVIe siècle, le gouvernement de Madrid paralysa l'économie de l'île. (4) On appliqua une ordonnance de 1781 interdisant l'importation à Minorque et en Espagne des produits transportés par des Minorcains mais non originaires de l'île (tabac, sel, mousseline, tissus de coton, soies, boutons, etc.) Le 19 octobre 1783, ordre fut donné aux gens de mer de se présenter à la commandance de la marine, récemment créée aux dépens de la Municipalité jusqu'alors seule compétente, pour s'y faire immatriculer. C'était le service dans la flotte espagnole en perspective et les marins préférèrent émigrer avec barques et engins de pêche jusqu'à Gibraltar, terre anglaise. Cependant l'arsenal reprit quelque activité; les insulaires gardèrent le trafic des biés du Levant et de la Mer Noire autant que la législation le leur permit, en se groupant en petites sociétés pour armer un navire. Un élan avait été donné: Le Minorcain, qui avait toujours entretenu d'étroites relations avec l'industrie catalane, s'était enrichi moralement et matériellement à fréquenter les étrangers. Sa civilisation en garde la trace: les maisons mahonnaises avec leurs bow-windows ont un style nettement dérivé de l'architecture anglaise, la langue a adopté en les transformant plusieurs mots anglais; l'individu lui-même qui avait joui d'un horizon plus vaste que son voisin de Majorque, y prit des habitudes d'énergie qui l'aideront à dominer les crises et lui firent toujours manifester une activité habile vers l'industrie et le commerce, avec un constant souci de progrès.

Pendant que s'accomplissait la transformation de l'économie Minorcaine, Majorque sous des influences très différentes s'engageait également dans une voie nouvelle; elle recevait du

(1) Arch. Mahon: Corsaris any 1778.

(2) Lucas Carreras Riera; art. cité et Arch. Mahon, *passim*.

(3) Arch. Mahon, Corsaris.

(4) Lucas Carreras Riera, art. cité et Arch. Mahon *passim*.

gouvernement central une impulsion qui avait sa véritable origine dans le courant d'idées économiques alors en vogue dans l'Europe occidentale.

Cependant jusque vers 1775, la situation économique resta ce qu'elle était depuis la fin du XVe siècle... Le pays vivait de lui-même et beaucoup plus grâce aux bonnes conditions naturelles qu'à l'activité ingénieuse de ses habitants. Les livres des droits (1) du port de Palma qui portent sur la fin du XVIIe et le début du XVIIIe siècle nous renseignent sur les relations extérieures de l'île qui se font, comme au Moyen Age, avec les ports méditerranéens. Il est rare qu'un navire en provenance directe de l'Amérique jette l'ancre à Palma. Les marins italiens et français de Gènes, Livourne et Marseille, apportaient des produits textiles et étoffes (droguets, futaines, xamaïlot) au lieu des produits manufacturés; mais le plus souvent ils ne faisaient que relâcher en direction du continent. Valenciens, Catalans et Majorcains approvisionnaient l'île en riz de Valence, de Cullera et Biniaroz, cuirs de Barcelone et soie d'Alicante. A l'exportation, la principale marchandise était l'huile, unique richesse de la production qui déterminait tous les prix, véritable baromètre du marché de Palma. Ajoutons le fromage, le savon, quelques lainages, un peu de vin et d'eau-de-vie et, par Soller, des figues et des oranges. Mais chaque année, la production de blé était en déficit de 3.000 quarteras et le troupeau diminuait si l'on en croit la baisse du decime ecclésiastique sur la vente du bétail (800 livres à la fin du XVIIe et 2 802 en 1725.) (2) Depuis deux siècles l'augmentation continuelle des droits et taxes avait pratiquement défendu l'introduction des matières premières nécessaires à l'antique industrie textile: en 1620 l'entree des lainages était grevée d'un droit de 20 %; celle des soieries de 29 % (3) Rien de bon ne venait du gouvernement central madrilène et les insulaires vivaient dans le souvenir du passé sans travailler à sa resurrection.

A la fin du siècle, une reprise économique se manifesta dans la péninsule ibérique et Major-

que finit par y participer. En 1746, fut fondée au Pays Basque la première Real Sociedad Económica de Amigos del Pais, et, protégées par le Roi et les ministres comme Campomanes, (1) des associations semblables apparaissaient par toute l'Espagne, non seulement pour diffuser les idées économiques modernes, mais encore les mettre en pratique. Et en 1778, la Sociedad Económica de Amigos del Pais de Majorque entreprenait courageusement la rénovation de l'île (2) Dégagé de la phraséologie de l'époque qui accentuait une candeur toute provinciale, le programme de la société ne manquait pas d'une connaissance claire de la réalité. On édita et distribua une brochure intitulée *Idea universal y susanta de los principales objetos*, véritable profession de foi en même temps que plan précis qui indiquait la nécessité d'améliorer l'agriculture, puis de rénover et encourager l'industrie, le commerce, la pêche et la marine. Pour réaliser ce programme, il fallait défricher les terres incultes, favoriser le développement de certaines cultures (arbres et vignes), intensifier l'élevage par l'introduction des prairies artificielles, cultiver le lin et le chanvre pour alimenter sur place les métiers à tisser et surtout obtenir un tarif douanier favorable aux importations indispensables et aux exportations possibles. Pour créer un état d'esprit—et il semble que ce fut le résultat le plus net—une série de cours d'économie politique fut organisé et même les journaux apparurent un an après la fondation de la société. (3)

Quels furent les résultats tangibles de l'intelligente et active entreprise de la Société des Amis du Pays? Les espoirs étaient trop vastes pour que tous fussent réalisés et les maux trop graves pour que tous fussent guéris. Les initiateurs du mouvement crurent possible de rénover

(1) Cf. les Histoires générales d'Altamira et Bañesteros.

(2) Cf. M. S. Oliver: *Mallorca durante la primera revolución 1808-1814*. Palma 1901 in 8

(3) Cette action pour développer un «climat» favorable fut complétée pendant la période révolutionnaire par l'émigration de pètrés et nobles français et, pendant la guerre d'Espagne, par la venue d'industriels, commerçants et amateurs barcelonnais; en 1811 il y eut 40.000 réfugiés à Palma. Tout le commerce catalan s'était momentanément transporté à Majorque qui retrouvait pour quelques années son agitation maritime d'autrefois mais avec des navires de Cuba, de Caracas et de la Jamaïque. (M. S. Oliver, ouv. cit.)

(1) Archivo General Histórico de Mallorca-Palma

(2) Archives Municipales de Palma. *Libre de Resolucions* 1775, fol. 146 et *Bolleti de la Societat Arqueològica Lu'iana*, année XI V tom V.

(3) Cf. Rullan: *Historia de Soller*, Palma 1877 tome I, 1875, chap IX: Agricultura, p. 134 et suiv.

l'industrie et le commerce comme l'agriculture, mais les conditions du monde économique n'étaient plus celles du XIIIe siècle et la richesse disparue ne pouvait pas renaître, au moins sous la même forme. L'époque maritime de Majorque était passée, la production agricole allait naître. Il est possible de retracer cette évolution en utilisant les papiers de la Sociedad de Amigos del País que nous avons trouvés au siège de la société à Palma, et les archives jusqu'alors inconnues du Consulat de la Mer et de la Junta de Comercio (Assemblée du Commerce) qui portent sur la première moitié du XIXe siècle, continuant les documents de la société.

Le plus grand souci des fondateurs de l'association nouvelle était de rénover l'industrie majorcaine: aussi les mémoires sont-ils abondamment pourvus en discours et vœux: à l'assemblée générale de 1784, (1) un directeur proposait d'organiser l'enseignement technique pour former des fileurs et des tisserands, d'encourager les artisans, et son discours prononcé, distribuait des récompenses aux plus habiles ouvriers. Un mémoire publié représentait l'état lamentable des trois fabriques de soieries et la société subventionnait un Catalan pour qu'il vint enseigner aux insulaires les procédés catalans du tissage des laines. (2) Deux ou trois fabriques de rubans, de draps et de chapeaux s'installaient à Palma dans les dernières années du siècle. Mais ce ne fut qu'un feu de paille, la production majorcaine ne cessa pas de diminuer. Les rapports fournis par la Société et ensuite par le Consulat de la Mer soit pour les gouverneurs, soit pour les ministères de Madrid, révèlent un chômage croissant: en 1803, sur vingt ateliers de cardage de laine, la plupart sont fermés par manque de débouchés. (3) En 1824, la Junta de Comercio du Consulat, (4) répondant à une enquête royale, indique que les fabriques de tissus imprimés ne fonctionnent que par intermittence.

(1) *Memorias de la Real Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del País* primera parte—Palma 1784. Nous n'avons trouvé que cet unique volume, et non pas au siège de la Société mais dans la bibliothèque du très aimable bibliophile majorcain D Fausto Morell y Tacon.

(2) Arch. Société. 27 octobre 1787.

(3) Id. Fábricas del arte de Pelayres de Palma en 1801.

(4) Arch. Consulado del Mar, 1824, expediente n. 2.

Nouvelle enquête six ans après: (1) Soller, dont l'activité textile subsiste encore, est seule satisfaite de ses 120 tisseurs dont 5 travaillent la laine et les autres le lin et surtout le coton; mais la production des 34 tisseurs de Pollensa est stationnaire depuis longtemps; au gros bourg de Lluchmayor, la moitié des 90 tisseurs de laine, lin et chanvre est sans travail. La reponse de Palma est encore plus précise: les filés qui sont l'oeuvre des femmes de la campagne sont défectueux et il est impossible de résister à la concurrence des filés du continent tant que l'on n'aura aucune machine; sur 650 tisseurs, 195 ne travaillent pas et la crise frappe surtout les cotonnades; on se plaint de l'insuffisance des machines: sur 10 «maquinas de coton», trente sont inutilisables car elles ne peuvent produire du fil supérieur au n.º 16 alors que les clients demandent le n.º 30; aussi faut-il s'adresser aux usines catalanes de Manresa. La technique de la teinture est si mauvaise que l'on expédie le coton à Barcelone pour être passé au rouge, résultat: deux octrois. Pour le travail de la laine c'est encore pire, car rien n'a été modifié aux antiques métiers et les clients se sont adressés ailleurs. Seule la tannerie subsiste à peu près. Mais la conclusion est dans l'ensemble très pessimiste. Donc, malgré cinquante années d'efforts, la Société n'avait pas réussi à empêcher la décadence de l'industrie locale et ses membres en accusaient le protectionisme outrancier imposé par Madrid et cherchaient à l'atténuer. Ils y parvinrent en partie et dans les années qui suivirent la fondation de la société une série de décrets royaux furent pris à sa demande et dans son esprit: 28 Juillet 1781 liberté d'exportation de la soie vers l'Espagne; 12 Juillet 1783 liberté d'exporter les figues sèches; 30 Avril 1784 liberté d'exporter les meubles. (2) Pour l'équipement de la flotte espagnole, le ministre de la marine fit passer les commandes aux fabricants de voiles de Majorque à partir de 1786. Les initiateurs du mouvement voulurent compléter ce bon travail en organisant une Compagnie de Commerce à l'image des Compagnies coloniales Anglaise et Françaises pour établir des relations suivies avec l'Amérique. La Real Cedula du 1 avril 1787 (3) sanctionna l'organisation de la société

(1) Arch. Consulado del Mar, 1810, expedients n. 7.

(2) Arch. Société

(3) Arch. Société.

au capital de 300.000 livres majorquines par action de 50 livres payables en quatre versements échelonnés sur quatre ans. (1) Mais les insulaires ne se laissèrent pas séduire par ce placement nouveau pour eux. Aussi dix années après, rien n'ayant été réalisé effectivement, A. Josef de Naudeny y Nebot, Intendant général du Royaume de Majorque, évoqua Tyr, l'Égypte et Rome, compara Majorque à Barcelone, à Marseille et aux Pays Bas pour inciter ses concitoyens à souscrire. Tant d'éloquence fut vain (2) La Compagnie de Commerce disparut et nous n'en avons pas trouvé trace dans les papiers d'époque postérieure. Les navires Majorcains restèrent à l'ancre dans leurs ports. C'est ainsi que le 11 mars 1827 le Consulat de la Mer conseillait au Commandant du Port qui voulait savoir où en était le trafic de visiter son domaine: il pourra y voir tous les navires au repos sauf quelques barques qui conduisent à Barcelone des produits sans valeur comme le charbon de bois. Lorsque la récolte des céréales est mauvaise, les droits de l'importation interdisent pratiquement l'approvisionnement et c'est la disette; lorsque au contraire il y a excédent de production sur la consommation on se heurte à la défense d'exporter légumes et grains. La perte des colonies d'Amérique a ruiné les quelques armateurs qui transportaient des étoffes et de l'alcool. Là encore, les conditions du monde moderne étaient défavorables et les meilleures volontés de l'île n'y pouvaient rien.

C'est donc la rénovation agricole qui fut le seul résultat tangible mais considérable de l'action de la Société Economique des Amis du Pays. Dans ce domaine, on ne contenta pas de beaux discours et les mesures pratiques furent, dès le début, à l'ordre du jour: distribution de graines de lin de Courlande et en 1782 l'île se libéra de l'importation annuelle de 2.000 arrobas de lin, (3) prime aux éleveurs de vers à soie, aux

plantations de safran et de capres, constitution de pépinières d'amandiers, de figuiers et de caroubiers (1782) où les cultivateurs pouvaient trouver gratuitement de jeunes arbres. Les émigrés français plantaient leurs jardins d'abricotiers et de pêches. Certes une enquête effectuée dans quelques communes en 1803 montre que tout n'était pas parfait; (4) si à Binisalem et à Artà, le défrichement des terres s'intensifiait et les rendements s'amélioraient, les réponses de Lluchmayor et Santa Margarita insistaient sur l'absence d'arbres fruitiers ou au moins sur l'inexpérience en arboriculture des cultivateurs. Mais dès 1810 (5) la récolte des amandes devenait telle qu'il fallait établir un entrepôt à Palma. En 1826 (6) nouvelle enquête pour estimer la richesse de l'île; les papiers de la Junta de Comercio indiquent comme principales ressources: les graines, l'huile, l'eau de vie et les amandes; la récolte en blé est irrégulière et, sur 10 années, il y a tout juste deux récoltes satisfaisantes, aussi les cultivateurs préfèrent-ils planter des arbres, et tout spécialement l'amandier. Cette orientation nouvelle vers l'arboriculture devient de plus en plus manifeste au fur et à mesure que les jeunes arbres produisent plus et en 1830 on note que la plantation de figuiers et amandiers a augmenté prodigieusement. Au milieu du siècle, toute la paine était couverte d'amandiers (4) dont la production atteignait 255,573 arrobas en 1860 (5) et dont l'exportation vers l'étranger commençait à la fin du siècle. Les arbres fruitiers avaient, en moins d'un siècle, remplacé les céréales, l'amandier devenait l'arbre de Majorque. La province de Baléares vient actuellement en tête de toutes les provinces espagnoles, quant à la superficie cultivée, la production et la valeur pour l'amandier et le figier, au second rang pour l'abricotier (6) C'est non seu-

(1) Oliver: Ouv. cit. Chapitre II.

(2) Ce discours a été imprimé sous le titre: *Sobre la excelencia y utilidades del comercio y las que pueden resultar en Mallorca del establecimiento de una Compañia Palma*, 1798. Nous avons également trouvé un prospectus: *Idea de la Compañia Mallorquina de Comercio*.

(3) Arch Consulado del Mar et Junta de Comercio 1827, expediente n° 5.

(4) Pour l'action agricole de la Société voir Oliver et les procès verbaux des séances dans les Archives de la Société.

(1) Cf. arch, Société

(2) Cf. arch. Consulado del Mar

(3) Cf. arch. 1826 expediente n.° 1. Ce rapport fixe la population de l'île à 150 126 habitants dont 31.420 à Palma.

(4) Cf. Ramon Medel: *Manual del Viajero en Palma de Mallorca* Palma 1849.

(5) Cf. J. M. Bover: *Noticias historico-topograficas de la isla de Mallorca*. Palma 1864 2° éd in 16

(6) *Anuario estadístico de España año XV 1929*.

lement une richesse nouvelle que la Société des Amis du Pays avait donné à l'île mais l'économie entière du pays fut modifiée; à la grande propriété pour la culture des céréales se substituera peu à peu le verger aux dimensions plus restreintes. Au lieu d'être l'unique revenu la récolte du blé devint un minimum qui souvent a complètement disparu; la richesse se mesure en amandiers. Le paysage se modifia et la charmante douceur des amandiers en fleurs fait de la campagne majorquine une terre d'élection. (1)

La structure économique des îles Baléares évolua donc profondément au XVIIIe siècle sous l'action plus ou moins directe de l'étranger. L'archipel reprit une place dans le trafic général; certes ce n'était plus dans ce cadre médite-

rranéen du Moyen Age et l'époque héroïque était bien morte. Mais nous trouvons là un exemple intéressant d'évolution économique d'îles. Le groupement insulaire, plus encore que la région continentale, ne peut rester isolé et enfermé à l'abri du protectionisme. Tant que le gouvernement castillan fut seul à diriger Minorque et Majorque, tant qu'il fallut vivre dans l'étroit espace de la péninsule ibérique, les îles végétaient. Le XVIIIe siècle s'accompagna d'un élargissement de leur horizon, l'époque moderne commença.

PIERRE MONBEIG

Ancien membre de l'École des Hautes Études Hispaniques.

CONFRARIES RELIGIUSES EN MALLORCA,

ANYS 1478-84

Fent algunes investigacions en l'Arxiu Episcopal de la nostra diòcesi, amb el degut permís, toparem per casualitat dos llibres de Col·lacions de beneficis, que comprenen les anyades de 1478-84 inclusives; fulletjant-los hi notarem una interessant documentació sobre confraries religioses mallorquines, la relativa abundància de la qual ens mogué a reunir en un aplec tot quant dels llibres citats tengués més o menys relació amb elles, el que escau molt bé en el nostre BULLETÍ, en el que sempre s'ha inserida tota casta de documentació referent a la història eclesiàstica d'aquesta terra com a branca esponerosa de la història general de Mallorca.

En el període de 1478-84, més amunt esmentat, regia la nostra seu episcopal (1477-88) D. Didac de Avellaneda, primer bisbe castellà, encara que no el primer

estrany al regne, que tengué a son càrrec el govern espiritual de Mallorca. Prelats havia haguts en ella, des de sa reconquesta, de terres de la Confederació catalano-aragonesa, del Rosselló, de Catalunya i d'Aragó, fins que en maig de 1477 vengué a dirigir la nostra diòcesi el Reverendíssim Avellaneda, nadiu de Valladolid, provant el seu nomenament que en tots conceptes s'anava dret a la discutida unitat nacional espanyola, segellada i closa un any i mesos après, al morir en gener de 1479 en Joan II d'Aragó.

Molt de zel apostòlic demostrà el Doctor Avellaneda en procurar el compliment exacte i rigorós del que mana la nostra religió catòlica; ordenà la fàcil observança de la disciplina eclesiàstica i fonc gran defensor dels drets de la seva diòcesi, lo que li engendrà i mogué disencions i disguts amb les autoritats del país.

Dat el caracter eminentment pietós del referit Bisbe res té d'estrany que durant el seu pontificat es constituïssen i reformassen confraries religioses en la capital i en les parròquies de la pagesia de Mallorca. En l'aplec que publicam que, com hem dit, compren els anys 1478-84, veim

(1) Ibiza suivit l'exemple de Majorque: à la fin du XVIIIe l'évêque n'avait pas même de quoi mettre le pot au feu (puchero); bien vite l'île se couvrit d'arbres et évolua sous l'impulsion de Majorque. Cf. Abad, Manuel: *Breve noticia del estado natural civil militar y político que he y tienen las islas de Ibiza y Formentera con sus adyacentes, en 1786*. Man. impr. publié dans le Boletín de la Academia de Historia t. 21 1907 p. 415.

que en tan curt temps són relativament nombroses tals confraries. Llurs estatuts presenten quelcom de general i comú: disposicions sobre el culte al Sant Patró, sufragis per les ànimes dels confreres difunts, assistència als viàtics i enterraments, a més de diverses regles sobre organització particular.

En les ordenances de varies de les societats religioses de que ens ocupam se llegeixen exhortacions a llurs membres a la pau, concòrdia i amor entre ells i perdó de les injúries; i en les ordinacions d'una d'aquelles se recomanen almoines pels companys pobres catius en terra de moros.

No estaven prohibits ni interdicts a les confraries alguns honests divertiments en els jorns en que festejaven el Sant Patró. Se permetien, a voltes, la compra d'oques pel joc de correr-les i la despesa de diners per paga dels joglars que assistien a tals festes per recitar goigs o altres composicions poètiques en llaor dels sants als quals se dedicaven. Respecte de balls veim en certa ordinació que els diners de la confraria «no sian conuertits en neguna natura de bals, conuits ne alguns menjars» (1), i en els estatuts d'altra confraria se llegeix que'ls obrers sien obligats a «ffer solempnizar la dita ffeſta ab iuglas... e axi matetx correr oques e ballar, segons es acustumat» (2).

L'estat civil no era estrany, de vegades, a les associacions pietoses, prova de la compenetració de sentiments entre les autoritats eclesiàstiques i les pròpies del poble en el qual estaven erigides les confraries, puis hem trobades algunes que llurs ordenances les presentaren a la cúria episcopal els Jurats de la vila a que's refereixen.

No manquen estatuts de societats religioses que van encapçalades per pròleg o premi, els quals ens mostren l'estil de tal època i l'ufana en que estava llavors en Mallorca la nostra benvolguda parla.

Heus aquí, en resum, les característiques de les confraries introduïdes o modificades en aquesta terra en el curt pe-

ríode de set anys (1478-84), manifestació patent de l'esperit religiós que regnava en ella en mig de les commocions socials i discòrdies que foragitaven la tranquil·litat i el benestar dels seus habitants.

A part de ordinacions de confraries ens hem permès ajuntar en el present aplec altra documentació que es refereix a elles i que té cert interès i importància.

!

ORDINACIONES

DE LA CONFRARIA DE SAN SEBASTIÁ,
PARROQUIA DE PORRERES

(2 abril 1478). (*)

Nouerint Vniuersi Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, die vero Secunda mensis Aprilis, Multum honorabili et circumspecto viro domino Petro Monfort, vtriusque juris doctore, Canonico Alcanicii, Reuerendissimi in Christo patris et domini domini Didaci, diuina miseracione Maioricensis Episcopi, vicario et officiali generali, intus Episcopalem palatium existente, Aduenit et Comparuit discretus Rafael Marimon, prebiter, in ecclesia de Porreriis beneficiatus, et, tam nomine suo proprio quam nomine aliorum prebiterorum dicte ecclesie de Porreriis, et presentauit eidem domino vicario et officiali generali ac legi et intimari requisiiuit et fecit per Julianum Figueres, notarium escribam sue Curie, Capitula tenoris sequentis:

En nom de Deu sia e dela sua gloriosa mare nostre dona santa Maria Amen. Diluns sots axxj del mes de janer del any dela natiuitat de nostre Senyor Deu Jhesu Crist M ccclxxSet lo die del glorios martir Sent Sabestia los discrets Preueres dele esglesia e parroquia de Porreres, induits de bona e feruent deuocio enuert lo dit beneuenturat martir sent Sebastia e per aumentacio del diuinal honrament, A honor, laor e gloria de Deu omnipotent e dela dita gloriosa mare sua nostre dona Santa Maria e del dit glorios martir sent Sebastia hordonaren

(1) V. Ordinacions de la Confraria de Nostra Dona dels Angels, en ciutat.

(2) V. Ordinacions de la Confraria de la Assumpció de la Mare de Déu, parròquia de Manacor.

(*) La data dels documents que contenen Ordinacions de confraries se pren de llur presentació a la cúria episcopal, quan se pot.

e instituhiren vna pia confreria sots inuocacio del dit glorios martir sent Sebastia, sots los capitols e hordinacions següents:

E primerament hordonarem los dits discrets preueres que casquin diumenge e festa entre lany sia dita vna missa de mati ans dela missa major, ahonor de Deu e del dit sant martir monseyer sent Sebastia, e si per algun enpediment nos podie dir lo diumenge que se age adir lo dimecres següent la dita missa.

Item mes hordonaren que la dita Confreria sia tinguda de tanir continuadament quatre Ciris de pes de dues lliures casquin de sere blanca, ab seyral de Sent Sebastia, los quals Ciris sien aportats per los preueres qui hi seran acompenyants lo cors precios de Ihesu Crist quant hiran per acombregar los melats; E si cars sera que no hi agues preueres sien aportats per jouens o fedrins conuersants en la dita esglesia, ab sobre palis o ruquet, e hagen los preueres quatre diners e los fadrins dos diners.

Item mes ordonaren que quant algun confrere o confrerasa pesera de aquesta vida e sera portat ala eclesiastica se pultura, que dos preueres, o almenys hun preuere, sia tingut de ajudar portar lo cors del dit confrere o confrerasa.

Item mes ordonaren que casquin preuere per si sia tingut de continent celebra vna missa de Requiem per la anima de aquel confrere o confrerasa mort.

Item hordonaren que la festa qui sera entre sepmane apres que lo confrere sera soterat, si ni haura, sino lo diumenge apres, sia dita e celebre vna missa de requiem conuentual ab cors present en lo altar del dit glorios sent Sebastia, ab absolucio, axi com es acostumat en les altres confrarias, per anima del dit confrere o confrerasa defunt.

Item hordonaren que los qui en la dita confreria per deuocio se volran metre sien tinguts de pegar hun diner casquin diumenge del any.

Item hordonaren que are e per esdeuenidor la dita confreria regesquen e governen dos preueres dela dita esglesia e parroquia; E si cars sera que los preueres no fosen dela dita parroquia naturals, en tal cars dos dels honrats jurats, so es lo major en dies e lo menor, sis uol, sien confreres o no, sien adjunts als dits preueres E regesquen e governan la dita Confraria ensemps ab los dits preueres qui hi seran.

Item mes ordonaren que en la vigilia dela festa del dit glorios sent Sebastia, so es ala salue regina, la dita confreria sia tinguda de donar a casquin confrere o confrerasa presents en la esglesia vna candela blanca de dos diners o mes, e atots los fills e filles qui presents seran ala salue regina vna candela de hun diner, E als confreres dela part forane qui presents seran ala jornada axi matex sia tinguda de donar.

Item hordonaren que casquin any, pessada la festa del dit beneuenturat sent Sebastia, los dos preueres qui hauran regida e governada la dita confreria sien tinguts de donar compte dela administracio de rebudes e despeses fetes en lany de lur administracio als altres preueres; E en cars que no hi fossen sino dos preueres, que en lo retiment de lurs comptes hi agen esser presents los dits dos jurats, so es lo major en dies e lo menor, E los dits jurats puxen forsar los dits dos preueres en dar los dits comptes lo primer diumenge apres la festa del dit sant Sabestia

Suplicants los dits preueres lo molt honorable vicari e official [general] del molt Reuerent Senyor don Diego, per la gracia de Deu bisbe de Mallorques, jurement agent, que la dita confreria vulla admetre e aprouar, e los dits capitols e ordinacions confirmar, e atots los benefactors quorante dies de perdo piadosament a torguar.

Quiquidem honorabilis dominus vicarius et officialis generalis, visis capitulis antedictis et omnibus in illis contentis, mandauit ipsa capitula in actis Curie continuari; et cum hiis Attendent, ad piam deuotionem dictorum confratrum et ad efectum ipsorum capitulorum et tenorem illorum eadem capitula, tanquam licita et Salubria, laudauit, aprobauit, ratificauit et confirmauit. Et vt premissis pie et salubriter ordinatis, ad humilem supplicationem dictorum confratrum vniuersis et singulis confratribus et aliis Christi fidelibus, presentibus et futuris, qui contenta in ipsis capitulis adimpleuerint et qui celebrationi dicte misse Anniuersarii vel ecclesiastice sepulture funerum dictorum confratrum decetero decedentium interfuerint, et in vigilia et festiuitate beati Sebastiani dictam eius capellam, causa orandi vel missam seu diuinum officium audiendi, deuotissime personalmente visitauerint, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi Quadraginta dies de

injunctis eis per gratiam Sancti Spiritus pro singulis diebus et vicibus quibus predicta, vt predicatur, fecerint et adimpleuerint misericorditer indomino relexauit

(ARX. EPISC. DE MALL — *Llib. Colacions de 1478-80, fol 28*).

II

CONCESSIÓ D'UNA CAPELLA
DEDICADA A SAN JAUME APOSTOL EN LA
PARROQUIA DE SANTA CREU A LA
CONFRARIA DELS PESCADORS

(6 juny 1478)

Innomine Domini Amen: per hoc presens publicum instrumentum Cunct[is] sit notum Quod Anno anatiuitate eiusdem Millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, die vero Sabbati Sexta mensis iunii, honorabilissimo et circumspecto viro domino Petro Monfort, vtriusque juris doctore, Canonico Alcanicii, Reuerendissimi in Christo patris et domini domini Didaci, diuina miseratione Maioricensis Episcopi, Vicario et officiali in spiritualibus et temporalibus generali, Sedente pro tribunali, more solito et consueto, intus Episcopalem palatium, Aduenerunt et comparuerunt venerabiles viri Gabriel Scarp, bacallar[us] formatus in Sacra theologia, Ebdomedarius Sedis Maioricensis; Joannes Poll, prebiteri, in ecclesia parrochiali Sancte Crucis beneficiati, et tam nomine eorum quam nomine aliorum prebiterorum beneficatorum dicte ecclesie; Philipus de Cunilleres, Ciuis, et Guillermus Linas, mercator, operari fabr[ic]e dicte ecclesie Sancte Crucis, et presenterunt prefato honorabil[i] domino Vicario cedula tenoris sequentis: *Egregie paternita[ti]: ponatur per extensum solum modo suplicatio.* Qua cedula presentata, confestim prefatus honorabilissimus dominus vicarius et officialis generalis, tenore illius audito, mandauit illam in actis Curie continuari: et cum hiis concessit prefatis prebiteris et operariis licentiam concedenti dictam Capellam, modo et forma indicta cedula adiectis, prefate confratrie pischatorum, promptum se offerendo illam autorizare, auctoritatem pariter et decretum interponere. Et hiis factis, prefati honorabiles Gabriel Scarp, Joannes Poll, prebiteri; Philipus de Cunilleres, Ciuis,

tam nomine suo quam nomine prefati Guillermi Linas, mercatoris, cooperarii sui, Gratis et scienter, premissis nominibus, omnibus illis melioribus viis, modis et formis quibus de jure potuerunt, constituti in iudicio ante presentiam prenominati honorabilissimi domini Vicarii et officialis generalis; et scientes et attendentes Capellam prefatam Sub inuocatione sancti Jacobi apostoli in prefata ecclesia Sancte Crucis constructam fuisse per prefatum honorabilissimum dominum vicarium fabrice dicte ecclesie ad iudicatam, causis et rationibus in sententia seu prouisione inde facta per prefatum dominum vicarium et officialem et in libro collationum continuata sub die secunda mensis martii anno predicto M CCCC lxx octauo, per Matheum Garbi, Vicensium Ferrer, suprapositos; Gasparem Burguera, Petrum Joannem, Nicholaum Thomas, Joannem Garbi, proceres confratrie pischatorum ecclesie parrochialis Sancte Crucis, tam nomine eorum quam nomine omnium confratrum ipsius confratrie, fuisse rogatos et deprecatos vt ipsam Capellam edificatam indicta ecclesia Sub inuocatione Sancti Jacobi apostoli eis concedere dignarentur: Attendentes etiam ad piam et deuotam intentionem et deuotionem quam gerunt erga dictam ecclesiam Sancte Crucis et beatum Petrum, sub cuius patrocinio dicta confratria fundata extitit, propter quod oratorium sub inuocatione principis apostolorum beati Petri et Sanctorum Andree et Jacobi pischatorum quos in patronos et aduocatos de nouo assumerunt et in presentiarum assumunt, et quos venerare proposse, Deo dante, intendunt, Capellamque ipsam, modo et forma in prefata suplicatione contentis, ornatam et condirectam tenere et, mediante diuino adiutorio, alia pia et caritatis subsidia largire obtulerunt; Ea propter, ad suplicationem verbo per ipsos factam, mediantibus in hiis consensu, auctoritate, decreto et voluntate prefati honorabilissimi domini vicarii et officialis generalis, dederunt et concesserunt plenamque potestatem et licentiam indulserunt dictis suprapositis et proceribus, nominibus propriis et confratribus dicte confratrie, presentibus et futuris, dictam Capellam sub dicta inuocatione intus dictam Ecclesiam Sancte Crucis constructam, per ipsam confratriam et confratres illius, presentes et futuros, tenendam ornatam et condirectam, modo indicta cedula designato; et hec omnia et singula supradicta dictis suprapositis, proceribus et confratribus

antedictis concesserunt, non obstantibus quibuscumque ordinationibus incontrarium factis, sicut melius potuerunt, ad ipsorum et dicte confratrie [et] confratrum, presentium et futurorum, vtilitatem et bonam et firman stabilitatem harum concessionis et donationis, promiserumque, nominibus preuiis, dictis supra positis, proceribus et confratribus dicte confratrie, presentibus et futuris, hec omnia et singula semper habere rata, grata et firma, illaque tenere et obseruare et non contrauenire jure aliquo, causa vel ratione, sub obligatione omnium bonorum dicte ffrabrice, presentium et futurorum. Ad hec Matheus Garbi, Vincensius Ferrer, suprapositi; Gaspar Burguera, Petrus Joannes, Nicholaus Thomas, Joannes Garbi, proceres; Jacobus Seruia, Joannes Seruia, Ffranciscus Dories, Joannes Bolax, Anthonius Alquisser, Joannes Garbi, Gabriel Garbi, Joannes Toramaller, Bernardus Garbi, Joannes Binlaygo, Ffranciscus Portell, Petrus Pujol, Jacobus Fe, Philipus Jacobi, Sephanus Amich, Matheus Valdaure, Anthonius Bolitxer, Joannes Bolitxer, Martinus Company, Bernardus Marques, Confratres dicte confratrie pischatorum presentes et dictam donationem et concessionem dicte capelle acceptantes, modo et forma superius designatis, Gratis et scienter, nomine ipsorum et successorum eorum confratrum dicte confratrie, promiserunt Capellam ipsam inpresentiarum absque retrotabulo, altare, calice, vestimentis, lampade, missale, cereis et aliis ornamentis dicte capelle necessariis constitutam, tenere et illam ornare depredictis omnibus et aliis ad Dei laudem et diuini cultus

augmentum necessariis et opportunis, illamque ornatam et condirectam tenere inmiss[is], Anniuersariis et aliis augmentare promiserunt. Et prohiis attendendis, complendis et seruandis omnia bona eorum et dicte confratrie et successorum confratrum illius, presentia et futura, nomine depositi et comande obligarunt, Renuntiarunt[ue] foro ipsorum et ipsius fori priuilegio, submisserunt se, ipsos et successores confratres dicte confratrie, foro et jurisdictioni Curie prefati Reuerendissimi domini Episcopi sui que honorabilis domini vicarii et officialis, et emansure censure; in qua Curia promiserunt de et pro premissis jus facere, Renuntian[tes] insuper omnibus juribus et legibus ipsis iuantibus, et omni legum auxilio. De quibus omnibus prefatus honorabilissimus dominus vicarius et officialis generalis mandauit, et prenominati suprapositi et confratres requisierunt, instrumentum et instrumenta, vnum et plura, eis fieri et tradi depremissis, cum appositione sigilli dicte Curie pendenti munitis Infidem et testimonium premissorum, presentibus prouidis viris Raphaelae Rotlan, pellipario; Alfonso de Sancto Angelo, apothecario; Petro Catala, fusterio; Martino Benhaiam, notario; et Michaele Garcia, beneficiato insede Maioricensi, pro testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib Colacions de 1478-80, fol 56*).

PERE A. SANXO.

(Continuad)

D O C U M E N T S

ELECCIO DE LA CASA DE LA MISERICORDIA PER LOS POBRES

(1677)

Supplicatio oblata per Antonium Moll nott. Sindicum universitatis.

JHS. Los Magnífichs Jurats diven que havent arribat a se noticia lo que en algunas ciutats de les mes principals de la Corona se ha ordenat a cirque de remediar los abusos, y escandols que es seguexen de permetre a los

pordioseros demanar almoyna per los carres, y plasses, han resolt a imitacio de estes ciutats erigir una Casa de Misericordia havont siguent recullits y sustentats de les Almoynes tots los pobres sens permetre demanarla a ningú dels particulars per effecte de lo qual havent procehit totes les coses consecuens a un tan gran asunto han pasat a la eleccio de personas, y fer ordinations per el govern de dita casa de les quals fan presentatio per el cas de la execucio de aquella, y perque tenga son effecte suplican a V. S. Iltra sia servit aprovarles y donarles

lloch que se executa obra tant de servey de Deu y de que ha de resultar tant de profit a la republica axi en lo temporal com espiritual que ho tendran a gran merce omnique quod licet ett.^a

Altissimus ett ^a Bassa Ad.

Facto verbo in Regia Audiencia. Se aprueban las dichas ordinaciones para que se pongan en execución.

Provisa per suam Illma Donationem ex deliberatione Regis Aud. die 18 Julij 1677. Maj S Çabater nott.

Archivo Quint-Zaforteza, Palma. Caja 50. N.º 78.

UNA CARTA DEL GRAN MESTRE DESPUIG AL MARQUES DE BELLPUIG

(1737)

Por la carta de V. S. del próximo pasado Julio quedo condolido, y enterado de la desgracia sucedida en la Alcaría, ó posesión de la Masquida de esse su Marquesado, donde por sorpresa quedaron cautivos de los moros Juan Melis, su hija, criada, y dos criados, para cuió

rescate me hace V. S. instancia de saber si se hallaran en esta Isla Esclavos de la Religión adecuados para el cange de dicha personas, sobre el supuesto de que sus conveniencias permitian proporcionada paga, y antes de dar positiva respuesta a tal noticia, se necesita aqui la del parage donde los referidos nuevos Esclavos se hallan apressados de los corsarios de Berbería, y que por parte del mencionado Juan Melis, se examine con que Esclavos de los Berberescos, que la Religión aqui tiene se proyecta su cange para considerar despues el tanto para el posible arbitrio, que quisiera aplicar para consuelo de esos afligidos mayormente interesandose V. S. y el Sr. Conde de la Cueva en ese negocio, segun deduzco del recibido pliego, conque ratificando yo en este a ambos las expresiones de mi afecto, deseo con el mismo complacerles en ocasiones de su mayor satisfacción, y gusto, y que Dios guarde a V. S. Ms. As. Malta 29 de Agosto de 1737.

Afecte de V. S. q. s. m. b. El Gran Maestre Despuig

Sr. Marques de Bellpuig.

Arx particular.

Por la transcripción,
DIEGO ZAFORTEZA Y MUSOLES

NOTICIA DE ALGUNAS ANTIGÜEDADES ROMANAS DESCUBIERTAS EN LA ISLA DE MALLORCA

BRONCES

(LAM. CLXXIX)

1.—*Bronce del tipo del "Doriphoros", de Policleto.*—Representa un atleta, en pie, desnudo, de buen estilo, cabeza erguida, frente saliente y cabellos cortos y rizados. Aparece en la plenitud de su desarrollo y su musculatura es robusta y acentuada. Nótase en su belleza simple algún resabio de arcaísmo (línea de la cintura y caderas acusadas fuertemente, movimiento de las piernas, y en general en toda su apostura).

Tiene el brazo izquierdo al aire y la mano, un poco recogida, caía y separada del cuerpo. La derecha avanzada hasta el nivel de la cintura.

Apóyase en la pierna izquierda. A la dere-

cha, doblada, en báscula, en actitud de marcha, fáltale el trozo inferior a partir de un poco más abajo de la rodilla.

Patina verde. Mide 0'50 cms. de altura.

Fué encontrado en Mallorca, término de Sineu, en 1816.

La primera noticia del hallazgo y descripción de este bronce nos la proporciona en 1842, don Antonio Furió en su *Carta histórico crítica sobre el lugar que ocupó la antigua Cinium en la época que los romanos ocuparon la isla de Mallorca*, pag. 24 y siguientes, dirigida a don Gerónimo de Alemany e impresa en esta capital por Gelabert.

Dice así:

«Además de los muchos monumentos que dice, como V. ha visto, el Sr. Alemany, se hallaron en la Cinium romana, voy a darle conocimiento de los que no alcanzó aquel autor de que yo tengo individual noticia, para que se vea su rango y lo mucho que figuraba en aquella época. Sea el primero de todos por merecerlo su destino y clase un ídolo de bronce, macizo, de dos palmos, dos cuartos, cuatro líneas y media de elevación que se encontró en septiembre de 1816 con el arado en el término del lugar de Llorito sufraganeo de Sineu en una pieza de tierra llamada *el Castellás*. El hallazgo fué casual como tengo dicho, pues que topando el arado con una grande loza, viéndola labrada el colono, quiso enterarse de lo que era, y al levantarla descubrió un hoyo que era una especie de sepulcro formado por algunas piedras colocadas a propósito de custodiar el ídolo. Con él se encontró también una asta de toro del mismo metal —según me informó el descubridor de tales alhajas,— que fué vendida a un fundidor; y no le cupo igual suerte al penate, porque alguno le diría que aquello valia alguna cosa. En efecto lo trajo el dueño a esta ciudad y luego fueron los inteligentes y muchos curiosos para verlo; y con los encomios que hacian de las perfecciones de la figura, pensó el payo haber dado con un tesoro que le habia de valer para no trabajar más en su vida. El Sr. D. Juan Sales, Brigadier de Caballeria, sujeto apasionado a las bellas artes y conocedor de las cosas antiguas, le ofreció a su dueño un precio regular para la estatua; hice yo (Furió) otro tanto algún tiempo después; pero como era continúa la procesión que formaba la gente que iba a ver el ídolo, sin tener muchos, de cien leguas, conocimiento de lo que miraban, hacian estar en su primer proposito al engañado aldeano. Calmada la efervescencia que suele causar la estrañeza y curiosidad en los primeros momentos de semejantes hallazgos, y burlado el propietario del bronce en sus cálculos, fué quizá más equitativo con D. Juan Torres, pintor y primer Director de la Escuela de dibujo de esta ciudad que es su actual proseedor (1842).

El ídolo está desnudo y no se le nota atributo alguno que le caracterice; tiene musculatura bien marcada, y en ella entiendo que quiso demostrar el artífice robustez. Su traza es bella y según sus formas parece obra del tiempo del consulado de Octaviano Augusto...»

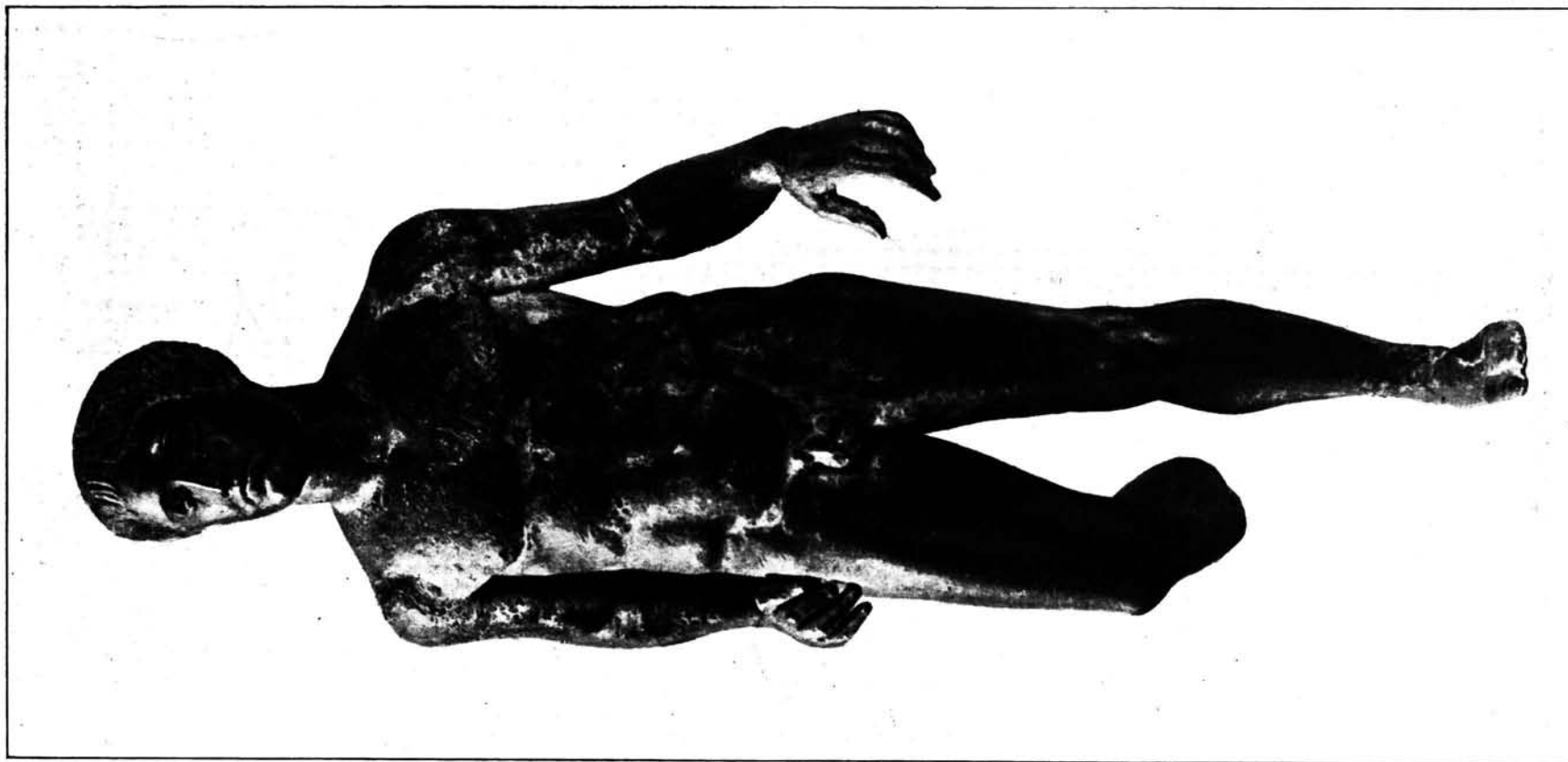
«Inmediato al campo en que fué descubierto el ídolo —añade Furió— se han hallado todo género de utensilios y con toda particularidad medallas del tiempo Augusto, de Antonino Pio, de Nerón, de Trajano y muchos del bajo imperio, con la loba y los dos gemelos, de las que tengo diferentes en mi monetario, que pude recoger en 1823. No sucedió otro tanto con las vasijas por haberlas desperdiciado y roto sus inventores por tenerlas por obra de moros, no viendo en ellas cosa alguna que les excitara su codicia».

En resumen inclinase Furió, tras una larga disquisición, a creer que dicha estatua representa a Júpiter.

En diciembre de 1875 fué adquirido este bronce por el Gobierno con destino al Museo Arqueológico Nacional, en cuya sala IV puede verse señalado con el n.º 2.939 del inventario general.

A poco de figurar en aquel centro, el erudito arqueólogo don Juan de Hinojosa en una notable monografía titulada *Estatua romana de bronce que representa al emperador Geta conservada en el Museo Arqueológico Nacional* que forma parte del tomo VIII, pag. 227, del *Museo Español de Antigüedades*, expuso su opinión de que dicha estatua era, según todas las probabilidades, un retrato del Emperador Septimio Geta representado en forma de Hércules.

Apoya su aserto considerando que la época en que se hizo no puede fijarse antes de los últimos años del siglo II o en los comienzos del siglo III después de la Era Cristiana, y añade luego: «A pesar de que no carece de mérito artístico no ostenta tales caracteres de perfección que pueda corresponder a una época de prosperidad de las artes, antes se descubre en ella el amaneramiento propio de un siglo de decadencia. Y en vista de esto preguntamos nosotros ¿cual es la época que deberá fijarse a una estatua que por ser de bronce, y por el estado de adelanto en que supone las artes, dadas sus condiciones artísticas, no puede ser muy antigua, y que por sus defectos tampoco puede pertenecer al periodo histórico en que lucieron las artes con mas esplendor? La respuesta no puede ser mas fácil. La estatua que examinamos es de la época decadente, que principia en Septimio Severo, padre de Geta, e ilustre sucesor de los Antoninos. Una vez que coincide el tiempo en que debió construirse con aquel en el cual vivió este emperador, todavía tenemos una ra.

I --Atleta del tipo del *Doriphoros* de Policleto, bronce romano hallado en Mallorca. Alt. 0'50 m. Museo Arqueológico Nacional

zón poderosa para afirmarnos en nuestra creencia. La estatua no lleva inscripción alguna, tampoco tenemos noticia de que en el sitio donde se halló pareciera alguna inscripción u otra señal que pudiera servir de indicio para remontarnos a su procedencia.

El carácter de la estatua, por otra parte, hacía sospechar que acaso fuera el retrato de un emperador joven y en tal situación nada más natural que comparar la fisonomía de la estatua con las monedas que nos quedan de Geta, que murió asesinado siendo emperador, a los veinte y dos años, saltando en seguida a la vista el inmenso parecido que hay entre el busto de las monedas y la fisonomía de la estatua; de varias monedas que hemos examinado, existentes en el Museo Arqueológico Nacional, y aun en grabados de algunos libros, en muchos de ellos la semejanza es tan notable, que apenas cabe sospecha de error. Ahora bien, como careciendo de otros datos y medios de prueba, este es el solo procedimiento hábil para descubrir que representa, resulta demostrado, con la posible evidencia, que la estatua es, ni más ni menos, que un retrato del emperador Septimio Geta».

Se extiende luego en consideraciones de varia clase para demostrar que el citado emperador se halla representado como Hércules, que no ofrecen hoy gran fuerza probatoria.

Siguiendo pues la opinión del Sr. Hinojosa, en el primer *Catálogo del Museo Arqueológico Nacional*, publicado en 1883, pag. 222, se describe la precitada estatuita, de la que se inserta también su fotografía, como «El Emperador Geta representado como Hércules», consignándose luego: «Los romanos tomaron de los griegos la costumbre de divinizar a ciertos personajes. Algunos Emperadores se hacían adorar en vida y todos eran divinizados desde la muerte. La fisonomía representa un joven de 20 a 22 años. Geta subió al trono en el año 211 muriendo al poco tiempo asesinado por su hermano.—Alt. 0,50 m.—Hallado el año 1821, en excavaciones en la villa de Santañy, isla de Mallorca. Adquirida por compra».

Durante muchos años se ha tenido a este notable bronce como representación heroica de aquel emperador, pero una investigación más detenida del mismo, iniciada por el ilustre cate-

drático y director del Museo Arqueológico Nacional don José Ramón Mélida, ha venido a desechar aquellas consideraciones y establecer su semejanza con el *Doriphoros* de Policeto (original en el Museo del Vaticano), del que se cree ser una imitación o copia de la época romana.

Así se afirma ya en la *Guía histórica y descriptiva de los Archivos, Bibliotecas y Museos Arqueológicos de España que están a cargo del cuerpo facultativo del ramo. Museo Arqueológico Nacional*, Madrid, 1916, pág. 101, que dice: «De la serie de esculturas de bronce, son ejemplares sobresalientes el señalado con el número 2.939 que es de estilo greco-romano, de 0,50 cts., de alto representando un atleta del tipo del *Doriphoros* de Policeto»; opinión que comparten los distinguidos arqueólogos don Francisco Alvarez Ossorio: en *Una visita al Museo Arqueológico Nacional*, Madrid, 1925, pág. 45, que lo reproduce en su Lam. XXII y don Casto María del Rivero en: *Los bronces antiguos del Museo Arqueológico Nacional. Catálogo explicativo ilustrado de los objetos que se exponen en la Sala IV*, Toledo, 1927, pág. 37.

En cuanto al lugar del hallazgo de la estatua que nos ocupa, ignorando lo dicho por Furió se señala Santañy en las publicaciones que lo consignan (todas las citadas), y también en la reciente obra del señor Mélida: *Arqueología española*, Madrid, 1929 (Col. Labor) pág. 353; y en el *Catálogo* antes mencionado se expresa el año 1821 como el de su descubrimiento; circunstancias ambas, de las que difiere ya don Bartolomé Ferrá en un artículo que lleva por título: *Estatuas de bronce halladas en Mallorca. Notas de mi cartera*, inserto en este BOLLETÍ (n.º 345, diciembre 1908, pág. 189), quien al copiar la descripción que de esta estatua figura en el referido *Catálogo* de 1883, hace constar lo que respecto al lugar y fecha de su descubrimiento dice el historiador local don Antonio Furió, relacionando además el cuerno o asta de bronce, que este no acierta a clasificar, con la existencia de los célebres *Toros de Costix*, lugar próximo a Llorito.

JUAN LLABRÉS BERNAL.

(Continuará)

DIETARI DEL DR FIOU

(1785)

15. Grau de Theologia a Damia Trobat Company Pre.

Es vingut antes el consul frances a parlar sobre apellar de la sentència de Gall.

El rellotger Moliner sen ha aportat el rellotge de la Sala a vespres per adobar.

16. Grau de Theologia a Andreu Sants Oleo menorqui.

Despres de mitx dia el capella de D.ⁿ Ramon Togores sen ha portat el primer tom del P. Monfocon.

Ahir vingue el Contralor de Artilleria a dir-me que convenia a fer de renda de las Cases de Calafat 70 lliuras ben entes que sols pagaria 66 lliuras cade any adelantat.

Ahir tingue la desgracia el Canonge Quadrado de caurer cami de Solter y lo han aportat vuy bras y cuxa rompude.

A la iglesia de Montesion un grau de Medicina conferit a Rafel Riutord y Tugores, Exordi a la trona a la anunciata y quamquam molt llarch de elogis del graduando.

He pagat a Pera Juan Jaume fuster sinch lliures de que tinch recibo de las obras de Bonaventura.

18. Grau de Theologia conferit a Narsis Sala Verdagner Pre de Girona. A la tarde grau de Theologia conferit a D.ⁿ Dalmacio Costa y Sala Pre de Sitona.

He comensat a dictar en la Universitat la materia nova de *Jurid. et foro comp etc.* no obstant la funcio dels Pichs del Secretari.

El Escriba Joseph Planes me ha entregat quatre pesas de vuit antigas per el Peatge de la Visura entre el Sargent Sansó.

Som anat a la tarde al Palau a fer provar la lliiso al Secretari de Barcelona.

He llogat los estudis de dins la entrade de Case de Calafat a la Muller del foser Major per set lliuras compresa la cuineta de baix de la escala.

20. Lliiso de punts que ha dit D.ⁿ Agusti Garcia de Almanza Pre.

He enviat a Margarita Monje Jues barcellas de xexa de Santagni per ferme bascuit.

He emprestat al Sor Regent el tom Savari

de negociantes; y tres toms nous deurats en octavo diccionari de Negociants.

21. Grau de Theologia conferit a D.ⁿ Marcial Llistosella de Girona. A la tarde altre grau de Theologia conferit a D.ⁿ Salvador Pou.

Som anat a las 5 de la tarde al Aposento del Secretari de Barcelona a aportarli los 4 arguments.

23. Grau de Canons y lleis conferit al Secretari del Bisbe de Barcelona D.ⁿ Agusti Garcia de Almansa Pre: te la calidat *tamquam benemeritum et valde condignum.*

Som anat despres ab ell a oir Misa a Sant Domingo, y a los Capuchins a oir al Dr Bini-melis, y al hort: y a las onze dos quarts a visitar a su Illma.

A la tarde grau de Theologia a Joseph Fiquerola Pre de Girona.

24. Grau de Theologia conferit a D.ⁿ Andreu Carcasona Pre.

A la tarde grau de Theologia conferit a D.ⁿ Damia Calva tambe de Girona.

Despres del grau he asistit a la Junta que ha durat llums encesos: el collegi de lleis y dos o tres mes son estats de parer no se obeis en res las ordes del Sor Fiscal; pero la resolucio per pluralidad es estade que se escrigues ofici a dit Fiscal para que no innovas, y en tot cas recurs a la Audiencia y al Rey sobre llibres que vol vendre el fiscal; y tambe sobre terreno de la Portase y hortet que vol fer estimar y vendre dit fiscal.

He entregat al Notari Fonollar la sinta de granets de or de la vidua de Pasqual quondam sens resguart; me ha dexat 'a copia del inventari de Bonaventura per firmar.

26. He dictat a la tarde (present Barthomeu Serra) el ofici que se ha de passar al Sor Fiscal sobre llibreria.

Es vingut a la nit Miquel Serra y me ha expresat que ab lo correuet, esta tarde, havia rebut los Despaxos.

27. Essent anat a dictar a la Universitat he entregat a las deu del mati a el Dr Ferrer metja los Estatuts, que ahir a la matexa hora me havia entregat sobre Academia.

Conclusions de lleis que ha defensat Joseph Brunet y Descamps.

La Mare Priora de Santa Magdalena me ha enviat Dotze enseimades y 24 panets de mort ordinaris.

He enviat a Margarita Monje una olleta de mel clare de la de Bresca bullida.

29. He pagat a Musur Verdel 12 sous per la enquadernacio del llibre *Leyes de Ordina-mento y fuero juzgo* de Bonaventura.

Som anat a las deu a pasetjar al hort del Carme.

30 He fet la Defensa de Gall frances tot el mati fins a la ultima hora de oir Misa.

A la tarde grau de Theologia conferit a D.ⁿ Miquel Serra Cavaller.

Primer novembre Som anat a la Misio a combregar y confes P. Garcies.

Al mati lliiso de punts major que ha dit de tres questions de Joseph Brunet, sobre el cap. *nulli liceat 5 de rebus Eccles alien.*

2. Som anat al Carme y ab lo hortola pas-sat he sefiat lo trast de Planter que ha de romar-drer per el Convent que es desde las Comunes del P. Bordoí.

Entre mitx dia y vespres he lograt que la sogra de Vicens Balaguer prometes entregar una dobla de vint, per fer dos soldats.

A la tarde a las 4 ey ha hagut junta en la Universidat en que ha assistit de secretari el lec-tor mes jova de S.^{nt} Francesch; es sobre haver el fiscal manat respar el nom de Jesus que estave baix de la gornisa del frontis de la iglesia.

Despres el grau de canons conferit a Des-camps. Despres som anat a visitar al Secretari de su Ilma. de Barcelona, que sen va ab lo Correu.

7. He assistit a las 4 a la Junta a la Univer-sidat en que el Collegi de Medicina ha aprovat los Estatuts per la Academia Medico Practica.

He assistit a las 5 y un quart a la Junta del Collegi de Advocats en que se ha acordat que se pasas recado de atensio per escrit al S.^{or} In-tendent paraque la preso del Dr Bover fos en case sua o en altre lloch decent a los Nobles. Estant junts es vingut el Dr Coll donant relacio del estat de la comisio que ha tingut en la Cort.

El marit de Isabet ab el seu mestra en tota la tarde han fet tres estorins de los sis nous.

El Marques Pueyo per un Criat a mitx dia me ha enviat las dos escripturas firmadas de com se han de entregar los llibres llegats.

8. He manllevat a me Mare tres cortinas de Domas de portal, que ha enviat per Vicensa.

Estas tres cortinas y el Cubertor meu de domas sen ha aportat una criade de la Tia Cat-herina; y tambe la basina de Plate.

9. Ha plogut bona part del mati y tronat y tambe la nit antes.

10. Som anat a case de Miquel Serra, lo he acompanyat a la Audiencia ahont ha jurat Jutge de censos; y de alli som anat a la Curia de Censos (que estave endomasade) y per pen-drer Posesori ha donat Decret a un Pediment. *Como lo pide*; y de alli lo he acompanyat a Case sua.

He cobrat per ma del Regidor germa del Sr Toni Company cent trenta lliuras setza sous y sis diners per renda de las figueras de Son Duran.

Se ha aportat el Criat de Case de Serra 4 tiburets de pelfa y una safate.

La criade de Case de Serra sen ha aportat el sotacopa de Plate gran, 12 xicaras y 12 Ma-sarines blanques y dotze tasons.

12. He enviat a me Mare una gallina per haverla sangrade esta tarde.

Esta tarde son estades las visitas en Case de Serra, a que he assistit: el agasaco es estat es-ponjat y xocolate ab quartos y enseimades.

Miquel Dols ha rebut quatre durets en or, cumpliment de totas las misas que ha celebrat en Sant Miquel, y en la capella.

13. Tot el mati he dictat los capitols de-fensorsis de Martorell traginer de garrot; he oit la Misa de las 12.

A la tarde he dictat a Mas de la Parre el recurs de la Universidat a la Audiencia contra el fiscal.

14. Grau de Theologia conferit a Antoni Sastre y Simo Pre.

Es vinguda al mati y ha romas en Case per Criade Costurera una Viuda anomenada Isabet Calafell: guañe de soldade tres pesetas.

He fet una estora nova per la mia Alcova y me ha costat Dotze pesetas en Plate.

Es vingut el fuster del Marques y Pera Juan per veurer y estimar los caxons.

16. Es vingut al mati el criat del Marques y me entregave una propina dient ey havia 40 lliures per los 8 caxons; no las he volgut adme-trer dient que el meu fuster no me havia donat la relacio de que estiguesen acordats.

Despres he sabut que el meu fuster se era posat a 8 lliures y que no havia volgut convenir a menos de 7 lliures y que axi estaven dis-cordes.

He pagat a D.ⁿ Matheu Cañellas el utensili corresponent als bens de Serras, son 10 lliuras 4 sous 9 diners.

17. He assistit fent cap a las 3 dos quarts de la tarde a una Junta del Claustro Ple, en que se ha donat poder al Dr Mulet Pre per firmar la quitacio de 6 lliuras de cens se fa a la Sacristia; y deure girar las 200 lliuras a solta de la Universidat que estan en taule.

18. He enviat per ma del Sr Miquel Dols al Marques Pueyo per la tarde el llibre Biblioteca Serrariana, y me ha fet recibo: lo vol copiar per el dia del entrego dels llibres.

Antes al mati me havia enviat el seu Criat demenantme li envias dit llibre: No ha admes dit Dols las 40 lliures dels Caxons, y parex que se allanera dit Marques a pagar 48 lliuras.

19. El correu ha donat fondo a las set del mati en el Moll.

Som estat al mati a veurer la Case del Canononge Ferrer, per haverme fet seber ab squela esserse mudat.

He assistit a las 3 dos quarts de la tarde al grau de Theologia en la iglesia principal conferit a Benet Barceló Diaca. Exordi a la trona octavas y quamquam elogis de la Theologia y defensants. Propina 4 sous y Sindich.

He enviat dinar a Sor Maria Ignacia que em demena; y es sopa dins una graxonera, un conii farsit, carn bullida, xuia, y sis torts: y per postres dues megranes grosas eubars, 40 nesplas maduras, mitja lliura retjea grossa, y un flasquet vi blanch Dols.

21. Antes de mitx dia som anat a visitar a me Mare; y pens que haure compost la dissencio que te ab Llorens.

De case de mon Onclo Antoni han tornat los sis taburets baxos, y las 4 cortinas de Domas; estich reintegrat de tot lo menllevat de sobra y luego he fet tornar las 3 cortinas a me Mare.

22. He recobrat el llibret Biblioteca Serrariana per ma del Criat del Marques Pueyo; y he dit que Dols Pre aniria per señalar dia, y concertar los caxons.

A la tarde conclusions de lleis que ha defensat Francesch Ferrer.

Demetinade es morta la Monjeta major de Case de Veri: y surtint de la dita funcio som anat a perlar ab Sor Maria Ignacia per aconsolarle.

23. He assistit a la lliiso de punts que ha dit Francesch Ferrer sobre la llei prima *Qui potiores in pignore habeantur*: li he argumentat

per textum in lege cum 11 de perpetuis et temporalibus actionibus llegint el texto que es terminantissim. Propina 31 sous 6 diners.

Barthomeu Ripoll a la tarde me ha enviat plena la salsera de Mel: pesade son 13 lliuras en brut; pens que la salsera pesa sis lliuras, y axi 7 lliuras mel.

25. Som anat a la Universidat a las 10 com avisat per assistir a la Junta del Collegi de Metjas: y men som anat per haverse asegut el Dr Togores en el cap del Banch (ahont sempre havia tingut lloch com a Sindich). Preten Togores que el sindich es el menor de la Universidat; yo pretench que com a Censor em toca el lloch que se acostuma dar en totas las comunitats als oficials com es el Procurador de Cartoxa: y perque el sindich no es menor que un Collegi y encare que se junti tot el claustro te lloch per cathedratric de Canons.

Han fet correr la Vila a el Frances lladre Juan Gall.

He fet las Defensas per l'era Juan Martorell traginer de garrot, tot el mati.

He pagat a Mestra Pera Juan fuster una dobla en or, que son 6 lliuras 10 diners.

He pagat a el ferrer de la Pescateria per la ferramenta de la Mampare 24 sous.

Som anat ab Borras y Barthomeu a oir a el Sor Camin primer dia dels Exercicis Misio.

28. He assistit a las 3 de la tarde a la lliiso de punts major que ha dit Francesch Ferrer sobre la llei 66 *de iure Dotium* y sobre el cap. *cum contingat de etate et qualitate*. Propina 32 sous.

Despres es estat el enterro en Sant Francesch del Cadaver del Dr Joseph Brotat.

29. He assistit a las nou del mati al oficos present del dit Brotat en la forma de estil: sens mourermos.

Estant yo dinant he rebut per ma de son Criat, de D.ⁿ Guillem Descallar una squela sens diade, en que em diu que Diumenje vindra per veurer la Definicio de la Obra Pia de Bonaventura.

He pagat al Dr Espinosa per ma de Oller y Bosch, dues doblas de cordo novas a compta de la talla.

He pagat al Sacrista del Carme Ribera 67 lliuras 10 sous per 300 Misas Bonaventura.

He pagat al Dr Christofol Torello Pre 3 lliuras 7 sous 6 diners per 15 Misas de Bonaventura.

He pagat al Dr Juan Bennasar 3 lliuras 7 sous 6 diners per 15 Misas de Bonaventura.

He pagat a Dols Pre 2 lliuras 5 sous per 10 Misas de Bonaventura.

He pagat als Misionistas 11 lliuras 5 sous per 50 Misas de Bonaventura: o mas ver estas me las han regalades ab motiu de ser yo el seu Advocat; per memoria.

Primer Desembre. He firmat una Declaracio a favor dels Regidors del Hospital ab fecha de ahir (en Case de Joseph Bernat Notari) en que dich que no demanare cosa alguna per treballs ordinaris ni extraordinaris: Esto lo motiva per haverme compensat 50 lliuras del llegat fet per Bonaventura al Hospital. I es de advertir, que esent personal ab pacte *de non petendo* be podrian demenarho mos hereus.

He lograt que el Provisor de Causas Pias posas la Definicio de la obra Pia de Bonaventura. Esta, ab el llibre tot de albarans lo he enviat para que lo ves Dr Guillem Callar.

2. He fet visita a D.^{na} Antoni Bisquerra (que esta sangrat) y li he consultat el cas de la dificultat si ha de regir el cathalogo o el Museo per el llegat: ha respost que el Catalogo; li he enseñat un y altre, y ha promes guardar el secret; y que perlaria a Pueyo.

He pagat 36 sous per 22 palms de tela de pintar, ampla sis palms a 1 sou 8 diners que ha de servir per forro de la manpara nova en la antedita Casa.

4. He enviat a Sor Maria Ignacia me germane un gall per estar sangrade.

He rebut del hortola del hort de Serras de la Soledat mitja quartera mellas.

La Platica dels Exercicis he oit sobre luxuria molt be demostrats los efectes.

A la tarde grau de lleis conferit a Francesch Ferrer.

5. Es vingut de bon mati el Criat de Case del Marques Pueyo: li he dit que seria favor dilatar el entrego dels llibres a que estich prompta en los feriats.

Han acabat esta tarde los Exercicis publichs para los fills de familias en la Case de Misio: es estade la platica, emplear el temps en cosas utils.

6. dimars. He assistit fent cap a las 3 y un quart de la tarde a la junta de los 4 collegis, en que se ha llegit el Auto de 28 novembre sobre el recurs posat a la Audiencia contra el Fiscal. Mes se ha resolt que se donasen a cens las 200 lliuras de la Sacristia, si los Peritos deyen no ser suficients per la obra de baix la llibreria, ni tengues la Universitat censal que quitar. Mes

se han elegit el Dr Mulet per el de Theologia: el Dr Borrás per el de Lleis, el Dr Mas per el de Medicina y el Dr Lector Darder per el de Filosofia para que ab ells, el Rector y el Sindich determinasen lo que urgis; per escusar juntas generals.

8. Ha plogut tot lo mati y bona part de la tarde; en esta som anat ab Mestra Gaspar Palmer y Dols Pre a visurar el lloch en que se pot fer botigas y Algorfa en la Universitat.

12. Al mati grau de Theologia al cathala Joseph Cases.

Altre grau de Theologia a cathala Geroni Viñolas.

He regalat al Vicari de Formalutx el meu cosi, un Mappa de la isla de Mallorca no usat, que es el de D.^{na} Vicens Mut.

16. He assistit a las deu del mati al Quarto Rectoral a la Junta dels Diputats Dr Mulet, Dr Borrás, Dr Mayol, Lector Darder, Rector, Secretari y Sindich: en que se ha acordat se fes representacio al Consell de los agravis fets a la Universitat per el Sr Fiscal: 2.º que se demanas a este pagas el gasto de las taulas de la llibreria, 3.ª que se reintegrasen los llibres que te el Canonge Lobo.

He pagat al Posehidor del Benefici que tenia Serra Pre en Santa Creu, qui es Antoni Salas Acolit 15 lliures per la pensio vensude a 29 septembre.

El Moliner de la font de Alero que es Antoni Rossello aporta 24 lliuras.

Margarita Monje envia quatre llenques de Ponsi confitat.

22. La Mare Priora de Santa Magdalena envia dotza cocas no molt grosas y 12 rollets com a garroves: dat 4 sous.

He enviat al Dr Llabres Metja una Dobra de 6 lliuras 10 diners per la conducta.

He enviat als Capuchins dos capons grosos negres y 4 candelas de confraria triades.

He enviat a las Capuchinas dos capons rossos y 4 candelas mes grosas.

He enviat als Cayetanos dos capons rossos.

He enviat a me Mare una polla de Indi y dos capons grosos negres.

He venut a Plase per ma del Criat dos endiots ordinaris no molt grosos y he cobrat 4 lliuras 4 sous.

He entregat en el torn a Sor Ignacia me germane las deu lliures de la Advocacio, tot en pesetas de cordo ab 4 tresetas.

26. El Marques Pueyo D.^{na} Joachim a qui

he dat les festes en mitx de Plase, en conversa-
cio ha dit, que feia compta de que yo fos un
dels seus Advocats: he dat gracies.

He enviat a Margarita Monje un capo farsit,
4 cames de penjoi blanch, 24 neulas, y brocalet
de vi dols.

Ella me ha enviat un Pot de vidre meu de
confitura de Petates.

29. He admes en deposit quinze durets de
or que son 24 lliuras que me ha entregat la
Nora de Vicensa.

Es vingut el Criat del Marques Pueyo al ma-
ti y havem acordat que dema demeti se comens
el entrego.

El Rector de Santa Creu es vingut al mati,
per informar sobre el Plet de la S^{ra} Font de
Porreras.

30. El Sor Marques D.ⁿ Joachim Pueyo
me ha entregat sinquante lliures per el valor de
vuit caxons ab portes per llibreria.

Se ha comensat el matex mati de las 9 a las
onze (a presencia sua) el entrego dels caxons:
present Dols Pre, Sr Suau y Dr Alemany, em
triat el segon y quart y per la tarde el sis y vuit;
estos 4 los sen han duits.

He pagat al Sor Jaume Rosello Sucre la
cantidad de 72 lliures: son per el valor de la se-
pultura que servi per el funeral de Bonaventura
Serra y per compensacio me ha admes 23 pese-
tas per onze lliuras y mitja que han pesat tretza
siris de lliura de la Candelaria; esta sera es a
12 sous, aquella a 14.

He cobrat ya de nit per ma de un traginer
39 lliures que me ha enviat el Sor Toni Com-
pany Pre del valor de 10 quarteras blat a 13
sous; dat per refresch 2 sous.

31. La funcio de este dia ha consistit ab la
coalcade de 8 cavallers; pero la proceso no es
surtida de la Seu per raho del fanch, puis
ahir ploque; ha predicat en la Cathedral el Mer-
cenari Rosello.

Tota la tarde he empleade proseguint ab el
Dr Alemany metja y Dols Pre la llista dels lli-
bres; se ha fet tot el caxo tres y sinch.

En la extraccio dels empleats anuals es sur-
tit Personer.....

ANTONI PONS.

(Continuad)

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

REPUBLICA ROMANA

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

- Familia Sentia.* Acuñó un denario con la mención ARG(ento) PVB(blico) y un quadrans.
1263. Denario. Cabeza del denario con ARG PVB. Reverso. Júpiter con cetro y rayo en cuadriga al galope a derecha: letra variable: L SENTI. CF V. a. 15.
1264. Quadrans normal con L SENTI CF V. a. 15.
- Familia Sepullia* Las monedas de su único magistrado se refieren a César.
1265. Denario. Cabeza laureada de César a derecha detrás estrella CAESAR IMP (o IMPER). Reverso. Venus a izquierda con victoriola apoyada sobre cetro debajo del que hay estrella P SEPVLLIVS MACER V. a. 8, 12.
1266. Denario. Cabeza laureada de César a derecha: CAESAR DICT PERPETVO. Reverso del n.º anterior: a veces clipeo en vez de la estrella. V. a. 8.

1267. Denario. Anverso del n.º anterior pero laureado y velado. Reverso del n.º anterior con clipeo V. a. 8.
1268. Denario. Cabeza laureada y velada de César a derecha entre el ápice y el lituo: CAESAR PARENS PATRIAE. Reverso. Ginete con gorro cónico con látigo guiando dos caballos galopando a derecha: en el area corona: P SEPVLLIVS MACER. V. a. 80.
1269. Denario. Templo tetrastilo: CLEMENTIAE CAESARIS. Reverso: como el n.º anterior. V. a. 60.
1270. Denario. Cabeza laureada y velada de Antonio a derecha entre el preferfuculo y el lituo. Reverso como el n.º anterior y además de la corona, palma. V. a. 10.
1271. Quinario. Busto alado de la Victoria con los rasgos de Calpurnia a derecha. Reverso. La Fortuna a izquierda con timón y cornucopia: P SEPVLLIVS MACER. V. a. 100.
1272. Quinario. Anverso del n.º anterior. Reverso Victoria andando a derecha con corona y palma: P SEPVLLIVS MACER. V. a. 100.
1273. Sextercio. Busto de Mercurio con petaso alado y caduceo al hombro, a derecha. Reverso. Caduceo alado: P SEPVLLIVS en diversas colocaciones. V. a. 30. *Familia Sergia*. Un solo magistrado acuñó con autorización del Senado siendo cuestor. Sus monedas recuerdan victorias sobre los galos de un antepasado.
1274. Denario. Cabeza ordinaria con X ROMA EX S C. Reverso. Ginete con casco y coraza galopando a izquierda llevando espada y cabeza de galo cogida por el pelo: M SERGSILVS. V. a. 2. *Familia Servilia*. Existen monedas de numerosos magistrados de esta familia.
- 1.º C SERVEIL(ius) M. F. Sus monedas hacen referencia a recuerdos de familia.
1275. Denario. Cabeza ordinaria con X ROMA: detrás corona de laurel. Reverso. Los Dioscuros galopando en sentido contrario y mirándose, con las lanzas bajas; sobre sus cascos estrellas C SERVEILI M F. V. a. 2.
1276. Triens, Quadrans, Sextans normales con ROMA en el anverso y C SERVEILI (SERVEILIVS en el sextans) en el reverso. V. a. 20, 10, 25.
- 2.º C. SERVEIL(ius). También sus monedas recuerdan hazañas de sus antepasados.
1279. Denario. Anverso ordinario con X ROMA y lituo. Reverso. Ginete con coraza, casco y clipeo con M, corriendo a izquierda dando lanzada a otro ginete sin casco, con coraza clipeo y espada larga: C SERVEIL V. a. 2. A veces hay una estrella sobre el casco de Roma.
1280. Denario Variante del anterior en que la cabeza de Roma está sustituida por la de Apolo laureada. V. a. 6.
1281. Semis, Triens, Quadrans normales con C SERVEILI: el semis
1283. lleva un leon que salta sobre la proa y el quadrans puede llevar sobre ella dos espigas. V. a. 20, 20, 20.
- 3.º (Q SERVILIVS) CAEPIO. Véase la familia Calpurnia.
- 4.º M SERVEILI(us) CF. Sus monedas encierran las mismas alusiones que las ya descritas.
1284. Denario. Cabeza normal del denario: letra variable. Reverso. Dos ginetes con espadas y clipeos combaten cerca de sus caballos; letra variable: M SERVEILI CF. V. a. 2.
- 5.º P SERVEILI(us) M FRVLLI. Acuñó en circunstancias extraordinarias: P(ublice).
1285. Denario. Busto con casco de Pallas con la égida sobre el pe-

- cho, a izquierda. Reverso. La biga de la Victoria con palma: P. exergo P SERVILI MF. Detrás del busto del anverso: RVLLI, V. a. 2.
- 6.º C SERVEIL(ius) C. F. Su denario hace referencia a la primera celebración de los juegos florales por uno de sus antepasados.
1286. Denario. Cabeza de Flora a derecha con corona de laurel y flores; detrás lituo: FLORA L PRIMVS. Reverso. Dos guerreros con casco y clipeo presentándose las espadas C SERVEIL CF. V. a. 3.
- 7.º Q (SERVILIVS) CAEPIO BRVTVS; véase familia Iunia.
- 8.º (Servilius) CASCA LONGVS. Acuñó en Oriente como lugarteniente de Bruto.
1287. Denario. Cabeza laureada de Neptuno a derecha; detrás tridente; CA8CA LONGVS. Reverso. Victoria andando a derecha sobre cetro roto con palma y rompiendo una diadema: BRVTVS IMP. V. a. 25.
1288. Aureo. Cabeza de Bruto a derecha: BRVTVS IMP: todo en laurea. Reverso. Trofeo con clipeo, espada y dos venablos; al pie dos proas, dos clipeos y otras armas y a veces L(ibertas): CASCA LONGVS. V. a. 1500.
- 9.º M SERVILIVS. Acuñó en Oriente como legado de Bruto y de Casio.
1289. Aureo y denario. Cabeza laureada de la Libertad a derecha: M SERVILIVS LEG. Reverso. Trofeo con clipeo y dos venablos: Q CAEPIO BRVTVS IMP: V. a. 600, 50.
1290. Denario. Anverso del n.º anterior con C CASSEI IMP. Reverso. Cangrejo de mar teniendo acrostolio entre las pinzas; debajo diadema desatada y la rosa de Rodas M SERVILIVS LEG. V. a. 120.
1291. Aureo y denario. Anverso del n.º anterior con C CASSI IMP. Reverso acrostolio: M SERVILIVS LEG V. a. 300, 150.
- Familia Sestia* Lucio Sestio acuñó en Macedonia como procuestor de Bruto.
1292. Aureo y denario. Busto velado de la Libertad a derecha: L SESTI PROQ. Reverso. Trípode entre hacha y símpulo: Q CAEPIO BRVTVS PROQ. V. a. 600, 25.
1293. Quinario. Anverso del n.º anterior. Reverso. Leyenda del n.º anterior: Victoria a derecha con palma y corona V. a. 100.
1294. Quinario. Silla curul contra la cual esta apoyada vara. Debajo modio: L SESTI PROQ. Reverso. Leyenda de los números anteriores: Trípode entre símpulo y ápice V. a. 30.
- Familia Sicinia*. Quinto Sicinio acuñó como magistrado ordinario unas veces y otras en Asia por orden de Cayo Coponio pretor de Pompeyo y con la mención de la autorización del Senado.
1295. Denario Cabeza diademada de la Fortuna a derecha FORT(una) P(opuli) R(omani). Reverso. Caduceo alado cruzado con palma adornada con cintas; encima laurea: Q SICINVS III VIR. V. a. 4.
1296. Denario. Cabeza diademada de Apolo a derecha; debajo estrella: Q SICINIVS III VIR. Reverso. La clava de Hercules recubierta con la piel de león de perfil o de frente (en cuyo caso puede faltar la leyenda) entre arco y flecha: C COPONIVS PR SC. V. a. 3. Variante con la cabeza de Apolo a izquierda. V. a. 30.
- Familia Silia*. véase las familias Aelia y Annia.
- Familia Sosia*. Las monedas de Cayo Sosio, acuñadas como cuestor, imperator, consul designado y consul, como lugarte-

- niente de Antonio, llevan la indicación de haber sido acuñadas en ZA(nte) y debieran excluirse de las monedas que describimos.
1297. Mediano bronce. Cabeza de Antonio a derecha: IMP. Reverso: Aguila sobre rayo a derecha; delante caduceo ZA C SOSIVS Q. V. a. 100.
1298. Pequeño bronce. Cabeza de Antonio a derecha: ZA. Reverso. Trofeo entre cautiva sentada a izquierda que se vuelve a derecha y cautivo sentado a derecha que vuelve la cabeza: C SOSIVS IMP. V. a. 100.
1299. Pequeño bronce. Cabeza de Apolo laureada a derecha: ZA. Reverso, Trípode; C SOSIVS COS DES. V. a. 100.
1300. Pequeño bronce. Cabeza diademada de Neptuno a derecha ZA. Reverso. Tridente con delfín alrededor; C SOSIVS COS. V. a. 100.
- Familia Spurilia*
1301. Denario de la biga de Diana, a Triens normales con A SPURI
1302. V. a. 3. 18.
- Familia Statia*: Existen monedas de dos miembros de esta familia.
- 1.º (C Staius) MVR CVS. Acuñó en Oriente como partidario de Bruto y Cassio.
1303. Denario. Cabeza de Neptuno a derecha con tridente sobre el hombro, Reverso. Trofeo; a izquierda el Asia arrodillada a la que alarga la mano Murco que está a derecha con parazonio: MVR CVS IMP. V. a. 40.
- 2.º STATI(us) TREBO Su moneda es de acuñación provincial.
1304. Pequeño bronce. Cabeza de Vulcano con gorro cónico a derecha. Reverso. Cuadriga de la Victoria al galope a derecha: STATI TREBO. V. a. 40.
- Familia Statilia*: Véase la familia Claudia.
- Familia Sulpicia*: Acuñaron numerosos individuos de esta familia.
- 1.º C SVLPICI(us) C. F. Sus monedas aluden al origen de la familia. Su denario es dentado.
1305. Denario. Cabezas sobrepuestas de los Penates laureados a izquierda: D. P. P. Reverso. Dos guerreros con lanzas extendiendo las diestras sobre cerda echada en tierra. C SVLPICI CF. V. a. 2. En el reverso letra variable.
1300. As, Semis, Quadrans, Sextans a normales con C. SVLPI V. a.
1309. 15, 25, 12, 20.
- 2.º P(Sulpicius) GALB(a). Acuñó como edil curul con autorización del Senado.
- 1310 Denario. Cabeza velada de Vesta a derecha S C. Reverso. cuchillo, símpulo y hacha adornada con cabeza de león: P GALB AED CVR. V. a. 3. A veces AE por AED.
- 3.º SER(vius) SVLP(icius). Su denario alude a triunfos de un antepasado contra Filipo V de Macedonia.
1311. Denario. Cabeza laureada de Apolo a derecha: SER SVLP. Reverso. Trofeo naval; a derecha cautivo desnudo tocado con el petaso griego y colocado delante de una lanza cuya punta asoma por encima de su cabeza, con las manos atadas detrás de la espalda; a izquierda otra persona con vestido griego y tocada por el petaso. V. a. 25.
- 4.º L. SERVIVS (Sulpicius) RVFVS. Sus monedas aluden a recuerdos de familia.
1312. Aureo. Cabezas sobrepuestas de los Dioscuros a derecha con gorros laureados y estrellas encima: L SERVIVS RVFVS. Reverso. Vista a vuelo de pájaro de la ciudadela de Tusculo; encima de la puerta TVSCVL. V. a. 600.
1313. Denario. Cabeza del tribuno Servio Rufo a derecha: L SER-

- VIVS RVFVS. Reverso. Los Dioscuros desnudos con gorros cónicos con estrellas, con lanza y parazonio. V. a. 60.
5.º C SVLPICIVS PLATORINVS.
1314. Denario. Cabeza de Augusto a derecha: CAESAR AVGVSTVS Reverso. Octavio y Agripa sentados a izquierda sobre silla colocada sobre un estrado cuyo pedestal está adornado con tres proas; C SVLPICIVS PLATORIN V. a. 30.
1315. Aureo y denario. Cabeza de Augusto a derecha laureada en el aureo: CAESAR AVGVSTVS. Reverso. Cabeza de Agripa a derecha con corona rostral y mural en el aureo: MAGRIPPA PLATORINVS IIIVIR. V. a. 2000, 150.
Familia Tarquitia. Cayo Tarquicio acuñó como cuestor, por orden del Senado, de Cayo Anio procónsul en España.
1316. Denario. Busto diademado de Ania Perena a derecha delante balanza: C ANNIVS TF TN PROCOS EXSC. Reverso. Victoria con palma en cuadriga al galope a derecha; número variable: C TARQVITI PF Q V. a. 3.
Familia Terentia. Las monedas de esta familia se atribuyen generalmente a cuatro magistrados distintos. Diferencias de tipo y leyenda aconsejan atribuir a varios triunviros diferentes los atribuidos al primero.
1.º (C Terentius) VAR(o) o VARO o C (Terentius) VAR(o)
1317. Denario y quinario de los Dioscuros con VAR o C VAR el
1391. denario y C VAR el quinario. V. a. 6, 15, 50.
1320. As, Semis, Triens, Quadrans,
a Sextans, Uncia normales con
1325. VARO V. a. 1, 15, 15, 15, 20, 25.
2.º C TER(entius) LVC(anus).
1326. Denario de los Dioscuros, As,
a Semis, Triens, Quadrans norma-
1330. les con C TERLVC y Victoria que corona la cabeza de Roma o la proa. V. a. 1, 1, 2, 15, 2.
3.º (M Terentius) VARRO. Acuñó en España como procuestor de Pompeyo.
1331. Denario. Busto diademado y barbudo de Júpiter Terminal a derecha VARRO PROQ Reverso. Delfín, cetro y águila: MAGN PRO OS, V. a. 12.
4.º P TE(rentius). Acuñó en Sicilia.
1332. As. Cabeza normal. Reverso. Loba con los gemelos a derecha: P TE V. a. 10.
1333. Semis. Anverso normal sin signo de valor. Reverso. Como el del as. V. a. 10.
1334. Triens. Cabeza con casco de Roma a derecha; encima tres puntos Reverso. Proa de nave con TE y cuatro puntos. V. a. 20.
Familia Thoria. Sus tipos aluden al nombre de familia.
1335. Denario. Cabeza de Juno Lanuvia a derecha tocada con la piel de cabra. Reverso. Toro saltando a derecha; letra variable: L THORIVS BALBVS. V. a. 1.
Familia Titia. Sus monedas recuerdan tradiciones familiares.
1336. Denario. Cabeza del dios Mutino Titino barbuda y con diadema adornada de alas a derecha. Reverso. Pegaso volando a derecha: Q TITI V. a. 2.
1337. Denario. Cabeza de Baco con corona de pámpanos a derecha. Reverso del n.º anterior. V. a. 2.
1338. Quinario. Busto alado de la Victoria a derecha. Reverso del anterior. V. a. 5.
1339. As. Anverso normal sin marca de valor. Reverso: el normal sin marca de valor ni ROMA: Q TITI V. a. 1.
1340. Semis. Cabeza laureada de Apolo a derecha: S. Reverso. Palas con casco y cetro en cuadriga al galope a derecha: Q TITI V. a. 15.

1341. Triens. Careta de Pan con barba, orejas de cabra y corona de yedra: detrás cuatro glóbulos. Reverso. Ceres a derecha con dos antorchas encendidas precedida por un cerdo: 2 TITI y alrededor laurea. V. a. 25.
1342. Quadrans. Máscara de Sileno barbudo y coronado de yedra a derecha: detrás tres glóbulos. Reverso: como el anverso del n.º 1341 sin los glóbulos: Q TITI. V. a. 25.
Familia Titinia. Acuñaron dos magistrados.
1.ª M TITINI(us).
1343. As, semis, triens, quadrans, sextans, uncia normales con M TITINI. V. a. 2, 12, 12, 12, 18, 25.
2.º C TITINI(us).
1349. Denario normal de la biga de la Victoria con XVI en el anverso y C TITINI ROMA en el reverso. V. a. 5.
Familia Ituria. Los autores señalan un solo magistrado. Creemos sin embargo que las monedas de cobre pudieron ser de acuñación posterior y tal vez en España.
1350. Denario. Cabeza barbuda de Tacio a derecha: delante TA en nexo o palma: SABIN. Reverso. El robo de las Sabinas L TITVRI. V. a. 1.
1351. Denario como el n.º 1350 pero delante de la cabeza palma y APV. V. a. 1.
1352. Denario. Anverso del n.º 1350 con palma. Reverso. Tarpeya medio sepultada por clipeos levanta los brazos tratando de separar dos combatientes; encima creciente y estrella: L TITVRI. V. a. 1.
1353. Denario: anverso n.º 1351 y reverso n.º 1352. V. a. 1.
1354. Denario. Cabeza de Tacio a derecha: SABIN. Reverso. Victoria con corona en biga al galope a derecha: símbolo variable: L TITVRI. V. a. 1.
1355. As normal sin ROMA con L TITVRI L F SABINVS. A veces la marca del valor delante de la proa sustituida por una Victoria de pié. V. a. 1.
Familia Trebania.
1356. Denario. Anverso normal. Reverso. Júpiter con rayo y cetro en cuadriga al galope a derecha LTREBANI ROMA. V. a. 3.
1357. Semis, triens, quadrans, sextans a normales con L TREBANI. V. a. 2, 2, 2, 20.
Familia Tullia
1361. Denario: anverso normal con ROMA sin marca de valor. Reverso. Victoria con palma en cuadriga al galope a derecha: X MTVLLI. V. a. 2.
Familia Turillia. Se atribuyen monedas a dos magistrados, aunque las del primero parecen ser de distintas épocas y de diferente monetario.
1362. Triens y quadrans normales a con TVR en el reverso. V. a. 20.
1363. a. 20.
1364. Semis normales con LTVR (que puede ir de derecha a izquierda) V. a. 30, 20.
2.º DTVR(illius). Fué uno de los lugartenientes de Antonio en Oriente.
1365. Denario. Cabeza de Antonio a derecha: M ANTONIVS AVG IMP IIII COS TER III VIR R PC. Reverso. Victoria de pié a izquierda con larga palma y corona de laurel adornada con dos cintas; a veces D TVR; todo en corona de laurel. V. a. 60, 50.
Familia Valeria. Quedan de esta conocida familia abundantes acuñaciones.
1.º VAL(erius).
1366. As, semis, triens, quadrans, sextans, uncia normales con VAL en nexo V. a. 1, 12, 12, 12, 18, 25.
2.º C VAL(erius) CF FLAC(cus) Sus monedas de plata pudieran ser de dos emisiones.
1372. Denario normal de la biga de la Victoria con X o XVI en el

- anverso y C VAL(nexo)CF ROMA en el reverso. V. a. 2, 5.
1373. Semis y quadrans normales con a C VAL CF en el reverso V. a. 20, 15.
1374. 3.º L VALERI(us) FLACC(us). Sus monedas recuerdan glorias ancestrales.
1475. Denario. Busto alado de la Victoria: X. Reverso. Marte desnudo a izquierda, con trofeo y lanza, entre ápice y espiga: L VALERI FLACCI. V. a. 3. 7.º C VAL(erius) FLA(ccus). Acuñó como *imperator* con licencia del Senado en España.
1376. Anverso del n.º 1375 con símbolo o letra variable en vez de X. Reverso. Aguila militar entre dos insignias de cohorte con H una y P la otra: C VAL FLA IMPERAT EX SC. V. a. 2. 5.º (Valerius) MESSAL(la) F. Era hijo de un cónsul y acuñó por orden del Senado,
1377. Denario. Busto de Roma con casco con penacho y lanza sobre el hombro a derecha: MESSAL F. Reverso. Silla curul; debajo diadema enrollada sobre un centro: PATRE COS SC. V. a. 80. 6.º L VALERIVS ACISCVLVS. Sus tipos se relacionan con el origen mitológico de su familia.
1478. Denario. Cabeza diademada de Apolo con el cabello trenzado a derecha; detrás mallo; ACISCVLVS. Sobre la cabeza hay a veces estrella. Reverso. Cabeza de Valeria con los cabellos sujetos por cintas a derecha: L VALERIVS. Los dos lados en corona de laurel. V. a. 50. y 80.
1379. Denario. Anverso n.º 1378 a veces con estrella en cuyo caso no está rodeado por laurea. Reverso. Valeria con el velo alrededor de la cabeza flotando, sentada sobre ternera que va a derecha L VALERIVS. V. a. 6.
1380. Denario. Anverso del n.º 1378 con estrella. Reverso. Sirena con cuerpo de águila y cabeza de Minerva con casco, clipeo y dos flautas a derecha: todo en laurea: L VALERIVS. V. a. 10.
1381. Denario. Cabeza radiada del Sol, detrás martillo: ACISCVLVS. Reverso. Biga de Diana con creciente y látigo al galope a derecha: LVALERIVS. V. a. 3.
1382. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha; detrás mallo; ACISCVLVS: todo en corona de laurel. Reverso. El gigante Valens angnípedo con rayo en cada mano: L VALERIVS. V.
1383. Quinario. Busto alado de la Victoria a derecha. Reverso. Mallo: ACISCVLVS. todo en corona de laurel. V. a. 60.
1384. Sextercio. Doble cornucopia. Reverso como el n.º 1383 sin corona. V. a. 100. 7.º VOLVSVS VALER(ius) MESSA(la).
1385. Mediano bronce ordinario con la cabeza de Octavio a derecha o izquierda; leyenda CAESAR AVGVST PONT MAX TRIBVNIC POTEST en el anverso y VOLVSVS VALER MESSAL, etc. en el reverso. V. a. 3.
1386. Pequeño bronce. SC VOLVSVS VALER MESSAL. Reverso, yunque; III VIR AAAFF. V. a. 3. Para otras monedas véase la familia Apronia. 8.º LVALERIVS CATVLLVS
1387. Pequeño bronce como el n.º 1386 con LVALERIVS CATVLLVS en lugar de VOLVSVS VALER MESSAL V. a. 1. *Familia Vargunteya*
1388. Denario. Anverso ordinario entre MVARG y X. Reverso. Júpiter con rayo y rama de laurel en cuadriga al paso a derecha: ROMA. Va. 2.
1389. Semis, triens, quadrans, sextans a normales con MVARG. V. a.
1392. 1, 3, 1, 15. *Familia Ventidia*, P. Ventidio acuñó como lugarteniente de M. Antonio en Oriente.

1393. Denario. Cabeza barbuda de Antonio a derecha: MANT IMPHIVIR RPC. Reverso. Héroe desnudo de frente mirando a derecha con rama de olivo y apoyado sobre lanza: PVENTIDI PONT IMPr V. a. 800.
Familia Vergilia. Véanse las familias Garcilia y Ogulina.
Familia Vettia. Conócense monedas de dos Vetios.
1.º P (Vettius) SABINVS.
1394. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha; letra variable. Reverso. El de los victoriatos: P SABIN Q. V. a. 1.
2.º T VETTIVS SABINVS. Acuñó por orden del Senado.
1395. Denario dentado. Cabeza barbuda de Tacio a derecha: TA (en nexo) SABINVS SC. Reverso. Togado con cetro en biga al paso a derecha; detrás espiga; T VETTIVS IVDEX. V. a. 12.
Familia Veturia. Sus monedas recuerdan hechos gloriosos de la guerra samnita y otros.
1396. Denario. Busto barbudo de Marte con el casco adornado y plumas a derecha: X TIVET (en nexo). Reverso. Dos gemelos con lanzas y espadas que dirigen sobre un cerdito que tiene en sus brazos un sacerdote arrodillado: ROMA. V. a. 3.
1397. Quadrans de anverso normal. Reverso. Estrigilo y vaso de perfumes atado con cintas: TIVETV ROMA. V. a. 12.
Familia Vibia. A parte de tres Vibios que acuñaron moneda, se atribuyen a esta familia un victoriato y un medio victoriato con VB en nexo.
1.º VIB (ius).
1398. Victoriato y medio victoriato normales con VB. V. a. 3, 10.
2.º C VIBIVS CF PANSA.
1399. Denario. Cabeza laureada de Apolo a derecha, delante signo variable: PANSA. Reverso. Palas con cetro y trofeo en cuadriga al galope a derecha: CVIBIVS CF. V. a. 1. Hay variantes en el peinado de Apolo y en la dirección de la cuadriga.
1400. Denario. Como el n.º 1399 sin signo variable. Reverso. Cuadriga como en el n.º 1399 pero una Victoria volante corona a Palas: CVIBIVS CF. V. a. 20.
1401. Denario. Tipo del reverso n.º 1399 vuelto a izquierda; PANSA. Reverso: como el n.º 1399. V. a. 6.
1402. Denario: anverso del n.º 1400. Reverso. Ceres a derecha con dos antorchas precedida por un cerdo: CVIBIVS Ct. A veces una corona de laurel rodea el reverso. V. a. 10.
1403. Denario. Máscara de Sileno barbudo coronado de yedra a derecha; símbolo variable: PANSA. Reverso. Máscara de Pan con orejas de cabra a derecha; símbolo variable: CVIBIVS CF. V. a. 15. Existe una variedad sin símbolos y con las leyendas cambiadas de lado.
1404. As. Anverso normal sin marca de valor. Reverso. Tres proas a derecha; encima rama de laurel; delante gorros de los Dioscuros: ROMA C PANSA. V. a. Una variante lleva la marca del valor en el anverso y en el reverso se lee ROMA C VIBI PANS (en nexo).
1405. As normal sin ROMA y con C VIBIVS. V. a. 3.
1406. Semis normal con CVIBI PAN. V. a. 18.
1407. Quadrans. Busto alado de la Victoria a derecha; tres glóbulos. Reverso. Proa a derecha; debajo o delante tres glóbulos: CVIBI. V. a. 18.
3.º C VIBIVS CF CN PANSA. Debió acuñar como general del ejército del Senado.
1408. Denario. Cabeza de Baco con corona de yedra y de uvas a derecha: PANSA. Reverso. Ceres coronada de espigas a dere-

- cha con dos teas; delante arado: C VIBIVS CF CN. V. a. 1.
1409. Denario. Anverso n.º 1408. Reverso. Ceres con antorcha en carro arrastrado por dos serpientes: C VIBIVS CF CN. en diversas posiciones. V. a. 3.
1410. Denario. Máscara de Pan (a veces pedum detrás de ella) a derecha: PANSA. Reverso. Júpiter sentado en trono a izquierda con patera y lanza y la cabeza radiada: IOVIS AXVR C VIBIVS CF CN. V. a. 2.
1411. Denario. Cabeza laureada de la Libertad con collar de perlas a derecha: LIBERTATIS. Reverso. Roma sentada a derecha, con casco y lanza, sobre clipeos, con el pié sobre un globo y delante de ella una Victoria volante que la corona; a los piés coraza; C VIBIVS CF CN. V. a. 8.

LUIS FERBAL Y CAMPO

(Continuad)

L U L · L I S M E

Llibres

—*Il libro dell'Amico e dell'Amato di Ramon Lull.*

Versione, introduzione e commento di E. Mele.

Dott. Gino Carabba, Editore, Lanciano.

4 f. s. n. + XXXII + 150 pp. + 1 f. 175 × 115 mm (Col·lecció Mistici, 15).

—Obres Originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Lull.

Art Demostrativa, Regles Introduccòries. Taula General.

Transcripció directa amb vint figures polícromes, proemí i variants per Moss. Salvador Galmés.

Palma de Mallorca, Patrons: Diputació Provincial de Balears, Institut d' Estudis Catalans de Barcelona, 1932.

XXII + 534 pp. + 1 f. + 8 f. s. n. làmines, 250 × 165 mm.

(Obres de Ramon Lull. Edició original feta en vista dels millors i més antics manuscrits. Volum, XVI).

Revistes

—Avinyó, Mn. Joan=VII Centenari de la naixença de Ramon Lull. *Les seves obres autèntiques.* N.ºs 196.—240.

Seguit de: «*Initia*» d' obres lul·lianes, i d'una: *Llista per ordre alfabètic de les obres lul·lianes autèntiques.*

(Estudis Franciscans, Any XXVI, vol. 46, Fasc. II, Abril-Juny, 1932, núm. 253.)

—P. Samuel ab Algaida=*Christologia Lul·liana.*

(Collectanea Franciscana, Any I, fasc. 2, 1931, pp. 145-184).

—Fajarnés Tur, Enrique=*Milagros atribuïdos al Beato R. Lull en el siglo XVIII.*

Dos documents, de 26 febrer 1731 i 21 agost 1750, de l' Arx. Municipal de Palma: Lib. de Recoleccions de 1750.

(Revista de Menorca, 1932, abril-maig, pp. 149-151).

—Correspondencia entre el Dr Arias de Loyola y los Jurados sobre el beato Ramon Lull. (Siglos XVI y XVII).

Quatre documents de l' Arx. General Històric de Mallorca; Cartas Sueltas, Leg. D.L. i Lletres Missives 1605-1615.

(Rev. de Menorca, 1932, maig-juliol, pp. 208-212).

J. P. i M.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

EL DOCTOR FIOI I EL SEU DIETARI

Un gruixat manuscrit de 219 fols, escrit a doble columna, de lletra generalment petita i espessa, sovint de lliçó treballosa és el que ara treim a llum. Un dia el seu senyor, D. Francesc Villalonga Escalada, amic tan amatent amb els arqueòlegs com entès en qüestions de bibliofilia, afició que en ell té fondes arrels familiars, posava en les meves mans el dessusdit manuscrit per tal que veiés si hi trobaria alguna cosa aprofitable per la nostra història. La curiositat d'una exploració ràpida, que em permetés de percaçar a l'atzar la nota suggestiva, i servís d'avançada revelació primerenca del contingut ubèrrim que fantasiava, feu-me girar les fulles, oloroses d'antiquitat. La flaire era benolent, la impressió ben afalagadora i la íntima satisfacció cada volta més creixent, en tant que l'estudi acurat sospesava la valor del document. Jo no sé, però, si aquest judici favorable respondrà lògicament a l'objectiva importància o si serà més tost la simple projecció sentimental de la meua afecció, més o menys motivada. Tant se val!

Dissortadament, venia l'hoste inconegut sense cap testimonial de paternitat, que calgué pouar amb seny al llarg del *Dietari* i per inducció establir després la filiació, el seu estat civil, que els lectors tenien dret a saber. La recerca fou relativament fàcil. Per incidència, el nom de l'autor feia's patent en parlar ell mateix en primera persona i en forma tan lacònica com aquesta: *Yo el Dr. Fiol*. I veusací el primer element cert, on s'estrebaren ulteriors investigacions. Al mes d'agost i en la diada de Sant Joaquim cuida d'anotar que

celebra la festa onomàstica. Tampoc ens torbarem a fer coneixença amb la mare Florentina, les germanes religioses, el germà Llorenç, la muller Antonina, la qual, adesiara, la pobreta, trencarà el curs pacífic de l'enfilall de notes amb soltades i estranyes intervencions; amb el cunyat Bonaventura Serra, patrici meritíssim, i el feel prevere Miquel Dolç qui va i vé de Santa Maria, cavalcant un mullet i quasi sempre acompanyat del cobejat paner de present. Així, el manuscrit que apareixia sense guardes que almenys li amagassen la pudibunda nuesa i miserios depauperament, efecte potser de forçat pelegrinatge i d'un llarg tracte malmetedor, poc a poc es clarificava i era voltat d'ullprenedora simpatia, que aidava a esvaïr la impressió freda, desconcertant, del primer examen.

Encapçala el primer full la data de 1782. La forma rònega i crua de començar desvetlla el dubte si el present podria ésser un dels toms salvats, entre molts, del naufragi del temps i de la incúria dels homes, o bé l'únic que ens llegava la ploma feïnera del Dr. Fiol. Tocant aquest punt es devenia infructuosa la meua investigació diligent. En Bover, a qui jo anomenaria el porter de la història nostrada, el lllindar de la qual a ningú no es permès de passar per ara sens adreçar-li abans salutació amorosida de respecte, quant i més no conegué el manuscrit; és més, tot parlant de l'autor en traçava un esboç biogràfic (1) ben dissortat, que ara, més documentats, cuidarem de rectificar.

(1) V. *Biblioteca de Escritores Baleares*, pag. 296.

Segons l'esmentat historiador el Dr. Fiol transpassava d'aquest món a l'edat de cent i dos anys, afirmació que em semblava absurda, i aquesta convicció s'afermava a mida que avançava en la còpia del manuscrit i mentalment comparava aquella edat amb la de la mare. Les dates de naixença i òbit, acabaren per treure'm tot dubte i restablir la veritat. Elles ens certifiquen plenament que el Dr. Fiol neixia el 9 de març de 1728 i finia el 16 de juny de 1790. (V. Apèndix). Ell mateix cuida de consignar el primer any en una nota de 1788: *Este dia, que es Diumenge a les sis y tres quarts del mati he cumplit 60 anys per ser nat dia 9 març any 1728, que tambe fonch bixest; per memoria.*

Així, aquest deliciós *Noticiari*, redactat a la calor d'amable vellesa, en la casa del carrer de la Portella de Ciutat, n.º 16, on visquè (!) i sota l'atracció irresistible de l'eternitat, que tan aprop sentia, clovia's un any i mig abans de retornar el cos a la terra, als seixanta dos, precisament a la vetlla de la Revolució Francesa, flor roja i gegantina que tot just grellava del gra colgat dins la corrupció del segle. Amb el Dr. Fiol també finia la bella tanyada del seu arbre genealògic, fruitat de noble ascendència, embaumada pel perfum perennal de santedat que escampa el lliri gentil de so'n Gallard. La brillantor familiar resplendeix en la nota i arbre adjunts, que un amic tan competent com carament volgut, En Josep Ramis d'Ayreflori Sureda volenterosament ha compost per aquesta introducció. «Tenia aquesta família la sepultura a la parròquia de Sant Miquel, davant l'altar major, en la que s'enterrava a mitjan segle XVIIe segons consta de la partida de defunció de la Sra. Catarina Flor, muller del discret Jaume Fiol, notari molt distingit d'aquesta ciutat.

(1) Aquesta casa abans feia cantonada del carrer d'En Ginard, i posava en comunicació el carrer de la Portella amb el de Miramar, actualment sense eixida al primer. La illeta al començ del carrer de la Portella, truncada perquè aturava la lliure entrada i sortida dels cotxes a casa Villalonga, formava amb els carrers propers un creuer de convergència, anomenat els *quatre cantons*. La casa del Dr. Fiol, la volada de la qual volta per l'esmentat carrer d'En Ginard, per voluntat testamentaria devia vendre's al cap d'un nombre d'anys igual al de la seva vida i mentre arribàs el temps senyalat pel testament, l'habità el *Jutge de Pobres* i per això el poble l'anomenava *de les ànimes*. Transcorreguts més de seixanta dos anys, fou venuda i el diner gastat en obres a la Misericòrdia.

«En aquella època la família Fiol estava entroncada amb famílies d'estament de Ciutadans militars de Mallorca: Manera, Flor, Serra, etc. El propi Dr. Fiol fou inclòs l'any 1762 dins l'allistament noble de la illa, que es feu amb motiu de la creació de les Milícies provincials de Mallorca, com a Ciutadà honrat de la present Ciutat (V. Arx. Municipal, llibre d'Actes del dit any). I segurament era mereixedor de semblant distinció per pertànyer a antiga família, molts de membres de la qual vestiren la toga de juriconsult, circumstància honrosa que la feia mereixedora, inseguint venerable consuetud del Regne, d'ésser contada dins l'honorífic estament de Ciutadans. De més a més, de part de mare el Dr. Fiol venia de les primeres famílies de Sóller, totes ben assenyalsades i de molta consideració en el Regne» (!) Bé haguessen volgut que la *vera efigies* del Dr. Fiol hagués precedit aquest volum. Però més que l'hem cercada no l'hem poguda haver.

Als qui ens és grat de portar la història fins al més petit detall, l'obra del Dr. Fiol no pot menys d'interessar-nos per la vàlua documental. Els crònics, i bona part de la literatura arqueològica fins ara coneguda, ens mostren la societat i allò que realitzava a una hora concreta la institució que la regia, o els esdeveniments que captien la curiositat dels ciutadans. Aquest *Dietari* pren una altra direcció; l'esment es concentra en reduir el camp de la visió i intensificar el descapdellament de la vida social entorn d'un individu, per tal de vesllumar d'aquesta faïç el joc entremaliat de virtuts i vicis, de grandeses, misèries i passions que formen l'ambient veritat on aquell es movia. Des d'aquest pla, no cal dubtar que devenen vives i profitoses les ensenyances que n'ergeixen; ben exactes i encativadors els elements que ens serviran per haver el perfecte coneixement de l'època. Sempre serà més adient presentar un home i les seves relacions amb els altres homes per treure idea exacte del teixit espès i complicat que va componguent el pas d'una sèrie d'anys, impenetrable a l'esguard de l'historiador ben sovint, que no traçar més o menys subtilment la silueta d'una societat abstracta i volatilitzada, manllevant a estones colors a la poesia, a risc, però, de contrastar fonamentalment amb la idiosincràcia real dels individus, part activa i integrant de l'acció, que

(1) Vegi's també la seva obra: *Alistamiento Noble de Mallorca*, pág. 388.

es preten revivar. Per això fóra més útil, si fos possible, perfilar, abans que les institucions politico-jurídiques, l'estudi previ o paral·lel dels costums, ja que aquests són els determinants immediats d'aquelles.

Els crònics, que En Campaner traduïa amb paciència digna d'una obra més sortada de la nostra llengua a l'espanyola, en el traspass esbravava tota la frescor i vivesa alada dels originals i conjuminava amb ells el *Cronicon Majoricense*, recollint solament els ecos dels fets que transcendien a la vida pública. En canvi, els del viure quotidià, que són precisament els que acoloren millor i reflexen l'hora històrica i trepiden al seu ritme, eren negligits. Menat per aquest criteri generalitzador, d'altra banda tan corrent entre els estudiosos de llavors, no és d'extranyar que després de fullejar l'original que avui donam a l'estampa, a més de dir que comprèn els anys de 1786, 87 i 88, exterioritzàs l'opinió que li merexia en un article, (1) el to del qual és desdient de la fermesa i exactitud de criteri a que ens té acostumats i que, per fragilitat, en aquest punt, recorda una volta més aquella dita horaciana: *quandoque bonus dormitat Homerus*. En l'esmentat article afirma amb tot el pes de la seva autoritat, que el Dr. Fiol al llarg del seu *Dietari* «no consigna en les múltiples i brevíssimes anotacions gairebé ni una dada d'algun interès o curiositat cronològica que serveixa per a la història de nostra illa». I més avall, amb cert caire que no deixa d'ésser ben paradoxal després de trobar notícies tocants al nostre teatre, la mateixa satisfacció que li dona la insospitada i per ell preuada troballa el fa exclamar ingènuaument que ja pot «comprendre que té el quadern indisputable atractiu per les persones a qui els és plaent de rememorar els costums dels nostres avantpassats i d'estudiar l'avenç de llur educació i cultura». La fonda veneració que sentim vers el laboriosíssim i meritíssim Campaner ens veda de fer-hi comentaris.

Així, per ell, quan no sia més que pel caràcter propi, el present *Dietari* és una obra pariona a la del Dr. Cabanes, *Moeurs intimes du passé*. I volem esmentar aquest escriptor francès de passada, perquè en la nostra gloriosa tradició literària no coneixem cap precedent.

En resten ben enfora el *Manual de les dades* que els nostres arqueòlegs espigolaren dins el clautancat Arxiu del Reial Patrimoni, i que comprèn des dels anys 1309 a 1470; també el *Libre de despeses diàries* que per compte del Rei es feren a ca D.ª Saura de Pinós des de 1.er de juliol de 1307 a 30 juny de l'any prop següent, i fins i tot el *Libre de anotacions y rebuts del magnífich Sr. Perellós de Pax*, d'una vuitantena de fols, a través dels quals entrellucam el maneig d'una casa noble mallorquina al XVIe segle, on, al costat de l'apuntació íntima i familiar s'hi agombolen plàcidament i magnífica unes quantes receptes casolanes que anostren en la manera de fer mitja lliure de salsa o de guarir «falcons, la qual tinch de hun casador quin vene hun tunisench qui anava ab les gualeres de don Bernardino».

No és versemblant, ni remotament, que el Dr. Fiol s'atancàs a conrear ací la *Memòria*, gènere literari que en aquell temps a França prenia capdal volada, després que Rousseau aconseguia encativar la societat que el voltava amb la redacció de les seves *Confessions* avui d'embafofa lectura si voleu, però amarades d'un gran sentiment de la vida domèstica. No cal ponderar ara l'eficàcia de l'exemple, ni el nombre d'imitadors, que creixia singularment entre les senyores «d'esperit sensible i interessants», com eren signades les persones a qui prengué la pruija d'obrir llur petit registre on consignaven mandrosament llurs impresions, records i abel·lidors ensomnis.

Amb tot, hem de pensar que no pogué sostreureu-se al mal del temps el nostre juriconsult i, així, a la faisó de Saint-Simon, es resolgué a perpetuar per escrit el que li esdevenia o veia, si bé dins un escenari més tranquil i limitat, amb el propòsit de serrar-ne el secret per pròpia satisfacció i deixar-lo, ensems, assegurat de tota indiscreció *sous les plus sures serrures*. Per semblant comportava's Pascal amb els *Pensaments* redactats en forma de notes i pel seu us particular, amb l'eixutor d'estil que tan agrament desplavia a Voltaire. ¡Reparau de quina manera són sempre fallits els propòsits de l'home!

Aquest poc mirament i despreocupació de qui escriu per a un públic inexistent, a la llarga esdevé la millor disposició per a produir alguna cosa de valor. Ja el poeta Gray se'n adonà d'aquesta ventatge i, tot convençut, no es cansava d'encarir la tasca dels escriptors de *Memòries*, que just s'aconhorten d'assentar els esdeve-

(1) El Teatro de Palma en 1786, 1787 y 1788. (*Almanaque Balear para el año 1880*.)

niments tals com succeeixen, sense postissures ni habillaments, desrobats de tota afectació personal, i encara els prometia, a guisa de ben merecudada mercè, la maina de lectors que mai no havien de tenir els analistes de pretensions. Escriure el que fou vist i oït és, senzillament, compondre un llibre simple, però rar i curull d'encisos, que mai la mà no gora deixar. Precisament aquesta difícil simplicitat era la qualitat que més encobeïa Grimm en les Memòries de Mme d'Épinay, i ponderava amb paraules vessants d'admiració. Veiau l'entusiasme irrefrenable que posava en parlar de l'esmentat llibre: *«En vérité il est charmant. J'étais bien las lorsqu'on me l'a remis; j'y ai jeté les yeux, je n'ai jamais pu le quitter; à deux heures du matin je lisais encore; si vous continuez de même, vous ferez très sûrement un ouvrage unique»* «*Mais n'y travaillez que lorsque vous en aurez vraiment le désir, et sur toutes, oubliez toujours que vous faites un livre; c'est l'air de vérité, qui ne se donne pas quand il n'y est pas du premier jet, et l'imagination la plus heureuse ne le remplace point*». I el temps s'encarregava de confirmar plenament l'optimisme dels auguris, ja que qui vulgui conèixer la XVIIe centúria, no podrà oblidar les Memòries de Mme d'Épinay.

Per semblant, el Dr. Fiol en feia poc recapte de la vanitat literària en redactar les quotidianes apuntacions. Indubtablement la seva ambició no aniria més enllà del goig d'inventariar en el seu dietari íntim el més íxent de les relacions, bé casolanes bé socials, per pròpia utilitat en el govern i administració del seus afers i per bona memòria. Sens adonar-se'n, potser, practicava l'oportuníssim consell del poeta profà: *carpe diem*: caça el dia, que fuig del teu davant com una papallona inquieta i pren-ne el polsim daurat de les ales. I en aquest punt, si em fos permesa una curta digressió, diria que en el *Dietari* del Dr. Fiol, com en els altres escrits de caracter semblant, —lletres, cronicons, relacions de festes, etc —no'm puc estar de veure-hi la més viva i autèntica representació periodística de la nostra Mallorca a l'època respectiva. En les referències que acoblaven cal endevinar-hi els elements embrionaris del modern diari, el qual, amb la regularitat isòcrona d'un fenomen natural saluda la claror de cada dia. Bé és veritat que no gaudiren els honors de la difusió i la publicitat, la qual ateny el mèrit de condensar en cada fulla, a manera de cambra obscura, la visió íntegra de l'ample panorama que

s'aixampla davant la lent. Amb tot, s'avenien prívadament a les exigències de la curiositat informativa, la mateixa que als nostres dies fa correr febrosament l'estilogràfica dels folicularis com abans la ploma ben tallada dels gasetillers i assagistes, els quals, llavors com ara, es feien goig de passar revista a la societat a través de totes les classes, condicions i jerarquies, per tal d'empremtar llur petjada en el paper i després mostrar-la a la posteritat. I aquest periodisme manuscrit, que els amadors de la Pàtria defensam pam a pam de l'atac destructor del temps, és veritablement el digne precursor del periodisme imprès, que aparexia a Mallorca l'any 1779 amb la *Noticia Periodica* i que havia d'aconseguir a l'avenir esponentosa existència.

De més a més, el nodrit noticiari del Doctor Fiol neixia en un ambient poc favorable al desplegament i a la gràcia espiritual, que suposen absoluta llibertat per l'escriptor en l'us de la llengua terrenal i una literatura floreixent, plena de maduresa i de consciència col·lectiva. I aquestes condicions, feia tres segles no eren les pròpies de la nostra cultura, que trobava's en forçada depauperació. L'hegemonia espanyola, que val a dir castellana, durava del tot entronitzada.

Amb l'unitat política, i el consegüent predomini de la cultura espanyola, amb la imposició de la seva llengua, s'esllanguiren les demés cultures, les quals, abans de romandre soterrades sota l'al·luvió impetuós que damunt d'elles s'esbancava d'elements extranyos, deixaven per admiració del món l'exuberant florida de produccions, flors exquisides de l'esperit, i en el pervenir unes possibilitats no menys ubèrrimes que no esdevengueren realitat per l'adversitat del temps. L'obra gegantina, tammateix, que la literatura espanyola bastia damunt ruïnes tan venerables, durant els segles XVIe i XVIIe amb probabilitats de ferrenya estabilitat, però que s'estimbava al següent, era il·luminada, en opinió de Macaulay, per les clarors capvesprals d'aquelles literatures medievals, singularment de la nostra, inútilment sacrificada a honor i glòria de l'espanyola, llavors massa afalagada de reis ufanosos. Ramon Lull, des de la pau del seu vas degué repetir aquell blasme, roent de santa indignació contra aquesta obra de despietada destrucció, que ja en el poema *Desconhort* llançava contra els iconoclastes del cenobi de Miramar.

Inútilment els governs estimularen els lite-

rats, sens aconseguir tammateix encendre la flama del geni en l'esperit dels qui n'eren orfes. En canvi,—en el pecat havien de portar la penitència,—el primer que perdien els espanyols era llur personalitat nacional. Davant tanta indigència França ofrenava'ls els seus escriptors traduïts i els seus gusts amb Felip V, en tal forma que ja Mesonero Romanos un poc avergonyit, podia afirmar que els espanyols eren la gent més traduïda, i per tal de fer-los remuntar el vol restaren ineficients els afanys dels reis amb la creació de la *Biblioteca Real* (1714) i la *Academia de la Lengua* (1714) y la de *Historia* (1738). Al més, veieren-se una caterva de literats mediocres, pobres d'inspiració, bons per entretenir els ocis componguent exòtiques imitacions, engendrant penosament la migradesa d'una poesia freda, artificiosa i anèmica, que altra no cabia esperar-ne de l'ambient en que bellugaven se, dens en èlogues, letrilles, *romances* i anacreòntiques. Qui gosava aixecar-se un palm de la terra era la generació que tot just brotonava d'erudits i crítics, els quals en llurs dèries d'investigació acreixien la història de la cultura i cridaven amb llur exemple vers elles el major esforç d'atenció dels qui sentien jalers de saber. I el Dr. Fiol i el mateix salonet Serra no pogueren sostreure-se als efectes d'aquesta llarga i fatal davallada en els nostres interessos espirituals de llengua i cultura, que marca un desert estepari en la història de la nostra literatura. El que ens meravella és que el simpàtic jurisconsult recordàs encara la parla terral, aleshores oblidada, proscria i viltenguda, en la redacció d'aquestes notes. Així i tot, ens llegava una obra única i atraient, malgrat la forma en alguns endrets un poc desballestada i despentinada, però que no és obstacle perquè sota d'ella hi lleneguïn escoladisses escenes tot just esboçades i s'aixequin de peu els personatges per caminar davant nosaltres. Llevat d'una partida d'aparents vulgaritats en el detall i en algunes pinzellades secundàries, pren relleu el fons d'un quadre vertader, revelador d'un aplec de costums ja esvaïdes. I és que amb el que la vida diària té de més familiar, per no dir vulgar, el Dr. Fiol arriba a interessar-nos, i no precisament per la part que hi pren la seva persona, sinó justament pel caire viu i sentit que a tot arreu és patent, per l'emoció que ens faria sentir qualsevol novel·la realista.

I aquest estil tan simple i nu, a voltes bru, sec, sens deixar d'ésser sempre familiar, sobri fins

la magror, que us acompanya des de la primera pàgina en companyia agradosa, resta de més a més amanit per un polset de sal suaument picant, de l'humor que és un estimulant poderós i la saba colorant del talent. La ploma corre amb tal abandó que ben sovint és indiscreta i franca, i en no pocs endrets càustica i mossegadora, mancada, això si, d'aquell to agre tan propi de la dama desenfada, de la impertinència paradoxal i provocadora de qualsevol malcontent. Ran d'observacions subtils i pintoresques, traçades amb finor d'esperit, criteri ferm i admirable bon seny veureu saltar-hi llampecs maliciosos, com d'una pedra foguera, que acabarien per convençer-vos que en total és la revelació d'un indiscret a un curiós innominat, però igualment greu i indiscret. Perquè, jo no sé si el lector se'n haurà adonat del poc compte que el nostre jurisconsult pren en jutjar certes persones i de l'esguard penetrant amb que atravesava la cuirassa de la gravetat i ceremonial amb que cuiden voltar-se a distància, per tal de no ésser conegudes per les ànimes ingènues. Decididament, la hipocresia, el millor homenatge del vici a la virtut, l'aparença exterior desorientadora que tan agudament La Rochefoucauld acusava públicament com «*un mystère du corps inventé pour cacher les défauts de l'esprit*» troba en la ploma del Dr. Fiol el flagell terrible.

Al llarg de l'obra difícilment topariem amb el més petit èmfasi, ni amb el més insignificant intent d'alsar el to. Mes tost notes consignades amb un aire perfecte de veritat, amb el sentiment de gentil bonhomia, gran dosi d'observació i dramatisme, amb tal densitat informativa que potser en altres mans fóra pesada. En canvi, aquesta sobrietat, que no ens cansariem de ponderar com a mèrit, fa pensar d'altra banda si esdevindrà motiu de plànyer-la, ja que segurament ens priva de múltiples menuderies, que la curiositat gosa pressentir a manera de voltes i revoltes gracioses, vertader encant del camí. L'enyorament del que deixava inèdit el Dr. Fiol és sensible si es té en compte que l'exhumació d'aquesta casta de documents constitueix un dels mitjans adients per clarificar un període important de la història, remogut per grans onades de passions i de idees, que en ondes concèntriques, bé manses bé furientes, arribaven fins a les platges més remotes d'Europa, i que va des de Lluís XIV a Napoleó. «Aquesta època, observa M. de Lescure en el

prefaci a la *Correspondance secreta inédite sur Louis XVI, Marie-Antoinette. La Cour et la Ville, de 1777 a 1792* que s'anomena el segle Devuité, monjoiat pel llit olímpic on el gran rei meravellava's de morir i el cadafalc on Lluís XVIe s'esglaiava de pujar, és on neix, creix i triunfa sobre les desferres del món antic, el món novell en què ara vivim.

De les relacions orgàniques, íntimes i profundes entre un segle transitori i regenerador i el següent, provenen, s'esperonen, s'agullonen sens aturall, mutualment, la pruija de l'historiador i la del moralista, entossudits en l'escorcoll, a pedres menudes, dels problemes dels nostres orígens intel·lectuals, artístics i polítics, i alhora la curiositat entremesclada de cura i simpatia del públic que sap acollir reverencialment el que ens ajuda a conèixer més els avant-passats.»

Per qui empengui ací aquest treball no dubtam que el present *Dietari* ha d'ésser un element de consulta preuadíssim. Mes d'una volta el pessigolleig de la tentació davant el cabal nodrit de dades i notes espigolades al ritme esbraonador de la transcripció, unes estimulants per llur gràcia i novetat, altres per l'observació incisiva, per la impressió moral, pel mot desusat ara, però aletejant, animat i frescoral, per la pinzellada ràpida tota color, revelador tot plegat d'aspectes i escenes íntimes, gairebé inconegudes, gosà aplanar la voluntat als afalacs temptadors de portar-ho a bona fi. Per això fóra necessari engruixir les dimensions del pròleg i córrer el risc de reproduir per endavant part del *Dietari* desrobat certament de la gràcia ingènua i virginal de la primitiva redacció que és el seu millor ornament. D'altra banda, aquesta tasca hagués estat pròpia d'un esperit subtil i selectíssim com el de Miquel S. Oliver, autor de les deliciosíssimes *Flors del Silenci*, l'únic que n'hagués sabut treure bon partit d'aquest *Dietari*. No he volgut esfullar doncs aquesta flor d'antiquitat. Més tost he preferit posar-la dins un pitxer per a plaer dels altres i meu.

Amb tot, volem esmentar que ací hi deixa ren esqueixos de llur vida institucions mallorquines tals com el Col·legi d'Advocats, del qual el Dr. Fiol era cofundador, l'Universitat Literària, la Germandat de Sant Francesc, els inicis de la fugissera Acadèmia Médico-Pràctica i d'altres. Els futur historiador del nostre teatre, de l'art musical, dels costums casolans haurà de venir a aquest *Dietari*, on trobarà notícies que no són a altre lloc, i també el qui s'afanyi per

conèixer altres aspectes de la vida ciutadana. Aquest manuscrit del Dr. Fiol li ha de revelar a balquena fets els més suggestius i varis, uns endolats, com l'assassinat del Dr. Aulf prop el portal de l'Universitat velia; execucions com la de Cristòfol d'Alba a les forques noves del Mercat; referències tocants a espectacles públics, com la inauguració dels tancats prop de l'Hospital; d'altres rivetades de celada ironia com la que a la S.^{ra} Chacon li furtaren un rellotge devora l'església de Sant Nicolau, que demostra que els enemics del setè manament són ja vells; la que la *Muntaner alias Miraclet vuy hora de Vespres se es feta retratar y se ha observat molt be: aportava rebosillo encarnat, randa blanca y polvos*; sens descuidar finalment el cobetjat *cocodrilo*, present que el seu cunyat Bonaventura rebé de Filipines. El 16 novembre de 1788 anotarà: *El Bisbe predica, y lo he oit: declama contra las toualetes de las Donas y contra la galeria del Corral de Comedias*. I, amb tot, afegeix: *Vaitx a la Comedia: EL TEXEDOR DE PAÑOS INGLES, y per estar malalt el meu criad, me acompanya el de Serra*. En un mot, tota una gama variada i rica de tonalitats psíquico morals.

Com aquest *Dietari* ha aparegut per primera volta i a tongades a les planes del BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LUL·LIANA he'tengut bona avinentesa, en tant, de recollir les manifestacions espontànies dels lectors, totes ben entusiastes i afalagadores, que han esvait del tot la timidesa amb que comencí a copiar-lo i la preocupació amb que doní les quartel·les a l'impren-ta, tot esperant la impressió dels estudiosos. L'interés de la majoria d'aquests concentra's singularment per la novetat en el fet, tan sovint consignat, dels obsequis de cortesia que, inlassablement, anaven i venien gairebé quotidianament, de parent a parent, llur qualitat, i per motius quasi sempre insignificants proves feaents amb què complavien-se, més tost que amb paraules, de mostrar l'afecte i refermar lo. Si la família Fiol era un cas representatiu d'altres al seu temps, bellament podria dir-se que amb aquests agradosos festejaments trobaren la manera de fer soportable la vida i d'endolcir-la fins al punt que ho comportava. Tot recorrent ne les planes no és difícil de presentar un inventari de les lllaminadures que preferentment adelitaven el paladar, per la confecció de les quals les dames tenien les millors traces; i en aquesta tasca no eren menys destres les mans de les religioses, magres per la penitència. No puc dir

certament a quina bresca cercarien la mel amb que fornien tantes llepolies, però, així i tot, no puc estar-me de fantasiar que els seus ulls, lleugerament voluptuosos, degueren vagar a la recerca del dolç cobejat, per les planes de *Le Pâtissier français où est enseignée la manière de faire toute sorte de pâtisserie très utile à toutes sortes de personnes...* que els tan anomenats llibrers tipògrafs Lluís i Daniel Elzevir l'any 1655 llançaven al mercat, joia bibliogràfica en 12.ª, d'estil polit, fina estampació, de inicials i vinyetes acurades i enquadernació flexible de pergamí; o, qui sab, si a casa nostra mateix, en el *Libre lo qual ha compost lo diligent Mestre Robert, coch del Sereníssim señor Don Ferrando Rey de Napols*, estampat a Barcelona en 1568.

Per la meua part, veusací un esboç d'inventari, naturalment molt incomplet.

Els convents de Santa Margarida i Santa Clara tenien anomenada per les coques maurades de pasta dura. També el de Santa Clara per la cansaladilla, formatjades de pasta reial, redons de cabell d'àngel, biscotxo o Pa d'En Pou a la italiana de Monsieur Anton, tortades, coques grans amb sucre i bescuit, el qual també feien les monges del Canonge Garau.

A Sant Jeroni, els melindros o medritxos. L'especialitat de les monges d'Inca eren les pastes *solis presbiteris* o concrets amb crosta de sucre, bunyols de vent i concrets.

Les de Sineu feien concrets, als que s'afegia el nom del poble. Les de Santa Catarina de Sena de Ciutat tenien les mans beneïdes per l'escudella dolça. Una altra escudella, anomenada blanca, era pròpia de Cartoixa; a la Concepció de Ciutat, coques de borratxa i Pa d'En Pou amb crosta de sucre pinyonada; a Santa Magdalena, ésses, gubellets de pasta de concret amb llet, gubellets de Pa d'En Pou, coques, tauletes d'ordi, greixoneres de bou i de moltó. A diferents convents, puntes a l'aire.

A les cases particulars i en ocasions no tan solemnes no hi mancaven les rosquilles, coquetes de la reina, oliades, ensaimades, escalons, confitura, quartos, puntes a l'aire, tortes de xixarro, tortades de crema o pasta d'ametlles del coc del senyor Bisbe, bocadillos de moll d'ous de bou i de crema, pastelillos de crema, pastejons, menjar blanc, penaliç, xalia de tresat de Malta, doblegats de pasta fina, natilla, formatge gelat, pastissos reials de pasta fina de fulls i a dins ous mols de Miquel de Casa Pueyo, llet,

aigua de fresses, aigua d'ous moles de D.ª Maria Gertrudis, casques, coques bambes, corbates, bescuit menut, coques amb mel i de Nadal. Després venia una altre secció no menys atractiva i selecte. Devora el moscatell s'hi arren- gleraven amb posat seductor la pera confitada, la patata, melmelada, etzerola, oranges, mostillo, síndria, fraula, membrillo, pinyonada, pasta reial, coques rosades, caramel·los, pistatxos, confits de taronge o d'ametlla, ous de faltriguera, bescuit de metles agres, bolados, xocolate, llet d'amella, iemes d'Alagon, biscotxos de Terol, vi de Pere Ximeniç de vint anys, vi de pàmpol rodut de Planícia, fonoll ensucrat... En un mot, una llista ben nodrida de llamineries que Brillat-Savarin no hagués esquivat d'afegir a la *Physiologie du goût, ou meditations de gastronomie transcendante...* (Paris, Gonet) obra deliciosa, on l'art de menjar bé és patent amb tot l'encís possible: i no fóra inútil als redactors de *l'Almanach des Gourmands, ou calendrier nutritif, servant de guide dans les moyens de faire excellente chère*. I potser la Duquesa d'Abrantes fos oblidadissa en aquest punt de l'exigència, aleshores massa femenina i que mai no perdonà a Savarin, que per ésser millor el menjar devia ajuntar-s'hi triada crestalleria, gentil argenteria, magnífiques porcel·lanes i mantelleria de Flandes o de Saxònia.

La color familiar i domèstica que amara les pàgines d'aquest *Dietari*, com notarem abastament, fa actual el record d'altres semblants, és a dir, les *Memòries* de Marmontiel, que tan s'agradava de consignar els detalls més insignificants pertanyents al menjar, en tal faicó que malgrat el temps que d'ell ens separa, el lector que va fulletjant-les, encara ara sembla-li assaborir amb l'autor el vi de la Champagne i de To Kai, el primer dinar fet a la Bastilla, el gust de les cranques tretes del riu Vaucluse, les saboroses anxoves, i d'això se n'adalitarà potser més que no de resseguir les petjades platòniques de Petrarca.

Talment com ara, ja llavors els qui no parlen català són anomenats forasters. Vegi's la nota del 30 de juliol de 1788. La pruija tan remarcada pel Dr. Fiol de beure aigua gelada i prendre xocolata, costum introduït per l'exemple de dames tan distingides com Anna d'Austria i Maria Teresa, és la mateixa que ja en 1679 encativava l'atenció de Mme d'Aulnay, com esmenta en la relació del primer viatge fet a la península, llibre

del qual Taine extreia els materials pels seus *Assaigs de Crítica i d'Història*. I això que encara el francès Doret no havia substituït la fabricació de la xocolata a mà per la mecànica. Aquesta coincidència, per no reportar-ne d'altres, me feu pensar adesiara fins a quin punt la vida social i domèstica avançava en el procés de grisa unificació començat en bona part a la XVI.^a centúria. I aquesta mena de sensualitat o *gourmandise* crec que més tost de minvar el caràcter amable que es destria en la baldor de notes agavellades, l'acreix i acolora.

* * *

Després del Dr. Fiol, figura central del present *Dietari*, el personatge que hi cobra més relleu és, certament, el tonsurat Bonaventura Serra, que bé mereix els honors d'acurat estudi biogràfic, i del qual açí troben-se notícies interessants, tal volta úniques referents als darrers anys de la seva vida i a la sort dels seus béns. També a guisa de contribució són inclosos a l'apèndix un translats del testament i un esboç autobiogràfic, encara inèdit, on En Serra hi apuntava el que més podia interessar a la posteritat, per la qual semblava escriure-la, pertanyent a la seva vida literària i privada. La importància de les revelacions íntimes fa més sensible l'avàrcia amb que prodigava-les. El manuscrit, que ben segur no passaria d'un simple borrador i que resta escrit encara per la mà confident de Bonaventura, amb multitud d'anotacions i esmenes marginals que corresponen als llocs fallits del text, és ara curiosament reconstruït i afegit a l'apèndix. Cal doldre's, certament, que En Serra deixàs així embastada la seva autobiografia, i lleugerament registrades algunes notícies, de les moltíssimes que irremissiblement s'en portava a la fossa i que avui ens manquen per estudiar la seva època. Ell representa la més saludable reacció dels interessos de l'esperit contra l'enutjós esgarriament del bon gust, i és el primer dels inconformistes que no es resignen a lliurar-se a la eixorca llamentació davant la baixa de nivell de cultura general, ans bé treballen patriòticament i ardida per tal de clivellar el terror eixut i empedreït de les lletres i ciències, i colgar hi la llavor d'anyades retents. I per això és constituït el famós *salonet*. En Serra, que per seguir el costum del temps era tonsurat, era un exemplar modèlic d'*abate* a la francesa. I allí eren familiars els noms de

Voltaire i el del P. Feijóo, polígraf i antil·lulista, a qui algú motejà de Voltaire espanyol. En una de les obres més conegudes d'En Serra, *Glorias de Mallorca*, (1) que'n recorda una altra d'ídentic títol de l'abundós benedictí, les *Glorias de España*, no pot esmentar el pare de l'enciclopedisme sens ajuntar-hi amb cert respecte reverencial el qualificatiu de *discretíssim*. (2) ¡Quina paradoxa! Les ombres d'aquestes dues figures, ideològicament diverses i oposades projectaven se en les reunions sàvies i casolanes de ca'n Serra del carrer de la Portella (3), on assistien En Ramon de Togores, En Montis, els Marquesos de la Bastida i de Campo Franco, Virgili, Rubí i el mateix futur Cardenal Despuig, per no retreure-ne d'altres. La publicació del *Teatre Crític* i de les *Cartes erudites* del religiós que tan agosaradament s'anomenava ell mateix «ciudadà lliure de la república de les lletres», amanides d'un esceptisme irònic, humanament sanitos, tot avançant-se al seu temps venien de bona hora a desfer no pocs errors i a ridiculitzar preocupacions, i ensems obrir nous camins a les disciplines profanes, amb un seguit de polèmiques profitoses.

Realment devia ésser un petit paradís aquell amable redós de ca'n Serra, i ben fugisseres les hores escolades en profitosa i agradosa conversa. El filòsof ginebrí, en una de les seves

(1) Aquesta i *Disertacion del Pueblo Bocaritano* són les úniques obres que veia publicades. En curs de publicació deixava: *Flora Mallorquina. Historia Natural de la Isla*, dos volums de *Jurisprudencia sobre los errores del Derecho* i començades moltes més. La seva llibreria, notable pel número d'obres, singularitat d'algunes d'elles i molts de manuscrits la llegà al seu íntim amic Josep Pueyo i Pueyo, Marqués de Campo Franco.

(2) En la pàgina 104 i següent en voler comparar la gesta d'Anibal, tot fent camí vers Itàlia, amb la de Carles XII retreu a aquest propòsit: *un pasaje de la bella Historia desde Principe, que escriuió, segun se dá por cierto, el discretísimo M. de Voltayre.*

(3) L'ample vestibul del casal de Don Enric Espanya, que porta el n.º 30-32 ocupa la doble àrea de les entrades que foren de Bonaventura Serra i del Dr. Calafat. La columna actual central assenyala el lloc de la paret mitjera, i el portal interior, a la fi de l'escala principal, és el mateix per on s'entrava a ca'n Serra. La finestra situada al seu enfront, abans de la reforma relativament moderna, correspon al portal d'entrada a la del Dr. Calafat. Les escales principals eren adossades a la paret mitjera. Amics de la cultura de Mallorca ¿no valdria ben bé la pena de perpetuar aquest record amb una làpida?

lletres, en parlar de l'ànima deia: *C'est un feu que Dieu nous a confié; nous devons le nourrir de ce que nous trouvons de plus précieux*. I a un altre endret francament manifestava un del anhels més fonament sentits, ço és, viure en el redòs plaent on sens estar aïllada l'ànima, pogués trobar-se abrigada, independent i pensar ben alt. I corprès de tal preocupació escrivia a Cideville: *Mon Dieu que ce serait une vie délicieuse de se trouver logés ensemble trois o quatre de Lettres, avec des talents et point de jalousie, de s'aimer, de vivre doucement, de cultiver son art, d'en parler, de s'éclairer mutuellement. Je me figure que je vivrai un jour dans ce petit paradis*.

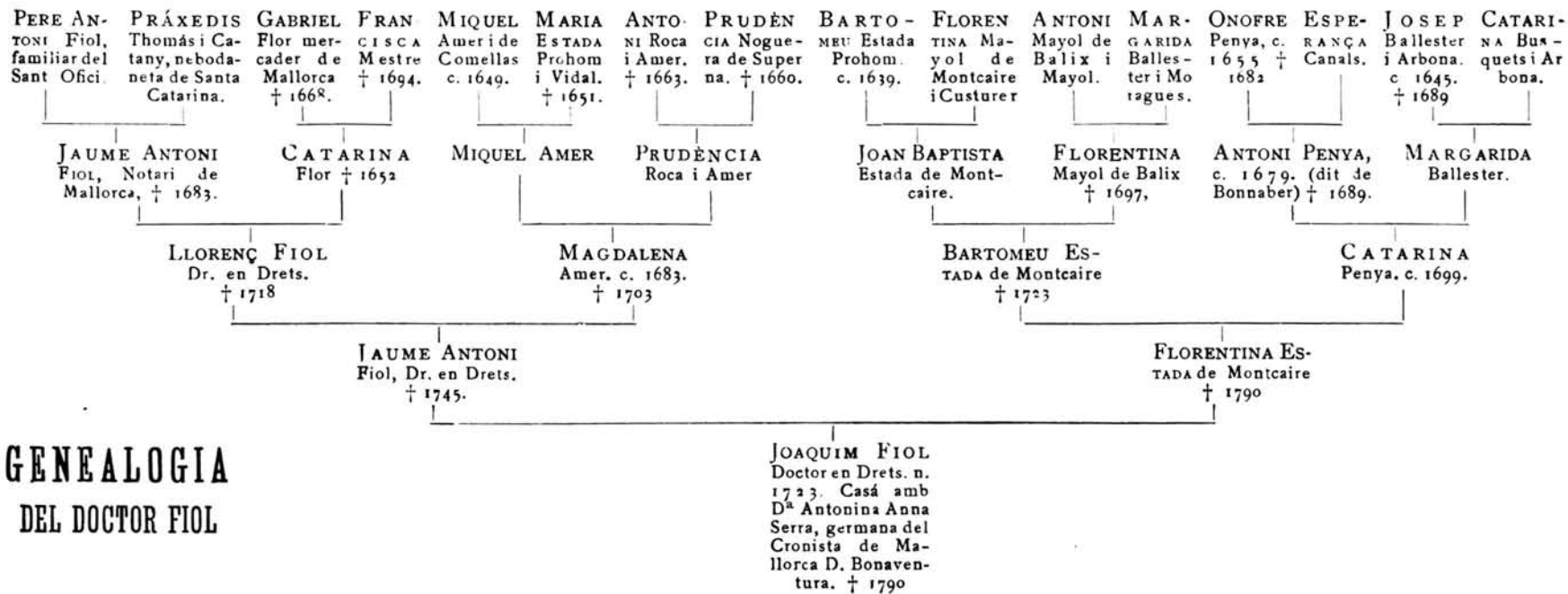
El nodriment de l'esperit amb tot el que el volta de més ric i delicat, l'ençís paradístac que atreien i afalagaven, com una visió llunyana de benestar la imaginació de Voltaire, sobretot la conversa sàvia i discreta foren l'estímul i el millor aglutinant de voluntats en tots els cenacles literaris que anaren fundant-se a la veïna República, i certament no n'era una excepció el de ca'n Serra. D'ells vaig parlar, anys enrera, en el cicle de conferències organitzat pel *Foment de Cultura de la Dona* de Soller, sota el tema tan escaient per aquesta benemèrita institució femenina: *Formació de la Dona al segle XVIII*.⁶ D'aquestes assemblees, que Ciceró anomenava *sermonis societas*, (l'amical conversació) deia: «Els plaers espirituals, els divertiments trobaren-se sostrets per lectures serioses i converses doctrinals. Ací, desde Voltaire fins a Chateaubriand hi donaren a tastar les primícies de ses obres, les quals després de eixir a llum, havien d'atènyer els honors de la immortalitat. Ací la dona, amb les seves gràcies naturals, inspiració i subtilitat d'enginy començarà d'exercir el seu vast i segur imperi: enmotllarà aquella societat, plena d'encant i refinament, que forjava el caràcter inconfusible de la literatura francesa i que, abans de la Revolució, deixava embadalida tota Europa davant aquest logar nou de gust encisador. Des de llavors, mostrarà als altres pobles les condicions de vertader mestratge, mercès al seu geni poètic i artístic, eternalment creador i original, acabant per imposar-se, procreant-los a la seva imatge i semblança. Dins els salons, la vida que volava amb una ala fregant la terra, començà d'aixecar el vol, afanyosa de nova llum i nous ideals regeneradors, no pressentint potser els gèrmens que covaven per endavant.

»I com els salons multiplicaven-se, prest,

enfront del de la senyora de Luxembourg havia d'obrir el seu la Mariscalca de Beauvais, dama amatent i dolça, verdadera mestra en l'art de conversar, el que llavors valia. La seva conversa era plana i no per això menys subtil i enlairada, plena de seny i d'un caient de feminitat corprenedora. Les llargues hores de companyia demanaven conversa viva i alada. Per això, tots els aconteximents del dia hi tenien llur eco i els tertulians podien encomanar-se a pler a les dèries pròpies de llur meditació i estudi. Així, mentre el Cardenal de Retz conta a pedres menudes els seus viatges, el senyor de la Rochefoucauld es perd en divagacions d'ordre moral i encara el segueix la senyora de La Fayette amb reflexions que atanyen al cor i que desiriara talla la sobtada intervenció de la senyora Sevigné sobre coses que la feren d'aprop tocant a l'amor maternal, o més ben dit, a la follia per la seva única filla. ¡Oh, l'amigable conversa, franca i obertal...»

Al bell començ foren aquests salonets santuaris profans on eren conreuades les arts i les ciències que, a la fi, però, esdevenien centres de propaganda escèptica, fogars de la revolució que ja clarejava i on s'atiava el foc de l'admiració vers els ídols de l'opinió: Voltaire, Rousseau, Lambert. Malgrat no tenir notícies concretes, no seria inversemblant d'afirmar que entre el *salonet* d'En Serra i els que s'obrien a París en aquesta època s'interposava un abisme ideològic. La reacció operada corria per llits diferents. Ací, per bé que els contertulians d'En Serra mantenguessen obertes les finestres damunt tots els endrets i espiaassen tots els focs que anaven encenguent-se a l'horitzó, clarificant noves perspectives de progrés moral i material, mai no permeteren que la intimitat del cenacle fos pertorbada, ni que la tramontanada del materialisme hi entràs amb l'halenada freda, ni hi deixassen la petja els amadors de la religió de la decència i bon to, del culte als escrúpols refinats de la consciència i del sentiment, els atormentats del pudor aristocràtic i de la vanitat literària. Amb tot, hi traspuava el seu puntet d'estoïcisme filosòfic, d'aquella *ataràxia*, que tenia per fi fer l'home savi mitjantçant el treball i el prudent menyspreu del món i del seu viure cascavallejador d'inútils amors i temors.

Tal és la impressió que es pot treure de la lectura seriosa de les vastes *Miscel·lànies*, espècie de *quoddam litterarum penus* que de bon grat emparentaria amb les *Nits Atiques*

GENEALOGIA DEL DOCTOR FIOI

d'Aulus Geli, en la redacció de les quals tants d'afanys i vetlles esmerçaren aquells erudits, mai aconhortats de saber. Un desig de superació inenarrable emergeix de les pàgines, gairebé sempre àrides i monòtones, estibades de notes arrengrades en pintoresca varietat de matèries, redactades amb tinta negrosa i ferrosa, lletra desigual i atapeïda, adesiara destructora del paper, on deixà retallada l'escriptura que en altres confon-se amb la del dors. Per ara, aquestes *Miscel·lànes* són els documents fefaents que ens permeten de besllumar el gust i les preferències d'aquella *élite* mallorquina, recreadora de la nostra cultura, que a manera d'illot encantat torrejava damunt la grisor del temps, i de midar la magnitud de l'esforç pel desvetllament d'activitats act encara en potència, la intensitat de la força impulsadora que actua va heròicament contra la inèrcia d'una voluntat aliena vasta i aplomada, contra els interessos d'un misonisme *demodé*. I en repassar a l'atzar les pàgines d'aquestes compilacions, conjuminades amb espigolaments dins tots els camps de les ciències i les arts, no sé estar-me de sentir-hi el ressò llunyà de les converses descapdellades al clos de ca'n Serra, no amb l'ardència que mantenien-se unes altres sota l'arbre de Cracòvia, si no més tost denses d'idees i lentes, amb gravetat socràtica. Així, ara serà el Marquès Pueyo, el qual en comentar la tentació d'Eva al Paradís, tal com la presenta Milton en el seu *Paradís Perdut* li semblarà que el mateix diable no l'hagués pensada millor, el que esdevé en gran lloança de l'autor. I en dissertar sobre l'ús de la paraula *noces*, tan propi de la nostra llengua i de la francesa i d'origen tan llatí (*nuptiæ*) s'haurà de plànyer que gairebé sia ja en desús, i que al seu lloc, inconscientment, el poble diga *bodas* «que no es tan bona sinó ben barbara». Feijóo digué que el major esforç de l'ingenier curullava en el descobriment de Newton. Tampoc no reputava's inferior el d'Aristòtil en trobar el mitjà d'«mansir l'intel·lecte i endogalar lo amb la trava del sil·logisme. Amb tot, era com partida pel nostres estudiosos l'opinió del Cardenal Ptolomeu, el qual afirma que la meravella deuria atribuir-se a Ramon Lull, el qual sobrepassava Aristòtil en la troballa d'una maina de mitjans sil·logístics.

Suara ha d'ésser el Marquès de Sollerich qui exposi a la consideració de la docta assemblea un seguit de projectes que encobeeix per l'avenç de Mallorca. Podrien alguns d'ells sin-

teitzar-se breument en que el Rei permetés als mallorquins d'armar una quarentena de xabecs, els quals anassen a comerciar lliurement a les Indies, i en cas de guerra s'emprassen per transport de tropes i vitualles. Aquests vaixells serien patronejats per mallorquins, car, com deia el patró més tard general Antoni Barceló, a cap part del món no en coneixia de més experts per coses de mar. Així enfonsaria la gran potència comercial d'Anglaterra i a costes seves prosperaria Mallorca. Quant a la moneda, fóra un encert, al seu parer, afegir a cada pesseta un diner de valor per tal de posar-la a la par amb la de Catalunya, d'on venia tot el diner.

Un altre projecte, si bé insignificant no menys digne d'ésser esmentat, puis revela la cura minuciosa d'aquells fervents patriotes, consistia en tragar l'oli no dins odres, sinó en quarteroles de deu mesures i dins carros, i buidar-les mitjançant un canó, a manera de respirail, per tal que l'aire n'eixís prest. També mai no es cansava d'encarir l'utilitat de formar un Gabinet de Història Natural, amb la creença justificada que si cada endret organitzava el propi la replega dels elements que hi són trobats fóra un gran pas per el coneixement d'aquesta ciència. Sospit que l'esmentat pròcer sia l'autor de tot un programa de *restauració* nacional, que apareix sota l'anonimat. Com en tota fórmula apriorística de redreçament l'optimisme és la nota dominant. Indubtablement, de portar-se a la pràctica l'ideal del Marquès la pública prosperitat esdevindria bella realitat. Per atényer-lo primer calia afermar la Religió i la Justícia, i llavors abreujar la durada dels plets, punir el vici i premiar el mèrit, fomentar l'agricultura, el comerç, indústria, arts i ciències, curar que l'administració de caudals fos encertada, esquivats els fraus, castigats els transgressors de la llei sens tota gràcia ni mercè. L'exèrcit no sobrepassaria de cent mil homes, conforme volia Lluís XIV, el qual pensava que molts de soldats, ultra fer nosa, eren mals de mantenir. Pràcticament valia més disposar d'una marina formidable, d'un exèrcit ben ensnistrat i dotat, molts diners en caixa, excel·lents generals i almiralls de mar i ministres entenimentats. De més a més, abrandar l'amor a la Pàtria, foragitar l'interés dels particulars, promoure a tot arreu exemples d'abnegació, mantenir ocupats i satisfets els vassalls, conservar les persones d'havers, esquivar l'ociositat i els espectacles, protegir els homes savis,

no dependre els diners en cans ni cavalls... veusací els principals punts del programa renovellador a desenvolupar si el destí terrenal hagués enlairat el bo de Marquès a algun seient ministerial: «així s'esvairia de tot en tot, acaba la nota manuscrita, el fatal prejudici (?) de que els espanyols son gent ufana, amics de comandar i aconsellar: homes grans, quan realment no son altre cosa que uns grans ignorants i no menys presumits». Obrir el camí a totes les províncies, únic mitjà d'abatre el comerç de les altres nacions era la seva màxima il·lusió. A través d'aquests anhels de millorament que neixien al contacte de la depressió de l'hora present hi entreveim als precursors d'aquells homes, també neguitosos i fonament atormentats: Costa, Larra, Picavea, Ganivet. Abans, però, exigia un període d'estudi, i per això s'imposava la traducció a l'espanyol de les obres capdals, tals com: *Traité du commerce qui se fait par la mer Méditerranée* de Jacob Savary, negociant i financier, i alhora home influent en el comerç. També: *Le parfait negociant ou Instruction générale pour ce qui regarde le commerce des marchandises de France et des pays étrangers* (París 1675), d'Andreu Morellet, escriptor lionès i amic dels enciclopedistes; les *Reflexions sur les avantages de la libre fabrication et de l'usage des toiles peintes en France* (1758), i la *Lettre sur la police des grains* (París, 1764).

A voltes el curs de la conversació desorbitava's de les qüestions, bé literàries, bé de dret polític-internacional, bé d'economia política en ple infantament i que, pel seu caràcter un poc esmarrit, anomenava's *dismal science* (la ciència trista), per endinzar-se en la resolució d'algun problema d'estàtica i de hidrostàtica. D'aquest espès cedaç de revisió no n'eren escàpols els costums dels mallorquins.

Temps enrera, en ocórrer qualque defunció, la família del difunt era visitada una sola vegada. Després les visites sovintetjaren al matí i capvespre per espai dels nou dies de dol, ja que els familiars no eixien de casa. D'aquest costum tan mandrós en donaven la culpa a la ociositat en què vivien els mallorquins. Com no saben que fer ne del temps, deia algun contertulià del salonet, aprofiten tal avinentesa de malgastar-lo. Per ells no existia més norma de vida que menjar, passetjar, fer visites, dormir i cassar. Les visites! Les notes manuscrites que tenc a la vista donen a bastament la sensació de

tedí, en què ordinàriament desenvolupaven-se. Una senyora, s'exclama l'anònim un poc malhumorat, *que parla amb propietat del bonet, del corsé, del cabriolé, dels collars, del pentinat de moda, dels ventalls i demés birimboies ja creu haver atés el cim de la saviesa, que pot sobreixir i dar to a les converses. I el que és pitjor, els homes, mansois, res seguixen les petjades per agradar les senyores*

Aquesta desviació patent del bon sentit feia néixer imperiosament aquesta eutrapèlica proposició: «¿Un cavaller de primera distinció, afavorit amb els dots d'enginy i doctrina, que el posen en inmillorables condicions de fer bon paper en la Societat, i a més pot devenir sens gran esforç ornament de la Pàtria, útil a la Religió i a l'Estat, i deu seguir l'exemple de la gent, la qual per falta de seny o de gust i d'aplicació a l'estudi se'n agrada de passar-se en visites ceremonioses, en passetjos i tertúlies, o contràriament li cal estar se reclòs dins el seu gabinet, ocupat en meditacions serioses, deixant, aiximateix, el temps necessari per atendre el tracte regular amb els altres? ¿Li perlocaria esquivar el fre de la turbanulla inconscient i no avergonvir-se d'ésser motejat de filòsof pels qui ignoren la vera significança del mot filosofia, i no coneixen més matemàtiques que tres i dos fan cinc?» La solució escaient és la de comportar-se conforme al segon cas, sens merèixer censura, ans bé, si Déu li donà talent, deu conreuar-lo, quantimés per obligació, jatsia que cap llei no el constreny a servir el primer postulat. «¿Com mai podria dir al Senyor: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratum sum? ¿Que el món reprovarà semblant comportament! Però se digué: Sapientia huius Mundi stultitia est apud Deum. I Déu no sols ho aprovarà sinó que ho remerciara tant, quant més haurà hagut de sufrir de part dels homes».

La conversa però, no cregueu que sempre es mantengués en un to doctoral i ensinistrat. Estones li era plaent de davallar a l'anècdota casolana, i llavors l'agudesa la salprenia, i eren a bastament riguts i comentats acudits d'erudició com aquest: un individu, mentre apedregava un home que deuria tenir fama de llengarut, no parava de increpar-lo dient: ja que no vols ésser Corneli Tàcit, sies almenys Corneli a Lapide. Pel salonet d'En Serra degueren passar els estudiosos forasters que venien a la illa, emportats per la dèria bé artística bé científica, que en el clergue centre d'aquella erudita constel·lació, trobarien el

guia expert, l'orientador aciençat en profit de llur tasca. Els contertulians coneixerien amb delectació primerenca ses obres i llur mèrit, abans d'ésser sotsmeses al judici sever dels Aristarcs i al fall inconstant i gairebé infantívol del gran públic. Per aquest oasi en el desert espiritual de nostra Pàtria, passaria En Cristófol Vilella, pintor i acadèmic supernumerari de Sant Ferran, quan, de retorn a Madrid el diumenge després de la festa de la Concepció (1772) se'n hi portava un vertader museu de filigranes a base de marisc, que en això havia guanyada bona fama, per a fer-ne present al Duc de Béjar, i per D. Josep de Pueyo,—autor del poema llatí: *Parnassidos sive Phulemonis somnii*, ajupit d'alabançes que hi vessaven en llaor seu els amics àulics, sens oblidar el Bisbe que no parava de ponderar ne les belleses,—una miniatura, un llibre de plantes il·luminades i de peixos, amb el corresponent catàleg o índex imprès, ultra un xabec treballat aciençadament pel mestre Gaietà, cirugià del carrer de Sant Jaume, del qual solia dir el Capità Antoni que en aquesta mena de treballs només en coneixia un altre que li guanyàs per mà: D. Joan Real. De mes a mes, capsetes de tabac en forma de fruita, admirables per llur coloració, que les assemblava a la realitat, i altres curiositats per l'estil.

Si a fora s'edita el mapa de Mallorca en anglès: *The Island of Majorca Printed for William Jany*s, l'atenció desperta i l'esperit crític que suren en l'admosfera del salonet sabrà afinar tot seguit que al mot Sineu s'hi avantposa el de Sant Joan, i que Sejournant, en el seu Diccionari, en parlar de la sobrassada mallorquina diu que és: *saucisson de Majorque, qu'on rotit a la broche pour le manger*.

I si ara passavem la vista encuriosida pels prestatges de les llibreries, hi esguardariem, arrengrerades i acoblades per matèries, les obres consagrades en quiscum ram de l'activitat intel·lectual. I per cert, que fóra un document ben important, per tal com ajudaria a historiar les influències en l'origen de la recreació cultural a Mallorca, el trobament d'aquell llibre en 4.º en que de lletra de Bonaventura se lligen los cataloges de llibres de la sua llibreria y de la de son Pare, de que fa esment el Dr. Fiol el 4 de febrer de 1785. Ell ens certificaria més que cap altra cosa l'afició d'aquests homes que al dir de Séneca volgueren mes viure que existir, com fan la generalitat dels ociosos que es consa-

gren a la saviesa i son només aquests els que viuen, car no solament aprofiten el temps de llur existència, sino que hi afegeixen totes les altres edats; tot el que abans d'ells s'ha esdevingut, ells ho adquireixen. En tant, després d'un llarg deport per les miscel·lànies manuscrites coetànies i papers esparsos, intentem de presentar-ne breu inventari.

De l'antiguitat clàssica no hi mancaven a les cambres d'estudi d'aquells intel·lectuals les obres de Ciceró, Salusti, Terenci, Plaute i César. Dels llatinistes moderns, els quatre llibres d'epígrames, odes i elegies del P. Francesc Vavasseur, el millor humanista del temps, ultra el *Ludicra Dictione*, escrit burlesc contra els autors antics; *Remarques sur les Reflexions touchant la poetique*, atac virulent contra el P. Rapin per haver negligit d'incloure en l'esmentada obra, i entre els poetes llatins moderns a Vavasseur. A mes el valencià P. J. Perpinyà, afamat humanista, mel·lífluent orador, del qual Lluís Vives deia: *Post renatas litteras, solus Perpinianus legendus*. Seves són les obres *De Rhetorica discenda* i *Ad Romanam Juventutem de avita dicendi laude recuperanda* (1564) i altres que el P. Lazeri arreplegava en tres volums a Roma l'any 1749.

Per atènyer precisió, claretat i elegància de llenguatge per ells no n'hi havia cap com els llibres del jurisconsult alemany i historiare de la filosofia, Joan Teófil Heinecke, tan familiars a les universitats europees fins ben envant el segle XIX.º, singularment la *Jurisprudencia romana et attica* (Leyden 1738-41) i *Antiquitatum romanarum jurisprudentiam illustrantium syntagma*, i altres que Ulh publicava a Ginebra en 8 volums; els del preceptor marsellès César Dumar, gramàtic, filòsof i autor de *Choix d'Auteurs classiques* i de *Nouvelle methode pour apprendre la langue latine* (1722), i així les del Brocense, P. Cano, etc. La *Officina vel potius naturae historia* de Joan Tixier de Ravisí, anomenat també *Ravisio-Textor*, el gran humanista francès, Rector de la Universitat de París, se'n portava, part damunt les altres, l'afecte i l'admiració del nostre Serra. Aquesta obra és coneguda també per *Theatrum historicum* (Lugduni apud Hæred. Gryphii, 1560) i consisteix en una recensió de personatges històrics, classificats segons llurs qualitats típiques.

Eren reputats per autors entretinguts i agradosos Joan Hardouin, tan característic per l'erudició vasta i variada, per l'enginy pene-

trant i capricios que mostra en totes les produccions, singularment en la col·laboració constant al *Journal des Savants* on escriví bells articles sobre numismàtica i odes horacianes. D'ell és la coneguda *Caii Plinii Secundi Historiæ naturalis libri XXXVII* (Paris, 1723). Al seu costat, Lluís Antoni Muratori, l'historiador i arqueòleg italià, pare de la història italiana, el qual, tot avançant-se a les doctes societats de la XIXe centúria, ja en 1707, redactava un projecte d'organització d'una societat de literats i acoblava dins ella els conreadors de les lletres. Eren assaborides amb fonda fruïció les seves *Riflessioni sopra il buon gusto nelle scienze e nelle arti* (1708), i el *Novus Thesaurus inscriptionum*; després venien els PP. Feijoo, Sarmiento, Vigneul, Sausay.

D'entre els autors serics nos contaven el benedictí A. Calmet, exégeta, arqueòleg, historiador i ensems teòleg, del qual són: *Tresor d'antiquités sacrées et profanes* (Paris, 1722), *Dictionnaire historique, géographique, critique chronologique et literal de la Bible* (Paris 1720). Igualment Nicolau Antoni, l'autor de les *Bibliotheca Hispana*; Mn. Francesc Manuel de la Huerta, dels *Anales del Reino de Galicia* (1733) i de *España primitiva* (1738). De pintura: *La vite dei piu eccellenti Pittori, Scultori e Architetti*, del pintor i alhora arquitecte Jordi Vasari. El *Museo pictórico y escala optica* del crític Aciscle Antoni Palomino, amb el qual aconseguia bastir un tractat pràctic, prou clar i metòdic de l'art pictòric, i aiximateix *El Parnaso español pintoresco laureado con las vidas de los pintores y estatuarios eminentes españoles*, ablamat d'amor per les belles arts i del desig fervorós vers llur estudi.

Els aficionats a la música fullejaven amb profit *Escuela música segun la práctica moderna dividida en dos partes* i *Segunda parte de la escuela música*, impreses una i altra a Zaragoza en 1724, obres del franciscà Pau Nassarre, cec de naixença. *El porqué della musica en que se contiene los quatro artes de ella, canto llano, canto de órgano, contrapunto y composición* (1672), tractat bàsic de didàctica musical de l'organista de S. Just d'Alcalà, Andreu Llorente. Ultra el *Dictionnaire de musique, contenant une explication des termes grecs, italiens et français les plus usités dans la musique* (Paris 1706) de dicat a Bossuet, obra curiosa i original, no exenta d'errors, cosa no estranya en una producció, la primera en el seu gènere, deguda a

la ploma del mestre i compositor francès, el canonge Sebastià Brossard. De més a més les òperes *Proserpine* i *Persée* de l'italià Joan B. Lully, fundador benemèrit de l'Acadèmia de Música, precursora de l'Opera Francesa. La influència exercida per Lully es deu a la revolució operada en l'art musical, el qual, mercès a ella, véia's caminar folgadamente, desrobat del desplegament ampulós de la melodia, tan corrent a Itàlia, constrenyit des de llavors a les mides del llenguatge parlat. I ací tenia també els seus admiradors. Després Felip Joan Rameau, el fundador preclar de la teoria de l'harmonia i ensems gran compositor, teoritzador francès de la primera mitat de la XVIIIe centúria, i autor del *Traité d'harmonie réduite à ses principes naturels* (1722); *Generation harmonique* (1737); del *Code de musique pratique*, (1760), i de les òperes *Castor et Pollux* i *Le temple de la Gloire*.

Els astrònoms tenien llur llibre de consulta en l'*Almagestum, Novam—Astronomiam Veterem Novamque complectens*, i així seguint pels *Principes Mathématiques de la Philosophie de Newton, traduits par Madame du Chatelet. La Theorie du Luxe, ou le Luxe consideré comme non seulement utile mais meme absolument necessaire a la prosperité des Etats; Histoire critique de la noblesse* i *Liste de noms des ci devant nobles*, escrits aquests dos darrers pel polític francès J. A. Du-laure, escriptor satíric, contra el règim derrocat.

Mes ¿què us diria? Totes aquestes inquietuds de fora no caigueren ací en terror estèril. Contràriament, foren llavors que granaren i fruitaren després de lenta i llarga gestació i prengueren cos visible en la *Societat Econòmica d'Amics del País* simbolitzada en el seu lema per manera ben escaient, en la gentil palmera, gràvida de fruits sucosos, que es redreça torrejadora damunt la migradessa de la vegetació humil, de la grissor del paratge. I si ara fos possible tenir un col·loqui telègic amb aquella llunyana generació, que per la força de les circumstàncies hagueren de retre culte a l'autodidàxia i que en la quietud ignorada dels arxius i biblioteques saberen *brodar tranquilament els nous ideals, els ideals de les generacions futures*, no dubt que avui mostrarien-se satisfets dels seus dalers, al esguardar-los refermats i represos per una selecció de joves als nostres dies, pels quals, com diu bellament Prat de la Riba «és un títol d'honor l'haver donat forma i base científica a la vaguetat sentiment de la

les reivindicacions pàtries, portant a l'obra santa dels poetes la fermesa de la ciència i la força de la voluntat que actua i crea, traient a les reivindicacions econòmiques l'aspecte d'egoïsmes que les rebaixava, rectificand i fecundant les romàntiques fantasies criades entre la pols dels arxius i les runes venerables del passat amb les realitats vivents de les moderníssimes investigacions sociològiques».

*
* *

Com és plaent d'aprofitar l'avinentesa que dona la publicació d'algun manuscrit amb valor de durada com el del cas present, salvant-lo així de la injúria del temps! D'evocar el record de coses pretèrites a manera de fita, per tal de midar el camí fet en l'obra saludable del nostre redreçament i perfecció espiritual i, alhora, de refermar la fidelitat als trets característics de la nostra racialitat! Com és plaent dins el terbolí furient de tanta ruïna, sembrar silenciosament les selves vastes i atapides del nostre esdevenidor, amable sojorn on les fades, Blancaflor i la Balanguera de les nostres tradicions, la Griselda del nostre romançer, delicades i lleugeres, tot revivint vida d'amors i de somni s'agraden de teixir inlassables nostra senyera i de vetllar el nostre viure immortal. Com és grat dins *La Pau dels Silencis* (1) sentir-se encoratjat per les paraules vives i bronzents del poeta, que són estimul i manament:

Recull les espurnes
disperses pels àmbits més càlids amb joia sincera!
Content i cantant dins la farga on l'amor rever
[bera,
i encén sota l'arc lluminós de les hores diurnes
la flama roent per brunyir l'ideal que t'espera!..

Per endavant sabem la manera com acostumen d'acollir aquesta tasca, amb rialleta mig compasiva mig afisconadora, els Cavallers de la Taula rasa, que dissortadament tan abundejen, els tocats de la forta mania de capgirar a mida de llur humor nostres decoracions i els usatges familiars i locals per tal de baratar-ho amb el que anomenen llur ideal, bastit de cubisme barbre, de ciment armat de cuina, d'idees internacionals amb acompanyament de jazz-

bands negres i coreografies equatorials. D'aquests digué amb paraula justa Prat de la Riba que *eren enteniments capgirats de naixença i que sortien expressament per a renegar de les coses de la terra i fer de tornaveus de les modes forasteres*. Mes ¡què hi farem! Els pensaments es despleguen, els judicis es raonen, els gusts se justifiquen; però, els sentiments i les inclinacions, sobretot quan neixen a l'escalf de la Pàtria en quiscuna de les seves manifestacions més íntimes, solament es senten i una volta sentits es posen en pràctica. Déu sap si després d'anys i més anys d'ésser aixordats pels passavolants cridaners, de colors i programes cascavellejants en qüestions d'art i literatura i d'interpretació i valorització històriques, ens veurem obligats a exigir almenys mesura, ordre i respecte per la tradició, sempre garbellada i purificada, sempre renovellada en l'irrefrenable anhel de perennitat, feta escola amb contingut propi, despullada de la mortalla de l'anacronisme. Així sentim la tradició els qui sabem mirar amb ulls d'amorosida simpatia la color localista d'aquest *Dietari* del Dr. Fiol i ens preocupam de la seva conservació. *Les coses tradicionals*, observava agudament Rovira i Virgili, *són coses vives amb rels velles. Un costum mort deixa d'ésser tradicional. En els fossars no hi ha tradicions; només hi ha despulles. La vida tradicional és la vida duradora*.

Mai no serà la nostra devoció cega al passat una espècie de romanticisme enyorívol de glòries esvaïdes i de gestes heròiques, plenes d'enfarfec i d'escenes espectaculars amb gramalles medievals. Ni tampoc l'entendiment infantívol davant manifestacions del tipisme pintoresc, amb les quals els mateixos enemics nostres es complauen fredament i ceremoniosa, tot mirant-les deixalles innòcues. Nostra amor ablamada i irreductible l'estojam per la tradició i la història, perquè una i altra són el breçol que surà i salvà damunt les correnties adverses del temps i de les ires faraòniques del cessarisme pagà entronitzat de bell nou, el tresor preuadíssim de nostra consciència racial, del nostre *Volksgeist* (esperit nacional). La tradició roda i al seu ritme les generacions van retornant-li el segell del seu caràcter, que abans li extraguieren en una saludable aspiració, convertida en esforç quotidià d'ésser incorporades al concert universal dels pobles, en totes les manifestacions de vida nacional. Per aixó, els vers amics de la tradició no giram els ulls

(1) Poesia de Domenec Perramon, enguany guanyadora de la Viola d'Or als Jocs Florals de Barcelona.

per fitar-los immòvils en el passat, mes tost miram el futur que clareja amb els encisos i els misteris de coses ignotes en un afany eficient de vida ben nostra. En aquesta tasca de reintegració els historiògrafs hi tenen tall senyat: són les abelles diligents i acurades que extreuen i xuclen de la bresca casolana allò que té color i perfum nostrat, allò que ajuda a perfilar la pròpia personalitat col·lectiva, que dóna drets d'ésser amb independència social i política. I veusací perquè no podriem aconhortar-nos que tot aquest patrimoni espiritual seguís essent presa de les arnes en les golfes de la pública indiferència per manca de difusió; ni esguardar, sense protesta, com bona part de la novella generació, davant l'incertitud del futur, mata en flor tota inclinació literària i, en canvi, agombola amb delectació morbosa tot passatemp

inútil, i encara esbrava llur dinamisme vital en la joia dels *dancings*.

En aquests temps de pertorbació, la millor prova de *revolucionisme* serà per ara no allunyar-se gaire de les normes consagrades pel respecte, gairebé religiós, de tants de segles, i que posen de relleu i en valor la trentena d'anys de fracàs de les escoles innovadores.

La color local, de què és bella mostra aquest *Dietari*, alegrança de les hores, de la intel·ligència i del record, encís que volta l'existència de condicions amables, resoltament contrasta amb la banalitat moderna, mare del fàstic, el qual, segons digué polidament un poeta:

naquit un jour de l'uniformité.

ANTONI PONS.

DESCRIPCION DE LAS MONEDAS

DE LA

REPUBLICA ROMANA

POR

LUIS FERBAL Y CAMPO

(*Conclusión*)

<p>1412. Sextercio. Busto de Mercurio con el petaso alado a derecha. Reverso. Tortuga y caduceo a izquierda: CPANSA. V. a. 100. Véase otra moneda en la familia Iunia.
4.º CVIBIVS VARVS. acuñó bajo Octavio.</p> <p>1413. Denario. Cabeza laureada de Hércules a derecha. Reverso. Pallas de pie a izquierda con victoriola y lanza y clipeo a los pies. VARVS CVIBIVS. V. a. 3.</p> <p>1414. Denario. Cabeza de Baco coronada de yedra y uvas a derecha. Reverso. Pantera a izquierda intentando subir sobre un altar báquico en que hay tirso y más-</p>	cara de Pan: CVIBIVS VARVS. V. a. 2. 1415. Aureo. Busto con casco, con lanza y clipeo a izquierda. Reverso. Némesis alada apartando la túnica para mirarse el seno, a derecha: CVIBIVS VARVS. V. a. 400. 1416. Denario. Busto con casco y égida de Pallas a derecha. Reverso. Hércules a izquierda con la piel de león en el brazo y apoyándose sobre la clava: CVIBIVS VARVS. V. a. 5. 1417. Aureo. Cabeza laureada de Venus a derecha. Reverso. Venus semidesnuda vista de espaldas, de pie cerca de una columna

- mirandose en un espejo: CVI-BIVS VAARVS. V. a. 400.
1418. Aureo. Cabeza de Lépido a derecha; MLEPIDVS IIIVIR RPC. Reverso. Dos manos enlazadas: CVEIBIVS VAARVS V. a. 2500.
1419. Denario. Cabeza desnuda y barbuda de Antonio a derecha. Reverso. La Fortuna de pié mirando a izquierda llevando victoriola y cornucopia; CVI-BIVS VARVS. V. a. 10.
1420. Aureo. Anverso 1419 con MANTONIVS IIIVIR RPC. Reverso. como el n.º 1418. V. a. 1500.
1421. Denario. Cabeza barbuda de Octavio a derecha. Reverso. Venus a izquierda con victoriola y cornucopia: C VIBIVS VARVS. V. a. 200.
1422. Denario. Cabeza de Octavio a derecha. Reverso. Palas a derecha con victoriola y lanza: a los pies clipeo: C VIBIVS VARVS V. a. 60. Este denario es forrado.
1423. Aureo. Anverso n.º 1422 con C CAESAR IIIVIR RPC. Reverso. Como el n.º 1418. V. a. 800.
Familia Vinicia. Acuñaron dos miembros de esta familia.
1.º L VINICI(us) Sus monedas se refieren a la conclusión del primer triunvirato.
1424. Denario. Cabeza laureada con collar de perlas de la Concordia a derecha: CONCORDIAE o CONCORDIAL. Reverso. Victoria volando a derecha llevando sobre el hombro una larga palma a que están atadas cuatro coronas. L VINICI. V. a. 20.
2.º L VINICIVS LF. Sus monedas se refieren a Octavio.
1425. Denario. Cabeza de Augusto a derecha: AVGVSTVS TR POT VII. Reverso. Cipo con SPQR—IMP CAE—QVODV—MSEX—EAP Q ISADADE: alrededor L VINICIVS LF, IIIVIR. A veces en el anverso VIII en vez de VII. V. a. 30.
1426. Denario. Estatua ecuestre de Octavio a derecha, sobre un zócalo en que se lee SPQR—IMP—CAES, delante de los muros de una ciudad. Reverso. Como el del n.º 1425. V. a. 30.
1427. Denario. Cabeza de Octavio a derecha. Reverso. Arco triunfal y sobre el Octavio en cuadriga de frente, con ramo de laurel: encima de los pórticos laterales guerrero con lanza. Sobre el arco central se lee SPQR—IMP—CAES y en el exergo L VINICIVS. V. a. 30.
Familia Vipsania. Pertenecen a ella las monedas del célebre Agripa.
1428. Denario. Cabeza laureada de Julio César y desnuda de Octavio una frente a la otra: DIVO SILVIVS DIVI F. Reverso. En las líneas M AGRIPPA—COS DESIG. V. a. 80.
1429. Aureo. Cabeza joven y laureada de César a derecha: delante de la frente una estrella: IMP DIVI IVLI F ITER IIIVIR RPC. Reverso. Como el n.º 1428. V. a. 500.
1430. Denario. Cabeza barbuda de Octavio a derecha: IMP CAESAR DIVI IVLI F. Reverso: como el anterior. V. a. 20.
1431. Mediano bronce. Cabeza de Agripa con corona rostral a izquierda: M AGRIPPA LF COS III. Reverso. Neptuno a izquierda con manto, delfín y tridente. A veces el busto de Agripa lleva la piel de león sobre el pecho. Otras veces hay un pequeño Scila a los pies de Neptuno. SC. V. a. 1.
Ver otras monedas en las familias Cornelia y Sulpicia.
Familia Voconia. 2 Voconio acuñó en tiempo de Octavio.
1432. Denario. Cabeza laureada de César a derecha. Reverso. Ternero andando a izquierda: 2 VOCONIVS VITVLVS Q DESIGN SC. V. a. 12.

1433. Denario. La misma cabeza entre lituo y DIVI IVLI. Reverso. El mismo tipo que el n.º 1432 con Q VOCONIVS VITVLVS tan solo. V. a. 20.
1434. Aureo. Cabeza barbuda de Octavio a derecha: DIVI IVLI F. Reverso: como el n.º 1433. V. a. 500.
1435. Aureo. Cabeza del n.º 1434 entre DIVI F y lituo. Reverso: como los anteriores con Q VOCONIVS VITVLVS Q DESIG SC. V. a. 500.
Familia Volteya. Acuñaron dos de sus miembros.
1.º M VOLTEI MF. Acuñó a veces por orden del Senado.
1436. Denario. Cabeza laureada de Júpiter a derecha. Reverso. Templo tetrastilo con tres puertas y rayo sobre el frontis: M VOLTEI MF. V. a. 2.
1437. Denario. Cabeza de Hércules joven con la piel de león a derecha. Reverso. Jabalí corriendo a derecha: M. VOLTE IMP. V. a. 3.
1438. Denario. Cabeza joven diademada de Liber coronada de yedra y corimbos a derecha. Reverso. Ceres en biga de dragones con dos antorchas a derecha: símbolo variable: M VOLTEI MF. V. a. 2.
1439. Denario. Cabeza joven de Coribas con casco sin cimera laureado; símbolo variable, Reverso. Cibeles turrta con pantera sentada en carro arrastrado por dos leones hacia derecha: cifra variable: MVOLTEIMF, V. a. 2.
1440. Denario, Cabeza laureada de Apolo a derecha. Reverso. Trípode con serpiente enlazada: SCDT MVOLTEIMF, V. a. 80.
2.º LVOL(teius?) LF STRAB(o).
1441. Denario dentado. Cabeza laureada de Júpiter a derecha: letra variable Reverso. Europa, sujetando su velo que flota sobre su cabeza, sentada sobre un toro que se la lleva saltando a derecha: detrás rayo: debajo hoja de yedra: LVOLLFSTRAB (con nexos inciertos). V. a. 30.

LUIS FERBAL Y CAMPO

CONFRARIES RELIGIOSES EN MAJORCA. *

ANYS 1478-84

III

ORDINACIONES

DE LA CONFRARIA DE SANT BARTOMEU,

PARROQUIA D'ARTÀ

(11 març 1479). (1).

In Dei nomine Amen. Nouerint Vniuersi, Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo Nono, die vero jouis vndecima mensis Martii, Multum

Egregio viro domino Petro Montfort, vtriusque juris doctore, Canonico Alcanicii, Reuerendissimi in Christo patris et domini domini Didaci, diuina miseratione Maioricensis Episcopi, vicario in spiritualibus et temporalibus officiali generali, intus Episcopalem palatium presentialiter existente, Aduenerunt et comparuerunt infrascripti honorabiles Guiller-

(1) Aquestes ordinacions de la confraria de Sant Bartomeu de la vila d'Artà, que porten la data de presentació d' 11 març de 1479, se troben, ignoram el motiu, cosides i fortament relligades en «El llibre de Colacions, sens folia», de l'Arxiu Episcopal de Mallorca, que comença en 7 agost de 1480 i fineix en desembre de 1484, inserides entre dues diligències de 11 juny de 1482.

* V. BOLLETI nùms 622-623.

mus Sureda, Petrus Sanxo, Joannes Morell, Gabriel Seruera, Petrus Morey, Joannes Riera, parrochie de Artano, et presentarunt eidem domino vicario et officiali ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per Julianum Figueres, notarium et scribam Curie Episcopalis Maioricensis, suplicationem vnam cum nonnullis Capitulis infine continuatis, vt sequitur:

Jesus.

Prestantissime presul:

Inter cetera a jure approbata, collegia que religionis et cultus diuini causa ordinantur et introducuntur magnopere ab vtraque jure approbata sunt et permissa. Cum igitur honorabiles Guillelmus Sureda, Petrus Sanxo, Joannes Morel, Gabriel Seruera, Petrus Morey, Joannes Riera, in villa de Artano domicilium habentes, ob honorem et Reuerentiam Jesu Christi eiusque genitricis et deuotionem quam erga beatum Bartholomeum gerunt moti, collegium et fraternitatem quandam inire velint et ad boni quiusvis, finem ordinare cuius quidem beati Bartholomei imago in ecclesia dicte ville cum suo altari figurata est; Id propterea omnes superius nominati, aut verius nomine proprio et aliorum, prefatus Guillelmus Sureda Suppliciter et humiliter supplicant Reuerendissimam dominationem, quatenus dictum collegium seu confraternitatem vestra auctoritate, decreto et permissu approbare, confirmare et auctoritate dignetur, reuerendissima Paternitas vestra, tali modo et forma quod superius nominati et si aliqui nouiter deinceps agregari et in dicta confraternitatis matricula scribi voluerint sub dicti Sancti beati que Bartholomei inuocatione confratres dicte confraternitatis dicantur et nominentur, et possint actus pios ad cultum diuine magestatis exercere.

Capitols dels confreres dela confraria de mosseuener Sent Barthomeu dela parroquia de Artá (1).

Primo ordenen tots los confreres de mossenyet sent Barthomeu que tots diumenges sia celebrada vna missa en la Capella o altar de

mossenyet Sent Barthomeu, per les animes dels Confreres, confrereses e dels ben factors de la dita confraria.

Item ordenen que deuant lo dit altar sia feta vna lanta, le qual sia conserua de e mantingude per los dits confreres.

Item ordenen que tot hom e tota persona qui vulla esser confrare e confreressa de la dita confraria sia tingut dar hun diner tots diumenges a honor de Deu e de mossenyet sent Barthomeu e per augmentacio de la dita confraria ab[per als] dos confreres elegidors tots anys per los dits confreres, los quals hagen retre compte als dit confreres.

Item ordenen que si algun confrare o confreressa era possat en maleltia o inopia de bens, que aquell tal sia acorregut per los dits confreres e confreresses de la dita confraria, del dit baci.

Item ordenen que tots los dits confreres e confreresses, sicas sera pas de questa vida present algun confrare, deguen esser sitats per los beciners e agen esser en la dita cepultura ab lum, si donchs just enpaxament no hauian, sots pena de pagar cascun e cascuna dos diners a la dita confraria.

Item ordenen que sia feta vna caxa o artibanch e cascun basiner tingua vna clau, e tots diumenges hauer acceptat agen metre los diners en lo artibanch e aqui tanchar, e no puguen obrir la hu sens laltre.

Item ordenen que los dits beciners dins vuyt jorns apres la festa de sent Barthomeu hagen a retre compte als dits confreres.

Item ordenen que lo die de la festa de mossenyet sent Barthomeu, apres dita la missa, se age a fer vna absolucio general per animes dels dits confreres e confreresses e ben factors.

Item ordenen que cascun confrare e confreressa sia tingut lo jorn que morra al gun confrare e confreressa e aquell soterreran agen adir xv vegades la oracio del pater nostre e ate maria, en la esglesia o en casa lur, o hagen adonar hun diner per amor de Deu.

Item ordenen que si discordia insurgia entre alguns dels dits confreres e confreresses, sien tinguts exortar e amonestar los dits con-

L'encapçalament de les ordinacions, o sia la presentació i súplica al Vicari General, està en fol, com tot el llibre, après de la primera de les dues diligències que acabam de citar; segueix una plagueta en quart que conté els capitols de tals ordenances. i la nòmina dels confreres i confrereses de l'associació llavors vivents, i, per últim, se transcriu en igual tamany que el llibre el decret d'aprovació de l'entitat per la cúria eclesiàstica.

(1) Aquesta clauula en mallorquí és l'únic text que hi ha en la pàgina primera de la plagueta citada en la nota 1. La segona pàgina de la mateixa plagueta està en blanc; i en la tercera comença la transcripció dels capitols de les ordinacions que publicam.

freres e confreres entre los quals sia le dita discordia, caritatiuament e al millor que puxen adar obra ab acabament que lo injuriat perdo e satisfaca de paraula al injuriat, e lo injuriat en tal cas haia aremetre la injuria, e sinou voler sia fora gitat e ras del libra de la dita confreria.

Item ordonen que dels emoluments e almoynes de la dita confreria sien tinguts tos temps tenir dos siris los quals seruesquen com portaran lo cors precios de Jhesu Crist a algun confrare e confreressa.

Item que lo die de la ffeſta del dit mossenyent sent Barthomeu los beciners sien tinguts tots anys hauer hun frare per sermonar lo dit die en la dita esglesia de Aita, lo qual age lo que es acostumat de donar per almoyna dels dits emoluments als dits confreres

Item que nengun confrare ni los dits beciners no puxen dependre dels dits emoluments e almoynes per conuidar alguns lo dit die ni altres sino que puxen comprar oques e pagar los iutglars e la lur prouisio tant solement, e si ho fan que nols sia pres res en compta.

Item que lenit axi de la ffeſta de mossenyent sent Barthomeu com en cara de la ffeſtiuitat de Nadal, pascha, Sincogesma, de nostra dona, sia dita la Salue Regina en lo dit altar de sent Barthomeu.

Item ordonen los dits confreres del dit mossenyent sent Barthomeu, que per ço que entre ells no puscha hauer discordia ni inmissicia alguna, que en la dita capella de mossenyent sent Barthomeu no pusquen ceura sino dotze confreres de la confreria del dit mossenyent sent Barthomeu, en nombre dels quals sien enteços los dos obres, e aquells aguen a fer dos banchs en lo trast del altar del dit mossenyent sent Barthomeu on tots los dits dotze confreres seguen be e onestament (*).

Assi apparen los confreres i confrereses de la confreria de mossenyent sent Barthomeu:

Primo Guillem Surede. — Pere Sanxo. — Johan Morey. — Saluat Surede. — Guillem Morey. — Pere Morey. — Jacme Morey. — Anthoni Morey. — Miquell Morey. — Arnau Surede. — Saluat Surede. — Guabriell Marti. — Johan Surede major. — Pere Esbert. — Johan Surede manor. — Anthoni

Surede. — Miquell Carrio. — Jacme Gayart. — Pere Monserat major. — Pere Monserat manor. — Johan Riera manor. — Gaspar Esbert Joua.

Dones: La dona Isabell Albertina. — Johaneta Surede. — Guabriella Surede. — Johaneta Carrióna. — Johaneta Moragues. — Johaneta den Gaspar Esbert. — Masiane muller den Guillem Morey. — Miquella muller den Johan Morey. — La muller den Thoni Morey — La muller den Saluat Surede Anthonia. — Caterina muller den Thoni Morey. — Barbara muller den Jacme Morey.

Quibusquidem (*) suplicatione et Capitulis presentatis, lectis et intimatis, confestim prefatus Egregius dominus vicarius et officialis generalis, illis visis et lectis, mandauit illa in actis Curie continuari; Et cum hiis Attendeus. ad ingentem et piam deuotionem dictorum confratrum quam habent erga Sanctam ecclesiam et beatum Bartholomeum apostolum non indigne merentur vt petitionibus eorum, illis presentim quas ex deuotionibus feruore prodire conspiciunt et per quas diuini cultus augmentatur, eadem Capitula, tanquam licita et Salubria, dempto et excepto quinto decimo et vltimo Capitulo super modo sedendi in dicta Capella, facto quod Reuerendissima paternitas prefati Reuerendissimi domini Episcopi, ex gratia et ad beneplacitum sue dominationis sui que vicarii generali totiens quoties fuerit ei bene visu reuocare et quod etiam concedere non amplius nec plus concessit et admissit (*), prefatus dominus vicarius et officialis dicta alia Capitula laudauit, aprobauit, auctorizauit et confirmauit. Et vt dicti confratres et alii Christi fideles

(*) La inserció d'aquesta diligència se troba en fol, com tot el llibre

(*) El motiu pel qual el Vicari General Monfort, en nom del Sr. Bisbe, refuá i no admeté el quinze i últim capítol de les ordinacions presentades a ell, que inseriu en el text, que tracta de quants dels confreres de S. Bartomeu d'Artá podien seure en sa capella devia ésser que el Bisbe hagués decretat alguna disposició prohibitiva de seure en les capelles de les esglésies. En el document que publicam en aquest aplec sots el número V se veu que el Prelat, per evitar tota discórdia entre l'esmentada confraria de Sant Bartomeu i la de Santa Eulúcia del mateix poble, sots la greu pena d'excomunió, mana que persona alguna pugui permanéixer en cap capella de la dita parróquia. Veim també que en la concessió pel Vicari General Muñoz de indulgències als joves d'Artá que en la seua vila volien restaurar la confraria de Sant Jordi (n.º IX) els recomana que se compleixi l'ordre decretada anteriorment pel Prelat *de non sedendo in capellis*. Tal volta aquesta prohibició era general a tota la diócesi.

(*) En la plagueta de que hauem fet menció en la nota i segueixen aquí dues pàgines en blanc, i en la que vé après i altres successives se transcriuen els noms dels confreres i confrereses, que son els que copiam

ad deuotionem inclinentur, et jam deuotos [sic, per *deuoti*] Christi fideles donis spiritualibus ad deuotionem feruentius inducantur, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis qui pura deuotione conuenient ad dictum Altare Sancti Bartholomei et manus eorum porretxerint ad contenta insingulis Capitulis adimpleuerint, et festiuitatibus indictis Capitulis designatis Anniuersarii et in vigilia et festiuitate dicti Sancti Bartholomei interfuerint, et in aliis diebus dictum oratorium visitauerint suasque pias elemosinas dicto oratorio pro reparatione et fabricatione vestimentorum et fabrice elargientur et elargiri procurauerint, et vt decoretur, conseruetur, manuteneatur Luminaribus, libris, calicibus et aliis ornamentis emansuris omnibus beneficientibus Quadraginta dies pro qualibet elemosina deinjunctis eis penitentiis misericorditer, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi sibi attributa, indomino relexauit. Mandauit vicario dicte ecclesie de Artano, Sub pena viginti quinque librarum ficho dicte Curie emansurarum aplicandarum, quatenus totiens quotiens fuerit requisitus, populo ad diuina congregato, predictam indulgentiam denunciet et publicet.

(ARX. EPISC. DE MALL. — *Llib. Colacions* de 1480 84, sens foliar. — V. més enrera la nota 1).

IV

ORDINACIONES

DE LA CONFRARIA DE SANT MIQUEL
EN LA PARROQUIA D'AQUEST NOM,
EN CIUTAT.

(19 març 1479) (*)

Nouerint Vniuersi Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo Nono, die vero veneris decima nona mensis Martii, Egregio viro domino Petro Monfort, vtriusque juris doctore, canonico Alcanicij, Reuerendissimi in Christo patris et domini domini Didaci, Diuina miseratione Maioricensis

Episcopi, vicario et officiali inspiritualibus et temporalibus generali, Sedente pro tribunali, more solito et consueto, intus Episcopalem palatium, Aduenerunt et comparuerunt Anthonius Mir, parator Maioricarum; Joannes Burgos, tanderius; et Rafael Piquer, blanquarius; suprapositi confratrie Sancti Michaelis presentis Ciuitatis, et presentarunt eidem domino vicario et officiali per Julianum Figueres, notarium et scribam Curie prefati Reuerendissimi domini Episcopi, capitula tenoris sequentis:

En lo nom de nostre Senyor Deu sia ede la humil verge Maria et del benuhirat Archangell mossenyer sent Miquell, aduocat dela confraria antigua apellada dels tandes, los sobreposats deaquella Anthoni Mir, perayre; Joan Burgos, tander; e [Rafel] Piquer, blanquer; han fetes les ordinacions seguents:

Primo ordinaren los sobreposats epromens dela dita confraria e consell, com per laor de nostre Seyor Deu edela humil verge Maria edel bennyrat Archangell mossenyer sent Miquell, ecom per largiosio de Sacrificis ealmoynes les animes qui son en porgatori haien benefici deaquells; per tant lo dit consell hage ordenat que diluns, dimarts edimecrets se hajen a dir tres misses de requiem per les animes dels faels defunts dels dits confreres.

Item mes han ordenat los senyors desobreposats e promens del consell que lo dijous se hage adir vna missa del santesperit per tots los confreres dela dita confraria, que Deus los vuulla illuminar en le sua gracia.

Item es ordenat perlos sobreposats econsell que los diuenres se hage afer anniuersari general abmissa alta e absolucio general de tots los confreres, ab campanes tocants, eacscun preuera qui sera en ledita missa hage quatre dines de Anniuersari.

Item han ordenat los dits sobreposats econsell que tots los disaptes se haie adir hun aniuersari dela vmil verge Maria, que ella recapte gracia deuant nostre senyor Deu per tots los confreres y confrereses.

Item axicom es ordenat, segons se mostra en lo libra dels capitols dela dita confraria, que lo sant diumenja se hage adir le missa de

(*) V. *Confraria novella de Sant Miquel de la Ciutat de Mallorca. Any 1470*, publicada pel P. Fra Samuel d'Algaída, O. M. Cap.—BOLLETI DE LA SOCIETAT ARQUEOLÓGICA LULIANA, T. XXI-1926-27.—Novembre i Desembre de 1927, págs. 361 i 380.

mossenyer sent Miquell edetots los bennhirats angels deparadis, axicom es acustumat.

Item han ordinat los senyors desobreposats epromens que le dita missa sia donade a mossen Gras fahent le seruitut ques pertany.

Item han ordinat que les dites misses cotidianes dela senmane se haien a dir ale mitge hora del dia, eque habans toch lo seny gros, a honor dels nou ordens dangels deparadis, e haie adar nou batallades, elo dit preuera hage atocar aquelles.

Item han ordenat los dits sobreposats econsell que si lo dit preuera, per sa indisposicio, no podia dir missa, que aquell haje carrech dedonar hi recapte.

Item han ordinat los dits sobreposats econsell que per se negligencia o mala cura del dit preuera donaua male cura en dir les misses, que en tall cars los sobreposats epromens que les hi puxen leuar edonar les a altre qui ben vist los sera.

Item ordonaren los dits sobreposats e promens que lo dit preuera aqui donades seran les misses haie prometra deuant lo senyor bisbe de dir aquelles, eper cade mi sa haje deles largesses deles almoynes, eque cade diumenja los sobreposats haien adar la caritat aldit preuera.

Quibusquidem capitulis presentatis, lectis et intimatis, confestim prefatus dominus vicarius et officialis generalis illis visis et lectis, mandauit illa inactis Curie continuari; et cum hiis attendens, ad ingentem deuotionem quam dicti confratres habent erga sanctam ecclesiam et beatum Michaellem Archangelum non indigne merentur vt petitionibus eorumdem, illis presentium quas ex deuotionibus feruore prodire conspiciunt et per quas diuini cultus augmentatur, eadem Capitula, tanquam salubria, laudauit, aprobauit, auctorizauit et confirmauit. Et vt dicti confratres, presentes et futuri, et alii Christi fideles donis spiritualibus ad deuotionem feruentius inducantur, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis qui pura deuotione conuenient pro dictis missis audiendis in dicta ecclesia et deuote ipsas missas audient, contentaque in singulis Capitulis adimpleuerint, Quadraginta dies de inunctis eis penitentis misericorditer, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi sibi attributa, indomino relexauit.

(ARX. EPISC. DE MALL.--*Llib. Colacions de 1478-80, fol 106*).

ORDRE EPISCOPAL

PER TOLRE DISSENCIONS ENTRE LES
CONFRARIES DE SANTA LLUCIA I DE
SANT BARTOMEU, D'ARTA, SOBRE
SEURE EN LES CAPELLES DE LA
PARROQUIA D'AQUESTA VILA

(3 abril 1479),

Didacus etc. Dilecto nobis in Christo Vicario ecclesie de Artano vel eius locumtenenti Salutem indomino sempiternam. Cum, prout accepimus, in causa que in consistorio nostro ducitur inter confratres confratriarum Sancte Lucie, ex vna, et confratres Sancti Bartholomei parrochie de Artano, partibus ex altera, ob causam sedendi et standi, non solum intus Capellam dictorum Sanctorum Lucie et Bartholomei sed etiam in omnibus aliis capellis dicte ecclesie, duci sperantur discensiones et scandala sequi et preparari, vt nobis extitit nunciatum, propter quod nobis supplicauit et requisiiuit discretus fischalis procurator nostre Curie vt super hiis de opportune (!) juris remedio dignaremur providere. Nos vero qui curam gerimus animarum et officii nostri debitum inuigilare remediis subditorum, quia dum eorum excutimus onera scandala remouemus, Nos in eorum quiete quiescemus et fouemur in pace et pacem et tranquillitatem ipsius ville habitatorumque ex intimis affectamus, et materiam omnium discensionum euitare desideramus, proinde per has nostras, vt omnia materia discensionum amputetur, decreuimus in nostro pleno consilio inhibitionem denon sedendo neque stando in omnibus capellis dicte ecclesie donech pernos sit prouisum mediante censura ecclesiastica esse decretandam, prout cum presenti decreuimus. Ideo harum serie, dicto procuratore fischali instante, vobis dicimus et mandamus sub pena Centum ll. fischo nostre Curie aplicandarum, quatenus ex parte nostra moneatis plurimum tam generalis [sic] in trinua vestre ecclesie dum in illa major pars populi ad diuina conuenierit quam etiam par-

(!) Per opportuno.

ticulariter, prefatos confratres suprapositos dic-
tarum confratrum et alias quascumque per-
sonas ne decetero in omnibus dictis capellis
dicte ecclesie sedere neque stare presumant,
sub pena excommunicationis quam in hiis
scriptis nunc pro tunc in contrafacientes feri-
mus et promulgamus, donech per nos sit pro-
uisum. Mandantes vobis sub dicta pena quate-
mus omnes contrafacientes pro excommunicatis

publice denunciatis, quousque anobis benefi-
cium absolutionis meruerint obtinere. Datum
Maioricis in nostro Episcopali palatio die tertia
Aprilis anno a natiuitate Domini MCCCClxxviii^o.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Lib. Colacions* de
1478-80, fol 100 v.º).

PERE A. SANXO.

(Continuarà)

D O C U M E N T S

FORCES MILITARS

DE LA UNIVERSITAT DE VALLDEMOSSA

A PRINCIPIS DEL SEGLE XVIII

ACTA D'UNA MOSTRA MILITAR

1700

Dia 27 Agost de lo any de 1700 el Capita Pedro Andreu Sargento Major de la part forana per la Magestad que Deu Guard en l'ausencia y enfermedad de D. Berenguer de Homs y Sant Juan constituiu personalment en la present vila de Valldemosça per affecta de passar mostra y resenya axi de infantaria com a la cavalleria y regonexer las monitions de respecta y havent pasada dita mostra se ha trobat haverhi 268 peons y 6 cavalls y vistas ditas monitions y ragonegudas aquellas se ha trobat haverhi un qvintar vuitanta sinch lliuras polvora de moni-
tio, balas de diferents calibres tres quintars tres lliuras. Pedras fogueras 305. Quatre spingarts ab tots los adreços y cavallets. Corda y metxa 183 lliuras. Se mane als honorables jurats de dita vila que de dines cumuns de aquella compren barrils aquells que se hauran de manester pera posar la polvora y aquestos ab cercols de ferro y ques pugan tancar amb clau y axi matex compren un llibre in folio aont se continuara al present acte posantli titol demunt la cuberta a dit llibre extreordinari de la Capitania General aont se continuaran totas aquellas cosas consernents a dita Capitania General y no altre cosa y asso dins vint dies sots pena de 25 lliuras pagadores de sos propis bens y axi matex se

mane al Capita, Balle y Jurats o sos tinents que el diumenge primer vinent fassen fer crida publica per los llochs acostumats que tots los que tenen obligació de tenir Cavall sempre y quant se muira o baraten aquell tengue obligació de registrarlo novament, donant noticia a dit Sargento Major de la part forana, y asso dins vint dies sots pena de 25 lliuras. Advertint en dita crida que de aqui al devant no sien manester nous mandatos porque es tenguen los dits Cavalls y incorre en dita pena y executio de aquella y de la Crida faran registrar al peu de los presents porque en tot els aparague; de tot lo qual jo Sebastiá Cruellas Scriva de la Universidad de dita vila de Valldemosça he continuat lo present acte in rei memoriam. Testimonis son lo honorable Juan Mas del Pla del Rey y Juan Morey tots de dita Vila.

(Arx. Municipal de Valldemosça, *Llibre de Mostres Militars i Registre de Polices* 1628 1685. Sens foliar).

CAVALLS AL SERVEI DEL REI

1700

Als 18 juliol de orde del Señor Sargento Major de la part forana y en lloc seu lo honorable Jaume Mas del Pla del Rey lochtinent de Capita de la vila de Vall de Musa per medi de Josep Garcies misatge de esta Cort se ha intimat a los sigüents debax escrits que dins el termini de 20 dies presisos tingan Cavall y Armes al servici del Rey Nostre Señor que Deu Guard

ab pena de 25 lliuras franques alias seran sequestrats per dita pena.

- P.^o Gregori Mas de la Torra.
- La Vidua de Jordi Canals.
- Jaume Calafat.
- Sebastia Tries.
- Barfomeu Bauça hereu.
- Antoni Simo del hort.
- Sebastia Ferra de Son Baptista.

(Arx. Municipal de Valldemossa-Llib. de lletres i Decrets 1697 1809).

Beyonas	62
Coltells	11
Alfanges	8
Fusells	17
Punyals	16

(Arx. Municipal Valldemossa - *Carpeta, Varia*).

JOAN MUNTANER

SOBRE COLECCIONAR

E IMPRIMIR ORDENES ARCHIVADAS

(1770)

Los qui tenen cavall registrat al servici de Sa Reyal Magestad que Deu guard.

Rafel Mas de Joan te Cavall registrat de edat de 19 anys, pel negre ab un peu blanc, stel y mostela ab tots los adresses nesaris.

Vicens Joan te Cavall registrat de edat de set anys, pel ros fosch de peus blancs stelat ab tots los adresses nesaris.

Als hereus dela Senyora Magdalena Ferra y Bauça tenen cavall registrat de edat de 12 anys, pel roix, dos peus blancs stalats ab tots los adresses nesaris.

Bartomeu Bauça hereu ha registrat un Cavall de edat de quatre anys, pel negre, un stel en el front y mostela al morro ab tots los adresses nesaris.

Jaume Calafat ha registrat un poltro de edat de un any va a los dos, pel roix clar y un stel patit, ab tots los adresses nesaris.

(Arx. Municipal Valldemossa.—Llib. de lletres i Decrets de 1697 1709.)

En la ciudad de Palma, capital del Reyno de Mallorca á veinte y seis dias del Mes de Marzo y año de mil setecientos setenta.

En el mismo Ayuntamiento se ha visto y lehido un pedimento presentado á la Rl. Audiencia con su decreto, que á la letra es del tenor siguiente=Excmo. Sr.: Los Diputados y Sindico Personero del público, dicen que para proceder, con la devida Instruccion, en el exercicio de sus respectivos encargos, se hace indispensable que por medio del Síndico Archivero de la ciudad con intervencion de los Abogados de la mesma, se forme una coleccion de las ordenes é instrucciones archivadas antiguas y modernas, relativas á Amotesanía y Abastos, y Política, se reimprima esta en un tomo para que todas las personas encargados de su observancia, no queden expuestos a involuntarias equivocaciones, y tengan las correspondientes noticias para vocaciones, y tengan las correspondientes noticias para su adelantamiento y observancia para lo que á V. S. suplican se sirva mandar se execute dicha coleccion, y reimpression de las citadas ordenes prefiriendo el tiempo bien visto a V. S. para su execucion, y para ello expedir las ordenes convenientes por redundar todo á lograr mas puras luces y beneficio del publico. Palma y primero de Marzo de 1770.—Guillermo Roca — Domenech — Pedro Horrach—D. Antonio Cirer y Zerdá—Jhs.=Palma 9 de Marzo de 1770 — La ciudad dentro el termino de tres dias informe lo que se le ofreciere y pareciere sobre el contenido de este Pedimento.—Consta una rubrica.

CAVALLS REGISTRATS

RECULI D'ARMES

1715

Armes que se han entregades en la Sala de la vila de Valldemossa en execucio del decret del excelentissim Sr. Desfell General de las dos Coronas, dels 23 Juliol 1715 publicat en dita vila als 26 de dit mes y any son las siguents baix escritas

P. ^o Escopetas	142
Arcabuses de metxa	43
Carabinas	11
Pistoles	144

Y en su inteligencia se acordó por el Ayuntamiento que entendía ser muy conveniente la recolección que en dicho pedimento se expresa, pero que considera que ha de ocasionar mucho gasto, respeto de haverse de ver todos los libros del Archivo, y entresacarse las ordenes y recolecciones que apunta dicho pedimento y haverse de destinar persona, que haga este trabajo, y amanuense que apunte las noticias que correspondan, y otra persona habil para leer, y interpretar las órdenes y resoluciones de letra antigua. Y que á este tenor se haga el informe que manda dicho Rl. Auto y se haga presente en el primer Ayuntamiento.

(ARX. MUNICIPAL DE PALMA. — *Lib. de Ayunt.* de 1770, fol 24).

ENRIQUE FAJARNÉS

RELACIÓ DE PERSONES

QUE FORMAVEN L'ESTAMENT MILITAR DE
MALLORCA A L'ENTRADA DE PERE IV

(1343)

viiij kalendas nouembris MCCCxxxiiij.

Nomina autem dictorum militum generosorum ac priuilegiatorum in dicta cedula quontentorum tam arma signatorum quam non arma signatorum sunt hi qui sequuntur.

Guillem Sauerdera.
Assalt de Galiana.
Guillem Robert.
Pere Nonis.
Bernat Togores.
Nicholau de Mari.
Conzaluo Nonis.
Bernat de Castellet.
Guillemo Sauerdera.
Andreu Desualers.
Francesch Sacosta.
Bartholi Desualers.
Berenguer Dolms.
Arnau Dolms.
Arnau de Roaix.
Remon Ebrines.
Roger gendre den Blanchas.
Rodrigo Ortis.
Jacme Santa cilia.
Guillem Durfort.

Arnau de Lopia
Pere de Puigdorfila.
Guillem de Santacilia.
Guillem Ar. Dylla.
Bertrando de Fenollet.
Huguetus de Cacione.
R. Sacortada.
Berenguer de Santa cilia.
Pere Satorra.
Bernat de Buadella.
Arnau de Santa cilia.
Ambros de Fenollet.
Berenguer de Santo Johanne.
Ramon Sent Merti.
Pere Onis.
Fran.º A. de Insula.
Lop Garces.
Gil Descolomers.
Berenguer Robert.
Berenguer de Santa cilia.
Berenguer Danueig
Garau Adarro.
Guillem Togores.
Pere Desbachs.
Berenguer de Tornamira.
Arnau Torrella.
Francesch Safont.
Andrea de Sancto justo.
Nicholau Geraldí.
Domina uxor Jacme de Granata quondam
curatrix filiorum suorum.
Johannes de Sancto Johanne.
Domina R.º uxor quondam Bernat Tornamira.
Domina Beatrix uxor Guillelmi Torrella
quondam.
Domina Blanque uxor Arnaldi Togores
quondam.
Domina Agnes uxor Petri Tornamira quondam
Petrus Dalmacii.
Pere Tornamira cap de linatge.
Bernat Torrella.
Paga de Mallorques.
En Sanxo.
Naries.
Berenguer Tagamanent.
Bernat Solzina de Puig orfila.
Arnau Puigdorfila.
Guillem Trauer.
Guillem Zafont.
Bernat Tornamira.
Ramon Sauerdera.
Barthomeu Picany.

Pere Torrejla.
 Bernat Acsat.
 Hereus den Fortuny.
 Gregorius Sallembe.
 Nono Nonis.
 Jacme Valenti.
 Ramon Satorrrra.
 Bernat SAGRANADA.
 Misser Ramon de Capcir.
 Bernat Doms.

Berthomeu Teri?
 Pere Rubert.

Causa agitata inter venerabiles Juratos Majoricarum ex una parte et milites et generosas personas et militare privilegium habentes.

ARX HIST. DE MALLORCA.—*Lib. Extraordinari de 1343*, fol 106 v.

JOSEP RAMIS D'AYPEFLOR I SUREDA

L U L · L I S M E

Llibres

—Raimundo Lulio. *Filosofia moral. De los ejemplos de la ciencia.*
 Madrid, [Imp de L. Rubio], 1932
 222 pp. 1 f. (180 × 120 mm).
 (Nueva Biblioteca Filosófica, LVI)

(*Correo de Mallorca*, Diario católico, n.º 7169, 12 novembre 1932).

—Id. *Ramon Lull a Madrid.*

A propòsit de: «R. L. Filosofia Moral»
 (*Correo de Mallorca*, n.º 7172, 16 novembre 1932).

Revistes

—Miralles i Sbert, José=*Movimiento Luliano.*

Conferència donada en el Col·legi de la Sapientia en 25 gener 1913.

Reproduïda en: (*Studia*, any IV, n.º 36, juny 1932, pp. 217-224, i n.º 37, juliol 1932, pp. 241-246).

—Avinyó, Joan prev.=*Entorn del Centenari lul·lià.*

(Articles en *El Matí*, dels dies 11, 12 i 13 de novembre 1932).

—Sancho, A.=*Algo más sobre movimiento luliano.*

(*Studia*, any IV, n.ºs 38-39, agost setembre 1932, pp. 257-263).

Varia

Del 6 al 13 de novembre tengué lloc en aquesta ciutat la setmana apologetica, anunciada i convocada pel Prelat de la diòcesi Excm. Dr Josep Miralles i Sbert en la seva Carta-pastoral de 19 de juny (reproduïda en aquest Bolletí, número d'agost) i amb la qual l'Església mallorquina ha commemorat el VII centenari del naixement de Ramon Lull.

—Fajarnés Tur, Enrique=*Diez Cartas dirigidas a los Jurados de Mallorca por el P. Riera, Síndico de la causa Luliana en Roma.*

(Siglo XVII).

Doct.^s de 1616-1627, de l'Arx. Històric de Mallorca.

(*Revista de Menorca*, XXVII, 1932, agost i setembre, pp. 221-228).

Els diversos actes i funcions d'aquesta setmana tengueren lloc en el temple de Sant Francesc i en la sala d'actes annexa al mateix, antiga Capella dels Angels, segons el següent programa:

—J. P. M.=*Ramon Lull a Itàlia*

A propòsit del llibre de E. Mele: «Il libro dell' Amico e dell' Amato»,

Diumenge, 6 — A les sis i quart de la tarda res de la corona, cant d'un motet, discurs inaugural llegit per l'Arquebisbe-Bisbe, himne al Beat, benedicció amb el Santíssim (more romano) pel senyor Arxiprest de la Catedral Basílica,

Dilluns, 7.—A les vuit, missa de Comunió, pel Pare Provincial dels Terciaris Regulars Franciscans, amb fervorins per Mn. Josep Auba Bujosa.

A les dotze, a l'Oratori dels Angels, lliçó sobre «Ensenyança de l'Evangelí», pel M. I. senyor Canonge Lectoral.

A les 6 i quart: Corona; motet; lliçó sobre «L'ordre sobrenatural», pel M. I. Sr. Miquel Alcover i Castañer; motet; lliçó sobre «Civilització», pel P. Fra Pere J. Cerdà, T. O. R.; himne; benedicció, pel senyor Xantre.

Dimarts, 8.—A les vuit, missa de comunió per l'ecònom de Sant Jaume, amb fervorins pel P. Jaume Rosselló, T. O. R.

A les dotze, lliçó—a l'Oratori—sobre «Catecisme d'Adults», pel M. I. Sr. Joan Quetglas Prats, canonge.

A les 6 i quart: Corona; motet; lliçó sobre «Divina Revelació», pel catedràtic Sr. Joan Nicolau Riutort; motet; lliçó sobre «Progrés», pel P. Gaspar Munar Oliver, dels Sagrats Cors; himne; benedicció pel M. I. senyor canonge Capíscol.

Dimecres, 9.—A les vuit, missa de comunió pel P. Superior General de Missioners dels Sagrats Cors, amb fervorins per Mn. Valentí Herrero i Garcías.

A les dotze, lliçó—a l'Oratori—sobre «Ensenyança de l'Apologètica», per Mn. Andreu Caimari i Noguera.

A les 6 i quart: Corona; motet; lliçó sobre «Miracle i profecia», pel catedràtic Mn. Josep Rosell Santomà; motet; lliçó sobre «Com s'ha de propagar la veritat», pel P. Joan Ginard Carrió, preposat de l'Oratori de Palma; himne; benedicció pel M. I. Sr. canonge Doctoral.

Dijous, 10.—A les vuit, missa de comunió pel senyor rector de Sant Nicolau, amb fervorins per Mn. Antoni Thomàs Puigserver, beneficiat del Concordat.

A les dotze, lliçó—a l'Oratori—sobre «Lluita per la moralitat», pel Sr. Gabriel Cortès Cortès, advocat.

A les 6 i quart: Corona; motet; lliçó sobre «Jesucrist», pel Mn. Pere A. Matheu Mulet, ecònom de Campos; motet; lliçó sobre «Missions» pel Catedràtic Dr. Francesc Planas Muntaner; himne; benedicció, pel M. I. Sr. Francesc Esteve Blanes, canonge.

Divendres, 11.—A les vuit, missa de comunió, pel P. Provincial de Clergues Regulars, amb fervorins pel Superior de la Casa Missió.

A les dotze, lliçó—a l'Oratori—sobre «Campanya a favor de la bona premsa i contra l'antirreligiosa», pel Sr. Andreu Buades, industrial.

A les sis i quart, Corona: motet, lliçó sobre «L'Església», per Mn. Antoni Garau Planas, ecònom de Puigpunyent; motet; lliçó sobre «Educació dels treballadors», pel catedràtic Mn. Rafael Caldentey Cantallops; himne; benedicció pel M. I. Sr. Jaume Espases Grimalt, canonge.

Dissabte, 12.—A les vuit, missa de comunió pel rector de la Santíssima Trinitat, amb fervorins per Mn. Andreu Casellas i Casellas.

A les dotze, lliçó—a l'Oratori—pel Sr. Josep Ramis d'Ayrcflor, advocat, sobre «Deures de ciutadania segons la filosofia cristiana».

A les sis i quart, Corona: motet; lliçó sobre «El Papa» pel M. I. Sr. Joan Rotger; motet; lliçó sobre «Caritat i Beneficència» pel M. I. Sr. Doctoral; himne, benedicció per l'Il·lustríssim senyor Antoni Rosselló, Protonotari Apostòlic.

Diumenge, 13.—A les vuit missa de comunió pel M. I. Sr. Vicari general de la diòcesi, amb fervorins pel R. P. Pere N. Isla.

A las deu i mitja, solemne missa pontifical amb sermó pel M. I. Sr. Canonge Magistral, Dr. Antoni Sanxo. Te-Deum i benedicció final.

El diari catòlic local, «Correo de Mallorca» corresponent als dies 7-14 de novembre publicà detallada ressenya de les funcions i extractes de les lliçons i parlaments pronunciats. A remarcar especialment, pel que toca a l'estudi de Ramon Lull, de la funció del dijous dia 10, el discurs del Rvnt. Sr. Francesc Planas, esbós de la figura missional—tractadista, impulsor i missioner—del Beat. I el panegíric de R. L. del pontifical del diu menge.

—El curs oficial de Literatura Catalana, organitzat a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, és exclusivament dedicat a Ramon Lull, amb motiu del VII centenari del seu naixement. El Curs és professat pel Dr. Jordi Rubió i Balaguer, Director de la Biblioteca de Catalunya i Professor de la Universitat, i les classes es tenen tots els dimarts, dijous i dissabtes a les 4.

BIBLIOGRAFIA LUL·LIANA *

Amb motiu del proper Centenari lul·lià hem cregut oportú de consignar en el nostre Bolletí un resum de la bibliografia lul·liana des de l'any 1915, data del VI centenari de la mort de R. L., extreta gairebé totalment de les cròniques sobre Moviment Lul·lià signades per R. A. en els Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans, de MCMXV-XX i MCMXXI-XXVI.

Obres originals

Obres originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Lull.

Libre de Sancta Maria. Hores de Sancta Maria. Libre de Benedicta Tu.

Transcripció directa amb un facsímil, introducció, variants i mostres d'escriptura dels més vells manuscrits, per Moss. Salvador Galmés.

Palma de Mallorca, Comissió Editora Lul·liana, 1915.

XVII + 381 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició original, vol. X).

—Id. *Arbre de Sciencia, escrit a la ciutat de Roma l'any M.CC.LXXXV.*

Transcripció directa amb facsímils, introducció, variants i mostres d'escriptura dels més vells manuscrits per Moss. Salvador Galmés.

Tom I.

Palma de Mallorca, Comissió Editora Lul·liana, 1917.

XX + Ivj + 335 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició original, vol. XI).

—Id. *Arbre de Sciencia.*

Tom II.

Palma de Mallorca, Patrons: Diputació Provincial de Balears, Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, 1923.

VIII + 451 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició original, vol. XII).

—Id. *Arbre de Sciencia.*

Tom III.

Palma de Mallorca, Patrons: Diputació Provincial de Balears, Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, 1926.

VII + 521 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició original, Vol XIII.)

—Id. *Proverbis de Ramon. Mil Proverbis Proverbis d'ensenyament.*

Transcripció directa amb facsímil, introducció i variants dels més vells manuscrits per Moss. Salvador Galmés.

Palma de Mallorca, Patrons: Diputació Provincial de Balears, Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, 1928.

XVIII + 403 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició original, vol. XIV).

—Id. *Libre de Demostracions qui es una branca de la Art datrobar veritat, escrit a Mallorca devers l'any M.CC.lxxv.*

Transcripció directa amb facsímils, proemi i variants dels més vells manuscrits per Moss. Salvador Galmés.

Palma de Mallorca, Patrons: Diputació Provincial de Balears, Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, 1930.

XVIII + 608 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició original, vol. XV).

—Id. *Art Demostrativa. Regles Introductories. Taula general.*

Transcripció directa amb vint figures polícromes, proemi i variants per Moss. Salvador Galmés.

Palma de Mallorca, Patrons: Diputació Provincial de Balears, Institut d'Estudis Catalans de Barcelona, 1932.

XXII + 534 pp. 8.º

(Obres de R. L. Edició Original, vol. XVI).

—*Poesies.*

Text, notes i glosari de Ramon d'Alòs-Moner.

Barcelona, Els Nostres Clàssics, 1925.

190 pp. 8.º

(Els Nostres Clàssics, n.º 3).

—Raymond Lulle.—*Libre de l'Ami et de l'Aimé. Petits cantiques d'amour dialogués par lesquels l'entendement et la dévotion s'augmentent.*

* No repetim les indicacions de temes lul·lians i altres referències donades en aquest mateix BOLLETÍ de 1915 ençà. Vide: Tom, XV (1914-1915), pp. 19, 28, 33, 233, 337, 343, 349, 357, 377. XVII, (1918-1919), pp. 76, 295.—XIX, (1922-1923), pp. 261, 280, 290, 310. XX (1924-1925), pp. 208, 301, 317, 331.—XXI (1926-1927), pp. 187, 353, 359.—XXII (1928-1929), pp. 1, 23, 36, 49, 305, 340

Vid. igualment la secció LUL·LI ME TOMS: XXIII (1930-31), pp. 245, 410 i 450; i XXIV (1932) números de febrer i de setembre-octubre.

Traduits du catalan par A de Barrau et Max Jacob.

Paris, Editions de la Sirène, 1919
XVIII + 137 pp.

— *Versets choisis du Livre de l'Ami et de l'Aimé.*

Per M. G. Etchegoyen.

(*Mélanges d'Archéologie et d'Histoire de l'École Française de Rome*, XXXVIII. 1920, pp. 197-211).

— *L'Ami et l'Aimé.* Traduit du catalan par Marius André.

Paris, Le Livre Catholique, 1921.
XXIII + 235 pp.

— *The Book of the Lover and the Beloved*, translated from the Catalan of Ramon Lull with an introductory Essay by E. Allison Peers.

London, S. P. C. K., 1923.
106 pp.

— *The Art of Contemplation*, translated from the Catalan of Ramon Lull, with an introductory Essay by E. Allison Peers.

London, S. P. C. K., 1925.
118 pp.

— *Thoughts of Blessed Ramon Lull for Every Day* Compiled by E. Allison Peers.

London, Burns Oates & Washbourne Ltd., 1925.

— *The Tree of Love*, translated from the Catalan of Ramon Lull with an introductory Essay by E. Allison Peers.

London, S. P. C. K., 1926
VIII + 128 pp.

— *Blanquerna: A thirteenth Century Romance.* Translated from the Catalan of Ramon Lull by E. Allison Peers.

London, Jarrolds, [1926].
736 pp.

— *The Book of the Ordre of Chyvalry*, translated and printed by William Caxton from a French version of Ramon Lull's «Le Livre del Orde de Cavayleria», together with Adam Loutfouf's Scottish transcript... edited by Alfred T. P. Byles.

London, The Early English Text Society, 1926.

XVIII + 143 pp. 1 lam.

— *The Book of the Beasts*, translated from the Catalan by E. Allison Peers.

London, Burns, Oates & Washbourne Ltd. 1927.

IX. 90 pp.

— *Liber de acquisitione terræ sanctæ.*

Edició del P. E. Longpré en:

Criterion. Revista trimestral de filosofia (Barcelona, any III, 1927, 265-278).

Estudis

Anónim.—*El B. Ramon Lull y los primeros ideales de «Propaganda».*

(*Observatore Romano* de 12 abril i 21 i 22 maig 1923; reproduït en: *Heraldo de Cristo*, XVI, 1924, pp. 338-9, XVII, 1925, pp. 70, i 100 101.)

— *Anthologie franciscaine du Moyen-Age* tradlatée et annotée par Maurice Beaufreton.

Paris, G. Cres et Cie. 1921.

pp. 227-267, hi ha una petita biografia de Lull; l'autobiografia o Vida anònima, segons l'original llatí; part de 24 estrofes en francès del *Desconhort* i 8 estrofes del *Cant de Ramon*.

— Alcover, Antoni M.^a — *Vida abreviada del Bt. Mtre. Ramon Lull.* Sermó que per comanda de l'Exm. Ajuntament de la Ciutat de Mallorca predicà a l'església de St. Francesch de Assis de dita ciutat dia 3 de juliol de l'any del Senyor 1924...

Ciutat de Mallorca, Tous, 1924.

24 pp. 16.º

— Alcover y Maspons, Juan.— *El Lulismo en Mallorca desde mediados del siglo XIX.* Extracto de la conferencia pronunciada en el Salón de sesiones del Excmo. Ayuntamiento de Palma dia 15 de Junio de 1915.

Palma de Mallorca. Tous, 1915.

26 pp. 8.º

— Alos, Ramon de.— *Del Centenari de Ramon Lull (La Revista, Barcelona, 1, 1916, n.º XII!)*.

— Id. *Los Catálogos Lulianos.* Contribución al estudio de la obra de Ramon Lull. Tesis doctoral...

Barcelona, Francisco J. Altés y Alabart 1918.

112 pg. 4.º

—Id. *Sis documents per a la història de les doctrines lul·lianes.*

(Neces Rubió-Lois, XXII setembre 1919).
Barcelona, 1919.)

—R. d'A. —VI Centenari de la mort de Ramon Lull. Moviment lul·lià (1915-1920) Llibres. Fonts bibliogràfiques i documentals, Iconografia lul·liana. Obres Originals de Ramon Lull. Vida de R. L. Estudis sobre l'obra de R. L. Publicacions periòdiques. Cursos i Conferències. Exposicions. Altres actes en commemoració del VI Centenari.

(Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica, *Anuari* 1915-1920, Vol. VI pp. 880-82).

—Id. *Moviment lul·lià*: fonts bibliogràfiques i documentals. Obres originals de R. L. Traduccions d'obres lul·lianes. Obra apòcrifa. Vida de R. L. Estudis sobre l'obra de R. L. Història del lul·lisme.

(Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica, *Anuari* 1921-26, Vol. VII, pp. 373-379).

—Avinó, Joan, Pvre.—*Història del Lul·lisme*
Barcelona, Tip. Catòlica, 1925.

XIV + 661 pp.

(Vid: recensions detallades d'aquesta obra: pel P. Andreu Ivars, O. F. M. *Archivo Ibero-Americano*, 1926, XXV, pp. 129-35; i Ramon d'Alòs, *Criterion*, 1925, I, pp. 250-58).

—Id. *Breu Exposició del sistema científic lul·lià.*

(*Criterion*, Any II, 1926, pp. 169-183).

—Id. *Il·lustració divina del Beat Ramon Lull i orígens de sa ideologia científica.*

(*Criterion*, IV, 1828, pp. 418-428).

—Id. *L'heterodòxia lul·liana encara?*

(*Criterion*, VII, 1931, pp. 166-174).

—Batista i Roca, Josep M.^a —*Catàleg de les Obres lul·lianes de Oxford.*

Barcelona, 1916

(*Boletín de la Real Academia de Buenas Letras*, de Barcelona, VIII, pp. 204-228, 308-330 i apart, 94 pp. 4.º)

—Beltran de Heredia, Vicente, O. P. —*Los dominicos y los lulistas de Mallorca en el siglo XVIII.*

(*Criterion*, II, 1926, pp. 276-296, 418-440).

—Bernhardt Joseph. —*Die philosophische Mystik des Mittelalters...*

(München, E. Reinhardt, 1922),

S'hi parla de R. L. pp: 157-162.

—Blanco Soto, Pedro —*Estudios de Bibliografía Luliana.*

Madrid, Imp. Rev. Archivos, 1916; 118 pp. 4.º

(*V. Bul. Blíb. Cat.* III, pp. 133-135.)

—Borrás Rullan, Jaume, Pvre.—*Vida popular del Beato Ramon Lull.*

Palma, Amengual y Muntaner, 1915.

40 pp. 16.º

—*Sistema Científico Luliano.* (Exposición y crítica a la vez). Precedido de algunas consideraciones acerca del método o Arte en general y acerca del arte de pensar en particular.

Conferencia leida en el salón de sesiones del Excmo. Ayuntamiento de Palma el día 26 de junio de 1915.

Palma, Tous, 1916.

29 pp. 1 f. 8.º

—*Lulismo.* (Ramon Lull no fué panteista. — El racionalismo de Lull — Ramon Lull y el Monismo. — Orígenes del lulismo).

Soller, Tip. de Calatayud y Cia. 1918.

88 pp. 2 f. 8.º

—Bové, Salvador.—*Ramon Lull i la llengua llatina.*

(*Boletín de la Real academia de Buenas Letras*, Barcelona, VIII, pp. 65-88).

—Id. *La Vida coetània segons lo Ms. del Museu Britànich.* Transcripció del text.

(Ibid. VIII, pp. 89-101).

—Casadesús, Josep.—*L'Art Magna de Ramon Lull.*

(*Butlletí de l'Ateneu Barcelonès*, I, 1916, pp. 265-286).

—Id. *El Arte Magna de Raymundo Lullo, doctor iluminado y martir.*

(*Estudio*, XVII, pp. 175-206).

Barcelona, 1917.

—Costa i Llobera, Miquel.—*Dos sermons lul·lians inèdits de Moss. M. Costa i Llobera* publicats per Moss. Antoni Pons.

Palma, Guasp. 1928.

45 pp. 16.º

(Extret del B. S. A. L).

—Dalton O. M.—*A Portable dial in the form of a book, with Figures derived from Raymond Lull.*

(*Archaeologia*, LXXIV, 1925, pp. 89-102).

—Desdevises du Dezert, G.—*Caractères et origine des idées du Bienheureux Raymond Lulle* (recensió d'aquesta obra de J. H. Probst).

(*Revue Hispanique*, XXXIII, 1915, pp. 285-95).

—D[usan], E.—*La visió de Lull per un protestant.*

(*Quaderns d'Estudi*, any II, vol I, pp. 204-214).

—Ensenyat, Josep. = *Meditació d'Estètica lul·liana*

(*La Nostra Terra*, III, 1930, pp. 3-7).

—Etchegoyen, G.—*La mystique de Raymond Lulle d'après le livre de l'Ami et de l'Aimé.*

(*Bulletin Hispanique*, 1922, p. 1-17).

—Fajarnés Tur, Enriquer.—*Sobre la impressió de las obras de R Lulio en Maguncia del compilador de las mismas Dr Salzinger.*

Documents de l'Arx. Municipal de Palma.

(*Revista de Menorca*, XXIV, 1929, pp. 168-71).

—Id. *Supresión del Culto del B. R. Lulio en el Convento de Minimós de Muro de Mallorca.*

Documents de l'Arx. Municipal de Palma.

(Ibid. pp. 308-11).

—Id. *Diez y seis cartas de los Furados de Mallorca sobre la vida y milagros del Beato R. Lull* (siglo XVII).

Documents de l'Arx. Històric de Mallorca.

(Ibid. pp. 364-77).

—Id. *Trabajos en España contra la ciencia y doctrina de R. Lull.*

Documents dels s. XVIII.

(*Revista de Menorca*, XXV, 1930, pp. 273-282).

—Ferrà, Miquel—*Ramon Lull valor universal.* Conferència llegida... a la casa de la Ciutat de Mallorca, dia 5 de juliol de 1915.

Ciutat de Mallorca, Tous, 1915.

33 pp 8.º 2 gravats.

—Gaiffier, B.—*Vita beati Raimundi Lulli.*

(*Analecta Bollundiana*, 1930 XLVIII, pp. 130-178).

—Galmés, Mn. Salvador.—*Vida compendiosa del Beat Ramon Lull.*

Palma, Amengual i Muntaner, 1915.

—Id. *Blanquerna* [A propòsit de la versió anglesa de E. Allison Peers].

(*Bulletin of Spanish Studies*, III, 1926, pp. 174-5).

—Id. *Viatges de Ramon Lull.* Conferència llegida en el Centre Excursionista de Catalunya, el 26 de gener de 1927,

(*La Paraula Cristiana*, VIII, 1918, pp. 196-225).

—Id. *L'Œuvre de Ramon Lull.*

(*Sud Magazine*, Marseille, n.º 57, spécial sur les Baléares, 16 avril 1931, pp. 16-17).

—Gelabert, Mateu.—*Novenari del B. Ramon Lull, Martir*, compost per Mossen . i donat a l'estampa p'els Col·legials de la Sapiència.

Palma, L'Esperança, 1915

55 pp. 16 º

—Gotton, Dr. Adam—*L'Edició maguntina de Ramon Lull*, amb un apèndix bibliogràfic dels manuscrits i impresos lulians de Magúncia.

Barcelona, I. d'E. C. 1915.

(*Estudis de Bibliografia Luliana*, I.)

—Id. *Zur Geschichte der Mainzer Lull-Ausgabe.*

(*Franciskanische Studien*, 1916, III pp. 214-35, 379-96).

—Id. *El catàleg de la biblioteca luliana del convent dels Franciscans de Mallorca.*

(*Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, VI, pp. 146-224).

—Id. *Die Mainzer «Lullistenschule» im 18 Jahrhundert.*

(*Anuari de la Societat Catalana de Filosofia*, I, 1923, pp. 229-42).

—Id. *Neue Literatur zu Ramon Lull.*

(*Franciskanische Studien*, 1924, pp. 218-21)

—Guibert, J. de, S. J.—*La «Méthode des trois puissances» et l'Art de Contemplation de Raymond Lull.*

(*Revue d'Ascétique et de Mystique*, 1925, pp. 367-78).

—Haebler, Konrad—*Ramon Lull und seine*

Schule. Aus Anlass einer neu erworbenen Incunabel.

(Fünfzehn Jahre Königliche and Staatsbibliothek. Dem scheidenden generaldirektor Exz. A. v. Harnack überreicht von den wissenschaftlichen Beamten der Preussischen Staatsbibliothek, 1921, pp. 36-47.)

—Iguada, P. Calassanç de, O. M. cap.—*Fra Lluç Wadding i la Causa de Beatificació del Beat Ramon Lull*.

(*Estudis Franciscans*, 1925, XXVI, pp. 362-73).

—Ivars, P. Andreu O. F. M.—*Los Jurados de Valencia y el Inquisidor Fr. Nicolás Eymereich. Cuestión Luliana*.

(*Archivo Ibero Americano*, 1916, VI, pp. 68-159, i tiratge apart).

—Id. *Adiciones al artículo: Los Jurados de Valencia y el Inquisidor Fr. Nicolás Eymereich*.

(Ibid. 1921, XV, pp. 212-19).

—Kumm, A. K. W.—*Ramon Lull*.

(*The Princeton Theological Review*, 1923, XXI, pp. 291 i ss).

—Levi, E.—*La storia della Magia*. Trad. de C. Giacomelli.

Todi, Atanor, 1922.

(Hi ha un capítol consagrat a R. L.)

—Longo, Vittorio — *Un originale filosofo medioevale. Raimondo Lull*.

Torino, Riviste «Matelda» e «Ars Italica», 1926, 26 pp. 8.º

—Longpré, E.—*Lulle*, Raymond (Article del *Dictionnaire de Théologie Catholique* de Vacant, Mangenot i Amann.)

(Paris, Letouzey, 1926, IX, 1072-1141).

March, Josep M.ª, S. J.—*El P. Jaume Cusurur i els seus catàlegs lul·lians*.

(*Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, V, 1918, pp. 32-44).

—Id. *San Ignacio de Loyola y el B. Ramon Lull. Semejanzas doctrinales*.

(*Manresa*, 1926, pp. 333-350, i tiratge apart).

—Martinez Tomás, A.—*Páginas brillantes de la Historia. Raimundo Lulio. Una vida de martir narrada a los niños*.

Barcelona, Araluce, [1925].

—Miret i Sans, Joaquin.—*Noves biografiques d'En Ramon Lull*.

(*Bol. de la R. Academia de Buenas Letras* Barcelona, VIII, pp. 101-106).

—Id. *El primitiu nom de la familia d'En Ramon Lull*.

(Ibid. VIII, pp. 305-307)

—Newman, Louis Israel — *Jewish Influence on Christian Reform Movements*.

New York, 1925.

XXVII + 706 pp.

(*Columbia University Oriental Studies* vol. XXIII).

—[Palma de Mallorca, P. A. de]—*Catálogo de la exposición de Iconografía i Bibliografía del B. Ramon Lull* organizada por la «Societat Arqueològica Luliana» de Palma de Mallorca, con ocasión del sexto centenario de su martirio.

(*Estudios Franciscanos*, Sarriá, Barcelona, 1918, XXI, pp. 453-462; 1919, XXII, pp. 56-60; 131-140, 220-224, 274-280, 357-369, 446-455; XXIII, pp. 47-56, 129-141; 1920, XXIV, pp. 214-218, 377-381; XXV, pp. 51-57, 132-144).

—P. (A.)—*El Lulismo en Cataluña 1916-1919*. (*Estudios Franciscanos*, 1919, XXIII, pp. 20-25).

—Palma de Mallorca, P. Andreu de, O. M. cap.—*Sistema jurdíc i idees jurdiques del Mestre Ramon Lull*.

(*Quaderns d'Estudi*, 1921, XIII, pp. 32-50).

Id.—Altres dos articles amb el mateix títol, en *Estudis Franciscans*, 1923, XXIX, pp. 54-65, 125-138)

—Id. *El Beat Ramon Lull, martre, del terç orde franciscà*.

(*Estudios Franciscanos*, 1922, XXVIII, pp. 111-22; XXIX, pp. 120-35).

—Pastre, Lluís.—*La pedagogia de Ramon Lull*.

(*Quaderns d'Estudi*, Any II, vol. I, pp. 190-203).

—Peers, E. Allisson—*Lullian Studies*. I. Blanquerna; II. The Book of the Gentile; III. The Tree of the Philosophy of Love; IV. Felix, or the Book of Marvels; V. Doctrina Pueril.

(*Bulletin of Spanish Studies*, II, pp. 73-80, 119-126; III, 3-9, 121-128, 159-165).

- Id. *Ramon Lull. A biography.*
London, Society for promoting christian
Knowledge, 1929.
XVIII + 454 pp.
- Id. *L'Actualité de Raymond Lulle.*
(*La Revue de Catalogne.* Marseille, I, pp.
8-14).
- Id. *A Life of Ramon Lull...*
now first translated from the Catalan with
notes and an appendix by...
London, Burns Oates & Washbourne, Ltd,
1927.
VII + 86 pp.
- Pereira da Silva, L. — *A propósito das leituras
do Infante.* [Enric el Navegant]
(*Lusitania*, 1923, I, pp. 23-7.)
- Pons Fàbregues, Benito—*Ramón Lull
Apóstol del Amor.* Conferencia pronunciada en
el Consistorio Municipal el dia 29 junio 1915,
en el acto de la inauguración del Instituto de
Estudios Superiores para la mujer.
Palma, Tous, 1915,
25 + 9 + 23 pp. 8.º.
- Pons, Antoni — *La Mata escrita de R.
Lull al Puig de Randa,* [set articles, XIII-XIX
de la sèrie «Apuntaciones de historia local»
començada a publicar a *La Almudaina* de 27
agost 1921].
- Pont, Rnt. Andreu.—*Panegíric del Beat
En Ramon Lull* predicat... en l'esglèsia de
St. Francesc de la Ciutat de Mallorca el dia
3 de juliol de 1925.
Ciutat de Mallorca, Tous, 1926.
20 pp. 16.º
- Pou, Josep M.ª O. F. M.—*Sobre la doc-
trina y culto del Beato Raymundo Lulio.*
(*Archivo Ibero Americano*, 1921, XVII, pp.
5-23).
- Pourrat, P.—*La spiritualité chrétienne.*
Paris, 1925.
(S'hi parla de R. L. pp: 124-28).
- Probst, J. H.—*Ramon Lull, philosophe po-
pulaire catalan et franciscain.* Le philosophe de
l'unité; la hierarchie chez Lull; le mysticisme
de Lull; Lull et la pratique.
(*Criterion*, II, 1926, pp. 387-406, III, 1927
182-210).
- Id. *L'Amour mystique dans l'«Amic e
Amat» de Ramon Lull.* Son caractère anormale.
(*Arxius de l'Institut de Ciències*, Barcelona,
1917, any IV, n.º 7)
- Quetglà, Fr. M. T. O. R.—*La Tercera
Orde Secular Franciscana a Mallorca. Ramon
Lull.*
(*Heraldo de Cristo*. XX, 1928 pp. 21-23).
- Reichmann, P. Mathias S. J. *Neue For-
schungen über Raymundus Lullus.*
(*Stimmen der Zeit*, 1916, 92. Band, pp.
342-46.)
- Riber, Llorenç — *La Vida de Ramon Lull.*
(*Quaderns d'Estudi*, Barcelona, any II, vol I,
pp. 164-172).
- Id. *Antologia Filosòfica Luliana.*
(Ibid. pp. 173-187)
- Id. *Quan jo anava a estudi.* Fragments del
Blanquerna.
(Ibid. pp. 188-190).
- Id. *Vida i Actes del reverend Mestre i be-
naventurat màrtir Ramon Lull.*
Ciutat de Mallorca, Tous, 1916.
XVI + 270 pp. 8.º
- Id. *Ramon Lull en Montpeller y en la
Sorbona.*
Mallorca, J. Tous, 1916.
V. *Revista Quincenal* 25 II-17 (I, 1917, pp.
310-339.)
(*Estudios Franciscanos*, Sarrià, XVIII, 1917,
pp. 223-26).
- Id. *Vida abreujada del Benaventurat Ra-
mon Lull.*
Barcelona, Associació Protectora de l'En-
senyança Catalana, 1921
53 pp.
- Id. *Sermó predicat en l'esglèsia de Nostra
Dona Santa Maria de Badalona, el dia XV
de juliol de 1923.*
Barcelona, Altés, 1923.
15 pp.
- Id. *Raimundo Lulio.*
Barcelona, Editorial F. T. D., 1926.
124 pp. (1.ª edició; Libros de Epopeya).
- Rogent, Elies, i Estanislau Duran.—*Bi-
bliografia de les Impresions Lul·lianes,*

Amb un proemi, addicions i índex de Ramon d'Alòs-Moner.

Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1927, XVI + 406 pp. 4.º
(Estudis de Bibliografia lul·liana, II).

—Rubió Balaguer, Jordi.—*Los códices lullianos de la Biblioteca de Innichen* (Tirol).
(*Revista de Filología Española*, Madrid IV 1917, pp. 303-340)

—Id. *El Breviculum i les miniatures de la vida d'En Ramon Lull de la Biblioteca de Karlsruhe*.
(*Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, III, 1916, amb una Addició. per Ramon d'Alòs, pp. 73-88).

—Id. *Ramon Lull*.
(*Revista dels Llibres*, 1926: Notícies i Recensions, pp. 83-93).

—[Id.] *Ramon Lull*. Article de l'Enciclopèdia Espasa. vol. XLIX, pp. 55 i 9).

—Speer, R.—*Ramon Lull the Christian. Crusader and his conquest*.

—Streit, R., O. M. I.—*Raimundus Lull, der Caballero espiritual*.
(*Zeitschrift für Missionswissenschaft*, 1920, X, pp. 137-40).

—Tous, Fr. G., T. O. R.—*Las Reliquias del Bto. Ramon Lull*.
(*Heraldo de Cristo*, X, 1918, pp. 145-7).

—Thorndike, Lynn.—*A History of Magic and Experimental Science during the first Centuries of our Era*.
New York, 1923, 2 vols. XL+835 i 1.036 pp.
(Té un capítol dedicat a R. L.)

—Tusquets Joan.—*La canonisation de Saint Thomas*.
[Recensió d'aquest llibre de P. Mandonnet],

(*Arxius de l'Institut de Ciències*, 1924, pp. 66-68).

—Id. *Posició de Ramon Lull en el problema de l'eternitat del món*.
(*Criterion*. Any I, 1925, pp. 95-114).

—Valls, Gonçal, O. F. M.—*¿Quien concibió el primero la idea de la Congregación de Propaganda Fide?*
(*Revista Eclesiástica de Valladolid*, 1923, pp. 373-74. Publicat primer en l'*Osservatore Romano* de 12 abril 1923).

—Id. *L'Ideale Missionario del B. Raimondo Lullo Terziario Francescano Martire a Bugia (Africa)* 1315.
(*Studi Francescani*, 1926, pp. 117-28; reproduït parcialment en català:

L'Ideal Missioner del B. Ramon Lull Terziari Franciscà, en *Estudis Franciscans*, 1926, XXXVIII, pp. 55-61).

—Waite, A. E.—*Raymund Lully, illuminatea Doctor, Alchemist and Christian Mystic*.
London, W. Rider Son, 1922.

—Waley Singer, Dorotea.—*The Alchemical Testament attributed to Raymod Lull*.
(*Archeion*. Archivio di storia della scienza, IX, 1928, pp. 43-52).

—Weitbrecht, H. U.—*Raimond Lull and six centuries of Islam*.
London, 1915.

—Wohlhaupter, E.—*Ramon Lull und die Rechtswissenschaft*.
(Sonderdruck ans der Ernst Mayer Festschrift zum 22 Januar 1932, pp. 179-203).

—Wulf, M. de.—*Histoire de la philosophie médiévale*.
5^a ed. (Paris-Louvain, 1925).
(S'hi parla de R. L.: Tom II, pp. 143-46.)

J. P. i M.

S E C C I Ó O F I C I A L

INAUGURACIÓ DEL NOU LOCAL DE L'ARQUEOLÒGICA

Dilluns dia 5 de desembre a les 4'30 del capvespre tengué lloc l'acte oficial d'inauguració del nou estatge de la SOCIETAT ARQUEO-

LÒGICA LULIANA al pis principal de l'antiga casa que du el número 8 del carrer de l'Almudaina d'aquesta ciutat. En cinc espais sales ha quedat instal·lat el nostre Museu, obert des d'ara a l'accés dels visitants tots els matins de 9 a 1; i en una altra sala la

Biblioteca de la Societat i redacció d'aquest BOLLETÍ.

A l'acte inaugural, que's vegé molt concorregut de distingir les Senyores, Socis de l'Arqueològica i invitats, assistiren l'Alcalde de la ciutat, Sr. Bernat Jofre, i el President de la Diputació Provincial de Balears Sr. Francesc Julià i Perelló. El nostre president Sr. Faust Morrell i Gual, obrí l'acte amb les següents paraules:

«Senyores y Senyors:

Sols després d'una existència de més de mig segle, pot l'Arqueològica Luliana oferir el fet memorable que celebrem avui amb aquest acte: l'inauguració d'un estatge com el present; un estatge social lul·lià, on hem reunit tot el que tenim, tot el que valem, que és com si diguéssim tot el que som. I perquè consideram que tot això és motiu de llegítim orgull peis qui formam en les files d'aquesta entitat eminentment cultural, és que vos hem convidat, i hem volgut unir-vos a la nostra íntima satisfacció. Aquí sou enmig de noltros; aquí sou honrant amb la vostra presència la nostra casa. Gràcies, del fons de l'ànima a tots.

Parlar de l'Arqueològica, és parlar d'obres modestes si n'hi ha. Obra modesta si, però tenaç; obra oscura, però plena de belles emocions, inoblidables per tots aquells que l'han viscuda dia per dia i en contemplen el rastre llarg, intens i fecund dins la història de la cultura pàtria. Parlar de l'Arqueològica, és parlar dels seus fundadors benemèrits, i de tots aquells qui han seguit cavant el mateix solc; parlar de l'Arqueològica, ha d'ésser forçosament, inel·ludiblement, parlar dels dos elements que són la raó de la seva existència, la raó i causa de la seva continuïtat i l'esperança d'un esdevenidor gloriós per la cultura mallorquina. Parlar de l'Arqueològica és parlar del seu MUSEU i del seu BOLLETÍ.

El Museu, aquí el teniu. És, però, que val la pena d'anomenar això un museu? Segons i com evidentment que no. La concepció universal del que ha d'ésser un museu, implica sempre, indefectiblement, l'idea de mecenatge, bé sia del Estat o de les Corporacions provincials o municipals, quan no, en casos veritablement excepcionals, el mecenatge particular d'algun potentat. I aquí no hi ha res que s'hi assembii. L'obra modestíssima de l'Arqueològica, no ha estat sinó el compliment del seu lema: aquell COLLIGITE QUAE SUPERAVERUNT FRAGMENTA NE PEREANT de l'Evangelí, i així

ha anat recollint gairebé tot el que veis. Ha acceptat dipòsits de persones i entitats; i dins la seva esfera humil, ha anomenat això el seu Museu, donant, al mateix temps, compliment a un precepte reglamentari.

Volem dir així que nosaltres tenguem la pretenció d'omplir l'ausència d'un vertader Museu Mallorquí de caràcter oficial, amb dotació ampla, pel seu augment progressiu? No. L'Arqueològica no serà mai un obstacle per la creació d'un tal instrument de cultura, que tant es troba a faltar a la nostra ciutat. Puc afirmar des d'ara que, amb garanties de solvència científica i administrativa, amb garanties d'efectivitat i permanència en la formació d'un museu oficial mallorquí, l'Arqueològica sabria complir el seu deure.

Mentrestant, volem que el nostre museu pugui complir la funció cultural i pedagògica que li és pròpia. Per això tndrem obertes gratuïtament les portes a les visites escolars que ens sien sol·licitades pels mestres de nins i nines. També, els diumenges dematí, hi haurà unes hores de visita gratuïta pels obrers.

Parlem ara del BOLLETÍ. Desconeguda és, fora dels subscriptors, la importància grandíssima d'aquesta publicació. A disposició de tots els presents estan en la nostra biblioteca, les revistes, notabilíssimes, espanyoles i estrangeres en nombre de més de cinquanta, amb les quals sostenim el canvi. Precisament ara, trobant se a Mallorca el professor d'història de la Universitat de Columbia, als Estats Units, tan bon punt com ha tengut notícia de l'existència del BOLLETÍ, ha sol·licitat la subscripció per la biblioteca de l'esmentada universitat.

Començat a publicar-se l'any 1885, no ha interromput mai la sortida, ni mai li ha faltat la col·laboració feal dels erudits i literats mallorquins. Allà trobareu les firmes de Bartomeu Ferrà i Joan Lladó entre els fundadors; de Pere d'A. Penya, Estanislau Aguiló, Gabriel Llabrés; d'En Miquel dels Sants Oliver, d'En Costa i Llobera, d'En Joan Alcover, i de tants d'altres, per citar només d'entre els morts.

Tot el que a Mallorca s'ha fet en investigació històrica i arqueològica, ha tengut en el BOLLETÍ el seu ressò; i no podria ningú emprendre avui aquests treballs, ni estudiar a fons la història de Mallorca, sense acudir al BOLLETÍ de l'Arqueològica Luliana.

Mirau doncs, tots, i sobre tot els qui estau investits de l'honrós càrrec d'autoritat, si l'obra

de l'Arqueològica és o no un valor positiu. Contemplau l'esforç que tota aquesta obra suposa, per bastir-la al calor d'un ideal, i amb una verdadera indignació de mitjans econòmics. Recolliu, si és que elles ho mereixen, les aspiracions de les generacions passades, i mirau si val o no la pena d'apuntalar una obra fonamental com aquesta, a la qual va unida la memòria fulgent del gloriós polígraf de Randa i Miramar.»

Aquestes paraules del nostre president foren contestades per l'Alcalde Sr. Jofre, el qual pro-

nuncià breu parlament de felicitació a la Societat i exposà als presents l'actuació de la Corporació Municipal en el que fa referència a museus, amb la instal·lació, que s'està dugent a terme, del Museu Municipal al Castell de Bellver.

I seguidament es va donar per acabat l'acte, passant els reunits a visitar les distintes seccions del Museu, per la instal·lació del qual tengué tothom mots de felicitació, i d'encoratjament a la Societat per la nostra desinteressada tasca cultural.

M U S E U DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

RELACIÓ D'OBJECTES INGRESSATS DURANT EL
QUART TRIMESTRE D'ENQUANY.

Octubre.

Dia 2.—Dos canons de test de tuberia romana, de 0'65 m. de llargària per 0'14 m. de diàmetre cada un, trobats l'any 1930 en les obres efectuades en el subsol del carrer del Capiscolat d'aquesta Ciutat.

Donatiu del Sr. Estanislau Pellicer Navarro.

Dia 15.—Mola prerromana, en dues peces, completa. La inferior de 0'18 m. d'alçada, i la superior de 0'13 m. Abdues d'un diàmetre de 0'34 m. Trobada l'any 1929 a la vertent nord del Puig de Randa, ran del camí n.º 455 que de Randa condueix a Montuiri, en la possessió Aubenya del terme municipal d'Algaida.

Donatiu del Sr. Antoni Parietti i Coll.

Novembre.

Dia 4.—Motllo de ferro amb mànec de fusta, per tallar hòsties. Segle XIX. Diàmetre 0'053 m. i 0'128 m. d'alçada total. Procedent de casa particular d'aquesta ciutat.

Donatiu de Mn. Salvador Galmés.

Dia 11.—Tassa romana de terrissa. De 0'095 m. de diàmetre per 0'05 m. d'alçada. Trobada a «Sa Comuna» de Ses Salines, a la part del predi Morellet l'any 1931.

Donatiu del Sr. Bernat Vidal, metge de Santanyí.

Dia 15.—Col·lecció d'objectes procedents d'excavació de la cova de so'n Bauçà d'Establiments efectuada l'any 1929.

Ceràmica: Tres vasos i un fragment de terrissa a mà.

Bronze: Cinc discs, quatre campanetes, una punta de llança, un punxó i tres fragments.

Ferro: Una fíbula, dues braceroles i un fragment.

Nombroses perles o grans de collar de vidre i pasta vítreia esmaltada.

Donatiu dels Srs. Lluís Ferbal, Andreu Crespi, Josep Costa i Vicens Juan Serra.

Dia 30.—Dotze claus de pany, de ferro, de diversos tamanys i distintes èpoques.

Un esperó de cavaller, de ferro.

Un segell de ferro llavorat, amb escuts de Dezaillar i rúbrica. Segle XVIII.

Procedències particulars.

Donatiu del Sr. Vicens Juan Serra.

Desembre

Dia 4.—Campana de bronze amb inscripció: AVE MARIA GRASIA PLENA. ANY 1578. Procedent de Cartoixa de Valldemossa. Escardada. Diàmetre 0'32 m. i 0'28 m. d'alçada.

Depòsit del Dr. Miquel Sureda i Blanes.

Ciutat de Mallorca 7 desembre de 1932.

LLUIS R. AMORÓS

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

CONFRARIES RELIGIOSES EN MALLORCA. *

ANYS 1478-84

VI

INDULGENCIAS ATORGADAS
ALS DEVOTS I BENEFACTORS DE L'ANGEL
CUSTODI, DE POLLENSA, I QUE SE
PUBLIQUIN SEMPRE QUE HO
DEMANI SA CONFRARIA

(7 maig 1479)

Nicholaus Munionis etc. Vniuersis et singulis Christi fidelibus presentes literas inspecturis seu audituris, Salutem in Christo Jhesu. Quia legitur inscripturis quod non locus hominem sed homo locum sanctificare suis bonis operibus consuevit, propterea piis locis, non propter loca sed propter diuini cultus seruitium, reuerentiam pariterque et honorem quem in ibi Saluatori nostro Christo Jhesu exhibetur in suis membris, etiam fauorabiles et benignos Nos exhibetur debemus. Ideo nos Nicholaus Munionis, vicarius prefatus, vt deuoti ad deuotionem facilius inclinentur et jam deuotos Christi fideles donis spiritualibus ad deuotionem feruentius animare volentes, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis qui, pura deuotione,

conuenient ad Capellam beati Angeli Custodii scitam in ecclesia ville Pollentie, et manus eorum porrexerint adinuenientes(?) in festo Sancti Angeli prefati a primis vesperis vsque ad secundas inclusiue, et qui, dum processio fiet illa die pro dicto festo, illam deuote associauerint et lumen portauerint, Quadraginta dies: et illis qui pias elemosinas dicte Capelle et seu altari pro reparatione dicte Capelle, vestimentorum et fabrice illius ac confratria a confratribus, presentibus et futuris, ibidem vt seruentur et manuteneantur luminaribus, libris, calicibus ac aliis ornamentis emansuris decoretur et elargietur, et eas dare procurauerint, pro qualibet elemosina ipsorum alios quadraginta dies deinjunctis eis penitentiis misericorditer indomino, auctoritate qua fungimur in hac parte, relexamus. Mandantes dilectis in Christo vicariis ecclesie Pollentie quatenus totiens quotiens quolibet anno per confratres et seu a suprapositis dicte confratrie requisiti fuerint seu alter ipsorum fuerit requisiti[sic], populo addiuina congregato, presentes in ibi legit ac publicent. Datum Maioricis in Episcopali palatio die vij Maii [1479] (1).

(ARX. EPISC. DE MALL - *Llib. Colacions de 1478-80*, fol 105 v.º).

(1) Ha d'esser l'any de la data 1479 perque se troba el document en el llibre de Colacions de 1478-80 entre dues diligències que duen exprés dit any 1479.

* V. BOLLETÍ n.ºs. 622-623 i 624-625.

VII
ORDE

D'UN DELS VICARIS GENERALS APROVANT
LA MODIFICACIO DEL CAPITOL DE LES
ORDINACIONS DE LA CONFRARIA DE
SANT ANTONI DE VIANA DE LLUC-
MAJOR, ACORDADA PEL CONSELL
D'AQUESTA VILA, SOBRE
ELECCIO DELS OBRERS DE
TAL CONFRARIA

(12 juny 1479) (1)

Nouerint Vniuersi Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo Septuagesimo Nono, die vero Sabbati duodecima mensis junii, Egregio viro domino Nicholao Munionis, decretorum doctore, Canonico Maioricensi, Reuerendissimi in Christo patris et domini domini Didaci, diuina miseratione Maioricensis Episcopi, pro nunc inremotis agentis, vicario vna cum alio et insolidum generali, intus domum sue proprie habitationis presentialiter existente, Aduenit et comparuit venerabilis Petrus Armangol, juratus parrochie de Luchmajori, et, tam nomine suo quam nomine aliorum venerabilium conjuratorum dicte parrochie, presentauit eidem domino vicario ac legi et intimari fecit per Julianum Figueras, notarium et scribam Curie Reuerendissimi domini Episcopi antedicti, cedula sequentem:

Die martis XXX mensis Madii anno anatiuitate Domini M CCCC lxx viiiij.º

Los die e any demunt dits congregats e ajustats enso de campane, segons es acostumat, en le ecclesia demosenyer sent Miquell dela parroquia de Luchmajor los discrets en Pere Armengol, Barthomeu Mut, Miquell Catany alias Puigderos e Ffrancesch Pelegri, jurats lany present dela villa e parroquia de Luchmaior, ensemps ab los discrets en Simon Thomas, Jacme Clar, Anthoni Oliuer, Jacme Mas, Jacme Armengol, Pere Ferrer, Miquell Seruere, Ffransech Mut, Johan Mut, Pasqual Selua, Anthoni Julia, Anthoni Selom elos dits Pere Armengol e Miquell Puigderos, jurats e consellers, so es per

celebrar alguns negocis tocants ale dite vniuersitat dela villa e parroquia de Luchmaior, perque per lo dit honorable en Pere Armengol, altre dels dits jurats, fou propossat dient pertals e semblants paraules: molt honorables senyors: sapia le seuiessa de cascun de vosaltres com lo honorable en Johan Leneres, altre dels obres dela obre e confreria del bennirat mossenyer sent Anthoni de Vians, me es vingut recitantme com ell veu enledite confreria esser fet, dealgun temps en sa, molt abus, so que cascun de nosaltres ignorar no podem, com enledite confreria, enlo principi deaquella, fou determenat que los obres deaquella sefessen ab certe solempnitat certe diade ja designade, segons enlos Capitols deaquella largament es contengut, so es aseber, que tots los confreres dela dite confreria eren conuocats enledite ecclesia e aquells alegien quatre homens bons e suficients en esser obres dela dite confreria, los quals regien per hun any, e axi seseguia cascun any per molt detemps; e ara per lo contrari, so es aseber, que lo pare met lo fill, lo jerma jerma, e axi per conseguint les pus propinques persones que tenen, e exi vist per los confreres tal abus no volen pegar ni paguen axi com deurien anaquella, vist que deaquella se fa propri, so que debans, axi com dit es, ere lo contrari, car entemps pessat ledite confreria engoya ledite capella solempnement e del restant comprar certs censals los quals vuy endie li seruen, car siaquella sehauia sostentar dels confreres no pugant aneguna sustancia e vistes les dezpesses que aquella te es lecausa les demunt dites cosses, perque vos demenam deconsell que volem que fessam deaquella: perque pertot lo dit general consell fou determenat, vits los perjuys dela dite confreria e per lo vtil deaquella e pertal que tots los confreres deaquella sien pus enduhts e per traure lo perer deaquells, que dequiauant los dits obres sien alegits per los jurats e obres dela dite confraria, metent deaquells tants quants deaquells seatrobaran bons e suficients en esser obres, en nomines de pregami, e messos cascun en hun rejoli decere fet enleforma e manere se fa lo regiment desort e desach enle dite parroquia, los quals trets delur sach aquells sien obres per lo dit any, e axi per lo altre any sia seruade ledite forma e manere; los altres capitols stant tot temps ense forsa virtut dela dita confreria

Precedens tranlatum cum tribus folliis papiri cum presenti continuatum in libro determinatio-

(1) Aquest document, que forma tota una plagueta en 4.º está cosit i comprés en la foliació (110-113) del Llibre de Colacions de l'Arxiu Episcopal de Mallorca, de 1478-80.

num ville seu parrochie de Luchomaiori est fideliter sumptum per me Michaellem Matero, auctoritate Regia notarium publicum pertotam terram et dominationem illustrissimi domini Aragonum Regis, qui predicta[m] determinatione[m], de voluntate dicti consilii, scribo. Et vt hiis fides plenior vbique impendatur, ego dictus notarius hic me sub scribo et meum solitum [signum] artis notarie depingo, quod est tale, Sig+num.

Quaquidem cedula presentata, lectaque et intimata, confestim prefatus dominus vicarius generalis, audito tenore ipsius cedule, visa ordinatione per dictos juratos vna cum consilio dicte ville facta et respectibus in illa designatis visis, Attendentes dictam ordinationem esse Salutiferam et in vtilitatem dicte confratrie Sancti Anthoni[i] factam fuisse pro tanto, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi sibi attributa, ipsam ordinationem laudauit, approbavit et ratificauit, in illaque suam auctoritatem pariterque et decretum interposuit vt cum presenti interponit. Necnon omnibus et singulis confratribus, presentibus et futuris, et aliis Christi fidelibus qui suas pias elemosinas dicte confratrie Sancti Anthoni[i] pro lumanaria, calicibus, vestimentis et aliis ornamentis dicte capelle duxerint largiendas et seu mittendas, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi, omnibus et singulis vere penitentibus et confessis, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi sibi comissa in hac parte, Quadraginta dies de inunctis eis penitentiis per gratiam sancti Spiritus in domino relexauit.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions* de 1478-80, fol 110).

VIII

INDULGENCIAS

ALS CONFRARES DELS SANTS COSME

I DAMIÀ, PARROQUIA DE POLLENSA

(octubre 1479) (1)

Nicholaus etc. Vniuersis etsingulis Christi fidelibus presentes literas inspecturis, visuris pariterque et auditoris Salutem indomino sem-

(1) Aquest document no porta data alguna. Però com en el llibre està entre una diligència de 7 octubre

píternam, Splendor perenne (*) glorie qui sua mundum inefabili illuminat claritate pia vota fidelium de ipsius clementissima magestate sperantium, tunc precipue benigno fauore prosequitur cum deuota ipsorum humilitas sanctorum sanctarumque precibus et meritis adiuuantur; Cupientes vt capella Sanctorum Cosme et Damiani in ecclesia parrochiali de Pollensa sita congruis frequentetur honoribus et a Christi fidelibus jugiter veneretur, in ornamentis ac confratria aconfratribus (*) ibidem conseruetur et manuteneatur, luminaribus, calicibus ac aliis jocalibus emansuris decoretur et laudabilius muniatur inea, et cultus augmentetur diuinus, et vt Christi fideles ea libentius deuotionis causa confluant etad ipsius capelle reparationem augmentationem alia quoque premissa manus promptius porrigant, adinuices quo exhoc ibidem dono celestis gratie vberius compererint se refertos, suplicantibus vero venerabilibus juratis dicte ville et confratribus ipsius confratrie, super hiis inclinati, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi qua fungimur in hac parte, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eorum auctoritate confisi, omnibus et singulis confratribus vtriusque sexus, presentibus et futuris, et aliis Christi fidelibus qui circa premissa suas pias elemosinas duxerint suprapositis dicte confratrie largiendas seu mittendas quadraginta dies de inunctis eis penitentiis per gratiam Sancti Spiritus nunc indomino relexamus.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions* de 1478-80, fol 139.)

IX

RESTAURACIO

DE LA CONFRARIA DE SANT JORDI,
PARROQUIA D'ARTÀ

(12 gener 1480)

Nicholaus etc. Dilecto in Christo priori ecclesie de Artano, Salutem indomino Sempiternam. Quoniam vt aid apostolus? etc Cumque,

1479 i una altra de 15 dels mateixos mes i any, amb tota seguritat el podem donar per expedit en octubre de 1479, sens precisar el dia.

(2) Per *perennis*.

(3) Equivocació evident de l'original. Lo correcte ha d'ésser a *confratria ac confratribus*.

prout accepimus, nuper quod iuvenes vestre parrochie, moti deuotione, quamdam construxerunt confratiam Sub inuocatione Sancti Georgii erga quem specialem gerebant deuotionem extitit, vt mediantibus suis literis sigillo pendenti munitis datis et auctorizatis Maiorici in Episcopali palatio die xxij iulii anno M CCC lxxxviii nobis occulariter ostensis vidimus contineri. . . autem quatenus ipsi, deuotione moti, intendunt et appetunt ipsam confratiam, jam quasi in oblivione positam, deure denouo et conseruare, suplicarunt nobis vt ipsis confratribus, presentibus et futuris, indulgentiam dare et concedere dignaremur. Nos vero deuotis suplicationibus dictorum iuuenum annuere volentes, prefatos confratres et alios Christi fideles ad ornandam dictam Capellam Sancti Georgii pannis, vestimentis, calicibus et aliis ornamentis donis spiritualibus animare, omnibus et singulis confra-

tribus, presentibus et futuris, et aliis Christi fidelibus qui eorum pias elemosinas ad decorandam dictam Capellam duxerint largiendas seu mittendas, et qui in festo Sancti Georgii et per omnes eius octauas dictam Capellam deuote visitauerint pro singulis festiuitatibus predictis, omnibus vere penitentibus et confessis xl dies deijunctis eis penitentii, per gratiam Sancti Spiritus indomino relexamus. Mandantes vobis quatenus Salutifera mordinationem per prefatum Reuerendissimum dominum Episcopum nuper factam denom sedendo in Capellis (1) teneatis et obseruetis, tenereque et obseruare faciatis, sub pena l librarum ficho etc. Datum Maiorici in Episcopali palatio die xij ianuarii [1480] (2).

(ARX. EPISC. DE MALL. *Llib. Colacions de 1478-80, fol 166 vº*)

PERE A. SANXO.

(Continuarà)

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS

DEL REGNE DE MALLORCA

ELECCIO DE CONSOLS

(1287)

Sapien tuyt que nos Amfos per la gracia de Deu, Rey Darago, etc. Volem e atorgam a vos, feels nostres, prohomens de la Universitat de la Ciutat de Mallorques que ab consentiment e ab consell del noble n Albert de Mediona, Procurador nostre del Regne de Mallorques, o ab altre Procurador nostre daquell Regne elegats e elegir puscats VI consols, dels quals sien dos, de ma major, e els II de ma migana, e II de ma menor de la dita Ciutat e C consellers, ço es a saber, de majors e de migans e de menors de la Ciutat damunt dita, entre els quals especialment volem esser elets dels caps dels mesters, los quals consols e consellers damunt dits, amb consell e ab asentiment del dit Procurador nostre, administren e proveesquen, e ordenen los negocis daquella Ciutat. e del Regne de Mallorques, e que els consols damunt dits sien posats e mudats aqui cascun any, ab consentiment e amb consell, e ab volentat del dit Procurador nostre, e aquells, qui aquell any seran estats consols, no pusquen aqui esser posats per tres anys seguens continuament. Aquest, empero, consentiment e

ordenament volem que dur dementre que sera de nostra volentat.

Encara us atorgam e volem que els termens qui tro aci se son fets en la Ciutat damunt dita dalcuns no sien en preiudici dels privilegis, e de les franqueses nostres, ne sien enteses contra franquees nostres, e privilegis damunt dits. Manans a tots los oficials nostres e sotsmesos que aquest atorgament nostre ferm haien e obseruen, e noy venguen contra, ne algu altre noy jaquisquen contra venir per alguna rao. Dada a Oscha V.º kalendas Julii, en l any de nostre Senyor MCCLXXXVII.

A. H. M. (a) *Rosselló vell fol 167. Rosselló nou fol. 118.*

(1) Vegi's núms. 624-625 nota 2, pág. 236, col. 2.ª d'aquest BOLLETÍ.

(2) Encara que no s'expressi l'any, ha d'ésser el posat adalt, perque está en el llibre el document entre els de gener de tal any.

(a) Per tal d'abreujar la llargada de les cites, indicarem amb aquestes inicials que els documents transcrits són de l'Arxiu Historic del Regne de Mallorca Amb l'abreviatura *Ced.* que es trobaran als toms de *Cedules reials*; *Preg.* als de *Pregons*; *Extr. Jur.* als d'*Extraordinaris de Jurats*, i així de les demes series, nomenclatura familiar a tots els estudiosos de la nostra historia.

MUTACIO DE LA RIERA

(1303)

Jacobus Dei gratia Rex Maioricarum Comes Rossilionis et Ceritanie et Dominus Montispesulani, fidelibus suis Dalmacio de Garriga, Tenenti locum nostrum et Guillelmo de Cumba ac Gregorio Saylembe, Procuratoribus nostris in Regno Maioricarum Salutem et gratiam. Fem vos saber que nos volriam que la obra de la Riera de la Ciutat de Maylorques fos feta per ço cor la Ciutat ne seria pus sana e pus forte daria gran belesa e noblesa a la dita Ciutat. Per que nos volem que vosaltres, ab conseyl dels jurats e d'aquels que us sia viases vos acordetz quina obra si cove de fer la on la Riera deu passar. Ja es ahut acordat e cresem que vosaltres ho sapiatz e aytambe son ahutz estimatz los lochs per hon deu passar la dita Riera. E axi veiatz si trobarietz nuyl home qui preses la dita obra a preu fet, o si valria mes que hom la fezes a jornals, cor nos volriem que quant hom auria vermat comensas hom de fer la dita obra. E que vosaltres hi prestassetz dels nostres diners a comensar la dita obra. E si per aventura vosaltres trobavetz home que vula fer la dita obra a preu fet, metetz hi l home qui pac los diners als obrers, per so que hom no pogues esser enganat d'aquel qui la dita obra pendria a preu fet. E de totes aquestes coses, vosaltres nos certificatz per vestres letres quen sera meylor de fer al pustost que puscatz. Datum in Perpiniano III. kalendas julii anno Domini M.º CCC.º tercio.

A. H. M. *Ced.* I. f. 39

SOBRE COMPRES DE FRUITS FETES ABANS DE TEMPS

(1303)

I

Jacobus Dei gratia Rex Maioricarum, Comes Rossilionis et Ceritanie, et Dominus Montispesulani, Dilecto Dalmacio de Garriga militi tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum, Salutem et dileccionem. Sicut pro certo didiscimus, dum presentes eramus in Regno Maioricarum et in nostra absentia prout a fide dignis audivimus, homines dicti Regni quemdam pravam usum et a juris utriusque pagina reprobatum non deserunt exercere, licet nos ad tem-

pus prohibuerimus ut potuimus unius anni tempore, quo ibi personaliter aderamus, annullando contractus huiusmodi illicite celebratos, emunt enim bladum, oleum, vinum, lanam, caseos, et alios quoslibet fructus ante tempus quo nati fuerunt vel collecti, solventes statim pretium satis vile ut, statuto inter eos tempore, fructus illos recipiant longe maiori precio tunc valentes. Qui quidem contractus, tam a christianis quam judeis celebrati, videntur proculdubio in fraudem non modicam usurarum, et talis usura nequior est quam illa quam usurarii consueverunt a suis debitoribus extorquere. Nos volentes huic morbo salutare remedium adhibere, mandamus vobis quatenus utcumque in terris nostris Maioricarum, Evisçe, et Minorice, tales contractus inveneritis celebratos, nulli tali emptori fructuum predictorum super recuperandis dictis emptis fructibus justiciam faciatis, vel faciatis a nostris officialibus exhiberi. Immo tales contractus nullos penitus reputetis, et faciatis in nostris terris nullos a nostris officialibus reputari, et hoc tam de pendentibus casibus quam de futuris volumus observari et volumus nunc quod faciatis dari emptoribus predictis ne penitus in dampno pro interesse precii. Idcirco venditores tenuerint pro rata temporis ad rationem: quatuor solidorum pro singulis libris in anno. Suadentes eisdem quod penitus a dictis contractibus debeant abstinere, si suspicionem contractus usurarii voluerint evitare. Datum Elne VI nonas octobris anno Domini M.º CCC.º tercio.

II

Jacobus Dei gratia Rex Maioricarum, Comes Rossilionis et Ceritanie et dominus Montispesulani. Dilecto Dalmacio Sa Garriga militi tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum, Salutem et dileccionem. Cum contractus illos qui sepe fiunt in Regno nostro Maioricarum vehementer odio habeamus, quibus fructus venditi ante tempus satis vili precio mox soluto ut futuro tempore recipiatur quo magis sine comparacione valebunt, et dum eramus in Maioricis eciam incepimus ad tempus corrigere et noverimus nunc ut pro certo didiscimus magis ibi solito invalescunt, decrevimus penitus tollere illam pestem. Quare super hiis vobis scribimus unam litteram quam mandamus vobis exacta diligencia observari. Ita videlicet quod eam monstretis primo juratis civitatis Maiori-

carum et si bonam reputaverant ipsam servetis et faciatis per totum dictum Regnum inviolabiliter observari, Sin autem vobis allegaverint rationes quare ipsis non placeat ordinatio predicta, tunc supersedeatis littera et in facto et nobis totum quod Jurati allegandum duxerint citius rescribatis, ut nos, quod congruum fuerit rescribamus ac etiam statuamus. Datum Elne sexto nonas octobris anno Domini M.º CCC.º tercio.

A. H. M. *Ced.* I. f. 47.

DAVANT QUI DEUEN FER SE A EIVISSA LES PRIMERES
APEL·LACIONS

(1303)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossilionis et Ceritanie, et dominus Montispesulani, fidei suo Bernardo de Fortea, baiulo et Tenenti locum nostrum in insula Evisse et Formentarie. Salutem et gratiam. Per Berengarium de Plicamanibus, jurisperitum, procuratorem venerabilis Archiepiscopi Tarrachonensis, nobis extitit intimatum quod vos non permititis cognoscere vel procedere locum Tenentem dicti archiepiscopi super primis apellationibus factis a sentenciis latis per baiulum domini Archiepiscopi emissis ad dictum Archiepiscopum, immo de eisdem primis apellationibus ad dictum Archiepiscopum emissis factis a sentenciis dicti baiuli cognoscere nitimini in dicti Archiepiscopi preiudicium et gravamen. Unde cum nos jam aliter ordinaverimus quod de primis apellationibus factis de sentenciis latis per baiulum eiusdem Archiepiscopi ad eundem Archiepiscopum emissis, idem Archiepiscopus vel suus locum Tenens cognoscat apud insulam supradictam. Mandamus vobis quatenus, permitatis de cetero, dictum Archiepiscopum et suum locum Tenentem in Evissa cognoscere de primis apellationibus a predictis sentenciis factis, et ad dictum Archiepiscopum emissis in insula memorata. Et in predicta cognitione dictarum primarum apellationum eisdem impedimentum aliquod minime faciatis.

Item volumus quod si aliquos de dictis primis sentenciis prolatis per baiulum dicti Archiepiscopi, obmisso dicto Archiepiscopo, at contingeret appellare, dictos appellantes et predictas

primas appellaciones ad locum Tenentem dicti Archiepiscopi in dicta insula remittatis; vos autem de secundis apellationibus cognoscatis, non permitentes quod dictus locum Tenens dicti Archiepiscopi de eisdem secundis apellationibus cognoscat. Volumus tamen quod locum nostrum Tenens in Maioricis cognoscat et cognoscere possit de dictis secundis apellationibus, si sibi potius in Maioricis, quam per vos Evisse cognoscere videbitur expedire.

Dictus vero locum Tenens dicti Archiepiscopi de primis apellationibus cognoscat et cognoscere valeat, tamen, in predicta insula de Evissa, precauentes et inhibentes nichilominus ne aliquis habitator dicte insule de Evissa, per dictum Archiepiscopum vel eius locum Tenentem vel Propositum Tarrachone vel eius locum Tenentem pro causa aliqua extra dictam insulam, extrahatur. Datum in Perpiniano, kalendas julii anno Domini Millesimo CCC.º tertio.

A. H. M. *Ced.* I. f. 90. v.

ELS SAGRAMENTS AL CALL JUEU. — SOBRE ENTE-
RRAMENT DE CADAVERS. — PAGAMENT DE
DRETS MARITIMS A PROVENÇA.

(1305)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossilionis, Ceritane, et dominus Montispesulani. Dilecto militi Dalmacio de Garrigia, locum tenenti nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dileccionem. Mandamus vobis quod adeatis venerabilem Episcopum Maioricarum propter factum judeorum et propter casum novum, qui cum scandalo nuper contigit, et ne posset alias evenire, quod, una vobiscum, statuat dictus Episcopus quod, de cetero, nullus clericus intret callum vel domos Judeorum pro sacramentis talibus exhibendis in tempore necessitatis ne primo secum habeat unum hominem locum tenentis vel baiuli Maioricarum, vel sui locum tenentis, et sic associatus cum illis intret et faciat suum officium, quoties necessitas congruerit.

Item statuat una vobiscum, et ordinet quod nullus sepeliatur recenter in carneriis in quocumque carnerio de Maioricis, set in terra, et cum suum corpus incineratum poterit in carnerio vel sarcofago collocari, et hoc fit propter corruptionem et fetorem, que contingunt sanitati

hominum evenire, et adhibeatis in hiis consilium Juratorum, et de hoc scribimus Episcopo supradicto.

Item sciatis quod inquisivimus cum hominibus de Cauquolibero de hoc, quod nobis scripsistis, quod homines Maioricarum de novo compellebantur solvere in portu Eres in Provinciam, novam exactionem, et invenimus non esse novum, immo antiquitus esse solutum, et illi de Cauquolibero persolvunt pro capite semper XIII denarios, et ita non posumus iuste petere quod tollatur, quod est antiquitus assuetum. Dicatis hec juratis qui nobis scripserunt pro istis. Datum Perpiniensi pridie nonas Aprilis anno domini Millesimo CCC.º quinto.

A. H. M. *Ced.* I. f. 93 v.

COMPORTAMENT DE LA CURIA REIAL AMB EL
CLERGAT I LLEGATS PIADOSOS

(1305)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossillionis, Ceritane, dominus Montispesulani. Dilecto Dalmacio de Garrigia militi, tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dilectionem. Venerabilis Episcopus Maioricarum misit ad nos discretum virum G. de Ortis, Rectorem ecclesie Sante Eulalie Maioricarum cum litteris credenciaris qui ex parte ipsius diversa capitula nobis exhibuit in quibus se injuriatus dicebat per curiam nostram Maioricarum et inter cetera quod curia nostra clericos banniebat, et etiam ipsos clericos capiebat et ipsum Episcopum vel eius officialem exercere jurisdictionem in eos non permittit. Unde mandamus vobis quatenus, si vobis et dicte Curie nostre claro modo aliquos clericos esse constiterit qui gaudere debuerint clericali privilegio, tales clericos nec banniant nec in eos manus imponant, et si fecerit, inveniendos eos fragranti crimine, eidem Episcopo et eius Curie restituantur. Preterea in legatis seu relictis ad pias causas si primo ad predicti Episcopi Curiam vel sui officialem recursus fuerit quod ad nostrum ipsum Episcopum et eius Curiam permititis predictam piam exequi voluntatem. Porro super jurisdictione bannorum et justiciarum hominum dicti Episcopi et ecclesie sue de quibus similiter querebatur, faciatis perinde observari, sicut ordinavimus in recessu, et in libro Curie

fecimus registrari, non permitentes quod contra ordinationem nostram homines dicte Ecclesie agraventur.

Ceteris vero capitulis nobis oblatis super sedere decrevimus, donec personaliter in Maioricis fuerimus constituti, et tunc rectius et solidius de predictis cum domino Episcopo intendimus ordinare. Datum in castro de Palacio idus Martii anno Domini M. ccc. quinto.

A. H. M. *Ced.* I. f. 99 v.

ELS BENS TEMPORALS I LES CAPELLANIES

(1305)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossillionis et Ceritane et dominus Montispesulani. Dilecto Dalmacio de Garrigia militi, tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dilectionem. Vidimus litteras vestras super facto appellacionis illius hominis de Incha qui vocatur Jacobus Piquerii, et totum casum intelleximus, quem in litteris posuistis et similiter venerabilis Episcopi Maioricensis irracionabilem motum, quem habet et habuit in suo processu, de quo non modicum admiramur de vobis, quare sic tepide negocium accepistis et non processistis ad alia fortiora. Unde mandamus vobis quatenus, tamen predictae appellacionis in Curia nostra omnino faciatis agitari, vocatis partibus et mandetis iudici dicti Episcopi et eum compellatis, quod libellos dimisorios faciat partibus, ut est moris in talibus observari et dicatis dicto Episcopo quod revocet quidquid in facto illius hominis per eum et suam Curiam est processum. Et nos scribimus eidem Episcopo super predictis animi nostri motum, admirantes qualiter tempore potuit dicere quod non recognoscat nos superiores in bonis sue ecclesie temporalibus set solum Papam, et quod amodo talia dicere vel facere non attemptet.

Preterea quod scripsistis nobis de Capellanis, quas quidam statuunt super rebus que pro dicto Episcopo tenentur, miramur quomodo sustinetis nec sustinuistis, quare nos quando recessimus super hiis ordinationem dimisimus, ut sic parum de honore Episcopi sustineretur sicut de nostro. Unde vobis mandamus quatenus, omnes factas tales Capellanas, post recessum nostrum impediatis, emparetis et etiam

revocetis, nec de cetero fieri permittatis. Et in talibus deberetis melius vigilare. Datum Perpiniani, undecimo kalendas Augusti anno Domini Millesimo trecentesimo Quinto

A. H. M. *Ced.* I. f. 106.

SUPER FACTO SUPPLICATIONUM QUE OFFERUNTUR
DOMINO REGI VEL LOCUM SUUM TENENTI IN
QUA CURIA DEBEANT TERMINARI.

(1305)

Jacobus Dei gracia Rex Maioricarum etc. Dilecto Dalmacio de Garriga etc. Salutem et dilectionem. Volumus et vobis mandamus quatenus cum offerentur vobis supplicationes a gentibus aut nobis, et nos remitemus ad vos negocium, mandando quod faciatis supplicantibus justicie complementum semper remitatis partes ad examen baiuli vel vicarii curie prout ad eos decreveritis pertinere quare intelleximus quod plures lites in vestra curia terminantur et cognoscuntur quarum examen ad curiam vicarii vel baiuli pertinere noscuntur. Unde nolimus quod de talibus litibus in vestra Curia cognoscatur, nec dumtaxat de illis majoribus et que per appellacionem ad vestram Curiam spectat cognoscere, et omnes alias ad consistoria debitoria remitatis. De omnibus autem litibus seu causis, que ad examen vestrum per supplicationem venient, haberi faciatis decimum tam de preteritis presentibus et futuris et, si obmissum est, de preteritis habere decimum illud repeti et solvi nostre Curie faciatis juxta ordinacionem super hiis per nos factam. Datum Miliariis idus junii anno Domini M^oCCC.^oV.^o

A. H. M. *Ced.* I. f. 102 v.

SUPER FACTO LAUDEMIORUM.

(1305)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, etc. Dilecto Dalmacio de Garrigia etc. Salutem et dileccionem. Meminimus nos ordinasse in Maioricis quod de laudimiis provenientius ex alienacionibus prediorum et Capdalerii, seu principiores domini prediorum haberent tres partes, et ceteri domini inferiores inter omnes haberent inde quartam partem. E per presentes denuo vobis mandamus quatenus ipsam nostram or-

dinacionem faciatis efficaciter observari. Datum Perpiniani nonas junii anno Domini Millesimo CCC.^oV.^o

Item mandavit dictus G. de Podio Dorfila, ex parte dicti Domini Regis quod, si aliquis receperit comandam vel peccuniam Regalium Valencie ad lucrandum, et postea reddiderit ipsam comandam vel peccuniam ad monetam regalium Maioricarum et ipsa dederit [aumentum] quod nihilominus teneatur dare cambium de capitali, et si aliquid crescit de lucro soluto cambio, illud dividatur, juxta pacta inter ipsos inhita.

A. H. M. *Ced.* I. f. 102.

CONTRACTES EN LES FEINES DEL CAMP

(1305)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossillionis et Ceritanie, et dominus Montispessullani. Dilecto Dalmacio de Garriga, militi tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum Salutem et dilectionem. Licet miserimus vobis quandam ordinacionem super aforandis seu taxandis mercedibus mercenariorum, quare videtur nobis melior ordinacio infrascripta, illam vobis duximus transmitendam que, si bona vobis visa sit, illam statuatis servandam aut addatis seu minuatis eidem, et eam corrigatis, ut melius et apcius vobis videbitur faciendum, vocatis illis omnibus quos ad hec vocari mandavimus in aliis nostris litteris super hiis jam transmissis. Cum facta fuerit ordinacio premisorum et aliorum, prout eam fieri mandavimus, illam nobis serius transmitatis. Datum Perpiniani VIII kalendas februarii anno Domini M^oCCC.^oV.^o

Lauradors, guardians de bestiar e traginers que stan o daqui avant volran star ab senyor se loguen a I any, e sia lur soldada al mes per any C. sols. E si no volen. . star a un ayn complit sia lur soldada de comensament de sementer tro a Nadal, al mes a rao de LXXX sols per any, et de comensament de messes tro a sent Pere e a sent Feliu al mes, a rao de CXX sols per ayn, e de lo romanent del ayn al mes, a rao de LX sols per any.

Item, que oltra lo dit loguer e soldada aien los lauradors e guardians de bestiar e traginers, carnsalada (?)..... e vianda, axi com es acostumat, e no als.

Item, que lauradors e guardians e traginers servesquen a aquels, ab qui esteran be e complidament, axi com entre els sera promes, e que per tot aquel temps nos pertesquen nis pusquen pertir d'aquel o d'aquella ab qui staran, sino ho fasien per rao justa, la qual aguessen mostrada a la Cort.

Item, que tota persona que stia ab senyor esmen, e sia tenguda d'esmenar, apres del temps complit, los dies falitz, so es a saber, aquels que aura falitz per malautia I dia per altre, e aquels que aura falits per altra rao, oltra voluntat de son senyor, esmen II dies per un.

Item, que tota persona pac e haia pagada a aquel que ab el stara la soldada al cap de lo any e del temps be e complidament, E aquel o aquella que nou fara, sidoncs no y a justa rao, pagara a aquel cascun dia, aytant con lo trigara de pagar, so que li deura per soldada, aytant con faria si ab el stava.

Super singulis autem capitulis suprascriptis et aliis omnibus apponatis certam penam prout expedicius vobis videbitur faciendum.

A. H. M. *Ced.* I. f. 116 v.

FID'UN PLET MATRIMONIAL

(1306)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossilionis et Ceritanie, et dominus Motispes sulani. Dilecto Dalmacio de Garriga, militi, tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dilectionem, Negotium Bernardi de Gostenis et uxor eius Arnaldone fecimus diligenter examinari, quod continet diversa capitula, que definienda duximus in modum inferius comprehensum. Mandamus vobis quatenus difinitionem nostram, in singulis capitulis infrascriptis, qualibet appellacione cessante, faciatis compleri ac inviolabiliter observari. Primo quod dicte Arnaldone faciatis restitui et solvi omnia et singulatim dotem, videlicet, vestes, jocalia, pannos, et alia omnia que mater eius atulit marito suo, Petro de Mota patri dicte Arnaldone, illis dumtaxat salvis et exceptis que dictus Petrus de Mota debet tenere de vita sua ex pactis dotalibus, et etiam salvo et proviso quod de peccunia, que sibi restituatur et solvetur medietas collocetur in emptionibus rerum immobilium, pro tuitione eiusdem. Item quod dicta Arnaldona detur et restituatur sue libertati plenarie et absolute.

Item quod omnes expensas seu sumptus factos in alimentis omnibus dicte Arnaldone, toto tempore quo fuit extra domum dicti patris sui, solvatur et restituatur de bonis propriis ipsius patris sui. Item restituantur eidem Arnaldone instrumenta dotalia dicte matris sue quondam, et omnia alia instrumenta et scripta faciencia et pertinencia ad ipsam Arnaldonam, et eius jura ad que restituenda sibi dictum Petrum de Mota, Francischum et Petrum Dalmacii, specialiter et generaliter alios omnes, illa vel de illis aliquid tenentes faciatis compleri. Que omnia quamcunctius poteritis post receptionem presencium faciatis fieri et compleri. Datum Perpiniani kalendas junii anno Domini M.^oCCC.^oVI.^o

A. H. M. *Ced.* I. f. 125.

SEPARACIÓ MARITAL

(1306)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum. etc. Dilecto Dalmacio de Garriga, militi, tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum, salutem et dilectionem. Noveritis ad nostram audienciam pervenisse quod, Bernardus Omberti, mercator Maioricarum, collocavit matrimonio quamdam filiam suam cum quodam de Maioricis, cuius nomine ignoramus que propter eius mariti seviciam, cum eo cohabitare non poterat, ymmo ad domum paternam dicti Bernardi habuit redire, et vos ordinastis quod eius maritus det dicte uxori sue, pro provisione sua et eius ancille qualibet die XVIII liberas (1). Unde vobis dicimus et mandamus quatenus, omni appellacione remota, faciatis dari dicte mulieri quolibet die dictos XVIII.º denarios, ut ordinastis. Et etiam faciatis eidem restitui et tradi omnes vestes suas, quas maritus suus, vel alius sibi fecit, et omnia jocalia sua, verumtamen, si dictus maritus predicte mulieri vult aliquid rationabile in contrarium dicere, audiatis eum partibus vocatis, et negocium totum plene instructum nobis remittatis interim tamen faciatis servari et sequi ea que vobis mandamus quousque a nobis aliud receperitis in mandatis. Datum Perpiniani III kalendas junii anno Domini M.^oCCC.^oVI.^o

A. H. M. *Ced.* I. f. 125 v.

(1) Denarios (?)

ALS MERCADERS MALLORQUINS QUI MERCADETGEN
A BUGIA QUE PAGUIN EL QUART

(1307)

Denos en P. de Belcastel, cavaler e loch Tenent en lo Regne de Malorques, per lo molt alt senyor Rey de Mallorques als amatz, a tots los mercaders mercadejantz en Bugia qui aqui son ara presentz, ne dequienant seran. Saluts e bona amor. Avem entes per recomtament dalscuns digne de fe que vosaltres aitant con podetz absegatz e tolets so ques deu levar del dret que pagar devets per les mercaderies que aqui portatz, lo qual dret se dona, axi con ja creem que sabets, per satisfer del dan donat als homens de Malorques, segons lo tractament de la pau feit entre l dit senyor Rey nostre, e el Rey de Bugia, de la qual coza, si veritat es, nos maravelam molt. Per que, de part del dit senyor Rey vos deim e espressament vos manam a totz e a sengles, qui aqui sots, ne daqui enant seretz, sots pena de cc morabetins, que be e

justament deiatz pagar lo quart del dit dret, si alguna hi devetz, e encare aquell qui pagar deuretz de les mercaderies que aqui porteretz per a avant. En axi que us manam, sotz la dita pena, que lo dit quart de dret, axi aquel que ara devetz con aqueil que daqui enant deuretz, paguetz legalment sens alcun diminucio a aquels, que assignats hi son de reebre, e encare que us guardetz que el dit quart no us degats retenir per alcun deute que la duana vos degues, ans asso, no contrestant, lo deiatz pagar als ditz levadors. Nos, empero, daquestes coses escrivim e trametem nostra letra al Consol de Bugia que es prenga guarda d aquest feit. E que si ni havia alcun qui, contra aquest nostre manament vengues, que ns ho trametes a dir.

Datum Maioricis VII idus Maii anno Domini M. CCC VII.

A. H. M. *Ced.* I, fol. 178.

ANTONI PONS.

(Continuará)

O R D I N A C I O N S

DE LA INQUISICIÓ

(1535)

Et die martis xxvj mensis januarii anno predicto MDxxxv spetabilis et nobilis dominus locumtenentis generalis et huius regni Gubernatoris tradidit michi Raymundo Lull notario juniore et scribano presentis curie capitula inquisitionis Generalis infra scripta mandando michi ut illa in cartis eiusdem curie continuerem et sunt tenoris sequentis.

CAPÍTOLS O ORDINACIONS FETAS PER LO
RMO, SR. INQUISIDOR GENERAL PER LA
CIUTAT DE MALLOQUES

Nos Don Luys Mercader per la gracia de Deu bisbe de Tortosa, del Consell del Rey nostre senyor, Inquisidor general en los Regnes y Senyorios de sa altesa de la Corona d'A-

ragó, vistos los capítols de las Corts de Monçó conscernents al offici sanct de la Inquisició y ab lo principe de la sglesia apostolica universal Leo papa dehe modo (?) obviant la gran offensa de Deu y perill de concencia que de la observança d'ells se seguien per impedir e perturbar lo libre exercici de la sancta inquisició o proprio motu de Sa Sanctedat per son breu relexa lo jurament que se feu de guardar los dits capítols y reduintlos Sa Sanctedat com de fet los reduhí a la disposició del dret comú, e are Nos volen entendre en lo servey de Deu y del Rey nostre senyor y al descarrech de nostre consciencia per be y repos de tots en ordenar y reformar lo dit sanct offici perque sos privilegis de libertats se guarden e cumplan sens agravi ni prejuyi algu de tercer amb voluntat y per manament de Sa Altesa y agut consell e deliberació amb personas de sciencia y consciencia, restituim lo ques de Deu a Deu y lo de Sesar a sesar, ordenam y manam complir los capítols seguens y quadesqun dells.

Primerament, perquè segons disposició de dret el offici de la Sancta Inquisició se deu exercir ab officials e ministres necessaris y no superfluos en perjuy de la jurisdicció reyal y de la republica dels regnes y senyorios de Sa Altesa, ordenam y provehim que a nom de officials y ministres se entenguen y compren-guen los officials que son asalariats y aximateix los no asalariats cascu deservints en la Inquisició.

Item, ordenam que a nom de familiars dels Inquisidors, officials y ministres, s'entenguen los familiars continus, comensals y no altres o de amistat.

Item, per que segons dret es prohibit lo abus de portar armes per la Inquisició y per evitar nombre superflu dels tals familiars armats ordenam que en la Ciutat de Mallorca hage nombre de vint y cinc y en las altres vilas del dit regne en la ylla de Manorcha y en la ylla de Eviça en las quals se hage de exercir de la Inquisició no entenent lo inquisidor residint en Mallorca, los familiars armats que a ell seran ben vists puy excedesca lo nombre de deu en quascuna dellas y los tals nomenats y elegits homens casats abonats de bona fame y orde, e no scandalosos y de perçalitat, ni homens de seguides ni criminosos, y aquest haïen per nombre competent puy en tot temps y loch que mes sera manester los officials reyalis requests per los inquisidors com a catholicis y zeladors de la fe y de la sancta inquisició donaran los necessaris, y negligint donarlos donam facultat al Inquisidor general que ls se prenga.

Item, perquè sien coneguts los tals armats ordenam que porten albarans fermats dels inquisidors y de un notari del secret, y no portant aquells puguen esser y sien desermats per la justicia secular o reyal y per que nos fassa abus dels albarans prestalos a altres y cesse tot frau y engan manam que sia feta nomina de sos familiars armats amb sos noms connoms amb jurament que no faran frau en los dits albarans, la qual nomina fermade de los inquisidors e hun notari volem stiga en la cambra de secret, y lo mateix s'entenga quant als albarans y nomina en los familiars continus e comensals dels inquisidors, officials e ministres.

Item, ordenam que si algu dels dits officials y ministres o de sos familiars comensals o de los familiars armats cometra algun graue crim, tal que sia digne de pena corporal, nos sia denunciat perquè sabude la veritat que passa axi

lo manarem privar del offici o demes provehim contra los inquisidors que sen los notori los toileran del.

Item, ordenam que si algun official de la inquisició haura de convenir curialment alguna persona, de qualsevol grado o condició sia, lo haia de convenir deuant son jutge ordinari, puy lo actor ha de seguir lo for del reo salvo en cars que lo tal official fos reo originario y lo que n contrari sera autat y processat sia irritó, rasso y de negun effecte y valor, y demes manarem procehir contra lo Inquisidor que lo tal consentira y contra lo official que lo tal processa maura.

Item, que los inquisidors no s'entremeten en conexas de causes civils puy no sien de la Inquisició ni de bens confiscats encara que los contractes se posen clausules de renunciació de proprietat y sumissió de qualsevol jutge que lo actor volrra elegir, puy la jurisdicció es limitada y no s'esten a estos casos, la qual axi se cumpla amb las penas contingudes en los capitols precedents.

Item, ordenam que si algun home se casara ab dos mullers vivint la primera, o una muller ab dos marits vivint lo primer, los inquisidors no coneguen esta causa sino en cars que los tals sentissen o se presumis malsentir del sacrament del matrimoni, quen tal cas la jurisdicció es dels inquisidors.

Item, ordenam que si algun official o guardaveinyas o de sequias pendran o desarmaran algun official de la inquisició en crim fragan en las vinyas o terras conrades, que l'official no sia per axo pres ni molestet per los inquisidors, mas si lo tal familiar pretangues ser li feta sobre o agravi, com esta sia causa criminal la jurisdicció pertanga al inquisidor, lo qual en tal cars mane cridar al dit official seglar o guardaveinyas e sens lo pendre ni maltractar sabuda la veritat sumariament provehexca lo conforme a justicia sens opressió alguna del official o guardaveinyas.

Item, ordenam que negun official de la Inquisició tracte per la persona art alguna de mercaderia y tractant la per altre persona intermedia no se alegre de exemptió en les cosas del tracte mas seguezca lo for ordinari agent y defanent a pena de privació de offici que en la inquisició.

Item, ordenam que los inquisidors no conegan de blasfemia sino en cars que sapia a heregia.

Item, ordenam per evitar scropol de cons-

ciencia que los edictes que se posaran contra los que saben alguna cosa de la blasfemia y sortilegios que lo vingan a denunciar a los inquisidores sots pena de scomunicacio que sia canon *referende sententie*, salvo que la blasfemia contra los articules de la fe quen cars volem que sia canon *late sententie* contendra manifesta heregia.

Item, ordonam per obviar aximateix lo perill de la consciencia en special los homens ydiotes si alguns contes se posaran per los inquisidores que sien denunciats los excomunicats que per sua pena en la excomunicacio per un any, que los tals edictes sentengan essenti los tals excomunicats declarats e publicats per excomunicats que perseveran per any en la dita excomunicacio salvo sino fos per crim de heretgia o factoria que no sien denunciats se deuen manifestar.

Item, ordonam y manam que los officials y ministros de la sancta inquisicio que compraran o adqueriran per titol oners o luiran cosa alguna littigiosa o que de prest se espera moure plet no puixen alegrarse active ni passive de la exemptio del sanct offici, que puxen esser coneguts devant qualsevol jutge ordinari devant lo qual no sent officials poguessen esser conuenguts y que devant aquell persigan la justicia y no davant los inquisidores sots las penas conuengudes en lo sisen y seten capitols.

Item, per guardar e complir la exempcio de la inquisicio y sos privilegis e libertats y que lo general de Arago, Catalunya y Valencia no perdan los drets que pertanyents per manament de Sa Altesa ordenam que desiauant lo receptor dels bens confiscats pague los drets del general dels officials y ministros salaen la forma seguent: que per que cesse tod frau y engany a la cambre y fisch de Sa Altesa que lo inquisidor done cedula o albara testimonial fermat de son nom y referendat de hun nom del secret ab jurament del official salariat que allo que compre o posa o saca del Regne es per a sa persona o casa sens frau algu e que los drets del General se posen en los libros del General y en las spalles de quascun albara y en la fi del any fet compte y cancelacio per los dits albarans dels dits inquisidores e libros de general ab intervencio de l'escriva dels sequestres, lo receptor pague lo general dins cinch dies lo que parexera per finat degut al general de sos drets sens altre consulta de Sa Altesa ni dilacio alguna cobrant lo dit receptor las ditas cedulas o albarans per son descarrech.

Item, per que sen dret y extravagant los officials necessaris per a lo exercici e expedicio de la Inquisicio son exemptos y privilegiats se deuen eligiar encare que sien laychs com los inquisidores officials preueres no casats e no contribuir en las missions e drets de las ciutats, ordenam que lo receptor fiscal e aguatzir, notaris del secret e sequestres, carceller, ministro o porter casats salariats com mes necessaris sens los quals lo inquisidor no puxa exercitar lo offici, sien libres y no contribuyen en los talls, imposicions de drets de la ciutat, vila o loch hon residen, usant, exercint son offici en la inquisicion, e que los altres officials y ministros lechs, clergues conjugats contribuescan segons es stat usat e guardat.

Item, si algu amb bona [fe] e seus frau algu y no fugitiu haura pagat e paga algun deute, o haura luyt e luira algun censal, o algu estimat per bon crestia ans que fos condemnat per heretge o sos hereus quen tal cars puix verdadera e realment haura pagat e luyt e no en frau, no puxa esser convingut sobre lo dit deute, ni molestat, ni los dits sos hereus sobre la dita raho per lo fisch o receptor o altre persona alguna de la inquisicio.

Item, si lo marit o sogre sera condemnat y lo fisch pendra y ocupara los bens de aquell sia obligat a restituir lo dot a la muller catholica que li haura portat, constant que lo dot fonch portat e rebut per dit marit o sogre condemnat, puis lo dit marit o sogre fos hagut y estimat per bon crestia al temps del matrimoni y ella no sabes qu'ell hera heretge y cessas tota frau quant se dona y rebe la dita dot.

Item, ordonam que si algunes persones hauran comprat o compraran algunes propietats o altres coses algunes apres de la compra o contracte seran condempnats los venadors per heretges, e pagaran lo preu realment, e se provara que lo dit preu fonch vertaderament en utilitat del patrimoni del condemnat per heretge, que lo tal preu sia restituit, e si lo fisch volra revendar las dites cosas.

Item, ordenam per algunes justes causes quens mouen y manam alçar qualsevol prohibicio feta per manament dels inquisidores, que negu puxa donar cambis a conversos ni negociar ab ells, en altre manera no sia la tal prohibicio salvo si los tals son fugitius y no haguts per crestians e son absents heretges condempnats, quen aquest y semblant se sgarde de la desposicio del dret comun.

Item, ordenam que las appellacions civils sien per nos y per los del consell de la Inquisicio determinades conforme a dret, y quant a la execucio de las sententias pendent la appellacio en los termens de la possessio de la persecucio della guardes la disposicio del dret comu.

Item, si alguns testimonis se trobaran falsos en las causas criminals de la inquisicio, per que sien degudament punits y per que de altre manera per la facilitat de la pena nos moga a depositar fals, manera quels tals testimonis no sien sentenciats ni punits sens nostra consulta, y qu en lo entretant estiguen presos a bon recapte en la carcell de la inquisicio.

Item, manam que per los inquisidors no se done ni atorgue guiatge ni seguretat alguna persona, sino amb veritat sia guiade y assegurade per a fer testimoni de veritat, per altre acte necessari al officio de la inquisicio ab terme competente per a venir estar y tornar a sa casa sens dol ne frau algu, e feta la deposicio o acte al qual sera cridat sia romput e cancellat lo dit guiatge passat lo dit terme pera tornar a sa casa.

Item, ordenam que las rendas dels oficials y ministres de la inquisicio de son patrimonio no sien executats per los ministres de la Inquisicio ni s entremetan en lo conexement de aquellas, salvo en los casos contenguts en los dits capitols sise e sete desus contenguts sots las mateixas penas.

Item, porque som certs que la voluntat del Rey nostre Senyor es fer gracia y merced que axi en los bens sitis, censals mobles com en deutes ypothecaris y ortograsaris la prescriptio de trenta anys sia admesa e hagude per legitima no essent demanades judicialment o de altre manera interrompude segons disposicio de dret, ordenam que axi se guarde.

Item, ordenam y manam als Reverends Inquisidors fassen observar inviolablement a qualsevol official axi guardes del General, de la querna peatges e de qualsevol drets que portant qualsevol nuncio official del Sant officio o qualsevol altre persona capa, capiró o barboleta closa o ligade ab segell del Sant officio que no li empatxen, scorcollen ni deneguen per via directe ni indirecte sots pena de excomunicacio ab altres arbitrarias penas com sien coses perilloses.

Los quals capitols quascu de aquells manam als dits inquisidors, oficials e minis-

tres quels guarden e complescan com segons en ells se conte, sots pena de excomunicacio e privacio de sos officis, porque axi cumple al servey de Deu y del Rey nostre senyor, quietud e repos del Sanct officio, en testimoni de las demunt ditas coses hauem manat fer las presents de nostra ma fermades, ab nostre segell segellades e per nostre secretari referendades. Dat en la insigne ciutat de Valencia a dos dies del mes de Agosto del any de la natiuad de Nostre Senyor mil sincets y quinze.

L. Episcopus Dertusensis, Inquisitor Generalis.

De mandato Reverendissimi Domini mei Dertusiensis episcopi et Inquisitor Generalis fuerunt scripte per me Petrum Johannem Dominicum E. D. C. et Sancte Generale Inquisitione Secretarium.

(ARX. HIST. DE MALLORCA, *Preçons*, 1535-58, fols 3-7).

JOAN PONS I MARQUÉS

DE LA JURISDICCIO

DEL BATLE DE VALLDEMOSSA A DEYA

Fins l'any 1583, Deià i Valldemossa constituïren una sola parròquia o Universitat. Malgrat això, Deià sempre va gaudir d'una certa autonomia envers de Valldemossa, degut a que per donació feta per Nunyo Sans al Monestir de Santa Maria de la Real de l'antiga alqueria Haddayan (Deià), l'Abat de dit Convent sempre va exercir jurisdicció damunt el terme de la dita alqueria. Això feu que, quan el Batle reial de Valldemossa i al mateix temps de Deià, hagués d'administrar justícia dins aquest darrer lloc, casi sempre es trobava que l'Abat de la Real reclamava al Governador de Mallorca els drets que li pertocaven damunt la dita jurisdicció, dient que era el batle que ell tenia a la Vall de Deià el qui havia d'administrar justícia en els delictes, si és que fos delicte el que havia determinat la qüestió; per altra part el batle de Valldemossa invocant els drets que el seu càrrec li conferia també pretenia resoldre les qüestions que es plantejaven dins el terri-

tori de la seva parròquia. Aquesta mena de gelosia administrativa entre l'Abat de la Real i el Batle de Valldemossa i la dubtosa delimitació de poders entre ells dos per resoldre els litigis o causes, fou motiu que el Governador de Mallorca hagués d'aconsellar-se a voltes per a determinar quin dels dos era el competent per dirimir-les.

Ens han suggerit l'anterior comentari els documents següents:

I

1391

En Francesch Sagarriga, Cavaller etc. Alamat lo batle de Valldemussa qui ara es e per temps sera o a son Lochtinent, Saluts e dilectio. Con l'onrant batla de Mallorques a requesta del Reverent Abbat de la Real de Mallorques haze a vos endrassade una letra de la tenor seguent, De nos en Luis de Bellviure batle de Mallorques al amat lo batle de Valldemussa o a son lochtinent. Saluts e dilectio. Com per part del Reverent Abbat de la Madona Sta. Maria dela Reyal de Mallorques sie stat devant nos exposat reventment que vos no contrastant quel dit Reverent Abbat haze e tenga batla en loch de Deya de la dita parroquia a hon ha sa juridicio per vigor d'alcunes letras qui hixen de la nostra cort contra alguns habitants del dit loch de Deya a instancia de part qui sendressen a vos per malvertencia fets exegucio e procehits contra los habitants del dit loch de Deya en gran perjudici dela dita juridicio, perque suplicat sobre aço esser provehit de remev convenient, e nos atenent que no es de nostra intencio que les dites exegutions ne altrás compulsions o proceses manan a ser fets per vos qui tocan algun dels dits habitants del dit loch de Deya mes per lur ordinari o batle. Enperamordaço volents provehir a la indepnitat de la juridicio del dit Reverent Abbat e aquella conservar a vos dehim e manam expressament sots pena de xxxv lliuras al fisch reyal aplicadores que si dequiavant se cove axir de nostra cort alguna letra o manament qui sendres per vos per fet civil contra algun de los habitants del dit loch de Deya e de la dita juridicio del dit Reverent Abbat de la Reyal aquella de continent remetets al dit batle de Deya o a son Lochtineut o al scriva de la sua cort per aquella exequidora ho complidora

segons se tenor com a ells e no a vos ne a vostre ofici se pertanya. E per semblant manam ab la present al notari o scriva de la vostra cort que en res contra los habitants del dit loch de Deya per vigor de letras de nostra cort en fet civil no s'entremetra ans ho degue axi com dit es sots la dita pena. Manant no res menys al batle del dit loch de Deya qui ara es e per temps sera que en res avos ne als vostres manaments en semblants fets qui sagen afer per letras de nostra cort no obeescha ans ell ho degue fer per son ofici segons que per nos sira manat en les ditas letras. E a ço nomudets. Dat. Maioricis xxiiij aprilis anno anat. domini M ccc lxxxx primo. Vide Accesor. E la dita letra sia justa e rahonable per tant a vos dehim e manam sots pena de xxv lliuras al fisch reyal aplicadores que aquella letra exequiscats e observets e servar fassats segons se forma e tenor e contra aquella no vingats en alcuna manera si la dita pena volets squivar. Dat. en Mallorques a xxvij dies de maig del any M ccc lxxxx hum.

ARX. HISTORIC MALLORCA—*Lletres Comunes*, T. 62, fol 64 v.

II

1392

En Francesch Sagarriga etc. Alamat lo batle de Valldemussa ho a son lochtinent, saluts e dilectio. Davant nos es comperegut lo Reverent Abbat del monastiri de la Reyal dient que en lo loch de Deya de la dita vostra parroquia ell e sos predecessors han tengut e tenen batle qui conex de les causes civils qui son entre los habitants del dit loch de Deya. E com entre aquells se esdeve trahiment d'armes, lo dit batle de Deya pren les dites armes e exhibetx la pena en la qual son encorreguts los trahents darmes. E com no haze molt en Bernat e Metheu Muntaner e alsuns altres habitants del dit loch de Deya per algun contrast qui era entre ells hagen tretes armes dins lo terme del dit batliu de Deya e vos dit batle de Valldemussa afermets les dites armes e la exacio dela dita pena a vos e al nostro ofici pertany e no al dit batle de Deya. E perso haits manat que degen haver e portar les armes en vostra poder sots certe pena e la dit Reverent Abbat haze a nos suplicat que us deguesen manar que del dit fet no us ne deiats

entremetre, per tant nos volents sobre lo dit fet deliberar e quiscuna deles parts en lur dret hoir avos dehim e manam sots pena de xxv lliuras que en lo dit fet sobresahecats e en res enentets fins i tant que nos hoides les rehons de les parts haiam en lo dit fet per justicia segons que s pertany provehit. Dat. Maioric. xxij mensis mady anno a nat. domini M.ccc lxxxx secundo.

Ibid. *Lletres Comunes*. T. 66, sens foliar.

III

1396

En Berenguer de Montagut donzell etc. Al amat lo batle de Valldemussa o a son lochtinent. Saluts e dileccio. Con per rahons dels contrasts qui en temps passat eren muguts entre lo reveren Abbat del Monestir de la Reyal e lo batle de la dita parroquia per raho de la conexense de les causes civils qui son entre los habitants del loch de Deya deles quals lo reverent Abbat aferma deura conexer lo batle lo qual ell e sos predessadors han acostumat de tenir en lo dit loch sia stada precehida letra de nostra cort dade a xxij de maig lany M ccc xc dos per les quals le era manat al batle levons de la dita parroquia que en los dits contrats qui levons eran degues sobraseura fins tant que oydes les parts fos per justicia en lo dit fet provehir segons que en le dita letra pus largament es contengut. E ara per lo dit reverent Abbat sia stat proposat que vos dit batle no contrestant la dita letra vos a forsats de fer aetants en causes diverses quis pertenyen al batle lo qual lo dit Abbat te en lo dit loch de Deya, suplicat a nos sobre asso esser provehit de remey de justicia conivent per tant nos volents sobre los dits fets deliberar e cascuna de les parts en lur dret hoyr afi que de qui avant semblets contrats entres les dites parts sien declarats. Avos dehim e manam sots pena de xxv lliures al fisch rey al aplicadores que dimars primer vinent per vos o procurador vostre siats devant nos e entretant haiats informatos los procuradors fiscals per dir e allegar tot so que dir volrets sobre les dites jurisdiccions. E no res menys sobreseyscats e enres no enentenets en les dites causes ne altres de que sie contrast entre vosaltres fins tants que nos hoydes les ra-

hons de les parts haiam en lo dit fet per justicia provehit. Dat en Mallorques a xxviii dies d agost any M.ccc xc sis.

Ibid. *Lletres Comunes*. T. 70, sens foliar.

JOAN MUNTANER

FESTEJOS EN PALMA

POR HABER SIDO PRECONIZADO
CARDENAL D. ANTONIO DESPUIG

(1803)

El Corregidor y Ayuntamiento de la M. N. y M. I. ciudad de Palma capital del Reyno de Mallorca.

La plausible noticia de haver preconizado la Santidad de Pio VII en el Consistorio celebrado el día 11 de Julio ultimo por Cardenal del Sacro Colegio al Excelentísimo Señor Don Antonio Despuig, Canonigo que fué de la Santa Iglesia de Mallorca, Theniente de Vicario general Castrense, en esta isla, Auditor de la Sagrada Rota Romana por la Corona de Aragon, Chantre de esta Catedral y por gracia particular Thesorero de la misma, Obispo de Orihuela, Arzobispo de Valencia, Gran Cruz de la Distinguida Orden de Carlos III, Arzobispo de Sevilla, Patriarca de Antioquia, Consejero de Estado, Presidente de la Suprema Junta de Amortizacion, Arcediano mayor de la Santa Iglesia de Valencia, y de Talavera en la Santa Iglesia de Toledo; ha llenado de honor á esta su Patria.

Y siendo justo que la celebre con alegría, ha determinado el Ayuntamiento que en las noches de los dias 20 y 21 de este mes se iluminen las casas Consistoriales, y que en el mismo dia 21 se den gracias al Altísimo por este beneficio con una Misa que se cantará en la Catedral con la misma solemnidad que el dia del Corpus, haciendo el Pontifical nuestro Ilmo. Prelado.

Combida el Ayuntamiento á todos los vecinos de esta Ciudad á que le acompañen en sus demostraciones de júbilo, iluminando, y adornando los que pudieren las fachadas de sus respectivas casas en las indicadas dos noches: A las Comunidades Seculares y Regulares, para que

igualmente hagan en obsequio de su Eminencia demostraciones con los repiques de sus Campanas, y con la iluminación y adornos que tubieren á bien, encargando á todos el buen orden, la reunión, y la buena armonia que conduce a la consecución de tan laudable objeto. Palma 16 de Agosto de 1803.—D. Juan de Villalonga.—D. Pedro Gual.—D. Mariano Ramón de Cererols. — D. Francisco Rossiñol. — Por mandado del M. I. Ayuntamiento—D. Rafael Manera Nott. y Secretario primero.

ARX. MUN. DE PALMA.

NUMISMÁTICA MALLORQUINA

TARIFA DEL VALOR DE LAS MONEDAS FRANCESAS DE ORO

(1812)

El Excmo. Señor Don José Vazquez Figueroa, Secretario interino del Despacho de Hacienda de España, ha comunicado a ésta Junta Superior con fecha de 16 de Julio ultimo la orden siguiente:

Exmo. Señor.—No debiendo correr la moneda francesa en el país libre de enemigos, ha tenido a bien mandar la Regencia del Reyno que a los Militares que la aprehendan, o tengan qualquiera partida de ella, se les reciba a cambio por la española en la Tesoreria del Ejército á que corresponda, segun lo permita la existencia de fardos en ella, y solamente por su valor intrinseco, que es el que expresa en la adjunta tarifa; pero no por el que se señala á la misma en la que se ha formado y publicado en Madrid en 1808 baxo el Gobierno del Duque de Berg: que en los mismos términos se admita a los demas Ciudadanos en las respectivas Tesorerias de provincia y depositarias de Rentas; y que unas y otras oficinas remitan la que recojan para su más pronta fundición y reduccion á española, á la Casa de Moneda mas inmediata, cuyos Superintendentes cuidarán de reintegrar en esta a las mismas dependencias de la que se lleve á ellas, con arreglo al valor que se indica en aquella tarifa; esperando S. A. que todos los que

tengan moneda francesa se aprovecharán de este recurso solamente para remediar sus necesidades y con la prudencia que corresponde, á fin de no recargar las expresadas Dependencias con unos metales que no puedan tener aplicación al pronto: que usarán de la misma en los cambios los Jefes de las citadas oficinas; y que todos los que retengan partidas considerables de aquella moneda, la enviarán directamente para su fundicion á la Casa mas inmediata, en donde se les devolverá reducida á española, con arreglo á la tarifa publicada con esta fecha. Y de orden de S. A. le comunico a V. S. para su inteligencia y cumplimiento en la parte que le corresponda.

TARIFA

del valor á que deberan admitirse las monedas francesas en las Tesorerias de Ejército y Provincia y en las Depositarias de Rentas.

Monedas de oro

	Rs. de vn	Mrs
Luis de quarenta y ocho libras	174	10
Id. de veinte y cuatro	87	5
Napoleón de quarenta francos	148	12
Idem. de veinte francos	74	6

Monedas de plata

	Rs. de vn	Mrs.
El Luis	19	26
Medio id.	9	30
Quarto id.	4	32
Napoleon de cinco francos	17	2
Dos francos	6	28
Un franco	3	14
Medio franco	1	24
Un cuarto de franco	0	29

Y para que llegue á noticia de los habitantes de este Reyno, y tenga su debido cumplimiento, ha acordado la Junta se publique y fixe en los parages acostumbrados de esta Ciudad, la de Alcudia y demas pueblos de esta isla. Palma 13 de Setiembre de 1812.—El Marques de Conpigny=Mariano Ramon de Cererols=Nicolás Dameto=Nicolás Garcia de Atienza, Secretario.—(ARCH. HIST. DE MALL.—*Leg. de Bandos*, núm. 35).

ENRIQUE FAJARNÉS.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

LE B. RAYMOND LULLE ET RAYMOND MARTÍ, O. P.

Dans son ouvrage le *Liber de acquisitione Terrae sanctae* (1) le B. Raymond Lulle fait mention à la distinction troisième du traité, (2) d'un religieux célèbre par ses controverses avec les Juifs et les Arabes et qu'il eut l'occasion de rencontrer ainsi que ses compagnons. Seulement selon son habitude, R. Lulle ne désigne pas ce personnage par son nom. A mon avis il est possible d'établir avec certitude que R. Lulle parle ici de Raymond Martí, O. P.

Le texte de R. Lulle se lit ainsi: *Narratur quod quidam christianus religiosus, bene in arabico litteratus, iuit Tunicium disputandum cum rege, qui rex Miramoli vocabatur. Ille vero frater probavit ei per mores et exempla quod lex Mahometi erat erronea atque falsa; rex dictus sarracenus, qui in logicalibus et naturalibus erat sciens, cognovit istius probationes esse veras et sic consensit dictis ejus dicens «Abhinc nolo esse sarracenus, et proba mihi fidem tuam et volo fieri christianus et sic volo de omnibus hominibus regni mei ut sub poena decapitationis omnes efficiantur christiani.» Tunc ait ille frater: «Fides christianorum non potest probari, sed ecce symbolum in arabico expositum; credas ipsum.» Hoc dixit ille frater quia, licet litteratus esset et moralis, positivus tantum erat et non cum rationibus probativus. Tunc rex dixit: «Ego non dimitterem credere pro credere, sed credere pro vere intelligere multum*

libens, et sic male fecisti, quia legem, quam habebam, reprobasti postquam tuam mihi non potes cum rationibus probare, quoniam modo remanebo sine lege.» Et tunc fecit illum cum suis sociis omnibus a regno ejici inhoneste. Istum fratrem et suos socios ego vidi. Ulterius sciebat loqui hebraice ille frater et inter alios cum quodam Judaeo, valde in hebraico litterato et magistro, Barcinone frequentius disputabat; qui Judaeus aliquoties mihi dixit quod pluries dixerat illi fratri quod si in fide sua promittebat se intelligere quod credebatur, ipse se faceret christianum, et frater respondebat quod intelligere non poterat, quare Judaeus remansit, sicut erat, spernendo legem nostram tanquam improbabilem et non veram.— Haec omnia propter hoc hic narravi: nam, si praedictus religiosus de fide nostra dare scivisset cogentes rationes et insolubiles a praedicto, ille factus fuisset christianus et per consequens plures alii, sicut dixi, quae rationes possibles sunt reperiri, sicut certus sum et paratus sum demonstrare.

D'après ce passage le personnage qu'il s'agit d'identifier appartient à un ordre religieux; son savoir est très étendu; il sait bien l'arabe, il connaît également l'hébreu. Missionnaire, il s'est rendu à Tunis avec plusieurs compagnons; à Barcelone il dispute fréquemment contre les Juifs. Apologiste, il présente au miramolín de Tunis

le crédo catholique «exposé en arabe.» Sa méthode apologétique diffère de la méthode lullienne: elle ne s'appuie pas sur des «raisons nécessaires», mais elle procède plutôt par voie d'autorité: *positivus tantum erat*.

Toutes ces données s'appliquent à Raymond Martí (3)—et non pas à fra Cristia Pau, O. P., (4) auquel d'abord nous avons pensé avant de rencontrer l'ouvrage de Mr. B. Altaner. — Membre de l'ordre des Frères-Prêcheurs et le plus illustre des religieux de la Catalogne après le B. Raymond de Pennafort, O. P., Raymond Martí est un grand nom dans l'histoire de la littérature catalane, comme le déclarait déjà Pierre Marsilius dans sa *Vie* du roi Jacques I d'Aragon (5) et comme les travaux contemporains l'ont démontré. (6) D'après Pierre Marsilius, O. P., ses connaissances linguistiques embrassent le latin, l'arabe, l'hébreu et aussi le chaldéen. (7) Raymond Martí s'est trouvé également en relation avec le roi de Tunis, El-Mostanssir; ce dernier l'affectionnait même particulièrement. En 1268-1269 le religieux dominicain se trouvait à Tunis; (8) peut-être même a-t-il séjourné plus longtemps dans l'Afrique du Nord. Avant cette date, en 1263, il prit part à la dispute célèbre qui eut lieu à Barcelone dans le palais royal de Jacques I contre le rabbin Moseh bar Najman de Gerona. (9) Ce dernier était un rude adversaire, les documents contemporains lui décernent le titre de maître, (10) et ses corréligionnaires l'appelaient «le père de la science.» Dans cette dispute R. Martí était assisté de fra Cristia Pau, O. P., un converti du Judaïsme. Jusqu'à sa mort en 1284, Raymond Martí devait continuer ses travaux apologétiques contre les Juifs et les Maures. Ce qui est aussi notable, R. Martí a composé une *Explanatio symboli Apostolorum* vers 1256-1257. Ce texte important a été édité récemment par le R. P. March, S. J. (11) Il est vrai, cette explication du symbole est rédigé en latin à l'usage des fidèles; à ma connaissance du moins, il n'en existe pas de version arabe, mais il est tout naturel de croire qu'entre 1256-1257 et 1268-1269, R. Martí ou ses collègues ont traduit cet ouvrage

en tout ou en abrégé à l'usage des infidèles ou du roi El Mostanssir. Ce fut la pratique constante du B. Raymond Lulle de traduire ou faire traduire immédiatement ses ouvrages catalans et latins en langue arabe. D'après le texte de R. Lulle, ce qui mit fin à la dispute entre le religieux en question et le roi de Tunis, c'est le caractère positif de l'exposition du symbole présenté en arabe au prince musulman: les raisons philosophiques faisaient défaut. En fait l'*Explanatio symboli Apostolorum* de R. Martí est presque toute entière une mosaïque de textes empruntés à l'ancien et au nouveau Testament; l'apologiste dominicain ne veut pas employer d'autre méthode dans cet ouvrage; (12) une fois seulement afin de mieux établir le dogme de la Trinité, il allègue des raisonnements et des exemples. (13) Ainsi toutes les indications fournies par le texte du B. Raymond Lulle sont rigoureusement exactes si le religieux dont il parle est Raymond Martí. La conclusion s'impose sans doute possible.

Cette constatation permet d'enrichir la biographie de Raymond Lulle de traits nouveaux. Le Docteur Illuminé a connu R. Martí après son retour d'Afrique en septembre 1269, il a été en rapport avec ses compagnons, fra François de Cendria, O. P., prieur de Barcelone en 1262 et compagnon de R. Martí dans son voyage à Tunis, (14) fra Cristia Pau, d'autres encore peut-être. En outre Raymond Lulle s'est rencontré quelques fois avec le grand rabbin Moseh bar Najman, et ses résistances et ses objections, non moins que l'insuccès des apologistes dominicains, l'ont amené à imprimer une direction plus philosophique à son apologétique. Ces faits sont désormais acquis à l'histoire.

FR. EPHREM LONGPRÉ, O. F. M.

Collège S. Bonaventure, Quaracchi.

(1) Cf. E. Longpré, O. F. M., *Le Liber de acquisitione Terrae Sanctae du Bienheureux Raymond Lulle*, dans le *Criterion*, Barcelone 1927, III. p. 265-278. Cet ouvrage de R. Lulle

a été commencé en septembre 1309, cf. *Ed. cit.*, p. 271, et achevé à Montpellier en mars 1310 — et non pas mars 1309, comme il a été dit ailleurs: E. Longpré, *Lulle, (Raymond)* dans le *Dictionnaire de théologie catholique*, Paris 1926, IX, I, col. 1109. R. Lulle suit, en effet, le style de l'Incarnation; de plus il déclare, *Ed. cit.*, p. 271, que le concile de Vienne devait se célébrer dans un an: *Facta praedicta ordinatione, requiritur quod sit confirmata in generali concilio apud Viennam, quod spectatur ab hoc septembri in unum annum*. Le concile général s'ouvrit à Vienne le 1 octobre 1311.

(2) *Ed. cit.*, p. 276-277.

(3) Cf. Quéatif-Echard, *Scriptores ordinis Praedicatorum*. Paris 1721, I, p. 396 b-398 b; Dr Berthold Altaner, *Die Dominikanermisionen des 13 Jahrhunderts (Breslauer Studien zur historischen Theologie, Bd. III)* Habelschwerdt 1924, p. 95-96. Une excellente bibliographie sur R. Marti est donnée par le P. Jos. M. March, S. J., *En Ramón Martí y la seva Explanatio simboli Apostolorum*, dans *Institut d'Estudis Catalans. Anuari MCMVIII*, Barcelone 1908, I, p. 444-5, note 4.

(4) Cf. Quéatif-Echard, *loc. cit.*, p. 264 a; B. Altaner, *loc. cit.*, p. 96-98. Rien ne prouve que Cristià Pau soit allé à Tunis. Les documents anciens, spécialement une bulle de Clément IV, donnée à Viterbe le 15 juillet 1267, Cf. P. Ambrosio de Saldes, O. M. C., *La orden Franciscana en el antiguo reino de Aragón. Colección diplomática*, dans la *Revista de Estudios Franciscanos*, Barcelone 1908, II, p. 544-545, spécifient bien qu'il savait l'hébreu, *ex Judaicis habens originem et inter eos litteris hebraicis competenter instructus*, mais ils n'affirment pas qu'il connaissait également l'arabe.

(5) Le texte se lit chez B. Altaner, *loc. cit.*, p. 95, note 37: *Persona multum dotata, clericus multum sufficiens in latino, philosophus in arabico, magnus rabinus et magister in hebraico et in lingua chaldaica multum doctus, qui de Subiratis oriundus nedum regi [sc. Aragonensi], verum S. Ludovico, regi Francorum, et illi bono regi Tunicensi carissimus et familiarissimus habebatur*.

(6) Cf. J. March, *art. cit.*, p. 443-496.

(7) B. Altaner, *loc. cit.*, p. 95, note 37; Quéatif Echard, *loc. cit.*, p. 396 b-397 a.

(8) B. Altaner, *loc. cit.*, p. 95, note 37 et p. 96, note 45.

(9) B. Altaner, *loc. cit.*, p. 96, note 46; J. March, *art. cit.*, p. 445. Au mois de septembre 1269, il débarquait à Aïgues-Mortes de retour

d'Afrique et se dirigeait vers Barcelone par la route de Montpellier. Cf. Quéatif-Echard, *loc. cit.*, I, p. 396 b-397 a. Des historiens assurent qu'il laissa Tunis pour fuir les honneurs royaux. Cf. J. March, *art. cit.*, I, p. 445; le texte de R. Lulle déclare qu'il fut expulsé. Cette dernière version paraît mieux fondée. Ce fut en effet contre le roi de Tunis El-Mostanssir ou Abou-Abd-Allah Mohammed el-Mostancer, allié de la maison de Hohenstauffen, que fut malheureusement dirigée la croisade de S. Louis IX et de Charles d'Anjou en 1270. «L'expédition du roi de France, écrit M.^r le comte de Mas Latrie, *Relations et commerce de l'Afrique septentrionale ou Magreb avec les nations chrétiennes au Moyen Age*, Paris 1886, p. 252, avait donné l'alarme sur toute la côte d'Afrique, et les sujets des Etats chrétiens restés étrangers à la guerre avaient cru prudent de s'éloigner momentanément du pays. A la paix, il y eut un égal empressement pour rétablir les communications antérieures chez les Arabes et chez les Européens.»

(10) J. March, *art. cit.*, p. 445, note 1.

(11) Dans le procès verbal de la dispute, publié entr'autres par le P. Ambrosio de Saldes, O. M. C., *art. cit.*, p. 542-544, on lit cette remarque: *Et cum fuisset ei probatum quod non debebat vocari magister, quoniam hoc nomine non debuit aliquis Judaeus vocari a tempore passionis Christi, concessit ad minus hoc quod verum esset ab octingentis annis citra*. — Notons au passage que ce procès verbal est d'une importance non médiocre pour l'intelligence de l'apologétique de R. Lulle: il y est question à deux reprises des «raisons nécessaires». *Loc. cit.*, p. 542; *Ad quod cum respondere non posset, victus necessariis probationibus et auctoritatibus concessit quod Christum sive Messiam, jam sunt transacti M. anni natum in Bethleem fuisse*; *loc. cit.*, p. 543; *Ad quod cum respondere non posset, victus necessariis probationibus et auctoritatibus concessit Christum sive Messiam, jam sunt transacti mille anni, natum in Bethleem fuisse*, etc. Cf. J. March, *art. cit.*, 448.

(12) *Art. cit.*, p. 450-496.

(13) J. March, *art. cit.*, p. 452: *Hoc itaque symbolum primo ostendit Deum esse unum in essentia et trinum in persona, deinde alia quae quaelibet fidelis tenetur credere, de quibus in sequentibus ostendetur auctoritatibus veteris et novi Testamenti et etiam alicubi rationibus et similitudinibus secundum modum parvitatatis nostrae*.

(14) *Loc. cit.*, p. 459-462.

(15) B. Altaner, *loc. cit.*, p. 96; J. March, *loc. cit.*, p. 445.

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS

DEL REGNE DE MALLORCA

SOBRE EL FET DE L'ABILLAMENT DE LES SENYORES

(1307)

Jacobus, Dei gratia, Rex Maioricarum, etc. Dilecto militi, Petro de Pulcro Castro, locum nostrum Tenenti in Regno Maioricarum. Salutem et dileccionem. Ex parte venerabilium Juratorum Civitatis Maioricarum, nuncios cum ipsorum litteris recipimus, videlicet fratres Jacobus Miquelis et Guillelmus Sancti Felicis, Ordinis Fratrum Minorum Domus Maioricarum, qui fratres nobis exposuerunt quedam capitula, tam verbis quam scriptis, que dicti Jurati, vestro consensu, fecerant super ornamentis dominarum et domicellarum auri, argenti, et lapidum preciosorum, et aliorum quorundam, nec sub certa forma in dictis capitulis comprehensa de cetero non portandis. Quequidem capitula, grata habentes, laudavimus, et ea duximus aprobanda cum additamento quod ibi fecimus, quod additamentum super capitulis predictis superscriptum poteritis invenire. Unde taxationes, de quibus in dictis additamentis fecimus mencionem, cum dictis Juratis faciatis ad sanum eorum arbitrium terminari, sicut vobis et eis videbitur faciendum. Preterea, ex parte nostra loquamini cum militibus et exprimatís eis nostram omnimodam voluntatem. Et licet ipsi seu eorum uxores, non debeant in aliorum condicionibus computari, volumus tamen quod ipsi dicta statuta et capitula, non propter statuta comunia set propter nos, qui hoc efficaciter cupimus debeant observare. Sunt autem capitula cum addicionibus in presentibus litteris interclusa, que vobis ducimus dirigenda dictis Juratis, cum expressione nostre voluntatis celeriter exponenda. Datum Perpiniáni idus septembris anno Domini M.ºCCC.ºVII.º

Preterea post datam huius littere addidimus predictis capitulis que dicti Jurati statuunt de Domicellis que possint portare *duas vias de*

fres juxta collum sive cabes et escotaduram garnatxie sive cipres. Itaque ponatur moderata taxacio, ultra quam non transeant, et vos dicatis Juratis licet non sit in capitulis supradictis. Datum ut supra.

A. H. M. *Ced.* I. f. 185 v.

SOBRE EL FET DELS VESTITS I JOIES DE LES SENYORES MAL'ORQUINES.

(1308)

Jacobus Dei gratia, Rex Maioricarum, Comes Rossillionis, et Ceritanie, et dominus Montispessulani, fideibus suis Juratis, et probis hominibus Maioricarum. Salutem et gratiam. Meminimus nos vobis mississe quasdam ordinationes, a nobis superadditas et statutas in istis partibus, preter illas de vestri beneplacito in Regno Maioricarum editas, super vestibus et ornamentibus earumdem, et vestro consilio et sensui deferentes diximus quod, illa que videretis utilia et necessaria publice utilitati statueretis et ordinaretis servanda, nostro locumtente auctorizante et confirmante, cui super hoc dedimus speciale mandatum. Et cum in dictis constitutionibus inter cetera sit expressum quod nemo sibi vestes faciat de panno, cuius canna ultra quinquaginta solidos deconstaret, miramur et non inmerito quod saltem hoc nolueritis constitui apud vos et servari. Quare volumus et vobis mandamus quatenus istud nichilominus de dictis nostris ordinationibus assumatis, et noster locum tenens faciat inviolabiliter observari, cum vestris constitutionibus factis super modo vestium et ornamentis earum. Datum Perpiniáni VII.º idus junii anno Domini M.ºCCC.ºVIII.º

A. H. M. *Ced.* I. f. 198 v.

SOBRE EL FET DE MESTRE G. DE COSCOIA,
POSSEIDOR DE MONEDA FALSA

(1308)

Jacobus, Dei gratia, Rex Maioricarum etc. Dilecto Petro de Pulcro Castro, militi, Tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dileccionem. Intellectis contentis in vestra littera, quam nobis missistis, super facto Magistri G. de Coscoia, et in processu habito contra eum, quem examinari fecimus per fidelem et dilectum nostrum A. Craverii, dictum negocium definiens mandamus ut ipse magister G. exulet a toto Regno Maioricarum et insulis eidem adiacentibus et aliis omnibus terris nostris, et fustiguetur per Civitatem Maioricarum, et dum fustigabitur prece clamet quod justicia illa fit de homine illo qui scienter miserat falsam monetam, seu usus fuerat eam et quod incontinenti visis presentibus faciatis exsecutioni mandari. Et dicto magistro G. tres marchas et duas uncias argenti suas, quas sagiones in capcione sua accepisse dicuntur et omnia supellectilia et utencilia sua restitui faciatis. Item faciatis preconitari quod, quicumque habeat falsam monetam, illam portet ad Curiam. Et quicumque sciat aliquam habere falsam monetam significet Curie, et Curia accipiat eam. Item quod nemo ponat, seu mitat falsam monetam posteaquam cognoverit fore falsam, quod si quis scienter fecerit incurret penam corporis et averi. Datum Perpiniani XVI Kalendas februarii anno Domini M.º CCC.º VIII.º

A. H. M. *Ced.* I. f. 207 v.

ALONGAMENT DE DEUTES ALS SOLLERICS PER MOTIU
DE TEMPESTAT I DAMNIFICACIÓ D'OLIVARS

(1308)

Nos en P. De Bell Castell, cavaller, e loch tenent en lo Regne de Mallorques per lo molt alt senyor Rey de Mallorques, per comissio especialment a nos feta per lo dit senyor Rey ab letra sua en lo present negoci, vist avuy ab nostre conseyl ensemps lo dan que la vayl de Soyller a pres per la tempestat del temps que es devench en als cuns olivars de la dita vayl, e regonegut en apres per en Miquel Rotlan, per manament nostre, quals eren aquels qui per rao de la dita tempestat eren estatz dampnifi-

catz en lurs olivars, ne dins quant temps aquels olivars podien esser tornatz en lur covinent estament, veent e regonexent aquels olivars ensemps ab daltres prohomens dignes de fe de Bunyola, e de Beniforani, qui davals coses son certz, los quals ab si apela e volch quey fossen presentz, per so nos dit loch Tenent, de part del dit senyor Rey, e per auctoritat de la comissio per eil a nos feta en aquest fet specialment, considerat lo dan que als cuns de la dita vayl an sofert e soferen per la dita tempestat, segons mes e menys, alongam los ditz talatz, e qui dan an sofert per aquesta raho de tots deutes que degen per qualque raho, axí a crestians com a jueus, usures, empero, cessantz per lo temps a cadau dels ditz talatz assignat, segons ques segueix. Primerament en Bernat Marti daqui a III anys, item en G. Tender daqui a V anys. Item en G. Desorts daqui a V anys. Item A. Bascano daqui a V anys. Item en Bernat Despratz daqui a IIII anys. Item en Jacme Canal daqui a VII anys. Item en B. Boulo daqui a III anys. Item Navinyo de Peralada, daqui a V anys. Item en F. Pons o son fyl, daqui a V anys. Item en Jacme Busquet, daqui a IIII anys, Item en Bevengut Malet, daqui a V anys. Item en Bernat Compayo daqui a V anys. Item en P. Paratge, daqui a V anys. Item en Bernat Jaubert, daqui a VII anys. Item en P. Sturç daqui a V anys. Item en Francesch Frontera, daqui a VII anys. Item en Jacme Pomar, daqui a V anys. Item en G. Vinyes, daqui a V anys, Manans de part del dit senyor Rey e per la dita comissio a nos feta, a totz los batles, axí del senyor Rey con dels capdals, e axí presents con esdevenidors quels damunt dits de sus nomenatz no costrenguen, ne fassen costrenyer els, ne les lurs fermanses de neguns deutes que degen dins lo temps a cada u assignat, ans lo dit alongament fassen a cada u tenir e servir, segons que damunt se conten. Volem, empero, e manam quels damunt ditz talatz de sus nomenatz, cada un a coneguda de son batle asseguren de pagar a lus creadors ço que deuen en la fi del alongament, en altra manera, que la dita nostra gracia nols vayla, ne daquella nos puguen ajudar, sidoncs axí, con dit es, no asseguraven. En testimoni daquesta coza als ditz talatz avem atorgada la present letra ab nostre segel pendent segelada. Datum Maioricis XVI kalendas januarii anno Domini M.º CCC.º VIII.º

A. H. M. *Ced.* I. f. 209 v.

SUPER FURNIS SEU FORNELLIS NON TENENDIS SUPER
EQUIS EXTRAHENDIS A TERRA

(1309)

Jacobus, Dei gratia, Rex Maioricarum, etc. Dilecto Petro de Pulcro Castro, militi, Tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum Salutem et Dileccionem. Ad vitandum fraudes et malicias circa monetas, volumus et vobis mandamus quatenus prohibeatis et faciatis prohiberi ne in Regno Maioricarum aliquis teneat furnum, seu fornellum in quo fiant fusine, seu conflentur aut fundantur monete, aurum, argentum aut fiant virge argenteae, vel huiusmodi talia. Hoc enim fieri volumus in sicca nostra, et non alibi. Et inhibitionem huiusmodi faciatis preconizari et publicari certam penam contrahentibus apponendo, prout vobis et illis qui ibi sunt, de nostro consilio videbitur fore bonum. Preterea, mandamus vobis, ut cessetis ab illa prohibitione, quam facitis de equis et ronsinis extrahendis de Regno et insulis, permittendo extrahi a quocumque equos et ronsinos. Quia meminimus nos absolvisse huiusmodi prohibitionem, dum in Maioricis aderamus. Cognovimus, enim, rey experhenciam quod, occasione ipsius prohibitionis, erant minus aut pauciores equi et ronsini in terra, eo quia nemo ducebat, sciens quod extrahere illos non posset de terra. Datum Perpiniani VI idus Maii anno Domini M.^oCCC.^o nono.

A. H. M. *Ced.* I. f. 214.

PER L'OBRA DE LA SEU

(1309)

Jacobus, Dei gratia, Rex Maioricarum, etc. Dilecto P. de Pulcro Castro, militi, Tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dileccionem. Volumus et vobis mandamus quatenus permitatis et detis seu concedatis licenciam ut in insula Minorice queratur, seu acapitetur, ad opus Ecclesie sedis Maioricarum, et ad sustentationem collegii seu conventus repentitarum de Maioricis, non obstante nostro mandato, quod non queratur in dicta insula Minorice. Quod mandatum volumus et precipimus firmiter observari quoad eos questores seu acapitatores opere Ecclesie Beate Marie Sedis Maioricarum et repentitis predictis, ex-

ceptis quibus concedendum duximus de gratia speciali. Datum Perpiniani II. idus Maii anno Domini M.^oCCC.^o nono.

A. H. M. *Ced.* I. f. 218.

US I EMPRIU D'UNS POUS DE CABOCORP

(1309)

De nos en P. de Bel Casteyl cavalier e loch tinent en lo Regne de Malorques. Al amat en Jacme Cardeyl batle de Luchmaior o a son loch tinent. Salut e dileccion. Fem vos saber que nos, emsems ab en R. Embertat e en Francesch Dalmau, jutges nostres avem determenat e declarat, segons una sentencia ja en lo present contrast donada, la qual en cosa jutgada es passada, lo contrast ara novelament mogut entre en Bernat Sa Font, tenent en Cabocorp una alqueria per en Vehia de Mal Bosch, en Andreu Dacre els personers daquela alqueria de Sole-rich, e en Berenguer Amenler duna part, e en Bernat Bertran de laltre, sobre lus e lempriu lo qual los damunt ditz nomenats an los II. pous, que son en lo torrent de Calapi, en lo terme de lalqueria del dit Bernat Bertran. En aquesta manera, so es a saber, que dehim e a vos manam, de part del senyor Rey, auda sobre asso diligent deliberacion ab los jutges damunt ditz, que deiatz, sobrel dit us e ampriu dels ditz pous seguir la dita sentencia entre les dites partz donada, segons que en aquella veuretz esser contentut, com sia passada en cosa iutgada, segona que dit es. Encare volem, e a vos manam de part del dit senyor Rey, que no donetz laor a alcun dels damunt ditz nomenatz aventz us e ampriu en los ditz pous, de beurar lur bestiar segons la forma de la dita sentencia, ans, de tot en tot lur o vedatz, que els no venen ne loguen ne atorgen a altres lo dit dret e us dabeurar que an en los ditz pous, ne encara en los ditz pous no deien aver aempriu, ne us dabourar bestiar aia o estern sino lo lur propri tansolament, con de dret sia que aquel qui a us o empriu en alcuna cosa, no puga aquel us o empriu logar, ne vendre, ne atorgar alcu, sino asi mateix, o a son propri us, e de les sues coses propries, la qual sentencia e declaracio nostra letz dequianant tenir e seguir a les partz damunt dites, segons que dit es. Datum Maioricis XIII kalendas julii anno Domini M.^oCCC.^o nono.

A. H. M. *Ced.* I. f. 219 v.

ES CONCEDIT UN CANÓ D'AIGUA ALS JUEUS.

DISPOSICIONS SOBRE ELS SACERDOTS QUE

ENTREN AL CALL PER PREDICAR I FER EL

SALPAS

(1309)

Jacobus, Dei gratia, Rex Maioricarum, etc. Dilecto P. de Pulcro Castro, militi, Tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dilectionem. Mandamus vobis quatenus de aqua sequie Maioricarum faciatis diverti, seu labi unum canonum sufficientem et congruum, cuius aqua veniat ad Callum judeorum Maioricarum. Volumus et mandamus ut, cum Religiosus aut aliquis alius cuiuscumque condicionis aut status fuerit, velet predicare judeos verbum Domini nostri Jhesuxristi et fidei kristiane, quod non intret Callum judaycum, causa predicandi, absque vestra licencia speciali, et cum licentia a vobis fuerit data non intrent cum eo dictum Callum ultra decem personas, que sint bone opinionis et mature, qui vobis similiter habeant ostendi vel nominari. Preterea, volumus ut prohibeatis quod, Clerici amodo non intrent Callum aut domos judeorum cum aqua benedicta, causa querendi ova vel alia, ut vigilia Pasche actenus faciebant; inhonestum enim est aquam benedictam spargere in domibus ipsorum judeorum, qui fidem non habent ad illam. Datum Cauquolibero IIII Kalendas julii anno Domini M. CCC.ºVIII.º

A. H. M. *Ced.* I. f. 224 v.

DISPOSICIONS TOCANTS A MOLTS DE CAPS. (1)

(1309²)

Den Francesch Sala e de sos cuiats, vol lo senyor Rey que sia mes en poder de II prohomenes e so que aquells conexeran quen dega esser que es fassa e que es men a executio.

Dels morabatins que madona na Granada [pren] en la Ribera de la Mar, vol lo senyor Rey que sien comprats. E encare del seu escriu e de madona Roberta, vol lo senyor Rey que ela sen pach segons lo seu ordonament, e non aia mes.

(1) L'estat de deplorable conservació del llibre en que es conté aquest document ens priva de conèixer si realment és sencer, com també la data i el lloc on fou signat. El que el subsegueix vé datat en 1309, any que suposam será el del present.

Del alberch den P. A. Burguet vol lo senyor Rey que sestia axi tro que la Esgleya de sen Nicholau sia mudada, e puis que sia venuda e que li fassa lo cens, axi com solia.

De les cases de la Carniceria vol lo senyor Rey que es pusquen establir, axi que aquells establidors deien fer actes, aitant com los portxes tenen per exemplar les cases desus, e quel dit senyor ni dega fer un primerament.

De les fadigues vol lo senyor Rey que hom nus axi com sol, tro que el sia en la terra.

De la alqueria den Simon Destorrent vol lo senyor Rey que li sia fet compliment de dret, segons les sues cartes.

Del salari dels levadors del monedatge, vol lo senyor Rey quels sia tatxat a coneguda del loch Tenent e de son conseyl.

Dels deutes que deu la muler que fo den Jacme Dauleza vol lo senyor Rey quel loch Tinent lalarch daquels que a el e a son conseyl sera sembant, tro que ell sia en la terra.

Del pont de Uyalfas que sia complit.

Del veynatge, quis pagara en Malorcha, vol lo senyor Rey ques pach en Eviça so quels envers (?) e a Manorcha atrestal, e quel mur sen deya complir, e de so ques levara al Castel de Maho que si per ventura hi a a fer alguna obra que sen deya fer.

Del censal den Arnau Beneet, no vol lo senyor Rey que altre cambi li sia donat, sino aquell que aut na encare de la satisfaccio del moli que el compra, al qual diu que li es tengut, quel loc Tinent que li fassa compliment de justicia.

De la dona, muler que fo den Jacme Dauleza, mana lo senyor Rey que si ela mostra que sia primera, que sia pagada primera, axi en Rosseyllo con en Malorcha, e de la sogra, que es tudriu dels infantz, que sia alongada dels deutes, tro quel senyor sia en la terra, si sera vist al loc Tinent e a son Conseyl, e tot hom qui dega res a la dita Tudriu, quel loch Tinent la dega fer pagar sens malicia.

Dels armadors del leny armat den Casteyllo, vol lo senyor Rey que, apelats tots los armedors lur sia feit compliment de dret breument e de pla.

Del blat, qui fo emblat en la Secha, vol lo senyor Rey quen Berenguer Erimbau, en P. Matheu, e aquells quel tenien en poder quel paguen, e aquell quel avia emblat, qui es en la prezo, que correnga la vila, e sia exilat per tots temps de totes les sues terres.

Den Francesch Renovart vol lo senyor Rey que puscha fer una capela a entran de la sua vinya, qui es al carrer de Portupi, ab consentiment e amb volentat del senyor Bisbe.

Encare del alberch den Aselm de Dolça que sapia hom per quant lo pora hom aver, e que hom ley fassa saber.

Encara de la condempnacio den Segalas, que no vol lo senyor Rey que li sia feita neguna amor el portant corona, majorment com per asso la saya feta, mas si el renuncia a la Corona, quel loch Tinent li aia merce, a coneguda sua e de son conseyl.

Del feit den Simon Berços, que li sia fait dret segons custuma de Malorcha, si doncs als-cuns bens no trobaven de la companyia dels Prestegates, e daquels li fes hom compliment de justicia.

Del feit den Galva Embro, que li sien absoltes les fermances.

Del feit de Janoto Pansa que li sia retuda la barcha, e les ancores e les gumeses, que son a Manorcha, e que li sien absoltes les fermances.

Del feit den Domingo Matheu que sia alongat a coneguda del loch Tinent e de son Conseyl, e que reta al sarrayn so que li presta a Tunij.

Del feit del Pabordre de Manorcha que puscha metre Capela a santa Maria destoro, axi empero quey estia tant con lo senyor Rey volra, e asso que sia escrit al libre de la cort e del Pabordre.

Del feit den Carboneyl, jutge de Manorcha, que no li sia donat mas les L lliures que ha audes per son salari, e que complescha layn, e que sen torn a Malorcha, el batle, so es en Ramon Duran, el Tresorer, so es, en Jacme Borrei atrestal, e quen P. Bernat de Puigdorfilia sia batle e Tresorer.

Dels sarrayns, que foren mortz lo jorn del divenres sant, quels Jurats quels deyen pagar a estimacio de II prohomens, segons que valrien al dia de vuy.

De la apellacio de Manorcha quen sia fait axi con lo loch Tinent avia ordonat.

Del salari del loch Tinent e dels altres per guarda dels Templers, quels sia donat a cascun segons lo trebayl, nil afany que trau.

Del feit den Simon Rogeri e den Manuel Jutge, que sia mes en poder de II prohomens aquells que ja hi son, que si res conexen que y dega que lo y pach.

De la Esgleya de Maho, vol lo senyor Rey ques sobresega tro que ell sia en Malorcha

De les dobles den P. Lopis, que tenen los marmessors, e de les altres que son als Prehica-dors, quen P. Arnau que les dega aver, segons que al loch Tenent, e a son Conseyl sera semblant, que per dret dega aver, e que les CCCC dobles, que ell dexa sien diputades al Espital de la Palomera, e que no sien mogudes tro que el hi sia perestirs lo dit P. A. Burguet, quant que aia reebuda la demunt dita quantitat que fassa carta de fi als marmessors

Del feit de la parroquia de Sent Nicholau, vol lo senyor Rey ques mut en so que fo den Coca, e que sia estimat, a coneguda de prohomen-s, e quels parroquians se degen escotar en la dita compra, e que la Esgleya de sen Nicholau sia venuda per son temps e mesa en la dita obra.

Del Consel de Xibilia, vol lo senyor Rey que hi sia de tot en tot axi com el na ja tramesa letra.

Del fet den Gabriel Estancho, tramet lo senyor Rey un correu en Venecia, e hauda res-posta, manara al loch Tinent so que ter sen dega.

Del fet den Cervera vol lo senyor Rey que aia acorriment de XV libres per la civada de cavayl armat, axi com los altres an.

Del fet de la sal de Eviça la qual compra en Payllarols, vol lo senyor Rey que sia carregada per tanda.

Del fet den Issach Gracia e de sa muler, vol lo senyor Rey que, a coneguda de II prohomen-s jueus sia mes e so que aquells ne diran sia seguit.

De la muler den Esteve Ferrer, vol lo senyor Rey que sia alongada de tots sos deutes, a coneguda del loch Tenent e de son conseyl.

Den Bernat de Jenova, vol que sia alongat per la Cort de Eviça tro que altre manament aja deill de la manleuta que feu a la Cort.

De la muler den Gil de Lansa de Manorcha, vol que sia alongada de sos deutes segons que parra al loch Tenent e a son Conseyl e quant sen sia certificat ab en P. Bernat de Puig dorfilia, e que li sia adades per donat lo cavayl armat, tro que altre manament liaia, e que li sia fet socorriment de la sua almoyna.

Del fet de Tunij, e de Bogia, e de Tirimce, e Dalger quen sia fait so que yo ne dit an Gregori Saylambe.

Dels II sarrayns, qui son Dalgweer, vol lo senyor Rey que li sien retutz.

De la vinya, quen G. Sacoma a comprada, vol lo senyor Rey que sia sua per lo preu que costa en axi que, sin convenia la Riera quen degues lexar so quen aurien mester a covinent estimacio.

Dels homens Dalcudia vol lo senyor Rey que, aitant con pagara una semblant vila a Alcu dia, que paguen els, e si a mes a la obra del mur.

Dels loysmes e foris capis dels prohomens e habitants de la vila Dalcudia, vol lo senyor Rey quels sia donat trempament del quart fins al cize.

De les fadigues de les possessions de la vila Dalcudia, vol lo senyor Rey, quels sia donat trempament, e majorment en aquelles que la Cort fa vendre.

Del espital de Sent Andreu vol lo Senyor Rey, que li sia lexada comprar tanta de renda com valia so que hom li pres, e sino savia per aquell preu, que hom li ajud de X. lliures, o de mes, e encare que li sia estimat aquell pati que hom la pres, e de tot lo preu que li sia lexat comprar.

Del fet de Manorcha e de Eviça vol lo senyor Rey que paguen aquest vehinatge, axi com en la yla de Manorcha, e deso que exira de Manorcha, que degen complir lo mur de Ciutadella, e si neguna obra aura mester al Castell de Maho atrestal.

De la mena de Manorcha vol lo senyor Rey que sia donada an Johan Comoni per aquell preu que diu en lo seu albara.

Den Francesch Dalmau vol lo senyor Rey que vaja tots anys una vegada en Eviça ab un dels seus procuradors, e que la primera vegada hi degen estar un mes.

Dels escrivans comunament e de lurs maccips, que no degen mes penre de les escriptures, sino axi com es lo capitol, e que o degen jurar en poder del loch Tinent.

Del destreniment, no vol lo senyor Rey que sia de gents, ne de negun navili, ans vagen e venguen axi com solen, e encare que neguna Nau ni leny no puscha esser emparat de III vespres ans que sen dega anar, axi que per neguna empara lo vespre que sen va, nol dega aturar.

Dels escrivans qui escriuen los sarrayns, vol lo senyor Rey quels Jurats los degen escriure. Del fet den Rafael Dajan jueu, vol lo senyor Rey que apelatz los seus companyons marmessors si son sofficiens que ell quen sia levat, a coneguda del loch Tenent e de son

conseyl, e del deute den Barthomeu Paga, quen sia cercada la veritat e ques seguescha.

Del fet de Luiço de Gizolfo, vol lo senyor Rey que salvament estia en Malorcha, e per neguna mala feta que jenoveses fassen no li fos res dit, tro que hom li donas comiat.

Dels diners dels milares de la sal de Eviça, vol lo senyor Rey que no sia despes sino en la obra del Cors del Castel, e de' veynatge, que ara pagaran, que si ops ha alcuna obra fora del Castell que sen puscha fer.

Den Bernat de Bagar, vol lo senyor Rey que torn e puscha tornar en Malorcha, que no sia res dit per lo feit del viatge de havara.

Del arrais de Bogia, qui es a Algeer, vol lo senyor Rey que si vol venir en Malorcha, que vinga sanament e salva.

Den Arnau de Quadres qui mes foch a la sua alqueria, vol lo senyor Rey que hom naya tot quant aver ne puscha benegint fins a XXV lliures, e que ell refassa tot dan, que fet aia a altre per lo dit foch.

Del ban qui era posat que tot hom qui metes foch que fos penjat, vol lo senyor Rey que sia relevat, e mana que de vuy aenant tot hom que meta foch, que nol meta sens licencia del batle e qui o fara que pach X lliures, de les quals aia lacusador lo terç, e si per ventura no sera trobat quil aia mes, que tota la parroquia, on sera mes, pach lo dit ban, e dasso no dega esser escuzat de pagar ni pastor ni altre, e asso ques dega cridar per totes les parroquies.

Den Berenguer Falgueres de Manorcha vol lo senyor Rey que li sia lexat lo cens daquest any, e quant aura fet compliment de cartes e daltres cozes, que li sia donat lo preu que fo estimada lalqueria.

Del ban de les lebres de Eviça, vol lo senyor Rey que no sia mas LX sols a aquel que hi cassara menys de falco per si, o de ca per si.

Vol lo senyor Rey que sia trames al senyor Dalgeer un missatge, e que li deman traute, e desso que respondra quel ne degam certificar.

De la letra que Borrabe ha trameza als mercaders de Malorcha, vol lo senyor Rey quels li degen respondre per I. misatge lur. E si per ventura el lus vol fer tal seguretad en els se tinguen per pagatz respona aquell que portara la letra al dit Borrabe quel sen tornara a Malorques, e que ho dira als mercaders, e que si als mercaders plau, quen pregaran lo senyor Rey quels hi leix anar.

A. H. M. *Ced.* II. fol. 1-53.

ELECCIÓN DE JURATS

(1312)

Sancius, Dei gratia, Rex Maioricarum etc. Dilecto Berengario de Sancto Johanne, Militi, tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum. Salutem et dileccionem. G. de Montesono, B. Umberti et R. de Palaciolo ad nostram presentiam venientes, nomine Universitatis Maioricarum, suplicando petierunt a nobis inter cetera ut permitteremus quod electio Juratorum Maioricarum ex nunc fieret eo modo qui continetur in Franchesia, seu privilegio super ipsa electione indulto, videlicet quod presente et consensiente baiulo eligentur sex tunc qui postea presentarentur vobis, juxta formam dicte franchises. Cui suplicationi sic duximus innuendum, videlicet quod ista vice proxima eligantur sex tunc in juratos, adiecto expresse quod vos loco baiuli, qui olim adesse debebat et consentire, electioni eidem intersitis et ipsa electio fiat vobis, presente et consentiente, hoc autem concedimus sic fieri ista vice proxime tunc donec nos in Maioricis personaliter constituti cum Juratis et aliis pleniore deliberacione habita inde aliud vobis aliter duxerimus ordinandum, et si electio dictorum juratorum proxime facienda festo instante natalis Domini facta non fuerit, nichilominus post ipsum festum eam fieri volumus juxta tenorem presentis littere nostre. Datum in Montepessulano II idus decembris anno Domini M.ºCCC.ºXII.º

A. H. M. *Ced.* II. f. 81 v.

INFRASCRIPTA CONSTITUCIO FUIT FACTA PER DOMINUM REGEM SUPER ABSENTACIONE CAMPSORUM ET HODIE REGISTRATA DE MANDATO DOMINI LOCUMTENENTIS. IDUS JULII ANNO DOMINI M.ºCCC.ºXIII.º

(1314)

Sancius, Dei gracia Rex Maioricarum etc. Omnibus fieri volumus manifestum, ad nostram pervenisse audienciam quod non absque turbacione referimus, quod in Civitate Maioricarum quæ Regni Maioricarum et insularum eidem adjacencium capud est et magistra, passim Campsores tenentes tabulas et rationes publicas in fraudem creditorum suorum se absentant et occultant cum bonis et rebus suis, ymmo pos-

cus aliorum, quod non solum ad dampnum plurimorum cedit, ymmo dicte Civitatis et Regni bonus status enormiter denigratur. Cum non solum Civis et Regnicole Maioricarum, sed advene ex omnibus fere mundi partibus ad dictam Civitatem venientes, res et merces ac pecunias credunt et deponunt penes Campsores Civitatis predicte, credentes firmiter eas inibi fore salvas, ex quo multi dampna maxima in rebus et peccuniis multociens incurrerunt. Tante igitur et tam frequenti malicie et fraudi obviari volentes, cum pluribus crassantibus sit opus exemplo, statuimus, et hac nostra perpetua constitutione irrevocabili sancimus quod, quicumque Campsor, qui in Civitate et Regno Maioricarum tabulas cambii et rationes publicas tenebit se absentaverit et occultaverit res et bona sua in fraudem suorum creditorum et illorum qui apud eum vel suam tabulam deposuerit res aut pecunias suas vel delegacione pecuniam aut res apud eum vel suam tabulam habuerit, decapitetur et puniatur pena capitali, taliter quod moriatur ipso facto.

De quaquidem constitutione fuit facta sequens preconizacio die et anno proxime dictis.

Ara oiatz que ha ordonat e establí lo senyor Rey que tot hom qui tenga ara, ne daquiavant tendra taula de Cambi en la Ciutat ne en lo Regne de Malorques, se absentara, e les sues coses e bens en frau de sos creadors amagara, perdra lo Cap sens tota merce.

A. H. M. *Ced.* II. f. 142 v.

CREACIO OFICII CONSULATUS

(1325)

Philippus de Maiorica, ecclesie sancti Martini Turonensis Thesaurarius, tutor et patruus domini Jacobi, Dei gracia, Regis Maioricarum Illustris. Notum facimus universis. Quod ex parte fidelium nostrorum Juratorum et proborum hominum Maioricarum est coram nobis propositum supplicando quod, cum plerumque questiones et contrastus inter Mercatores, Patronos, Marinarios, et alios moveantur et suscitantur ratione et occasione navili et logeriorum marinariorum et aliorum servitorum vasorum maritimorum et rerum seu mercium perilitarum per patronos et scriptores vel alios, et balnearum occasione, seu ob defectum navis vel alterius vasis maritimi, ac rerum seu

mercium que, propter tempestatem maris contingit prohiberi in mari, dignemur pro utilitate comuni regni et Civitatis Maioricensis, et ut tolleretur Amfractus et iudiciorum ordinariarum strepitus super huiusmodi questionibus et contrastibus providere de remedio opportuno, assignando super hoc duos probos viros et discretos qui, dictas questiones seu contrastus, summarie deciderent et determinarent, ac illis et cuilibet eorum finem debitum imponerent iuxta eorum arbitrium et legalitatem. Nos igitur eorum supplicationibus inclinati, volentes dictos Juratos et Universitatem Maioricarum, quantum in nobis est prosequi favoribus graciosis, nomine tutoris predicto concedimus dictis Juratis quod in Civitate Maioricarum sint continue et esse debeant duo probi homines, fideles et legales Jurati, qui se habeant ad infra scripta fideliter et legaliter, qui eligantur per vos et jurent in posse nostro vel locumtenentis regii et nostri, et nominentur Consules maris qui etiam summarie, et de plano, et sine lite ac scriptura audiant, cognoscant, decident, et terminent prout rationabile et iustum, ac eis melius visum fuerit expedite, contrastus et questiones qui insurgent imposterum et contigerint insurgere inter mercatores, patronos et marinarios in modum qui sequitur, videlicet, quod prefati Consules, quando erit questio seu contrastus inter proxime dictos de naulo utrum debeatur vel non et in quantitate possint dicti Consules maris dictas questiones et contrastus audire, decidere et terminare. Item possint audire et terminare questiones et contrastus logeriorum marinariarum et etiam questiones et contrastus rerum perditarum et balnearum ex defectu navis vel aliorum vasorum ac rerum, que propter tempestatem maris prohibentur in mari, ad alia autem cognoscenda, decidenda, vel terminanda manum suam non ponant, nec ponere possint, seu debeant quoquomodo interponere partes suas, seu cognicioni, decisioni, et terminacioni baiuli et vicarii Maioricarum, et aliorum officialium regionum prout actenus ad unumquemque eorum prout ad eos pertinet et pertinere consuevit relinquatur. Hanc autem concessionem nostram tutorio nomine predicto facimus et facere intendimus solum et dumtaxat quamdiu nostre placuerit voluntati. Datum Perpiniensi sub sigillo nostro pendenti kalendas february anno domini M.°CCC.°XX.° quinto.

A. H. M. Rosselló vell 343.—Ros. nou 297.

PEL DESCANS DOMINICAL

(1348)

Primerament ordonaren lo batlle e los jurats de la parroquia de Arta ab conseyl que nagun tragener ne naguna altre persona no gos lo dia del dicmenge carregar nagunes robes per trer de la al Mudayna, ne metre dins la dita al Mudayna, sots pena de V sols.

Item que nuyl hom ne naguna altre persona de qualque estament sia en tota la parroquia, no gos fer nagun lavor en lo dia del Dicmenge, ne fer fer a Catiu negu, ne lex fer rotes, sots pena de V. sols, e si lo catiu o fa sens licencia de son senyor que prena XXV asots.

Item que nagun hom no gos pescar al dia del dicmenge per vendre peix, sots pena de V sols.

Item que nagun hom, ne naguna persona no gos jurar lo cap de Deu, ne de senta Maria, ne cor ne fetge ne altres coses desonestes, sots pena de III sols per cascuna vegada, e si es Catiu que prena XXV asots.

Item que nagun barber no guos tolre dels cabels ne adobar barba a nuyl hom lo dit dia del dicmenge sots pena de V. sols.

Item que naguna dona de qualque condicio sia no gos dur perles ne fres ne coha en nagun vestit, sino I palm sots pena de V sols.

Item que naguna donzela no gos portar perles en vestadures ne coha en nagun vestit sots pena de V sols.

Item que nagun Notari no gos fer nagun contrachte en lo dia del dicmenge, sino tansolament cartes nuchsials e testaments, o per occasions que aien a partir de la parroquia per anar fora la illa de Malorques, sots pena de XX sols.

Dels quals bans aura lo ters lo senyor Rey e lo terç la esgleya e lo terç lacusador.

A. H. M. Lletr. Com. 1348. f. 9.

ORDINACIONS SOBRE BESTIAR VAGANT. EL JORNAL EN LA FEINA DEL CAMP. NOTARIS

(1348)

De nos en Ramon de Sent Martí etc. Als amats tots universes e sengles batles fora la Ciutat constituïts, als quals les presents pervendran, o a lurs lochs tinents, Salut e dileccio,

Com per los honrats jurats de Malorques per be de la cosa publica ab conseyll madur sien stats ordonats certs capitols, los quals per nos son stats confirmats e cridats publicament per la Ciutat, per manament nostre, dels quals vos trametem treslat sots nostre segel. Emperamor dasso, de part del senyor Rey vos deym e us manam que, vistes les presents, cascu en vostre batliu fassats cridar publicament los dits capitols e aquels observar, segons la forma e la tenor daquels.

Item com haïam entes que molt bestiar va per la villa e per los lochs on son plantes e splets dissolutament, sens custodia e guardia. Emperamor dasso ab deguda diligencia, vistes les presents, vos deyats informar si son vius los senyors del dit bestiar, e si vius atrobats seran, a aquels manets que, vistes les presents, tota triga fora gitada, guardies posen e tenguen al dit bestiar, e si fer nou volien, posats vos les dites guardes. E si per ventura los senyors del dit bestiar vius no eren, o eren vius e no abtes a asso a fer, que vos dits batles, cascu en vostre batliu, posets al dit bestiar guardies a vostra discrecio, a despeses daquels a qui lo dit bestiar sesguarda. E asso no mudets en neguna manera, en tal guisa vos havents en les coses desus dites que de bona diligencia puscats esser loats, qual que altra provesio, en contrari feta, no contrastant.

Encara us manam que elegiscats terces e bones persones, cascu en vostre batliu, quis prenguen esment si nagu contrafara als dits capitols, e que us ho deyen denunciar en manera que vos puscats punir los contrafaents.

Item vos manam espressament que esquivets, cascu en vostre batliu, que nagu noy gos jugar a negun joch, sidonchs no era festa, e lavors a jochs no vedats.

Item vos manam que si algun notari sera mort en vostre batliu, e les notes no seran en poder de notari aqueles notes fets tancar en una caixa de la qual tenits la clau, e encara la fets sagelar. E axi la tenits tancada fins que les dites notes seran liurades a qualque notari. Reservat empero dret als hereus dels notaris de qui seran stades.

Item vos entremetats si hi haura naguns bens qui no hayen succeydor, los quals prenets a vostra ma e guardats be.

Datum Maioricis pridie kalendas julii anno Domini MCCCXL octavo. E no res menys vos manam que cadascun de vos satisfassats lo portador en son peatge acostumat.

Muntanya

Calvia, Andraig, Puigpunyent, Sporles, Val de Muça, Bunyola, Soyller, Escorca.

Semblant letra fo tramesa als batles de les parroquies deynos scrites, ensemps ab los dits capitols.

Miyana

Marratxi, Santa Maria des Cami, Alaro, Robines, Senceyllles, Sineu, Muro, Santa Margalida de Muro, Huiyalfas, Hinchá, Selva, Polensa, Alcudia.

Marina

Semblant letra fo tramesa als batles de les dejus scrites parroquies ensemps ab los dits capitols.

Lluch mayor, Castellig, Muntoyri, Porreres, Campos, Sent anyi, Felenig, Manacor, Arta, Petra, Sen Johan de Sineu.

Tenor dels capitols contenguts en les dites letres es axi com se segueix.

Ara hoiats que us mana lo senyor regent lo ofici de la governacio que daqui avant nagun hom qui loch e haia mester segados o altres brasses per fer messes no gos donar a cascu logater qui sia home mes de V sous per cascu jorn de salari e a fembra oltra II sous sots pena de X liures. E si pagar no les pora estara a merce del senyor Rey. E axi matex caura en la dita pena qual que brasser, o home qui mes de V sous, e fembra mes de II sous pendra per cascu jorn de salari.

Encara mana mes lo dit Regent lo ofici de la governacio que daqui avant tot brasser, qui sia acostumat de fer feyna sia tengut de logarse a fer feyna en altre guisa, e si atrobat sera ocios en la ciutat o defora sera mes en la preso e corra la vila e estara al costell cascuna vegada.

Item que nagun aguer ne senyor de egues no gos pendre baradures sino I quartera de forment de XX quarteres de forment, e I quartera dordi de XV quarteres dordi, sots pena al aguer, o al senyor de les egues de X llibres per cascuna vegada. E aquella matexa pena pach lo senyor del forment e del ordi qui mes na daran, del qual ban haura lo terç lo denunciador.

Item que tots los segados sien compartits, a coneguda dels batles de fora la Ciutat, entre aquells qui logar los volran per messes, al for dessus dit.

E del dit ban haura la maytat lo denunciador qualque sia. E si es brasser, qui mes haia pres que no es lo dit salari, el senyor qui logat laura qui les dites coses denunciara, sera quití del dit ban en que caut sera, e haura la maytat del ban en que laltre que denunciara, sera caut.

Item que nágun hom no gos tenir ne acullir en so del seu nágun catiu qui sia daltre sens volentat o albara de son senyor, sots pena de X lliberes, e que daqui avant li seria posat per ladronisi. E si algun catiu astern de present es atrobat en poder daltre, quel dege metre en poder de la Cort, sots la dita pena.

E totes les coses duren dementre quals Jurats o a lur consell plaura.

Ordonaran que null hom ne náguna persona de qualque condicio o stament sia no gos vendre nágun vi vermell de la terra oltra II sous lo quarter, e vin blanch de la terra oltra III sous lo quarter, sots pena de perdre lo vi blanch o vermell, qui en la bota sera, de la qual pena o ban aura lo ters lo senyor Rey, el ters lo mur, e lo denunciador.

A. H. M. *Lletr. Ccm.* 1348, f. 26.

ANTONI PONS.

(Continuarà)

NUMISMATICA MALLORQUINA

SOBRE CIRCULACION DE MONEDA NO ACUÑADA EN MALLORCA

(SIGLOS XV AL XVIII)

I

Los florines

(1467)

Dijous a tres de Dezembre any MCCC se-xanta set.

Aximatex com los florins sien aferats per sa Magt o correguan a xvj ₶ vj diners barchinonesos e los qui han a rebre los censals qui olim eren dels homens de Barchinona e vuy son de alguns faels persones obedients a sa Magestat e no vullen los dits prende xvj ₶ vj diners, e ço que alla corren e correran, que placia a sa Magestat per la present uniuersitat que reben e sien tenguts a rebre los florins o los dits xx ₶ al dit for de xvj ₶ vj diners o la valor que correran allj, e que los clauaris no paguen sino en lo dit for fins que lo Sr. R. hi haia proveit.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL. — *Lib. Determ. Uniuers. Majoric.* 1466 ad 1674).

II

Los karlinos

(1468)

Dimecres a xxiiij de Març any Mcccclxviii.

Sobre la materia dels carlins es stat determenat que los dits carlins de quiavant correguan a xx diners axi com de primer feyen e que sien decontinent exortats los taules que fins lo cos

dels dits xx diners sia publicat no fassen pagaments a algu dels dits carlins en manera que en la taula sa troben lo mes carlins ques pora. Determenant axi mateix que axi com mudant lo cos de xx dines a denou fonch per la dita uniuersitat a cascun qui tenia dels dits carlins refet un diner per carli que ara per cascun carli de tots aquells quis trobaran en la taula los dits taules haien migensant jurament per lo qual haie denuntiar quants de los dits carlins tendran pagar e dir a la Uniuersitat hun diner e que fassen los pagaments dels dits carlins a raho de xx dines en manera que aquest diner que alias la dita taula goyaria per cascun carli venga a profit de la dita uniuersitat la qual en altre mutacio feu lo dit refferiment donant lo dit gran e general concell carrech als honorables jurats que per expeditio e exequutio del dit negoci curen hauer e obtenir decret del spectable e magnifich lochtinent general.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL. — *Lib. Determ. Uniuers. Majoric.* 1466 - 1474).

III

Reales nuevos de plata castellanos

(1500)

Are hoiats que denuntie lo molt spectable y molt magnifich Sr., lo senyer mossen Johan

Aymerich, cavaller, Criat Mestre-Sala conceller del Rey nostre senyor y per sa Altesa lochtinent general y Governador en lo Regne de Mallorques e yllas a aquells adiacents a tot hom generalment, com fet lo ensay dels reyls nous dargent castellans es stat atrobat aquells valer dos sous y vuyt diners de moneda de Mallorques, mana perço sa spectable senyoria que dasi auant tot hom los prengue al dit for de dos sous y vuyt diners sots pena de x al fisch reyal applicadores de les quals sera feta rigorosa executio en los bens dels quj al dit for los dits reyls recusaran pendre. Dat en Mallorques a xvij de Juny any M. D.

(ARCH. HIST. DE MALLORCA. — *Pregons* 1500-1534, fol viij).

IV

Los ducados

(1528)

Die jous viiij mensis januarij anno a navitate Domini M. D. xxviiij.

Mes denuncia a vostres magnificenties com lo precent Regne sta molt pobre de ducats de or y es la ocasio que los ducats de las terras del Emperador e Rey nostre Senyor, valen hun sou manco dels ducats vanesians quj son de menor liga, denuntiam ho a vostres magnificenties sils aparra que los ducats de ditas terras de sa Magestat sien del matex valor de ducats vanesians quj son de menor liga per que par confer esta al be del present Regne com en qualseuol terra los ducats vanesians e altras sien de hun matex valor.

Sobre la quel propositio fonch conclus diffinit e determinat per lo dit consell general que sia rames als dits magniffichs jurats, sindichs clauaris de la part forana e personas eligoras per lo dit consel General e sills aparra ajustar hi mes gent que sia a lur voluntat e arbitra.

(ARCH. HIST. GEN. DE MALL.— *Lib. Determ. Vniuers. Majoric.* 1528 - 1530).

V

Sobre impedir la extraccion de reales castellanos

(1573)

Die sabbati xxiiij mensis Maij anno a nat. MD lxxiiij.

Mes auant sa te noticia com del present

Regne se trauhen molta summa de realls castellans que par conuindria per prohibir a la dita trata desfer alguna summa de realls castellans de quatra fins a quatra milia o sinch milia lliuras y ferne de aquells realls malorquins senars ab los quals sa desauançen a rahó de dos y mix per cent, a be que sa te per esperança que lo dit desauans sa compensara ab lo que no tenint tanta vinentesa de traura realls castellans a las horas seran forçats traure robas y mercaderias del present regne, per tant V.^{es} M.^{es} determinaran lo fahedor.

Sobre la qual propositio passaren y discorregueren los vots de dits consellers y fonch determinat y conclus per mes de las dos parts de dit consell que sa escrigue a sa Mag.^t que li plasia acalar albillo y acalat albillo ques fassa lo contingut en dita propositio.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.— *Lib. Determ. Vniuers. Majoric.* 1573 - 1575, fol. 21).

VI

Moneda del Perú

(1650)

Die xxj mensis Julii anno anat. Dni. MD cl.

Proposat el die iiij de Juliol, fonch determinat que differesca el consell tres dias y que tots los consellers sien en est Consell per ser cosa de tanta importancia

Jhs. - Lo dimecres que contauen als 13 del corrent mes de Juliol mana lo Sr. Virrey publicar una crida en que se ha bendetjada la moneda del Peru noua conforme orde de Sa Mag.^d de quatre de Juny que es del tenor seguent:

El Rey; Egrejio Conde de Montoro, pariente, mi lugarteniente y capitan general, ha viéndose reconocido el daño grande que se va introduciendo en los Reynos de la Corona de Aragon con la moneda de plata falsa o falta de ley que corre en ellos de pocos años a esta parte y los muchos inconvenientes que pueden resultar si con brevedad no se aplica el remedio, ha parecido que el mas eficaz es, que con pregones publicos se prohiba en esse Reino e islas adjacentes y en los demas de la Corona donde ha llegado este daño; dando un término competente como de un mes o dos para que se manifieste la que huuiere desta calidad y luego se corte y cortada se vuelva a entregar al que la lleuare para que se pueda aprovechar

de la plata que tiene y passado el plasso que dada por moneda falsa y sugeta a las penas impuestas por leyes de los Reynos obseruandose con todo rigor, y assi os encargo y mando que por lo que toca a esse Reyno executeys luego esta mi resolucio en la conformidad referida, castigando con severidad y exemplo a quien contrauiere a ello, pues veis lo que conuiene a mi servicio y comercio publico, y me auisareys de hauerlo hecho que para que no vaya destos Reynos de Castilla moneda de mala calidad he mandado dar ordenes precisas de que en las conductas que se lleuaren se tenga particular cuydado en no permitir que se mescle sino que primero se reconosca por las personas a quien toca. —Dat. en Madrid a iij de Junio MDCL. —Yo el Rey. —V. D. Crist. Crespi, Vice. V. Hortigas. R.º V. Comes de Albetera, Vt. Comes de Robres, R.º, V. Castellet R.º V. D. P.º Villacampa R.º, D. Miguel Bap.º de Lanusa, Prott. y en lo matex temps de la publicatio de la crida fonch acordat per lo Ill.ºm Senyor Virrey, R. Audiencia y Mag.º Jurats ques prengues per inventari lo diner de la taula, la moneda bona y restas la dolenta y fonch trobat hauer hi sirca 23 mil 6. de dita moneda del Peru vella y nova y desde dit dia no se ha permes treure moneda bona lo que retarda el comers y resulta en gran dany de dita taula y axi mateix es conuenient aplicar algun prompta expedient para que los pobres puguen despedir los reals de 8 que tindran de dita calitat. Per tant se propose a V. S.ª para que determine lo que mas conuingue en esta materia axi per dita taula com per utilitat del Regne.

Sobre la qual propositio passaren y discregueren los vots de un caualler en altre com es de costum y per hauerhi diuersitats de vots no tengué conclusio.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL. *Lib. Determ. Vniuers. majoric.* 1648 - 1650.)

* * *

Die xxij mensis Julij anno anat. Dni. MDcl. Jh. —Lo dimecres que contavem als 13 del corrent mes de Juliol mana lo Senyor Virrey publicar una crida (la present propositio es ja en lo present llibre en los consells de 18 y 21 del corrent).

Sobre la qual propositio passaren y discregueren los vots de un Caueller en altre com

es de costum, y fonch conclud diffinit y determinat per mes de las dos parts del dit gran y general Consell ab lo vot següent:

Es de parer se supplica a su Ill.ºm del Senyor Virrey allarga lo plasso del denuntiar y tallar la moneda de ques tracte per spay de quatre mesos si es mester y que los Mag.º SS. Jurats encontinent escriguen a los de Arago y Valentia paraque se servescan darnos parts dels adhictes y modo han tingut en posar en executio la orde de sa Mag.ºd y si sera necessari despachar una falucha per est effecte para que en breuedad se tengan los auisos necessaris y lo gasto se pague de la consignatio y en quant a la moneda de dita specie se troba en la taula para que aquella no resta en deseusans algu que fassa compartiment ab lo diner bo y que per sou y per lliura se dona a los que voldran traure diner de son compte donantlos lo dames ab bona moneda y aximateix se vajan continuant los pagaments com antes se feyan per taula ab tal que dins dit termini no sia obligat ningu aceptar dit pagament sense voluntat y que lo Mag.º tauler y caxer no degan rebre semblants monedas dels qui deposaran en la taula sots las penas disposadoras per los Mag.ºchs SS. Jurats y honor. Sindichs Clauaris, obtenint lo abono de su Ill.ºm y en quant subuenir el necessitat per lo entretant ques tregan tres milia lliures per uia de empresta ab la matexa conformitat que tragueren lo any 1647, per effecta de comprar esta moneda al preu qualitat y valor ques compra en lo any 1647, porque no pugue rebre ningun dany est Regne y que de aquella se pugue batre moneda de la qualitat y preu que se ha acostumat batra fins vuy en est Regne a semblants personas per est effecta ben vistas a los dits Mag.º SS. Jurats y honor. Sindichs Clauaris com en altres ocasions se ha acostumat para que los necessitats puguen acudir a la seca a despedir la moneda baxa que tenen y que per los demes inconuenients se esper a saber lo que hauran fet en los demes Regnes y si sera necessari se done part a sa Mag.ºd desta resolucio y en lo que toca los qui entreran moneda que no la puguen entrar sens darne rahó als Mag.º Jurats als quals hajan de manar examinar aquella si es bona y per aço se acudiesca a su Ill.ºm porque sia servit posar pena de la vida y confiscatio de bens per als contrafaents.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL. *Lib. Determ. Vniuers. majoric.* 1648 ad 1650.)

VII

Proponiendo la admisión en el comercio de la moneda de Pilaret

(1694)

Die xj mensis octobris anno anat. Dni. MDclxxxiiij.

Emes fonch llegida la propositio del tenor saguent: la falta de moneda blanca que hi ha en el Regne com es nottori obligue a proposar a V. S.^a las instancias de molts particulars a fi de que se admete el comerci de la moneda de pilaret axi dobla com sencilla y si la moneda de or se reduira tambe a quart de dobla. Parex que es materia grave y qui requirex conferencia de personas experimentadas si apparex a V. S.^{ia} ho pora cometre a las personas de major confianza para que en vista de lo resultat de la conferencia pugue V. S.^{ria} en altre consell resoldre lo que sia del major benefici del Regne.

Sobre la qual propositio passaren y disco-rregueren los vots de un conseller en altre com se acostuma y fonch conclus diffinit y determinat per mes de las dos terceras parts del dit gran y general consell ab vot y parer que se comete a su senyoria dels Mag.^{chs} SS. Jurats y honor. Sndichs Clauaris para que se informen y conferescan y en el primer Consell se proposera las conueniencias, o reparos y sobre la materia pendra est gran y general consell la resolucio que mes apparexera en benefici del Regne. Tots los quals actes etc.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. Determ. Vniuers. Majoric.* 1689 - 1704.)

VIII

Acuerdo del G. y G. Consejo admitiendo en el Comercio la moneda así doble como sencilla, llamada de Pilaret

(1695)

Die xxviiij mensis Julyi anno a nat. Dni. MDClxxxv.

E mes fonch llegida la propositio del tenor saguent. — V. S.^{ria} resolgue als 11 octubre 1694 que se informas su senyoria dels Mag.^{chs} Jurats ab persones de experiencia per veurer si conuenia admetre la moneda doble y sencilla de pilaret, y hauentse conferit, ha resultat ser

dita moneda de plata de millor lley, o tan bona com de la Mallorquina per cuya causa se experimenta correr dita moneda casi en totes les ciutats del domini de sa Mag.^d — Per tant se propose a V. S.^{ria} pera que delibere lo mes conuenient, tenint attencio a la poca moneda blanca que se introduex en el Regne, despres de hauerse dat valor de 32 reals a los doblons.

Sobre la qual propositio passaren y disco-rregueren los vots de un en altre com se acostume y fonch conclus diffinit y determinat per tot lo dit gran y General Consell, un solament discrepant ab vot y perer que se admete al comersi la dita moneda del pilaret axi doble com sencilla essent de pes y no de altre manera ab lo mateix valor que te la demes moneda castellana y que supplich a su Illma las prouisions necessarias per dit efecte. Tots los quals actes etc.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. Determ. Vniuers. Majoric.* 1589 - 1704.)

IX

Moneda Portuguesa

(1708)

Die xiiij mensis Dezembris anno anat. Domini Mdcclviii.

Convocats etc. su Sra. dels Iltras y Egregios Srs. Don Salvador Sureda de Sant Martí del habit de Alcantara y sos socios Jurats de la Universitat Ciutat y Regne de Mallorca en el consistori de la Sala inferior etc. per efecte de conferir materias importants a la Universitat en servey de sa Real Magt. (que Deu gdi.) havent fet ajuntar per el major acert les persones següents. Militars: D. Antoni Dameto, M.ª Michel Joan Net, D. Joan Bapta. de Bordils y Sureda, del habit de Alcantara, D. Thomas Burgues Çaforteza del habit de Alcantara; ciutadans: lo Mag.^{ch} Thomas Garriga, M.^o Michel Santandreu y Truyols, M.^o Garau Pont; mercaders: Michel Andreu Capo, Antoni Busquets; menestrals: Pau Florit, calderer, Joan Mas, sastre, Joan Bover, sucrer, Jaume Bennasser, sastre. Y haventse assentats fonch proposat per lo Iltre. y Egregio Sr. D. Salvador Sureda de St. Martí del habit de Alcantara tant en son nom com dels demes sos socios Jurats; la propositio del tenor seguent:

Ha tingut per be su Ilma. del señor Virrey comunicarnos la Real orde dese Magt. (que

Deu gde.) data de 23 gbre. proxim passat sobre les monedas de or y plata de Portugal cuyo Rl. despatx es del tenor seguent:

Nos Don Carlos por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Aragon, de Leon, de las dos Sicilias, de Hierusalen, de Navarra, de Cordova, de Murcia, de Jaen, de los Algarbes, de Algecira, de Gibraltar, de las Indias Orientales y Occidentales, Isias y tierra firme del Mar Oceano, Archiduque de Austria, Duque de Borgoña, de Brabante, de Milan, Conde de Abspurg, Flandes, Tirol, Barcelona, Rossellón y Cerdeña, Marqués de Oristan y Conde de Goceano. Por quanto conviene a la conservación de nuestros Reynos mantener la justa alianza con las Potencias que reconociendo la justicia de nuestra causa han entrado en ella y que las tropas que nos ayudan sean por las mismas asistidas de lo necesario para su subsistencia en que logran nuestros fieles vassallos el beneficio de introducirse entre ellos la abundancia de dinero, lo que dificultosamente se lograria a no admitirse las monedas de oro y plata que aquellas pueden subministrar, reputandolas por el intrínseco valor, y estimación que han tenido en to los los Reynos y Provincias de España, reconociendo por el examen que se ha hecho que las monedas de oro de Portugal tienen el valor intrínseco segun el que tiene la moneda de nuestro Reyno de Mallorca de siete libras sinco sueldos y ocho dineros, la media moneda de oro de tres libras doze sueldos y diez dineros, el quento de moneda de oro de una libra diez y seis sueldos y cinco dineros, y que el cruzado de Portugal es de valor de siete reales y seis dineros, y el medio cruzado de siete sueldos y tres dineros, y que de admitirse en dicho nuestro Reyno de Mallorca al refferido precio y valor no se sigue perjuicio al comun y particular, artes bien muy conocida conueniencia. Por tanto de nuestra sciencia y Real autoridad deliberadamente y consulta mandamos y ordenamos a todos los comunes y particulares del refferido Reyno de Mallorca, que sin replica, ni excepcion alguna assi en los depositos como en otra manera publica y priuadamente admitan las dichas monedas de oro al valor de siete libras cinco sueldos y ocho dineros, la media moneda de oro de tres libras doze sueldos y diez dineros, y el quarto de moneda de oro de una libra diez y seis sueldos y cinco dineros, el cruzado de plata al valor de siete reales y seis dineros; y el

medio cruzado de siete sueldos y tres dineros de dicha moneda corriente en nuestro Reyno de Mallorca por corresponder a su intrínseco valor; Y a todos nuestros Gouernadores, Ministros y Oficiales, ordenamos y mandamos que baxo las penas de quinientos florines de oro de Aragon a nuestras arcas reales aplicaderas y otras a nos bien vistas y las de nuestra Real indignacion no permitan que semejantes monedas sean en manera alguna rehusadas, antes bien que por los refferidos precios como a correspondientes a su intrinseco valor sean sin distinción, ni cabilacion alguna admitidas y recibidas y tomadas, assi en los comunes depositos como en las demas partes que fuere conuenientes, que asi procede de nuestra determinada voluntad. Datt. en nuestra ciudad de Barcelona a los veinte y tres de Noviembre de mil setecientos y ocho años.—Yo el Rey.—Don Ramon de Vilana Perlas, V.^t Aguirre R. et pro Thes.^o G.^{li} V.^t Marchio de Montnegre. V.^t Estangi R.^s V.^t Marchio de la Vega R.^s—Lugar + del sello. In curiæ tertio fol V.

En vista del qual hauem ordenat a Lluch Marça enseador del present Regne que fes examen del valor intrinsech de dites monedas, y attament al quilat y ley de or y plata de dites monedas, y la censura de dit Anseador es la ques conte en el paper firmat de se ma que també se llegira a V. S.^{ria} Lo que he pogut conseguiren los creuats de or y plata portugueses axi del quilat y ley de esos dos metallis; es a seber que los creuats de or son de ley de 22 quilats, y los creuats de plata de ley de 10 diners 21 g.^a que te per unsa de inferioritat 3 diners que correspon fins arribar a ley de onze diners que es la ley de la moneda de Mallorca que deuen faltarhi a raho de 1 persent. En quant lo pes de los creuats de or tench feta proue de hauerse pesats devuyt en casa de Raphael Nicolau Aguilo y he trobat hauerni quatre de pes de 7 Ⓣ 4 Ⓢ 2, tambe mateix set de pes de 7 Ⓣ 4 Ⓢ 6 tambe mateix mide de pes de 7 Ⓣ 5 Ⓢ 2, tambe mateix dos de pes de 7 Ⓣ 5 Ⓢ 10. Los quals ensays de dits creuats de Portugal son fets per mi Lluch Marça, argenter y ansayador de est Regne de Mallorca, y he pesats dits 18 creuats Portuguesos y quant he pesats los dits 18 escuts ha dit lo dit Aguilo que hauia fusos per ma de Gabriel Cortes vuyt creuats de dita partida y eran los de menos pes que pesaren a raho 7 Ⓣ 3 Ⓢ 6. E mes me ha dit lo dit

Aguilo que an 21 Juliol de estany comprá de Gabriel Rossello mariner 600 creuats de plata a rahó de 5 reals y tres diners, y feu lo ansay de pesarlos tots a un pes per veure a quant li corresponia per pessa, y troba que corresponia a rahó 14 6 di. y $\frac{1}{2}$. Als 28 dits compra lo dit Aguillo de dits Rossello 300 creuats de plata a rahó 24 6 la unsa y feu la proua a quant lo corresponia cadehun, y nota que pesaua cadehun 14 6 4 dich catorse sous y quatre y lo dit Rossello me digue digue a mi, Raphel Nicolau Aguillo que tants los sissents, com los trescents los hauria triats de mes de dos mil creuats, que los primers eran los mes curts, y los ultims eran los mes pesats, y ne hauia venuts de los mateixos dels darrers mes de quatrecentos com los altres hauia donats a rahó de catorse sous y dos porque no pesauen mes de sinch Reals castellans. — Lluç de Marça, Argenter y Ansayador; que hauem convocat per guanyar temps per la breuedat ab que sa Illma solicita la resposta, V. SS.^{ria} attament al Real servey, al benefici del Regne y al contingut al Real despaig, y paper del ensayador deliberara lo mes conuenient.

Sobre la qual propositio, Real orde de se Magestad (que Deu g.^{de}) y paper del Ansayador llegits passaren y discorregueren los vots de un en altre, y fonch conclus deliberat y resolt considerant ser del Real servey de se Mag.^t (que Deu g.^{de}) dar el consentiment para que dites monedes passen segons el valor señalat en lo Real despaig encara que accedesca algo a lo intrinsech de les dites monedes, som de parer conformarnos ale dita Real orde ab asso ques suplich a su Illma sie de son seruey manar ferse per corresponent per les monedes de or al valor de 7 6 3 6 y aproporcio per los mitg cruzados y quarts de cruzado, que es lo infimo que se ha trobat en las monedas espeçificas de que se ha fet experiència, y que no trabucant a dit pes sens ajuda de gra no sien admisibles axi com se practica en los doblons de España los quals no se admeten no essen trabucants faltan un gra, y que esta resolutio, la qual se pren per la breuedat que importa se particip en el Gran y General Consell que prop se celebrara, que sera als 9 Janer primer vinent. De tot lo qual etc.—Testes etc. Antoni Amoros nott. y Gregori Riera.

(ARCH. GEN HIST. DE MALL.—*Llib. Extr. dels Jurats 1706 ad 1712*, fol. 141-143 v.)

X

Bando prohibiendo la introducción de monedas llamadas Ardites de Cataluña y Dinerets de creueta de Aragon

(1718)

Don Juan Acuña, Marqués de Casa fuerte, Cavallero del orden de San Tiago, del Consejo de su Magestad en el Supremo de Guerra, Teniente general de los Reales Exércitos, Governador de la Plaça de Palma, Comandante General en Xefe de las Islas de Mallorca, y Ibisa y Presidente de la Real Audiencia, Regente y Ohidores de ella.

Por quanto inmediatamente despues de restituido este Reyno al justo y legitimo dominio del Rey nuestro Señor (Dios le guarde) de consentimiento y orden de los que mandavan se introduxeron en el, assí por las Tropas, como por diferentes particulares varias monedas de vellón del Principado de Cataluña, que llaman *Ardits*, y otras provinciales del Reyno de Aragón, que vulgarmente nombran *Dinerets de Creueta*, que despues de algun tiempo se reparó y averiguó ser de mala calidad, y por consiguiente muy perjudicial al público su Comercio; y sin embargo de las justas providencias, que se dieron por nuestro Antecessor, y Junta interina de Gobierno para impedir la introducción en interin que su Magestad deliberara sobre assumpto tan grave, dando tambien regla en que forma y modo devian correr las ya introduçilas con buena fé de estos naturales, ha enseñado la experiencia no haver sido bastantes para reparar el daño, que la maliciosa codicia de algunos estrangeros ha procurado causar a este Comun introduciendo nuebamente semejantes monedas, que notoriamente son falsas; y deviendo por la indispensable obligaçion de nuestro oficio atender a la utilidad del Comercio para el mayor beneficio del público, y bien de sus naturales y dar remedio oportuno a tan pernicioso mal, hechas las mas maduras reflexiones, que la gravedad de la materia pide, hemos resuelto y acordado dar por ahora las providencias que han parecido mas congruas y conbenientes, las cuales se devan observar, practicar y executar hasta que su Magestad sea servido mandar otra cosa.

Por tanto ordenamos, y mandamos a todas y qualesquier personas, assí naturales, como

extrangeras de qualquier grado, calidad ó condición que sean, que pena de la vida, y perdimiento de mitad de bienes, desde el día de la publicación de este Vando, no introduzcan ni intenten introducir en esta Ciudad y Reyno moneda alguna de vellón de la que llaman *Ardits* de Cataluña ni tampoco la de Aragón, que vulgarmente dizen *Dinerillos* de creveta.

2. Que baxo la misma pena, y sin excepción de personas devan dentro el término de tres dias manifestar al Señor Don Joseph Landes Oydor de esta Real Audiencia todas las monedas de vellón de la expressada calidad que tubieren en su poder, se entiende de las que se han introducido en este Reyno de la Ciudad de Barcelona, ó de otra parte desde el primer día del corriente mes de Junio, y las deverán llevar en casa del dicho Señor Oydor para que determine el depósito de ellas y se tome la deliberación que mas conbenga.

3. Que dentro el término de ocho dias todos los moradores de esta Ciudad de Palma, y su término extramuros devan llevar a la casa de la Ciudad todas las papeletas, ó Ludas que tubieren en su poder de estas monedas Catalana y Aragonesa, y antes eran corrientes siendo selladas, y firmadas de persona conocida y de caudal, las quales devan manifestar á la persona que tendrá destinada la ciudad, y esta siendo las tales papeletas bien acondicionadas, y selladas de persona conocida, las resellará con un sello nuevo, y rubricará ó escribirá con media firma, y despues las restituirá á sus dueños, y con estas circunstancias serán corrientes,

4. Que los mismos de esta ciudad, y su término sin excepcion de personas, devan dentro los mismos ocho dias manifestar, y entregar a la tal persona destinada en la casa de la Ciudad todas las monedas Catalanas y Aragonesas, y tuvieren en su poder sueltas, y sin papeletas, ó Ludas.

5. Que de estas monedas, que se entregarán sueltas, se haran papeletas de á dos Reales Castellanos, las quales se sellarán con el sello nuevo en la conformidad expressada, y despues de selladas correrán, con la advertencia que si el comprador no comprase por bastante cantidad de los dos Reales, que incluye la papeleta, tendrá obligacion el vendedor de restituir lo restante del trueque con moneda Mallorquina.

6. Que los Mercaderes de los Pueblos, Villas y Lugares de la parte forana de qualquier

estado, y condición que sean, devan dentro el término de seys dias contaderos desde el día de la publicación de este vando en su Villa, o Lugares llevar a la Casa de esta Ciudad no solamente las papeletas, ó Ludas que tubieren en su poder de estas monedas, si tambien todo el dinero suelto de esta calidad, para que las papeletas se resellen con el sello nuevo en la forma expressada, y del dinero suelto se hagan papeletas de á dos Reales, como va dicho. a fin de que nadie quede perjudicado.

7. Que passado el dicho término las papeletas que no se hallaren selladas con el nuevo sello en la forma referida, no serán admitidas, ni podran correr, antes bien qualesquiera papeletas, que se hallaren sin el dicho sello, se darán por falças y serán perdidas; y además de esto serán castigadas rigurosamente las personas en cuyo poder se hallaren semejantes papeletas.

8. Que despues del dicho término no correrán ni podrán correr sueltos los *Dinerillos* de Aragón, y los *Ardides* de Cataluña, antes bien se darán por perdidos los que se encontraren sueltos, y serán castigados rigurosamente, como va dicho, los lotes en cuyo poder fueren hallados.

9. Que si despues de reselladas las papeletas, alguna o algunas se hallaren en estado de romperse, ó en peligro, en tal caso el que las tuviere en su poder podrá acudir á la casa de la Ciudad con el autor que las huviese firmado, y sellado, y bolvién Jolas hazer delante la persona destinada, esta las sellará con el nuevo sello, haviéndolas sellado y firmado primero su antiguo autor, ó el mismo que las tubiese en su poder.

10. Que por quanto necessariamente ha de acontecer pasar en poder de los pobres, y personas menesterosas algunas papeletas de las grandes, y estas, necessitar de gastarlas minutatim para su sustento cotidiano, á que es justo atender, y dar remedio oportuno. Por tanto ordenamos y mandamos, que siempre que estos pobres, o personas menesterosas acudieren con papeleta, ó papeletas al autor que las firmó, y selló, deva este recobrarlas, y darles la cantidad que importaren dichas papeletas en moneda Mallorquina, ó pessetas, para que más facilmente, y sin ningun embaraço puedan remediar sus necesidades.

11. Que los Bayles de las Villas marítimas celen, y cuiden en los Puertos y Calas no se introduzcan estas monedas, con apercebimiento

que se procederá contra de ellos como cómplices y encubridores.

Y para que venga á noticia de todos, y nadie pueda allegar ignorancia, mandamos se publique en los lugares acostumbrados de esta Ciudad de Palma, la de Alcudia, y Villas y Parroquias de la parte forana. Datt en Palma en la Sala de la Audiencia á 14 de Junio 1718. —El Marqués de Casafuerte. —Por Mandado de la Real Audiencia, Andres Pons, Nott. Scrivano mayor y Secret.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Leg. de Bandos*, 1707-1759, núm. 33.)

XI

Suplicando la prohibición del curso y uso de la moneda de vellón de Aragón y Cataluña

(1719)

En la ciudad de Palma á diez y nueve del mes de Julio del año del nacimiento de Ntro. Redemptor de mil setecientos y diez y nueve.

En este Ayuntamiento se ha hecho presente el gran daño que cada día se va experimentando mas del uso de la moneda de vellón de Aragón y Cataluña y que no ha cesado con los medios que se establecieron por la R.^l Audiencia con el vando que se publicó el año pasado de 1718, y en virtud de que se cerró esta moneda en papeletas, prohibiendo el curso de ella en otra forma, porque á mas de haverse encontrado algunas faltas, muchísimas se hallan firmadas de personas Eclesiásticas, y assi en nombre propio como de Procuradores de Comunidades y Monasterios que recusan, y con dificultad pueden ser compelidos á trocar las papeletas con moneda corriente, necesaria para el gasto y consumo intestino de los particulares y de los soldados, en quienes paran frecuentemente para su diaria manutención. Y a mas desto en la presente constitución de falta de granos ha de ser perjudicial el uso de dicha moneda para facilitar el abasto que tanto importa porque los Mercaderes que han entrado en procurar las conducciones de granos, no se pueden para ello valer de dicha moneda y vendiéndolas con obligación de recibirla se han de hallar imposibilitados de valerse del producto de trigo vendido, para hazer otras conducciones, y con este daño

y embarazo se atrasará y imposibilitará mucho este comercio, que tanto importa, al alivio y manutencion de la isla, y aunque no se ignora, que el Sr. Corregidor tiene representado a S. M. estos inconvenientes y la importancia de prompta providencia en materia tan grave y que la mesma diligencia se ha hecho por parte de la R.^l Audiencia, pero hasta ahora no se ha conseguido la resolución de S. M., cuya dilación por instantes produce gravísimos inconvenientes a la causa pública; y habiéndose considerado la materia con la correspondiente reflexión, se acordó, de conformidad y unánime consenso, que se haga representación á S. M. por la vía reservada y por la del Consejo, suplicando sea de su R.^l Dignación mandar se extinga en el Reyno la dicha moneda de vellón de Aragón y Catalana, prohibiendo absolutamente su curso y uso, dando las providencias mas convenientes para que esto se execute con el menor daño del público, y de los particulares, en cuyo poder ha pasado dicho vellón, habiéndose introducido en la isla sin particular orden de S. M. y únicamente por orden de sus Ministros en la ocasión que entraron en esta Ciudad las Reales Armas, para que las tropas, que de Cataluña trahian dicha moneda, no estuviesen privadas de utilizarse de ella en que únicamente intervino la tolerancia de la Ciudad por entender convendria así entonces al R.^l Servicio.

(ARCH. MUN. DE PALMA.—*Lib. de Ayuntamientos de 1719*, fol. 78 v.^{to} y 79.)

XII

Que se denuncien las monedas de oro y plata cercenadas

(1735)

Don Patricio Larles, cavallero del orden de Alcántara, etc. etc., Governador y Capitán General del Reyno de Mallorca, y Islas adyacentes, y Presidente de la Real Audiencia Regente y oydores de ella, etc.

Por quanto algunas personas cegadas con desordenada codicia se han atrevido a disminuir algunas pessetas, y Reales de plata por disolución, dexando la moneda en casi la mitad de su valor, no atendiendo a las penas que han incurrido así por derecho, como por ordenan-

ças, y Reales Pragmáticas, de que se sigue grave daño al Comercio, á la fe pública, y naturales de este Reyno, y sea preciso dar remedio a estos excessos. Por tanto ordenamos, y mandamos, que ninguna persona, de qualquier estado, calidad, ó condición que sea se atreva en adelante á disminuir por disolución ni en otra manera las pissetas, ni Reales de plata, ni ningun genero de moneda, baxo las penas contenidas por derecho en ordenanças, y Reales Pragmáticas, y assi mismo mandamos que qualesquier personas que tuvieren algunas pissetas, ó Reales de plata, cercenadas por dicha razón, ó qualesquiera otras monedas de plata, o Oro, las denuncien al Señor Don Juan Ballesteros del Consejo de su Magestad, y su Oydor en esta Real Audiencia dentro del tercero dia, con apercivimiento, que passado dicho término se procederá contra las personas que las detuvieren, como á cómplices en dichos delitos.

Y para que venga á noticia de todos, y se tenga en el Comercio la noticia que conviene mandamos se publique en la forma acostumbrada, en esta Ciudad de Palma, en la de Alcudia, y en las Villas y Lugares forenses de este Reyno. Dado en el Real Palacio de Palma á 17 del mes de Deziembre de 1735. Don Patricio Larles.—Por mandado de Su Excellencia, Miguel Llabrés, Nott. y Escrivano mayor y Secret. de Acuerdos de la Real Audiencia.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Leg. de Bandos*, 1607-1759, núm. 71).

XIII

Oponiéndose a la introducción en Mallorca de moneda de vellón

(1746)

Muy Iltre. Señor.—La Ciudad y Sindicos forenses con la mas atenta veneracion exponen haver tenido noticia que cierto barco ha traído suma de vellón español dirigida a Dn. Manuel de Pinos, Thesorero, y teniendo la ciudad hecha su representación á su R. Mag^d con manifestación muy por extenso de los perjuicios y menoscabos se seguirán al público y las contingencias a que quedaria expuesto todo el Reyno introduciéndose dicha moneda que por mayor consisten, que con la introducción de

ellas se sacaría la de oro y plata que es la única que puede servir para todo comercio y mas con los extranjeros y en los años en que es corta la cosecha de granos, no habria arbitrio para poder comprarle de otros Reynos como son de Levante, y Africa; en estos casos se admite con las precauciones necesarias; y por último tiene hecho presente el R^l Despachto que el serenísimo Rey D. Jayme concedió á esta Ciudad y Reyno, de que no se introduciria moneda de otros Reynos, si que siempre sin ninguna alteración correria la provincial, y para ello se obligó el Reyno pagar a su Real Mag^d. el derecho llamado del fogage que se ha pagado, y se paga de siete en siete año, en cuya atención, suplica á V. S. M. I. tenga presente estos motivos y otros inconvenientes que la alta comprehencion de V. S. M. I. discurriria ser contra los R^{les}. intereses y beneficio público de toda la isla y consecutivamente expedir las órdenes para que se suspenda el curso de dicha moneda en el interin que el Rey nuestro Señor se digne deliberar lo que sea de su Real agrado en vista de la representación acompañada con dicho R^l. Decreto, y lo espera conseguir del prudente zelo de V. S. M. I. Omni etc. et licet etc. Altísim. etc. Mag. et Ramis, Ad.^{tos}

Palma 4 de Novbre. de 1746.—No ha lugar por opuesto el efecto á las órdenes y regalías reales... carta.

(ARCH. MUNICIPAL DE PALMA.—*Lib. de Pedimentos* de 1745 á 1746, fol. 211).

XIV

Prohibiendo la introducción y curso de lo moneda llamado diez y ochens, vulgo onsens

(1747)

D. Juan Restituto Antolines de Castro y Aguilera, Comendador de Castro Verde en la Orden de San-Tiago, Teniente general de los Reales Exércitos de su Magestad, Inspector de Dragones en la Corona de Aragón, Governador y Ccomandante General interino del Exército Reyno de Mallorca, é Yslas adjacentes, y Presidente de la Real Audiencia Regente y Ohydrores de ella, etc.

Por quanto en Real orden de su Magestad (que Dios guarde) comunicada por el Señor

Don Joseph de Carvajal y Lancaste en carta su fecha de veinte y seis de Septiembre de este presente año, se previene, que teniendo mas presentes los perjuicios que se experimentan en los pueblos de Aragón, con la introducción y curso en aquel Reyno de la Moneda de Diezyochenos, por los notables defectos con que se halla en la Ley, y peso, y que estando para darse providencia prompta a fin de que se recoja toda esta Moneda prohibiendo absolutamente su curso para en adelante; tiene Su Magestad por conveniente, que aunque no ay noticia de haver en este Reyno la referida Moneda, pero considerando que puede tener uso en el, se tome por el Real acuerdo la providencia que se considere mas conducente para que no tenga curso en todo este Reyno, bien sea publicandovando, que la prohiva, ó bien por otro medio, que parezca mas oportuno, á fin de que no llegue á introducirse de la que existe en Aragón, y padezca el comun de este Reyno el daño, que podría ocasionar, si llegase aquel caso: á cuya Real disposición con Auto de Acuerdo del dia de oy, se ha mandado dar el debido cumplimiento, y en su consecuencia se acordó expedir el presente Edicto y Pregón, por el qual y su tenor Ordenamos, y mandamos, que desde el dia de su publicación en adelante, quede prohibida asolutamente, la referida Moneda de diez yochenos, que vulgarmente se llama *onsens*, por manera, que ningun curso tenga, ni se introduzca, ni admita en todo este Reyno por ser assí muy conveniente al servicio de su Magestad y bien público. Por tanto, y para que se haga notoria esta prohibición, á todos los naturales, y demás habitantes de este Reyno, y ninguno pueda alegar ignorancia ordenamos, y mandamos que se publique y fixe en los pueblos, y parages acostumbrados de esta Ciudad, la de Alcudia, Villas y demas Lugares de esta isla y la de Yviza. Dado en Palma en la Sala del Real Acuerdo á doce de Octubre de mil setecientos quarenta y siete. D. Jvan de Castro. Por mandado de su Excelencia, Gabriel Oliver Nott. Escrivano mayor, y Secretario del Acuerdo de la Real Audiencia.

(ARCHIVO MUNICIPAL DE PALMA.—*Leg. de Bandos*)

XV

Bando mandando recoger la moneda de diez y ochenos y prohibiendo su uso en el comercio

(1747)

D. Juan Restituto Antolines de Castro, y Aguilera, Comendador de Castro Verde en la Orden de San-Tiago, Teniente General de los Reales Exércitos de Su Magestad, Inspector de Dragones en la Corona de Aragón, Governador y Comandante General interino del Exército Reyno de Mallorca, e Yslas adjacentes y Presidente de la Real Audiencia Regente y Ohidores de ella, etc.

Por quanto con Real Orden del Rey Nuestro Señor (que Dios guarde) comunicada por el Señor Don Joseph de Carvajal y Lancaste, en carta en fecha de siete de Octubre próximo pasado se previene, que habiendo prohibido Su Magestad el uso de la Moneda de Diez yochenos, en este Reyno, Aragón, Valencia y Cataluña, ha resuelto efectivamente, que se publique Vando, para que se recoja toda la referida Moneda que huviere de Diez-yochenos, por el mismo valor en que oy corre, y prohibiendo pasado el término de quince dias de la publicación, el uso y comercio de la propia moneda, vajo las mismas penas impuestas por Pragmáticas, a la Moneda falsa, disponiéndose por el Ministro Intendente de este Reyno el recogimiento y retención en las Cajas Reales de la que acudiere dentro de los mismos quince dias de la publicación del referido Vando, como se le previene por el enunciado señor Don Joseph de Carvajal y Lancaste en carta de la misma fecha; a cuya Real Orden con auto de Acuerdo del dia de oy, se ha mandado dar el debido cumplimiento, y en su execución expedir el presente Vando, por el qual y su tenor ordenamos y mandamos se recoja la expresada moneda que huviere de Diez y ochenos, por el mismo valor conque oy corre, con prohibición del uso y comercio de la propia moneda, pasado el término de quince dias de su publicación, vajo las penas impuestas por Pragmáticas, a la moneda falsa, y en su consecuencia ordenamos, y mandamos a todo genero de personas, que en su poder tuvieren la referida moneda de Diez y ochenos, que dentro del mencionado término de los quince dias señalados, acudan a executar su entrega por el mismo valor con que oy

corre, para el recogimiento y retención en las Cajas Reales de la Thesoreria general de este Ejército, y Reyno, como así queda prevenido en la citada Real orden de Su Magestad.

Por tanto, y para que venga a noticia de todos, y nadie pueda allegar ignorancia, mandamos se publique, y fixe en los puestos y parages acostumbrados de esta Ciudad, la de Alcudia, Villas y demás Lugares de esta isla y la de Yviza. Dado en Palma en la Sala del Real Acuerdo, a quatro de Noviembre de mil setecientos quarenta y siete. —D. Juan de Castro.— Por mandado de su Excelencia, Gabriel Oliver Nott. Escrivano Mayor, y Secretario del Acuerdo de la Real Audiencia.

(ARCH. MUN. DE PALMA — *Leg. de Bandos*).

XVI

Prohibiendo el curso de la moneda remarcada introducido en Mallorca

(1752)

Don Juan Martin de Gamio, del Consejo de Su Magestad, Regente, y Ohidores de la Real Audiencia del Reyno de Mallorca e Islas adyacentes etc.

Teniendo presente el Real Acuerdo la resolución de la Real Junta General de Comercio y Moneda comunicada al Exmo Señor Capitan General Presidente, por Don Francisco Fernandez de Samieles en carta de veinte y seys de Noviembre último, en que se previene, que con motivo de tener entendido la Junta haverse introducido en este Reyno algunos pessos fuertes, y pissetas, remarcadas, cada una con su marca distinta, atendiendo a los perjuicios que pueden resultar de la introducción, y curso de la expressada Moneda resellada, que altera las Armas y Sellos de España, con lo qual en cierto modo, se desautoriza, y desluce la Moneda: havia acordado la Junta, que se prohiva el curso de la dicha Moneda, como de la resellada, o remarcada, de que se trata, previniendo, que por esta

Real Audiencia se den las promptas eficaces providencias que convengan, a que se observe la dicha resolución de la Junta, con aviso de queda así executado. En su execución, y contemplando que la Moneda en pessos fuertes, y pissetas remarcadas cada una con su marca distinta, de que se trata, y sobre que recaye la prohibición de su curso. es conforme a las tres Monedas de plata que se han tenido presentes en el Acuerdo, remarcadas, a la parte del Sello de la Cruz, a saber, un Real de plata con el número 5 y dos pissetas, la una con el número 6. y la otra con el número 7. con los quales estan deslucidos: se acordó el cumplimiento de la resolución de la dicha Real Junta de Comercio y de Moneda, y en su consecuencia se mandó expedir el presente Vando y Pregón por el qual se prohíbe el curso de la referida Moneda de plata, como resellada, o remarcada, de que se trata, con las expressadas, o semejantes remarcas y números, que alteran las Armas y sellos de España; y para que se venga en conocimiento de la Moneda resellada, o remarcada, cuyo curso se prohíbe, ordenamos y mandamos, que las mencionadas tres Monedas, se depositen en poder del Pesador, y Refinador de esta capital, para evitar las dudas, que a caso puedan ofrecerse con las Monedas de que se trata, que fueren de la misma o semejante remarca o calidad, y pareciese estar comprehendidas en esta prohibición. Y para que venga a noticia de todos, y nadie puede alegar ignorancia mandamos se publique, y fixe en las Plazas, puestos, y parages acostumbrados de esta Ciudad, la de Alcudia, Villas, y Lugares de la parte forense de esta illa, y en la de Yvisa, y su Real fuersa. — Dado en Palma, en la Sala del Real Acuerdo, a nueve de febrero de mil setecientos cinquenta y dos — Don Juan Martin de Gamio.— Por mandado de Su Excellencia, Gabriel Oliver, Nott. Escrivano Mayor y Secret. del Acuerdo de la Real Audiencia.

(ARCH. GEN. HIST. DE MALL. — *Leg. de Bandos*, 1607-1759, núm. 85.)

ENRIQUE FAJARNÉS

CONFRARIES RELIGIOSES EN MALLORCA. *

ANYS 1478 84

X

ORDINACIONS

DE LA CONFRARIA DE L'ASSUNCIO DE
NOSTRA DONA, PARROQUIA DE
COSTIG

(Agost, abans del 15[?]-1481) (1)

En nom de Deu sia e dala verge Maria amen. Comensam la confraria dala gloriosa verge Maria dal loch de Custix en lay MCCCCLXXX hu: aplagats tots los confreres ordonaren los quapitols saguens; per mayor farmatat e per tant que mils sien saruats e que sie obré ab fonement a lahor de nostre sanyor Deu e dala sua gloriose mare volen aquels per lo senyor bisbe o per lo honorable vicari eser fermats o confirmats e autenticats, easo en aumentacio dala capelle dala dite gloriose verge Maria.

j Primo ordonaren e obsarvar volen los dits confreres dala dita verge Maria sian tinguts fer salabrar mise tots los diumenges e totas las festes dala gloriose verge Maria per tots los confreres e confraras[es] e ben factos dala dita confraria, a conaguda dals obres.

ij Item mes ordonaren ques fesensis ciris los quals cian dotats per a sarvey dala dita confraria dala gloriose verge Maria, sian conseruats

* V. BOLLETÍ núms 622-623-624 625 i 6 6.

(1) Aquests estatuts sols tenen expressa la data de l'any, omittint el dia i el mes. En el llibre de Col·lacions de 1480-84 de l'Arxiu Episcopal de Mallorca, de on els havem copiat, els precedeix una diligència de presentació de capítols, sens manifestar de qué, de 3 agost 1481 pels obrers de la parròquia d'Algaida, capítols que no's transcriuen en el llibre, quedant mitja pàgina en blanc, si bé inutilitzada per una ralla curva; i el dors del fol resta sens escriurer-hi res, encara que l'espai és insuficient per extendrer-hi qualsevol sordinaçions, a no ésser molt curtes.

Com el capítol XIII dels estatuts de la confraria de l'Assumpta de Nostra Dona, parròquia de Costig, que copiam, diu que anualment per tal diada s'hage d'haver un frare per fer el sermó, hem de creure que les expressades ordinacions han d'ésser d'alguns jorns abans del 15 d'agost, en que l'Església celebra la festa de l'Assumpció de la Verge Maria.

e mantinguts e sian fets dal pes que los obres dasiberaran de la dita confraria.

ij Item ordonaren que tot om e tota parsona qui vulla eser conf[r]are e confrarase dala dita confraria de la gloriose verge Maria sia tingut tots los diumengyes dadar (1) dos sous casun ay ala dita conf[ra]ria.

iiij Item ordonaren los dits confreres que si algun confrare o confra[ra]se era posat en inaleltia o en opie de bens que aquel tal sia acc ragut per los dits confreres e confrarases dal basi dala dita confraria

v Item ordonaren los dits confreres e confrarases fos comprat hun drap de sade o da valut per los confra[re]s e confrarasas qui pasaran dasta vida, per posar damunt la quaxa.

vj Item hordonaran los dits confreres que si quas sara nagun confrare o confrarase pasas dasta vida, cascun confrrare sia tingut a esser en la sapultura da aquel confrrare o confrrarase, sots pane de iiij diners, e aquels ayen a saruir ala dite confraria, e los obres sian tinguts en citarlos.

Item ordonaren los dits confreres e confrarases que quant algun dels dits confreres o confrarases passara desta vide, cascun confrare o confrarassa qui sabra legir sia tingut de dir [vna] veguade los set psalms penitencials, e los qui no sabran legir sien tinguts de di[r] agnoylats en terra set pater nostres e set Aue Maries per la anima del dit confrare o confra[resa] defunts (2)

vij Item ordonaren los dits confreres e confrarases sia conprade hune quaxe en la qual aye dues tanquedures, e quada obrer tingue huna clau, e tenguen los dines a lur quaxet.

viiij Item ordonaren los dits confreres de la gloriose verge Maria que los dits obres, dins vuyt dies apres la feste dala hasupcio da la gloriose verge Maria, ayen aretre lo basi ab tots los comtes als dits confreres.

(1) Aquestes tres darreres paraules semblen esborrades indogudament en el text. Lo que's volia substituir era *hun*, esborrat, per *dos*.

(2) El darrer paragraf, que está en l'original al peu de la pàgina, és un afegitó al capítol vi i sembla escrit de má diferent amb ortografia molt més correcta.

viiiij Item hordonaran que eser aquabada la misa dala fastiuitat dala hasumcio de la gloriose verge Maria sia fete huna absolucio gyenaral o aniversari per totas las animes dals confreres e confrereses pasats dasta vida.

x Item hordonaren que quascun conffrere o conffrarase sia tingut lo dia que pasara dasta vide algun confrere o conffrarase aye a dir per cascuna vagade la oracio dal pater noster e de lave Maria en lesglacia o en la case, o do hun diner per amor de Deu per lanime dels confreres.

xj Item hordonaren los dits conff[ra]res que si discordia auia ab los dits confreres que sien tinguts en matiquar e fer bone pau dals dit[s] confreres.

xij Item ordonaren los dits confreres que dals omolements de la dita confraria sian tinguts a conseruar los dits sis ciris tots temps, los quals servesquen con lo cos de Jhesu Crist anira aconbragar algun confrere o confra[re]se.

xiiij Item ordonaren los dits confreres que lo dia dala asumpcio de la gloriose vergye Maria tots ays ayen aver hun bon frare per fer lo sarmo lo di[t] dia, e sia pagat dals omolamens de la dita confraria.

xiiij Item ordonaren los dits confreres que los obres no pusquen daspendre dals dines o homolamens ni almoynes per curvidar algu lo dit dia de nostre done, sino per les oques e per los yuglars e per la prouisio de aquels.

Quibusquidem capitulis presentatis, lectis et intimatis, Confestim prefatus Egregius dominus vicarius generalis, illis visis et lectis, mandauit illa inactis Curie continuari; et cum hiis attendens ad ingentem deuotionem quam dicti confratres habent erga sanctam ecclesiam et sanctissimam virginem Mariam non indigne merentur vt petitionibus eorumdem illis presertim que ex deuotionibus feruore prodire conspiciunt et per que diuini cultus augmentatur, eadem Capitula, tanquam salubria, laudauit, aprobauit, auctoritauit et confirmauit. Et vt dicti confratres, presentes et futuri, et alii Christi fideles donis spiritualibus ad deuotionem feruentius inducantur, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis qui pura deuotione conuenient pro dictis missis audiendis indicta ecclesia virginis Marie de Costix et deuote ipsas missas audient contentaque in singulis Capitulis adimpleuerint, Quadraginta dies de inunctis eis

penitentibus misericorditer, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi sibi attributa, indomino relexauit.

(ARX. EPISC. DE MALLORCA. — *Llib. Colacions* de 1480 84, sens foliar).

XI

ORDINACIONES

DE LA CONFRARIA DE LA NATIVITAT
DE NOSTRA DONA DE FORNALUIG

(28 agost 1481) (1)

Innomine Domini Amen. Nouerint Vniuersi Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quardringentesimo octuagesimo primo, die vero martis vicesima octaua mensis Augusti, Egregio viro domino Nicholao Munionis, decretorum doctore, canonico Maioricensi, Reuerendissimi in Christo patris et domini domini Didaci, diuina miseratione Maioricensis Episcopi, Illustrissimi et serenissimi domini Aragonum Regis Cancellarii et consiliarii, vicario vna cum alio et insolidum generali, intus domum sue proprie habitationis Existente, Aduenerunt et compa-

(1) Aquestes ordinacions, junt amb les notes de presentació a la Cúria Eclesiàstica ai d'atorgament d'indulgències per un dels Vicaris Generals de Mallorca, se troben en plagueta solta, en 4°, inclosa en el llibre de Colacions de 1480-84, sens foliar, de l'Arxiu Episcopal de la nostra diòcesi. El seu lloc en el volum, tenguent en compte la data d'elles de 28 agost de 1481, és après de l'edicta eclesiàstica de 21 anterior sobre un benefici en Ciutadella i après de l'encapçalament, de 11 dels mateixos mes i any, d'un capítol celebrat per les monges de Santa Margarida de ciutat. En un paper solt, en fol, que's troba en igual lloc del referit llibre, se continuen la nòmina de les religioses que assistren a l'acte i la resolució presa, de readmetre Sor Rossinyola en el monestir. De segur que'l blanc que hi ha en el volum després de l'encapçalament citat era per transcriure aquelles nòmina i resolució, i si bé l'espai és sobrant per tal objecte, però resulta insuficient per copiar les a dalt expressades ordinacions, lo qual ens fa creure que'l seu original, que és aquella plagueta, hi ha tal volta 450 anys que está solt en el llibre. D'altra banda ens confirma en que'l punt del volum a on havem trobat la plagueta és el seu propi lloc, el que en la part superior del fol r.º del llibre hi ha escrita, de lletra diferent i més moderna, la paraula Fornaluig, i d'aquest poble, són, com tenim expressat, les ordinacions de la Confraria de la Nativitat de la Mare de Déu, que donam a conèixer als nostres lectors.

ruerunt venerabiles Andreas Mir et Petrus Frexa, parrochie Sullaris, suprapositi confratrie Sacratissime virginis Marie Capelle de Fornaluig, parrochie antedictae, Et presentarunt pefato domino vicario generali ac legi et intimari requisierunt per Julianum Figueres, notarium et scribam Curie Episcopalis Maioricensis, Capitula et alia tenoris sequentis:

Segons lo imperi e demostracio dela subirana veritat qui es Deu e Senyor de tota cosa E segons es contengut en los sants euangelis qui son Regle e fonament dela sancta fe catolicha E dela gloriosa Religio crestiana, tots los faells crestians deguen esien tinguts esser frares e confreres en Jhesu Christ, Deu senyor esalvador nostre, en lo qual es salut evila e Resurreccio de tots, Empero encara a aquells pot esser donada maior confraria e fraternitat E hauer maior grau e merit de virtut quant, sohes asaber, alguns dels dits catolichs crestians efaells se volen ensemps conuenir e ajustar per esser dits e aplegats confreres en ffer algun acte o actes virtuossos e meritoris, hauents a guart ala lahor e honor comuna de nostre senyor Deu Jhesu Crist e dela gloriosa verge sancta Maria mare sua, car de aquets tals es verificat lo parlar del dit salvador nostre Jhesu Crist, que quant alguns son congraguats e apleguats per honor e lahor sua e en lo nom seu que en mig de aquells es habita e sta lo dit glorios Deu e senyor nostre, tal empero e ten virtuos acte ha e deu esser fundat totalment en subirana e virtual caritat, car altrament no aprofitaria anima, encara que totes les virtuts del mon hi concurreressen, Car fallent hi caritat hi falaria Deu, sens lo qual alguna bona operacio no pot esser dirigida, com Deu sia caritat e qui sta ab caritat asta ab Deu e Deu ab aquell, doncs coue e es necessari dela present confraria e acte ten meritori fer etenir cap dela confraria de Jhesu Crist Deu e Redemptor, eper Reuerencia e honor sua la gloriosa immaculada verge madona sancta Maria, mare sua, no solament com emigensera dela virtut totes les gracies qui sobtindran del dit seu glorios fill, mes encara com aduocada e patrona e defenedora de tots qui aplegats sseran en la present confraria, Empero en lo nom del seu fill glorios esobre excellent esots lo dit seu nom sera dirigida la present congreguade confraria etots los actes virtuals de aquella; Suplicant lo Molt Reuerent Senyor bisbe de Mallorques que aquella vulla aprouar e als confreres

ebenfectors de aquella donar aquella part dela sanch de Jhesu Christ e dels merits de aquella que se senyoria pot donar, per so que los dits confreres preguen nostre senyor Deu per la sua anima E per lo semblant per la anima del molt magnific lochtinent general del senyor Rey, al qual supliquen los jurats dela villa de Soller li placia la dita confraria e capitolls de aquella lahor, aprouar e actoritzar, per so que aquella sia pus perfetament fundada e hordonada, per fundacio dela qual son stats ordenats los capitols infra següents:

j PRimerament que cascuna persona, sia hom o sia dona, de qual se vol grau, condicio e estat sien e vullen esser de la confraria dela qual es essera procuradora la sagrada verge Maria, laqual es dela natiuitat del mes de setembre, laqual es en la sglezia de Fornaluig dela dita parroquia de Soller, se fassen scriure, cascu per son nom, en lo libra dela dita confraria per so quen sia memoria e que tots sien coneguts entre los altres confreres dela dita confraria.

ij Item que cascu confrere quant ssera Re hebut per confrere e pero scrit per aquells qui nauran carrec puscha donar per caritat e almoyna albasi dela dita confraria so que donar volra tensolament e en aquella manera o pagues que asse consciencia be essera vist fessador en nostre senyor Deu e la dita gloriosa mare sua los metran en lur cor e voluntat,

ijj Item que tots los dits confreres en caritat e amor de Jhesu Crist e dela dita suagloriosa mare cap dela dita confraria se deguen honrar e amar com abons confreres e subuenir huns als altres qui necessari ho auran per aquellas pus caritatiues almoynes que millor los sera pusible e hauer los per recomanats en lurs almoynes e horacions.

iiij Item que cascum any lenit o vigilia dela festa de nostra dona en la qual es fundat en lo dit loch de Fornaluig e lo die dela dita festa los dits confreres e confrereses se puxen ajustar en la sglezia del dit loch de Fornaluig e aqui huir les vespres ediuinals officis esermo equi caritatiuement fer etrectar dels negossis que sseran necessaris dela dita confraria.

v Item que en la mort de cascu confrere o confreresa los dits confreres e confrereses vagen fer honor al setorrar de aquells feyhent oracions e almoynes e altres beneficis per anime de aquell qui serra difunt segons aquells volran e segons la llur devocio eper Deu sera aspirat en aquells.

vj Item les almoynes qui seran fetes alg dita confraria e les oblacions que per reuerencia de nostre senyor Deu e sseran donades ala dita confraria que sien conuertides e messes en augmentacio dela dita sglesia de nostra dona de Fornalug e en goyes de aquella e pietanses segons que per los sobreposats dela dita confraria e hobres dela dita sgleya que millor sera vist esser fessador.

vij Item que cascun any lo dia dela dita festa los sobreposats econfrades dela dita confraria se puxen ajustar enla sgleya per so que pusquen alegir dues persones debe, present lo batle ejurats dela dita villa de Soller, aquells qui millor los aparra per regir aquell o tant com los plaura e administrar les almoynes e actes dela dita confraria, E les quals persones tenguen e Reheben les monedes o almoynes e Reheben los comptes dels altres qui regit auran per la forma acustumada.

Quibusquidem Capitulis presentatis, lectis et intimatis, Confestim prefatus Egregius dominus vicarius generalis, illis visis et lectis, mandauit illa inactis Curie continuari; et cum hiis attendens. ad ingentem deuotionem quam dicti confratres habent erga Sanctam ecclesiam et Sacra[m] Virginem Mariam non indigne merentur Vt petitionibus eorumdem illis presertim que ex deuotionibus feruore prodire conspiciunt et per que diuini cultus augmentatur, eadem capitula, tanquam Salubria, laudauit, aprobauit, auctorizauit et confirmauit. Et vt dicti confratres, presentes et futuri, et alii Chisti fideles donis spiritualibus ad deuotionem feruentius inducantur, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis qui pura deuotione conuenient pro dictis officiis audiendis indicta ecclesia de Fornalug et deuote audient, et ecclesiam visitauerint, contentaque in singulis capitulis adimpleuerint, quadraginta dies de inunctis eis penitentiis misericorditer, auctoritate prefati Reuerendissimi domini Episcopi sibi attributa, in omnino relexauit

(ARXIU EPISCOPAL DE MALLORCA.—*Llibre de Colacions* de 1480-84, sens foliar. Vide, més enrera la nota 1).

XII

ORDINACIONS

DE LA CONFRARIA DE NOSTRA DONA
DELS ANGELS, EN CIUTAT

(20 abril 1482) (1)

Innomine Domini Amen: per hoc presens publicum instrumentum Cunctis Sit Notum Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo Secundo, inditione quintadecima, die vero veneris vicesima mensis Aprilis, pontificatus Sanctissimi in Christo patris et domini domini Sixti, diuina prouidentia pape quarti, Anno vndecimo, Reuerendissimo in Christo patre et domino domino Didaco, diuina miseratione Maioricensis Episcopo, Illustrissimi et serenissimi domini Aragonum Regis Cancellario et conciliario, in studio sui Episcopalis palatii presentialiter existente, Aduenerunt et comparuerunt Jacobus Corro, fusterius; Joannes Moya, parator; Damianus Vanrell, sutor;

(1) Aquests capitols d'ordenances de la Confraria de Nostra Dona de s Angels, en ciutat, a mes de estar inserits en el llibre de Colacions de 1480-84, sens foliar, de l'Arxiu Episcopal de Mallorca, de on els hem havem copiat, se troben també transcrits en el volum de Suplicacions al Lloctinent General de 1461-85, fol CXXX v.º i següents que's guarda a l'Arxiu Històric de Mallorca. Comparats ambdós textos el segon resulta més incorrecte, però ens ha servit per completar paraules que en el primer son difícils o impossibles de llegir.

La presentació de tals ordinacions al Lloctinent Blanes de Berenguer és de pocs dies après-27 abril 1482- de la que's feu al Reverendíssim Sr Bisbe-20 anterior-; i el text d'elles de l'Arxiu Històric porta al final de quiscun dels seus capitols l'autorització de l'esmentat Lloctinent General i del seu assessor interí Ferrer Berard.

La diligència de presentació al Governador Blanes de Berenguer és aquesta:

«Nouerint Vniuersi Quod anno anatiuitate Domini M. CCCC lxxxij, die videlicet sabbati xxvii mensis Aprilis, Coram Spectabili et Magnifico domino Blanes de Berengario, domicello, Coniliario et Camerlengo ac locumtenenti Generali Serenissimi domini nostri Regis in Regno et insulis Maioricarum, Minoricarum et Euiçe ac gubernator[e] dicti Regni, Comparuit Jacobus Corro, fusterius, et vt suprapositus infrascripte Confratrie Oblulit et Reuerenter presentauit eidem, ac per me Johannem Porquers, notarium et Vnum ex scribis Curie Ciuiliis Gubernationis dicti regni, legi et intimari requisit et fecit infrascripta Capitula, Supplicans humiliter dominationi sue vt ea et vnum quod que aprobare et confir-

suprapositi confratrie sacratissime virginis Marie Angelorum, et presentarunt prefato Reuerendissimo domino Episcopo ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per me Julianum Figueres, notarium et scribam sue paternitatis, cedulam tenoris sequentis:

† Ihesus alma mater.

Ennom de Deu e dela sua gracia amen: a laor, gloria e honor dela sacratissima trinitat, para e fill e sant sperit, tres persones e hun Deu vertader, e dela humil e intemerada verge nostra dona sancta Maria, mare de nostre Senyor Jhesu Crist, ver Deu a ver hom e redemptor del humanal linatge, e de tota la cort celestial e del benuirat mossenyer sent Ffrancesch, del sagrat orde de frares menors, inspirant lo sant sperit del qual tot be proceheix e deulla, sia stada nouament instrohida e ordenada vna nouella confraria fundada sots inuocacio e patrocini dela dita verge nostre sancta Maria dels Angells, com acap e patrona de aquella e de tots los confreres qui de aquella seran e esser volran, vnits e confederats en caritat e vnio fraternal, en lo present Regne de Mallorques, ço es asaber, en la sgleya del monestir dela dita verge nostre dona dels Angells; e com tot be e conseruacio de qualseuulla comunitat, collegi o confraria sia vist residir o star principalment en degut orde e dretament regular, dient lo

mare et eisdem suam auctoritatem pariterque decretum interponere dignaretur: quorumquidem Capitulorum tenor sequitur Sub hiis verbis».

(ARX. GEN. HIST. DE MALL.—*Llib. Suplicacions de 1461-85, fol. 130 v*.)

L'aprovació pel Lloctinent General és la que va a continuació:

«Quibusquidem Capitulis oblatis et presentatis, lectisque et intimatis, dictus Spectabilis dominus locumtenens generalis et honorabilis Ferrarius Berardi, legum doctor, sui Magnifici assessoris locumtenens, audito tenore dictorum Capitulorum, attento quod ipsa capitula facta sunt ad laudem, gloriam et honorem omnipotentis Dei et beatissime virginis Marie, matris sue, ac beati Francisci, et pro augmento cultus diuini, scienter et Consulto opus tam pium et saluiferum amplectentes, dictis capitulis et Contentis in eisdem, que aduiserunt, Confirmarunt, aprobarunt et Laudarunt, eorum seu verius dicti domini locumtenentis generalis interposuerunt auctoritatem pariterque decretum, subscribentes ea et vnum quodque eorum prout infine illorum videri potest. In cuius rey testimonium fuit presens hujus modi scriptura Continuata».

(ARX. GEN. HIST. DE MALL.—*Llib. Suplicacions de 1461-85, fol. 132*).

apostol sent Pau totes coses honestament e segons orde sian fetes en nosaltres,—Pertant per stabilitat e fundament dela dita confraria e per posar aquella e los confreres de aquella en orde, conseruacio e augment de caritat e bona fraternitat, seguint e imitant la via e sanctes obres dela dita verge nostre dona dels Angells, llur patrona, son fets, statuits e ordenats los capitols següents:

Primerament es statuhit e ordenat que totes aquelles persones, homens o dones, de qualse uol grau, stament e condicio sian, les quals seran e volran esser dela dita confreria sian scrites per liur nom en hun libre dela dita confraria, per so que sia memoria de tots los confreres de aquella e sian participants de tot lo be que per la dita confraria se fara.

Item que en lo introhit de cascun confrere no sia forsat pagar quantitat alguna certa sino lo que Deus li admi[nistrara].

Item que cascun confrere sia tengut pagar dos diners cas[un] dissabte, e si ni haura algu qui per in oppia o alias los dits dos diners no pora pagar que sia tingut dir cascun die hun pater noster e vna ave maria per les animas dels confreres.

Item que cascun any lo segon diumenge apres la festa de nostre dona dels Angells, patrona e aduocada dela dita confraria, apres dinar tots los confreres de aquella sian conuocats en lo Monestir o sgleya de nostre dona dels Angells, e los qui hi seran congregats hagen e pugan fer eleccio de dos confreres per sobreposats, ço es de hun home antich e de hun home jove, per administrar tot lany lladonchs sdeuenidor la dita confraria, e fassen los actes de aquella segons que per los dits capitols es ordenat, e que hagen hoir de comptes los Clauaris e sobreposats del any pessat; e lo die e hore mateixa se hage a fer eleccio de hun Clauari en poder del qual sian deposats tots los diners qui dela dita confraria seran exhigits; e aqui mateix encontinent sia feta eleccio de quatre consellers qui quant mester sera hagen aconsellar los dits sobreposats en los negocis e actes dela dita confraria.

Item que si entre lany apparia als dits sobreposats deure conuocar e aplagar los dits confreres ho pugan fer.

Item per so com lo dit Monastir e religio de nostre dona dels Angells es dela religio e obseruança de mossenyer sent Ffrancesch en lo qual no son permeses sepulturas apersones

layques, no creguen los dits confreres poder se soterrar en lo del Monastir.

Item com entre les altres coses de misericordia sia de molta caritat soterrar los morts, maiorment aquells los quals son constituïts en fretura e in oppia,—Pertant es ordenat que si algun pobre o freturos dela dita confraria sera pessat dela present vida hage esser soterrat adespes dela dita confraria, e demenats los dits confreres hagen acompanyar lo dit cos a [la] sgleya [o]n se sera lexat, e cascun confrere hage e sia tengut [dir per] la anima de aquell tres paternostres e tres aue maries, e axi [si.] fet per cascun confrere qui pessara dela present vida, exaptant que puy de sos bens se puxa soterrar la dita cofraria no hi sia tenguda.

Item que si algun confrere sera vingut o vindra en oppia o gran fretura hage esser subuengut e haiudat dels diners dela dita confraria, aconeguda dels dits sobreposats, Clauaris e consellers.

Item que si algun confrere era captiuat en Barbaria o terra de moros e era pobre hage esser haiudat dels diners dela dita confraria aconeguda dels sobreposats, Clauaris e consellers dela dita confraria.

Item ordenen que dels diners dela dita confraria puxa esser feta almoyna a doncelles a maridar pobres aconeguda o arbitre dels dits sobreposats, Clauari e concelles dela dita confraria.

Item lo die e hore matexa ques elegiran los sobreposats, Clauari e concellers puguen elegir hun maneffla o leuador o confirmar lo qui acostuma seruir per los actes dela dita confraria.

Item que lo dit Segon diumenge apres la festa de nostre dona dels Angells los dits confreres hagen esser conuocats en la dita sgleya, e aqui hogen tot lo offici diuinal cantat e lo sermo faedor a honor a reuerencia dela dita festa.

Item que cascun diuenres tots los confreres qui sabran letra hagen adir hun setpsalms per la anima dels dits confreres pessats dela present vida, e que Deus do la sua gracia als vius, e los qui no sabran letra o nols volran dir hagen adir tres paternostres e tres auemaries.

Item ordenen que lo segon diuenres apres pessada la festa de tots sancts los dits sobreposats hagen afer conuocar tots los confreres en la sgleya del dit Monastir per apregar nostre Senyor Deu per les animas del faells defunts, e si

tots no hi eran les dites pregaries hagen e sian tenguts de fer los qui hi seran, e si nigan confrere noy hauia ordenen que los dits sobreposats hi hagen esser.

Item ordenen que los diners dela dita confraria no sian conuertits en neguna natura de bals, conuits ne alguns menjars entre los dits confreres, co[m] los dits diners sian ordenats en almoynes [e] caritats.

Item que dels diners dela dita confraria se hagen afer e [mantenir dos] siris cuberts de sera blanche de pes de nou lliures, los quals hagen a cremar deuant lo altar maior dela dita sgleya, qui comens acremar dela consacressio del sacretissim cos de Ihesu Christ fins ala asumpcio de aquell tots dies en la missa maior.

Item que si dels diners dela dita confraria los apparia fer almoyna al dit Monastir o hajudar ala fabrica o altres necessitats de aquell los dits sobreposats, Cluari e consellers ho puguen fer sens conuocar los confreres dela dita confraria.

Item que si sera necessari lleuar o afagir algun capitul en los precedents capitols que asso puxen fer los dits confreres ab voluntat [d]el Senyor bisbe de Mallorques, e la esmena e correccio de aquets e dels fahedors sia remessa ara e en sdeuenidor al dit Senyor Bisbe,

Quibusquidem capitulis presentatis confestim prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus obtulit se paratum, illis visis, suam facere prouisionem.

Demum autem die Sabbati xxj mensis Aprilis anno predicto prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus, visis dictis Capitulis, fecit prouisionem sequentem.

Nos Didaceus, diuina miseratione Maioricensis Episcopus, Illustrissimi et serenissimi domini Aragonum Regis Cancellarius et consiliarius, visa predicta Capitula et contenta in eis, Attendentes ad piam deuotionem dictorum confratrum et tenorem ipsorum Capitulorum circa diuini cultus augmentum factorum, eadem Capitula laudamus et confirmamus. Et vt deuotio dictorum confratrum, presentium et futurorum, et aliorum Christi fidelium magis crescat, concedimus eisdem de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli [apostolorum] auctoritate confisi omnibus dictis confratribus, [presen]tibus et futuris, et aliis Christi fidelibus vtriusque sexus qui dicta capitula et contenta in illis adimpleuerint et circa ornamentum operis

ecclesie, videlicet in luminaribus, libris, calicibus et aliis ornamentis emansuris manus suas porrexerint, adiuices et in die festiuitatis sacratissime Virginis Marie Angelorum aprimis vesperis vsque ad secundas inclusiue et in aliis diebus ecclesiam ipsam deuote visitauerint, Quadraginta dies deinjunctis eis penitentiis per gratiam Sancti Spiritus misericorditer in domino rele-

xamus presentibus, perpetuis temporibus duraturis.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480-84, sens foliar*).

PERE A. SANXO.

(Continuarà)

D O C U M E N T S

CONFIRMACIÓ

DE LA SALVAGUARDA REAL A LA
CARTOIXA DE VALDEMOSSA

(1577)

Prest farà cent anys que, a conseqüència de posar-se en vigència el decret de dissolució dels ordes religiosos, la Cartoixa de Valldemossa romangué desolada, després d'haverla habitada per espai de 435 anys els silenciosos fills de Sant Bru. Durant el transcurs d'aquest rosari d'anys el Convent de Cartoixa va teixir un dels historials més brillants de canostre, contribuïnt així, no tan sols a la història eclesiàstica mallorquina sinó també a la del nostre antic Regne. Aquest monestir sempre va gaudir de la protecció i favor reial, com també de les altes dignitats eclesiàstiques. Des del rei Martí, que en 1399 es va desprendre del seu propi palau per a la nova fundació, com també del delme que li pertocava rebre de Valldemossa i Deià, fins a les cessions a ell fetes per l'antipapa Pere de Lluna de la rectoria de Santa Creu i els quarts de les rectories de Santa Creu, Lluchmajor, Binisalem i Felanig, a més de moltes d'altres donacions en gran nombre atorgades pels protectors de la casa, la Cartoixa valldemossina va anar acumulant concessions, béns i privilegis, que la feren un dels convents més importants de Mallorca. A més de posseir la salvaguarda pontifícia, el 26 de gener de 1446 el rei Alfons V d'Aragó es dignà concedir-li la salvaguarda reial, la qual fonc publicada a Valldemossa per manament de D. Berenguer Dolms el 9 de juny del mateix any. En 1522, durant la turbulència

de les germanies, degut a que els agermanats de Lluchmajor havien seqüestrat el bestiar que la Cartoixa tenia en la seva possessió de Capocorp, (1) fou donada a conèixer a aquella vila. Finalment l'any 1577, a instàncies del dit convent, el Governador, aleshores D. Miquel de Moncada, feu publicar novament per tots els pobles de Mallorca la dessús dita salvaguarda reial en la forma següent:

Ara hoiats que us denuncien y fan asseber de part del molt lltre. Señor don Miquel de Moncada lochtinent y capita general per sa Magestat en lo present regne de Mallorca e Illas adaquell adyacents. Com a sa molt lltre. Señoria sia stat presentat cert privilegi real ab lo qual per los respectes e causes en aquell contengudes lo serenissim y potentissim rey don Alfonso de gloriosa memoria otorgà y concedi que los venerables religiosos prior, monjos y frares, donats del convent y monastir de Cartuxa no res menys los procurador sirvents, catius, vassalls, castells y terres, bestians, fruyts, censals e generalment qualsevol bens partanyents al dit Monastir fossen sots protectio e salvaguarda real. Enaxi que sia negu qui gose attentar ni presumir per si o per altres palasament o oculta los demunt anomenats prior, monjos, frares, donats, e los altres dessus dits ni los bens y coses especificades, i vasir, nafarat, pendre, dampnificar, injuriar, ofendre, detenir, arrear, mermar o penyorar manant amb lo dit real privilegi al spectacle lochtinent general del pre-

(1) El monestir de Cartoixa va posseir Capocorp des de 1512, per donació de Berenguer de Galiana, fins l'any 1534 que fou venuda aquesta possessió a Miquel Salvà de Lluchmajor.

sent regna qui llevors era e ab qui apres vindran e als altres qualsevol oficials del dit regne que la dita custodia, salva o guyatge observen inviolablement e fassen servir empero per res no contrafassen volent no res menys que en senyal de la dita custodia guiatge sien posades en qualsevol coses terres e propietats del dit monastir les insignies e armes reals com mes llargament en dit real privilegi es contengut. E perque la dita salva guardia, custodia e guyatge sia a tots notificada e ninguns de aquella pugan allegar ignorancia. A suplicació del reverent e economo e procurador del dit monastir a sa molt lltre. Senyoria presentada precehnt deliberacio en la real audiencia feta ab tenor de la present publica crida notifica las dites coses a tot hom generalment y diu y mana a sengles oficials axi majors com menors e a tots e sengles altres persones de qualsevol grau, stat, dignitat o condicio sien que lo dit y prechalendat real privilegi e provisio e totes e sengles coses en aquell contengudes tinguen y observen tenir e observar fassen inviolablement juxta seria y tenor de aquell e no fassen ne venir permeten en manera alguna si en les penes del dit real privilegi contengudes desitgen no incorrer entenent sa Señoria que per virtud de la present crida no sia permes ni concedit al dit Monastir y Convent de Cartuxa mes del que per dit real privilegi es stat concedit y atorgat. Dat en Mallorca a xvj de Setembre Mdlxxvij.—Don Miquel de Moncada.

Fonch publicada la present crida per Guillen Fuxa corredor de les corts y per Toni Bonet corredor y legidor y per Bartomeu Aloy corredor y per Miquel Pasqual corredor y per Angusti Cladera trompeta y per Miquel Roca tamborer y per Baptiste Terrades tamborer, fet ut supra.

ARX. HIST. MALLORCA, *Pregons*, 1577 94, fol. 14 v.

Comunicació del lochtinent general a tots els Batlles de Mallorca perque tenguin concixement de la Salvaguarda real i que, en forma de crida, la fassen publicar dins el seu batliu.

El Rey y per sa Magestat
lo lochtinent General,

Balle de Valldemossa y de les altres viles y

parrochies de la part forana aqui les presents presentades seran, com a suplicacio del Rvt. Prior del Convent y Monestir de Cartoxa, e del economo y procurador de aquell son stades proveides les crides per aquells suplicades les quals son stades publicades assi en la present Ciutat y no res menys se han de publicar en aquexes viles perque tots tinguen noticia del contengut en elles. Per tant vos diem y manam en pena etc. que sempre que sereu instats y requerits per part del dit Convent y monestir o per lo economo y procurador de aquell publiquen y publicar fassau en la forma acostumada la dita crida la qual ab les presents vos remetem firmada de nostres mans y segellada del segell real, fent continuar al peu de aquella la dita publicacio per medi de vostres scrivans. Dat en Mallorca a xviiiij de Setembre M. D. lxxvij.

IBID. *Lletres Comunes*, t. 345, fol. 89 v.

Lletra Comuna que fa referència al sequestre del bestiar de la possessió de Capocorp pels agermanats de Lluçmajor i que fou motiu que a instàncies del Prior de Cartoxa es fes publicar la salvaguarda en aquella vila.

Lo lochtinent general

Balle de Luchmajor ab gran querela es stat devant nos exposat per part del reverent y economo e procurador del monastir de Cartoxa dihent que a instancia e requesta dels jurats o elets de aquexa vila sens coneguda de dret e de propria autoritat haurien pres e fet pendre cert bestiar del dit Monastir lo qual ere aqui en la possessio olim de mosen Galiana, del que tenim molta admiracio perque si los dits jurats e elets pretenen cosa alguna contra lo dit Monastir e bestiar devien convenir aquells per medi de justicia e no procehir sens hoir la part ab ses defencions per ço a nos recorregut havem manades les presents ab que us diem etc. que vistes les presents sobrecegau e sobreceure fassau en qualsevol execucio contra lo dit bestiar e si los dits jurats e elets pretenen cosa alguna en contrari etc. sien lo tercer die devant nos. E no fassan lo contrari etc. Dat en Mallorca a xxx Janer Mil D xxij.

IBID. *Lletres Comunes*, t. 267, fol. 153 v.

CAPITOLS FETS Y FERMATS

PER LO RVMO. S. LO SENYOR DON
ANTON DE ROJAS BISBE DE MA-
LLORCA DE UNA PART E JACME
BENASSER MERCADER E JAC-
ME IRDIS LLIBRATER DE
PART ALTRE SOBRE LOS
MISSALS

Primo, que los qui faran o stamparan dits missals sien obligats en fer e portar en bon original e correcte segons lo bisbat e diocesis de Mallorques a lurs propies despeses ab officis nous e totes las missas votives e que en los dits missals noy haie remissions algunas salvo del comu e que lo dit original sia primer examinat per sa Reverendissima Senyoria.

Item, que sien tinguts y obligats en metra bon paper ço es de forma mijana.

Item, que sien tenguts y obligats en donar scrits los dits Missals ço es de tinta vermelle capvesats tots e tambe las letras principals sens ligar.

Item, que sien tenguts de scriure o stampar aquells de tal letra com la del pontifical del Rvmo. Sr Bisbe o consemblant de aquella o tan bone com aquella e ab aquells mateixos spays entre columpna e columpna.

Item, que se obliguen que dins deu mesos comptant del dia de la partida llur en avant donaran los dits Missals stampats e en orde de scriure sens ligar a sa Rvma. Senyoria sots pena de cinquanta lliures salvo just impediment.

Item, que per tot lo mes de Abril del present any de MCCCClxxx nou, pertiran de la present ylla per anar fer stampar dits missals sots la dita pena de l. 6 del qual mes en avant començam a comptar dits deu mesos.

Item, que dits Missals sian tenguts donar a sa Rvma. Senyoria posar e liurar en la posada de aquella ço es en lo palau franchs de tots drets.

Item, que dits Missals vinguen a cost y despeses de aquells fins en dita posada franchs de qualsevol dret com dit es.

Item, que no puixen vendre en la present ylla ne fora aquella algun dels dits Missals fins a tant que los Doscents Missals de sa Rvma. Senyoria sien venuts sots pena de perdre per cascu Missal que vendran preu de deu Missals.

Item, que quant sa Rvma. Senyoria tindra en son poder los dits doscents Missals que per sa benignitat nos vulla donar y pagar aquells a rao de quaranta cinch sous moneda de Mallorca cascun ço es del dia que aquells a sa Senyoria Rvma. seran liurats dins quatre mesos immediatament següents.

Item, que de totes las sobre dites cosas placia a sa Rvma. Senyoria fermar contracte en poder de Arnau Litra notari de sa Rvma. Senyoria.

Fuerunt firmata predicta capitula per suam dictam Reverendisimam et per dictos Jacobum Bennasser et Jacobum Yrdis sub die jovis decima mensis februarij anno domini M° ccccl xxx nono, presentibus testibus venerabilibus Michaele Morro in sacra theologia magistro et Guillermo Grua altero ex ebdomedariis Sedis Majoricencis presbiteris in eadem sede beneficiatis.

ARX EPISCOPAL DE MALLORCA - *Llib. Col·lacions* 1497-99, fol 112.

JOAN MUNTANER

SOBRE EL FET

D'UNES GALERES GENOVESES

1337 1338

I

De nos en Roger de Rovenach etc. al amat en Johan Bonet batle Dandraig e de la Palomera, salut etc. Con nos per Barcelona aiam certes noues de ij, galeres e vna segetia de jennoveses guelfes, les quals han ja donat dampnatge, e son estades vistes en les mars de Sent Feliu, e de dia en dia sesperan desser en aquestes mars, per so espresament vos diem e us manam que vistes les presents fassats manament sots pena de cors e dauer als patrons e altres persones quals que sien de tots los lenys que trobarets en lo port de la Palomera e Dandraig e en les altres parts de la vostra batlia, que decontinent dejen venir e tornar al moyl de Mallorques. Certifican nos per vostra letra dels noms daquells a qui aurets fet aquest manament de part nostra. Manam vos encara que

decontinent dejats metre vostres talayers e escoltes, segons que en semblants casos aurets acustumat, e de present nos certificassets si vista hauiets de les dites galeres o altres. Data ut supra (tertio kalendas Martii anno predicto M^o ccc^o xxx^o septimo).

ART. HIST. DE MALLORCA.—*Lletres comunes*, fol 24.

II

De nos en Roger de Rovenach etc. al honrat e amat Naries Ferrandiz donzell, saluts e dileccio. Per tenor de les presents vos fem saber quels Jurats de Mallorches han huy reebuda una letra dels consellers e prohomens de Barcelona, per la qual los notificauen axi com los regidors de la imposicio de Cochliure los hauien fet saber que diuenres a xxix de maig foren dauant lo port de Cochliure xij. galeres de jenovesos, e quen esperen viij. axi que son per totes xx, e quel lur almirall, qui es caualler frances, exi en terra assegurat per la cort, e dix quels jenouesos no stauen be a son regiment, ans podien fer a lur posta destro fossen en les mars Danglaterra; perque consellaua que hom ho fes saber per la costa per ço que hom no hagues dan per ells. Perque de part de nostre senyor lo Rey vos dehim eus manam expressament que ab gran diligencia e bona cura vullats entendre e prouehir segons que a vostra discrecio parra faedor e axi com nos nauem gran confiansa en vos en tot lo que fer puscats en defensio de la terra, en tal manera que si les dites xx galeres o alcunes daquelles venien en aquexes part les gents de nostre senyor lo Rey no poguessen per aquelles pendre en persona ne en bens lesio ne dampnatge. Data ut supra (tertio nonas junii anno Domini M^o ccc^o xxx viij.)

Similis littera istius supra proxime scripte fuit facta Raymundo de Sancto Martino domicello.

III

Rogerius de Rovenacho etc. Dilecto Guillermo de Mansonovo bajulo regio vallis de Soller, salutem etc. Intelleximus per quandam litteram vestram responsivam cuidam generali littere super factum talayarum et scoltarum bajulis forensibus per nos misse, quod sicut de nocte in valle predicta solebant esse x. homines pro es-

coltis, modo ex ordinatione vicarii forensis non sunt nisi quatuor, super quo requirebatis ut vobis quod esset expediens mandaremus. Habita igitur deliberacione super contentis in vestra responsione et super nouis que habemus de galeis januensibus guelforum, ex quibus necessarium esse videtur quod x. escolte ordinentur sicut jam esse solebant; ideo vobis dicimus et mandamus expresse quatenus faciatis quod de presenti apponantur x. escolte in locis consuetis et magis necessariis, ordinatione dicti vicarii in aliquo non obstante. Data ut supra (tertio nonas junii anno Domini M^o ccc^o xxx. viij).

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lletres comunes*, fol. 54.

IV

De nos en Roger de Rovenach etc. als amats tots los patrons de naus, lenys e altres nauilis quals que sien de la jurisdicció del dit Senyor Rey de Mallorches als quals les presents peruenbran, saluto e dileccio. Con nos haiam certes noues que diuendres a xxix del mes de maig xx. galeres de jenoueses guelfos enamichs nostres foren en lo port de Cochliure, les quals passen per les mars de Catalunya e Despanya van contral Rey Danglaterra, et jassia quey haja almirall del Rey de França dampnifiquen tots aquells a qui poden esser sobrers, en especial los sotsmeses del Senyor Rey de Mallorques e Darago, et asso fan e entenen a continuar segons que a nos es cert destro que sien en les parts Danglaterra; perque certiffican vos de les coses damunt dites, de part de nostre senyor lo Rey dehim e manam expressament a cascun de vosaltres que de les dites galeres vos deiats guardar al mils que fer se pora, e a vos e a vostres nauilis e a les companyes fer tal prouisio que mijansan la ajuda de nostre Senyor puscats esser guardats e defeses en persones e en bens, e so que comanat vos es per los mercaders e per altres pusca esser salu e segur; prenen vos guarda que en aquestes coses siats cascuns diligents e curoses en tal manera que puscats esser loats de lealtat e diligencia e bona cura, e que per res no poguessets esser reptats del contrari. Dat en la Ciutat de Mallorches a iij. dies del mes de juny del any de nostre Senyor M. CCC. xxx. viij.

ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lletres comunes*, fol 56.

De nos en Roger de Rovenach etc. al amat en Johan Baldrich batle de la parrochia Descorca, saluts e dileccio. Huy que es digmenge hora de completa reebem vostra letre per la qual nos feets saber que dues galeres de jenuesos eren sal port de Tuyent e que havien barrejat un alberch, de la qual cosa nos marvellam fort en desplau molt, en especial com aquexes dues galeres han feta cosa que depuys que la guerra es dels jenuesos no era estat assajat per negun, e creem que sia estat deffalliment de talayes e colpa vostra qui en defensar lo dit alberch no havets donat bon recapte. Marvellam nos encara que sien dues galeres, cor nes no haviem noves sino duna; fets nos saber quina via han tenguda e certificats nos dasso que fet han en lo dit port de Tuyent per vostra letra e sils es estada feta alcuna deffensio pus clarament que nons ho hauets fet saber, e scrivits nos la vostra letra quant fo feta. Sobre ço quens haviets fet saber del escuder den Aries vos responem eus manam que fassats vostre poder quel hajats e quel nos trametats pres e ligat sots bona e feel guarda si haver lo podets. Dada en la ciutat de Mallorques ut supra (quarto kalendas julii anno Domini Mccc xxx viij.)

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lletr. Comunes* fol 68 v.º

Tertio idus augusti anno Domini M.ºCCC.º xxx.ºviiij.º

Rogerus de Rovenacho etc. Bajulo de Soller etc. Pro parte proborum hominum ville de Bunyola fuit propositum coram nobis quod dum sonus de Viafors fit in valle de Soller et aliqui homines vallis ipsius exeunt ad sonum hujusmodi computatis illos in numero scolarum in quibus dicti probi homines prorata habent facere partem suam Quare asserentes se ex hoc fore quamplurimum aggravatos, petierunt per nos subveniri eisdem in predictis de remedio opportuno. Nos itaque prospicientes quod esset injustum si homines qui ad dictum sonum de Viafors exeunt in escoltarum numero ponerentur mandamus vobis expresse quatenus in hiis dictos probos homines non gravetis nec ponatis eisdem in compositum homines qui a Viafors exeant in valle predicta; sed ubi esset necessarium quod hominus de Bunyola venirent in adiutorium dicte Vallis tunc temporis volumus quod exeant ad dictum sonum de Viafors et sint hominibus de Soller coadjutorum unanimes et concordēs. Data ut supra.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. Litt. Communium* 1338-39 fol 97 v.

† ESTANISLAU DE K. AGUILÓ.

NOTICIA DE ALGUNAS ANTIGÜEDADES ROMANAS DESCUBIERTAS EN LA ISLA DE MALLORCA

BRONCES (*)

(LAM. CLXXX)

2. — *Bronce de tipo praxiteliano.* — Figura varonil, en pié, desnuda, representando un joven efebo o atleta victorioso. Lleva el pelo corto y bucles rizados sobre la frente bajo una diadema, símbolo de la victoria agonística que ciñe su cabeza, un poco inclinada y vuelta hacia la derecha

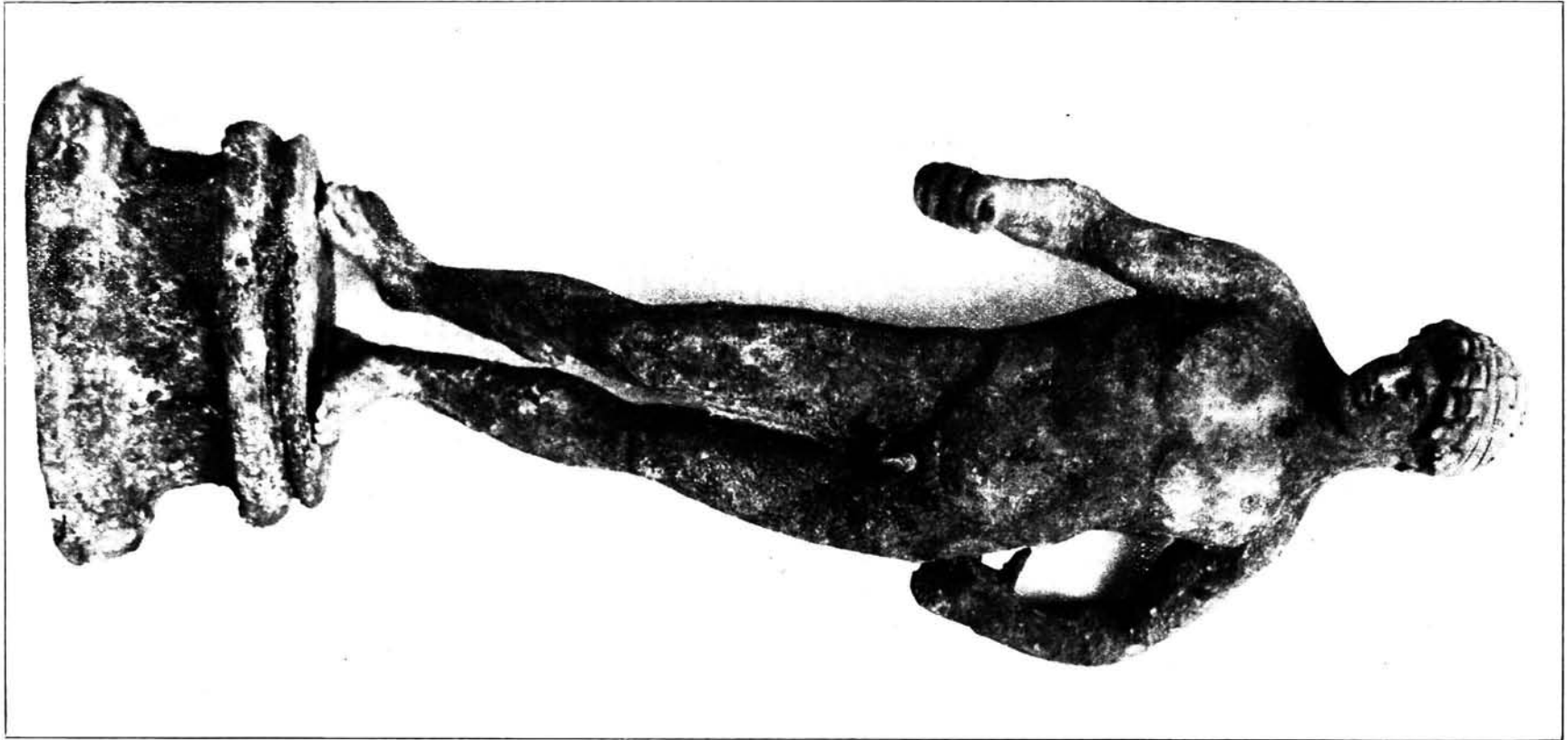
El brazo izquierdo, en flexión, retirado hacia atrás; la mano se apoya sobre el costado. El derecho está doblado hacia adelante y algo separado del cuerpo; en la mano, cerrada, de-

bió empuñar algún atributo hoy perdido (cetro, lanza, o mejor aún palma de vencedor?)

Presenta flexionada la pierna derecha, tiene los piés separados y se apoya sobre la izquierda, en actitud de marcha.

Susténtase sobre un pedestal también de bronce de forma circular, que se descubrió con él, aunque desprendido de la estatua.

(*) Vid. BOLLETTI, 1932, p. 201-203.

II.—Efebo o atleta victorioso, bronce romano, de tipo praxiteliano, hallado en Mallorca. Alt. 0,30 m. Museo Arqueológico Nacional

La ejecución de ésta es sencillamente admirable y perfecta la anatomía de su tronco y extremidades. La influencia helenística, praxiteliana, se revela marcadamente en la expresión de su rostro, en la proporción y modelado de todos sus miembros y en la armonía y suavidad casi femenina de su actitud. El equilibrio y ponderación de líneas es completo en este bronce que presenta un bellissimo conjunto tanto por la delicadeza de su factura como por su buena conservación.

Patina verde oscura. Mide la figura 0,25 m. de altura y la peana 0,05 de alto por 0,10 m. en el mayor diámetro

Fué hallado en Mallorca, término municipal de Alcudia y terreno conocido por *es Camp d'en França*, en el mes de Septiembre de 1923.

Es fruto de los trabajos de la I campaña de la excavación oficial llevada a cabo en los lugares donde estuvo enclavada la ciudad romana de *Pollentia*, bajo la dirección de los académicos Ilmos. Sres. don Gabriel Llabrés y Quintana († 1928) y don Rafael Isasi Ransomé, designados al efecto de real orden por el Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes a propuesta de la Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades.

Se halla en el Museo Arqueológico Nacional a donde fué remitida en Noviembre de 1927, en cumplimiento de lo dispuesto por real orden de 11 de Junio anterior.

Puede verse en el Museo Provincial de la Lonja de esta ciudad una reproducción en yeso, obra del escultor don Tomás Vila.

El año 1929 figuró en primera línea en el *stand* que el Museo Arqueológico llevó a la Exposición Internacional de Barcelona, bajo el n.º 1863 de la *Guta del Museo del Palacio Nacional El Arte en España*, Barcelona 1929.

El erudito arqueólogo don Casto M.^a del Rivero fué el primero en ocuparse de la estatua que reseñamos, reproduciéndola en la pág. 54 de su interesante estudio: *Los bronzes antiguos del Museo Arqueológico Nacional. Catálogo explicativo ilustrado de los objetos que se exponen en la Sala IV*. Toledo, 1927, considerándole de filiación praxiteliana y coincidente en su movimiento con el llamado Narciso de Herculano, aunque—añade—«se trata de una representación enteramente distinta; no sucede lo mismo con el atleta publicado por Reinach (t. II, pág. 550), si bien es obra mucho menos acabada que ésta.»

Cítala después el catedrático don Pedro Aguado en su *Historia de España*, Bilbao 1927, t. I, y ocúpase también de ella al hablar de los bronzes de la serie helenística el erudito don José Ramón Mélida en su *Arqueología Española*, Madrid 1929, pág. 356.

JUAN LLABRÉS BERNAL.

(Continuará)

S E C C I Ó O F I C I A L

SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

JUNTA GENERAL ORDINARIA DE 31 DE GENER 1932

En el convent de S. Francesc de la Ciutat de Mallorca dia 31 de gener de 1932 i hora de les 12 es reuní la Junta General ordinària de la Societat Arqueològica Luliana reglamentàriament convocada baix la presidència de D. Faust Morell i Gual, amb assistència dels senyors socis que s'expressen: Colom, G.; Ferrá, B.;

Pons, J.; Amorós, Ll.; Mulet, A.; Furió, V.; Salvá, A.; Fuster Valiente, J. A.; Juan i Serra, V.; Saridakis; Forteza Rey, A.; Massutí, M.; Muntaner, J.; Sureda Blanes, M.; Sureda Blanes, F.; Pol, A.; Ramis d'Ayreflor, Joan; Ramis d'Ayreflor, Josep; Jiménez, A.; Sans, E.; Sanxo, P. A.; Llull, J. i actuant de Secretari el que subscriu.

Oberta la sessió el Sr. President ordena la lectura de l'acta de la Junta General ordinària anterior corresponent a 1.ª de febrer de 1931,

la qual una vegada llegida és aprovada per unanimitat.

Seguidament el Sr. Tresorer fa relació de l'estat de comptes de la Societat dins el finit exercici, que també és aprovat per unanimitat. El Sr. President observa que per l'any present ens és estada retirada totalment la subvenció habitual de la Diputació, i rebaixada en 500 ptes. la que ens atorgava l'Ajuntament.

El Secretari dóna lectura a les altes i baixes de socis succeïdes durant l'any passat.

El President al donar compte de les defuncions de Srs. Socis durant l'any fa un esboç biogràfic de Mn. Antoni Maria Alcover i Sureda en les seves relacions amb aquesta Societat. S'acorda per unanimitat oficiar el condol de la Societat als familiars de Mn. Alcover i suscriu-er-se a l'obra del Diccionari.

El Sr. President exposa després l'estat en es troben les gestions de la Directiva amb l'Excm. i Rvdm. Sr. Arquebisbe-Bisbe de Mallorca, Dr. Miralles per solucionar d'una manera definitiva i honrosa per abdues parts l'assumpte de separació del Museu de l'Arqueològica Luliana del Museu Diocesà, elogiant la bona disposició i franc esperit de col·laboració que ens mostra el Sr. Arquebisbe-Bisbe. La General aprova unànimement la conducta seguida fins ara per la Directiva.

A continuació el Sr. President parla del futur Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, exposant el criteri de la Directiva que no jutge oportú de celebrar-lo en els moments actuals, prenguen se l'acord d'ajornar-lo indefinidament.

Acte seguit el dóna compte de l'enutjós assumpte de la reproducció del Còdex dels Reis que havia de fer la casa Van-Oest de París. Historia les gestions de la Societat, que es va veure ajudada oficialment i subvencionada per la Diputació, però no per l'Ajuntament. Manifesta que si el negoci es pot qualificar de catatròfic per la Societat, es degut a que aquesta es comprometé a pagar a l'avanzada els clixés al Sr. Rullan, al qual ja se li ha abonat la meitat de la suma, esperant que farà rebaixa en la segona meitat.

Parla després de la qüestió de canvi d'estatge, que de dia en dia es fa més necessari per la Societat. Diferents locals ens han estat oferts, però per falta de bones condicions no ens decidim per cap d'ells en espera d'una millor ocasió.

S'acorda per unanimitat la creació d'una

quota de 20 pts. mensuals pel porter de la Societat.

Es llegeix la candidatura que's proposa a la Junta General per procedir a la renovació reglamentària de la Junta de Govern, que a l'ésser aprovada per unanimitat queda constituïda en la següent forma: President: Faust Morell i Gual; Vice President: Antoni Salvà i Ripoll; Secretari: Lluís R. Amorós i Amorós; Vice Secretari: Guillem Colom Ferrà; Tresorer: Vicens Juan i Serra; Director del Bolletí; Joan Pons i Marqués; Conservador del Museu: Vicens Furió i Kobs; Vocals, els senyors: Bartomeu Ferrà i Juan; Joan A. Fuster i Valiente; Antoni Jimenez i Vidal; Antonio Mulet Gomila; Jaume Ll. Garau y Montaner; Josep Ramis d'Ayreflor i Sureda; l'ere A. Sanxo, i Elvir Sans i Rosselló

El Sr. Pons usa de la paraula per posar novament de relleu la importància del Bolletí de la Societat, suplicant als Srs. socis en general que es prenguin el màxim interès per obtenir treballs i publicacions que afectin a la història de Mallorca. Dóna compte dels estudis meritíssims de Mn. Antoni Pons i proposa, i així s'acorda, que la General manifesti per aclamació un vot de de gràcies a l'infatigable investigador.

El Sr. Sans renova la petició que va fer l'any passat als socis amb objete que es preocupin de dur el major nombre d'inscripcions per la celebració del Congrés d'Història de la Corona d'Aragó.

El Sr. Pons diu que entre els mallorquins no té notícies de nous col·laboradors, però que en canvi augmenten els de Catalunya i València. Parla a continuació de la commemoració del centenari del Beat Ramon Lull que deu celebrar-se entre 1933-34. Creu que l'Arqueològica ha d'esforçar-se perquè el Bolletí fassi una enquesta sobre la forma de celebració del dit centenari que amb caracter internacional.

El Sr. Vidal usa de la paraula per demanar que la Societat ajudi econòmicament a la restauració de l'estatua de Ramon Lull. El senyor President contesta dient que en aquest cas no hi cap intervenció de la Societat, per quant els estudiants han pres a càrrec seu aquella restauració

A proposta del Sr. Sans s'acorda per unanimitat elevar enèrgica protesta a les Corporacions públiques per la seva indiferència respecte als monuments.

I no havent hi més assumptes a tractar i no desitjant cap dels socis presents fer us de la

paraula, aixeca el President la sessió, de la que s'estén la present acta que amb mi firma el Sr. President i que amb el segell de la Societat certifica.

Ciutat de Mallorca 31 de gener de 1932.—
El President: Faust Morell; El Secretari: Lluís R. Amorós.

JUNTA GENERAL EXTRAORDINÀRIA DEL 10 DE JUNY DE 1932

En el convent de S. Francesc de la Ciutat de Mallorca, dia 10 de juny de 1932 i hora de les 18 es reuní la Junta General de la Societat Arqueològica Luliana, convocada amb caràcter d'extraordinària, baix la presidència de D. Faust Morell i Gual, i amb l'assistència dels senyors socis que s'expressen: Morell, F.; Juan Serra, V.; Sanxo, P. A.; Pons, J.; Sans, E.; Garau, J. L.; Ferrà, B.; Ramis d'Ayreflor, Josep; Furió, V.; Jiménez, A.; Fuster Valiente, J. A.; Colom, G.; Amorós, Ll.; Oleza, Jaume de; Ferbal, Ll.; Isasi, R.; Sanxo, Joan; Sureda Blanes, F.; Forteza, G.; Darder, E.; Mulet, A.; Ayudes, J.; Muntaner, J.; Parietti, A.; Pallicer, E.; Font M.; Massutí, M.; Busquets, J.; Sureda Blanes, M.; Lladó, J.; Rosselló, A.; actuant de Secretari el que suscriu.

Oberta la sessió pel Sr. President, aquest fa us de la paraula per donar compte a la General de la solució definitiva de l'antiga qüestió del Museu de l'Arqueològica amb la Junta de Patronat del Museu Diocesà, mitjançant contracte firmat en 4 febrer de 1932 entre l'Excm. i Rvdm. Sr. Arquebisbe-Bisbe de Mallorca i el President de la Societat Arqueològica Luliana, en el qual l'autoritat eclesial reconeix expressament la plena propietat de l'Arqueològica sobre els objectes que en 1916 aquesta aportà en depòsit al Museu Diocesà, segons llista-inventari que feu la Comissió nomenada per l'Arqueològica.

A continuació el propi President llegeix una proposta que la majoria de la Junta Directiva presenta a la General, fent us del vot de confiança per resoldre el canvi de casa de la Societat, i propugnant la instal·lació de l'Arqueològica i del seu Museu a la casa Oleo del carrer de l'Almudaina.

Pren la paraula el senyor Jaume Lluís Garau, per oposar se a la proposta de la Directiva dient que en aquest assumpte és essencialíssim,

abans de tot, un estudi seriós de les possibilitats econòmiques de la Societat que, segons ell creu, no permeten en l'actualitat tan sols una despesa de 100 pts. mensuals, despesa que en tot cas havia de absorbir-les completament. Considera també un fracàs, com la pràctica ha demostrat en altres ocasions, el sistema de l'aportació individual voluntària. Per altra banda, diu, encara que la corrent turística actual sia molt intensa a Mallorca, pensa que la majoria dels estrangers no han de interessar-se pel nostre Museu; extenguent-se en consideracions sobre aquest extrem, posa l'exemple d'un palau particular de la Ciutat on es calcula un promig mensual de 24 turistes. Acaba manifestant que precisament per la fonda estimació que ell ha tenguda sempre per l'Arqueològica, voldria que la General no es precipitès en una aventura que podria esfondrar l'obra de tants d'anys, al aprovar la proposta de la Directiva.

El senyor President diu al Sr. Garau que en la proposta es troben resoltes les objeccions que acaba de formular, afegeix, però, que formant la Societat i el seu Museu una sola personalitat i sentida de temps enera la necessitat, que es fa urgent, del canvi de estatge, ara més que mai és l'ocasió de intentar-lo. Creu que els visitants no ens mancaran perquè la casa Oleo per sí mateixa, ja constitueix un alicient per a ells.

El Sr. Juan i Serra exposa l'estat econòmic de la Societat, afirmant que es poden despendre les 100 pts. mensuals a que es referia el Sr. Garau.

El Sr. Garau contesta que a ell no l'acaben de convèncer els càlculs del Sr. Tresorer.

Intervé el Sr. Sans, per manifestar també al Sr. Garau que quan la Directiva de la Societat afirma que es poden despendre les 100 pts. mensuals és perquè de l'estudi econòmic que s'ha fet n'ha tret la certesa; a més, la consulta als tècnics en matèria turística ens es favorable, fent-nos esperar uns bons ingressos; per acabar, diu que si el Sr. Garau fa protestes d'estima a l'Arqueològica, ha de creure també que no és menys fonda i respectuosa la que li professa la Directiva.

El Sr. Garau contesta diguent que no dubta dels bons propòsits que animen la Directiva, però que es veu en el cas de mantenir i ratificar el criteri abans exposat.

Després usa de la paraula el Sr. Isasi, combatent també la proposta de la Directiva; diu

que no creu raonable treure el Museu del lloc que actualment ocupa, i molt menys raonable el traslladar-lo a la casa Oleo, on el local no té més condicions que les de magatzem; que el lloc millor per condicions de llum i de capacitat és on ara es troba instal·lat, i que sols manca posar-lo a cura d'una persona que el mostri al visitants.

El Sr. President contesta al Sr. Isasi, diguent-li que sens dubte té més caràcter de magatzem el lloc on ara es troba el Museu que no la casa Oleo, i que per altra banda es necessari separar i treure el Museu de l'Arqueològica Luliana del Museu Diocesà, per quant en venim obligats abans del terme d'un any segons la clàusula, (que llegeix), que figura en el contracte del Bisbat amb l'Arqueològica.

El Sr. Ferbal pren la paraula per manifestar que en matèria de local la Societat hagués pogut demanar a la Diputació l'edifici de l'antic Consulat de Mar, que poseeix en usufruit, i que en breu terme quedarà sense destí al abandonar-lo la Normal de Mestresses.

El Sr. Garau historia las gestions que en altre temps la Societat va fer per obtenir el Consulat, i que gràcies a D. Alejandro Rosselló la Diputació el poseeix a precari.

El Sr. Parietti intervé, diguent que la proposició del Sr. Ferbal és raonable i fins i tot compatible amb la proposta de la Directiva per quant, segurament per ésser molt llarga la tramitació per conseguir el Consulat, a l'entrentant ens podriem traslladar a la casa Oleo.

Acte seguit es posa a votació la proposta de la Junta Directiva, essent aprovada per 28 vots contra dos.

A proposta del Sr. President s'acorda per unanimitat afegir un article al Reglament de la Societat on consti que els beneficis que s'obtinguin de les visites al Museu s'emplearan en obres de caràcter cultural.

A proposta del Sr. Sureda Blanes (Francesc) s'acorda per unanimitat que consti en acta un vot de gràcies pel consoci que, amagat en l'anònim, s'ofereix a sufragar les despeses que a la Societat pugui ocasionar-li el trasllat del Museu.

El Sr. President dóna compte de l'impressió favorable que va treure de la visita al Sr. President de la Diputació per pregar-li que ens reposin la subvenció que anyalment ens atorgava aquella entitat.

El Sr. Sureda Blanes (Francesc), denuncia que amb motiu de les obres que es realitzen a l'Hospital Militar, es troba en perill imminent la capella gòtica del segle XIV. Que les reformes que allà es fan són desastroses i que creu necessari visitar l'autoritat militar corresponent per demanar-li que no es destrossi la capella.

En conseqüència, s'acorda que una comissió de la Directiva visiti al Sr. Comandant Militar per parlar-li en aquest sentit,

I no havent-hi més assumptes a tractar, i no desitjant cap més dels socis reunits fer us de la paraula, aixeca el President la sessió de la que s'estén la present acta, que amb mi firma el President i amb el segell de la Societat certífic.

Ciutat de Mallorca, 10 de juny de 1932.—
El President: Faust Morell, El Secretari: Lluís R. Amorós.

L U L · L I S M E

Llibres

—Pàgines escollides de Ramon Llull.
Selecció, pròleg i anotació de R. d'Alòs Moner.

Barcelona, Editorial Barcino, 1932.

(Col·lecció Popular Barcino, volum LXXXVIII).

168 pp. 16.º

Articles

—Algaida, P. Samuel de, O. M. Cap.=
Un sermó inèdit del B. Ramon Llull sobre Sant Francesc d'Assis.

(*Studia*, IV, octubre-novembre, 1932, n.º 40-41, pp. 279-81).

Es un «Sermo de Beato Francisco confessor» extret d'un còdex del s. XV de la Biblioteca Provincial de Palma.

—Sancho A. Pbro.=*Algo más sobre movimiento luliano.*

(*Studia*, IV. octubre-noviembre 1932, números 40-41, pp. 282-88).

Revista dels estudis i comentaris lul·lians de Menendez y Pelayo en les seves diverses obres,

—Caimari, Andreu, Pre.=*Obres rimades del Beat Ramon Lull, III. El Juglar de valor.*

(*Studia*, any IV. Diciembre 1932, Num. 42, pp. 293-99).

—Sancho, A. Pbro.=*Algo más sobre movimiento luliano.*

(*Studia*, any V. números 43-44. Enero Febrero 1933, pp. 1-8).

Passa revista dels estudis lul·lians de Emilia Pardo Bazán, Marius André, Torras i Bages, F. Bofarull i Sans, Antoni Rubió i Lluch, E. Finke, i el P. Faustí Gazulla, mercedari.

—R. d'Alòs-Moner.=*La millor commemoració de Lull.*

(*La Publicitat*, Barcelona, 26 febrer 1933, reproduït a Mallorca per *El Felanigense*, número de 18 març 1933).

—Jaume, Alejandro=*Raimundo Lulio y los Reyes de Mallorca.*

(*La Ultima Hora*, 6 març 1933).

Propugna per l'erecció d'un monument a R. L. en els jardins a construir en el solar del que és avui ex-cuartel de cavalleria, a Palma.

—La revista mallorquina *EL HERALDO DE CRISTO*, ha dedicat el número, extraordinari, de gener-febrer 1933 (any XXV, números 283-284) a Ramon Lull, amb el següent sumari:

Ningún sosiego tuvo nuestro cuerpo, (fragment de la Carta Pastoral de l'Arquebisbe-Bisbe de Mallorca, de 19 juny 1932. —*Nota característica el Bto. Ramón Lull*: Fr. Pedro J. Cerdá, T. O. R. —*El Libro de Sancta Maria*: Salvador Galmés. —*El Beato Ramon Lull y la conversión de los Saracenos*: P. José M.ª Pou y Martí, O. F. M. —

Cantava l'Aucell... (poesia) Guifre de Bellesguard. —*Per via de Martiri*: Fra. J. Rosselló, T. O. R. —*El Plant de Nostra Dona Sancta Maria*: Andreu Caimari, Pre. —*La pedagogia del Beat Ramon Lull*: Fra. Joan Caldentey, T. O. R. —*Mentres l'Amat somreia*: Lleó d'Iran. —*El libre d'Amic e Amat*: Fra. Miquel Caldentey Vidal, T. O. R. —*Tu qui umples lo sol...* (poesia): Fra. Francesc Gual T. O. R. —*Fragment d'una carta inèdita de l'eminent lul·lista Mateu Obrador*: Maria Antonia Salvà. — Pàgines humorístiques: *Siem devots de S. Ramon de Randa*; Don Quel Torré, Crónica, Gravats.

—La revista *Plançons*, publicació desenal de la juvenalla catalana, any I, n° 4; dedica la seva pàgina: «les Grans Figures Catalanes», a Ramon Lull, amb un article firmat per: Pau de Sarriera.

Varia

En el saló d'actes de la Cambra de Comerç de Barcelona tengué lloc dia 9 de gener la sessió solemne, organitzada per les Acadèmies reunides d'aquella capital, a honor de Ramon Lull. Hi prengueren part, per l'Acadèmia de Bones Lletres, el Professor Sr. Thomàs Carreres Artau, el qual dissertà sobre: *La unitat i l'Enciclopèdia del saber en R. L.*; per l'Acadèmia de Ciències i Arts, el Dr Eduard Alcobé: *Alguns comentaris a la filosofia natural de R. L.*; per l'Acadèmia de Medicina, el Dr J. Freixas i Freixas: *R. L. català de Mallorca; generalitats fonamentades*; i per l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, el Professor Sr. Antoni Rubió i Lluch: *Algunes impressions suggerides per l'intessantíssima figura de R. L.*

* *

A Barcelona, un grup de professors i alumnes de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat va fer cantar, en solemnitat del VII Centenari lul·lià, un Tedeum a la catedral d'aquella ciutat el dia 26 de gener.

* * *

A diverses ciutats de Mallorca, a exemple de la capital, s'han celebrat darrerament setmanes

d'apologètica en els respectius temples parroquials en commemoració del centenari. Així a Inca, Lluchmajor i Felanitx. En aquesta darrera ciutat, la setmana religiosa fou seguida d'una altra de conferències sobre temes lul·lians donades en el saló d'actes de la Caixa Rural, organitzades per la Parròquia i la Congregació Mariana de joves, a càrrec dels Srs. Andreu Cairmari, Pre; P. J. Rosselló, T. O. R; J. Planas, Pre; J. Massot, Miquel Massutí i Joan Pons.

* * *

La parròquia de Sant Nicolau d'aquesta ciutat dedicà el diumenge 19 de febrer una festa religiosa a honor del Beat Ramon, organitzada per Mn. Francesc Sureda Blanes.

Fou el celebrant Mn. Salvador Galmés, i predicà la glòria de Ramón Lull el P. R. Ginard, T. O. R, Durant l'ofici cantà fragments de música clàssica la Capella Clàssica de Mallorca dirigida per Mn. Joan M.ª Thomàs.

Acabat l'ofici els assistents anaren a posar una corona de flors d'ametller a la casa de naixença del Beat, a la Plaça Major, pronunciant en aquell acte breu parlament el President de la nostra Societat Sr. Elvir Sans.

* * *

La Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, a Barcelona ha fet públic el seu propòsit de celebrar el VII Centenari, i a tal efecte ha organitzat un cicle de conferències que se celebraran a la Universitat de Barcelona, i en el qual s'ha obtingut que prenguessin part Mr. E. Allison Peers, lul·lista insigne, professor de la Universitat de Liverpool, que l'inaugurarà a primers d'abril; Mossèn Salvador Galmés, infatigable investigador i editor de les obres de Ramon Lull, el qual hi arribarà de Mallorca l'úl-

tima setmana d'abril per a parlar a la Universitat en dues conferències sobre «Ramon Lull, plasmador del nostre idioma» i de «L'activitat literària de Ramon Lull». Mentrestant, hom gestiona l'assistència del P. E. Longpré, el més il·lustre biògraf lul·lià en l'actualitat.

La Universitat de Barcelona revestirà aquests actes d'una gran solemnitat. La sessió inaugural serà oberta amb un parlament del Dr. Serra i Hunter, rector de la Universitat, i tindrà lloc el dia 3 d'abril, amb la conferència de Mr. E. Allison Peers, que versarà sobre «La universalitat de Ramon Lull».

Aquestes conferències seran editades en un volum commemoratiu, i hom té la intenció de subvencionar la reedició del «Blanquerna», de la col·lecció mallorquina, obra avui dia exhaurida.

La F. N. E. C., en iniciar aquests treballs que han trobat el millor acolliment en els mitjans intel·lectuals i representatius, desitja sobretot, posar en relació els homes que s'hi interessin per tal de preparar un moviment que doni una major divulgació de la personalitat de Ramon Lull entre el nostre poble, i commemorar d'una manera digna aquest centenari, fent possible, entre altres coses l'errecció d'un monument al que és primer polígraf de la nostra cultura.

* * *

Incloua en els actes de la Setmana de l'Estudiant, organitzada per la Federació d'Estudiants Catòlics a Madrid, donà dia 6 de març una conferència sobre Ramon Lull, l'Acadèmic i Mestre en Gai-Saber Mossèn Llorenç Riber.

J. P. M.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

ANTIGUES POSSESSIONS D'ARTA

NOTICIES DE LES MATEIXES I DELS SEUS SENYORS

EN ELS SEGLES XIII, XIV I XV.

No és el nostre intent fer amb aquest treball el seriós estudi que cal de la propietat rústica de Mallorca, que exigeix persona competentíssima en agronomia i les seves derivacions.

Enamorat dels temps vells, dels temps que passaren a la història, com vulgarment se diu, de coses, éssers i estats d'aquelles èpoques, aprofitant els documents i les notes autèntiques espigolades amb paciència en els nostres arxius, hem cregut oportú dedicar al terme d'Artà el present estudi, perquè, a més del bon afecte que per aquella regió llevantina sent el nostre cor, apar que n'és encara avui tros de terra mallorquina que, degut a la seva situació topogràfica, conserva en ple segle XX bon nombre d'antigues possessions no transformades, ni establertes a particulars per no reunir les característiques que a tals subdivisions precisen, i convenient també hem cregut enllaçar íntimament amb el concís estudi de les velles possessions medievals d'aquell terme el dels senyors de les mateixes durant les centúries XIII-XV.

Sempre devots de la Història, especialment en les seves branques social i genealògica, han d'estar en relació amb les susdites heretats els antecedents i notícies aportades de les famílies que durant la referida època feien aquella història a cada regió del Regne.

Per això no hem dubtat de la conveniència de presentar crescut nombre de documents per fonament incontrastable de tot quant afirmam. Ells són les úniques fonts a on acudim per apagar la nostra sed de veritat històrica de tot el que en la tasca empresa hem d'expressar; ells i no nosaltres comproven o neguen apreciacions i fets, ells i no nosaltres són els fiadors en la matèria tractada.

Tenen aquests documents, al nostre entendre, gran importància per diversos motius: la seva qualitat d'inèdits que els dóna positiu valor de cosa desconeguda; el lèxic en que estan redactats, degotant desiera un rosari de bellíssimes paraules del més pur català de Mallorca usat aleshores i caigudes en desús al començament de l'edat moderna; l'expressió de consuetuts de l'època tretes sovint a col·locació en les disposicions i manaments dels Governadors i Lloctinents, entre altres coses interessants que se relacionen amb l'heretat a que fan referència o amb la família que en aquelles centúries la posseïa.

I volguent donar notícies d'aquestes, encara que limitant-nos a l'època esmentada i a les branques senyores de les heretats o possessions consignades en el present estudi, hem cregut del cas acompanyar taules genealògiques parcials de les famílies que comprèn.

Sabem que els conqueridors de Mallorca la trobaren molt ben conrada pels morosos habitants, plena de importants alqueries i rafals escampades per sos fertílissims camps. Aquestes heretats, doncs, ja formades com a tals, adjudicades al Rei o donades en el Repartiment als Magnats i porcioners són les que duen per la seva creació vertader orígen àrab.

Altres, emperò, se formarien segurament per les porcions de terra donades aleshores als mateixos porcioners i en general als primers pobladors de l'illa, i passant el temps, d'unes i altres, de grans extensions en la centúria XIII, dividides i subdividides més tard se'n formaran de menys importància, orígen o creació que cal comparar amb el que duen branques menors d'antic i troncal llinatge.

Ara vejem amb quina denominació eren conegudes des d'allavors aquestes heretats. A Mallorca, com també a València, s'anomenaven aquelles grans heretats *Alqueries*, que segons tots els historiadors, i ho confirmen els documents, eren les principals a on radicaven les cases solars i que comprenien moltes vegades diferents parts o porcions de terra que separatament se conraven i se deien *Rafals*. (1)

Però a la nostra illa no transcorregué molt de temps després de la conquesta sense que apareixés una altra paraula genèrica per anomenar en conjunt tota heretat constituïda, ja se digués abans alqueria o rafal, honor o lloc. Aquesta és la de *Possessió*, paraula que des de principis del 1300 veiem usada en molts de documents per anomenar una o vàries heretats aplegades.

Mentres autèntiques fonts històriques no provin el contrari hem de convenir que la paraula catalana *masia* jamai no s'usa a Mallorca, documentalment, per anomenar cap mena de propietat rústica i s'usa en canvi la de *possessió*.

En distints documents que van transcrits en aquest treball se pot confirmar l'expressat.

(1) Segons les respectives etimologies *Alqueria* vol significar casa forana o lloc de poques cases, i *Rafal* casa o heretat prop de vila, però aquestes paraules no s'apli, caren rigorosamet, es a dir guardant completa relació amb les terres que designaven.

En els segles XIV, XV i següents, amb la paraula *Honor* s'anomenaven també moltes heretats o possessions, no apareixent clar quines eren les característiques que reunien les que així se deien. (2)

Tota la propietat rústica mallorquina és tenguda baix alou o domini directe, a part de l'útil, i això és originari del susdit Repartiment de les terres que seguí a la Conquesta entre el Rei i Magnats, de que resulta que des d'aquella època, degut a donacions i vendes fetes pels esmentats Magnats i porcioners moltíssimes, la major part, d'heretats eren posseïdes per persones que damunt aquelles no tenien el domini directe i si sols la possessió de les mateixes.

No creim, per tant, fora de raó suposar que fonc la causa d'anomenar-se amb el de *possessió* les alqueries i rafals d'orígen àrab i terres conjuntes que degut als heretaments i donacions als nous pobladors de Mallorca se formaren aleshores i seguiren creant-se després, de les que sos posseïdors no tenguessen el domini directe. Però corrent el temps, per corrupció de l'us de la paraula es feu aquesta genèrica i amb ella s'anomenaren tota mena de propietats, tenguessen o no damunt elles els posseïdors senyoria o domini directe i alodial, (3) perquè és molt corrent a Mallorca adquirir aquest separatament de l'útil.

Per enfitéusis perpètua s'adquiriren usualment la major part de terres i propietats ja constituïdes en possessions, reservant se el venedor el seu alou, que sovint veim adquirit més tard pels posseïdors de les mateixes.

(1) De les distintes opinions de diferents historiadors referents a la causa o motiu de anomenar amb la paraula *Honor* certes propietats o possessions de Mallorca creim la més encertada la que dona com a causa o raó la d'ésser tengudes les així anomenades baix alou i directa senyoria o domini de sos posseïdors. No obstant amb certesa no podem donar com a segura i única dita circumstància. Pasa en això el mateix que en l'adopció de llinatge en les consorts i vidues mallorquines, que unes vegades prenen i avantposen al seu el de son marit i altres viceversa. Per consegüent, fins que documents irrefutables no confirmen les característiques que deuen tenir les susdites heretats per anomenar-se *Honor* seguirem amb el mateix dubte.

(2) V. *Bolletti*, Document n.º CXLVII, pág. 221 del tom XXIII.

Durant l'etat mitjana eren, regularment, les possessions mallorquines de gran extensió, especialment les del terme d'Artà, sobretot aquelles que contaven com a principal rendiment el que produïen les guardes de bestiar.

Conta la Crònica del Rei En Jaume entre altres que en la segona expedició a l'interior de l'illa i presa del terme d'Artà, a més de gran quantitat de blat prengué als moros habitants de dita comarca deu mil caps de bestia gros i a l'entorn de trenta mil del menor, cosa que evidentment prova era d'una importància extraordinària la seva riquesa pecuària.

Comprenia el terme d'Artà quan la conquesta de Mallorca (1229) segons el Repartiment de l'illa quaranta i dues alqueries, i aleshores el Doctor Binimelis la seva Història de Mallorca l'any 1595, conigna que aleshores contenia dit terme cent devuit possessions.

Avui, degut a les subdivisions de moltes d'elles se n'han anat formant crescut nombre de menor importància, a les que s'anomena amb la paraula *llocarró*; com també per l'establiment d'altres velles possessions queda subdividida entre particulars bona part de terres, sobretot les mes veïnes de la vila d'Artà i de la de Capdepera i Son Servera, que, com ja és sabut, formaven abans un sol terme municipal.

Blats i altres grans de la millor qualitat, extensíssims olivars i vinyes, i casi tota voltada l'antiga vila de terres destinades a horta, regades amb abundància per les aigües de distintes fonts aprofitades després de fer moldre vellíssims molins, eren amb els susdits bestiar les principals produccions d'aquesta regió llevantina de Mallorca.

D'entre tota la illa n'eren molt cercades i apreciades les llanes que donaven les ovelles de les grans possessions d'Artà, i fonc dita circumstància la causa que s'hi formàs un gremi de perayres tan important que cal comparar-lo amb el que existia a Lluçmajor, i altre de teixidors molt reconegut fins als nostres dies per les seves manufactures, ben fetes com les mil·lors.

Altre característica cal anotar d'algunes possessions d'aquest terme, i és que do-

nada la seva situació desolada poguessin en les mateixes existir normalment diferents espècies de bestiar salvatge: cervos, porcs senglars, cabrits, i certa raça d'ovelles no conegudes a altra regió de Mallorca.

Sens dubte foren tals circumstàncies les que mogueren al Rei Jaume II de la dinastia mallorquina a adquirir vàries de dites possessions per formar a principis del 1300 la seva caçera reial, anomenada *Devesa de Ferruitx* de la que tractarem en un altre volum.

Una de les antigues possessions d'Artà, anomenada avui *S'Heretat*, inclou en les seves muntanyes les meravelloses *Coves* tan conegudes i de fama universal.

En aquella època molts dels propietaris d'importants possessions de la illa habitaven en les mateixes dirigint son cultiu, tal volta per complir l'obligació imposada pel Rei Conqueridor al donar-les a sos avantpassats amb la referida obligació de residència.

De l'any 1343, amb motiu de cert plet mogut entre els jurats de la Ciutat i Regne i l'estament militar del mateix, existeix transcrita la nòmina de les persones que aleshores representaven el primer i més privilegiat braç de la societat mallorquina, i també les diligències manades als batlles de les viles per la citació dels cavallers i generosos habitants llavors en alqueries o possessions situades en sos respectius batllis o distrites. Per les susdites diligències, continuades en el mateix llibre que conté aquella relació (1) venim en coneixement de les famílies principalíssimes del més alt estament que a la venguda de Pere IV residien en les seves heretats: En Guillem de Santa Cília i En Bernat Doms en el terme de Porreras, En Guillem Soltzina de Puigdorfilà en el de Muntuirí, En Gil Descolomers en el d'Artà, En Guillem Safont i En Domingo Lull en el de Castallitx, En Berenguer Doms i En Pere Tornamira en el de Manacor, En Pere Totzo en el de Santanyí, En Nunyo Uniz en el de Santa Maria del Camí, N'Arnau de To-

(1) ARX. HIST. DE MALLORCA.—*Lib. Extraordinari de 1343*, sens foliar.

rella i en Miquel de Sant Martí en el de Muro, N'Arnau Satorre. En Bernat Datset, En Bartolí Desvalers i En Mateu Aymeric en el de Sineu, En Pere Satorre en el de Santa Margarida, En Lop Garcés i En Bernat de Buadella en el de Pollensa, En Rodrigo de Sant Martí en el de Selva «el qual era partit de la nostre parroquia (Selva) i se'n era entrat en Ciutat», i En Pere Cerdó, cavaller, en el d'Inca. I aleshores residien també a la part forana de Mallorca la major part, per no dir totes, de les preeminents famílies que més tard, en les centúries XV, XVI i següents, traslladades a la Ciutat i reconeguda primer la seva qualitat de Ciutadà de Mallorca, anaren ingressant en l'expressat estament militar substituint pels seus llinatges els gloriosos extingits que des de la Conquesta l'integraven. (1)

Així com trascorren les dues darreres centúries de l'edat mitjana i primers de la moderna moltes de les principals famílies d'aquesta ciutat se donaven al comerç tan floreixent en el segle XIV, se pot ben dir que d'altres de semblant categoria i residents en aquella època a la part forana a més de dedicar-se a la conducció de les seves possessions aixamplaven i engrandien el negoci, arrendant-ne d'altres i creant companyies per la formació de grans guardes de bestiar de llana i boví, aportant com a capital els caps que integraven aquelles o la major part, donant-ne una proporcional als pastors o companys d'empresa.

Tal costum explica els casos, molt freqüents allavors, de veure alts personatges mallorquins arrendataris de possessions, que el poc versat en la matèria, desconexedor de la nostra història social con-

fon sovint incloent els tals en l'estament de conradors, més tart conegut vulgarment amb la denominació d'*amos de possessió*, que en el seu sentit pla eren els que regularment no constituïa la propietat territorial son patrimoni i si tan sols el maneig precís per conrar les heretats arrendades, i les guardes que les mateixes podrien sostenir.

Documents que aniran trascrits especificaran clarament aquests extrems.

Dedicats al conreu d'aquestes grans possessions tenien sos senyors crescut nombre de persones: majorals que directament cuidaven de la mateixa i de la ordenació dels treballs propis de cada època de l'any i de la directa inspecció del personal que treballava a ses ordres; "paraiés,, que cada un manava i cuidava un parell de muls o mules, anomenats bovers quan aquells pareis eren de bestia boví; un o més oгуers per la guarda d'egues de cria, integrada també per gorans, cavalls pares, pollines, mulats, muls i mules; pastors, cabrers, bovers i porquers; garriguers per l'esment de boscs, pinars i garrigues; cuiners i cuineres pels quefers de manutenció diària, cura dels rebosts i pastadors, no faltant un o dos atlots, *places mortes*, que malgrat aquest qualificatiu representaven les seves feines una activitat constant deguda als mil menesters que havien de complir del matí al vespre.

I si de campanilles i rumbós n'era el senyor, completava la nòmina de dependents dedicats als treballs propis del conreu dels camps, guardes de bestiar, esment dels boscs i menesters casolans amb bon nombre d'esclaus per son propi servei, caçadors que cuidaven dels cans de caça o mostra, i falconers per la cerca d'agres de falcó (1), nodriment i anostrament dels mateixos per dedicar-los a la caça d'aus i de llebres en combinació amb els cans, i que tan bon compte donaven una vegada anostrats, fins arribar a la categoria de falcó *pelós*. (2)

(1) La relació o nòmina de les persones *cap de llinatge*, prohoms preeminents de la part forana de Mallorca que en aquella època no formaven part de l'estament militar, però que pel seu origen, per la consideració en que eren tengudes, per la seva fortuna i posició social se les deu reputar com a prohoms amb honor de cavallers (a) com ho prova la inclusió dels seus noms en la llista que se troba inserta en el *Llibre de Lletres Comunes* de l'any 1362, sens foliar, de l'Arxiu Històric de Mallorca

(a) Tots els continuats en la mateixa llista posseïen cavalls i armadures diferents en servei de son rei (Pere IV) i defensa de Mallorca.

(1) Endret de muntanya on criaven habitualment els falcons, molt cercats i guardats per diferents disposicions i ordenacions promulgades.

(2) Falcó anomenat així per poder-lo dedicar, per les seves qualitats i condicions, a la caça de la llebre amb ajuda dels cans.

No podem precisar la fisonomia especial que tendrien els casals de les antigues alqueries mores que s'alçaven per tots els camps i serres de Mallorca al conquerir-la l'invicte Jaume I.

Comprovat pot ésser pertotthom l'escasíssim nombre de restes àrabs que avui a Mallorca se conserven, per poder donar llum a aquest estudi: cínies i pous, ponts i altres mutilades construccions mores, qualque paret de casa vella que poden encara avui veure-s i estudiar, són els únics restes que fora de la Ciutat, que sapiguem, existeixen. I això en veritat és poca cosa, ínfim detall per poder fer la referida reconstitució del casal de l'antiga alqueria aràbiga mallorquina, pel que cal sols amb la imaginació i a la vista de restes d'edificis antics d'Àfrica i d'altres regions d'Espanya de l'època de la dominació islamita, reconstituir-los mentalment.

Però passa altra cosa quant a poder precisar avui les característiques que reunien els casals d'aquelles velles alqueries quan ja s'anomenaven a Mallorca *possessions*. Al 1300 i en la següent centúria cal suposar a moltes d'elles, edificades damunt restes d'edificis moros i de les quals es pot donar gairebé la seva fisonomia reconstituïnt les damunt el que de les mateixes actualment resta encara.

N'era requisit especial la torre de defensa arrambada o poc separada de l'alberg i d'altres dependències que formaven un conjunt amb la gran clastra, murada a la part de son portal forà i porticada per altra part en un dels costats amb arcs gòtics, en la tradició d'aquest estil a Mallorca. Això pels casals on no tot l'edifici n'era fort, com passava en els que tenien les especialitats que avui podem veure com són la torre d'En Montsó (més tard dita de Canyamel) a Artà i la casa de les Puntes a Manacor, per no citar-ne d'altres, unes coronats sos murs de marlets i altres defensats sos portals per matacans.

Els senyors d'aquestes antigues possessions i que en elles vivien, habitaven juntament amb les dependències del l'alberg les susdites torres, essent les cambres principals i de més respecte les que en les mateixes existien. Ho comproven perfectament els inventaris d'aquelles èpoques que hem

tengut ocasió de veure i transcriure, on se consignen els llits, estilats llavors damunt tarimes i tancats de cortinatges amb son banquet com accessori, guarnits de màrfega de palla, dos matalassos de llana i coixí travesser de plomes; caixes gòtiques de fusta vista o policromes, banquets, taules, bancals i arribancs, figurant també entre aquests austers mobles mitjvals qualque mirall, llànties de metal i de vidre, i per totes les cambres i estàncies, coraces, rodelles, espases i llances.

Diferències ben notables cal veure entre els vells casals de possessions situades en els termes del pla de Mallorca, i de les existents en la muntanya, com igualment entre les de l'interior de la illa i les que s'alcen prop de la costa marítima. És lògic que no necessitaven aquelles les precaucions i defenses que la seva situació imposava a les que la mar banyava ses fronteres, per això és que consemblants formes de defensa podem veure en les del termes marítics i modalitats en les restants.

Però amb el temps aquelles grans heretats anaren-se dividint i subdividint notablement, augmentant en la major part de termes municipals de la illa en gran manera el nombre de possessions a costa de la seva extensió, i arribant als segles XVIII i XIX se fa ben notori aquell augment.

Vendes o segregacions de terres foranes de les primitives alqueries, constitució de dots i assignacions de béns per formar modestos patrimonis a fills segons, concanvis amb altres terres, eren capitals motius de formació de sens nombre de petites possessions que avui existeixen.

Mai a Mallorca s'ha anat contra el temps. Per això cal veure i apreciar clarament la corrent, apuntada ja en l'edat mitjana, de fraccionar les grans extensions de terres (1) donant modestes propietats i re-

(1) Aquestes, exceptuant reduït nombre, sols seguien en velles possessions de marina, salobrats, en desolades possessions de muntanyes que vulgarment deim *pelades*, en les que fins i tot no se pot tenir bestiar de rendiment proporcionat a la seva gran extensió i que no són susceptibles de millorament. Qui hagi trescat Mallorca pam per pam corrent tants i tants de paratges incults corroborarà l'expressat. En particular en el terme d'Artà n'existeixen avui de relativa extensió que són de ínfim rendiment.

partint-les entre els fills menors, que sovint veim que ells mateixos o sos fills i nets havien de conrar personalment, originant a Mallorca una classe social modesta i honorada digne de tot respecte i consideració.

Doncs bé, a la importància de la possessió corresponia generalment la del seu casal en les susdites centúries, i passa avui que restes d'aquell són delators de la categoria de l'heretat de que n'eren alberg.

En moltes de les principals sofriren aquests edificis les transformacions pròpies de les èpoques que corrien, i actualment veim el casal gòtic de la gran possessió del pla a finals de la centúria XV^a, que encara avui se pot estudiar en l'antiga possessió *Son Sant Joan* (Son Arrossa-Sansellas) establerta des de la segona meitat del segle XIX pel Marquès de la Romana, ara d'innumerables particulars; *Son Fortesa* de Santa Margarida, del renaixement, també establert i son casal derruït al present i tantes altres que seria interminable la seva enumeració.

Però hem de fer constar i remarcar especialment el caràcter dels casals de la possessió mallorquina de importància, donat als mateixos en les centúries XVII i XVIII i sobretot en aquelles a les que sos propietaris destinaven fixes temporades de residència.

Si, com diu un autor del segle XVI, semblaven forteses els albergs medievals de l'alqueria o possessió mallorquina, palau o *villa* italiana pareixien les grans cases de les expressades heretats en les referides èpoques. (1)

En aquesta darrera centúria del 1700 n'és la seva principal característica que sense oblidar les necessitats utilitàries traslluïdes en les dependències destinades a fins propis dels seus cultius i produccions, puja per damunt aquest aspecte el de suntuositat que presenten les habitacions destinades als senyors, formant casi sempre cossos d'edifici separats d'aquelles oficines, contenint clastra, galeries, capella, torre,

i sovint amb jardins dignes d'ésser copiats per pintors i altres artistes.

Tenen aquests grans casals moltes d'habitacions guarnides al gust dels palaus ciutadans de to; però a diferència d'ells cal fer notar que els referits edificis són, la major part dels més coneguts pel seu relleu, aixecats de nova planta i per tal circumstància més regulars i simètrics que no els susdits palaus.

Uns i altres són mereixedors, al nostre entendre, del més sol·lícit esment i de la major cura i atenció en ésser conservats, sense mutilacions que'n deformin l'estructura que'ls dona tan característica fisonomia, per part dels seus propietaris. A tot arreu, en els països cultes, el valor històric i artístic i de turisme que representen és considerat, respectat i posat al mateix temps per tots els mitjans possibles en evidència.

I si això és exigible dels propietaris, cal, en justa correspondència a la col·laboració d'aquests al comú patrimoni cultural de la terra, que l'Estat i les Corporacions concedeixin també, per la seva part, a aquells llur protecció, no gravant excessivament amb impostos i càrregues fiscals uns edificis, la opulència aparent dels quals representa sovint, molt més que no una vana ostentació, una forçada càrrega.

Com abans hem referit, les primitives possessions de Mallorca anaren amb el temps dividint-se i subdividint-se, donant lloc a la formació de més petites heretats que han seguit coneixent-se amb el mateix nom genèric de possessió, però sempre suposant tal nom l'existència en les mateixes terres d'un edifici.

Són regularment les cases d'aquestes petites possessions més modestes i inferiors a les que corresponen a les grans heretats, en no ésser que, com passa sovint, establertes aquelles quedi l'antic casal dins una porció de les mateixes.

JOSEP RAMIS D'AYREFLOR I SUREDA,

(1) V. El llibre publicat per Mr. Byne: *Majorcan Houses and Gardens*, que reproduïx distints casals de possessions de Mallorca que encara avui conserven aquestes modalitats.

A P E N D I X

(1340)

Die martis intitulata pridie idus septembris.
El Governador Roger de Rovenach lleva la tutoria dels fills menors del difunt En Gil Descolomers a sos oncles En Ramon i N'Alamany Descolomers i la dóna a la mare dels susdits l'honrada dona Catarina (Sacoma) no continuada en la *Taula genealògica* n.º I, esposa del cavaller Gil Descolomers, mort l'any 1338.

En el nomenament se fa constar l'honorabilitat i altres bones qualitats de l'expresada vidua.

Intercedeix en la qüestió En Francesc Sacoma «consanguineorum proximi» de dits pupils.

Die mercurii intitulata xiiij kalendas januarij anno predicto.

Es nomenen tutors dels mateixos a En Ramon Descolomers i En Francesc Sacoma, qui dóna fiança amb En Guillem Sacoma, mercader i ciutadà de Mallorca, que vivia junt la font del Sepulcre de la present ciutat.

Són, al pareixèr, aquests dos oncles materns d'En Gil Descolomers n.º V de la *Taula genealògica* I, germans de sa mare.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. Extraordinari* de 1339-40, fols 380 i 442.

CXXII

(1343)

Entre tots els habitants del terme d'Artá l'any 1343 a l'entrada a Mallorca de Pere IV solament el cavaller Gil Descolomers gaudia de privilegi militar.

Al honrat e molt Noble senyor Narnau de-rill Governador general de la Ciutat e del Regne de Mallorques e de les illes a aquell adiaents. R. descolomers batle en Arta per lo senyor Rey Darago e de Mallorques etc. saluts ab tota honor e reuerencia deguda. Per vigor de manament per vos senyor fet per letra vostra de les coses deuayl scrites ami e als altres batles dela llla de Mallorques vos certific quen Oguet borras notari de Mallorcha actor e procurador meu axi com a Tudor den Gill descolomers nebot meu, lo qual ha priuilegi de caualler comparra dauant vos per nom meu per proceyr e oyr sentencia en lo fet dela questio qui es entre los Cauallers e generoses e qui priuilegi han militar e son habitants del Regne de Mallorques de ja part e los jurats de Mallorques delaltre. Item senyor vos certifich que en lo meu batliu no ha cauallers ni altres persones generoses e qui agen priuilegi militar si no lo dit nebot meu. Coman me senyor en vostra gracia. Dat en lalmudayna de Arta. xvj kalendas Nouembris Anno Domini Mº CCCº xliijº.

De la causa agitata int. venerabilis juratos Mayoricarum ex vna parte et militio et generosis persouas et militare priuilegiorum habentes.

ARX. HIST. DE MALLORCA. — *Lib. Extraordinari* de 1343, sens toliar.

J. R. D'A. S.

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS DEL REGNE DE MALLORCA

CAPITOLS DE ORDINACIONS FETES PEL SR. REI
PERTOCANTS AL REGIM DE LA CASA DE LA
JURARIA DE MALLORCA. (1)

(1373)

En nom de Deu sia e de la Verge madona Santa María.

Com per los comptes dels Jurats e Clavaris

de la Universitat de la Ciutat e del Regne de Mallorques regoneguts e eximinats per certes persones per lo senyor Rey, a aso deputats e ordonats, aparega clarament que les messions e

(1) D'aquestes ordinacions, que ara trobarem completes, n'hem publicat ja les rúbriques abreujades, que aleshores coneixiem, en el primer aplec de *Constitucions e Ordinacions*.

despeses de la dita Universitat muntan mes avant que les reebudes en gran quantitat, en tant que si a asso no es prenía remey, lo dit Regne e la sua cosa publica, sens tot triça, vendría a gran pobresa e facilmente a irreparable destrucció, per so el dit senyor, per reperacio e restauracio del dit Regne e de la cosa publica e daquell, e que per messions superflues ne per carrechs de interesses e logers no venga lo dit Regne, e la dita sua cosa publica, axí com estava aperellat, a irreparable inopia e pobresa, fa les ordinacions e provisions següents, les quals vol e mana que sien haudes per practica sanccio, e sien tengudes e observades en totes coses, e per tots en la forma que es segueix

I *Pro vendicionibus impositionum.*

Primerament com les messions e despeses de la dita Universitat s'agen a fer e hajan a ixir de la reebuda daquella, la qual reebuda esta en does coses, so es, en la venda de les impositions del dit Regne e en lo dret de la aygua dels dimarts, car altres coses no es reeben per part de la Universitat e munta, uns anys ab altres la dita venda de les impositions e dret de la aygua damunt dita, a XLV milia lliures mallorquins manuts poch mes o menys, segons los dits comptes, e per aquells comptes aparegua que de la dita quantitat roman cascun any en poder dels compradors de les dites impositions per favor o amor daquells, o qui no son fets pagadors, o per negligencia dels Jurats o Clavaris de la dita Universitat, o daquelles persones quin han carrech, o en altra manera, gran quantitat qui munta pus de XII milia lliures per cascun any, de que es segueix gran dan a la dita Universitat, con per tal con la dita Universitat roçega per la dita forma les dites XII milia lliures, o aquelles no son pagades en lo temps e segons que deurien aquella Universitat per pagar sos carrechs ha a manlevar la dita quantitat, e per aquella ha a pagar interes, logers e usures, los quals, de rao e bona justicia, deurien pagar aquells compradors de les dites impositions qui no paguen en lur temps los preus per los quals compren aquelles. E per so, lo dit senyor vol, proveeyx e ordena que els Jurats de la dita Ciutat, quin han carrech e han acostumat de vendre les dites impositions, guarden ab gran deligencia que aquelles impositions venen a tals persones, e reeben de quelles tan bones e tan segures fermances, que

la dita Universitat sia be segura de haver los preus de les dites impositions per terces del temps, qui los compraran, e qui per inopia o per altra manera los dits compradors e fermances no puxen esser fets ne pagadors. E si es trobava que els dits Jurats per favor, o per amor, o en altra manera faessen lo contrari, que es compte a eils e a lurs bens. E que els dits Jurats, dels preus de les dites impositions, no puxen fer gracia o remissio alguna als compradors o fermances daquells, posat quey fossen perdents. Car siy guonyaven, per gran que sia lo guany, non farien part a la dita Universitat, e axí deuen estar a lur risch. E si remissio o gracia alguna ne feyen los dits Jurats, que aquella no valla, o que la hagen feta de lurs propis bens, e que ho hajan a restituir e tornar a la dita Universitat; car major rao es e pus profitos a la dita Universitat que aquella sia descarregada e desobligada de so que deuen, que no fer gracia o remissio a algun dels preus de les dites impositions que es fa mes vegades per favor o per amor que per altra bona rao. E ab aytant reebren se complidament per la dita Universitat o per Clavari de aquella les damunt dites XLV milia lliures, o mes o menys, les quals vol e ordena lo senyor Rey que sien convertides en les coses en la present ordinacio contengudes e especificades. E so quen sobrara, sia convertit en reemso de censals morts, que avui fa la dita Universitat, e daquells censals morts, los quals, segons que avant se conte, han a vendre per reembre violaris e en altres coses no es puxa ne es deya convertir, ne encara en do que faessen al senyor Rey, ne en altres coses.

II *Pro vestitu Juratorum.*

Item pus que les despeses muntan mes que les reebudes, molt es necessaria cosa que les despeses sien aminvades, e no crescudes. E con los dits Jurats, qui son VI, en temps passat acostumassen de haver cascun any per lur vestir per lofici de la Juraria XX lliures de mallorquins manuts per cascun, e de II anys a ensa se hagen crescut lo dit vestir a L lliures per cascun lany. Per so lo dit senyor vol, mana e ordena que sien tornats al primer estament, so es que hagen per lur vestir cascun lany les dites XX lliures tan solament. E asso dur per temps de X anys primers vinents, e apres, aytant com al senyor Rey plaura e li sera vist que sia profitos al bon estament del Regne.

III *Pro salario venerabilis Assessoris Furatorum.*

Item per les raons dessus dites lo dit senyor ordona e proveeyx que el Assessor dels Jurats de Mallorca qui solia haver per son salari cascun any LXXX lliures, daqui avant haja per son salari cascun any L lliures e no mes avant.

IIII *Pro salario Scriptoris.*

Item com per los dits comptes aparega que cascun any son pagades ordinariament al Escriva dels dits Jurats per son salari C lliures, e part de aquestes li eren dades certes quantitats graciosament, per so lo senyor Rey, atesa la pobresa del dit Regne, vol e ordona que daqui avant lo dit Scriva no hagi per son salari sino les dites C lliures, e mes avant no li sia dat graciosament ne en altra manera. Empero lo dit Escriva haia carrech, si ja nol na, de fer los dits albarans dels Jurats, qui es dresen al Clavari, segons que avant es ordonat.

V *Pro Custode domus Furatorum.*

Item com per los dits comptes aparegua que al Guardia de la Sala son pagades cascun any ordinariament per son salari L lliures, ordona e vol lo senyor Rey, haut esguart a la pobresa del Regne que el dit Guardia no haia daçi avant sino XXV lliures.

VI *Pro salario Virgariorum Furatorum.*

Item pagaven los dits Jurats cascun any ordinariament a un Verguer de la dita Sala per salari seu XL lliures, e a ell mateyx per vestir XX lliures VI sous. Item a VI Macips de la Sala, a cascun per son salari cascun any XXVII lliures e VIII lliures e VI sous per lur vestir, los quals salaris e vestirs munten cascun any a grossa quantitat. On con los dits VI Macips no sien necessaris a la dita Sala con noy sien si no per acompanyar los Jurats, e lo dit Regne, atesos los carrechs que han e la pobresa en que son venguts, segons que dit es, no hagen mester messions vanes ne superflues. Per so lo senyor Rey vol e proveeyx, mana e ordona, que els dits VI Macips sien revocats e que daquiavant no hagen los dits salaris ne vestirs los dits Verguers ne Macips, mes que daquiavant hagen los dits

Jurats II Verguers, axi con ne havien I, qui menen los Consells e fassen los altres actes de la Sala, segons que es pertany a ofici de Verguers. E haien cascun per son salari cascun any, XXV lliures, e als qui despenien cascun any en los dits salaris e vestirs romanga a la dita Universitat.

VII *Pro salario unius Exactoris debitorum.*

Item pagaven cascun any los dits Jurats, ordinariament, a II demanadors dels deutes de la Sala, so es a cascun per son salari XXX lliures. E con aquests II noy sien necessaris, maiorment car ja es proveit sobre les vendes de les impositions per cobrar los preus de les quals, e les restes que romanien en poder dels compradors daquelles, los dits demanadors soferren algun trebayl, que daquiavant cesara, pus que en les dites vendes se tinga la practica damunt ordonada. Per so lo senyor Rey ordona, vol e mana que I dels dits demanadors sia revocat e quey romanga laltre, lo qual haia per son salari cascun any XXV lliures e no mes. E si ha fet exequcions contra aquells, qui per compres de impositions, o per altra rao deuran alguna cosa a la dita Universitat seran necessaris Capdegaytes o Saygs, que aquells paguen les persones contra les quals se faran les dites exequcions, car axi es acostumat de fer en exequcions fiscals e de la cosa publica.

VIII. *Sublata sunt salaria Sagionum capitum scubie.*

Item pagaven los dits Jurats cascun any ordinariament a I Capdegayta e a I Sayg de la Sala, so es, a cascun XXX lliures. E con per les raons contengudes en lo pus prop precedent capitol, los dits Capdegayta e Sayg noy sien necessaris, per so lo senyor Rey ordona, mana e vol que els dits oficis sien revocats, e que daqui avant los dessus dits Capdegayta e Sayg no haien los dessus dits salaris, mas si exequcions fan de deutes de la Universitat, que els paguen les persones contra qui les faran, segons que en lo dit capitol pus longament es contengut.

VIII. *Pro officio Exequdorum.*

Item pus que el dit Regne es vengut a tan extrema necessitat e pobresa molt es raonable cosa e encara necessaria que els oficis del dit Regne, per alleviar messions a aquell sien res-

trets. Per que lo dit senyor, per be de la cosa publica, vol e ordona que el ofici dels II Exequidors de la Sala de Mallorches sia revocat, e que daquiavant fassen e exequesquen so que havien acostumat de fer e exequir los dits II Exequidors, los Consols de la mar de la Ciutat de Mallorca, als quals lo dit senyor atribueyx, ab aquesta provisio, tot aquell poder que havien los II Exequidors dessus dits. Empero jatsia que els dits II Exequidors haien acostumat de haver per lur salari, cascun L lliures, es intencio del senyor Rey e mana que els dits Consols per asso no haien maior salari, car de la pobresa del dit Regne cascun ne deu sentir.

X. *Revocatus est unus ex Clavariis.*

Item per les raons dessus dites e encara per so con en alguna bona aministracio de moneda no son profitoses ne bones moltes bosses, jatsia que en lo dit Regne en temps passat acostumasen de esser II Clavaris, e mes avant temps fou, los quals II Clavaris havien cascun per lur salari cascun ayn LXXV lliures, lo dit senyor revoca I dels dits II Clavaris. E vol, proveeyx e ordona que, daquiavant non hi haja sino I, lo qual sia elegit per los Jurats e per tot lo Consell de Mallorches. E los Jurats, ne altres persones no reeben ne distribuesquen moneda alguna de la dita Universitat mes aquest Clavari, lo qual no sia annual, mes que tinga lofici mentre be e leyalment se haura en aquell, reeba e distribuesca quals se vol quantitats de diners e altres bens de la dita Universitat, per qualsevol rao li pertanguen, e que les distribucions e dates que fara lo dit Clavari fassa ab albarans dels Jurats sagellats ab lo sagell de la Juraria, los quals albarans fassa l'Escriva dels dits Jurats, a manament daquells o de la major partida, e fassen mencio los dits albarans, largament e distincta, de la rao per la qual manaran pagar les quantitats que es contendran en los dits albarans. E part los dits albarans sia tengut cobrar lo dit Clavari en les pagues que faça apoques de les quantitats que pagara, pus que munten de XX sols ensus e si nou feya, que no li sien reebudes en compte. E haia per son salari cascun ayn lo dit Clavari LXXV lliures e no mes avant.

XI. *Diminutum est salarium Scriptoris Clavariorum.*

Item revoca lo dit senyor per les raons dessus dites l'Escriva dels Clavaris, que solia haver

per son salari cascun ayn C lliures, con aquest ofici no sia necessari, mas plau al senyor Rey que el Clavari puxa tenir I Escriva per escriure li sos comptes, al qual sien dades per son salari cascun ayn XXX lliures e no mes avant.

XII. *Diminutum est salarium Cambioris.*

Item con per los dits comptes aparega que es paguen cascun ayn ordinariament a I Cambiador que reeb les monedes de la dita Universitat Cl lliures, e asso sia sobres gran salari, per tal con venir moneda a taula de Cambiador profit lin segueyx, e no dampnatge. Per so lo senyor Rey proveeyx, e ordona que daquiavant lo dit Cambiador no haja mes avant de C lliures. Pero vol lo senyor Rey que, si als Reformadors ho sera vist, puxen aquest salari crexer o minvar segons que a ells parega.

XIII. *Sublatum est officium Mancipiorum*

Item ordona e proveeyx lo senyor Rey que daquiavant no sien pagades XXX lliures, les quals se paguen cascun ayn a cascun de II Mancips qui anaven de fora per les parroquies per levar los preus de les ajudes e imposicions, ans vol que aquells oficis cessen e sien revocats; mas que sien venudes les dites imposicions en aquesta manera, so es que els Compradors daquelles se obliguen de pagar lo preu de les dites imposicions dins la Ciutat de Mallorques en los terms que seran ordonats. En altra manera, passats IIII o V dies apres lo terme de la paga, lo Clavari hi trameta Saygs o Capdegaytes per fer la execucio en persona e en bens a messions e despeses dels dits compradors.

XIIII. *Diminutum est salarium Guardiani Fundici.*

Item ordona e proveeyx lo senyor Rey que el Guardia del Alfondech, qui solia haver cascun ayn per son salari I lliures, daquiavant non haja per la dita rao sino XXV lliures.

XV. *Diminutus est numerus Vigilum de Portupino.*

Item ordona e proveeyx lo senyor Rey que les VI Gaites de Portopi sien tornades a IIII e que cascun haia cascun ayn per son salari, axi con han acostumat, XXVII lliures.

XVI. *Sublatum est officium Capitanie de Alcudia.*

Item que el Capita de la vila de Alcudia, qui solia haver cascun ayn per son salari C lliures, que daquiavant no les haia, ans sia revocada la dita Capitania.

XVII. *Sublatum est salarium Virgarii Gubernatoris.*

Item que X lliures, les qual solien esser pagades al Verguer del Governador, daquiavant no les haia ne li sien pagades com lo dit senyor paga ja sa provisio al Verguer.

XVIII. *Sublatum est salarium Chirurgici*

Item que daquiavant no sien pagades a Mestre P. Saflor, cirurgia, CL lliures, les quals cascun ayn ordinariament li eren pagades, majorment com lo dit metge sia domiciliat en la Ciutat de Mallorches, e no es troba que en ninguna Ciutat solemne haja metge cirurgia pensionat.

XIX. *Diminutum est salarium Magistri Bonanati.*

Item a mestre Bonanat metge, qui solia haver per son salari cascun ayn C lliures, daquiavant no li sien pagades sino L lliures.

XX. *Sublatum est salarium venerabilis Geraldi de Palou.*

Item que la pensio de CC lliures, les quals solien esser pagades a Miçer Gerau de Palou cascun ayn, sia revocada e que daquiavant les dites CC lliures no li sien pagades.

XXI. *Sublatum est salarium Lapsicide et Fusterii.*

Item ordona e proveeyx lo senyor Rey que el salari de XV lliures del mestre fuster, e el salari d'altres XV lliures del mestre picaperes sien revocats, e daquiavant no es paguen los dits salaris e cessen los dits oficis, e si questions hi ha que els dits oficis ho hagen a determenar que les degen pagar, e paguen los salaris daquells a coneguda dei Mostassaf de la Ciutat.

XXII. *Sublatum est emolumentum Mostassaf*

Item, con per los dits comptes aparega que eren pagats uns ayns ab altres, los quals havfen a tornar al Mostassaf de la Ciutat, entorn L lliures poch mes o menys, per so lo dit senyor proveeyx e ordona que daquiavant per la dita Universitat no sia dada alcuna cosa al dit Mostassaf. Mes ordona e vol lo senyor Rey que els esdevenimens del dit ofici se partesquen per tres parts, la una de les quals haia lo senyor Rey, l'altra haja lo dit Mostassaf per son salari, l'altra lacusador, si ni ha e si acusador noy ha, que aquella tersa part sia de la obra del mur.

XXIII. *Sublatum est salarium Ponderancium mercis.*

Item ordona lo senyor Rey que L lliures ques acostumaven de pagar cascun ayn a II Pesadors de la mercaderia, so es, a cascun XXV lliures daquiavant no les sien pagades, ans sia revocat lo dit ofici, e que los dits salaris paguen los mercaders, a qui serveeyx lo dit pes.

XXIII. *Sublata sunt officia et salaria Exequentium captivorum.*

Item que C lliures, que cascun ayn se acostumaven de pagar ordinariament a II Exequadors de la custodia dels Catus daqui avant no sien pagades, ans sia revocat lo dit ofici e que cascun qui haja catus, guart aquells.

XXV. *Sublata sunt officia Gardie vigilum Civitatis.*

Item, con per los dits comptes aparega que cascun ayn ordinariament eren pagades, so es al Mestre de la Gayta de la Ciutat L lliures, e a XXVIII homens de la dita Guayta, qui fan aquella, CCCCLXVIII lliures X sous. E jassia asso se fassa per ordinacio e auctoritat reyal sia contra franchesa reyal que diu e mana que la dita Gayta sia feta per parroquies. Per so, lo senyor Rey, per be de la cosa publica del dit Regne, e per alleviar messions a aquell, revoca lo dit ofici, e torna la dita Gayta al estament de la dita franchesa, e que daqui avant les dites quantitats no sien pagades, ans la dita Gayta sia feta segons forma de la dita franchesa, de la qual Gayta algun no sia excusat sino clergues e jueus, per privilegi o franchesa quen hagues-

sen, posat que fos cavaller o persona generosa, si donchs no eren persones que hagen acostumat de tenir e tenguen cavalcadures per lur cavalcar, ans hagen a fer la dita Gayta segons que els vindra e manat lor sera. E el Governador, Verguer e Batle e altres oficials del dit Regne, aquells a qui es pertanga per imposicio de penes o per exaccio daquelles, e en altra manera, segons que els sera ben vist, ab gran diligencia fassen fer la dita Gayta e forsen e destrenguen cascun a fer aquella o den a metrey persones suficients a llur propia messio, e daquí avant la dita Universitat noy haja a fer messio alguna, e la dita Gayta se fassa be e complidament per tuicio e bona Garda del dit Regne e de la sua cosa publica.

XXVI. *Diminutum est salarium Syndicorum forensium et procerum.*

Item com per los dits comptes aparega que als Sindichs e Prohomens de les parroquies de fora, los quals cascuna vegada que a asso son citats per los Jurats de la Universitat de la Ciutat e del Regne de Mallorches, venen a aquella Ciutat al Consell e altres afers tocants la dita Universitat, sien estades pagades diverses quantitats de monedes per lur salari dels dies que estan en la dita Ciutat per los dits afers e anant e vinent, so es a cascun III sous per cascun dia, e oltra aquells sien estats pagats als dits Sindichs e Prohomens per les Universitats de les parroquies don eren II sous per cascun lo dia, axi que els dits Sindichs e Prohomens havien cascun VI sous per cascun dia de salari, e aquest salari sia fort inmoderat e carregos a la dita Universitat, e encara que els dits Sindichs e Prohomens no sien homens de tan gran estament que degen haver tan gran salari, majorment que ja antigament era acostumat, segons que sen ha hauda informacio dels dits Sindichs e Prohomens, no prenien per lo dit lur salari sino II sous tansolament per cascun dia, los quals pagaven les dites parroquies don eren, tro que per lo Rey en Sanxo fo declarat que, mentre que la dita Universitat culiria ajudes e imposicions comunes en tot lo Regne, fossen pagats los dits Sindichs e Prohomens de fora dels diners comuns de la dita Universitat e no de les dites parroquies. Per so lo dit senyor, per les raons necessaries damunt en los presents capitols contengudes ordona, vol, proveeyx, e mana que daquiavant los dits Sindichs e Pro-

homens no hagen ne puxen haver per la dita rao mes avant de II sous cascun dia per cascun, los quals lur sien pagats dels diners comuns, e mes avant nols sia pagat per la rao dessus dita, anant, estant e tornant, ne les parroquies don seran trameses los sien tengudes de donar alguna cosa dels dits II sous, que els han acostumats de pagar, ne en altra manera, mentre que ajudes ne imposicions comunes haura en lo dit Regne, con en temps que en lo dit Regne no haja imposicions ne ajudes comunes. En aquell cas declara lo senyor Rey que els dits II sous sien pagats per les parroquies don seran, segons la forma antiga, e mes avant dels dits II sous en alguna manera no els sia dat ne pagat.

XXVII. *Provisio salarii solvendi super habendo consilio.*

Item com per los dits comptes aparega que els dits Sindichs e Prohomens, apres que per les raons en lo pus prop precedent capitol contengudes son apellats, son inmoderament detenguts en la Ciutat, e aquest deteniment se seguescha, segons informacio que sen ha reebuda, per tal con apres que els dits Sindichs e Prohomens de fora son per los dits afers en la Ciutat, algunes vegades si II o III dels homens del Consell de la Ciutat hi fallen, no enanten a tenir lo Consell o fer los afers altres per que los dits Sindichs e Prohomens seran apellats, no contrastant que aquells Sindichs e Prohomens, que axi detenen per falta dels dits II o III quiy falran, segons que dit es, prenguen lur salari complidament. De que es segueix gran dan a la Universitat. Per so lo senyor Rey vol, ordona, proveeyx e mana que, daquiavant, pus los dits Sindichs e Prohomens, el dia que sera assignat, seran en la Ciutat no contrastant la ausencia daquells del Consell de la Ciutat quiy falran, lo dit dia assignat lo Consell proceescha e anant a fer los afers del Regne per los quals seran apellats al dit Consell. E si per ventura per colpa dels dits absents, so es que no hey fossen lo dia assignat, lo Consell havia alogniar, o no podia anantar en los dits afers, e per aquesta rao los dits Sindichs e Prohomens de fora hi havien aturar, ordona e vol lo senyor Rey que en aquell cas paguen la messio daquells, aquells per colpa dels quals lo dit Consell cessara. Empero es entes dels dies que el dit Consell cessara oltre lo terme que els sera assignat.

XXVIII. *Sublatum est salarium vestitus Syndicorum forensium sub condicione.*

Item, com per los dits comptes aparega que cascun ayn son estats pagats als Sindichs de les parroquies de fora per lur vestir C reyls dor e asso per ordinacio del senyor Rey. Per so lo dit senyor, per les raons dessus dites, revoca la dita ordinacio, e vol e ordona e encara mana que, daqui avant no hagen los dits C reyls dor. Empero los Reformadors sapien si en temps antich los dits Sindichs havien res per lo dit vestir e si troben que res ne haguessen, plau al senyor Rey que allo hagen.

XXVIII. *Sublata est anticipatio peccunie Syndicorum forensium.*

Item com, segons que apar per los dits comptes, sien estats pagats e anticipats als dits Sindichs e Prohomens de fora C L reyls dor cascun ayn, los quals la Universitat de la dita Ciutat, per sentencia arbitraria donada per mossen Bernat de Tous, ladonchs Governador de Mallorches entre la dita Universitat de una part e los Prohomens de fora de la altra, son tenguts dar e anticipar cascun ayn als dits Sindichs per fer les messions del Sindicat en paga *pro rata* daquella quantitat de moneda, la qual cascun ayn los dits Sindichs e Prohomens han a cobrar de les messions e despesses que els Jurats de la Ciutat fan cascun ayn en totes coses, en les quals los dits Prohomens de fora no deuen res pagar, ans deuen de les dites messions a sou e lliura cobrar, segons que valen les ajudes, axi de la Ciutat com de les parroquies de fora, e tot so que per la dita rao, los dits Prohomens de fora ne cobren deuen convertir e son tenguts, segons sentencia del Rey en Sanxo, en reparacio de camins, de ponts, daygues e en altres consemblants obres. E les dites C L lliures los dits Sindichs hagen despesses e despenen en messions del dit Sindicat, no tocans comuna utilitat, per que es derogat a la dita sentencia e declaracio del dit Rey en Sanxo, e torna en dampnatge de la cosa publica del dit Regne. Enperamor dasso lo dit senyor Rey, per les raons dessus dites, proveeyx, vol e mana que, daquiavant los dits Jurats e Universitat de la dita Ciutat, ne el Clavari daquella no sien tenguts de pagar ne anticipar les dites CL lliures als dits Sindichs e Prohomens de fora, mas que en la fin del ayn, vistes e regone-

gudes les messions en les quals los dits Prohomens de fora no deuen contribuir, que els sia restituit per los dits Jurats so que en deuran cobrar, e que els dits Sindichs e Prohomens de fora tota aquella cosa que en cobraran, ho degen despendre e convertir en reparacions de camins, de ponts e daygues e en altres consemblants obres.

XXX *Quod forenses non possint facere talla sine licentia Vices Gerentis.*

Item, ordona, proveeyx, vol e mana lo senyor Rey que de tot so que els dits Sindichs e Prohomens en temps passat de les damunt dites messions e despesses, en les quals ells no deuen pagar, segons que dit es, ne contribuir alcuna cosa, han reebut e cobrat e daquiavant cobraran e encara de tots talls, que les dites parroquies de fora per qual sevol rao e manera han fets e faran daquiavant entre ells, sien tenguts de retre compte los dits Sindichs e Prohomens, so es de present, del temps passat e daquiavant cascun ayn en poder de III persones ordenades e deputades a oir e difinir los comptes de la Universitat damunt dita, e den Arnau Burgues del ofici del racional, lo qual lo senyor Rey tramet a Mallorches, segons que avant es proveit e ordonat. E que Mossen Berenguer Dabella e Mossen Olfo, reformadors del dit Regne, mentre Mossen Berenguer sera en aquell Regne, o com ne sera absent lo dit Mossen Olfo, o altre portant veus de Governador de Mallorches, a requesta dels Jurats e encara sens requesta, forsen e des trenguen los dits Sindichs e Prohomens per imposicio de penes e exaccio daquelles, a retre los dits comptes segons la forma dessus dita. Declarat per lo senyor Rey que daquiavant les dites parroquies no puguen fer alguns taylls entre si sens licentia del dit portant veus. E en aquell cas que el dit Governador sia per ells request, que els do licentia de fer talls e regonega diligentment e sapia si es necessari de fer los dits talls, e si troba que necessari, just e raonable sia de fer los dits talls, que els en do licentia. En altra manera no.

ANTONI PONS.

(Continuarà)

CONFRARIES RELIGIOSES EN MALLORCA. *

ANYS 1478-84

XIII

ORDINACIONS

DE LA CONFRARIA DE L'ASSUMPCIÓ DE
LA MARE DE DEU, PARROQUIA
DE MANACOR

(20 maig 1482)

Nouerint vniuersi Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, die vero vicesima mensis Madii, Reuerendissimo in Christo patre et domino domino Didaco, diuina miseratione Maioricensi Episcopo, serenissimi domini Regis Cancellario et consiliario, instudi sui Episcopalis palatii presentialiter existente, Aduenerunt venerabiles Anthonius Parato et Nicholaus Crespi, notarius, jurati parrochie de Manacor, et tam nomine eorum quam nomine aliorum conjuratorum presentarunt paternitati sue ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per Julianum Figueres, notarium et scribam sue paternitatis, capitula tenoris sequentis:

Com la sglesia parroquiall della vila de Manacor sia stade fundade e hedificade principalment alahor de nostro senyor Deu Ihesucrist sots in vocacio della sacratisima e intemarade verge Maria mare sua e della gloriosa assumpsio de aquella, E per so los fundados e edificados della dita sglesia en lo retaula posat en laltar maior de aquella, So es en la post mitjane, posaren de pint la figura e semblansa della dita verge Maria mare de Deu, demostrant quant gloriosament e ab quanta compayia de angels fonch per lo seu omnipotent fill alt en paradís en cors e en anima muntade e glorifcade; E com la dita sglesia, e signantment lo cap de aquella, no stigue axi abilade ne ordenade ahonor de Deu omnipotent e della dita sacratisima mare sua sots in vocacio della qual, axi com damunt es dit, es stade fundade e hedificade com deuria, Los honrats batle, jurats, preueras curats, eaxi beneficiats com no beneficiats, e altres honrats homens e prohomens della dita vila, moguts per pura deuocio, ab deslberade pensa e ab voluntat e consentiment quasi della

maior part dels singulars habitados deaquella, an determenat statuir e ordenar, si al senyor bisbe plaura, ffer en la dita sglesia, sots la dita in vocacio, vna especiall e generall confrarie, en la qual cascun confrare hage e sia tingut pegar cascun any ans della festa della dita assumpsio quatre sols cascun any en ornaments e abiliments della dita sglesia e confrarie, sagon als dits confrares apparra a sera vist ffahedor; e que pegant cascun any cascun confrare, are sia home are sia dona pus sia cap de vna casa, sien confrares della dita confrarie los infants e familia de aquell, E mes que sia posat en la dita sglesia hun basi lo qual deman per la dita confrarie, e tot lo que prosahira de aquell e tot lo ques acaptara e prosahira de aquell sia axi matex conuertit e mes en obres e augmentacio della dita confrarie.

Item per so ques pusquen mostrar los confrares della dita confrarie e [lo] ques pproshira de aquella e axi matex lo quis despendra, an statuit e ordinat que sia comprat hun bel libre en la cuberta del qual sia pintade, quant millor fer sepora, la gloriouse assumpsio della dita mare de Deu aduocade nostra, en lo qual libre sien [con]tinuats Los presents [e de]ual scrits capitols, ab la aprobacio e autorizacio de aquels per lo dit Senyor bi[sbe].... e tots los confrares della dita confrarie nominatim, Eaximatex hi sien continuats las eleccions dels obres e administrados della dita confrarie cascun any ffahedores, e los comptes de rebudes, dades e despesas per aquels ffetes e condepnacions e absolucions sagon lo compte que daran, E noresmenys hi sien continuades determinacions, si alsunes sen aura atter, per la dita confrarie.

Item per quant la dita confrarie no pot star ne esser regide bonement per tots los dits confrares, an statuit e ordinat que sien elegits cascun any en obres execudors e administradors de aquella quatre bonas personas, de bona ffama, vide e conuersacio, dels confrares empero della dita confrarie e no daltres, soes lo present any de continent e de quiauant cascun any lo digmenge apres la ffesta de Sant Miquell arcangell per tots los dits confrares o la maior part de aquels, la vna della[s] quals hage esser cluari, laltre hage amanar lo baci, laltre lauar los quatre sols de cascun confrare, e laltre hage

* V. BOLLETÍ DÚMS. 622-623-624-625-6:6 i 627-628

e sia tingut en lastiu anar per les eras e per la vila acaptar a obs della dita confrarie e ajudar en totes coses mirans? ala dita confrarie, per veus en aquesta manere, soes que cascun confrare qui volra esser en la dita eleccio dels dits obres, per so que milor e sens vergoya de algun ne temor pusque donar la veu aqui be li vendra, scriura o ffara scriure aqui volra los noms de aquels que volra sien obres, e qual volra que sia clauari, e qual baciner, e qual leuador, e qual ffara los acaptiris, e que totes las dites sedoles hagen esser mesas en hun sach en secret, presents tots los dits confreres e batle della dita vila, e quant totes las dites sedolas seran mesas en lo dit sach en presencia de tots los dits confreres, sien tretas del dit sach per lo dit honorable batle de vna a vna, e los noms quis trobaran scrits en cascuna de aquellas sian scrits en hun ffull de paper sagons seran atrobats en la[s] dites sedolas, e aquels quis trobaran en mes veus hagen esser obres per aquel any della dita confrarie e administrar cascun lo carrech de ques trobara en mes veus, be e diligentment, alahor de Deu omnipotent e della dita aduocada nostre mare sua, e a honor lur e augmentacio della dita confrarie.

Item ab tot que la jornada de mudar los obres e administrados della dita confrarie sia ja desus designada e sia e sera in eternum acascun dels dits confreres prou manifesta, amaior cautela empero e per que algun no pusque ignorancia allegar, an statuit e ordonat que lo vicari della dita sglesia qui lo digmenge abans della [dita] jornada amudar los dits obres designada muntara ala trona hage a dir..... que lo digmenge lauors saguent se mudaran los obres della dita confrar[i]e, e que pregunen atots los dits confreres que hi sien amudar aquels e en hoyr los de comptes de tot lo que administrat auran, sagons deual es ordonat.

Item que los obres baciner, lauador e executor dels acaptiris hagen e sien tenguts quatre veguades lany, soes de tres en tres mesos, de posar lo que auran rebut, leuat e acaptat della dita confrarie de posar en poder del obrer clauari, e que cascun dels se hage afer ffer aaquel apocha e albara de aso que li de posaran, per so que cascun dels pusque mostrar que auran en poder de aquell de posat e quen pusque aaquel esser demanat pus ffacilment compte e raho.

Item que cascun any en continent que seran trets altres obres los obres vels hagen adonar

compte e raho della lur administracio als obres nouels e liurar aaquels, o pur al obrer clauari, tot lo que en poder lur se atrobara restar della dita confrarie, presents tots los dits confreres, e si nou ffeyan que sien ipso facto incorreguts o incorregua aquell qui contraffara en sentencia de vet, la qual pena are per lauors per lo senyor bisbe, si plesent li sera, los sera imposada, e que los vicaris della dita sglesia los hagen adennunciar cascun digmenge publicament quant la maior part della gent sera en aquella a la trona per scomunicats, e si nou ffeyen que sien ipso facto en correguts en sentencia de vet.

Item per so que los dits obres no pusquen alguna ignorancia allegar, an statuit e ordonat que en continent que los obres seran elegits cascun any los presents e deual scrits capitols los hagen esser lests e publicats, de mot amot, e que al peu della lur eleccio se hage a ffer acte com los dits capitols los son stats lests e publicats.

Item an statuit e ordonat que cascun any a la ffeitiuitat della dita gloriosa assumptio della dita sacratissima verge Maria sien ffetas candelas blanques, e quen sia donade acascun confrare vna la vigilia della dita ffeitiuitat, las quals candelas los dits confreres hagen tenir cremants deles completes della dita ffeitiuitat, e aximateix sien ffets fer quatre ciris blanchs, a conegude dels obres, los quals ciris creman la dita ffeita tant [quant la] dita missa se dira deuant laltar maior, e axi matex creman en cascuna [festa] della dita verge Maria, e a les ffeitas della Natiuitat de Ihesucrist, della resurreccio deaquel e de sincogesma, ala missa quant lo sagrat cors de Ihesucrist se lauara, e Noresmenys se hagen aportar dos dels dits ciris cremant aacompayar lo sagrat cos presios de Ihesucrist quant algun dels dits confreres sera posat en cars de malaltia e combregara en casa sua o daltri, e axi matex en la extrama unzio.

Item perso que lo dit sagrat cors presios de Ihesucrist sia milor acompayat quant algun dels dits confreres della dita confrarie sera pposat en la dita necessitat de combregar o per unciar? en cassa sua per malaltia o alias, e sia milor Deu pregat que ajut a la necessitat de aquell, an statuit e ordonat que sia suplicat lo dit senyor bisbe que sia de merse donar e atorgar a cascun dels dits confreres qui en tal processo sera e pregara a Deu per aquel quoranta dies de perdo, vltra los qui ia hi son atorgats.

Item an statuit e ordonat que cascun con-

ffrare qui pessara de aquesta vida en laltre, per so que los altres confreres hagen plena noticia della mort de aquell e pusquen esser a la sepultura, lamort de aquell hage esser publicada per lo corredor o altre qualseuoll persona per los lochs acostumats della dita vila migensant so de vna campane per lo qui la dita publicacio ffarà portadora e pulsadora, pregant atots los confreres que pregnen Deu per la anima de aquell e que sien a la sepultura, designant la jornada quel soterreran, e que sia suplicat lo dit senyor bisbe quesia de merse donar a tots aquells qui a tal sepultura seran e acompayaran la creu quoranta dies de perdo, e que lo publicador la dita mort sie pegat aconeguda dels obres.

Item an statuit e ordonat que si algun confrere morra no trobants e facultats ne bens de aquell de hon se posques cobrar que sia cubert dels diners della dita confrarie.

Item que mort algun confrere o confreressa della dita confrarie, dins vna sepmene apres que sera mort omorta sia cantada solemnement per los preueras della dita vila per anima de aquell dit confrere o confreressa vna misse de requiem, [e] que sien donats al preuera qui le dita misse celebrara dotze diners, [e a cascun] dels altres qui en lo offici de aquella entreuendra e pregara Deu per [a]quella anima sengles sis diners acascun, e axi matex que sia suplicat lo dit Reuerend senyor bisbe que sia de se merse donar e atorgar acascun dels dits confreres qui en la dita misse sera e pregara a Deu per lanimade aquell quoranta dies de perdo.

Item per que la dita confrarie sia milor augmentada e de aquella la dita sglesia se pusque algun tant ornar milor que vuy no sta, an statuit e ordonat que sia suplicat lo dit Reuerendissim senyor bisbe vulla donar e atorgar acascuna persona, vullas sia confrere o no, qui mes auant dels dits quatre sols donara e pegara e per cascuna almoyne que hi ffarà e dara al basi de aquella quorante dies de indulgencia e perdo.

Item an statuit e ordonat que si are o en sdeuenidor algun dels dits confreres era posat en necessitat de pobresa, per malaltia o decrepitud o alias, que sia subuengut e socorregut Jels diners della dita confrarie aconeguda dels obres qui seran, e del qui per la dita raho los dits obres despendran hagen esser creguts de lur sola paraule, pus tots hi concorden, sens que no sien tinguts dir aqui ho han donat ne per quina necessitat, pero que sien tinguts menar ne compte per menut.

Item an statuit e ordonat que los dits obres hagen e sien tenguts en la dita ffešta della dita asumpcio della dita sacratisime e intemerada mare de Deu treballar ab suma cura e diligencia en hauer ffrare qui le dita jornada predich en la dite sglesia, e ffer solempnizar le dita ffešta ab iuglas, axi en lo spiritual com en lo temporal, e axi matex correr oques e ballar, sagon es acostumat.

Quibusquidem Capitulis presentatis, lectis et intimatis, confestim prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus, illis visis et lectis, mandauit illa in actis Curie continuari; Et cum hiis Attendentibus ad ingentem deuotionem dictorum confratrum quam habent erga Sanctam ecclesiam et Sacratissimam virginem Mariam non indigne merentur vt petitionibus eorum illis presertim que ex deuotionibus feruore prodire conspiciunt et per que diuini cultus augmentatur eadem Capitula concessit et admisit, illaque laudauit, [aprobauit], auctorizauit et confirmauit. Et vt dicti confratres et alii Christi fideles, presentes et futuri, ad deuotionem inclinentur ac iam deuoti Christi fideles donis spiritualibus ad deuotionem feruentius inducantur, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisa omnibus vere penitentibus et confessis qui pura deuotione conuenient ad dictam ecclesiam et manus porrexerint, adiuices contentaque in singulis capitulis circa diuini cultus augmentum factis adimpleuerint, et qui in celebrationibus missarum et festiuitatibus indictis capitulis designatis et in vigilia et festiuitate dicte Sacratissime virginis Marie interfuerint, et in illis diebus dictam ecclesiam visitauerint, suasque pias elemosinas ad ornamentum et aliarum jocalium dicte ecclesie elargientur, et vt conseruentur et manuteneantur luminaribus, libris, calicibus et aliis ornamentis emansuris, omnibus benefactoribus quadraginta dies pro qualibet elemosina de inunctis eis penitentiis misericorditer auctoritate ordinaria indomino relexauit. Mandantes vicario dicte ecclesie, Subpena xxv librarum fisho Curie aplicandarum, quatenus totiens quotiens fuerit requisitus, populo ad diuina congregato, predictam indulgentiam denuncient et publicent, sipenam predictam cui piunt euitare.

(ARX. EPIS. DE MALL — *Llib. Colacions de 1480 84, sens foliar.*)

PERE A. SANXO.

(Continuarà)

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

LA NOSTRA COMMEMORACIÓ

Si hi ha a Mallorca entitat o corporació per a la qual no puga passar decentment inadvertit el centenari, que és commemorat enguany, de la Renaixença catalana aquesta entitat és la nostra Societat Arqueològica Luliana. I això per reconeixement explícit dels propis orígens, cars a tota persona ben nascuda, i per agraïment als progenitors, o creadors més ben dit, de una atmòsfera espiritual que havia defer possible la germinació i al punt l'esplendorosa creixensa de unes idees, filles directes del romanticisme arqueològitzant i restaurador, com les que animaren i sostingueren els primers fundadors de la nostra Societat, amb el Museu tot duna i aviat amb el seu Bolletí.

D'on sinó de l'ambient romàntic, davallat de remotes i aspiracions escoceses y alemanyes amb Walter Scott i els germans Schlegel, creadors d'un esperit gotitzant i enamorat de les ruïnes, que introduïen a Mallorca, amb el mateix Piferer, el gran Quadrado i els homes de *La Palma*, precursors immediats dels nostres renaixentistes literaris, eren fills els ideals dels creients i fervents arqueòlegs que iniciaren en 1880 aquesta Societat?

Creients, deiem, i és mot a mantenir. Ningú més allunyat que nosaltres del pensament de desvirtuar el bateig inicial de l'obra dels fundadors, i regatejar una confessionalitat de que l'Arqueològica no ha pensat renegar mai. Això, però, no és

obstacle a afirmar la filiació romàntica d'aquell esperit que feu possible l'acoblament d'uns homes a l'entorn d'un ideal tan noble com era el de recobrar les pedres escampades del monument del passat, les pintures i retaules vells, restes d'un esplendor artístic menyspreuat i maltractat per èpoques posteriors que n'havien desconegut i despreciat el sentit. L'exaltament idealista de l'Edat mitjana entrava per molt en l'actitud espiritual dels fundadors de l'Arqueològica, i aquest «posat» personal fill directe era d'aquell gran moviment intel·lectual de «reacció espiritualista contra el racionalisme filosòfic de l'Enciclopèdia (*)» que, nascut a Alemanya en el darrer quart del segle XVIII, s'estengué i prengué aviat arreu d'Europa i fou múltiple i divers en aspectes i matisos constitucionals com ho fou en la seva extensió.

El Romanticisme entrà a Espanya, a principis del segle passat, per la porta de Catalunya i en castellà, malgrat que ell havia d'ésser l'indubtable ferment aixecador de una renaixença destinada a de venir més tart moviment nacionalista i totalitàriament reintegrador. També a Espanya, a Catalunya primer i sobretot, prengué aquell moviment ideològic renovador la seva fisonomia particular especial, formada escollint d'entre el conjunt divers les notes que més s'avenien a la seva constitució racial i psicològica, i amb l'estat d'esperit o consciència de reafirmació de la pròpia personalitat, al qual el moviment romàntic obria

de cop insospitades i esplèndides perspectives lliberadores.

Per això el romanticisme català, romanticisme artístic i estètic, que fou l'introduït aquí i de bona hora com mostren les cartes que segueixen, fou de restauració arqueològica, d'enyorança amorosida del passat, d'encantament amb les sobrevivències d'aquell passat que en feien endevinar, com la vértebra d'un esquelet, la seva formidable magnificència; i per això aquest BOLLETÍ, portant veu i exponent de les activitats tradicionals de la nostra Societat, no podia deixar de contribuir a la solemnització del Centenari de la Reneixança. Hem cregut que una manera que teníem de fer-ho era treure a llum aquesta correspondència dels nostres primers renaixentistes. En aquestes cartes de l'Arxiu Aguiló, queda patent, apart del detall i l'anècdota que coloreixen l'època, l'esperit d'aquella època i els seus homes, i les relacions d'aquells homes nostres i els de Catalunya, amb una amistat i una compenetració d'afectes i de ideals, que avui nosaltres, en la commemoració del centenari, tenim per un honor de recollir i ratificar.

J. P. i M

I

Sr. D. Tomas Aguiló.

Barcelona 5 de noviembre de 1841

Amigo mio: carta corta, y no hay que murmurar, pues bueno estoy yo para cartas. Me mareé comm'il faut, es decir, las náuseas me sobrevinieron a poco de haber salido del puerto, y como encontramos el mar más alegre y bullicioso que etc. no se el más que; las náuseas me daban por minutos, con que llegué al puerto con unos retortijones de tripas que al diablo las doy, y hubo que aplicarme un sinapismo al estómago y recetarme una pócima calmante que *calmase* la irritación de los intestinos. Los trabajos me van como lloviendo, y tantos me llueven que me encuentro sumergido

Montoliu, *Manual d'Història Crítica de la Literatura Catalana Moderna*, p, 43.

en ellos hasta las cejas, sin saber adonde revolverme; así es que el poco humor que me quedaba se lo han llevado Editores, Clases, Traducciones, Asuntos domésticos, etc. por no decir los diablos. Que hace el amigo Cuadrado? por si le queda un rato en claro sírvase V. decirle que deseo tener las canciones populares que al hablar del romance de D. Ramón y D. Juan cita en su artículo de Poetas mallorquines, y si a esto el Sr. Aguiló agregase la música, inclusa la del romance, muy agradecido le quedaría *Este* su amigo y servidor que aprovecha la feliz conjuntura que para finalizar *esta* carta le ofrece *esta* última cláusula.

Pablo Piferrer.

Al amigo Peña mis respetos y promesa de escribirle el siguiente correo.

Otro dia será mas largo.

II

Sr. D. Tomás Aguiló.

Palma.

Bacelona 21 de enero de 1842.

Amigo Aguiló: previa *acusación de recibo de su apreciable fecha en 15 del pasado*; y después de decirle que estoy agradecidísimo al envío de la canción; le suplico acabe V. su fineza con procurarme la música del romance de D. Juan y D. Ramón.

El editor del Album es un judío con ribetes de majadero y vueltas de bestia, que ha ido a París, entablado relaciones con Madrazo, Escosura, etc. los cuales ya le habrán impuesto la razón, y que ha regresado insufrible. Para que vea V. que es imposible por ahora que el Sr. Cuadrado escriba algo sepa que yo también he dado al diablo tanto desprecio, y que solo le trabajo la traducción de los artículos de la Revista Británica, pues lo que son artículos originales no quiero hacércelos, ya que me significó que *permitiría* que yo compusiese algo para su periódico. Puede que dentro de pocos días tenga que venir a pedirme auxilio, y entonces miraré por Cuadrado como por mí mismo, y aún antes, puesto que él no tiene trabajo y a mí me sobra. Hace unos días se me brindó con la redacción del folletín de la Ley, con el encargo de traducir composiciones para llenarlo, y dos artículos originales bien insus-

fanciáes por semana, pudiendo estos ser de teatros, modas, etc.; y como el pobre Semis comienza a verse apurado y cabalmente entonces había perdido cierto trabajo, le proporcioné aquella colocación que le vale 25 duros al mes, y le valdrá dos onzas cuando se encargue de las noticias estrangeras. Se lo digo a V. para que se convenza de cuan difícil sea hallar ocupaciones que puedan encomendarse a quien reside en Mallorca, y que aún habitando en Barcelona es preciso bajar la cabeza, y perder el entusiasmo y dedicarse a *porquerías* y gracias cuando se encuentran. Sea como fuere, yo volveré a la carga en breve, y mucho será que mi hombre pueda resistírseme.

Lo de la Academia ofrece sus dificultades; al principio estaban esclusivamente a favor del poema de Rubió y de otro que no era el de V.: ahora ya van diciendo que el de V. tiene un plan escelente, que lleva envuelto grandísimo trabajo etc. Haremos cuanto quepa por acrecentar este buen comienzo. A otra cosa.

Cansados y aburridos de permanecer aislados, hemos formado una tertulia, donde el que quiere va cada noche a leer o a charlar; y aprovechando yo esta ocasión, he procurado que se realizara mi idea favorita de trabajar para la publicación de una Revista literaria y artística. Se me encargó que formulase las bases, de las cuales les menciono estas:

Cada dos meses se presenta una composición, la cual debe depositarse en un cajón a propósito quince días antes de que espire el plazo. Las composiciones van sin firma y esta en una carpeta por separado, solo para saber si alguien se ha dado a la pereza. Se ha nombrado una comisión revisora compuesta de tres literatos, dos músicos y dos pintores, con facultad de aprobar, reprobar y proponer enmiendas. En la junta general que sigue a aquellos quince días, la comisión publica las composiciones aprobadas, para que sus autores se den a conocer y las lean, y vuelve las que han de enmendarse al cajón con las indicaciones al margen. No se hace mención de las reprobadas. A su tiempo la comisión presentará el proyecto para publicar la Revista.

Con esto basta para que Vd., Quadrado y Montis, que hemos considerado como residentes en Barcelona, empiezen, si gustan, a componer algo para últimos de febrero, pues la primera junta general debe tenerse el primer domingo de marzo.

Otro día les remitiré las demás bases. Si se me permite entremeterme a *consejero*, les recomiendo que sean pocos versos, o muy pensados y nada de broma. Y repíto que creo decirlo a quien conoce mi carácter, que no es para ofender a nadie. Adios. Quadrado puede mirar esta carta como escrita para él.

Ofresca V. mis respetos a su Sr. Padre y hermanas.

Pablo Piferrer.

III

Sr. D. Tomás Aguiló.

Barcelona 3 de mayo de 1842.

Amigo: el pulso aun me tiembla de mi ligera indisposición, y por esto seré breve. Diez y seis días ha que me pudro sin hacer nada, la mayor parte de ellos en dieta y en cama, con sufocación de pecho y calentura, bien que ahora ya estoy casi bueno. Y tú que haces? porqué no me escribes? Si sabes que tu letra siempre me será agradable, porque tanto la escaseas para conmigo? Di al amigo Cuadrado que quisiera saber algo de su drama si no es indiscreción el pedirlo, o sino, mejor será que le ponga ahí cuatro líneas que tu mismo le entregarás. En mi última a Bover le hice una porción de pequeños encargos, entre ellos el de saludar al Señor de Socías, al R. D. Miguel Peña, al Sr. D. Jaime Luis etc. Te estimaré te avistes con él y se lo recuerdes. A ver si me escribes y mucho. Tuyo

Pablo Piferrer

No sería ningún milagro que este verano vi niese a pasar un mes en Mallorca.

Lo de *En la Ciutat de Naps* es una canción antigua catalana. La tonada es diferente.

IV

Sr. D. Tomás Aguiló. Palma.

Barcelona 16 de julio de 1842.

Amigo Aguiló: El dador, D. José Fargas, es íntimo amigo mío, y aunque comerciante aficionado a las bellas artes, lo cual es suficiente motivo para que yo te lo recomiende y tú procures que vea lo poco que en Palma le falta que ver. Y sobre todo, te agradeceré hagas por lie-

varle al museo de pinturas del Sr. conde de Montenegro. En fin, en buenas manos etc.

La noticia de la rabieta Bovérica o Boveria na (que en esto no están acordes los autores que derivan ese nombre del latino Bos, o sea el *mú* con que nuestro caro amigo responde a lo que no sabe por confesar su etc) la tal noticia me puso entre risueño y pesaroso, porque te digo con franqueza que me repugna causar disgusto a nadie aun cuando sea con motivo y causa tan inocente como los que tuve. Por lo mismo, mira de apaciguarle y de persuadirle que no fué mi intención ofenderle en lo mas mínimo; que ya antes de saber su rabieta estaba escrita e impresa la notita del cuardeno 11 que recibireis por este correo; y máxime que le tengo destinada en el apéndice sobre lo del Marsilio otra notita muy cuca que le pondrá de almíbar. Cabalmente se ofendió de lo que no debiera; y al parecer no entendió una amarga reflexión que va allí muy disimulada y envuelta y que se puede hacer a cuanto dice y compila.

Quadrado no ha escrito, y pienso hacerlo yo uno de estos días. Ofrece mi respeto al Sr. de Socías, a mi amigo el R. Peña, a quien soy muy aficionado y estoy agradecidísimo, a los Sres. de Muntaner y Luis, y a tu Sr. Padre y hermanos.

Yo estos días he tenido otra vez la sufocación del pecho, que ya me va pasando, y creo desaparecerá con estarme en la campiña un par de meses, porque aquí el calor es insuportable.

Ya debes de saber lo de la Academia: Roca y Cornet votó por tu poema; el Sr. de Cortada por otro que dijo era bellissimo, encerraba sublimes conceptos, etc. Roca estendió un dictamen, que disimuladamente viene a decir es mejor el tuyo; y esto es lo que entendimos cuantos asistimos a aquel acto, que fué la ceremonia mas tonta, pueril y ridícula que puedas figurarte: El Sr. secretario Muns nos geringó con un discurso de mas de hora y media, en que sacó a colación los vivos y muertos miembros de la Academia, sus trabajos, partidas de óbito, rótulos del cementerio, y una retahila de lindezas que me tuvieron con la carcajada en la boca mientras duró la memoria. Creo que escandalizé a los dignos cólegas de Bover; pero al diablo los doy. El poema premiado en vez del tuyo es una insigne porquería, que a Semis, a Bofarull y a cuantos jóvenes estaban allí nos hizo prorrumpir en murmullos. Yo no pude

contenerme, y acabada la ceremonia se lo espeté a Cortada que, como no tiene ningun principio, me concedió y confesó cuanto quise delante del presidente Pujalet, que es otra alhaja, y de Roca que se sonreía.

Tuyo.

Pablo Piferrer

V

Sr. D. Pablo Piferrer

Barcelona.

Palma 26 de Julio de 1842.

Mi querido Pablo: Siento que la premura del tiempo no me haya permitido manifestar mi reconocimiento a tu íntimo amigo, y sujeto de excelente caracter, segun lo que a primera vista puede colegirse, D. José Fargas. Poco después de entregada tu carta del 16 salió a recorrer nuestra hermosa isla, y a su regreso encontró el vapor que adelantaba su salida. Lo que unicamente puedo yo hacer para un forastero es ver de introducirle en la casa del Sr. Conde de Montenegro, y cabalmente era la única cosa que me encargabas. El conocimiento que por casualidad formé con una persona de su servidumbre me daba pié para creer que en esto te complacería a ti y a tu recomendado, practiqué mis diligencias, pero el tiempo no ha dado lugar a que se realizasen mis deseos; Porque deseo mio era pagarte en la misma moneda la milésima parte de lo que te debo. A tu buena amistad, a tus cartas de recomendación debo tal vez la buena acogida que experimenté en Barcelona, y si en ella conservo amistades que dulcemente me complacen, me acuerdo siempre que estan marcadas todas con el sello de Piferrer

La tempestad Bovérica no ha serenado totalmente. No hay ya truenos ni relampagos, pero hay un nublado tan indigesto que incomoda mas que la tempestad. La segunda nota no le ha complacido bastante; los anales debia, [*estrip*]... iados corregidos, enmendados, limados, cerridos, purificados, añadidos, aumentados, acrecentados, anotados, marginados, glosados, comentados y otros dingolongados por Don Fulano de tal, Académico de cual, y de esto y de lo otro y de lo de más allá etc. etc. etc. Así se hubieran hecho las paces: tratarle de cospista! yo a lo menos le trato siempre de

cómpilador. Pero por ahora no exige sus manuscritos que es lo que más importa; hoy sale para Algaida, y creo que llegará hasta Artá: Dios Nuestro Señor le conceda un próspero viage, y si conviene no le deje caer de su asno.

Con qué ya soy miembro de la Academia? Me alegro. Conozco como el que mas la corteidad de mis alcances, y sé que por otro camino tal vez no me hubiera sido fácil entrar en tan respetable cuerpo. Debo dar las gracias al Sr. Roca; antes le profesaba singular afecto por las simpatías de indole y sentimiento que tan fuertemente obran en mi corazón, ahora le debo este beneficio positivo, y no lo olvidaré.

No sé yo si Camporedondo publicó fragmentos de su poema en el Semanario pintoresco de este año. Tengo esta idea confusa y no he averiguado la verdad, haré por verlo, pero no creo que el poema sea tan malo como lo pintas. Entonces tiene acaso Cortada el juicio en los talones, ó mas abajo todavía? En que se funda para darle la preferencia? En la armonía de la versificación? en la palabrería? Por cierto que mis versos bastante armónicos son: Apuesto a que sus octavas no son más robustas, mas cadenciosas, que las mías; una sola hay que no esté cortada en el cuarto verso y todas lo estan en el octavo. Apostaré a que no se encuentran cincuenta versos débiles, uno solo hay que es malo, y este por no hechar a perder una idea buena. Luego la preferencia será porque es mas melifluo, mas afeminado, y esto cuadra muy bien en un poema de la edad media, en una incursión de los Almogavares... Oh sabios de las trecientas novelas! (históricas por supuesto). No hablemos del plan; yo no estoy muy satisfecho del mio, no está bastante desarrollado, el tiempo me escaseó y a haberlo tenido tal vez me hubiera arredrado alargar en demasía mi poema, pero el del antagonista, según dice el Sr. Roca, no tiene plan ninguno. Hay algunos escritores a quienes les peta eso de escribir sin plan; fuerza de las simpatías.

Sin embargo no creais por lo dicho que estoy resentido. A escoger entre el accésit o el titulo de socio honorario tal vez espontaneamente hubiera preferido lo último.

Memorias de Muntaner, Peña, Garau, Socías, de mi familia y dispón de tu intimo.

T. Aguiló.

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 19 de febrero 1843.

Estimado amigo: te doy las gracias por la prontitud con que has satisfecho mi encargo y mas por haberme proporcionado la lectura de una composición de Jovellanos, en la cual hay pasages que no se me olvidarán tan facilmente. Yo me alegro de que ella no se haya dado a luz hasta ahora, pues del contrario pudiera decirse con razón que yo tomé de ella no solo pensamientos, sinó aun la manera de esponerlos y las mismas frases. Esta semejanza, como la veo después de escritos los capítulos que compuse con alguna confusión, me complace en extremo. No puedo decir lo mismo ni del que acabé el mes pasado ni del final de este tomo que va corriendo a rienda suelta y que de buena gana dejaría sin concluir. Parcerisa seguramente volverá a publicar los Recuerdos por su sola cuenta, si antes, es decir en este tomo, lo hizo en compañía de un comerciante. Este, que es de lo mas tacaño, se ha aferrado en que el prospecto prometió que solo constaría Mallorca, de 30 entregas; y como yo tambien me aferré en que no me daba la gana de ensuciarlo, que bastante lo he hecho en los dos últimos capítulos, me concedieron dos ó tres entregas mas. Este plus ya lo ha menester la segunda Parte, y aquí entra la bronca. El comerciante bufa y rabia; Parcerisa me insiste y me fuerza a que coja la brocha gorda, y de una manotada acabe la 3.ª Esto es lo que hago, con el mayor sentimiento de ver desaprovechados los materiales que para hacerlo un poco mejor tengo acoplados. Además, algunos puntos de mi plan requerian pausa é inspiración: ahora todo se lo llevó el diablo, y el caso está en acabar tan brevemente como se pueda, y a fé que me importa para realizar alguna suma. Esto es lo más triste y repugnante que puedas figurarte; porque al principio te salen con que no les gusta lo histórico; después dicen que un poco de historia no sienta mal á lo pintoresco y descriptivo; luego quisieran que hubiese diálogo y fuese una semi-novela; mas adelante que se hable de Lamparon, y de la cortina tal, y de la reja cual y de mil menudencias; y finalmente cuando les importa acabar nada es interesante, Bellver no vale la pena, a Raxa le basta y sobra con decir que hay muchas obras de escultura, y saltando

¿ Artá se hacen cuatro higos a Mallorca y á los mallorquines. Lo de la Biblioteca no creas me deje por mucho tiempo espacio para componer; pues está tan por arreglar y todo carga tanto sobre mi (entre paréntesis), que también tiene sus cuatro bemoles este cargo. Vuelvo á molestarte: deseo saber si han salido entregas del Panorama de Furió relativas a la Parte Foránea, y las condiciones del Diccionario Histórico-Geográfico, etc. del otro, al cual quiero suscribirme para tener resumido todo lo que se ha escrito sobre Mallorca, con item mas las añadiduras.

Renueva mis afectos a tu Sr. Padre y hermanas. Tuyo siempre.

Pablo Piferrer.

VII

Sr. D. Pablo Piferrer.

Palma 18 Abril de 1843.

Mi buen amigo: si las cartas hubiesen de ser un tiroteo de cumplimientos y elogios diría que el repetirme tu el motivo de nuestra amistad, fundándola en la bondad de mi corazón, es probarme la del tuyo. Esta confesión al paso que me favorece te honra a ti haciéndote mas apreciable a mis ojos sin que la vanidad tome parte en estossentimientos. Sigamos pues creyéndonos reciprocamente buenos y sanos dealma, sin que la distancia de los talentos sea un abismo que no pueda saltar el corazón. Dicha es que los desengaños que cada día palpamos no hayan envenenado del todo la fuente del sentimiento, porque muy triste ha de ser la situación del hombre que en la exaltación de sus ideas se considera como presiado a ser totalmente excéptico y egoísta. Es un enfermo que comprende todo su mal y se ha deshauciado a si mismo.

Debía escribirte el otro correo a lo menos para que mi carta neutralizase un poco el efecto de la de Bover. Yo deseo que note incomodes por sus chabacanas groserías, tu conoces cuan atrevido, cuan inreflexivo, cuan niño es este socio de todas las sociedades habidas y por haber. El otro correo remitió una carta a Cortada sobre Furió tema favorito de todas sus chirriantes variaciones, haz por leerla y se te pasará la murria que te haya dado la que tu recibiste.

Al fin he dado un vistazo a los poemas del concurso. Al fin he visto las magnificas octavas que tanto me enalzó el Sr. Cortada: Su mérito pudiera ser el símbolo del mérito literario de algunos jueces del certamen. El literato de las trece novelas si no vale gran cosa para novelista tiene a lo menos mucho adelantado en materia de crítica. Yo no siento que me hayan pospuesto a Camporedondo, siento que la Academia se haya desacreditado publicando el fallo; siento que Rubió en una carta confidencial me hablase del casi-equilibrio, pues dudo que tal le parezca y no había necesidad de envolver sus juicios en las fórmulas de un lenguaje oficial. Piferrer, tu sabes que no soy orgulloso aun que tal vez ahora te parezca *inmodesto*: pero a mi juicio valen tanto como las decantadas octavas, cuales quiera ochenta y cinco de unas cuatrocientas y pico que para un poema épico trabajaba hace unos doce años, y sino mira si también sabia decir Canto etc.

Canto las armas y el cristiano Marte
que a Palma libertó del moro fiero,
de la Cruz arbolando el estandarte
dó el lunado pendón se vio primero:
Mucho le trabajó la intriga y arte,
mucho la audacia del infiel guerrero,
pero piadoso en fin el alto cielo
con el lauro inmortal premió su zelo,

Tu, belgéra Musa, que vestida
la carne juvenil de férrea pompa,
con sonoro aliento infundes vida
al militar clarín y heroyca trompa,
baña mi labio audaz con la avenida
de tus raudales para que interrompa
el blando arrullo de cantar suave
con el épico son rotundo y grave. etc.

Tu carta me cogió escribiendo el artículo musical que te remito, y me hubieras favorecido diciendome en que número de la Corona debía encontrar el tuyo sobre el Stabat, dándome lugar así para que tus ideas apareciesen con doble firma. Esto hubiera sido mejor para los lectores del Almacén que no me hubieran visto hablar así de cosas que tan poco entiendo, mejor para mí que me hubiera abrigado con retazos de su capa, y mejor para ti que casi hubieras tenido una segunda edición de tu artículo. Yo no se como Guasp no lo ha publicado leyendo él la Corona y habiendo insertado uno con las iniciales J. F. En cuanto a las cantigas yo no tengo presente ninguna que pueda remitirte. La costumbre de cantar esos viejos tonos ha desa-

parecido casi totalmente; los payeses haullan en castellano chapurrado, y solo tal vez en las pequeñas poblaciones de lo interior de la isla puede que se encuentre alguna cosa. Además estoy para marchar esos días a la Corte, voy a visitar a Cuadrado y de vuelta, pues no creo tardar mucho, tendrás el placer que yo tendré de abrazar a tu sincero amigo.

Tomás Aguiló.

Memorias a Roca, Rubió y demás amigos.

VIII

Sr. D. Tomas Aguiló.

Palma.

Barcelona 27 de enero [1844.]

Amigo Aguiló; excusas aparte, porque el tiempo vuela y aun tengo que componer artículo de fondo para la Verdad, y son las doce, y acabo de componer el de Teatro para Brusí; contesto á la que tu tuviste la bondad de mandarme por tu recomendado, á quien me ofrecí como debo á todo lo que te interesa. Sabe que yo me marché antes de la broma á Villafranca para pasar allí unos cinco días con los hermanos Milá, los cuales cinco días se convirtieron en tres meses, pues mi madre se fué á Vilasar y yo me quedé sin ropa y sin blancas á esperar el frío que apretó con mas rigor y mas pronto de lo acostumbrado. Esto fué mi salud, y así logré desterrar el maldito costipado que tanto me perseguía. Así es que gracias á aquellos tres meses de campo ahora tengo fuerzas par trabajar como un condenado, que bien es menester para reparar la brecha que medio año de paralización y bajas ha hecho en mi bolsillo, y concluir mis trabajos comenzados. A mi llegada á Barcelona acepté las ofertas del director de la Verdad, y volví á someterme al duro yugo de la política que por todo el febrero espero romper. Tengo esperanzas de ser nombrado 2.º bibliotecario de la pública de Barcelona, y si lo consigo, daré por bien empleados los disgustos, las súplicas y los trabajos que me ha costado, pues has de saber que he tenido que luchar con jóvenes conocidos míos que no presentaban más títulos que su opinión política, y sus intrigas. Voy viendo que es preciso ir á Roma, digo, a Madrid, para ser tenido en algo é imponer a esos feroces.

Me indicas tus deseos de venir: ven, y me darás el mayor placer en gozar de tu compañía no tan arrebatadamente como en el verano

Hoy escribo a Quadrado, bien que rápidamente, pues no puedo de otra manera y a entrambos pido que, si os es dable á vuelta de correo me enviéis una relación de *Sa Colcada* pues la que yo hice es muy corta é insignificante y como van á imprimirla ahora, aun podría retocarla. Otro correo seré mas largo, y este correo será el siguiente.

Tambien incluyo en la carta de Quadrado mi romance de Las Navas. ¿No es bueno que tras tanto hacerme el sueco ahora me descuelgue pidiendo y molestando?

Saluda a tu Sr. Padre y hermanas.

Tuyo siempre.

P. Piferren.

IX

Barcelona 12 de febrero de 1844.

Mi muy perifollado amigo: yo no sé que diantre de manía se te ha metido en la cabeza de andarte con rodeos y como con cumplidos cada vez que me das el placer de leer carta tuya, como si tu no fueses Aguiló y yo Piferren, que es decir, dos muchachos que no hablan sino cuando tienen de que, y no dicen sino lo que les dá la gana. Yo te agradezco como puedes figurarte el envío de la descripción consabida, pues si bien ya la que yo fabriqué estaba a punto de entrar en las cajas de casa Verdaguer, todavía he podido sacarla y retocarla en ciertos pasages que con tu folleto no se aventan; amén de un trozo que he copiado, y que ha venido a confirmar lo que yo ya había indicado antes llevado de mi afición á todo lo verdaderamente característico, aunque sea grotesco.

Hablo del Cap de Guayte. Tu carta lleva la fecha del 30 del pasado, y seguramente he de agradecer este retardo al vapor Mallorquín, que ya tiene de fama general de cobarde y amigo de estarse al áncora. Sabe que Roca y Cornet y yo hemos sido nombrados sub-bibliotecarios de la Pública de Barcelona, pues el Ayuntamiento ha tenido la gracia de no llamar al Sr. Roca Bibliotecario. Ya hace algunos días que tomamos posesión, y mañana la abrimos para el publico. Hay mucho que hacer

para dejarla en el estado que le corresponde; pues amén de los millares de volúmenes que hay revueltos y hacinados por aquellas salas, queda un refuerzo de 500 serones grandes bien repletos y liados que se están pudriendo y piden quien los desbalije. Nuestro primer trabajo, luego que se construyan nuevas estanterías, será clasificar á bulto por el mal método hasta ahora seguido para colocar los libros; con que después habrá que proceder á una segunda clasificación general y razonada subdivisión de materias, y para postres formación y poner en limpio los catálogos particulares, y los duplicados generales alfabéticos por asuntos y por títulos. Es cosa de tres años á lo menos. Por esto me separé de la Verdad, y voy descargándome de algunas otras tareas. Te lo participo para que te alegres, como sé que has de hacerlo. Hoy he encontrado á tu pariente, á quien tendré ocasión de ver más a menudo, pues es otro de los concurrentes a la Biblioteca; y como me hablas de sus poesías se las he pedido, y creo me las enseñará. Créeme que si en algo puedo servirle lo haré; mas en cuanto á lo que de la Verdad me indicas, no es posible, pues el Director está en los mayores apuros, tanto que ha suprimido la plaza de redactor literario que desempeñaba Milá, amén de otras reformas a cual más mesquina. ¿Con que te has dado á la vida buena? Ay amigo, cuanto te lo envidió, y cuanto lo necesito! pues en la corta temporada que la probé en Villafranca, me probó tanto y tantos proyectos é ideas poéticas se me ocurrieron entre los vapores de la comida ó durante las largas horas que me llevaba tendido á la bartola, que te aseguro no le haría ascos al que me la propusiera. Mi cabeza no descansa; y Dios sabe los planes que he concebido. Temo que no tendré lugar ni espacio para realizarlos, y que mi vida será bien corta; mas sí Dios me da salud y me conserva la posición en que ahora voy á encontrarme, alguno de ellos no sé quedará en mi cabeza, antes yo haré que mi alma se desahogue y se sacie y se goze y se dilate y se salga toda afuera en una obra mía, no pagada ni encargada, sino hija de mi rigidez, de mi genio exclusivo y agrio y de lo único que forma mis delicias. He visto anunciado en los diarios de Palma El Diccionario Histórico geográfico estadístico de Mallorca; ¿cuanto va que en él y sobre todo en el artículo de Palma hay fabricada la tercera historia nueva y diferente de cuantas su autor ha

hecho, que ya siempre son diferentes? Dígolo porque es desagradable que haya quien desvirtúe lo poco que a otro le costó algun estudio y esfuerzo; y yo no sé porque se han de consentir esos moscardones literarios. Yo he probado la expedición de los Pisanos y del Conde D. Ramón Berenguer III, perdona mi vanidad: apuesto que ahora sonará esta expedición como cosa de que se estaba muy convencido, y en prueba de ello y como quien ya lo sabía se citará nada menos que *todo* el poema de *Laurentii veronensis*. Sé que en una de las entregas de este Diccionario ú de otro, hay una composición inédita de Jovellanos: si por el siguiente correo y por el mismo conducto puedes enviármela, me harás mucho favor.

Ofrece mi respeto a su señor padre y a tus hermanas, cuyo deseo de conocerme como a Rubió es ciertamente muy lisonjero para mí: Cuando acabarás de convencerte de que en tu casa comí lo que debía no solo para llenar el estómago sino también para hacer justicia a vuestra mesa? Cuidado que es fuerte tema el tuyo de querer que aquel día lo pasé con hambre. No tomaré yo la revancha, y pasaré por alto tu comida en mi casa, sobre la cual habría algo que decir. Incluyo una carta para Quadrado: mira si esta buena pieza se decidirá a escribirme, que ya hace tiempo deseo ver letra suya. Tuyo siempre.

P. Piferrer.

X

Barcelona 20 de Abril de 1845.

Querido Tomás: hace dos meses que tengo tu última carta y una de Quadrado en un bolsillo para contestarlas; pero este mismo tiempo hace que todo me sale al revés y a contratiempo. Primeramente el gran tema obligado de mi salud ha sonado en unas modulaciones mas complicadas que nunca, y me ha puesto en el caso de no hacer nada ni escribir nada, ni una contestación a uno de mis encassisisisimos amigos. Baste decirte que desde fines de marzo hasta hoy día de la fecha no he estado enteramente levantado sino cuatro o cinco días, los suficientes y más indispensables para conocer a Liszt y oírle y escribir cuatro líneas de él y para recaer gracias a vestirme y peinarme y arrosstrar el viento y todas las demás lindezas que yo

ejecutaba con un gesto de mil demonios. Ayer probé de salir de casa, pues me tocaba según receta de mi Galeno, y pillé una jaqueca en San Juan: hoy me duran las reliquias; pero ya puesto un dique al cólico obstinado que me hace bambolear, puedo muy bien consagrarte esta velada. Luego este mal estado mio que se agrava con un infortunio espantoso de mi hermano, pues yo lo sobrellevo, y con idem de mi hermana, me ha sugerido nuevos pensamientos que han embargado toda mi alma, y cuya fuerza no había sentido tanto desde la pasada cuarema de 1844 y desde la venida de Quadrado. Venci, salí del trance, tengo paciencia, quiero enhorabuena emplear lo sobrante de mis antiguas fuerzas en bien de mis allegados a quienes Dios no les ha dado tantas, no hablo iracundo sino cuando el dolor físico me acongoja y la calentura me postra, y no me enfado sino tan pocas veces como puedo cada día. Mucho es esto, y mi firme convicción y mi tenacidad y aislamiento y desapego a todo lo del mundo que no sea Belleza seca y un poquito de gloria (no reirse) andarán el resto del camino. Por consiguiente vamos a lo tuyo, aunque ya que la impresión de tu segunda epístola es tan fresca deja que despache enteramente lo mio. Tú eres bueno de pies a cabeza, y a nadie sino a tu bondad se le ocurre enviarme un aviso como el importantísimo que me das de lo del periódico nuevo, Balmes Viluma etc. No lo echo en saco roto, ni tampoco ello puede acrecentar la estimación que te tengo, más que sea de lo que hubiera de acrecentarla. Deseo que en otra ocasión análoga pruebes hasta donde alcanza mi agradecimiento. Esta es otra de las conyuturas que en el decurso de mi vida habré debido desaprovechar por causa de mi posición, suponiendo que yo pudiera suplir a Quadrado, caso de negarse este redondamente. Lo primero a que he de atender indispensablemente es mi salud quebrantada y dispuesta a parar en todo lo peor, si no pongo remedio mientras es hora: no hay que decir que ni serviría para trabajar mucho tiempo, ni el clima de Madrid dejaría de dar conmigo patas arriba tal como ahora estoy. Dígote que ni a lo más ligero puedo darle cima sino con gran pena y con muchas interrupciones. He resuelto dedicar a restablecerme todo el verano, pues amén de escigirlo así mi cuerpo, conviene a mi bolsillo que haga este doloroso sacrificio para recobrar después lo perdido y poder trabajar moderadamente como ahora

no puedo. Añade a esto que si bien soy cada día más monárquico, si bien no veo nada posible sin la religión, tengo un escepticismo grande sobre lo que actualmente conviene, y si me lo preguntasen de buena fe, de buena fe respondería que no lo sé. En todas partes veo escollos, en ninguna seguridad de dar asiento a nuestras cosas, en casi todos los cambios y más o menos tarde lucha y sangre; yo ni quiero alcanzar el bien si ha de costar sangre y lágrimas. Dudo que sea lícito infringir el mandamiento de Dios ni en vindicta de la sociedad, mucho menos en defensa de esta porción de lo creado que llaman patria. Si hubiese una invasión, no se si tomaría un fusil para defenderla, y si no pudiese escusarme de tomarlo, tiraría al aire. Lo que es escribir para encender guerras directa ni indirectamente, jamás. Por último, tengo tanto apego a mis ilusiones literarias! Ha tantos años que estoy encadenado a la servidumbre de los Editores sin poder ser yo, sin poder entregarme entero a mis inspiraciones que tengo casi todas trazadas en el papel! y si escribo los Recuerdos con bascas y disgusto mortal, llorando a cada paso por los días que vuelan sin que pueda consagrarlos a la realización de los pensamientos que ocupan el fondo de mi alma ¿como quieres que tuviese bastante desprendimiento de mi mismo y bastante resolución para lanzarme a la agitación de la intriga, de los amaños miserables de *cada día*, de las noticietas, de los circulillos, de los hombrecillos de *desgo-bierno*, y de todo lo demás que no puedo mentar sin escupir? Pero al fin y al cabo, tengo firmeza, y una vez emprendida una senda, creo sabría sostenerme en ella: es decir, que el principal obstáculo físico es mi salud; como que tal vez de esa nueva posición yo tal vez y sin tal vez reportaría una ventaja para beneficiar cuanto después emprendiese. Juzgo que Quadrado es excelente para este encargo, pues además de sus circunstancias literarias, de que yo carezco ahora, sus condiciones y su decisión dudo que tengan rivales. En fin no hay que hablar más de esto.

Saluda a tu Sr. Padre, a tus hermanas y a Quadrado. Tuyo.

P. Piferrer

Barcelona 8 de Marzo de 1847.

Querido Tomás: Sobre un trozo de tu misma carta te pongo cuatro renglones, porque cree no tengo tiempo para más. El correo pasado te hubiera escrito; pero el sábado estaba en cama... Después no supe que el vapor no había salido, y cuando lo supe ya iba a regresar. Tu última carta comm'il faut: alegre, ligera, y sin el consabido tema de cincuenta mil variaciones, lo cual me regocijó. Por Milá, que llegó el sábado, he sabido cuan fácilmente hubieras obtenido cátedra en el Instituto, si en vez de forjar planes y crearte fantasmas hubieses a la primera idea cogido la diligencia y puéstote en Madrid. No puedes figurarte la facilidad con que tales nombramientos se dispensan; Milá y Rubió pueden dar de ello buena razón, como que eran casi comensales del oficial dispensador Amador de los Ríos. Milá me ha asegurado que si hubieses ido directamente a Madrid cuando esa idea te ocurrió, la cátedra era tuya. Yo debo prepararme para partir apenas salga el decreto de oposiciones a mi cátedra, que por fortuna ha quedado vacante. Esto, unido a los muchos percances con que se ha complicado lo de la Revista, en la cual quizás terciaran las reputaciones consumadas de aquí, probablemente le prolongará el comienzo de su publicación, si no la mata en proyecto. Lo segundo es mi deseo. Parcerisa partirá a Madrid sin duda a principios o mediados de Abril.

Siento en el alma el estado de Quadrado, y creo hace mal en alimentar su pesar tanto como

me explicas: no hay ninguna persona en la tierra que valga el sacrificio y concentración de los sentimientos de un corazón como el suyo. Perezca el día en que creí poder concentrar los míos en una forma humana! Gran cosecha de pesadumbres, melancolía, desasosiego para después.

No hay sino Dios y todas las ideas que de él emanan que para el hombre de juicio y corazón son todas las fundamentales de la Ciencia y del Arte.

Salúdale con mucho ahinco de mi parte: no le escribo porque no sirvo para consolar y estoy en este punto tan seco que me parece que lo mejor es dejar que el ardor de los soles vaya enjugando ese filo de agua.

A propósito, Bover ha sido condecorado con la Cruz de Carlos III: puedes continuar corrigiéndole sus disparates, y dar a sus vulgaridades un aire de buen estilo, y te graduaré del hombre más imbécil que pisa la tierra. Esas vóboras no deben alimentarse; pisarse, aplastarse. El con su cinismo indecente es más ducho que tu: él sabe que sus serviles bufonadas le valen cruces y consideración de como Milá podría explicarte, ¡Y quien sabe lo que a tí se te muere sin que lo sepas!

Mis afectos a tu Sr. Padre, que espero habrá mejorado en su dolencia, a tus hermanas y hermano. Tuyo,

P. Piferrer

Gracias por el tomo de los Escritores Mallorquines.

NOTES DE BIBLIOGRAFIA LULLIANA

A la Biblioteca Provincial de Palma, amb la signatura R. L. 62, hi ha un manuscrit de 86 fols de paper, escrit tot de la mateixa mà a la darrereria, ens sembla, del XV. segle, de lletra menuda i atepida. Conté 18 obretes lul·lianes totes en llatí. La darrera es el *Liber de fine* qui ocupa els fols 67-86. Al marge superior de la major part d'aquests fols, hi ha, escrites de la mateixa mà del text, una serie de notes que semblen apuntacions mnemòniques, i el seu contingut ens fa sospitar si serien

d'algun dels *mestres* lul·listes d'aquella època, el Dr. Pere Daguió, pots-cr, el *mestre* Pere-Joan Llobet.

Al nostre veure tenen interès bibliogràfic, i a més, no deixen d'ésser curioses. Adhuc creim que tal volta podran ajudar a resoldre algun problema de bibliografia lul·liana.

Vet-les aquí:

fol 67 v.º .. sobra tot que age l'Art magna qui compren totes les sciencias.

- Item fornirme de libras a Valencia a Parpiya he Barsalona.
- fol 68 Item que face traladar tots los libras que te lo metge fransés qui sta al sant Sperit. (*)
- fol 69 lo Felix; lo Blanquerna; le Doctrina pueril; la libra de modo naturali intelligendi; lo libra de jure
- fol 70 liber de Deo; liber de Jhu. x^o; liber de nostra Dona; lo questionari; la taula general; lo libra de assensu et de desensu intellectus; liber de intellectu; liber de memoria; liber de uoluntate.
- fol 70 v.º Item fer fer hun bell bulum de aquets libras -s- (scilicet) ars magna, ars compendiosa et questiones demonstratiue.
- fol 71 Item Plasent visio; Item lo libra de Auast; (*) Item lo libra dels articles; lart demonstratiua ab la sua lectura; los Prouerbis; lo Consolador; Item liber de diuina magestate; Item lo Contemplador; Item lo libra contra Anticrist
- fol 72 lo Coment major; les questions de la demonstratiua; liber de predestinacione; liber de possibili et impossibili.
- fol 72 v.º item Amich he amat; item la lectura de Jenoue; item le fisique ab le matifisique; item auer tratat de bell scriuent de tots los libras que te mestre Guillem lo francés
- fol 73 item de auer tots los libras de mestra Ramon que a fets he ordonats
- fol 73 v.º Ars inueniendi veritatem; liber correlatiuorum: tabula generalis; lo libra dels articles
- fol 74 los libras de totes les disputes; liber de ente reali et rationis; liber de raptu; Plasent visio
- fol 74 v.º item lo Plant he lo Desconort; he Amich he amat vnum volumen: los senyors en Farer (*) he
- Graduli ne tenen molts; item mestre Guillem frencés qui sta al sant Sperit nà molts; «item libre (o liber) de Deo he de Jhesu e de nostre Dona vnum volumen; item de possibili et impossibili et de modo intelligendi naturaliter et de potencia objecto et actu vnum volumen; item liber de homine et de anima; item liber de potencia obiecto et actu» (*)
- fol 75 les questions molts subtils sobre les santencias: la lectura sobre lart general; finalment tots los libras de mestre Ramon
- fol 75 v.º liber de equiparancia; et de venacione substancie; et de diuinis rationibus; Arbor sciencie; Ars generalis; Ars magna
- fol 76 lo libra de homine; lo libra de anima; item liber de equiparancia et de diuinarum? rationum; item del sent Noms
- fol 76 v.º sobre tot auer Ars magna he Arbor sciencie e Coment major.
- fol 77 nota: sobre tot que sia membrant de auer tots cons (*) libras he hobras ha fetes mestre'n Ramon que'n sia 'be informat ab tots los famosos lulistes. han molts dels dits libras en Qualler (*) en Paris en Valencia en Janoua (?) en Italia he en diuersos lochs
- fol 77 v.º item te molts libras en Farrer en Graduli lo metge frencés.
- fol 78 le gramatica; le rayalitat del art; lo libra de peradis; le lectura del art general; le scusacio del art general
- fol 78 v.º les consequencies. finalment tots los libras de mestra Ramon; item les proposicions de la demonstratiua
- fol 79 item que deman al fill den Arnau Riera del quofra (*) dels li

(1) Carrer encara existent o convent de Trinitaris, avui St. Felip Neri.

(2) Evast (=Blanqueria)

(4) * * al marge esquerra

(5) quants

(6) Caller (Sardenya)

(7) Génova

(8) cofre

- bras que li volien vendra a València
- fol 79 v.º item dels libras que té lortolà qui sta a Qualler en Serdeya; item liber de arte confecionis et de inueniendo particularia
- fol 80 item que studiyn mentras stant (º) ab los libras del metge frencés fins que sia fornit de libras
- fol 80 v.º liber de Deo ignoto et de sapientia ignota, item Doctrina pueril major; (1º) item lo Cahos cum sua lectura; item de lumine et de correlatiuis; ars diuina et propositiones demonstratiue; liber de raptu
- fol 81 item tots aquels librets den Farrer; item Ars magna et tabula generalis vnum volumen; item liber angeloron
- fol 81 v.º nota: item auer trallat de tots los libres que te mestre Guillem lo francés
- fol 82 item si he master libres del art den Farrer ho den Graduli; item si he master libres dels antichs de la libreria de Framenós ho del Carne
- fol 82 v.º lo Contemplador; le Plesent visio; lo meravellos libra de resurreccione; lo libra del art marmoratiu; Doctrina pueril major; Felix he de nostra Dona; lo libra del Gentil; liber de Deo et de Ihesu.
- fol 83 super omnia habere artem compendiosam
- fol 83 v.º vnum volumen de libro de Homer et de Sorte; item vnum volumen de libro contra Auerois et contra Antexristum; item facere scribi omnes libros cuidam bono et obtimo scribenti et verissimo (11)
- fol 84 vnum volumen de questionibus? filosofie et theologie; item unum volumen de questionibus sententiis et demonstra...
- fol 85 v.º item ire Barxinonam et studere ibi artem et facere scribi omnes libros ibi
- fol 86 item tenet omnes libros artis quasi magister Guillelmus fransigena et Farrerius sabater

SALVADOR GALMÉS

EPIGRAFIA ARÁBICA

UNA NOVA LAPIDA SEPULCRAL MUSULMANA

La col·lecció de làpides funeràries musulmanes del nostre Museu ha estat enriquida darrerament amb un nou exemplar (desgraciadament incomplet) trobat fa una vintena d'anys a Randa i cedit fa poc al Museu de la Societat Arqueològica Lul·liana pel seu possessor i benemèrit consoci D. Alfons Aguiló.

(9) Mentrestant

(10) Aquest qualificatiu sen bla revelar l'existència d'una Doctrina pueril *menor* (la Doctrina dels infants?)

Es de pedra marès del país, de forma plana i originàriament quadrangular, i porta la inscripció en caràcters cúfics incisos.

Dimensions actuals: 5'50 cm. de gruixa, 35 cm. d'amplària i 44 cm. d'altària. A la part inferior hi manca una línia de text. El final de les línies tercera, quarta, quinta i sisena manca també, com es pot veure per la fotografia de la làmina adjunta.

(11) al marge esquerre

Heus aquí la transcripció del text en caràcters àrabs corrents:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 حَیْمٌ هٰذَا فِیْرِ لِعَبْدِ ا
 لِسَّلَامِ بْنِ سَعِیْدِ رَحْمَةً
 اللّٰهُ عَلَیْهِ تَوَقَّأ (sic) [یَوْمِ]
 الثَّلَاثَةِ مِنْ شَهْرِ ذِی
 الْحِجَّةِ [سَنَةِ]

Els mots que van entre claudàtors són suplits per conjectura.

La traducció és la següent:

En nom de Déu, el clement i misericordiós. Aquesta és la tomba d'Abdessalam ben Saïd (que la [misericòrdia] de Déu sigui sobre ell). Morí [el dia] tres [del mes de Du]l hijja [de l'any- - - - -]

Manca un detall important: l'any de la mort del difunt.

La forma plana i quadrangular del monument i la concisió del text de la llegenda (1), tancada en el cas present per una doble línia incisa que fa l'ofici d'orla, i limitada a la invocació *En nom de Déu, el clement i misericordiós*, nom del difunt i data de la seva mort, sense altres fórmules religioses corrents en làpides posteriors, fa creure que es tracta d'un monument funerari anterior al segle XII.

JAUME BUSQUETS

CONFRARIES RELIGIOSES EN MALLORCA. *

ANYS 1478-84

XIV

ORDINACIONS

DE LA CONFRÀRIA DE LA SANTA TRINITAT

E PER DEVOCIO DEL BENAVENTURAT

SANT SEBASTIA, PARROQUIA

DE MURO

(10 gener 1483)

Innomine Domini Amen. Nouerint vniuersi Quod Anno ana[tiuitate] eiusdem Millesimoquadringentesimo octuagesimo tertio, die vero veneris decima mensis januarii, Reuerendissimo in Christo patre et domino domino Didaco, diuina miseratione Maioricensi Episcopo, serenissimi

domini Regis Cancellario et consiliario, instudio sui Episcopalis palatii presentialiter existente, aduenerunt et comparuerunt discreti Melcior Comes et Joannes Albertini, parrochie de Muro, et tam nomine eorum proprio quam nomine aliorum cooperariorum et confratrum confratrie Sancti Sebastiani dicte ecclesie presenterunt prefato Reuerendissimo domino Episcopo ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per Julianum Figueres, notarium et scribam sue dominationis, Capitula tenoris sequentis:

La confreria següent es stada instituida ahonor dela sancta Trinitat e per deuocio del Banuirat sanct Sabastia martir.

E primerament es ordenat que cascun any, conuocats e ajustats los confreres en la Esglesia de sanct Johan de Muro abso de Campana, saran alets dos homens a veus e segons Deus e

* V. BOLLETI nùms. 622-623, 624-625, 626, 627-628 i 629.

(1) Vid. en el tom VI (1896) del present *Bollett* l'article *Monumentos sepulcrales de Palma de Mallorca*, per Rodrigo Amador de los Rios.

llur bones consciencies qui la dita confraria tindran e regiran, e cascuns diumenges captaran per la Esglesia, axi com es acostumat fer ab llur baci, et procuraran tot vtil ale dita confreria.

Item ordenaren que tots disaptes los dits obres hagen e sien tinguts adememar acascun dels confreres o confreres vn diner, o si los dits confreres e confreres elegiran pegar a la festa del dit sanct Sabastia dos sous e ames dos sous ale festa de la confraria? nostra? ho puxan fer.

Item que los dits obres acaptaran tots Diumenges ab llur baci e festes manades en sancta Mara Esglesia, e del que trobaran en lo acapta posaran escriuran en hun quern lo que atrobat hauran.

Item que tots Diumenges los dits obres sien tinguts fer dir misses baxes en lo altar del dit Sanct Sabastia, acaptant aquells per la dita Esglesia, e pegada la missa lorestant sia posat e continuat en lo dit quern o libra.

Item que los dits obres sien tinguts posar vna lantia lequal decontinuu crem, e mes fer lluminaria lequal dege cremar quant en lo dit Altar se dira missa e vltra les dites festes del dit sanct Sabastia com en care infesto dicti Corporis Cristi, lequal lluminaria se pagara deles deuocions e almoynes dels dits confreres e dels altres benefactors en la dita confreria. E si cars era que no habastas lo preu afer e pegar la dita lluminaria sia compartit entre los dits confreres econfrereses segons vindra acascun o acascuna.

Item que tota hora que la asquellera tocara en la Esglesia per combreguar los malalts los quals saran confreres econfrereses dela dita confreria, sien tinguts los altres confreres, feta denunciacio aaquells, anar en lo dit combreguar e compayar lo corpus domini fins sia tornat en la Esglesia de hon sara partit, preguant aquell dit corpus domini que vullar (sic) ajudar al dit llur confrare en aquella millor part que aell sara plasent.

[Item] que lo confrare o confreresia sia tinguda al vicari o confessor [de]nunciar com aquell o aquella es confrare dela confreria de sant Sabastia; la dita denunciacio se dege fer per los dits obres als dits confra[re]s per ço que aquells hi puxen anar, e sia manifest de allo al dit vicari o confe[ssor] qui aquella confesara per so com se volra procehir enlo combreguar los dits confreres hi puxen anar.

viii (*) Item que si acars algun dels dits confreres oconfrereses dela dita confraria morra, sien tinguts los dits obres e confreres aquella tal jornada, ço es quant lo cors se dara asepultura, esser hi personalment Si iadonchs algun impediment molt demostratiu no haura que per aquell tal no posques anar; E sien tinguts los dits confreres aquella jornade aportar le lluminaria com encare en lo die que faran Lo cors present.

viiii Item que apres obit del dit confrare o confreresia lo diumenge qui en apres se seguira, o si cars era que lo dit confrare o confreresia se moris en Diumenge es entes que apres vuyt jorns, de aquell dit confrare o confreresia se fara cors present en la dita Esglesia, axicom es acostumat fer, e mils si millor se pot, e fer absolucio sobre lo cors de aquell o aquella axicom si aquell die lo dit confrare o confreresia fos mort o morta, ab tote le lluminaria dela dita confreria, E sara dat acascun dels preueres qui si atrobaran aquell die acascun dotze diners e al ascola Sis diners.

x Item que lo die o festa del dit sanct Sabastia, per deuocio del qual se fa la dita confreria, se digua missa alta en lo altar del dit sanct, ab diaca e sots diaca, e aquells sie donat juxta les consciencies dels dits obres.

xj Item que en la nit o vigilia dela dita festa del dit sanct Sabastia sien donades e comprades caneles blanques, cascuna de valor de dos diners, e sien dades vna acascun dels dits confreres o confrereses o tremessa en llur casa o habitacio.

xij Item lo dit die de sanct Sabastia lo Diumenge apres quis seguira sia dite vna missa de defunts en lo altar per benefici deles animes dels confreres o confrereses qui morts saran, ab absolucio en la forma acostumada.

xij Item que lo die dela festiuitat de corpore cristi sien fets tants ciris de cera Blaque aconeguda dels dits obres, los quals seruesquen en compayar lo dit corpus domini axi al offic maior com encare en les vespres e hores acostumades; E reseruat lo dit corpus domini lleuores sian stoiats e tanchats los dits Ciris.

xiiij Item lo diumenge apres seguent dela dita festa de corpore cristi los dits obres o administradors dela dita confreria sien tinguts dar comte e reho de aquella, e liurar los res-

(*) Fins aquí els capítols no porten numeració en l'original. Comença amb la xifra expressada al marge.

tants diners qui restaran, peguades totes coses: E fets e elegits ames veus los dits obres aquells de qui avant obseruen e sia obseruada la dita confreria ad vnguem, axicom desus en los Capitols es contingut.

Reuerendissime pater:

Los capitols desus scrits son stats ordenats per part dels honrats en Melcior Comas e Johan Alberti, d'os dels obres dela dita confreria del Banuirat sanct Sabastia, allahor primer dela sancta Trinitat e apres adenucio del dit sanct,

Supliquen per ço los obres a vostre Reuerendissima paternitat aquells llohar edecretar e coregir e smenar, si neccesari sara, Lo vostre molt Reuerend offici sobre aço enquant es manester humilment impiorant. Requirents vt s.

Quibusquidem Capitulis presentatis, lectis et intimatis, confestum prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus, tenore illorum audito, prouidit et prouidendo mandauit illa inactis Curie continuari; Et Cum hiis attendens ad piam deuotionem dictorum confratrum et ad contenta in ipsis capitulis, eadem Capitula tanquam salubria laudauit, aprobauit et confirmauit, eademque Capitula ad humilem supplicationem sibi factam per dictos suprapositos et confratres, vniuersis et singulis confratribus dicte confratrie et aliis Cristi fidelibus, presentibus et futuris, qui contenta in dictis Capitulis adimpleuerint et qui in celebratione dictarum missarum? aniuersarii inde fuerint, et in vigilia et in dicta festiuitate beati Seb[astiani] et in aliis diebus dictam ecclesiam et Capellam dicti Sancti deuotissime visitauerint, suasque pias elemosinas bassino dicte confratrie duxerint largiendas seu mittendas, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi Quadraginta dies de inunctis eis penitentiis per gratiam Sancti Spiritus misericorditer indomino relexauit.

(ARX. EPISC. DE MALL.— *Llib. Colacions de 1480-84, sens foliar*).

XV

QUE SIA COLEND A,

EN MURO, LA FESTA DE S. CRISTOFOL,

SOTS PATRONATGE DEL QUAL ESTAVA

CONSTITUIDA EN AQUELLA VILA

UNA CONFRARIA

(1 juliol 1483) (1)

Die dominica mensis junii xxviii M^o CCCC^o lxxx^o Tertio.

Lo die e any damunt dits Citats [e] conuocats ab so da campane en la forma acostumada dins la sglacia noua, Loch acostumat, per tanir esalabrar los actas dela vniuersitat e parroquia de Muro, Los honrats en Vicens Goxat, Miquel Font, Jauma Lompart, Jordi Fiol, jurats lo present any dela dita vniuersitat, Miquel Roger, Johan Baulo, Johan Salom, Johan Baro, Barthomeu Matheu, Johan Parello maior, Anthoni Comes, Gabriel Riusech, Pere Baro, Johan Ballester, Pere Comes, Jaume Moragues, Guillem Morey, Barthomeu Cerdo, conzellers lo present any ho la maior part da aquell.

En lo qual conzell fonch prapossat, Com la festa del benuhirat sent Christolol se colga [per] tota la vniuersitat o per los dames.... que aquella fos manada colra, per so que la confraria se prosper.

Sobre la qual prapossassio fonch datermanat E concordat per tots los dits Jurats e conzel, anuna cossa concordans, que la dita festa sia sollempnizada E colta, axi com cascuna festa es acostumada colra, Donant per asso plana potestat als dits Jurats que de continent vagen en la Ciutat per suplicar lo molt reuerent senyor bisbe li placia donar E atribuir ala dita festa Alguns perdons E manar aquella sie colta, axi com altres festas sa he costumade colra Ecellabrar, E per asso lin presentan la soplicacio saguent:

Senyor molt Reuerendissim:

Com tota la vniuersitat e parroquia de Muro absonpla conzel ha honor da nostro Senyor Ihesucrist edela sua mare beneyta edatota la cort salastial En benuhirat sent Christoffol agen

(1) Aquesta data l'havem presa de l'edict e episcopal, que és en realitat la del document.

datarmanat colra e festiuar la gloriosa festa del dit benuhirat sent Christofol, jatzesia, se nyor, tota la dita vniuersitat aquella cascun any festiuan e colen, o pur la meior part, E per so que lo dit sant, Reuerent senyor?, sia? sollemnitzat, han determanat aquell.... altre qual-sauol festiuitati; per tant, Reuerendissimo senyor, los honrats En Vicens Goxat, Miquell Font, Jaume Lompart, Jordi Fiol, jurats E sindichs da la dita vniuersitat, ennom da aquella damanan E suplican avos, senyor, queus placia per vostra mersa e benignitat Ladita festa manar esser colta, tinguda E sollempnizada da totas feynas temporals, axi com Las altres sa acustuman tanir e saruar, donant E atribuint alguns perdons anequella, aquells los quals per vostra senyoria saran vits fasados; E aquestas cosas, senyor, jatzecia Retribuesquen a Deu E al dit beneyt sant Los dits jurats E vniuersitat vosa aura agracia E mersa.

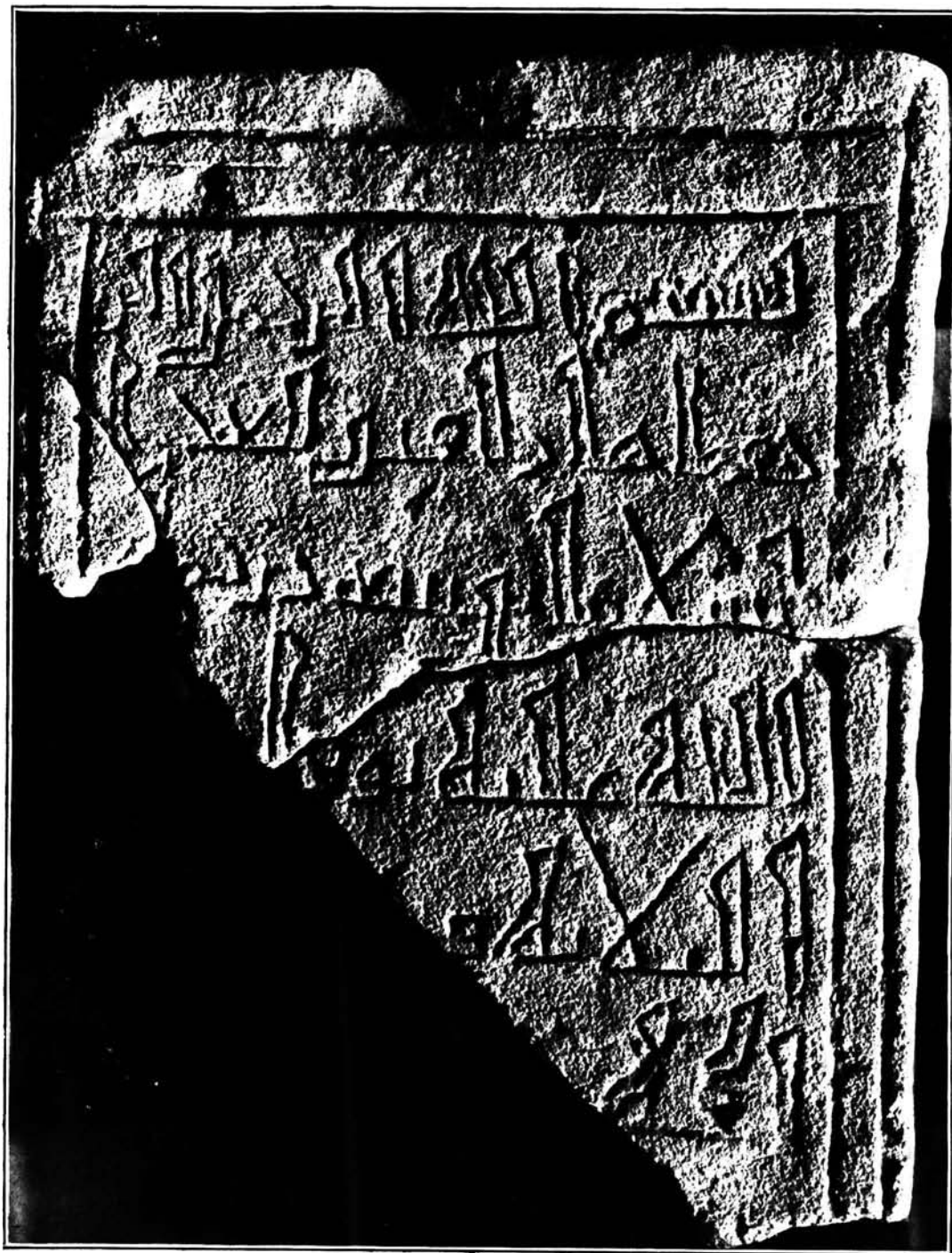
Reuerendissimus etc.

Didacus, diuina miseratione Maiorisensis Episcopus, Illustrissimi et serenissimi domini Aragonum Regis Cancellarius et Consiliarius, honorabili et-dilectis in Christo Rectori, vicario et prebiteris ecclesie Sancti Joannis de Muro, diocesis nostre, Salutem indomino sempiternam.

Expositum fuit coram nobis per honorabiles et dilectos nobis in Christo Vincensium Goxat, Michaelem Font, Jacobum Lompart et Georgium Fiol, juratos et Sindicos vniuersitatis dicte ville, dicentes quod Cum per generalem consilium ipsius ville sub die dominica vicesima nona mensis junii proxime decursi celebratum, propter feruentem deuotionem quam gerunt erga beatum Christoforum, sub cuius vocabulo quamdam tenent confratriam, fuit per omnes concorditer conclusum et determinatum quod festum dicti sancti Christofori singulis annis perpetuo festiuaretur colique per cunctos dicte [parochie] habitadores mandaretur, ad eo vt dominus noster Ihesucristus, per intercessio[nem] [dicti] Sancti, ad omni malo et a ventis?, grandinibus et tempestatibus que... euenire consueuerunt, eorum exiigentibus demeritis, preseruare,Suplicatum nobis vt licentiam dictum festum colendi..... eis concedere dignaremur, vt indicta determinatione nobis ostensa et in registris nostre Curie continuata, ad quam nos referimus, latius continetur. Nos ita supplicationi huiusmodi, tanquam ex bono zelo et feruenti deuotione precedenti, benigniter inclinati, decreuimus

ipsam licentiam colendi dictum festum sancti Christofori ipsis juratis, Sindicis et habitatoribus dicte parrochie concedendam esse, prout tenore presentium, in quantum nobis incumbit officio, eis gratiose cocedimus et indulgemus. Mandantes vobis, sub pena decem librarum fischo nostre Curie aplicandarum, quatenus dictum festum Sancti Christofori singulis annis intruna? dicte ecclesie celi mandetis per cunctos habitatores dicte ville, et in registro festiuitatum colentium registretis et scribatis. Et vt predicta parrochialis ecclesia, que in honorem Sancti Joannis bapstiste fundata existit et in eadem altare sub inuocatione Sancti Christofori constructum est, insuis structuris et edificitiis debitis reperetur, conseruetur et manuteneatur, ac libris, calicibus, luminaribus et aliis ornamentis emansuris pro diuino cultu magis decenter muniatur, et a Christi fidelibus iugiter veneretur congruis quoque frequenter honoribus, et vt confratres dicte confratrie et alii Christi fideles eo libentius, causa deuotionis, confluent ad eandem, et ad reparationem, conseruationem, manutionem huiusmodi promptius manus porrigant, ad inuices quo ad hoc dono celestis gratie vberius compexerint sic refertor; igitur? omnibus et singulis Christi fidelibus vtriusque sexus qui ecclesiam ipsam et altare Sancti Christofori singulis diebus festiuitatum sancti Joannis et sancti Christofori et aliis festiuitatibus anni aprimis vespers vsque ad secundas vespers inclusiue deuote visitauerint et ad premissa manu porrexerint, ad inuices pro singulis diebus quibus id fecerint, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confissi, quadraginta dies deinjunctis eis penitentiis misericorditer indomino relexamus presentibus, perpetuis temporibus valituris. Datum Maioricis in nostro Episcopali palatio die Martis prima mensis julii anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio.

(ARX, EPISC. DE MALL. — *Llib. Colacions de 1480 84, sens foliar*).

Làpida sepulcral musulmana trobada a Randa

XVI

ORDINACIONS

DE LA CONFRARIA DE SANT CRISTOFOL, EN
SANT ANTONI DE PADUA, EN CIUTAT

(4 juliol 1483)

Nouerint vniuersi Quod Anno anatiuitate Domini Millesimo (1) quadringentesimo octuagesimo tertio, die Vero veneris quarta mensis iulii, Reuerendissimo in Christo patre et domino domino Didaco, diuina prouidentia Episcopo Maioricensi, serenissimi domini Regis Cancellario et consiliario, intus sui Episcopalem palatium presentialiter existente, Aduenerunt et comparterunt venerabiles Ffrancesch Segrera, prebiter, Rector Capelle Sancti Anthonii Paduensis; Joannes Bertran, boterius; Anthonius Caldantey, parator; suprapositi confratrie Sancti Christofori dicte Capelle; Bernardus Quintane, Petrus Doscha, Nicholaus Auella, paratores; Paulus Marti, tintorerius; proceres dicte Confratrie; et presentarunt prefato Reuerendissimo domino Episcopo ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per Julianum Figueres, notarium et scribam sue paternitatis, quamdam papiri cedula[m] suplicationem et alia inse continentem, tenoris sequentis:

Ennom de Deu sia edela gloriosa mare sua nostre dona Sante Maria amen. Lo senyor en Johan Bertran, boter, e Anthoni Caldantey, perayre de Mallorques, sobreposats dela confraria del glorios martir mossen Sant Christoffol, en semps ab en Bernat Quintane, Pere Dosque e en Nicholau Auella, perayre, e Pau Marti, tintorer de alletes, promens dela dita confraria, induits de bona e Faruent deuucio en vers lo dit banuirat martir sent Christoffol, eper augmentacio ehonrament de aquell, a honor, laor e gloria de nostre senyor Deu omnipotent edela gloriosa mare sua nostra dona sante Maria e dei dit glorios martir sant Christoffol, han ordonat e instituhit vna confraria sots inuocacio del dit glorios martir sant Christoffol, en la sglasia de sent Anthoni de Padua dela Ciutat de Mallorques, ab consentiment e voluntat del discret mossen Ffrancesch Segrera, preuera, Rector dela sglasia de sent Anthoni de Padua,

sots los capitols [e] ordinacions [sic], supliquen, la paternitat del Reuerendissim en Crist pare e senyor don Diego, per la gracia diuina Bisbe de Mallorques, eson Egregi vicari e official, li plassia aquella confirmar, auctoritsar e del tresor de sante mare sglasia atorgar atots los confreres dela dita confraria, presents e venidors, qui be e almoyna hi faran edonaran quorante dies de perdo.

E primerament lo dit mossen Ffrancesch Segrera, Rector dela dita esglasia de sent Anthoni de Padua, induit de bona e faruent deuucio lo dit glorios martir sent Christofol, eper honor e gloria de nostre senyor Deu omnipotent e dela gloriosa mare sua nostra dona sante Maria, eper complaure a la deusio e bona voluntat dels demunt dits nomenats, es content de admetra [e] acullir en la dita sua sglasia de sant Anthoni de Padua la dita confraria ab les condicions deuall scrites, so es que lo dit mossen Segrera acull e admet en la dita sua sglasia la dita confrar[ia] quant en ell es, e aximatex per sustentacio dela dita sglasia e de sos trebals? los sobre posats dela dita confraria sian tanguts e obligats dar e pagar al Rector dela dita sglasia cascum any ala festa del dit glorios sent Christofol trenta sols, ab tal pacte empero que lo dit Rector de sent Anthoni hage apagar los capellans qui lo jorn dela sua festa faran loffici e aquells qui lo sendema dela festa faran lo anniuersari per les animes faels deffuntes.

Item han ordonat los dits sobreposats epromens dela dita confreria que lo die dela festa del glorios sant Christofol se fasse solemne offici e sermo en la sua capella, so es missa alta, diaca e sots diaca, axi com les altres confraries han acostumat de fer, easso dels bens dela dita confraria.

E mes han ordonat que lo sent dema dela festa de sent Christofol en la sua capella se fasse anniuersari, ab missa cantade de requiem, per les animes de tots los confreres qui seran pesats de aquesta vida edetotes les animes faels deffuntes.

Item mes han ordonat que tots los diumenges del any, comensant ala festa desant Christofol, los dits sobreposats hagen fer dir vna missa baxe en lo dit altar, a honor de Deu e del glorios sant Christofol.

E mes han ordonat que los dits sobreposats dels dines dela confraria hagen a ffer dos ciris los quals cremeran quant sse lauera Deu a la

(1) Texte, per error, *Millesimi*.

missa de sant Christofol; eaximatex quant algun confrare o confraressa mala it volra rebra lo cos de Ihesu Christ que los sobre posats, o dos confreres, hagen aportar los dos siris ensesos e a compenyar lo cosde Ihesu Crist, esimes ne poran fer, a coneguda llur.

Axi matex han ordonat que lo diumenge saguent apres la festa de sant Christofol los dits sobre posats, ensemps ab los promens e confreres dela dita confraria qui esser hi poran, sehagen ajustar en la sglasia de sant Anthoni de Padua e aqui, segons Deu elurs bonas consciencias, del nombre dels dits confreres hagen alegir sobreposats per regir egouernar hun any la dita confraria; eaquell dia matex los sobre posats vells hagen a dar compte eraho dela lur administracio als sobreposats nous, en presencia dels promens e confreres qui esser hi volran.

E mes han ordonat que los sobreposats dela confraria hagen amantanir vna lantia qui crem continuament com millor poran dauant laltar de sent Christofol, easso dels dines dela dita confrarie.

Item mes han ordonat que quant algun confrare o confraressa dela dita confraria morra los dits sobre posats dels dines dela dita confraria hagen affer dir tres misses de requiem en lo altar de sant Christofol per lanima del confrare o confraressa mort, eper totes les animes faels deffunctes.

Quaquidem supplicatione presentata, lectaque et intimata, confestim prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus, tenore illius audito, mandauit illam inactis Curie continuari; et cum hiis attendens ad piam deuotionem dictorum confratrum et tenorem dicte Supplicationis et capitulorum, eadem capitula, tanquam licita et Salubria, laudauit, aprobauit, ratificauit et confirmauit. Necnon ad supplicationem ipsorum suprapositorum et procerum dicte Confratrie, vniuersis et singulis confratribus, presentibus et futuris, et allis Christi fidelibus vere penitentibus et confessis qui contenta indictis capitulis adimpleuerint et qui celebrationi dicte misse et Anniuersarii interfuerint, et inuigilia beati Christofori et in aliis diebus dictam Capellam deuote aprimis vesperis vsque ad Secundas inclusiue visitauerint, Suasque pias elemosinas circa ornamentum dicte Capelle duxerint largiendas Seu mittendas, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum meriti confissi quadraginta dies deinjunctis eis penitentibus per gratiam Sancti Spiritus indomino relexamus presentibus, perpetuis temporibus valituris.

(ARX. EPISC. DE MALLORCA. — *Llib. Colacions* de 1480-84. sens foliar).

PERE A. SANXO.

(Continuarà)

D O C U M E N T S

REGISTRE DE L'ARCA

I PAPERS DEL B. RAMON LULL

1747

En la Ciudad de Palma, Reyno de Mallorca a onse días del Mes de Marzo de mil sietecientos quarenta y siete años. Constituido personalmente el licenciado Antonio Esbert pro. Promotor Fiscal de la Curia Eclesiastica en el Collegio de Nuestra Señora de la Sapiencia en compañía de mi Andres Verd Notario Scribano Mayor y Secretario de la misina curia y habiendo entrado en el Aposento Rectoral del dicho Collegio en donde hemos hallado los Itres. Se-

fiores Dn. Augustin Torrella y Dn. Antonio Moragues, Regidores perpetuos desta misma Ciudad y Reyno apoderados de la Muy Iltre. Ciudad y Reyno segun consta de la resolución tomada por el Iltre. Ayuntamiento de 4 Febrero vencido, y en su compañía el Iltre. Dr. D. Juan Martorell pro. Deyan y Canónigo de la Santa Iglesia Cathedral desta Ciudad, el mismo D. Augustin de Torrella y Lorenzo Vallespir, Protectores y Depositarios de las llaves del armario o Archivo, que se dice del Beato Ramundo Lull, que se halla dentro la pared izquierda que mira a la calle de dicho aposento y en execución de lo mandado por el Ilmo. y Rmo. Sr. D. Joseph Antonio de Zepeda Obis-

po desta Diócesis con su Decreto de 12 de Febrero mas cerca vencido y dorso de la Petición presentada por la Iltre. Ciudad y Syndicos de la parte fcrense y a instancia del dicho Fiscal se han citado a los Iltres, Dn. Augustin Torrella y a Dn. Antonio Moragues Regidores y Diputados de dicha Ciudad para que asistieran al registro de dicho Archivo y en su siguimiento los expresados Depositarios, han sacado cada uno de ellos una llave y han abierto la puerta primera, que es del Archivo que estava bien serrado con tres distintas cerraduras y abierto se ha hallado ua caxon clavado dentro de la misma pared tambien serrado con tres distintas serraduras y en presencia de todos los mencionados y de mi el dicho e infrascrito Secretario y testigos a baxo escritos, los dichos tres Depositarios han sacado cada uno de ellos una llave y han abierto dicho caxon, que sirve de Archivo y guardia o custodia de los papeles consernientes al culto y Beatificación o Canonización del Iluminado Dr. Beato Raymundo Llull dentro del qual se ha hallado lo siguiente:

Primeramente un proceso original que empieza *Supplicatio oblata die 3. Februarij 1605 per Discretum Petrum Ribot not. ad id Syndicum per Magnificos Juratos presentis civitatis electum et deputatum* y acaba a 18 de Julio 1617 cuyo processo contiene 676 folios y visto atentamente reconocido desde la primera línea hasta la última se ha hallado bien acondicionado, y en ninguna parte viciado, cuyo Processo consiste en varias informaciones recibidas del Culto milagroso y Doctrina del dicho Iluminado Dr. Beato Raimundo Llull, autos, Decretos, y muchos Privilegios Reales y muchas mandas pias destinadas en ayuda de su canonización y otros por aumento de su Doctrina y otros muchos. Mas una copia de auto sacado con papel sellado de un libro del Archivo de la Scribanía de Cartas Reales por Nicolás Roca not. y escriváro de dicho Archivo, su data *tertio idus Maij Mclxxv* que contiene, que Blanca muguer de Raymundo Llull suplico Decreto de Curación de los bienes de dicho Raymundo Llull por haberse dado totalmente a la vida contemplativa, que le fué concedido con Decreto, como lo pide, como parece de dicho auto.

Mas un auto de 30 Noviembre. 1702 en poder Juan Servera notario y Secretario perpetuo de la Universidad y Reyno de Mallorca en que resolvió dicha ciudad hazer algunos ador-

nos en la Capilla del Sepulcro de dicho Iluminado Doctor, sin que se quitassen los antiguos.

Mas se ha hallado dos licencias para pedir limosnas por dicha Capilla, la una firmada por Dn. Miquel Federic Sanseloni Vicario General y Oficial del Ilmo. Sr. Dn. Pedro Alagon; y la otra de 10 Noviembre de 1699 firmada por dicho Ilmo. y Rmo. Sr. Arzobispo y Obispo desta Diócesis.

Mas una orden despachada por el Marqués de Visllatoscas Virrey que fue deste Reyno, dirigida a los Bayles, Capitanes y Ministros de Guerra, assí de la Ciudad, como de las Villas forenses por el mismo fin su data de 14 Noviembre 1633.

Mas tres imagenes de figura del dicho Iluminado Doctor Beato Raymundo Llull con su Antíphona y Oración.

Más otra imagen de la figura de dicho Iluminado Doctor B. Raymundo Llull con sus gosos impressos con el permiso y licencia de varios Vicarios Generales y Oficiales deste mismo Reyno.

Esto es lo que se ha encontrado cerrado dentro del mencionado caxon cerrado con tres distintas cerraduras y se ha buuelto despues a cerrar y se han quedado las dichas tres llaves en poder de los mismos Depositarios. De todo lo qual yo el dicho e infrascrito notario y Secretario a pedimento de dichos Señores Diputados y a instancia del Procurador Fiscal eclesiastico he continua lo auto para que conste, siendo presentes por testigos Pedro Pons y Francisco Vicens Subdiaconos y Collegiales del referido Collegio de Nuestra Señora de la Sapiencia.

ARX EPISCOPAL MALLORCA *Série de «Títols i Vária»* any 1747, fol. 18

JOAN MUNTANER.

DATOS PARA LA HISTORIA DE LAS BELLAS ARTES EN MALLORCA. LOS ESCULTORES ANTONIO CARBONELL Y MARTÍN BONET

En un rincón del archivo municipal de la villa de Selva hemos hallado un interesante libro manuscrito titulado *«Libre de comptes del*

retaula del glorios St. Llorens desta vila de Selva. Obré jo Guillem Pont de la Terra y Vich y Llorens Sastre. 1653.

En este libro figuran primero las cantidades recaudadas para costear el retablo y después las salidas. De esta parte transcribimos todas las partidas que son interesantes para deducir el tiempo empleado, los artistas y demás personas que lo ejecutaron y algunos de los materiales empleados:

«Mes ting pagat a mestra Antoni Carbonel ascultor vui a 20 Agost coranta y sis diners, dic 46 d.

«Mes ting pagat a mestra Antoni Carbonel per tres semanas fins als 29 setembre set lliuras sessa sous y quatre diners, dic 7 ll. 16 s. 4 d.

«Mes ting pagat per sis jornals a Guillem Reynes fuster a rao 8 sous jornal coranta vuit sous, dic 2 ll. 8 s.

«Mes ting pagat a mestra Antoni Carbonel per quatre jornals dos lliures onse sous al 16 Agost 1654, dic 2 ll. 11 s.

«Mes avem pagat per una unsa de color blau 1 sou 4 diners.

«Mes avem pagat una lliura blancat, un quart carmini vuit sous dic 8 s.

«Mes avem pagat per tayar un poll quatra sous, dic 1. 4 s.

«Fas memoria com vui que contam als 19 mars 1659 avem donat ascharada a mestra Antoni Carbonel ascultor la definissio so es de la segona guarnissa amunt conforma ascriptura entra nosaltras per preu de dossetas trenta lliuras, dic 230 l.

«Jo Rafael Pons prevere Beneficiat a la Seu fas testimoni com mestre Antoni Carbonell escultor a rebut de mestre Juan Pons Sastra de la

vila de Selva, obrer del retaula se ha fet nou de Sant Llorens que es lo altar major de dita vila nou lliuras y tres sous dic 9 L. 3 s. las cuals li paga en dit nom a compliment de tota la feyna a feta dit Carbonel a dit retaula, tant lo de la ascharada com de qualsevol altre feyna aja feta a jornals y de qualsevols altras comptes que per dita rao de dit retaula ajen tinguts, y dit Carbonell esta per content y satisfet de tot, tots comptes fets y finits, y jo dit Pons prevere fas lo present en presentia de las dos parts, fets als 24 de Noembre 1668,9 L. 3 s.

Jo el Dr. Juan Rosselló prevere y Rector fas fe com mestre Martí Bonet escultor es vingut a fi y a compta ab los obrers de Sant Llorens y en particular ab Juan Oliver alias Bresca per ma del qual ha rebut dit M. Bonet totas las partidas ab que se ha fet el compte el dia present que comptam als 11 setembre 1679 de tota la feyna ha feta M. Bonet so es per el deurar el sagrari, mes la feyna de la pastera de Ntra. Sra. de Conceptio, mes per los rayos de nostra Señora y finalment per tota la feyna haja feta dit Bonet per la Iglesia fins al dia present...»

Este retablo aun existiría a no haber ocurrido un gran incendio el día 13 de Octubre de 1855, que redujo a pavesas no tan solo el altar mayor sino también las capillas inmediatas hasta el órgano, desplomándose gran parte de la bóveda. Por tradición nos consta que el retablo que nos ocupa era muy parecido al que existe en la iglesia parroquial de Porreras como retablo mayor, y también que en el retablo que se quemó había una imagen de la inmaculada que tenía unos rayos por todo su alrededor.

JAIME LLADÓ Y FERRAGUT.

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS DEL REGNE DE MALLORCA

XXXI. *Provisio super redemptione violatorum.*

Item, com los maiors carrechs que la Universitat del dit Regne ha son los violaris, los quals fan a diverses persones per rao de vendes

qui per la dita Universitat o per Sindichs e Procurador daquella ne son estades fetes, los quals violaris o les pensions daquells pugen cascun ayn segons los dits comptes a xx milia DCCCXXI lliures x sous mallorquins menuts. Per so lo senyor Rey ordona, proveeyx, vol e mana

que tots los dits violaris sien reemuts e tornats a censals morts. Car lo dit senyor dona licencia a la dita Universitat que, per reembre los dits violaris e encara censals morts que fan, los quals foren venuts a rao de x millia sous per milenar e altres si ni ha, que es sien venuts a menor for, e no per als puxen vendre censals morts a rao de xiiii milia sous per milenar, o per aquell maior preu que haver sen pora, per tal que, si no els podien vendre a rao de xiiii milia sous per milenar, que els puxen vendre a rao de xii milia o de xiii milia sous, axi com sen poran avenir ab los dits compradors, e sobre asso, lo dit senyor los dara tota favor, e tota manera que puxa, que els dits violaris sien tornats a censals morts, oy fara totes aquelles provisions que necessaries hi seran. Encara enten lo senyor Rey e declara que, si per ventura no es trobaven compradors de censals morts que, aquells qui prenen los dits violaris, sien forsats a reduir e tornar aquells a censals morts, e que asso pot fer lo dit senyor per son poder ordonat e li es legut per restauracio del dit Regne e de la cosa publica daquell. Ordone, empero, e proveeyx lo dit senyor, per be de la dita cosa publica, que tota la moneda que proceira, e hauda sera de les vendes dels dits censals morts, sia distribuïda e convertida entegrament en luicio e reemso dels dits violaris, e apres dels dits censals, quí entemps passat foren venuts per bax preu, e que en altres usos, ne en alguns altres actes no sia convertida o despesa alcuna cosa, ajustan lo dit senyor a aquesta provisio que daquiavant la dita Universitat no puxa vendre pus censals ne violaris per alguna rao o necessitat, encara per urgent que fos, pus que tots los dits violaris sien reduïts a censals morts, e los censals dessus dits, venuts en temps passat a bax for, hagen tornats al dit for de xiiii milia sous per milenar.

XXXII. *Provisio quod quarterie censuales reducantur in census morabatinorum.*

Item, com per los dits comptes clarament sia estat vist e regonegut que la dita Universitat fa cascun ayn e es tenguda de fer de cens a diverses persones ii milia xcvi quarteres de forment, les quals alguns singulars de la dita Universitat han venudes e encarregades sobre lurs bens e favor de la cosa publica per preu

de viii lliures per cascuna quartera e la dita Universitat haja pagat per preu o valor de les dites quarteres de forment de xviii en xx sous uns ayns ab altres comptant, e per alleviar la dita Universitat en alcuna partida dels dits carrechs sia cosa expedient e raonable, e segons Deu en justicia e en veritat fundada, que axi com lo senyor Rey ha ordonat per profit e utilitat de la cosa publica que los violaris que fa la dita Universitat cascun ayn sien reduïts a censals morts, que axi los dits censals de quarteres de forment, que es pot dir que van en nombre de violaris, esgardant la quantitat que cascun ayn sen es pagada, sien reduïdes a degut estament e a cosa raonable. Per so lo dit senyor Rey ordona, proveeyx, vol e mana que, daquiavant la dita Universitat ne los Jurats o Clavari daquela no sien tenguts de pagar les dites quarteres de forment o preu o valor daquelles, mas paguen e sien tenguts tantsolament de pagar aytants morabatins censals, comptant cascun morabati per viii sous, com muntara lo preu, per lo qual les dites quarteres de forment han comprades, comptant e raonant lo dit preu a rao de C sous per cascun morabati, e que els dits compradors, per so com los dits venedors los han feta carta de venda de quarteres de forment censals, no pusquen fer questio ne demanda a la dita Universitat, ne als dits venedors, que les dites quarteres de forment o lo preu o valor daquelles lus fos cascun ayn pagat, mas los dits compradors, per vigor de les dites compres, hagen tansolament accio e demanda contra la dita Universitat, e aquells qui son estats venedors del dit forment, en haver cascun ayn los dits morabatins censals en los de les dites quarteres de forment, fins a tant que lo preu per lo qual los dits compradors compraven les dites quarteres de forment censals, sia satisfet, pagat e restituit als dits compradors. En la present empero provisio declara lo dit senyor Rey que no son enteses aquelles xxxvii quarteres e miga de forment censals, les quals cascun ayn la dita Universitat fa de cens al monestir de les dones de Santa Maria Magdalena, ans plau al senyor Rey, per so com es obra pia e de caritat que les dites quarteres de forment o valor daquelles, sien al dit monastir cascun ayn pagades fins que per la dita Universitat sien reemudes e quitades, si donchs als dits Reformadors no era vist que el dit monestir ho pogues sofrir.

XXXIII. *Provisio quod censualia maiori precio augeantur.*

Item que com per lo regonexament dels dits comptes sia estat vist que la dita Universitat fa e es tenguda fer cascun ayn de cens dos millia DCCCCXLI lliures VIII sous x diners, les quals diverses persones han comprades de la dita Universitat o de singulars persones de aquella, que sobre lurs bens les han venudes e encarregades en favor de la cosa publica per preu de III lliures per cascun morabati, e sia cosa necessaria e expedient a la dita cosa publica per alleviar los carrechs de aquella que, axi com lo dit senyor Rey ha proveit per utilitat de la cosa publica que los violaris sien reduits e tornats a censals morts, e les dites quarteres de forment censals a morabatins, comptant lo preu daquells per que foren venut^s a rao de C. sous morabati, que semblantment les dites II millia DCCCCXLI lliures VIII sols x diners censals sien reduides a rao de C sous per cascun morabati. E per so lo dit senyor Rey, ateses les coses damunt dites proveeyx, ordona, vol e mana que, daquiavant, la dita Universitat no sia tenguda pagar de les dites II millia DCCCCXLI lliures VIII sols x diners censals sino aytant com muntara lo preu daquelles per que foren venudes, comptant e raonant lo dit preu a rao de C sols per cascun morabati, e mes avant los dits compradors non pusquen demanar ne haver ne a la dita Universitat o als singulars daquella, quen son estats venedors per la dita Universitat, fer questio ne demanda, ne la dita Universitat mes avant pagar, romanent lo dret e accio de haver e demenar los dits morabatins als dits compradors en la forma e manera per lo senyor Rey damunt declarada, fins que lo preu daquells sia als dits compradors per la dita Universitat pagat e restituit. Declara, empero, lo dit senyor Rey que en la present provisio no son enteses aquelles CC lliures, les quals en certs termes cascun ayn la dita Universitat fa e es tenguda de fer al Espital de Sant Andreu de Mallorches, ans plau al dit senyor Rey, e vol, e mana que les dites CC lliures cascun ayn sien pagades al dit Espital e al ministrador de aquell per sustentacio e provisio de aquell, e als pobres e malalts en aquell vivents, com sia obra pia e de gran Caritat, e que lo preu de les dites CC lliures no sia per la dita Universitat o Jurats daquella restituit ne pagat sens sabuda e volentat del dit senyor Rey,

per so que aquell se puscha metre e convertir en rendes e censos a profit e utilitat del dit Espital, pero tot aquell fet que parla del dit Espital remet lo senyor Rey a conexas dels Reformadors.

XXXIII. *Provisio quod, usuris cessantibus, solvantur debita.*

Item com per los dits comptes aparega que per la dita Universitat son pagades cascun ayn a diverses persones diverses quantitats de diners per lloger de les quantitats deus escrites, les quals e la dita Universitat deu a diverses persones per les raons qui es segueyxen, so es per X millia DLXXXIX lliures VIII sous III diners degudes a diverses persones per resta de major quantitat que prestaren a la dita Universitat en lo do de les LXXXII milia lliures per la dita Universitat donades al senyor Rey en lany MCCCLIII, per les quals X millia DLXXXIX lliures VIII sous III diners se ha pagar interes del dit any a ensa, que son XVIII ayns, a rao de II sols per lliura layn. Item per III millia CXVII lliures degudes a diverses parroquies de la illa de Mallorches fora la Ciutat, per resta de major quantitat que prestaren a la dita Universitat en lo do de les XXV millia lliures donades al senyor Rey per la dita Universitat en layn M. CCCLV per la guerra de Cerdenya, per les quals III millia CXVII lliures sa pagar lloger a rao de III sols per lliura layn, so es del dit ayn a ensa, que son XVII ayns. Item per DXL lliures degudes al Espital den Salellas per deposit, quin fo fet en poder de la dita Universitat, per les quals aquella Universitat ha pagar lloger de XVI ayns a ensa a rao de II sols per lliura layn. Item per CCXXXIII lliures X sols degudes a diverses persones de la dita Universitat per los catius que havien comprats de la Universitat aquella los quals foren presos en la nau den Arquer e los quals eren estats del Rey Boannen, al qual, per ordinacio e manament del senyor Rey, foren restituits e tornats, per les quals CCXXXIII lliures X sols, la dita Universitat ha pagar llogre de XIII ayns a ensa a rao de II sols per lliura layn. Item per XI millia DCCCIII lliures XVII sols degudes per la dita Universitat an Andreu de Termens, mercader, e a sos companyons per restitucio e esmena de diverses robes e mercaderies del dit Andren,

e dels dits companyons seus, los quals per II galeres del Rey Boannen armades foren presos en lo leny den Berenguer Gasso de Mallorches per fer esmena a sos sots meses de diverses robes, bens e mercaderies, que per II galeres armades per la dita Universitat foren preses en la nau den Anthoni Arquer, les quals robes, bens, e mercaderies preses, la dita Universitat a sa ma, e aquelles o lo preu de aquelles converti en sos afers propis, per les quals XI millia DCCCIII lliures XVII sols la dita Universitat ha pagar llogre de XIII ayns a ensa a rao de II sols per lliura layn. Item per V millia DCCCXIII lliures XI sols VIII diners degudes a diverses persones de la dita Universitat per prestech quen han fet a aquella de III ayns a ensa per partida de les quals han pagar llogre a rao de II sols, e per partida a rao de II sols VI diners, e per partida a rao de III sols per lliura layn, Per so lo dit senyor, haut esguart que les persones a les quals son degudes les quantitats dessus dites, o la maior partida daquelles, han reebut per tant de temps llogre o usura per aquelles que molt mes del cabal han reebut, e que llogres ne usures no son legudes de pendre a algun cristia, haut esguart encara que si la Universitat dessus dita a pagar los dits llogres no poria bastar en alguna manera, con sia carrech importable, vol proveeyx e ordona que la Universitat dessus dita els singulars daquella, quals sevols qui a asso sien obligats, sien allegants de les quantitats dessus dites, que munten en summa a XXXII millia DCCCCLXXX lliures XVIII sous I diner mallorquines, penes e usures cessants a VII ayns del present dia de vuy avant comptadors, axi empero que la dita Universitat sia tenguda de pagar cascun ayn a les dites persones la setena part de la quantitat dessus dita, que son III millia DCCXI lliures XI sols II diners, de les quals sia pagat a cascun a sou e lliura de la quantitat que li sera deguda so que lin pertanyera, la qual cosa cascun prenga *pro rata* en paga de son deute axi que dins VII ayns cascun sia pagat complidament en son deute.

XXXV. *Provisio quod infra X annos non solvatur aliquid ex debitis contentis in supradicto capitulo.*

Item com aparega per los dits comptes que voluntariament e no necessaria, com la dita

Universitat noy fos estretament obligada, axi com es als altres deutes, son estades pagades a diverses persones diverses quantitats de diners de deutes antichs qui per la Universitat aquella los son deguts per les raons següents, ço es per resta de so qui fo manlevat en lany M CCC XLVIII per rao de la venguda que lalt en Jacme feu darrerament en Mallorches, II millia CCC XLVIII lliures. Item per resta del prestech de X millia lliures fet a la dita Universitat en lany M CCC LIII per pagar lo do fet al senyor Rey en lo dit ayn, que era en Cerdanya, V millia CC XL lliures, e per altres diverses quantitats de monedes, les quals foren prestades a la dita Universitat per diverses persones per armament daquelles naus e galeres que en layn M CCC LVIII foren armades en Mallorches per rao de la venguda quel Rey de Castelia feia a Evisa. Perso lo senyor Rey ordona, mana, proveeyx e vol que da juests X ayns no sia pagada alguna cosa a persona alguna de les quantitats dessus dites. Esi alguna cosa sen pagava dins los dits X ayns que allo no sia pres en compte, e passats los dits X ayns queu puxen pagar segons les facultats de la Universitat dessus dita, e segons que als aministradors e Regidors daquella sera ben vist faedor.

XXXVI. *Provisio quod jurati non possint emere blada sub condicione in isto capitulo contenta.*

Item com per los dits comptes aparega que per perdua de blats que han fets venir los Jurats de Mallorches en la illa per provisio daquella son estades despeses diverses quantitats de moneda, per so lo senyor Rey ordona proveeyx, vol e mana que, daquiavant, los dits Jurats, ne altre en nom daquella Universitat, no puxen fer compra de blats de que ells puyx sien venedors, sidonchs nou faien per extrema necessitat del dit Regne, e en aquell cas que als no si pogues fer, que aquells blats que haurien comprats haien a partir per casades, matent la quartera a cascun segons quels costara. Eque axi com aquell comprarien a la plassa el haurien a pagar que axi matex paguen so quels en vendria a cascun faent lo compartiment segons mes e menys, e ab aytant la dita Universitat en asso no pora res perdre, mas que, per so com lo dit Regne es illa, e cove ques han a proveir e fornir de blats en son temps, e com ho hauran de necessitat, e no en altra manera, appellat en

asso lo Governador per lo senyor Rey que els dits Jurats ab lo Consell puxen fer algun avantatge als mercaders e patrons qui aportaran los dits blats, donant los certa cosa per avantatge, e apres aquells quel venen segons que poran a les gens, e que el dit avantatge sia XII diners per quartera, lo qual avantatge, empero, no puxen fer sino del primer dia de deembre tro per tot lo mes d'abril apres següent, segons que han acostumat, axi que en laltre temps no puxen fer avantatge algun aquells que portaran los dits blats en la dita illa.

XXXVII. *Provisio quod infra X annos non debeant expensas pro operibus ministrare.*

Item com per los dits comptes aparega que es son despeses grans e diverses quantitats de monedes en diverses obres, axi en reparacio de mur de la Ciutat com en axamplament de plasses e empedrar los carrers de la Ciutat, e en altres coses les quals no eren de gran necessitat, com encara en fer lo vayll, esplegar lo mur Dalcudia, e atesos los grans carrechs que la dita Universitat ha aportar de necessitat sia expedient cosa e fort necessaria que aquella sia alleviada de fer messions e despeses no molt necessaries, ne portants grans profits fins que la Universitat sia desendeutada e desencarregada, per so lo dit senyor Rey ordona, proveeyx, vol, e mana que, per la dita Universitat d'aquests X ayns no sien fetes obres algunes sino tansolament en lo mur e vall de la Ciutat, e en les cequies de les aygues, que son ordenades en servey de la cosa publica, e en lo moll de la mar que es ordonat aytant com sera necessari e expedient, e no en altra manera.

XXXVIII. *Provisio quod legatis provideatur certo logerio sive vestitu.*

Item com per los dits comptes aparega que en diverses missatgeries que la dita Universitat ha trameses al senyor Rey son estades despeses quantitats de moneda, les quals missatgeries son estades fetes superfluament e inmoderada, axi en les persones quin eren trameses com en la messio e salari lur, e en vestirs lurs, e de lurs companyes, car cascuna vegada que fan missatgeries al senyor Rey se vesten los missatgers e lurs companyes axi com si eren trameses per

gran sollemnitat, o per grans ceremonies que es deguessen fer en lo Regne dessa. E lo dit Regne o la Universitat dessus dita, per les dites superfluens messions e altres carrechs grans sia venguda a asso que despenen molt mes avant que no reeben, perque els cove endeutar e multiplicar deutes sobre deutes. Per so, lo senyor Rey, ordona, vol e proveeyx, e mana que daquivant, per grans afers e per sollemnes que sien, lo nombre dels missatgers que vendran dessa al senyor Rey no puxa esser de II avant. E per fet de pocha condicio o cominal no puxa esser sino I, aquells o aquell que el Consell, o la major partida ordonaran, e aquells o aquell vinguen per missatgers o missatger de tots los estaments del Regne axi de la Ciutat com fora de la Ciutat, e que els sia dat per lur salari cascadun dia I. reyal dor per cascun, e que els sia pagat lo nolit del passatge, e si han a caminar que els sien pagades cavalcadures, so es loguer e messio de les besties e dels aventurers qui les menaran, e alguna altra cosa nols sia dada per vestir, ne en altra manera. E si perventura aquells, qui a les dites missatgeries seran eletts, no volien fer aquelles, per tal com no hauran tan gran salari, ne vestir, ne altres avantatges que els son fets e han acostumats de haver que per lo Governador, per totes aquelles maneres que li seran be vistes, sien forsats de complir e fer lur missatgeria, e declarat per lo senyor Rey que per neguna rao los dits missatgers no sien vestits per la dita Universitat, majorment que les altres Universitats dessa per solemne missatgeria que trameten al senyor Rey no acostumen de vestir lurs missatgers.

XXXIX. *Provisio quod Jurati non possint dare de comunni infra X annos vel ultra.*

Item com aparega per los dits comptes que diverses quantitats de diners sien estades despeses en diverses dons e gracies fetes a diverses persones per los Jurats ab lo Consell general, e no sia covinent, ne raonable cosa, que qui fraturós es e endeutat, fassa dons ne gracies a alcun, cor pus profitos e pus raonable es pagar sos deutes que no donar a altri, per so lo senyor Rey ordona, proveeyx, e mana que dins X. ayns primer vinents ne encara apres, mentre al senyor Rey plaura, dins los quals X ayns parria que la dita Universitat degues esser desendeutada de tot so que deu, o de la major parti-

da, los dits Jurats, ne encara lo dit Consell, no puxen fer gracies a alguns dels bens de la Universitat dessus dita.

XI. Provisio quod ex peccunia debitorum redimantur censualia domus.

Item com per los dits comptes aparega que a la dita Universitat son degudes moltes e diverses quantitats de diners per diverses persones del dit Regne, axi per restes romanents en lur poder dels preus de les imposicions quels son estades ventudes com per rao dels talls fets entre ells, com alguns han pagat e altres no, e en asso segons que es dit haia correguda gran parcialitat e favor, qui es estada dada a aquells qui no han pagat, jatsia sien ben pagadors. Per so, lo senyor Rey ordona que aquella persona la qual per lo senyor Rey sera tramesa al dit Regne, hauda informacio plenaria e presa dels dits comptes dels deutes, que per qual sevolo raio sien deguts a la dita Universitat distinctament e per menut, deman culla e plech tots los dits deutes e fors e constrenga qualsevols persones que aquells deien forment e destreta, axi com per deutes fiscals es acostumat de fer a pagar e restituir tot so que degen a la dita Universitat e que dasso que sen cobrara sia respost al Clavari de la dita Universitat del qual sia reebuda caució per lo Governador, que tot so quen pervendra a mans sues convertira en reembre los censals morts que fa la dita Universitat de forment e doli e de morabatins e apres los violaris e altres censals morts e no en als per gran necessitat que fos.

XII. Provisio quod in examinandis computis Juratorum intersint III persone qui computa reddantur de duobus in duobus annis.

Item com en lo retiment dels comptes dels Jurats e dels Clavaris e dels altres qui aministren los bens de la cosa publica del dit Regne nos tenga aquella manera profitosa a la dita cosa publica que tenir si deu, per so en especial com en lo rebiment daquells comptes han a esser XXII persones part los dos Jurats axi que son tota vegada a oir los dits comptes, XXIII persones. E per tant com ajustar tantes persones nos pot fer sens gran dificultat, seguex se dasso dampnatge a la dita cosa publica per tal com

los dits comptes nos poren retre cascun ayn, axi com fer se deuria, ans XIII ayns ha passats que no foren retuts, e ab aytant no retense los dits comptes cascun ayn se passaven es feien moltes dates e messions, que si los dits comptes fossen retuts e regoneguts se tempraren es moderaren e de eles ni haguera moltes qui nos ferien. Per so lo senyor Rey ordona e proveeyx e mana que de present e daquiavant de dos en dos ayns per lo Consell general en lo qual sia present lo Governador seu, sien eletes III persones so es dues de la Ciutat e una persona per los lochs de fora a les quals lo Clavari de la dita Universitat e totes altres persones que aministraran per aquella alguna cosa sien tengudes de retre compte dasso que per aquella Universitat tindran e aministraran, e aquelles III persones hajen poder de oir examinar inpugnar e difinir los dits comptes. Es pero ententio del senyor Rey que jatsia quels dits oidors de comptes semuden de II en II ayns, que cascun ayn apres quels Jurats seran elets oien e defenesquen los comptes del ayn passat.

XIII. Provisio quod pro salario habeat scriptor qui interfuerit in computis examinandis XXV libras pro anno.

Item ordona e proveeyx lo senyor Rey que de present sia elet I escriba que sia escriba dels dits oidors de comptes, lo qual tinga lo dit ofici mentre que be saura en aquell e sien li dades cascun ayn per son salari XXV lliures e aquest escriba sia continuament ab los dits oidors de comptes sobre la recepcio de aquells e fassa totes les escriptures, que per oir e difinir los dits comptes se hauran a fer en qualque manera.

XIV. Provisio quod redditio computi Juratorum reddendi in fine eorum regiminis vocetur seu nuncupetur testamentum.

Item ordona lo senyor Rey e proveeyx quels Jurats cascun ayn en la fi de lur regiment en presencia de tot lo Consell general, lo qual per aquesta rao sia apellat e ajustat, haïen a posar e mostrar clarament e distincta en escrits en quin e en qual estament leixeran e sera lo Regne e en que romandra lur regiment, so es que deurán e quels sera degut, e quins carrechs haura la

dita Universitat en los quals se haia a proveir per tal quels Jurats esdevenidors hi proveesquen, e asso sia apellat testament, lo qual sia liurat als Jurats qui apres dells vendran o seran elets, a fi que sien certificats com e per quina forma se deuen regir e haver en lur ayn de lur aministracio, per tal que proveesquen en so que sera necessari, e que la terra no multiplich de deutes ans en descarregar e desendeutar la dita Universitat vetlen los dits Jurats en lur ayn ab gran cura e diligencia.

XLIII. *Provisio quod ordinationes Regie preinserte anno quolibet publicentur per procuratorem Regium et nuncientur.*

Item ordona lo senyor Rey que cascun ayn les presents ordinations sien notificades e mostrades per lo Procurador reyal als dits oidors de comptes, requirent e manant los que aquellestinguen e observen ayntant com tocara a lur ofici, e que en los comptes que reebren del Clavari no reeben alcuna cosa en compte que sia contra les presents ordinations notificant los que si lo contrari faien, que es comptaria a ells e a lurs bens sens remisio alguna.

XLV. Item ordona lo senyor Rey, vol e mana que totes les presents ordinations sien de present publicades per les persones, les quals lo senyor Rey tramet de present al dit Regne e per lo Governador en lo Consell general, les quals los Jurats e tot lo Consell haien a jurar tenir e observar, e els Jurats e Clavari cascun ayn haien a renovarlar lo dit sagrament,

XLVI. E per tal que les dites ordinations sien inviolablement observades e sobre observatio daquelles per part de la Cort del senyor Rey, embarch venir no puxa, vol lo senyor Rey de certa sciencia; ordona proveeyx e mana que alguna lletra o provisio del senyor Rey encara que fos de ma sua signada, e qualsevol paraules continga, la qual letra o provisio fos contra les presents ordinations, no sia obeida tro que altra vegada lo senyor Rey consultat sobre allo per los reformadors, mentre sien en lo Regne de Mallorches, e ells absents, per lo Governador, man ab altra letra, que sia signada primerament per ma de Cancellier, e puyx de ma sua en la qual sia inserta la letra consultatoria e vulla aquella primera letra o provisio sua esser observada encara que sia contra les ordinations damunt dites. Rex P.

Predicta siquidem capitula, dictas ordinationes continentia fuerunt expedita in Civitate Barchinone et tradita dicto Nobili Berengario de Apilia die Martis vicessima secunda decembris anno a nativitate Domini M, CCC.º LXX.º secundo.

A. H. M. *Ced.* fol. 174.

SOBRE LA GUARDA DEL BESTIAR

(1378)

En Francesch Sagarriga, Cavaller etc. Al amat lo batle Reyall de la parroquia d Alcudia o a son lochtinent, Com en Bernat Ferrer, notari, habitador de la dita vila d Alcudia sia comparagut devant nos, e de part de la Universitat de la dita parroquia aja presentats alguns capitols fets e ordonats per los Jurats e Consell de la dita Universitat sobre alguns bans imposats sobre bestiar. E aja a nos suplicat en nom de la dita Universitat que aquels capitols li deguessem confirmar. E nos, vists e regoneguts aquels capitols e en pertida corregits ajam aquells loats e confirmats sots certa forma e condicio en fi o peu dels dits capitols posada e declarada. Per so us menam expressament e de certa sciencia que los dits capitols ab la forma e condicio en aquels per nos ajustada e declarada fessats encontinent ab veu de crida publicar per los lochs aqui acostumats. E aquels en apres encontinent fets registrar a llibre de la vostre Cort perque mils puxa aperer de aquels los quals manam que sien per vos fermanent observats e generalment per tuyt los fesats aqui observar, segons lur continencia e tenor. E perque dels dits capitols siats mils cert aquells vos tremet, ensemps ab la present, per lo dit Bernat Ferrer, missatger desusdit. Datum Maicricis XI die januarii anno anativitate Domini M.º ccc.º LXX.º VIII.º E los dits Capitols al dit Bernat Ferrer liuram closos e segellats ab lo nostro sagell. Datum ut supra. Vidit Jacobus.

Tenor vero dictorum capitulorum talis est. Capitols e ordinations fets e ordonats per los Jurats e prohomens d Alcudia en e sobre la guarda dels bestiar qui es guarden dins lo bendaratja los quals volen que duren fins que a els o a lurs successors e Consell plaura, los quals foren fets e ordonats dimecres lo jorn de

perici a VI dies de janer, any M. ccc LXXVIII segons que es sagnexen.

I. Primerament ordonaren los demunt dits Jurats e prohomens que tots bestiar, co es, cabrits, bochs, oveyes, moltons e anyels, qui seran atrobats dins la guarda del bander o qualque loc sia de banderatja pach e sia tengut pagar de ban per cascuna bestia III diners de dia e VIII diners de nit. Pero no y es entesa bestia qui mam. E si hi sera atrobat per gordia de nits pach oltre lo dit ban V. sous. Vidit Jacobus.

II. Item ordonaren que tota bestia porquina qui sera atrobada en qual sevol loch dins lo benderatja pach de ban per cascuna bestia de dia VI diners, e XII diners de nit. Empero no si enten porcell qui mam. E si gordia hi sera atrobat de nits pach oltre lo ban V sous. Vidit Jacobus.

III. Item que tota bestia bovina e tota altre bestia grossa que sera trobada en qualque loch sa vulla dins lo banderatge e guar la del bander pach e sia tenguda pagar de ban per quascuna bestia de dia XVIII diners e III sous de nits. E si gordia hi sera atrobat de nits pach oltre lo dit ban V. sous. Vidit Jacobus.

III. Item ordonaren que tota qualsevol persona que tenga ni haja bestiar de lana, ni cabrum en la guarda del bander, o acustum de pesturar dins la dita guarda que cascun jorn, con lo seny del ladra tocara, aja lo demunt dit bestiar en lo corral, o en lo cami, o fora la guarda del bander. E si tocat lo seny del ladra bestia alcuna de les demunt dites sera atrobada per lo bander, o per lo senyor de qui la possessio sera dins la dita guarda pach e sia tengut pagar per cascuna bestia lo dit ban de nits. Vidit Jacobus.

V. Item que tota persona qui aja ni tenga bestiar porqui que aquell de present que lo seny del perdo toch dega haver fora la guarda del bander, o en lo cami que venga a corral, si empero alcuna de les dites besties, tocat lo seny del perdo, sera atrobada per lo bander, o per lo senyor de la possessio dins la guarda del bander, pach e sia tengut pagar lo senyor del bestiar per cascuna bestia lo dit ban de nits. Vidit Jacobus.

VI. Item que cascun qui guarda tendra de bestiar cabrum o de lana, aja afer portar per X, I picarol, e si abasten a L, I esquella grossa, e si mes de L besties seran degen aportar II esquelles grosses llunyadanes, sots

pena tota vegada que menys ne seran atrobats II sous per cascuna squella o picarol. Vidit Jacobus.

VII. Item tothom qui guarda de porchs tendra aja fer portar de III porchs fins en XII, I picarol clar o squella grossa, sots pena per cascuna vegada que menys ne seran atrobats de II sous. Vidit Jacobus.

VIII. Item tota persona qui sera atrobada en figural o vinya per pendra figues o reyms o altres fruytes que menjen honestament o sen porten en la ma que paguen per cascuna vegada V sous de ban, empero si lo senyor de la vinya o figural lo voldra. E si sera atrobat que sen porten deshonestament ab cistelles, faldada o ab benastra, o ab qualsevol altre exercici, que deshonestament puscha esser dit, que pach de ban de dia XX sous, e de nits LX sous, e satisfassen la tala que feta hauran, en asso aytal no sia demenat lo senyor de qui sera la possessio. Vidit Jacobus.

VIII. Item ordonaren que con per los banders o per qualsevol altres persones seran fetes denunciacions o clamors de bans, que el senyor batle, dins X jorns apres que les denunciacions o clamors hi seran fetes, deja haver haut en acabament lo ban de aquels que cahuts seran, en altra manera en cas que no ho fes, que de aquels solament aja e us de la pena dels bans Reyals ordonada. Vidit Jacobus.

X. Item ordonaren que tothom qui sia assignat a Consell que de present que citat hi sera ni apellat, o oira sonar lo seny, o repicar per ajustar lo Consell, que de present sia a sgleya, o en lo loch on los Jurats ajustaran lur Consell, sots pena per cada vegada que no y seran, o just impayament no mostreran que pach de ban X. sous. Vidit Jacobus.

XI. Item ordonaren que naguna persona no gos pendra de naguna vinya negunes soques serments, ni plaxels sens licencia de aquell de qui sera la possessio, sots pena cascuna vegada que pach de ban de dia X sous e de nits XX. sous. E tornaran a lurs messions les serments e soques al loch don levades les auran e satisfaran dampnatges e tales, que fetes auran al senyor de qui la possessio sera, si alcunes ni apparran. Vidit Jacobus.

XII. Item que naguns bestiar, ni besties nagunes no sien meses en les ortes de Vilaroga e de Xara, sots la pena en los dits capitols ordonada, pero no y son enteses besties de cabresta qui hi sien fermades per senyor de la po-

ssessio o per altre de volentat de aquell de qui sera. Vidit Jacobus.

XIII. Item que lo bander aja a fer denunciacio al senyor batle de tots los bestiar qui trobera en qualsevol possessio de guarda de bander e no caya anar al senyor de qui sera la possessio si donch tala alcuna feta no y era per lo bestiar qui en les dites possessions atrobat sera. En aquell cars lo bander sia tengut de dir al senyor, qui la tala aura pressa, per tal que satisfaccio de aquella puscha esser feta, e negu no puscha escusar laltre, si donch ab licencia de aquells de qui les possessions seran no y feyen pesturar lo bestiar, exceptat de pare a fill, e germa e sogra, e de frares los quals en les demunt dites coses no sien entesos, pero sia entes qua la dita licencia fos donada pus abans del dampnatge desus dit. Vidit Jacobus.

XIII. Item que el batle del senyor Rey, qui ara es o dequi avant sera no gos, ni puxa remetre per donar ni lexar los dits bans o alcu de aquells en tot o en pertida, pus aquells bans ab veritat seran comesos e denunciats, sots pena de pegar del seu propi aytant com muntarien aquells bans, e que la remissio, o lexa que feta naura no valla ni tenga en alcuna manera. Pero en tot cas lo dit batle sia tengut e obligat de dar a liurar, en continent que rebuts aura los dits bans, o alcu de aquells, al denunciador de aquells bans o ban lo cors sens triga alcuna e sens diminucio o falta, que fer nou puxa per neguna raho, sots pena del sagrament que feu en lo rebement de son ofici e encara de transgressio de pesament, de ordinacio e menament de Maior. Vidit Jacobus.

XV. E axi matex sia entes que si alcuna persona de qualque lig, condicio o stement sia qui fes secretament ni amagada composicio avinensa o remissio per diners o altres coses equivalens de qualsevol ban o bans en que alcu altre fos encorregut en laurons o possessions de aquell, o aquells qui les dites composicio avinensa, o remissio feta haurien e aquella o aquelles denunciades no haguessen a la Cort encorrega o que encorregan tentost en pena de tornar a pegar a la Cort so que haut o rabut nauria o naurien en XI dobles sens gracia e comport que fet nols en seria, es pero entes de so que pendria mes avant de la tala que feta li seria. Vidit Jacobus.

A. H. M. *Lletr. Comun.* sens foliar.

PRAGMÁTICA DEL SINDICAT DE FORA

(1387)

Noverint Universi. Quod die festo Innocencium XXVIII Decembris, anno a nativitate Domini M.^o ccc.^o Lxxx.^o octavo. In presencia mea Jacobi de Podio notarii et scriptoris Curie Gubernationis Maioricarum ac etiam Venerabilis Francisci de Villamunta et Petri de Turri testium ad hoc specialiter vocatorum. Discreti Raymundus de Moscaroles de Soller, Ragalis Rotlan Dincha et Petrus Natalis de Sisneu, Sindici forenses, constituti personaliter in camera Castri civitatis Maioricarum, ante presentiam honorabilis et providi viri domini Francisci ça Garriga, milites, Consilarii domini Regis et Vicesgerentis generalis Gubernatoris in Regno Maioricarum, presentarunt eidem et per me, dictum Jacobum de Podio ei intimari et legi requisiverunt quamdam litteram domini Regis patienti, in eius dorso sigillatam, sigillo eiusdem domini Regis necnon et quamdam cartam Regiam sigillo pendenti dicti domini Regis sigillatam quarum tenoris inferius subsequuntur.

En Joan per la gracia de Deu Rey Darago, de Valencia, de Mallorques, de Cerdanya e de Corsega e Comte de Barchelona, de Rossello e de Cerdanya. Al amat Conseller nostre Mossen Francesch ça Garriga, portant veus de Governador en lo Regne de Mallorques o a son Lochtinent. Saluts e dileccio. Com nos per lo bon estament de la cosa publica de la Universitat de les viles, parroquies e lochs forans de la illa de Mallorques haiam novellament feta amb madur e digest consell una pragmatica sancchio sobre el regiment del Sindicat de la dita Universitat. Per ço us deim e manam expressament e de certa sciencia que la dita pragmatica sancchio la qual ab la present vos tramatem vos exequiscats e exequir façats segons sa serie e tenor, tota excepcio remoguda. E si per ventura no haurets reebuda la dita pragmatica sancchio en la festa de Sent Julia del mes de janer primer esdevenidora, en la qual se deu metre en practica segons en aquella porets veure, volem e a vos expressament manam que, encontinent que la dita pragmatica sancchio haurets reebuda façats aquella metre en practica no contrestant que la dita festa fos passada ne contrestant que en aquella festa se fos mudat lo consell del dit Sindicat. E sobre aço lagui algu ne dilacio no posets car de certa sciencia volem que axis

faça. Dada en Vilafrancha de Penades a xx dies de Deembre en lany de la nativitat de nostre Senyor M. ccc Lxxx set. Franciscus ça Costa

En nom de Deu sia e de la Verge Madona santa Maria. Amen. Nos en Johan, per la gracia de Deu Rey Darago, de Valencia, de Mallorca, de Serdenya e de Corsega, e Comte de Barchelona, de Rosseylo e de Cerdanya. Al bon regiment, utilitat e conservacio de la cosa publica de nostres Regnes e terres, a les quals per divinal disposicio senyoratjam amb veritable cura, segons que de bon Rey e princep se pertany, entenents aquelles provisions a nostres sotmeses volenterosament atorgam que a ells creem versemblantment esser profitoses. Pensants emperamordago con per los missatgers de la Universitat de les viles, parroquies e lochs forans de la illa de Mallorca a nos trameses, nos es humilment stat suplicat que una pragmatica sancchio feta en Mallorca sobre lo universal regiment de la cosa publica de les dites viles, parroquies e lochs dissapte a XII dies de Mars en lany de la nativitat de nostre Senyor M. ccc Lxxx iiii. per lamat Conseller nostre Mossen Francesch ça Garriga ladonchs e ara portantveus de Governador en lo Regne de Mallorca per special poder a ell donat per lo molt ayt senyor en P. de bona memoria Rey Darago pare nostre ab letra sua en la dita pragmatica inserta, dada a Montso sots segell secret del dit senyor a iiii dies de febrer del dit any M. ccc. Lxxx IIII deguessem del tot revocar per tal com dona perpetuïtat als Consellers per ella ordonats *saltim* de lur vida, e en altra manera es contra la sentencia del Rey en Sanxo e privilegis e bons us de la dita Universitat e singulars de aquella e sobre lo dit lur regiment, deguessem, servant la dita sentencia e altres privilegis e bons uses lurs, provehir en tal forma que sia a Deu placent ella la cosa publica de la dita Universitat ne sia conservada en prenga creximent. Per ço nos, la dita suplicacio benignament reebuda, havem molt pensat com e en qual manera poria esser triada de les dites coses la millor part. E haut diverses parlaments e consells, e fetes reebra sobre asso diligents informacions e finalment collit tot lo present negoci per special comisio verbal nostra per lo Reverent Pare en Xrist Mossen P. de Luna, per la divinal providencia cardenal Darago, ara present en nostra Cort e per certes altres persones de nostre Consell axi barons e cavallers

com doctors e persones scientifices examinat e regonegut lo dit fet madurament per lonchs temps, volents provehir degudament a la indemnitat de la cosa publica de la dita Universitat de les viles, parroquies e lochs forans de la dita illa de Mallorca e posar aquella en bon estament de guisa que la gracia de Deu migensant succeescha de be en millor. Con per una pragmatica sancchio per nos en lany present feta sobre tot lo regiment de la Ciutat e Regne de Mallorca, haïam tolt del dit regiment perpetuïtat quey havia, per tal que el dit regiment renovat e mudat de temps en temps rahanablement sia a la cosa publica pus profitos, e que uns e altres dels pus abtes e mellors e no solament dels presents, mas encara dels esdevenidors hi puxen entrevenir, caber e sentir, e les obres de cascuns sien vistes, examinades e loades o improvades, e encara lo ben comun sia mils e pus sanament conservat e regit, com per mes e pus abtes e suficients persones sera tractat e servit. Moguts per les dites rahons, e que conformitat se segescha, entre lo regiment de la Ciutat e Regne de Mallorca e lo regiment de la dita Universitat de les viles, parroquies e lochs forans e en altre manera, per be e utilitat de la cosa publica daquela Universitat havem acordada, provehida e ordonada sobre algunes coses contengudes en la dita pragmatica per lo dit mossen Francesch ça Garriga, *auctoritate qua supra*, feta certa forma de la qual, e de les altres coses que en la dita pragmatica se contenen, com a rahanables e justes, perque en la present se apareguen, e que remissio nos hage a fer duna a altre, havem feta e formada la pragmatica sancchio subseguent.

I *Del nombre de Consellers.*

Primerament com per la dita pragmatica sancchio, per nos feta, sobre el regiment de la Ciutat e Regne de Mallorca sia augmentat lo nombre dels Consellers, provehim e ordonam que, daqui avant, sia axi mateix augmentat lo nombre dels Consellers del Sindicat de la dita Universitat de les viles, parroquies e lochs forans, so es que axi com eren per la dita pragmatica del dit mossen Francesch ça Garriga quoranta tres entre Sindichs e Consellers, sien ara sinquanta hun, dels quals ni hage tres Dincha e tres de Sisneu e tres de Pollensa, e tres de Soller, e dos Dalcudia, e dos de Manachor, e dos de

Luchmaior, e dos de Muro, e dos de Porreras, e dos de Arta, e dos de Selva, e dos de Falanig, e dos de Rubines, e dos Dalaro, un de Campos, e un de Sencelles, e un de Petra, e un de Montuiri, e un de Vayl de Muça, e un Dandraig, e un de Santa Margarida de Muro, e un de Uyalfas, e un de Sentanhi, e un de Bunyola, e un de Sent Johan de Sisneu, e un de Castalig, e un de Calvia, e un de Santa Maria des Cami, e un de Marratxi, e un Desporles, e un de Campanet, e un de Scorca, e un de Puigpunyent, los quals entre tots complexen lo dit nombre de sinquant un.

II. *Nomenament dels Consellers.*

E moguts per les rahons dessus dites e per altres que a assos ns han induits, nomenam e assignam les dites sinquant una persones, segons que en una cedula de pregami, escrita de ma del fael scriva nostre en Bonanat Gili, subsignada de nostra ma, e closa e segellada ab nostre anell maior se conte.

III. *Obertura de la cedula e la publicacio.*

La qual cedula, ensemps ab la present pragmática sancçio, tramatem al portantveus de Governador, en lo Regne de Mallorques, volents e ordonants que el dit portantveus o son Lochtinent, o altre per ell a ço elegidor, en la prop esdevenidora festa de Sent Julia del mes de janer, primer vinent, en la qual es acostumat cascu any fer eleccio dels dits sindichs e consellers, e no abans, obre la dita cedula e aquella publich, present lo Consell qui vuy es, de les dites viles, parroquies e lochs forans, en la vila de Sisneu, en la qual segons practica acostumada, se deu fer lany prop vinent la dita eleccio.

IV. *Los redolins.*

E publicada la dita cedula, cascu dels dits sinquant un noms scrits en aquella sien scrits en sengles trossets de pregami, e cascu dels dits trossets de pregami sia mes en I. redoli de cera, axi que de tots los dits noms, sien fets sengles redolins de cera, de una matexa cera, talla, color, pes, fayço e mesura, per manera que no haia diferencia de un redoli a altre, e tots aquests sinquant un redolins sien

ben mesclats. E aquimateix per I. infant de ís en set anys, sien trets del dit bossot, deu redolins, un apres altre, e aquelles deu persones los noms de les quals seran atrobats en los dits deu redolins, sien per tot aquell any, qui comensara en la festa de Sent Julia tro a la altra festa de sent Julia apres seguent, sindichs de les dites Universitats de les dites viles, parroquies e lochs forans.

V. *Nombre de Sindichs segons els llochs.*

Pero volem e provehim que com les viles Dincha, de Sineu, de Pollença, e de Soller sien les quatre maiors, e pus principals de la illa, que de cascuna daquestes hi haia un Sindich. E de les parroquies Dalcudia, de Manachor e de Luchmaior, de Muro, de Porreres, Darta, de Selva, de Felenig, de Robines, e Dalaro que son deu parroquies de les maiors, apres les dites quatre viles, hi haia tres Sindichs, e de les parroquies de Campos, de Sencelles, de Petra, de Montuiri, de Valldemussa, de Andraig, de Santa Margarida de Muro, de Uyalfas, de Sentanhi, de Bunyola, de Sent Johan de Sisneu, que son onze parroquies, de les mitjanes, hi hage dos Sindichs e de les parroquies de Castalig, de Calvia, de Santa Maria des cami, de Marratxi, de Sporles, de Campanet, de Scorcha, e de Puigpunyent, que son VIII parroquies, les menors, hi hage I Sindich, segons que per la dita pragmática del dit mossen Francesch ça Garriga era ja ordonat.

VI. *Citació dels Sindichs.*

E si perventura, en alguns dels dits deu redolins, qui per la dita forma seran trets del dit bossot seran atrobats noms de promens de parroquies, ultra aquells quils pertanyen, segons ja manera demunt declarada, aytals redolins sien retenguts e sien mes trets del dit bossot, tants dels restants redolins, un apres altre per lo dit infant, tro que els dits deu Sindichs sien creats, de les parroquies dessus dites, e per la forma demunt contenguda. Declarat empero que si de una mateixa parroquia, de la qual puixa esser fet Sindich eren trets dos redolins, lo nom daquell qui sera trobat en lo redoli, qui primer sera exit, sia Sindich e laltre sia retengut segons que demunt es dit.

VII. *Reclusio de redolins en una caixa.*

E creats e elegits per la dita forma los dits deu Sindichs, tots los redolins que seran stats trets del dit bossot e uberts, sien refets en la forma que ja eren, tornant en aquells los dits noms, escrits en los dits trossets de pregami, e aixi refets sien tornats en lo dit bossot, lo qual bossot, aqui mateix sia mes en la caixa, que per vigor de la dita pragmatica del dit mossen Francesch fo feta, ab tres diverses tancadures, e sia tancada. E la una de les claus de les dites tancadures tenga lo dit portant veus, o son Lochtinent, o aquell qui ell hi elegira. E lo un dels Clavaris deus scrits l'altra clau e l'altre clavari l'altra clau. En aixi que la dita caixa nos puixa obrir sens consentiment de les tres persones.

VIII. *Clavaris.*

Item provehim e ordonam que aqui mateix, creats e elegits per la dita manera, los dits deu Sindichs, sien elets daquells deu, per los Sindichs e Consellers veys, a les mes veus, dues bones persones e si bonament se pot fer, que sapien letra, los quals en lo dit any sien Clavaris del dit Sindicat.

VIII. *Comptadors.*

Item provehim e ordonam que per los dits Sindichs e Consellers veys sien elets, a les mes veus en Comptadors tres bones persones, aptes e suficients, vuller que sien del dit nombre de cinquanta un, o no, e aquelles tres persones, oien e defenesquen los comptes de la administracio dels Clavaris que ara son. E encara de totes altres persones que en aquest any o altres passats haien res tengut, o administrat de la Universitat de les dites viles, parroquies e lochs forans, e compte de lur administracio no haien retut, e haien los dits comptadors aquell poder de oir e definir los dits comptes, que han los oïdors de comptes de la dita Ciutat.

X. *Pel segon any.*

Item provehim e ordonam que de la dita festa de Sent Julia, prop esdevenidora a un any, que sera la festa de Sent Julia del any que comptara hom M CCC LXXX Nou lo Consell del dit Sindicat se ajust en la vila Dincha, segons la practica acostumada, e aqui en presencia

del dit Consell, lo dit portantveus de Governador o son Lochtinent, o aquell a qui ell ho comanara, fassa obrir la dita caixa, la qual aqui sia aportada, e traga daquella lo dit bossot, e remenat aquell en la forma dessus dita, sien ne trets per un infant de la dita edat de sis en set anys, tretze redolins, un apres altre, los quals sien uberts e legits aqui en publich. E les persones los noms de les quals seran atrobats dins los dits tretze redolins trets per lo dit infant sien foragitats e hauts per foragitats del nombre dels dits cinquanta un.

XI. *Eleccio de sis Consellers retenguts.*

Pero si algun o alguns dels dits tretze foragitats seran morts o hauran lur domicili en altre parroquia o loch transportat, que aytal o aytals sien comptats en lo nombre dels dits tretze foragitats, e fet asso sia altre vegada remenat lo dit bossot, e sien trets per lo dit infant, dels trenta vuyt redolins quey seran romases, sis redolins, un apres altre, e sien aqui uberts e legits en publich. E aquells sis prohomens, los noms dels quals en dits sis redolins seran atrobats, axi empero que no sien morts ne absents del dit Consell, car en aytal cas, aquells dels dits sis redolins on serien atrobats noms de morts o de absents, volem que sien retenguts, e un apres altre per lo dit infant sien trets del dit bossot, tants tro que hisquen a compliment de sis dels presents en lo dit Consell, fassa lo dit portant veus de Governador o son Lochtinent, o altre a asso per ell elegidor, aqui encontinent jurar, en presencia de tots aquells qui aqui seran, que en les coses deus scrites, se hauran be e leyalment, e nomenaran les millors e pus abtes persones, que a asso sabran en aquelles viles e parroquies don anomenar se degen a profit e bon regiment de la cosa publica, lo qual jurament fet encontinent, no divertent a altres actes, fassa lo dit portantveus o son Lochtinent, o altre a asso per ell diputador, aquells ab lur scriva, si haver loy volran aportar, en manera que de paraula, scrit o en altre manera no puixen esser per alguns informats o induits.

XII. *Eleccio de persones en lloch dels foragitats.*

E aqui los dits sis prohomens nomenen e elegen en loch dels dits tretze foragitats

vint e sis persones, so es per cascun dels foragitats dues persones, les quals dues sien daquella vila o parroquia, don lo foragitat en loch del qual les dites dues persones nomenaran sera, en les quals eleccions se hagen a concordar tots los dits sis elegidors, o almenys quatre dells, e que hagen afer les dites eleccions de una en una parroquia, comensan a la maior parroquia de que serán los dits foragitats, seguent lorde que demunt es posat de les dites parroquies. Axi pero que tro hagen feta ab acabament eleccio de una parroquia no gosen parlar ne altercar de eleccio daltre, o daltres parroquies. Mes avant si algun o alguns dels anomenats en los trenta vuyt redolins, qui comptanhi los dits elegidors, seran romases en lo dit bossot, seran morts o hauran transportat lur domicili en altre parroquia o loch, hagen los dits sis elegidors daltre part en la dita forma elegir en loch de cascun dels morts, o qui en altre parroquia o loch hauran lur domicili transportat dues persones daquell loch o parroquia, don seran los mort o morts, o qui lur domicili en altre parroquia o loch hauran transportat. E si era cas que ans que les dites eleccions fossen perfetament acabades los dits elegidors havien mester menjar, consentals lo dit portantveus de Governador, o son Lochtinent, o aquell qui per ell a asso sera ordonat, pa, vi, e ayga tansolament, fins que hagen fetes les dites eleccions per la forma dessus declarada.

XIII. *Publicacio de les persones elegides.*

E celebrades les dites eleccions, lo dit portantveus de Governador o son Lochtinent, o altre qui per ell a asso será diputat publich aquelles al Consell e fassa scriura de una part los noms de les dites XXVI persones, qui seran elegides per foragitament de les dites tretze en sengles trossets de pregami, los quals trossets sien meses en vint e sis redolins de cera, de semblant forma, color e fayço, los quals vint e sis redolins sien meses aquimateix en un bossot. E daltre part fassa scriura los noms de les persones qui seran elegides per ocasio dels dits mort o morts, o qui hauran transportat lur domicili en altre parroquia o loch, en sengles trocets de pregami, cascun dels quals trocets sien meses en sengles redolins de cera semblants. E aquimateix sien tots meses en un altre bossot, e apres sia remenat lo bossot on seran los dits vint e sis redolins, e sien ne

trets per lo dit infant tretze redolins un apres altre los quals sien uberts e legits aqui en publiche aquells, los noms dels quals seran atrobats en los dits tretze redolins sien surrogats en loch dels tretze quen seran stats foragitats, segons que dessus se conte.

XIV. *Que els redolins sien dels lochs dels foragitats.*

Pero si los dits tretze redolins, quel dit infant haura trets, no eren de cascuns dels lochs o parroquies dels quals seran los tretze foragitats, en aquest cas lo dit infant torn traure dels restants redolins, un apres altre, tantes vegades tro que traga redoli o redolins de cascun dels lochs o parroquies, don seran los foragitats en manera que la surrogacio dels Consellers sia feta del loch o parroquia, don cascun dels foragitats sera, aixi que algun loch o parroquia no romangue viduat de haver tres, dos o un Conseller en lo dit Consell, segons la forma propdita.

XV. *Proclamacio dels suplents.*

E apres remenat laltre bossot, en lo qual seran en redolins los noms de les persones que seran estades elegides, per ocasio de les mort o morts o que hauran lur domicili en altre parroquia o loch transportat, sien trets per lo dit infant la meytat dels dits redolins, un apres altre, los quals sien oberts, e legits aqui en publiche e aquells los noms dels quals seran atrobats en los dits redolins trets per lo dit infant sien surrogats o posats en loch daquell o daquells, qui serien morts o haurien transportat lur domicili en altre parroquia o loch.

XVI. *La replecio o surrogacio dels Consellers sia feta.*

Pero si la dita meytat dels dits redolins, per lo dit infant treta, no era de cascun dels lochs o parroquies don serien los mort o morts, o qui haurien lur domicili en altre parroquia o loch transportat, en aquest cas lo dit infant torn traure dels restants redolins, un apres altre, tantes vegades tro trague redoli o redolins de cascun dels lochs o parroquies don serien los dits mort o morts, o qui en altre parroquia o loch haurien lur domicili transportat, en mane-

ra que la replecio o surrogacio dels Consellers sia feta del loch o parroquia don cascun dels dits mart o morts, o qui hauran transportat lur domicili en altre parroquia o lochs, seran estats per la raho dessus dita.

XVII. *Que en lo bossot haia sinquanta un redolins.*

E fetes per la forma demunt expressada les dites surrogacions, tots los trossets de pregami, en les quals seran scrits los noms dels dits sis elegidors e de tots los surrogats, sien meses en sengles redolins de cera semblants en tot e per tot, als qui seran romases en lo primer e principal bossot, e sien meses en lo dit bossot ab tots los retenguts per la dita forma, e altres qui en ell seran, pero quen hagen esser foragitats tots los redolins, en los quals seran los noms dels dits Consellers morts, o qui lur domicili en altre parroquia o loch hauran transportat, en manera que en lo dit bossot haia sinquanta un redolins e no mes.

XVIII. *Eleccio dels Sindichs.*

E acabades totes les dites coses, lo dit portantveus de Governador, o son Lochtinent o altre per ell, a asso elegidor, sens divertir a altres actes, remenat lo dit bossot en lo qual seran los dits cinquanta e un redolins, fasse traure daquell per lo dit infant deu redolins, un apres altre, e aquells los noms dels quals seran atrobats en los dits deu redolins, sien Sindichs tot aquell any, tro a la altre festa de Sent Julia ladonchs propvinent.

XVIII. *Si no poguessen haver Sindich.*

Declarat empero que si en los dits deu redolins, exien dos de una matexa parroquia, o exien de lochs o parroquies, les quals segons la forma demunt expressada no poguessen haver Sindich aquell any, en aytal cas sien trets per lo dit infant dels altres redolins restants en lo dit bossot, tants un apres altre tro vinga per la manera dessus dita.

E complida la dita eleccio o creacio dels dits deu Sindichs, los redolins qui per la dita raho seran estats trets del dit bossot, sien refets e tornats dins lo dit bossot en la forma que dabans eren, e sia tornat lo dit bossot dins la dita caxa, la qual sia tancada axi com demunt es declarat.

XX. *Eleccio de Clavaris e comptadors.*

E sien elegits aquimateix per lo dit any ladonchs esdevenidor, dos Clavaris e tres Comptadors per la forma e manera damunt dites.

XXI. *Dos anys avant.*

Item provehim e ordonam que de la dita festa de Sent Julia prop esdevenidora a dos anys que sera la festa de Sent Julia del any, que hom comptara M. ccc. Norante, lo Consell del dit Sindicat se ajust en la dita vila de Sisneu e aqui, en presencia del dit Consell, lo dit portantveus de Governador o son Lochtinent, o aquell qui per ell hi sera diputat, fassa obrir la dita caxa, la qual aqui sia aportada, e traga daquella lo dit bossot e remenat be aquell, fassen traure per un infant de la dita edat de sis en set anys tretze redolins, un apres altre, los quals sien aqui uberts, e legits en publich.

XXII. *Dels tretze foragitats.*

E les persones, los noms dels quals seran atrobats dins los dits tretze redolins trets per lo dit infant, sien foragitats e hauts per foragitats del nombre dels dits cinquanta e un, axi empero que hagen a esser dels trenta vuyt que seran romases en lo dit Consell dels anomenats en la dita cedula. E si per lo dit infant eren trets del dit bossot redolins en que fossen trobats noms de aquells qui en lany prop passat serien stats surrogats en loch dels dits tretze, qui lo dit any serien estats foragitats, sien retenguts e altres per lo dit infant trets del dit bossot, un apres altre tro que sia complit lo dit nombre de tretze dels dits trenta vuyt vells. E si algun o alguns dels dits tretze foragitats serien morts en lany prop passat, o hauran lur domicili en altre parroquia o loch transportat, o seran surrogats a alguns dels dits trenta vuyt vells, que aytal o aytals sien comptats en lo nombre dels dits tretze foragitats. E fet asso tambe en los elegidors de aquells qui faran a surrogar en loch dels dits foragitats, e dels morts en lany ladonchs prop passat, o qui hauran transportat lur domicili en altre parroquia o loch, com en la eleccio faedora daquells qui surrogaran, com en la creacio dels Sindichs e eleccio de Clavaris e de Comptadors com ençara en les coses fahedores, sien servades les forma pratica e manera dessus expressades.

XXIII. *Tres anys avant.*

Item ordonam e provehim que de la dita festa de Sent Julia prop esdevenidora a tres anys qui sera la festa de Sent Julia, del any que hom comptara M. ccc. xc u, lo Consell del dit Sindicat se ajust en la dita vila Dincha, e aqui en presencia del dit Consell, lo dit portantveus de Governador, o son Lochtinent, o aquell qui per ell hi sera elegit, faça obrir la dita caixa, la qual aqui sia aportada, e traga daquella lo dit bossot e remenat aquell façen traure per un infant de la dita edat de sis en set anys, tretze redolins, un apres altre, los quals sien aqui oberts e legits en publich, e les persones los noms de les quals seran atrobats dins los dits tretze redolins trets per lo dit infant, sien foragitats e hauts per foragitats del nombre dels dits cinquanta e un, axi empero que haien a esser dels vint e sinch vells, qui seran romases en lo dit Consell. E si per lo dit infant eren trets del dit bossot redolins en que fossen trobats noms de aquells qui en los dos anys prop passats serien estats surrogats en loch de aquells qui serien estats foragitats, sien retenguts, e altres per lo dit infant trets del dit bossot, un apres altre, tro que sia complit lo dit nombre de tretze, dels dits vint e sinch vells. E si algun o alguns dels dits tretze foragitats seran morts en lany ladonchs prop passat, o hauran transportat lur domicili en altre parroquia o loch, o seran estats surrogats, a alguns dels dits vint e sinch vells, que aytal o aytals sien comptats en lo nombre dels dits tretze foragitats. E fet aço tambe en los elegidors de aquells qui faran a surrogar en loch dels dits foragitats e dels morts en lo prop passat any o qui lur domicili en altre parroquia o loch hauran transportat, com en la eleccio fahedora daquells qui surrogaran com en la creacio dels Sindichs e eleccio de Clavaris, e de Comptadors com encara en totes altres coses lavors fahedores, sien tengudes les forma practica e manera demunt specificades e posades.

XXIII. *Quatre anys avant*

Item provehim e ordonam que de la dita festa de Sent Julia prop esdevenidora, a quatre anys que sera la festa de Sent Julia del any que hom comptara M. ccc. L. xxx dos, lo Consell del dit Sindicat se ajust en la dita vila de Sisneu e aqui, en presencia del dit Consell, lo dit portantveus de Governador o son lochtinent o

aquell qui per ell hi sera elegit, faça obrir la dita caixa, la qual aqui sia aportada, e traga daquella lo dit bossot, e daquell trague o faça traura, per quis vula, tots los redolins en que seran los noms dels restants dotze, que seran romases en lo dit Consell dels anomenats en la dita cedula, los quals dotze e tots aquells que dels seran romases en lo dit Consell, e aquells qui en loch dels per mort o transportament de lur domicili seran estats surrogats, sien foragitats e hauts per foragitats del nombre dels dits cinquante un. E fet asso tambe en los elegidors de aquells qui faran a surrogar en loch dels dits foragitats, e dels morts en lo prop passat any, o qui hauran transportat lur domicili en altre parroquia, o loch com en la eleccio fahedora daquells qui es surrogaran com en creacio dels Sindichs e eleccio de Clavaris e de Comptadors, com encara en totes altres coses ladonchs fahedores, sia servada la forma e la practica dessus ordonades. E en aquesta manera tot lo dit Consell sera dins quatre anys renovelat e revolut, axi e segons que en lo regiment del Consell de la Ciutat e Regne de Mallorca havem ordonat.

XXV. *Cinc anys avant.*

Item provehim e ordonam que de la dita festa de Sent Julia prop esdevenidora a sinch anys que sera la festa de Sent Julia del any que hom comptara M. ccccxc tres lo dit Consell del Sindicat, se ajust en la dita vila Dincha, e aqui en presencia del dit Consell, lo dit portantveus de Governador, o son lochtinent, o aquell qui per ell hi sera elegit, faça obrir la dita caixa, la qual aqui hage esser aportada e traga daquella lo dit bossot, e daquell traga o faça traura per quis vulla tots los redolins en que seran los noms de tots aquells, qui seran romases, en lo dit nombre de Cinquanta e un dels tretze surrogats en lany M. cccLxxx nou, als tretze qui dels anomenats en la dita cedula primer seran stats foragitats del dit nombre de cinquante un, los quals tretze surrogats en lo dit any M. cccLxxx nou, e qual que qual qui en loch daquells o algun dels, si mort o morts seran o hauran transportat lur domicili en altre parroquia o loch seran stats surrogats, sien foragitats e hauts per foragitats del dit nombre de cinquante un. E fet a aço tambe en los elegidors dels qui faran a surrogar, als dits foragitats e als qui morts seran en lo prop

passat any e lur domicili en altre parroquia o loch hauran transportat, com en la eleccio fahedora daquells, ques surrogaran, com en creacio dels Sindichs e eleccio de Clavaris, e de Comptadors, com encara en totes altres coses ladonchs fahedores, sien tengudes la forma, practica e manera dessus dites. E daquí avant, cascun any sia en totes coses e per totes servada la dita forma en lo Consell del dit Sindicat.

XXVI. *Dels surrogats en el nombre dels cinquante un.*

Item provehim e ordonam que aquell o aquells qui per mort o transportament de domicili daltres seran surrogats o meses en lo dit nombre de cinquante e un, no puxen aturar en lo dit Consell, ne esser del dit nombre, sino aytant temps com hi aturaren aquells morts o qui lur domicili hauran transportat en loch dels quals hi seran surrogats.

XXVII. *Que les parroquies sien menys de Sindichs dos anys.*

Item provehim e ordonam que aquella parroquia o loch que un any haura haut Sindich, non puxa haver de dos anys apres següents, ans hage star dos anys integres menys de Sindich, perço que el ofici dels dits Sindichs sia mils compartit entre totes les dites parroquies. Daquest capitol pero exceptuam les dites quatre viles o parroquies principals, so es Incha, Sisneu, Pollensa e Soller, cascuna de les quals ha e deu haver cascun any un Sindich segons que dessus per nos es declarat e provehit

XXVIII. *Els Sindichs vaguen dos anys.*

Item ordonam e provehim que aquells qui seran stats Sindichs un any nou puxen esser en los dos anys apres següents, axi que hagen dos anys integres a vegar del dit ofici de Sindich.

XXVIII. *Que abans han de dar compte els Sindichs de la administracio.*

Item provehim e ordonam que alcun qui sia stat Sindich, e no hage retut compte de la sua administracio, o hage res a tornar de aque-

lla, no puxa tornar en lo dit Sindicat ne tenir o usar de ofici daquell, entro que hage finat son compte, e restituit ço quen tendra.

XXX. *Que los deu Sindichs no deien estar plegats en Ciutat.*

Item ordonam e provehim, per obviar meissions e despeses que en la Ciutat tots deu Sindichs no deien estar plegats sino abdosos los Clavaris, e un o dos dels altres Sindichs. Pero si per gran e alt negoci sera necessari o expedient que tots hi venguen, no hi aturen tots sino dos jorns romanent ni tres o quatre tansolament. Declarat empero que en los dits dos jorns, no sia entes ni compres aquell jorn qui entraran en la dita Ciutat, ne aquell que sen tornaran a lurs habitacions.

XXXI. *Que els qui hagen vagat un any puxen tornar al nombre dels Cinquante e un.*

Item provehim e ordonam que aquells qui per la forma demunt expresada seran foragitats del nombre dels dits cinquante e un, apres que hagen vagat un any entegre puxen tornar en lo dit nombre, si eleccio o sort lus ho donen.

XXXII. *On deu star la caixa.*

Item provehim e ordonam que tota la ordinacio del Consell del dit Sindicat per la forma que demunt se conte, se fa daquí avant cascun any, en la dita festa de Sent Julia, o en lendema o en laltre dia següent la un any en la dita vila Dincha, e aquell any stiga aqui la dita caixa en poder del notari de la Cort de la dita vila. E laltre any en la dita vila de Sisneu e aquell any stiga aqui la caixa en poder del notari de la Cort de la dita vila, los quals notaris no hagen per aço salari algun.

XXXIII. *Jurament.*

Item volem e manam als Sindichs e Consellers del dit Sindicat, qui huy son e qui han a venir al Consell del dit Sindicat, que lo dia que la present practica los sera presentada, sens alguna dilacio, juren de tenir e servar totes les coses dessus dites, e no contravenir ni fer res en contrari ladonchs ne per avant en alguna ma-

nera. E semblant sacrament façan los Consellers en la dita cedula nomenats, e encara los Sindichs qui novellament elets seran, e tots altres axi Sindichs com Consellers, qui per Consellers elets seran lo dia que la present pragmática los sera intimada.

E la present pragmática sancçio e ley nove-la revocades cassades e anulades la dita pragmática sancçio feta per lo dit mossen Francesch çà Garriga *auctoritate quam superius* jassia fos assats rahonable la concorrencia del temps en ques feu atesa, e nos ab aquella per la maior part nos siam conformats, e totes altres pragmàtiques sancçions e ordinacions sobre lo dit regiment fetes, volem que dur per vuyt anys, de la dita festa de Sent Julia primer sdevenidora avant continuament comptadors en los quals seran fetes dues revolucions e remocions complides del regiment de la Universitat de les dites viles parroquies e llochs e mes avant dur tro que per nos o nostre successor sia expres-sament revocada. Ordonants, volents e manans ab aquesta matexa que alguns dels Sindichs o Consellers, o encara dels abitans en les dites viles parroquies e llochs o alguna daquelles, presents o sdevenidors o algun altre de qualsevol ley, condicio o stament sien no vinguen ne facen de fet ne dit contra les coses en la present pragmática contengudes o alguna daquelles. E siu fa *ipso facto et jure* sia privat de ofici de Sindich si Sindich sera e de Conseller si Conseller sera, e de qualsevol ofici o regiment que per nos o per la Universitat de les dites viles parroquies o llochs o alguna daquelles tendra. E james no puxa tenir ofici publich ne privat nostre ne de la dita Universitat. E no resmenys que per cascuna vegada que contrafara o vindra encorrega pena de mil reys dor, de la qual lo portant veus de Governador o altre oficial del dit Regne no puxe fer gracia ne remissio alguna, ans de continent e de fet exeguesquen e leven realment la dita pena dels bens de cascun daquells qui contrafaran. En testimoni de les quals coses manam esser feta la present carta ab segell pendent de nostra maiestat segellada. Dada en Vilafrancha de Penades a Tretze dies de Deembre en layn de la nativitat de nostre Senyor MCCCLXXX set. E del nostre Regne primer. Franciscus çà Costa.

Senyal ✠ den Johan per la gracia de Deu Rey Darago, de Valencia, de Cerdunya e de Cor-sega e Comte de Barchelona, de Rossello e de

Cendanya. Testimonis son. Lo Reverent Pare en Xrist Mossen P. de Luna Cardenal Darago. En Ramon Bisbe de Barchelona. Mossen Gasto de Moncada, Mossen Berenguer de Peraptusa alias Dortafa, Camerlenchs e Mossen Garsia Lopez de Luna, Maiordom.

Si ✠ num mei Bonanati Egidii predicti domini Regis scriptoris, qui de eius mandato hec scribi feci et clausi.

Aquests son los noms de les Cinquanta una persones que han esser elegides la prop vinent festa de Sent Julia del mes de janer en Consellers del Sindicat de la Universitat de les viles, parroquies e lochs forans de la illa de Mallorques segons forma de la pragmática sancçio per lo senyor Rey novellament feta, los quals noms son escrits de ma den Bonanat Gili, Ascriva del dit senyor Rey. Rex Johannes.

Incha: Reyal Rotlan, Andreu Figuera, Pere Palou. *Sisneu:* Guillem Calafell, Jacme Vallfogo, Pere Gitart, major de dies. *Pollença:* Johan Aragones, Guillem Tio, Anthoni Morgat. *Sóller:* Ramon Mosqueroles, Guillem Baulo, Bernat Pellicer. *Alcudia:* Jacme Johan, Pere Alberti. *Manacor:* Francesch Mox, Pere Fabregues. *Luchmajor:* Jacme Compayn, Arnau Verdera. *Muro:* P. Soldevila, Johan Frigola. *Porres:* Anthoni Mesquida, Pere Valls. *Arta:* Pere Jorda, Jacme Vives. *Selva:* Pere Castlar, Galceran Malferit. *Falanig:* Barthomeu Dartigues, Jacme Manresa. *Robines:* Pere Dosona, Pere Lorenç de Beniali. *Alaro:* Andreu Palou, Guillem Ponç. *Campos:* Berenguer Vanrell. *Sencelles:* Arnau Guitart. *Petra:* Guillem Fabregues. *Montuhiri:* Bernat Virgili. *Vall de Muça:* Barthomeu del Mas. *Andraig:* Pere Fexes. *Santa Margarida de Muro:* Francesch Alberti. *Vuyalfas:* Marti Serra. *Sentany:* Anthoni Bramona. *Bunyola:* Arnau Borraq. *Sent Johan de Sisneu:* Thomas Mercer. *Castellig:* Bernat Mulet. *Calvia:* Nicolau Comalonga. *Santa Maria des Cami:* Pere Mascaro. *Marratxi:* Pere Aymerich. *Sporles:* Ramon Ribes. *Campanet:* Bernat Benassar. *Scorca:* Domingo Malferit. *Puigpunyent:* Guillem Brunet.

A. H. M. *Cedul. f. 202-18.*

AFEGITÓ A LA PRAGMÁTICA SOBRE EL SINDICAT DE FORA.

(1392)

En Johan, per la gracia de Deu, Rey Darago, de Valencia, de Mallorques, de Cerdunya, de

Corçega e Comte de Barcelona, de Rossello, de Cerdanya al feil nostre en Guillem de Montbru, administrador del Regne de Mallorca. Saluts e gracia. Com nos axi com sabets, novellament, hajam fetes algunes pragmatiques sancions e ordinacions sobre lo universal regiment e administracio de les monedes comunes de la Ciutat e Regne de Mallorca, e sia fort necessari a utilitat e bon stament de la cosa publica dels dits Ciutat e Regne que les dites pragmatiques sancions e ordinacions, e encara qualsevol altres concessions e provisions per nos al dit Regne e als habitants daquell novellament atorgades sien meses en deguda exequcio, per ço us dehim e manam com pus expresament podem sots la fe e naturalesa a que ens sots tengut e encara sots pena de cinch milia florins dor als nostres cofres sens tota remissio aplicadors que les dites pragmatiques sancions e ordinacions, provisions e concessions, les quals en lur forma vos havem fetes liurar a aquells a quis pertanga e sobre la exequcio daquells faedora procurets tant com porets, faent sobre asso totes requestes e protests e altres qualsevol coses, que sobre la dita exequcio vos parran faedores, comanants vos sobre aquestes coses ab incidents emergents e dependents daquells plenariament nos tres veus ab la present. E gardats vos que en asso donets aquell recapte queus afers requiren, en altra manera seria imputat a colpa vostra. Dat en lo monestir de sent Cugat de Valles a XXIII de setembre en lany de la nativitat de nostre Senyor M.CC.C.LXXX dos. Petrus-Oltzina.

En Johan, per la gracia de Deu, Rey Darago, de Valencia, de Mallorca, de Cerdanya, e de Corçega, e Comte de Barcelona, de Rossello, e de Cerdanya. Attenents que en lo primer any de nostre regiment, per nostra special pragmatica, feta ab carta ab sagell de nostra maïestat segellada, dada en Vilafrancha del Penades a XIII dies de deembre en lany de la nativitat de nostre Senyor M.CC.C.LXXX set, nos, revocades totes altres pragmatiques e ordinacions en quant a la dita nostra pragmatica derogassen, disposant e ordenant lo Consell e Regiment del Sindicat de les viles, lochs e parroquies foranes de la illa de Mallorca, per vigor de la qual pragmatica de la data daquella a ença lo dit Sindicat e Universitat daquell ses regit e se regeix. Entanents encara que per certes e iustes causes, no poch tocants al bon estament e utilitat de la cosa publica de la Ciutat

e illa de Mallorca nos havem novellament per nostre propri motiu reformat e ordonat lo universal Consell e encara la general administracio de les monedes comunes dels dits Ciutat e illa, los quals en lo dit primer any del dit nostre regiment ja havem ordenats e sobre aquells, per altre nostra special pragmatica en certa forma provehit e per consequent exigint aquelles mateixes causes reputam no solament expedient ans encara necessari queus dits Consell e regiment del dit Sindicat de les dites viles, lochs e parroquies foranes de la dita illa de Mallorca sien reformat e en aquell sien posades persones zelants lo ben comu del dit Sindicat. Per ço ab tenor de la present, la qual voiem que haia força e valor de pragmatica sancio per nostre propri motiu corregints e mudants algunes coses contengudes en la dita pragmatica sancio sobre los dits Consell e regiment del dit Sindicat per nos, segons dessus es dit feta, provehim e ordenam sobre el dit Consell e regiment del dit Sindicat, en la forma seguent.

E primerament, com en la dita ordinacio, que ara novellament havem feta del dit Universal Consell de les dites Ciutat e illa haïam per certes e justes rahons assignats tots los Consellers del general consell de les dites Ciutat e illa. E aquells haïam nomenats e fets scriure per lo feel scriva nostre en Bonanat Gili en una cedula de pregami, ia qual closa e segellada ensemps ab la dita pragmatica sobre el dit universal regiment per nos feta tramatem als Governador e Regidors qui ara son per nos en les dites Ciutat e illa. Indubits per aquella raho mateixa assignam los cinquanta un Consellers qui segons forma de la dita pragmatica sobre el dit Sindicat, per nos feta, deuen esser e entrevenir en lo Consell del dit Sindicat. E no res menys dels dits LI elegim aquesta vegada tant solament e assignam en Sindichs de les dites viles, lochs e parroquies foranes deu, comperentlos segons nos ha paregut e la dita pragmatica ordona, los quals tambe Consellers com Sindichs enomenats e scrits en una altra cedula de pregami escrita, de ma del dit Bonanat Gili e subsignada de nostra ma e closa e segellada ab nostre segell maior ensemps ab la present tramatem al Governador del dit Regne. Volents e ordenants que el dit Governador o son lochtinent o altre per ell, e aço elegidor, dins quinze dies apres que la present al dit Governador o a son lochtinent sera presentada faça aiustar lo Consell del dit Sindicat qui huy es de les

dites viles, lochs e parroquies foranes en la vila Dincha en la qual, segons praticia acostumada se deu fer la primera eleccio del Consell del dit Sindicat e la creacio dels dits X Sindichs. E aqui en Consell, e no abans, obra la dita cedula e publich aquella e publicada cascu del dits cinquanta un noms escrits en la dita cedula sien escrits en sengles trocets de pregami e cascu dels dits trocets de pregami sia mes en un redoli de cera e axi seran LI redolins, los quals volem que sien tots de una mateixa color, fayço e pes, per manera que noy haia diferencia o disparitat de un redoli a altre. E fets per la dita forma tots los dits LI redolins, lo dit Governador o son lochtinent o altre per ell a aço elegidor traga del boçot en lo qual son vuy los redolins de cera, continents los noms dels Consellers del dit Sindicat tots los dits redolins quey son e meten aquells qui novellament seran stats fets en la dita forma, continents los noms dels dits LI Consellers scrits en la dita cedula, los quals LI Consellers e dells los dits X Sindichs segons que en la dita cedula son scrits voiem que tinguen lo regiment e administracio del Consell del dit Sindicat del dia que la dita publicacio se fara tro al dia de la festa de Santa Lucia del mes de deembre primervinent, en la qual festa volem e ab la present provehim e ordenam per causa evident e profitosa al dit Sindicat que, daquiavant la dita eleccio del Consell del dit Sindicat sia cascu any feta, no contrastant que, segons forma de la dita pragmatica, e encara segons us antich se acostumas de fer cascu any la dita eleccio en la festa de Sent Julia del mes de janer. E encara tenguen los dits Consellers e Sindichs anomenats e scrits en la dita cedula, los dits regiment e administracio de la dita propvinent festa de Santa Lucia a un any continuament subseguent. E laddonchs e daquiavant dany en any, en la dita festa de Santa Lucia o lendema, o altre dia seguent se faça la eleccio dels Consellers e creacio dels deu Sindichs del dit Sindicat, en la forma e manera contengudes en la dita pragmatica sancio per nos, segons es dit sobre el dit regiment, feta. Empero com en la dita altre pragmatica, per nos novellament feta sobre lo universal regiment de les dites Ciutat e Illa haiam provehit e ordenat que els dits X Sindichs de les dites viles, lochs e parroquies foranes e ja en la dita cedula scrits, e los altres qui en cascuna eleccio se elegiran, que lo dit Consell del dit Sindicat en la dita festa de Santa Lucia sien tostemp

Consellers del dit general Consell de les dites Ciutat e Illa, e sien compreses en los XL Consellers forans que per la dita pragmatica havem ordenats deure esser admeses en lo dit general Consell. E en aquella mateixa pragmatica haiam ordenat que alcun Conseller del dit general Consell no puixa aturar en aquell ne esser Conseller mes de quatre anys per toira agaballament e perpetuitat. Volem, provehim e ordenam que si en la quarta eleccio de Sindichs fahedora en la dita festa de Santa Lucia, la qual quarta eleccio sera en lany MCCCXCVI, e daqui avant en cascuna eleccio fahedora dels dits Sindichs, seran trets dels X redolins per linfant, qui aquells ha traure del bossot en que stan o staran, algu o alguns continens nom dalgu o dalguns qui fos stat Conseller en lo dit Consell general per quatre anys e per consequent, segons forma de la dita pragmatica del dit general Consell fos removedor o fossen removedors en la primera, laddonchs vinent eleccio del Consell general, ço es un dia abans de la vigilia de Nadal, laddonchs primer esdevenidora lo dit Governador o son lochtinent o altre per ell a aço elegidor retengues o fahes retenir aytal o aytals redolins, e apres fahes traure per lo dit infant tants redolins tro quels dits Sindichs se poguessen crear, segons forma de la dita pragmatica sobre el regiment del dit Sindicat per nos feta, que no fossen stats Consellers del dit general Consell per quatre anys, e per consequent en la primera, laddonchs sdevenidora eleccio del dit general Consell no deguessen esser remoguts daquell, la dita pragmatica, per nos feta sobre el dit Sindicat en quant a la present deroch o contrarieig corregints e en millor reformants e en quant a aquesta no deroch ne sia contraria de certa sciencia confirmants e volents daqui avant esser servada e continuada, axi com si ara de present per nos fos stada feta. E axi manam per aquesta mateixa als dits Governador e a son lochtinent e a qualsevol altres oficials meus del dit Regne de Mallorca, e encara a tot lo Consell del dit Sindicat, qui ara es e per temps sera, e als singulars daquell, sots pena de M. reals dor de cascu dels contrafahents e per tantes vegades com seria contrafet als meus cofrens sens tota remissio aplicadors, que la nostra present provissio, la qual forma de pragmatica, segons dessus es dit, volem haver, tinguen e observen, e tenir e observar façen, e noy contravinguen per alguna causa o raho. E no res menys, lo dit

Governador o son lochtinent en la fi de la dita pragmaticha feta sobre dit regiment del dit Sindicat faça per mensio de la present per que ignorancia no sen puxa allegar, per la present, empero, provisio o algunes coses en ella contengudes, no volem que en altres coses sia fet preiudici, novacio o derogacio alguna a la sentencia dada per lo Rey en Sancho, de bona memoria, entre la Universitat del dit Sindicat de una part e la Universitat de la Ciutat de Mallorca de la altre, ne encara a privilegis, libertats o immunitats e bons uses e costumes de la dita Universitat o dels singulars daquella, ans volem que les dites sentencia, privilegis, libertats, immunitats, bons uses e costumes en

quant a la present no deroguen, romanguen en lur força e valor. En testimoni de la qual cosa havem feta fer la present, ab nostre pendent segell segellada. Dat en lo monastir de Pedralbes a XXVIII dies de juliol en lany de la natiu- vitat de nostre Senyor MCCCXC dos e del nostre Regne size. Petrus Oltzina. Rex Johannes.

Los Consellers del Sindicat de la Universitat dels lochs e parroquies foranes de la ylla de Mallorca, scrits de ma den Bonanat Gili, scriva del Senyor Rey.

ANTONI PONS.

(Continuarà)

S E C C I Ó O F I C I A L

EXCURSIÓ A LA REGIÓ LLEVANTINA DE MALLORCA

Dia 11 de juny, renuant antic costum de la nostra societat fou organitzada una excursió en autocar a Manacor i Artà, en la que prengueren part els socis Senyors: Elvir Sans, Antoni Salvà, Lluís Amorós, Joan Pons, Joan A. Fuster Valiente, Miquel Sureda Blanes, Manuel de Bustamante, Guillem Colom, Mn. Francesc Sureda Blanes, Antoni Sastre, Jaume Busquets, Vicens Juan Serra i Joan Muntaner.

Sortiren els expedicionistes del local social a les 9 dirigint-se a Manacor, on visitaren el Museu o col·lecció d'arqueologia cristiana i prehistòria format per Mossèn Joan Aguiló i que, adquirit a la mort de aquest per l'Ajuntament de aquella ciutat, està instal·lat en la

casa o torre gòtica de les *Puntes*, avui monument històric-artístic. De Manacor passaren a Capdepera per visitar el castell o recinte amurallat. Després del dinar a Cala Ratjada anaren al Museu Regional d'Artà, on foren rebuts per la Junta de Patronat del mateix, i una vegada visitada detengudament la interessant col·lecció de prehistòria d'aquella regió, allà esplèndidament instal·lada, anaren al poblat prehistòric de les *Païsses*, i d'allà a veure el talaïot de *Sa Canova*, des de on emprengueren el retorn directe a Ciutat, on arribaren a les 9 del vespre.

Consti aquí l'agraïment de l'Arqueològica a tots els elements dels llocs visitats que facilitaren i feren tan grat el temps als nostres excursionistes.

L U L · L I S M E

Llibres.

Raimundo Lulio. Libro de los Proverbios y Proverbios de Enseñanza. (Versión por Francisco Sureda Blanes) *Libro de las Bestias* (Versión por J. Rosselló). «Nueva Biblioteca Filosófica», Vol. LXVI, Madrid, 1933.

8.º. 240 pp.

Revistes.

La Vida del Reverend Mestre Ramon Llull segons el manuscrit 16432 del British Museum

En *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*. (Tom XV, n.º 2 Març de 1933, comença i segueix en el ns.º 3, del manuscrit de Londres, «contribució a 4, 5, l'anomenada

VIDA COETANIA. transcripció l'homenatge universal que enguany se tributa al benaventurat Mestre Ramon Llull en el seté centenari del seu naixement.»

—Pons, Josep Sebastià. = *Reflexions sur le «Llibre d'Amic e Amat.»*

Bulletin Hispanique, 1933, janvier-mars

—Ramon Llull: *Doctor Illuminate.*

Article anònim en: *The Times Literary Supplement*, n.º 1639, (Thirty-second Year) London, Thursday, June 29, 1933. pp. 433-34.

—Teixidor, Joan = *La commemoració lul·liana*

Mirador, setmanari de literatura, art i política. Barcelona, any V, n.º 217, 30 març 1933. Copiam d'aquest article:

«Miquel Ferrà es planyia amb raó del silenci que volta el transcurs del sisè centenari de Ramon Llull. Potser convé que reconeguem la nostra negligència i procurem esmenar-la de la millor manera possible.

Tanmateix és molt curiós el que s'ha esdevingut. L'any passat celebrarem emmig d'una animació extraordinària el centenari de Goethe. Aquell fervor ens feia esperar un sector del nostre poble vigilant i atent per a col·laborar en qualsevol manifestació cultural. Potser aquest sector existeix realment i la culpa caldrà atribuir-la a descurança nostra. Perquè és un fet evident que aquell fervor havia de créixer amb centenaris que ens toquen de tan aprop com el de Ramon Llull i el de l'*Oda a la Pàtria* de Bonaventura Carles Aribau. Aquest darrer, commemoració de una renaixença, té un cert ambient i la Generalitat té cura de la seva realització. Però el de Ramon Llull fins ara ha restat submergit dins una indiferència alarmant. I no ens sembla que ho expliqui prou el seu allunyament ni el grup limitat dels lectors de les seves obres.»

Varia.

Els dies 26 i 28 d'abril donà Mossèn Salvador Galmés a la Universitat de Barcelona dues conferències del cicle organitzat en commemoració del Centenari lul·lià per la Federació Nacional de Estudiants de Catalunya, sobre els temes: *Ramon Llull plasmador de l'idioma* i *L'activitat literària de Ramon Llull*

El 28 de maig conferencià en el saló del Ritz de Barcelona, en una sessió del Conferentia Club d'aquella ciutat, Mossèn Llorenç, Riber sobre la Vida i Actes de Ramon Llull.

**

A Ciutat el 24 de maig, organitzada per la Congregació Mariana de joves, es celebrà en el saló Mallorca una solemne vetllada commemorativa del Centenari. La part musical corregué a càrrec de la Capella Clàssica de Mallorca. Joan Pons i Marqués hi llegí un treball sobre el tema: *Grandesa i dissort de Ramon Llull*, i el P. Tomàs Lopez S. J. parlà de *Ramon Llull i la Verge Maria*.

**

A Sant Francesc de Ciutat es celebraren el dia de la festa del Beat solemnfssimes funcions religioses. En el Pontifical del matí oficià l'Excm. i Rndm. Arquebisbe - Bisbe de Mallorca Dr. Miralles Sbert, i predicà l' Excm. i Rdm, Sr Bisbe de Osca P. Mateu Colom.

Horabaixa, després de la funció del darrer dia de la novena, que havia predicat el P. Cerdà de la T. O. R, hi hagué solemne processó amb el Santíssim pel temple i pel magnífic claustre del convent, presenciada per nombros concurs de faels i en la que prengueren part representacions de la Causa Pia Lul·liana, l'Associació de Metges de S. Cosme i S. Damià, l'Arqueològica, amb l'estandart de l'antiga Universitat Lul·liana, el Seminari i el Capítol Catedral.

En consignar amb complacència l'esplendor de la festa, hem de fer constar també, amb tots els respectes deguts, però també amb la fermeza de les pròpies conviccions honorablement sostenudes, el nostre sentiment de veure com encara, al solar nadiu del Beat i en el seu dia, no és exaltat en la llengua que ell plasmà en tanta part amb un esforç personal ingent, que és la seva més alta glòria humana, i que és encara la llengua del seu poble.

*

**

El Consell de Cultura de la Generalitat de Catalunya hauria pres, es diu, en commemoració del Centenari, la iniciativa d'editar una *Antologia Lul·liana* destinada, a exemple de la publicada l'any passat en honor a Goethe, a les escoles catalanes.

J. P. M.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

LA NOSTRA COMMEMORACIÓ DEL CENTENARI DE LA RENAIXENÇA

CORRESPONDENCIA DE PAU PIFERRER I TOMAS AGUILÓ

XII

Sr. D. Tomás Aguiló

Palma

Barcelona 7 de abril de 1843.

Amigo mio: yo no sé porque comenzaste tu carta con tantas excusas y con rebajarte a mis ojos, como si yo no tuviera formado un concepto de ti, y como si este concepto pudiese jamás variarse, cuanto mas reuniendo tu al talento la bondad de corazón, que para mí es lo único que puede decidirme a estimar a un hombre. Así también se lo he indicado a Quadrado, porque sé decirte que a medida que voy engolfándome en tratos y negocios, más chascos me llevo, y con gran tristeza mía más miserables aparecen sujetos muy respetables por su ciencia. Roca y Cornet es seguramente un modelo de buena fe, sencillez y modestia, y si todos los que se dedican a la filosofía social le imitaran, no habría tanto lugar a dudar de la conformidad de sus teorías con lo que su corazón siente. Yo creo que no habrás olvidado el como y cuando os conocí en Palma, y que precisamente si algo me movió a pedir os vuestra amistad fué vuestra *sanidad* de alma; pues te aseguro que a no haber sido así, todo vuestro talento no me hubiera decidido a hablaros con franqueza y jamás hubiera entablado con vosotros una amistad que espero durará tanto como

mi vida. Y sinó, yo quisiera que estuvieras aquí, y preguntaras a cierta gente muy distinguida que tal soy para con ellos, si les frecuento y que especie de amistad es la que a ella me une. Les habré hecho buena cara un par de días, pero al tercero todo se lo llevó al diablo, y mi genio brusco dió al traste con todos los fingimientos.

No me hables por Dios de la carrera periodística, porque ella ha sido uno de mis mayores escarmientos. Yo fui el fundador de la *Esperanza*, cuyo prospecto tuve que improvisar durante una noche mientras se iba imprimiendo, para poder competir al día siguiente con el de la Monarquía, con que se daba a luz un compañero que quería sorprendernos. No puedes figurarte las intrigas que en esto mediaran, ni cuanto se habló de buena fe en las sempiternas juntas que tuvimos para la unión de los dos periódicos. Al [fin] se amalgamaron en la Corona, y los primeros días, por ausencia del uno, enfermedad del otro u ocupaciones de estotro tuve que cargar con todo el peso y estar me tocadas noches en la imprenta, hasta que una recia calentura de las que me han perseguido todo el invierno dió conmigo en la cama. En fin, los que habían de costear los gastos se hacen el sueco, nosotros peleamos como desesperados en la cuestión de Ayuntamientos, yo no ganaba un cuarto y todo se me atrasaba; por lo cual, viendo la mala correspondencia de este

partido que nos ha dejado expuestos a los apremios de los acreedores, he tocado retirada y vuelto a mis crónicas, con lo cual me parece que se me ha quitado un gran peso de sobre mi corazón. Por este mismo correo escribo a Bover, de quien extraño mucho no me escribiera directamente lo que le pasaba antes que valerse de Tió, que me lo notificó tres semanas después de haber regresado de Palma. Déjate de buscar cinco pies al gato o etc. en Generos: no hagas caso de artículos de diario, que las más veces son arrancados por un compromiso. Si a mi o a un drama mío me escribieran un artículo como el másimo que yo puse en el diario de Brusi, enviaría enhoramala a su autor y le diría que no tiene para que atormentarse. Quadrado me ha hecho el favor de insertar en el Corresponsal la Necrología que hice de mi joven amigo el músico Miguel Ribera. Se ha ejecutado aquí el *Stabat* de Rossini? Pobre *Stabat!* que tal le habrán puesto. Aquí no salió tan mal por parte de la orquesta; pero salió mal mi artículo, que hube de componerlo en una mañana con una jaqueca horrible.

Milá está muy bueno y alegre y trabajador, y aun se puede decir lo mismo de Semis. Que haces tu? Háblame de lo que estés trazando o componiendo; y si no te ha de ser estorbo, yo te pido que me copies y remitas las canciones populares que te parezcan antiguas o tengan aquel caracter de sentimiento o aquella candidez que es su mejor prenda. Recuérdame y ofrece mis respetos a tus SSrs. Padres y hermanos, al prebístico D. Miguel Peña, al Sr. de Morell, al Sr. de Nicolau y al Sr. de Socías; enfín a cuantos sabes que tuve la honra de conocer cuando estuve en Palma. Si puedes da un vuelta por aquí; porque no sabes con cuanto placer te abrazaría tu amigo

P. Piferrer.

XIII

Sr. D. Tomás Aguiló

Palma

Barcelona 23 de agosto de 1844

Amigo Tomás: poco tengo que decirte, y tan poco que me avergüenzo de escribirte esta. Pero ello es que hay de por medio motivos que me obligan a hacerlo, aunque haya de correr riesgo de fastidiarte. Supongo que te habrás

acordado de entregar a Quadrado el Arte poética que Milá me dió para él: yo te lo recuerdo porque como Quadrado ha de venir a principios de septiembre, tal vez se me atribuiría a mala parte lo contrario, y yo no estoy para chismes, ni quiero que mi amigo Aguiló, enteramente ajeno a ellos, ahora fuese su causa inocente. Te ruego disimules mi importunidad, que hasta cierto punto raya en grosería: yo sé bien a quien escribo, pues si no, me callaría como un muerto.

Si me sale bien una combinación que en octubre pienso poner en juego en la Biblioteca, espero poder colocar a mi amigo Mariano a nuestro tado.

Parece que Quadrado ha tomado con mucha afición lo de redactar los Recuerdos, pues Parcerisa, entre otras de las razones con que me insta para que llegue pronto al capítulo primero de la primera parte que ha de traer letra iluminada, expone los vivos deseos que Quadrado le reitera de aprovechar el mes de setiembre. Sea como fuere, siempre les alcanzará un poco el frío, como que no creo puedan concluir antes de acabarse el octubre el largo viaje que Parcerisa tiene proyectado.

Tuyo siempre

F. Piferrer.

En tu poesía al Angel Custodio hay estrofas que me parecen de lo mejor que has compuesto; y si estos detalles son buenos, no es menos excelente el conjunto. ¿Forma esto parte de tu *porvenir tonto?*

XIV

Sr. D. Pablo Piferrer

Barcelona

Palma 9 Octubre de 1844

Mi amado Pablo: el largo periodo de tiempo que he dejado pasar en silencio sin contestar a tu primera y hasta tu segunda carta, ciertamente no prueban mucho el adjetivo con que va encabezada la mia, sin embargo miente el tiempo, miente el silencio y no miente ese dictado que para mi siempre estará ligado a tu nombre. No para desvanecer sospechas, porque creo firmemente que no has dado cabida á ellas, sino para darte cuenta del motivo de mi silencio es que voy a referirtelo. En tu favorecida del 23

de Agosto elogias mi poesía el Angel Custodio. Como sé que tu corazón es tan franco como perspicaz tu inteligencia, tus dos palabras tan ingenuas como sencillas valen tanto para mí como pudiera el panegírico mas entusiasta. Pero como es que este pequeño juguete te haya chocado tanto siendo así que Abdiel te causó tan poca impresión?

No trato de dirigirte ningún reproche sino de aclarar una cuestión que puede darme luz si continuo mis ejercicios literarios. Deseoso de distinguirme entre la turba de poetas, he ensayado algunas composiciones que ningún modelo tenían en España, tales son Los siglos ante Jesucristo y Abdiel, pero francamente son estas ideas superiores a mis fuerzas poéticas de tal manera que sea ridícula la tentativa, o bien las he dejado deslucidas de tal manera con la ejecución que valiese mas no haber abierto tal camino? Debo ceñirme a hacer lo que otros harían y contentarme con dar a mi trabajo un poco mas de armonía, de flexibilidad y de ternura que otros tal vez no darían? Yo no reconozco en el Angel mas que esas dotes, en cuanto al fondo me parece una idea trivial y hete aquí porque extraño dos palabras que atendido el que las escribe valen un elogio completo. Estas reflexiones que explanadas darían materia para una carta literaria, son las que esperaba apuntarte cuando te mandase el número de la Fé en que pensaba insertar otra poesía fantástica, imitación de las tinieblas de L. Byron. Mas como en este número de Septiembre me he visto en la precisión de llenar 18 páginas y no he querido tomar el medio de ensartar una cáfila de vulgaridades, para salir del apuro proyecté refundir un trozo de poema que escribía en tiempo de marras (1831) tiempo de la *ominosa década*, porque a pesar de mi *modestia* tengo a mis repulgos de amor propio y prefiero digan que entonces era un pobre versificador que no que ahora soy un pobrísimos literato. Haced cuenta que esta vez la Fé tiene 18 páginas menos amén de las crónicas que tampoco valen la pena, con perdón sea dicho del barrigudo Vidal y Font.

Tu salud? Como estamos de salud? esta cuestión es para mí la mas interesante. Que días tan agradables hubieramos pasado juntos! Mariano va a volver a Barcelona, no quiero decirte que confía en tu protección, sino que te ama, te aprecia mucho; he conocido este afecto y si fuésemos mugeres tendría celos.

Creo que estarás sastifecho en cuanto al objeto de tu segunda carta.

Que tardes vais a pasar teniendo otra vez a Quadrado. Por qué Dios no me ha dado una cabeza semejante ya que me concede un corazón parecido? Como quisiera estar entonces entre vosotros! escribidme que venga, mandadme lo. No me faltan deseos, ni tentaciones, ni libertad, ni me falta el pretesto especial, porque la amistad sería un pretesto continuo.

Mis expresiones a tu buena Mamá, a Milá y Campaner, y tu recíbelas de mi familia y de tu cordal amigo

Tomás Aguiló.

XV

Sr. D. Pablo Piferrer.

Barcelona.

Palma 19 de Abril de 1845

Estimago amigo: hace tiempo que estoy aguardando una larga epistola tuya y esta no ha venido todavia ni da señas de venir: mil y un motivos pueden haber ocasionado este silencio, y no sere yo quien lo atribuya al peor de todos, sin embargo lo que es ahora mismo no me encuentro con generosidad bastante para perdonarte y así voy a vengarme de ti escribiéndote solo cuatro líneas en vez de una retahíla de conceptos y alusiones a mi existencia futura tonto-artística-social.

He aquí la causa porque te escribo. Por el correo anterior a las fiestas de Pascua recibió Quadrado una carta de Balmes en que este le invitaba a pasar a Madrid para trabajar en un nuevo periódico político. Quadrado contestó enseguida que su archivo, su amor a la familia, su poca ó ninguna ambición le impulsaban a renunciar aquel partido. Balmes ha secundado aclarando sus proposiciones: trátase de organizar un partido cuyo jefe (lo sé por otro conducto) es el marqués de Viluma que cuenta con algunos diputados, otras personas influyentes en la Corte y varias secciones en las provincias; el eco de este partido ha de ser un periódico diario y su redactor en jefe Quadrado puesto que Balmes marcha a París, y no deja el Pensamiento de la Nación. Como los otros colaboradores son García de los Santos, Carabantes, un tal Laliente catedrático de teología, y otro desconocido, veo que se hallan en necesidad de un

joven de talento que dirija estos redactores auxiliares pues que Quadrado ha repetido su negativa á pesar de haberle ofrecido más de diez o doce mil reales anuales y los gastos de viage. No se si Balmes insistirá y logrará vencer la repugnancia de nuestro amigo: pero como dijiste un día que no te disgustaría ir a Madrid, te he querido hacer partícipe de este secreto, creído de que no es hacer traición a la amistad el revelártelo. Si tienes medios para ocupar ese puesto ahora vacante creo que no es mal escalón para la vida de hombre público y puedes servirte de este aviso con la discreción que el de suyo recomienda. Si tienes valimiento para poner tu mismo un sustituto en la biblioteca no te faltaran amigos que sacrifiquen algunas horas diarias a tu fortuna, al menos así lo haría si estuviese en Barcelona tu cordial amigo

Tomás Aguiló.

Memorias a tu Mamá.

XVI

Sr. D. Tomás Aguiló

Palma de Mallorca

Barcelona 15 de mayo de 1845

Querido Tomás: desde que te escribí la última he estado haciendo una sola cosa, levantarme y volver a caer y vuelta a levantar. Con que figúrate con que gusto hube de recibir tu invitación de venir a las Baleares a pasar contigo un par de meses; cuanto mas encontrándome ella ya resuelto por convencido a poner seriamente remedio al mal estado de mi cuerpo mientras aun es tiempo para valer después algo. Pero esta misma resolución me impide ceder a tus deseos y privarme de este placer en que he soñado varias veces. Lo que mas me conviene al presente es el aire puro de la alta montaña y sus fuertes aguas, y a ella hace tiempo había resuelto marchar cuando el calor comenzase a apretar por junio. Ahora he modificado en parte mi plan, que es el siguiente, y te hablo de estas majaderías porque creo que las oirás con paciencia como hijas de uno que no tiene otra esperanza. La venida de la Reyna me obliga a estar en la Biblioteca, no tanto por si viene a visitarla alguno de la corte, como para entablar alguna relación con el Ministro de Estado que de seguro irá a verla. Esto me hará perder parte del verano, esto es, me hará pasar parte del junio y talvez julio en

Barcelona. Yo por otra parte estoy atrasadísimo, como quien en dos meses y medio apenas ha tomado la pluma; y por consiguiente no puedo partir a la montaña libre y tranquilo sin dejar algún original a Parcerisa. Para conciliar entrambas dificultades, para dejar algún original y comenzar a recobrar un poco, aprovecho este fin de mayo y principio de junio y me voy con mi madre a Vilassar de Dalt, tres o cuatro horas distante de Barcelona, donde combinaré el trabajo con el debido ejercicio que ahora no puedo hacer. De este modo a los siete o diez días de haber llegado S. M. me planto en Barcelona; he gozado de esta temporada, y así que pueda, que yo haré sea a principios de julio, me largo a Berga hasta fines de agosto, y por setiembre y octubre bajaré a S. Feliu de Codines. Si la permanencia en la montaña me probase tanto que pudiese emprender una travesía por mar y habitar en ese país húmedo aunque bello, talvez me dejaría llevar de mi deseo y vendría a pasar setiembre y octubre en Mallorca. Veremos. De todos modos te estimo la invitación, y prueba de ello que calculo sobre ella.

Tu invariable amigo

P. Pífferrer

Rubió me ha dicho lo del *Stabat*. Siente haber sido la causa de tanto retardo, tanto mas cuanto no me falta sino poner una estrofa que no cantaron en Barcelona, un trocito final y el todo en limpio. Pero que quieres? cuando lo de mas absoluta necesidad se me rezaga, mal puedo cumplir con lo que es gusto mio. Tres veces he sacado durante esos meses el pobre borrador del cajón donde yace desde el abril o marzo del año 44; y otras tantas he tenido que volverle a su escondijo, porque el poco tiempo que tenía lo debía a otras cosas. Será lo primero que haré en Vilassar adonde partiré el domingo, y os lo enviaré sin falta por el siguiente correo. Dilo a Quadrado, a quien espero ver pronto.

XVII

Sr. D. Tomás Aguiló

Palma

Madrid 15 de setiembre 1845.

Amigo querido: carta toda bursátil, y no

hacer *gañotas*; otro día te desquitaré. Mi libro *Clásicos Españoles* ha sido aprobado, Dios sabe como; el pobre estaba tirado en un rincón, intacto como salió de la librería. Por consiguiente, leída esta, vas al Instituto, agarras de la oreja al Director, le recuerdas su anterior promesa de que si el Gobierno adoptase mi obra, él también; y le preguntas cuantos ejemplares necesita. Insta, muévete; y si este perillán de Mariano está todavía *levant* en esa nonchalante isla, dile que te acompañe y se agite. El resultado me lo participas, y caso de ser como deseo, además escribes a D. Tomas Gorchs, librería de la Universidad de Barcelona, pidiéndole el número de ejemplares que el Director o Catedrático te haya indicado. Para zafarme de comisiones y de que me hagan esperar el cobro del libro, te suplico me digas si tienes inconveniente en encargarte tu mismo del cobro de las cantidades. Para esto podras poner los libros en depósito o en el mismo Instituto o en casa Rullan.

Di al granuja de Quadrado, que si frustra mis esperanzas de abrazarle en Madrid, (si es que un picarón se abraza) me la pagará cara. Yo encargué a Marianito que le participase mi próxima partida, no sé si cumplió mi encargo. Reniego del tal viaje, así como lo bendiciría a haberlo emprendido seis días antes.

Tuyo siempre y no me olvido de hablar de tí.

P. Piferrer

XVIII

Barcelona 16 de enero de 1846

Amigo Tomás: cada vez que he puesto el guarismo 46 en las pocas cartas que este año llevo escritas, me he estremecido, y si he obedecido al amargo movimiento de mi ánimo he ensartado Jeremiadas y Philípicas de a folio. Dígalo la que puse a Quadrado de que ahora me acude pueda haberse resentido, bien que todo su contenido es la pura verdad, pero amarga y sin perifollos. Doy pues al diablo todas mis endechas, cuanto mas que trato ahora con quien tiene provisión bastante para pagarme en idem, lo cual, si yo lo hiciera, sería dar sogá al ahorcado o abrirte un agujero por donde asomases la boca de tu funesta y fatalista trompeta doloroso maniática. Para que no

te vengan tentaciones de tal, y porque me veo forzado a robar estos instantes (en prueba de esto que continuo esta epístola hoy 17) a mis ocupaciones, y a regatear a la amistad cuatro líneas, seré corto y me reservo para hablarte de todo lo que tengo [que] decirte mío, que no es poco.

El principal objeto de esta (mira adonde llega mi egoismo y al mismo tiempo mi cinismo, pues no me muero de vergüenza al decirlo) es participarte que he formado y acabo de formar una colección de trozos de nuestros mejores autores antiguos y modernos, reduciéndome a los cinco principales de la edad de oro de nuestra prosa, y a otros cinco de nuestros modernos, poniéndoles observaciones y antecedidos de una abundante noticia de nuestros prosadores de todas épocas. La Facultad de filosofía de esta Universidad la adoptó para texto del quinto año o sea curso de Retórica, y por esta razón todos los colegios de este distrito universitario están obligados a adoptarlo. Sin embargo, como pudieran algunos hacerse el sueco, la voy ladeando como mejor puedo, y por esto juzgo valerme de tí para que lo participes a este Instituto o a quien tenga cargo de enseñar dicho curso. Sé que de esa se han pedido 50 ó 60 ejemplares de las lecciones de Historia de Cortada; pues los mismos discípulos de Historia lo son este año de Retórica. Yo ya haré que Cortada ponga cuatro letras por el vapor siguiente. Si se opusiese el reparo de que el curso está muy adelantado, responde que mi colección no es un libro de preguntas y respuestas, sino que destinándose a la lectura y al análisis para favorecer la composición, cae precisamente en la mitad del curso. Están imprimiendo la primera entrega, y se hubiera activado si la Historia de Cortada no hubiese sido tan larga, como sale en la misma imprenta. Repito que me reservo ser más largo y dedicar toda una epístola a nuestras intimidades, y talvez te incluya alguna de mis composiciones que por ahí ya han despertado imitadores muy temibles.

Mis afectos a tu Sr. Padre y Hermanas: diviértete con el viaje consabido, si es que ello no te da asco. Tuyo

P. Piferrer

Si las vacaciones de Navidad hubiesen sido de 18 días así como fueron de 8, me encajaba a verte, pues amén del gusto la necesidad de

mi ladrón de estómago lo escigía. Pero no renuncio a esta ida.

El Sr. Roca y el Dr Mariano te saludan afectuosamente.

XIX

Barcelona 28 de febrero de 1846

Querido Tomás: he leído la que diriges a Mariano, y te agradezco la molestia que por mis asuntos te tomas. In primis debo decirte que me ha sido imposible mandarte el Stabat entero; y aun te confieso que es tal lo delicado que me encuentro del pecho y tanto lo que el menor trabajo y la mas leve conmoción me postran, que temo y tiemblo solo al pensar he de concluirlo, pues faltan dos de los versículos mas importantes. Así que, si como indicas ha de venirte por este vapor todo o nada, es decir, si recibiendo solo un pedazo no lo imprimirás, casi lo estimaré: tal es mi aburrimiento. Solo la conciencia y la lástima me moverán a tentar algun esfuerzo para Parcerisa; en lo demás hasta siento haber comenzado esta Colección de los Clásicos. Vengamos a ella: Aribau me tiene dada media palabra de que la hará adoptar por la Comisión de Instrucción Pública del Gobierno; con que entonces por fuerza habrán de comprarla todos los Colegios. Entretanto, no me disgustaría espender algunos ejemplares para esa, y cierto casi preferiríamos mi coeditor y yo zafarnos de gastos de comisión y demás enredos y tratar directamente con alguno. Por esto, si estos SS. Rullan vienen en esta idea, diles que te he encargado les hicieses la proposición siguiente: Yo cederé a los hermanos Rullan dos ejemplares gratis por cada docena que me compren, contándose esta al precio de Barcelona; con lo cual les hago la rebaja de algo mas del 16%, y les dejo el arbitrio de vender los ejemplares a 4 reales y $\frac{1}{2}$ la entrega. Si esto les acomoda, indícales que se sirvan escribirme directamente. No mandé Prospectos porque no están tirados.

También prefiriera yo enviarte el autor en vez del artículo del Stabat; y ciertamente ahora mas que al principio del invierno, pues entonces me encontraba un tanto mas recio. Pero no renuncio a esta esperanza. Tuyo siempre

I. Piferrer

XX

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 9 de mayo de 1846

Querido Tomás: egoismo de egoismos, te escribo para un encargo, mira que salida después de tam diuturnum silentium! Si, desgraciado, que hasta en tus amistades la pícara estrella tuva, *tonta*, te ha deparado gente que o por sus achaques o por sus malas andanzas tienen que hacer cuatro higas a lo del... [*manca un tros de paper*] En fin, sírvete poner la adjunta en manos del Director del Instituto, enterándote primero de ella para esforzar mis razones con el bueno del Profesor de Retórica, y cerrándola después con su correspondiente oblea como si tal cosa. Si a Quadrado le permiten interesarse en esto la situación de su hermano o sus relaciones con dicho Instituto, le suplico lo haga. Item, el ladrón del impresor ha cargado con tanto trabajo que ha descuidado mi obrita; por lo cual di a Rullan que no le he contestado porque quería hacerlo enviándole la mitad de la[...] y que lo haré sin falta el sábado próximo. *Voilà tout.*

Tuyo como siempre, y mis afectos a tu familia y a Quadrado, de cuyo hermano deseara tener menos tristes noticias.

P. Piferrer

¿Crees que nada mas tengo que decirte? Durante los exámenes yo he de asistir a la Universidad, por lo cual he resuelto aprovechar este mes intermedio para largarme. Si por razón del agua y del clima no me veo obligado a preferir Olesa de Monserrat, el domingo próximo me planto en tu casa. Tuyo.

XXI

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 20 de mayo de 1846

Querido Tomás: cuando recibas esta, supongo ya te habrás cerciorado de que no estaba en el vapor: cree que si no vengo, es con mucho pesar mío. El tiempo que me han concedido es corto, y ya que he de atravesar el mar y hacer un regular gasto entre ida y vuelta y otros accesorios, no quiero ir apresurado. Los quince días que me han señalado los pasaré con mi Madre en Vilassar, mientras aguardo el mes de julio para largarme a los Pirineos.

Dime como está Quadrado y su hermano, que cierto estraño no haber recibido carta suya. Tuyo

P. Piferrer

XXII

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 20 de junio de 1846

Querido Tomás: en Vilassar recibí tu carta del 27 pasado, y por ella supe que la mía había llegado con algun retraso, digo la en que te anunciaba mi probable venida. Por ahora me parece bien lo acordado por esos Señores del Instituto, y de todos modos dales en mi nombre las gracias por la favorable disposición en que están para el siguiente curso. Sobre lo de mi venida me incluiste un *Llengo* como de molde: pues dígote que si el permiso que se me concedió hubiese sido más largo, me zampaba sin rodeos en tu casa. Ahora estoy pugnando con nuevos obstáculos para marcharme, pero estoy resuelto a atropellar por todo, convencido de que con este viage al Pirineo acabaré de salir de apuros, y prepararme para pasar un buen invierno (Dios mediante) de holganza y de mucho juicio. Por desgracia ya me salen con la geringa de que me conviene graduarme de Regente de 2.ª clase para optar a la confirmación de mi substitución; lo cual trae consigo pérdida de ese tiempo tan hermoso y pérdida de pecunia que tan a duras penas he ido recogiendo para largarme. En fin, me dicen que esto importa para presentar una segunda solicitud al Gobierno: veremos. En cuanto a salud he adelantado mucho, y si puedo remediar el estómago y fortificar mi débil pulmón, que no dudo lo alcanzaré con el agua sulfurosa y la ferruginosa, dentro un par de años de *far niente* será parte del mismo Piferrer antiguo, y sino Dios sea alabado, y al diablo las esperanzas y los libros, que con un pedazo de pan para mi Madre hay lo que basta. La carta de recomendación que te entregará Mr. Heine, es verdadera, quiero decir que no hay trastienda en ella; pero te advierto, y lo mismo advertirás a Quadrado, que es protestante, que lleva especial encargo de investigar sobre la historia religiosa de España, en lo cual esos buenos de protestantes incluyen las sectas y las falsas religiones; considera a Ramon Lull como un reformista,

etc. etc. Estad alerta: no será estraño que quiera indagar algo de los antiguos Judíos. Si necesita el Terrasa, cuyas apuntaciones vió en mi caso, procura que el feroz Bover lo preste.

Deseo saber buenas noticias del hermano de Quadrado.

Tuyo y mis afectos a tu Sr. Padre y hermanos.

P. Piferrer

El que te entregará esta es el joven mas irresoluto del mundo: ríñele, pues si no cambia no hará nunca nada.

XXIII

Sr. D. Tomás Aguiló

Palma

Barcelona 19 de setiembre de 1846

Querido Tomás: ¿que es esto que acabo de saber de que has disparado el *primer* cañonazo de tus poesias? ¿tienes pues aparejada una lluvia de tomos? te has propuesto convertir en verso al verso a esta generación prosaica? Sácame de dudas, pues al oír la tremenda noticia, he agachado la cabeza como quien ve llover guijarros. Quiero decir que me hagas el gusto de participarme tus proyectos sobre tu nueva publicación y su contenido. Esta mañana he visto a tu hermano en casa Rubió, pero muy de corrida, espero hablarle largamente. Yo llegué anteayer por la noche, bastante repuesto; pero, chico, al llegar se me echó encima una legión de diablos, que tal fué el cúmulo de negocios de que me encontré rodeado. El que llevaba la delantera y cuyos cuernos descollaban sobre los demás era mi colección de Clásicos Españoles. El Sr. Impresor y coeditor por falta de cumquibus se ha dormido durante mi ausencia, y ahora nos encontramos con que el libro no está en Madrid como debiera y el curso viene a escape. Así es que gritando y empujando di ayer mismo un impulso diabólico a la obra; corriendo de ceca en meca me enteré de las Reales Ordenes concernientes; hilvané un plan de operaciones, escribí cartas y busqué buenas aldabas a que agarrarme, redacté la solicitud, y es pero que aunque los dos ejemplares, y aun incompletos, no marchan sino esta noche, todo

se arreglará. Esto y lo demás me ha valido una indigestión en forma que no sé en que parará. En fin, lo de los Clásicos es asunto que pudiera costarme 200 duros de pérdida, según mis pactos con el impresor: ya ves que no hay que dormirse, por mas que tengo una casi certeza de que mi libro será aprobado por el Gobierno. Entretanto el 1.º de octubre se acerca, y las comunicaciones con Palma no son tan frecuentes que no deba yo apresurarme a decir lo que vas a leer: Según la lista publicada por el Gobierno, entre los libros de la clase de Retórica hay una colección de trozos de los mejores hablistas, sin designar cual; yo no he de especificar aquí los motivos que tengo para creer que esto se puso por efecto de mis indicaciones anteriores al Gobierno y al Sr. Aribau; pero mientras la aprobación viene, y una vez que la elección queda libre al catedrático ¿no podría el de ese Instituto adoptar la mía? Eso te suplico encarecidamente que procures: la elección no puede ser dudosa si se quiere complacerte, pues no hay en España otra colección moderna y arreglada con el plan que la mía. No insisto porque supongo que habrás comprendido lo que me urge. Dá a Quadrado que lea todo esto como para sí; que he visto hoy la que puso a Parcerisa; que mil parabienes por su apartamiento de la cochina política; y que otro correo le escribiré. Esto mismo haré contigo, pues esta carta casi la endilgo convulsivamente y arrebatadamente. Figúrate que empujón he dado a la impresión de los Clásicos, cuando el lunes ya saldrá la entrega penúltima y antes del 29 la última. ¿Tienes noticia de un tal Mariano Aguiló, muy Sr. mio, que andan buscando un tal Llorens, Roca y otros? Si sabes donde para este intrépido Nemrod, dile que ahora talvez le busque la Sra. matrícula, y que no deje transcurrir el tiempo señalado, porque el Sr. Rector es muy patitioso aunque chocho. Vuestro siempre y cree que mi cabeza es un campo de batalla en punto a proyectos, y que todos paran en reirme del hombre de letras y casi del hombre. Vuestro siempre.

F. Pierrer

XXIV

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 16 de octubre de 1846

Querido Tomás: apenas Mariano me entre-

gó tu volumen y la consabida carta, lo devoré con afán, y ciertamente gocé y rabié a un tiempo, pues tus poesías ofrecían materia a uno y otro. Rabié con las pfcaras anacreónticas o lo que sean aquellas cantilenas en versos asonantados, y te dije cuatro frescas a mis solas. Eres un cobarde, el mayor cobarde que he conocido: ¡no atreverse a renegar de esos partos de una época de falso gusto! Las verdaderas obras empiezan cuando se empieza a poner la planta en la senda de los buenos principios: todo lo anterior es vanidad, es nulo, y como tal debe ser aniquilado. ¿Quieres tu que se te confunda con tanto autor de odillas, letrillas, himnillos y juguetillos clásicos, que tu, yo y tu vecino ya componíamos al salir del aula de Retórica? Antiguamente nuestro Parnaso era abundante en esas curiosas producciones, y voto al diablo que era muy fácil granjear un asiento en el gremio descamizado. y que niego que hoy alcanzasen ninguna reputación esos hombres que nos admiraban en nuestra adolescencia. Tu libro sin aquel delantal sería homogéneo, quiero decir, sería todo poesía, y por esto conocerás que el conjunto del resto me gustó. No tengo ahora en casa el tomo, y no puedo señalarte el orden de mérito de tus composiciones, según yo lo concibo: pero si sé decirte que el Abdiel me gustó muchísimo mas que la vez pasada; que la idea de los Siglos no puede ser mas grandiosa; que la oda a la Misa Nueva marcha con estro, con plan verdaderamente lírico y con rasgos valientes; que el Angel Custodio me embelesó por su dulzura; que la poesía con que me has obsequiado (Dios te lo pague) es excelente por muchas razones, 1.ª porque soy yo su objeto, 2.ª por su abundancia de conceptos, de imágenes atrevidas, por su tono tan sostenido, por sus quintillas tan sentidas; si digo que llegué a parecerme interesantel Cuando tenga el tomo volveré a este asunto; entretanto ¿permites esta franqueza a tu amigo? me parece que te dejas llevar del furor de versificar, que fraseas demasiado la espresión de los pensamientos, que enervas con detalles ideas magníficas las cuales no requieren sino pinceladas osadas y grandiosas, que andas sobrado en símiles y comparaciones no siempre poéticas, que muchas veces el conjunto de una composición tuya se resiente de aquel lenguaje que llamaría metafísico si no debiese apellidarse convencional, inventado, cultivado y ecsajerado por nuestros clásicos. Los tiempos actuales, ricos de

desengaño y pobres de fe, demandan mucho espíritu, mucho fondo, mucha forma, pero mucha simplicidad y mucho ocultar el artificio: las ideas las quieren espesadas como son, con verdad y con precisión; de lo contrario la poesía no es mas que un buen sonido sin idea melódica, un jugar con la cadencia y la rima como el niño juega con sus flautas de caña y sus organillos, y a tal poesía la prosa es cien veces preferible. El arte lírico, tal como debe concebirse en los griegos y en Horacio, y aun en algunos de nuestros antiguos, yo creo que es imposible que exista ahora: de la misma manera con que todas las Artes que se proponen la forma eterna por objeto han vuelto al principio de la simplicidad mas pura, así creo que la poesía debe hermanar al candor, o al menos a una gran sencillez toda la perfección que en la exposición pueda haber hecho. Creo que en todos los géneros se debe escribir con las palabras más sencillas, sin que haya ni una sola que deje de ser poética: las imágenes de los siglos XIII y XIV realizadas por la experiencia moderna; las puras formas etruscas despojadas de su sequedad por el buril de nuestros tiempos

Dan las diez de la noche, y debo concluir esta carta que desearía prolongar. Pero como es probable que mañana me será imposible, dejo materia para que charlemos otro día, que a fe te juro tengo un deseo vivísimo de hablarte, y hoy he hablado largamente de ti con Mariano. Tuyo siempre y mis afectos a tu Sr. Padre, hermanas y hermano. Y al picarón de Quadrado puede que mañana le escriba, si el tiempo no se opone a mi voluntad. Tuyo.

P. Piferrer.

Por este vapor remito a los SS. Rullan los 6 ejemplares de la entrega 3.^a

Los elementos de Retórica que me piden no los he publicado. Di a los SS. Rullan que pasen al vapor a recoger los 6 ejemplares.

XXV

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 6 de noviembre de 1846.

Querido Tomás: desde que te escribí la anterior, estoy sin sosiego, pues como la escribí en unos de mis momentos peores en que nun-

ca debería ni hablar ni escribir, tengo remordimientos de los términos agrios que usé y temo que te hayan producido un mal efecto. Tu silencio por otra parte no es lo más propio para calmar mi inquietud, como se lo he dicho a Mariano varias veces; y por esto hoy te envío un me poenitet tan grande como mi afecto.

Si ahora te hubiese de decir lo que entonces, lo diría de manera que satisficiera mi convicción y la amistad: yo creo que la tuya supo ver en aquella condenada carta lo mucho que conozco tu gran talento en lo mismo que dejo de hablar de él, lo mucho que estimo el mérito de tus buenas composiciones en lo mismo que me parece digno de reprobarse. Pero si realmente mi amargo estilo te hubiese afligido, como desgraciadamente pudiera ser, te ruego que me perdones, pues al fin y al cabo mi despecho no nacía sino de que en mi concepto encontraba consumidas en esfuerzos errados unas facultades que forzosamente han de sobresalir por el buen camino. Escríbeme, pues, aunque haya de ser a trueque de reñirme, y mas que me digas algo de lo mucho que hay que reprender en mis malhadados Clásicos: mira tu por donde ha venido a descolgarse la vanidad mia de literato y por cuan indirecta manera te insinuo que nada hay peor que no ser leído.

El Fomento no quiso insertar el artículo de tus poesías: por esto he tenido que contentarme con ponerlo en la Lira, bien que haré un extracto y no pararé hasta que vaya en aquel.

Necesito un par de números al menos del artículo del Stabat, pues el único que me quedó ya se ha traspapelado: si puede ser, a vuelta de correo. Mariano te enviará dos números de la Lira. Deseo mucho, muchísimo, verte a ti y a Quadrado, pues si bien el cuerpo está así así, el alma está como lámpara sin azeite. Necesito ver a los amigos que amo para complacerme en la vista de alguien, y para no sentirme con impulsos de dudar aun de mis mejores amigos. Mi indiferencia por lo de acá es completa, ¿iré o no a Madrid? Creo que no; el diablo cargue con la cátedra; item con la biblioteca: solo hay las aldabadas que dan a mi puerta las personas que Dios ha puesto en torno mio, por no decir nada de mis fuerzas físicas.

Tuyo siempre y mis afectos a tu Sr. Padre y hermanos.

P. Piferrer

XXVI

Barcelona 27 de noviembre 1846

Mariano me acaba de leer tus dos disparatadas cartas, y digo disparatadas, porque disparte es escribirlas tales pretendiendo lo que pretendes. Antes debías leer de cabo a rabo el Reglamento y Plan de Estudios, e informarte de buena parte acerca de lo que hablas de practicar. Así de pronto sé decirte 1.º que para oposiciones a cátedra de Universidad por ahora no se necesita sino el grado de Regente de 2.ª clase en aquella asignatura misma; 2.º que el grado de Regente debe tomarse en la Universidad, y es nada; 3.º que para dicho grado no se necesita tener el de Bachiller en Filosofía.

Ahora, si esto mismo rige en los Institutos, no lo sé, pues debo informarme, y cuando lo sepa hoy ya el vapor estará en alta mar.

Dudo mucho con todo que las oposiciones hayan de hacerse en Barcelona como parece indicas, sino en Madrid.

Por lo demás celebro y aplaudo este pensamiento y te exorto a que lo lleses a cabo, si es que no llegas tarde como temo; y aun extraño que para tan tarde lo hayas aplazado.

Voy a decirte cuatro palabras de otra cosa, por que el tiempo urge. Se me [ha] instado, casi forzado, a dirigir una Revista literaria, científica y artística, llegando el editor al extremo de decirme que por ahora no saldría mas que una vez al mes, y que nada me exigía mio, con tal que cuidase de llenarla de artículos de mis compañeros. ¿Puedo contar con tu cooperación? Puedo con la de Quadrado, a quien no se si podré escribir hoy y te ruego se lo participes? Si contestais afirmativamente, aceptaré, y os advierto que vuestros trabajos sean *median-tibus illis*, conditio sine qua non.

Respondedme categóricamente a vuelta de correo, y por Dios el artículo del Stabat.

Tuyo

P. Piferrer

XXVII

Sr. D. Tomás Aguiló

Barcelona 9 de diciembre de 1846

Querido Tomás: he recibido tu carta y los dos números de la Fe, con lo cual he salido de la ansiedad en que la tardanza del vapor me tenía. Siento mucho no te explicases mas claro

sobre tus pretensiones: ¿aspiras a una cátedra de ampliación o a qué? estás seguro de que las oposiciones hayan de verificarse aquí o en Madrid? De todos modos, sea que vengas a graduarte de regente, sea que se efectuen aquí las oposiciones pierde cuidado y déjate de tanto recelo. Los ejercicios de regente no son nada, una farsa: las oposiciones son algo, pero para quien tiene tu talento, muy poca cosa.

Ya te habrás figurado que yo cuidaré de que en uno u otro caso, todo salga a medida de tu deseo. Soy de opinión, 1.º de que *te resuelvas* y 2.º de que te resuelvas a *obrar en algún negocio de la vida*; por esto aplaudo y te insto a que verifiques la oposición, aunque sea a una cátedra de chino; el toque está en tirarse al agua, y tu no tienes otro remedio. Si por un par de años pudiéramos trocar nuestra situación, te aseguro que ambos saldríamos gananciosos, yo curado y cargado de trabajos poéticos, tu atareado hasta las cejas y dando a todos los diablos los hombres y sus cosas, item mas las mugeres que son menos que cosas. Quadrado me ha dejado con un palmo de narices sobre la revista, pues te confieso que, no pudiendo yo cargar con todo el trabajo, era él una de las bases fijas sobre que contaba. Almenos suplícale por Dios que no descuide enviarme algún artículo, pues, salvo su opinión, creo puede hacer algunos muy pensados, puesto que por ahora la revista será mensual. Si para el segundo número pudiese yo contar con uno, saldría de apuros, y adviértele que el segundo número saldrá lo más pronto el 15 de febrero próximo. Te agradezco tu oferta y te intimo que la cumplas: tus artículos sean recibidos con repique general de campanas. Si entre tu y Quadrado podeis indicarme alguna revista extranjera y nacional en que enterarme del movimiento intelectual de Europa, lo estimaré. Vuestro siempre.

P. Piferrer

XXVIII *

Sr. D. Tomás Aguiló

y

D. José Maria Quadrado

Barcelona 23 mayo de 1847

Muy Sres. míos y de mi mayor estimación

* Dictada a Mariá Aguiló

y respeto: no obstante que uno de Vs. se honra con el sobrenombre de *el quereloso* y el otro parece ha adoptado el de *taciturno*, les enderezo estas pocas líneas por si logro acallar las sempiternas querellas del uno y el fúnebre silencio del otro, al paso que no dudo admirarán Vs. el magnífico estilo de esta introducción. Yo al menos creo que un hombre que acaba de almorzar no puede dictar una epístola sino en el lenguaje periódico altamente significativo de la beatitud y tranquilidad tan necesarias para una buena digestión.

Esto supuesto os suplico y si es necesario os conjuro por los objetos mas predilectos de vuestras querellas y de vuestro silencio elegíaco que os apiadeis de este amigo que tiene que marcharse a las Aguas de la Puda y se encuentra sin original para cierta Revista que en mal hora nació. Ya pulseis la melancólica lira de Cadalso, ya andeis husmeando tras la pista de algún poeta inédito del siglo 17º solo conocido de la madre que le parió (cuanta in hominibus injustitia), ora canteis las meiffuas dulzuras de la sociedad de una socia, ora entoneis un *de profundis* de despedida a todo afecto terrenal: es el caso que cualquier rasguño de vuestra mano me vendrá como de molde y en sanchará mi estómago para hacer una comida alegre como no suelo tenerlas. De las buenas intenciones del quereloso yo fio que el siguiente vapor me traerá algun original, pero en cuanto a la persona de Ulf el taciturno... ¡Hum! Hum!..., y no puedo menos de rascarme la oreja. Por lo cual suplico al primero que abandonando el tono sentimental (*gratum opus amantibus*) embista al segundo con las modulaciones más enérgicas que caben en la lira de Píndaro y de Tirteo, deprecando e imprecando como Medea abandonada y si fuere preciso agarrándole del brazo y tirándole de la oreja hasta dejarle plenamente convencido. Es cuanto se ofrece que decir a este vuestro afectísimo

P. Pífferer.

XXIX

Sr. D. Tomás Aguiló.

Amigo veo que no entendiste mi estilo digestivo, vulgo grotesco; y que tomaste lo de la trompa de Tirteo y el harpa de Safo por una invitación formal a que escribas en versos: horror! Cuando te convencerás de

que no todo lo que hacemos en este mundo significa algo? Un hombre que digiere no está obligado a pensar. Prosa, prosa y prosa es lo que necesitamos; aunque tu poesía, salvo su comienzo, es muy buena y se insertará mas adelante. Por Dios escribe algo, y envíalo a tu amigo, que desea cobres de Rutland lo con-sabido.

Evoca la sombra de Quadrado, si este espectro silencioso se deja evocar. Parcerisa dice que ahí me las den todas: ¿tu sabes donde para? pues idem. Vuestro

P. Pífferer.

XXX

Sr. D. Tomás Aguiló

Palma

Barcelona 22 de noviembre 1847

Querido Tomás: el llanto sobre el difunto: sobre tu carta y deseos de cátedra manifestados por Mariano, te escribo ahora porque quizás mañana me faltaría tiempo. Ignoro si has presentado ninguna solicitud al Ministerio: cuando recibí tu cartita en Madrid por conducto de Guillem, estaba casi en visperas de marcharme: es verdad que en dicha carta no me enterabas de nada. Por consiguiente, si no has presentado solicitud, preséntala ahora mismo, para lo cual te digo que entre las plazas de Instituto está vacante la de Historia de Tarragona. Entretanto yo escribiré a Madrid acompañando dos ejemplares de tus poesías. A Rubió no le vi sino a mi vuelta de Toledo, el día antes de marcharse, y me acuerdo no me hizo sino una leve indicación. Te pido pues que me enteres clara y detalladamente de cuanto lleves hecho sobre este particular. ¿No te sientes animoso para pretender una plaza de regente agregado a la facultad de filosofía en la sección de Literatura? Quizás podría tentarse también este camino, aunque tendrías que aprender el griego así que te nombrasen. Visto lo muy remirado que procede en esto Gil de Zárate, ¿qué perderíamos instándole para que en vista de tu tomo o de lo que podríamos alegar te nombrase? La negativa no empeorará tu situación actual, trisme *subjectivamente*, y tanto que es menester arrancarte al menos tres años de la isla para que recobres la confianza y la seguridad que falta a tu voluntad e inficiona tu buen

entendimiento. Escríbeme pues, y solicitud al canto si no la tienes hecha. Todos te tenemos aquí, Mariano el primero, en mas de lo que tu te juzgas a ti mismo. Te mandaría un comentario sarcástico a tu división de los aspectos en que será mirado tu talento, si no me angustiase el estado de tu ánimo; pero no puedo perdonarte que te separes (no me atrevo a decir pongas) a Quadrado y a Piferrer, y eso porque disents en opiuciones, y callo sobre lo de nivelarte con Cervera y no se que otro quidam. ¿A que viene lo de la emancipación de Mariano? ¿Porque este se ha lanzado a recorrer el camino a que se sentía llamado, a cultivar el género que es el centro de su alma, crees tu que desconoce ni podrá desconocer tus fuerzas? Yo te las deseo menores para que te cueste mas el crear, para que te concretes a una forma especial, para que no andes salpicando todo cuanto se ofrece en la literatura y le viene fácil a tu talento.

...y sin reñir con los hombres cuanto a la caridad, levantes a tu alrededor una muralla que encierre los goces y las ocupaciones hijas de tu condición. Almenos este es mi propósito firme, inmutable, y mi rabia consiste en no poderlo realizar en una casita de Gracia, donde haría marchar de frente el buey asado (excelente nutritivo), las chuletas esparrilladas como yo las sé esparrillar (item), el ejercicio por estas templadas colinas, la creación poética continua (dos años almenos por de pronto para vaciar mis apuntes o indigestión de hace seis años), y los trabajos históricos sobre Cataluña.

Y ahí me las diesen todas, Tuyo siempre

P. Piferrer.

Per la transcripció,

J. P. i M.

RAMON LULL DOCTOR IL·LUMINAT

Donam aquí la versió íntegra de l'article de fons aparegut anònim en el Suplement literari del TIMES, de 29 juny 1933, bella mostra de la manera nova i científica d'enfocar a l'extranger la figura de Ramon Lull.

Ramon Lull, el missioner i Martir mallorquí nasqué a Palma entre els anys 1232 i 1235, i la Societat mallorquina que du el seu nom, juntament amb la Universitat Catalana de Barcelona, ha resolt de commemorar enguany el setè centenari de la seva naixença. Aquest acord té el mèrit, no sols de donar als calmosos mallorquins temps a bastament per organitzar actes a honor del més gran fill de Mallorca, sinó també de mantenir una actitud de digna imparcialitat en front dels dos grups crítics que defensen les dues indicades dates extremes, les més generalment admeses. Es d'agrair que s'hagi arribat a tal acord; car les presents commemoracions del naixement del Doctor Il·luminat tenen una significació com no ha tengué cap dels centenaris precedents.

No ens queda record dels primers centenaris, mes amb tot, llur naturalesa es pot deduir amb certesa de la del culte lul·lià, practicat per cents d'anys tant a Mallorca com en el continent. Per a l'Edat mitjana, i fins pel «Siglo de Oro», l'aspecte enciclopèdic de la vida i obres de Ramon Lull era l'únic d'importància. El Lull aleshores conegut era el Lull de l'*Ars Magna*, aquesta guia compendiosa de tota veritat que ell mateix tenia per instrument infal·lible per la conversió del món sencer, i d'acord amb el mètode de la qual (diu un biògraf contemporani) «compilà després diversos llibres per a enteniment d'homes il·letrats» Es d'aquest mètode que el seu autor escrigué en l'ingènuament monorritmat «Cant de Ramon»,

Novell saber hai atrobat,
pot-n'hom conèixer veritat
e destruir la falsetat:
sarraïns seran batejat,
tartres, jueus e mant orat,
per lo saber que Déus m'ha dat.

Tots els principals esdeveniments de l'aventurosa vida de Ramon són centrats entorn de l'*Ars Magna* i la seva progènie. Quan, després d'enllestida aquella, torna pujar a Randa, a on havia primerament rebut la «divina il·luminació que li donà la forma i ordre amb la qual escrigué els seus llibres», fou per pregar, de nit i de dia, per temps de quatre mesos «que aquella Art que ell havia escrita pogués ésser a honor de Déu i en profit de la Sancta Fe Catòlica». Quan fundà el seu famós col·legi missional a les costes del Mediterrani (en aquell lloc encantador de Miramar que tanta de gent visita encara), fou per capacitar els que allà estudiarien aràbig per tal de convertir els moros amb el seu infal·lible mètode. L'aspecte pintoresc de l'apòstol barba-florit a la Sorbona, era degut no al fet que es pogués asseure (com va fer) als peus del jove Duns Scot, sinó a la pública recitació de la seva pròpia «Art». «Li esdevengué», diu la biografia contemporània, que

Vengueren emperò a hoir lo no tencolament estudiants, mes encara gran multitud de mestres, los quals affermaren que la dita sancta sciencia e doctrina era corroborada no tencolament per rahons de filosofia, mes encara per principis e reglas de sancta Theologia, jatsia alguns volguessen dir que la sancta fe catholica no era prcuabie, contra la opinió dels quals lo dit Reverend mestra feu diversos llibres e tractats.

Vers la fi de la seva vida duia Ramon entre mans aquests «diversos llibres i tractats»; entre l'octubre de 1313 i el maig de 1314, quan a penes podia tenir menys de vuitanta anys en publicà més d'una trentena. I, si ens podem fiar de la relació que fa la coetània de la conversa de Ramon amb el «Bisbe» musulmà, o de la pròpia autobiogràfica «Disputació entre Ramon i Hamar» seria mentres exposava als sarraïns els principis de la seva «Art» que l'intrèpit veterà sofrí el martiri.

Després de la mort de Ramon Lull una concepció de la seva obra idèntica a la que ell havia implantada en la ment dels seus primers deixebles arrelà onsevulla que visqué el record del seu nom. El camí

reconegut i aprovat d'honorar-lo fou la propagació de les seves doctrines i l'assegurança que la seva pròpia creència en la infal·libilitat del seu mètode fos més i més compartida. Tots els bons lul·listes adheriren per centúries a la fe de llur mestre, com és expressat en un díptic del seu «Desconhort»:

car tot açó que Deus dóna ve a bo compliment.

El valor del llegat d'una Escola Lul·liana a Randa, que Ramon havia deixat a la seva illa de naixença fou acrescut per l'ulterior fundació a Palma en 1483 d'un Estudi General, el qual, en 1692, fou reorganitzat com a «Reial i Pontifícia Universitat Lul·liana de Mallorca». El fet que el Lul·lisme, en el sentit restringit en que és pres aquí el mot, tengués tanta durada és un testimoni astorador de l'empru que'l doctor Il·luminat tengué damunt els seus compatricis.

Dues circumstàncies intensificaren aquest empru. Una foren les amargues i violentes persecucions amb les quals la memòria de Lull fou assetjada pels seus enemics, entre els quals foren principals l'Inquisidor dominicà Eymeric en el s. XIV, i un dominicà bisbe de Mallorca, Joan Diaz de la Guerra, en el XVIII. Una veneració excessiva era sens dubte responsable en gran part de l'excessiva sanya amb que aquests dos protagonistes sorprengueren llurs respectius contemporanis; mes les persecucions que dirigiren eren d'una violència tan evidentment irracional que llur principal resultat fou de fer renéixer la devoció. D'aquesta manera el lul·lisme, que podia molt ben haver finit de mort natural durant l'Edat de les Llums es trobava a un dels nivells més alts que mai assolí, quan el monjo cistercienc Antoni Ramon Pasqual, publicà les seves extenses «Vindiciæ Lullianæ» (1778) i, formant-ne part, una biografia de Lull que fins avui apenas si ha estat superada.

La segona raó de la tenacitat de la tradició lul·liana rau en l'atracció d'allò que ha acoblat al seu entorn. Com si no en tingués prou d'ésser l'exponent divinament inspirat de un mètode per a la con-

versió del món, els seus seguidors posaren mà a llegendes que'l convertiren en inventor de l'àcid nítric, creador del gran Elixir, precursor de les descobertes de Colom! Poca evidència hi havia a favor d'aquestes i d'altres atribucions al Beat, mes la devoció popular enlloc no és massa crítica, i a Espanya amb les llegendes passa com amb les biblioteques: un cop cobertes per la pols dels segles, hi ha poca disposició per part de ningú a posar hi mà.

No seria difícil de calcular quans de centenaris lul·lians s'han referit només a l'«Art» i a les llegendes lul·lianes. La tradició de Ramon Lull alquimista, encara que ridiculitzada amb freqüència per aquells que coneixien abastament les seves obres per citar-ne condemnes d'aquella com a ciència, fou mantinguda per un escriptor tan recent com Jeroni Rosselló (1827-1903), que sosté que «el principal títol de glòria i de immortalitat de Lull és el de químic». Això malgrat del cop definitiu portat a tal opinió en 1870 per un científic espanyol, Josep Ramon de Luanco, és mantingut encara per diversos, a Espanya i a fora. L'Art Lul·liana és encara de bell nou tractada amb més gran respecte que un no hauria imaginat, a compte principalment del prestigi a ella atribuït pel P. Pasqual i de la dificultat de separar en ell el biògraf del crític. La més substancial de les modernes biografies de Lull, la de Mn. Avinyó, és òbviament inspirada per una gairebé medieval veneració pel filòsof i el teòleg, encara que la seva principal falla és un capítol titolat «Ramón Lull descobreix Amèrica», en el qual l'autor pretén que en la lul·liana *De nova et compendiosa Geometria* (1299) hi ha la prova que Lull havia previst l'existència de l'ignorat continent, «secret» del qual, afegeix la tradició, feu part a un antecessor de Cristòfol Colom.

Sia com sia, és de menor profit entretenir-se en aquests anacronismes que no delimitar el començament de la nova orientació dels estudis lul·lians, que ara, a Mallorca com a tot arreu, troba general simpatia i té un influent seguici. Els seus començaments es troben probablement en la Reneixença catalana, moviment multiforme nascut de la resurrecció del

sentiment nacional del poble català i que implicà, entre d'altres coses, un nou despert interès per la seva viril i formosa llengua. Entre el català medieval i el modern hi ha comparativament poca diferència (fins i tot menor que no entre el medieval i el modern espanyol), i el fet que Ramon escrigué en el dialecte mallorquí del català no fou obstacle per a la comprensió de les seves obres en la llengua vernacle. Una vegada que el seu poble començà a llegir-lo, es donaren compte que en aquells llibres en la pròpia llengua hi havia un Lull completament nou—no simplement un filòsof, teòleg, home de ciència els mètodes del qual estaven ha temps desacreditats, sinó un home de lletres i molt més que no un home de lletres, les obres del qual contenien un clam i un missatge pel segle XIX. Llegiren, per exemple, el «Blanquerna» la llarga novel·la didàctica, única de les obres extenses de Lull que ha estat traduïda a l'anglès, i es donaren compte que tenien amb ella un dels grans monuments en prosa del segle XIII. Un centenar d'anys abans de Froissart, Wyclif i Chaucer, dos cents anys abans de Malory, Caxton i Commines, Lull havia escrit una prosa comparable amb la d'aquells «pioneers» de la prosa moderna, i això en un temps en que apenes si hi havia altre escriptor fora d'Itàlia—no cap certament a la península—que pogués rivalitzar amb ell. Trobaren també en el Blanquerna dos petits tractats—l'«Art de Contemplació» i el «Llibre de l'Amic i l'Amat»,—la bellesa dels quals havia romàs per segles amagada i insospitada.

Encoratjats per aquesta descoberta exploraren les biblioteques en cerca d'altres obres lul·lianes en català amb no menys satisfactori resultat. Trobaren el «Felix», o «Llibre de Meravelles» divertida novel·la, comparable en extensió al Blanquerna i contenen una deliciosa miniatura, el «Llibre de les Bèsties», que aportava refrescades variacions a les històries del Renard. Trobaren «l'Arbre de Filosofia d'Amor» llibre ple de medievals artificialitats, ple, però, també d'apassionada amor i bellesa, el qual, si fos abreviat (com ho és en la seva forma anglesa «l'Arbre d'Amor») no podria deixar d'atreure més gent

al seu autor. Trobaren nombre de «ficcions d' Evidències Cristianes», en les quals Lull descriu atractivament algunes de les seves variades experiències missionals: tals són el «Llibre de Gentil i els tres Savis» i el «Llibre del Tàrtar i el Cristià». Trobaren una gran quantitat de versos, diversos dels quals feren molta de llum sobre la vívida personalitat que ara a la fi, comença a emergir per damunt les adherències llegendàries. Trobaren per damunt de tot un *magnum opus* de prop d'un milió de paraules, el vast «Llibre de Contemplació», enciclopèdia de medieval filosofia, teologia i ciència natural, però també pintoresca galeria de tota casta de condició de gent en la Catalunya medieval; extens comentari, sovint finament irònic, de la societat medieval catalana, font importantíssima per tota definitiva biografia del seu autor i apologia completa de la seva vocació missional. «Obra», escriu un dels hereus d'aquells capdavaners dels moderns lul·listes,

tota de llum i d'esforç, i de humilitat i d'excelsitud, i de pujament i de davallament. No és una obra metòdica d'ascensió, sino una vivent escala d'àngels qui baixen i munten: no és una graonada espiritual, com aquella del benaventurat Joan Clímac, abat del formidable Sinai; sino que és un giravolt poderós i agillíssim, moviment d'àguila marina com les que hom veu sovint a Miramar fitar el sol extàtic, o caure fulminades damunt l'abisme del mar... Adés i ara Ramon puja a l'altura inefable a on en llum eterna es dauren les torrelles de Sion; adés i ara s'enfonsa en les fondàries de son propi cor i de sa pensa qui per llarg temps va estar en vall tenebrosa....

Els descobridors d'aquest lul·lisme devengueren *conquistadors* i en la corrent de la Renaixença catalana avançaren amb les armes novament trobades a prendre possessió per Ramon Lull del món dels seus dies. I trobaren, per aquest Ramón el Foll que viu en el llenguatge del poble un acolliment que hauria estat negat al *savi* Raymundus Lullius, autor de grans toms en llatí i sepultat en la monumental edició Maguntina.

Aquest *joculator Domini*, aquest diví

trovador, fou re-descobert a Catalunya just al temps que'ls renaixents jocs florals començaven a ésser de bell nou considerats, com ho havien estat a l'Edat mitjana, com l'activitat literària típica i central de la terra. I els seus nous apoloïstes començaren, no a tapar lo d'elogis, sino a editar-lo. Rosselló publicà tres volums de prosa i una edició dels seus versos, la qual, imperfecta com és, no ha estat encara del tot arreeonada. Un contemporani de Rosselló, més jove que ell, Mateu Obrador, continuà la seva obra amb base literària i la lligà amb els treballs de la Comissió Editora Lul·liana, la qual en 1906 començà a publicar la gran edició de les obres completes originals de Lull en català, edició que consta avui de setze volums i va seguint sota la direcció de Mossèn Salvador Galmés Juntament amb aquests editors, treballà un grup de crítics, d'entre els quals foren els més coneguts Torras i Bages, Miguel dels Sants Oliver i Antoni Rubió i Lluc, el darrer encara feliçment vivent. Finalment, estudiosos de fora d'Espanya durant els darrers trenta anys han estat atrets per l'ample camp ofert pels estudis lul·lians; i en el programa d'actes del present centenari, celebradors aquest estiu per la Universitat de Barcelona figura el nom de gent de lletres de diversos països estrangers.

Aquest seté centenari, doncs, és la primera ocasió en que s'ha presentada la possibilitat de contemplar la nova collita arreeplegada en el vast sementer des de la popularització de les obres de Lull en la llengua vernacle. I aquí sorgeix la natural interrogació respecte a la significació del clam que amb elles és feu i es fa al nostre crític segle vint. No es tracta d'un clam purament literari, per quant la seva importància literària apar ésser principalment històrica. Ni és tracta d'un clam derivat, en segon terme, de la seva vida. Superficialment, és veritat, les aventures de l'incansable humanitat de Lull i de son pensament sempre en activitat fan la seva lectura més absorbent i commovedora. Viajant com feu, al servei del seu Senyor, damunt mitg món del seu temps — per França, Itàlia, Xipre, Armènia, Africa, — ell és una de les figures més romàntiques de la

que és generalment tenguda per la més romàntica de les centúries. Així i tot, els qui són atrets per Ramon Lull, l'home, senten menys la influència del que ell feu que no d' allò que ell fou. Hi ha en la seva personalitat un element que ha penetrat tots els seus escrits vernaculars —una singular devoció a l'ideal proposat des de la seva conversió fins a la seva mort i que és d'atracció universal.

Tal devoció crema encesa arreu d'aquests volums, els quals, publicats i no publicats, han de constituir el gran monument erigit a Ramon Lull pels seus coteranis. Ella il·lumina els vasts i àrids passatges del Llibre de Contemplació i només aquells que l'han recorregut totalitzen com és de completa segons on la seva eixutor. Ella eixamora de bellesa la ingenuïtat de poemes tals com el *Descobert* i obres en prosa tals com el mogut *Phantasticus*. Ella ens reconcilia amb les psicològiques improbabilitats del *Blanquerna*: amb l'atrevit, ingenu Narpan, amb l'irreprovable parella Evast i Aloma, i fins amb la sentenciosa Natana per la qual hom troba difícil de perdonar al seu creador.

Una i altra vegada pren en flames, ara en zel missional i desig de servir al pròxim, en coses grans i en coses petites; ara en zel d'estudis per la ciència; ara en un desig, tal com pocs coneixen i més pocs tradueixen en fets, de més estreta unió amb la Divinitat. Aquesta darrera expressió de l'idealisme de Lull és sens dubte el que principalment li assegura la immortalitat. Fóra incorrecte de classificar-lo com a místic, si per aquest mot entenem l'autor de tractats convencionals de teologia mística: ell usa mes aviat el mot «contemplació» com a sinònim de «meditació» o d'«estudi» i només rares vegades en el seu sentit tècnic, per designar la vida d'oració mental o bé un procés místic particular. Ni es pot dir tampoc que la seva vida, presa en conjunt, fos la d'un místic votat primordialment a la recerca de la Divinitat; i això, no perquè dugués una vida activa, car molts de místics compten amb abundància de coses pràctiques en llur haver, sinó perquè en ell, la vida activa sembla haver predominat sobre la contem-

plativa i haver estat marcada per una inquietut temperamental més aviat que no per una energia unificada i clarament dirigida. Hi ha un caire místic en el caràcter de Lull, reflectit indubtablement en les històries que han arribat fins a nosaltres de la seva il·luminació a Randa i la crisi espiritual de Gènova, i que és també inequívocament representat en la seva poesia i en la seva prosa.

Ha estat generalment reconegut que aquesta qualitat de místic troba la seva expressió més completa en el «Llibre de l'Amic i l'Amat», aquest bell petit clàssic que tècnicament forma part del «Blanquerna», però que n'és en realitat un tractat independent. El seu misticisme, amb paraules del Prof. Edmund Gardner «ens recorda ara a Sant Bernat o els Victorins, ara a Sant Francesc o al propi contemporani de Lull, Jacopone da Todì, mes amb un to arreu purament individual; (és un autèntic document de la «ciència d'amor.» No sols és tingut arreu per l'obra mestra de Lull —encara que gairebé la més petita és sens dubte la més gran de totes les cinc-centes obres de les quals és autor probable —sinó que sembla contenir, i això en passatges que freguen sovint la perfecció formal, la quinta essència de l'idealisme i experiència religiosa de l'autor. De totes les seves obres és aquesta la més amplament coneguda; pot ésser llegida en sis idiomes, un o altre dels quals conegut de una aclaparadora proporció de la raça humana.

Els qui el coneixen bé [tiu el Dr. J. S. Stone en «El culte de Santiago»] no em tendran per extravagant de col·locar-la al costat de l'Evangeli de Sant Joan i la «Imitació de Crist», com un dels més meravellosos tractats de vida espiritual que s'hagin escrit mai.

Part de la seva atracció rau en el fet que no és obra continua, sinó una col·lecció de passatges curts, destinats a formar segons llur autor, una mena de calendari espiritual. Una gran riquesa d'experiència espiritual està contenguda en les seves curtes pàgines, per no dir res del tresor de poesia:

Estava l'amic totsol, sots l'ombra d'un bell arbre. Passaren homens per aquell loch, e de-

manaren-li per que estava sol. E l'amic respòs que sol fo quant los hac vists e obits; e que d'abans era en companyia de son amat.

Amor és mar tribulada de ondes e de vents, que no ha port ni ribatge. Pereix l'amic en la mar, e en son perill perexen sos turments e nexen sos compliments.

Cantaven los aucells l'alba, e despertàs l'Amat qui és alba; e los aucells finiren lur cant, e l'amic morí per l'amat en l'alba.

Qualsevol pugà ésser el nostre criteri sobre el misticisme, ens trobarem que el «Llibre de l'Amic i l'Amat» hi encaixa. La descripció lul·liana de l'amor com «el desig de l'Amat com a fi de la voluntat» satisfà la seva condició essencial mentre la seva definició com d'«allò que fa desitjar a l'Amador de morir quan sent algú cantar les belleses de l'Amat» recorda la fenomenologia sobrenormal associada generalment amb la mística jornada. L'ideal de unió penetra tot el llibre. Fins i tot les descripcions de la vida unitiva pintades per Sant Joan de la Creu considerades com havent fet arribar el llenguatge als seus límits extrems, no sobrepassen mai en atreviment les metàfores lul·lianes. Amic i Amat són lligats com la flama amb la llum s'avenen i estan units com essència i ésser. I encara que «entitats distintes» són «tan estretament units en l'Amat que són un actualment en essència»

A més, Lull perfila clarament les tres «vies» tradicionals de la vida mística—purgativa, il·luminativa i unitiva. En la primera, l'ànima contemplativa desitja volar a l'Amat, mes es detinguda «encadenada» i «atormentada» en la «presó d'amor». Son cos sofreix afliccions i sofreix dijunis, mentre el seu cor està trist i sos ulls plens de llàgrimes. I encara que les seves penes siguin doblades, és també doblat el seu amor. Segueix després la via il·luminativa, enllumenada per «la llum amb la qual l'Amat es revela a sos amadors». Aquí l'ànima pot cantar la seva nova alegria o, com s'endevé devegades, pot quedar se passiva encara esperant l'obra de Déu. A través de períodes d'èxtasi i a través de noves proves, l'Amador passa a la vida d'unio. La Divinitat i la Humanitat obrin les portes i l'Amic se'n va a son Amat.

La multiplicació de cites d'aquestes mostraria com era familiar a Ramon Lull la vida mística en tots els seus aspectes. Bastarà norresmeys, d'aplicar al misticisme del «Llibre d'Amic i Amat» un altre criteri diferent—la prova pragmàtica de l'actitud del seu autor davant la vida de cada dia. Home pràctic com era (car la fallida de tants dels seus projectes fou deguda a causes fora del seu control), centrà la seva vida entorn de l'Absolut i, des del moment que és despertà per primera vegada a les noves activitats de l'Amor diví, girà completament damunt davall els valors considerats normalment com a llocs comuns de la vida humana. La verdadera felicitat per a ell és tristesa nascuda d'amor; les vertaderes riqueses són l'amor de la veritat; el ver honor és la remembrança de l'Amat.

Es estrany que, en començar l'edat d'or del Misticisme espanyol en 1500, amb la publicació a Catalunya del llibre de García de Cisneros «Llibre d'Exercicis per a la vida espiritual», l'ensenyança mística de Ramon Lull estigués del tot oblidada, i que a través dels segles XVI i XVII, tan rics d'idealisme religiós, no despertàs cap ressò en la literatura castellana. «Hom estaria temptat de pensar» escrigué recentment Georges Cirot, «que Santa Teresa havia de conèixer el Llibre de l'Amic i l'Amat, només que hom en tengués els més petits indicis de prova.» La veritat és que totes les recerques dels estudiosos no han revelat res mes que un general paral·lelisme de pensament, comú a tot el misticisme experimental de qualsevol filiació i fenomen dels més ben coneguts de la literatura mística. A despit del fet que el «Blanquerna», amb els seus dos complementaris opuscles, fou traduït a l'espanyol en 1521, sembla haver passat desapercebut o al menys haver romàs inutilitzat, en el temps precisament que la literatura espanyola era més ataçada al seu esperit. I és aquest, tal volta, el fet més extraordinari de tots en la llarga i curiosa història de la tradició lul·liana.

(Traducció de JOAN PONS)

PAPELES REFERENTES A LAS BALEARES

QUE SE CONSERVAN EN EL MUSEO BRITANICO

El Museo Británico de Londres posee el mayor núcleo de manuscritos españoles que existen fuera de nuestra patria

En 1870 el erudito don Pascual Gayangos y Arce realizó la ímproba tarea de compilación y clasificación del notable *Catalogue of the manuscripts in the Spanish language in the British Museum* Londres 1875-93 4 vols., una de las mejores bibliografías que se han publicado y y de la que extractamos los documentos que hacen referencia y que pueden servir para la historia de nuestras islas:

Add. 16, 428 — Papel, folio, ff. 188, s. XIV. — *Libre de Maravelles*, dividido en diez libros, viz: i. «De Deu.» f. 7; ii. «Dels Angels», f. 33 v; iii. «Del Cel.» f. 37; iv. «Dels Elements» f. 39 v; v. «De les plantes», f. 47 v; vi. «Dels metalls», f. 54; vii. «De les besties», f. 59 v; viii. «Del ome», f. 81; ix. «De parays», f. 180; x. «De Infern». f. 183 v.

En la última hoja: «Finito libro sit Laus (et) gloria Christo Amen. Die Veneris, vii. Julii, anni octuogesimi quinti incepit scribere Johannes Tholuia? presentem librum, et patravit die Veneris duodecimo Januari anno a nativitate Domini millesimo trescentesimo octuogesimo sexto, ad laudem, &a.»

En las guardas del volumen una hoja de pergamino conteniendo un fragmento del libro VII, texto de un Codex Justinianus del siglo XVIII. Perteneció primeramente al convento de Bellver en Mallorca, y después a Juan Angel, duque de Altaemps.

Add. 16 429. — Pergamino y papel, in folio, ff 316, s. XV. Antiguamente de la Librería de la Universidad de Mallorca, y después de la de Juan Angel, duque de Altaemps.

Art de Fer e solre questions e de encercar e trobar los secrets naturals e propietats de les coses: versión, en cata-

lán, del tratado latino de Ramon Lull titulado: *Ars ad faciendum et solvendum quaestiones et inquirenda secreta naturalia et rerum proprietates*, o exposición de la lulliana *Ars Inventiva*, impreso en Valencia en 1515. El presente ms. contiene, ff. 145-157 v. un capítulo sobre el tema de la eternidad, omitido en el texto impreso, y además una especie de Tabla «De les questions menudes», ff. 274-315.

Add. 16, 430 — Papel, pequeño 4to., ff 83, s. XV. Ex codd. Joannis Angeli, Ducis ab Altaemps

1. «*L'Arbre de philosophia damor*», en catalán, versión de la *Philosophia Amoris* de Ramón Lull. En el último capítulo, titulado: *De la fé del arbre de philosophia damor* (f. 81 v.), se afirma que Ramon (Lull) se llevó este libro a París en Octubre 1298, y por consejo de la «dona d' amor» presentóle en latín al Rey (Felipe el Hermoso), y en vulgar (catalán) a la Reina (Juana de Navarra). f. 2.

2. *Versos*, en catalán, titulados *Del cant de Ramon*, empezando: «Son creat e esser mes dat.», f. 82

Add. 16 431. — Papel, pequeño 4to., ff. 143, s. XV. De la Biblioteca del Duque de Altaemps.

1. *Libra (sic) de Home*, versión en dialecto catalán del tratado de Ramon Lull «*De Homine*», dividido en tres partes, y terminado en Mallorca en el mes de Noviembre de 1300 Las dos primeras partes ocupan los ff. 4 79.

2. «*Desconort den Ramon Lull*», en verso catalán, empezando: «Deus ab vostra vertut comens est desconort» f. 77 v

Fué vertido al español, en prosa e impreso en Palma 1540, 12.º

3. «*Assi comensa la tersa part del so-bradit libre del hom. qui es de la sua oro (oració?) la qual dona doctrina com ell sapia Deu loar*», f. 99 b.

4. Tratado de Ramon Lull, ordinariamente titulado *De Consolatione eremitica*, consistiendo en respuestas por el autor a objeciones puestas a la doctrina del Cristianismo; en catalán y terminado en Mesina «en lo mes de Gost (*sic*) en lany de mil CCCxiii.», f. 121 v

5. «*Liber de efficiente et effectu scil. Disputatio inter Raymundistam et Averroistam*»; al final del cual se lee: «Averroista et Raymundista finierunt istum librum, et ipsum venerande facultati Parisiis obtulerunt, ut ab ipsa daretur iudicium super hiis que dixerunt. Liber autem Parisiis est finitus ad laudem et honorem Dei, mense Madii, anno Domini millesimo cccº undecimo». f. 132.

En la guarda del volumen hay un fragmento de una relación recordando la llegada a Mallorca del Emperador Carlos V, probablemente extractada de un folleto impreso en Palma, en Mallorca con el título de *Libre de la Benaventurada vinguda de nostre senyor &.*^a Palma, 1^o42, 4°

Add. 16,432.—Papel, en folio, ff, 32, s. XV. De la biblioteca de John Angel, Duke of Altaemps, cuyas armas lleva.

1. «*Libre de primera e segona Intenció*», en cinco partes; la última titulada «Temptació» trata de las virtudes y vicios y grados de hombres, por Ramon Lull, que dedica la obra a su hijo. Es, de todos modos, incompleto, habiendo sido arrancada la mayor parte de los cuatro capítulos. Empieza:

«Deu intellígit e amable infinidament: hun homanet no conagut, pobre de virtuts e de amichs, indigne per colpa e peccats, fa ab vostra virtud aquest libre de intenció al seu amable fill per tal que intenció per grasia vostra lendres en vos conexer e amar, honrar e servir e benehir, e nostra intenció sie en est mon en la altea e honor que li conven», f. 2-16.

2. «Aquests versos deuals scrits qui son per nombre cc feu lo venerable mestre Ramon Lull a perpenyá, a requesta del Rey de Mallorca qui voli saber Deus com Romania (*sic*) scusat de la perdició dels homes quis saguex per lo manament que Deus feu a Adam, sabent Deus que Adam passaria son manament,

per lo qual tant hom seria dapmnat, &.^a f 16 v

3 «*Libra (sic) de Consolació de Ermita*»; duplicado del 16,431, f. 121 v, terminando con la siguiente nota: «En l'any de nostro senyor Mil CCCxv. finá sos dies mastra Ramon Lull (*sic*) en la ciutat de Mallorca, segons es stat atrobat, en hun libre molt antich en lo peu del demunt dit libre o tractat appellat de Consolació d'ermita», f. 18.

4 «*La vida e actes del Reverend mestre Ramon Lull*», f. 24 v.

Eg. 575 — «*Cartas varias de los Yriartes, Jovellanos, Floridablanca, &.*^a, 1753-1817» conteniendo principalmente papeles de familia y correspondencia literaria de D. Bernardo y D. Juan de Yriarte

35. «Copia de la representación que Jove-Llanos (D. Gaspar Melchor de) dirigió al Rey (Carlos IV.) desde la Cartuja de Mallorca, 8 Oct. 1801.» Empieza: «Luego que llegué». Impresa entre sus obras; f. 128.

Eg. 599. — «*Catálogo de papeles Manuscritos*» Tom. I. Libro registro original de algun archivo, probablemente el del Consejo de Estado en Madrid, actualmente incorporado al de Simancas De la colección Isassi-Idiaquez.

13. «Legajo núm. 13. Papeles tocantes a las coronas de Aragón, Valencia, Principados de Cataluña, Condados de Ruissellón, Zerdania, Zerdeña y Mallorca», f 124.

Add. 21,925.—Papel, folio, ff 72, s. XVIII. *Catálogos de bibliotecas españolas, en la isla de Menorca, una de las Baleares; orig.* de mano inglesa. El contenido del volumen es el siguiente:

1. «Inventari de la llibreria Comuna del Convent de Jesús a Mahó (Mahón).»

2. «Libreria de los Franciscos de Ciudadela», f. 19

3. «Libreria de los Agustinos de Ciudadela», f. 49

Lista de algunos libros de Derecho del convento de Agustinos de Ciudadela y de las bibliotecas del Dr. Morera y del Dr. Comellas, f. 50 v

4. Lista de más libros en Alayor, f. 51
5. Catálogo de la biblioteca del convento del Socorro (*Succursus*) en Ciudadela, f. 53
6. «Nota de los nombres de diferentes libros sacada de la Librería del Convento de San Diego, de Alayor», f. 57
7. «Librería del Magnífico Doctor. Ruby», f. 65
8. «Lista de la Librería (*sic*) del Dr. Jayme Andreu de Mahon» f. 71-72,

Fig. 1524. — «Apuntamientos de cosas notables de varios libros y autores Españoles, especialmente de Reyes de Armas. Tom. III». Especie de libro de notas en el cual un rey de armas, probablemente D. Santiago Saez, registraba las obras que leía, con extractos ocasionales y noticias bibliográficas de las mismas

16. «*Pirometalia ó Arte de Fundidores* por Don Joseph Diaz Infante Mallorca, 1740, 8.º» f. 107 v

Harl. 3315. — «*Estado de España*». El estado de España en 1577 bajo Felipe II, y otros papeles.

1. «Relación de la gente de guerra que su Magestad (Felipe II), tiene en estos Reinos de Castilla, assi de los hombres d'armas y gentes de las costas de Andalucía, como la Infantería que tiene en el Reyno de Navarra y Fuenterravía y San Sebastian, y en las fronteras de Cathaluña, que es Perpiñan, Salsas, Rosas, Panamos (*sic*: Palamós), y en Orán, Melilla, el Peñón, Fuerte de Vernia (Bernia), Castillo de Maón en la ysla de Menorca y en la ysla de Yviça y en las demás fronteras.»

Harl. 6275. — «*Estado de España en tiempo de Felipe II*»; otra copia de la misma obra (Harl. 3315), con adiciones, hechas probablemente durante el reinado de Felipe III.

11. «Todas las Rentas que el Rey de España tiene en España, Nápoles, Sicilia, Milan, Lombardía, las Yndias, las yslas de Canarias, Cerdeña, Mallorca, Menorca, Ybiza, Flandes y Borgoña. Año 1577», f. 19.

Egg. 319. — «*Consultas del Consejo de Estado, tocantes al ramo de Guerra,*

1626», volumen conteniendo minutas de papeles referentes al departamento de Guerra durante los meses de julio y agosto 1626

144. «Sobre otra petición de D.ª Isabel de Urbina, viuda de Ginés Martínez de Heredia, que fué castellano de San Carlos de Mallorca»; 15 Aug. 1626, f. 159.

Add. 14,032. — «*Papeles de Sir John Norris, 1711-41*

En este volumen, que contiene la correspondencia del Almirante Sir John Norris, están las siguientes cartas originales referentes a la guerra de Sucesión, principalmente en España, con unas pocas de fecha posterior:

1. Del Marqués de Rafal (*sic*), ofreciendo sus servicios. Fechada :«Mallorca, y Abril a 5 de 1710; dirección: Exmo. Señor Don Juan Nores.

2. De Juan Leonhard (*sic*) Smeltz (Mallorca, 23 Oct de 1710) incluyendo la carta anterior; f. 4.

3. De Frey Nicolás Cotoner, cumplimentándole y mandándole un perro; Mallorca y Deziembre 1.º de 1710, f. 7.

4. De los Jurados de la ciudad de Mallorca, Antonia Garriga, Francisco Comelles, Miguel Bibiloni, Antonio Roca y Amer, y verónimo Torres (Mallorca y Março 5 de 1711) al Almirante, informándole de haberse dirigido a Su Majestad (Carlos III), contra el envío de prisioneros de guerra a la isla. f. 9

5. Del Marqués de Rafal al Almirante, sobre su disposición a recibir en la isla los prisioneros de guerra que puedan ser enviados pero pidiendo un plazo, hasta que el Rey (Carlos III de Austria) haya contestado a la representación hecha por la Ciudad y Corporación Municipal sobre este asunto: Mallorca y Março 6 de 1711, f. 11.

Eg 372. — «*Papeles tocantes a la Historia de España, 1795-1803.*» Colección miscelánea referente principalmente a las guerras con Francia e Inglaterra, con algunos papeles de fecha posterior, (impreso y ms., de la colección Yriarte):

14. «Copia de dos representaciones hechas por el Exmo. Ministro D. Gaspar

Melchor de Jovellanos desde su reclusión al Rey; fecha 24 Abril 1801» (Impresas ambas en la colección de sus obras, *Obras de Jovellanos*, Madrid 1832-4. 8.º), f. 22.

29. Carta ológrafa de D. Blas Azanza a Yriarte, avisando la llegada a Barcelona del Marqués de la Romana (D. Joaquin Caro) para tomar el mando del ejército. f. 161.

Eg. 375.—«*Papeles impresos y manuscritos y apuntamientos tocantes a la guerra de 1780 a 1782 contra Inglaterra*». De la colección Yriarte; principalmente papeles y folletos referentes a Gibraltar y la isla de Menorca.

1. Extracto del proyecto para el ataque o conquista de la isla de Menorca. f. 5.

2. Minuta de carta, fechada: Campo de Gibraltar, 13 septiembre 1781, con nuevas del sitio, f. 32

3. Minuta de otra carta, fechada: San Ildefonso, 25 julio 1782, del Conde de Floridablanca (D. Jose Moñino) al Corregidor (Lord Moya) de Madrid, autorizando la representación de *La toma de San Felipe*, y ordenando públicos regocijos por la llegada a la Corte del Conde d'Artois, f. 44.

4. Carta original de Don M. G. de Menchaca a Don Bernardo de Yriarte sobre asuntos particulares; fechada: Mahón, 8 Marzo 1808.

5. Minuta de una carta, sin fecha, de Yriarte a Anduaga, sobre la toma del puerto de Mahón. f. 77.

Eg. 439.—«*Papeles tocantes a las Universidades de España, Tomo II*», segundo volumen de la colección de D. Pedro Escolano de Arrieta conteniendo:

25. «Universidad de Palma de Mallorca» f. 107.

26. De D. Antonio de Montis, incluyendo la anterior noticia de la Universidad de Palma y una nota de ciertos memoriales y peticiones de esta ciudad, pendientes en Consejo; Palma, 27 Feb. 1790, f. 113.

Add. 13.997.—«*Papeles Varios tocantes a Cataluña y Aragón*» (1602-76), de la colección de Lord Kinsborough:

50. «Consulta original del Consejo de Aragón sobre que se revoque la pragmá-

tica de Mallorca que trata de que se comprometan los pleytos entre parientes hasta el cuarto grado»; 12 Abril 1624, t. 428.

51. «Copia de consulta del Consejo sobre si convendrá que en la Instrucción que se ha de dar a Don Baltasar de Borja para gobernar a Menorca se ponga un capítulo diciendo que no podrá perdonar delitos ni componerlos por dinero»; 13 Agosto 1624, f. 432.

Add. 24,911.—Papel, in folio, ff. 304, s. XIX «*Benimelis, Historia de Mallorca*, I. y II.»; historia de Mallorca, una de las Islas Baleares en dos volúmenes,

«Nueva historia de la Ysla de Mallorca y de otras yslas a ella adjacentes. Compuesta por el Doctor Juan Binimelis, Sacerdote, natural de Mallorca, dirigida a los Ylustres Señores Jurados del Reyno de Mallorca, año 1597. Tomo 1.º»

La obra estaba dividida originariamente en tres volúmenes, conteniendo siete libros, de los cuales solo los dos primeros están aquí reproducidos de letra de principios del presente siglo.

Add. 24 912.—Papel, in folio, ff. 204, fines del s. XVIII «*Binimelis, Historia de Mallorca*». Segundo volumen de la obra anterior, conteniendo los libros 5, 6 y 7, con diez y ocho mapas

Debiera haberse titulado *Tercero*, por no hallarse el segundo, conteniendo los libros 3.º y 4.º, en esta biblioteca.

Eg. 425.—«*Papeles sobre las Islas de Iviça y Formentera (1782-98)*, originales la mayor parte y coleccionados por Don Bernardo de Yriarte. Contiene:

1. «Copia de parte de un Memorial presentado al Rey por Don Carlos de Vargas en 1782 sobre medios de incrementar la Real Hacienda en la isla de Ibiza.

2. Minuta de una carta oficial de Don Bernardo de Yriarte a Don Antonio Parlier (Ministro de Colonias) aceptando el nombramiento de miembro de una Junta presidida por el Marqués de Contreras, y el encargo de informar sobre un plan para el progreso de las islas de Ibiza y Formentera; Madrid, Nov. 1787, f. 3.

3. Don Antonio Parlier a Don Bernardo Yriarte; San Lorenzo 25 Nov. 1787, comunicándole su nombramiento, *orig.*, f. 4.

4. El Marqués de Contreras a Don Bernardo Yriarte (Madrid, 1 Diciem. 1787), convocándole a una reunión; *orig.*, f. 5

5. Del mismo al mismo, comunicando el nombramiento de Don Pablo Ondarza para suceder como miembro de la Junta a D. Francisco Treviño; Madrid. 5 Dic. 1787, f. 8.

6. Don Miguel Cayetano Soler a Don Bernardo de Yriarte sobre sus proyectos referentes al progreso de la isla de Ibiza, fecha 6 Julio 1788: *hológ.*

7. El mismo al mismo, Ibiza, 13 Agosto 1788. *hol.* f. 10.

8. Id. id. Ibiza, 28 Sept. 1788; *hol.* f. 13.

9. Id. id. 12 Abril, 1190, f. 15.

10. Papeles, letra de mano de Don Bernardo de Yriarte, sobre el incremento de la agricultura y otros intereses en las islas de Ibiza y Formentera, memorandum para resolución en la Junta, f. 16

11. Don Miguel Cayetano Soler a Don Bernardo de Yriarte; Ibiza 8 Mayo 1790; *hol.* f. 26.

12. «Plan político y económico de la Ciudad y Real Fuerza de Ibiza» 1786, f. 27.

13. «Plan de la Real Hacienda en las islas de Ibiza y Formentera», 1787, f. 58.

14. «Plan instructivo de Agricultura, Industria y Policia de la Campaña en las islas de Ibiza y Formentera», 1787, f. 59.

15. «Papeles del Restablecimiento de la Junta para el progreso de las islas de Ibiza y Formentera», año de 1798, f. 164.

16. Copia de una petición, fechada en Palma 16 Mayo 1770, y firmada por Tomás Vilajuana, natural de Barcelona, pidiendo al Gobernador ayuda para poblar la desierta isla de Cabrera, de su pertenencia; f. 203.

Eg. 426.—*Papeles Topográficos*; vol. 2 de la misma colección referente a las islas Baleares (Mallorca, Menorca e Ibiza), conteniendo también papeles sobre la población, recursos, agricultura, riego, etc., de otros distritos y ciudades de España, recogidos probablemente como materiales para un Diccionario Geográfico de la Península:

5. «Copia reservada para D. Bernardo de Yriarte de la Consulta respectiva a el plan de Agricultura, Industria y Policia de la Campaña de las Islas de Iviça (*sic*) y Formentera, 1788». Duplicado del n.º 14 en Eg. 425, f. 54

17. «Apuntaciones particulares para las reflexiones políticas del libro 3.º sobre Mallorca»; conteniendo la descripción de algunas ciudades y villas de esta isla, ordenados alfabéticamente, f. 197.

Eg. 330.—*Papeles Varios*, vol. III de la colección miscelánea Yriarte, conteniendo los siguientes escritos relativos a la historia de España, 1538-1700.

30.—«Consulta secreta escrita en mallorquín por D. Francisco Trullós al señor Almirante de Castilla (D. Juan Tomás Enriquez de Cabera) al entrar en Palacio»; 2 Marzo 1698. De muy mala letra y firmado «Francisco Trullós y Esconimberg». Impreso por Valladares, *Semanario Erudito*, vol. xviii, f. 170.

51.—Copia de la sentencia del Tribunal de la Inquisición de Toledo contra el Padre Fuster, Dominicó, f. 305.

Eg. 335.—«*Papeles varios. 1575-1701.*» Vol. V. de una colección de papeles históricos hecha por D. Juan de Isassi Idiaquez, Consejero de Indias, referentes principalmente al reinado de Felipe III de España, con algunos otros de fecha posterior.

32.—«Libro de partes y oficios del año 1623». f. 190

En Madrid, a 4 de Mayo (de 1623). «Al Secretario Gaspar de Salzedo, concediendo al capitán Nicolás Andreu, natural del Reyno de Mallorca, el hábito de una de las tres órdenes militares, a intercesión del Duque de Feria (D. Gómez Juarez de Figueroa,) gobernador de Milán,» *ibid.*

«Al Inquisidor General (D. Andrés Pacheco) mandando suspender los procedimientos y traer los autos á esta Corte, de las demandas que Don Pedro Forteza ha puesto contra la muger de Don Francisco Juan de Torres virrey que fué de Mallorca, y otras personas sobre las costas y otros daños que pretenden haber recibido de la Audiencia de dicha isla,» f. 375.

En Madrid a 15 de Mayo, 1623. «A

Martín de Arostegui remitiéndole unos avisos venidos de Mallorca acerca de los bajeles que hauia en Argel y los desígnios que tenían,» *ibid.* f. 384.

En Madrid a 25 de Junio, 1623, «Al Presidente de Hacienda con un memorial de la Gente de Guerra de Iviza,» f. 453 v

Add. 21, 439. *Papeles Militares*; colección de papeles referentes principalmente a expediciones militares a las costas de Africa (1610); la defensa de Cádiz (1625), Gibraltar (1693 y 1780), Orán (1733), &a:

41.—«Estado general de las fuerzas de Mar y Tierra de que se compone la expedición armada en Cadiz que se hizo á la vela con destino a Menorca en 23 de Julio de 1781» f. 382.

42.—«Copia de la carta escrita por el general Murray al Exmo. Duque de Crillon (François-Felix-Dorothee de Berton des Balbes), general del ejército Español en Menorca, fecha en el Fuerte de San Phelipe a 15 de Oct. de 1781», f. 383.

43.—«Copia de la carta del General Eliot (Sir A. Elliot) al Exmo. Señor Duque de Crillon» Gibraltar, 17 Sept. 1782, f. 385.

44.—«Relación de las tropas destinadas á la Expedición al mando del Señor Duque de Crillon (1782)» f. 387.

Add. 21, 440. —*Papeles Militares*; colección de papeles referentes a la guerra en Italia (1743-6); la toma de Menorca. 1782; sitio de Gibraltar, &a:

21.—«Boletín de la Isla de Menorca desde el 25 de Agosto hasta el 10 de Septiembre (1781), copiado de una posdata de carta del Comandante general de aquel ejército».

21.—Copias de cartas de Barcelona y otras ciudades marítimas dando cuenta de la expedición a Menorca (1781), f. 241.

25.—«Continuación del diario de Mahón desde el 9 hasta el 23 de Diciembre», f. 274.

27.—«Copias de cartas sobre la expedición a Menorca (1782)», f. 278.

28.—Carta firmada «Miguel Lasso», y dirigida al Conde del Águila, incluyendo copias de papeles y gacetas sobre la toma de Menorca; 23 Feb. 1782, f. 279.

Eg. 369.—*Papeles tocantes a la Historia de España, 1768-1808*; impreso y ms. de la colección Yriarte, conteniendo principalmente papeles de los reinados de Carlos III y IV de España:

3.—«Relación de las disposiciones catholicas y religiosas executadas por el Teniente General D. Antonio Barceló, para el embarco de la Imagen de María Santísima del Carmen, como protectora de la expedición contra Argel, que se executó el lunes 30 de Junio de este año en Cartagena»; impreso en Puerto de Santa María, 1783, folio, f. 12.

10.—Papel sin fecha ni firma sobre el cultivo del tabaco en la isla de Ibiza, f. 147.

20.—«Memoria del Ministerio de Hacienda acerca de los intereses de España en los tratados con Inglaterra;» firmada «Cayetano Soler», f. 213.

Eg. 476. —*Linages de España &a.*; colección de papeles por D. Bernardo de Yriarte, y expedientes, principalmente sobre genealogías españolas.

3.—«Sobre Soler y su solar, y principios de su fortuna», f. 51.

Notas de mano de Don Bernardo (de) Yriarte, concernientes a la familia de Soler y los ascendientes del Ministro Don Cayetano Soler.

Lansd 139.—*Papeles referentes al Almirantazgo. Causas procedentes de la colección de Sir Julius Caesar*: Entre los cuales, en español:

Copia de una carta del Virrey de Mallorca don Fernando Canoguera al Rey Felipe III, avisando haber sido capturada por dos buques corsarios ingleses una embarcación del catalán Antonio Lleó, a la vista de esta isla. Fechada: Mallorca, 6 Enero 1604. f. 54.

Cotton.—*Libro de cartas de Sir Charles Cornwallis*, Embajador en España, 1605; conteniendo borradores de sus cartas españolas al Duque de Lerma, Secretario Prada, D. Rodrigo Calderón y otros personajes de la Corte; con copias de respuestas, memoriales etc.

217. «Carta del Virrey de Mallorca (Don

Juan de Villaragut) al Embaxador por mano del capitán Ousley (?); fechada: Mallorca, 11 de Mayo 1608. f. 114 v.

Add. 5441. — *Cartas originales y otros papeles de Sir John Leake, Vice Almirante*, principalmente de los años 1705, 1706, 1707. Vol. II; Conteniendo las siguientes en español:

1. Carta original del Conde de la Alcudia (Don Baltasar de Hixar y Escrivá), Virrey de Mallorca, a Sir John Leake, insinuándole su resolución de defender esta isla; fechada de 25 sepbre. 1706, f. 215.

2. De los Magistrados (Jurados) de Mallorca al mismo, expresando los mismos sentimientos; fechada 25 Sepbre. 1706. f. 217.

3. «Capitulaciones que se piden al Exmo Señor Almirante Leake que manda las armas de Su Magd. Británica, por el Ilmo. Señor Conde de la Alcudia, virey y capitán general de la Ciudad y Revno de Mallorca, para entrego (*sic*) de la plaza de dicha Ciudad e Isla»; y Respuesta del Almirante, fechada 28 Sep. 1706, f. 219.

4. Testimonio notarial del juramento de fidelidad y lealtad prestado al Rey Carlos III de España por Don José Ponce de León, Gobernador de Ibiza, los oficiales de la guarnición, magistrados de la isla, &c. fecha 22 Sepbre. 1706, f. 226.

Add. 5443 — «*Cartas originales y papeles de Sir John Leake. 1708-12.*» Vol. IV. Las siguientes en español:

2. Carta original de D. Francisco Ballanzat al mismo, fechada Mallorca 22 (Mayo) 1708, felicitándole por la victoria obtenida sobre la armada francesa, f. 26.

3. Carta del Conde de Çavellá (Don Juan Antonio Boxadors), virrey de las islas Baleares, al Almirante Sir John Leake, al mismo efecto; fechada, Mallorca 22 Mayo 1708, f. 31.

4. Carta de Don Juan Andrés Conrado al mismo, felicitándole, y comunicándole haber ayudado al Comisario Sanderson en el aprovisionamiento de la infantería inglesa; fechada, Mallorca, 22 Mayo 1708, f. 35.

5. Carta original del Pretendiente (Archiduque Carlos de Austria) al mismo,

preguntándole detalles de la derrota de uno de los convoyes del enemigo; fechada: Barcelona, 25 Mayo 1708, f. 38.

11. — Carta original de Don José Correa Watter (Walter?) a Sir John Leake avisándole de la aparición de dos «cettees» (saetías) en la bahía de Palma (Mallorca); fechada: Iglesias, en la isla de Mallorca, 18 Agosto 1708, f. 144.

15. Carta del Pretendiente (Carlos) al mismo, dándole las gracias por sus esfuerzos por llevar a cabo la conquista de Cerdeña, y recomendándole un ataque a Menorca y Puerto Mahón; fechada Barcelona, 23 Agosto 1708, f. 154.

17 — Carta del Pretendiente al mismo, urgiéndole a emprender la conquista de Menorca; fechada Barcelona, 10 Sptbre. 1708, f. 162.

Add 5, 470. — «*Actes de Corts del Rey en Pere IV d'Aragó*»; en dialecto catalán, conteniendo:

1. — «Capítols della proferta feta en les Corts generals celebrats per lo Senyor Rei en Pere en la vila de Muntzo (Monzón) en l'any de la Natividad de nostre Senyor MCCCCLXXVI, con los bravos de les ciutats viles e lochs royals de Cathalunya e del regne de Mallorques», f. 1.

2. — *Inspeximus* (dat. 1413) por Fernando, Rey de Aragón, citando varias confirmaciones o actas del Rey Don Martin de Aragón en 1405, de Juan I, en 1365 y 1387, Pedro IV, en 1336 y 1344; la más importante la relativa a la incorporación de Mallorca y el resto de las Baleares al Reyno de Aragón, llevada a cabo por el Rey Pedro IV en 1344. f. 259.

Eg. 500. «*Papeles relativos á la Real Hacienda (1789 1819)*; Tom. IV. impresos y manuscritos;» cuarto volumen, conteniendo papeles sobre la hacienda española durante los reynados de Carlos IV y Fernando VII.

2. — «Plan de Hacienda del ministro Don Miguel Cayetano Soler;» Madrid, 25 Enero 1800. f. 16

Eg. 519. — «*Papeles tocantes ó la Compañía de Filipinas*» (1792 1800), Tom. II, conteniendo:

20. — «Extracto de la Junta general de la Real Compañía de Filipinas celebrada en 19 de Octubre de 1800 y presidida por D. Miguel Cayetano Soler, ministro de Hacienda», f. 195.

Eg. 512 — «*Memoria sobre tratados de Comercio*»; (1801-1803).

1. «Memoria acerca de las ideas que deben tenerse presentes en el ajuste de un tratado definitivo de Comercio con la Inglaterra, y de las que se deberán adoptar para el fomento de nuestra Agricultura, Industria y Comercio. Pasada por el Ministerio de Hacienda al de Estado, para gobierno (de los plenipotenciarios) en el tratado de Amiens», fechada: San Lorenzo, 28 Nov. 1801, y firmada por Miguel Cayetano Soler, ministro de Hacienda; f. 1.

2. — «Memoria sobre las bases para el tratado con el Gran Señor sobre la navegación del Mar Negro y del Comercio de Levante»; fechada: Aranjuez 19 Jun 1802, y firmada por Miguel Cayetano Soler.

Eg. 1507. — «*Papeles y consultas originales del Consejo de la Inquisición*» (1512-1593). Tom. II.

49. Correspondencia entre el Consejo y el Inquisidor General Quiroga, referente a un tal Jean de Berri, y asuntos conciernes a las Inquisiciones de Valencia, Mallorca, Logroño y otras; fechada: 24 Noviembre 1582; 7, 26 Enero; 17 Febrero 1583; f. 168.

Eg. 1509. — «*Papeles y consultas del Consejo de la General Inquisición*» (1607-1747). Tom. IV.

19. Cartas de Felipe IV. al Inquisidor General (D. Andrés Pacheco y al Conde de Olivares D. Gaspar de Guzmán) referentes a las diferencias entre el Virrey de Mallorca y los Inquisidores de esta isla; fechada 26 Sept. 1623; 27 Julio; 15, 26, 27 Agosto; 3, 4, Septiembre, 1624; 9, 13 Julio, 1625; f. 82.

Eg. 1511. — «*Papeles y consultas del Consejo de la Inquisición*» (1581-1612) Tom. VI.

6. Carta original de los Inquisidores

de Valencia (Dr. Pedro Gutierrez Florez, Licenciado Juan de Llano Valdés y Dr. Pedro de Cárata) al Consejo, incluyendo copia del proceso contra Fray García, del Orden de San Agustín, y papeles referentes a la Inquisición de Mallorca; Valencia, 24 Mayo 1583; f. 49.

Eg. 345. — «*Papeles varios, impresos y manuscritos* (1616-1627); *Pureza Católica* Tom. II.

3. «Copia de carta del Rey Felipe 3.º al Regente de Mallorca (Mur) en respuesta de una suya sobre las conferencias con el Inquisidor (de aquella isla) en razón de las diferencias entre la jurisdicción Real y de la Inquisición»; Aranjuez, 5 Nov. 1617. f. 12.

4. «Copia de carta de Don Joseph de Mur, Regente de Mallorca, sobre conferir con el Inquisidor»; Mallorca, 18 Dic. 1616. f. 13.

5. Copia de carta del Virrey y Audiencia de Mallorca para Su Magestad sobre lo sucedido con el Secretario de la Inquisición»; Mallorca 30 Enero 1617. f. 14.

6. Carta original firmada «El Doctor Joseph Mur.» y fechada en Mallorca 30 de Enero 1617, dando cuenta de su conferencia con el Inquisidor de esta isla, f. 15.

7. Carta original del mismo, fechada en Mallorca 2 Noviembre 1616, sobre asistencia del Secretario de la Audiencia a las conferencias a tener con el Inquisidor, f. 17.

8. Carta original del Duque de Lerma (Don Francisco de Sandoval y Rojas) al Vice Canciller de Aragón (Roig), fechada en Madrid 10 Marzo 1617, proveyendo que en la conferencia a tener entre la Audiencia y el Inquisidor de Mallorca, solo deba ser admitido el notario de la Inquisición, f. 19.

10. «Copia de carta de Su Magestad (Felipe III.) mandando que en las conferencias (de Mallorca) asista el escribano de la Real Audiencia»; Madrid, 25 Abr. 1617; f. 24.

11. Copia de una Consulta del Consejo de la Inquisición sobre el mismo asunto; Madrid, 4 Feb. 1617. f. 26.

12. Consulta original del mismo Consejo; fechada Madrid, 13 Mayo 1620, f. 27.

55. «Informe de la Junta sobre la pretensión de un hábito para Don Pedro For-

teza, familiar del Santo Oficio, en consideración y a título de las molestias y vejaciones que le han hecho el Virrey y Audiencia de aquel Reyno por iniciado en la muerte de Don Jayme Berga, Oydor de la dicha Audiencia;» Madrid, 11 Feb. 1625. f. 209.

60. «Informe original del Presidente del Consejo (D. Francisco de Contreras), Arzobispo de Santiago (Fr. Agustín Antolinez) y Confesor de Su Magestad (Sotomayor) acerca de una consulta del Inquisidor General para que se cargue una pensión sobre el obispado de Mallorca para la Inquisición de aquella isla;» Madrid 25 Feb. 1624; f. 219.

61. «Consulta original de la Junta de Competencias dando su parecer sobre lo sucedido en Mallorca, donde sobre competencias de jurisdicción, los Inquisidores han descomulgado (*sic*) al virrey y a toda la Audiencia;» Madrid 20 Jun. 1625. f. 224.

Add. 16 539. — «*Lettere Spagnuole di diverse materie, scritte da varii cavalieri all Eccmo. Connestabile di Napoli D. Lorenzo (Onufrio) Colonna (Duca di Pagliano, Tagliacozza e Castiglione) Virrey de Aragón en 1678-80*».

173 D. Diego Joseph de Linyan y Muñoz, ofreciendo sus servicios para una plaza vacante en Mallorca; Salamanca, 10 Enero 1680; *holog.* f. 341.

183. Francisco Gascón y Altavás, pidiendo una plaza vacante en la Audiencia de Mallorca; Madrid, 20 Enero 1680; *holog.* f. 230.

Add. 20.574 — *Papeles del Cardenal F[ilippo] A[ntonio] Gualterio*. - Correspondencia privada con algunos nobles españoles (1775-28). Vol II.

13. Don Nicolás Dameto y Pueyo al mismo; Mallorca 2 Oct. 1715; f. 35.

Add. 15 717. — Colección de mapas y planos, de lugares principalmente en los dominios de España en Europa y América.

18. «Puerto Mahón en Menorca»

Egg. 383. — «*Papelestocantes a Buenos*

Ayres (1806-7) &.^a Impresos y manuscritos» con relación de la expedición inglesa y otros papeles referentes a las colonias españolas en general, las islas Canarias, Mallorca y Menorca.

10 «Informe dado en 15 de Junio de 1732 a la via reservada de Marina por el Asesor general de ella, conde de San Christoval sobre la ordenanza fuera los Montes de Mallorca» f. 109.

11 «Apuntaciones sobre las proezas de los mallorquines en la Mar», f. 119.

12. «Reglas para la dirección del capitán del Puerto de Mahón (Menorca), f. 124.

13. «Extracto de la descripción de las Islas Baleares por [D. José] Vargas [Ponce]», f. 130.

Probablemente extracto de su obra: *Descripciones (sic) de las Islas Pithiusas y Baleares*, Madrid, 1787, 4°.

14. «Mallorca. Descripción de algunos pueblos de la isla». Empiezan todos por la letra A, y son tomados principalmente del *Correo General de España*, de Nipho, o del *Atlante Español*, de Bernardo Espinalt y Garcia; Madrid 1778-95, 14 vols. 4° f. 132.

Add. 28 335. — *Papeles de Estado: Home correspondence*, Vol II, de la colección, conteniendo peticiones y cartas dirigidas al Cardenal Espinosa o a Don Juan de Ovando y Godoy. Presidente del Consejo de Hacienda.

136. Gorge (*sic*) de Grimaldo; Portopino de Mallorca, 18 Dic. 1567, f. 275

140. Don Luis de Requesens; Mallorca 11 Agosto 1568, f. 282.

141. «El Paborde de Menorca en recomendación de Felipe Fuster», f. 283.

Add. 28.337. — *Papeles de Estado: Home Correspondence*, Vol IV (1570 2).

137. «Don Juan de Cardona al Presidente de Castilla (Espinosa), sobre las galeras que estan en Mallorca; Madrid, 28 Dic. 1568: con la contestación al pie del mismo Presidente» *Holog.* f. 379.

Add. 28.340. — *Papeles de Estado: Home Correspondence*, Vol. VII (1576-7).

107. «La procuración Real de Mallorca a Su Magestad»; 8 Julio, 1577, f. 248.

Add. 28.342. — *Papeles de Estado*: Home Correspondence, Vol. IX (1580 1).

10. «Francisco de Leoz, pidiendo para sus hijos ampliación de la renta de

200 ducados que tiene sobre la Procuración Real de Mallorca y la Bayla de Oriuela», f. 25.

(Seguirá)

JUAN LLABRÉS

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS

DEL REGNE DE MALLORCA

(CONTINUACIÓ)

Incha: Galceran Mafarit, Reyal Rotlan, Pere de Palou. *Soller*: Ramon Moscarolles, Johan Arbona, Berenguer Dolives. *Pollença*: Bernat Vençaia, Barthomeu Bisanya, Pere Sagui metge. *Sineu*: Falip Torayo, Bernat Pocovi gendre den Mayrata, Pere Nadal. *Manacor*: Gabriel Forner, Johan Seva. *Luchmaier*: Guillem Pons, Julia Mut. *Porreres*: G. Mora de la villa, Anthoni Masquida. *Alcudia*: Berenguer Amoros, Martíça Riba. *Robines*: Pere Lorens lo prohóm, Pons Dosona. *Muro*: Pere Soldevilla, Bernat Gaço. *Arta*: Pere Jordi, Pere Palleres. *Selva*: Barthomeu Figuera, Bernat Rocha. *Felanig*: Bernat Bordoy, Jacme Manresa. *Alaro*: Guillem Pons, Jacme Domanech. *Sencelles*: Guillem Guitard. *Petra*: Johan Navata. *Montuiri*: Arnau Tapiés. *Huyalfas*: Francesch Deni. *Valldemussa*: Palou Moragues. *Sentanyí*: Matheu Denus. *Bunyola*: Bernat Vaquer. *Andraitg*: Pere Fexes. *Santa Margarita de Muro*: Pere de Femania. *Sporles*: Ramon Ribes. *Sent Johan de Sisueu*: Pere Bricas. *Santa Maria des Cami*: Pere Mascaro. *Puigpunyent*: Anthoni Bramona. *Castalig*: Bernat Mulet. *Campanet*: Bernat Bennisser. *Catvia*: Francesch Tauler. *Scorcha*: Domingo Malfarit. *Marratxí*: Pere Eymerich.

Seguexense los X Sindichs de la dita Universitat, Galceran Malfarit Dincha, Ramon Moscarolles de Soller, Bernat Vensala de Pollença, Falip Torayo de Sisueu, Gabriel Forner de Manacor, G. Mora de la villa de Porreres, P. Jorda Dartà, P. Vives de Campos, Palou Moragues de Valldemussa, P. Mascaro de Santa Maria des Cami. Rex Johannes.

A. H. M.—*Cedul*, fol. 202-218.

PRAGMATICA SOBRE ABREVIACIO DE PLETS (1)

Die veneris XV mensis Novembris anno a nativitate Domini Millessimo Trecentesimo nonagesimo octavo.

(1398)

Die et anno predictis. Cum honorabilis Berengarius de Montecauto domicellus, locumtenens Nobilis Raymundi de Apilia militis Consiliarii Illustrissimi Domini Regis et Gubernator Regni Maioricarum esset personaliter constitutus intus Carcerem Regni Civitatis que Maioricarum in quodam porxico sive porxo ipsius Carceris una cum venerabili Petro Valentini bajulo, Johanne Saganada eius assessore, Francisco de Uimis vicario et Johanne Buiosi, jurisperiti locumtenenti venerabilis Mathei Goachs jurisperiti assessoris dicti venerabilis Vicarii tum visitandi causa pauperes captos pro ut moris est in ipsorum presencia constitutus. Discretus Vincentius Sist, notarius Sindicus Universitatis Maioricarum pro testibus presentibus discreto Anthonio Cardelli procuratore fischali et Anthonio Mates bajulo plani Civitatis, idem discretus Vincentius Sist presentavit dictis honorabilibus locumtenenti et Assessori.

En nom de nostre Senyor Deu sia, Nos Huc

(1) Aquesta pragmática és escrita tenint a la vista els toms 45, corresponent als anys 1398-1400, de Cedules reials fol 138, i el de «Corts Generals» fol 41 v., el qual voltes és un extracte d'aquell, volums que són a l'Arxiu Historic de Mallorca.

Danglesola, Cavaller, Conseller e Camerlench del molt alt e molt excellent princep e senyor, lo senyor en Marti per la gracia de Deu Rey de Arago, de Valencia, de Mallorques, de Sardeña, de Corcega, e Comte de Barcelona, de Rossello e de Cerdanya e per aquell mateix senyor visrey en lo Regne de Mallorques e illes de aquell. Axi per querimonies de moltes persones com en altra manera es trobat plenament en veritat que per la prolixitat dels processos e contensions los plets son axi en lo dit Regne elongats per difugis e dilatorias excepcions, que quaix son fets immortals e per aquesta raho perex la justicia, car los pledejants moltes de vegades, lassats per treballs e grans dispendis e messions oprimits son forçats jaquir e lexar los dits plets, e los drets son frustrats de tot en tot, e nexen daquen sovint dissencions e odis, e dampnatges de corsos e de bens, e encara de animes irreparables sen subsegueixen, e la cosa publica del Regne dessus dit per conseguint es lesa greument, e molt dampnificada. Nos donques qui per manament e ordinacio del dit Senyor Rey ab gran e ample poder som venguts en la Ciutat e Regne de Mallorques per redreçar e posar en bon stament aquells, e fer de nou statuts ordinacions e altres coses, segons la disposicio del temps expedients e necessaries a la justicia e ben publich de la Ciutat e Regne damunt dits. Volents axi com al ofici de nostra presidencia se pertany, a tant gran malaltia tant com sia possible deguda curacio e medecina donar, havem fet congregar e ajustar gran e ample Consell, on presents son stats los Jurats e alguns prohombres del dit Regne, notables e sollemnes doctors, licenciats, juristes, notaris, procuradors e altres persones, a aço spertes, ab les quals havem hauts diverses tractaments sobre la dita materia. Perque les dites coses en deguda e sana consideracio deduides, haut madur e digest consell ab en Pere Canto, savi en dret, conseller e assessor nostre e ab los dessus dits per abreviament dels plets e sobre altres coses tochantes lo benavenir de la cosa publica del dit Regne de Mallorques, havem deliberades esser fetes les ordinacions e statuts faents de aquella pragmatica sancçio en la forma seguent.

I. Primerament statuim, sancçim e ordonam que lo batle, e el Veguer de la Ciutat de Mallorques, e lo Vaguer fora la dita Ciutat sien tenguts e hajan jurar en començament del regiment de llurs oficis en poder del Governador

o de son lochtinent, que lany que regiran los dits oficis tendran cascun de ells cavall e armes, e aximateix los batles de Incha, de Sineu, de Solier, de Menachor, de Alcudia, de Pollença, de Lluçmaior, de Falanig juren en poder del dit Governador o de son lochtinent en lo començament del Regiment dels dits oficis, que per tot lany del dit regiment tendran rocins sobre los quals se puxen suficientment armar, com sia molt necessaria cosa als dits oficis per perseguir, encalsar e prendre los malfactors, e per altres execucions dels dits oficis e en altre manera per donar honor a aquells. E si perventura los dits oficials o alcun dels no tendran los dits cavall e armes e rocins, lo Governador o son lochtinent sia tengut e haia remoure aquell o aquells aytals oficials dels dits oficis e constituir e posarni altres qui complequen les coses damunt dites.

II. Item statuim e ordonam que daqui avant sia inviolablement observat que aquell qui sera stat un any batle o veguer de la Ciutat, o Vaguer de fora no puxa tenir alguns del dits oficis tro e fins passats tres anys complits apres que sera exit del dit ofici.

III. Item statuim e ordonam que, daqui avant alcun qui haia corona no puxa tenir ne exercir alcun ofici de jurisdicçio criminal si donchs no dona fermances bones e bastants e principals de cinchcents reials dor lo major oficial, e de doents reials e de cent lo menor, a coneguda del Governador, o de son lochtinent, segons la qualitat e condicio dels oficis, ço es que encars que aquest aytal oficial delinquis en lo dit ofici que regiria que per alguns delictes ques digues haver comeses en o per rao de son ofici no allegara corona, ne de aquella se alegrara, e si ho faia, posat cars que la cort ecclesiastica lo requeris *ex officio* pagas la dita pena.

III. Item que daqui avant alcun notari de la ciutat e illa de Mallorques no puxa substituir en pendre alguns contractes en nom seu sino per altre notari o macip seu, o de altre notari qui haura prestada la caucio o seguretat de jus escrita. E aço sots pena de cinquanta lliures pagadores per lo dit notari per cascuna vegada que sera trobat ell haver fet lo contrari al fisch del Seuyor Rey, ajustant que los escrivans de les Corts de les parroquies foranes puxen per comissio o per substitucio a ells feta per notari pendre fermes de alcunes persones en contractes presos per lo dit notari qui la comissio o substitucio li haura feta.

V. Item que alcun notari de la dita ciutat e illa posat cars sien notaris o escrivans de alcunes Corts, daqui avant no tenga o gos tenir alguns macip o macips qui haïen corona fins que los dits macip o macips haia feta e prestada la caucio deius contenguda. E aço sots pena de Cinquanta lliures *ipso facto* pagadores al fisch del Senyor Rey per aquell, e per cascuna vegada que haura fet lo contrari.

VI. Item que los macips dels notaris de la Ciutat o de la dita illa posat cars sien notaris de les Corts, abans que usen del dit ofici, haïen e sien tenguts jurar e prometre ab pena de cinquanta lliures cascun que encars que delinquis en son ofici o en fos delat, o encolpat haver comes algun delicte en son ofici no allegara corona ne de aquella nos alegrara. E si ho fara, o posat cars que no la allegas, o no sen volgues alegrar la cort ecclesiastica lo requeriria, la dita pena fos comesa al fisch del Senyor Rey *ipso facto* e fos ahut per confesat lo crim, *ipso facto* sia fet inabill de esser notari e macip de notari en per tots temps. E la dita caucio e seguretat haïen prestar los macips dels notaris qui staran en la dita Ciutat en la Cort de la Governacio de Mallorques, e los macips dels notaris forans en les Corts dels lochs on seran poblats los notaris ab qui staran.

VII. Item com sia cosa perillosa e molt dampnosa que los coronats qui en actes criminals son de la jurisdiccio ecclesiastica exercesquen ofici de notari. Per ço statuim e ordonam que daqui avant alcun coronat no puxa esser creat notari en la Ciutat ne en la illa de Mallorques. E si per aventura sera creat notari no puxa usar ne exercir ofici de notari en les dites Ciutat e illa, si donchs no dona primerament bona e bastant caucio e seguretat ab bones e ydonees fermances per Treents morabatins en la Cort de la Governacio de Mallorques, axi que en cars que ell cometes algun crim o delicte en son ofici o fos delat e inculpat haver delinquit en alguna manera en lo dit ofici no allegara corona ne de aquella sen alegrara. E en cars que ho faes, o posat cars que ell no la allegas, ne sen alegras, la Cort ecclesiastica lo requeriria la dita pena de Treents morabatins fos comesa al fisch del senyor Rey.

VIII. Item statuim e ordonam que daqui avant alcuna letra no isqua de alcuna de les Corts de la Governacio del Batle, del Veguer de la Ciutat, del Veguer de fora fins que sia registrada sots pena de X sous pagadors per lo no-

tari, regent la scrivania de la Cort, qui fara lo contrari, al dit fisch per cascuna vegada.

VIII. Item que com nos haïam trobat que antigament fos fet gran abus en multiplicacio de letres executories qui de les dites Corts son exides, per la qual cosa se son seguits e es seguexen dans als habitants de les dites Ciutat e illa. Per ço statuim e ordonam que daqui avant en les letres executories que exiran de les Corts dessus dites o de alcuna de aquelles, sia servada aquesta practica, ço es, que la primera letra, qui per fer alcuna execucio sera impetrada requira e man a aquell batle a qui sendressara que faça la execucio en la dita letra contenguda segons serie e tenor de aquella. E lo dit batle, reebuda la dita letra, no gos reebre alguna apellacio, con segons dret de executor no es puxa algun apellar, ans haia de tot en tot fer la execucio qui requesta o manada li sera, servades franqueses de Mallorques, privilegis e bons uses. E dir al dit apellant que vaja a fer, sis vol, la dita apellacio davant aquell oficial, qui la letra damunt dita tramesa li haura. Si empero aquell contra qui es deura fer la execucio dessus dita posara alcunes raons devant lo dit batle, a qui la dita letra sera tramesa, qui al dit batle apareguen justes, lavons lo dit batle trameta sa letra responsiva, ensemps ab les dites rahons, a aquell oficial qui la dita letra executoria li haura tramesa, lo qual oficial, vistes e regonegudes les dites letra responsiva e rahons, deliber que es deura fer en lo dit fet. E si lo dit oficial conexera que no contrastant les dites rahons, la dita execucio sia faedora, faça fer e trameta altra letra segona al dit batle per la qual lo requira e li man que no contresant les dites e qualsevol rahons o apellacions devant ell proposadores faça la dita execucio, E lavores lo dit batle, qui la dita letra segona haura reebuda, sia tengut fer e faça la dita execucio, no contrastants qualsevol apellacions, o rahons que davant ell se proposasen tant destretament com puxa, dient en aquell, contra qui es fara la dita execucio, qui proposara les rahons, o apellacio contra la dita segona letra, que vagen e recorreguen, si es volen, a aquell oficial qui la dita letra segona li haura tramesa. E si per aventura lo dit batle recusara o retardara fer la dita execucio, per vigor de la dita primera letra, lla on rahons noy sien posades, o per vigor de la segona letra dessus dita, lla on rahons seran stades posades a la primera letra dessus dita, segons que damunt

es dit, lavons lo dit oficial, qui les dites letres primera o primera e segona haura trameses faça una letra terça al dit batle, per la qual lo requira o li man que faça la dita execucio, no contrastants qualsevol apellaclons o rahons, segons que ja es stat request per les sues letres primera e segona, o primera segons los cases damunt dits, cominantli que en altra manera ell trame tra un o dos capdeguaytes, segons li sera vist faedor qui, a messio del dit batle, faran la execucio contra los obligats en defalliment de justicia, si donchs lo dit batle no mostrara clarament ell no esser en culpa de fer la dita execucio, la qual cosa haia mostrar e provar clarament davant lo dit oficial, qui les dites letres haura trameses abans que la dita terça letra li sia tramesa. E si peraventura lo dit batle se spera posar e provar no esser en culpa de fer la dita execucio, apres que la dita terça letra li sera tramesa pach lo dit Batle la messio de la dita terça letra e del port de aquella e totes altres messions que apres presentacio de la dita letra tercera seran fetes abans que sia admes a provar ell no esser en colpa.

X. Item statuim e ordonam que los notaris e scrivans de les Corts e tots altres notaris de la Ciutat e illa de Mallorca haien e sien tenguts fer originals de tots e sengles processos de qualsevol questions que en poder llur se menaran, e aço de cascun proces original per escrit apartat, los quals originals haien cobert ab cubertes de pregami en los quals originals scriuen en cascuna compericio que les parts o alguna de aquelles faran, los noms propis dels comparents, vulles sien principals, vulles sien procuradors. E los calendaris largament scrits designant lany, e el dia del mes, que es faran les dites compericions e los actes dels processos, e que los dits scrivans no liuren ne gossen liurar translat dels dits actes del proces fins que, axi con se faran, sien scrits en lo dit original, axi que tots temps con los actes se faran scriuen aquells en loriginal. E apres ne liuren translat a les dites parts, los quals translats haien los dits notaris o scrivans dar comprovats, si requests ne seran, ab llur original. E aquell o aquells dels dits notari o scrivans qui no faran originals e liuraran translats dels dits actes abans que sien scrits en los dits originals, encorreguen en pena de xx sols per cascuna vegada guanyadors al fisch del senyor Rey.

XI. Item statuim e ordonam que daqui

avant tots capitols de posicions sobre que es deuran rebre testimonis qui es presentaran en juhi en les Corts de les dites Ciutat e illa e tots testimonis qui es reebren haien esser scrits en pla, per tal que los pledejants qui no entenen latí puxen legir e entenen ço que en los processos se contendra. E los dits notaris o scrivans no gosen reebre les dites posicions o capitols, sino son scrits en pla ne scriure los dits testimonis sino en pla, e aquell qui lo contrari fara pach per cascuna vegada al fisch del senyor Rey x sols. E semblant sia entes en causes arbitrals.

XII. Item que com alcun clam, demanda o suplicacio se presentara en alguna de les Corts de la Ciutat e Regne de Mallorca, aquell qui la presentara haia a jurar qui es son advocat o qui haura dictada la demanda, clam o suplicacio, e semblant sia observat en lo defenent com respondra a les dites coses, en altra manera lo dit escriba no ho prenga del dit demanant, ne les dites respostes del defenent, sots pena de cinquanta sols per cascuna vegada. Empero en aço no sia entes en questio qui no pas cent sols. E sia legut a cascun menar son plet ab advocat o menys de advocat ab aquella persona que li plaura.

XIII. Item statuim e ordonam que los advocats e procuradors de la Ciutat de Mallorca haien e sien tenguts jurar en poder del veguer de la Ciutat servar les franqueses, privilegis e bons uses de la Ciutat, e del Regne de Mallorca. axí que jutjant no contravendran scientment en aquelles. E semblantment haien jurar daqui avant tots aquells qui volran usar o exercir ofici de advocat o de procurador abans que al dit ofici sien admeses. E si per aventura los dits advocats o procuradors recusaran fer lo dit sagrament e seran requets per lo veguer de ferlo. E aquells qui apres quen seran requests, estaran per espay de X jorns que el prestaran, paguen deu lliures de pena e no gossen usar, ans sien repellits dels dits oficis fins que haien fet lo sagrament dessus dit.

XIII. Item statuim e ordonam que daqui avant cascun jutge, vulles ordinari o delegat, sia tengut e haia dar sentencia dins un mes apres que en lo plet sera renunciat e conclus. E lo original proces li sera portat per lo scriva a instancia de les parts o de una de aquelles, e li sera pagat son salari si lo jutge es tal que deia haver salari. E aquell qui dins lo dit mes apres que sera request e ab diligencia sollicitat e con-

tinuat per les parts o una de aquelles no dara la sentència perda son salari e pach de pena al fisch del senyor Rey cinquanta sols. E semblant sia observat en los Assessors ordinaris.

XV. Item que algun jutge vulles ordinari o delegat no gos procehir en algun fet ne dar sentència sino ab lo dit original proces. E aço sots pena de cent sols a cascun e per cascuna vegada.

XVI. Item ordonam e statuim que algun jurista qui no sia doctor, licenciat o aprovat en algun estudi general no gos exercir, pendre ne usar ofici de jutge, de assessor ne de advocat daquí avant en la Ciutat e regne de Mallorques fins que en poder del Governador o de son lochtinent haia fet publicament sacrament que per cinch anys o la major part de aquells en Estudi general ha oyits drets canònichs o civils. E per dos juristes de la Ciutat per lo dit Governador o son lochtinent elegidors en presencia del dit Governador o del dit seu lochtinent e dels Jurats sia examinat e aprovat. E devant los dits Governador o de son lochtinent, Jurats e dels dits examinadors haia feta fe ab jurament que ell ha seus propis los llibres ordinaris de aquells drets qui oyit haura. E aquell qui lo contrari fara pach per pena XXV lliures. E perço que de la dita examinació tota favor sia foragitada, les animes dels dits examinadors, en tant com podem encarregam que segons Deu e llur bona consciència façen les dites examinació e aprovació. Statuents que la dita aprovació sia escrita en los registres de la Cort de la Governació. E semblant statuim e ordonam sia observat en los metges ffishchs cristians qui no seran magistrats, licenciatos o aprovats en algun Estudi General, sots les penes dessus dites. Empero bast als dits metges que haïen oyts per tres anys complits en Estudi General los llibres ordinaris de medicina dels metges. Empero juheus e serrahins statuhim e ordonam que sots la dita pena no gosen usar fins que per un metge xristia e per dos metges de llur ley o si metge de llur ley noy ha, per dos metges xristians sien examinats e aprovats, la qual examinació e aprovació feta los dits metges jurar haïen, en poder del dit Governador o de son lochtinent que be e leyalment se hauran en practicar de llur art de medicina, les quals examinacions e aprovacions se façen axi com dit es dels dits juristes, en presencia del Governador o de son lochtinent e dels Jurats, e scriure en los dits registres.

XVII. Ordonam encara mes avant e statuim que los metges haïen e sien tengutsscriure en pla, tant com sera a ells possible, totes les receptes que ordonaran per tal que tothom, qui legir les volra, les entena. E que los speciayres no venen tant car moltes coses qui son de poch preu, les quals hom no enten com son scrites per vocables de medicines. E aquell qui lo contrari fara pach per cascuna vegada al dit fisch Cent sols. E lo speciayre, qui la dita cedula que no sera escrita en pla reebra, pach semblantment cent sols per cascuna vegada.

XVIII. Item statuim e ordonam axi com ja antigament havem trobat statuit e ordonat que tothom e tota persona de qualsevulla ley, condició o stament sia qui dins la dita Ciutat o de fora, en lo dit Regne haura tenguda o possehida alguna possessió o bens immobles sia segura en aquella contra tot aloer e contra tot altre qualsevol demanant puxa mostrar cartes publiques fermades per los aloers de XXX anys o mes e que ell o los seus la dita possessió o immobles hauran possehits, ne sia tengut altres cartes pus antigues mostrar a son aloer o a altra persona per compra o per venda que faça, ne per algun altre cars qui esdevenir se pusqua.

XVIII. Item que los notaris o scrivans no meten daquí avant en los contractes ne en processos, ne en negunes scriptures o cartes publiques idus, nonas, Kalendas, ans meten los Kalendaris per nombre dels dies, dels mesos o del any de la nativitat de nostre Senyor Jhesu-xrist e aço sots pena de cent sols a cascun e per cascuna vegada.

XX. Item que los notaris los testaments façen membrant a aquells de qui pendran los testaments que deïen lexar alguna cosa a la obra del moll, com sia obra piadosa e que mos sen lo bisbe hi deïa donar XXXX dies din diligencia.

XXI. Item statuim e ordonam que daquí avant tots e sengles oficials de la dita Ciutat e Regne dessus dits, e tots altres qualsevol jutges tambe ordinaris com delegats en les causes o questions, qui per ells se conexeran proceesquen sumariament, simple e de pla, solament lo fet de la veritat atesa e sens estrepit de juhi e figura, segons que es estat ja consentit a la dita Universitat per lo senyor Rey en Johan, de recordable memoria.

XXII. Item com soven se esdevença que per ineptitut de demanda o de libell molts processos se anullen, la qual cosa, majorment a les

persones pobres dona materia o causa de lexar perdre sos drets. Perço statuim e ordonam que per alguna impertinencia o ineptitud de libell o de demanda, pusque clarament aparegua de la intencio del agent per la demanda o libell o encara per lo proces, lo jutge proceesca en dar e pronunciar sa sentencia en la dita causa ne admeta aytal excepció abans o apres de contestacio del plet. E per lo proces e la sentencia que sobre la dita demanda e libell seran fets no es puxa, per la dita raho anullar o revocar o dir nulla *ipso jure*. E si per a ventura se esdevendra que per lo dit libell o demanda inepta o per lo proces no aparega de la intenció del agent e axi la dita part per la dita ineptitud subcumbesca, statuim e ordonam que aquell qui la dita demanda o libell haura ordonada pach a la dita part agent totes messions e despeses que per la dita causa haura fetes. E lo jutge davant qui lo dit plet sera menat sens altra conexença haia e sia tengut fer executio de les dites messions e despeses contra aquell qui la dita demanda o libell haura ordonada per preso o venda de bens. E aquesta ordinacio volem haver loch tant solament en les causes esdevenidores.

XXIII. Item com nos haiam trobat esser fet gran abus sobre les interposicions de les apelacions, tam be de definitives sentencies com de interlocutories en les Ciutat e Regne dessus dits, majorment en interposar les dites apelacions en ausencia de aquells jutges de quis apellen. Per ço statuim e ordonam que daqui-avant totes e sengles apelacions se haïen a fer e interposar viva veu encontinent apres la publicacio de les dites sentencies o apres davant lo jutge de quis apellara, si sa presencia haver se pora. E si sa presencia nos pora haver davant, lo jutge a quis apellara. E si la presencia del dit jutge nos pora haver, davant publiques e autentiques persones. En altra manera les dites apelacions sien nulles e los scrivans aquelles no gossen pendre ne continuar sots pena de X sols a cascun e per cascuna vegada. Statuhents e ordonants que los jutges, de qui sera apellat, sien tenguts dar apostols al apellant dins X dies, comptadors del dia que la dita apelacio sera interposada. E si dins los dits X dies, los dits apostols no seran dats a la part apellant o la part apellada puxen proseguir la dita apelacio axi con si los dits apostols eren stats dats.

XXIII. Item statuim e ordonam, per esquivar e obviar a les malicies dels homens o

per abreviar plets, tant com fer se puxa, que si algun volra proposar excepcio de nullitat contra alguna sentencia definitiva e aquela excepcio e totes altres excepcions de nullitat que proposar se puxen, haia proposar dins los X jorns qui per dret son dats a apellar, vuller la dita excepcio de nullitat aparegua per proces o no, en altra manera passats los dits X dies alguna excepcio de nullitat no sia admesa. E sis sdevendra que apelacio o excepcio ne nullitat sien contra una matexa sentencia proposades, un matex jutge ensemps haia a conixer de la apelacio e excepcio de nullitat dessus dites e sentenciar sobre aquelles.

XXV. Item que en les causes de les apelacions daqui avant no sia necessari contestacio de plet, e que los jutges de apelacions presentades a ells les apelacions assigne dia e terme peremptori a cascuna de les parts a posar e articular ço que posar e articular volran e apres terme de prova, si necessari sera, apres los assignes un terme peremptori abans de publicacio de testimonis a posar e articular de fet, dins lo qual les parts puxen *vicissim* posar llurs excepcions e dessencions, ço es, cascuna contra ço que l'altra haura posat, e apres sia los assignat terme de proves sobre ço que de fet hauran posat, apres publicuense los testimonis, los quals publicats sia assignat a les parts un terme peremptori, *ad obiciendum per articulos et posiciones vicissim* contra los testimonis. Apres si sera obs sia assignat terme a dar totstestimonis, los quals testimonis publicats sia assignat terme a renunciar e concloure e, *interim*, a dar e produir cartes e escriptures e altres proves fora testimonis, lo qual terme passat sia ahut per renunciat e conclos, e lo jutge proceesca a dar sa sentencia. E aço sia observat en les causes de les primeres apelacions. En les causes de les segones apelacions statuhim que no sia necessari dar libell, e que tot proces ces e ques haïen a determenar segons les coses posades e accitades en los processos de les causes principal e de la primera apelacio, axi que el jutge de la segona apelacio, regoneguts los processos dessus dits de les dites principal instancia e de la primera apelacio sens altre plet pronuncia en escrits tantsolament si es ben o mal apellat, confirmant e infirmant les sentencies precedents.

XXVI. Item com per acompanyaments e fer honors a novies e a cossos, misses, sepultures e capdanys se seguesquen grans destorps

en lo spatxament de les Corts e de la justícia, e en los negocis, qui tot jorn se han a fer en la administració de la cosa pública daquest Regne, e per los oficials reals, e de la casa, e Jurats qui en les dites novies, corsos funeraris e altres honors de morts van e fan llur personal presència, per bona ordinació e spatxament de la cosa pública de la illa de Mallorca e de la justícia de les Corts e altres negocis comuns e públics statuim e ordonam que algun oficial del Senyor Rey, Jurat de Mallorca, o oficial de la Casa o Assessors de oficials no vagen algun dia faener ne feriat en les Corts a alguna novia o a fer malles de jorn corsos, misses o altres funeraries de morts, si donchs no era de parent o parenta, o acostat seu fins al tercer grau, o de sa muller fins al segon grau, o si no eren los dits actes de prelats o de alguns dels dits oficials. E la present ordinació haïen e sien tenguts jurar lo Governador e son lochtinent, Jurats e altres oficials demunt dits.

XXVII. Item statuim e ordonam per honor del senyor Rey e de la cosa pública del dit Regne que en totes les execucions ques faran en la Ciutat e terme de aquella de mort o de mutilació de membre de persona de qualsevol lev, condició o stament sia sien o vagen personalment a cavall aquell oficial o son lochtinent per sentència e ordinació del qual la justícia se fara fins que la execució sia menada a acabament e daço faça sagrament cascun oficial en sia tengut sots pena de privació de son ofici. En la present ordinació, empero, no sia entes lo Governador del dit Regne. Mas en les execucions que els dits Governador fara fer puxa fer anar altre en nom seu, de qui li sera vist faedor.

XXVIII. Item com sostenir tafuraries ne congregacions de jochs sia cosa molt desplaent a nostre Senyor Deu per ocasió de les quals son comeses molts e greus pecats, e sen poden seguir molts sinistres, statuim e ordonam que daqui avant en la Ciutat e Regne dessus dits Tafuraria nos tenga, ne sia per algun oficial o altre qualsevol sostenguda ne dins preso ne en altre loch. Car nos totes tafureries revocam e anullem e per revocades de certa sciencia haver volem ab la present.

XXVIII. Item que algun oficial no gos pendre alguns serveys si donchs no de menjar e de aquell en poca quantitat, ne es gos agabellar ab altre oficial. E si ho fa sia privat de son ofici *ipso facto* e ço que haura pres sia li pres per furt o ladronici.

XXX. Item que los jutges ordinaris haïen e sien tenguts exequir e complir les sentències e manaments dels jutges delegats per qualsevol persona e les sentències arbitrals e les penes dels compromeses, no contrastants qualsevol uses en contrari observats.

XXXI. Item que tots e sengles malificis, deutes o injuries qui seran trobades per inquisicions o per altra manera sien satisfets, e de aquells feta justícia a la part per qualsevol oficials dels dits Regne e Ciutat abans que la Cort o los dits oficials o altre puxa pendre res per pena o composició. E abans que solt lo malfaytor de la preso. E si perventura del dit malfaytor sera feta justícia corporal, la Cort faça satisfiser al dampnificat lo dampnatge, deute o injuria dels bens del malfaytor sin haura.

XXXII. Item per esquivar alguns fraus, qui en temps passat son estats comeses en posar ne fer posar per algun macip llur directes o altres en les cartes de les alienacions, vendes o de contractes qualsevol transportacions qui es feran de les coses feudals o emphyteoticals, statuim e ordonam que los notaris qui clouran les cartes dels dits contractes, o de qualsevol altres contractes de les coses feudals o emphyteoticalies en que ferma del senyor directe o aloer haia o dega esser posada, no gosen ne puxen posar ne fer posar per algun macip llur substituït en la dita carta de la ferma del Senyor directe o aloer. E si per algun es fet lo contrari, la dita ferma no valega, e aquell qui posada o feta posar la haura encorrega en pena de cinchcentes lliures per cascuna vegada. Statuents e ordonants que les fermes dessus dites sien e haïen esser posades en les dites cartes o scrites de ma propria dels dits senyors, o de ma daltre notari ab canalat e ab dos testimonis o mes.

XXXIII. Item que algun de qualsevol ley, condició o stament sia no guos vendre a carnicers ne a alguna altra persona, ne encara en companyia ne comanar algun bestiar lanut o de pel sens sabuda e letra del batle daquell loch on lo bestiar sera abans del dit contracte. E que ab sabuda e ab letra registrada en la Cort del propdit batle aquell de qui sera lo bestiar sen haia a desexir. E aximateix algun no gos comprar algun del dit bestiar ne pendre en comanda ne en companyia sens sabuda o letra del batle dessus dit. E aço sots pena de D sols a cascun e per cascuna vegada e ultra aço sia pres en ladronia a tots aquells qui lo bestiar

dessus dit hauran pres sino en la forma damunt dita.

XXXIII. Item que alcun procurador en les causes o plets en que entrevendra no faça alcuna apellacio abans de difinitiva sentència sens conse'll o expres consentiment del advocat jurista qui sera patro en la dita causa o plet, si advocat jurista hi haura. E aço sots pena de deu lliures a cascun e per cascuna vegada e que la dita apellacio contra la dita forma damunt dita interposada sia nulla *ipso jure*. E si en la causa o en lo plet damunt dit no haura advocat o patro jurista pach al fisch del senyor Rey lo procurador qui abans de difinitiva sentència se apellara, si la dita apellacio no obtendra cent sols.

XXXV. Item que si algun recusara o recusar volra algun jutge ordinari o delegat, que haia a posar en scrits la dita recusacio e en aquella posar clarament e distincte les causes de la dita recusacio e jurar que no posa la dita recusacio maliciosament e que creu les causes per ell expressades esser veres. E que no creu defallir en provar aquelles. E sis esdevendra lo dit recusant defallir en provar les dites causes de recusacio o sera atrobat les dites causes no esser justes, sia condemnat en les messions. Statuents e ordonants que si contra alcun delegat del princep o del Governador o de son lochtinent, o de qualsevol altre seran posades alcunes causes de sospita, que lo dit Governador o son lochtinent conega e determen les dites causes de recusacions o de sospita. E si lo dit jutge recusat sera ordinari, que lo dit Governador o son lochtinent, vistes e presentades les causes de recusacions devant ell e fet lo dit sagrament per lo proponent aquelles assigna o subbroch, en la dita causa o plet en que lo dit ordinari sera recusat, altre jutge qui no sia sospitos a alcuna de les parts, e que conega e determen la dita causa o plet. E si perventura lo dit jutge subrogat, sera per alcuna de les parts recusat, lo dit Governador o son lochtinent posades primerament, migantant lo sagrament des sus dit, les causes de sospita, conega e determen aquelles e condemna en les messions en tot cars lo proponent si defallira en provar aquelles.

XXXVI. Item que alcuna suplicacio, demanda o clam qui en juhi sera presentada per procurador no sia admesa, si donchs lo procurador qui la presentara no sera constituït procurador en los actes del proces en que la dita suplicacio, demanda o clam presentara, o sino

produex carta de sa procuracio. E semblant sia observat en lo procurador del defenent abans que sia admes a defensio. E aço sots pena de cent sols pagadora per lescriva qui les dites demandes, suplicacions o respostes admetra. Declarants que si apres que alcuna causa sera començada per los senyors de la dita causa o legitims procuradors de aquells, e en la prosecucio de la causa comparra alcun altra dient procurador de alcuna de les parts litigants, aquell aytal no sia admes a prosecucio de la dita causa si donchs primerament no sera constituït procurador en los actes de aquella causa. O sino porta e produex carta de sa procuracio, e aço sots pena de cent sols pagadora per lo quis diu procurador.

XXXVII. Item que apres que el libell, soplicacio o demanda sera en juhi contra alcun proposada sien assignats VI dies peremptoris a la part defenent a proposar per articles certs, clars e limitats totes excepcions dilatorias e declinatories de for, qui pertanyer li puxen. E si dins lo dit terme lo defenent no haura, segons dit es, les dites excepcions proposades, daqui avant no sia admes e oyt a proposar aquelles o alcuna de aquelles. E si lo dit defenent, dins lo dessus dit terme, haura alcuna de les dites excepcions proposades sia li de present dada una dilacio peremptoria a provar aquelles, moderadora a arbitre del jutge, segons la qualitat, condicio e manera de les excepcions proposades.

XXXVIII. Item que passat lo dit terme de VI dies, si lo defenent no proposa alcuna de les excepcions damunt dites o feta declaracio de aquelles, de les dites excepcions que lo defenent haura proposades, sia dada una dilacio de tres dies tantsolament *peremptorie et precise* al defenent a respondre al dit libell, suplicacio o demanda, totes excepcions remogudes. En altra manera, possada la dita dilacio sia abut per respost al libell, suplicacio o demanda dessus dits axi con si lo plet era negativament contestat. E apres sia procehit a concordar la causa fins a article de sentència, segons los estils e observancies de les Corts. Exceptat que la quarta dilacio no sia dada a produhir aquells testimonis qui en les precedents dilacions de prova seran nomenats, si donchs aquell qui produir en la dita quarta dilacio los volra, no jura primerament que no ha stat per ell de produhir aquells testimonis en les precedents dilacions. E que per dol, frau, defugi o malicia

aquella quarta dilació no demana. Mas que los dits testimonis que volra pro-luhir primera-ment no ha poguts haver.

XXXVIII. Item que la dita quarta dilació donadora per produhir per testimonis dins la illa de Mallorques no contenga mes que X dies utils, ans ne contenga menys, si al jutge sera vist faedor, segons la distancia del loch e lo nombre dels testimonis. E lo dit terme de X jorns lo dit jutge no puxa, si donchs no per justa o legitima causa, prorogar.

XL. Item que dilació longinca ultramarina haia esser demanada per aquell qui la demanara en la primera dilació qui a provar se dara. En altra manera que lo temps de la dilació o dilacions, qui seran passades, com la dita longinca dilació se demanara sia comptat en aquella longinca ultramarina dilació per lo jutge consentidora.

XLI. Item que com la causa sera menada a article de sentència sien assignats a cascuna de les dites parts tres dies peremptoris a convenirse de prohomens, en altra manera lo jutge, passada la dita dilació, per son ofici elegesca los dits prohomens, los quals elegesca de aquells que per les parts o una de aquelles hauran nomenats, qui empero no sien sospitosos a alcuna de les dites parts.

XLII. Item que passada la dita dilació e elegits los dits prohomens en la forma dessus dita, sia dada una dilació al terç dia, hora terça a les parts a haver lurs advocats, si haver los volran devant lo jutge e los prohomens, si haver los poran, per allegar dels drets de les parts. E si en lo dit terme, los dits advocats haver nos poran, sia dada altra semblant dilació peremptoria a les parts, a allegar de llurs drets devant los dits jutges e prohomens, lo qual terme passat sia procehit a concordar la sentència, no dada altra dilació ne pus avant les parts sperades. Si donchs alguns dels dits advocats o algun procurador de alcuna de les dites parts no eren los dits terme dia e hora ledeymament empatxats, E aço sia entes en sentencies difinitives, en sentencies pero interlocutories la dita dilació sia una e de un dia tantsolament.

XLIII. Item que els prohomens dessus dits en la primera citació qui els sera feta haier esser presents en concordar la dita sentència sots pena de XX sols al fisch del Senyor Rey aplicadors e dels bens dels contralants, sens neguna remissió havedors, si donchs no eren legitimament empatxats.

XLIII. Item que a publicar sentència difinitiva o interlocutoria, qui ja sera concordada, no sia dada a les parts sino una dilació, en la qual sia publicada presents les parts o absent la una part per contumacia.

XLV. Item que la part condempnada per sentència difinitiva o per interlocutoria, passada en cosa jutgada, sia tenguda *ipso jure*, e inviolablement sia hauda per condempnada a pagar e resarcir a la altra part qui haura obtengut totes despeses fetes sobre les causes o plets tam be principals com de appellacions. En allo empero e per raho dallo tantsolament que la dita part haura obtengut posat que lo jutge o jutges, qui la dita sentència hauran dada, no haier feta mencio de les dites despeses, com sia just e per dret aprovat, que lo condempnat sia tengut en les despeses a l'altra part qui haura obtengut. E aço sia entes si donchs la dita part condempnada no sera absoluta de les dites despeses de plet per tots los jutges o per la major partida de aquells. E axi matex la part agent sia tenguda a la part defenent en totes les despeses del plet, si la part defenent sera absoluta, si donchs per tots los jutges o per la maior part daquells no sera de les dites despeses absoluta.

XLVI. Item la tatzació de fruyts e de interessers sia feta per lo jutge ordinari de la primera instancia e la tatzació de despeses de plet sia feta per lo jutge de cascuna instancia, axi com es ja acostumat. De les quals tatzacions no sia legut apellar sino una vegada tantsolament.

XLVII. Item que com en les penyores quis han a fer per deute de justicia no es puxa procehir alsunes vegades segons que es pertany, E aço per culpa dels prohomens qui segons franquesa en fer les dites penyores deuen entrevenir, e qui recusen, o difugen en aquelles esser, jats sia ab penes los sia manat. E per aço la justicia es nafrada e materia dada als deutors de malignar e alsunes vegades scandels sen seguexen. Per ço statuim e ordonam que si lo deutor faent justicia de si matex en la primera citació no dara en poder de la Cort al seu creador suficient penyora, sien preses del dit deutor per caps de guaytes, presents empero prohomens, segons la dita franquesa, bastants penyores a messions e despeses del dit deutor en contumacia, fadiga o defalliment de justicia atrobat, les quals messions e despeses sien tatzades per aquell jutge per manament del qual aquelles penyores seran preses, posat cas que

el dit deutor a aquelles despeses e messions no fos obligat.

XLVIII. Item que la part vençuda per dues sentencies no sia admesa a proseguir la terça instancia fins que haja prestada caucio ydonea e suficient de les despeses fetes en les dites primeres instancies e de les faedores. En altra manera, les dites sentencies sien exeguides.

XLVIII. Item que per ço que els jutges diligentment entenen en la expedicio de les causes provehim, ordonam, statuim que daqui avant no sia legut a alcun jutge pendre salari o part de salari per raho o occasio de dar alcuna sentencia fins que per ell o per altre de manament seu la dita sentencia sia ordonada e al scriva de la causa liurada per publicar a les parts. Si donchs no occorria cars per lo qual lo proces se hagues regonexer per lo dit jutge abans de sentencia con en aquell cas volem que al dit jutge la terça part del dit salari sia pagada.

L. Item com per alguna negligencia o inadvertencia los setmaners de les Corts del Batle e Vegueria de la Ciutat de Mallorques, qui assats necessaris a la cosa publica eren vists, de algun temps ensa nos son elegits. E per consequent lo llur ofici ces en detriment de la cosa publica. Per ço nos volents lo dit ofici de setmaners, axi com a util e necessari restituir. Statuim e ordonam que lo divendres de cascuna setmana sien elegits per lo Veguer de la dita Ciutat, dos prohombres de la dita Ciutat, homens discrets e industriosos qui sapien diligentment lo dit ofici exarcir, los quals en les Corts del Batle e del Veguer de la Ciutat e del Veguer de fora les causes e les questions criminals diligentment procuren e façen breument espatxar. E que on pus profitosament poran concorden les parts en les questions e causes civils. E sien elegits los dits dos prohombres la primera setmana de la parroquia de Santa Eulalia e apres de les altres parroquies de la Ciutat, de una apres daltra, discorrent egualment fins que de totes les dites parroquies sien elegits los prohombres dessus dits. E apres tornen de cap elegir de la dita parroquia de Santa Eulalia, e apres servant lo dit orde de les altres parroquies davant dites, la qual eleccio los notaris e scrivans de les dites Corts e majorment de les inquisicions insten e solliciten, sino volen esser represos de negligencia. E los dits setmaners no puxen esser forçats de esser prohombres a concordar alcunes sentencies. E

sien citats e apellats los dits setmaners per los saigs de les dites Corts sens algun salari. E aquestes ordinacions dessus dites volem, statuim e manam haver loch en totes e sengles causes e questions principals e de apellacions ara pendents e en sdevenidor. Mes avant per plus plena observança de les ordinacions dessus dites e dels stils, privilegis e franqueses del dit Regne. E per proveir als excessos e opresions algunes vegades occorrents e a les negligencies e defalliments de qualsevulla oficials e jutges, proveim, ordonam e statuim que daqui avant lo primer dia jurisdich de cascun mes demati lo Governador del dit Regne o son lochtinent, axi com a major e superior oficial qui la persona del Senyor Rey representa, e de les persones miserables e contra justicia opremudes protector e defenedor curos, deu esser assistent a son Assesor. E apellats los juristes tinga publicament audiencia en lo Castell Reyal de la Ciutat a tots e sengles querellants. En la qual audiencia sien presents los Batle e Veguer de la Ciutat e lo Veguer de fora ensemps ab lurs assessors o lochtinents de aquells e encara jutges delegats e altres oficials de la dita Ciutat. E aqui sobre qualsevol excessos, opresions, negligencies o defalliments e sobre clamors de opresos proveescha e faça provehir de remey de justicia segons que sera expedient. E aço sens dilacio, per tal que les gents per inordenades favors o negligencies de oficials o en altra manera en llur justicia no sien leses en alcuna manera o per alguns pus potents que ells, no sien opremuts contra justicia.

E los dessus dits statuts e ordinacions, e totes les coses damunt dites volem, statuim e ordonam sien daqui avant, en per tots temps observades segons serie e tenor de aquelles. Manants expressament e de certa sciencia a tots e sengles oficials Reyals al dit Regne presents e qui per temps seran, sots privacio de llur ofici e pena de Cinch cents Reyals dor als cofres del dit senyor si contrafaran, aplicadors, que les dites ordinacions e statuts, e totes e sengles coses dessus dites e declarades tenguen fermanent e observen tenir e observar façen e noy contravenquen, ne contravenir permeten per alguna manera o raho. En testimoni de la qual cosa manam la present esser feta ab lo saguell de nostre ofici enpendent segellada. Dada en Mallorques a XXXI dies de juliol en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil Treents Norantavuyt. Vidit Petrus Cantoni.

Senyal ✠ den Huc Danglesola, Cavaller del molt alt Senyor Rey, Conseller e Camerlench. E per lo dit senyor, visrey en lo Regne de Mallorca e illes daquell. Testimonis son en Berenguer de Montagut lochtinent de Governador, Johan des Bach donzell, micer Arnau de Mur, Pere des Bruy, Arnau Janer e Barthomeu Estaras Jurats del Regne de Mallorca.

Sig ✠ num mei Bartholomei Gras, predictorum domini Regis et nobilis Viceregii scriptoris. Qui de ipsius nobilis Viceregii mandato predicta scribi feci et clausi.

ORDINACIONS SOBRE L'OFICI DE LA CORREDORIA E CRIDA REIAL

Die sabbati quinta novembris anno anativitate Domini M.^o CCCC.^o primo.

(1401)

En Marti per la gracia de Deu rey Darago, de Valencia, de Mallorca, de Cerdanya e de Corcegua, e compte de Barchelona, de Rossello, e de Cerdanya. Als amats feels nostres lo Governador, Veger e batle de Mallorca, e a tots e qual sevol altres oficials nostres presents e esdevenidors ais quals les presents pervendran, e als lochtinents daquells, saluts e dileccio. Jatsia que lo senyor Rey en Johan dalta recordacio frater nostre haze fets diversos capitols sobre la Corredoria de Mallorca e los emoluments e derets que daquella ixen ab una letra sua del tenor seguent. En Johan per la gracia de Deu Rey Darago, de Valencia, de Mallorca, de Cerdanya, e de Corcegua e comte de Barchelona, de Rossello, e de Cerdanya. Als amats e feels lo Governador, Batle e Veguer de Mallorca e altres universes e sengles oficials nostres als quals se pertany, e als lochtinents daquells presents e esdevenidors, salut e dileccio. Lofici de la corredoria e de la crida Reial de la Ciutat demunt dita lo qual per vici de negligencia o defelliment dels obtinents aquell e per cobeiansa desonesta de altres, qui han en us, que com moltes coses prengua empertos temps fretura, gran pijorament ha reebut en temps passat e encara soste; volents, axi com se cove, reformar axi com a pertida de nostre patrimoni, diminucio en aquestes coses alguna sostengua a aquell, al qual alguna cosa perex, fem les ordinacions quis seguexen.

I. Primerament quels caps de guaytes e saygs constituyts en la Ciutat de Mallorca o dalcu daquells dequiavant no gosen o guos portar, donar o liurar per si o per altre penyora o penyores alcunes fetes per qualse vol Cort reyal de la dita Ciutat de Mallorca a corredor alcu sino al corredor reyal, sots pena de XXV lliures al fisch del senyor rey aplicadores e privats de lur ofici.

II. Item que alcu o alguns dels demunt dits saigs no guos ne presumescha alcunes penyores, que fetes aja, per qual se vol Cort de la dita Ciutat portar ne tenir en casa sua ne en altra loch ne sobre aquelles manlevar diners de crestia ne de jueu, ans fets o per fetes o preses de present haia a portar en casa del dit corredor reyal, sots la pena demunt dita e privacio de son ofici.

III. Item que alcu corredor cristia o jueu daquivant no guos ne presumescha en cantar ne vendre ab albara o sens albarans, qui de part de qual se vol oficial de la dita Ciutat, alcunes possessions, censals, ne qual se vol altres coses mobles e immobles qui es venen a instancia de creedors per les Corts reyal de la dita Ciutat, sots la damunt dita pena e privacio de lur ofici.

IV. Item que si alcu cristia o cristiana, jueu o juhia, te alcunes penyores de qual se vol persones e de aquelles se aura a fer execusio per pagar lo creador de manament de la Cort, aytals penyores degen esser meses e posades en poder del dit corredor reyal, e que altre corrador no les guos vendre, sots la damunt dita pena e privacio de son ofici. E si altre corredor daquelles penyores, contra la present ordinacio venia, quels scrivans de les Corts no deguen reebre ne scriure la relacio del dit corrador, qui la dita venda feta haura, sots pena de XXV lliures de cascu, e de cascuna veguada al fisch del senyor rey aplicadores.

V. Item que si alcu corredor te penyores alcunes fetes per ma de les dites Corts o albarans alguns de coses immobles, la qual se aya a vendre per les dites Corts, de continent ho age tot a restituir al dit corredor reyal, sots la pena demunt dita e privacio de son ofici. Emperamordago volem e a vos e a cascu de vosaltres dehim e manam de certa sciencia e expressament, sots pena de mil morabatins al nostre fisch aplicadors dels bens de cascu dels contrafaents, o los nostres manaments no obeints sots esperanca de remissio o gracia,

e encara sots encorriment de ira e indignacio que les ordinacions demunt insertades fagats, ab veu de crida, aytantes veguades com ne serets request solemnement publicar per exaccio de les penes enadides en aquells e en altra manera tota excepcio remoguda, servant fermament, no lexant daquiavant, mas vedant expressament, esser feta alcuna cosa en deroguacio del dit ofici, qui es del feel secretari nostre en Barthomeu Sirvent e de sos drets lesio. Dada en Monso a XXII dabril lany de la nativitat de nostre Senyor M CCC.LXXX VIII, Rex Joannes. Empero com nos ajam trobat esser fort necessari e profitos a la dita corredo-ria e emoluments e drets daquella un capitol, lo qual se segueix, sots tal forma Item que tots estims que es agen a fer de tots bens mobles e inmoibles per qual se vol Cort reyal en la dita Ciutat e en lo terme de aquella se agen a fer per los corredors de la Cort reyal e no per alcu o alguns altres, sots la dita pena, per ço nos anadints lo dit capitol als altres en la letra preinserta contenguts a vosaltres e a cascun de vos manam de nostra certa sciencia e expressament, sots pena de la nostra ira e indignacio, que lo dit capitol tenguts e observets tenir e observar fagats per tot hom comunament e no y contrafagats ne vinguats, o per alcun contra fer o venir permetats per alcuna raho si la dita ira e indignacio nostra cobejats squivar, ans la present nostra provisio fagats ab veu de crida publicar per los acos-

tumats lochs, per ço que alcu ignorancia daquen no puxa allegar. Dada en lo loc Dalcera a XVII dies daguost del any M CCC.C.I Matias, Vic.

A. H. M. *Cedul.* f. 315.

PER LA COMUNITAT DE CONVERSOS

Die jovis XXX octobris anno anativitate Domini M. CCCC X.º

(1410)

Die et anno predictis, coram honorabili Matheo de Loschos procuratore Regio in Regno Maioricarum ac regente officium Gubernacionis Maioricarum pro honorabili Palagio Unis miite locumtenenti nobilis Rogerii de Montecateno Gubernatoris Regni Maioricarum comparuit Bartholomeus Mertini conversus procurator ut dixit et nomine procuratoris, unacum aliis et in solidum conversorum Maioricarum, et presentavit eidem quamdam patentem litteram Regiam, sigillo comuni ipsius domini ut prima facie videbatur sigillatam tenore qui sequitur continente.

ANTONI PONS.

(Continuarà)

B I B L I O G R A F I A

Angelo GHIRELLI.—*Apuntes de Prehistoria Norte-Marroquí.* Notas y comunicaciones del Instituto Geológico y Minero de España — Gráficas Reunidas S. A. — Madrid, 1932.—75 pp.

Hemos recibido un ejemplar de la nueva obra que nuestro consocio y amigo Angelo Ghirelli acaba de añadir al índice de las que lleva publicadas.

«Apuntes de Prehistoria Norte-Marroquí», como ya indica su nombre, encierra un estu-

dio compendiado de lo que hasta ahora se ha explorado en el Norte de Marruecos en cuanto a prehistoria de aquella región, tanto en la parte mediterránea como en la atlántica de la zona española.

El autor no es nuevo en estas materias, y aún cuando sus principales producciones se refieran a Geografía e Historia, en todas ellas hay algo interesante sobre lo que ahora trata con más extensión. Conocedor inteligente de Marruecos, donde ha vivido durante muchos años, su obra está llena de interés y nos ofrece

la ventaja de ser vívida y reclutada directamente por el autor en sus ininterrumpidas investigaciones. Angelo Ghirelli, además, no es un inexperto, y sus obras tienen el doble interés de la novedad y de la ciencia que las acompaña, reiteradamente puesta de manifiesto en sus juicios personales.

«Apuntes de Prehistoria Norte-Marroquí», además de estar dividida en dos partes: «Reseña bibliográfica» y «Notas y observaciones», contiene una «Introducción» y un capítulo de «Conclusiones». Esto hace que la exposición metodizada del estudio sea clara y que las «Conclusiones» adquieran mayor relieve.

En la nueva obra de Ghirelli, aparte del in-

terés científico de carácter universal y de sus aportaciones al campo de la prehistoria general hallamos una afirmación que interesa a los estudios de nuestros límites locales. En la página 64, al hablar del túmulo señalado por Paliary en la orilla derecha del río de Tetuán (río Martín) en territorio de Beni-Maadan (cabila de Beni-Hozmar), del *periodo berberisco*, dice: «Por su forma y construcción puede ser clasificado entre los monumentos de tipo berberisco que en el Africa septentrional aparecen en la Edad del Bronce y también en épocas posteriores, siendo análogos a los de la región mediterránea (Baleares, Córcega, Cerdeña), en donde son denominados talayots, navets, nuraghes.»-E. S. R.

S E C C I Ó O F I C I A L

EXCURSIO A EIVIÇA

En la motonau «Ciudad de Ibiza», embarcà el set de juliol a migdia l'excursió de l'Arqueològica, organitzada per visitar l'illa germana i composta dels senyors: Pere Antoni Sanxo, Sra. M. Muntaner de Sanxo, Elvir Sans i Rosselló, Antoni Salvà i Ripoll, Lluís Amorós, Guillem Colom, Joan Pons, Bernat Obrador, Joan Sbert i Massanet, Antoni Ignaci Alomar, Gabriel Alomar i Esteve, Antoni Pizà, Antoni Rosselló de So'n Forteza, i Mateu Calvet i Ramon.

Els excursionistes foren rebuts al moll de Eiviça pels Srs: Rvnt. Isidor Macabich, J. Verdèra, M. Sorà, Cèsar Puget, Narcís Puget, i d'altres, en tots els quals trobaren la més afectuosa acollida i la més cordial companyonia els dies que foren hostes de l'illa veïna. les belleses i tresors arqueològics de la qual els acompanyaren a visitar. El dia mateix de l'arribada visitaren el Museu Etnogràfic organitzat per l'entitat «Ca Nostra» i instal·lat en el local de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i Estalvis, en el qual es veuen bells exemplars de la indumentària típica, antiga i actual, mostres d'art popular, documents gràfics de festes, costums típics i elements folklòrics i etnogràfics.

L'endemà, dissabte, el matí fou destinat a veure la ciutat: muralles, Sant Domingo, l'Institut, la Catedral; complimentaren l'Excm. i Rvdm. Bisbe d'Eiviça, Dr. Salvi Huix en el seu

palau Episcopal, i visitaren detingudament l'importantíssim Museu Arqueològic. El capvespre l'ocupà l'excursió a les Salines, on el representant de la Companyia Salinera, Sr. J. Escandell els rebé i acompanyà a veure les instal·lacions i els obsequià després amb pastes i licors. De retorn visitaren Sant Jordi, i prop de la ciutat, la Necròpolis púnica del Puig dels Molins.

El diumenge dia 9, després d'oïr missa a l'església baixa de Sant Telm, partiren d'excursió cap a Santa Eulària, retornant per Cala Llonga a visitar l'església de Jesús i el seu magnífic retaule gòtic. El capvespre anaren a Sant Antoni on l'alcalde, Sr. Serra, organitzà a honor dels excursionistes una ballada de balls populars. A la nit, a Eiviça, en el saló museu de «Ca Nostra» assistiren a una sessió de folklore, on pogueren sentir les clàssiques «Caramelles» nadalenques, precedides d'unes paraules d'explicació i comentari del Sr. Macabich, i on En Guillem Colom llegí uns versos dedicats a Eiviça.

A mitja nit, després de despedir-se agraïts de totes les persones i representacions d'entitats que tant els havien obsequiats i fet agradable la seva estància, emprengueren els excursionistes el retorn a Mallorca.

Consti aquí, una vegada més, l'agraïment de la Societat Arqueològica a totes les cortesies i atencions rebudes.

L U L · L I S M E

Obres originals de Ramon Lull*Ars Infusa.*

Edició per Salvador Galmés, Pvre.

(Estudis Universitaris Catalans, Barcelona,

Volum XVII, 1932, pp. 291-301.)

Es primera edició d'aquest tractat inèdit de R. L. donat per perdut per Carm. Ottaviano i feta a base de dos mss: un del s. XV, de la Biblioteca Provincial de Palma, i altre del s. XVIII, còpia de l'anterior.

Llibres

—D. Choquet. = *Un apôtre du XIII siècle: Le Bienheureux Raymond Lulle, tertiaire franciscain*

Rabat, Imp. Coloniale. 1929

8.º 64 pp.

—Felix, M. Beauchemin, O. F. M. = *Le Savoir au service de l'Amour.*

Introduction: R. P. Ephrem Longpré, O. F. M. Illustration: R. F. Julien Déziel, O. F. M.

Montréal, Librairie Saint François, 2107 ouest, rue Dorchester, 1933.

177 pp. 1 f. s. n. 3 lam. (188 × 122 mm.)

(Collection PAX et BONUM. Section: Doctrine).

Conté, apart de la Introducció i un capítol titulat: «Le conflict scientifique», tres altres capítols: «Le chercheur de Dieu» (Sant Bona ventura); «Le Docteur de Christ Roi» (Duns Scot), i «Le Pêcheur d'âmes» (Ramon Lull), mes un Epíleg.

Articles

—Bertran i Guell, J. = *Influència del sistema combinatori de Ramon Lull sobre la filosofia cartesiana.*

(Criterion, Barcelona, 1930, VI, números 19-21).

—Wohlhaupter, Eugen. = *Ramon Lull und die Rechtswissenschaft.*

(Festschrift Ernst Mayer, Weimar, 1932, pp. 169-202).

—† M. Obrador Bennassar = *Notes per a un Catàleg d'alguns Còdex Lul·lians de les Biblioteques de Palma de Mallorca.*

(Estudis Universitaris Catalans, Barcelona, Volum XVII, 1932, pp. 166-183).

Descripció sumària (notes incompletes de n'Obrador) de XLIV còdex lul·lians dels existents en vida de N'Obrador a la nostra ciutat: 29 a la Biblioteca Provincial, 1 a la Llibreria de la Causa Pia Lul·liana, 2 a la Biblioteca del Col·legi de la Sapiència, 3 a la Societat Arqueològica Lul·liana, 3 a la Biblioteca del Comte d'Ayamans (avui a Montserrat), 1 a la llibreria de la Casa Palou de Comasema, 3 de la Biblioteca Prohens (avui dispersada), 1 de D. Jeroni Rosselló, i 1 de la Biblioteca del Marquès de Vivot.

—J. P. i M. = *Ramon Lull a Barcelona.*

(Correo de Mallorca, Palma, n.º 7242, 16 febrer 1933.)

A propòsit de «Pàgines escollides de Ramon Lull, per R. d'Alós»

—Id. = *Ramon Lull a Roma.*

(Id. id, n.º 7365, 3 juliol 1933).

—Sancho, A. (Pbro) = *Algo mas sobre movimiento luliano*

(Studia, Palma de Mallorca. Año V. julio 1933, n.º 49, pp. 113-119.)

Revista dels treballs lul·lians de Mateu Obrador i Bennassar, El Cardenal Gonzalez, P. Keicher, From Fr. Lejan i J. Henri Probst.

J. P. i M.

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

CONFRARIES RELIGIUSES EN MALLORCA *

ANYS 1478-84

XVII

ORDINACIONS

DE LA CONFRARIA DE LA SACRATÍSSIMA
VERGE, PARROQUIA DE VALLDEMOSA

(10 setembre 1483)

*Vide «Bolletí», anys 1930-31, tom XXIII,
pàg. 246.*

XVIII

ORDINACIONS

DE LA CONFRARIA DE LA VISITACIO
DE NOSTRA DONA, PARROQUIA DE

PETRA

(23 juny 1484)

Innomine Domini Amen: per hoc presens publicum instrumentum Cumctis sit Notum Quod Anno anatiuitate Domini MCCCClxxxiiij, die vero Mercurii vicesima tertia mensis junii, Reuerendissimo in Cristo patre et domino domino Didaco, diuina miseratione Maioricensi Episcopo, illustrissimi et serenissimi domini Regis Cancellario et consiliario, intus sui Episcopalem palatium presentialiter existente, Aduene-

runt et comparuerunt Egregii et magnifici viri domini Petrus Gual, legum doctor, Archidiaconus et Canonicus Maioricensis, Rectorque ecclesie parrochialis de Petra, diocesis Maioricensis, et Charolus des Bach, domicellus, et presentarunt paternitati sue ac legi et intimari requisierunt et fecerunt per Julianum Figueres, notarium et scribam Curie, Capitula tenoris sequentis:

Ihs.

En lo nom de nostro senyor Deu Ihesucrist sia e dela sacretissima verga medona santa Maria mara sue. Aquests son los Capitols ordonats per los Magnífichs misser Pere Gual, Ardiacha e canonga dele seu de Malorques e rector dele asglesia parroquial de Petra, e Carles dez Bach, donzel, per la confraria noua en la dite asglesia de Petra introduide ahonor e gloria de nostro senyor Deu e dele sue sacratissima mara, la qual prenen los Confreres e confrresses per lur especial advocade e petrona, elegint vna deles sues festas qui en lany se fan, co es la festa dele visitacio quant la dita sacratissima verga Maria, prenyade del fill de Deu eternal, ana en la Ciutat de Juda avisitar la sua santa Cusina germana santa Elisabet, muller de Zacharias, sacerdot, prenyade de aquell precursor profeta e mes de propheta mossen sent Johan batista, la qual es a dos de juliol. E per quant en aquest regna no es colta, es alegit e concordat festiuar e Celebrar dita festa lo diumenga vinent; la qual confraria fonc comensade lo diumenga de caritat que aviem vint e sinch de abril MCCCClxxxiiij.

Primerament fonc ordonat que en dita con-

* V. BOLLETÍ NÚMS 622-623, 624-625, 626, 627-628, 629 i 630-631.

fraria fosen resebuts per confreres e confrereses tots aquells e aquelles qui en dita confraria volran entrar, de qual seuol grau, condicio o astament sian, axi ecclesiastichs com seculars, axi dela parroquia com fora la parroquia, dexant a conegude de lur consiensa lo que volran pagar, axi de entrade co[m] per cade disapta.

Mes fonc ordonat lo que hauran promes donar tots anys o tots disaptas seran tinguts pagar en aquesta manera, de quatra en quatre mesos la terça part dele cosa promesa.

Mes fonc ordonat que lo senyor dela casa, e si no ni haura la dona, pach, e pagant aquells sien rebuts pera confreres fills e filles e tota lur familia, es entes Catius e Catiues e no homens ni dones logats. Empero que no pusquen pagar meyns de dos diners tots disaptas.

Mes fonc ordonat que si en dita Casa haura fills ne filles Casats ne casades, que los fills ho filles, los que Casats seran, aien peguar daltre part a conegude de lur consiensa, si donchs lo para e mare no pagauen quatra diners tots disa[ptes], e paguant sien hauts tots per confreres.

Mes fonc ordonat, per declaracio del demunt dit capitol, los homens tat e qui familia no tenan, no sien entesos en la forsa que demunt es fe[ta] dos diners tots disaptas, aquests tals qui familia no tindran e de poch bens seran, paguan se gons lur consiensa los aconcelara; enpero no hi sien entessos los fills e filles casats los quals ayan e sien tinguts daltre part peguar axi com demunt es expresat, la conexensa de aquests sia remesa al demunt dit magnifich mossen Carles dez Bach.

Mes fonc ordonat que perquant es ordonat quela festa dele visitacio de nostra dona, la qual es a dos dies del mes de juliol, sia f.stiuade lo diumenga seguent, que lo diluns apres sien comensats los set goigs dele Verge Maria e proseguints per set dies continuus, los quals se acabaran laltre diumenga, e tots aquells e aquelles qui confreres seran, per cascun die que seran presents en la dita celebracio dells goigs, lo Reuerendissimo Senyor bisbe los dona quorante dies de perdo; los quals set goigs se celebraran per tots los confreres, axi vius com morts.

Mes fonc ordonat que lo sendema dela festa dela assumpcio de nostra dona, qui es axv de agost, se comensen a celebrar altres set goigs, los quals se celebran per set dies continuus per tots los demunt dits confreres e confrereses, axi vius com morts, e ala celebracio dels quals

tots los confreres e confrereses qui presents hi seran gonyaran quaranta dies de perdo atorguats per [lo] Reuerendissimo Senyor Bisbe.

Mes fonc ordonat que lo sendema dele Natiuitat de nostra dona, qui es avij de setembre, sien comensats de celebrar los set goigs per set dies continuus, sien celebrats per tots los confreres e confrereses vius e morts, e tots los confreres e confrereses qui presents hi seran guonyaran quoranta dies de perdo atorguats per lo Reuerendissimo senyor bisbe.

Mes fonc ordonat que lo sendema dela purificacio de nostra dona, qui es a dos de febrer, sien comensats los set goigs e per set dies continuus, celebrats per tots [los] confreres axi vius com morts, e tots los confreres e confrereses qui presents hi seran guonyaran quoranta dies de perdo atorguats per lo Reuerendissimo senyor bisbe.

Mes fonc ordonat que lo sendema dela anunciacio de nostra dona, qui es axxv de marts, sien comensats los set goigs de nostra dona e per set dies continuus, celebrats per tots los confreres e confrereses axi vius com morts, e tots los confreres e confrereses qui presents hi seran guonyaran xxx dies de perdo atorgats per lo Reuerendissimo Senyor Bisbe.

Mes fonc ordonat que acabat los set goigs quis comensaran lo sendema dela solemnitat dela visitacio, lo sendema sia celebrat hun aniuersari general per les [animes] de tots los confreres e confrereses defunts, e quant faran la absolucio [hun confrare]? age atanir hun dells quatra siris blancs en la ma enses, e... [confreres] pus entichs que si atrobaren agen a tanir los dos siris grossos dells combreguas ensesos, e feta la dita absolucio sia donat a cascun preuera qui hi seran presents dotzan diners dells diners comuns dela dita confraria. E axi matex a cascun acabament dells set goigs dells altres solemnitats e festas sia celebrat lo dit Aniuersari en la dita forma, e sia donade als dits preuares confreres la dita distribucio, e si ni avia daltres preuares qui confreres no fossen nols sia donat res.

Mes fonc ordonat que cascuna setmana, lo dimecres, sia celebrade vne misse en lo altar de nostra dona, fins que lo altar dela dita visitacio sia fet, la qual se age apegar dells diners comuns dela confraria, la qual misse se age a dir deil ofici de la visitacio, e tots los confreres e confrereses qui hi seran guoyaran xxx dies de perdo atorgats per lo Reuerendissimo

senyor bisbe, En les quals misses los preuares qui aquelles diran pregan per los confreres e confrases, axi vius com morts, la qual missa se age a dir a primera de jorn ans que la jent vage a feyna, ab seyal de nou betellades, comensant dita missa o misses al darer toch delles ditas nou betellades.

Mes fons ordonat quant algun confrara o confrasesa pesara de aquesta vida, lo sendema que sera soterat sia celebrade vna misse per anima dell dit confrara o confrasese, la qual misse sia celebrade de requiem, e acabade dita misse lo preuare vage absolre demunt la fose del dit defunt, e sian li peguats dells diners comuns dela dita confraria xiiij diners.

Mes fons ordonat que los restants sinch guoigs dela gloriosissima Verga Maria, so es natiuitat, ephifania, resurechcio, assumpcio, penthecostes, lo sendema deles tres festas o festa sia dita vne misse quantade en lo altar dela sacretissima verga, per los confreres, axi vius com morts, ab diacha e sots diacha, e aquesta mise sia celebrade del ofici dela visitacio, e sian partides entre los dits preuares confreres per taule vn apres laltre; e tots los confreres e confrereses qui presents hi seran en la dita celebracio guoyaran xxxx dies de perdo Atorgats per lo Reuerendissimo senyor bisbe.

Mes fons ordonat que les dos restants festas dela sagrade Verga [Maria], so es Concepcio e expachtacio, lo sendema delles ditas fes[tes sia dita] vne misse quantade en la forma demunt dita, e tots los con[freres e con]fraseses qui presents hi seran guoyaran xxxx dies de perdo atorg[at per lo Reuerendissimo] senyor Bisbe.

Mes fons ordonat que sian fets dos siris blanchs de pes de set o vuyt lliures casun, los quals siris serueschan a compenyar lo sant segrat cos de Ihesu Crist quant sera aportat a algun confrara o confrasesa malalt, e que los dits dos siris agen esser aportats per los dos pus entichs confreres qui si trobaran, los quals siris sian posats en huna caxa dins la esglesia, e la clau o claus tinguen dos confreres pus entichs qui estiguen en la ville, per obs dells dits combregars e no per altre; E que tots los confreres e confraseses qui en la ville se trobaran agen e sien tinguts de acompenyar lo cos precios de l'iesucrist, e tots aquells qui o lferan, vltra los grans perdons qui hi son, guoyaran xxxx dies de perdo atorgats per lo Reuerendissimo senyor bisbe.

Mes fons ordonat quant algun confrara o

confrasesa pesara de aquesta vide, que en continent per lo vicari de la asglesia sia fet denunciar aso de vne campaneta, e si algun confrara pobre volra fer la dita denunciacio o crida que ell la age ater, si no que la fasse fer al coredor dela villa, per tots los cantons dela dita ville, e per la dita crida li sian donats xij diners per cascuna vegade dells diners dela caxa de dita confraria.

Mes fons ordonat que al soterar de qual sevulla confrare o confrasesa tots los confreres e confraseses sian tinguts de compenyar lo cos ale sepultura, e sian tinguts dir per anima de aquell confrare o confrasesa sinch pater nosters e set ave marias; los sinch pater nosters per rauerensia delles sinch plagues [sic] de Ihesu Crist eles set ave marias per rauerensia dells set goigs dela verga Maria; e tots aquells e aquelles qui los dits cors acompenyaran e dita oracio diran guoyaran xxxx dies de perdo atorguats perlo Reuerendissimo seyor bisbe.

Mes fons ordonat quant aportaran tal cos de confrare o confrasesa ale sepultura, que quatre confreres aguen aportar lo dit cos, dos alcap e dos als peus, portant casun vn siri de sere blanca de pes de vne liura en la ma e enses, los quals siris se agen apegar dells diners comuns [dela] dita confraria, e los dits siris tinguen en comande los dos confreres los dos siris de combregar dins enla dite caxa, e per altre no sereschan.

Mes fons ordonat que a cascuna delles vigíllias delles festas demunt ditas, so es dela visitacio, assumpcio, natiuitat, purificacio e dela anunciacio, casun confrara e confrasesa sia tingut dir sinch pater nosters e set ave marias per tots los confreres e confraseses, axi vius com defunts, Empero que lo diumenga auans delles ditas festas lo vicari o age denunciar en la trona, axi dells pater nosters com ave marias com dells set goigs quis comensaran lo sendema delles ditas festas e les perdons en aquelles atorgats.

Mes fons ordonat que axi com los confreres e confrereses laychs, quant algun confrara o confrasesa mor, son tinguts dir per anima de aquell sinch pater nosters e set ave marias, los confreres preuares sien tinguts dir vn ofici de morts de nou lisons; E axi matex sien tinguts Jir hun ofici de morts de viiiij^o licons cascuna vigília delles ditas festiuitats, per animas dells confreres e confrereses pesats de aquesta vide.

Mes fons ordonat que los goigs quis celebraran se agen a celebrar per los preuares

confreres qui en dita asglesia seran, distribuïdors per aguals parts entre ells per lo magnífich mossen Carles dez Bach.

Mes fonc ordonat que les mises quis diran totas setmanes per la dita confraria, se agen adir o celebrar per los preuares confreres dela dita ville, les quals les agen adir cascun hun mes. E si en lo dit mes mora algun confrare o confrarese, aquella misse age esser dita per aquell preuera de qui sera la mesade, o aquell le age acomanar, si no le pora dir, en aquell preuera qui be li vindra.

Mes fonc ordonat que dells diners comuns dela dita confraria per caritat sian donats al preuera qui dira la mise o misses dela natiuitat de nostro senyor, ephifania, resurechcio, asumpcio, penthecostes, concepcio e expectacio de nostra dona xvij diners, diacha xij diners, si preueras seran [sic], si preuaras no seran vj diners per cascun. E si mes preueres hi avia qui confreres fosen en la dita celebracio, acascun de aquells qui presents seran, ajudant enpero en lo cor, los sien donats sisen denar.

Mes fonc ordonat que dells diners comuns dela dita caxa o confraria sien donats trenta solls al frara o capella qui fara lo sermo lo die dela festa demunt presa e alegide de visitacio, xxij solls per ell e vuyt solls acompliment de xxx solls serueschan per lo loger dela bistia, preg[uant] aquell que lo sendema en la ville o junt en la ciutat digue . . . misse de requiem per les animes de tots los confreres e con[fratres] defunts, pregant per le vide dells vius.

Mes fonc ordonat per lo Reuerendissimo Senyor bisbe per lo [sic] oferta feta per lo magnífich mossen Carles dez Bach, qui per lo seruisi de nostro senyor Deu e dela sue sacretissima mare vol de bona voluntat pendre carech de regir e aministrar la desus dita confraria, dona al desus dit Carles dez Bach xxxx dies de perdo, e vol axi matex sia aculit en tots los perdons desus adonats, encare que sia absent.

Mes fonc ordonat que si lo desus dit mossen Carles dez Bach se volria desexir de tal ad ministracio, que en tal cas per lo magnífich rector dela dita asglesia ab consel de hun o de dos o de tots los homens de condicio los quals heretats stan en la dita parroquia de Petra, es entes en pero los qui case hi tindran e en aquella habitacio faran e confreres seran e no altres, sia abilitat hun sach de tots los confreres bons homens, justa lur consiensa, e de aquell sach

sien trets tres hobres, e de aquells tres lo qui primer axira qui sapia legir e ascriura sia clauari e administrador delles monedes dela dita confraria.

Mes es astat ordonat que lo clauari e obres lo dia que seran trets o quells sera denunciat prestan segrament e homenatge en poder del batle dela ville de be e leyalment ragir e en ministrar dita confraria, ahonor e gloria de nostre senyor Deu e dela sue sacretissima mare, a tota vtilitat e augment dela asglesia.

Mes fonc ordonat que lo dit clauari sia tingut donar fermanses de Cent lliures bones e suficientes a conegude dels dits magnífichs misser Pere Gual, Ardiacha e rector dela asglesia de Petra, o dequalseuulla altre rector succehint enla dite Rectoria, e del dit mossen Carles dez Bach.

Mes fonc ordonat que pasat lany dela sue administracio sie tingut donar compte de tot lo que rebut o donat haura, dins vuyt dies, en poder dells dits rector o mossen Carles dez Bach o del Reuerendissimo Senyor bisbe, si aquells volra veura,

Mes fonc ordonat qui donat dit compte, si en nigure cose era condemnat, dins vuyt dies aquelle quantitat o quantitats age e sie tingut de jurar en poder del clauari alegit, ell e les fermanses [en]aso [se o]bligen, es entes empero que los dits clauari e obres . . . [m]udats tots anys lo sendema dela dita festa de visitacio o lo . . . apres seguent.

Mes fonc ordonat que si niguna disensio o discordia era en los preueras confreres, sobre la intrepatacio e declaracio dells desus dits capitols, en tal cas vol e mana lo Reuerendissimo Senyor bisbe la intrepatacio e declaracio de aquells agen affer los magnífichs rector e Carles dez Bach.

Mes fonc ordonat que si los desus dits clauari e obres volran fer festa lo dia de visitacio o diumenga apres ne core oqua, no pusquen despendre mes de hun ducat als sonadors, e per oquas e polls deu solls, e prouisio dells dits sonadors vuyt solls, qui tot aso pren sume en diners, de ij lliures x sous.

Me fonc ordonat que lo dit clauari e obres sian tinguts comprar dues lliures de candelles blanques, les quals sien partides per tots los confreres e confreresses quis trobaran en la ennessa dela salue regina, la qual se hage adir sollemplement la nit ques fara la dita festiuitat. Reseruant que si en esdeuenidor appara al dit

Reuerendissimo Senyor bisbe corregir, reuocar, anedir en los dits capitols la sua Reuerendissima Senyoria ho puxa fer.

Quaquidem supplicatione et Capitulis presentatis, lectisque et intimatis, confestim prefatus Reuerendissimus dominus Episcopus, tenore illorum audito, mandauit illa in actis Curie continuari; et cum hiis Atendent. ad tenorem dicte supplicationis et Capitulorum ipsa Capitula, tanquam licita et salubria, laudauit, aprobauit, ratificauit et confirmauit. Necnon ad supplicationem predictorum Egregii et magnifici Petri Gual et Charoli dez Bach, domicelli, vniuersis et singulis confratribus, presentibus et futuris, et aliis Christi fidelibus vere penitentibus et confessis, qui contenta in dictis capitulis adimpleuerint et qui celebrationi dictarum missarum et septem gaudiorum interfuerint, et in vigiliis dictarum festiuitatum et in aliis diebus dictam ecclesiam et Capellam visita[uerint] de uote aprimis uesperis vsque ad secundas uesperas in[clusiue] visitauerint (1), suasque pias elemosinas circa orna[mentum] dicte ecclesie et Capelle duxerint largiendas et fien[das] de omnipotentis Dei missericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confissi Quadraginta dies de iniunctis eis penitentis per gratiam Sancti Spiritus missericorditer in domino relexauit presentibus, perpetuis temporibus duraturis.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480-84, sens foliar.*)

XIX

UN CALZE, PROPI
DE LA CONFRARIA DELS PELLISSERS, SE
DONA EN COMANDA O CUSTODIA AL
MONESTIR DEL SANT ESPERIT,
EN CIUTAT

(18 agost 1484)

Pro Confratria pellucie Sancti Spiritus.

Anno anatiuitate Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, die vero martis decima octaua mensis Augusti, Reuerendissimus in Christo pater et dominus dominus Didacus, diuina miseratione Maioricensis Episcopus, illus-

(1) Sobre aquesta paraula.

trissimi et serenissimi domini Aragonum Regis cancellarius et consiliarius, in presentia mei notarii publici et venerabilis Martini Venson, domicelli, et Rafaelis Bacer, clerici testium ad hec vocatorum, de voluntate omnium confratrum confratrie pelluxariorum in ecclesia Monasterii Sancti Spiritus tradidit venerabili fratri Joani Moll, ministro dicti monasterii Santi Spiritus, vnum calicem cum patena argenti deauratis et cum armis dicte confratrie, vt illum teneat incomendam et custodiam pro dictis confratribus, et totiens quotiens ipsi confratres ipsum calicem cum patena voluerint illico teneatur eis restituere, omni dilatione posposita et remota. Qui quidem frater Joanes dictum calicem cum patena a posse et manibus ipsius Reuerendissimi Episcopi accepit promisitque illum tenere incomendam et custodire pro dictis confratribus, et totiens quotiens fuerit requisitus restituere ipsum cum patena dictis confratribus, omni dilatione post posita et remota; obligauit omnia bona sua et dicti monasterii, presentia et futura, promisit pro premissis jus facere in presenti Curia, presentibus testibus antedictis.

(ARX. EPISC. DE MALL.—*Llib. Colacions de 1480 a 84, sens foliar.*)

A P E N D I X

Com a compresos en el periode de 1478-84, al qual pertanyen les precedents ordinacions de confraries religioses, creim que per son interès han de figurar en l'aplec d'elles, si bé com apèndix, els dos documents que segueixen sobre modificació d'un capítol de les ordenances de la confraria de Nostra Dona de Gràcia, en ciutat, i de sa quasi immediata derogació. Ambdós se troben en el Llibre de Supplicacions de 1461-85 de l'Arxiu Històric de Mallorca.

I

(28 abril 1481)

Nouerint vniuersi Quod anno anatiuitate Domini M^o CCCC^o lxxxj^o, die videlicet sabbati xxvij mensis Aprilis, Coram Magnifico domino locumtenenti generali Regni Maioricarum seu verius in eius personam coram honorabili Thome Armadans, legum doctore, locumtenenti Magnifici assessoris dicti domini locumtenentis

generalis, Comparuerunt venerabiles Paulus Roger, Gabriel Plegamans, Johannes Vallsecha et Ludouicus Vives, mercatores Maioricarum, suprapositi confratrie beate Marie de Gratia ciuitatis Maioricarum, et obtulerunt et Reuerenter presentarunt eidem domino locumtenenti predicti magnifici assessoris et eidem legi et intimari instarunt et fecerunt supplicationem et alia que secuntur;

Senyor molt spetable:

Les coses que fan afi de be no deuen esser posades ambregues ne duptoses per co que de aquelles no insurtesquen zizanies ne males voluntats entre aquells qui se han regir e governar per aquelles, hon com enlo temps passat sia stat ordonat per los sobreposats ensemps ab tot lo consell general dela confraria dela gloriosa verge Maria de Gracia per stirpar e remoure tota occasio e manera e discensio, contrauersia e discordia la qual se posques seguir entre aquells sobreposats qui en sdeuenidor se elegirien e per temps serien de qualseuol natura, condicio o stament sien fossen collocats e agradauts en aquesta manera, co es que lo pus anticx e de mes dies vaia e segua primer de tots los altres e aixi per grau de tots los altres sobreposats fins al manor de dies e com enlos capitols dela dita confraria haga altre capitol contenent que si alguna cosa necessaria se sdeuenia esser ordonada per reho de algun dupte qui insurgis dels dits capitols o per altra reho (1) tal dupte es remes interpretar al veus portant de governador del present Regne segons en aquells se pot veure, hon com lo que es dispat per lo dit capitol que lo sobreposat pus vell proceheixca als altres e enla dita confraria haga de molta manera de gent honrada co es mercades e altres viuents honorosament eno exercint ofici algu e seria cosa ab surda que procehis hu que seria de menor condicio dels altres, los sobreposats e promens dela dita confraria han ordenat lo capitol dauall scrit corregint o interpretant o en declarant mils communtant lo damunt dit capitol suplicant vos placia aquell decretar.

Item han ordenat que deaquí auant lo sobreposat qui sera pus vell procehesca los altres, si tots seran de vna condicio o stament, empero si de moltes condicions o staments ni haura, segons la condicio de aquell o aquells proce-

hesquen los altres qui seran de menor condicio o grau o stament encara que sien pus vells, car la honor ha esser feta segons la condicio e stat e grau dela persona, e axi vagen per grau segons lo stament o condicio de que seran e no segons la antiquitat sino en son grau e condicio; e axi mateix sia antes dels sobreposats dela almoyna e de tots altres administrados e regents ofici dela dita confraria, car tal seny deuia hauer lo precedent e damunt mencionat capitol, e si algu comoura ara o per temps sdeuenidor de voler rompre o nullar en tot o en part lo present capitol caygua aquell tal o tals per cascu o cascuna vegada en pena xxv lliures irremissibles aplicadores al fiscx del Senyor Rey. Armadans.

Quibus oblatis et presentatis, lectisque et intimatis, predictus dominus locumtenens dicti magnifici assessoris in presentia et vice et nomine dicti Spectabilis domini locumtenentis generalis, attento et considerato quod dictum capitulum est iustum et rationi consonum, iuet super eodem capitulo se in fine illius subscribendo dicti domini locumtenentis generalis interposuit auctoritatem pariterque decretum.

(Arx. Gen. Hist. de Mall.—*Llib. Supplications* de 1461-85, fol. 83).

II

(9 octubre 1481)

Que lo Sobreposat pus vell dela confraria dela Verge Maria de Gracia precehesca los altres, e axi dels altres officis.

Nouerint Vniuersi Quod anno anatinitate Domini M^oCCCC^olxxx primo, die videlicet martis Nona mensis octobris Coram Spectabili et Magnifico domino Petro de Sancto Johanne, Milite, locumtenenti generali Serenissimi domini nostri Aragonum Regis et Gubernatore in Regno Maioricarum seu verius coram honorabile Ferrario Berardi, legum doctore, eius assessore, Comparuerunt discreti Petrus Boga, Leonardus Lunes et Gabriel Rauell, tres ex suprapositis Collegii siue confratrie Beate Marie de Gratia Ciuitatis Maioricarum, et eidem, presente et interueniente me Johanne Forques, notario publico Maioricarum et vno ex scribis Curie Ciuilibus Gubernationis Maioricarum ad hec vocato, Obtulerunt et Reuerenter eidem presen-

(1) *de a'gun dupte qui insurgis dels dits capitols o per altra reho* está repetit indogudament en l'original.

tarunt et per me dictum notarium Legi et intimari Requisiuerunt et fecerunt hec que sequuntur:

Senyor molt spectable:

Com en lany present enlo mes de Abril per instancia de alguns sobreposats dela confraria de nostre dona de Gracia fos stat fet hun Capitol enlo libre dela confraria contenint en effecta que enles precedencias e honors dels sobre posats fos ates sol ala condicio o stament eno ale edat dels sobre possats, lo qual capitol jatsia fos contrari als saludables capitols fets per la dita confraria e ab auctoritat del spectable loctinent e sotascrit del magnifich misser Berard sots disapte ados del mes de octubre any Mil CCC lxxij lo qua! ala pratcha eren justs e rehonables, mes que es pus fort aquest nouell Capitol es causa de discordia e total ruyna dela dita confraria, E discordant al dret comu que ordona la senectut sie venerada; Pertant tengut consell endita confraria per los honorables en Galceran Bonnin, corredor, Pere Bogan corredor de lauant, Leonart Llunes, paller; emestre Gabriel Reuell, sastre, sobre posats de nou elegits e ab consell dels promens e de mes deles dues parts dela confraria, hauent sguart a la conseruacio e pacificacio dela dita casa de nostra dona de Gracia e ala voluntat caritatiua dels confreres, per la potestat a ells atorgada ab tot lo consell congregat en la forma acustumada reuocar lo dit Capitol fet vltimadament e reformen los dits capitols fets en lany satanta tres; e per maior validitat deles ditas cosas Suplican per vostra spectabilitat sie autentificada dita determinacio e presten vostre decret axi com dits sobreposats benignament suplican.

Es lo capitol que aells par just e deu esser aprobat del tenor seguent.
altissimus etc.

Com en cascun collegi maiorment aprobat etc per lo superior sie molt necessari trectar e procurar e encara obtenir totes aquelles cosas qui son vistes esser saludables e redundar en beniffici de pau e concordia entre los singulars de aquella comunitat, per tant los sobreposats ensemps ab lo consell general dela confraria dela gloriosissima verge Maria de Gracia, volents extirpar e remoura tota occasio e manera de discencio e contreuersia e discordia la qual se poria facilment seguir entre los sobre possats e altres regents e exercins administracions e altres officis dela dita confraria, ajustant als precedents capitols e ordinacions statuexen

e ordonen que los sobre posats qui en esdeuenidor se elegiran e pertemps sera[n] de qual se vol natura, condicio o stament sien collocats e agreduats enla manera subseguent, Ço es que lo pus antich e de mes dies vaja esega primer de tots los altres, e per semblant sia ordonat entots los altres sobre possats fins al manor de dies, elos pus entichs e majors de dies prechesquen tostemps als altres pus jouens emanors en dies, E semblantment sie obseruat en los administradors dela almoyna e altres officials dela dita confraria, romanents empero tots los precedents capitols en les altres cosas en llur forsa e vigor exceptada la present agraduacio. Johannes Berardi.

Lo capitol lo qual nouament es stat fet per lo qual se spere seguir scandills e inconuenients enla dita confraria es del tenor seguent:

Inserit més envera en la pàgina anterior.

Quibus omnibus et singulis supra dictis oblatis et presentatis, lectisque et intimatis, predictus honorabilis dominus assessor in persona dicti spectabilis domini locumtenentis generalis premissorum omnium tenore audito, attento et considerato quod dictum Capitulum vltimate factum et de supra exhibitum signatum manu dicti honorabilis Thome Armadans ffactum et ordinatum fuit non ex determinatione seu consilio confratrum dicte confratrie sed solum per supra possitos illius qui tunc erant, et Reuocatio petitur per suprapositos qui nunc sunt precedenti determinationem [sic] et consilio dictorum confratrum, considerato etiam quod per dictum capitulum et per ea que in eo continentur de facili possent sequitur suprapositos et confratres dicte Confratrie varie dessentiones, discordie et controuersie ex quibus ipsa confratria ad totalem deueniret ruynam, quas dictus magnificus dominus locumtenens omnino extirpare cupiens, his et aliis attentis, cum iuste postulantibus non sit denegandus assensus, Reuocauit, cassauit et annullauit ac pro cassis amodo reuocauit et nullis haberi voluit, prouidit et mandauit capitulum predictum et omnia et singula in eodem contenta, et quia per capitulum de supra productum signatum manu dicti honorabilis Johannis Berardi editum et ordinatum sub die secun la octobris M^o CCC^o lxxij^o est prouisum quieti et pacificationi sed etiam conseruationi dicte confratrie, idem spectabilis dominus locumtenens in eius personam honorabilis eius assessor confirmauit, aprobauit, ratificauit ac totis suis viribus roboraui dictum capitulum signatum manu dicti

honorabilis Johannis Bernardi et que in eo continetur, interponendo, si et quatenus opus sit in et super his, suam seu verius dicti domini locumtenentis auctoritatem pariterque decretum, mandans illud juxta sui seriem et tenorem ad hunguem teneri et seruari sub pena vigintiquinque librarum, cuius medietas fisco et altera me-

diatas confratrie predicte applicetur. Ferrarius Berardi.

(ARX. GEN. HIST. DE MALL.—*Llib. Suplicacions* de 1461-85, fol 113).

(Continuarà)

P. A. SANXO.

PAPELES REFERENTES A LAS BALEARES

QUE SE CONSERVAN EN EL MUSEO BRITANICO

(Conclusión)

Add. 28.356. — *Correspondencia de Felipe II con Don Juan de Austria y el Duque de Sessa* (1572-78).

56. «Relación de las personas y municiones y otras cosas que se an proveydo a las islas de Cerdeña, Mallorca, Ibiza y Menorca», f. 121.

Add. 28.357. — *Cartas originales, minutas y otras notas de Felipe II.* (1557-81).

225 «Sobrecédula de Su Magestad a Don Antonio Doms, lugar theniente de Su Magestad en Mallorca, para que favorezca las cosas del Santo Officio en aquella ysla, y preste y haga prestar al Regente y Jurados el juramento canónico acostumbrado; Elvas, 27 de... 1581»; f. 577.

Add. 28.262. — «Villetes (sic) del Secretario Antonio Perez a Su Magestad del Rey Don Philippe 2.º nro. Sr. Respondidos de su Real mano desde el año de 1566 hasta el de 1574 y 75», conteniendo cartas hológrafas e informes y notas del Secretario Antonio Perez entre el 27 de Mayo de 1566 y el 15 de Agosto 1578, con las respuestas hológrafas del Rey al margen

281. D. Antonio Perez a Felipe II; sin fecha, anunciando la llegada de despachos y negocios a ser tratados en el Consejo, con el decreto hológrafo del Rey al margen, y un memorandum de Perez que empieza: «Lo de Mallorca», f. 474.

Slo. 2.497. — *Tractatus Varii Medici et*

Historici; contiene papeles relativos al reinado de Felipe IV (1627-41).

7. «El Capitan Juan Hansen, natural de la Imperial ciudad de Lubec, que con 17 marineros unos assí mismo naturales de Lubec, Hamburgo y otras ciudades ansiáticas, y sus camaradas, vasallos del Emperador; representan que habiendo sido pressos por aquel grande y famoso arraez, Tanaco, y levándolos de Salé a Argel tuvieron modo de sorprender al Cosario y su gente, y alzarse con el barco que condujeron a Menorca; piden se les haga merced. Púsose su memorial en manos de Martín de Arostegui, uno de los secretarios de Felipe II. 14 Julio 1627, fol. 224.

Add. 28.382. — *Documentos del Consejo de Aragón Vol. I.* Enero a Octubre 1587 y conteniendo consultas originales de mano del Rey ó de su Secretario Vazquez.

26 «Sobre la plaça ordinaria que ha vacado en Mallorca, por muerte del Capitan Salzedo;» 5 marzo 1587, fol. 37.

50. «Sobre lo que suplican los religiosos de San Francisco de Paula de Mallorca, a 7 de marzo» San Lorenzo, 19 marzo 1587, fol. 68.

103. «Sobre el derecho que pretende tener el Virrey de Mallorca al terçio del dinero que yva en una nave que se ocupó en Mallorca» f. 134.

135. «Sobre el particular de Guillen

March, vezino de Mallorca, a 20 de abril», El Pardo 4 agosto 1587, fol. 174

169. «Sobre lo que supplica el Doctor Hugó Berard, procurador real de Mallorca a 19 de julio». El Pardo, 4 agosto 1587 f. 209.

Add. 28,383.—«*Relaciones de Consultas resueltas de la Corona de Aragón con sus correspondientes decretos de puño y letra de Su Magestad*», Vol. II.

16. «Sobre la provisión de la gobernación de la isla de Menorca, que vaca por muerte de Miguel de Pachi (*sic*), y tiene de salario 600 ducados al año; a 29 de noviembre»; El Pardo, 2 Diciembre 1587, fol. 16.

108. «Sobre el particular de Diego de Aranda, veedor y contador de la fortificación del Reyno de Mallorca, en 15 de mayo». San Lorenzo, 5 junio 1588; fol. 142.

109. «Sobre el particular del Doctor Pr[esidente] de la Audiencia de Mallorca, en 12 de mayo». San Lorenzo 5 junio 1588, fol. 143

110 «Sobre el de Hernando Villaruel (*sic*) y de Cansoles, natural del reino de Mallorca, en 12 de mayo» San Lorenzo, 5 Junio, 1588; fol. 144.

130. «Sobre el particular del Dr. Gerónimo Sampere, abogado fiscal y patrimonial del Reyno de Mallorca, en 23 de Junio de 1588» fol. 170.

134. «Sobre la fortificación de la casa y montaña de Nuestra Señora del Toro, de Menorca» San Lorenzo, 16 julio 1588—f. 174.

146. «Sobre el particular de Hernando de Causoles (*sic*, Cansoles?), alguacil Real de Mallorca, en 6 de Julio» San Lorenzo, 10 septiembre 1588; f. 193.

172. «Sobre la recompensa que pide el Canciller de Mallorca de los 100 ducados de pensión que se le señalaron sobre aquel obispado» Madrid, 30 Diciembre; 1587 f. 223.

184. «Sobre la provisión de la plaza que vaca en Mallorca por don Gerónimo de Sossa, proveído al gobierno de Menorca, a 30 de noviembre de 1588». Madrid, 3 enero 1589. fol. 238

187. «Sobre el desembargo de una nave que pide el Regente [de] la Lugartenencia de Mallorca, para que pueda pro-

veer aquel reyno de trigo, por la extrema necesidad dél, a 16 de Noviembre de 1588». Madrid, 3 enero 1589, f. 241.

Add. 28,435.—«*Papeles relativos a Flandes*.

19. «Aragón. Forma como Su Magestad scriue a sus oficiales, perlados (*sic*) y universidades de sus Reynos de Aragón, Valencia, principado de Cathaluña, Reynos de Cerdeña y Mallorca, ynsulas adyacentes, &.^a», f. 90 b.

Add. 28,403.—«*Correspondencia con el Embajador de Roma* Vol. I. [Don Luis de Requesens y Zuñiga] 6 julio a 12 diciembre 1567.

44. El Rey al Embajador «sobre los obispados de Huesca, Caller (Cagliari) y Mallorca». Aranjuez 30 noviembre 1567, anotado por el Protonotario de Aragón. f. 186.

Add. 28,404.—«*Correspondencia con el Embajador en Roma*. Vol. II. 1560

3. «Papel del Obispo de Mallorca [Diego de Arnedo] sobre varias pretensiones de la Corte de Roma»; Madrid 24 marzo 1566; f. 8.

Add 28,405.—«*Cartas de Don Juan de Çuñiga, Embajador en Roma* Vol. I. enero—mayo 1570.

24. «Otra (carta) de la misma fecha (18 enero 1570,) en mano del Secretario Miguel Gort (*sic*); sobre el compromiso del Obispo y Cabildo de Mallorca»; f. 46.

62. «Al mismo en manos del Secretario Cirisa (*sic*): sobre el Inquisidor de Mallorca»; 25 febrero 1570—f. 117

198. «Al mismo (Su Magestad) en manos del Secretario Çurita, el mismo dia 29: sobre los Inquisidores de Mallorca» - f. 361.

Add. 28,703.—«*Cartas del Embaxador don Juan de Çuñiga al Cardenal en diversos particulares*» (Roma n.º 67)

38. «El Embaxador Don Juan de Çuñiga; a XIII de março; (1569) dice que recibió la carta de V. S.^a Illustrisima de 14 de Henero.—canonicato de Mallorca, etc. f. 86

57. «El mismo, a últimos de Hebrero

1570; . . que el Cardenal Pacheco acabó de concertar el negocio del Dr. Thomas, y que en el de Mallorca por la Inquisición no se puede acabar cosas con Su Santidad.....» f. 124

Add. 28.408.—*Registro de cartas de don Juan de Zuñiga, Embajador en Roma.* Vol I (24 febrero 1569—22 julio 1572) Mallorca, obispo de, [Diego de Arnedo] ff 312, 339 v.

Add. 28.413.—*Registro de, Cartas de don Juan de Zuñiga, Embajador en Roma.* Vol. VI Enero 1581—Agosto 1582. Doms, Antonio, Virrey de Mallorca 1582 f. 266.

Add. 19.322.—«*Tercer registro de [las] cartas del Excmo Sr. [Gran Maestre de San Juan de Malta] Frey don Antonio Manoel de Villena, escritas por el cavallero frey don Joseph de Dueñas, su secretario.*» (17 enero 1726—diciembre 1727)

—Cotoner, D. Miguel, f. 150 b.

Add. 28.368.—*Documentos e informes del Consejo de Hacienda (1573—1586)*

137. «Don Juan de Idiazquez a Matheo Vazquez de Lecca, en St. Lorenzo a 22 de Junio 1586: para responder a dos consultas del Consejo de Hazienda; la una sobre Iviça, la otra sobre el dinero para gastos de galeotes»; f. 330.

Add. 28.364—«*Libro de papeles del Consejo de Ordenes; consultas originales del Presidente y otras cosas*» Vol. I. 1572—1585

59. «Memoria de los cavalleros de la Corona de Aragón que supplican por haitos de las Ordenes Militares a saber:... Miguel de Pas, governador y capitán general de la ysla de Menorca»... f. 258.

Add. 21.029.—Dos hojas en pergamino, 3,43 metros × 0,89 m.

Carta del Mediterráneo y del Mar Negro con una porción del Atlántico desde el Norte de las islas Británicas hasta el Sur de las Canarias, con las derrotas y los nombres de las principales ciudades.

Por «Jaume Oliver», natural de la isla de Mallorca, en Messina, 1559, con representaciones en colores de la Virgen y del Niño, el «Soldan» de Babilonia, etc. y de animales y escudos heráldicos.

* * *

Contiene también el archivo del Museo Británico más de un centenar de legajos, mapas y planos que pertenecieron al ilustre marino mallorquín Don Felipe Bauzá († Londres 1834), Director que fué del depósito Hidrográfico de Madrid, que se refieren principalmente a sus estudios geográficos sobre América.

JUAN LLABRÉS BERNAL

D O C U M E N T S

I

Nou mestre de la zeca.

(1499)

Die veneris xxviiiij november anno XL nono retulit Berengarius Moragues precopublicus curiarum se de mandato honorabilis domini locumtenentis majoricarum fecise per locha solita civitatis majoricarum preconitzationem sequentem.

Ara hoiats que notiffica a tot hom generalment lo honorable mossen Berenguer de Montagut, cavaller, lochtinent del noble mossen Ramon Dabella, cavaller, conseller del senyor Rey e governador general del Regne de Mallorques que com al dit honorable lochtinent sia estade nouellament presentade una carta del senyor Rey ara benaumenturadament regnant feta entre lo dit senyor e en Johan Sallambe e Pere Ses Eres mercaders de Mallorques, sobre lo arrendament de les sechas de la sua senyoria en

la qual entre los altres capitols son los capitols de la tenor següent:

Item que alguna persona de qualseuol estament ley o condició sia per si o per altre en alguna manera no guos traure de la terra e senyoria de dit senyor algun or monedat o no monedat sino solament lo flory Darago, corrent en la terra, e si algun fara lo contrary que perda lor que volria traure axi com es dit sens alguna remissio e gracia guanyadora per la una part al dit senyor e per l'altra part als dits arrendadors e companyons seus e per la rssidua terça part al acusador e aquell qui asso trobara, e ultra asso aquell qui treuria lo dit or axi com es dit incorrega pena de cors e dauer de la qual pena dauer la meytat sia guanyada al dit senyor e l'altra meytat als dits arrendadors e companyons seus en lo dit arrendament.

Item que tot hom estrany o prinat de qualseuol stat ley o condició sia qui aportara o fara aportar or e aquell vendra a la dita secha o sechas e metra en la dita secha o sechas en quantitat empero de sinch marchs dor fi o plus, ab lo present capitol guia e assegura lo dit senyor per si e per sos officials en tota sa terra e senyoria anant so, es assaber stant e tornant de totes e sengles marques e presalies ajudades e ajudadores e atorgades e atorgadores e de tots e sengles deutes que dege a qualsevol persones e per qualseuol raho que la stade que fasa en la terra e senyoria al dit senyor per aquells qui axi com dit es vendran o metran lo dit or e qui del dit guiatge e assegurament se volran alegrar no puxa sobrepujar o esser mes de spay de hun mes e asso per tolra tota frau qui en asso se pogues cometra, manant lo dit senyor ab lo present capitol a tots e sengles officials seus que los dits guiatjes e assegurances tenguen e obseruen e tenir e obseruar fassen, e les coses en lo present capitol contengudes fassen publicar ab veu de crida publica tota vegada que per part de dits arrendadors na sien request, con les dites coses per augmentasio del batiment de les dites seches tornen e redunden en gran profit del dit senyor e de tota la cosa publica de la terra e senyoria daquell.

Empertant lo dit honorable lochtinent per tal que alcun no puxa ignorantia allegar mana a tot hom generalment de qualseuol ley condició o stament sia que les coses en los dits capitols contengudes tenguen e obseruen e tenir e obseruar fassen segons lur seria e tenor, sots les penes en los dits capitols contengudes ultra tras-

gretio dels manaments del dit senyor en les quals sien vists encorrer si lo contrari atemp-tauen allegar.

(ARXIU HISTORIC DE MALLORCA.—*Precon. Liter*, 1386-1404).

II

Pregón sobre el derribo de edificios contiguos a la muralla

(1414)

Die mercurii quarta mensis Julij anno anatiuitate Domini M^occcc xiiij.

Ara hojats que notifica lo molt honorable mossen Pelay Unís, caualler, regent la Governacio del Regne de Mallorques, a tot hom generalment de qualseuol conditio o stament sia que hagen o tenguen alberchs Orts o patis qui afronten en lo mur de la Ciutat del carrer qui no pase dels blanquers qui afronta en lo mur de la calatraua fins a la porta de Portopi vogint tota la ciutat de dins de part de la terra, que com en lany Mccclxiij per necessitat de guerra per bona guardia de la Ciutat e conseruatio del murs e torres de aquella fos proveit per lo honorable governador del Regne de Mallorques qui la donchs era a instancia requesta e consell dels honorbales Jurats que tots los edificis e patis acostantse o contiguos al mur fossen derrocats e separats del mur, e fos laxat e ubert pasatge franch e desembergat entre lo mur e tots los edificis e patis de xvj pals de Montpaller de ample; e axi fo de present la donchs executat e fet lo dit pasatge dins la ciutat de tota la dita part del mur e del dit temps en sa contra la dita ordinatio e executio en gran dan de la cosa publica e defensio de aquella e destructio del mur torres e barbacanas, los frontalers del mur hagen closos los dits pasatges, es sien junyits amb lo mur e aquell diformat e destruyts en moltes parts; e per so lo consell general del dit Regne hage determenat quels dits pasatges tornen al primer stament, que sien uberts e desembargats de tots altres edificis e possessions de priuats, o de fer dilurs a xiiij del mes de maig any present, lo dit honorable Regent executant les dites coses determenada a requeste dels dits honorables jurats lany present del dit Regne ab veu de crida publicament feta per la ciutat notificant les dites coses hage

dat e assignat terme per tot lo mes de Juny propassat a tots los demunt confrontats en la dita murada de hauer executades e complides les coses demunt contengudes e ja ab altra semblant crida publicadas sots les cominacions devall e en la present crida expresades, e los dits confronts o afrontalers en lo dit mur dins lo dit temps ne apres nos sien curats nes curen de exequir e complir les coses contengudes en la dita crida e damunt mencionades; per tant lo dit honorable Regent e requesta dels dits honorables jurats del Regne de Mallorques e sobre abundant cautela volent executar e tornar a lloch la dita ordenatio, mana a tots los frontalers dels dits murs que per spay de deu jorns primer vinents hagen trencats, spahits, e desembargats tots los edificis e closos que hagen en los dits pasatges en la dita mesura de xvj palms de Montpasler, en altre manera perfet lo dit terme los dits pasatges e edificis seran trencats e desembargats a messio e cost dels frontalers, per les quals seran executats pasat lo dit terma.

(ARXIU HISTORIC DE MALLORCA.—*Lib. Precon.* 1405 ad 1419).

III

EL SANTUARIO DE LLUCH EN LA ISLA DE MALLORCA¹

(siglos XVI al XVIII)

V.—*Limosna de 25 libras de los Jurados al Colegio*

(Siglo XVII ?)

Molt Illustres Srs.

Jhs.—Lo Prior del Collegi de Nostra Senyora de Lluch diu que per major comoditat dels qui per sa deuotio y vots van a visitar aquell santuari muda lo grau de manera que sera molt descansat y sens perill, y com per est effecte haja de menester gastar circa 300 lliures, supplica perço dit Prior se servexca V. M. manar a favorir ab la sua acostumada caritat una tant bona obra. Que licet etc. Altissimus...

Sobre la qual petitio passaren y discorreueren los vots y parers de dits concellers de un al latre com es acostumat y fonch conclús,

(1) Vid Bol. de la Soc. Arq. Luliana, T. VII, págs. 380-382.—Palma, 1898

diffinit y determinat per lo dit general consell, unich discrepant ab lo vot del Magnífich Sr. Jaume Rossinyol essentse votat dos vegades ques donen vint y cinch lliures per amor de Deu a dita casa de Nostra Senyora de Luch.

(ARX. HIST. DE MALL.—*Sup. sueltas Leg.* V.)

VI.—*Los colegiales de la casa de Lluch eligen al Rdo. Llorens Jaume Pro. maestro de canto de Inca.*

(1674)

Dic xxij mensis aprilis anno a nativitate domini MDCIxxiiij

Conuocats etc. sa senyoria dels Illustres y molt Magnífichs senyors Jordi Abrí Descallar y Çanglada, doncell, y los socios etc. en la sala superior etc., lloch solit etc., ha comparagut denant dita sa senyoria lo R. Llorens Jaume prevere natural de esta Ciutat mestre de cant de la vila de Incha, y los ha representat que los collegials de la casa de Lluch lo han elegit en collegial de aquell Collegi per mort del R. Jaume Estada prevere collegial, y es de su senyoria y del Illustre y molt Reverend Capítol la aprobació y axi suplicaue aquella y su senyoria hauenstse informat de las moltes part del dit R. Llorens Jaume prevere aprouen la dita electio. De tot lo qual pera que const ad eternam rei memorian se ha confirmat lo present acte. Quare etc.

(ARXIV GENERAL. HIS. DE MALL.—*Lib. Extr. dels Jurats*, 1673 ad 1676, fol 71)

V

Una leva famosa

(1636)

Ill.^mSenyor.—Jhs. Los magnífichs Jurats diuen que per part dels Jurats de les viles y sindichs de la part forana y altres particulars de la present ciutat sels ha representat com a pares de la Republica que en la lleua que vuy se fa de soldats se fan alguns excessos, en respecte de pendre moltes persones les quals no deuen cosa alguna a la Regia cort axi en la part forana com en la present ciutat, de tal manera que los pobres pagesos qui viuen de son diurn jor-

nal dexen ses cases muller y infants per temor de que los comissaris y capitans nols preguen com fins assi han fet, llevantlos de la segada ahont stauen trebellant, lo que es en gran dany del present Regne y habitadors puis que en els dits sels lleue el poder sustentarse assi muller infants y en ells particular per quy treballen sels impossibilite la cultura de les terres y propietats que tenen y ja apenas se troben personas per dit effecte, pertant etc. al dits mag.^{chs} Jurafs supplican a V. S. Il.^{ma} y R. C. sia servit manar reprimir dits excessos y que dits Capitansy Comissaris no capturen les dites persones nils fassen les dites violenties antes be, als qui fins vuy son stats presos y aportats en lo castell de Bellver sien soltats y restituits en la sua libertat, attes es cosa tan justa conforme raho de justicia; cuncti etc. et licet etc. Altissimus etc. Que su Illma stara amb cuydado de remediar tots los danys que en la materia sian seguits y per que nos seguescan.—Prorisa etc. Regis Aud. die 16 Jun. 1636.

(ARX. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. de Sup. de la Universitat*, de 1632 a 1639, fol. 100).

VI

Mallorca afligida por la carestia.

(1648)

El Rey.—Egregio Conde de Montoro, pariente, mi Lugarteniente y Capitan general. Por lo que haueis escrito al Protonotario Pedro de Villanueva en carta de 18 del passado con vuestro secretario, y lo que el ha referido, he entendido la necesidad grande de trigo que se padece en esse Reyno por la corta cosecha del año passado y haver salido inciertas las diligencias que se han hecho en Francia, Cerdenya y Genova para su provisión y aunque con lo que avisasteys los días passados sobre esta materia mandé escriuir al Virrey de Aragon, Diputados y Ciudad de Çaragoza encargandoles que si por parte desse Reyno se acudia allá ha hazer prouision se facilitasse por todos caminos la saca de los granos, aora con esta ocasion he mandado reforzar la misma diligencia con nueuo aprieto, tambien he mandado aprobar al Governador de Vinaroz la permission que dió quando desembarcó allí vuestro secretario para

sacar hasta quatrocientos y cinquenta cayces de trigo que se embiaron a esse Regno, de que me ha auisado el governador y iuntamente le he mandado que dexe sacar todo lo demas que se comprare, y dispusiere assi en Aragon como en aquellos contornos para este fin con que la tierra no quede desproueyda, ni sea de los granos destinados para el ejército y plazas de Cataluña, Madrid a 20 de Março 1648.

(ARX. GEN. HIST. DE MALL.—*Llib. de Reg. de Privilegis*, fol. 230 v.).

VII

Prohibiendo a griegos, armenios y monjes del Sinai pedir limosna por los Santos Lugares de Jerusalem.

(1654)

El Rey.—Egregio Conde de Montoro, pariente, mi Lugarteniente y Capitan general. El año de 1604 mande prohibir la licencia de pedir limosna en todos los Reynos de la Corona de Aragon a griegos y armenios y a los monjes del monte Sinay, a instancia de los religiosos de la orden de San Francisco que assistian en los Santos Lugares de Jerusalem, por las persecuciones y trabajos grandes que los ocasionaban en aquella tierra y en otras partes del oriente. Y por que por parte del Comisario general de los dichos Santos Lugares se me ha representado que oy son mayores en Jerusalem sus violencias, emplean lo que saca de limosna en perjuicio de los religiosos que los habitan, suplicandome sea servido mandar renovar las ordenes que tengo dadas en esta materia, y se disponga el remedio combeniente para que estos cismáticos no hagan guerra a los hijos de la Iglesia con sus propias limosnas, he resuelto ordenaros, como lo hago, que en conformidad de la orden referida esteis muy advertidos de no dar lugar por ningun caso a que se permita en esse Reyno que este genero de gente pida limosna para los Santos Lugares ni en este nombre aunque lleven patentes de sus superiores, y procurareys su execución y cumplimiento en la parte que os tocara para reparar quanto se pueda los muchos trabajos que padecen aquellos buenos religiosos y obiar de la misma suerte el riesgo a que estan expuestos los Santos Luga-

res, y para la observancia y noticia de esta orden en todos tiempos hãreis que se registre en donde conbenga, para que la executen los que os sucedieren en esos cargos, en que serẽ servido. Datt. en Madrid a 6 de Junio MDCluiij

(ARX. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. de Reales Cédulas* de 1611 a 1691).

VIII

El aragonés Rigal fabricante de vidrio en Mallorca

(1719)

M. I. Sr.—Blas Rigal, natural del Reyno de Aragon y vecino de esta ciudad de Palma, rendido a los pies de V.^a Mg. Il. dize es fabricante de hacer vidrio, y que para hazerlo necesita hazer un ornillo en casas suyas propias y siendo estilo pedir licencia a V. M. Il.^a para su execucion, suplico a V. M. Il.^a sea servido darme y concederme dicha licencia que en ello recibirẽ merced.

(Informe)—Palma 16 Agosto 1719.—En execucion del Decreto dado por este Ayuntamiento a 11 del corriente al margen del presente memorial y visto su contenido devemos desir a V. S. que habiendo reconocido las casas y pasaje donde el suplicante pretende hacer el horno de vidrio, somos de parecer y sentimos, que no ay inconveniente para que se le permita hazer dicho orno, antes bien convendrá al publico que se añada otro orno de vidrio mas de los que hay en la ciudad; para que los habitantes en ella se puedan proveher del vidrio que necesitan con mayor conveniencia; y en caso de permitirsele la fábrica de dicho orno, sea con la condicion que deva el suplicante para ello obligarse ha hacer un subterraneo a gusto del Ayuntamiento para tener la leña, para que se evite el peligro de incendio y fuego a los vecinos de dicha casa y pasaje; lo que hecho deberá el suplicante avisar para que se mande hacer visura de todo, antes que se trabaje y fabrique vidrio; y esto en nuestro sentir salvo semper etc.—D. Gaspar de Puigdorfila —D. Antonio de Puigdorfila.

(ARX. MUNICIPAL DE PALMA.—*Lib. de Doc.* de 1719, fol 212).

IX

Sobre la provisión de azucar para las farmacias de Palma.

(1721)

Excmo. Sr.—La Ciudad de Palma representa a V. Ex.ª como hallandose con la noticia que de orden de Dn. Diego Navarro, Intendente General de este Reyno, se havian dado estrechas ordenes sobre que se extraiga y embarque para fuera de la porción de asucar de Portugal que por el mes de Abril passado se introduxo a comision D. Pedro Maria Revasguino, negociante de esta ciudad, y que assi mismo para este fin se havia mandado embargar y fletar embarcaciones en este Puerto para la extracción y transporte de dicho azucar; y en consideración que de efectuarse la dicha resolución se sigue un notorio y conocido perjuicio a el bien publico, por carecerse en esta isla de este genero que es tan necesario para la salud de los enfermos y manutencion de las Boticas y medicamentos, además de ser en ocasion que tanto se necesita de las embarcaciones para el transporte o introduccion que se solicita de granos para el abasto de este año, cuya cosecha ha sido tan esteril como a V. Ex.ª consta; resolvió la Ciudad en seis del corriente de unanime consenso, como muy de su obligacion, se hiciese representacion a dicho Intendente general para que se sirviese suspender las expresadas determinaciones, por los motivos que van expresados en la adjunta copia de dicha representación, lo que executado a continuacion de la misma dió su auto el Intendente general, proveyendo: «Que se pusiese con los autos, no ha lugar a lo que la Ciudad pide; acuda a donde le combenga y cúmplase lo proveido». En vista que vino negada la peticion de la Ciudad, se acordó de unanime consejo, que respeto de que la principal causa con que se halla el Ayuntamiento para representar sobre el que se suspenda la extracción de dicho azucar, es por la precisa conservacion de la salud publica para la qual es tan necesario este genero, que se hiciese representación a V. Ex.ª poniendo a su alta comprehencion todo lo acordado en este assumpto, y que redunde en beneficio del comun. Y para la debida justificación, y que resulta evidente el considerable consumo que ay solo en lo preciso de los medicamentos, boticas y en-

fermos, pone también el adjunto certificado dado por los médicos, boticarios y confiteros, en que de preciso con solo un año se necesita de mucho mas azucar de lo que comprende la porción comisionada a dicho Revesguino; cuyos inconvenientes que ceden en daño del comun, y que puestos en la justificada piadosa consideracion de su Magestad se deve esperar de su innata Real benignidad, que sin embargo de qualquiera ordenes, declarará no dever entenderse por lo que toca a esta isla y mas en el presente año en que se experimentan algunas enfermedades que cada día van aumentando, consumiéndose mucha mayor porción de azucar para la subvención de dichos enfermos.

Suplica a V. Ex.ª sea de su mayor agrado dar las providencias necessarias, para que en vista de lo representado se suspendan dichas ordenes, en interin que informado Su Magestad fuese servido mandar lo que sea de su Real agrado, como asi lo tiene resuelto la Ciudad, de hacer representación sobre este asunto a su Magestad incontinenti, gracia que espera de V. Ex.ª omni etc. et licet etc. Altissimus etc.

Palma 8 agosto de 1721.—Use de su derecho y acuda donde mejor le combenga.

(ARX GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. de Suplicas* de 1716 a 1722, fol. 81).

X

Reforma de la Casa de las Comedias

(1788)

Palma 6 Marzo de 1788.—Sin embargo de lo expuesto por los Regidores de la ciudad con el producto de la madera y despojo de los árboles que se han cortado en la calle de los Olmos, se manda que se entregue por ahora a los Administradores del Hospital y que estos en lugar del soportal ó portico nada vistoso y poco subsistente que se halla á la entrada de la Casa de Comedias, hagan inmediatamente formar allí un especie de arqueado, que al paso que hermosee la vista y sea de mayor resistencia tenga también sobre su cubierta una asotea ó terrado a donde se salga de los primeros palcos de el Coliseo y en donde con facilidad se refugien los concursantes en caso de qualquier

incendio ó desgracia que pueda suceder—está rubricado.

Escribano mayor, D. Onofre Gomila, Notario.

(ARX GEN. HIST. DE MALL. Leg: *Autos de Audiencia.*)

XI

Celebración perpetua de 40 horas el domingo de Pasión en San Francisco

(1802)

Muy. Ill^{te}. Sr.—Don Miguel Serra y Dameto, Pro. y Canónigo de la Santa Iglesia y Ministros de la Tercera orden del S. P. S. Francisco de Assis de la Ciudad de Palma, en nombre de dicha Tercera orden expone a V. S. como se ha determinado celebrar perpetuamente en la iglesia de dicha orden tercera unas 40 horas en el Domingo de Pasion en obsequio de N. Sra. de las Angustias que se venera en dicha Iglesia, las que han de tener su principio en el presente año de 1802. Por tanto con todo rendimiento suplica a V. S. sea de su mayor agrado favorecer a dicha tercera orden con la limosna de cera que obtienen de la Universidad de V. S. M. I. las demas iglesias, en donde se ofrecen semejantes cultos al Señor Sacramentado. Favor que espera de la notoria bondad de V. S. M. I. Altissimus. etc.

(ARX. MUNICIPAL DE PALMA.—*Libro de documentos* de 1802.)

XII

Sobre el establecimiento del instituto de San Camilo de Lelis en Palma

(1805)

Ilmo. Sr.—Muy señor mio de todo mi respeto: por el apreciable atento oficio de V. S. I. de 31 de Mayo tengo la agradable noticia de haber merecido su aprobación mis deseos de ver establecido en esta ciudad el Benéfico instituto de San Camilo de Lelis, y de que á su consecuencia se ha servido V. S. I. cooperar por su parte eficazmente al logro de ellos in-

formando favorablemente al Rey y Supremo Consejo. Estas singulares y distinguidas gracias excitan en mi ánimo el mayor y mas justo reconocimiento a V. S. I. y cada uno de sus respetables individuos, y me obligan á pedir incesantemente al Todopoderoso premie cumplidamente la piedad y cristiana religion que manifiesta V. S. I. en esta ocasion y á desear se me presenten muchas en que poder hacele entender sin equivocacion mi debida gratitud.—

Dios guarde a V. S. I. muchos años en toda prosperidad. Granada 3 de Julio de 1805. Ilmo. Sr. B. L. M. á V. S. I. su mas seguro servidor y reconocido capellán Juan Josef Alcover. Sres del M. N. L. e I. Ayuntamiento de la Ciudad de Palma.

(ARX. MUNICIPAL DE PALMA. *Lib de documents* de 1805.)

ENRIQUE FAJARNÉS

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS DEL REGNE DE MALLORCA

(CONTINUACIÓ)

En Marti per la gracia de Deu Rey Darago, de Sicilia, de Valencia, de Mallorques, de Cerdanya e de Corsega, Comte de Barsalona, Duch de Athenes, e de Neopatria, e encara Comte de Rossello e de Cerdanya, als nobles, amats e faells los Governador, Batle, Vaguer, Jurats e a tots altres oficials nostres, presents e esdevenidors dins la ciutat e Regne de Mallorques constituïts, al qual o als quals les presents pervendran, e les coses deïus scrites se pertanguen, o a lurs lochtinents, saluts e dileccio. A nostra oïda novellament es pervengut que vosaltres o alguns de vosaltres, e encara lo inquisidor dels heretges, o sos lochtinents per extorsions de pecunies, e vexacions, e no per zel de justicia entrats e entrar fets vostres o lurs ministres per les cases o habitacions dels olim juheus, e ara xrestians novellament pervenguts e la sancta fe xristiana, habitants dins la Ciutat e Regne de Mallorques encerquant e escorcollant les cuynes e les cambres daquells, dients e allegants que los dits converses a la sancta fe catholica tornats en lurs cuynats, e en altres coses, lur vida tocants, tenen e serven los uses e custums judaychs, per la qual cosa los fets fer enquestes e altres procehiments contra tota justicia. E no res menys molts en la dita ciutat e en lo dit Regne als dits converses e novells xristians fan moltes injurïes e oprobis dients e apellants aquells cans retallats e altres paraules retraents la cecitat passada, injurïoses oprobïoses e de gran menys preu, e asso en gran vilipendi de

la sancta fe xristiana e del sagrat crisme, del qual son untats, per la qual cosa molts dels dits converses se son exïts de la dita Ciutat e Regne e es son anats poblar fora nostra senyoria e jurisdiccio, e altres sen son anats en terra de moros lexant la dita sancta fe xristiana, les quals coses tornen en gran carrech de consciencia, e en gran dan de nostre patrimoni e de la cosa publica, perque nos volents que los dits conversos sien en lur justicia conservats, e encara benignament e caritativa tractats, feta a nos humil suplicacio per part dels dits conversos, a vosaltres dits oficials nostros e a cascun de vos dehim e manam, sots pena de mil florins dor a nostres cofrens aplicadors, e dels bens de cascun dels contrafaents havedors, que los dits converses per la dita raho no agreujets ne en les dites sues cases o habitacions entrets, ne aquelles escorcollets, ne per algu en alguna manera agreviar, ne les sues cases o habitacions escorcollar permetats, sino en cars que juridica e evident causa requeris los dits escorcollament e encercament a coneguda de vos Governador o de vostre Lochtinent, e de vostre Assessor o Lochtinent de aquell, com ates que de aquests escorcolls o encercaments se ha abusat, axi volem que es fassa per tolre vexacions. E sobre los dits oprobis e paraules injurïoses provehiscats, e aquells en sa justicia mantengats e defenats, e encara caritativament tractets e preservets en o per la forma e manera que los altres xristians de la dita Ciutat son mantenguts, de-

fesos e tractats servant a aquells privilegis, pragmatiques, libertats e franqueses, usos e bons costums de la dita Ciutat en e per la forma e manera que als dits altres cristians son servats e acostumats servir. E asso per vos no mudets, ne mudar permetats, sots la pena dassus dita, si encara la ira e indignacio nostra cobeiats esquivar, tollents a vosaltres e a cascun de vos tot poder de fer lo contrari. Dat en Barsalona a set dies de noembre en lany de la nativitat de nostre Senyor M, quatracents nou. Sperandi.

A. H. M. Cedul f. 305.

ORDINACIONS FETES PER ELS JUEUS DE MALLORQUES.

Die veneris XXVIII mensis septembris anno a nativitate Domini M.º CCCC.º tercio decimo.

(1413)

Die et anno predictis. Retulit, et fidem fecit Johannes Girard, preco publicus Curiarum Maioricarum se de mandato honorabilis Palagii Unis Militis Regentis officium Gubernationis Maioricarum ad instanciam Reverendissimi Maioricensis Episcopi et honorabilis magistri Guillelmi Sagarra in sacra pagina professoris ac Inquisitoris heretice pravitatis in Regno Maioricarum, venerabilium Juratorum ac Procuratoris Regii dicti Regni, publicasse per diversa loca solita civitatis Maioricarum, tubis preclangentibus, preconizacionem sequentem.

Ara hoiats que notifica a tot hom generalment lo honorable Mossen Palay Unis, Cavaller, Regent la Governacio del Regne de Mallorca, a instancia e raquesta del molt reverent senyor Bisbe de Mallorca e del honorable Inquisidor de la sancta fe catolica e dels honrats Jurats e Procurador Rey al del dit Regne que per lo molt excellent e magnifich senyor nostre, senyor Rey de Arago ab carta sua ab son sagell pendent roborada son fetes e manades per tots e sengles oficials e sotsmeses seus, servades, tengudes e publicades ab veu de crida les ordinacions da vall escrites, les quals lo dit honorable Regent la Governacio vol e mana per manament del dit senyor Rey esser publicades, tengudes e servades per tots e sengles inviolablement en la forma seguent.

Ferrando per la gracia de Deu, Rey de

Arago, de Sicilia, de Valencia e de Mallorca, de Serdenya, de Corçega, Comte de Barcelona, Duch de Atenes e de Neopatria e Comte de Rossello e de Sardanya. Als amats e faels Governador, Procurador nostre Rey al e altres oficials nostres de la Ciutat e Regne de Mallorca, e als lochtinent de aquells, presents e esdevenidors, saluts e dileccio. Com la calliditat maxinosa e infidelitat dels jueus, adversa als feels cristians, no tencolament actesa mas vetlant a dampnatge de aquells ha tristors del profit dels dits cristians e de les ruines lurs se gloriege ab gran guai, Sancta mare Esgleya ha ordonat los dits jueus, pudents infaels, habitar separadament dels dits feels cristians per tal que, per vicinitat dels lochs, la lur inmundicia no entutza la puritat de aquells, e ells, pudrits de peccats e de erres, no currumpen la sanitat de la pura pensa de aquells. E per aquesta raho Nos, per aço, axi com feel membre segons se pertany, ajustats al statut de sancta mare Esgleya, haia mentes per relacio del Enquesidor de la heretical pravitat que en la ciutat e en lo dit Regne de Mallorca molts jueus, a la dita ciutat declinants, cohabitaven ensemps ab los conversos a la fe catolica, per la qual cohabitacio o societat los dits conversos obedients a aquells, lexants les coses divinals perseveren sens vergonya, amagadament en les dabnables erres primeres honren, axi com jueus los dissaptes, pasants los sants diumenges en diverses uses e treballs. E nores menys, segons se diu, als cunes fembres converses de la dita ciutat procuren que sien portades en Barbaria on, despulantse la preciosa vestidura del sanct baptisme e la fe catolica renegants, colen e celebren la Sinagoga judayca. E encare altres vinents de terres stranyes en la dita ciutat, van e viuen judaicament jatsia que en altres lochs hagen promesa faeltat a Jesucriste hagen pres nom de xrestia, els quals, axi com no coneguts, no dupten de renegar Deu. Nos, volents stirpar per nostre poder les coses desus dites, qui tornen en gran ignominia de la santa mare Esgleya catolica, havem fets madurament e digesta als cunes ordinacions de la continencia sots seguent.

Per tal com la maxinosa infidelitat dels jueus, als feels xrestians no poch adversant en les adversitats dels dits xrestians se glorieja, e en les prosperitats se entristeix, statuhi santa mare Esgleya los dits jueus en apartat loch habitar e viure, per so encara que lur feditat e enmundicia en los dits xrestians no engenrassen in-

feccions, e lurs erres no corrompessen la puritat de aquells. E com hajam entes per relació del Inquisidor que en la illa e Regne de Mallorca los dits jueus cohabitaven ab alguns cristians de la qual cohabitació se seguexen alguns coses de mal exemple, en especial que per lur poder pervertexen alguns cristians novells a sabbatitzar e perseverar en lurs judayches e dagnades erres. E encara per lur stucia en cedicions e engans dels dits cristians inhumanament e continua studien havem deliberadament e madura, a oprimir lo mal proposit e stucia de aquells, ordenat les ordinacions devall scrites, les quals volem e manam en lo dit Regne e ylla de Mallorca e ciutats, viles, e lochs de aquell esser inviolablement observades.

Primerament ordonam, statuim, e manam que tots los jueus e juyes de la ylla e Regne de Mallorca e de les ylles a aquella adjaents stiguen e viuen apartats dels cristians en un cercle a una part de la Ciutat o vila on habitaran, en la qual stiguen tancats e closos entorn, en tal manera que totes les portes isquen al cercle o mur, en lo qual mur haja una porta, e no mes per on isquen, lo qual cercle o part les sia elegit e designat per los Jurats e Procurador Reyat del dit Regne, o de la vila on habitaran. E si los dits jueus hauran o tindran juaria apart que aquella aytal los sia hauda per cercle o barri, e que en aqueila se hajen a mudar, o apartar del dia que los sera assignat lo dit cercle o loch per los dits Jurats, o Procurador Reyat a un any primer següent, per tal que dintre lo dit any hagen e fassen cases on stiguen. Pero preveim e manam que si en los dits barris a ells assignats, haura algunas cases ja fetes, que aquelles puxen haver per compra o per loguer, a coneguda dels dits Jurats o Procurador Reyat, o segons que ab los senyors de aquelles se poran convenir. E si dintre lany apres que assignat los sera, no seran apartats de la habitació dels dits cristians e nos seran mudats en lo dit cercle o barri que passat lo dit any tots els bens de aquells sien confiscats, e adquirits a Nos e a nostre fisch, e de la persona hagen star a nostre merce.

Item ordonam e manam que negun jueu ni juya no menguen ni beguen entre cristians ni cristianes, ni cristians ni cristianes entre jueus ni juees, e aço en lurs habitacions, si donchs no era en cas de necessitat, axi com es enant per camí o seguint la Cort nostre, on no poguessen haver posada, o que fossen en loch

on no hagues juaria. E mes, que los dits jueus no tinguin scuders ne servidors en ses cases que sien cristians ni cristianes per fer lur servey ni faena en lurs cases, axi com aperellar los de menjar en lo dissapte ne encendre foch ni anar los a vi ne altres coses semblants ne gosen tenir dides cristianes per nodrir lurs infants, ni vinguen per fer honor a les cases dels cristians, axi com en noces, sepultures, ni en neguns altres actes. E aço sots pena de cent florins per cascuna vegada que contra les dites coses o algunes de aquelles faran o vendran a Nos o a nostres cofres aplicadors sens gracia alguna. Pero en lo present capitol no sien compresos los cristians que los dits jueus logaran a jornals per adobar lurs cases, cavar lurs vinyes e heretats, e fer altres negocis consemblants, pero que tals cristians no menguen ne beguen en cases dels jueus segons que demunt en lo present capitol es contengut.

Item ordonam e manam que negun jueu ni jua no gos portar en lo dit Regne armes negunes, axi com spases, dagues, punyals, o altres semblants armes, pero volem que els dits jueus pusquen portar coltells e ganivets per tallar pa e carn. E qui contra fara que sia encorregut en la dita pena de Cent florins aplicadors com dit es dessus.

Item com nos sia dat a entendre que en los llibres, e altres scriptures del Talmut de la ley dels dits jueus los sia manat que cada dia diguen la oració dels heretges, stants de peus, en la qual maleexen los cristians e les esgleyes, e los faels defuncts. Perço, ordonam e manam fermament que negun jueu ni juya dessi avant tal oració no diguen, ni aquella tenguen escrita en lo libre del dit Talmut, ni en altres lurs llibres ans la dita oració raguén, cancellen, e abolesquen dels dits llibres en tal manera que de quiavant en neguna manera nos puxa legir e aço hagen a fer dintre dos mesos apres publicació de la present nostra ordinació. Equis qui la dita oració dira ne en aquella respondra, que li sien donats cent assots publicament per los lochs acostumats de la Ciutat o vila on stara. E si la dita oració, passats los dits dos mesos, atrobada sera escrita en algun libre dels dits jueus, que aytal en poder de qui atrobada sera paga a nos la dita pena dels dits cent florins. E si aquells pagar no pora que li sien donats CC assots en la manera demunt dita. E ultra les penes dites volem que contra aytals jueus sia proceit criminalment axi com a aquells qui

malaexen e blasfemen la ley sancta dels xrestians.

Item encare manam e ordonam que nengunes fembres xristianes, axi maridades com no havents marits, de qualsevulla condicio o stament sien no gosen entrar dintre les cases o cercle o juevia o loch on los dits jueus, o juyes habitaran, axi de dia com de nits. E qualsevulla xristiana qui contrafara, si es maridada, que sia encorreguda en pena de cinquanta florins per cascuna vegada que trobada hi sera, e sino haura marit que perda tota la roba que aportara fins a la camisa. E si sera fembra publica que li sien donats cent assots publicament per cascuna vegada que trobada hi sera.

Item mes ordonam e manam que si als-cuns jueus o juyes del dit Regne e ylles a aqueli adjacents per spiracio del Sant Spirit se volran batajar o tornar a la santa fe catolica, que no sien ni degen esser embergats, torbats, ne detenguts per força, o per altre manera qualsevol, e aço per jueus ni xrestians axi com es a marit o muller, pare o mare, o germa o germana, o qualsevol altre persona. E qui contra aquestes coses fera ni vendra que sia punit civilment o criminalment per les penes en dret aposades.

Item mes avant ordonam e manam que de qui avant negun jueu ni juya en lo dit Regne no gos anomenar en scrit ni de paraula *don tal*. E si ho fara que per cascuna vegada que ho fara que pach deu florins,

Item que per tal que els jueus en lo dit Regne mils sien coneguts ordonam e manam que desi avant hagen a portar e aporten lo capiro ab la cugulla de un palm, feta a manera deambut o de corn, cosida entorn fins a la punta, o en altre manera, perque aparega distincio entre ells e los xristians. E mes que los dits jueus no gosen portar mantes ans hagen a portar demunt les vestadures que vestiran gramalles o tabardes ab aletes portant en les dites gramalles de la part de fora los senyals que acostumen portar, pero es de nostra intencio que los dits jueus anant per cami, per squivar als-cuns escandils que los porien es devenir, puxen portar aquenes vestadures que es volran, axi per cami com per loch on seran.

Item ordonam e manam que negun jueu ni juya no venen speciaria, ni pa, ni vi, ni farina, ni oli, ni mantega, ni altra cosa de menjar a xristians ni a xristianes, ni tinguen

tendaries, ni botiga, ni taula en public ni en amagat per vendra, si ja no era gra o verema que cullissen en ses vinyes o carns vives, e oli que cullissen en son o'livar, o fruytes que cullissen en lurs ords. E les dites coses, e cascuna de elles los demunt dits jueus e juyes puxen vendre en los cercles dels barris on staran o en les heretats que tindran, axi sues com arrendades. E aço axi a xristians com a jueus e a moros, e a qual se vulla altres, e aço en les feries e en los dies del mercat, e en les plasses e botigues, sin hauran, no stant en aquelles xristianes. Pero entenem que en tals botigues no puxen dormir ni star en aquelles, sino mentra vendran les dites mercaderies. E aximateix entenem que puxen vendra en les dites Ciutats, e viles, e locs altres qualsevulla mercaderies qui no sien en aquesta nostra ordinacio vedades, portant aquelles en lurs mans. E qual sevulla jueu, o juya que contra les dites coses fara que per cada vegada encorrega e cayga en pena de C florins. E mes que de les persones hagen star a merce nostra.

Item ordonam e manam que negun jueu ni juya no sien arrandadors ni procuradors ni mostaçafs ni maiordoms ni compradors de nostres rendes, ni daltre senyor ni senyora ni xristia o xristiana, ni usen de aquests oficis, ni daltre de aquells per los xristians o xristianes. E si contraferan que sien encorreguts en les penes que demunt se contenen.

Item per so com nos es donat entendre que los dits jueus fan axi com taitres e altres persones de altres sectes, tornar jueus, forsantlos e fahint los lurs als-cunes altres seremonies, la qual cosa es en gran vituperi, e menys preu de la santa fe catolica, volem, e ordonam e manam que dessiavant los dits jueus no fassen ni atempten semblants coses en neguna manera, e si lo contrari faran, que semblants jueus sien hauts per catius nostres, hoc aximateix sien nostres catius les dites persones que a la lur ley seran pervertits, e no resmenys les persones e los bens de aytals jueus e pervertits hagen star a merce nostra.

Item ordonam e manam que negun jueu ni juya no gos visitar xristians ni xristianes en lurs malalties, ni de dar los medecines ni axarops, ni banyar se en banys ab los dits xristians e xristianes, ni juyes ab xristians, ni els envien presents de tortes ne de spicies, ni de pa, ni de vi, ni de volateries mortes, ni de altres carns, ni de peix, ni de fruytes, ni de als-cunes altres

coses, cuyt de menjar que sien, e qual sequira jueu o juya que contra asso fara o vindra que pach per cascuna vegada Cent florins.

Item ordonam, e manam que negun jueu ni juya no port, ni gos portar vestadures de drap descarlata ni de mostivaler, ne de altre drap molt precios, e si lo contrari faran que per la primera vegada perden tota la roba que portaran fins a la camisa. E per segona que perden tota la roba e reben Cent assots publicament. E per la terça vegada que perden tots los bens aplicadors a nostres cofrens.

Item que neguna juya no gos portar manto ab sendat ni ab pena, e que les vestadures que portaran, lo drap de aquelles no sia de major for que lo drap que los dits jueus portaran, ni les dites juyes no gosen portar or en los vels ni tocas que portaran. E qui lo contrari fara perdra per cascuna vegada totes les robes que portara fins a la camisa.

Item mes avant ordonam e manam que negun jueu no puxa esser barber, ni cosir draps de neguna cristiana de qual se quira stament, o condicio; e qual se quira que lo contrari fara sien donats al jueu per cascuna vegada cinquanta assots e la dona qui li donara los draps a cusir pach per cascuna vegada Cent sols.

Item com nos sia donat entendre que de les nostres terres, e Regnes passen en Barbaria converses cristianes les quals renegen la santa fe catolica, e essent pervertides a la ley judayca infanten, e aquelles tals tornen a les nostres terres on axi com jueus habiten entre els cristians, la qual cosa torna en gran menys preu de la sancta fe catolica. Per tant ordonam e manam que neguns oficials nostres sots privacio del ofici no lexen ni permeten les dites converses de la nostra senyoria exir ni anar a les dites parts de Barbaria, ni tals jueus habitar en nostres terres, ans si algun de aquels trobat hi fora, hajan a proceir contra aquell segons que per dret atrobaran esser faedor. Manants encara que los patrons qui les converses de les dites terres trauran perden lurs nevilis, e sien encoirreguts en cors e en haver sens tota gracia e merce.

Les quals vos trametem ab lo nostre segell comunides e les quals volem e manam sots pena de Mil florins dor Darago aplicadors als nostres cofrens, si ferets lo contrari, fassats inviolablement observar entre los jueus habitants e habitants en la dita ciutat, e vinents a aquella. Inhibent sots la dita pena la qual manam

per vos esser exigida e lavada quantes vegades sera contrafet a qualsevol patrons o ductors de qual se vol navigis passants a les parts o Regne de Barbaria que alguna fembra no gosen o presumesquen publicament o amagadament alla transportar. Mes avant, per tal que de les coses dessus dites no ben fetes, e daltres si alcunes sen feran dequiavant se seguescha deguda punicio a vos, e a cascun de vosaltres deim e manam que al dit Inquisidor, en les coses que exercira per raho de son ofici, com raquest ne serets, li assistats ab ajuda, consell e favor. Dada en Barcelona XX. dies de marts lany de la nativitat de nostre Senyor M. CCCC XIII. e del nostre Regne segon. Rex Ferdinandus.

A. H. M. *Preg.* fol 141.

REGIMENT DE SACH E DE SORT (1)

(1447)

Libre del novell regiment de sort e de sach ab lo qual lo present Regne se regueix, es stat fet en lany M. CCCC Seixanta Set, stants Jurats los honorables mossen Miquel Sureda Cavaller, mossen Luis Umbert, mossen Pere Borrassa, mossen Pere Ameller, mossen Gaspar Pont, e mossen Antoni Gual, e tret e comprovat del original, lo qual era en paper tot ja squinçat, e stant Scriva de la casa de la Universitat lo discret en Rafel Parera, notari.

La presentacio de la provisio real per introduccio del Regiment de Sort e de Sach, e la admissio de aquella.

Noverint universi quod die martis decima mensis Octobris anno a nativitate Domini Millessimo Quadringentesimo Quadragesimo Septimo, hora quinta ipsius diei. Coram multum honorabili domino Hugone de Sancto Joanne, milite domini Regis Conciliario, et pro eodem domino Locumtenente Magnifici domini Gubernatoris Regni Maioricarum, et honorabili Bartolomeo Albertini, utriusque Juris doctore,

(1) Aquesta pragmática és escrita tenint a la vista els codis «Llibre de Corts generals» pag. 126 i «Llibre de Sort e de Sach» de 56 fols, que es guarden a l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca.

Locumtenente sui honorabilis Assessoris, in Aula Castri Regii Civitatis Maioricarum in qua solitum est audientiam teneri personaliter existentibus, venerunt et comparuerunt honorabiles Latzarus de Loscos miles, Arnaldus de Pachs, Franciscus Axalo Cives, Rafael de Vallmaior et Gabriel Muntanerii mercatores, ac Antonius Domenech draperius, inferius nominati et in presentia honorabilium Joannis Berardi, Ferdinandi Valentini et Rafaelis Ferrarii legum doctorum, Georgii de Sancto Joanne militis, et Jacobi de Galiana, domicelli minoris dierum, testium ad hec specialiter vocatorum presentarunt eisdemque honorabilibus Locumtenentibus Gubernatoris et Assessoris, ac per me, Mateum Ballistarii notarium et scribam Curie Gubernacionis Maioricarum ibi, hac de causa evocatum, legi et intimari requisiverunt et fecerunt quamdam litteram Regiam papiream in eius dorso sigillo Regio sigillatam cuius tenoris talis est.

La Provisio Regal per introduccio del Regiment de Sort e de Sach.

Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum, Sicilie citra et ultra farum, Valencie, Jerusalem, Hungarie, Maioricarum, Sardinie, et Corsice, comes Barcinone, Dux Atenarum, et Neopatrie, ac etiam Comes Rossilionis et Ceritanie. Dilectis Conciliariis nostris Gubernatori et Procuratori Regio in dicto Regno Maioricarum et eorum locatenentium, Juratis quoque et Generali Concilio et aliis incolis in Civitate et Regno Maioricarum constitutis, qui nunc sunt. Salutem et dilectionem. Preter ordinem modum et formam quos pro introductione et observantia Regiminis sortis dicti vulgariter de sacco in Regno ipso fienda, aliquibus bonis respectibus bonum statum et tranquillum dicti Regni concernentibus, dedimus et adhibuimus de et cum voluntate et consensu partium, que hactenus super regimine dicti Regni contenderunt certam de aliquibus personis ad id ydoneis, nominationem et electionem fecimus de Juratis et Generali Concilio ipsius Civitatis et Regni pro tempore quod currere incipiet a die presentacionis et intimationis presentium, et ab inde pro anno qui incipiet in festo beati Thome apostoli, proxime venturi anni presentis et infrascripti, et per totum ipsum annum, prout in cedulis sequentibus continetur. Los Jurats de la Ciutat e Regne de Mallorques ordonats per lo senyor

Rey son aquests, Mossen Latzer de Loscos per lo bras Militar; Narnau de Pachs, Francesch Axelo per los Ciutadans; en Rafel Vallmaior e Gabriel Muntaner per los Mercaders; Nantoni Domanech draper per los Manestrals. Lo Concell General de la Ciutat e Regne de Mallorques, ordonat per lo senyor Rey, es aquest, es a saber. Concellers per lo bras militar Mossen Pere Descatlar, Mossen Pau Sureda, Mossen Jordi de Sant Joan, Joan de Galiana, Mossen Blay de Tagamanent, Mateu Roig, Gispert de Montornes, Francesch Burgues. Concellers per los Cítudans, Bartomeu Fuster, Pere Mari, maior de dies, Joan des Catllar, Micer Joan Berard, Micer Gabriel Castanyer, Asberd de Pachs, Jacme Rossinyol, Luch Oliver, Guillem de Pachs, Joan Fuster, Pere Miro, Gaspar de Pachs, Pere Bertran, Jordi Brondo, Bernat de Juny, Joan de Dameto. Concellers per los Mercaders: Joan Terriola, Guillem Matheu, Francesch de Comelles, Daniel Ka, Joan Gerones, Pere Donadeu, Huc Fabrer, Gregori Joan, Gabriel Abellar, notari, Francesch des Cors, Joan de Bas, Joan Miro, Pere Spanyol, Joan Pou, Gabriel Salva, Pere Salt. Concellers per los Manestrals: Pere Granyana calsiner, Bartomeu Botelles, perayre, Andreu Maçot, parayre, Joan Amades, gerrer, Pere Andreu, cirurgia, Francesch Riudavets, sastre, Bartomeu Benaiam, perayre, Gabriel Domenge, parayre, Blay Puig, texidor, Miquel Macia, parayre, Pere Roses, capeller, Joan Cardils, sabater, Jacme Mates, picapedrer, Antoni Bestard, teixidor, Pere Ponç, parayre, Jacme Servera, picapedrer. Concellers per la part forana qui han entrevenir en lo Concell de la Ciutat; Bernat Fabregues de Inca, Pere Monroig de Inca, Antoni Puiggros e Guillem Gual de Sineu, Lorenç Perpenya de Pollença, Francesch Melia de Pollença, en Mosqueroles de Soller, Jacme Colom de Soller, Pere Andreu de Manacor, Guillem Armangol de Luchmajor, Gabriel Pou de Alcudia, Jacme Servera de Porreres, Joan des Colombes de Arta, Bartomeu Castell de Muro, Gabriel Garriga de Robines, Joan Catala de Selva, Bernat Armengol de Sancelles, Macia Carbonell de Alaro, Jacme Sunyer de Falanig, Joan Venrell de Campos, Lorens Ferrugut de la Pobla de Hyalfas, Francesch Alberti de Sancta Margarita de Muro, Pere Fabregues de Petra, Simon Sbert de Santanyi, En (1) Ben-

(1) El llibre de Corts Generals hi afegeix Jacme.

nasser de Sentiani de Campanet, Guillem Palou de Bunyola, Joan Mates de Sant Joan de Sineu, Bartomeu Claret de Valldemussa.

Nolentes itaque neque intendentes ex hiis electione et nominatione Juratorum et generalis Concilii dicto regimini sortis sive de sacco vel illius ordini forme modo et effectu preiudicium aut derogationem aliquam facere vel inferre, vobis dicimus, precipimus et mandamus, de certa nostra sciencia et expresse, sub debito naturalitatis et fidei, quo nobis tenemini et astricti estis, quatenus incontinenti presentibus intimatis, omni mora dilacione et consultatione cessantibusque, super hiis a nobis non requisito mandato, predicti qui in dictis cedulis nominati et destripti sunt pro Juratis et Generali Concilio dicte Civitatis et Regni pro dicto tempore et anno proxime futuro, qui incipiet in festo beati Thome apostoli et per totum ipsum annum et nullos alios habeatis et ilico ad suorum officiorum et muneris onus eosdem recipiatis et admittatis Vosque dicti Jurati et alii qui in dicto Generali Concilio nunc estis, ut dictum est, a vestris honoribus et officiis presentibus exhibitis desistatis. Nec contrarium faciatis aut premissa exequi diferatis quavis causa si penam predictam cupitis evitare. Dicto autem finito tempore ad electionem Juratorum et Generalis Concilii in dictis Civitate et Regno procedi volumus prout et quomodo in dicto sortis regimine est contentum et debet fieri iuxta traditam ibi formam. Datum in nostris felicibus castris prope Passaranum die vicesimo Augusti anno a nativitate Domini Millesimo cccc.º xxx.º Septimo. Rex Alfonsus. In Maioricis III.º.

Quaquidem littera Regia presentata lectaque et intimata iidem honorabiles Locumtenentes Gubernatoris et Assessoris cum illis quibus decet humilitate reverencia et honore admissa et recepta predicta littera, obtulerunt se paratos et prestos mandatis Regiis firmiter obedire eaque exequi et complere.

Et ibidem, incontinenti, instantibus et requiritibus prenominatis presentantibus littera Regia supradicta fuit per me dictum notarium intimata et lecta honorabili Antonio Salt Locumtenenti honorabilis Procuratoris Regii Maioricarum, ibidem presenti. Qui ipsius litterae serie et tenore jam audito se obtulit prestum et paratum mandatis Regiis humiliter obedire.

Et quasi confestim prenominati presentantes et intimantes in presentia mei dicti notarii et testium suprascriptorum tradiderunt dicto hono-

rabili Locumtenenti Gubernatoris, ibidem existenti, quamdam litteram Regiam clausam et sigillatam cuius suprascripcio erat talis.

Al amat Conceller nostre mossen Huc de Sant Joan Loctinent de Governador en lo Regne de Mallorques. Quaquidem littera Regia clausa presentata, illaque per dictum honorabilem Locumtenentem Gubernatoris aperta et lecta confestim idem honorabilis Locumtenens Gubernatoris ea recepta cum illis quibus decet reverencia et honore eiusdem domini Regis obtulit se prestum et paratum mandatis Regiis humiliter obedire.

Et ilico ad alios non divertendo actus dicti superius nominati presentantes, ibidem in presencia dictorum testium prenominatorum presentarunt ac per me, dictum notarium et scribam, legi et intimari requisiverunt et fecerunt eisdem honorabilibus Locumtenentibus Gubernatoris et Assessoris quamdam cartam Regiam pergameneam, duo pergamena conficta, sigillo Regio magno cum vetis siriceis virmiliis impendenti sigillatam et munitam, novum regimen huius insule Maioricarum, continentem. Cuius tenor talis est.

*Lo privilegi del Regiment de Sort e de Sach: exordi.
Revocacio dels Regiments de franquesa,
pragmática e concordia.*

Nos don Alfonso per la gracia de Deu, Rey de Arago, de Sicilia daça e dalla far, de Valencia, de Jherusalem, de Hungria, de Mallorques, de Sardenya, e de Corsega, Compte de Barcelona, Duch de Atenes, e de Neopatria, e encara Compte de Rossello, e de Cerdayna. Considerants per diverses experiencies pasades esser stat vist que en la practica de cascu dels regiments, tant de franquesa quant de practica e concordia per temps pasats acostumats en la Ciutat e Regne de Mallorques, se son atrobades vies e maneres per alguns poder se apoderar e apropiar lo regiment universal del dit Regne, e tenir, governar aquell sots cubertapacio e parcialitat, en gran detriment de la cosa publica del dit Regne. Com daquen per la dita causa sien insurtides moltes sedicions e discordies per les quals se son seguits grans e irreparables scandols e inconvenients en la cosa publica de aquell. Volents perço sercar via e manera, per la qual mils la dita Ciutat e Regne se puixen statuir e conservar en pacifich sta-

ment, per manera que la cosa publica de aquell sia levada de tota opresio e dreçada a via de poder sempre augmentar. Com sia vist que les baixes e poques coses moltes de vegades per concordia se exalsen e augmenten, e les altes per discordia venguen a decaïment e baixesa. Revocants, perço, cassants e anulants e per cassos e nulles enpertostemps declarants ab voluntat de cascuna de les parts contendents, en e per causa del dit regiment, tots e qualsevol regiments tant de franquesa com de practica o de concordia. E encara aquell regiment de sach impetrat per lo amat nostre mossen Jordi de Sant Joan, e tota e qualsevol altra ordinacio e nom daci atras per nos e per qualsevol Reys predecessors nostres sobre los dits regiments de la dita ciutat, com de la part forana statuits e ordenats, e axi los privilegis, letres, franqueses, cartes, provisions, albarans e scriptures dequen, per la dita causa, spatxades, axi com si en algun temps fetes o emanades no fossen Per auctoritat nostra Rey al e encare per poder suprem de totes leys absolut, ab tenor de la present nostra ordinacio, declaracio, statut, decret, edicte, privilegi, o carta o contracte jurat, e fermat entre nos e nostres vassalls poblats en lo Regne de Mallorques, per tots valedora, delliberadament e consulta volem statum, proveim, declaram, e ordenam per nos e nostres successors que, daciavant, totes e qualsevol nominacions o declaracions de eleccions de qualsevulla oficis de la dita Universitat e Regne, de la nominacio e eleccio dels quals per franqueses, privilegis, e ordinacions qualsevol pasades del dit Regne se pertangues, o pertanyer pogues a la dita Ciutat, Universitat, o General o particular Concell, o oficial de aquella, se façen o hagen esser fets per sort, dita vulgarment de sach, e no en altra manera, segons particularment per los capitols següents sera designat.

La forma del Regiment

1. *Concelleria.* E primerament per dar orde en lo dit regiment, ara per nos novament proveit e ordenat, apellat de sort e de sach, statuhim e ordenam que, ans de totes les coses, per lo Governador e Jurats sien fets tants sachs de canem o boçots, de forma e mesura competents, quants noms son de oficis acostumats elegir per los Jurats e Concell de la dita Ciutat e

Regne, e en cascu de aquells sia descrit lo titol e nom del ofici, al qual haura servir. E en los primers dels dits sachs hagen esser descrits en un costat los titols deus següents: ço es, Sach per la Concelleria del stament Militar; Sach per la Concelleria del stament dels Ciutadans; Sach per la Concelleria del stament dels Mercaders; Sach per la Concelleria del stament dels Manestrals; Sach per la Concelleria de les parts foranes. E fets e intitulats los dits sachs per los dits Governador e Jurats proveim e ordenam que, per aquells sien fets fer de continent, tants rodolins de cera verda de un mateix pes e mesura, quants per los noms atrobats en les cedules per nos aci ordenades e remeses en la dita Ciutat e Regne signades de nostra ma, e segellades ab lo segell de nostra Cort trobaran esser necessaries, les quals cedules volem, ordenam e manam, se hagen a registrar en dos llibres o registres, en los quals res encara no sia stat Scrit, per lo scriva de la Governacio e per lo Scriva de la dita Ciutat. E cascu any del sach de la Concelleria del stament Militar hagen exir vuyt noms de persones en aquesta manera, ço es que lo dia de la vigilia de Sant Thomas apostol (1) lo Governador o son Lloctinent, haia entrar en la casa de la Ciutat per fer la cedula de la dita Concelleria del braç Militar, e haia aqui un infant maior de set anys, e en presencia dels dits Jurats e General Concell prenga lo dit sach e aquell remenat de un capa altre e per totes parts fassa metre la ma al dit infant dins lo dit sach, e aquell rodoli de cera en lo qual sera scrit lo nom tret per lo dit infant, lo dit Governador, en presencia dels dits Jurats e Concell, de continent obrira e fara legir alta veu, o legira, e lo nom qui sera scrit en lo dit pregami o rodoli sera lany següent Conceller de la dita Ciutat e Regne. E trets vuyt dels dits rodolins, los quals son vuyt Concellers, per lo dit Governador en presencia dels dits Jurats, tancara lo dit sach e aquell metra en una caixa, la qual, ans de totes coses, dege esser feta e alli aportada per los dits Governador e Jurats. La qual haia tres claus diverses, ab una de les quals lo dit Governador, e ab les altres los dos Jurats, ço es, lo per lo stament Militar, e lo Jurat primer dels Ciutadans

(1) *Al marge i amb lletra mes moderna;* Ara lo dia de Santa Lncia com apar en lo privilegi del rey en Johan inferius descrit e continuat a car. XXXV de 12 desembre 148 Are lo dijous antes de Sincogesma.

hagen alli aquella tancar e conservar. La qual haia star sempre en la casa de la Sala de la Ciutat, e dalli en alguna manera no puixa esser treta, per tant que cascun any se traguén vuyt dels dits Concellers fins que lo nombre, qui es dins lo dit sach, sia acabat. (1)

II. E aximateix en la manera demunt dita sia fet un sach per lo stament dels Ciutadans, per raho de la dita Concellaria, del qual sien trets setze rodolins per lo stament dels Ciutadans.

E per semblant manera volem sia fet un altra sach, del stament dels Mercaders, e trets setze per lo stament dels Mercaders.

E aximateix del stament dels Menestrals, altres setze per la forma demunt dita.

E ultimament, vint e vuyt elegits per les parroquies foranes per dar compliment al dit Concell per servar la antiga ordinacio qui vol que, en lo dit Concell General de la dita Ciutat e Regne, hagen esser del dit Concell la terça part de la part forana.

III. *Furaria.* Item statuim e ordonam que lo dit Governador o Lloctinent, ensemps ab los dits Jurats, hagen a fer apres quatre sachs o bosses los quals sien intitulats cascu de aquells per son nom.

Ço es, lo primer sach de la Juraria, per lo braç Militar.

Lo segon sach de la Juraria, per lo braç dels Ciutadans.

Lo terç sach de la Juraria, per lo braç dels Mercaders.

Lo quart sach de la Juraria, per lo braç dels Menestrals.

IV. *De la habilitacio e extraccio del Jurat del braç Militar.* En los quals sien meses les persones qui son continuades en les dites cedules per nos remeses en la Ciutat e Regne, ço es, qualscuña cedula en son sach pertinent. Les quals persones volem que sien scrites en pregami lo nom de cascuna particularment, e closes dins sengles rodolins de cera. E aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins lo dit sach o boçot a son braç pertinent. E mesos los dits rodolins en la manera demunt dita cascun any, lo jorn de la vigilia de Sant Thomas apostol, los dits Jurats hagen convocar lo General Concell e aquell convocat, o la maior part de aquell, lo dit Governador, en presencia dels dits Jurats e del

Scriva de la Governacio o del Scriva de la casa de la Ciutat, fara venir lo dit sach intitulat Sach de la Juraria per lo braç Militar, e per un infant manor de set anys, remenat primerament lo dit sach a cascuna part, fara traure u dels dits rodolins de la dita bossa o sach, e aquell, en presencia dels dits Jurats e Concell, obrira e fara legir alta veu, e aquell nom ficara en lo mollo del banch on ell e los Jurats acostumen de seure e lo nom qui sera scrit en lo dit rodoli sera Jurat de la dita Ciutat e Regne per lo braç Militar per tot lany seguent fins l'altra vigilia de sant Thomas apostol

V. *La forma de la habilitacio e extraccio dels Jurats del braç dels Ciutadans.* E per la forma demunt dita sien meses en sengles rodolins dins un altre sach intitulat, Sach dels Ciutadans, les persones o noms de aquelles continuades en la cedula intitulada, Sach dels Ciutadans e per lo dit infant remenat lo dit sach segons dessus es contengut fassa lo dit Governador traure dos dels dits rodolins del dit Sach, lo un apres laltre e aquells obre e fassa legir en presencia dels dits Jurats e Concell e les persones qui en aquells dos rodolins seran scrites, seran Jurats per tot lany seguent de la dita Ciutat e Regne per lo braç dels Ciutadans.

VI. *Dels Jurats dels Mercaders.* E seguint la forma e manera dessus escrita sien meses axi com dit es en sengles rodolins dins un altre sach intitulat, Sach dels Jurats dels Mercaders les persones o noms de aquelles continuades e descrites en una de les cedules per nos trameses intitulada Sach de la Juraria dels Mercaders. E per aquell mateix infant apres que lo dit Governador o son Lloctinent traure dos dels dits rodolins del dit sach un apres laltre. E aquells obre e fassa legir als Scrivans demunt dits publicament e en presencia dels dits Jurats e General Concell e les persones qui en aquells dits dos rodolins seran scrites, sien e degen esser Jurats per lany seguent de la dita Ciutat e Regne per lo braç dels Mercaders.

VII. *Del Jurat dels Menestrals.* E per semblant forma sien mesos en sengles rodolins tots los noms de les persones continuades en la cedula nostra intitulada Sach dels Jurats dels Menestrals e aquells dits rodolins mesos dins un sach intitulat Sach dels Jurats dels Menestrals. Lo dit Governador o Lloctinent per lo dit infant ne fassa traure un dels dits rodolins e aquell obre e fassa legir en presencia dels dits

(1) Vide latius de hoc infra in car. XXXVIII in capitulo quod incipit: en apres com fins asi.

Jurats e Concell e aquell tal qui scrit se atrobava en lo dit rodolí sia e dege esser Jurat del braç dels Menestrals e per tot lany seguent de la dita Ciutat.

VIII. *Quant comensen a regir los Jurats e quant vestexen les gramalles.* E axi cascun any haia esser fet e servat en la forma dia e sollemnitat dessus dits, cessants de llur ofici e havents per revocats los altres qui fins en la dita jornada e vigilia exclusivament seran stats Jurats, en lo qual dia e vigilia e no abans comensa e haia començar lo regiment del dit llur ofici de Jurats novells, los quals lo dia de Nadal hagen començar a vestir les gramalles per causa del regiment del dit ofici acostumades fer e aportar.

VIII. *Scrivans.* E feta e publicada la dita nova Juraria tots los dits sachs sien tornats a cloure e segellar e sien tancats en la dita caixa per la forma e manera dessus ja declarada. E de tot aço faran actes publichs e auctentichs los dits Notaris e Scrivans per forma que sempre puixa constar com les dites sorts e declaracions o publicacions de aquelles en veritat sien posades.

X. *La edat que han haver los Jurats.* Volem empero statuim e ordenam que les persones que exiran per esser Jurats hagen haver trenta anys o al menys que passen vint e nou anys e de manor edat no puixen esser Jurats en algun dels dits quatre staments. E on isquessen que no haguessen complida edat aquells tals sien tornats en lo dit sach e sien en lloch de aquells trets altres rodolins en la forma demunt dita.

XI. *Elecció del Advocat de la Casa.* En apres statuim volem e ordenam perpetualment que decontinent junctes e intimades al dit Governador o son Lloctinent aquestes nostres provisions e ordinació sia haut per revocat lo Advocat de la casa qui es a present e de aquell sia feta novella elecció de continent en la forma e manera deius declarada ço es que lo Governador ensemps ab los Jurats e Concell del dit Regne hagen a fer un sach o boçot intitulat Sach del Advocat de la casa en lo qual sien mesos tots aquells noms dels homens de sciencia scrits en pregamí en sengles rodolins los quals nos en nostra cedula signada de nostra ma e segellada ab lo setgell de nostra Cort havem remeses en la dita Ciutat e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins lo dit sach en la manera demunt dita e cascun any lo sendema de la festa de sant Julia los dits

Jurats hagen a convocar lo Concell e aquell o la maior part de aquell congregat lo dit Governador en presència dels dits Jurats e dels Scrivans de la Governació e de la casa de la Ciutat fara venir lo dit Sach e per un infant maior de set anys remenat primerament lo dit Sach a cascuna part fara traure un dels dits rodolins del dit sach, e aquell obrira e fara legir alta veu en presència dels dits Jurats e Concell, e lo nom qui sera scrit en lo dit rodolí sera Advocat de la dita casa de la dita Ciutat fins en lo dia del sendema de sant Julia del any Mil cccc XXXX VIII.º.

XII. E fet e publicat lo dit Advocat lo dit sach sia tornat a cloure e segellar e sia tancat en la dita caixa per la forma e manera demunt dita e sen fassa acte publich per los dits dos Scrivans segons e en la forma que demunt es feta mencio en la elecció dels Jurats.

XIII. E apres cascun any en la dita jornada sia treta una altra persona o home de sciencia per Advocat fins lo dit sach sia acabat.

XIV. *Elecció de Sindich.* Item volem statuim e ordenam perpetualment que encontinent haut per revocat lo Sindich de la Ciutat qui a present es en la forma dia e manera dessus en lo Capítol del Advocat declarada decontinent sia feta elecció de un Scriva dels contenguts en la cedula per nos tramesa intitulada Sach del Sindich de la Ciutat servada en totes coses e cascuna de elles la forma dessus en lo pus prop precedent capítol declarada lo qual sia Sindich de la dita Ciutat fins en lo dia del sendema de la festa de sant Julia del any Mil cccc XXXX VIII.º e apres cascun any en la dita jornada sia treta una altra persona nom o rodolí per Sindich de la dita Universitat fins lo dit sach sia acabat.

XV. *Elecció del Scriva de la casa.* Item volem statuim e ordenam que encontinent haut per revocat lo Scriva de la casa de la dita Ciutat qui a present es en la forma dia e manera dessus prop declarades sia feta nova elecció per los Governador Jurats e Concell traent un rodolí de un Scriva dels contenguts e scrits en la cedula per nos tramesa intitulada Sach del Scriva de la casa de la Ciutat, servant en totes e sengles coses en la forma e manera dessus en lo capítol del Advocat de la casa declarada. Lo qual empero Scriva sia e dege esser Scriva de la dita casa per tres anys començant a comptar del dia de la elecció dessus dita fins lo sendema de sant Julia del any Mil cccc XXXX VIII.º prop vinent e dalli avant per tres anys continuus. E

finits los dits tres anys en la dita iornada del dia del sendema de sant Julia sia tret un altre rodolí en la forma demunt declarada qui sia Scriva de la dita casa per altres tres anys, e daqui avant de tres en tres anys fins lo dit sach sia acabat.

XVI. *Eleccio de Comptadors o Oydors de comptes.* Item volem statuim e ordenam perpetualment que decontinent junctes e intimades al dit Governador o a son Lloctinent aquestes nostres provisions e ordinacio sien hauts per revocats los Comptadors o Oydors de comptes qui a present son e de aquells sia feta novella eleccio de continent en la forma e manera deus declarada ço es per lo dit Governador ensemps ab los dits Jurats e Concell hagen a fer tres sachs ço es un intitulat Sach de Comptadors per l'estament dels Ciutadans, e altra sach intitulat Sach de Comptadors per lo stament dels Mercaders e altre intitulat Sach de Comptadors per la part forana segons deus sera declarat. En los quals sachs ço es en lo sach intitulat dels Ciutadans sien fets en pregant tots los noms de aquells los quals nos en nostra cedula signada de nostra ma e segellada ab lo segell de nostra Cort havem remesa en la dita Ciutat, e mesos en sengles rodolins de cera, aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins en lo dit sach e mesos los dits rodolins en la manera demunt dita cascun any. Lo sendema de la festa de sant Julia los dits Jurats hagen convocar lo dit General Concell e aquell o la maior part congregat lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e dels Scrivans de la Governacio e de la casa de la Ciutat fara venir lo dit sach e per un infant manor de set anys, remenat primerament lo dit sach a cascuna part, fara traure u dels dits rodolins del dit sach e aquell obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell e lo nom qui sera scrit en lo dit rodolí sera Comptador de la dita casa de la dita Ciutat per lo stament dels Ciutadans fins en lo dia del sendema de sant Julia del any Mil cccc quaranta nou.

XVII. *Altres Comptadors.* E per semblant forma e manera sia fet e elegit lo Comptador per lo stament dels Mercaders e per aquella mateixa forma e manera sia fet e elegit lo Comptador de la part forana per lo qual sia fet de nou un sach intitulat Sach dels Comptadors per la part forana en lo qual sach sien mesos tots los homens dels Concellers de la part forana qui han entrevenir en lo Concell de la Ciutat los

quals nos aci havem elegits per aquest any solament. E fets e publicats los dits Comptadors los dits dos sachs dels homens de la Ciutat sien tornats a cloure e segellar e sien tancats en la dita caixa per la forma e manera demunt expressada e sen fassa acte publich per los dits dos Scrivans, e apres cascun any en la dita iornada sien trets altres tres persones dels dits sachs per Comptadors fins lo nombre del dit sach sia acabat. Del sach empero del Comptador de la part forana no entenem sia tornat a cloure, mas cascun any dels Concellers de la part forana sia fet un sach qui serveixca per lo dit any. E axi cascun any sia tengut lo dit orde. E per semblant forma e manera revocat primerament lo Scriva, qui de present es dels dits Comptadors sia feta eleccio nova de un Scriva dels contenguts en la cedula per nos tramada intitulada Sach del Scriva de Comptadors, lo qual sia Scriva dels dits Comptadors fins lo dia del sendema de la festa de sant Julia del any Mil cccc quaranta nou e apres cascun any en la dita iornada sia treta una altra persona de Scriva de Comptadors fins lo nombre del dit sach sia acabat. (1).

XVIII. *Per la eleccio e extraccio del Exequidor.* Item volem statuim e ordonam perpetualment que haut per revocat lo Exequidor de la Universitat qui a present es, de Exequidor sia feta novella eleccio decontinent en la forma e manera seguent. Ço es que lo Governador e Jurats e Concell hagen a fer dos sachs o bosses lo un intitulat Sach del Exequidor de la casa per lo stament Militar, e l'altre intitulat Sach del Exequidor per lo stament dels Ciutadans, en cascu dels quals sachs sien mesos tots los noms de aquells homens los quals nos ab nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort havem remeses en la

(1) *Comptador Menestral.* Per lo comptedor dels menestrals es lo original del infrascrit capitol en lo libre extraordinari del any M. CCCC LI o per semblant en la Governacio.

Item supliquen lo dit senyor Rey que en los Comptes de la Universitat haia haver un Oydor de Comptes per los Manestrals ates que ells contribuexen en los carrechs de la Universitat, e sia de raho que ells hi sapien hi senten axi com los pegesos pero que sia abilitat e exit cascun any per sort axi com los altres servant la forma del regiment de sach *Placet Regie maiestati quod Gubernator in abilitatione faciat sacum de Artesanis pro auditore comptorum et quod per addicionem hanc non augmentetur salarium sed quod dabatur tribus detur quatuor.*

dita Ciutat scrites en pregamf en sengles rodolins de cera e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins los dits sachs ço es los del braç Militar en lo sach intitulat Sach per stament Militar, e los Ciutadans en lo Sach intitulat Sach per lo stament dels Ciutadans, e mesos en los dits rodolins en la manera demunt dita en los dits sachs cascu any ço es lo qui ha esser Exequdor per lo braç Militar un any e laltre per lo qui ha esser per lo braç dels Ciutadans altre any. Lo sendema de la festa de sant Julia los dits Jurats hagen convocar lo dit General Concell e aquell o la maior part congregat lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e dels Scrivans de la Governacio e de la casa de la Ciutat fara venir lo dit sach e per un infant manor de set anys remenat primerament lo dit sach a cascuna part fara traure un dels dits rodolins del dit sach e aquell obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell e lo nom qui sera scrit en lo dit rodolf sera Exequdor de la casa de la dita Ciutat fins en lo dia del sendema del any Mil cccc XXXX nou. E fet e publicat lo dit Exequdor lo dit sach sia tornat a cloure e segellar e sia tencat en la dita caixa per la forma e manera demunt dita. E daquen sia fet acte publich per los dits dos Scrivans segons e en la forma que demunt es feta mencio en la eleccio de Jurats. E apres cascu any en la dita iornada del sendema de sant Julia sia tret un nom o rodolf per Exequdor fins lo dit sach sia acabat. E pus lo un any sia tret per lo stament Militar laltre any sia tret per lo stament dels Ciutadans.

XIX. *Eleccio dels Oficials.* Item volem statuim e ordenam perpetualment que lo dia del sendema de sant Julia primer vinent e daquia vant cascu any en semblant dia lo dit Governador ensemps ab los Jurats e Concell de la dita Ciutat hagen a fer tres sachs intitulats, lo primer Sach del ofici del Balle, e laltre intitulat Sach per lo ofici de Vaguer de la Ciutat e lo terç sach intitulat Sach per lo ofici de Vaguer de fora, en los quals sachs sien mesos scritys en pregamf tots aquells noms los quals nos ab nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort havem remeses en la dita Ciutat en sengles rodolins de cera e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins los dits sachs e cascu de aquells, e mesos los dits rodolins en la manera demunt dita en cascu dels dits sachs cascu any. Lo sendema de la festa de sant Julia los

Jurats hagen a convocar lo dit General Concell, e aquell o la maior part congregat lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e dels Scrivans de la Governacio e de la casa de la Universitat fara venir lo dit sach intitulat Sach per ofici de Balle e per un infant menor de set anys remenat primerament lo dit sach a cascuna part fara traure quatre rodolins del dit sach u apres altra e aquells obrira axi com exira cascu e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell, e los noms qui seran scritys en los dits rodolins seran a nos tramesos per los dits Jurats decontinent o lo pus tost que poran per mar o per terra, dels quals dits quatre nos puixam pendre u qui sia Balle del any vinent començant a regir lo dia de Sincogesma apres seguent. E los altres tres rodolins qui restaran dels dits sien tornats en lo dit sach. E en cas que per nos u de aquells dits quatre per Balle no fos pres o elegit o les provisions per nos atorgades no fossen ateses en Mallorques la nit de Sincogesma en lo qual dia se acostumen presentar al dit Governador tots los dits quatre elets per lo dit ofici de Balle, sien per los dits Jurats presentats al dit Governador dels quals aquell ne haia pendre u per esser Balle per tot aquell any corrent.

XX. *Que los altres rodolins sien tornats en los dits sachs.* E per semblant manera volem proveim e ordonam sia feta nominacio e provisio dels oficis de Vaguer de la Ciutat e Vaguer de fora. E fets e publicats los dits tres oficials los altres nous e rodolins sien tornats en los dits sachs e aquells sachs sien tancats closos e segellats en la dita caixa en la forma e manera demunt dita e dallo se fassa acte publich per los dits dos Scrivans segons que demunt es feta mencio en la eleccio de Jurats. E apres cascu any en la dita iornada sien tretes altres tres persones ço es una dels quatre anomenats per Balle e un altre dels quatre anomenats per Vaguer de la Ciutat e un altre dels quatre anomenats per Vaguer de fora fins los dits sachs sien acabats. E feta la dita admissio dels dits oficials nostres en la forma desus dita, si apres venien provisions nostres, aquelles no volem que sien admeses per evitar confusions e inconvenients.

XXI. *Dels Assessors dels oficials.* Si feta la nit de Sincogesma la admissio de oficials, venien apres provisions reys de aquells no sien admeses. Item volem statuim e perpetualment ordenam que en lo dit dia del sendema de sant Julia

primer vinent e daquiavant cascun any en semblant dia lo dit Governador ensemps ab los Jurats e Concell de la Ciutat hagen a fer tres sachs intitulats lo primer Sach del Ofici del Assessor del Balle, e lo segon Sach del Ofici del Assessor del Vaguer de la Ciutat e lo terç sach intitulat Sach del Ofici de Assessor del Vaguer de fora, en los quals sachs sien mesos escrits en pregamí tots aquells noms o homens de sciencia los quals nos ab nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort havem remeses en la dita Ciutat en sengles rodolins de cera e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins los dits sachs e cascu de aquells. E mesos los dits rodolins en la manera demunt dita en cascu dels dits sachs cascun any, lo sendema del dia de sant Julia los dits Jurats hagen a convocar lo dit General Concell e aquell o la maior part congregat, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e dels Scrivans de la Governacio e de la casa de la Universitat fara venir los dits sachs intitulats segons dit es, per Assessor de Balle e per Assessor de Vaguer de la Ciutat e Assessor de Vaguer de fora e per un infant manor de set anys, remenats primerament los dits sachs a cascuna part un apres altra fara treura dos dels dits rodolins per cascu dels dits tres sachs e aquells obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell, e los noms quíseran escrits en los dits dos rodolins çoes dos per Assessor de Balle e dos per Assessor de Vaguer de la Ciutat e dos per Assessor de Vaguer de fora seran a nos tramesos per los dits Jurats de continent o lo pus prest que poran per mar o per terra dels quals dos per cascu ofici de Assessor nos puixam pendre u qui sia Assessor per cascu dels dits oficials lany vinent. E los altres tres rodolins qui restaran dels dits sis rodolins trets sien tornats en lo dit sach. E en cas que per nos no fossen presos los dits tres Assessors o algu de aquells o les provisions per nos atorgades no fossen ateses en Mallorques la nit de Sincogesma, lo qual dia se acostumen presentar al dit Governador tots los dits sis elets per Assessor de Balle e per Assessor de Vaguer de la Ciutat e per Assessor de Vaguer de fora sien per los dits Jurats presentats al dit Governador dels quals aquell ne haia pendre tres, çoes u per Assessor de Balle e altre per Assessor de Vaguer de la Ciutat e altre per Assessor de Vaguer de fora per tot aquell any corrent. E fets e publicats los dits tres Asses-

sors, los altres noms e rodolins sien tornats en los dits sachs e aquells sachs sien closos e segellats e tancats en la dita caixa en la forma e manera demunt dita e sen fassa acte publich per los dits dos Scrivans segons que demunt es feta mencio en la eleccio de Jurats. E apres cascun any en la dita iornada sien tretes altres tres persones o rodolins, çoes una dels dos anomenats per Assessor de Balle e un altre dels anomenats per Assessor del Vaguer de la Ciutat, e un altre dels dos anomenats per Assessor del Vaguer de fora fins los dits sachs sien acabats. E feta la dita admissio dels dits Assessors en la forma demunt dita si apres venien provisions nostres a aquells no volem que sien admeses per evitar confusio e inconvenients.

XXII. *Eleccio del Mostaçaf.* Item volem statuim e ordenam perpetualment que cascun any en la nit de Sincogesma per los dits Governador e Jurats en presencia del Concell de la Ciutat se hagen a fer dos sachs lo un intitulat Sach del Mostaçaf per lo stament Militar e laltre intitulat Sach del Mostaçaf per lo stament dels Ciutadans, en cascu dels quals sachs sien mesos escrits en pregamí tots los noms de aquells homens los quals nos ab nostres cedules signades de nostra ma e ab lo segell de nostra Cort segellades havem remeses en la dita Ciutat en sengles rodolins, e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins los dits sachs, çoes lo del braç Militar en lo sach intitulat Sach per lo stament Militar, e los ciutadans en lo sach intitulat Sach per lo stament dels Ciutadans. E mesos los dits rodolins en la manera demunt dita en los dits sachs cascun any, çoes per lo qui ha esser Mostaçaf per lo braç Militar un any e laltre per lo qui ha esser per lo braç dels Ciutadans altre any, la nit de Pentecosta los dits Jurats han a convocar lo Concell de la dita Ciutat, e aquell o la maior part congregat, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e dels Scrivans de la Governacio e de la casa de la Ciutat fara venir lo dit sach e per un infant manor de set anys remenat primerament lo dit sach a cascuna part fara traure quatre rodolins del dit sach un apres laltre e aquells obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell e decontinent, sens divertir en altres negocis lo dit Governador per squivar prechs e altres carrechs e coses illícites prenga e elegeixca e pendre e pendre e elegir sia tengut, en altra manera no ho puixa fer, un dels dits quatre qui exits seran en

los dits rodolins aquell qui segons sa consciencia li aparra per Mostaçaf per tot lany començant la nit de Pentecosta en apres fins l'altra vigilia. En així que un any haia esser tret lo dit ofici de Mostaçaf per lo braç Militar e laltre any per lo braç dels Ciutadans. E fet e publicat axí com dit es lo dit Mostaçaf los altres rodolins restants sien tornats en lo dit sach, lo qual clos e segellat sia mes en la dita caixa en la forma e manera dessus contengudes e sia fet per los dits Notaris e Scrivans acte publich e semblantment cascun any segons que a cascun stament vendra sia en semblant iornada feta eleccio de Mostaçaf fins que lo dit nombre del dit sach sia acabat.

XXIII. *Eleccio dels Consols.* Item volem statuim e ordenam perpetualment que hauts per revocats los Consols de la mar de la Ciutat e Regne de Mallorques qui ara son, decontinent sia feta novella eleccio de aquells en la forma e manera seguent, ço es que lo Governador e Jurats en presencia del Concell hagen a fer dos sachs lo u intitulat Sach del Consol per lo stament dels Ciutadans e altra intitulat Sach del Consol per lo stament dels Mercaders, en cascun dels sachs sien mesos scrits en pregami tots los noms de aquells homens los quals nos en nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort havem remeses en la dita Ciutat en sengles rodolins, e aquells rodolins sien mesos per lo dit Governador e Jurats dins los dits sachs, ço es los del braç dels Ciutadans en lo sach intitulat Sach per lo stament dels Ciutadans, e los Mercaders en lo sach per lo stament dels Mercaders intitulat. E mesos los dits rodolins en la manera demunt dita en los dits sachs cascu per sí, ço es lo qui ha esser Consol per lo braç dels Ciutadans e l'altra qui ha esser Consol per los Mercaders. En la vigilia de sant Johan de Juny los dits Jurats hagen convocar lo dit Concell de la Ciutat e aquell o la maior part congregat, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e Scrivans e Concell fara venir los dits sachs, e per un infant manor de set anys remenats primerament los dits sachs a cascuna part fara treure u dels dits rodolins de cascun dels dits sachs, ço es u per lo stament dels Ciutadans e altre per lo stament dels Mercaders, e aquell obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell e los noms qui seran scrits en los dits rodolins seran Consols, ço es lo un per los Ciutadans e l'altra per los Mercaders fins en la vi-

gilia de sant Joan de Juny apres seguent. E fets e publicats aquells los dits sachs sien tornats a cloure e segellar e sien tancats en la dita caixa per la forma e manera demunt dita. E apres cascun any en la dita jornada de la vigilia de sant Joan de Juny sien trets dos rodolins per fer Consols segons la forma demunt dita fins los dits sachs sien acabats. E per semblant forma e manera que demunt es particularment especificada sia feta eleccio de Jutge de Apells de les persones contengudes o scrítes en lo sach intitulat Sach de Jutge de Apells, revocat lo qui vuy en dia es.

XXIV. *Eleccio del Scriva del Consolat.* Item volem statuim e ordenam que haut per revocat lo Scriva del Consolat de la mar qui vuy es, sia feta de continent novella eleccio de Scriva de Consolat segons e en la forma que son fets los Consols, ço es de la cedula intitulada Sach del Scriva dels Consols. Lo qual Scriva haia tenir e exercir la dita scrivania, de la vigilia de sant Joan de Juny prop passat a tres anys continuament següents, e en aquella forma de tres en tres anys sia feta eleccio traent lo rodoli per sort del dit sach del Scriva dels dits Consols.

XXV. *Eleccio del Sequier.* Item statuim volem e ordonam perpetualment que haut per revocat lo Cequier de la Cequia de la Ciutat, qui a present es, de aquell sia feta novella eleccio decontinent, ço es que lo dit Governador e Jurats hagen a fer un sach intitulat Sach del Cequier, en lo qual sach sien mesos en pregami scrits en sengles rodolins tots los noms de aquells homens los quals nos ab nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort havem remeses en la dita Ciutat e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins lo dit sach e mesos los dits rodolins en la manera demunt dita en lo dit sach, los dits Jurats hagen a convocar lo Concell de la Ciutat e aquell o la maior part congregat, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats Scrivans e Concell fara venir lo dit sach e per un infant manor de set anys remenat primerament lo dit sach a cascuna part, fara traure quatre dels dits rodolins del dit sach u apres altre, e aquells obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell, e encontinent, sens divertir en altres negocis, lo dit Governador o son lochtinent per squivar prechs e altres carrechs e coses illicites prenga e elegeixca e pendre e elegir sia tengut, e en altra manera no ho puixa fer, u dels dits quatre

qui exits seran en los dits rodolins aquell qui segons sa bona consciencia li aparra per Cequier de la Cequia de la Ciutat per tot lany, començant empero del dia de la vigilia de Sant Joan de Juny passat en avant. E fet e publicat lo dit Cequier, axi com dit es, los altres rodolins restants sien tornats en lo dit sach, lo qual clos e segellat sia mes en la dita caixa en la forma e manera dessus contengudes e sia fet per los dits Notaris o Scrivans acte publich. E semblantment cascun any sia feta eleccio del dit Cequier en la dita vigilia de sant Joan de Juny fins que lo nombre del dit sach sia acabat

XXVI. *Eleccio del Mestre de guayta.* Item statuim e ordenam perpetualment que en la nit de sancta Catarina primer vinent e daqui avant cascun any en lo dit dia lo dit Governador e Jurats hagen a fer un sach intitulat Sach del Mestre de guayta en lo qual sach sien mesos escrits en pregami e en sengles rodolins de cera tots los noms de aquells homens los quals nos en nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort havem remeses en la dita Ciutat, e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats en lo dit sach, e mesos en aquell los dits Jurats hagen a convocar lo Concell de la Ciutat, e aquell o la maior part congregat, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats, Scrivans e Concell fara venir lo dit sach e per un infant manor de set anys ramenat primerament lo dit sach a cascuna part, fara traure u dels dits rodolins e aquell obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell e aquell qui sera en lo dit rodoli, sera e degeesser Mestre de guayta per lo dit any. E fet e publicat lo dit Mestre de guayta, axi com dit es, sia tornat lo dit sach clos e segellat dins la dita caixa, e sia fet per los dits Scrivans acte publich. E semblantment cascun any sia feta eleccio del dit Mestre de guayta en la dita nit de sancta Caterina, fins que lo nombre del dit sach sia acabat.

XXVII. *Eleccio dels Clavaris.* (1) Item statuim volem e ordonam perpetualment que hauts per revocats los Clavaris qui vuy en dia regeixen, ço es lo Clavari bosser e Clavari Exequdor decontinent de aquell sia feta novella eleccio en la manera seguent, ço es que lo dit

Governador e Jurats hagen a fer dos sachs, lo u intitulat Sach del Clavari qui te la bossa e un altre sach intitulat Sach del Clavari Exequdor. En los quals sachs sien mesos, escrits en pregami e en sengles rodolins de cera, tots los noms de aquells homens los quals nos ab nostres cedules signades de nostra ma e segellades ab lo segell de nostra Cort, havem remeses en la dita Ciutat, ço es los noms contenguts en la cedula intitulada per lo Clavari bosser en lo sach intitulat Sach del Clavari bosser. E los noms contenguts en la cedula intitulada per lo Clavari Exequdor, en lo sach intitulat Sach del Clavari Exequdor e aquells noms e rodolins sien mesos per los dits Governador e Jurats dins los dits sachs cascu en lo seu sach pertinent, e mesos los dits rodolins en la manera demunt dita en los dits sachs, los dits Jurats hagen a convocar lo Concell de la Ciutat e aquell o la maior part congregat, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats Scrivans e Concell, fara venir los dits sachs e per un infant manor de set anys remenats primerament los dits sachs a cascuna part dalt abax fara traure primerament del dit Sach intitulat Sach del Clavari bosser u dels dits rodolins e aquell obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell e lo nom de aquell qui sera escrit en lo dit rodoli sera Clavari bosser. E per semblant forma e manera fara traure u dels dits rodolins del dit sach intitulat Sach del Clavari Execudor, e aquell obrira e fara legir alta veu en presencia dels dits Jurats e Concell. E lo nom de aquell qui sera escrit en lo dit rodoli sera Clavari Execudor. Los quals Clavaris hagen tenir los dits oficis e exercir aquells del dia de llur eleccio fins per dos anys complidament e continuament següents. Los quals axi lo u com laltre hagen e sien tenguts donar fermanses e seguretats ydonees suficientes e bastants segons es contengut e amplament es especificat en la sentencia Reyale e Capitols de Barcelona a cognicio e arbitre dels Jurats o de la maior part de aquells e del dit Governador o Lochtinent seu. E si sera cas que los dits Clavaris o lo u de aquells no pogues o no volgues dar les dites fermanses suficientes e bastants o los dits Jurats o la maior part de aquells, e lo dit Governador o Lochtinent seu coneixien e determenaven les dites fermanses dades no esser suficientes e bastants. En aquell cas lo dit Governador, Jurats e Concell hagen traure altre rodoli o rodolins del dit sach o sachs per esser Clavari o Clavaris per aquell

(1) Segons lo VI capítol dels capítols vulgarment dits de Barcelona cascun Clavari ha a donar fermanses per XX millia florins dor de Aragó

o per aquells qui no pogues o no volgues dar les dites suficients seguretats o fos conegut per los dits Governador o Loctinent o per los dits Jurats o maior part de aquells aquelles fermanses que dades hauria no esser suficients. Los quals Clavaris e cascu de aquells hagen tan ampla e tan bastant potestat e jurisdiccio, preheminenca e auctoritat com tots los passats han hauda axi per concessions e provisions nostres, com en altra manera, les quals provisions e concessions, cascuna de aquelles confirmame aprovam ab la present e de nou atorgam segons lur seria e tenor e sien tenguts reitre comptes e fer totes altres coses que los passats fer han acostumat. E fets e publicats los dits Clavaris, los dits sachs sien tornats a cloure e segellar e sien tancats en la dita caixa per la forma e manera dessus especificades e daquen sien fets actes publichs per los dits dos Scrivans en la forma que dessus es feta mencio. E apres finits los dits dos anys en la dita iornada, en la forma, iornada e manera que seran elegits los sobre dits, sia feta eleccio de altres dos Clavaris per altres dos anys, e daquiavant cascu any perpetualment segons la forma demunt dita.

E fetes totes les eleccions que fer se han decontinent arribades en lo dit Regne de Mallorca e intimades aquestes nostres provisions de novell regiment e ordinacio, volem statuim e ordenam que dos dels Jurats per nos aci elets, aquells daqui tots los sis Jurats se concordaran o dos altres nobles o notables persones substituïdes per aquells, vagen e sien tenguts anar personalment a cascuna de les parroquies e llochs de la part forana a despeses de la Universitat, les quals parroquies hagen acostumat participar e entrevenir en la Concellaria de la Ciutat, e allí en cascuna de aquelles, present llur propi Balle, se faran venir totes les cedules e nomines que en lo regiment de Concordia eren stades fetes e trameses en les dites parroquies per lo Governador de Mallorca. E present lo dit Balle, los dits dos Jurats o los substituïts per ells, elegiran quatre prohomens concordament los quals ensemps ab los dos dits Jurats o substituïts ordonaran lo dit regiment apellat de Sach en la dita part forana, en la manera que es stat introduït, fet e ordonat en la dita Ciutat per nos. E llestes les dites cedules e nominacions fetes per lo dit Governador per lo regiment de Concordia, aquelles creixeran de persones habilis e suficients sens parcialitat alguna. Aximateix olran o llevaran si trobaran aquelles esser

insuficients. E seguint la forma de la Ciutat primerament haura per cascuna parroquia una caixa on haura dues tancadures diverses e aquí seran meses tots los noms de aquelles persones que per los demunt dits seran vistes habilis e suficients per esser Concellers de la dita parroquia. E aximateix aquells qui seran habilis e suficients per esser Concellers de la Concellaria de la Ciutat. E seguint la forma e manera demunt dita trauran aquells Concellers que per cascu any seran necessaris per la Concellaria de cascuna parroquia segons lo nombre e stament acostumat en cascuna parroquia. E apres seran fets sachs per aquells qui seran abtes e suficients per esser Jurats e aximateix sachs per aquells qui seran habilis e suficients per esser Mostaçaf, Comptadors, Clavaris, Oydors de Comptes e tots altres oficis acostumats en les dites parroquies, cascu departidament dins un sach, axi com en lo regiment de la dita Ciutat, e en aquella manera que es stat fet, axi per nomines scrites en pregami e meses dins en rodolins de cera, e mesos dins los sachs intitulsats cascu per son ofici en la manera que son intitulsats en la Ciutat, servant en totes coses la manera tenguda en la produccio del regiment de la dita Ciutat. Volem empero e manam que per aquesta introduccio de regiment en la part forana lo Governador o son Loctinent, ne aquells qui hi iran per la dita Universitat no puxen haver salari algu per llevar despeses a la dita part forana, la qual en los dies passats per la consertacio e variacio del dit regiment es stada dels dits salaris molt opressa e veixada. E perque de antich e loable costum de cascu dels Jurats e Concellers, pus seran trets del dit sach en lo comensament de llur ofici e altres qualssevol dels demunt dits oficials ans del entremetrese del regiment e exercici dels dits llurs oficis han e deuen e han acostumat jurar publicament en llochs, dies e maneres acostumades a Deu e als sants quatre evangelis tocats per llurs mans corporalment de be e lleyalment regir e exercir cascu en son ofici a honor e servey nostre e be de la cosa publica de la dita Ciutat e Universitat e sempre be guardar la fideïtat e naturalesa de quen son tenguts e de servir e guardar nostres drets e regalies. Statuim e ordenam que los dits Juraments al principi de cascu regiment dels dits oficis caents o venints per les sorts demunt dites hagen e deigen esser scrits en los dits llochs, forma e manera acostumades, los quals dits juraments per los dits dos Notaris e

Scrivans hagen esser scrits e continuats en los dits dos registres.

XXVIII *Eleccio dels Sindichs de fora.* Item statuim e ordonam que hauts per revocats los Sindichs Clavari e Comptadors de la part forana qui vuy son, decontinent lo dit Governador o son Llochtinent e dos dels dits Jurats dels quals los sis seran concordades vaigen a la parroquia d'Incha e scitats e convocats tots los vint e vuyt qui son ordenats e descrits en la cedula per nos en la dita Universitat tramesa, signada de nostra ma e segellada ab lo segell de nostra Cort, intitulada Sach de la Concelleria de la part forana, hagen esser en la dita parroquia e aqui en presencia dels dits Governador e Jurats per aquesta vegada fassen los dits noms, escrits en pregami, metre dins un sach en sengles rodolins de cera. E primerament per tant com es acostumat que les parroquies de Incha, Pollensa, Soller e Sineu han haver cascun any un Sindich e per ço en lo dit Concell sien dos per cascuna de les dites parroquies, que los dits Concellers sien departidament mesos de parroquia en parroquia cascuna en sort, e aquell qui exira per cascuna parroquia sia haut per Sindich e lo altre restant romanga Conceller de la Ciutat e en aquesta manera romangueu en ferm les dites quatre parroquies de Sindich. E los altres restants del nombre acostumat sien trets vint Concellers qui son de vint parroquies dels quals, scrits en pregami mesos en un boçot en sengles rodolins, lo dit Governador en presencia dels dits Jurats e altres aqui presents del dit Concell de fora per un infant manor de set anys, fara metre la ma en lo dit boçot e per aquell fara treure un dels dits rodolins, lo qual ubert fara legir publicament, lo qual sera fet Sindich del dit dia fins al dia de sant Julia primer vinent e del dit dia de sant Julia a un any. E apres fara treure tants rodolins fins que lo nombre dels dits Sindichs acostumat sia complet. E apres fara metre tots los noms dels dits Sindichs dins en lo dit sach e aqui fara traure per lo dit infant dos dels dits rodolins, u apres altre en la forma que demunt es dit. Los quals trets seran Clavaris del dit Sindicat lo dit temps e any. E aximateix metra tots los dits vint e vuyt Concellers o noms de aquells dins un sach

e per lo dit infant fara traure dos rodolins, los quals seran publicats per lo dit Governador, u apres altre e aquells seran Comptadors lo dit temps e any del dit Sindicat de la part forana. E en la dita manera finit lo dit temps cascun any lo dia de sant Julia los dits Concellers e altres qui per temps seran se puguen aiustar un any en la parroquia de Incha e altre any en la parroquia de Sineu ab lo Baile de la parroquia com faran la dita eleccio en la manera que ara per lo dit Governador o Llochtinent e Jurats sera stada feta.

XXIX. *Que de les XXVIII parroquies sien llevats los Concellers de les manors parroquies e sien a jets tants altres per les altres parroquies qui no hauran hauts Concellers.* Item volem statuim e ordonam que ates que en lo nombre dels vint e vuyt Concellers no hauria en lo dit Concell de la Ciutat ne entrevendrien cascun any, sino nombre de vint e quatre parroquies, que de les restants parroquies sia per lo dit Governador e Jurats dat orde que lany seguent, ques mudara lo dit Concell de la part forana, capien en lo dit Concell de la Ciutat, ço es u per cascuna parroquia de aquelles parroquies qui no han haut Conceller de la Ciutat, e del nombre de les dites vint e quatre parroquies sien llevats lany seguent los Concellers de les menors parroquies qui aparran als dits Governador e Jurats, e en lloch de aquelles seran fets tants Concellers com aquelles hauran, los quals un any part altra entrevendran en lo dit Concell. A fi que les dites parroquies entrevenguen totes en la dita Concellaria de la Ciutat. Axi entes empero que si per lo dit Governador e Jurats qui ara son concordantment se concixia algunes de les parroquies restants esser ab tan poqua quantitat de pobladors pagesos que no abastants a nombre competent de fer la dita nominacio dels Concellers de la Ciutat, que en aquell cas puixen remoure les dites parroquies de haver lo dit Conceller. E aço remetem a coneguda dels demunt dits Governador e Jurats

ANTONI PONS.

(Continuarà)

BOLLETÍ DE LA SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

LA CARTA DE FRANQUEZA DEL REINO DE MALLORCA

La empresa guerrera de la conquista de Mallorca tuvo su obligado y feliz complemento en el régimen jurídico con que el Conquistador dotó a su nuevo reino. No hubiera sido completa la obra del monarca aragonés si no se hubiese apresurado a coronar el éxito de sus victoriosas armas con los más perdurables laureles de una sabia legislación, capaz de presidir y orientar el futuro desarrollo del naciente reino y echar las bases de su organización política y social. La capital importancia que concedió Jaime I a este aspecto de su fecunda actividad resalta al considerar la inmediata atención que dedicó a la ordenación jurídica del país, cuando aún permanecía ocupado en bélicas empresas, pues no sojuzgados todavía los moros se hacían fuertes en las regiones montañosas de la isla, después de haber sido tomada por asalto la ciudad.

A esta actividad organizadora y legal del Conquistador se refiere el cronista Desclot al decir en su crónica que como remate de la conquista. «el Rey partí la terra per cavallerías segons que era honrat hom ne hi era anat amb molts cavallers, e als homens a peu atressi, e dona'ls franquesa e quistia sens dret de donar res a null hom; encare que tot hom hi fos franch anant e vinent cristià e jueu e sarrahí de tot ço que hi aportàs ne tragués que no n fos tengut de ningun dret a donar.»

Antes de llevarse a cabo la expedición guerrera habíase ajustado una concordia o convenio entre el Rey y los principales magnates, de la que se levantó instrumento público, fechado en Barcelona en diez de las calendas de enero de 1228, y nueva y corregida redacción en Tarragona en cinco de las calendas de septiembre de 1229, por la que prometió el Rey repartir la tierra que conquistara entre «omnes homines de terra nostra et aliunde venientes» y concederles franquicia de toda carga y reconocerles el pleno dominio de sus respectivas porciones «ad consuetudinem Barchinonæ». (1)

La Carta de franquiza otorgada por el Rey a los pobladores de Mallorca es una verdadera constitución política del Reino, por cuanto en ella se consignan todas las exenciones, libertades y privilegios, o para decirlo en lenguaje moderno, los derechos individuales de sus habitantes. Con ello se procuraba atraer al territorio arrancado del poder de los musulmanes a pobladores cristianos, principalmente catalanes, halagándoles con la perspectiva de

(1) Bover. *Memoria de los pobladores de Mallorca*. Palma 1838 = Quadrado. *Historia de la Conquista de Mallorca*. Palma 1850. Apéndice 3.º = Bofarull. *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Tomo VI, documentos XVI y XVII.

grandes y extraordinarias prerrogativas y mercedes. La parte importante que tuvieron en la conquista las milicias ciudadanas influyó sin duda en el régimen democrático de la Carta, pues los habitantes de las villas y ciudades libres que permanecieron en la isla como pobladores, aspirarían a conservar las libertades que disfrutaban en sus países originarios y las ventajas ofrecidas habían de servir de poderoso aliciente para atraer a nuevos elementos de la misma procedencia.

Existen dos redacciones de esta famosa Carta-puebla. La primera es la otorgada por Jaime I, en primero de marzo de 1230 poco después de tomada la ciudad, y la segunda que es mera confirmación de la primera, a la que reproduce literalmente, está datada en Alcañíz en 8 de febrero de 1257. Esta última contiene además tres capítulos adicionales, que se refieren respectivamente a la confirmación de las «honorés» y posesiones concedidas a los pobladores, a la nulidad de cualesquiera letras o cartas que se otorguen contra los privilegios y franquezas de la isla y al deber de los reyes sus sucesores y sus respectivos lugartenientes de jurar la más estricta observancia de los privilegios contenidos en la Carta-puebla.

Esta en su parte externa es una concepción graciosa del soberano motivada por el afán de fomentar la repoblación de la tierra conquistada, pero en el fondo es fruto del ambiente de la época y responde a las necesidades y aspiraciones del pueblo adaptadas a las circunstancias del momento histórico y sin duda fué objeto de estudiada y detenida elaboración, en la que intervinieron los letrados del Consejo del Rey, quienes al redactar el nuevo fuero tuvieron presente los monumentos de análogo carácter y tendencia ya vigentes en otras comarcas de Cataluña no menos que las costumbres, opiniones y sentimientos propios del ambiente popular.

Los principios contenidos en la Carta no son en su mayoría creación arbitraria del legislador sino trasunto, casi literal a veces, de fueros vigentes en otras poblaciones y comarcas, nacidos generalmente al calor de las costumbres municipales.

Parte la Carta del supuesto básico de

la existencia de un derecho común y sus prescripciones se refieren a lo que por constituir novedad y excepción importaba consignar. Se trataba de derogar las antiguas normas y sustituirlas con preceptos nuevos de marcado sabor privilegiado o de regular necesidades nuevas que hasta entonces no habían sido objeto de preceptos legislativos.

Para el estudio de este notabilísimo documento constitucional, que no puede ser llamado propiamente fuero municipal porque se dió para todo el Reino, clasificaremos los treinta y siete artículos de que consta, agrupándolos por afinidad de materias en tres partes. En la primera trataremos de la organización y régimen de la propiedad y de las exenciones de derechos feudales. Dedicaremos la segunda a la exposición de la parte que trata de los delitos o infracciones y sus penas. La tercera y última tratará de la organización de los tribunales y del procedimiento judicial. Previamente, haremos un somero catálogo de los códigos conservados en los archivos públicos y particulares de esta isla que reproducen la Carta de franqueza, en cualquiera de sus dos redacciones, con indicación sumaria de su contenido y sucinta noticia descriptiva.

Siglo XIII.—Código del Marqués de Campofranco, mandado escribir en 1291 por el Veguer Pedro de Torrella. Contiene los privilegios concedidos por Jaime I y su hijo Jaime II de Mallorca y los Usatges. En primer término figura la Carta de franqueza en su versión catalana, según la redacción adicionada de Alcañíz. Villanueva en su *Viaje literario a las Iglesias de España*, tomo XXII, hace la descripción de este código y reproduce parte de su contenido.

Siglo XIV.—*Liber Regum*. Código escrito en 1334 por el presbítero Romeo des Poal, oriundo de Manresa, por orden de los Jurados. Contiene los privilegios otorgados por los Reyes de Mallorca desde el Conquistador hasta Jaime III, constando de dos partes: en latín la primera y en romance catalán la segunda, hallándose entre ambas el texto catalán de los Usatges. La Carta de franqueza, en latín, figu-

ra en el folio I vuelto, columna 2.ª, hasta el folio V, continuando la redacción de Alcañiz desde el folio VI al IX. En su texto catalán figura al frente de la segunda parte, con paginación independiente, desde el folio I vuelto, columna 2.ª, al V y la confirmación de Alcañiz desde el folio V al IX. (Archivo General Histórico de Mallorca. Sig. I.)

Siglo XIV.—El códice llamado de *Sant Pere*, del nombre del compilador el notario Pedro de Sant Pere que floreció hácia fines del siglo XIV, según Quadrado (1) reproduce el contenido del *Liber Regum* continuando los privilegios hasta Fernando el Católico. Empieza con la Carta de franqueza en el folio I, en latín, según la redacción primitiva. (Archivo General Histórico de Mallorca. Sig. II.)

Siglo XIV. Libro primero de *Franqueses*. Contiene en los folios I al VI la primitiva Carta de franqueza fechada en Mallorca el 1.º de marzo de 1230 y en el VI vuelto la confirmación de Alcañiz con los capítulos adicionales en catalán y en los folios CCXXII a CCXXVIII reproduce los mismos documentos en latín. Brocá (2) asigna equivocadamente a este códice la data del siglo XV; según Quadrado, este, lo mismo que los otros tres que a continuación mencionaremos, fué escrito a mediados del siglo XIV. (Archivo General Histórico de Mallorca. Sig. V.)

Siglo XIV. Libro segundo de *Franqueses*. Faltan los tres primeros folios y en el IV sigue la Carta de franqueza hasta el V vuelto continuando el texto adicional de Alcañiz hasta el XI en catalán. (Archivo General Histórico de Mallorca. Sig. VI.)

Siglo XIV.—Libro tercero de *Franqueses*. Figura la Carta de franqueza desde el folio I al V, en catalán y desde el V vuelto al X la confirmación de Alcañiz también en catalán. (Archivo General Histórico de Mallorca. Sig. VII.)

Siglo XIV.—Libro cuarto de *Franqueses*. Desde el folio I al IV y desde el IV

vuelto al IX figura la Carta de franqueza en sus dos redacciones, respectivamente, en catalán. (Archivo General Histórico de Mallorca. Sig. VIII.)

Siglo XV.—Códice de la casa Burgues Zaforteza. Perteneció a la Curia del Bayle y consta de folios numerados en caracteres romanos hasta el CCLX y en caracteres arábigos hasta el 264, escritos a una columna de veinticinco líneas. En el folio XVI figura el epígrafe: *Aquest es lo libre de les franquees quel senyor en Jacme Rey Daragó dona a Mallorcha*, empezando con la Carta de franqueza que termina en el folio XVII vuelto. Es la confirmación de Alcañiz (1).

Por virtud de la Carta de franqueza el Conquistador otorga a los pobladores de Mallorca la plena propiedad del territorio de la isla con sus «casas y casales», «huertos y hortales», prados, pastos, aguas dulces, litoral marítimo y sus riberas, derechos de caza y pesca, de aprovechamiento de montes y de utilizar maderas para la construcción de edificios y de buques de cualquier tonelaje y condición u otros usos; queda igualmente garantida la absoluta libertad de pesca marítima, reservándose el Rey solamente la propiedad de los estanques.

Esta donación comprendía, no solamente las tierras conquistadas a los moros en la fecha de su otorgamiento, sino que también abarcaba las que todavía se hallaban en poder de los musulmanes no sojuzgados aún por completo y dueños de la parte montañosa de la isla en que se defendían tenazmente.

Todas las posesiones de la Ciudad y Reino comprendidas en los términos de la donación que el Rey liberalmente otorgó a los que le ayudaron en la empresa estaban exentas de toda prestación feudal, y con carácter de francas y libres eran adquiridas por los pobladores, declarándose a favor de estos en la Carta la más completa inmunidad y franqueza de todos los derechos de carácter feudal que en aque-

(1) Quadrado. *Privilegios y franquicias de Mallorca*. Palma 1894. pág. 43.

(2) Brocá. *Els Usatges de Barcelona*, en *Anuari del Institut d'Estudis Catalans*, MCMXIII-XIV.

(1) En el Archivo Histórico de Mallorca figura además un pergamino suelto que contiene la Carta de franqueza.

lla época gravaban la propiedad o recaían sobre las personas, entre los cuales se citan los de *lezda*, *peage*, *portazgo*, *mensurage*, *peso* y *ribage*; *questa*, *toita*, *fuerza*, *demanda*, *prestech*, *hueste* y *cabalgada* y redención de estas, con la seguridad respecto de las dos últimas de considerarse en vigor tan solo a partir del momento en que la isla estuviera por completo libre del dominio mahometano.

Para comprender el alcance e importancia de estas libertades precisa considerar el estado social y la organización económica de los pueblos peninsulares en aquella época, y de este modo resaltará el contraste, que la simple enumeración de gravámenes anteriormente hecha hace entrever, entre el régimen señorial implantado en Cataluña y en los demás estados cristianos de aquella época y las libertades civiles y políticas que la Carta de población consigna como fundamentales en la constitución del nuevo reino.

La invasión de los árabes en Cataluña arrolló a la población hispano-gótica a las regiones montañosas más inaccesibles a la devastación de los invasores, y a medida que avanzó la Reconquista volvieron de nuevo, yermas y desoladas, a poder de los cristianos las comarcas que antes abandonaron. Los monarcas francos para estimular la colonización hicieron frecuentes donaciones de estos territorios a iglesias y monasterios o a particulares, en recompensa de sus servicios o a título de mera liberalidad. De este modo se formaron las grandes propiedades territoriales, para cuya repoblación y cultivo se hizo preciso atraer nuevos habitantes a quienes interesar en la defensa del país mediante la concesión de terrenos para roturar. El territorio repoblado solía dividirse en parcelas que se asignaban a otros tantos pobladores para que las cultivasen en arrendamiento perpétuo, mediante un censo anual y otras prestaciones en reconocimiento del dominio del señor directo. La idea de asegurar de un modo permanente la explotación de la tierra movió a los propietarios directos a hacer las concesiones a perpetuidad así como a imponer a los colonos el deber de residir en el predio.

El sistema de arrendamientos perpétuos con la obligación aneja de residir en los predios originaba una dependencia personal del arrendatario y su posteridad a la tierra que cultivaban, siendo enagenados con ella al transferirse el dominio de unas a otras manos como si formaran parte integrante del predio.

De lo dicho se desprende que la mayor parte de las tierras eran poseídas por concesión de su dueño directo, eclesiástico o seglar, a título de arrendamiento perpétuo con la obligación de satisfacer un cánón anual en especie o en moneda y ciertas prestaciones que en cada caso se estipulaban.

Había, como dice Hinojosa (1), tres clases de arrendatarios perpétuos: los enfiteutas en sentido estricto que no mantenían lazo alguno de sujeción personal con el propietario; otros, sujetos al señor como «hombres propios y sólidos», es decir, hombres originariamente libres que se colocaban bajo la protección de un señor para que los amparara en sus personas o bienes a cambio de la prestación de un censo anual, y otros que a la condición de hombres de señorío agregaban la de estar adscriptos a la gleba; estos últimos no podían abandonar el predio sin autorización del señor, quien la concedía a cambio de un precio de rescate y de aquí su nombre de *homines de redemptione* o *de redimentia* y en catalán *payeses de remensa*.

Los poseedores de tierras estaban sujetos a onerosas limitaciones en su libertad e independencia económica en favor del dueño directo. Las prestaciones personales y las rentas en especie o en moneda no gravitaban solamente sobre los payeses de remensa sino que también pesaba idéntica obligación sobre los arrendatarios libres. Aquellos, además de su condición adscripticia, estaban sujetos a los llamados malos usos, nombre aplicado a las prestaciones de *exorquia*, *intestia*, *cugucia*, *arcia* y *firma de spoli*, a que se refieren frecuentemente los monumentos

(1) Hinojosa. *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña, durante la edad media*. Madrid, 1905. Cap. IV.

legales y los instrumentos públicos de aquellos siglos.

Con frecuencia sancionaron las Cortes los deberes de la servidumbre. El vínculo de unión personal solo podía extinguirse por la redención mediante un precio estipulado. Las villas y ciudades sin embargo, contribuyeron a destruir las trabas jurídicas que afectaban a la libertad individual y con frecuencia se convirtieron en el centro de refugio de los hombres sujetos a servidumbre. Los que se establecían en ellas y moraban allí un año, un mes y un día sin que el señor los reivindicara adquirían su libertad, según establecieron reiteradamente los monarcas después que el desarrollo del comercio determinó progresos notables en el orden económico que hubieron de repercutir en la organización social y despertar el instinto de libertad en las clases que merced a las antiguas circunstancias económicas y sociales se vieron constreñidas a permanecer en dura servidumbre.

Cuan insoportable sería la condición de las clases rurales en Cataluña durante la edad media nos lo dice con harta elocuencia el hecho de haber sostenido dos guerras sociales para conseguir su emancipación, que no pudieron lograr hasta la sentencia arbitral del Rey Católico dictada en el monasterio de Guadalupe el 21 de abril de 1486. (1)

Aragón, por las circunstancias especiales de su constitución interna, se nos ofrece como uno de los estados hispánicos más hondamente aristocráticos. Un puñado de cristianos refugiados en las breñas y riscos de Sobrarbe desafía con intrepidez el empuje arrollador de los árabes y reconquista palmo a palmo el territorio a la vez que pugna por constituirse políticamente y darse leyes. La organización económica y social en estas circunstancias no pudo tener otra base que las exigencias militares y la ocupación bélica. El botín ganado por los primitivos conquistadores y repartido por

igual entre los caudillos era considerado por estos como propiedad alodial, es decir, libre, puesto que lo debían a su propio esfuerzo y lo poseían por derecho de conquista. Mas adelante, constituido el reino y proclamado de entre ellos un Rey, debió de quedar de un modo indeleble en las costumbres y después en las leyes el recuerdo de la primitiva comunidad guerrera, traducido en privilegios de que se mostraron siempre tan celosos guardadores los ricos-hombres aragoneses.

De la organización guerrera tuvo que nacer la organización social en orden a la propiedad de la tierra y de ahí que los señores de pueblos o territorios tuvieran, junto con el ejercicio de la jurisdicción, el señorío de vasallos. No obstante, los vasallos de realengo siempre fueron de mejor condición que los de tierras de señorío, por estar sometidos a la jurisdicción real y libres por consiguiente de las vejaciones y gravámenes que pesan sobre estos. Existía una clase de villanos llamados de parada que tenían el deber de no cultivar otras tierras que las de su señor. Respecto a cual fuera la condición de unos y otros, bastará reproducir aquí las elocuentes palabras de las *Observancias* al referirse a las facultades de los señores sobre sus vasallos: «Possunt bene vel male tractare pro eorum libito voluntatis, bona eis auferre remota omnia appellatione, in eis dominus Rex non se potest in aliquo intromittere» (1), Palabras, estas, que tienen estrecho parentesco espiritual con las que sancionaron el *ius maletractandi* en las Cortes de Cervera de 1202. He aquí textualmente reproducido el capítulo votado en aquellas Cortes catalanas: «Constituit inviolabiliter quod si domini suos rusticos male tractaverint, vel sua eis abstulerint, tam ea que sunt in pace et treuga quam alia nullo modo teneantur Domino Regi in aliquo nisi sint de feudo Domini Regis vel Religiosorum locorum, tunc enim feudatariis non liceat» (2).

(1) Hinojosa. *La pagesía de remensa en Cataluña en Estudios sobre la historia del derecho español*. Madrid, 1903.

(1) López de Haro. *La constitución y libertades de Aragón y el Justicia Mayor*. Madrid, 1926, Cap. V.

(2) *Cortes de los antiguos Reinos de Aragón*

La Carta de franqueza de Mallorca organiza la propiedad con arreglo a un sistema radicalmente distinto del implantado en los estados de la Corona de Aragón y singularmente en Cataluña, cuyos monumentos legales, por lo demás vigentes entre nosotros, proclaman un régimen esencialmente feudal en orden a la propiedad. La declaración de franqueza y libertad se reitera en los artículos de nuestra constitución como si obedeciera al intento de dejar sentada de un modo indubitable la afirmación de constituir la propiedad de las tierras repartidas entre los conquistadores libre de las trabas y limitaciones que entonces gravitaban sobre la propiedad inmueble.

Todas las posesiones de la Ciudad y Reino eran para los pobladores francas y libres, pudiendo asimismo disponer de ellas libremente a favor de sus hijos o de extraños en su defecto, con la única prohibición de disponer a favor de caballeros e iglesias (*militibus et sanctis*). La declaración de poder disponer de las heredades en el caso de no dejar hijos no es una afirmación superflua sino que envuelve la derogación del derecho de *exorquia* regulado por los *Usatges*.

Los llamados derechos de *intestia* y *exorquia* estuvieron muy difundidos en Cataluña, como se prueba por la mención que de ellos hacen las Costumbres de la diócesis de Gerona y la atención que les dedican los *Usatges*, Consistía la *intestia*, según el *usatge Si intestatis*, en heredar el señor una porción legítima de los bienes del que moría sin otorgar testamento, variando la cuantía según dejara o no descendientes o cónyuge supérstite, en esta forma: si dejaba el difunto mujer e hijos, correspondía al señor la tercera parte de los bienes relictos; si dejaba solo hijos, ascendía a la mitad la porción del señor; si mujer pero no hijos, la mitad pasaba a poder del señor y la otra mitad a los parientes y a falta de parientes pasaban los bienes íntegramente al señor, salvo el

derecho de la mujer a su dote y espousalicio.

La *exorquia* equivalía también a una porción legitimaria que acreditaba el señor respecto a la herencia del que moría sin dejar hijos. Consistía en una verdadera suplantación del señor en el lugar que como herederos forzosos correspondía a los descendientes del causante, pues aquel percibía la parte de herencia que caso de dejar hijos hubieran heredado estos. El *usatge De rebus* dispone que de todos los bienes de los payeses que mueran *exorcs*, es decir, sin descendientes, los señores perciban la parte de herencia que hubieran disfrutado todos los hijos juntos caso de haberlos procreado el *exorc*.

No se crea que la *exorquia* era un gravamen que pesaba exclusivamente sobre las clases inferiores de aquella sociedad genuinamente feudal, aunque es cierto que entre las clases rurales fué más persistente y opresor, llegando a ser calificado como uno de los malos usos por cuya liberación tanto lucharon los payeses catalanes en el transcurso de la edad media. En los primeros tiempos, cuando menos, la *exorquia* afectó por igual a nobles y plebeyos, como se deduce del *usatge Statuerunt* que habla de las *exorquias* de los nobles. Conviene precisar previamente que este *usatge* bajo la denominación de nobles, agrupa a personas de condición diferente, como son magnates, caballeros y burgueses. A todos ellos se refiere cuando atribuye al Príncipe por derecho de *exorquia* los alodios de los que mueran sin descendencia. En cambio, de los bienes muebles podían disponer libremente a favor de parientes o iglesias o para fines piadosos.

La prohibición de disponer a favor de «*militibus et sanctis*» obedece, en opinión de Quadrado (1), al propósito de impedir la acumulación de la propiedad en pocas manos, aunque también pudo influir poderosamente una causa de índole fiscal, cual es la de evitar que el privilegio de exención de impuestos alcanzara proporciones excesivas si la propiedad venía a

y de Valencia y Principado de Cataluña publicadas por la Real Academia de la Historia. Madrid, 1896, Tomo I, pág. 86 y siguientes.

(1) Quadrado. *Forenses y Ciudadanos*. Palma 1847, pág. 12.

parar desmedidamente a manos de los privilegiados (1). Esta tendencia parece inspirar el privilegio fechado en 10 de mayo de 1244 en el campamento sobre Játiva, por el cual se autorizó a los caballeros para poseer honores de realengo hasta el límite de quinientos áureos, debiendo lo que excediera de este límite quedar sujeto a las cargas comunes (2).

Después de afirmar la franquicia más absoluta en la posesión de la tierra, no quedan a este reducidos, con ser mucho, los privilegios con que se pretende atraer nuevos pobladores a la isla. A continuación de la exención de la dependencia señorial y de la derogación de los malos usos proclama la Carta la franquicia más amplia a favor de los mallorquines, en todos los estados sometidos a la soberanía del Rey de Aragón o que en adelante fueran adquiridos por este, y sobre sus propiedades y mercaderías, de las cargas o gabelas entonces conocidas, las que son objeto de una larga enumeración y son personales unas (hueste, cabalgada) y recaen otras sobre la propiedad inmueble (tolta), la ganadería (carnatge), las mercancías (lezda), el pastoreo (herbatge) y el ejercicio del comercio (pes, mesuratge).

La *lezda* o *leuda*, que ocupa el primer lugar en la enumeración que hace nuestra Carta constitucional, era un tributo que gravaba la importación, exportación o el simple consumo de determinados géneros o mercancías. Este tributo se pagaba con arreglo a tarifa y del examen de éstas se desprende el crecido número de artículos sujetos a esta gabela, de donde puede colegirse la importancia que se daba a su exención (3). Gravaba la lezda la primeras

materias y manufacturas, el ganado y los cereales, las frutas, el queso, la carne salada y en general la mayor parte de artículos objeto de exportación. Además de la lezda sobre el comercio de exportación o importación debía existir otra sobre el consumo, como induce a creerlo la mención que se hace en documentos de aquella época de la lezda del pan (1).

Era frecuente que los monarcas enagajaran o hicieran donación a particulares del derecho de exacción de este impuesto, y se comprende que el interés y la codicia de los cesionarios y el afán que sin duda pondrían en obtener el mayor lucro posible lo hicieran doblemente odioso. Sin duda las exigencias de los *leuders* o exactores de este impuesto, negándose a reconocer la franquicia concedida a los mallorquines, hicieron necesaria una confirmación posterior, otorgada por privilegio de 10 de mayo de 1244, reiterando la exención en Valencia, Cobliure (Caucolibero), Denia, Barcelona y otros lugares (2)

El *peatge* o *pedagio* va unido al anterior al proclamar su exención el privilegio ya citado, así como el que está datado en Valencia el 2 de agosto de 1256. Consistía en el pago de cierta cantidad para transitar por determinados caminos o vías públicas (3).

Los impuestos de *portatge*, *mesuratge*, *pes* y *ribatge* afectaban respectivamente al transporte terrestre y marítimo y al uso de medidas, pesos y riberas.

La *questa* o *questia* era un impuesto personal que solían exigir los señores a sus vasallos y dependía su cuantía del valor de las tierras que cultivaban. Pagábase con frecuencia en metálico, pero también se hacía efectivo en especie. Jaime I en su constitución *Notum sit cunctis* prohibió exigir la questia del trigo a los que no fue-

(1) Pons y Fàbregues. *Les franquises concedides a Mallorca per Jaume I* en *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*. Barcelona 1909.— Edición aparte con el título: *La Carta de franquesa del Rei En Jaume I*. Palma 1917.

(2) Quadrado. *Privilegios y franquicias de Mallorca*. Palma 1894, pág. 28.

(3) Véase la tarifa que inserta Oliver en su obra *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia*, «Código de las Costumbres de Tortosa». Madrid 1878. Tomo II, páginas 237 y siguientes.

(1) Carreras y Candi. *La institució notarial a Catalunya en lo sigle XIII* en *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*. Barcelona 1913. Tomo II.

(2) Quadrado. *Privilegios y franquicias de Mallorca*. Pág. 28.

(3) Quadrado. *Privilegios y franquicias de Mallorca*, Pág. 29.

ran hombres propios del exactor (1). Era pues una prestación de índole feudal y por tanto incompatible con el régimen de la propiedad establecido por la Carta. De idéntica naturaleza eran las prestaciones conocidas con los nombres de *tolta*, *forcía* y otras, enunciadas en la Carta de franqueza para ser objeto de común proscripción como contrarias a la libertad y pleno dominio de la propiedad.

Los servicios de hueste y cabalgada tienen su fundamento legal en el usatge *Princeps namque*. Según este, todos los hombres, caballeros o peones que tengan edad y aptitud para combatir, deben acudir al llamamiento del Príncipe cuando éste se encuentre sitiado o amenazado por sus enemigos o trate de emprender alguna operación bélica. El incumplimiento de este deber, cuando el auxilio ha sido requerido en forma por medio de letras o mensajeros, lleva aparejada la pérdida de los feudos que el moroso tenga por el Príncipe.

Había que distinguir entre hueste y cabalgada; la primera suponía un servicio por tiempo indefinido, generalmente largo y a larga distancia, y la segunda era por plazo corto y determinado. Según otra opinión se caracterizaban ambos servicios por referirse respectivamente, a la guerra ofensiva o a la defensiva (2).

Conviene no confundir el servicio militar de hueste y cabalgada, abolido por la Carta de franqueza, con el deber de los habitantes de cada pueblo de acudir armados al toque de campana (*via fora*) para combatir a los malhechores dentro del término municipal.

La redención era un modo de extinguir las prestaciones feudales, de las que podía librarse el vasallo a cambio de una cantidad fija o de un censo anual, cuando no a título gratuito como recompensa de determinados servicios prestados al señor. Constituyendo la emancipación personal materia contractual, con frecuencia en las

concesiones de tierras que llevaban aneja servidumbre personal se fijaban las condiciones de la redención; otras veces las leyes o las costumbres señalaban los casos en que el vasallo podía redimirse y determinaban el precio de la redención. Por eso la Carta de franqueza, que declara abolidos todos los gravámenes feudales, deroga la redención como institución ajena al régimen de libertad que reiteradamente proclama.

Consecuencia de la facultad de beneficiar sin trabas ni servidumbres de los prados y de los bosques era la exención, también consignada en la Carta, de tributos por la cría de animales destinados a la alimentación, el tránsito del ganado y el aprovechamiento de los prados comunales (*carnatge*, *pasatge* y *herbatge*). El derecho de cortar maderas en los bosques estaba libre del impuesto llamado cuadragésimo (*quaranté*) que se pagaba en otros países por la venta del alquitrán y de la madera blanca de pino cortada en piezas (1).

La libertad de pregonar y vender los productos de la tierra u otras mercancías era omnímoda. Nadie podía ser obligado a poner en venta las mercancías que tuviera en su poder, ni mucho menos a adoptar pesos o medidas impuestos por un señor, pero una vez puestas en venta no podía hacerlo a precio mayor del establecido en el mercado, ni sustraer al libre comercio parte de la mercancía, ni hacer mixtificaciones de ninguna clase. Asimismo cualquiera podía pregonar o sacar a pública subasta todas las cosas de su propiedad, sin que nada se opusiera a la libre transmisión de los bienes.

El derecho llamado de naufragio era una reminiscencia de las bárbaras costumbres de los primeros siglos de la edad media. Consistía en apropiarse de los pertrechos y mercancías procedentes de los buques naufragos que el mar arrojaba a la orilla, con lo que esta práctica inhumana hacía a las víctimas de un naufragio objeto de una nueva espoliación por parte de los habitantes de las costas a donde su des-

(1) Hinojosa. *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña, durante la edad media*. Madrid 1905, cap. III.

(2) Oliver. *Obra citada*, tomo II, pág. 102.

(1) Oliver. *Obra citada*, tomo II, libro 1.º, título 2.º, cap. 2.º y título 3.º, cap. 3.º

gracia los arrojaba, en vez de hallar en ellas la hospitalidad y amparo que su triste condición demandaba. Costumbre tan contraria al respeto al derecho de propiedad y aún a los sentimientos de caridad, debía estar muy en boga en el siglo XIII cuando la Carta hace mención de ella para abolirla en todo el litoral de la isla, dando con ello una prueba mas de su sentido progresivo y renovador.

El arraigo de esta práctica bárbara perduró aún mucho tiempo en otros países después que nuestra Carta la suprimiera y aún a fines del siglo XIV, o sea cerca de dos siglos después de la Conquista de Mallorca, era alegada como vigente por súbditos de la Casa de Aragón. En el año 1388 una nave mallorquina cargada de mercancías pertenecientes a mercaderes también mallorquines, naufragó en las costas de Sicilia junto a Cabo Pássaro; parte de esas mercancías, arrojadas por el mar a la costa, cayeron en poder de los sicilianos, quienes pretendieron apropiárselas alegando el derecho de naufragio. Protestaron los interesados mallorquines ante el Gobernador Francisco Zagarriga, dando lugar a una reclamación elevada por este a las autoridades sicilianas contra el pretendido derecho de naufragio, alegando «ex antiquis usu et consuetudine per Illustrísimos dominos reges. . . ratiōnabiliter introductis, subditi dicti domini Regis in Regno et insula Sicilia a jure naufragii sint exempti.» (1)

Como se ve, se alega la exención del derecho de naufragio a favor de los súbditos del Rey de Aragón como un privilegio introducido por la costumbre en razón de tratarse de países unidos por tan estrechos vinculos, pero sin negar ni atacar en principio la existencia del pretendido derecho, mantenido aún por prácticas internacionales inhumanas que son la negación de la comunidad y hermandad del linaje humano y solo se inspiran en la norma que identifica los conceptos de extranjero y enemigo.

(1) Estanislau de K. Aguiló, *Notes tretes del Registre de Lletres Comunes de la Curia de la Governació de l'any 1388*, en *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, Enero 1915, pág. 207.

El derecho penal catalán de principios del siglo XIII respondía predominantemente al concepto germánico de la penalidad.

Entre los pueblos bárbaros, lejos de atribuirse a la represión penal un fundamento social ordenado a la intimidación, solo se estimaba en el delito la infracción de un derecho privado, y de ahí la represión encomendada al ofendido o su familia como únicos a quienes incumbía la apreciación del daño recibido,

Antes de abrirse paso el principio de que todo delito implica un atentado al orden social existente y por consiguiente a la sociedad incumbe el derecho de castigar, pues la represión de la criminalidad interesa mas que al individuo al cuerpo social, se consideró que el castigo del delito era asunto de interés privado y se erigió el derecho a la venganza como reacción contra la injusta agresión.

Mas, el derecho de venganza privada conduce facilmente al exceso en la reacción defensiva, produciendo con frecuencia un mal mayor que el daño recibido, con lo que se daba ocasión, la mayor parte de las veces, a guerras privadas. Por eso la venganza aparece limitada por el talión, que es la medida de la pena, inspirada en un sentido de proporción adecuada entre ésta y el delito. Este sistema regulador de la venganza evoluciona desde su forma primitiva de equivalencia material entre el daño recibido y la pena impuesta hasta la evaluación de los daños según una medida común, con lo que aparece la tercera fase de la represión penal encarnada en la composición, en la que la mayor flexibilidad de la medida pecuniaria permite una más perfecta adaptación a las circunstancias del delito y una gradación minuciosa en la relación entre delitos y penas.

La legislación vigente en Cataluña se inspiraba en el sistema de la composición. Para los Usatges el delito afecta carácter privado y halla su sanción en la venganza privada reglamentada, siendo las penas establecidas, en general, la aplicación del principio de composición, con algunas concesiones al sistema del talión.

La pena predominante en los Usatges es la pecuniaria. Representan una atenua-

ción de las leyes godas, sustituyendo el talión por la enmienda o composición, con arreglo a una tasa que varía según la condición del ofendido y la apreciación legal de la ofensa. Se castigan los delitos de homicidio y lesiones, variando la cuantía de la composición según la condición de la víctima. La calidad de vizconde, comitor, vasvassor, miles, burgués y rústico que no tiene más dignidad que la de cristiano imprime carácter que afecta a la composición penal. Esta varía si el ofendido, siendo hombre de armas (*mi'es*) pierde el derecho de caballería. El hijo del *miles* sigue la condición jurídica de su padre hasta su mayor edad y se le debe la misma composición. La condición de la mujer determina también la composición que le es debida.

Enumeran los Usatges las diversas clases de heridas o lesiones, y según la parte del cuerpo lesionada y la importancia de la herida fijan la enmienda debida al ofendido. El que abandonaba a su señor en la guerra o no le prestaba el debido auxilio era castigado con la pérdida de los bienes que tuviera por él. El que mataba o injuriaba a su señor o al hijo de éste o cometía adulterio con su mujer, era entregado en manos del señor ofendido para que este hiciera con él lo que tuviera por conveniente, siendo esto una verdadera reminiscencia de la venganza privada. Recíprocamente, el señor debía composición a su vasallo por los daños que le causara. Era sancionado el incumplimiento de las promesas hechas al señor, señalándose la agravante de reincidencia. Igualmente incurría en pena el rústico que desamparara lo que tenía por un señor.

El quebrantamiento de prisión tenía señalada sanción pecuniaria. Los delitos cometidos durante la tregua de Dios eran castigados con el duplo que en tiempo ordinario y el mismo precepto se hacía extensivo a los ataques preparados durante el período de tregua para ser perpetrado después. El estuprador era condenado a dotar a la estuprada o violada. El que sostenía una apelación injusta era castigado con el cuádruplo. Eran también punibles, entre otras figuras de delito, el falso testimonio, la corta de árboles, la

muerte o herida causada al caballo que llevara ginete o fuera conducido por un hombre (1).

Estos son los más importantes preceptos de índole penal del código feudal catalán. Sigue con el sistema de composición pecuniaria la doctrina penal del *Forum Iudicum*, cuyo rigorismo trató de atenuar. La reparación a la víctima del delito mediante la indemnización del daño con arreglo a una tarifa de valores representativa de la medida de la pena, constituye retribución adecuada a la conciencia colectiva dominante entonces, la que si bien rechazaba como anárquica la práctica de la venganza ilimitada, salvo excepcionales supervivencias, no había salido de las normas del derecho penal privado para elevarse a la concepción de la penalidad como función social.

El Conquistador declaró aplicables a los súbditos del nuevo reino, considerado como una extensión del territorio catalán, los preceptos penales de los Usatges. «In causis injuriarum—dice la Carta de franqueza—dampnis, vulneribus illatis procedatur secundum Usaticum Barchinonae.» A este propósito observa Quadrado que «apenas se comprende como pudo aclimatarse al sol del (siglo) XIII en el mercantil emporio de la pujante colonia» un código nacido «en la feudal y tenebrosa sociedad del siglo XI» 2) Prescindiendo de las escasas disposiciones de derecho civil que contienen los Usatges, en su mayor parte se refieren a la composición de los delitos y a las relaciones de carácter feudal entre señores y vasallos; estas quedaban supeditadas a los privilegios del Reino y las relativas a la enmienda de los delitos en pleno vigor por la expresa declaración de la Carta de franqueza.

Esta, no obstante, contiene algunas disposiciones de carácter penal comple-

(1) Brocà. *Els Usatges de Barcelona*, en *Anuari del Institut d'Estudis Catalans*. MCMXIII—XIV, pág. 537 y siguientes.

Cortes de los antiguos Reinos de Aragón y de Valencia y Principados de Calaluña, publicadas por la Real Academia de la Historia. Madrid 1896.

(2) Quadrado. *Privilegios y franquicias de Mallorca*, pág. XVII.

mentarias o modificativas de las incluídas en los Usatges. Ante todo llama la atención un precepto que parece ser una concesión o reminiscencia del sistema de la venganza privada. El autor de robo o hurto podía ser preso por aquel cuyas eran las cosas robadas o hurtadas, el cual podía retener en su poder al ladrón hasta haber recobrado lo suyo, quedándole después el derecho de acudir a la *curia* en demanda de justicia. No expresa la Carta si era requisito necesario que el ladrón fuera cogido *in fraganti* pero faculta al aprehensor para tener preso en su poder al autor del hurto o robo por tiempo indefinido hasta obtener la devolución de la cosa robada.

En general, las disposiciones penales de la Carta significan un paso hácia la represión pública de los delitos. El concepto del delito como alteración del orden social y la represión penal dirigida a fines de orden público y no de mero interés privado aparecen en las escasas disposiciones de la Carta en que se definen delitos y se señalan penas. Así existe al lado de la legislación penal privada que asigna composición pecuniaria a las heridas y daños, otra legislación donde predomina el principio que considera las infracciones como atentatorias al interés público y, apartándose de la composición, admite la multa y las penas corporales.

La pena de multa es la predominante para el castigo de los delitos que menciona la Carta como forma evolutiva de la antigua composición. Solo que ahora la composición pecuniaria es a favor de la Curia y algunas veces se reparte entre esta y las obras de los muros de la ciudad. Se rechaza, sin embargo, la apropiación de los bienes del inculpado a favor del Erario o sea la confiscación. Esta fué introducida mucho después por Pedro IV en 1346, aunque reservándola para los reos de crimen enorme. Adviértase que se entienden por *crimen enorme*, según la confirmación de privilegios de 23 de julio de 1269 (1), los de lesa magestad, falsificación de moneda, heregía y cuales-

quiera otros que lleven aparejada pena de muerte.

Las penas corporales no llevaban aneja la pérdida de los bienes ni de parte de ellos, antes al contrario, el condenado podía testar libremente. Entre las penas corporales se menciona la de mutilación y se hace de ellas referencia que acredita la frecuencia con que se aplicaban. También eran conocidas las penas infamantes, como la exposición a la vergüenza pública o *costel* y la pérdida o decomiso de los instrumentos del delito.

Algunos delitos solo podían ser perseguidos a instancia de parte, como el adulterio. El reo de este delito quedaba libre de toda penalidad si no era denunciado por la mujer forzada o el marido ofendido.

Los delitos que menciona la Carta de franqueza pueden agruparse en delitos de falsedad, contra las personas y contra la propiedad.

Delitos de falsedad. — Los vendedores al por menor de vino, harina y otros comestibles que usaban medidas falsas, incurrían en la pena de pérdida de la cosa vendida, cuyo importe se aplicaba en un tercio a la Curia y en los dos restantes a los muros de la ciudad.

Las panaderas que vendían pan de menos peso que el debido eran castigadas con la multa de cinco sueldos, de los cuales dos tercios eran para la Curia y para los muros de la ciudad el tercio restante, y en caso de insolvencia eran expuestas a la vergüenza pública o *costel*. Conviene observar la curiosa analogía que existe entre esta disposición y las *Costumbres* de Tortosa (1). Según este código las panaderas acusadas de mermar el peso del pan incurrían en la multa de cinco sueldos aplicables íntegramente a la Cort o la Señoría o en su defecto eran expuestas a la vergüenza pública, permaneciendo casi desnudas durante tres horas, de nueve a doce de la mañana en un sitio público de la ciudad (2).

(1) *Costumbres de Tortosa*. Cost. I. Rub. *Del pa de les flequeres qui es de pes menor*. Lib. IX.

(2) Oliver. Obra citada, tomo II, pág. 219.

(1) Quadrado. *Privilegios y franquicias de Mallorca*, pág. 29.

Todas las causas de falsedad de pesos o medidas tenían que ser vistas por el Veguer, Bayle o sayón, solamente en los lugares públicos y ante los prohombres de la ciudad.

Delitos contra las personas.—Refiriéndose a las expresiones tenidas entonces por injuriosas dice la Carta de franqueza: «Si quis dixerit alicui *cuguç* vel renegat et statim ibi dampnum aliquod acceperit, non teneatur respondere alicui domino vel ejus locum tenenti.» Clara derogación del derecho feudal vigente a la sazón en el territorio catalán.

Ofrece singular importancia el delito de sacar puñal por la severidad con que es castigado. Consistía en el hecho de sacar cuchillo o espada contra otro mediante riña o disputa, y se castigaba con la multa de sesenta sueldos o con la pérdida de la mano en caso de insolvencia.

Coinciden con nuestra Carta de franqueza las *Costumbres* de Lérida, cuyas son estas palabras: «De coto cultelli extractu. — Cuius justitiæ primus modus is est: si quis eduxerint cultellum, lanceam, aut ense[m] adversus alium minando aut irascendo, aut donet curiæ LX solidos, aut manum perdat» (1).

Las *Costumbres* de Tortosa (2) castigan igualmente con la pena de sesenta sueldos o con la pérdida de la mano derecha el hecho de sacar o desenvainar contra una persona puñal, espada o lanza. «La gravedad de esta pena, dice Oliver, está demostrando la importancia que los legisladores de la edad media reconocieron en este delito, y en la circunstancia verdaderamente excepcional de poder ser denunciado y perseguido por la misma Señoría contra el principio general establecido en las *Costums* que prohibía a ésta promover la persecución de los delitos.» (3)

Delitos contra la propiedad.—Se hace mención del delito de latrocinio y en la versión catalana se usa el verbo *emblar*,

sin establecer distinción entre el robo y el hurto. Al referirse a este delito consigna la Carta la facultad que se atribuye al dueño de la cosa robada de apoderarse de la persona del ladrón hasta recobrarla.

Como órgano de la administración de justicia, instituye la Carta de franqueza la *Cort* o *Curia*, a la que compete el conocimiento de las causas civiles o criminales que tengan que ventilar los pobladores,

El uso de la palabra *curia* para designar el tribunal de justicia no se remonta en Cataluña mas allá del siglo XIII y según Balari (1) aparece por primera vez en el Archivo de la Corona de Aragón en documentos del reinado de Ramón Berenguer IV el Grande. Los usatges calificados como primitivos se caracterizan por el uso de la palabra *placitum*, como así vemos por ejemplo en los usatges *Placitum mandetur*, *Placitum vero*, *Placitum iudicatum*, considerados de procedencia originaria, y en cambio los que usan la palabra *curia*, como *Si quis in curia*, *Judicium in curia datum*, *Judicia curiæ* etc., son reputados por los comentaristas como adicionados o modificados en fecha posterior a la de su primitiva redacción.

La Curia o Cort estaba constituida por el Veguer con los prohombres de la ciudad, como así se desprende del artículo XXV que garantiza la publicidad de las actuaciones judiciales al disponer que todas las cuestiones que surjan entre los habitantes de la ciudad se ventilen en lugares públicos ante el Veguer asistido de los prohombres.

No parece sino que el Conquistador puso un empeño especial y decidido en otorgar a los pobladores el preciado privilegio de intervenir en la administración de justicia a juzgar por la reiteración con que lo hace constar. Consigna que el Veguer con los prohombres administrará justicia en los sitios públicos, y como si esta declaración no fuera bastante explícita, añade después de un modo terminante que

(1) Villanueva. *Viaje Literario a las Iglesias de España*. Tomo XVI. Apéndice II.

(2) Cost. XIII. Rúb. *Del ordenament de la ciutat de Tortosa*. Lib. I.

(3) Oliver. Obra citada. Tomo III, pág. 401.

(1) Balari. *Orígenes históricos de Cataluña*, págs. 361 y 459. Citado por Brocá en *Anuari del Institut d'Estudis Catalans*. MCMXIII-XIV, pág. 370.

de todos los pleitos juzgará la Curia con los prohombres de la ciudad. Por tercera vez reitera esta afirmación cuando añade que la primera sentencia de todo litigio sea dada por la Curia con el consejo de los prohombres.

Como auxiliar de la administración de justicia solo se menciona al sayón o alguacil. Fuera de la ordinaria, quedan excluidas otras jurisdicciones por la expresa declaración de que todos los litigios quedan sometidos al conocimiento de la Curia, quedando prohibido alegar privilegio de fuero ante el tribunal.

La justicia era gratuita. La única excepción admitida consiste en las dietas que percibía el sayón cuando por razón de las actuaciones procesales tenía que ausentarse de la ciudad, que se fijan en seis dineros por legua.

Una institución considerada como de origen moderno, la conciliación previa de las partes antes de entablar la demanda, aparece claramente establecida en nuestra Carta de franqueza, pues no otra cosa que un verdadero acto de conciliación instituye el artículo IX. Los prohombres de la ciudad, no solo debían intervenir, como hemos visto, en todos los actos de la administración de justicia, sino que además tenían otra atribución previa a la *litis* judicial, puesto que podían intervenir en las contiendas de los particulares antes de la presentación de la demanda. Esta intervención de los prohombres tendía a la composición o avenencia de las partes con el fin de evitar el litigio; pero si por este medio no se conseguía la conciliación, tenía lugar la presentación de la demanda en forma ante el tribunal constituido por el Veguer y los prohombres.

El vencido en el litigio judicial, y como tal declarado culpable de crimen u obligación, debía pagar el quinto por *calonia*, mas antes debía satisfacer al actor el importe de su obligación. Para la exacción de los derechos de la Curia o *calonia* no podía hacerse ejecución en la cama, arcas, vestidos y armas del condenado. En las demandas de posesión o de cosa inmueble, o sea en las acciones reales, no existía la obligación del pago del quinto a la Curia. En todo caso era preciso, para que

fuera debido el pago de la *calonia*, que el pleito estuviera entablado por ambas partes, siendo indispensable la existencia del cuasi contrato de *litis*, que se perfecciona después de contestada la demanda, para que el declarado deudor o culpable estuviera obligado a pagar el quinto de la condena después de satisfecha la obligación principal al actor.

No pasa inadvertida para el legislador la cuestión de los términos judiciales y de la duración de los pleitos, y para conseguir una justicia rápida y evitar los inconvenientes que las dilaciones excesivas pudieran tener para los litigantes, manda que los habitantes de la ciudad pleiteen de tres en tres días, y tratándose de extraños, a los que una larga permanencia podía causar mayores perjuicios, se acortan los términos hasta concederles audiencia diaria en los tribunales.

Presentada la demanda o *clam*, el tribunal de la Curia invitaba al acusado para que en todo aquel día, como plazo perentorio, se compusiera con su acreedor, y fracasado este intento conciliatorio debía aquél firmar de derecho o subir a la Almudaina. Quiere esto decir que el presunto culpable podía optar entre subir a la Almudaina para quedar allí a disposición de los jueces, perdiendo de este modo su libertad, o hacer uso del recurso procesal de la firma del derecho, especie de caución de estar a lo juzgado, que constituye una institución jurídica de gran importancia en Cataluña y en Aragón, donde se enlaza con las atribuciones de derecho público del Justicia Mayor. Esta caución o fianza podía ser prestada por tercera persona, pero en este caso la obligación del fiador era de carácter subsidiario, cesando toda responsabilidad mientras el principal obligado estuviera presente y acatara las decisiones del tribunal.

La gran importancia que tiene la institución jurídica de la firma de derecho, que encontramos establecida en Mallorca como en Cataluña y Aragón, justificará que nos detengamos en este punto para hacerlo objeto de estudio preferente, ya que constituye lo más esencial y característico del procedimiento judicial adoptado por nuestra Carta de franqueza, y el

privilegio que significaba entonces la más firme garantía jurídica del ciudadano.

Es indudable que los bárbaros llevaban en sus instituciones un germen de libertad. Frente al *imperium* romano que proclamaba el dominio absoluto del Estado aparece el señorío feudal fundado en una relación de dependencia libremente pactada entre el señor y los vasallos, de donde nace en estos la obligación de seguir y guardar fidelidad al señor y en este la de defender y amparar a aquellos. Por eso es frecuente hallar en los códigos y costumbres feudales los conceptos de pacto, concordia, libertades, en vez de los principios romanos de poder, imperio y potestad. Este germen legal fructificó en la edad media dando origen a fueros, privilegios y franquezas que paulatinamente fueron elaborándose y se manifestó principalmente en la formación de los núcleos de villas y ciudades que tanta importancia política alcanzaron como fuente del brazo popular y que aliados a los monarcas contribuyeron eficazmente a la transformación de la sociedad feudal y a la constitución de las grandes nacionalidades surgidas de los despojos del feudalismo.

Pues bien: en las férreas costumbres medievales y como contrapeso contra la tendencia de toda sociedad guerrera al predominio de la fuerza, a la vez que como eficaz remedio de los abusos del poder y de los excesos de la anarquía, arraigó la institución jurídica de la firma de derecho como garantía la más eficaz y positiva de las libertades forales y salvaguardia contra la violencia y la fuerza, ya consistiera en el poder omnímodo de los señores, ya en la autoridad no menos incontrastable y absoluta de los oficiales reales. En otro aspecto representa una garantía de que los particulares acatarán los fallos de los tribunales: es un compromiso que contrae el demandado de estar a las resultas del juicio y someterse a la autoridad del tribunal hasta la ejecución de la sentencia, pagando lo que debiera en virtud de la condena o entregando la cosa objeto del litigio. En este sentido puede compararse a nuestras modernas instituciones procesales de libertad bajo fianza y embargo

preventivo que tienden a asegurar el objeto litigioso y a afianzar el cumplimiento de la sentencia.

El que se acogía a este beneficio quedaba sujeto a las resultas del juicio y en su virtud no podía ser preso ni despojado de sus bienes mientras no recayera sentencia condenatoria.

Procede lo que hemos dado en llamar por corrupción *firma de derecho*, como observa Oliver (1), de la voz catalana *fermar*, asegurar, afianzar, y de ahí fianza de derecho, caución de estar a lo juzgado. En efecto, la versión catalana de nuestra Carta consigna *fermar* y *fermança* que corresponden en el texto latino a *firmare* y *firmantiam*.

Los *Usatges* admiten y regulan la firma de derecho en la jurisdicción feudal. El *usatge Omnes homines* declara obligatoria la firma a favor del señor y fija la cuantía de la fianza; el *De omnibus namque* trata de las firmas de derecho y de la fianza que debe darse antes del juicio; el *Magnates* y el *Si quis contradixerit* tratan de la ocupación del castillo cuando no se afiance de derecho ante el señor directo; el *Potestatem de suo castro* declara traidor al que vaya contra la firma de derecho dada en poder del señor; el *Omnes homines senioribus suis* obliga al vasallo a jurar que tendrá por justo lo que se resuelva en el juicio. (2)

En Aragón se conoció la firma de derecho como uno de los llamados procesos forales en los que entendía el Justicia Mayor. Más que institución de derecho privado, afectó al carácter de garantía de orden político para evitar las violaciones de los fueros y defender al ciudadano de toda opresión o abuso de autoridad. La función del Justicia, como órgano constitucional que era en realidad, consistía principalmente en mantener la integridad de los fueros, de donde los llamados procesos forales venían a ser algo parecido

(1) Oliver, Obra citada. Introducción, pág. LXI, nota.

(2) Brocá, *Els Usatges de Barcelona*, en *Anuari del Institut d'Estudis catalans*, MCMXIII XIV.

a lo que modernamente llamamos recursos de inconstitucionalidad.

En los fueros aragoneses está muy desarrollada esta institución y de ella tratan extensamente sus comentaristas. Consistía en precaverse el presunto reo, mediante la fianza de asistir al juicio y satisfacer la condena, de toda medida violenta contra su persona o bienes. (1)

¿Cual es el origen de la firma de derecho? He aquí una cuestión dudosa y que se presta por ende, a prolijas discusiones. Difícil es precisar hoy día si nació al calor de las tradiciones del procedimiento romano o si apareció como consecuencia de las relaciones entre señores y vasallos; si es una reminiscencia de la caución de pagar lo juzgado o procede de la obligación feudal que tenía el vasallo de seguir y ayudar al señor en la contienda judicial.

En el derecho romano hallamos varias instituciones que bien pudieran tener relación, más o menos remota, con nuestra firma de derecho. Esta hipótesis no deja de tener fundamento por cuanto es innegable la influencia del derecho romano, singularmente en materia procesal, en las leyes catalanas, transmitida por conducto de las leyes godas y más aún por el ejemplo de la Iglesia, que tomó para la práctica de sus tribunales lo más fundamental del formalismo jurídico imperial, aunque despojado de su rigorismo materialista.

En el antiguo procedimiento de las *legis actiones* figuraba entre estas la llamada *actio sacramenti* que consistía en el depósito de cierta suma, a manera de fianza para responder del resultado del juicio, la cual quedaba a favor del Erario cuando era vencido en el juicio el que la prestaba.

El jurisconsulto Gayo en su *Instituta*, descubierta por Niebhur en el célebre palimpsesto de la biblioteca capitular de Verona, nos habla en el libro IV, *De satisfactionibus*, de los casos en que se obliga al demandado a prestar caución. «Cuando yo, por ejemplo, dice entablo contra ti una acción real, puedo obligarte a que me des caución. Ha parecido justo, en efecto, que tu me des caución en este caso de con-

servar la cosa cuya posesión se te concede, siendo por lo menos dudoso tu derecho para que, si pierdes el pleito y no restituyes la cosa misma o el valor de lo litigado, tenga yo facultad para proceder contra ti o contra tus *sponsors*».

Podía entablarse la acción real de dos maneras. Una era la fórmula petitoria que consistía en afianzar el actor que la cosa objeto del litigio le pertenecía y entonces tenía lugar la estipulación de pagar lo juzgado (*judicatum solvi*). La otra era la llamada *per sponsionem* que consistía en una estipulación previa para fijar el valor de la cosa litigiosa y en sostener en la demanda que el adversario estaba obligado al pago de la suma estipulada con tal de probar que el objeto en cuestión pertenecía al actor; en este caso se hacía otra estipulación llamada *pro prae de litis et vindictiarum* por la que el poseedor aseguraba la cosa y sus frutos.

En las acciones personales debía dar caución el demandado cuando estaba representado por un tercero y solo en ciertos casos cuando comparecía por sí mismo (1).

«Cualquiera que sea el origen de esta institución tan general en la edad media—dice Oliver—su objeto principal consistía en dar seguridad a la justicia, al Tribunal, de que sus acuerdos serían respetados y ejecutados y de que los litigantes no promoverían sobre el objeto o reclamación litigiosa guerras privadas» (2)

Merece notarse la coincidencia de nuestro privilegio fundamental con el código de las *Costumbres de Tortosa*. Según éste, el demandado debía firmar de derecho o de lo contrario era condenado a subir al castillo de la Zuda Nuestra Carta de franqueza se expresa en estos términos: «Per totam istam diem pausatate cum vestro adversario, vel firmate directum, vel sero ascendatis in Almudaynam»

El efecto inmediato de la firma de derecho era conceder al acusado o demandado la seguridad de no ser objeto de

(1) *Instituta* de Gayo. Lib. IV, tit II § 13. Lib. IV, tit X, § 89.

(2) Oliver. Obra citada, Introducción, pág. LXII

(1) Lopez de Haro. Obra citada, Cap. XXI.

fuerza en su persona ni en sus bienes. Su libertad personal y el pacífico disfrute de sus bienes quedaban amparados contra cualquier medida que pudiera violarlos por virtud de la terminante declaración de la Carta que viene a ser algo parecido a las garantías de las constituciones modernas.

La importancia capital que el legislador concede a esta institución, comprendiendo su trascendencia jurídica y política, resalta de las frases terminantes con que declara: «Nos vel aliquis successor vel hæres noster, curia, bajulus, vel aliquis tenens locum nostrum, non facient ullam fortiam vel districtum in personis vel rebus vestris, dum parati fueritis dare firmitiam de directo, nisi sit enorme crimen.» El crimen enorme era el único caso en que quedaba derogada la garantía, pues el interés de la defensa social y de la represión penal rápida prevalecía sobre todo fuero.

Quedan abolidas por nuestra Carta las antiguas y bárbaras pruebas llamadas ordalias, tan en boga durante la edad media y plenamente admitidas en los *Usatges* y en los fueros municipales.

Reiteradamente nos hablan los *Usatges* del combate judicial y de las pruebas del agua y el hierro candente que condena rotundamente nuestra Carta. El *usatge Batallia iudicata* trata de los trámites previos al combate; el *Senex miles* substituye el combate por el juramento liberatorio cuando el obligado a esta prueba no pudiera por su ancianidad sostener el combate, siempre que el litigio no rebase la cuantía máxima de cinco onzas; el *Fevos* establece el combate como prueba pertinente cuando de la negación del vínculo feudal se trate; el *Mariti uxores* instituye la misma prueba a favor de la mujer acusada de adulterio por su marido, basando la simple sospecha para que el marido pueda retar a su mujer, cuya suerte depende del resultado del combate: si vence, queda libre de culpa, debiendo indemnizarla el marido de los gastos causados, y si es vencida, pierde sus bienes que pasan a poder del marido; el *Sacramenta burguensium* hace extensiva a los burgueses la defensa en combate por peón cuando la tasación legal del hecho exceda

del límite en que es admitido el juramento liberatorio y así otros muchos. La prueba caldaria está mencionada en el ya citado *Mariti uxores*, en el *De bajulibus*, que la declara obligatoria al bayle contra su señor, y en el *Sacramenta rustici* que se refiere a los casos en que procede esta prueba entre villanos.

La prueba del combate o duelo judicial fué conocida y practicada en toda España en los primeros siglos de la Reconquista y de ello nos dan abundantes pruebas los fueros municipales y aún los rituales litúrgicos que se conservan. «Había lidiadores dice Sempere—que se alquilaban para batirse por los actores con los acusados. Se señalaban las armas con que debían pelear. También se mezclaban ceremonias sagradas en aquellos actos. Oían misa los lidiadores. Ambos juraban que iban a pelear por defender la verdad. El juramento se hacía sobre el altar y tocando los Santos Evangelios. Concluida aquella ceremonia salían al campo, en donde precedidas otras diligencias debían batirse si no se componían antes de principiar la lid.» (1)

De la prueba del hierro caliente nos dará idea el Fuero de Cuenca que lo describe minuciosamente en estos términos: «El hierro que es para hacer justicia ha de haber cuatro pies algún poco altos, que aquel que salvarse quiere que pueda meter la mano de yuso del hierro; et haya en luengo un palmo et en ancho dos dedos. Et aquella que el fierro oviere de tomar, llévelo nueve pies et muy a paso póngalo en tierra; mas primero sea bendecido de clérigo misacantano. El juez et el clérigo calienten el fierro, et de mientras que ellos calentaren el fierro non se llegue ninguno al fuego, porque non faça algún mal fecho. Después lave sus manos delante todos, et sus manos limpias tome el fierro. Después que el fierro oviere tomado, el juez cúbrale la mano luego con cera, et sobre la cera pongal estopa o lino; después atel bien la mano con un paño. Aquesto fecho, adúgala el juez a su casa,

(1) Sempere. *Historia del Derecho Español*. Madrid 1846. Libro II, cap. XI.

e después de tres días catel la mano.» (1)

En una constitución del Rey D. Alfonso de Aragón (1187) se lee: «Accusatus recipiet iudicium aquæ frigidæ» (2) Un código de Tortosa, citado por Villanueva (3), reproduce «el rito observado a mitad del siglo XI en la prueba o experimento del agua para descubrir la verdad de los delitos ocultos.»

Todas estas pruebas bárbaras, ya francamente condenadas por la Iglesia y que no fueron abolidas en los estados de la Corona de Aragón hasta las Cortes de Huesca de 1247, quedan en absoluto prohibidas, con amplia condenación, en la Carta de franqueza en estos términos: «Pro aliquo crimine vel delicto vel demanda, uon facietis nobiscum, vel cum bajulo, aut curia civitatis, nec inter vos ipsos. batilam per hominem, per ferrum candidum nec per aquam vel aliam ullam causam.»

El procedimiento contra los deudores insolventes se caracteriza por su marcada suavidad. Para nada se habla de la prisión por deudas, tan en boga en aquellos tiempos, ni mucho menos de la bárbara costumbre, arraigada en Cataluña y Aragón, de atribuir al acreedor el derecho de impedir la sepultura del cadáver del deudor hasta que le fuera pagada la deuda (4). No por esto quedan abandonados ni menospreciados los legítimos intereses del acreedor sino que se ordena un procedimiento equitativo para atribuir a cada uno su derecho. Cualquier deudor o fiador podía dar prenda a su acreedor por diez días; el acreedor debía conservar en su poder la prenda por término de diez días, transcurrido el cual, si era satisfecho de su deuda, restituía la prenda y en caso contrario, se procedía a la venta de la prenda, debiendo durar la subasta por espacio de tres días y el producto obtenido,

si excedía de la deuda, debía ser reintegrado en el exceso al deudor y si, por el contrario, era insuficiente para cubrir el débito, quedaban obligados el deudor y su fiador en el importe de la parte de deuda no cubierta.

El sentido democrático de nuestra Carta queda confirmado al negar todo privilegio a los caballeros frente a sus acreedores para hacer efectivas sus deudas. Si un caballero se negaba a estar a derecho, podía su adversario tomar prenda *propria auctoritate sua*, quedando solamente exceptuado su caballo, y aún el propio caballo podía ser tomado en prenda si el caballero era insolvente con tal de que no cabalgara sobre él o no lo tuviera con su propia mano. De este modo se proclama la igualdad ante la ley, cerrando el camino a cualquier odioso privilegio en materias de derecho privado.

Las sentencias del tribunal de la Curia eran definitivas y ejecutorias, sin admitirse apelación o alzada para ante un tribunal superior, como se desprende de la amplitud con que se le otorga la función judicial. «Juditia omnia causarum et criminum iudicabit...» dice en un lugar, y en otro afirma también: «omnes quæstiones... agitentur in locis publicis ubi vicarius fuerit cum probis hominibus civitatis et non venietis ad domum curiæ vel bajuli pro placito terminando.»

Intimamente ligada con la administración de justicia está la función notarial, de la que se ocupa también la Carta de franqueza, consignando la facultad que reconoce a cualquiera, exceptuando los clérigos, para desempeñar el oficio de notario público. Los que desempeñen tales cargos deberán previamente prestar juramento de cumplir bien y lealmente su cometido ante la Curia y los prohombres. Un decreto de Jaime I, dado en Valencia en 31 de octubre de 1247, insiste en la prohibición de que los clérigos sean notarios.

No se crea que esta tendencia de excluir a los clérigos del ejercicio de la función notarial sea exclusiva de la legislación de Mallorca. Coinciden las disposiciones citadas con otras anteriores o coetáneas de los Reyes de Aragón, inspiradas en el

(1) Sempere. Lugar citado.

(2) Villanueva. *Viaje literario a las Iglesias de España*. Tomo V. pág. 19.

(3) Villanueva. *Obra citada*. Tomo V. pág. 21.

(4) Hinojosa. *La privación de sepultura de los deudores*, en *Estudios sobre la Historia del Derecho Español*.

mismo sentido de reservar a los legos el desempeño del cargo de notario.

En los primeros siglos de la edad media, poco difundido el arte de la escritura y con frecuencia conocido solo por los eclesiásticos, estos eran los que comúnmente redactaban los instrumentos públicos. Los contratos, testamentos y otros actos análogos solían celebrarse en presencia de los párrocos o monjes y estos asumían la función de dar fe de tales actos, reduciéndolos a escritura. Así, el ejercicio de la fe pública era anejo a determinados beneficios eclesiásticos, que de este modo llenaban una necesidad social tan importante en una época en que la cultura era patrimonio exclusivo del clero.

Con el transcurso de los tiempos y la mayor difusión de los conocimientos, aparecieron notarios seculares, principalmente en las poblaciones importantes, llegando a convertirse en oficios concedidos por el Rey con carácter de privilegio.

En el transcurso del siglo XIII se observa en Cataluña marcada tendencia a prohibir a los eclesiásticos el ejercicio de la función notarial. En 1275 el monasterio de Vallsanta obtuvo privilegio de poseer notario propio a condición de que este no fuera ordenado *in sacris* Jaime. I en las Cortes de Huesca de 1247 dió un fuero según el cual nadie constituido en órdenes segradas pudiera ejercer el cargo de notario y si algún notario recibiera órdenes fuese privado de su cargo (1).

Si dirigimos ahora una ojeada sintética sobre las instituciones legales que acabamos de analizar, con lo que hemos intentado reconstruir el régimen jurídico de Mallorca según la Carta de franqueza y compararlo con el vigente en los estados peninsulares del Conquistador en la época de nuestra Reonquista, advertimos ante todo la preponderante influencia del derecho catalán, pues no en vano fué el elemento catalán el que predominó en la empresa de la Reconquista y catalanes fueron casi exclusivamente los primeros

pobladores, según el testimonio del cronista Muntaner. Pero el derecho catalán que satura nuestra Carta no es el derecho feudal con reminiscencias del *Forum Iudicum* representado por los *Usatges*, sinó el sedimento consuetudinario que, hallando fecundo desarrollo en el ambiente libre y mercantil de las ciudades, cristalizó en las Costumbres Ilerdenses, en el libro de las Costumbres de Tortosa, en el «*Recognoverunt Proceres*». En todos estos monumentos legales hallamos puntos de coincidencia con nuestra Carta de franqueza, debidos más que a otra cualquiera causa a la identidad de las circunstancias que les dieron vida y de las necesidades que trataron de satisfacer.

Esta influencia resalta al considerar en nuestra Carta de franqueza su sentido democrático, la intervención de los ciudadanos en la administración de justicia, la tendencia igualitaria, las garantías individuales y el ambiente de libertad que reina en su espíritu y en su letra. Si los pobladores procedían de las villas y ciudades libres (*donrat loche de bo*), natural era que el Rey les asegurara el disfrute de las mismas libertades que gozaban en sus tierras de origen, con mayor firmeza todavía puesto que quedaba consignado por escrito, como sagrado pacto del Monarca con sus súbditos, lo que en otras comarcas no eran sinó principios consuetudinarios respetables pero faltos de la sanción y autoridad del derecho escrito. El grado de progreso mercantil que había de alcanzar Mallorca exigía instituciones análogas a las que imperaban en ciudades como Barcelona y Tortosa que llevaban entonces el cetro mercantil del Principado. Diríase que Jaime I presintió que su hazaña marcaría el principio de una nueva era en la historia de la expansión mercantil de Cataluña en el Mediterráneo y abriría a sus súbditos el tráfico de Levante al desaparecer el obstáculo que hasta entonces había significado la piratería que tan activamente ejercían los moros isleños.

Al año 1229 hay que referir la redacción de las *Consuetudines Ilerdenses* recopiladas por Guillén Botet, que tantos puntos de contacto tienen con nuestra

(1) Carreras y Candi. *La institució notarial a Catalunya en lo segle XIII en Congrès d'Història de la Corona d'Aragó*. 1913. Tomo II, pág. 751.

Carta, con la que casi coinciden en fecha. La sola enunciación de los epígrafes de algunos capítulos indica bien claramente esta exacta correspondencia. Véanse algunos tomados al azar: *De latrone capto quod possit retinere*; *De pignore vendendo*; *De forcia a nobis non faciendum firmanciam demus*; *De batallia a nobis non faciendum* (1).

Ya entonces se había difundido en Cataluña el Derecho Romano hasta el punto de ser invocado en la compilación ilerdense como fuente legal. Pero estas leyes romanas no son las contenidas en los códigos Teodosiano y Hermogeniano, transmitidas por el Breviario de Alarico, sino las del «Corpus Iuris» de Justiniano, antes desconocidas en España, y traídas por las nuevas corrientes científicas que emanaron en el siglo XII de Bolonia y se difundieron rápidamente por toda Europa. En las principales ciudades del mediodía de Francia, como Tolosa y Montpellier, se fundaron escuelas jurídicas a las que acudían muchos catalanes que después propagaron en su país el conocimiento del Derecho justiniáneo. De este modo debió introducirse en Cataluña la *summa* escrita en provenzal con el título de *Lo Codi*, que contiene, además del Código de Justiniano, fragmentos del Digesto y de la «Instituta» y hasta referencias a instituciones feudales, constituyendo un manual práctico para uso de los tribunales. *Lo Codi* influyó en la redacción del Libro de las Costumbres de Tortosa y sin duda se tuvo también presente en la formación de las Costumbres de Lérida (2).

Por otro camino, además del indicado, hizo irrupción en Cataluña el Derecho Romano. Las frecuentes relaciones entre catalanes y pisanos y el tráfico constante que mantenían, difundieron en Cataluña la ciencia de los glosadores de Bolonia y fruto de la tendencia romanizante era el empeño, entonces arraigado, de transfor-

mar las instituciones existentes, incluso las feudales, adaptándolas a la terminología y al espíritu romanos. Valgan como ejemplos, el establecimiento feudal equiparado a la enfiteusis (1) y la asimilación del vasallaje feudal al colonato del Bajo Imperio (2).

Otra fuente jurídica que había de dejar indelebles huellas en Cataluña es el Derecho Canónico, que juntamente con el Derecho Romano y con anterioridad a él, tanto influyó en sentido reformador en la sociedad medieval. La Iglesia adoptó en gran parte el antiguo derecho de los romanos despojándolo de su rigorismo formulista e infundiéndole un nuevo espíritu de equidad y justicia. Así elaborado el Derecho Canónico, representaba para aquella sociedad un cuerpo de doctrina admirable y perfecto y fué adoptado como la más viva encarnación de la justicia y el más firme amparo de los débiles contra las demasías de los poderosos. En Cataluña, no solo influyó indirectamente por medio de los códigos y leyes que en diversas épocas llegaron a regir, sino que hubo de ser adoptado como supletorio en defecto del derecho patrio. En la época de la redacción de nuestra Carta había alcanzado el derecho de la Iglesia su máximo esplendor y era estudiado con entusiasmo y ahinco en todos los centros de cultura europeos, sin que los catalanes dejaran de tomar parte principal en este afán por los estudios jurídicos. Recuérdese que un catalán, San Ramón de Peñafort, fué el encargado por el Papa de la formación de las Decretales y que en 1234 entregó a Gregorio IX, redactado, el nuevo cuerpo legal.

No es pues extraño que en nuestra Carta de franqueza se dejara sentir su influencia, no solo por la parte que pudo tener en la transformación de la sociedad de la Reconquista, ya progresiva y culta en relación con la que revelan los *Usatges*, sino también por el evidente aboleo canónico de algunas de sus disposiciones.

(1) Villanueva. *Viaje literario*. Tomo XVI, apéndice II, pág. 161.

(2) Brocá. *Juristes y juriconsults catalans dels segles XI, XII y XIII, fonts dels seus coneixements y transcendència que exerciren*, en *Anuari* de l'Institut d'Estudis Catalans, MCMVIII.

(1) Brocá. *Juristes y juriconsults catalans etc.* en *Anuari* MCMVIII.

(2) Hinojosa. *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña durante la Edad media* Capítulo IV.

Este origen podemos atribuir al espíritu equitativo y justiciero del procedimiento judicial implantado en Mallorca y al respeto a la personalidad humana que informa las instituciones todas que regula nuestra Carta, y sobre todo a la abolición de las bárbaras *ordalias*, severamente prohibidas por varias constituciones pontificias y anatematizadas por el Concilio IV de Letrán, XII de los ecuménicos, reunido en 1215, bajo el pontificado de Inocencio III.

Tal es, a grandes rasgos expuesto, el estado de los conocimientos jurídicos en la época de la conquista. De este ambiente brotó la Carta de franqueza del Reino de Mallorca, monumento digno de la mayor estima y veneración como ejecutoria de nuestras libertades y fuente purísima para el estudio del estado social y del grado de cultura de los primeros pobladores. A su vez influyó sin duda alguna en los cuerpos legales redactados con fecha

posterior, como el Código de las Costumbres de Tortosa, el llamado «*Recognoverunt Proceres*», que comprende el derecho municipal de la ciudad de Barcelona y los Fueros de Valencia.

El conocimiento profundo de nuestra constitución, que tal es la Carta de franqueza, y del espíritu libre, independiente y progresivo que la informa, y la apreciación exacta de todo su valor como documento histórico de excepcional importancia para el estudio de nuestro progreso jurídico y social en los albores del siglo XIII, nos permitirá comprender el justo encarecimiento con que Ramon Muntaner consigna en su crónica estas palabras: «*E quant hac presa la dita ciutat e la illa, la enriquehí ab majors franquetas e libertats que ciutat sia al mon.*»

JAIME SALVÁ

EDICTES EPISCOPALS

I

Edicte contra los qui tenen libres breus etc. de sortilegis.

(1499)

Nos don Anton de Rojas por la divina gracia y dela Seu apostolica Bisbe de Mallorca dels potentisimos y Serenisimos de Castilla y de Arago Rey e Reyna nostres Senyors Conseller. Com anoticia y sebuda del present y promotor fiscal de nostre Cort eclesiastica sia prevengut que algunas personas poch recordants de llur salut e en gran ofensa de nostre Señor deu e de sa mare yglesia tindrien libres, breus e altres scriptures ab las quals haurien perpetrat y perpetrarien diverses maneres de metzines invocant los dimonis faents sortilegis, lansants sorts e moltes altres supersticions per ço lo dit procurador y promotor fiscal instant e requirient amonestam generalment tots y qualsevol personas de qualsevol grau condicio o stament sien e axi eclesiasticas reigioses com seclars

qui sapien tinguen amaguen, o altres seber tenir o amagar sapien qualsevol manera de libres, breus o altres scriptures de sorts, sortilegis, metzines, invocacions de dimonis o altres supersticions, o haien comes fets y perpetrats los dits sortilegis, sorts, metzines, invocacions de dimonis e qualsevol manera de supersticions o sapien o hagen hoyt altres haver los fets y comesos que dins sis dias primer vinents, dos dels quals per la primera, dos per la segona e los restants dos per la ultima trina canonica monicio y terme peremptori los assignam, los dits libres, breus e altres scriptures encara que aquellas tinguen principi de oracions e las personas qui los dits sortilegis, sorts, metzines, invocacions de dimonis e altres qualsevol manera de supersticions hauran fets, comesos y perpetrats, o sabran o hauran hoyt dir altres haver los fets comesos y perpetrats haien anos personalment denunciats y manifestats. Enaltre manera la dita trina canonica monicio precedent sentencia de excomunicacio major en aquests presents scrits contra aquellas y cada una dellas proferim y promulgan dela qual per qual-

sevol confesor axí eclesiastich com religios absoltes no puixen esser, com la absolucio de aquellas anos tansolament reservam. Manant las presents apres de publicades en las portas de nostre yglesia cathedral e delas altres parroquials yglesias dela present Ciutat esser posades y afixes perque per algun ignorancia no puixe esser allegada. Dat en Mallorca en lo Palau Episcopal, dissapte a xij del mes de janer any dela nat. de nostre Senyor Deu Jesucrist Mil cccl. xxx nou

ARX. EPISCOPAL: *Lib. Catelecons* 1497-99, fol 117 v.

II

Contra els qui compraran alum dels iures

(1501)

Lo Reverend mossen. Guillem Grua prev. bacheller en decrets Vicari general en lo spiritual, e oficial del Rvmo. Sor. lo Senyor don Anton de Rojas per la divina gracia y dela Seu apostolica Bisbe de Mallorca de las Reals excellencies, conseller de la present ylla absent. Inseguient los manaments de nostre Sant Pare aell infungits en virtut de hun breu apostolich dat en Roma a sis del mes de febrer proppassat, en virtut de Santa obediencia e per autoritat apostolica infungeix y mana atots y sengles Abbats, Priors e Guardians de Monastirs, Priorats e Casas de qualsevol ordens mendicants, e no resmenys a Prebordes, Degans, Archipreveres, Primichers, Capitols y Canonges e Rectors de yglesies parroquials e qualsevol altres, e atotes altres persones de qualsevol stament, grau, dignitat, orde, e condicio sien, e de qualsevol autoritat fungesquen, tant seculars en la present Ciutat e diocesis de Mallorca constituits. Que en los oficis divinals e predicacions deguen denunciar y declarar per excomunicats e anathematitzats a tots aquells qui han comprats alums de Turquia o aquells han portats o han exercits alguns oficis en los Navilis qui scientment de dits alums han usat de tal modo que los dits excomunicats no puguen obtenir absolucio de alguna persona de qualsevol autoritat que use, excepto la persona del dit nostre Sanct Pare. Manant aximateix sots les dites censuras apostolicas que si alguns de dits alums seran trobats sien lançats en lo profunda del mar. Deuunciant axí mateix en

virtut de dit breu apostolich e segons la voluntat de nostre Sanct Pare que si algun en esdevenidor gosara comprar, vendre o aportar en sos Navilis alguna quantitat quant se vullia poca dels dits alums de Turquia tant los principals patrons quant los altres mariners o altres persones servints en dits Navilis qui tals alums vedats portaran, e los qui de aquells usaran sien entesos ipso facto excomunicats dela dita excomunicacio e anathematitzacio expressades in Bulla Cene domini. E mes avant que los dits Alums puguen esser presos e aquells puguen esser venuts, e ab bona consciencia de aquells quilis pendran puguen esser convertits en propis usos, juxta serie y tenor dela dita Bulla in Cena domini, segons en lo dit breu apostolich, copia del qual es afixa en las portes dela Seu Cathedral al qual se reffer las ditas cosas y altres son largament contenudes. Dat en Mallorques en lo Palau Episcopal dissapta a tres del mes de abril any dela nativitat de nostre Senyor deu Jesucrist Mil cinchcents e hu.

IBID. *Col·lacions* 1500-1501, fol 176.

III

Edicte pels Clergues (1).

(1509)

Com dalguns temps en ça per alguns dels Eclesiastichs se ha abusat y de present se abuse per aquells del contingut en algunes deles Constitucions Synodals. Per ço lo Rvd. moss. Guillem Grua prvere bacheller en Decrets canonge de Mallorca e per lo Rvmo. en Crist pare y Sor. lo Senyor don Dyego de Ribera por la gracia divina y dela Seu apostolica Bisbe de Mallorca de les Reyals excellencies conseller dela present ylla absent, Vicari en lo spiritual y temporal ensemps ab altres y tot sol general y oficial. A instancia y requesta del venerable mos. Nicolau Armant prevere procurador y promotor fiscal dela Cort eclesiastica, a la observancia y mantenencia deles dites Synodals constitucions provehir volent proveheix y mana

(1) Els apartats senyalats amb * foren publicats en el present Bolleti T. III pág. 152 per D. Estanislau de K. Aguiló en *Colección de Leyes Suntuarias*, si bé amb lleugeres variants i com integrants d'un decret de l'any 1562.

aquelles, o lo substancial afecte de aquelles axi en la Cathedral com en les altres parrochials yglesies dela present ylla esser publicades per ço que per los dits Eclesiasticchs ni per algun de aquells ingnorancia alguna no puixe esser allegada.

Primerament que algú en sacres ordens constituït no presumesca posar sobre algun altar Almuça, capiró, barret o altres vestidures sots pena per cascuna vegada de cinch sous la mitat al dit fisch, laltre mitat ala obra dela dita seu aplicadores.

* Item que los dits Eclesiasticchs vagen vestits de vestidures honestes tals que no sien de notar esser largues ni curtes y que no sien ubertes devant ni detras, e que no presumesquen portar manegues de gipo seus manegues de alguna vestidura sobre aquell. E si lo contrari per algun dels dits eclesiasticchs sera fet, sia aquell ipso facto incorregut en pena de vuit sous, per cascuna vegada aplicadores, segons dassus es dit.

Item que algun dels dits Eclesiasticchs en lo Chor de alguna yglesia exempta o no exempta, o en algun loch de aquella en lo qual se acostuma cantar o Oficiar no presumesca star dementre los divinals oficis se faran sots pena de cent sous aplicadores ut supra.

Item en les yglesies o en lo entrant de aquelles los dits clergues beneficiats, o en sacres ordens constituïts ab sobrepellis aut alies star o discorrer no presumesquen, sino per llurs oficis exercir sols pena per cascuna vegada de vuit sous ut supra aplicadores.

Item cascun prevere qui dira y celebrara missa peculiar o privada sia tengut instruir lo clerga o scola quil servira que no do pau a algun fins que lo Sanct Sagrament dels Cors e Sang precios de Jesucrist primer no sia assumit, e que lo qui servira dita missa no presumesca dar pau ab la patena, sots pena per cascuna vegada de cinch sous segons dit es aplicadores.

* Item que los dits Eclesiasticchs vagen segons dassus es dit vestits de vestidures honestes y no de color clara, e ab la Corona y barba fetes y ab los cabells tallats de tal sort que de part detras les orelles se mostren per mig dit clarament y manifesta, sots pena de vint sous ut supra aplicadores.

* Item que los dits Eclesiasticchs en sacras constituïts no presumesquen anar sens capiro sots pena per cascuna vegada de cinch sous ut supra aplicadors.

Item que algun Rector o Vicari no admeta en publicar letras algunes sens expressa licencia del dit Rvd. oficial sots pena de deu lliures.

Item que algun Rector o Vicari no permete que algun prevere stranger o frare celebre en llurs yglesies sots pena de deu lliures.

Item que algun clerga en sacres ordens constituït no presumesca negociar per algun laych, sots pena de deu lliures.

Item que algun Rector o Vicari no permete en llurs yglesies ni capellas vellar en aquelles, ni manco ballar sots pena de deu lliures.

Item que algun clerga beneficiat o en sacres ordens constituïts no presumesca star ni habitar ab dona sospitosa en casa sua ni fora aquella per son servici, sots pena de XXV lliures juxta forma de la constitucio synodal, e si sera sclava perdra aquella. Revocants sa Rvma. qualsevol licencies fins aci dades y atorgades.

Item que totes les ordinacions del Chor fetes per lo Rvmo. Sor. Bisbe ab son Rvd. Capitol y totes les altres concernents los divinals oficis ad unguem sien observades.

IBID.—*Lib. Col·lacions.* 150 911.

VI

Contra les representacions. (2)

(1517)

Com per causa de les representacions les quals diverses vagades se son fetes per les yglesies, monestis y capelles de la present Ciutat de Mallorca se son seguides e continuament se seguexen, lo inimich de natura humana instigant y procurant moltes ofenses a nostre Senyor deu Jesucrist inhonestant en la yglesia y encara moltes inimicicies scandils y disencions entre lo poble cristia, per tant lo Rvd. Vicari general oficial per lo Rvmo. en Crist pare e Senyor, lo Senyor don Rodrigo de Mercado per la divina gracia e de la Seu apostolica bisbe de Malorqua y dels Serenissimos y potentissimos y catholicchs princeps. Reyna y Rey nostres Senyors conseller zelant y desitjant remoure qualsevol materia de ofensio en nostre Senyor deu en la sua yglesia y entre los faels christians prepa-

(2) Edictes semblants a aquest i als publicats per D. Pere A. Sanxo al mateix Bolletí, T. XXIII. págs 289 i 428, els trobam repetits en els llibres de Col·lacions de l'esmentat Arxiu Episcopal.

racio a dissencions e scandols ab les presents les quals mane esser publicades en la Seu y en les yglesies parrochials de la present Ciuiat. A instancia y requesta del venerable moss. Pere Vicens procurador y promotor fiscal de la cort eclesiastica monestam generalment per la primera, segona y tercera monicions y terme per remtory qualsevol clergues axi en sacras com en manors ordens constituïts, beneficiats e qualsevol secular persona de qualsevol condicio, stament o prehinencia sian directament o indirecta axi lo dijous com diuenres sants de nit com de dia ne altres dies de la Santa coresma en les dites yglesies, capelles o monestirs representacions algunes fer ne en aquelles entreuenir exceptat les representacions les quals se

acostumen fer en la dita Seu lo diuenres sant de dia segons en la cansueta de dita seu es ordenat sots pena als eclesiastichs de X **6** aplicades le mitat a la fabrica de la purissima e intermerada Verge Maria mare de deu de la dita Seu e laltra mitat al fisch e a les laycas persones sots pena de excomunicacio le qual are per levores y levores per are en aquests scrits lo dit Rvd. Vicari contra elles y cascuna de elles dona y promulga la absolucio de les quals en si reserva. Dat disapte a XXVIII de mars any MDXVII.

Ibid. *Llibre. Col·lacions.* 1517 19, fol 26 v.

JOAN MUNTANER

CONSTITUCIONS E ORDINACIONS

DEL REGNE DE MALLORCA

(CONTINUACIÓ)

XXX. *La forma de anadir en los sachs dels oficis.* (1) Item statuim e ordenam que tota hora e quant al Governador dessus dit o Llochinent seu e als sis Jurats per nos a present ordonats, e qui per temps seran, o a la maior part de aquells concordantment, de la qual concordia haia constar per acte publich, pres per los dits dos Notaris de la Governacio o de la casa de la Universitat sera vist que, en qualsevol dels dits sachs e rodolins de qualque stament, condicio, ofici se sfa deure e poderse anedir altres, qui al ofici de tal o tals sachs sien per discurs de temps o edat e en altra manera fets suficients, abtes habils o ydoneus, o fossen stats obimesos o oblidats de metre en los dits sachs, que aquell o aquells tals hi sien anedit e nomenats e mesos en cedula, scrits e notats en los dits dos llibres per los dits dos Scrivans, e sien mesos, ligats e segellats en los tal sach o sachs ensemps ab los altres, cascu segons lur stament e condicio servant la forma demunt declarada. Si, empero,

per algun defalliment o indisposicio de natura que sia en la persona o sia en les necessaries potencies de la anima, ço es, per extrema decrepitud o demensia o en altra manera algu fos fet inhabil o insuficient al regiment e exercici del ofici o sort, al qual fos stat nomenat o mes en rodoli e sach venia, exia e queya en aquella tal sort, ço es, que fos tret a la ventura per lo dit infant, en tal cas ubert lo dit rodoli per lo dit Governador ensemps ab los dits Jurats e Concell, si coneixeran tots ensemps o la maior part que lo tal defalliment o inhabilitat se pusque totra per temps, ço es, per dispensacio, restitucio o en altra manera per natural cura o bon regiment. En tal cas per aquella voita no sfa admes, declarat ne publicat en aquell tal regiment o exercici de aquell, mas sfa tornat en lo loch, don sera exit segons stava, e haut per no tret, e sia tret per lo dit infant un altra segons la sort portara, servada la forma e practica dessus declarada. E aximateix volem, statuim e ordenam deure se fer e observar exint e caent en la dita sort algu dels dits habitants de la dita Ciutat e Regne, qui sia absent del Regne, e per spay de tres mesos no fos versemblant deure esser tornat personalment en aquell.

(1) Lo present capitol es stat corregit sobre lo versemblant en la sua fi contengut per certa provisio impetrada del S. Rey, continuada: Noverint universi: Quod die lune XVIII o mensis junii (etc).

XXXI. *Evacuats los sachs, que hi sien tornats aquells quin seran trets.* Item, volem, statuim e ordenam perpetualment que, acabats de treure tots los rodolins e persones meses en aquells dels lochs demunt dits o de algu de aquells, decontinent per los dits Governador e Jurats, sien tornades totes les persones, que tretes ne seran, aquelles que sobreviuran, en los dits sachs ab rodolins segons la forma demunt dita, cascu en son sach degut e pertinent, no mudant hi alguna cosa de aquesta nostra present ordinacio e regiment. Aximateix, statuim e ordenam que, algu de aqueil o aquells qui seran abatuts o hauran feta cessio de bens, no puixen esser admises al regiment de la dita Ciutat e Regne e Concell de aquella, ne a oficis, honors e porrogatives de la cosa publica de aquell.

XXXII. *Dels qui son abatuts.* Item, que negun Cavaller, Ciutada, Mercader o Manestral quis sia abatut o fet no pagador, aquell tal no puga esser de Concell, ne regir ofici ne benefici de la dita Universitat, ne fer neguns actes de aquella.

Placet regie maiestati.

XXXIII. *Deutor de la Universitat.* Mes avant statuim, volem e ordenam que, si algu sera deutor de la dita Universitat de trescentes lliures de moneda del dit Regne ensus vendra, o caura o exira en sort de qualsevol dels dessus dits oficis e Concellaria, aquell tal, quisqui sia e sia la sort de u o de molts, no sia admes o pronunciat ni declarat per lo dit General Concell a regiment e exercici de tal ofici, al qual la dita sort lo haura duit e tret, si donchs decontinent no pagava lo dit deute, ans en tal cas lo dit rodoli ab lo mateix nom haia esser reudit, e tornat e clos dins lo mateix sach. E en aquella dita sort e ofici exir o declarar no se puscha fins e tant integrament haia pagat tot lo que per aquell degut sia a la dita Universitat. No entenem empero esser compresos en lo present Capitol aquells qui hauran comprades ajudes, fins dos anys complidament sien pasats del dia que hauran comprades les ajudes.

XXXIV. *Que los Jurats han tanta e tan gran facultat com han acostumat los altres.* Item statuim, proveim e ordenam que los Jurats e lo Gran e General Concell e tots altres oficials del dit Regne, qui daqui avant per la dita sort de Sach seran declarats, hagen tanta e tan gran facultat e porrogativa com han hauda e se pertany, e han acostumat usar los altres Jurats, Concell General e altres oficials de la casa de

la Ciutat e Universitat de Mallorques e de les parts foranes, qui son stats en lo temps pasat, no volent ni entenent que, per lo present regiment en lurs porrogatives e facultats en alguna manera, los sfa preiudicat ne fet algun preiudici en aquelles, ans volem en tot e per tot los sfa servada empertostemps, salvant, empero, e reservant sempre los drets e regalies e preheminencies nostres e de nostres oficials en lurs oficis o exercici de aquells.

XXXV. *En quina manera se ha a procehir discordant lo Concell.* Item volem, statuim e ordenam que tots aquells dies e hores qui se sdevendra convocar o aplagar lo Gran e General Concell per causa de traure monedes, axi per donatius e serveys fets e faedors a nos com per ajudes de blats e compres de aquells e qualsevol altres coses tocants alguna faedora delliberacio, sobre la qual forsa lo dit Gran e General Concell nos pogues concordar, volem, statuim e ordenam que en aquell cas lo dit Concell se haia a determinar per scrutini de mes veus.

XXXVI. *Que los missatgers que elegira la Universitat hagen esser elegits per scrutini de mes veus del General Concell.* Item, statuim e ordenam que los Missatgers, los quals elegira la dita Universitat, sien e hagen esser elegits per scrutini de mes veus del General Concell, ço es, cascu del Concell scriva o fassa scriure lo nom o cognom de aquell, o aquells que elegira, en un albara o cedula, lo qual albara meta en un sach, lo qual stiga al cap del banch, on cehen los dits Governador e Jurats, e aquell o aquells lo nom o noms del qual seran atrobats scrits en maior nombre dels dits albarans, sia haut per elegit *ipso facto* per scrutini de mes veus. E si seran dos o mes en veus, sien los dits eguals en veus mesos a sort en rodolins segons forma de la present nova ordinacio, e aquell qui exira per sort sia haut per elegit *ipso facto*, e aço per tant com en les missatgeries se requir industria de persones, e per ço nos pot ni deu esser remes a sort. E si han a esser los dits missatgers en nombre mes de dos, sien de la Ciutat los dos e un dels prohomens de fora, segons la antiga ordinacio e custuma.

XXXVII. *La forma com se ha citar lo Concell.* Item, statuim e ordenam que, en totes determinacions faedores per los dits Jurats e General Concell de la Ciutat, hagen esser citats tots los Concellers, als quals pertany entrevenir en la deslliberacio de aquells, ço es, los de la Ciutat

ab veu de trompeta e los de fora ab lletres en la forma acustumada a temps covinent. E sien congregats los dits Concellers, tocants se les batallades del seny o campana de les hores, e hagen a esser en cascuna delliberacio o determinacio o acte presents e congregats en la casa o sala de la Universitat, almenys les dues parts dels Concellers citats, e als quals pertanyara fer la dita declaracio, determinacio o acte, e hagen esser concordants en les dites deslliberacions e determinacions dels negocis universals, almenys les dues parts dels Concellers, qui alli seran presents.

XXXVIII. *Que negu no puixa tenir o regir dos oficis.* Item, statuim e ordenam que algu no puixa tenir e exercir, ne regir o administrar ensem dos oficis de la Universitat, ni axi poch dos oficis u de la Universitat e altra de la Consignacio. En aço empero no entenem hi sia compres ofici de Conceller.

XXXVIII. *Que los regints ofici reyal no entrevenguen en ofici de Conceller.* Item, com lo Concell General dessus dit se haia a mudar tots anys, segons que demunt en la present ordinacio es contengut, e los oficis de Balle e de Vaguer de la Ciutat e de Vaguer de fora e llurs Assessors se fassen, es donen en la vigilia de Pentecosta, statuim e ordenam que, si sesdevendra algu, qui sera del dit Concell caure o exir en sort, o eleccio de algun dels dits oficis, recaure o exir en sort o eleccio de algun dels dits oficis reyal, aquell tal haia per tot aquell any de son ofici cesar de exercir e usar de ofici de Conceller, ne hi sia substituït altre en loch dell. E si se sdevendra que algu dels dits oficials reyal sera apres elegit e mes en nomina de Conceller, aquest tal no puixa usar de ofici de Conceller, mentre que tenga lo dit ofici reyal, ne en son loch hi sia substituït altre, mas, finit son ofici reyal a Sincogesma, us del dit ofici de Conceller. Declaram, per remoure dubte, que algu dels dits oficials reyal o de la Universitat no puixa, apres que haura acceptat lo ofici, renunciar un ofici per haver ne altre, incompatible a aquell segons forma e declaracio de la present nova ordinacio. Ans, tals renunciacions no obstant, sien hauts per inabils de esser elegits o de regir o exercir altre ofici, que obtenran e volran durant lo temps del dit primer ofici, puxa empero e sia licit a cascu en lo principi de qualsevol ofici, axi reyal com de la Universitat, renunciar e no acceptar aquell a coneguda del Governador o del Llochtinent seu en lo dia

e hora que sera elegit en tal ofici, perço que sen puxa altre substituir e elegir en loch de aquell, qui renunciat haura.

XXXX. *Que Jurat no puixa intemptar questio o peticio contra la Universitat.* Item, statuim e ordonam que algu, qui de nou sia Jurat de la dita Universitat, no puixa de nou intemptar peticio, o demanda, o ofici de Jutge invocat contra la dita Universitat, ne en alguna manera impetir ni molestar aquella per questio o *plet agendo*. E si força era ia la questio intemptada, sia totalment sobresegut durant lo temps del dit ofici de Juraria. E interim temps algu de desercio, de apelacio o de restitucio *in integrum* o altra no corruga en perjudici de la dita Universitat. Puixa empero la dita Universitat *agendo* demanar, moure o proseguir demanda, plet o questio contra qualsevol singular, en cas que haia ofici o benefici de la dita Universitat. E declaram, per remoure dubte, que si lo plet o demanda contra la dita Universitat intemptada o intemptadora, es o sera comuna entre dos o molts, e u dels consorcis haura ofici de Juraria de la dita Universitat, les coses disposades en los presents capitols, les quals obtendran loch en lo u, ço es, ques troba Jurat, hagen e obtenguen loch en tots los altres consorcis en favor de la dita Universitat.

XXXXI. *La residencia dels Jurats.* Item, statuim e ordonan que los Jurats del dit Regne de Mallorques cascu dia no feriat sien tenguts tots ensemps, o dos dells almenys fer residencia en la Sala o casa de la Universitat almenys dues ores dematí e dues dapres dinar, salve just impediment. E no sia licit a tots los Jurats ensemps star fora la dita Ciutat, ans sia necessari e convenga que almenys tres dels dits Jurats stiguen e sien en la dita Ciutat o suburbis e termens de aquella.

XXXXII. *De les gramalles dels Jurats.* Item, statuim e ordonam que los Jurats de la dita Universitat e Regne de Mallorques, qui da ci avant seran elets per lo dit regiment de Sort, hagen dels bens de la dita Universitat, per vestir cascu dells noranta liures de moneda de Mallorques de menuts, e que hagen e sien tenguts fer dues gramalles cascu any, ço es les unes a sant Joan de Juny, forrades de tersanells o ceda, les altres a Nadal forrades de vays en la forma acustumada, les quals hagen e sien tenguts sots virtut del jurament aportar tot lany, salve just impediment.

XXXXIII. *La certificacio dels blats en lo*

mes de Agost. Item, proveim, statuim e ordonam que cascun any en lo mes de Agost los Jurats hagen e sien tenguts de haver certificacio dels Rectors arrendadors e dels delmers dels blats de la illa de Mallorca quants blats o grans haura en la illa dessus dita, per manera que sabudes en lo dit temps les quantitats dels dits blats e sabuts quants ne seran necessaris aquell any en la dita illa, se puixa fer ab temps provisio de blats o de grans stranygers, aquells que mester sera. La qual informacio los dits Jurats poden haver dels dits Rectors, delmers o arrendadors sens messions algunes de la dita Universitat, o almenys ab fort poques segons ses acostumat.

XXXXIV. *De la ajuda dels blats. Que puxen partir per casades blats.* Item com lo dit Regne de Mallorca sia illa, la qual cove de necessitat algunes vegades, ques ha a proveir e fornir de blats o grans strangers, statuim e ordonam que, en cas de necessitat e no en altra manera, los Jurats ab tot lo dit Concell General puxen fer algun aventatge a aquells, qui aportaran blats o grans al dit Regne, donantlos certa cosa per ajuda a coneguda dels dits Jurats e Concell, segons que lo dit cas o necessitat requerra. E si dins aquell temps als dits Jurats e Concell aparra esser faedor proveir, que los dits Jurats, o per si o interposada persona o en companyia o participi de altres no puxen comprar, o en companyia o participi de altres no puxen comprar alguns blats o grans a ops e per nom de la dita Universitat, sidoncs nou feyen en cas de tanta urgent necessitat, que als no si pogues fer. E en lo dit cas, a coneguda del dit Governador o de son Lochtinent e dels altres Jurats e Concell puxen comprar aquella quantitat de blats o grans, que al dit Governador o Jurats e Concell sera vist faedora. Los quals blats o grans puxen partir per casades, segons mes o menys, matent o afegint la quartera segons los costara.

XXXXV. *Salari del Advocat. Que puxen haver e elegir dos Advocats, si necessari fos. Que Advocats fiscals no puxen esser elegits en Advocats de la Universitat o altre ofici.* Item statuim e ordonam que la dita Universitat haia e tenga tots anys un jurista, qui sia Advocat o Assessor de aquella, lo qual jurista haia e sia tengut aconsellar e advocar los dits Jurats en los negocis de la dita Universitat, e altres coses fer que a Advocat e Assessor se pertanga. E haia lo dit Jurista dels bens de la dita Universitat sexanta lliures, si empero sera un Advocat tan solament. E si

als Jurats o Gran e General Concell sera vist esser necessari o profitos a la dita Universitat haver e tenir dos Juristes per Advocats o Assessors, en aquell cas los dits Jurats e lo dit Gran e General Concell puxen salariar un altre Jurista. Empero que entre abdosos los dits Juristes no puxen haver dels bens de la dita Universitat per llur salari mes avant de cent lliures, ço es cinquanta cascu. E per ço que la defencio dels drets de la dita Universitat sens frau e scrupol sia feta, e los Advocats nostres e del Bisbe de Mallorca los quals, per defendre los drets fiscals de lurs jurisdiccions, han soven contrariar a la defencio de les franqueses, privilegis e drets universals e dels singulars de la dita Universitat, no seria cosa raonable sien Advocats de la dita Universitat, essent Advocats fiscals en un mateix temps. Per tant volem, statuim e manam per utilitat de la dita Universitat que los dits Advocats fiscals no puxen esser elegits o venir en sort de Advocats de la dita Universitat en alguna manera o de altra ofici de la dita Universitat, e si ho eren, tal eleccio o sort sia nulla e hauda per no feta *ipso jure*.

XXXXVI. *Salari del Scriva.* Item proveim, statuim e ordonam que la dita Universitat haia e tenga un bon Notari en la forma que demunt sera elegit, qui sia Notari e Scriva del dit Gran e General Concell. Lo qual Scriva haia e sia tengut fer scriure totes e sengles sorts de eleccions, scrutinis e determinacions per lo dit Concell General. E aximateix per lo dit Concell de la dita Ciutat faedores e tots altres actes qui per lo dit Concell faran, quis hagen a rebre, testificar e scriure. E aximateix sia tengut fer tots los albarans se pertanyaran fer als dits Jurats, e totes e sengles protestacions e requestes, apoques e altres qualsevol scriptures, tocants directament la dita Universitat en qualsevol manera. Sia encara mes tengut fer totes e sengles cartes de vendes, e de rempsons, e reduccions de censals, e de violaris e de tots altres contractes qualsevulla, la paga dels quals se pertanga fer a la dita Universitat. E per paga e salari de les dites coses sien dades al dit Notari e Scriva cascun any dels bens de la dita Universitat cent cinquanta lliures de la moneda dessus dita e nomes avant.

XXXXVII. *Salari del Scriva de Comptes dels Clavaris.* Item com lo ofici del Scriva dels comptes de Clavaris, lo qual vuy es dit Scriva de les messions ordinaries e extraordinaries e menudes, e lo qual antigament sostenia altres

treballs, que vuy no fa, hagues cent lliures cas-
cun any. Per tant statuim e ordonam que, pus
los treballs e carrecs del dit ofici, son disminuïts,
li sia disminuït lo salari. E aço tansolament
a aquell qui lo dit ofici regira sinquanta lliures
cascun any per son salari. E sia lo dit ofici e la
elecció de la persona, qui aquell regira, a beni-
placit dels Jurats del Regne de Mallorca.

XXXXVIII. *Del Scriva de la Universitat.*
Item statuim e ordonam que lo prop dit Notari
e Scriva de la dita Universitat haia e sia tengut
tenir los llibres apartats, en que scriura totes les
Concelleries, Juraries e altres qualsevol sorts e
eleccions. E mes avant tots actes, scriptures e
contractes e altres negocis de la dita Univer-
sitat, e en aquells llibres no scriura altres actes,
contractes o escriptures o negocis, sino los de la
dita Universitat, los quals llibres e totes quals
sevol scriptures altres tocants la dita Universitat,
lo Notari tenga e sia tengut tenir en lo arxiu
de la Sala de la Universitat demunt dita, e
aquells llibres e scriptures sia tengut lo dit No-
tari iaquir e dellirar a son succedor en lo dit
ofici sens alguna altra paga.

XXXXVIII. *Salari del Exequerdor.* Item
statuim e ordonam que lo Exequerdor de la dita
Universitat haia cascun any per son salari dels
bens de la dita Universitat sinquanta lliures de
reials de Mallorca menuts, e no haia part
alguna ab los bens, per ço que no sia jutge e
part. E aço sots pena de vint e sinch lliures
pagadores per lo dit Exequerdor cascuna vegada
que contra fara e privació del dit ofici, ço es
lo terç al fisch nostre, e altra terç a la obra dels
murs de la Ciutat e altra terça part al denun-
ciador.

L. *Salari dels Oydors de Comptes e de llur
Scriva.* Item ordonam que los tres Oydors de
Comptes hagen cascu dels bens de la dita Uni-
versitat per llur salari cascu any sinquanta
lliures, e lo Scriva dels dits Oydors de Comptes
per son salari altres sinquanta lliures, lo qual
Scriva haia e sia tengut fer tots actes e scriptu-
res pertanyents a son ofici, e aquells liurar als
de qui sera interers, franques sens altre salari o
paga. Volem empero e ordonam que los dits
Oydors de Comptes de la Ciutat e llur Scriva
fassen residència en la casa dels Comptes de la
dita Universitat, exercint llur ofici cascu dia no
feriat, almenys dues hores, e lo de fora cascu
mes vuyt jorns continuus, salvo just impediment,
sots pena de privació de lurs salaris.

LI. *Salari dels Consols e Jutge de Apells.*

Item statuim e ordonam que los Consols de la
mar hagen per lur salari cascu dells sinquanta
lliures de la dita moneda. E lo Jutge de Apells
vint e sinch lliures. Lo Scriva haia los emolu-
ments acostumats, e sia tengut en virtut del
jurament per ell prestador en poder del Execu-
dor de la dita Universitat de tenir e retre just e
leyal compte de les adjudicatures de la Cort
del dit Consolat en poder dels Comptadors de
la Universitat. De les quals judicatures haia
a pagar los dessus dits salaris als dessus dits
Consols e Jutge, e lo *residuum*, si ni ha, ha de
posar en poder dels Clavaris de la Consignacio.
E si les dites judicatures no abastaran compli-
dament sia fet compliment als dits salaris de les
tres milia lliures dels ordinaris.

LII. *Salari dels Verguers de la Governació.*
Item statuim e ordonam que los Verguers de la
Governació, qui continuament son dos, hagen
entre tots, vullés sien dos o mes, cascu any dels
bens de la dita Universitat deu lliures per les
manaments e altres actes, pertanyents a lur
ofici, fets a instancia de la Universitat e del
Sindich de aquella.

LIII. *Salari dels Macips del Mostaçaf.* Item
ordonam que los dos Macips del Mostaçaf no
hagen algun salari dels bens de la dita Univer-
sitat, mas hagen aquella part dels emoluments
del ofici de Mostaçaf, quels pertany segons la
ordinació reyal. Al Saig, empero, del Mostaçaf
segons antiga ordinació e custuma sien donades
per salari dels bens dessus dits quinze lliures e
no mes avant.

LIV. *Dels Vehadors.* Item ordonam que
als dos Vehadors, lo u mestre fuster e laltre
mestre picapedrer nols sia dat salari algu dels
bens de la dita Universitat, mas a coneguda del
Mostaçaf, sien pagats e satisfets de lurs treballs
per aquelles persones entre les quals seran los
debats e questions, per los quals treballaran.

LV. *Com son partits los emoluments del
Mostaçaf.* Item, seguint la ordinació e costum
antiga, proveim e ordonam que los emoluments
del ofici de Mostaçaf sien partits en tres eguals
parts, la una de les quals haia nostra Cort, e
laltre haia lo Mostaçaf en lloch de salari, e laltre
hagen los Macips e companyons del dit Mos-
taçaf per lurs treballs e salaris.

LVI. *Com lo Mostaçaf ha tenir taula.* Item,
statuim e ordonam que lo Mostaçaf, finit lany
de son ofici a Sincogesma, tenga taula ensemps
ab los altres oficials reyalis.

LVII. *Salari del Sequier.* Item, statuim e

ordonam, que al Sequier sien dades cascun any per son salari dels bens de la dita Universitat vint e sinch lliures, lo qual Sequier regeixca diligentment e leyal son ofici a coneixença dels Jurats. En altra manera, los dits Jurats li puixen llevar de tot o disminuir lo dit salari.

LVIII. *Salari del Canoner.* Item, ordonam que al Canoner de la aygua de la vila devall sien dades cascun any per sos treballs deu lliures dels bens de la dita Universitat, e regeixca lo dit Canoner feelment e ab diligencia son ofici a coneguda dels dits Jurats.

LIX. *De la eleccio dels Macips del Sequier e lo Canoner.* Item, ordonam que los Jurats eleigixquen los Macips del Sequier e lo Canoner de la Vila devall, e sien los dits oficis a beniplacit dels dits Jurats.

LX. *Del Panoner.* Item, ordonam que al Jurat Ciutada qui, cascun any segons antiga costuma lo jorn de Sant Silvestre e sancta Coloma en memoria de la conquesta de aquella illa, portara per la Ciutat la bandera reyal, sien dades tan solament dels bens de la dita Universitat per les messions e convit que ha a fer, Sinquanta lliures, e que sia tengut de traure lo Standart, o no li sien dades les dites sinquanta lliures. Ordonam, statuum e manam mes avant que lo Governador o son Lochtinent ordon e fassa ab temps que tots los qui fassen Cavalls armats, o los qui haver se poran per aquella jornada, acompanyen la dita bandera reyal per honor nostre, e del Regne e dells mateixs.

LXI. *Dels Panoners Manestrals.* Item, ordonam que als dos Panoners dels Manestrals sien dades cascun any dels bens de la dita Universitat en ajuda de les messions, que han a fer en lo dia de Sant Silvestre per honor de la dita bandera, hagen aparellar les torres, segons es acostumat, vint lliures e no mes avant.

LXII. *Lo que han a fer los Concellers de les parts foranes.* Item, ordonam que pagant se les imposicions e comunes ajudes de la Universitat del Regne de Mallorques, e tant quant aquelles duraran e no mes avant sien dats, dels bens de la dita Universitat a cascu dels Concellers de les parts foranes per venir en la Ciutat per lo Concell Universal, anant, stant e tornant per cascun jorn, dos sous e altres dos per les parroquies don son.

LXIII. *La pena de aquells Consellers, qui seran absents del Consell, sens justa causa.* Item, ordonam que, quant lo Consell General o de la Ciutat sera convocat en la forma acostumada

e ordonada, e per ausencia de algu o alguns Concellers de la Ciutat o forans absents, sens justa o raonable causa a coneixença del Governador o de son Lochtinent, lo dit Concell nos pora celebrar lo dia assignat, ans se haura a tardar per algu o algun temps, los dits absents paguen e sien tenguts pagar integrament tots los salaris e messions dels Concellers forans, qui a la celebracio del dit Concell venguts seran.

LXIV. *La pena dels Concellers que hauran pagar, si partiran de la Sala tocases les batallades.* Ordonam mes avant que cascun Conceller, abans que sien finides les batallades del seny de les hores, quant tocaran a Concell, sien en la casa de la Universitat, e daqui no parteix, quen sens licencia dels Jurats, sots pena irremisible de deu sous cascuna vegada, aplicadors la mitat a nostre fisch e l'altra mitat als murs de la ciutat. E volem que la execucio del present capitol sia feta prompta e vigorosa per lo dit Governador o Lochtinent seu.

LXV. *Salari del Rolotger.* Item, ordonam que al Rolotger o deputat al Relotge, e a tocar les hores, sien dades cascun any per son salari trenta sinch lliures, e sia tengut tenir ordonadament lo dit Relotge en tocar les hores. E mes avant, cascuna vegada que lo Concell General o de la Ciutat sera convocat, sia tengut, la hora assignada per los Jurats, sonar lo seny de les hores per spay de una hora.

LXVI. *Salari del Darassaner e del Guardia del Alfondech.* Item, ordonam que lo Darassaner haia cascun any dels bens de la dita Universitat per lo servey que fa en aquella sinch lliures. E lo Guardia del Alfondech de la Adrassana sia elegit per los dits Jurats a llur beniplacit. E haia per son salari vint lliures cascun any.

LXVII. *Salari dels Guardians del mar.* Item, ordonam que los Guardians de la mar e del port de la Ciutat, per alguns serveys que fan a la dita Universitat, hagen cascun any dels bens de aquella, segons es acostumat, entre abdosos sinch lliures e no mes avant.

LXVIII. *Per los salaris de les Escoltes e Guardes.* Item, statuum e ordonam que per los dits Governador o Lochtinent seu e Jurats sien posats en la dita illa de Mallorques e en les illetes, que son prop la dita illa e en aquelles parts e lochs de aquells, a on los aparra esser necessari, aquelles talayes, guardes o scoltes quels sera be vist faedor, e per aquells temps quels aparra esser necessari, a les quals Guardes sien

datos los salaris acustumats o manors, si de manors salaris se poran convenir.

LXIX. *Salari de les dues Guardes ordinaries de Portopi.* Item, ordonam que a les dues Guardes ordinaries de Portopi sien dades de salari cascu any vint liures a cascu dels bens de la dita Universitat.

LXX. *Salari del Pesador de la palla.* Item, ordonam que al Pesador de la palla sien dades cascu any dels bens de la dita Universitat deu liures e no mes avant. E al Pesador del carbo altres deu liures.

LXXI. *Salari del Pesador de la llenya.* Item, ordonam que a pesar la llenya, ques ven en la plassa de sancta Catarina fora los murs, sia elegida per los dits Jurats alguna bona persona, que tenga lo dit ofici a coneguda dels Jurats, e haia lo dit Pesador de la llenya un diner per cascuna somada que pesara dels llenyaters. E ultra lo dit diner haia per son salari dels bens de la dita Universitat deu liures.

LXXII. *Salari del Argenter del march e del Aleader.* Item, ordonam que al Argenter, qui te lo march, e es u de les Guardes de la moneda per treball o salari dels dits dos oficis, sien dades vint liures cascu any. E al Aleyador, qui es altra Guarda de la dita moneda, cinquanta liures cascu any.

LXXIII. *Salari del Pesador del mercat.* Item, ordonam que al Pesador del mercat del fil sien dades cascu any per son salari e traballs quinze liures. Als Pesadors de la mercaderia nols sia dat res per salari dels bens de la dita Universitat, mas sien pagats per aquells, de qui seran les robes que pesaran, a coneguda del dit Governador o de son Llochtinent

LXXIV. *Salari del Mestre de guayta.* Item, ordonam que al Mestre de la guayta sien donades per son salari cascu any trenta liures.

LXXV. *Qui rebra salari ordinari noli sia dat salari extraordinari.* Item, ordonam que a algu qui rebra salari ordinari de la dita Universitat no sia donat salari extraordinari e remuneracio alguna extraordinaria. Mas si lo salari ordinari sera o aparra esser poch, sia augmentat per lo General Concell ab decret o licencia nostra o del dit Governador o son Llochtinent.

LXXVI. *Que Jurat, Clavari o Scriva o Exacter de la Consignacio no puixen durant llur ofici comprar ajudes o drets de la Consignacio, ne haver part o fermansa fer en les compres.* Item ordonam que algun Jurat o Clavari de la Consignacio, Scriva o Exactor de la dita Consigna-

cio no puixen durant lo temps de lur ofici directament o indirecta comprar ajudes o drets de la dita Consignacio o haver part o fermansa fer en les dites compres sots pena irremissible de privacio perpetual de tots los dits oficis, e sots pena als Jurats e Clavaris, Scriva e Exactors dessus dits de cent liures aplicadores la mitat a la obra dels murs de la ciutat.

LXXVII. *Que los Jurats elegeixquen vuyt Guaytes qui acompanyen per la ciutat lo Mestre de guayta.* Item, com antigament sien stades ordonades quatorsa persones, elegidores per los Jurats del dit Regne per fer la guayta de la ciutat e per acompanyar lo Mestre de la guayta, e a cascu dels quals era constituït salari de quinze liures. E mes avant era stat ordonat que les Guardes de Portopi fossen quatre ordinariamente ab salari de vint liures a cascu. E apres sia stat per us introduït que los salaris de les quatre Guaytes del nombre de les dites quatorze fossen dats a mestre Nicolau bombarder, e que dues de les dites Guaytes de les deu restants servissen a les torres de Portopi, revocades dues de les Guardes antigues de Portopi, qui solfen haver vint liures cascu, e les restants vuyt Guaytes elegidores per los Jurats acompanyen lo dit Mestre de guayta a fer la guayta per la dita ciutat. Per ço, confirmant lo dit us, statuim e ordonam que les dites Guaytes sien elegides, axi com es acustumat, per los dits Jurats, suficients e idoneus a fer la dita guayta a coneguda del dit Governador, o de son Llochtinent e dels Jurats, e hagen esser los homens elegidors a fer les dites guaytes de quaranta anys en avall, e dels salaris de les dites quatre Guaytes sien donades vint e sinch liures an Pere Julia bombarder, lo qual volem tenga lo dit ofici de bombarder, e haia lo dit salari a beniplacit dels dits Jurats. Lo restant dels dits salaris de les dites quatre Guaytes se converteixca a coneguda dels Jurats lla on los aparra. E altres dues de les dites deu Guaytes serveixquen a les torres de Portopi, axí com es acustumat, revocats los dos salaris antichs de vint liures cascu per Guardes de Portopi. E de les restants vuyt Guardes lo salari de u serveixca al Morro de Vaques, lo qual continuadament sta tengut acompanyar lo Mestre de guayta, sens lo qual no porfa son ofici ben exercir. E les altres set Guaytes serveixquen a fer la guayta de la ciutat, e acompanyar lo Mestre de guayta en la forma acustumada. (1)

(1) Vide determinacio de Concell de 9 janer 1590

LXXVIII. *Que los Jurats tenguen dos Verguers.* Item statuim e ordonam que los Jurats del dit Regne de Mallorques tenguen a messio de la dita Universitat tan solament dos Verguers, qui menen lo Concell e porten les vergues devant los Jurats, e fassen tots e sengles actes a ofici de Verguers dels Jurats pertanyents, e al pus antich sien dades per son salari e treball dels bens de la dita Universitat quaranta liures, e al altre Verguer sien dades trenta sinch liures. E lo u dels dits Verguers sia Guarda e tenga la habitacio de la Sala e casa de la dita Universitat, dada eleccio e facultat primerament al pus antich, si pendre la volra.

LXXVIII. *Los oficios que elejixen los Jurats a beniplacit. Lo Guardia del Alfondech de la Derassana. Les dues Guardes de Portopi. Los Verguers dels Jurats. Los quatre Corredors qui venen les ajudes. Lo Pesador de la palla e altres.* Item, statuim e ordonam que per los Jurats del dit Regne de Mallorques sien elets e mesos los oficios següents e sien regits a beniplacit e coneixença dels dits Jurats, ço es, lo Guardia del Alfondech de la Derassana, les dues Guardes de Portopi, los Verguers dels Jurats, los quatre Corredors qui venen les ajudes, Pesador de la palla, Pesador del carbo, lo Pesador del mercat del fil, lo u dels Pesadors de les mercaderies, lo Argenter qui te lo march e Guarda de la moneda.

LXXX. *Que los Clavaris prestén obligaciones, fermanses, sacraments e homenatges.* Item, ordonam que los dos Clavaris qui administren les pecunies de les ajudes, drets e vitigals segons forma dels capitols de Barcelona cascuna vegada, que de nou seran elegits, fassen e prestén les obligaciones, fermanses, juraments, sacraments e homenatges ordonats, axí per los capitols fets ab los cresadors habitants de Barcelona e del principat de Catalunya com per provisio nostra, e segons han fet los Clavaris ara derrera-ment elegits e es largament continuat en la Cort de la Governacio.

LXXXI. *De letres que los Jurats fassen per la Universitat.* Item, statuim e ordonam que alguna letra no proceeixca de part de la Universitat, sino es escrita o registrada per lo Scriva de la Universitat o per altra ab voluntat e sebuda de aquell, lo qual Notari e Scriva no

puixa ni dege letra alguna scriure ni registrar, fer scriure o fer registrar sens que no parla o comunica ab tots los Jurats o ab consentiment almenys de la major part, sots pena de la privacio del ofici e sia fet inhabil. E per conservacio del patrimoni e bens de la dita Universitat e per clarificacio dels deutes que ella deu, estatuim e ordonam que al pus prest, que fer se pora, los Jurats qui vuy son, si ja fet no sera, e los Clavaris qui son elegir, fassen fer un libre en lo qual libre per manera de capbreu sien scrits singularment e distincte tots los censals que la dita Universitat fa tant dins la illa com fora la illa, ço es, lo dia e any, e per qui, e a qui, e lo preu, e en poder de qual Notari foren venuts e les quantitats de les annuals pencions, e los termes e lochs en los quals les dites annuals pencions pagar se deuen, e aximateix hi sien scrits tots los altres carrechs, pencions e salaris ordinaris, que la dita Universitat fa, e fer es tenguda cascun any, posant los per orde segons lurs kalendaris. E en lo dit libre volem aximateix sien scrits e en sdevenidor tots censals e altres carrechs, que la dita Universitat fara, e sera tenguda en sdevenidor, ultra aquels dels quals vuy es obligada, lo qual libre stiga en lo arxiu de la Sala, e los dits Clavaris o lur Scriva ne tenga e ne haia tenir un translat comprovat, lo qual translat li sia liurat a messio de la dita Universitat o de la Consignacio. E per cas semblant volem, statuim e ordonam sia fet un altre libre en lo qual sien scrites totes les vendes de les imposicions, victigals, ajudes e altres drets de la Universitat dessus dita e tots altres deutes deguts a la dita Universitat de temps pasat fins al present dia, axí que en lo dit libre sia scrit lo dia e any, e per qui, e a qui, e per quin preu les dites imposicions, victigals, ajudes e altres drets dessus dits seran stades venudes, e altres deutes, contractes, e los noms de tots los obligats, axí principals com fermanses, e los termes dels pagaments dels dits preus e dels altres deutes deguts demunt dits. E aximateix sien scrits en lo dit libre totes vendes de drets de la dita Universitat, e drets deguts a aquella, tant com se pertanyaran al any present, del qual libre sia donat translat comprovat a messio de la dita Universitat o Consignacio als dits Clavaris. Los quals Clavaris o lur Scriva tenguen aquell translat, e lo dit libre stiga en lo arxiu demunt dit. Apres statuim e ordonam sia fet un altre libre en lo qual sien scrites totes les restes que la dita Universitat deu de temps pasat fins al

y parer de theolechs sobre poder pendre los Magnífichs Jurats los salaris de dites Guaytes, y altres cosas, y diuen que si.

lia present, tambe de pencions com de censals, talayes e scoltes com de altres deutes, del qual sia donat translat comprovat als dits Clavaris a messio de la dita Universitat o Consignacio, lo qual translat tenguen los dits Clavaris o lur Scriva, romanint lo original libre en lo arxiu demunt dit, per ço que los Jurats sapien les dites restes e solliciten los dits Clavaris a pagarles. E per ço que los dits Clavaris les sapien e en pagar aquelles puixen pus facilment proveir.

LXXXII. *Que los tres libres sien cascun any renovellats.* Item, proveim, statuim, e ordonam sia aximateix fet un altre libre, en lo qual sien scrites totes les restes degudes a la dita Universitat, tan be de imposicions, victigals, ajudes e altres drets, com de qualsevol altres deutes deguts a la dita Universitat per quals sevol persones, del qual libre, romanint son original en lo dit Arxiu, sia dat a messio de la dita Universitat o Consignacio translat comprovat als dits Clavaris, los quals Clavaris o lur Scriva aquell translat tenguen, per ço que los dits Jurats sebents les dites coses, solliciten los dits Clavaris a exigir e fer exigir aquells, e que los Clavaris dessus dits sapien aquelles e les fassen curosamente exigir. E com los pus prop dessus dits tres libres se covenga per necessitat mudar cascun any, e aço per tant com los preus de les dessus dites imposicions, ajudes, o de victigals, o de altres drets demunt dits cascun any se venen, per ço statuim e ordonam que los dits tres libres sien cascun any renovellats e tornats fer de nou en la forma dessus dita.

LXXXIII. *Que los Jurats e Clavaris han a vendre les ajudes cascun any.* Item, com les de mes monedes de la Universitat demunt dita hagen exir e comunament ixen de les imposicions, ajudes, e victigals, e altres drets de la prop dita Universitat, e segons en temps pasat experiencia, mare e mestre de totes coses, hagues mostrat que algunes de les dites imposicions, ajudes, victigals e altres drets son stades venudes a persones no ydonees, ne bastants a pagar los preus de aquelles, e que alguns dels compradors de aquelles los dits preus o partida de aquells se aturaven per lonch temps, e la Universitat manlavava a usura e interers, e venien censals e violaris, e dels dits preus finalment gran partida sen perdia. Per ço statuim e ordonam que cascun any les dites imposicions, victigals e ajudes, e altres drets dessus dits, sien venuts en encant publich, precedent bona e covinent subastacio ab Corredor publich per los

Jurats e Clavaris de la dita Universitat al mes donant, e que los dits Jurats e Clavaris, abans que meten los compradors en possessio, hagen, e prenguen, e haver e pendre sien tenguts dels prop dits compradors bones e suficientes fermanses a lur bona coneguda. E que la dita Universitat sia ben segura de haver integrament los dits preus en los termens e pagues en les dites vendes contengudes.

LXXXIV. *Que los Clavaris administren la Consignacio sens tota compensacio, reduccio, retencio e excepcio.* *Que los compradors de ajudes, per benifet de cessio de bens, no poden esser deslliurats de la preso, hon presos seran.* — *Que per aquest regiment no sien derogats altres privilegis.* Item, statuim e ordonam que los compradors de les dites imposicions, ajudes, victigals e altres drets de la dita Universitat e lurs fermanses se obliguen cascu per lo tot ab obligacio de persona e altres obligacions e renunciacions, clausules e cauteles necessaries portar e pagar los dits preus a cert terme o termens declarats, e posats en los contractes de les vendes dessus dites dins la Ciutat en poder dels Clavaris, los quals, en virtut dels capitols fets ab los cresadors de Barcelona, regeixen e administren la Consignacio sens tota compensacio, reduccio, retencio o excepcio, sino de pagues de les quals de present haguessen e mostrassen albara del Cambiador o Clavari, o scriptura continuada en lo libre del dit Cambiador. En altra manera pasat lo terme dels dits pagaments, que los dits Clavaris puixen tremetre, e de fet tremeten Saig e Capdeguaytes, o missatges e demanadors per execucio dels dits preus a messio o despesa dels dits compradors o fermanses, e ques obliguen en lo dit cas a cert salari per los missatges dels dits Clavaris e tots salaris de Saigs e de Capdeguaytes e messions e despeses, que los dits Clavaris hagen a fer per execucio dels preus dessus dits. E aço sia servat tan be en les vendes de les imposicions, ajudes, victigals e drets de la Ciutat com de les imposicions, ajudes, victigals e drets de fora la dita ciutat, per la qual obligacio de persones los dits obligats hagen esser encarcerats e detenguts fins a integra satisfaccio dels preus, deutes, massions e salaris dessus dits. E que per benifet de cessio de bens no puixen esser deslliurats. Per la present empero ordinacio de regiment o algunes coses contengudes en ella, no entenem tacitament ni expressa, ne volem esser feta o engenrada

novitat, perjudici o derogacio a algunes franqueses, privilegis, immunitats, libertats, usos o costums de la Ciutat e Illa de Mallorca e dels habitants de aquella. Ans aqueles e aquels volem, en quant empero no deroguen o sien vistes derogar a la present nostra ordinacio, e a les coses en aquella contengudes, sien e romanguen en lur forsa e valor, si e segons de aqueiles es stat millor usar acostumat. Les quals lessus dites nostres ordinacions, statuts, edicte, decret e privilegi per bon repos e a sos sech dels incoles de la dita Ciutat e Regne, pacifich stament de aquelles, e per cesar tots odis e rancors entre aquelles per aquella dita causa fossen stades, o esser e causar se posquessen. E per relevar la dita Universitat e singulars de aquella daci avant de tals e tantes despeses quantes e quals per causa de la Universitat e varietat e abusos dels dits regiments pasats en gran detriment de aquella, li ha covengut sostenir e que soste encara algun tant de present. Ab lo present nostre privilegi e carta inviolablement e perpetua valadora a la dita Ciutat e Regne, e a tots e quals sevol habitants de aquella, presents e sdevenidors a suplicacio e instancia de la dita Universitat a nos feta, per nos e per tots nostres succedors presents e sdevenidors atorgam, lloam e fermam de certa sciencia e precedent matura deliberacio de nostre Concell, e axi de ordinaria com absoluta potestat nostra suplim tot defecte, e havem per expressa e adibida tota sollemnitat, que en la present entrevenir posquessen e deguessen. E a maior cautela juram per Deu e per los seus sants Quatre evangelis, per nostres mans corporalment tocats, les dites ordinacions, statuts e totes e sengles coses dessus contengudes tenir e observar, e tenir e observar fer. Manam per ço al Governador General, e axi al dit Governador del dit Regne, e a son Loctinent, Procurador Rey al, Balie, Vaguer de la Ciutat e part forana, Jurats, Concellers, Sindichs, Mostaçaf, Consols, Jutges e Assessors, e a tots altres oficials tant nostres com de la dita Universitat, presents e sdevenidors, e a tots altres singulars de aquella, sots la fe e naturalesa, a quens son tenguts, e pena de privacio de lurs oficis, que la present nostra ordinacio, edicte, decret, privilegi, e carta en tot e per tot observen e observar fassen e noy contravenguen, ne algu contravenir fassen o permeten, sots alguna color, via o causa, qual sevol que sia digne, os pretengues raonable esser e justa, car nos a major cautela los abdi-

cam tot poder e facultat de fer lo contrari, e declaram esser nulla e invalid tot ço e quant contra les coses dessus ordonades, statuides e declarades en algun temps sia o fos vist esser contrafet. En testimoni de les quals coses manam lo present privilegi esser fet, dat e spatxat en la Ciutat de Tibuli, de pertinencies de Roma, a quatorze dies del mes de Agost del any de la nativitat de nostre Senyor Mil quatrecents quaranta set, del Regne nostre de Sicilia daça far any tretze, dels altres empero Regnes nostres trenta dos.

Senyal de don Alfonso per la gracia de Deu, Rey de Arago, de Sicilia, daça e dalla far de Valencia, de Jerusalem, de Ungaria, de Mallorca, e de Sardenya, e de Corcega, Comte de Barcelona, Duch de Atenes, e de Neopatria, e encara Comte de Rossello e de Serdayna, qui les dites coses lloam, atorgam, fermam, e juram, e ab lo segell nostre comu pendent les presents havem manat spatxar. Rex Alfonsus.

Testimonis qui a aço presents foren son los Magnifichs don Enyego de Guivara, Comte de Ariano etc. Majordom Valenti Claver, Regent la Cancellaria, Mosson Joan de Copons, Micer Joan de Gallach, Promovedors dels negocis de la Cort, Micer Joan Pages, doctors en leys. En Pere de Besalu, Conservador General del Patrimoni, Concellers del dit senyor Rey.

Signum mei Arnaldi Fonolleda, secretarii Serenissimi domini Regis predicti, eiusque auctoritate Notarii, publici per totam terram et dominacionem suam. Qui de ipsius mandato premissis interfui, eaque scribi feci in duobus pergamenis filo canapis ut apparet, consutis, in primo quorum sunt centum et tres linee, quarum prima incipit, Nos don Alfonso, et finit en la Ciu. Secunda incipit, Nos don Alfonso etc.

Quaquidem carta regia presentata, lectaque et intimata, seu pro lecta habita in continenti iidem honorabiles Lochumtenentes Gubernatoris et Assessoris obtulerunt se prestos et paratos mandatis regiis obedire humiliter, eaque exequi et complere Pro quorum quidem mandatorum regionum superius contentorum totali executione jamdicti honorabiles Lochumtenentes Gubernatoris et Assessoris mandarunt per dictos prenomatos presentantes juratos, per eundem dictum Regem noviter creatos et electos, et in dicta carta regia nominatos juramentum et homagium prestari de servando et tenendo fidelitatem dicti domini Regis, prout est assuetum.

Et incontinenti superius nominati presentantes in Juratos noviter electi et creati presterunt predictum juramentum et homagium in manibus et posse dicti honorabilis Lochumtenentis Gubernatoris de servando et tenendo fidelitatem dicti domini Regis per alios Juratos dic-

te Insule Maioricarum fieri et prestari atque teneri solitam, presentibus prenominatis testibus.

ANTONI PONS.

(Continuarà)

DIETARI DEL DR FIOU

(1786)

Diumenge primer janer. He pagat a Vicen sa 8 sous ab los quals y los dos durets bastrets a 19 setembre queda pagada a compliment fins a 31 Desembre ultim. A Margarita 18 sous. A Medo Bet 18 sous y a Jaume 27 sous. Guanyara 30 sous.

Ma mare es vinguda a la tarde y ha berenat de xoquolate y coca

2. He assistit a les 9 del mati a les conclusions de lleis, que ha defensat el fill de Miquel Sastre. Padri el Dr Borrás. Li han argumentat Bestard, yo, Pelegri, Bennasser. Propina 9 sous 6 6 sous 2.

Inmediadament ha defensat les seues conclusions Muntaner, fill del Barber. Padri, Borrás. Han argumentat Serra, Bestard, Auli, Pelegri. Propina, 6 sous 2.

El Sor Marques Pueyo es vingut antes de mitx dia y en el estudi del Sr Miquel se es afirmat a que me elegia per un dels seus Advocats. Li he donat les gracies y despres veu la casa.

A la tarde los bastaxos sen aporten dos caxons ab los llibres que son 5 y 6.

He rebut testimonis per la causa del Milicia bascuiter, y entre altres a la sua cosina que se diu Benvinguda.

3. He assistit a la llisto de punts que ha dit dit Sastre sobre la llei: *Minutius de rei vind.*

Inmediadament de haverse fet los arguments al expressat Sastre ha dit la sua llisto el Muntaner sobre la llei 61 § 5 *de condic. indeb.* Propina del primer. 31 sous 6 d. y iguals 31 sous del segon.

He pagat a el Sastre de Plassa deset ⑥ dich 17 lliures sous per roba y mans de dos calsons de paño negre y de cañella y per el jubo de friseta color de cenra.

He cobrat de D.ⁿ Bartomeu Asensio 5 lliures 10 sous per lloguer del mes de desembre y de albara sens expressio de la partida.

He cobrat de Margarita, filla de Vicen sa, dos durets, y son 4 sous per compte del mitx any, que comensa a primer de Desembre y 3 lliures sous per el mitx any que acaba dit dia primer desembre.

4. He enviat, poch despres de mitx dia, a el Sr Marques Pueyo la clau de los caxons de llibres per ma de Dols, Pre.

Sen han aportat los bastaxos a la tarde los dos caxons ultims, que son 7 y 8.

5. He pagat al Procurador de la Confraria, Antoni Gomila 12 ⑥.

He rebut de D.ⁿ Geroni Berard a compte del salari de liquidacio de Berard per ma del Dr Bennasser Pre dues dobles y mitja antigues que son 15 ⑥ 2 ⑥. 2, per memoria.

7. Al mati som anat a fer visita a ma mare, per estar malalta; a nit passada li vaitx enviar un gall capo.

Som anat a fer visita al malalt Dr Juan Antoni y de alli a fer visita al canonge Bisquerra, molt mes malalt.

Som anat a interessarme ab el Comendant de les Armes a favor del traginer de garrot, que esta pres, y de alli ab el matex fi som anat a casa del Sor Regent.

8. He cobrat de Bernat Fluix, per ma de Dols, Pre. 12 ⑥ sous en diner a compte de la tersa del hort.

He emprestat a D.ⁿ Geroni Berard el Proce, cubertes en plegamí, del Conde de Formiguera contra la vila de Santa Margarita en que se troben los dos mapes en plegamí de la vila. Tornat dia 11.

Entreg dia 9 les gallines al cabo de la disputa.

10. Al mati a mixt dia som estat a casa del Regent, el qual se es interessat per escusar el arrest en el quarter del Milicia Forner Cabeza.

He dictat entre ahir el matí y vuy tot el dia el pediment de Berard contra Ferragut.

A la tarde he ajustat el divorsi que ey havia entre el Milicia Reull picapadrer y sa muller, anomenada Ferragut, neboda del capella de la Calatrava.

11. Poch antes de mitx dia som anat a casa del Sr Regent, el qual se es interessat per el arrest del Milicia Ferragut Cabeza.

12. He anat a tenir Audiencia per el mati a la Curia de Censos per haver combregat anit passada el Dr Bennasser Pre, onclo de Miquel Serra.

A la tarde es vingut el Marques Pueyo, el qual me ha dexat en mon poder el testament de son Bisavi a fi de tenir una junta ab altres Advocats.

13. He assistit a les 9 del matí a la llisto de punts major, que ha dit Juan Muntaner sobre la llei: *exempto in primis 2. lib. 19. tit. 1.* y sobre el cap *cum I. de translac, Episcopi*: li han argumentat Bestard, yo, Pelegri, Garau; los tentants Bestard, Bisquerra: Propina 3 ₧ 2 ₶ .

He tingut Audiencia per censos mati y tarde: pero no he fet mes que firmes y ordes.

14. He tingut Audiencia matí y tarde per censos; a la tarde he dada provisio en escrit.

He rebut a la nit 79 ₧ ₶ . que me ha enviat el Sor Antoni Company per ma del Sor Riutord de Sineu.

15. He tingut en mon estudi una junta ab el Dr Cava y Dr Nicolau Bennasser, present D.ⁿ Joachim y D.ⁿ Antoni Ignaci Pueyo, en que se ha acordat que era molt provable la pretenzio al fideicomis dels bens de Zaragoza de sa mare.

16. El Dr Bartomeu Ripoll de Balitx me ha enviat dos covos de olives negres y un paner ab 21 teronge: este lei he umplit ab xucladors, bescuit bambol y tres enseimades.

Josep ha berenat y dinat, y li he dat per beurer 1 sou.

El Comenador de Sant Antoni ha enviat dues perdius y un cabridet escorxat: dat 2 ₶ .

Catarina de Valldemossa es vinguda al matí: aporta 6 magranes y algunes pomes dins un paner.

17. He pagat a la criada que estava en casa de Boñaventura 3 ₶ 2 d. per el cumpliment de tot el temps, fins que morí el dit.

He enviat a Margarita monge, dos ponsins y tres lliures de sucre y fara confitura.

He entregat a Josep los albarans y comptes de Pasqual.

19. He cobrat les 15 lliures de la Advocacio del Capitol y he dat al Sr Cayetano Cabanelles P.^{re} per una missa 6 sous.

He pagat a Margarita monge, per ma de Vicensa, 1 ₧ 10 ₶ . per la mesada.

He entregat a Llorens, present ma mare en la sua primera quadre, les 20 ₧ sous de la mesada, que son 12 durets nous, sinch castellans y dos tresetes.

El capella de la S.^a D.ª Beatriu y despres dit Cabanelles me han encomenat que yo treballas el paper en dret contra Sigismundo.

Ma mare a mitx dia ha enviat una olleta de saim blanc. Jo li he enviat en retorn una escudella gran de confitura de petata, que es casi un pot.

21. Se han mort los tocinos en casa, que son tres, pesen 20 roves, 18 lliures. He enviat fetja y costelles dolces a ma mare y es vinguda tot el dia la medona.

22. He parlat a D.ⁿ Ramon Togores per la limosna que demana Isidro Socies.

El Comendant D.ⁿ Antoni Barcelo ahir aporta en Alcudia y no volgue entrar en Ciutat. Los fills son alla.

He acordat ab el Sr Coronell per medi de Arrom ser escusable anar al Hospital a reber la declaracio al ferit Milicia Orell, respecte a que el agresor es paisa. A la nit passada ab este motiu y altres vaix diferir anar a dit Hospital ab el Brigada

23. Han aportat del Moll tres fexos de cañon, que son dos quintars y mitx, que per medi del patro Botxe me envia de Alcudia Antoni Calvo ab carta del 17.

Mon Onclo Onofre ha enviat a Juan ab dos covos de olives negres: ha berenat, dinat y per beurer dat sous.

He cobrat del Suis que habita la botiga y hortet del Quarter dos durets 3 ₧ 4 ₶ .

24. He fet los presents dels tocinos morts dia 21 a ma mare, tia de casa de Serra, a la medona de Son Fuster.

He cobrat de Jordi Reus de Biniamar 24 ₧ sous per ma de mon cosí Miquel v he fet albara en llibres dels dos albarans de 85, que

se han romput: diu dit Serra que los diners son de Josep Reus, germa del dit Jordi.

He assistit a les completes de la festa. Ha fet cap D. Guillem Bestard y ha fet la Doma el canonge Lobo, ha assistit per el Mayol, elegit dia 23, el Sr. Sebastia, leonat de la Saia.

Han batiat a un fill de Cañar a la tarde; no he assistit per raho de les completes.

25. He assistit fent cap a la festa; han oficiat el canonge Lobo, canonge Sard y Massanet. Ha predicat el Lector Arbona; han acabat a les 12 2/4.

He assistit a la tarde, a les 4 fent cap a un grau de Lleis que se ha conferit a J. Muntaner. Padri el Dr. Borrás, han argumentat Bartomeu Serra, Dr. Fornari, Dr. Rossello Terres y Doctor Ferrer. Propina 28 6. y Sindich. El Exordi a la trona ab Octaves lo ha dit un fill del dit Borrás y el *quamquam* es estat tot del B. Ramon.

A la tarde sen es tornada a la Vila na Catarina de Valldemosa: li he posat dins el paner, pa doble, arros, corp, botifarrons blancs y llengonissa.

Dita tarde es vingut el Ajudant de Palacio ab dos mes y havem parlat sobre el medi de treurer de la preso al traginer de garrot y hentes que ara esta favorable.

He pagat al patro Botxa 6 s. per nolits de les 29 muxelles de cañum de Alcudia.

26. He assistit fent cap al Aniversari, en que han oficiat el canonge Sard, Lobo, Massanet. Nos han dat les dos propines al surtir.

Som anat de alli a les deu a Casa de Cañar ab Llorens y havem dat la enhora bona.

He pagat el visindari a Canyelles, que sonquinze lliures, dos sous un diner.

He pagat el compliment de la talla a Espinoza, que son igual partida, y me ha fet lo albara en una de les tres partides.

Es vinguda maleta extraordinaria y havent enviat a la Vidua Serra los 39 s. me los ha regalats.

27, divendres. Som anat a la Universitat a dictar, y de alli a la llibreria a buscar un libre.

He enviat a Margarita monje dinar de pex y tres lliures de sucre. Ella ha enviat mitja lliura ponsi axut.

28 He encomanat al Sr. Juan Baldu en la llibreria me copias les 18 fulles que em falten del tom Urreta.

He enviat a Margarita monje present de tocino. y es costelles 3 blancs, llagonisa, 3

botifarrons, una sobressada de tres lligades. Tambe he pagat per ella 2 6. 4 d. que han faltat per los 7 pams.

Es vingut a la tarde el Dr. March per parlar sobre la liquidacio faedora dels bens del Marques del Reguer: pero no ha aportat paper algu.

29. El Sr. Juan Arrom ha servit a la tarde de Escriba per reber la declaració de la filla del saix.

Dit Arrom, en nom del Conde, me ha demanat li voigues defensar algunes causes que vol moure el dit Conde: he respost estar prompte y he aadit que yo esperava que reoigues sobre la Judicatura de Lloseta.

30. He cobrat de Margarita Balaguer, filla de Vicensa tres lliures sinch sous, les quals ab les 3 lliures 15 s, valor de 5 carretades mitja pedra fan 6 6. de que li he fet albora ab expresio de ler a compliment del mitx any de lloguer del estudi, que concliui als 28 del corrent a raho de 4 6.

He cobrat 3 l. s. 4 valor dels dos covos de olives que em regala mon Onclo Onofre.

A la tarde, en mon estudi, me ha donat paraula el pare de Juan Muntaner faria la declaracio de que les cases del carrer dels Moliners, encara que lliurades en cap seu, son y han corregut sempre per dit Sr. Juan; lo ha oit Dols Pre. y la Sra. Catarina Suau, estant dins la entrada.

Primer febrer. He pagat a Vicensa 18 s., a Margarita 18 s. a Isabet 18 s. a Jaume 30 s.

Han aportat de Sant Geroni dins una salsera mia, la confitura de ponsi dels dos ponsins y de les 6 lliures sucre.

He pagat 21 s. al pantinador per mitx quintar cañum. Era el fex en brut 60 lliures y net son estades 54 lliures.

Han enterrat a la tarde una nina de Joachim Fiol y Bonet. He enviat a Dols Pre. y em som escusat per ocupat.

2. Som anat el mati a Casa del Conde de Ayamans, en que he donat a entendre lo patrocinaria en la causa contra Cotoner y confiava resoldria sobre la Judicatura de Lloseta.

Han aportat de la Catedral un siri de onze unses de la Candelaria, 1 s.

Han aportat de la Confraria un siri de de lliure, alt y baitx gruxat, 1 s.

3. He rebut 6 quarteres 4 barcelles xexa que ha enviat de Sineu el Sr. Antoni Company ab la galera de Dn. Salvador Truyol. He pagat el port a 5 s, tinch recibo.

4. Mon Onclo Onofre ha enviat un paner taronges xines; ha dinat y berenat el fill de Juan y he enviat per retorn dotze ensaimades de s. 8.

Es estada la bendicio de la capella de la Mare de Deu en la Merce a les 4. Ha fet la bendicio el Canonge Dameto.

5. Ha dit Missa a la capella el Sr. Miquel, la qual han oida mon Onclo Baptista, ma mare y Llorens. Despres havem berenat los sinch y a mitx dia dinat, y a la tarde som anats los 4 per la murada de Santa Catarina de Santa Creu a la posada de Son Castello. En esta he tingut disputa ab el metge Alemany.

Han aportat de Sant Francesch a la tarde un siri de 3 unses de la Candelaria, s. 6.

He entregat a la criada de ma mare per sopar una sega farsida y indiot.

7. Es vingut el xabech correu dematinda: ha duit el Inquisidor tercer.

He cobrat de Dn. Bartomeu el contralor 5 l. 10 s. per lloguer del mes de janer.

He enviat a ma mare la matexa olla de saim que me envia, pero el que li envio es negre per haverlo axi volgut.

8. He tingut junta en mon estudi al mati ab el Dr. Fornari sobre el assumpto de Veri ab Sant Cayetano.

El Dr. Antoni Pasqual a la nit, per medi de una filla del sen Nadal, me ha enviat una carta, en que solicita la definicio de la obra Pia. He donat orde al Sr. Dols Pre. lo ves y li digues que descansas que estava satisfeta.

9. He rebut de la Sra. Condesa de Munter per medi del patro Cifre, un corte de paño de piquets, que son 4 canes, que pens val 16 pessetes Mes 20 pams seti blanch. Mes 36 botons grossos y 36 petits de madreperla ab rosetes.

El P. Prior del Carme al mati es vingut a consultarme la orde del P. Provincial sobre vida comuna y el Rector de Santa Creu tambe me ha consultat sobre el cens de Belloto.

10. He entregat a Llorens, adelantat, dos durets que me ha demanats dins el menjador de ma Casa.

He assistit a la tarde fent cap a un grau de Teologia, conferit al seminarista Montserrat. Padri, Lector Sastre, en la Congregacio a les 4. Propina 4 sous y Sindich.

Despres del grau som anat ab Llorens a visitar a Billon, combregat la nit passada.

11. Han berenat en ma Casa mon Onclo

Baptista, ma mare y Llorens y a mitx dia havem dinat de pex molt y bo per esser dissapte.

12. He rebut 120 ₧ 10 ₣. que me ha enviat el Sor Antoni Company valor de blat. Dat al traginer 3 sous.

He cobrat de la costurera 10 ₧ 10 ₣. per un any y mitx de lloguer del estudi, que finira a 25 de este mes.

He estrenat el vestit de paño de piquet y botons de madre perla.

He pagat al fadri 3 sous y al sastre de Plassa 8 ₧ 4 sous, a mes de los 19 palms sarjeta color de plom, que dech pagar a Virbeu. Pagada als 13 dit a 3 sous.

A la tarde som anat a Santa Catarina de Sena; he dat a ma germana dues retjoles xocolate de mitja y dos pesses de 7 sous, 6 de dos mons.

Me ha regalat Andreu Parets major una llebra morta. Dat 6.

13. He comprat tres unses tabach de pols al estany per 15 sous 2. per Sor M.ª Ignacia.

Es mort a les deu de la nit el Dr Baptista Billon viduo que era de Maria Parets.

Maleta sen va y he scrit a Serra sens borrador.

14. He enviat a Sor Maria Ignacia una gallina, que me ha demanat, per haverla sangrada.

Lamon Vila de Santagni aporta dos perdius mortes.

15. He cobrat 25 sous 4 per una copia del testament de Miquel Serra y Cerda Pre de 1718, compresos 4 sous de la autenticacio de Oliver, Notari.

Es estat el enterro a la Catedral a les deu del Dr Baptista Billon, a que he assistit y Llorens.

De la Universitat me ha enviat el Dr Mulet sis bugies, que es una lliura sera, que com a Sindich correspon per el dia de la festa del B. Ramon, y me ha baratat ab altres sis bugies los dos estadals, que em dugueren lo any passat.

17. Som anat al mati a visitar a ma mare, per esser vinguda ahir de nit ab Llorens, y havent parlat sobre les sues diferencies he dit que li estimaria no em parlas de tal cosa.

He assistit fent cap a la tarde a les tres y mitja a la Congregacio, a un grau de Teologia. Padri el Mestre Pou, que se ha conferit a Francesch Danus Diaca. Prop. 4 sous y Sindich.

18. He rebut de Juan Jorda, de Sineu deu lliures sis sous per dos pensions de 84 y 85 fa a Antonina Anna, ma muller.

He assistit a la tarde al enterro de D.ⁿ Jordi Callar major, qui mori ahir tarde de apoplexia, y despres som anat a Casa de D.ⁿ Juan Bisquerra a consolar per ser morta sa mare esta tarde.

He comprat dues gallines a Plassa per 24 sous per abast de Casa

19. Som anat el mati a Casa del Dr. Frontera a tenir junta per el Capítol en assumpte del plet de Galatzo ab Fortuny.

He visitat a Margarita monje, ma germana a la que he entregat en el torn los 30 sous de mesada que son 4. 7 sous 6 nous.

De aqui, antes de mitx dia, som anat a visitar a ma mare y dins la quadre he entregat a Llorens onze durets nous, los quals, ab los dos bestrets dia 10, fan 20 ₧ 16 sous; pero estos 16 sous son per el pex que compra en el dinar del dia 11.

Ma mare ha volgut un duret, y axi lo he separat de los dits onze.

20. He dictat tot el mati el allegat a favor de Dn. Isidro: te dos fulles lletra de Dols.

He cobrat de la muller del traginer de garrot Maitorell set durets, que son 11 ₧ 4 sous per les defenses y extraordinaris.

Conferencia tota la tarde ab el Dr. Josep March y Sr. Miquel del Marques Reguer mirant papers per la liquidacio. Es la primera.

El Marques Pueyo ha enviat a son criat. Li he dit que dilluns vinent podia enviar per los llibres restants.

22. El Conde de Ayamans ha tingut asomos de insulto.

He manat posar pres al Milicia Cabeza despres de rebuda se confesio sobre *flamada*: esta consumex la llista y fas nota que la antedita orde no se es obeida.

24. He enviat a Margarita, ma germana, un bruyol de oli, que val 6 s. 8 y dinar ahir.

He assistit fent cap en la Congregacio a un grau de Teologia a les 3 $\frac{2}{4}$. Padri el P. Mestre Pou, que se ha conferit a Joan Velat, catala, clergue. Propina 4 s. y sindich.

Despres som anat a casa del Regent a informar sobre en Cabeza ab recado.

25. He regalat a Margarita del Sitjar un duret de or per el casament de sa filla, que sera dimars.

Lamo Esteva Verd de Andraitx envia un conii viu: lo he mort: dat 1 s.

El Sor. Antoni Company envia cent y dotze lliures, dich 112 ll. per ma del criat del Rec-

tor de Sineu; dat 3 s. y he acusat el recibo, y memories del Rector.

He bastret, dit dia 25 febrer, a Margarita cuinera set lliures, dich 7 ₧ . per poder comprar vint botons de or, que li han costat 20 ₧ . menes 2 sous 6.

26. Som anat al mati a Santa Magdalena, he parlat ab Sor Juana Puig y li he donat la noticia de la mia intervencio en el despaig de lli-branses a Sant Thomas.

He enviat a me mare una graxonera de peu de tocino: ella anit passada vingue ab Llorens y digue no havia mort tocino.

He enviat a Sor Maria Ignacia un coní farsit, es el de Andraitx enviat viu; mes li he enviat una graxonera cuita de peu de tocino, mes sis teronges les mes groses, mes 4 cames penjoi negre, del que ha aportat el pare de Catalina de Valldemosa, mes una botella vi blanc endolsit y mitja lliure de retjada grossa.

Ahir a la nit combregaren a Dn. Juan Socies, y per no haverlo fet a saber, he escusat entrar en la Sala, havent sabut que no estava Isidro ni altre que rebes.

27. Se ha comensat lo escrutini de los llibres del llegat, presents Dn. Joachim Pueyo, el Dr. Alemany y Dr. Tries, Dols Pre y yo tot el mati.

He enviat dinar cumplit a Margarita monje: ella ha enviat una coca ab tayades.

A la tarde som anat a casa de Bonaventura ab Arrom per desocupar la sala, quadra y cuina per poder fer un ball de conta de Dn. Miquel Togados: tinch entes sera dema.

He donat dotze pessas antigues per 7 bulles de viu y 5 de mort, que he entregat a Dols, criades y criat.

28. Se ha continuat tot el mati y concluit lo escrutini de llibres, present dit Dn. Joachim, amb el Dr. Alemany y Dols Pre; nota que dit Marques me ha dit que em retingues los llibres que yo volgués, y present dit Alemany li he dit que yo umpliria los sis caxons de retxats, y que li entregaria llibres mes bons per los memorials y altres que retindria.

He cobrat del Sr. Bernat Garau les 20 ₧ . 9. de mon salari de Advocat de Pobres. Nota que dit Garau es vingut el mati ab recado del Sr. Regent para que alsas lo arrest del Milicia Cabeza: he respost que quedaria servit. Y essent vingut Ave Maria el seu Procurador Campomar, em som escusat oirlo per estar indispost y he dit que respongues que dema demati lo serviria.

He enviat dinar cumplit a Margarita monje y havent enviat el sach per xexa, lei he tornat dient, que liu enviaria quant yo necessitare de bescuit o altres pastes. He enviat coca ab rejada sencere a me mare.

Ahir en el chor de la Seu prengue mal a el Paborde Reus Rector, segons me ha enviat a dir este mati per son nebot; he enviat esta tarde a Dols Pre. pera dirli la mia indisposicio y que dema faria de visitarlo. Ha perlat que diferiria la Junta del Claustro per dissapte.

Primer Mars, dia de Cenres. He dictat a Planes, Escriva, de bon mati el Decret a la peticio del Milicia Cabeza, per soltarlo del quarter. Y en la Sala matexa he tingut el enfado de haver desaparegut el duret que acabava de entregarme el criat Guiterra per Margarita: se es trobat.

Despres del sermo som anat a consolar a Isidro Socies, per ser mort vuy, a les 8 son pare Dn. Juan. Despres som anat a casa del seu pare el Dor. Cugullada y havem perlat sobre el testament del dit.

2. Es estat el enterro de dit Dn. Juan a les deu; no he asistit per haverse posat billet demunt el portello, que no tenien dol, esto es, *no se recibe*. A la nit es vingut dit Isidro, me ha referit haverlo desheretat son pare: he dirigit lo que deu fer.

Tota ia tarde he treballat en el estudi el llibreter Bausa per enquadrar o aplegar.

He pagat a Vicensa 18 sous. A Margarita 18 sous o mes ver los he retingut a compte de les 7 L. 9 . del dia 25 fabrer. A Isabet 18 sous y a Jaume 30 sous, tot per les sues soldades.

Tambe han enterrat este mati al Olivar a Dna. Anna Antich y Callar, de 70 anys, de pigota.

3. El Sor. Cabanellas del Capitol me ha aportat dos pessets de 8, esto es 45 sous 4 per la junta tinguda ab el Dr. Frontera en dies passats.

4. He asistit a les deu del mati a la junta dels 4 Collegis en assumpte al Recurs fet per el pare del Dr. Feliu y respecte a ser pochos los concurrents y haver de anar a la visita de Carcel, se ha acordat se convocas per escrit per la tarde que se asenyalara.

He cobrat de Bernat Flux, arrendador del hort, 14 L. 9 ., dich catorse lliures, ab les quais y les 12 L. 9 . de la tersa anterior li he fet albara per la tersa de Pasqua.

Esta tarde y tambe la de ahir vingue el es-

tampador Bausa a cosir llibres. Estan composts los 6 estants, 436 llibres.

He entregat a germana y padrina de la Bausa la esquila de Socies, tenint orde per escrit del Lector Cañelles.

El Canonge Dn. Francisco Ferrer se es partit a la Cartuxa per estar alli desterrat, segons se diu per orde del Bisbe y Audiencia.

5 He entregat a el Dr. Leonard Oliver, present Isidro Socies, la declaracio de Dn. Josep Llanos, escrita original y firmada de ell, per presentar a la Audiencia. Esto es de resulta de esser yo estat este mati a la Celda del P. Lector Cañelles

Esta tarde es vingut el P. Prior del Socos, a qui he manifestat el estat del despaix de libranesses de Miserol.

Vuy han enterrat en la Catedral al frances Mr. Canut menor.

6. Han enterrat en Santa Catarina de Sena a la Priora pasada Sor Gomila.

He pagat a la Sra. Antonina Ballester y Galera les 9 L. 9 . del cens fas per lo hort dins Ciutat. Y he donat paraula que quitaria el cens si Dn. Juan Forteza me fes franch de lluisme y relluisme.

Tota ia tarde he empleada ab Mestre Gaspar y dos homos, acompanyats de Arrom, per ajustarlos sobre sos comptes.

7. He pagat al xoquolater de Cort nou lliures quatre sous per una cuita xoquolate.

He enviat al P. Sacrista del Carme 26 sous per sis misses, celebradores al camp Roig el dia 9, en que fas anys y 4 sous al Sr. Dols.

8. He cobrat del Contralor de Artilleria 5 L. 10 sous per el lloger del mes de fabrer.

He pagat al sastre Arbona de plassa 13 L. 6 y 4 sous al fadri per les bastretes y mans de una casulla de seti blanch y mudar el galo a la casulla de seda de flors y compondre les dues de indiana. Ben entes que aparte tinch de pagar a Mr. Canut el galo y randeta de plate, que he posat de una a altra.

He pagat a Mestre Pere Sunyer, forner, sis quarteres, quatre barcelles de xexa, a raho de 5 L. 9 , la qual sen ha aportada vuy de casa mia.

Es vingut Juan Bujosa a demanarme diner de la soldada. Lo he vist resolt a acudir a majors y tem que los Serres lo hauran instruit.

Se ha plantat en el jardinet de casa un ponsiner, y altra ponsiner en el jardinet de casa de Dn. Miquel, y se ha podat la parra, tot per lo hortola passat del Carme.

El P. Superior de Misio es vingut per lo del Dor. Verd y poch abans me havien aportat el proces.

9. Per ser dia en que cumplesch anys, he fet dir set Misses de Sant Josep en sufragi de les Animes, la una en casa, que ha dit Dols Pre. dat 4 sous. Les altres sis en el camp Roig per Religiosos del Carme a raho de 4 sous 4. Tot son 30 sous.

El Comte de Ayamans me ha enviat a demanar al mati y havem discorregut diferents assumptes de heretat, esto es, sobre Cotoner y sobre Veri ab Sureda.

10. Han combregat de presa al Conde de Ayamans a les onze 3/4 per causa del maldecor y temer los metges apoplexia.

11. Ha enviat el onclo Baptista un paneret de taronges per un allot, a que he dat berenar.

El germa del Sr. Toni, qui vengue ahir de tarde, sen es tornat vuy a la tarde y sols aporta un forch de ais.

He cobrat 20 **₧** 6 de Antoni del Moli de Dna. Catarina: estan notades.

Hora baixa de Casa de Messanet me han enviat una dona ab recado de que dema a les deu enterren a son fill, que es mort este mati de pigota.

He perlat ab el Marques Pueyo este mati en casa de Baldu, dientli que estaven apromptats y escrits los sis caxons de llibres. Havem quedat que dimars passara a casa sua Dols Pre. per acordar etc.

12. He assistit al mati al enterro del fill de Elena Riera, despres del vel de Santa Clara de una filla de Dna. Maria Granada.

He assistit a la tarde a la Junta en casa de Dn. Guillem Bestard ab el Dr. Fornari y Dr. Clar, present el Procurador major de la Confraria y Felip Sales Pre. sobre el plet ab el fill del Dr. Truyol. Dat alli mitja dobla redona.

Me ha enviat Bartomeu Ripoll un covo de taronges, que son sis dotzenes.

13. He entregat a Llorens en mon estudi, primer dos durets, que bastreg per la mesada.

A la tarde som anat ab dit Llorens y Dols Pre, ab la calesa de Berard y mules del Conde de Ayamans, al hort de Antonia Anna, y de alli a Son Castello, de alli es vingut Bartomeu Ripoll y sa muller, Juanet y criada a dormir y estar en ma casa.

14. Han fet companyia a dinar y sopar ma mare y Llorensa dita ma cosina.

El Sr. Dols Pre. despres de haver dinat se es

partit per Santa Maria, per malaltia de son germa Milicia.

15. El Marques Pueyo ha enviat a son criat per diada. He respost que luego de esser aqui dit Dols Pre etc.

Ha berenat al demati ab Isabet la mia mare y tambe Catarina de Balitx.

La madona del hort de fora porta aporta dilluns les 6 canyes de antany y les 6 de enguany y vuy ha aportat 6 lletuges y alguns grells o sebes

Han dinat en casa la dita Catarina de Balitx y la sua filla y dos fills licenciados, me mare y Llorens, Isabet, Ripoll y Juanet

A la tarde sen son tornats a Son Castello los dits Juanet, Bartomeu y Isabet. He regalat a este un rosari gros de coco, ab petena grossa romana de la Purissima, altra rosari per les mans de les monjes Catarines, un caxonet de reliquies ab vi tres demunt, devant y al costat, diferents estampes, Agnus Dei; tambe cañellons, coques rosades, retjea, dotze panades y dotze rosquilles.

El Sor. Antoni Company Pre es vingut a la tarde.

16 dijous, He entregat a Llorens 32 sous los quals ab un duret li entregui ahir mati, per comprar peix y panades y menjar blanch fan 3 **₧** 5 6. Pero despres es tornat y ha dit que havia pogut llevar al pastisser 8 sous 8 que me ha tornat.

El Sor. Antoni Company Pre me ha entregat 5 **₧** 18 sous per cumpliment de tots los graus.

17. Lamo Esteve Verd de Andraitx me ha regalat dos pagueres, de que he fet deu panades, ultra cinch de musola comprada.

He pagat a Josep Pou 8 **₧** a compte de son credit que te com a Procurador que fonch de la Vidua Pasqual.

El Notari Fonollar es vingut y ha dit que fins a la semmana de Passio no aportaria los diners de la sinta de granets.

18. He pagat a Mr. Virbeu 14 **₧** 18 s. 6 per el valor del galo y randa de plata de la casulla de flors, fondo groch y per el galo que falta per la casulla de seti blanca, en que posi el galo de or nou, que hi havia en la antedita.

He enviat a ma mare sis rosquilles de Sineu y dues panades de paguera.

ANTONI PONS.

(Continuará)

L U L · L I S M E

Articles

Esquerra, Ramon—*Llull i la Cultura europea*.

(*El Matt*, Barcelona, Any V, n.º 1335, 7 setembre 1933.)

Reproduït a Palma per *Correo de Mallorca* n.º 7422, 9 setembre 1933.

Rosselló, Porcel B. — *El Centenari. Llull i l'imperialisme*

(*Mirador*, setmanari de literatura, art i política. Any V. Núm. 245. Barcelona, dijous, 12 d'octubre 1933. p. 6)

Acompanya a l'article un gravat, reproduït de la 1.ª edició de la «*Practica compendiosa*» de Ramon Llull (Lió, 1523).

Pons i Marquès, Joan—*Ramon Llull al Canadà*

(*Correo de Mallorca*, Palma, 13 novembre 1933.)

A propòsit del llibre del P. Felix M.ª Beauchemin: *Le Savoir au service de l'Amour*.

Cirot, G. — Sobre: *Il Libro dell'Amico e dell'Amato di Ramon Llull*. Versione, introduzione e commento di E. Mele.

(*Bulletin Hispanique*. Bordeaux, 1933, XXXV, pp. 188-189).

Varia

Dia 8 d'octubre tengué lloc una peregrinació franciscana al Santuari de Cura de Randa, organitzada pels Terciaris franciscans ab motiu del VII centenari lul·lià. A l'església de Nostra Senyora de Cura hi hagué missa de comunió general, i ofici solemne, més tard, amb sermó pel P. Rafel Ginard, T. O. R. I el capvespre visita col·lectiva a la cova del Beat Ramon, on predicà el Custodi Provincial P. Pere J. Cerdà, T. O. R.

* * *

Es d'esmentar l'ingrés recent de les obres de Ramon Llull, edició mallorquina de la Comissió Editora Lul·liana seguida per Mn. S. Galmès, a la Biblioteca de l'Universitat Gregoriana de Roma.

Igualment, la constitució d'una secció lul·liana a la Biblioteca del Seminari conciliar de Madrid, per iniciativa i a despeses de l'Excm. Sr. Bisbe de Madrid Alcalà Dr. Eijo.

* * *

A Madrid, inclòs en les activitats del Centre d'Estudis Universitaris (Alfonso XI, 4) organitzat per l'Acció Catòlica Espanyola, ha estat confiat a Mn. Francesc Sureda Blanes un curs superior i públic sobre Ramon Llull. El curs, que constarà de 30 lliçons, començarà el 19 de gener 1934.

* * *

El 3 de desembre, a la vila de Petra tengué lloc la commemoració del centenari, amb una festa relligiosa en el Convent de Sant Bernadí en la qual predicà el P. Rafel Ginart, T. O. R. A la tarda, en una reunió es llençà la idea de crear allà, a l'empar de la casa nadiua i «Fundació Juníper Serra» un cercle d'estudis lul·lians que's voidria annexe a la nostra Arqueològica.

* * *

Organitzat per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya es va celebrar a Montpeller, dia 10 de desembre, un acte commemoratiu del centenari lul·lià, per assistir al qual hi anà des de Barcelona una expedició universitària d'estudiants catalans, mallorquins i valencians, presidida pel Dr. Ramon d'Alòs Moner, representant al Rector de la Universitat de Barcelona. Duien la representació dels mallorquins els Srs. Joan Sanxo, Joan Muntaner, Antoni I. Alomar, Felix Pons i Ignasi F. Rey.

Els expedicionaris depositaren un ram de flors a la placa que recorda el naixement de Jaume I a la Torre dels Pins, i un altre a la memòria de Mistral a l'Arc de Triomf, i assistiren a recepcions donades a honor seu a la Universitat, al Novel Languedoc i a la Casa de la Vila. A la Sala d'actes de la Facultat de Medicina tengué lloc l'acte commemoratiu del Centenari, amb una conferència del Sr. d'Alòs.

J. P. i M.

